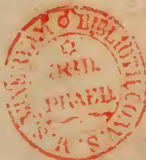

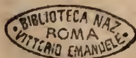
HOMILIARVM CLARISSIMI VIRI D. IOANNIS ECKII, VNICI PROPE HOC SECVLO CATHOLICAE FIDEI ASSERTORIS, HAERETICORVMQVE OMNIVM IMPVGNATORIS,

TOMVS TERTIVS, QVI EST PECVLIARITER DE SANCTIS.

ADDITAE SVNT HOMILIAE ALIAE SEX: QVARVM VNA HABITA EST IN EXequiis serenissimi imperatoris Maximiliani: reliquæ sunt de speranda ex Turcis victoria, ad reuerendiss. Cardinalem Bernardum episcopum Tridentinum.

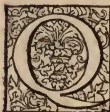

PARISIIS,
Apud Claudium Formicam, via Iacobæa sub insigni Diui Martini.
1554.

S. D. N. CLEMENTI VII. PONT. MAXIMO POST OSCVLA PEDVM BEATORVM,

Dei gratiam ac felicitatem.

VOD ſuperiori anno, beatiſsime pater, ſum pollicitus, en tertium Tomum homiliarũ de Sanctis aduerſus Lutherum & alios Eccleſiæ hoſtes, emittemus, potiſsimum ad honorem Dei ac cælitum omniũ, & vt qui abſque cortice (vt in prouerbio eſt) naturæ nequeunt, in promptu & ad manus habeant, quod plebeculam doceant, & lupis ac canibus ſchiſmaticis reſpondeant opus, vt arbitror, animarum ſaluti non inſalubre. Ideo ſupremo animarum curato, Chriſti in terris vicario, potiſsimum labor iſte erat dedicãdus, vt ſub illius nominis auſpiciis centuplum afferret fructum in ſancta Eccleſia catholica. Deus optimus maximus ſeruet ſanctitatẽ tuam diu incolumẽ. Ingolſtadij. ſeptimo Februarij, Anno gratiæ 1534.
S. T.

ſeruitor

à pedibus

Ioannes Eckius.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO D. BERNARDO S. R. E. tt. S. Stephani in monte Cælio Cardinali, & episcopo Tridentino, principi dignissimo ac Mecœnati semper obseruando, Ioannes Eckius. S. D.

ACIT ingenij tui candor, reuerendißime pater, celebris clementia, atque animus ille tuus in eruditos omnes ac studiosos propensißimus, vt non dubitem, quin & beneuolenter, si qua in re mihi posit glorificari, votis meis respondeas. Hinc mihi in mentem venit Tomum tertium homiliarum de Sanctis, aduersus hostes Ecclesiæ elaboratum, atque S. D. N. dedicatum, R. P. T. transmittere, quæ labores nostros sanctitati suæ commendet. Magnus reuera fuit labor in edendis homiliis Germanicis: at profectò maior iam fuit in describendis ac restituendis vbilibet sanctorum patrum sententiis, vt nisi fesso mihi ac pluribus negociis obruto, aliquis subsidiarius succurrisset, velut Hercules Atlanti, Ioannes Menizingerus, qui diligentem operam vertendo nauauit, adhuc in medio mari longe à portu fluctuarem. Fateor opus esse minus leuigatum & politum, quod si non in plures annos, saltem in plures menses fuerat premendum, & Aristarchi virgula pleraque notanda. Verùm cum plures improbè instarent, vt ederetur, iudicaui satius præmaturo eis morem gerere libro, quam suo eos fraudare desiderio. Perge itaque bonis auibus optime princeps, & liberalißimus ipse, literas ac literatos foueas ac tuearis. Ingolstadij, septimo Februarij, quæ est Richardo Anglorum regi ac Sueuiæ duci sacra, anno restitutæ saluti XXXIIII. supra sesquimillesimum.

SVCCINCTA

SVCCINCTA COMPLEXIO EORVM QVAE IN EPISTOLA GERmanica continentur ad reuerendißimum principem electorem D. Ioannem à Metzenhausen archiepiscopum Treuirensem.

IN HOC tempore periculosissimo admodum necessaria est prælatis Paulina admonitio, Ephesiis facta: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quibus posuit vos spiritus sanctus episcopos, &c. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, nõ parcentes gregi. Quid enim aliud sunt Lutherani, Capharnaitæ, Iconoclastæ, Parabaptistæ, quam truces, rapacissimíque lupi, imò lupis vespertinis, vt Abacuc inquit, velociores? Tam breui tempore, omnes fere Germaniæ angulos infecerunt, & sacrũ officium missæ in pluribus locis, plusquam Turca fecerit in vniuersa Græcia, funditus cum sacris aris deleuerunt. Et profecto nimis temeraria & stulta est eorum præsumptio, nam si quid eis præcipitur à Cæsare, potestate à Deo ordinata, recusant id facere, conscientiæ prætextu, cum tamen ipsi sub potestate Cæsaris constituti, nihil iuris habeant, nisi quod Cæsaris clementia, vt vasalli obtinent: audent tamẽ tã imperiose subditis contra bullam apostolicã, & Cæsaris edictum nouas & antiquas hæreses imponere, quantumuis subditi se grauatos asserant: & superiorũ mandatis, ac propriæ remorsu conscientiæ, atque adeo iuri aduersantur nobis congenito: Omnia quæcũque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Iustè profecto dei iudicio, potestate qua abutuntur, priuarentur. Humilitatem porrò fictam iactitant, dum rectius ex scripturis edoceri petunt, quod si pio animo fiat, furiis aguntur, scripturas lacerant, aut omnia iugulãt, patribus iniuriãtur, & libellos famosos emittũt, vt sciamus verissimum esse, quod Christus dixit: Nolite sanctum dare canibus. Canes enim sunt hæretici, vt S. Pau. inquit, Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. prædicatores eorum sunt filij Herodis puericidæ, qui diligenter quærebat de puero, quasi ipsum esset adoraturus: & tamen nihil aliud parabat, quam Iesum atrociter iu-

gulare. Ad eum modum isti veritatem fidei quærunt, non vt amplectâtur, sed vt paratiores esse queant ad impugnandum. Auari enim sunt & cupidi, vt verissimè de eis dixit Paulus. nam totus ferme fidei eorum scopus est, vt cœnobiorum, collegiorum ac beneficiorum bona diripiant. Superbi sunt, qui plus eruditionis & iudicij sibi tribuũt, quam vniuersis conciliis, sanctis patribus, & toti Ecclesiæ catholicæ. blasphemi sunt in Christum & suum sacramentum, in sanctos omnes, ac imagines eorum. Inobedientes sunt, cum pontificios ac Cæsareos iussus contẽnant. Quàm autem voluptati seruiant, facilè est videre in eorum sacerdotibus, qui horas canonicas negligunt, nõ ieiunant, nõ orant, non celebrant, non confitentur, nec continent nec abstinent, & in summa velut Menelaus, nihil in se habent sacerdotio dignum, vt mirum sit, quomodo magistratus istorum leuitatem ferre possit. Quàm inconstantes sint, toties mutatæ ordinationes monstrant.

¶ Nulla spes de hæresiarchis reducendis est reliqua, quia vt Paulus inquit, Mali homines & seductores proficient in peius, errantes & in errorem mittentes. Verùm vt plebs Baioariæ in fide catholica conseruaretur illustrissimi principes mei Gulielmus & Ludouicus bono zelo moti, iussẽrunt vt homilias facerem, auertendis hæresibus commodas. Absoluti sunt tomi priores duo de tempore, iam verò tomus tertius prodit, reuerendissimæ amplitudini tuæ dicatus, quam à Deo vocatam arbitror ad hunc dignitatis apicem, vt labenti causæ fidei, sua authoritate & singulari prudentia subueniat, cui me commendo. & te deus sospitem ac incolumen seruet.

SOLI DEO GLORIA.

IN FERIIS S. ANDREAE APOSTOLI EVANGELIVM Matthæi 4.

N illo tempore, Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare. Erant enim piscatores. Et ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus, secuti sunt eum. *Marc.1. Luca 5. Mar.3.*

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV. HOMILIA PRIMA.

VM iam Christi baptismum, ieiunium, & tentationem, & quomodo post vincula Ioannis à Nazareth secesserit ille in Capharnaum, & ibidem cœperit prædicare atq; annuntiare regnum cœlorum, ex ordine descripsisset Matthæus, euangelium hinc sequitur hodiernum, quòd sic habet, *Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres.* Fratres ij duo, iam antea discipuli fuerunt Ioannis Baptistæ, cuius doctrina iam præparati instructioresque redditi erant ad suscipiendam Christi fidem. *Ioan.1.* Contendit quoque hîc Chrysost. nō idem esse quod hoc loco & Ioannis primo commemoratur, idq; ex tempore, loco, personis, ordine etiam & modo vocationis, quibus omnibus maxima arguitur vtriusque facti diuersitas. Atque vt res hæc magis pateat, docent hîc doctores apostolos illos in sacris literis ter à Christo fuisse vocatos. Primum omniū, quum baptizatus iam erat dominus die 6. Ianuarij, non ita multo post stabat Ioannes & ex discipulis eius duo, respiciensq́ue Iesum ambulantem dixit, Ecce agnus dei. Et audierunt eum duo discipuli loquētem, sequutique sunt Iesum. *Ioan.1.* Quorum alter Andreas extitit: is cum inuenisset fratrem suum Simonem, dixit ei: Inuenimus Mesiam, quod est interpretatum Christus. Vocatio autem hæc nihil minus quam quod ad apostolatum sit facta, sed ibi tantum in cognitionem ipsius venerunt, siquidem & illum tantum diem remanserunt cum eo, deinceps reuersi in ædes suas, Similiter & secunda vocatio contigit, quando sedente in Petri nauicula domino & prædicāte, magnam pisciū multitudinem *Luc.5.*

cœperunt, relictisque omnibus sequuti sunt illum. Ea quoque vocatio ante hanc nostram facta est, & tamen tunc paulò longius remanserunt apud dominum, illumque, partim miraculis cómoti, partim doctrina secuti sunt, quanuis tandem redierint ad sua iuxta communem doctorum sententiam. Namque & Theophylactus sic ait, quod vbi iam Ioãnem viderunt vinctum, reuersi sunt ad piscatoriam, sicque veniens Christus piscatus est eos vocans ad apostolatũ: non quod hìc apostolos constituerit ipsos, sed quia officiũ apostolatus tantum promisit eis, inquiés: *Venite post me, faciam vos piscatores hominum.* Tantum voluit, constituitque apud se facere illos piscatores, neque statim id fecit, sed vocauit solúm, vt sequerentur, nec ita porro relinquerent, vt fecerant antea. Facti sunt igitur hodie discipuli & sequaces tantum domini, eousque dum cõstituerẽtur apostoli, idq́; tandem Matthæi decimo. 2 Ait euangelista ambulasse Christum iuxta mare Galilææ. idipsum sanè siue mare, siue stagnum, quia delectabiles aquas habebat, & copia piscium redundabat, ideo multitudinem incolarum circa se continebat, quod & dominus, idcirco frequenter transnauigabat, sicut in euangelio legimus, vt populis circuniacentibus miracula sua ostenderet, atque verbo prædicationis eos ad viam salutis inuitaret. Quáuis & alias expositiones multas habeat, quibus nunc vltrò supersedemus. Exiuit itaq; dominus ad stagnũ seu mare, iuxta idioma linguæ Hebraicæ: & exitus huius causa fuit, quoniã in his quæ patris sui erant, oportebat ipsum esse. illius autem voluntas erat, vt vniuersum redimeret genus humanũ, illustraretq́; Luce legis euãgelicæ. Atque ad id placuit auxiliatores sibi adiungere, qui in plantanda ædificandaq́; Ecclesia adiutores sibi essent: iuxta illud Pauli, Dei sum⁹ adiutores: dei agricultura estis: dei ædificatio estis. Quando igitur operis suscepti adiutores habere voluit, eosdẽ vt quæreret conduceretque, ipsum exire oportuit, quod sanè hìc eum fecisse apertum est, nõ ignarus (siquidem omniscius erat) fratres illos duos iam tum in mari esse. Ab initio autem, inquit Chrysostomus, prædicationis suæ vocauit apostolos dominus, vt sic nihil verborũ & factorum Christi eos lateret, & cum gaudio dicere possent sicut Petrus ante concilium Iudæorum dixit: Nõ possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. Egressus inquam est

Theoph. *Mat. 4.* *Beda.* *Luca. 2.* *2. Cor. 3.* *Chrysost.* *Act. 4.*

ad

ad mare siue stagnum Galilææ dominus, non temerè vtiq; nec fortuito, sed diuina illa, quam habebat, pręscíctia. *Ambulãs itaque iuxta mare, vidit duos fratres*, sane non tã oculis corporis quam misericordiæ dicente Sapiẽte, Respectus in electos illius: & Dauide canente, Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorũ. Fratres ij duo Andreas & Simon erant, qui etiã Petrus dictus est: non tamen adhuc iam in hac vocatione, sed aliquanto post quum præmissum illud nomen indidit ei dominus ad confessionẽ suã, qua de re plura dicturi sumus in festo S. Petri. Sequitur hîc, *Mittentes rete in mare, erant enim piscatores.* Magna hæc & eximia fuit operis illius significatio, ad quod ministerio eorum vti voluit dominus. sicut enim in stagno iam hîc eiiciebãt retia sua, ita voluit quoque ille eos rete verbi diuini & sermonis sancti ex variis scripturarum locis hinc inde cõtextum, eiicere in mare mundi huius, sicque capere pisces, hoc est, homines, vt hoc modo ad vitam piã deoq; beneplacitã peruenirent. siquidẽ hoc illud rete est, quo prædicatores, isti hominũ piscatores, pisces extrahunt è mari mũdi huius, & perducunt in portũ æternæ felicitatis. Atq; de istiusmodi piscatoribus dixit dominus per propherã, Mittã piscatores multos, & piscabuntur eos. Externum itaq; illud piscatorũ officiũ, alterius adhuc futuri officij signũ euidẽs erat. Homines autẽ pisciũ quoq; appellatione intelligi, testẽ etiã habemus ꝓphetã Abacuc, dicentẽ, Facies homines quasi pisces maris.

Sapi. 4.
Psal. 13.
Mat. 16.
Mat. 16.
Iere. 16.
Abac. 1.

3 Quærunt hîc doctores, quur dominus prędicatores gratiæ noui testamenti elegerit non regum filios, non doctores aut scribas, sed homines & facultatibus pauperes & opificio piscatores, cuiusmodi fuerũt Andreas, Petrus, Ioannes, Iacobus, &c. Respondet Hieronymus, & ait: Piscatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentiũ, nõ virtute dei, sed eloquẽtia atq; doctrina fieri putaretur. Eodem facit, quod Beda inquit, Ad noui testamẽti gratiam in mundo prædicandam, non filij regũ, non scribæ, primò eliguntur: nimirũ ideo, quia quæ infirma sunt apud homines, fortia sunt apud deum: & deus quidem quæ stulta sunt mũdi elegit, vt confundat sapientes: & infirma quoque mundi elegit, vt cõfundat fortia: & ignobilia mũdi & contẽptibilia elegit deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea quæ sunt destruere, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Profecto

Hieron.
Beda.
1. Cor. 1.

si per potentes & optimates fidem suam in mundum hunc disseminasset, poterat inde gloriari isti & extolli, quasi per eos idem præstare non potuisset. Nunc autem humilientur omnes, & docti, & sapientes, cogitent quoque salutem nostram vniuersam, à simplicissimis (si mundum respicias) & indoctis hominibus toti orbi annuntiatam esse, quod illi sane nisi diuina virtute adiuti præstare neutiquã valuissent.
1.Cor.1. Hoc ipso tamen, quod neque diuites, neque nobiles, nec doctos, neq; potentes ad id muneris elegit deus, verum fecit illud, quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte igitur, inquit Paulus, vocationem vestram fratres. Nos quoq; hîc docemur quanto facilius dominũ in euangelio sequantur pauperes quã diuites, nam ideo quoq; pauperes ad apostolatũ elegit. & alibi dixit domin9, Si quis venit ad me, & non odit patrẽ suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suã, non potest meus esse discipulus. Id quum difficilè admodũ sit diuitib9, sit vt minus expeditè vacare possint officio euãgelico, quãuis remuneratio magna & merces eximia eos maneat iã parata, qui illi obsequuntur: iuxta hoc quod dominus dicit,
Luc.14.
Marc.10. Amẽ dico vobis, nemo est qui reliquerit domũ, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me & propter euangeliũ, qui non accipiat centies tantum nunc in tẽpore hoc, & in seculo futuro vitã æternam. Magna quidem hæc est merces, sed diuitibus ad merendum operosa admodũ & laboribus plena, cuius rei exemplum satis magnum de se adolescens ille præbuit, qui quum interrogasset dominum, dicens, Quid faciens vitã æternam possidebo: & audisset respondere eum sibi de præceptis legis, subiunxit, Omnia hæc custodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deest? Et ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cœlo, & veni sequere me. Quum audisset autem adolescens verbũ, abiit tristis. erat enim habens multas possessiones. At Iesus dixit discipulis suis, Amen dico vobis: quia diues difficile intrabit in regnũ cœlorũ. Et iterum dico vobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorũ. Neq; vero mirũ cuiquam videri debet, diuitias magnum esse impedimẽtũ in euangelica doctrina,
Mat.19.

doctrina, quādo & Crates ille Thebanus aurum obiecit in mare, eo quod in disciplina philosophica ipsum impediret. Quodque plurimùm nos in via salutis offendant diuitiæ, parabola ista euangelica satis arguit, vbi spinis comparantur, quæ suffocant verbum dei, & item alia quædam, quę ex multis ad nuptias inuitatis vnum ad negociationem suam abiisse commemorat. Alibi quoq; legitur, quia quū pater- *Mat.13.*
familias ad cœnam magnam plurimos inuitasset, excusantibus se omnibus, dixit quidā: Iuga boum emi quinque, & *Mar.22.*
eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Et quid iis immoror, tota vndique plena est scriptura, quomodo diuitiæ hominis auocēt à regno dei, sicuti dominica 21. à feriis pen- *Luc.14.*
tecostes per longum recensuimus? 4 Discant hic penes quos stat electio episcoporum, præpositorum, parochorū, prædicatorum, ne ita temere personarum tantum habito respectu, diuites, potentes & nobiles eligant, nihil aut certè parum attēdētes doctrinam, cęteraque ad huiusmodi functiones pertinentia: quod nunc prohdolor in magna Christianismi parte fieri cernimus, vnde vix dici potest quātum detrimenti fidei nostræ & Ecclesiæ sanctæ accesserit. Nam laborante & ægrotante capite, quomodo non & membra male habent? Sunt qui huius mali causam in curiam referant Romanam, & verùm id quoq; est. non raro videas ibi nonnulla vtcunq; succedere, quæ forent emendanda. Interim tamen attendant & nostri principes, nobiles, & optimates ciuitatum, quibus & ipsi sacerdotia conferant, venatoribus nimium suis, aucupibus, & quiteloneis præfecti sunt. Videas non raro in vrbibus sic agi, vt consulis alicuius cognato, aut qualicunque amiculo conferatur sacerdotium, neglecto interim alio presbytero magis idoneo, sed pauperculi ciuis filio. Quid multa? necessarium admodum foret huiusmodi abusus in omnibus omnium hominum ordinibus reformare. Sed quando fiet hoc? Quis est qui ten- *Act.10.*
tare audeat? Christus ad apostolatum electurus nonnullos, neq; diuitias, nec nobilitatem, neq; potentiam respexit, vt posśit hîc vere dici, quod Petrus ait, In veritate cōperi quia non est personarum acceptor deus. Quid quod grauiter prohibitus nobis est ille personarum respectus, teste Iaco- *Iaco.2.*
bo, Fratres mei, nolite in personarū acceptione habere fidē domini nostri Iesu Christi, & inde, Si persona accipitis,

Colo.3. peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.
Rom.2. Eodem respexit Paulus, quum dixit non esse acceptionem personarum apud Deum. Quod & prædixit de Christo E-
Esa.42. uangelicus propheta Esaias, non clamabit, neque personam accipiet. Atqui vnum est quod hîc obseruãdum venit, quoniam homines in electionibus suis, non quidem debét personam inspicere, hoc est, externam cõditionem: sed interim
Exo.18. considerare eos oportet eruditionem, doctrinas, honestaté, diligentiam & id genus alia. Hoc enim Moysen quoque fecisse legimus, iuxta consilium Ietro, dicẽtis sibi, Prouide de omni plebe viros sapientes & timentes deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã, & cõstitue ex eis tribunos, cẽturiones, quinquagenarios & decanos. Ecce quomodo & Moyses conditionem & dispositionem illorũ respexit. Verùm hîc dominus homines indoctos & rudes, piscatores nimirum elegit, exemplũ nobis largitus vt sequamur, non attendẽtes personas hominum. Rursus in eo quod imperitos illos homines ad tam sublimẽ excelsi muneris functionem euexit, eum imitari non debemus: ipse enim indoctos illos doctos reddere, & ex malis poterat facere optimos, nec quicquam illam suam electionem minus bona electorũ dispositio impediebat. norat siquidẽ præficere eis magistrum,
Ioan. 14. ex quo etiam omniscij fierent: iuxta illud quod dixit eis, Paracletus ille, quem mittet pater in nomine meo, docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quęcũq; dixero vobis. Nec
Act. 9. absimile est quod in Paulo operatus est: quẽ si purus homo elegisset, minus rectè fecisset, vtiq; lupũ ouibus præficiens. At vtcũq; ille malus erat & persequutor Ecclesiæ, poterat eũ dominus facere agnũ, & ex persequutore vas electionis. Et hoc quidem est quod dicunt doctores immensum quid interesse inter electionẽ dei & hominum. Homo enim quũ quid eliget, oportet bonitatẽ antea in re eligenda inueniat, aut vt minimũ credat esse in ea bonum, cuius gratia rẽ istã eliget. Diuersum autem accidit in electione diuina, vbi non est opus adesse bonitatem, sed ipsa dei electio rem bonã efficit. (siue vt alias dicimus: nos eligimus, quia res est vere bo-
Rom.8. na vel apparẽter, deus autẽ sua electione facit rem esse bonam) Ita Paulus inquit, quos vocauit, illos & iustificauit: & quos iustificauit, eos & magnificauit (iustificatio per gratiã, magnificatio per gloriã) O felicẽ vereq; beatũ hominẽ, quẽ hoc

hoc modo elegerit dominus electione finalis gratiæ, non quomodo elegit Iudam, de quo & dixit, Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est: sed sicut Petrum & Andream hîc elegit per gratiam & illic ad gloriam. & sicut de se suisq; similibus loquutus est Paulus, dicens, Elegit nos ante mundi constitutionem: de quibus Dauid quoque ait, Beatus homo quem tu elegeris & assumpseris, inhabitabit in atriis tuis. Deus ille misericors & miserator dominus, dignetur nos quoque eligere hîc per gratiam suam, & illic ad gloriam æternam: idque per suffragia & intercessionem sanctorum Apostolorum Andreæ, &c. *Ioan. 6.* *Ephe. 1.* *Psal. 64.*

HOMILIA II.

OTA in vniuersum ecclesia Christiana, fratres dilectissimi, hodierna die laudat veneraturque deum in suo sancto apostolo Andrea, paucis exceptis neochristianis, qui malunt in gratiam vicini alicuius, diem facere festum in nuptiis ipsius, quàm in honoré virginis matris, omniumq; sanctorum. Quomodo autem ad apostolatū peruenerit sanctus Andreas, hodierna nobis refert lectio euangelica. *Ambulans enim Iesus iuxta mare Galilææ, quum vidisset Petrum & Andream, dixit eis, Venite post me, faciam vos piscatores hominum.* Verbi huius meminerint quotquot vel episcopos eligunt, vel parochos, vt & ij piscatores fiant hominū, non censuum tantum & reddituum, non piscatores præbendarum, quarum vnam ita super aliam cōgregant, vt asinus saccum sacco tātisper accumulat, dum ipse tandem sub pondere succumbat. Non sic Paulus fecit, cū ait ad Corin. se non bona eorum, sed ipsos quærere. Quamobré verus etiam ille piscator extitit hominum, sequutusque est dominum, homines quoq; reti sermonis inde capientem. Quisquis ergo piscatione sua multitudinem attendit præbendarum, magnitudinem honoris & bonorum, is sane piscator hominum non est. Atq; idipsum hoc est quod tam propriè hic dominus ait: *Venite post me*, nimirum, quia post Christum venire debent omnes animarum curatores, ipsumque sequi, iuxta illud Iob, Vestigia eius sequutus est pes meus: viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. Sic Paulus & Christum sequutus est ipse, & ad sequendum illum alios quoq; cohortatus est, dicens, Fratres, imitatores mei estote, sicut & ego *2. Cor. 12.* *Sequi Christum* *Iob 23.* *1. Co. 11.*

Christi: quũ interim alij concupiscentiá suá, complures etiã
*Eccle.*31. pecuniá tantũ sequantur, contra istud Sapientis, Beatus vir
1.*Cor.*1. qui post aurũ non abiit. *Venite,* inquit dominus, *Post me,*
significare volẽs præcedere se oportere tàm vita quã doctrina: quia quicũque aliud fundamentũ ponit præter id quòd positum est, nihil ædificabit. In multis aliis locis docet, imò præcipit dominus veniendũ esse post se: quoniam quisquis post ipsum nõ ambulat, procul à via aberrat. Si quis, ait il-
*Mar.*18. le, vult venire post me, tollat crucem suam & sequatur me.
*Luca.*19. & alibi, Siquis post me vult venire, abneget semetipsum & tollat crucem suã quotidie super se. Vnde præclare hic di-
Ioan. 10. cit dominus, *Venite post me.* siquidẽ quicũque ingrediuntur & veniunt aliũde, fures sunt & latrones. Omnes igitur tum prædicatores, tum episcopi, tum parochi, præ omnibus & super omnia Christum ante oculos habere debẽt & animarum curã, vt sic veri sint hominũ piscatores & huiusmodi quidẽ, de quibus dominus ait, quia sagena mari immissa
*Matt.*13. capiãt omnis generis pisces, impletamq; illam attrahant ad littus, bonos collecturi in vasa sua, malos autem eiecturi, quod demum per angelos constat esse futurum. 2 Ait porro euangelista piscatores illos duos statim relictis reti-
Theoph. bus sequutos esse dominum, vbi Theoph. Vide inquit, obedientes homines, statim sequuti sunt, vnde manifestũ, quod hæc secunda vocatio sit, antea enim docti erant à Christo, deinde reliquerunt eum. nunc autẽ viso ipso, statim sequuti sunt eum. Hic nos festinatam & præproperam illã consideremus obedientiã horum duorum discipulorũ, simul &
Chrysost. fidẽ, sine qua obedire non poterant domino. Quamobrem suauem admodum & iucũdã piscationem oportet habuisse dominum. siquidẽ in medio operis constituti, cum illum audiissent iubentem, nihil distulerunt, nihil omnino cunctati sunt: non dixerunt, reuertimur domum, loquemur propin-
3.*Re.*19. quis, sed cuncta ilico relinquentes, fecerunt: quod Eliseus quoq; sub Elia legitur impleuisse, qui quanuis cum duodecim bobus araret, tamen quamprimum palliũ suum super illum iniecisset Elias, relictis bobus cucurrit post Eliã: quanuis textus illum antea parentes suos osculatum esse comme-
Chrysost. morat. Talẽ quippe, inquit Chrysostomus, à nobis obediẽtiam Christus efflagitat, vt neq; punctum temporis differamus, etiã si nos aliquid necessarium vrgere videatur, quando

do nihil cuique charius esse debet animę suæ salute. Atque ideo iuueni isti petenti à domino, vt abiens prius sepeliret patrem suum (quãuis sepultura parentis opus bonum sit) respondit tamen, tu me sequere. & sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Admiratur hanc discipulorũ fidem & Grego. dicẽs, Nulla Petrus & Andreas Christum miracula facere viderant: nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant, & tamẽ ad vnum domini præceptum, hoc quod possidere videbantur, obliti sunt. Et quanta nos eius miracula videmus? quot flagellis affligimur? quantis minarum asperitatibus deterremur? & tamen vocantem sequi contemnimus. In cœlo iam sedet, qui de conuersione nos admonet. Iam iugo fidei colla gentium subdidit, iam mundi gloriã strauit, iam ruinis eius crebrescentibus, districti iudicij sui diem appropinquantẽ denuntiat, & tamen superba mens nostra, non vult hoc sponte dimittere, quod quotidie perdit inuita. Diceres, pauperculus fuit Petrus piscator, nihil habuit diuitiarum, victũ manu & arte quęrebat, quo facilius qui parũ habuit, quicquid habuit relinquere potuit: sicut & socij sui Ioannes & Iacobus, quorum inopiam bene signauit euãgelista dum ait, *Inuenit eos reficiẽtes retia sua.* Tanta erat egestatis grauitas, vt vetera contexerunt, quia emere noua nequibant. Hieron. ad hoc respõdens quoque, Omnia, inquit, relinquit, qui voluntatem habendi deserit (quod etsi nõ legatur in Hieronymo Basileæ impresso, tñ in antiquis codicibus scriptis hoc legitur.) Estq; hæc perfecta & deo beneplacita paupertas, abiicere animũ, voluntatemq; suã coercere in eo, ne quid singulare priuatim possideat. ꝙ facere debẽt religiosi, qui paupertatẽ vouẽt domino (qua de re alias) idẽ porro sentit & Greg. hic in homilia dicens, In hac re, fratres charissimi, affectũ potuis debemus pẽsare quã censum. Multũ reliquit, qui sibi nihil retinuit. multũ reliquit, qui quantumlibet paruũ, totum tñ deseruit, Certe nos & habita cũ amore possidemus, & ea quæ minime habemus, ex desiderio quærimus. Multũ ergo Petrus & Andreas dimisit, quãdo vterque etiam desideria habendi dereliquit. Multũ dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentis renuntiauit. Tunc enim demum illud acceptabile deo & gratum est, qui animũ, non bona respicit: nec quãtum sibi offeratur, sed ex quàm magno & feruenti ani-

Matth. 8.
Gregori.
Chryso.
Hieron.
Gregori.

mo,considerat. 3 *Relictis*, inquit euangelista, *Retibus secuti sunt dominum.* Duo hic commemorat Matthæus, alterum,quia reliquerunt retia:alterum, quod & insuper dominum sequuti sunt. Illud prius multi etiam ex ethnicis viri clarissimi strenue præstiterunt, Socrates, Bias, Thales, Crates Thebanus, qui etiam aurum proiecit in mare, Fabricius Romanus & plerique alij. Sequi autem dominum, Christianæ perfectionis est,& ad bonos fidelesque tantum pertinet,teste Iob:Viam eius custodiui,& nō declinaui ex ea. sic sequuti sunt dominū tres illi pueri in fornace ignis,in captiuitate Babylonica,quum dicerent,Sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. Ita videmus quā exiguo pretio regnum cœlorum sibi isti comparauerint apostoli, scilicet retibus antiquis vix dum bene consutis, quæ etiam regni cœlorum proprietas est, quam designauit Grego.quum ait,Regnū dei tantum valet quantum habes. Valuit nanque Zachæo dimidium substantiæ, valuit Petro & Andreæ dimissis retibus & naui, valuit & viduæ duobus minutis,valuit alteri calicem aquæ frigidæ. Regnum itaque dei (vt diximus) tantum valet quantum habes,vsq; adeo exiguo dat vitam æternam pretio deus hominibus piis, vt etiā latro iste in crucem suffixus, cum iam nil posset,ac ne membrum quidē corporis sui aliquod mouere præter linguam,emeruerit apud deum vno verbo paradisum,eò quod apud deum nunquam vacua est sine munere manus,modo pectoris scrinium bona repletum sit voluntate. Quumque omnes in vniuersum Christiāni superfluam istam eāq; malam rerum temporalium concupiscentiam abiicere debeant,tum verò maximè hoc prædicatores facere addecet,qui proximos suos perfectè diligere teneutur,idque vt faciant expeditius,studeant in hoc seculo nihil amare, nihil vnquam appetere, nihil etiam vel cum appetitu possidere. Atque ideo de euangelicis & apostolicis prædicatoribus rectè dixit propheta,Qui sunt ij qui vt nubes volant,& quasi columbæ ad fenestras suas? Vidit nimirum ille quomodo ij terrena omnia contempturi essent, suoq; pectore appropinquaturi ad cœlestia, vt sic depluerent verbum dei, & miraculis coruscarent. Hoc enim est quod eos volare perhibet,nubesque appellat,quoniam per verbum suum sanctum,doctrinámque sanam & vitam inconta-

Hieron. · *Iob 23.* · *Dan. 3.* · *Gregori.* · *Luc. 19.* · *Mat. 10.* · *Luc. 23.* · *Gregori.* · *Esa. 60.*

contaminatam, procul ab omni rerum terrenarum immunditia abducerentur. Sed & sicut colũbæ tum simplices sunt, tum felle omni carent, ita apostoli quoque huiusmodi virtutibus erant prædíti. Cæterùm euangeliũ hoc adhuc doctores mysticè exponunt, quod vltro hic præterimus. Quũ enim Simon obedientem significet, & Andreas virilem, Christianos omnes accurrere decet, vt duorum istorum nominum significationem in se habeant, sintque mandatis diuinis obedientes, & propria agnoscãt peccata, fortiter quoque & viriliter suggestionibus resistant diabolicis, vnde fiet vt fœliciter Christum sequãtur. 4 De amplissima apostolatus dignitate alias in communi de apostolis dicturi, nũc historiam & vitam S. Andreæ breuiter explicabimus. Neque hic quicquam me mouet, quod neochristiani nullam huic rei fidem habent. id enim sine omni fundamento & aduersus rationis dictamen faciunt vniuersum. Nam quum recipiamus historicos tam recentes quam veteres, Romanos etiam Græcos & Persas, qui tamen præterquã quod ethnici fuerunt, in multis quoque turpiter aberrarunt: qua fronte fidem negare audent historiis de vita sanctorum à sancta ecclesia receptis? O homines peruersos & degeneres filios, qui matris suæ Ecclesiæ catholicæ reiiciunt historias, & ethnicorũ scripta obseruant. Nihil itaque vos instabiles isti & inconstantissimi homines à veritate dimoueant. S. Andreas in Bethsaida Galilææ natus, frater S. Petri extitit, & S. Ioannis Baptistæ discipulus: qúumque Ioannes Christum *Ioan. 1.* digito monstraret, & ipse secutus est illum, & ad eundẽ Petrum quoque adduxit. bis ille cum Petro etiã vocatus est à *Luc. 5.* domino cũ piscarentur in mari, hic ipse cum cæteris etiam ad apostolatũ accitus est: secundúmq; apud Matthæũ & Lu- *Matt. 10.* cam obtinet locum à Petro in catalogo apostolorũ, quanuis *Luc. 6.* Marcus ei quartũ tribuat. Andreas ille, teste Ioanne, inter- *Marc. 3.* fuit, quãdo quinque milia hominũ pauit dominus quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus in deserto, ratus tantillum ciborũ nihil suffecturũ in tãta hominũ multitudine. *Ioan. 6.* Andreas quoque in die palmarum insinuauit domino esse quosdam ex gentibus qui se videre cuperent. Post diuisio- *Ioan. 12* nem autem apostolorũ iussu domini, Andreas, authore Sophronio, venit in Scythiã & Sogdianã, prædicauítque ibidẽ & Saccis simul ac AEthiopibus in magna ciuitate Augusta,

Vide Philaletum epistolam cleri recensentem de martyrio sancti Andreæ.

capto hinc à Myrmidonibus Matthæo, & excæcato, mirabiliter illuc dominus misit Andream, qui Matthæo visum restitueret: quo facto, quum prædicaret Andreas in Achaia, multósque ad Christi fidem conuerteret, præfectus regis Edissenorum Egeas eum crucis adiudicauit suspẽdio, quam ille magna cum lætitia & suscepit & saluauit, in eáque vsque ad alterum diem pependit, prædicauit, & ad fidem conuertit multos. Egeas porrò quum illum propter populi clamorem deponere viuum vellet, orauit apostolus dominũ, vt in pace spiritũ suum susciperet, sicq; lux ipsum circunfulsit, & in eius splendore spiritũ deo tradidit, atque in ciuitate patras à nobili matrona Maximilla sepultus est, vnde reliquiæ illius Cõstantinopolim vsque deductæ sunt temporibus Constantini, die 8. Maij. Deinde cum Græciam totam suæ tyrannidi subiiceret Turcarũ imperator, Christianus quidã & catholicus princeps Thomas dux Moreæ, caput S. Andreæ ablatum inde in Romã transtulit, & Pio secundo dedit, qui sacellum pulcherrimũ in honorem sancti Andreæ erexit in ecclesia sancti Petri, vbi reliquiæ illæ adhuc quiescunt. Vos iam dominum deum deprecemini, &c.

IN FESTO S. BARBARAE VIRGINIS ET MARTYRIS EVANGELIVM.

Matthæi 25.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. moram autem faciente sponso, dormitauerũt omnes & dormierũt. Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerũt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes, dicentes, Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias,

nuptias, & clausa est ianua. nouissime verò veniũt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico vobis, nescio vos. vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Luc. 19. Mar. 13.

HOMILIA VNICA.

PARABOLAM hanc, inquit Hieronymus, quidã simpliciter in virginibus interpretãtur, quarũ aliç iuxta Apostolũ, & corpore & mẽte sunt virgines, aliç virginitatẽ tantũ corpore seruãtes: vel cætera opera bona nõ habẽt ꝓposito suo similia, vel parentum custodia reseruatæ, nihilominus mente nupserunt. Sed mihi alius sensus videtur, & non ad virginalia corpora, sed ad omne hominũ genus cõparatio pertinere. Sicut enĩ dicit dominus duos fore in agro vno, quorũ altero assumpto relinquatur alter, & duæ molẽtes in mola, vna assumetur, & vna relinquetur, &c. ibiq; vniuersum genus hominũ significatur, qui sunt in Ecclesia, & extrinsecus velut arare & molere vidẽtur, quæ tamẽ omnia ficto simulatoq; animo ꝑ hypocrisim faciunt: ita hic denario virginũ numero omnes intelligũtur Christianorũ turbæ qui apparẽt quidẽ hominibꝰ credere in deũ, ipsi quoq; scripturarũ iactant scientiã. & tamẽ in illis fatuæ interim aliquot sunt virgines, fidẽ nimirũ rectã nõ habẽtes, neq; eam piis operibus exercentes. In eadẽ porrò sentẽtia est & Augustinus quũ ait, Nõ videtur mihi ista parabola ad eas solas pertinere, quæ ꝓpriæ excellẽtiori sanctitate virgines in Ecclesia nominãtur, quas etiã vsitatiori vocabulo sanctimoniales appellare cõsueuimus, sed ad vniuersam hæc parabola pertinet ecclesiã: siquidẽ, si ad religiosas tantũmodo personas referenda esset, maior est earum numerus, quàm vt cum denario cõueniat, quãuis ex decem istis quinque adhuc fatuæ existant. Cæterùm sanctæ animæ virgines idcirco appellantur, quia gloriantur in vnius dei notitia, & mens earũ idololatriæ turbine nõ constupratur. in sacris enim literis idola venerari, adulterari est & fornicari, teste Dauide qui ait, Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. & de Manasse quoq; legitur in hunc modũ. Reliquerunt deũ patrum suorũ, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit dominus corã eis. Sed & Oseas ꝓpheta sic ait, Fornicati sunt, & non cessauerunt, quoniã dominũ dereliquerunt in non custodiendo. & deinde, Spiritus

Hierony. *2. Cor. 11.* *Matt. 24.* *Augusti.* *Hierony.* *Psal. 72.* *1. Par. 5.* *Osea 4.*

furnicationum decepit eos, & fornicati sunt à deo suo. super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama subtus quercũ & populum & terebinthum. Quid multa? plerisque adhuc aliis scripturæ locis idololatria fornicationis nomine exprimitur: & quum quis relictis diis multis, in cognitione perseuerat & cultu vnius veri dei, eius hominis anima vere virgo dicitur, quod nullum cõ

Theoph. mittat cum diis alienis adulterium. Theophylactus paulò diuersa sententia, Sub persona, inquit, virginum proponit parabolam de eleemosyna, vt quoniam magnum opus est virginitas, ne quis illud vnum curãs, alia negligat, sed discat

Chrysost. quod absque eleemosyna etiã virgines cum scortis eiiciantur. Et merito quidẽ: nam quod homo virginitatẽ amittit, fit illud eo quòd à natura & innata ista concupiscentia mala afficitur: id autem qui sericordia nulla mouetur, ab externis diuitiis superatur. Grauius igitur est, aliquem à leuioribus & vilioribus vinci, vt auarus habendi studio occupatur, quam à libidine superari. Imò stolidus & fatuus admodum est, qui quum ardentem vicerit naturalis concupiscentiæ fomitem, insuper ab exigui lucelli cupidine superatur.

2 *Simile* ergo *est regnum cœlorum decem virginibus, &c.* Regnum cœlorum, ait Gregorius, præsentis temporis Ec-

Gregor. clesia est in hac vita, id ille declarat, sicut & nos superius in quadam homilia fecimus. Decem virginibus simile est regnum cœlorũ, quæ omnes sunt piæ & sanctæ Christianorũ

2.Cor. 11. hominum animæ. virgines enim illæ sunt in fide, quotquot

August. in Ecclesia catholica existunt, dicente Paulo, Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Quod verbum Apostolus, teste Augustino, non solum sanctis monialibus, sed vniuersæ ecclesiæ dixit. Virginitatis huius destructor & hostis diabolus est, quem procul fugere & euitare debent omnes Christiani, sicut ibidẽ sequitur. Timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sermones vestri, & excidãt à simplicitate (vbi Augustinus legit castitate) quæ est in Christo Iesu: quanuis ergo pauci virginitatem seruant in corpore, omnes tamen eam custodire debent spiritualiter in pectore, sicut infra latius explicabimus. Quid autem sibi vult quod regnũ cœlorum dominus virginibus decem cõparat, quarum quinq; prudentes & quinque fatuæ erant? In quinque ait Gregor. sensibus corporis

vnusquisque

vnuſquiſque ſubſiſtit: geminatus verò quinarius denarium perficit. & quia ex vtroque ſexu fideliũ multitudo colligitur, ſancta Eccleſia decem virginibus ſimilis denuntiatur. Neque diſcedit ab hac ſententia Auguſt. cum dicit, Omnis anima in corpore ideo quinario numero cenſetur, quia ſenſibus vtitur. nihil enim eſt quod ſentimus ex corpore, niſi ianua quinque partita, aut videndo, aut audiendo, aut odorando, aut guſtando, aut tangendo. Qui ergo ſe abſtinet ad illicito vſu iſtorum propter ipſam integritatem, virginis nomen accepit. Iam verò ſuccurrit hic dubium, quo tandem modo virgines quinque fatuæ dicantur, ſimúlque virgines exiſtant, neque id tantũ, ſed & lampades inſuper ſecum acceperint. Reſpõdeo & dico varias quidem eſſe eius rei expoſitiones, quas hic eo maxime vobis cõmemorare libet, vt inde præparetis animos veſtros, ſitíſque in numero virginum prudentũ, quæ cum ſpõſo Chriſto introierũt ad nuptias felicitatis æternæ. Chriſtiani, inquit Auguſti. virgines ſunt propter abſtinentiã ab illicitis ſenſibus, lampades habentes propter bona opera, de quib⁹ dominus ipſe dicit, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificẽt patrem veſtrum qui eſt in cœlis. Duo ecce hæc ſunt quæ Chriſtianum decent, neq; tamen ſufficiunt: ſiquidem etſi lampades habeãt bonorum operum, virgines tamẽ adhuc fatuæ eſſe poſſunt. Quod ſi ergo non omnes illi ad nuptias conueniunt, qui & ab illicitis ſibi cauent, & opera bona habent, quid ſpei erit iis qui nec animam ſuam ab illicitis rebus auocant, neq; opera bona faciunt, ſed in atra tenebrarum verſantur caligine? Non enim aliud hîc fatuarũ & prudentum virginũ cernitur diſcrimen, niſi quod illæ oleũ non habebunt: quod & ideo magnũ quiddã ſignificare oportebit. Quid igitur deſignabit? charitatem nimirum, iuxta illud Pauli, Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro, Si linguis hominũ loquar & angelorum: charitatem autem nõ habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cymbalũ tinniens. Palam ergo hîc eſt, Paulum excellentiorem viam dicere charitatem, quam eodẽ loco ille ſuper alia dona ſpiritus extollit. Auguſtinus quoque idipſum ex olei natura & ſimilitudine colligit. Supernatat enim in cæteris humoribus, quomodo & charitas ſuperat reliquas virtutes & donationes dei.

3 Gregorius hanc parabolæ partem paulo diuerſius expo

Auguſti. *Matth. 5.* *1. Cor. 13.* *Auguſti.* *Gregor.*

nens, docet nos oleum in cordibus nostris habere, vt placeamus deo. Sunt plerique cōtinentes qui ab exteriori appetitu se custodiūt, & spe ad interiora rapiuntur, carnem macerant, & toto desiderio ad supernā patriam anhelant, æterna præmia expectant, pro laboribus suis recipere humanas laudes nolunt. hi nimirū gloriam suam nō in ore hominum ponunt, sed intra cōscientiam cōtegunt. Hæ virgines prudentes sunt, quoniam in lampadibus, hoc est, cordibus splendorem gestant gloriæ suæ, dicente Paulo, Hæc est gloria nostra testimonium cōscientiæ nostræ. Fatuæ autem virgines oleum nullum habent, dum gloriam nō quærunt in sua ipsorum conscientia, sed coram hominibus. ideoque & mercedem suā omnē, iuxta verbū domini, receperunt. Sed virgines illæ quæ ad spōsum peruenient, omnem gloriā suam intus solummodo inquirūt, dicente Dauide, Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Neque multum dissimilis sententiæ sunt, qui dicunt lampades significare fidem, quia sicut lampades domū, ita fides illuminat animam. Lampadem porrò istam recipiūt fideles à deo per sacerdotē in baptismo & licet istiusmodi lāpadem diu secū circunferat aliquis, neq; in ea sit oleū charitatis diuinæ & meritoriorū operū, fides illa tota mortua est, vana inutilis & otiosa: cuiusmodi fides ista est neochristianorū, qui fidem suā omnem cū habeāt in ore, nihil interim boni fouent sub pectore, & operibus carēt in manibus. Neq; enim oleū habent in lampadibus suis, ideoq; virgines tantū fatuæ existunt, nec quisquā horū Christianorum cum Christo ingredi poterit ad nuptias salutis æternæ.

2. Cor. 1. *Matt. 6.* *Psal. 44.* *Iacob. 2.*

4 Ex istis iam rationibus satis manifestè liquet, cur dominus regnum cœlorū virginibus compararit, quarū quinque fatuæ & quinque sint prudentes, &c. quod August. & Gregor. de quinque sensibus non incōmodè exposuerunt. eorum enim diligens custodia apprime necessaria est iis qui virginalem castitatem seruare volunt. Et quanuis in sacris literis denarius numerus vniuersitatem rerum plerunque significat, tamen peculiari nō caret ratione, quod ex vtraque parte virgines quinque coniunxit, propter sensus quinque quos in sedula custodia cum omnes habere debēt, tum verò maximè eā quæ mulieres & virgines pudicas decet disciplinā. Nisi enim oleū adhibuerint sapientiæ salutaris, perierint. Idipsum in prima virgine fatua cernimus Eua, quæ

Gene. 2.

quæ non ſatis cuſtoditis fuit auribus, dum locum dedit diabolo & ſuggeſtioni ipſius, qui noxius extitit abuſus, quoniã audire malum quid faciat boni? vnde & Sapiens dixit, Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequã noli audire, & ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis. Vbi primum fœminæ aut virgines cœperint ex præſumptione ad omnia auſcultare, bonam amiſerunt pudicitię partem: ita enim Euæ etiam cõtigit, quæ non prius periit quàm ſerpẽtem audiſſet. Sic Paulus ait, Corrumpũt bonos mores colloquia praua. Ad hæc, oculis eſſe parum præmunitis, fatuas quoque efficit virgines, quomodo & in Eua factum eſt, quę cum vidiſſet, quod bonum eſſet ad veſcendum & pulchrum oculis aſpectuque delectabile, tulit de fructu illius, & comedit. Neque diſsimili exemplo etiam accidit Dinæ filiæ Iacob, ea enim cum temeraria quadam præſumptione exiiſſet viſura mulieres regionis illius, rapta à Sichem & vitiata eſt. plerunque etiã ſpectatum (vt ille ait) veniunt, ſpectentur vt ipſæ, quod in ruinam eis cedit. quamobrem Dauid admonens, ait, Auerte oculos tuos ne videant vanitatem. Expertus hoc ille dixit: norat enim quomodo viſus nõ cuſtoditus fatuas reddat virgines, quando viderat ipſe Bethſabee lauantem ſe, vnde & adulterium cum ea, & homicidium conſequutum eſt Vrię. Quo etiam reſpiciẽs, dominus præmonuit nos dicẽs: Quicunque viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iã mœchatus eſt eam in corde ſuo. Sic infatuati ſunt in Sara vxorẽ Abraham, Pharao & Abimelech: ſic vxor Putipharis, laſciuos & impudicos oculos ſuos petulanter cõiecit in Ioſeph, petiitque ab eo adulterium, quod cum abnueret ille, mendacio impudentiſsimo ipſa eum detulit ad dominum ſuum, quaſi ipſe vim pudicitiæ ſuæ inferre voluiſſet, quo mendacio quid quæſo vt fucatius, ita & iniquius & turpius? Sic filij Iſraël cum viderent filias Moabitarum & Madianitarum, præcepit dominus principes populi in cruces ſuffugi aduerſus ſolem, plenaque eſt iſtiuſmodi exemplis vniuerſa ſcriptura, quæ volens hîc prætereo. Quòd ſi autem quilibet homo ipſum Iob imitaretur, ſane in album prudẽtum virginum referretur. ſic enim Iob ait, Pepigi fœdus cũ oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Ad hæc tertio quoque ſenſu odoratus infatuantur virgines, quoniam & in ipſo voluptatem conquirere, abuſus magnus ſimul

Eccl. 28. *1. Cor. 15.* *Geneſ. 3.* *Geneſ. 34.* *Pſal. 118.* *1. Re. 11.* *Mat. 5.* *Gen. 12.* *Gen. 20.* *Gen. 39.* *Num. 25.* *Iob 31.*

& euidens est lasciuiæ signum: sicuti grauiter minatur domi-
Esa.3. nus filiabus Ierusalem, eo quod amblarent extenso collo,
& nutibus oculorum irent, plauderent insuper, & composi-
to gradu incederent. ideo inquit Propheta, Decaluabit do-
minus verticem earum, & crinem earum nudabit. Deinde
ex omni mundo mulieri & inter ornamenta vniuersa ait se
eis etiam ablaturum olfactoriola, & huiusmodi quidem vir-
Sap.2. gines fatuæ erant, de quibus Sapiens dixit, Venite & frua-
mur bonis quę sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuen-
tute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus,
& non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis
antequam marcescant, Istiusmodi fatua & illa fuit mulier
Prouer.7. lasciuia ac petulans, quæ allicere & decipere volens adole-
scentem dixit, Intextui funibus lectulum meum, straui tape-
tibus pictis ex Aegypto, asperси cubile meum myrrha, aloë
& cinnamomo. In iis nanque superfluitatẽ quærere & abu-
sum ad peccandum, res longè inquisitissima est.

¶ Fatuæ insuper redduntur virgines gustu & tactu impu-
dico, qui omnem corrũpit mũditiẽ cordis, oleúmque gratiæ
Prouer.6. diuinæ effundit iuxta illud Sapientis. Turpitudinẽ & igno-
Osea.7. miniam congregat sibi, & opprobrium illius nõ delebitur.
Pro.20. & istud item Oseæ, Omnes calefacti sunt quasi clibanus.
Ephe.5. Nimius etiam in cibo & potu excessus, peccandi pronita-
Vinum. tem inducit, quoniam luxuriosa res vinum est, quo Paulus
quoque nos admonet inebriari non debere. siquidem in eo
luxuria est. Eodem pertinet illud Hieronymi, Si experto
Hieron. creditur, hoc primum moneo, hoc obtestor, vt spõso Chri-
sti vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam
prima arma sunt dæmonum. Vinum & adolescẽtia duplex
incendium voluptatis. vbi primum mulier aut virgo temu-
lentiæ assueuerit pudor omnis periit: disciplina quoque &
honestas vitæ vniuersa: quoniam ebrius scelerum omnium
est vile mancipium, nec vitium aliquod est quod vincere
possit, qui hoc crimine est detentus, tota enim hic emoritur
sapientia, totusque homo è sapiente stultus, ex stulto insa-
nus redditur, mores omnes corruunt, & homo in porcum
Gen.19. versus videtur. siquidem ille tunc linguæ suæ magister non
est, & quicunque non celat arcanum, nihil loquitur hone-
Oseæ 4. stum. Lot si inebriatus non fuisset, proprias filias suas duas
nec vitiasset, nec impregnasset. Veréque adeò dictum à
propheta

propheta. Vinum & ebrietas auferunt cor. Sed de iis alias copiosius. Sicut autem pro fatuo, habetur, qui sensibus abutitur exterioribus, ita non paulo etiam stultior est qui interioribus male vtitur, puta qui turpia imaginatur, qui obscœna vanáque cōcupiscit & in iisdem exæstuat, siue id fiat ad luxuriam, siue gulam, siue superbiam, siue ad auaritiam, aut iram, inuidiam & odium, quicquid id genus est malorum affectare & imaginari turpissimum est, sicut dominus dixit mulieri impudicæ, Fecisti tibi imagines masculinas. Ezec. 16.
Possent hæc omnia ad longum per singula membra extendi, sed hîc iam finis & modus esto. Vos communibus votis orate dominum deum, &c.

DE SANCTA BARBARA.

BARBARA Dioscori filia, in ciuitate Nicomedia virgo fuit sapientissima, oleumq́ue charitatis diuinæ secum sumpsit in lāpade animæ suæ. Eius pater infidelis, in turri munitissima ipsam concludi curauit, in qua fenestras tres parari iusserat, quoniam tres essent qui mundum hunc illuminarent vniuersum, deus pater, filius & spiritussanctus. In eadem turri illuminata illa fuit diuinitus, & à S. Ioanne baptizata, suoq́ue digito crucem impresit in lapidem. Pater autem cum nullo modo à fide Christi auertere eam posset, præfecto ipsam obtulit, qui eam verberibus primum cædi iusit & viscera, vulnera quoque recentia cilicio confricari, verùm illa sicut in fide ab angelo iam ante informata, ita nunc quoque ab eodem sanata est, vnde in furorem versus tyrannus, pedibus eam suspendi fecit, mammillasq́ue ei præscindi, latera etiam facibus vri, nudámque per vrbem duci, vbi tamen ab angelo contecta est. Ad extremum parenti illum restituit, qui eductam eam decollauit, ibiq́ue ipsa pro omnibus qui memoriam sui habituri essent, orauit ad dominum. pater autem in itinere iam reuertens domum, igne cælitus dimisso, misere periit. Virgo hæc sanctissima cultores suos absque venerabili sacramento mortem obire non sinit, idq́ue multis exemplis comprobatum est: posset per longum probari. Dolorq́ue hîc ei fuit longe acerbissimus, quod eundem habuit & parētem & persequutorem atque adeò carnificem. Caput ipsius deinceps Constantinopolim translatum est,

& illud imperator quidam Venetis donauit, qui ipsum Venetias deportauerunt in templum suum, vnde per eosdem clam delatum est in Prusiam. Fuerunt quoque eius nominis plures aliæ sanctæ virgines, quæ propter fidem Christi immaniter trucidatæ sunt, vt non procul à Roma in regno Neapolitano & alibi, cui⁹ caput Coloniæ apud minores in magna reuerentia seruatur. Eas omnes implorate sedulo, vt pro vobis intercedant ad dominum.

¶Reliquam Euangelij huius partem require infra in festo S. Agnetis.

IN SOLENNI DIE S. PONTIFICIS NICOLAI EVANGELIVM. Lucæ 19.

Mat.25. Mar.31. *IN illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam nobilis abiit in regionē longinquam, accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis suis: dedit eis decē mnas, & ait ad illos. Negociamini dū venio. Ciues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes, Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est vt rediret accepto regno, & iußit vocari seruos, quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus, dicens, Domine, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait illi, Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatē habens supra decem ciuitatis. Et alter venit dicens, Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait, Et tu esto super quinque ciuitates. Et alter venit dicēs, Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, & metis quod nō seminasti. Dixit ei, De ore tuo iudico te serue nequā. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui. Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cū vsuris vtique exegissem illud? Et astantibus dixit, Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei, Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet quod habet auferetur ab eo.*

Mat.25. (beside "dicens, Domine, mna tua decem mnas acquisiuit")

Mat.13. Marc.4. Sap.8. (beside "ris vtique exegissem illud ... dabitur")

HOMILIA

HOMILIA VNICA.

RATRES charisſimi, hæc ſancti euangelij lectio (liceat enim mihi cum Gregorio ſic exordiri) ſolicite conſiderare nos admonet, ne nos qui plus cæteris in hoc mundo accepiſſe aliquid cernimur, ab autore mundi grauius inde iudicemur. Cũ enim creſcunt dona, rationes etiam creſcunt donorum. Huc huc reſpiciant omnes, quotquot à deo receperũt vel diuitias vel dominia vel ſcientiam & rationis acumẽ, vel poteſtatẽ, &c. conſiderent quomodo hæc omnia impendant, ſiquidẽ reddẽda de iis ratio grauis erit mortis tempore, & tandẽ in die nouiſsimo. Sunt qui gloriantur iam de multis elati, & tamẽ veniet tempus quo nolent ſe ea vel habuiſſe. Subdit itaque Gregorius, Tanto humilior atque ad ſeruiendum prõptior quiſque debet eſſe ex munere, quanto ſe obligatiorem conſpicit in reddenda ratione. Diligẽter itaque fratres mei hoc obſeruare euangelium, vt ſciatis quomodo donis dei vtamini. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. *Grego.*

Nobilem, inquit Theophylactus, hominem Chriſtus ſeipſum introducit. Nam licet homo fuerit, manſit tamen in faſtigio & nobilitate deitatis. & is quidem abiit in regionem longinquam, quãdo aſcendit in cœlum. peculiariter autem Chriſtus homo dicitur, ſicut & peculiari modo homo fuiſſe ſuper omnes agnoſcitur, ita etiam Dauide dicente de Maria, Homo natus eſt in ea, ipſe fundauit eam altiſsimus. Hominem Chriſtum vocat qui quãuis deus erat, in ſimilitudinem tamen hominũ factus, habitu eſt inuentus vt homo. Et is quidem abiit. ſiquidẽ iam antea de cœlo venerat in hunc mundũ per incarnationem: iuxta illud, In propria venit, & ſui eũ non receperunt. Diceres, quomodo conueniant hæc, quod Ioannes ait Chriſtũ in incarnatione ſua in propria veniſſe: & hîc Lucas dicit eũ abiiſſe in regionẽ lõginquã, idq́; pergere, tẽpore aſcenſionis, quo maxime videtur in patriã ſibi propriã, quia in cœlũ, deueniſſe. Reſpondetur ad hæc, quia bene dicit Ioãnes Chriſtũ in carne veniẽtẽ, in propria veniſſe. ſiquidem proprius ac ſuus dei eſt ratione creationis mundus hîc vniuerſus. ex eo enim & per eũ factus eſt, teſte Dauide, Dñi eſt terra & plenitudo eius. Vel etiã ſpecialiter cum in Iudæa natus ſit, regio hæc illi propria dicitur, propter electionẽ ſanctorũ patrũ ſuæq́; gentis ſicut & ipſe ait, *Theoph.* *Pſal. 86.* *Philip. 2.* *Ioan. 1.* *Cyrillus.* *Pſal. 23.*

Exod. 4. Filius meus primogenitus Israë. Testatur idem in cantico
Deu. 23. suo Moyses, dicens, Quando diuidebat altissimus gentes, cōstituit terminos populorū iuxta numerum filiorū Israël. & pars quidem domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Ex more enim perpetuo veteres diuidere
Psal. 15. soliti sunt hæreditates suas funiculis: iuxta illud Dauidis, Funes ceciderunt mihi in præclaris. Et hoc est quod Ioānes ad diuinam naturam respiciens, dixit dominum in propria venisse. Sed quod idem ascensionem suam in cœlum peregrinationem vocat, ad humanitatem referendum est, idq; ip-
Grego. sum declarans Gregorius ait, Carnis locus proprius terra est, quæ quasi ad peregrina ducitur, dum per redemptorem nostrum in cœlo collocatur. procul enim aberat cœlum à natura hominis, opera quoq; hominum à cœlestibus multū distabant, dicente domino per prophetam, Sicut exaltantur
Esa. 55. cœli à terra, sic exaltatę sunt vię meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Sunt adhuc qui referant hęc eo, quod dominus à Iudæis commigrauit ad gentes, quem sequuti etiam apostoli, à Iudæis tanquā indignis secesserunt ad prædicandum gentibus euangelium Christi,
Act. 13. sicut dixit Paulus, & ante eum in spiritu prǫuidens idipsum
Eccl. 24. Sapien. exclamauit, Doctrinam quasi ante lucanum illumino omnibus, & enarrabo illā vsq; in longinquum. Veruntamen superior expositio mihi non paulò accommodatior huic cōtextui esse videtur.

Theop. 2 Homo, inquit, quidam nobilis abiit in regionē longinquam accipere sibi regnū, & reuerti. Regnum illud vitę æternæ accepit Christus, quod & sibi electis omnibus meruit. Regnum hoc ipsum suscepit, vt secundū quod homo, sederet in dextra throni magnificentiæ cum carne. ibidem
Psa. 109. ille sedebit tantisperdum inimici sui omnes ponantur pro scabello pedum suorum, quod demum fiet incōsummatione seculi. omnia enim, etiam quæ nolent, illius subdita erūt imperio. Hunc ipsum autem oderunt fratres sui Iudæi, di-
Ioan. 19. centes, Nolumus hunc regnare super nos, quādo Pilato dicenti, Regem vestrum crucifigam? responderunt, Regem non habemus nisi Cæsarem. & deinceps corripuerunt Pilatum, dicentes, Noli scribere, Rex Iudæorū. Idipsum considerans dominus, ait in euangelio, Viderunt opera mea, &
Ioan. 15. oderunt & me & patrem meum, vt impleretur sermo qui in lege

in lege eorum ſcriptus eſt, Odio habuerunt me gratis. Et ea quoq; ratio eſt, quur hominẽ ſe nuncupet, & nobilem quidem ſecundum natiuitatem, non autem regem. Siquidem in ſuo priore aduentu non venit in regia maieſtate, ſed humilis & manſuetus, ſedens ſuper aſinam. In altero autem venturus eſt cum gloria magna, recepta tunc in ſe maieſtate regali, iuxta illud Danielis, Ecce cum nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & datum ei eſt regnum, omneſque populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient, quamuis illud etiam de regno Chriſti in hac eccleſia intelligi poteſt, quod perfecte aſſecutus eſt poſt reſurrectionem ſuam, ſicut & dixit diſcipulis ſuis, Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra. per hoc enim rex factus eſt electorum omnium Chriſtianorum, vt iam poſsimus dicere cũ propheta, Dominus legifer noſter, dominus rex noſter, ipſe ſaluabit nos. Eo ipſo regno cœpit ille primum regnare ſuper gẽtes, dicente Dauide, Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentibus. Porro ne longius ab hac euangelica parabola diſcedamus, perſeuerare nunc libet in priore illo ſenſu, dicendo dominum recepiſſe regnum in vita æterna, non pro ſe tantum, ſed & ſuis electis omnibus, ſicut ipſe ait, Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnũ. Ita enim cum electis ſuis conregnat Chriſtus, vt ipſi interim reges efficiantur cum ipſo, iuxta illud quod Ioãnes inquit, Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, fecitque nos regnum & ſacerdotes deo & patri ſuo. Regnum itaque Chriſti hic incipit in fidelibus ſuis: quoque plus poteſtati diaboli decedit, eo magis regnũ Chriſti accreſcit, id etiam teſtante Ioanne, Facta eſt ſalus & virtus & regnum dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum. Quod autem commodius intelligatur de regno Chriſti in cœlis, quod ille iam poſsidet, ſuiſque etiã præparauit electis, ſicut dixit ad apoſtolos, vox iſta facit quæ ſequitur, reuerti, Nam abiiſſe dominum ad occupandum regnum, tuncque reuerſurum, nuſquam melius intelligi poteſt quam in ipſa aſcenſione ſua in gloriam maieſtatis. reditus autẽ fiet in die nouiſsimo ad iudicium viuorum & mortuorũ, iuxta illud quod dixerunt angeli ad apoſtolos, Sic veniet quemadmodũ vidiſtis eum euntem in cœlum. 3 Abiturus itaque nobilis ille ad ſuſcipiendum re-

Pſal.34. Zach. 9. Dan.7. Matt. 2. Eſa.33. Pſal.21. Luce.12. Apoc.1. Apo.12. Ioan. 14. Act. 1.

gnum, decem ex seruis suis ad se vocauit, singulisque singula tradidit talenta, &c. fecit hoc quidem Christus, quādo fidelibus spiritalia dona concessit. Omnes enim homines regis illius decet esse seruos, quos ille rationales ideo creauit, vt ipsum laudarēt, colerent, prædicarent. Summa siquidē libertas est, seruire deo, imo seruire illi, cū eo regnare est, vt ait Bernardus. Vnde fit vt equidem arbitrer dn̄m in numero seruorū denario, intelligere voluisse vniuersam omnium hominū multitudinē: vel vt August. loquitur, totā vniuersitatem rerū, quāuis hoc Theophy. referat ad ecclesiæ ministros, quibus commissa sunt officia ecclesiastica, qui & propter perfectionem denario numero significātur: quoniam quicunque ad huiusmodi administrationē sunt vocati, perfectam habent ordinationē in triplici statu diaconorū presbyterorū, & episcoporū. sicut enim tres sunt actus hierarchiæ inter ipsos sanctorum angelorum choros, ita iidē actus tres sunt in illis ordinibus tribus. Diaconi nanque per doctrinę suæ eruditionem purgant, presbyteri per baptismū, in quo paruuli lumen accipiunt fidei, illumināt: episcopi autem perficiunt, dum presbyteros ordināt. Omnibus itaque iis, dum à deo vocantur, in vnctione & cōsecratione sua peculiaria quædā dona conferuntur, de quibus dura eis aliquādo reddenda est ratio. Idque adeo verū est, vt etiā ij qui ad spiritualem vocati & ecclesiasticā potestatē, duriorem strictioréque sint reddituri rationē in die nouissimo. ideoque non exigua est animarum cura, neq; omnino cōtemnenda. sed nec parum est, prædicatorem aut episcopum esse. Attamen nos Gregorium & Bedam sequentes, malumus hæc de omnibus intelligere hominibus, quoniā & ipsi omnes amplissima à deo accepere talenta donorum. Hic cōsiderandū etiam venit, quomodo numeri seruorū & ponderis siue talentorum meminerit, dum ait decem talenta data esse seruis decem, non sic quasi singulis decem sint talenta collata, sed singulis singula tantū, cuique seruorum vnum, idque ex sequentibus facile colligere est, vbi monstratur quantū quilibet seruus suo talēto lucrifecerit. August. per talenta decē, legem quæ decem pręceptis concluditur, intelligit: per seruos, eos qui sub lege fuerūt, quibusque gratia euangelij est annunciata, vnde verum legis intellectum colligerent, sicut post resurrectionem suā dominus discipulis explicauit sensum,

Gregor. *Bernar.* *August.* *Dionys.* *Gregori.* *Beda.* *De quæst. Euangel.*

ſum, quo intelligerent ſcripturas. Idipſum etiã facere miniſtros addecet, qui vocati ſunt à deo, atq; in hoc vnum elaborare, vt plebi Chriſtianæ verũ ſcripturarum aperiant intellectum. Poſſent hic multa dici, quomodo miniſtri vocentur à deo, quid facere debeant vt norint ſeruos ſe eſſe Chriſti, neque dominantes (vt ait Petrus) in clero. Neque parũ multa hic afferre poſſem de talẽtis, quæ largiter adeo erogat deus miniſtris ſuis, quibus ea nec vendidit nec oppignorauit, ſed libere cõtulit. ſicut alibi ait dominus, Gratis accepiſtis, gratis date. Et ad extremũ tandem hic negociationem oſtẽdit, dum eos cũ illis iubet negociari. Sanctum illud negociũ eſt & pia vſura, quando quis fœnus exercet cum donis dei, vt augeãtur illa in intellectu, voluntate & opere eorũ, quæ placita ſunt deo ad ædificationẽ ꝓximi. Sed prohdolor quã multi ſunt, qui in temporalibus fœnorãtur, pauperibusque ſanguinem & ſudorẽ exſugunt, imo & quamplurimi adhuc ſuperſunt, qui in ſpiritualibus quoq; vſuram exercẽt: quãdo inter eccleſiaſticos etiam non paucos reperias, qui cum debeãt reliquis exẽplum bonũ proponere, ipſi vſurarij ſunt maiores turpioresque, quam Iudæus aliquis ſexagenarius.

Lu. 24.
I. Petr. 5.
Mat. 10.

4 Sequitur, Ciues eius oderant eum, & miſerunt legationem poſt illum. Ciues, inquit Beda, impios Iudæos dicit qui non tantum hic dominũ perſequuti ſunt ad mortẽ crucis vſque, ſed deinceps quoque poſt mortẽ, in diſcipulis apoſtolis & omnibus qui in eum crediderũt. vſque adeo contẽpſerunt illius prædicationẽ & euangeliũ regni cœleſtis. Et bene dominus ciues vocat, quãdo etiã Dauid vniuerſam ſynagogam ciuitatem appellauit, inquiẽs, Quã glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei? Ciuitas illa tũ ſancta extitit, eius ciues placebãt deo. neq; mirũ, quia Iudæi tũc populus erant electus domino ex vniuerſo terrarum orbe. Siquidẽ notus tũc tantum in Iudæa erat deus, in Iſraël magnum nomen eius. Quum primum autem cœperunt ciues iſti odiſſe dominũ, ſtatim reiecta eſt ciuitas hæc iſta, factaque abhominabilis deo, iuxta illud Eſaię, Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis plena iudicij? iuſtitia habitauit in ea, nũc autẽ homicidę. Et ciuitatẽ itaq; reliquit domin⁹ & ciues ſuos, ſibiq; aliã præparauit eccleſiã ſanctã, quam nomine ciuitatis etiã Ioannes dignatus eſt appellare, dicẽs, Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalẽ, nouã deſcẽdentẽ de cœlo, à deo paratã. In ea ci-

Beda.
Pſal. 86.
Pſal. 75.
Eſaia. 1.
Apo. 21.

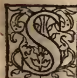
uitate ciues ſunt omnes Chriſtiani, qui & cauere ſolicite debent, ne de ſe dicatur illud quod de iſtis ciuibus, quoniam oderunt eum. Miſeruntq́; inſuper legationem poſt eum, non vt honorarent, ſed perſequerentur ipſum. In hac lega-
Act. 9. tione Paulus quoque fuit antequam conuerteretur ad Chriſtum. receptis enim literis à principibus ſacerdotum ad ſynagogam Damaſcenam, perſequebatur omnes Chriſtiani nominis viros & mulieres, vt vinctos perduceret in Hieruſalem. Quomodo autem recuſarint Iudęi regnum Chriſti,
Oseæ. 6. iam ante commemorauimus. Poteſt & in hunc ſenſum intelligi, quod dominus ciues voluerit ſignificare huius mundi, qui nomine ciuitatis accipiatur, ſicut de Galaad ſcriptũ
2. Reg. 5. eſt, Galaad ciuitas operãtium idolum, ſupplantata ſanguine. In ea ciues mali ſunt, & cuſtodes per ignorantiam cæci, atque adeo claudi, cum viam non ambulent virtutum, de quibus dicitur in figura Dauidis, quiſquis abſtulerit cæcos & claudos odientes animam Dauid. i. Chriſti. Et hi nimirum ciues mali mũdi huius, nuncios mittunt poſt Chriſtũ, nolentes ipſum regnare ſuper ſe. Qui ſunt autẽ nuncij iſti? quæres forſitã. Plurimi ſane nimiũque multi iis noſtris tẽporibus nuncij emittuntur poſt Chriſtum, tyranni, qui fidem Chriſtianam funditus extinguere conati ſunt, è quorum numero iam olim fuerunt Nero, Domitianus, Traianus, Decius. Diocletianus, Maximianus, quos ſequuti ſunt AEgyptiaci Sultani, Agarenorum imperatores & reges, & poſt eos Turarum Amiri, Tartarorũ Cham, &c. qui etiam iuxta commerita peccatorum noſtrorum, magnam Chriſtianiſmi partem ſuo ſubiugarunt imperio: neque deſiſtunt à cœpto, quin prouincias Chriſtianorum affligant & perſequantur. Inter iſtos porro nuncios numerandi quoque veniunt hæretici peruerſi, qui catholicã fidem impugnant, ſuosq́; errores vndique immiſcent. ij enim dum veritatem fidei renuũt accipere, Chriſtum quoque nolũt ſuper ſe regnare, in cuius regno veritas eſt & dominatur. Quid quod & ciués mali ſunt & poſt Chriſtum nuncios mittunt, quotquot palam vitam viuũt ſceleratam, in quibus etiam Chriſtus non regnat, ſed mundus, diabolus & cõcupiſcentia carnis. Iſti enim tyranni regnum ſibi vendicant in huiuſmodi
Iob. 41. hominibus, quoniam iuxta ſentẽtiam Iob, diabolus rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ. Ita in fideles hæretici, indurati

rati & peruersi Christiani, omnes nuncios mittunt ad domum, neque volunt illum regnare super se, clamantes sicut Iob meminit, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus, quia noluerunt intelligere vt bene agerent. Sed tu ô domine Iesu Christe, gratiam nobis tuam benignus impende, vt te non odientes, magis ad S. Nicolai exemplum diligamus, gratiáque quam largiris, bene vtamur, & per eam vitam æternam consequamur, Amen.

Iob. 21.
Psal. 35.

¶ Reliqua huius euangelij pars, non multum absimilis est euangelio, quod in die S. Martini legitur. ibi require, & diuersitatem vtriusque cum expositione inuenies.

DE S. NICOLAO.

SANCTVS Nicolaus piis & Christianis natus parentibus, adhuc infantulus feria quarta & sexta semel tantũ suxit vbera, quod euidens argumentum futuræ sanctitatis extitit, sicut alia quoque plura de infantia sua descripta sunt miracula. Vnde occasione sumpta, lubet ex ipsis sacris literis rationes inquirere, cur & quum paruulis sanctimonia tanta diuinitus conferatur. Principio constat eam in nonnullis à deo electis infantulis iam inde ab vtero matris esse, idque tantum ex gratia & bonitate diuina, sine omni præuia causa. Sic sanctificatus in ipso matris vtero est Ioannes Bapt. dicente ad Zachariam angelo, Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris. Sic & Hieremias propheta sanctificatus legitur, confitẽte in domino, quum per ipsum ait, priusquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te (quãuis sunt qui hoc nõ de propheta, sed ipso Ioanne dictum arbitrentur.) Gratia hæc Esaiæ quoque collata est, quod ex suis verbis palã colligitur. Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Sic secundum quosdam Enoch etiam & Elias sanctificati sunt. Sic & Iacobus iustus, qui & frater domini dictus est, Egesippo & Hieronymo authoribus, sanctificatus fuisse creditur. Sic pre omnibus credendũ est, sanctificatam fuisse virginem matrem, neque id communi reliquorum modo. siquidem non tãtum in vtero matris, sed & in cõceptionis suæ principio sanctificata est, ita vt nulla fue

Paruulorum sanctitas.
Lucæ 1.
Esa. 49.
Hiere. 1.

rit peccati, ne originalis quidem, cõtagione coinquinata. Illa enim amica dei, tota fuit pulchra & immaculata. Idem multi sentiunt de S. Iosepho nutritio Christi, de quo infra.

Cant.4.

2 Sanctificantur nonnulli paruulorũ quum iam fuerint nati ídquevel per parentum fidem, vel per ipsa sacramenta. Eo facit institutio circũcisionis in veteri test. & in nouo, baptismi, vbi paruulo labes peccati originalis deletur vestísq; innocentiæ & gratia dei cõmunicatur. Debet tamẽ hic nõnihil obseruari diuersitatis, quãdo nõ eandẽ paruuli omnes gratiã habent, quã S. Nicolaus habuit. Ad illius itaq; discriminis obseruationẽ constãs hæc sanctorũ patrum sententia est, quod paruuli quãtũ in ipso sitũ est baptismo, æqualẽ omnes gratiam suscipiũt: neque maiorem filius regis recipit, quã cuiuslibet Pastoris. siquidem non recipit deus hominis personam in sacramento. (intellige post passionẽ Christi.)

Actu.9.

3 Et quanuis iam ratione baptismi æqualis gratia paruulis confertur, potest tamen aduentitia ac extranea adhuc aliqua occurrere causa, quæ faciat vt alius alio maiorem suscipiat: puta per sedulam & piam orationem parentum, patrinorum, vel presbyteri baptizantis. Bonum igitur est, parentes quamplurimũ & maxime piè pro filiis suis orare. Patrini quoque, qui & ipsi non secundum fauorem, sed probitatem sunt eligendi, multum deuote pro paruulo Deum orare tenentur. 4 Sequitur inde, paruulos etiam qui statim à baptismo decedunt, non æqualiter esse beatos. cum enim inæqualiter sint à Deo donati, inæqualem quoque à Deo recepturi sunt beatitudinem. Et hoc est quod propheta inquit, Exæquabit gratiam gratiæ, hoc est, gratiam præsentis vitæ adæquabit gratiæ gloriæ futuræ. 5 Rursus hinc consequitur, quòd cum confirmatio verum sit legis euangelicæ sacramentum, & omne sacramentum gratiam cõferat quam signat, paruuli confirmati maiorem auctiorémque gratiam habent iis, qui baptizati sunt tantum & non confirmati. Vnde & paruuli istiusmodi quum ita decedunt è viuis, altiorem in cœlo sedem, gloriámque assequuntur maiorem non confirmantis: quia iuxta gratiæ amplitudinem, erit & mensura felicitatis. ipsa enim est vestis illa nuptialis. Et retulerit plurimum, statim à baptismo cum paruulis festinare vt cõfirmentur: neq; ad id rationis vsu opus est quicquam neque memoria, vt testatur Gerson, sed satis est,

Zacha.4. *Matt.20.* *Gerson.*

est parentes aut amicos eorum confirmationis huius meminisse. Vbi incusanda venit episcoporum incuria & negligentia, qui aliquandiu diœceses non visitant, quídque cum ipsi omnia episcopalia non conficiant, ob auaritiam suffraganeos non substituunt. Quod ergo in sua infantia S. Nicolaus miracula multa fecit, id fieri potuit eo, quòd vel secundum beneplacitum dei gratiam ab ipso tantam suscepit: vel vt ait Scotus, quod parentes sui maiorem ei gratiam piis suis precibus impetrarunt, quæ sic initium illi foret tam miraculosi operis. Inde quoque à parentibus suis in timore Dei educatus, post mortem eorum hæreditatem amplam possedit, vnde pauperibus largiter subuenit: pręcipuéque cuidã vicino pauperi & iam afflicto, propter egestatem succurrit tribus auri massis, vnde ille filias suas tres, de quarum iam prostitutione cogitauerat, elocauit. Deinceps reuelatione diuina factus episcopus in Myrea, quum primus manè ante ædem sacram constitisset, multa in vita sua miracula fecit, cæcam illuminauit mulierem, in caritate annonæ frumenta multiplicauit, tres pueros & deinde principes tres à morte liberauit tandémque fine fœlici migrauit ad dominum. corpúsque illius à Christianis vsque in Baru delatum oppidum Neapolis, postea quam à Turcis Mirea expugnata est. Inuocari solet sanctus ille Nicolaus, vt deus per intercessionem ipsius homines protegat & tueatur in mari, omnibúsque fluminibus & aquis. Vos igitur quoque deprecemini dominum Deum, &c.

IN SOLENNI FESTIVITATE CONCEPTIONIS GLORIOSAE VIRGINIS MARIAE EVANGELIVM Matthæi primo.

LIBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autẽ genuit Ezram, Ezrã autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naason, Naason autem genuit Salmon, Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autẽ genuit Obed

ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quae fuit Vriae. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiā, Abias autem genuit Asa. Asa autē genuit Iosaphat, Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ionathan. Ionathan autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autē genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius in trāsmigratione Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autē genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est IESVS, *qui vocatur* CHRISTVS.

HOMILIA PRIMA.

ONSVLTVM videtur dilectissimi in Christo fratres aliquot tantum circa hoc euangelium occurrentes explicare quæstiones: quandoquidem ipse contextus alias vt plurimum ex historia pendet, sicut generationum alia ex alia velut radice exurgit. Et principio quidem admirari quis hic posset, cur Matthæus dum euangelium scribere orditur, librum vocitet generationis. Ad hoc respōdemus, librum istum quem hic scribere Matthæus auspicatur, ipsissimum (liceat sic loqui) esse euangelium. Quādo autem principio Christi exorditur describere genealogiā, per quam renati nos sumus, merito ille euangelium suum, librum vocat generationis Christi, ipsum quoq; terminat in regeneratione nostra, dum formam explicat baptismi in nōmine patris & filij & spiritus sancti. Omnia porrò quæ in medio posita sunt, de doctrina miraculis, passione, morte & resurrectione Christi, faciūt ad regenerationem nostrā in spiritu & aqua. Altera ratio Hie-
Hierony. ronymi est. Quum quatuor euāgelistæ per quatuor anima-
Ezech. 3. lia in Ezechiele sint repræsentati, & in Apocalypsi Ioānis,
Apoc. 4. vt ostenderet Matthæus verum se esse euāgelistam, declarauit librum generationis Christi esse euangeliū suum, seque adeo modo hoc specie hominis esse signatū, dum generationem

nem Christi humanam descripsit. Cæterùm Rabanus causam adducit huiusmodi, quoniã Matthæus lingua Hebræa suum scripsit euangeliũ, sicut & Hieronymus & Eusebius testantur. Iudæorum autem hic mos est. vt ex principio totum cognominent librum. sic enim primum Moysi librum, quem nos à creatione mundi genesim dicimus, illi Bresith vocant, quoniã id est libro isti apud eos exordium, In principio creauit deus. Ratio quarta assignari talis potest. Moyses dum mundi describit creationẽ inter cætera sic inquit, Hic est liber generationis Adam, à quo omnes homines secundum carnem habent originem. Quum autem Christus sit Adam cœlestis, per quem omnes renascimur spiritu, sicut ex illo Adam carnaliter nati sumus. ideo Matthæus librum suum similiter in hunc modum auspicatur, *Liber generationis* IESV CHRISTI. Cæterùm cur de carnali Christi generatione Matthæus scribat, rationem affert Chrysostomus illam, quod euangeliũ suum & Iudæis propria eorum lingua scripsit, quibus antea nota erat diuinitas. Ioannes autem, quia gentibus scripsit euangeliũ suum, quæ adeo fuerant per idololatriam seductæ, vt veram deitatem non agnoscerent, ab eadem exorsus est, & illam eis in euangelio suo manifestauit. Hieronymus etiam talem hic mouet quęstionem. Quum Esaias de Christo dicat, Generationẽ eius quis enarrabit? quid est quod Matthæus contra euangelici prophetæ oraculum, generationẽ Christi sibi sumit explicandam? Responsio, Nemo sane credat euangelistam esse prophetæ contrarium, quoniam propheta de generatione Christi loquitur secundum diuinitatem: quæ vt ineffabilis est, ita multis modis humanum superat intellectum. Euangelista autẽ temporalem & carnalem tantũ enumerat Christi natiuitatem, sicque de corporalibus rebus exorditur, vt per hominem discamus agnoscere deum, ideo enim ipsum primum statim vocat Iesum Christũ, vt Iudęi ad quos scribit, dominũ Iesum verũ crederent esse Messiam ipsis in lege promissum, ex quo salutẽ suam omnem expectarent, iuxta veram nominis rationẽ: quoniam Iesus lingua Hebræorũ, saluatorem significat, sicut & angelus dixit ad Ioseph, Vocabis nomẽ eius Iesum. ipse enim saluum faciet populũ suum à peccatis eorum. Tertio loco occurrit quærendum, Qur tandẽ ex omnibus maioribus Christi, euãgelista duos tantũ

Rabanus. *Gen. 5.* *1. Cor. 15.* *Chrysost.* *Hieronym.* *Esa. 53.* *Matth. 1.*

nominat Dauid & Abraham, atque ex iis primo iuniorem. ¶ Quod duo illi tantum præ cæteris exprimuntur, in causa fuisse videri potest, quod ipsis promissio Messię venturi, & ex eorum stirpe nascituri, expressius quam cæteris facta est. siquidem ad Abrahã dixit deus, Eo quòd obedisti voci meę
Gen. 20. benedicentur in semine tuo omnes gẽtes terræ. Simili iura-
Psal. 131. mento pollicitus est & Dauidi dicens, Iurauit dominus Da uid, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponã su-
Psal. 88. per sedem tuam. & alibi, Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mẽtiar, semen eius in ęternum manebit, & thronus eius sicut sol in conspectu meo. Tam magnifica promissa non legimus alicui patrũ de Messia esse collata. ¶ Altera ratio est, quoniã per istos duos præcipuè significãtur tria hæc. sacerdotium, regnũ, & prophetia. Christus autẽ rex simul & sacerdos & propheta esse agnoscitur, quo magis merito præ cæteris illi in sua genealogia exprimuntur. Et esse quidẽ Abraham prophetam, testatur dominus cũ ait ad Abimelech:
Gene. 20. Redde viro vxorẽ, & orabit pro te, quia propheta est. Simili modo & Dauid per excellentiã propheta dicitur, sed & Abraham sacerdotiũ Christi designat, qui etiam obtulit se-
Gene. 21. metipsum in ara crucis, iuxta figuram in qua dixit dominus Abrahæ, Tolle filium tuũ, & offer mihi in holocaustum su-
Heb. 12. per vnum mõtiũ quem mõstrauero tibi. Ita de eodem Paulus inquit, Vnigenitũ offerebat in quo susceperat promissiones. Sanè enim figura illa extitit eius, quod deus pater immolaturus esset vnigenitum filium suum in ara crucis pro omnibus totius mundi peccatis, Atque ideo sicut Abraham sacerdotium Christi, ita Dauid rex regnum Christi repræ-
Luc. 1. sentat, de quo angelus dixit, Sedebit in domo Iacob in æter
Esa. 9. num, & item Esaias, Multiplicabitur eius imperiũ. Cur au-
Hieron. tem Dauid ante Abraham nominetur, in causa esse videtur Chrysostomo & Hieronymo, quòd propter regnũ hîc magis in memoria hominum vigebat. Hieronymus quoq;, Ordo, inquit, ille quidem præposterus, sed tamẽ necessario est commutatus. si enim primo posuisset Abrahã & postea Dauid, rursus ei repetendus fuerat Abraham, vt generationis series texeretur. Ad hæc, promissio facta sane est Abrahæ. sed electio in Dauide. maior autem est electio quam repro-
Beda. missio, vt ait Beda. Quanuis & hæc causa subesse potest, ꝙ Christus antea vsurpauit regalem dignitatem, dũ legẽ nouã

nouumq;

nouumque testamentum ferret, quam immolaretur. Ideo eũdem ordinem, quem ipse seruauit Christus in regali suo & sacerdotali munere, etiam euangelista recte illo ipso vsus est in constituendis figuris, vt Dauidem Abrahæ antepone ret. Idipsum quoq; in eo declarauit Euangelista, quod ait *Iesu Christi*. Christus enim vnctum sonat Græcis, Hebręis vero Messias dicitur. Iam verò tam reges quàm sacerdotes veteris testamenti vngebãtur, vt ex Exodo & Regum histo ria satis liquet. Vngebantur autem oleo sancto, idq́; ex cor nu super capita ipsorũ eleuato stillabat. Addit Theophyla ctus factũ hoc esse, quod apud Iudæos celebrior erat Dauid & posterior quoq; Abrahamo, regnoq́; clarior, & idẽ ser uabat verum typũ Christi. Et proprie voluit hoc exprime re euangelista, dum Iudæis scribebat, nõ ignaris vtiq; Chri stum ex semine Abrahæ & stirpe Dauid nasci debere, quo niam & deinceps illi à domino interrogati, cuiusnam filius esset Messias, responderunt, Dauidis. Hoc itaq; veluti fun damentum primum ponere voluit euangelista, dominũ Ie sum filiũ esse Dauidis & Abrahæ. Quid quod super eo fre quenter etiã disputarunt Iudæi, nolentes Messiã ex Galilęa esse venturũ? Quamobrem Pharisæi ad Nicodemũ dixerũt, Nunquid & tu Galilęus es? scrutare scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non surgit. Norant illi vtiq; Bethleem esse locũ natiuitatis Messiæ: iuxta quod & respõderunt He rodi. Verum interim Nazarenum patria credebant esse do minum, ad quod declinandum porro Matthæus Christi na tiuitatem in Bethleem cõmemorat. ¶ Quæstio quarta mo uetur talis, Quid sit quod Matthæus genealogiã Christi cõ texens, à summo descendit vsq; ad Christum dominum, Lu cas autem contra, à Christo ascendit vsque ad Adam? Et ibi quidem respõdetur, quoniam Matthæus temporalẽ voluit describere natiuitatem Christi, decuit ergo vt ab eo incipe ret narrationẽ suam, cui primum promissio data est, fore vt ex stirpe sua Messias secundum carnem nasceretur. Quum autem Lucas maluerit spiritalem & mysticam Christi na tiuitatem recensere, quæ & ipsa vt per Christum facta est, & in illius cœpit baptismate, ad declarãdum omnes omni bus retro seculis non ab Abrahã tantum, sed & ab ipso pri mo omnium parente Adam spiritualiter esse natos per fidẽ & meritum futuri meditatoris atq; Messiæ: idcirco nimirũ

Exo. 29. 30.
1. Re. 10.
Theop.
Matt. 22.
Ioan. 7.
Mat. 2.
Beda.

Lucas statim post baptismũ Christi etiam descripsit genealogiam, & sic ascendit vsque ad Adam. siquidem sine merito Christi nullus illorũ renatus est spiritu: sed sicut ab Adã omnes nati sunt secũdum carnem, ita à cœlesti illo Adamo omnes eos quoque renasci oportebat spiritu. Quo nomine etiam Lucas narrationem suam concludens, sic ait, Seth, qui

Luca. 1. fuit Adam, qui fuit dei, quasi diceret, nemo filius dei, nisi per Christum renascitur, ideóque & baptismum regenerationis sacramentum instituit. Habent alias quoque differentias multas Matthæus & Lucas, sed eas in alium locum reiicimus. ¶ Quinto loco ambigitur, Quare non dixit euangelista, Abraham genuit Isaac & fratres eius, sicut dixit, Iacob

Gen. 21. genuit Iudam & fratres eius. Ad quod respondetur, nec Ismaëlem, neque Esau fratres Iacob commemorari, quoniam dixit dominus ad Abraham, In Isaac vocabitur tibi nomẽ. & hoc est quod Ismaël & Esau prætermittuntur. sed quod filij Iacob exprimuntur, eo fit, quod & patriarchæ illi fuerunt, & capita duodecim tribuum Israël. nam qui hîc prioribus quatuordecim locis numerantur, patriarchæ omnes extiterunt. Simili de causa & Zaram nominat fratrem Phares, propter illud insigne miraculum, quod in ipsius natiui-

Gene. 38. tate contigit, sicut in historia Geneseos patet. Quęres autẽ,

Iosu. 2. cur euãgelista Thamar hîc referat, Raab, similiter & Ruth,

Ruth 3. quæ tamen in scripturis insignes habetur ex quibusdã inho-

Hieron. nestè & turpiter actis. En ad hoc tibi respondet Hieronymus, & ait, Notandum, in genealogia saluatoris nullam sanctarum assummi mulierum, sed eas quas scriptura reprehendit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret. Vnde nos quoque docemur

Ambro. inquit Ambrosius, non pudere debere Ecclesiam de peccatoribus congregari, quum dominus de peccatoribus nasci non dedignetur. Insuper, vt discamus labem natiuitatis, vel parentum malignitatem, nemini obstaculum ponere virtutum & operũ bonorum, sicut etiam nullus gloriari nimirum debet de maiorum stemmatibus virtutúmque ornamentis: sed potius omni studio curare, vt ipsis par sit in virtutibus. Pręterea hoc etiam in hac re nobis mõstratur, quod dominus etiam in maioribus suis & parentibus participare

Chrysost. cœpit beneficium redemptionis. Chrysostomus excusat ipsam Thamar, quoniam condormierit Iudæ, eumq; fefellerit

rit meretriculæ, neque tamen id fecerit in hoc, vt animũ suũ & volũtatem malam expleret, sed ex radice & stirpe sancta filium haberet. Iudas quoque peccatum hoc amare defleuit, sicut in libro de testamento patriarcharum legitur. Et quãuis quatuor illæ mulieres hîc nominantur, Thamar, Raab, Ruth, & Betsabea, omnes istæ tamen ad extremum pias & honestas sese exhibuerunt. Sic ecclesia quoque, vt ait Beda, *Beda.* prius aliena, ignominiis plena, & sterilis habebatur, sed ad Christum vt legitima coniuncta est matrona. Exponit ille etiam singularum harum mulierum nomina, & ad ecclesiã refert. sed id ego breuitatis studio prætermitto. Quod autẽ nonnulli conantur mulieres has bonas facere, nobisq́; persuadere eas ad eximia optimarum virtutum ornamenta hîc esse commemoratas, id tantum valere sino, quantum cuiq́; placitum fuerit. nobis interim scriptura sufficit, quæ peccatum Thamar complectitur cũ proprio socero. Raab quoq; *Iosu.2.* appellat meretricem (licet isti sciolì & inepti rerum omniũ innouatores, eam velint facere hospitem, non meretricem.) *2. Re.1.* Constat insuper Betsabeam cùm Dauide commisisse adulterium. Quo fit vt non persuadear, quo discedam à constanti sanctorum patrum sententia. malo autem missos facere recentiores istos cum expositionibus suis, quæ vt plurimũ falsæ, fere semper de errore sunt suspectæ. Iesse pater Dauidis, alio etiam nomine dicitur Esai & Naas. verum euangelista maluit eo nomine vti, quo Esaias vsus est, cuius etiam prophetia in Christo est consummata. *1.Re.16. 2.Re. 17. Esa.11.* ¶ Septimum & vltimum dubiũ sit illud, Cur solus ex omnibus Dauid hîc rex dicitur, cum tamẽ etiam alij plures reges hîc numerati, eiusdem dignitatis appellatione non commẽdentur. Quare etiã non mater Salomonis aperto nomine exprimitur, vt Thamar, & Raab. Respondetur quia Dauid primus rex fuit in tribu Iuda, quo magis merito rex cognominatur. Ad hæc voluit Matthæus insinuare, quomodo patriarcharum ordo regali etiã sit excellentia sublimatus, quandoquidẽ & Messiæ regnũ immutabile, nulliq́; vicissitudini obnoxiũ, promissum erat. De Betsabea autem sic respõdet Beda, quoniã *Beda.* hoc ideo putant factum, quia tres aliæ supra dictæ, licet criminosæ fuerint, in partubus tamen filiorum, per quos currit genealogia, non solum culpari, sed etiam laudari meruerunt. Hæc vero, adulterio & homicidio perpetrato, Daui-

di regi genuit filium, intãtum culpabili matrimonio, vt merito videatur in saluatoris genealogia nõ nominata. Potest tamen & hęc subesse causa, quoniam si quis inde suspicetur propter peccatum Dauidis declinatam esse promissionem diuinam, ad id ipsum præueniendum, Matthæus non tantũ nomen Salomonis filij Dauid exprimit, sed eundem etiam apertè ex adultera natum dicit, quo nomine sunt qui orasse
Psal. 50. Dauidem putent illud in psalmo, Miserere mei domine, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas quum iudicaris. Iustus vtique fuit dominus, dum Dauidi promissa seruauit. Dicit autem iudicium hominum, arbitrantium ipsum propter peccatum Dauidis ei ademptorum benedictionẽ promissam: quod tamen factum nõ est, ob insignem ipsius pœnitentiam & cor ardentissimè contrarium, ad exemplum omnium peccatorum, ne desperet de misericordia dei. Atque hæc iam super euangelio dicta sufficiant.

¶ Homilias reliquas huius Euangelij require in festo natiuitatis Mariæ.

HOMILIA II. IN DIE CONCEPTIONIS VIRGINIS MATRIS.

¶ Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Can. 4.

DILECTISSIMI in Christo fratres, hac tam solenni festiuitate per vniuersam Ecclesiam catholicam cum omni gaudio summaque alacritate exordiũ recolimus nostræ salutis, quãdo nobilissima anima Mariæ creata & sanctissimo corpusculo est infusa, citra omnem originalis peccati contagionem, quod nulli alias hominũ contigit, nisi Marię, & Christo domino. Eaque anima sanctissima ab ipsa sancta & indiuidua trinitate electa est ex vniuerso mundo, vt mater fieret filij dei, ideoque omnium preciosissimè à deo redimita atq; donata est, præ omnibus omnium hominũ animabus, quotquot ab initio mundi ad finem vsq; sunt conditæ. Quum itaq; hodie Maria concepta sit in vtero Annæ, merito gaudeamus omnes, illique congratulemur: quoniam sicut

ipsam deus filius elegit matrem, deque eius conceptione gauisus est: ita & nos collætemur matrem nostram, omnisque tum gratiæ, tum misericordiæ parenté esse conceptam: Imo mundus totus exultet, tantam sibi iam hodie contigisse aduocatam. Quid enim (vt inquit Augustinus) sanctius, quidve in vniuersa generis humani progenie posset oriri dignius hac ipsa virgine, quam sibi deus elegit & prælegit habitaculum? Gaudete itaque & exultate angeli, quoniam illa iam nata est, cuius filius ruinas restituturus est angelorum. Lætamini & vos primi parentes nostri Adam & Eua: vestrum enim semen iam hic caput conterit serpētis. & filius ille educet vos, de lacu miseriæ, in quo non est aqua, Gaudete etiam vos quotquot in terra viuitis homines omnes. siquidē nunc redemptoris vestri mater concepta est. Exultate & ô cœli, quia concepta iam est illa, cuius filius nouos in cœlis facturus est ciues. Sed quid obstat quin dicā apertè. Cuiuscunque hominis anima non lætatur de tam sancto virginis matris conceptu, frustra se Christianū iam profitetur, nec partē expectabit hæreditatis æternæ? Gaudete & vos mulieres, omnisq; sexus exulta muliebris: sublata nanq; iam est maledictio Euæ, & per Mariā in benedictionē, immensamq; dignitatē & laudē conuersa. Lætamini in domino pij omnes, & cōgratulamini filio dei attenta aure percipiētes laudem, qua ipse matrē suā dignatur, inquiens, *Tota pulchra es amica mea*, &c. Aue Maria. Hoc ipso, quē corā facere instituimus, sermone dilectissimi breuiter de peccato originali nōnulla dicemus, auxiliāte gratia dei: deinde quāta gloria, gratia, & dignitate virgo mater in sua conceptione sit ab omni istius peccati contagione diuinitus præseruata. Et principio quidem, quando ex neochristianis sunt, qui contendunt peccatum originale nihil esse, aut certo commentum merum, ex ipsis ante omnia scripturis probādum nobis occurrit, omnes in vniuersum homines in originali peccato nasci. Neque enim hodie, aut heri nata ista hæresis est, iamdiu eandem tenuit Pelagius & alij quidam, quos Hieronymus, atque Augustinus validè impugnarunt: confutarunt etiam illam concilia Mileuitanum, & Carthaginense. Mirum tamen hoc sit, sciolos istos ea esse temeritate, vt ore impudentissimo sancto reluctentur spiritui, peccatum originale in scripturis manifestissime

August.

Gene. 3.

Zach. 9.

Peccatum originale.

Hieron.

August.

exprimenti. siquidem ita Dauid, Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.
Psal.50.
Ephe.2.
Quid quòd apertissimè etiam Paul⁹ fuisse nos natura filios iræ perhibet non secus atque cæteros? & alibi quoque ait, Omnes peccauerũt, & egent gloria dei. & apertiùs deinde, Sicut per vnum hominẽ peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatũ mors, ita in omnes homines mors pertrãsijt, in quo omnes peccauerunt. An non sunt hæc manifesta verba, quib⁹ probatur omnes nos natura esse filios iræ? vnde colligitur, etiam filios iram incidisse diuinã: & quandoquidem peccarunt omnes, ipsos etiam filios à peccato non esse immunes, vt rectè dixerit inde Paulus, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi. Eccę quod multi sunt peccatores propter inobedientiam Adæ. sed quomodo interim alios homines potest A dã facere peccatores, vt illud tamen nõ pertingat filios? constat igitur omnes homines in originali peccato cõcipi. 2 Quod quum ita sit etiã hactenus ex scripturæ testimonio ab Ecclesia constanter obseruatum, videamus iam & dispiciamus, quid sit illud quod peccatum dicimus originale. Mitto autem hic quod tum philosophi, tum medici de hominis disputant cõceptu, dicẽtes sperma humanum primis diebus septem assimilari lacti, deinde nouem sequentibus fieri massam sanguineam, exhilibus, hinc inde diductis lineis distinctã, post hæc duodecim alijs cõfirmari in carnẽ, reliquis autem octodecim mẽbra formari simul & discerni: ita vt primum statim quę & principem locum obtinent, cõformentur, putà cor, hepar, cerebrum, &c. ad extremum manus & pedes, eoq; quod interpositum est tempore, quicquid in homine est, vt stomachus. vesica, pulmo, splen, vmbilicus, ossa venę, cutis, musculi, cartilagines, &c. potest tamẽ idipsum, vel tardius, vel celerius absolui, secundum quod calor vel intẽsior vel remissior est, & cõstitutio melior. formatio enim corporis masculi, perfici potest diebus trigintaquinque, vel 40. vel etiam 45. & tunc mouebitur die 70. aut 80. aut 90. nascetur que deinde mẽse 7. 8. aut 9. Ridiculum itaque est, quod matres singulis cõceptib⁹ æqualia supputant tẽpora, quod & absurdũ & impossibile est. nãque illa in Machabæis mulier, mensibus nouem fouerat conceptum. vnde & dixit, Fili mi, miserere mei quæ te in vtero nouem mensibus portaui.

Rom.3. *Rom.5.* *Generatio hominis.* *5. Aug. q. 8. folio. 83. q.* *2. Mat. 7.* *Sap. 7.*

ri. Sed & Sapiés de seipso dicit, Decem mensium tempore coagulatus sum, vbi tu 30. dies semper pro mense supputabis. Est & circa fœmellas, authore Augustino, diuersitas quędam, quoniã vbi corpusculũ masculi 40. diebus formatur fœmella dies requirit 80. quanuis idipsum quoque plus minúsve esse potest. Quandocunque autem id fiat, nos hic *De eccle.* magnopere non laboramus. neque enim prius anima infun- *dogm.* ditur, quam corpus formetur, singulisq́ue perfectè organis instruatur. Tunc tandem cum iam corpus omnia habet hominis membra, in momento (ait Augustinus) anima à deo creatur, simulq́; creando corpori infunditur, vt sic paruulus efficiatur homo viuens, moueaturq́ue. eodem vero plane momẽto etiam ille peccatum acquirit originale. Hæc eo recensui lubentius, vt dum auditis conceptionem celebrari B. Mariæ, nõ intelligatis nos eo ipsam venerari quod sic cõcepta sit, sed potius quomodo sanctissima sua anima mundissimo sit infusa corpusculo, sicq́ue intelligitur de conceptione passiua, non actiua. ¶ Quando itaque iam constat, quomodo paruuli corpus formetur in vtero matris, simulq́; & anima infundatur, & peccatum accedat originale, quęritur iam vnde illud adueniat. neq; enim idipsum habet paruulus ex deo, qui peccati omnis expers est: neque ex anima, nã & ipsam nullius labis participẽ omnino mũdissimã creauit deus, sed neq; ex carne: neq; enim illi peccatũ inesse potest: neq;, vt maximè insit, infundere illud in animã poterit, quum nemo det quod nõ habet. Neq; vero ex parentibus id ipsum accedit, qui per baptismũ ab eo sunt liberati, & possent forte ab omni esse peccato immunes. Ex Adamo itaq; prouenit illud, lõgáq; origine manat, ita sentiente Ambro- *Ambro.* sio: quoniam corruptio in carne permanet propter offensam diuinam. siquidem sententia aduersus Adam prolata, manet firma & inconcussa, atque ex corporis consortio anima etiam quadam labe inficitur. Oritur ergo originale peccatum in anima hominis, dum corpori vnitur, quod formatur ex semine proueniente à primo homine transgressore Adam. Quumq́ue omnes homines ab Adam descẽdant, nõ est quisquam eorum qui peccato illo careat, nisi ij qui singulari prærogatiua ab eo sunt liberati. Et est hoc quidẽ quod hactenus diximus, neq; omnino nihil, nec tamen omnia. age *Eccle. 7.* igitur propius ad rem accedamus, eáq́ue nõ ita pertranseas-

Eccl. 17. mus sed apertius explicemus. Quum creauit hominem de⁹, rectum vtique fecit & creauit eum, idque singulari quadā factum est gratia dei, quæ animæ Adæ infusa est, nō pro se tantum, sed & posteritate tota. Ita Sapiens, Creauit inquit, deus hominē, & secundum imaginem suam fecit illumatq; secundum se vestiuit illū virtute. Eius virtutis munus proprium extitit, vt faceret inferiores animæ vires & concupiscentias plane obedire rationi. Vnde sequitur, Quod si Adā nō peccasset, neq; in ipso, nec posteris suis aliqua fuisset concupiscentia praua, nec vlla inordinata cōmotio sensualitatis(quam dicimus)aduersus rationē. Sed neque mala fuisset aliqua ex carne cogitatio, vnde alius ex alio fuisset offensus, Et hinc quidem illa Adæ & Euæ nō etiā inde erubescētiū nuditas. proueniebat eñ illud ex hac originali iustitia, quæ faciebat omnia membra obtēperare rationi. Ista porro originalis iustitia, factura etiā fuerat, vt tēpore quisque suo edens & bibens, nullā vnquam, vel famē, vel sitim, vel denique sentiret ægritudinē. Nullū animal ipsi nocuisset mordēdo, impetendo, vorādo: non ignis, nō aqua. Omnia enim animalia homini paruissent, fuissetque vt in regno suo rex, ita Adam in paradiso. Porrò donū illud originalis iustitiæ, vt pro se suisque posteris acceperat Adā, ita vicißim pro se illisque amisit, non secus quā rex aut imperator si cui arcem confert occupandā pro se suisque successoribus: quod si aliquo commisso mereatur ille vt feudum auferatur, illud vtiq; sibi suisq; posteris amiserit omnibus.

Iustitia originalis.

Anselmus

Gene. 2.

4 Est ergo originale peccatū, originalis iustitiç defectus, quā homines habere debebant, hincque fit, vt efficiātur filij iræ. omnes enī qui ex Adā & virili semine cōmuni nascuntur lege, eandē habere iustitiā deberent quā Adam suscepit à deo: dumque eam, quā non habent habere debēt, idipsum sane illud est quod peccatum dicimus originale. Vt tamen plene omnia intelligatis, scire vos conuenit, in peccato originali esse duo, alterū defectum illum, seu priuationē originalis iustitiæ, illudque quum sit formale in anima est, & ita peccatum originale formaliter est priuatio. sine enim iustitia illa, odit hominē deus, ob amissum magnum illud gratiç suæ precium. Alterum materiale est, humanæ carni insitū, incensio nimirum & libido ista efferuescens, maligna & virulēta, quæ dominatur in homine, ipsaque tum inficit, tum

irritat cōcupiſcentiā, rationi reſiſtit, dum eā ad omne opus bonum tardam efficit & ignauam, pronā vero & præcipitē ad peccata. Indè promanāt, præſumptio, temeritas, liuor, ſuperbia, auaritia, ambitio, omniū autem maxime, vniuerſa libidinis & luxurię concupiſcentia. Vitium porro hoc putat Auguſtinus profectū eſſe ex iſto ſerpentis ſibilo in paradiſo, aut ex fructu vetito. Tu quoq; quid Paulus dicat auſculta, Ego inquit ille, carnalis ſum, venundatus ſub peccato nō enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malū, illud facio. ſi autem quod nolo facio, cō ſentio legi, quoniam bona eſt: nunc autem ego iam non operor illud, ſed quod habitat in me peccatū: ſcio enim, quia nō habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonū. Nam velle adiacet mihi, perficere autē bonū non inuenio. non enim quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. ſi autē quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem volēti mihi facere bonū, quoniam mihi malum adiacet. condelector enim legi dei ſecundum interiorē hominem: video autē aliam legem in mēbris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis, &c. En tibi Paulum docentē quò inclinet ratio, quoque concupiſcentia vergat, quæ non inhabitat tantū, ſed & regnat in membris. vnde & legem vocat membrorū, quę alias lex carnis, tyrannus, vitiū naturæ & languor, fomes & concupiſcētia dicitur. Eo facit etiam illud Iacobi, Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. deinde concupiſcentia quū conceperit, parit peccatum: peccatum vero cū cōſummatum fuerit, generat mortem. Hęc illa ægritudo & languor hominis longe acerbiſsima eſt, quam hîc in mundo habere poteſt. ab ea enim prouocatur ad omne peccati genus. Hic iſte lāguor eſt, qui facit quod omnis omnium hominū ſenſus & cogitatio ab adoleſcentia ſua vergit in malum. Hic ipſe languor graue & moleſtū nobis efficit quicquid bonū eſt. ſiue enim orandum eſt, ſiue inuiſendum templum domini, ſiue ſtudendum, ſiue verbum dei audiendum: ecce languet homo, en torpet, moleſta ſunt ei omnia, ſtatim ipſum capit ſatietas & faſtidiū rei, nimis longa & diuturna ſunt ei omnia. Rurſus, ſi ſaltandum ſit, ſi ſpectandæ choreæ, ſi ludendum, cantandū, currendum, aut ſimile nugarum genus exercendum:

Contra Iulianum.
Rom. 7.
Iacob. 1.
Gene. 8.
Mala concupiſcētia.

ibi accurritur, nec quicquam ibi est molestum. An nōdum satis agnoscitis ægritudinē illam, quæ & animi vires & corporis debilitat atque grauat. corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam. Et iste quidem fomes exæstuans subinde & feruens, ex peccato Adæ nascitur. qui iustitiā amisit originalem, statimq́ue postea Adam & Eua senserūt istum languorem & pugnam cū ratione sensualitatis, nonne enim mox post peccatum agnouerunt nuditatem suam? Neq; vero refert Moyses ipsos antea non cognouisse se esse nudos, sed quia non erubuerint prius: postea autem tandem inclinationem hanc malignam senserunt, & commotionem affectionemq́ue in membris suis, ideo enim tunc primum pudore correpti sunt. Et nos quoque in nobis iam ipsis facile experimur, quid insit nobis, radix nimirum omnis peccati.

Sapien. 9.

Gene. 1.

Quur etiam & quomodo nunc omnis iuuētus velut equus fexox præcipiti cursu ruat in malum, non est quod paruulos quicquam doceas mali, iam ante innatū habēt magistrū, qui eos omnem doceat malitiam. Vsqueadeo miserrimi sumus homines, ita ab immēsa decidimus maiestate sublimiq́; nobilitate, in qua deus hominem cōdiderat, vt eam iam simus calamitate, tamq́ue indurata in malis omnibus acerbitate, tam peruersa, praua & perditissima natura, vt omnis etiā cogitatio nostra tātum ad peccata vergat & vitia. Ab eiusmodi tamen labe & contagione peccati, magna dei clementia immensaq́ue misericordia, præseruata est virgo mater Maria, quæ sine peccato originali, citraq́; infectæ carnis languorē cōcepta est. Eā nos iā oēs suppliciter inuocemus, &c.

HOMILIA III. IN FESTO CONCEPTAE VIRGINIS MATRIS.

Votquot ex Adam nati sunt homines, in anima sua defectum habent gratiæ originalis, quæ tamē illis inesse debebat. idipsum aūt est quod peccatum dicimus originale. In corpore quoque concupiscentiā habent mouentem & allicientem ipsos ad omne malum, & retrahentem ab eo quod honestum, bonum, deoq́ue beneplacitū est. Peccatum porrò originale in baptismo remittitur, ita vt amplius non imputet ad malum deus paruulo, quod originali careat iustitia, sed gratiā ei suam largiatur, stola insuper innocentiæ exornet

net illum, vnde filius æternæ salutis efficitur, dummodo in illa perseueret innocentia. Vestis tamen illa nō vsque adeo munda est, vt olim in paradiso fuerat, quando adhuc peccatum originale labem & maculam suam, reliquias istas pristinas non dimittit: quæ licet peccata non sint, sunt tamen effectrices peccati, & ad peccandum grauiter alliciunt, numeróque in primis quaternario comprehenduntur. Primum locum obtinet peruersa illa concupiscentia carnis, de qua superiore homilia diximus. ea enim in se peccatum nō est, Iacobo teste, & tamen ex peccato est, ipsáque ad peccandum prouocat, & cum conceperit, nil nisi peccatum parit. vnde fit vt non raro peccati nomine significetur, non secus quàm siquis characteres ornatos & concinnos pingat; is manum dicatur habere agilem, manúmq; eam esse suam, vbi nomine manus scriptura venit intelligenda, quæ per manum exarata est tantum, authore Augustino. Atque illa etiam causa est, quamobrem Paulus huiusmodi languorem carnis peccatum vocitet, quæ tamen peccatum non est, vt peccatum patrat. Eodem facit quod Augustinus ait concupiscentiam dimitti, non vt non sit, sed vt non imputetur. Ex ea autem concupiscentia praua oritur illa continua in nobis pugna carnis & spiritus, hostili enim conflictu ista aduersus hunc, & hic contra illam concupiscit. nec desinit hoc bellum, sed ad finem vsque perseuerat & mortem.

Hugo. *Anselm.* *Iacob.* 1. *Cōtra Iulianum.* *De bo. cōiug.*

¶ Remanet etiam nobis ex originali peccato post baptismum frequens & dura corporis passio. hinc enim fames & sitis, hinc frigus & æstus, inde quoque febres, pustulæ, & pellere quā nescit medicina, podagra, pestis, calculi, & quid denique non? Omnes sanè hinc morbi scaturiunt, quotquot homini vel à natura, vel qualibet externa vi aduenıūt, omne id vtique vitium est peccati originalis, & in Adam insuper actualis. Tertium quod ex originali peccato remanet, ignorantia est, vbi quàm multa dicenda forent de sublimi Adæ nobilitate, qui deum immortalem quantum eleuatus fuit à deo in vniuersa omniū rerum cognitione? vnde & ex naturali proprietate singulis rebus propria indidit nomina. Ab ista autem tam sublimi scientia tantum decidimus, vt nullam iam substantiam in propria cognoscamus essentia, sed per accidentia solum. Insuper etiam vsqueadeo inopes facti sumus in intellectu nostro, vt intellectus noster si quid nosse

cupiat, illud mendicato cogatur ex sensibus cognoscere. id enim ipsum est quod philosophi dicũt. Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Vt iam immensa & insignis sit stoliditas, quenquã se de sua velle scientia in tantis ignorantiæ tenebris iactanter efferre. ¶ Quarto, ex peccato ori-
Sap.1. ginali etiã mors nobis superest omnibus. nam sic Sapiẽs ait, Non fecit mortẽ deus, nec lætatur in perditione viuorum. quod si igitur deus mortis autor non est, peccatum hominis vtiq; mortis causa erit, quoniã sic Augustinus inquit corpus propter peccatũ esse mortuũ. Idq; nobis effecit ꝓpter peccatum suũ actuale, nos autẽ patimur hoc ob originale pecca-
Augu.4. de trini. tum nostrũ. Et ideo Paulus dicit, per vnũ hominẽ mortem intrasse in mundũ. Quod si nõ peccasset Adam, ipse cũ om-
Roma.5. ni posteritate sua fuisset immortalis, habiturus eñ erat potestatem non moriendi, si præcepta dei seruasset. Quatuor hæc quæ obiter paucis iis commemorauimus, Beda testatur ex peccato originali nobis remãsisse. 2 Diceres iam, Quũ Adam iustitiam illam originalem amiserit, quid est quod in filiis idipsum grauiter adeo punit deus, qui tamen dicit
Eze.18. per prophetã, Filius nõ portabit iniquitatem patris, sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur? Ad hoc respondemus, & dicimus, quãdoquidem iustitiam illam originalem, Adam non pro se tantũ, sed pro tota posteritate sua habuit, ideóq; sicut aliquis vasallus, ita ipse quoque pro se suísque omnibus amisit, nõ aliter atque cum radix infecta fuerit, & fructus & rami omnes vitiantur. Ita Adam quoq; vniuersi generis humani radix existit, omnésque ab illo homines, quos singularis prærogatiua nõ tenet, infecti sunt per peccatum suum. Et hoc est quod dicitur à patribus, peccatum hominis personam corrumpit hominis, sicut peccatũ Adæ corrumpit personam & naturam ipsius. Quod autẽ ad Ezechielem attinet de iniquitate patris nõ portanda filio. verùm vtique est de pœna æterna positiua, sed tamen adhuc portare bene
Thren.5. potest pœna priuatiua, quę est pœna dãni, sicut alio sermone fuit deductũ. Ita enim Hieremias dicit, Patres nostri peccauerunt, & non sunt, & nos iniquitates eorũ portauimus, puta, hîc in tempore. Vt, si nobilis quispiam virtutis nobilitatísque suæ oblitus, Cæsareã offendat maiestatẽ, qua gratia stemmata omnia illi & insignia sua adimãtur, fiátque ex nobili ignobilis, insuper etiã si in potestatem & manus ve-

niret imperatoris, capitalem haud euaderet sententiam. Is si forte liberos acquirat, eos vtique licet capitis supplicio non puniret imperator, ob paternũ scelus, attamen ignobiles haberentur ex patre, cui imperator nobilitatem suam omnem pro se & posteris ademisset. Ita hic quoque paruuli propter peccatũ Adæ hîc tẽporaliter puniuntur, priuati & destituti omni nobilitate Adæ, quoniã neque filij sunt dei, neque ad aulam peruenisũt regni cœlorũ: nõ tamen ideo actuali supplicio deputantur inferni. pœnã habent damni non sensus, coguntur insuper hæreditate carere cœlesti, quãdo hoc pater eorum meruit Adam, vt omni excideret hæreditate cum posteris suis. Et ad huiusmodi peccatũ sufficit aliena voluntas, quoniam peccatum, autore Augustino, est adeo voluntarium, vt si non esset voluntarium, non esset peccatum. Sicut autẽ hic aliena valuntas potuit paruulo prodesse, ita eadem potuit obesse, nõ secus ac siquis exhæredato patre, omni excidit hæreditate. Atque hæc etiam causa est, cur ista illicita concupiscentia magis in genitalibus appareat membris, vbi plus residet libidinis, vnde quisque maiorem concipere verecundiam quàm aliunde deberet: genitali enim ista virtute peccatum originale in posteros diffunditur, humanáque natura, quæ in illa radice latitat, infecta turpiter polluitur, vt supra diximus. Hinc intellectus patet verborum Augustini, quum ait, Dum sibi inuicem vir mulierque miscentur, peccatum in paruulos non transmittit propagatio, sed libido: nec fœcunditas humanæ naturæ facit homines cum peccato nasci, sed fœditas libidinis, quam habent homines ex condemnatione iustissima illius peccati. Sin autem rationem spectes originalis huius peccati, ex inobedientia Adæ illud proficiscitur.

De vera relig.

De fide ad Petrum.

3 Sequitur inde, quomodo peccatũ originale in animam perueniat. quãuis enim neque ex Adam, neque ex traduce fiat aut sit anima, sed sua cuique paruulorum anima à Deo creatur & infunditur, iuxta illud Psalmi, Qui finxit sigillatim corda eorum. & istud domini verbũ per os prophetæ dictum, Et omnem flatũ ego feci. (secundũ septuaginta.) Omnes etiam errores quotquot hinc emerserunt, in multis locis validè cõfutat Augustinus, & præcipuè in epistola ad Hieronymũ de origine animæ, & ad Optatum similiter etiam Hieronymus libro secundo cõtra Ruffinum. Hæc inquam

Psal. 32.
Esa. 57.
August.
Hierony.

quanuis ita sint, attamen anima corpori vnitur ex parentũ semine conformato, quod ipsum infectum & corruptum est, suáque caret iustitia originali, quam habere debebat: inde ergo anima peccatum acquirit originale. quamobrem & Paulus ait omnes nos in Adam mori, & in Christo rursus viuificari, omnésque natura esse filios iræ, non secundum animæ quidem, sed corporis naturam, quod per generationem ab Adam descendit. Obiicies, Quid si parentes sint ambo baptizati, coniugalémque statum honestè viuant, ita vt sine peccato possint operibus vacare coniugalibus, quo tunc modo poterit originale peccatum è parentibus proficisci, quorum non est aliquod in ea re vitium? Aut potest ne quisquam, quo caret ipse, alteri dare? Sed respondeat ad hæc Augustinus tibi. is enim sic ait. Et si parentes peccato careant originali, potest tamen illud habere paruulus ex eis natus, nõ secus quam circuncisus Iudæus filium generat incircuncisum. Cui subscribit & Gregorius, dicens, Quomodo palea, quæ opere humano tanta diligentia separatur, manet tamen in fructu, qui de purgato nascitur tritico: ita peccatum quod in parentibus per baptismum mundatur, manet in eis quos genuerunt. Eius rei causa hæc est, quod pater substantiam geminam habet, alteram secundũ naturam corruptam, quomodo filius est Adæ: alteram secundũ gratiam dei, quã habet ex baptismo, vnde mẽbrũ est Christi. Quod ergo pater gignit & mater filium parit, nõ ex substantia est gratiæ, sed naturæ corruptæ. Vnde & filius tanquam membrũ & hæres Adæ, in peccato nascitur originali. Hinc etiã ratio patet cur filius peccatũ illud tantum, & nõ reliqua ex parentibus attrahat. sicut enim personalis probitas & honestas parentũ non deriuatur in filios, ita nec personale peccatum, puta furtum, homicidiũ & similia. Cõtra autem, sicut originalis iustitia, nisi eam perdidisset Adam, in omnẽ transfusa esset posteritatem: ita omnes Adæ filij ea carent, quam tamen debebant habere, vnde in eos peruenit ira Dei.

Contra Iulia. & de bapt. paruulo.

Gregor.

4 Multa hîc inuenio, de quibus quæri potest. Primum, An peccatum originale in omnibus hominibus sit æquale. aut, an in aliis grauius maiúsque reperiatur quam in aliis. Vbi respõdet Anselmus, & ait, Quũ vna inobedientia protoplasti causa sit peccati originalis omniũ, necesse est peccatum originale esse æquale in pueris. Ad hęc æqualis cum sit iustitiæ

De cõcept. virg.

iustitiæ originalis defectus in omnibus, quis neget & pecca tum originale esse æquale? Atque hoc verum quidem est de peccato originali, loquendo essentialiter & in se: sin autem de eo loquamur materialiter, hoc est de languore & infectione carnis, non iam erit illud æquale. experimur enim magno discrimine alios aliis magis ad libidinem moueri, alios in furtum magis esse præcipites, alios ad contentiones & rixas. huiusmodi nãque inclinationes & affectiones plurimum sibi vendicant in membris nostris, & in aliis tamen magis. Itaque quanuis proprie vnum tantum est peccatum originale, tamen propter varias & multiplices istiusmodi cõcupiscentias, dici potest peccata originalia esse plura, vel etiam tot, quod sunt in homine affectiones malæ, (materialiter saltem, nõ etiam in formali ratione) Aliâs quo ad peccatum originale essentiale, vnum tantũ in homine peccatũ est, sed illud innumeras habet operationes, vnde & Dauid in iniquitatibus se conceptũ quæritur & clamat, non quod originalia peccata in se plura existant, sed quia quo ad languorem istum, inclinat & irritat ad multa peccata, ideo ipsum quoque plurium numero exprimitur. Possent adhuc quæstiones multæ non minus conducibiles induci, vt si solus peccasset Adam, & non etiam Eua, an adhuc filij huius in peccato originali concepti fuissent. Aut vicissim, si Eua tantum peccasset, & non Adam, quî tunc contigisset. Item, an paruuli nati, aliunde etiam contraxissent peccatum originale, quàm ex gula & esu cibi vetiti. Verùm hæc & istiusmodi alia multa scholis excutienda relinquamus: Nos autem, vt aliquando tandẽ materiã hanc finiamus, summatim vniuersam eam ad capita reuocemus. Sunt ergo in peccato originali duo, defectus iustitiæ originalis, & languor iste ac debilitas carnis. Prius illud à deo dimittitur in baptismo, non sic tantum, quod deinceps deus non exprobret, sed ita etiam, vt paruulo gratiã suam largiatur. Alterũ diximus esse ardentẽ istam carnis nostræ cõcupiscentiam, eaque in baptismo non adimitur, quanuis minui possit. hinc enim fœtent & sordibus scalent, quotquot baptizati non sunt, puta Iudæi, Æthiopes, Tartari, Turcæ: eaq; ratio est, quur multi Turcarum baptizari se sinant, non vt in Christũ credant, sed vt ne fœteant, vbicũque enim Iudæi plures sunt & sudant, quis sordidissimũ eorum fœtorẽ ferre queat? Queres, *Nõ baptizati fœtent.*

Quum in baptiſmo peccatũ originale dimittat deus, quur non etiam ea quæ ſequuntur illud, dimittit & aufert? Reſpondetur, quia iam tunc non eſſet amplius aliquod fidei meritum. id enim ſi ita fieret, omnes ſe baptizari permitterent, nõ quidem ex dilectione dei, ſed metu pœnæ temporalis & huius felicitatis amore. Et tamen facit hoc ad exercitationem virtutum, ad incrementum meriti & remunerationis æternæ, atque vt eo ſæpius orare deum cogantur & impellantur homines. Mala ſiquidem quæ nos premunt ad

Gregorius. deum nos ire cõpellunt, ait Gregor. Rurſus quæris, Quandoquidem mors, peccati originalis pœna exiſtit, pœna vtique eſt cõmerita, & quomodo igitur meritoria eſſe poterit in ſanctis martyribus? Reſpondeo, quoniam mori omnino

Hebr. 3. neceſſariũ eſt, ſic enim omnibus hominibus conſtitutum eſt ſemel mori. Verùm hoc ex miſericordia fit & gratia, dum permittit deus vt ex neceſſitate virtutem faciamus, ſicque quod ex neceſſitate debemus, ex charitate gradum fieri & meritoriũ poteſt, idque per bonam voluntatem & patientiam. Atque hoc accuratius vos obſeruare admoneo chariſſimi. fur enim aut latro in ſcelere deprehenſus, capitali ſupplicio occiditur iuxta ordinem iuris. quod ſi is voluntatem ſuam omnem deo offerat, & ſupplicium patienter ſuſtineat ad peccati ſui remiſſionem & ſubleuationem, ecce iam illud ei fit meritoriũ, deoque beneplacitũ, licet mors erat ineuitabilis illi. Atque in hanc rem videte præclarũ Chryſoſto-

Chryſoſt. mi eloquentiſſimi doctoris verbũ, Si de copia rerum in penuriam cadis, deo permittente, ſi ignis ingruens tuam ſubſtantiam abſumpſit, & totam domũ tuam populatus eſt, & agis gratias deo qui prohibere potuit & nõ prohibuit, tantam accipies mercedẽ, quantam, ſi omnia illa in manus pauperum repoſuiſſes. O verbum cõſolatorium, ô doctrinã ſalutarem, omnibus cõducibilem qui in tribulatione verſantur, quibus res parũ proſperè ſuccedũt, vnde diſcant ex neceſſitate facere virtutẽ, cuius rei exemplũ habemus in Iob,

Iob. 1. qui liberis boniſque ſuis omnibus amiſſis, dixit, Dominus dedit, dominus abſtulit. ſicut domino placuit ita factum eſt. ſit nomen domini benedictũ. Sic tu quoq; fac, quiſquis egeſtate & miſeria premeris, fameq; torqueris, patere & mala omnia ꝑpter deum ſuſtine patienter, & erũt ea cuncta tibi meritoria. Etiã ſi in lecto decumbis inter extrema ſuſpiria,

animam

animam iamiam exhalaturus, voluntatem tuam diuinæ accommoda, mortemque offer deo, & erit illa tibi coram deo magno merito, cedet insuper in remissionem peccatorum & pœnitentiam salutarem: atque huiusmodi quædam morientibus sedulo sunt inculcanda. Cætera, de quibus sic adhuc ambigi posset circa peccatum originale, de pœna, supplicio, & remedio ipsius missa libenter facimus. nunc laudemus simul & deprecemur dominum deum, inuocemus virginem matrem, &c.

HOMILIA IIII. ET VLTIMA IN. DIE CONCEPTIONIS MARIAE.

PECCATVM originale hominem in ira diuina constituit, membrumque facit esse diaboli, concupiscentiis multis malis adimplet, ad peccata inclinat, portas cœlorũ occludit, impotentem reddit & inualidum ad resistẽdum tentationibus diaboli, animam insuper tenebris & caligine obfuscat, nisique illud ei dimittatur, æterna etiam felicitate priuat. Quum itaque peccatum originale vsqueadeo deo sit aduersum, hominemq; abiectum & deteriorem reddat, nemo Christianus credat dominum Iesum dilectissimã suã genitricem Mariam in tantas fœdissimi peccati sordes & in irã dei cadere permisisse, quando arctius magisq; matrẽ suã dilexit Christus, quã vnquam aliquis filius in vniuerso mũdo. vnde credendus est eam honorasse in omnibus quãtum potuit. Quoniã quum etiã cũ deo patre præceptũ illud de honorandis parẽtibus nõ in veteri tantũ lege tulerit, sed & in noua renouarit, vtiq; idipsum etiam in sua matre seruauit: tantoq; dignatus illã honore est, vt confusa nõ fuerit coram diabolo ex peccato originali, prius cœpit enim ille facere quã docere. & sic Augu. ait, Quicquid tibi vera ratione faciendũ occurrit, scias deũ fecisse, bonorum omniũ conditorẽ. Et Sapiens igitur id ita in spiritu cognoscẽs, dixit in persona domini, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quod si autẽ peccatũ originale in Maria vsquam fuisset, tenebris vtiq; & omni macula non caruisset. Huiusmodi autẽ puritatẽ Mariæ à peccato originali inde colligere possumus, quod eã deus pater elegit ante secula, vt esset mater filij sui: iuxta illud q in ipsius persona Sapiẽs inquit:

Pœna originalis peccati.

Exod. 20
Matt. 15.

Act. 1.
Augusti.

Can. 4.

Prouer.8. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antiquam terra fie-
Luca 1. ret. Inuenit enim illa, vt ait angelus, gratiam apud dominũ.
Sin autem per peccatum originale ancilla diaboli facta fuis-
Luca 2. set Maria, quis locus extitisset reliquus suæ electioni ab æterno, aut quantum etiam dehonestasset hoc Christum, si matrem habuisset ancillam diaboli? Aut quis hoc persuaderi posset vt crederet de ea, quę benedicta fuit in mulieribus
Ad Eustochium. vt maledictioni subiecta fuisset peccati originalis? Itaque & Hieronymus ait, Nulli dubium est de matre domini, quoniam talis debuit esse, quæ non posset argui de peccato. Id
De conce. vir.c.18. enim ad ignominiam vergeret Christi, quod credi nullatenus debet. Et Anselmus illi subscribens, inquit, Decuit vt conceptio illius hominis de matre fieret purissima. nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior sub deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui deus pater vnicum filium suum dabat. Nemo itaque vestrum cogitare huiusmodi quid præsumat de Maria matre dei, regina cœlorum, angelorum domina, & ea quæ formidini sit & horrori omnibus dæmonibus quasi in peccato sit originali concepta. Quin potius refugium nostrum est illa, aduocata nostra, auxiliatrix, corona & dignitas omnium mulierum. Quapropter procul absit à nobis, vt gloriæ nostræ vitium aliquod aut peccatum ascribamus, sed magis cum sancta matre Ecclesia exclamemus, Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferã nescio, quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio cõtulisti. Virginitatem porrò hanc non in corpore tantũ, sed & in anima sanctissimæ virginis credere nos conuenit. Si enim Eua tota pulchra omnisque maculæ expers fuit in sua creatione, quãto magis Maria omni caruerit peccato & ipsa pulcherrima tota? Aut deceret ne à famula dominam su-
Regula Bernar. perari, quum tamen dicat Bernardus: Quicquid aliis etiam paucissimis est concessum, hoc Mariæ non est denegatum.

2 Quamuis argumenta hæc cuique Christiano sufficiant ad credendum quod per se certissimũ est, Mariam sine peccato originali esse conceptam, accedant tamen insuper rationes plures, & loci scripturarum sanctorúmque patrum & Ecclesię Christi, facientes ad laudem & gloriam virginis Mariæ. Ecclesia nanque in officio missæ verbis vtitur Sapiẽ-
Prouer.8. tis de virgine matre: Dominus possedit me ab initio viarum suarum. Quod si id ita est, vtique peccato originali caruit

ipsa

ipsa. eos enim qui peccatis premuntur, diabolus possidet mundi huius princeps. Ideo autem quia dominus eam possedit, dixit angelus ad ipsam, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Possent hîc induci etiam sequentia verba Sapientis, quoniam loquitur ibi de omnibus diebus omnique tempore. Semper igitur illa fuit in gratia dei, neque potuit in peccato originali sic esse concepta. Ad hæc si penitius recogitemus quàm merito optimoque iure Christus matrem suam præseruauit ab omni alieno dominio, videbimus vtique & persuadebimur facile credendum nemini esse, ipsi dominatum esse diabolum quod factum sane fuisset, si in peccato originali esset concepta. omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati. & quisquis ab alio superatus est, seruus ipsius efficitur. Et exiguum quid foret, si antea peccatum originale habuisset, & deinde per gratiam dei fuisset expurgata, quoniam sic in nihilo Ioannem superaret Baptistam, nec Esaiam, neque Iosephum maritum suum, & alios quosdam se multo inferiores. Et hoc est quod Ambrosius ait, Egreditur virga de radice Iesse, & flos de germine eius ascendet. Virga, inquit ille, Maria ipsa est, in quo nodus nullus fuit peccati originalis, neque cortex venialis. Id ipsum etiam manifestè docuit Moyses, quando dominus dixit ad serpentem, Ponam inimicitias inter mulierem & te, inter semen mulieris, & semen tuum, & ipsa conteret caput tuũ. Quod si itaque Maria vel momentum vnicum in peccato fuisset originali, non habuisset vtique cum diabolo inimicitias, neque etiam caput illius contriuisset. Ita enim Augustinus, Subiectum, inquit, esse peccato originali, est caput diaboli, eo quod principium illud est, quo diabolus hominem in suam adducit potestatem. Quod si igitur caput & initium contriuit, quid reliquum est nisi eam peccato originali caruisse? (Non curo hîc tragœdiam, articulum illic esse masculinum, & ad semen referri, quum doctis Hebræis cõstet, Hu etiam articulum esse fœmininum.) Adducunt in hoc nonnulli etiam figuras, quibus in Maria repræsentata est, vt arcam Moysi, quæ fabricata fuit ex ligno Sethim, quod putredini obnoxium non est. ita enim & caro virginis immunis extitit ab omni peccato, siquidem rosa illa est Iericho, quæ etiam spinis caret, vt Maria peccato. Maria quoque est palma exaltata in Cades. Palma victoriæ sym-

Ioan.12. *Luc.1.* *Ioan.8.* *1. Pet.2.* *Ambro.* *Genes.3.* *Augu. super gen.* *Exo. 25.*

bolum est, quod & in manibus martyrum vidisse se testatur
Apoc.7. Ioannes. Ita Maria variis semper extitit virtutibus, & diabolum vndiq; superauit, in natiuitate, per omnem vitam, &
Cano.2. & 6. in mortis articulo. Sic eam spōsus lilium vocat inter spinas, & auroram quæ non caret lumine, quoniā ita Maria quoq;
Psal.18. illustrata fuit gratia dei, Dauid eā quoq; solē vocat, in qua Christus posuit tabernaculū suum. sol hic nullas peccati ad-
Sapi.7. mittit tenebras. Sapiens insuper ipsam sole vocat lucidiorē,
Apoc.7. & Ioannes eam vidit amictam sole. Possent istiusmodi multa induci, quibus tamen breuitate tēporis persuasus, superse deo lubens. 3 Cogitaret autē quispiam intra se, Superiori homilia dictum est, originalis peccati pœnam mortem esse:
Genes.3. iuxta verbum domini, Quacunq; hora comederitis, morte
Rom.5. moriemini: & illud item Pauli, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Maria ergo quum non habuerit peccatum originale, quomodo mortua est? vbicunque enim causa & ratio pœnę nō est, ibi pœnam quoq; non esse conuenit. Respōdetur, Quanuis variæ sint causæ cur puniat deus, sicut in quadā homilia disseruimus, ideoq; hic missum facimus, tamē hominem aliquē nō mori neq; de natura est hominis, nec contigit vnquā. siquidem quum ex elementis compositus sit contrariis, quæ con
Libr. 2. de bapt. par-uul. & ad Fel. c.18. tinuo operātur ad inuicem, fit vt natura sit mortalis. Et ob eam rem dicit Augustinus, Christus volens assumpsit defectus naturæ, & ita etiam non occisus, tandem mortuus esset naturaliter præ senio. Deinde constat homines in paradiso & statu naturę immortales futuros fuisse. id autem dico nō euenisse ex ipsa eorum natura, sed gratia dei, qui illis lignū vitæ dedisset, vnde satiati essent aduersus omnem fragilitatem, & quum iam accessisset tempus priusquam morerentur, trāstulisset eos deus ex paradiso in vitam æternam. Vn-
Augusti. li. 3. super Gen. & li. 12. de ciui. capi.21. de Augustinus dicit, Homo si creatori suo tanquā vero domino subditus, præceptum eius pia obedientia custodiret, in consortium transiret angelicū sine morte media, immortalitatem sine vllo termino consequutus. Porrò, quum homo (generaliter loquendo) priuatus sit ista gratia per peccatum Adæ & subsequens peccatū originale, fit vt ille iā mortalis sit propter peccatum, Vbi etiam quis non habet priuilegium illud quod in paradiso fuit, etiam sine cōmerito suo adhuc tamen legibus mortis obnoxius est ex natura, & si

quidem

quidem Maria mortua est naturaliter absque omni peccato, eo tantum, quod non habuit donum illud paradisiacum aduersus mortem, non secus quam Lazarus pœnam originalis culpæ prima sua morte absoluit: & tamen quãdo eum dominus resuscitauit à morte, deinde adhuc denuo naturaliter mortuus est, non ex peccato originali. Hinc itaque patet, duo illa dona esse distincta, peccato originali carere, & immortalem esse: alterumque conferri à deo posse sine altero. Quur autem Christus pientissimę matri non etiã donum communicarit immortalitatis, multæ possunt assignari rationes, quarum vna hæc est, quod ita bene decuit matrẽ æquari filio, qui & ipse peccatũ non fecerat, neque dolus in ore eius inuẽtus erat: & tamen quãuis sanctissimus erat ille, mori nõ recusauit. & cur itaque Maria à morte esset immunis? Christus caput Ecclesię mortuus est, cõueniebat ergo etiam Mariã membrũ illius mori, quando mẽbra sequi debẽt caput suũ. Ad sustol'ẽdas etiã occasiones multarũ hæresum maximè decuit mori Mariã: quæ si fuisset immortalis, nõne magnã speciẽ pleræque habuissent hæreses, Christũ quoq; verũ ex carne corpus non habuisse, sed phantasticum tantũ, vt somniarunt Manichęi: aut cœleste corpus ipsum attulisse secũ, vt impudenter nugatus est Valentinus? Ad hæc omnia & similia euertenda, multum coducibile erat Mariam quoque corpus verũ & mortale habuisse, ex qua quia filius dei homo factus, humanam assumpsit naturam, veram quoque habuisse carnem merito credendus est. Quid quod multum etiam mereri potuit in suo mortali & passibili corpore, dũ omnes tribulationes & afflictiones cum puero Iesu quoque sustinuit patienter? patientia enim opus perfectum habet. Et eo amplius passio meritum auxit Mariæ, quo innocentior ipsa passa est talia.

Ioan. 11.

Col. 1.

Ioan. 1.

Iaco. 1.

4 Fuit igitur Maria in conceptione sua immunis ab omni peccati originalis macula, idq; ex gratia dei, ita vt cũ anima ipsius à deo creata & corpori est infusa, simul & iã tunc illi deus ex speciali gratia gratiã suam & dona infudit, vnde præseruata est ab omni contagione originalis culpæ simul & actualis peccati. Sequitur inde, nihil aduersari Mariæ huiusmodi dicta, Christus omnium hominum est redemptor, quando ille & Mariam redemit, non quod à peccatis eam purgarit, sed quia ab illis ipsam præseruauit, quæ etiam

redemptio longè perfectior est, quàm si ipsam permisisset labi in peccatum originale, & deinceps sanctificasset eam in
Luc. 1. vtero matris, sicut Ioannem Baptistam: sicut is quoque magis propitius alicui est, qui eum non sinit in lutum cadere, quam qui sinit, & subleuat tandem. Neminem etiã hîc moueat communes illi scripturarum loci, puta cum Dauid in-
Psal. 19. quit, Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, nõ est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum qui Christus est. Et
Esa. 53. propheta cõqueritur omnes nos sicut oues aberrasse, & Pau-
Rom. 3. lus ait, Omnes in Adam peccauerunt, & egẽt gratia dei. ac
Rom. 5. deinceps, Per vnum hominem peccatum in hunc munmum intrauit, & per peccatum mors: ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerũt. Et ad Corinthios, V-
2. *Cor.* 5. nus pro omnibns mortuus est Christus & resurrexit. Atq;
Psal. 13. hoc est quod Dauid inquit, Non iustificabitur in cõspectu
& 21. tuo omnis viuens. Et ipse apud Dauidem Christus ait, Erue domine à framea animam meam, & de manu canis vnicam meam. Ecce vnicã, siquidem vnica Christi anima, vt testa-
Augusti. tur Augustin⁹, immunis fuit ab omni peccato. Paulus quo-
Roma. 11. que, Omnia, inquit, conclusit deus sub peccato, vt omnium misereatur. Hi & huiusmodi loci nihil minus probant, q̃ Mariam in peccato originali esse conceptam, sed Christum solùm ex natura & essentia sine illo conceptum fuisse, quando & ipse solus sine virili natus est semine. Maria autem beneficium istud ex natura non habuit, quum nata sit ex commixtione duorum seminum vsu communi naturæ & aliorũ hominum cõsuetudine, quo nomine etiam peccatum originale contrahere debebat. Sed filius ipsius Christus immẽsa gratia & miseratione sua eã seruauit, quomodo iam & redẽptor eius est. Quid quod etiam vniuersales scripturarum loqutiones non semper omnes includunt homines, vt quum
Esa. 4. ait Esaias, Videbit omnis caro quod os domini loquutũ est, & tamen multi Christum non viderunt? Matthæus quoque refert exiisse ad Ioãnem Hierosolymam, totamq́; Iudæam
Matt. 3. & omnẽ regionem Iordani finitimã. Et Paulus sese omnib⁹
1. *Cor.* 9. omnia factũ prędicat, vt omnes lucrifaceret, atq; in alio loco, omnes, inquit, quæ sua sunt quærũt, non quæ Iesu Christi: Christus etiã ipse dicit, Omnes qui ante me venerũt, fu-
Ioan. 10. res sunt & latrones. Loci isti quanuis sint vniuersales, tamẽ non de omnibus, sed pluribus tantũ aut malis intelliguntur.

Ita

Ita cum in sacris literis legis omnes peccasse, de omnibus non præseruatis accipiendum est. Sic generalis illa mulierũ lex de partus dolore: Mariam tamen nõ includit, sicuti nec peccatũ originale. perfectissimè ení eam Christus redemit, & ideo anima ipsius merito magnificauit dominum, spiritus quoque ipsius exultauit in deo salutari suo. siquidẽ ipsa radix illa sancta fuit, de qua nasciturus erat ramus sanctissimus Christus dominus. Quod si igitur ramus sanctus, quomodo non & radix beata erit? quo nomine & sponsus in spiritu præuidens eam, ait, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: quæ benedicta hic in terris est inter mulieres, & benedictus etiam fructus ventris sui Christus Iesus in secula, Amen.

Gene. 3.
Luce 6.
Rom. 11.
Can. 4.

DE S. THOMA APOSTOLO,

EVANGELIVM. IOAN. 20.

IN illo tẽpore, Thomas vnus ex duodecim, qui dicitur didymus, non erat cum eis quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli, Vidimus dominum. Ille autem dixit eis, Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum, & dixit eis. Pax vobis. Deinde dicit Thome, Infer digitũ tuum huc & vide manus meas, & affer manum tuã, & mitte in latus meũ, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei, Dominus meus, & deus meus. Dicit ei Iesus, Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui nõ viderunt & crediderunt.

HOMILIA PRIMA.

EVangelica historia hæc, quãdo per se satis aperta est, prolixiori declaratione opus non habet. Paucis itaque & cursim singula absoluemus. Et principio quidem, quod nonnulli grammatici hic deprauarunt textum, Thomam Didymum, quem veteres maioresque nostri homines, sane diligẽtissimi dubitatorem verterunt, ex Hebræo transferentes gemellum, quoniã ibi thom gemellum significet. Nos tamen nihil mouet tam

inconſtans rerum omnium innouatio, dum video nouitatē iſtam recentiorem, dum plus audent quàm poſsint, rarò erroribus carere. Vnde & fit, vt nolim à ſententia veterum patrum diſcedere, qui ſedulitate aſsidua diligenter omnia inquiſierunt, maxime quum iſta iuniorum opinio non careat errore, quo ſimul inſcitiam ſuam produnt linguæ Hebraicæ, in qua thom dubitantem ſignificare, ſatis abundæ nobis

1. Pa. 26. ſacræ teſtantur literæ, vbi ſagitta in incertum miſſa refertur

Theop. vulnerans Achaz. Eſt & in eadem ſententia Theophylactus circa vocem Græcã Didymus. Sic enim ait, Quid eſt quod Didymus dicitur? interpretatio eſt nominis Thomas. merito autem meminit interpretationis eius nominis, vt oſtēdat nobis quod dubitator quidam ſit, & id vitij à principio habuerit, vt & nomen indicat, quæ etiã ratio eſt, quur hic nos nomen Didymi expoſuerimus pro dubitatore. Nunc tandem ad contextum properemus. *Thomas vnus ex duodecim, non erat cum eis quãdo venit Ieſus*, puta die ipſo paſchæ, quãdo Chriſtus diſcipulis ſuis noctu apparuit, nõn fuit cum eis Thomas. Diceres, Lucas refert duos illos diſcipulos reuer-

Luc. 24. ſos ex Emaus, inueniſſe alios vndecim congregatos, quid eſt

Lib. 3. de confeſ. Euãg. ca. 25 ergo quod Ioannes ait Thomam abfuiſſe? Reſpondet Auguſt. vtrunque verum eſſe quod ambo narrãt Euangeliſtæ, ſed tamen ita conſtare, quod inde Thomas exierit, antequã eis dominus hæc loquentibus appareret: factumq́ue, id eſt, diſpenſatione diuina, cuius ratio gemina redditur, quarum altera hæc eſt, vt reſurrectio Chriſti, in qua plurimum ro-

Gregor. boris fidei noſtræ ſitum erat, ex dubitatione Thomæ firmioribus roboraretur argumentis, ad eruditionem noſtram totiuſq́ue eccleſiæ. ſic Gregorius ait, Quid fratres chariſſimi inter hæc animaduertitis? nunquid caſu geſtum creditis, vt electus ille diſcipulus tunc deeſſet, poſt autē veniens audiret, audiens dubitaret, dubitãs pálparet, palpãs crederet? non hoc caſu, ſed diuina diſpenſatione factum eſt. ita enim admirabili, quodam modo operata eſt diuina benignitas, vt dum Thomas vulnera tangeret magiſtri, in nobis cicatrices curaret infidelitatis. plus enim incredulitas nobis Thomæ profuit, quã reliquorũ diſcipulorum ſubita fides, dũ ipſius dubitatione animus noſter eſt in fide cõfirmatus. Atque hoc

Beda. eſt quod ait Beda, Thomas qui dubitauit, mihi plus profuit quam Magdalena quę cito credidit. Alteram porrò cauſam

reddit

reddit Bernardus, existimás Thomã, quũ iam à sancta recesserat cógregatione, indignũ fuisse qui Christũ videret. Falleris, inquit ille, ô Thoma, quádo arbitraris te Christũ inuenire extra cœtũ sanctorũ, qui semper est in milibus angelorum. 2 Thomæ auté ad alios discipulos reuerso dixerunt illi, *Vidimus dominum*. Chrysostomus arbitratur nondũ rediisse Thomam à fuga, quando à domino cũ aliis aufugerat in horto. Sed ex Luca colligim⁹ ipsum noctu affuisse, reuersis duobus ex Emaus. Reliqui decem qui remãserant, viderũt vtique dominum cũ magno gaudio, iuxta illud Ioannis, Gauisi sunt discipuli viso domino. Ecce quantũ dáni recepit Thomas, quod à sancto cœtu recessit: primũ ení omniũ gaudio priuatus est, quod alias habuisset, cóspicatus dominũ post tanta supplicia & morté ignominiosam, tãta cũ maiestate ex mortuis resurrexisse. Deinde accessit illi nonnihil mali & ex incredulitate, quãdo dixit, *Nisi videro in manibus suis fixuras clauorũ, & mittã digitos meos in loca clauorũ, & manum meam in latus suum, non credam.* Cyrillus hic multũ fortiter pro Thoma contendit, valide elaborans & enitens apostolum Christi defendere, dicensq́ue ipsum tristem admodum fuisse & multũ anxium ex morte Christi, & sic cum cæteris apostolis dominũ vidisse. Verum ipsa Christi verba culpam Thomę manifestè arguunt, dum dixit ille ad eũ per modum increpationis, *Noli esse incredulus, sed fidelis*: vnde satis liquet, Thomam per octiduum istud nõ credidisse Christi resurrectionem: siquidem tanta supplicia in eo viderat passionis & mortis acerbissimæ, vt nollet ex aliorum hominum sermone experimentum credere vitæ. Est hic quidem apud sanctos patres quæstio, An mortaliter peccarit Thomas in illa tarditate credendi, quoniã, vt Chrysosto. ait, tardior ille fuit ad credendũ ea quæ diuinitatis Christi erant: sicut in cœna dixit ad dominũ, Domine, nescim⁹ quo vadis, & quomodo possumus viã scire? Vnde hic ad credendũ fuit tardior. Sunt qui medium sentiãt, & dicant Thomã, etsi nõ crediderit, non tamé omnino diffidisse, ideoq́; nec incredulum penitus extitisse, sed tantũ, ne leuis haberetur, fidelitatem suam ad tempus suspédisse. Quicquid tamé illud est, adeo sanè necessariũ non est Thomam magnopere excusare, quoniam si permisit dominus Petrum cadere, aliósque apostolos omnes offendi, quis miretur idé etiam Thomæ cõti-

Bernar. *Chryso.* *Luc. 14.* *Ioan. 20.* *Cyrillus.* *Th. an peccauit.* *Chrysosto.* *Ioan. 14.* *Luc. 14.*

giſſe? Et eſt hoc quoque in Thoma peculiare quiddam: quãuis enim alij etiam diſcipuli ad credendum erant tardiuſculi, ſicut illos duos ſtultos & tardos corde vocat dominus, &
Mar. 10. aliis etiam congregatis exprobrauit incredulitatem & duritiem cordis, quod iis qui viderant eum reſurrexiſſe nõ crediderũt, tamẽ peculiariter illud exprobrauit dominus Thomæ, dicens, *Noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Hoc ex illo etiam ſatis conſtat, quod non tardus tantum ad credendum fuit
Theoph. Thomas, ſed & in petendo immodeſtus, dum duobus ſenſibus viſu & tactu, cupiuit reddi certior. Merito itaque arguitur vt ſupra modum curioſus. ita enim Theophyla. ait: Sicut facile credere leuitatis eſt, ita valde obluctari ruſticitatis eſt craſſitudo. Vide nanque quomodo neque oculis dicebat ſe credere, ſed &, *niſi miſero manum meam*, addidit.

3 *Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis.* Quæres hic forſitan, Quur tãdiu diſtulerit dominus, neque citius electo ſuo apparuerit diſcipulo. En tibi
Chryſo. reſpondet Chryſo. & ait interea à diſcipulis edoctum, vt iiſdem auditis in maius traheretur deſiderium, & magis, in fide confirmaretur. Neque tamen illud etiam temerè, aut ſine noſtræ informationis factum eſt exemplo. hinc enim
Cyrillus. iure, vt ait, Cyrillus, ſanctæ congregationes die octo in eccleſiis fiunt: & foribus ſublimiore modo clauſis viſibiliter inuiſibiliterque ingreſſus, ſtetit in medio diſcipulorum, pacem precatus illis. Qua de re plura vide parte. 1. de tempore in homiliis paſchalibus. Quanuis etiam eo exiſtimari poteſt voluiſſe dominum octauo demum die reſurrectionis ſuæ, fidem in Thoma adſtruere, quod dies octauus ad reſurrectionem pertinet, vniuerſo hoc mundo ſeptem ætatibus ſeu diebus reuoluto. ſicut enim ſeptem diebus ſeptimanæ vertuntur, ita ætatibus ſeptem vniuerſus mundi curſus abſoluitur, & ideo extremus dies iudicij dies erit dominicus, qui etiam dies futurus eſt perpetuus, ſemperque duraturus:
Pſal. 112. iuxta illud Dauidis: Hæc eſt dies quam fecit dominus. ſed hæc aliâs. *Poſt dies octo congregatis diſcipulis erat etiam cum eis Thomas.* Fecerunt ſanè hoc apoſtoli ex mandato Chriſti vſque ad Pentecoſten, quando aſcenſurus in cœlum, dixit ad illos. Sedete in hoc loco & orate donec induamini virtu-
Luc. 24. te ex alto. Quanuis quo ad literam ita conueniebant occultè, nocturno maximè tempore propter metum Iudæorum.

Simulque

Simúlque dominus diſcipulos ſuos ſalutaſſet in vniuerſum omnes, ipſiúſque pacem comprecatus eſſet, verus ille Salomon & pacificus exiſtens, conuerſus dixit Thomæ, *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum*. O immenſam domini miſericordiam, ô ingentem pietatem Chriſti, qui labi quidem permiſit diſcipulum in incredulitatem: ſed ipſum in ea non deſeruit, dicente Dauide. Quum ceciderit iuſtus, non collidetur: dominus enim ſupponit manum ſuam. Ita hic quoque Chriſtus manu ſua ſuffulſit Thomam, ne ipſum in peccatis dimitteret, ſed illius exemplo Chriſtiani omnes in fide reſurrectionis ſolide firmarentur. Quàm porrò piè & paternè rem omnem dominus Thomæ proponit, latus oſtendit, quod magna charitate vrgente, vulnerari ſibi permiſerat: fixuras quoque clauorum in manibus, quibus cruci affixus extiterat, vniuerſumque genus humanum redemerat. quaſi diceret, Conſidera Thoma dilectionem meam erga te. & omnes totius mundi peccatores in cruce exhibitam, ne ſis amplius incredulus: ecce hæc omnia pro tuis & vniuerſi mūdi peccatis ſuſtinui, eſto igitur fidelis. Agnoſce me Thoma huiuſmodi ſignis pietatis & miſericordiæ, ſicut ego pro te paſſus ſum: illa autem in corpore meo portabo ad ſuperandos & euincendos omnes ab infidelitate & ingratitudine ſua. Quiſquis ſibi in theatro pectoris ſui proponat Chriſtum aperto latere, confoſſis manibus, dicentem Thomæ, *Infer manum tuam in latus meum*, vnde quis non credat exhorruiſſe Thomam, penéque exanimatum eſſe in conſpectu dei creatoris ſui? Atqui hic quæſtio naſcitur, an corporaliter tetigerit Thomas cicatrices & vulnera Chriſti. ſunt enim qui putent ipſum ea fuiſſe reuerētia, vt ſtatim viſo & cognito domino prociderit in terram, dominum & Deum ſuum inclamans. Et ij aiunt ruſticū nimis fuiſſe & craſſum, ſi in benedictum Chriſti corpus latúſque ſuas manus immiſiſſet, inque eius rei argumentum afferunt illud quod deinceps dixit dominus, *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*. vnde liquet cum ipſo teſtimonio Chriſti, Thomam ex viſu credidiſſe, quando non dixit ad eum dominus, quia vulnerum meorum contrectaſti cicatrices, ideo credidiſti. Et communiter hic conſentiunt doctores, Thomam ſtatim viſo domino credidiſſe quidem, ſed tamen ad iuſſionem Chriſti latus

Pſal. 36.

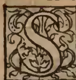
An Tho. tetigerit. Chriſtum.

quoque & cicatrices manuũ tetigisse, quod magis propter
1.Ioan.1. nos fecit dominus q̃ Thomæ gratia. Sic Ioannes ait, Quod
audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus
& manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Ita Thomas
sibi vidit vulnera Christi, ad ædificationem autem fidei
Leo. nostræ etiam tetigit. Vnde & Leo ait, Quis dubitet à mortuis
rediisse saluatorem, cuius præsentiã agnouit oculus, attrectauit,
manus, digitus perscrutatus est? Et infra, vt omnẽ
suspicionem incredulitatis à nobis excluderet, sufficit ad fidem
propriam vidisse quod viderat: sed nobis opus erat, vt
tangeret quem videbat. Sit itaque constans sententia, Thomam
etiam tetigisse dominum. Alia hîc occurrit quæstio,
Quomodo vulnera habuit Christus, qui iam resurrexerat
Roma.8. immortalis, teste Paulo: Vulnera autẽ habere, corpus arguit
Cicatrices Christi. corruptibile. Respondet Beda, Christum vulnera sua quatuor
de causis reseruasse. 1 Ad confirmandam simul &
probandã resurrectionis suæ veritatem, quoniam hoc vno
Thomam ad fidem adduxit, & alibi omnibus suis discipulis
Luc.vlt. manus & pedes ostendit, inquit Lucas: Manus quoque &
Ioan.20. latus, vt ait Ioannes. 2. Vt Christus quasi precaretur apud
patrem suum cœlestẽ, pro nobis ostendere ei posset, quæ &
quãta pro nobis in corpore suo sustinuisset. ita enim Ioannes
1.Ioan.2. dicit, Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem
Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro
peccatis nostris, non pro nostris autẽ tantum, sed etiam pro
totius mundi. 3 Vt agnoscant electi quanta misericordia
& pietate sint redempti, ostendente eis Christo signa mortis
& eximiæ suæ charitatis, ait Bernardus. Ad extremum,
vt in extremo iudicio declaret peccatoribus quàm iusto iudicio
condẽnentur, proponens impiis vulnera, quæ ille ab
Zacha.2. eis iniquissimè suscepit, iuxta prophetã, Videbunt in quem
transfixerunt. An autem cicatrices illas vulnerum semper
q.1.par.6 seruaturus sit dominus, super hoc ait, August. contra paganos,
Sciat sanè qui has proposuit quæstiones, Christũ post
resurrectionem cicatrices, non vulnera demonstrasse dubitantibus,
tunc autẽ illæ falsę cicatrices fuissent, si nulla vulnera
precessissent. Voluit autem certæ dispensationis gratia,
vt eis quos ædificabat in fide nõ ficta, nõ aliud pro alio,
sed hoc quod crucifixum viderent resurrexisse monstraret.
In hunc sensum arbitrantur sancti patres cicatrices in
Christo

Christo semper mansuras, similiter & in martyribus. Sic Beda super Lucam ait, Christus cicatrices seruauit, non ex impotentia curandi, sed vt in perpetuum suæ victoriæ circunferat triumphum, Gregorius quoque in moralibus inquit, Si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem dominus rediit in mortem, quis dicere vel stultus præsumat. nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Audite & B. Augustini verbum præclarum & egregium, Nescio quomodo, inquit ille, sic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorũ corporibus videre vulnerũm cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus. Neque enim aliqua illa in eis erit deformitas, sed magis decor & dignitas quædam, fulgebítque hic in corpore, non tamen corporis, sed virtutum honestas & pulchritudo. Quapropter & dicunt doctores, non alia futura in sanctis martyribus vulnera, quam sunt pulchra quædam lineamenta & gemmæ, magno fulgore exornantia corpus in perpetuũ ornamentum, sicut alias serica & preciosa ornamenta cœmelia quę decorant habitum corporis. Obiiciat autem aliquis, Quando solas vulnerum cicatrices habuit dominus, quomodo intelligitur iussisse Thomam immittere manum in latus? Respondeo quod per immissionem hanc non est accipiendum latus adhuc fuisse apertum sicuti in cruce fuerat, ea enim & temeritas magna apostoli, & infirmitas in Christo futura erat, sed quia in locum cicatricum & vulnerum iussus est inferre manum, sicuti nos interdum iubemus nobis latera contingi. Chrysostomus tamen putat latus Christi apertum fuisse, & Damascenus libro 4. cap. I. & 19. ait Christum seruasse cicatrices vulnerum non quidem secundum naturam, sed secundum præsentem dispensationem & potuit hoc ille commode facere, vt quadraginta istis diebus hic in terra discipulis suis apertis apparuerit vulneribus, eáque post ascensionem amplius non habuerit aperta. Quomodo piè credendum hoc est, etiam num hodie posse Christum religioso & pio alicui homini apertis apparere vulneribus, aut certe vulnerum vestigiis. At nos iam dominum deum deprecemur, nósque sancto apostolo Thomæ commendemus.

Beda.
Gregorius
Lib. 22. ciuit. c. 20.
Chrysost.
Damas.

HOMILIA SECVNDA.

SANCTVS Thomas apostolus nõ erat cum reliquis decem, quãdo in die sancto Paschæ apparuit ei dominus: qui octauo die postea reuersus, dixit Thomæ, *Infer digitum tuum huc.* Vbi cogitare apud se quispiã posset. corpus Christi cum palpabile fuerit, seq; tangi permiserit, quæritur an inde sequatur illud etiam mortale fuisse, iuxta illud quod
Gregorius. ait Grego. Corrumpi necesse est quod palpatur: & palpari non potest, quod nõ corrumpitur. Respondeo huic, & dico verum sane esse, quod omne corpus palpabile, per se corruptibile est, nisi ex alio dono aut diuersa qualitate fiat immortale. (Alia est adhuc solutio clarior, sed populo nimiũ difficilis intellectu. Corpus tãgibile tactu physico, id est actiue & passiue, illud est corruptibile. Sed corpus tangibile tactu mathematico, id est, quorum vltima sunt simul, nõ est propterea corruptibile.) Eius rei hoc tibi sume exemplũ, lignum aliquod putre aut vermiculus nocte lucens, cõditionem siue proprietatem geminã habet: alteram lucidam, quæ etiam atra nocte refulget: Alterã veri sui coloris, quẽ etiam interdiu refert. Ita corpus quoque glorificatũ duplicem habet proprietatem, alteram secundũ propriam suam naturã,
Lucæ 24. & sic tangi palpariq; potest. sic Christus quoque dixit ad apostolos, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Alterum donum quoddã est, eo quod subtile efficitur & spiritui similimũ, eo quod palpari se nõ sinit. Potest ergo corp⁹ clarificatũ exhibere se secundũ suam proprietatẽ, & sic palpabile est: vel iuxta subtilitatem, & sic palpari nõ potest. Eodémque modo corpus glorificatum abscondere se potest & celare, aut videndũ se exhibere. Hoc de S. Bartholomæo apostolo refertur, ipsum etiam immortali corpore visibilem aut inuisibilem sese exhibere potuisse pro arbitrio suo. (Habes par.3.q.22.art.2.)
Gregorius. Quod autẽ Gregorius ait, Corrumpi necesse est quicquid palpatur, eo sensu dictũ est, quod ea quæ crassa sunt, suæq; materiæ causa tangi possunt, ea suapte natura corruptibilia sunt: corpus autem quia corporalis dispositionis gratia multum solidum est, tangi facile potest. Vtique igitur etiam dominus in suo glorificato corpore videri tangíque se permisit, quãdo voluit: quũ verò noluit: neq; videri potuit neque palpari,

palpari, nō quidem ex ipsa corporis natura, sed virtute gloriæ. Et ideo Gregorius ait, In eadē hac re duo mira & iuxta humanam rationem sibi valde contraria ostendit, dum post resurrectionem suā corpus spiritu incorruptibile, & tamē palpabile ostendit. Etiam quod clausis ingressus est forib⁹, impaßibilitatem suam demonstrauit: quod tangi se permisit, naturam ostendit paßibilē, gloria verò impaßibilem ipsum reddidit. siquidem quod nos tam admiranda facta credimus, fidē nobis faciunt alia quæ maiori sunt admiratione digna. 2 Confunditur circa hunc contextum valideq; refellitur hæresis Eutycetis, qui voluit corpora eorum qui à morte resurrexerint, vento esse subtiliora & aëre, Contra eum missus est S. Gregorius, quum adhuc inferioris esset dignitatis, puta apocrisarius, qui nunc legatus dicitur, Cōstātinopolim vsque. & ibidem hæresim hanc extinxit, sicut in vita Gregorij legere est: ipseque eius rei mentionem facit ad Leandrum episcopum. Corpora etenim in tenuitate & subtilitate tanta, quomodo retinerent formam & effigiem hominis? aut quo pacto verum seruarent sanguinem, carnē, venas, ossa, neruos & similia? Aduersus erroneam istā sectā facit, quod hîc dominus de latere & manib⁹ suis testimoniū affert, & quando apud Lucam dixit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Membra igitur vera aderūt in resurrectione hominum, sed tamen impaßibilia illa, subtilia, &c. Conspicatus itaque dominum Thomas, audita ipsius iußione exclamat, Dominus meus & deus meus. Hæc illa magnifica Thomæ confeßio est, quam in nullo euangelij loco de aliquo legimus apostolo. Vidit enim ille (vt ait Augustinus) hominem, & confessus est deum. per hoc tamen quod dominicum corpus palpauit, sine dubio credidit, quod nō vidit. Reliqui apostoli tātum dixerant, Vidimus dominum nihil profeßi de sua maiestate, sicut hîc Thomas geminam in vna persona naturam testatus est. Ita enim Theophylactus ait, Duas naturas & vnam hypostasin vnius Christi docuit. dicendo nanq; dominum, humanam indicat naturā, quomodo & de hominibus dicitur ille dominus, sicut, Domine, si tu sustulisti eū. Dicēdo autem deus meus, diuinam substantiā ostendit, & ita vnū & eundem esse dominum & deum. Sic quoq; Thomas dum illum suum dominum fatetur, se seruum ipsius effecit: sicut

Gregor. *Luc. 24.* *Augusti.* *Ioan. 10.* *Theop.* *Ioan. 20.*

Psal. 111. Dauid inquit, Seruus tuus ego ſum, & filius ancillæ tuæ. Nullam iſtarum profeſſionũ reliqui fecerunt apoſtoli, qui
Luc. 24. teſte Luca etiam ſpiritum ſe videre putarunt. ideo increpás eos, dixit, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Quúmque oſtendiſſet eis manus & pedes, adhuc illis nõ credentibus, &c. ait Lucas. Sed nõ incommodæ quæſtionis cuiuſdam admonuit me Maria Magdalena, quæ hic proponenda eſt. cogitares forſan, Quid eſt quod diuer ſis adeo modis egit dominus cum Maria Magdalena & hic
Ioan. 20. cum Thoma? Mariam prohibet à cõtactu ſui, Thomam vltro palpare iubet. Et adhuc difficilior fit quærendi ratio ex verbis domini. ſic enim ait, Noli me tangere, quia nondum aſcendi ad patrem meum. Quod ſi hæc cauſa eſt quur eum Magdalena non tangat, neque Thomæ palpandus erat. neque enim tunc etiã aſcenderat ad patrẽ. Locus hic & Auguſtino & Cyrillo difficilis iudicatus eſt, & in ſcholis ad longum poſſet extendi, nos paucis explicabimus. Quod Magdalenam vetuit tangere, referri poteſt quod videbatur illa ex priſtina cõſuetudine eũ tãgere voluiſſe, præ lætitia quoque nihil de eo magnũ cogitaſſe. Et hoc quidẽ in ſe verum eſt, ſed quæſtioni ſatis nõ facit, cum dominus ait ſe nondum
Chryſoſt. aſcendiſſe ad patrẽ. Auguſtinus itaq; in ea eſt ſententia, vt
Auguſti. putet Chriſtũ hic loquutũ non de corporali ſua aſcenſione, ſed de aſcenſu ſuo in corde per veram fidẽ, quomodo necdum aſcẽderat ille ad patrẽ in animo Mariæ, quoniã aſcẽſio
Hebr. 1. Chriſti in cœlũ, ſignificat Chriſtũ æqualem eſſe deo patri.
Coloſ. 3. vnde & in ſymbolo cõfitemur aſcẽdiſſe eum in cœlũ, iámque ſedere ad dexterã patris. Magdalena autẽ idipſum non credidit, eo ꝙ quæſiuit de furto corporis ſui, cuius curã nõ habuiſſet, ſi Chriſtũ patri æqualẽ eſſe credidiſſet. Cuius rei euidẽs illud habemus argumentũ, quod cæteræ mulieres pedes domini tetigerũt. Thomas verò quãdo iam credat Chri-
Matt. 81. ſtum verũ eſſe deum, adeoq; deo patri æqualem, ſicq; iam Chriſtus in corde ſuo aſcẽderat, meruit ille tãgere Chriſtũ.

3 Chriſtus ſe exhibuit Thomæ: Thomas in eum credidit. Chriſtus iuſſit eum inferre manum in latus ſuum. Et tetigit eum Thomas ſimúlque magnifice cõfeſſus eſt, Dominus meus & deus meus. Ad hoc ſententiam Chriſti audite, *Quia me vidiſti Thoma credidiſti*: non ait, tetigiſti me, ſed
Auguſt. quia vidiſti me. vnde fit vt dubitet Auguſtinus, an tetigerit Thomas

Thomas dominum aut non. sed de hoc satis dictum est supra. Nunc Christi verba tantum ponderemus, quoniam ea plena sunt sapientiç & salutaris doctrinæ. Si enim venturi essent aliqui nolentes credere, nisi palparent dominum, excusaturi suam incredulitatem exemplo Thomæ, eorum sententiam hoc verbo dominus refutat, cum ait, *Quia me vidisti Thoma, credidisti. beati qui non viderunt & crediderũt.* Verbum hoc nobis multam consolationem affert & gaudium magnum, eo quod non videntes credimus tamen. Diceres enim, si in illa incidissem tempora, quibus Christum videre potuissem miracula facientem, facilius crederem. Imo per hoc nihil tibi decedit, adeo vt accedat magis. *Beati enim qui non viderunt & crediderunt.* quo dicto confirmare dominus voluit fidem gentium, qui post suam ascensionem tandem per signa & doctrinam apostolorum erãt crediture. Sed de iis quoque plura deinceps. Hic iam quæstio incidit, quomodo verba illa Christi conueniant inter se. *Thoma, quia me vidisti, credidisti:* quum tamen ex Paulino dogmate, fides argumentum sit rerum non apparentium. hinc & Augustinus ait, Quid est fides, aliud nisi credere quod non vides? Quur ergo hîc dominus dicit, quia me vidisti, credidisti? quum insuper in alio loco dicat Apostolus. Quæ videntur, temporalia sunt: quę autem non videntur, æterna sunt? Respondeo, quoniam aliud vidit Thomas, & aliud credidit. Christum ille vidit hominem, & credidit deum quem non vidit. itaque & illa fides Thomæ de rebus fuit non apparentibus. ex eo enim quod vidit Thomas signa ista diuinitatis & operationem suam in humanitate, statim credidit diuinitatem. Eiusdem ferè sententiæ fuerunt veteres doctores, quia credere est de aliqua recogitare cum assensu rei cui simpliciter adhæret, eaque propriè perfectio est fidei & donum dei, sicuti & fidem dei donũ vocat Paulus, quum inquit, Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. alij enim datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij fides in eodem spiritu, fides hæc homini confertur per infusionem luminis à deo, quo adhæremus primæ veritati super omnibus propter seipsam, vt ait Dionysius, sicq́; immobile quoddam fundamẽtum est fides fideliũ omnium & veritatis, neque est ex humana ratione & intelligentia, vt vanè & curiose somniãt neochristiani. Alterũ in fide est co

Cyrillus. Chrysost. Hebr. 11. Augusti. 2. Cor. 4. Glossa. Gregor. 1. Cor. 12. Dionys.

ram meminisse & cogitare credenda: iuxta illud Pauli, Fi-
Rom.10. des ex auditu est, auditus autem per verbum dei. Vidit au-
tem Thomas, hoc est, præsentialiter recogitauit, sicut ex-
trinsecus vidit & audiuit, lumen tamen fidei inuisibiliter ei
infusum est diuinitus. Et quid multa? Quod Maria & apo-
stoli & alij multi dominum, viderunt, aliique crediderunt;
alij non, quod viderunt, id opus non erat credere: propter
tamen miracula quæ videbant, credentes virtutem diuinam
& ipsam diuinitatem quam non videbant, in eo ipso discri-
men habuerunt ab infidelibus.

4 Quum dicit dominus, Beati qui non viderunt & credi
derunt, principio intelligi debent verba hæc non de præte-
rito, sed futuro. sed quod de futuris tanquam præteritis lo-
quutus est dominus, propter certitudinem factum est: quo-
Augusti. niam certum adeo erat in prouidentia dei, vt si iam factum
esset. Vnde & Augustinus ait, Præteriti temporis vsus est
Theoph. verbis, tanquam ille qui quod erat futurum, in sua prædesti
natione nouerat iam factum. Deinde absit vt quisquam hęc
verba ita intelligat, quasi S. Thomas priuatus sit beatitudi-
ne, sed sic consolari voluit dominus eos qui non viderant,
vt nos quoque beati esse possemus, qui tamen dominum in
sua visibili specie nõ vidimus. Ad hæc cogitare quis posset,
quomodo beatos hîc prædicet dominus, qui etiam non vi-
dentes crediderunt, qui tamen alibi beatos dixit esse oculos
qui viderent, quæ viderãt apostoli. Respondetur, quia sicut
Lucæ 10. Thomas beatus extitit & vidit, suaque visione fidem no-
stram confirmauit, quum ipsi non videamus, testante Petro
1. Pet.1. quum ait, quem quum nõ videtis diligitis, in quẽ nũc quoq;
non videntes creditis: ita & apostoli eo quod viderũt domi
num, ministri facti sunt verbi dei. Alij autẽ qui ea nõ vide-
runt, beati tamen facti non sunt, nõ sequẽtes fabulas vt cre
derent eis. Ideo & Lucas ait, Sicut tradiderũt nobis ministri
sermonis. quanuis alibi loquutus ad apostolos est dominus
de visione, qua illi corporaliter aduentũ viderũt & præsen-
tiam Messiæ, in carne, quod patres antiqui tãto desiderio &
Tomo 2. ardore cupierunt, sicuti dominica. 1. & 4. à feriis paschæ ad
longum est explicatum. Atqui nos, quibus nõ licet esse tam
beatos, vt hîc in terra videamus Christum domini in carne:
oremus deum vt ille nobis gratiam largiatur & virtutem,
ipsum cũ sancto Thoma cõspiciẽdi in æterna patria, Amẽ.

DE

DE SANCTO THOMA APOSTOLO.

HOMAS vnus ex duodecim tardus admodū extitit in credēdis illis quæ narrauerūt aposto li & discipuli Christi, sed multam fidem adhi buit verbis Christi, cuius vulnera sancta pal- pauit. Post apostolorum diuisionem, cum & *Ioan.10.* ipse esset in Cæsarea, apparuit ei dominus, ipsumq́ue ad- duxit ad Abbanen. summum Indici regis præfectum, quem ille emiserat ad inquirendum architectum aliquem egre- gium, qui sibi palatium extrueret. In via venerunt ad regis cuiusdam nuptias, in quibus muliercula Hebræa cantilenas succinebat Hebraicas, & architriclinus Thomam ibidē per- cussit in maxillam, eo quod non comederet. Vbi Thomas Hebraice dixit ad eum, Quia canis circunferet huc istam manum tuam in palatio. Neque multo post dilaniato illo à leone, detulit canis manū ipsius in palatium ad conuiuium. Idipsum Hebræa ista conspicata, quum verba Thomæ in- *Lib.1.2.* tellexisset, procidit ad pedes eius, & omnia palam enarra- *de ser. dom.* uit. Cui scripturæ, inquit Augustinus, licet nobis non cre- *in monte.* dere, non est enim in catholico canone, & tamen historia hæc legitur. Ibidem etiam S. Thomas sponsum & sponsam mirabiliter conuertit ad fidem, Deinde profectus cum Ab- bane ad regem Indiæ, pecuniam acceptam ad structurā pa- latij pauperibus erogauit, ipsumq́ue regem in fide erudi- uit. qui iratus primum, deinde tamen quum fratrem suum *Chrysost.* vidisset mirabiliter resurgentem, conuersus est ad Chri- stum. Post hæc alio profectus secundum quosdam, tres ma- gos baptizauit, & in superiori India multos homines con- uertit, reginam quoque cum sorore, quo nomine ille dein- ceps à rege & socero suo Carisio multis est affectus suppli- ciis. primum enim supra ferrum ignitum & candescens, ire coactus est, deinde in fornacem ardentem coniectus. Addu ctus autem in templum solis oratione sua efficit vt idolum contereretur & periret, vbi in furorem conuersis sacerdoti- bus templi ab vno eorum confossus est gladio, vel secun- dum Isidorum, lancea. Cæterùm Thomam non affuisse in assumptione Mariæ, sed ipsam deinde apparuisse & cin- gulum ei suum donasse, nihil habemus solidæ scripturæ. Similiter Præstanum Indiæ regem Calixto 2. retulisse, S. Thomam in ciuitate Hulna annuatim communicare homi-

nes, ex nullis monumentis fit verisimile. Corpus tamen ipsius ex India translatum est in ciuitatem Edissam, vbi multa fieri miracula narrantur. quibus iam pro temporis breuitate omissis, deprecemur dominum deum, &c.

DE NATALI CHRISTI, AD GALLICVM EVANGELIVM. Lucæ 2.

IN diebus illis, Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. hæc descriptio prima facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem, Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, vt profi
Mat. 2. *teretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus domini stetit*
Act. 12. *iuxta illos, & claritas dei circunfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite timere. Ecce enim euan-*
Act. 9. Ephe. 2. *gelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. & hoc vobis signum, Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis exercitus, laudantium deum & dicentium, Gloria in altissimo deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

HOMILIA PRIMA.

DESCRIPTVRVS Christi natiuitatem Lucas, tanquam veridicus historiographus, omnes ad rem necessarias circunstantias expressit, vbi primum sic orditur, Exiit edictum à Cæsare Augusto. Multo iam tum tempore multa magnaque bella gesserant Romani per vniuersum orbẽ, sicuti multi veteres narrant historici, T. Liuius, L. Florus & alij. Appropinquante autem

autem tempore natiuitatis Christi, tanta pax facta est, vt totus orbis sub vnico describeretur imperatore Augusto, quod insolitæ pacis & concordiæ signum extitit. Ita Beda inquit, Pacatissimo tempore seculi procreatur Christus, qui pacem quærere docuit, & pacis sectatores inuisere dignatur. Sed quod ille signũ dare potuisset certius, nisi vniuersum orbem vni subiectum fuisse domino, quem ipse per suos præfectos curarit describi, Nónne sic impleta est prophetia Esaiæ de Christo? Iudicabit gentes, & arguet populos multos. & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: nõ leuabit gens cõtra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium. Idem & Michæas consimilibus verbis commemorat. Esaias autem deinceps sic ait, Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. vitulus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Hæc omnia de illa vniuersali pace prædicta sunt, quam scriptura huiusmodi verbis circunscribit, quanuis iuxta literam quoque fieri potest, vt multi ex gladiis suis vomeres & falces sibi cõpararint. Et in hac pace tanta Christus natus est anno imperij Augusti quadragesimo secundo, quem etiam Iosephus tũc monarcham fuisse refert. Ita per lupos intelligi possunt furiosi, è quorum numero Paulus fuit, qui deinceps inter oues Christianas habitarunt. Porrò de sacri Romani imperij dignitate, & quando honore illud dignatus est deus, quę omnia diligenter attendere omnes tum principes tum ordines imperij, & Christianam obedientiam Cæsare atque catholicæ maiestati constanter exhibere debent, plura nũc dicere vltro supersedeo, & ob honoré tantæ festiuitatis de natali Christi Iesu sermonem cõtexere pergo. Imperator Augustus vniuersum iussit orbem conscribi. Dauid aliquando populum Hebræũ numerauit, & peccauit, grauiter super hoc correptus à domino. An autem hîc etiã simili facto peccarit Augustus, quorsum attineret vos hominem ethnicum excusare, quanuis si eo animo fecit tantũ, vt accepta per singulorum hominum capita cõgestaq; pecunia, regna sua per totum orbem in pace tueretur, sané nõ peccauit. Sicut enim Chrysostomus ait, census ille omnem mouit Iudęorum indignationem aduersus Romanos, quare & interrogabant dominum, dicentes, Licet ne censum dare Cæsari? Et si affectum huiusmodi habuisset, neque sic incusandus esset,

Beda. *Esaiæ 2.* *Mich. 4.* *Esaiæ 11.* *Iosephus.* *1. Re. vlti.* *Chrysost.* *Mat. 22.*

quando & Paulus ait, Reddite omnibus debita. cui tributũ, tributum: cui vectigal, vectigal: cui honorẽ, honorem, quid multa? nihil aliud respexit hic Augustus quam temporalem administrationem, veram per ipsum implere voluit omnipotens deus, quod ab æterno prædestinauerat fieri debere in filij sui natiuitate. 2 Gregorius descriptionem hanc paulò altius inducit, & ait, Quid est quod nascituro domino mundus describitur, nisi hoc quod aperte monstratur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos adscriberet in æternitate? quotquot enim beantur, ad id non tantum ab æterno sunt prædestinati, sed & temporaliter per gratiã spiritus sancti consignati sunt & conscripti, de quibus Esaias sic ait, Erit omnis qui relictus fuerit in Sion & residuis in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem. Sed & Daniel inquit, In tẽpore illo saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro. Sic descripti fuerunt apostoli, de quibus dominus dicit, Gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. sic descripti fuerunt & Corinthij, quibus Paulus ait, Vos epistola estis Christi ministrata à nobis & scripta non attramento, sed spiritu dei viui. Imò & deus inscribit cuiuscunq; hominis conscientiæ verbũ suum & doctrinam salutarẽ. Hinc est quod cõscientiæ hominum libri appellantur, sicut Daniel libros apertos esse vaticinatur. Sed & notitia Christi quã de sanctis suis habet, liber est, vt ibidẽ commemorat Daniel, alium quoque esse librum, apertum, qui sit liber vitę. de eo etiam Malachias sic ait, Scriptus est liber monumenti coram eo timentibus dominum, & cogitantibus nomẽ eius. Hic ille codex est, ad cuius præscriptum iudicantur viui & mortui iuxta illud Dauidis, Vt faciat in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius. Cæterum inter descriptionem illam dei & Cæsaris quantum interest? hic enim illud fecit ratione census & subsidiarij stipendij, Christus autem suos conscribit in signum vitæ æternæ, sicut Ioannes ait, Vidi super montem Sion agnũ, & iuxta eum centum quadraginta quatuor milia, & habebant nomen suum & nomẽ patris sui scriptum in frontibus eorum. Huiusmodi alię rationes plurimæ assignari possent eius rei, quod sub Augusto descriptus est orbis, quo nomine magis etiam decuit tunc nasci Christũ. Quod ad literam autem

Rom. 13. Grego. Esaie. 4. Dan. 12. Luce. 10. 2. Co. 3. Dan. 7. Malac. 3. Psal. vlt. Apo. 14.

autē voluit hic euangelista docere Iudæos, adesse iam tempus impletæ prophetiæ Iacob de aduentu Mesliæ, quando ablato iā de Iuda sceptro, penes Romanos omne erat imperium & dominium, tum Iudæorum, tum orbis vniuersi. *Gen. 49.*
Vos itaq; dilectissimi dum auditis Christū pacatissimo tempore natum, anno Augusti quadragesimo secūdo, vt & ipse inter deū & homines pacem cōfirmaret, & suos ad æternam conscriberet felicitatem: inter vos etiam pacem cōseruate mutuam, odium ex animis vestris procul abiicite, alter alteri ex charitate fraterna condonet, in honorem pacifici pueri Iesu, & in suam cuiusq; animæ salutem. 3 Euangelista descriptionem hanc primum factam ait à præside Syriæ Cyrino, non quod antea nulla facta sit, plures enim vt Iosephus testatur esse factas, sed non per vniuersum orbē. Sed hæc ab Augusto instituta, primū in Iudæa exerceri cœpta est, vnde ad oculum pateret Iudæis prophetias suas esse impletas. iam enim locum amplius non habebāt. quod olim dixerat dominus, Cōstituet te dominus deus tuus in caput, non in caudam: & eris semper supra, & nō subter, si tamen audieris mandata domini dei tui. (Semper autem non dicit perpetuam durationem, sed lōgam, secundum vsum etiam linguæ sanctæ) Consummatum id iam erat, finemq; ceperat subiectis illis Cæsari: iuxta istud Threnorum, Princeps prouinciarum facta est, sub tributo. Assignari solēt & plures aliæ rationes, cur describere cœperit Augustus orbem in Iudæa. & Hieronymus quidē putat id ideo factū, quod Iudæa medium in terra locum occupet, quod tamen absolute intelligendum non est, quia sic æqui noctiali subiecta esse deberet, & æque distare à polis, cum interim latitudo eius sit triginta duorū graduum: sed tantum quoad terram habitalem, Iudæa media collocari posset. est enim in quarto climate & in gradu sexagesimosexto longitudinis. Sic in libro Iudicum legimus populū descendisse ab vmbilico terræ. vmbilicum autem medium accipimus, quamuis nō cum præcisione. sic de Christo etiā Dauid ait, quia operatus est salutem in medio terræ. Quando itaque Cyrinus describebat homines singulos, eos oportebat dare denarium, vt nomen quisq; suum profiteretur Cæsari. sic singuli in suas ciuitates abibāt, vt sisteret se in eadem vrbe in qua natus erat.

Deut. 28. *Lib. 17.* *Semper.* *Thre. 7.* *Hierom.* *Iudic. 9.* *Psal. 73.*

O domine deus, gratiam nobis tuam benigus impende, vt

per tuam ſanctam natiuitatem perueniamus in eam ciuitatem, vnde excidimus, in regnum cœlorū: iuxta illud propheticum, Tollam vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtrā. In ea hominum multitudine profectus eſt & Ioſeph à Nazareth Galilææ, in Bethlehem ciuitatem Dauid. Ecce autem quam cōmode Cæſar prophetiæ inſeruit, ideo eñ fit deſcriptio, vt quum omnes in ſuas patrias irent, aſcenderet & virgo in Bethlehē, naſcereturq; ſic dominus in Bethlehē ac impleretur prophetia, vix nanq; iam in Bethlehem ventura erat Maria, niſi Auguſtus orbem deſcribi demādaſſet. Quidam hic expendunt etymō nominis Ioſeph, cui reſpondet apud Romanos Auguſti appellatio vtrūque enim auctum vel additum ſignificat. Verùm hoc maiori recogitatione dignum eſt, quod diligenter adeo euangeliſta deſcribit, vnde exierit Ioſeph, quia à Galilæa de ciuitate Nazareth, abiit in Bethlehem Iudææ. ſiquidem & aliud Bethlehem, autore Hieronymo, adhuc erat in Galilęa ſub tribu Zabulō, quod etiam ex Ioſue liquet apertius. Hinc eſt quod proprie adeo Lucas Bethlehē hic deſcripſit, vt melius cum prohphetia Micheæ conueniret, qua de re plura in feriis Epiphanię.

Hie. 36. *Theop.* *Ioſeph.* *Auguſt.* *Hieron.* *Mich. 5.* *Ioſue. 19.*

4 Occurrit hic quæſtio, quandoquidem Ioſeph & Maria fuerunt de domo & tribu Dauid, quur ille non profectus eſt Hieruſalem, vbi deſcribi multo poterat honeſtius, quando illa ciuitas Dauid iam olim dicta fuerat, ſicut ſcriptum eſt. Cepit Dauid arcem Sion, hæc eſt ciuitas Dauid. & alibi, Sepultus eſt Salomō in ciuitate Dauid. ſepultus eſt autem ille in Hieruſalem ſupra montem Sion, vel ſcriptura ita quoq; teſtante, Hieruſalem ciuitas eſt Dauid. Reſpōdetur, oportebat Chriſtum naſci de tribu Iuda, ſicut Iacob in ſpiritu præuiderat, & Ioānes exclamat, Ecce vicit leo de tribu Iuda. Iacob quoq; dicebat, Catulus leonis Iuda. Quādo igitur naſci oportuit illum de tribu Iudæ, voluit in illa etiam regione naſci, quæ tribui Iudæ adiudicata fuerat. In diuiſione autem Hieruſalem non tribui Iudę contigerat, ſed Beniamin, ſicut in Ioſue ciuitates Beniamin commemorantur, in quibus etiam Iebus eſt, puta Hieruſalem, quæ quod ciuitas dicitur Dauid, non fit ratione diuiſionis aut tribus & generationis, ſed quia filij Beniamin non præualebant Iebuſeū expellere ex Hieruſalem ſiue Iebus, quod tamen

2. Reg. 5. *3. Reg. 1.* *Apoc. 5.* *Gen. 49.* *Ioſue. 18.* *Ciuitas Dauid Hieruſa. ex victoria, non diuiſione.* *1. Re. 16.* *1. Re. 2.* *De locis Heb.*

tamen præstitit Dauid, deinceps ciuitas dicta est Dauidis ex victoria, nō diuisiōe. Christus aūt de tribu Iuda natus, nasci insuper voluit ea parte regionis quæ ad tribū Iuda pertinebat. Verū & Dauid in Bethlehem natus est, sicut legitur qñ misit dñs Samuel vt vocaret Esai Bethlehemitam cum filiis suis, ex quorū numero Dauid quoq; vnus extitit Ad hæc, Dauid nō Hierosolymis, sed in Bethlehē sepult⁹ est. testatur enim Eusebius & post eū Hierony. suis seculis in via à Bethlehem in Hebron, sepulchra Dauidis & Iesse visa, quo nomine Petrus dixit Iudæis, Dauid mortuus est & sepultus, cuius etiam sepulchrum apud nos est vsque in hodiernum diem, non ait, quia hic est. Quod autem narrant nonnulli de marsupiis octo, quæ ideo confici Salomon ipse curarit, non magni facio: ex iis vnum aiunt aperuisse Hyrcanum, & inde regi Antiocho trecenta numerasse talenta, eundem quoq; de reliqua pecunia ædificasse xenodochium seu hospitale in Hierusalem, ad mitigandam murmurationem plebis. Atq; hinc cœpisse hospitalia pauperū, hęc omnia missa facio. Iosephus tamen mentionem quoque facit eius rei, testaturq́; sepulchrum Dauidis fuisse in Hierusalem, & Herodē aperuisse loculum seu marsupium vnum, immensamq́ue inde pecuniam exemisse, alios loculos inueniri non potuisse. Verùm id mihi non omnino fit verisimile, tantum pecuniæ tam longo tempore vno in loco relictam fuisse in summis etiam periculis, quando Hierosolyma ipsumq́ue templum, dirutum, & deinceps sumptibus ex plebe collectis est rursus extructum, vbi non pepercissent argēto huic, quanta ipsius est apud homines cupiditas. Quicquid tamen illud est, nobis satis est, causis iam assignatis voluisse dominum nasci in regione tribus Iudæ quo ad sortem, ad implendam prophetiam quæ sic habebat, Et tu Bethlehē Ephrata, paruulus es in milibus Iuda. ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Estq́ue ille non exiguus eius ciuitatis honor, nec parua dignitas, eam sibi ab æterno elegisse Christū, vt in ea nasceretur quando etiam loci nomen nō incongrue sibi conueniebat. Bethlehē enim domus panis interpretatur, ait Grego. Et licet nomen istud merito habuit propter fertilitatē suam, magis tamē merito propter Christū sic dicta est, qui(vt ipse ait)panis viu⁹ est

Histo. schola.
Act. 2.
Li. 13. c4. 15.
Mich. 5.
Gregor.

qui de cœlo deſcendit. Bene ergo infrugifera multũq; fer-
Ioan. 6. tili ciuitate natus eſt, qui animas electorum in æterna patria
ſatiaret. Atq; ideo tota etiã circuniacens regio Ephrata di-
Ruth. 2. cebatur, quod & Chriſtus ipſe fructibus abundet: iuxta il-
Matt. 11. lud, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &
ego reficiã vos. Recens itaq; ille natus paruulus, nobis quo-
que ſuam impartiri dignetur fertilitatem, vt poſt hanc vitã
pane & ſaturitate potiamur fœlicitatis æternæ, Amen.

HOMILIA II.

Chryſo. DOMINO dirigente, inquit Chryſoſt. Au-
guſti. hoc edictu cenſuit, vt vnigenito patris
famuletur, nam hoc edictum matrem attra-
hebat in patriam, quam prophetæ prædixe-
rant. ſcilicet Bethlehẽ Iudæ. & quamuis Hie-
ruſalem quoque ciuitas dicta ſit Dauidis, tamen & Belthle-
hem ſic appellata eſt, in qua & natus erat. Hoc autem ideo
diligentius enarrauit euangeliſta, vt in memoriã reuocaret
Pſal. 11. lectori promiſſum Dauidi præſtitum, De fructu vẽtris tui
ponam ſuper ſedem tuam. ſatis etiam hoc eſt euangeliſtę,
oſtendiſſe Ioſephũ fuiſſe de domo Dauid, vñ colligi queat,
Mariã quoq; de eadem fuiſſe tribu, ex cõſuetudine Iudęo-
rum, quod qui vnius erant tribus, matrimonium poterant
contrahere. qua de re alias plura. Profectus eſt Ioſeph in
Bethlehẽ cum deſponſata ſibi iam grauida virgine Maria.
Gala. 3. quod vide quam candide exprimat euangeliſta, vt innote-
ſceret, Mariã non ex virili ſemine, ſed admiranda ſpiritu
Gene. 3. ſancti virtute concepiſſe. Præmiſsis illis loci, tẽporis & per-
ſonarũ circumſtantiis, ſequitur vltra natiuitas Chriſti: quo-
Cãtic. 4. niam dum erãt in Bethlehem, impletum eſt tempus parien-
di. Tempus illud ſanctum extitit, imo plenitudo iſta tem-
poris, quando cœlum gratia ſua dominus aperuit, & Chri-
ſtum, Meſsiam, mundi redemptorem in terram miſit. Sine
dolore autem Maria peperit illum, quãdo in ea maledictio
Euæ locum non habuit, cui dixit dominus, Multiplicabo
ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios. ne-
que ipſa etiam in peccato eſt concepta originali, ſiquidem
ab iſtis doloribus & omnibus aliis naturalibus morbis libe-
rata fuit, eo quod (ceſſante cauſa, ceſſat & effectus) tota
pulchra & immaculata ſine peccati originalis contagio cõ-
cepta eſt, deinde quoque virgo permanſit inuiolata in par-
tu, &

tu & post partum quod ad longũ posset extendi, nũc tamen sufficiat, quod Christus quũ clauso surrexerit sepulchro, ad discipulos etiã occlusis ingressus sit foribus: quãto magis inuiolato matris claustro venit in hũc mundũ? quãdoquidem ille vtiq; plus curauit integram conseruare pudicitiã, quam intacta sepulchri ostia (quod etiam clausum significat in dictione lemarbe apud Esaiã) idq; & ꝓpheta voluit designare Ezechiel, qui quũ portã vidisset clausam, dixit ei domin⁹, Porta hæc clausa erit, & non aperietur: & vir non transibit per eam, quia dominus deus Israël ingressus est per eam, & erit clausa principi. Ecce ꝓpheta dum portã ter clausam affirmat, virginitatem ipsius ante, in, & post partũ, insinuat. *Matt. 28.* *Ioan. 20.* *Esa. 9.* *Eze. 41.*

2 Quum impletum iam esset Mariæ tempus pariendi, peperit filium suum primogenitum. quod nõ sic accipiendum est, quasi alios deinde post Christum Maria peperisset filios, sicut impius asseruit Heluidius, cuius fundamenta & rationes erroneas sanctus Hieronymus valide infringit: sed ita, quod ante eum nullus natus est ex Maria. Et quia in veteri testamento magna semper dignitas extitit primogenituræ, ideo vt eum honorem Christo quoque tribueret euangelista, primogenitum vocauit, quomodo eum Paulus etiam primogenitũ appellat in multis fratribus. De dignitate porrò primogenitorũ, vide homilias in festo purificationis. Quid multa? primogenitus ille fuit matris suæ in humana natura, primogenitus fuit in susceptione humanitatis in gratia. vnigenitus in subiecto diuinitatis, vnigenitus in natura, qui nocte hodierna in mundũ hunc natus est in tépore, sicut ab æterno exiuit à patre. ¶ Maria porrò paruulum iam natũ pãnis inuoluit, & posuit in præsepe. Quod euidés magnúmq; extitit paupertatis pariter & humilitatis exemplum, quã propter nos rex gloriæ suscepit hodie, atq; ideo quælibet Christiana anima merito debeat percipere corde. vnde & Hieronymus ait, O quid erat videre filium dei inuolutum pannis, vagienté, lachrymantem, & frigore tabescenté? Quod si nos iam ad genua ꝓcidentes dicimus, O dignissime rex angelorũ, qui nostri causa eo deuenisti necessitatis, vt ex paupercula virgine natus in tugurio & casa vilissima, etiã domo careres, in qua tuto caput reclinares tuum, quid vis pro tantis tibi beneficiis rependi? aurũ, argentum, aut gemmas? statim respondere nobis queat puer Christus, *Hierony.* *Beda.* *Roma. 1.* *To. præsenti.* *Ad Eust.*

Diuitais vestras nõ volo, voluptates auersor, & potentiam recuso. Ecce carnem naturámq; vestram suscepi, pro vobis etiam paratus sum annis trigintatribus cõtinuo laborare in frigore, siti, fame, angustia, persequutione, plagis, verberibus, sanguinísque profusione vsque in mortem acerbissimam. Placere mihi vultis quos diligo, peccata mihi vestra donate, eam humeros meos deponite, pœnitentiam ex cordibus vestris agite pro delictis vestris, pro quibus ego satisfaciam, pœnitentiam ego vestram portabo. Quid autem tu hîc sanctissima virgo actitabas? quidve tecum tacita cogitabas, videns rerũ omnium cõditorẽ in humana carne natum, in frigore, in loco miserabili, vbi etiã cunis carebas, quibus regem illum gloriæ cõponeres? sine dubio à lachrymis tibi temperare non potuisti ex tanto maiore dignitate, quanto certior ipsa fuisti sublimitatis mysteriorum consilij diuini.

Beda. Habet in Beda contemplationem multũ deuotam, quomodo quilibet homo ex intimis animi medullis dicere de-

Psal. 115. beat ad puerũ Iesum cum propheta, Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Is enim cui vere ca-

Psal. 47. nimus, Magnus dominus & laudabilis nimis, & magnitudi-

Ioan. 14. nis eius nõ est finis, iam nobis paruulus natus est, vt nos ma-

Psal. 103. gnos faceret, & ex peccatoribus iustos. Ille qui in cœlis sedet ad dexterã patris, iam loco caret in diuersorio, tantũ vt beatã nobis pararet mansionem in domo patris sui. Qui cœlum & terrã decorat, qui amictus est lumine sicut vestimento, vilibus pãnis inuoluitur, vt nobis vestem recuperaret innocentiæ & immortalitatis, quam in primo Adam amiseramus. Ecce quem cœli & quidẽ cœli cœlorũ non cõprehen-

Chrysost. dunt, in angusto præsepi recũbit Chrysostomus sic ait, quoniam propter multitudinem eorum qui cõuenerãt causa faciendæ professionis, nõ inuenerunt sibi domũ hospitalem, sed diuerterunt sub porticu quadam peruia, Et hinc veteres aiunt natum Christum in via domus. Atque dum euangelista præsepe commemorat, prodiderunt nobis maiores nostri, sicut in cantico canimus & ex picturis colligimus Mariam puerum recens natum in præsepe reposuisse iuxta bouem & asinum: quod quãuis non referant euangelistæ, piè tamen credendum est, ex ore & prædicatione apostolorum esse profectũ ad hæc nostra tempora vsque. siquidẽ & euan-

Hierony. gelista præsepis meminit, ad quod sanctus Hieronymus cõ-

migrauit,

migrauit, & circa illud habitauit. Ad hæc Esa.ait, Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. vnde colligere quidam nituntur, ista etiam bruta animalia puerum Iesum vt Deum & cōditorem suum coluisse, sicuti & asinam Balaam legimus esse loquutam. & non abnuere hinc videtur, quod dicit Abacuc secundum translationem septuaginta, In medio duorum animaliū cognosceris. & ecclesia in quodam respōsorio matutinarum, hodie canit animalia vidisse natum dominum, vbi locum quoque prophetæ inducit, qui ab bouem & asinum tantum referri potest. *Esa.1.* *Num.22.* *Abac.1.* *Respon.*

3 Multum hic se exercet Beda in mystico sensu, itaque ille etiam nobis, sed breuiuscule est inducendus. Puer Iesus quum primum natus est in terra, statim locum sibi delegit præsepis, quo brutis alimenta ministrantur, significare per hoc volens eum esse se, qui fideles omnes in sancta mensa altaris pascere vellet ministerio suæ incarnationis: & quod omnes qui se humiliter sequerētur, intrinsecus esset satiaturus. Per bouem ergo Iudæos intelligimus, qui legis iugum portauerant, & verba satis ruminauerant itaque decoxerāt. Asinus autē Gentiles designat, idololatriæ sordibus pollutos, ex quo gemino populo plurimi ad gratiam peruenerūt euāgelij, & Iudęi quidē sub ipsam statim vocati sunt Christi natiuitatem in pastoribus, gentes autē in tribus magis tanquam primitiis. Eodem modo piè etiam hæc contemplatus est Ambrosius, & ait, Ille paruulus, ille infantulus fuit, vt tu vir possis esse perfectus, ille inuolutus fuit in pannis, vt tu mortis laqueis sis absolutus: ille in pręsepibus, vt tu in altaribus: ille in terris, vt tu in cœlis. qui quum diues esset, propter nos pauper factus est, vt illius inopia vos ditaremini. Maluit se egere, vt omnibus abūdaret. me illius infantiæ abluunt fletus, mea delicta lachrymę illę lauerunt. plus igitur domine Iesu iniuriis tuis debeo, quod redemptus sum, quā operibus quod creatus sum. nō prodesset nasci, nisi redimi ꝓfuisset. Beda per boues Iudæos intellexit, qui domino proximi fuere, & ad præsepe venerunt primi. ita enim ait euangelista, Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum, & ecce angelus domini stetit iuxta illos. Nō iuit, inquit Chrysosto. angelus Hierosolymam, nō requisiuit scribas & pharisæos, erant enim corrupti, & præ inuidia cruciabātur, sed ij erant *Beda.* *Ambros.* *Beda.* *Chrysost.*

Beda. ſynceri antiquam cõuerſationem patriarcharum & Moyſi colentes. quanuis etiam pulcherrima ratione domino nato paſtores vigilant,gregémq; ſuũ ab inſidiis noctis cuſtodiendo defendunt, vigilia ſua teſtimonium dantes magno illi ouium paſtori iam nato, qui fideles enutrit animas, ſicut ipſe de ſe teſtatur. Tu autem hic cõſidera paſtores eos fuiſſe ſecundum literam, vt ſic ex eorum ſimplicitate colligeretur, rem nõ fictam aut ita ſubornatã eſſe. Ad hæc alieni & ignoti non erant,ſed in eadem illa regione paſcebant, neque vel ſomnium hoc vel figmentum erat. vigilabant enim. Et quũ in vnum ſuſpicio cadere potuiſſet mali, plures eorum fuiſſe perhibentur. Omnia igitur hæc cõiuncta,certam faciunt *Hierony.* teſtimonij huius fidem. Sanctus Hieronymus qui aliquãdiu in Bethlehẽ iuxta præſepe domini habitauit,cuius etiã corpus ſanctũ vna cũ præſepi deinceps Romam tranſlatũ eſt in ſummã eccleſiam Mariæ maioris,is refert mille circiter paſ *De locis Heb.* ſibus à Bethlehem procul turrim fuiſſe Ardor nomine,quę interpretetur turris gregis, quodam vaticinio paſtores dominicę natiuitatis conſcios ante ſignificans. Iuxta illam turrim paſtores cuſtodiebant gregem ſuum, ſicut & ſancti pa*Mich. 4.* tres intelligunt verba Micheæ, Et tu turris gregis,nebuloſa filia Sion,vſque ad te veniet. (potes totum applicare de paſtoribus ſymbolice, & quod paſtores debent eſſe ex eadem regione,id eſt illa prouincia,non alienigenæ, ſi quando indigenæ poſſunt haberi. Multa item de diuerſis noctibus & vigiliis, ſed tranſeo illa ſymbola, quia nihil eis facilius.)

Beda. 3 Stante itaque iuxta illos angelo domini,claritas dei circunfulſit eos. Ecce angelus apparuit Mariæ Ioſeph, & iam paſtoribus,quibus ad augmentum maioris gaudij,etiam viſus eſt in claritate,quod antiquis patribus non acciderat: ſiquidem priuilegium illud recte huic tempori eſt ſeruatum, quando exortum eſt in tenebris lumen rectis corde. & ſic nato iam nouo lumine in hunc mundũ, decebat vt qui nunciaret illud, homines nouo luminis radio illuſtraret, quod *Actu. 12.* neque patriarchis neque prophetis contigerat. Cum huiuſmodi luce apparuit & angelus Petro in carcere: & alius itẽ de cœlo deſcendit poſt Chriſti reſurrectionem. Paſtores autem timuerunt timore magno, tum ob angeli maieſtatem, tum ex luminis claritate. Horror hic ex humana prouenit fragilitate,quæ peccatum inſequitur:idque ſanè miſerabile

est, nos horrere & tremere plerunque ad ea quæ nobis consolationem & gaudium afferunt. Humana enim infirmitas quam incidimus ex peccato, etiam suæ beatitudinis quā expectat, non sustinet claritatem. Ex hoc est quod grauiter debilitantur homines, dum rapiuntur in spiritu ad rerum diuinarum contemplationem, eaque in nobis peccati culpa est, quod in infirmitaté labitur corpus, dum animus ad Deū ascendit per meditationem. Id nobis suo exemplo tres confirmant apostoli, qui visa domini transfiguratione ceciderunt in facies suas. Paulus quoque in apparitione luminis cæcus factus est & corruit. Sed & Daniel insuper ait, Vidi visionem grandē, & non remansit in me fortitudo, sed species quoq; immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquam virium. Ezechiel etiam in visione cōcidit, donec spiritus eum rursus erigeret in pedes suos. atque hoc signum euidens est, quomodo natura nostra à sua nobilitate tanta decidit, eoque contēptus & miseriæ peruenit. Ex hac igitur causa exterriti etiam illi sunt pastores ad visionem angeli & claritatem luminis nocturno tempore, vnde merito gaudiū concipere debebant. Vicissim autem angelus consolatus est eos & timere prohibuit, quæ bonorum angelorū proprietas est, vt non nimium exterreant homines, & vt maxime horrorem incutiant, cōsolantur tamen, & cum gaudio eleuant mentem, iuxta illud Danielis, Ecce manus tetigit me super genua mea & super articulos manuum mearum. Deinde etiā angelus dixit ad Danielem, Noli metuere vir desideriorū, pax tibi, cōfortare & esto robustus. O vtinam dominus deus hanc gratiam nostris quoque pastoribus concederet, quatenus & ipsi diligēter inuigilarent super gregem fidelium, sicque dominus eos fulgore & radiis gratiæ suæ illustraret in nocte mundi huius, vt ipsi quoque cum ouibus suis lumen acquirant hic, & illic puerum Iesum pariter omnes videant in lumine claritatis æternæ, Amen.

Gregorius. *Matt. 27.* *Act. 9.* *Dan. 10.* *Ezech. 2.* *Dan. 10.*

HOMILIA TERTIA.

ECCE dum vniuersum describi iussit imperator orbem, Ioseph cum Maria profectus est in Bethlehem, Maria ibi peperit Christū, & angelus domini apparuit pastoribus, dixítq; eis, Ecce euāgelizo vobis gaudiū magnum, quod erit omni populo. Euangeliū hoc tertium est, quod angelus

Luc. 1. *Matt. 1.*

domini annunciauit in mundo. primum enim attulerat Mariæ, quando prædixit eam filium parituram quem vocaret Iesum. Alterum Ioseph, cui ille apparuit in somnis, nũciauitque quod in Maria natum esset, de spiritu sancto, esse ipsam quoq; parituram filium quem diceret Iesum, eo quòd saluaturus ille sit populum suum à peccatis eorũ. Tertium iam hîc affert euangelium pastoribus, inquiens, Ecce euangelizo vobis gaudium magnum. & propriè quidem nõ simpliciter annuncio, sed euangelizo, ait euangelista, quod nũcium illud erat euangelicum. quod nõ regibus, neque principibus, neque doctis, neque diuitibus, sed pauperibus venit nũciare. sicut & dominus eius Christus per prophetam
Esa. 6. ait, Ad euangelizandum pauperibus misit me. En hîc tibi immẽsam euangelij sublimitatem, quod etiam angeli de cœlo attulerunt in ministeriũ & obsequium regi suo, Messiæ vero, & euangelico legislatori. Euangelizo, inquit ille, vobis gaudium magnum. quomodo magnum? omni populo. gaudium vtique magnum, quia commune, & ita cõmune, vt per vniuersum tendat orbẽ. Et in hoc multũ superior est dominus præcursore suo Ioãne, de quo dixit angelus Za-
Luc. 1. chariæ. In natiuitate eius multi gaudebunt. Multi, ait ille de
Beda. Ioanne, de Christo autem omnis populus, quod Beda exponens, Non omni, inquit, populo Iudæorũ. neque omni populo gentium, sed omni populo credẽtiũ, qui de Iudæis vel Gentibus orbis totius ad vnã Christi confessionem aggregatur, ab vna eadẽq; mysteriorũ Christi perceptione Christianus vocatur, quãuis & vniuerso omniũ hominũ populo incarnatio Christi facta est gaudiũ, tamen solide gaudent il-
Bar. 5. li tantum, qui in ecclesia sunt fideliũ, dicente Baruch, Ecce
Beda. vide collectos filios tuos ab oriente sole vsq; ad occidẽtem, in verbo sancti gaudentes dei memoria. Vere gaudium hoc magnum. quia gaudium cœleste, gaudiũ æternum, gaudium quod nulla tristitia interueniẽte turbatur. Huiusmodi gaudium in Christo domino habuerũt omnes sancti dei, quod vel in solis liquet martyribus. illud enim eis neque ignis, neque aqua, neque gladius, neque flagra potuerunt adimere, adeo vt Laurentius prunas ardentes rosas esse putaret. Benedicte puer Iesu Christe, fac nos quoq; gaudij huius tanti clementer participes. Non poterant autem adhuc pastores, qua erant simplicitate, illud intelligere. ideo rationem eis reddidit

reddidit angelus, & gaudij tanti origine aperuit, inquiens, Quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid, vt magis gauderent de noua illa & omnibus retro seculis inaudita natiuitate, vobis, ait, natus est: gaudete itaque, imo vos omnes Christiani gaudete ex animo. quando euágelista vobis angeli loco dicit, Vobis natus est saluator, vobis inquam, qui eratis peccatores, qui perditi eratis, & sub peccato venditi, sicque alias æternum damnati, vobis hodie saluator natus est. Mesias ille tot hactenus seculis expectatus, à patribus tantopere desideratus, ille vobis hodie natus est Christus dominus.

2 Angelus tanquam certus testis nunciũ suum verax esse, circunstantiis declarat, signũ proponens huiusmodi, quod puerum inuenturi essent pannis inuolutũ & positũ in præsepi. Hoc, inquit Beda, nati in carne saluatoris signũ, semper animo nos retinere decet, vt semper eius beneficiis gratias rependere bene viuendo discamus, quia ita voluit habitum nostræ fragilitatis assumere, vt paupertatis quoque generalis statum non refugeret. Est autẽ indiciũ assumptæ infirmitatis, quod infans & pannis inuolutus est: & paupertatis, quod non in strato, sed in præsepio positus inuenitur. Misericordiam itaque domini cantemus & celebremus in secula. Quidam hanc altius adhuc ponderantes, dicunt antea quoque saluatores nõnullos fuisse Iudæorum, vt Moysen, qui pauper quoque inuentus, quia in fiscella scirpea, totius tamen populi ductor & princeps factus est, eósque eduxit è captiuitate AEgyptiaca. Cyrus rex Persarum, ex Babylonica captiuitate populum liberauit Iudaicum, qui & ipse quoque in quanta inuentus sit miseria, ethnicorum nobis produnt historiæ. testantur enim infantulum eum expositum in desertum, vt ibi periret. primum autem à cane, deinde à cuiusdam pastoris vxore educatum, postea potentissimum Persarum, Medorum & Assyriorum regem factum, ita vt ipse quoque typum & figuram Christi gesserit. Iuxta illud Esaiæ, Hæc dicit dominus Christo meo Cyro. Vtriusque huius, maximi sanè & coram deo potentis, paupertas, figura extitit futuræ egestatis in Christo, de quo hic angelus ait, Inuenietis puerum. Ita optimus maximus pastor animarum, pastoribus innotescit ouium, quasi in specu absconditus esset. Nec quisquam mirari debet, natiuitatem

Beda. *Exo. 1.* *3. Esd. 1.* *Esa. 45.*

ſimul & infantiam Chriſti toties angelorum teſtimonio & euangeliſtarum nobis proponi. ideo enim factum eſt, vt penitius firmiúſque mentibus noſtris inſigatur. Siquidem illa ſalutis noſtræ ſigna ſunt, purum eſſe velut puerum, pauperem, vt pannis inuoluendum: & humilem, velut præſepio declinandum. Vis autem horum omnium videre fundamétum & radicem? En tibi quod ait Grego. Sicut arte medica calida frigidis, frigida calidis curantur: ita dominus noſter contraria oppoſuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem. Quando igitur lapſus hominis per ſuperbiam factus eſt, quæ eſt initium (vt ait Sapiés) omnis peccati, ideo exordium noſtræ ſalutis ab humilitate profectum eſt: & quam ſuperbus fuit primus Adá qui nos ſeduxit, tam humilis viciſsim extitit alter Adam qui nos redemit, vt recte dixerit angelus, *Et hoc vobis ſignum.* Ecce ſymbolum certum, quo in ſe ſeruisq; ſuis vſus & adhuc vtitur dominus. vexilli ſui hoc vnicum ſignum eſt, humilitas. Quotquot enim elati tument, & inflati ſuperbiunt, ij verũ Chriſti habitum & veſtitum non circunferunt, ſubiecti potius vexilio diaboli, vnde & contradicunt huic humilitati Chriſti, ſicut Simeon poſitum eum prædixit in ſignum cui contradicetur. nãq; in hoc ſuperbi & inſolentes ei contradicunt. Vix me contineo quin dicam, & tamen dicere non audeo facile, quanta nunc inſolétia exerceatur etiam cum infantibus & pueris, ab iis plerunque quibus non datur. Humiles autem ſignũ illud Chriſti agnoſcunt, & placide ſuſcipiunt, atq; cũ gaudio dicunt, Fac mecũ ſignũ in bono, vt videant qui me oderunt, & confundantur. Ambroſius hic mirum eſſe prædicat, huiuſmodi miniſteria habuiſſe dominũ. Ecce enim thron⁹ regis cœlorũ præſepe eſt, palatiũ ſtabulũ, purpura ipſius panni laceri, famulitiũ auté & Ioſeph & Maria, bos & aſin⁹. Ex vtero, inquit ille, funditur, ſed coruſcat in cœlo, terreno iacet in diuerſorio, ſed cœleſti lumine viget. 3 *Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium deum.* Fecerunt hoc illi quidem ex officio, vt hic in terris eum ſuis canticis laudarent, quem ſolebant etiam in cœlis prædicare, ſimulque nos docerent tam ſancta natalis Chriſti ſolennitate cum omni gaudio & lætitia ſpirituali magnificare dominum, gratias ei agere, & de beneficiis ſuis omnibus gratitudiné exhibere. Atq; non temere Lucas multitudi

Beda. *Grego.* *Luc. 2.* *Pſal. 85.* *Ambro.* *Beda.*

multitudinem cœlestis militiæ dicit cum angelo factam, ne parui fieret vnius angeli apparitio, qui quàm primum mysteriũ aperuit nati saluatoris, apparuit statim multitudo militiæ cœlestis. Miraberis autem quare hîc euangelista multitudinem angelorum militiam cœlestem appellarit. desines vero mirari, vbi videris magnificentiam paruuli huius nati, qui vere fortis & potens est in prælio, dominus exercituum, rex gloriæ, qui debellaturus erat aëreas tenebrarum potestates, diabolos. Meritò itaque ministros suos militiã vocat, qui antea & in cœlo adhuc bellum gesserãt: iuxta illud: Factum est prælium magnũ in cœlo, Michaël & angeli eius pugnabant cum Dracone, & Draco & Angeli eius pugnabant, & non poterant, & locus eorum non est inuentus amplius in cœlo. Quando igitur tam constanter pugnarint, quis nomen eis adimat militiæ cœlestis? Quare porrò testimonium dederint paruulo iam nato, euãgelista docet, cum dicit eos laudasse deum & dixisse, *Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Non satis erat multitudinem angelorũ apparuisse, nisi insuper & gloriã deo cantarent, & pacem hominibus precarẽtur. Et merito quidem angeli deo & hominibus gratulãtur, quoniam & paruulus natus ille deus est & homo verus, per cuius natiuitatem gloria in excelsis deo facta est, dum angelorum chori per homines sunt impleti, & in terra pax hominibus cõtigit, qui antea in ira dei constiterant. Vnde docemur ante omnia dare gloriam deo: iuxta illud Pauli: Omnia in gloriam dei facite, & hoc Esaiæ, Cantate domino quia magnifice fecit, annuntiate hoc in vniuersa terra. Ita enim Dauid quoque ait, Semper laus eius in ore meo. Id ita faciat quilibet Christianus, quantumuis honoris, diuitiarum, scientiæ & sapientiæ plurimum habeat, honorem & gloriam deferat deo, cum Paulo dicens, Soli deo honor & gloria.

Psal. 23. *Apo. 12.* *1. Cor. 10.* *Esa. 12.* *Psal. 33.*

4 Quando iam constat gloriam competere & tribuendã esse deo, cogitandum insuper est, quid nobis conueniat hominibus in terra degẽtib⁹, neque enim nostri obliti hîc sunt sancti angeli dei, sed ita cecinerũt *in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ecce pax hominibus per angelos de cœlo tribuitur, non tamen omnibus, sed qui bonæ sunt voluntatis, quoniam non est pax impiis, sed pax multa diligentibus legem tuam, inquit Dauid. Et ô sanctam pacem, quam angeli

1. Timo. 1. *Esa. 67.* *Psal. 118.*

de cœlo laudarunt, præclara est pax erga proximum nostrũ: laudabilis pax, & animi tranquillitas erga seipsum. quãtum enim cuique in sua conscientia positum est, quæ mille testes dici solet? Desiderabile quiddam est, pacem seruare cũ deo, illámque possumus hic inchoare, sed perficere tandem licebit in illa patria. & hanc pacem petiit Simeon, quum dixit, nunc dimittis seruum tuum in pace, &c. Audite & auribus percipite ô vos iracundi, vindictæ cupidi, & qui iocũ in serium vertitis, audite, quoniam angeli de cœlo precantur pacem non vobis, sed iis qui bonæ sunt voluntatis, non irati,

Lucæ 1. concitati & pugnacis animi. Singulariter enim dominus pacem commendauit, quod sua nobis testatur natiuitas, & Da-

Psal. 71. uid subscribit, In diebus eius orietur iustitia & abundantia

Eph. 2. pacis. Pacem quoque docuisse dominum, testis est Paulus, venisse eum perhibens & annunciasse pacem, idipsum prę-

Psal. 84. uidens in spiritu Psaltes ait, Audiã quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Insuper non docuit tantum pacem dominus, sed & conuictu

Psal. 119. suo toto exhibuit. Cum iis, inquiens, qui oderunt pacem,

Mat. 9. eram pacificus. Eandẽ discipulis suis imposuit in arcana admonitione, iubens eos pacem habere inter se. Pacẽ ille apo-

Ioan. 20. stolis suis precatus est non semel post resurrectionẽ, dicẽs,

& 14. Pax vobis. Pacem etiam abiturus ad patrem, reliquit eis τὸ mnemosynon sui, quum diceret, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, quod quanuis ille post cœnã vltimam loquutus est, pro tempore tamen dixit suæ ascensionis. Vnde patet quàm grata sit deo pax, quamque illi displiceant, discordia, contentiones, iurgia. Quod autem iam vndique omnibus in terris classica pulsa sonant, quod regna bellis sunt omnia plena, nostro fit vitio, nostrorumque illa culpa est peccatorum, sicut id ita fore olim prędixit dominus: Au-

Mat. 24. dituri estis prælia & opiniones prœliorum, consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum. Atque hoc est quod homilia superiori prima dictum est, Christũ in summa pace esse natum, vicissim autem Antichristus inter feruentissima bella nascetur, sicut Christus prædixit fore, tũc, vt refregiscat charitas multorum, malitia autem reflorescat. Possunt tamen specialiter hic loquuti esse angeli de pace inter deum & homines, quæ hic per natiuitatem Christi facta est, vbi in signum & confirmationem veræ pacis, cõiugium

factum

factum est & copulatio diuinæ humanæque naturæ, vt iam incipèrent homines mandatis obedire diuinis, quod olim inclamauerat deus per Esaiam, vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua: & iustitia tua sicut gurgites maris. Quãdo peccãdo extranei eramus à deo, extraneos nos reputabant angeli: sed quando cognouimus regem nostrum pro nobis natum, recognouerant nos angeli ciues suos, & timet angelus adorari ab humana natura, quam in suo considerat rege. Hinc iam angeli nos conciues habent suos, & pacem firmarunt nobiscum, nobiscum inquam qui bonæ sumus voluntatis: quoniam cum beluinis istis hominibus, qui propriã non habent voluntatem, cum Luthero & sui similibus neochristianis, neque deus neque angeli pacem possunt habere, sed cum iis qui liberum profitentur arbitrium, & adiuuante gratia Christi bonum perficiunt, malum fugiunt; cum illis hic in terra pacem fecit dominus, & eandem perficit in æterna patria, quam nobis concedat in secula benedictus, Amen.

Esaie 48
Glos.

EVANGELIVM IN AVRORA MISSAE, LVCAE 2.

PASTORES *loquebatur ad inuicem, Transeamus vsque ad Bethleẽ, & videamus hoc verbum, quod factũ est, quod fecit dominus & ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerũt Maria & Ioseph, & infantẽ positũ in presepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierant, mirati sunt, & de iis quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Maria autẽ conseruabat omnia verba hec, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes deum in omnibus que audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.*

HOMILIA VNICA.

SANCTISSIMA virgo Maria, hyeme durissima in regione peregrina sub casa vilissima puerũ Iesum peperit: vsq; adeo cõtẽpta fuit ab omnib⁹, vicinis etiã neglecta, Nazarenis, inter quos nata fuerat, simul & Bethlehemitis, apud quos mater ipsius Anna nata fuerat. Atqui ꝙ nõ honore merito dignatus est

mundus, idipſum glorificauit de cœlo dominus ſuper omnes filios regum in terris. Angelus enim domini apparuit paſtoribus cum magna claritate, & cum eo magna multitudo angelorum, laudantium deũ & dicentium, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et poſtquã euanuerunt angeli (ſiquidẽ tantiſper illi manent nobiſcum, dum miniſterium ſuum perficiant, alias ſtant in cœlo, vt videant faciem patris cœleſtis, vnde & Iacob angelos vidit deſcendẽtes & aſcendentes.) *Paſtores loquebantur adinuicem: tranſeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt.* O bonos paſtores, qui grege ſuo impediti nõ ſunt, quo minus ab eo irent vſq; in Bethleem, quorum exemplo nullus aliquod ſibi obſtaculum vel mouere, vel permittere debet, vt relinquatur, ex lucro & bonis temporalibus, vti non perueniat in domũ panis, hoc eſt, in Bethleem, aut quid aliud nobis eſt Bethleẽ, niſi eccleſia ſancta, in qua panis vnus eſt, qui de cœlo deſcendit? Quiſquis igitur es, & haberi vis bonus Chriſtianus, age quotieſcunque templum viſitas, crede te cum illis paſtoribus abire in Bethleem, & cum eis videre puerũ Ieſum. neque hic vlla eſt diuerſitas, niſi quod paſtores illum in propria carne viderũt, quem tu ſub velatis ſpeciebus panis conſpicis in venerabili ſacramento altaris: ſicut in ſpiritu etiam fecit Dauid, dicens, Quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domũ dei. (de trãſitu ſymbolico multa poſſent dici, quia filij Iſraël tranſierunt ex AEgypto, tranſierunt per deſertum, tranſierunt in terram promiſsionis, ſed facilẽ eſt iter per ſymbola) Et tu itaque diues, & tu artifex, quiſquis es, qui manibus & labore tibi victum quęritas, paſtores illos comitare in Bethleẽ, hoc eſt, in eccleſiã & templum domini: dehinc rurſus reuertere ad gregem tuum, id eſt, negocia tibi peragenda. Prælatus aliquis aut cœnobij procurator, etſi gregem ſibi cõmiſſum & rem familiarẽ habet tractãdam, tamẽ interdum vadat in Bethleem, contempletur, animúmque ſuum pie meditando exerceat: & tunc denuo ad officium ſuum redeat. *Videamus.* inquiunt, *Verbum.* O paſtores doctos & egregiè iam angelica illuſtratione eruditos, feſtinant verbum videre, non Chriſtum natum, ſed hunc verbi nomine intelligunt. verbum vtique illud erat æternum, verbũ iam inde ab æterno è corde parentis

Mat. 18.
Gene. 28.
Iaon. 6.
Pſal. 41.
Hugo.
Beda.
Ambro.

rentis genitũ cœlestis. Verbum de quo Ioãnes ait, In principio erat verbum,& verbum caro factum est. Ita pastores Christum suo proprio & personali nomine honorarunt, verbum dum vocant, quod fecit dominus, non quod verbũ illud æternum in sua sit essentia factum: quia sic ab ęterno genitum est, non factum, vt ait Ioannes, per verbum facta sunt: & ideo quod pastores dicunt verbum, quod fecit dominus, secundum humanam naturam intelligendum est, in qua iam inuisibile dei verbum visibile factum erat, sicut in spiritu perspexit propheta, quando eum in terris visum,& cum hominibus esse conuersatum perhibet. Nemo tamen hic suspicetur, pastores ex incredulitate abiisse ad vidẽdum sicut Thomas, qui nisi videret, credere non voluit: sed sicut magnum gaudium ex solo iam auditu conceperant, ita videndo quoque exercere se voluerunt, vt sic dicere possent cum Iob, Auditu auris audiui te, & iam oculus meus videt te. Ad hæc is angeli animus fuit, eaque voluntas, vt abirent visum puerum, quoniam in hoc eis signum certum dederat. vnde cognoscerent illum, dicens, *Inuenietis puerum.* Accedit huc & alia causa, siquidem testes illi esse debebant tam admirandę natiuitatis, certiores autem sunt testes, qui simul de visis & auditis testantur. Quid quod illi tanquam primitiæ totam repręsentare debebant Iudæorum gentem, quæ ex propinquo erat? siquidem verum deum agnoscebat, lege & præceptis suis videbatur. decuit igitur vt pastores coram ante Christum iam natum apparerent.

Ioan. 1.

Symbo.

Baruc. 5.

Ioan. 20.

Iob. 41.

Chryso.

2 *Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepi.* Venerunt, inquam, festinantes, neque morati sunt diu, sed præ desiderio magno, & animi sui ardore properarũt videre Christum, quomodo ille frater & redemptor ipsorum factus iã esset, simulq; Maria eorum & omnium credentium mater. Ita nos quoq; omnes festinare oportet ad Christum & ad felicitatem æternam, iuxta illud Pauli, Festinemus ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. Hinc est quod pastores illi, quando diligenter adeo & sedulo dominum quæsierunt, eundem etiam inuenerũt, simulq; cum ipso Mariam & Ioseph. Hęc siquidẽ tria sunt sancta nomina & solennia, sacraq; habenda cuiq; Christiano, eo quòd sint omni gratia plena. *Videntes autem cogno-*

Heb. 4.

uerunt de verbo quod dictũ erat illis de puero hoc, id est, postquã signa cognouissent sibi ab angelo prædicta in Christo impleta, vnde fides eorũ robur accepit: & tñ adhuc in maiorẽ adhuc admirationẽ venerunt, quũ inuenissent puerum illum adeo destitutũ, parentes quoq; ipsius corã mundo contemptos & egenos homines, & tamẽ ibi adesse cœleste ministerium angelorũ. ideo hoc ipsum illi aliis etiam denuntiarunt hominibus, qui pariter admirati sunt. nam & Mariæ & Iosepho & aliis hoc idem annuntiarunt. Quis autem tam admirabile factum non merito demiretur, incolas cœlorum videri in terris, & terram iam cœlesti pace cõfirmatam superis reconciliari, illumque puerum admirandum cœlestia simul & terrestria pacificare? Sicut etiam de Ioanne iam recens nato dixerunt homines, Quis putas puer iste erit? ita hic quoque admirabundi homines laudarunt dominum, quum iam testimonium audissent pastorum, sicut Esaias dixit, Domine, deus meus es tu. exaltabo te, & confitebor nomini tuo, quoniam fecisti mirabilia. Verba superiora euangelistæ intelligunt nonnulli sic, quod angeli etiam aliis quàm pastoribus apparuerint, quibus quũ postea pastores ea quæ sibi cum angelis obtigerant, narrarunt, admirati sunt se quoque iam ex aliis similem angelorũ apparitionem cognoscere. Beda hic, Spirituales, inquit, ecclesiæ pastores in hoc maximè sunt ordinati, vt verbi dei mysteria prædicent, & miranda illa, quæ in scripturis didicerunt, suis auditoribus ostendant, idque cum quadam pia simplicitate, non elati, & cum fastu facere debent, propria tum fiducia tum sapientia, sicut & pastores illi in omni simplicitate testimonium de Christo dederunt, eo quod simplicitas eorum testimonio multũ deseruiebat, teste Sapiente, Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum, quoniam inuenitur ab iis qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in illum.

Luca. 1. *Esaia. 25* *Beda.* *Sapien. 1.*

3 *Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*, & id quidem illa fecit, ne angelorum pastorùmque verba vel contẽnerẽtur vel interirent. Ambr. ait, Discam⁹ sanctæ virginis in omnibus mirãdam castitatem, quæ non minus ore pudica quàm corpore, argumenta fidei conferebat in corde. quod si Maria à pastoribus discit, quur tu declinas discere à sacerdotibus? Beda hic addit, Maria virginalis

Ambro. *Beda.*

ginalis pudicitiæ iura custodiens, secreta Christi quæ nouerat, nemini diuulgare volebat: sed ipsum quando vellet hæc, & quomodo vellet diuulgari, reuerenter expectabat. Interim tamen tacita secum singula conferebat in scripturis & acta & agēda. (posses in hoc inducere hic omnes scripturas de incarnatione & natiuitate Christi ex prophetis, sicut passim citat Beda) Et in hoc euidens apparet Mariæ sapientia: audita enim conseruare non possunt stulti, iuxta verbum Sapientis, Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit. Atque illa præcipua laus est Mariæ, quod verba ista omnia cōseruauit in corde suo: quæ alias mulierum consuetudo non est, vt quicquam taceant, nisi quod non norunt. Pulchrè huc facit quod Ambros. ait de mulieribus docere volentibus, Si Maria ante præcepta apostolica tacet, quur tu post apostolicum præceptum magis cupis docere quam discere? Disce personæ vitium esse, non sexus. denique Maria præceptum non accepit, exemplum edidit. Quod si pater ille sanctissimus in hac nostra turbulenta reuersus secula, audiret petulantes & procaculas neochristianorum mulierculas etiā prædicandi sibi munus sumere, & euangelistarum officium arrogare, nónne lumbriculos & vermiculos miserabiles cōdignis modis tractasset, in euangelio nolentes etiam Paulo concedere? Ille autem apostolica autoritate sic præcipit, Mulieres in ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse. si quid autem volūt discere, domi viros suos interrogēt. Turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Et alibi, Mulier in silentio discat cū omni subiectione. docere enim mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. Eius rei exemplum hic sibi sumant pudicæ mulieres omnes in Maria, quæ cum virgo omnium esset prudentissima, & in scripturis omnibus à spiritu sancto funditus edocta, tacuit tamen, conseruans tantum omnia verba in corde suo.

Eccl.21. *Ambros.* *1.Tim.2.* *1.Tim.2.* *1.Cor.14.*

4 Inuenio adhuc illorum omnium mysticam expositionem, quō Maria sit quælibet fidelis anima, in qua Christus spiritualiter nascitur: sicut Christus ait matrē sibi & fratres esse, quotquot audiunt verbum dei & custodiunt illud. Et sic Iudæa Christi laudem & confessionē significabit, in qua sancti martyres etiam vsque ad mortē perseuerarunt. Pan- *Luc.18.*

ni, quibus inuolui illum oportet, opera bona sunt, in quibus dominus mansuetißime conquiescit, sicut ipse ait, Si quis sermones meos seruabit, diliget eum pater meus: & ad
Ioan. 14. eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Neochristiani porrò iam neque ieiunant, nec orãt, neq; confitentur. quid itaque mirũ, si Christum pannis nequeant inuoluere, quando pannos illos nõ habent, sed alios nescio quos laceros, quib⁹ veluti nebulis magis opprimũtur? Puer autem in præsepi iacet sacrarũ literarum. sicut enim pecudes ex presepi pascuntur, ita anima fidelis ex scripturis pascua recipit & cibos, dicente domino, Nõ in solo pane viuit ho-
Mat. 4. mo, sed de omni verbo quod procedit de ore dei. de qua re multa parte prima diximus. Istiusmodi expositiones symbolicas quisq; sibi cõminisci facilè plures ad poterit, & ad eas scripturarum adhibere testimonia, quia theologia symbolica nihil facilius, ideo non prosequor singula. facilè faceres hic sermones viginti stando in solis symbolis. Quod autem reuersi sunt pastores, argumento est nobis nõ requiri in prælato, vt in contemplatiua vita semper maneat, sed
Philip. 1. ipsum quoq; officij sui gratia cum grege redire oportet. Ita curiosus & solicitus fuit Paulus, quum dixit, Permanere in carne necessarium propter vos. Si prælatus aliquis satis esse putet se pro sua parte probitatem sectari, actum aget. Nam
Act. 20. & pro subditis eũ laborare oportet, qui suæ demãdati sunt custodię, iuxta illud Pauli, Attẽdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spũs sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam dei quam acquisiuit sanguine suo. Pastores illi insuper laudarunt & glorificarunt deum. Ecce ingrati non fuerunt domino de susceptis beneficiis, sed quæcunque tum audierant ab angelo, tum viderant in Bethlehẽ, ea exclamarũt, vt mirabilia magna dei: non ignari quomodo & quid præcepisset Moyses de domino deo, dicens, Ipse est laus tua & deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderunt oculi tui. Admiranda etiam merito erat tanta ange-
Deut. 1. lorum multitudo cum tam immẽso fulgore, qualis visio neque patriarcharum, neque prophetarum vlli contigerat. Ita gaudere & exultare debet quilibet Christianus cum angelis, cum Maria matre Iesu, & cum pastorib⁹ istis laudare & magnificare deum, illique gratias agere pro sua incarnatione gloriosa & natiuitate, quoniã ipse est benedictus in secula.

DE

DE MAGNIFICENTIA ET SVBLIMI GLORIA ATQVE DIGNITATE HVius *sanctissimæ diei, Homilia vnica.*

¶Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, Esaiæ 9.

ERBVM Dei patris, verbum æternum, verbum à quo facta sunt omnia, verbũ quod illuminat omnia, quódque ab æterno natum est à deo patre, & adhuc quotidie nascitur ex corde cuiusque fidelis, iam hodie natũ est in tempore ex virgine Maria, & is quidẽ puer natus est nobis, vnde gaudere merito vniuersus debeat orbis, filium altissimi ex sinu patris in hanc carnem venisse, vt nos sui regni cohæredes efficeret, & carnem super cœlos eleuaret. Et vos itaq; corda vestra extollite, animos erigite, Christiani omnes ad paruulũ iam natũ cum pastoribus accurrite, cũ tribus quoque magis ad Christũ properate. Quondam angeli visibiles in carnali specie apparebant, hodie etiam rex angelorum in carne visus est. Magna fuit in creatione mundi diuina potestas, sed maior bonitas exhibita nobis in nostra redẽptione, sicut Paulus benignitatem nostri redemptoris apparuisse testatus est. Gaudete itaque quia natus est puer, filius Dei datus est nobis in redemptorem, saluatorem, legislatorem, & peccatorũ omnium redemptionem. Gaudete inquam, natus enim iam paruulus ille est, quẽ vniuersus orbis tot retro seculis, annis nimirum quinquies mille centum nonagintanouem, maximo omniũ desiderio expectauerat omnis turba patriarcharum & prophetarũ. Gaudete & exultate. puer siquidem ille natus est, qui habet claues cœli, quod iam amplius quinque milibus annorũ clausum fuerat. (sequor hic supputationem communem Eusebij & aliorum, quia Hebræi dinumerant solum ter mille septingentos sexaginta annos & 4. menses.) Verùm puer hic cœlum aperuit claue sanctæ crucis. Vnde quis nõ exultet tam sancto die, quo qui natus est puer, deus viuus & verus est, cuius mater virgo, partus sine dolore, cui stabulũ palatium est, & præsepe pro cunis, vbi etiã nox sicut dies illuminata est? ita canit ecclesia. Gaude & lætare Hierusalem, ecce rex tuus venit, de quo prophetæ prædixerunt. *Puer enim natus est nobis, & filius*

Ioan. 1. *Tit. 3.* *Euseb.* *Beda.*

datus est nobis. quæ verba fuerunt nostri exordij, de quibus vt amplius quid & cũ fructu liceat mihi quidem loqui, vobis autẽ audire, pro gratia impetrãda puerperam virginem salutatione angelica salutemus, dicentes, Aue gratia plena.

¶ Euangelium de gloriosa natalis Christi festiuitate Lucas descripsit capite secundo. (dic vt supra.) Nos hic per capita quædam breuiter ostendemus, in quibus se anima fidelis exercere queat pia contemplatione.

1 Et principio quidem solito magis gaudere hodie debet quilibet Christianus, sicut in prꝺfatione declarauimus. verè enim dies est omni gaudio plena, qua Christus angelorũ & electorum omniũ gaudium natus est in hunc mundum. hoc enim est quod expectarunt omnes angeli in cœlo, homines in terris, & patres in limbo: quando autẽ per Christi natiuitatem desideriũ eorum satiatum est, merito gaudere debemus omnes. nihil hic de obstinatis & cæcis Iudæis sentio, qui adhuc suũ expectant messiam, quẽ nos iam olim suscepimus, ipsis autẽ Antichristus pro deo habebitur. Quod si autẽ tu, ô pia & fidelis anima, meditari cupis festi huius solennitatem, hoc age, intuere quod rex ille regũ dominus dominãtiũ, paruulus nobis natus est, natúsq; adeo est in nocte, in aspera hyeme, sub casa in prꝺsepe repositus. & id factum est cõmuni sanctorũ patrum sententia die dominico, vt iam merito omnis amplitudo, dignitas atque maiestas sabbati in diem trãslata sit dominicũ, quo Christus & natus est & resurrexit, sicuti cõtra, feria sexta cõcept⁹ est & mortuus. (sed trãslatione sabbati, vide in festo resurrectionis) decuit quoque vt in die dominico, quẽ alias solis diem dicimus, sol iustitiæ nasceretur Haymo mirifice reluctatur, quia annus natiuitatis Christi erat annus nouus cycli solaris, & erat iuxta eius supputationẽ annus bisextilis, in quo erant literæ dominicales c, d. & ita cõcludit b in quo est natiuitas Christi, fuisse in sabbato. Ego id calculistis tribuo, videant illi. ego existimo quia annus primus natiuitatis nõ habuerit nisi octo dies, itaque c d bisextilis ad annum secundum pertinuerint, & b ad annum primum, tunc certe dominico die fuisset natus Christus. Sume experimentum, & accipe annum domini 1518. vbi c fuit litera dominicalis, diuide numerum per 28. tunc anni domini 7. iterum c fuit litera dominicalis, & restabunt sex anni, qui retrograde currentes, venient in c d,

Haymo.

iuxta

iuxta Haymonis ſententiá. at hoc mittimus ad ſcolas. Strabus certe nõ conſentit Haymoni, ſed conſule Paulum Sempronien. de ratione paſchatis. non vacat iam illa ad vnguem excutere & ſupputare. At quia omnium ſententia annuntiatio facta eſt feria ſexta, die vigeſimaquinta Martij, neceſſe eſt vigeſimamquintá Decẽbris fuiſſe in die dominico. *Strabus. Sempro.*

2 Verè magnificus eſt hic natalis Chriſti dies, ideo & Chriſtianis omnibus ſanctè, alacriter & ſine peccato trãſigendus. Cautè enim proſpicere ſibi debet quilibet Chriſtianus, qui modo Chriſtum hodie natum deum, cõditorem & redemptorem ſuum eſſe credit, ne quid hodie peccet, néve deum offendat, vnde incarnatio Chriſti, quæ ſibi in vitam data eſt, imputetur in mortem. Maieſtatem huius diei etiam nox lucida magnifice demonſtrauit, qua natiuitas hæc facta eſt: quoniam in hoc & doctores conſentiunt, & non diſſentit euangelica hiſtoria, Chriſtũ in nocte natum eſſe, & quidem media. Qua ratione motus Thelephorus Papa, inſtituit hac vna ſolennitate ter miſſarũ officia celebrari debere, quod alias toto anno non permittitur fieri ab vno preſbytero: eáque ſanè ſingularis eſt huius diei prærogatiua prę omnibus aliis totius anni diebus. Factam autẽ eſſe illam natiuitatem in nocte, teſtatur ſcriptura, ita enim Sapiens ait, Quum quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus domine exiliens de cœlo, à regalibus ſedibus venit. Quæ verba quis neget tempus inſinuare natiuitatis Chriſti? ¶ Cuiuſmodi autem hæc nox fuerit, ex ſcripturis licet intelligere. illa enim Chriſti natiuitas æquè cito cœlum impleuit & occupauit atque terram. Quid autem tu ſanctiſſime Dauid in animo habeas, quando in ſpiritu dicebas, Nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Hinc eſt quod Lucas commemorat lucem & claritatem affulſiſſe paſtoribus, & merito id quidem, quoniam ibi impleta eſt prophetia Dauidis, Exortum eſt in tenebris lumen rectis corde, miſericors & miſerator & iuſtus. Mera illa fuit miſericordia diuina. Tanta autem fuit lux noctis huius, vt eam putent nõnulli, pertigiſſe vſque in limbum, & ibi patres exhilaraſſe, eo accõmodantes iſtud propheticum, Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitãtibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis.

C. nocte ſancta. de cõſ. diſt. 1. & c. conſub. iſti, de cele. miſ. *Sap. 18.* *Pſal. 138.* *Luc. 2.* *Pſal. 111.* *Eſa. 9.*

At vbi regio mortis est nisi apud inferos? ergo regio vmbræ
Mala. 4. mortis, limbus est. Et non temere lucida adeo nox extitit, qua sol iustitiæ ortus est omnibus timẽtibus nomẽ domini.

3 Ad hæc gaudete & lætamini omnes Christiani iam hodie cum puero Iesu, iuxta illud Dauidicũ, Lætentur cœli & exultet terra in cõspectu domini, quoniã venit. Et gaudium quidem cœleste ex cantico angelorũ accipimus, quando iubilantes cecinerũt, Gloria in excelsis deo. Nullum alias angelum peculiarem habuit Christus suæ custodiæ deputatũ. siquidem ipse rex erat, & est angelorum: multos itaque angelos habuit in ministerio suo hic in sua natiuitate. Simon de Cassia arbitratur vnum eundémque angelum fuisse, qui Mariæ annuntiarit Christum dominũ ex se nasciturum, & qui illum iam natum pastoribus euangelizarit, Gabrielem archangelũ, qui semper fuit in obsequio Christi, sicut quidam aiunt eum etiam apparuisse Christo in monte Olíueti, ipsumq́ue cõfortasse. Quid multa? constat omnes angelos gauisos esse de puero illo, qui ruinas eorum erat adimpleturus. quando enim Lucifer tertiam angelorũ partem secum attraxit in lapsum ad inferos, eorũ loca iam euacuata Christus hominũ numero impleuit, iuxta illud, Impleuit ruinas. Merito itaq; gauisi sunt angeli de Christo, & eadem de causa nos quoq; homines gaudere oportet vna cum puero Iesu, ipsumq́ue toto corde deprecari, quatenus nos quoque faciat esse in numero eorum, quibus pax ab angelis annuntiata est hodie, suaq́ue gratia operetur in nobis bonam voluntatem. Ideo enim noctu natus est dominus, vt noctẽ nostrã illuminaret. hic quidem lumine gratiæ suæ, illic autem luce gloriæ æternæ. Insuper & in hyeme natus est, ad designandum quod ipse pectora nostra frigida amoris sui flãma incendere vellet. Tempore illo natus est, quo dies toto anno breuissima est, in solstitio hyemali (licet iam mutauerit sedem propter nimiã intercalationem anni bisextilis, quum non abundent in quolibet anno sex horæ integræ) & sic quando crescere dies incipiunt, vt ostenderet velle se nobis semper crescere salutari virtutum donorúmque profectu. Sanctus Ioannes autẽ decrescente die natus est, vnde et iam de eo dixit, Illum oportet crescere, me autẽ minui. Chrysostomus quoque ait, Deus factus est filius hominis, vt homo fieret filius dei. Gaudete igitur dilectissimi cum puero Iesu.

Psal. 95. *Cassiá.* *Luc.* 1. *Luc.* 2. *Luc.* 22. *Apo.* 19. *Psal.* 109. *Ioan.* 3. *Chrysost.*

natus

natus enim est nobis in salutem nostram, nobis ille natus est & datus, simulq; potestatem nobis dedit filios dei fieri. Vtinam omnes vos gratiā illam à domino Iesu accepissetis, vt cum omni veritate omnibus vobis dicere possem, quod Paulus dixit Galatis, Omnes vos filij dei estis per fidē in Christo Iesu. Atqui possum hoc vere dicere, si modo vos pacem habueritis cū proximis vestris sine omni inuidia & ira, si pacati etiam fueritis in cōscientiis vestris, tunc enim vobis etiā dicet dominus, Beati pacifici, quia filij dei vocabuntur. *Ioan. 1.* *Galat. 3.* *Matt. 5.*

4 Gaudete charissimi iam hodie cum pastoribus illis, lætamini cum Ioseph, exultate cum sanctissima virgine matre Maria. Nam quis satis exclamet, quæ lingua satis eloquatur immensum Mariæ gaudiū, quando vidit peperisse se puerū Iesum, sine viro, sine dolore, sine virginitatis amissione, quem antea sibi prænūtiauerat angelus, quem virtute spiritus sancti cōceperat, deum & hominem verum, regem gloriæ. Aut nō gauisa fuerit, iam conspicata angelorū sibi obstetricis loco adesse ministeria? Nōnne tenerrimum Christi corpusculū, ex purissimis sui sanguinis guttulis coalitū, maximo gaudio inspexerit? Præsciuit illa vtiq; etiā momentum partus sui, & omnis iam animus eius sensusq; totus gaudio vtiq; perfusus est, & simul exultauit in dño deo, eúmq; maternū quem genuit, adorauit. puerū ante se collocauit, procidit ipsa corā eo, adorauit, affectū, oscula, omnémq; illi honorem exhibuit. ¶ Augustinus in hac est sententia, vt putet Moysen hic in terris diuinā essentiam vidisse aliquādiu, sicut legimus dominū cum Moyse loquutū de facie ad faciē, sicut homo loqui solet ad amicū suū. Similiter & de Paulo sentit, qui raptus fuit in tertiū cœlum, id est ad intellectualem visionē, vt deum nō per corpus, non per similitudinem corporis, sed sicut est ipsa veritas, cerneret. Et in hoc ambo illi participes effecti sunt gaudij beatorum. Quod si igitur Augustin⁹ eis tantū gaudiū tribuit hic in terris, quod tamen exiguo tēpore habuerunt per gratiā dei: quis nō piè credat, hodierno die Christū quoque suam sanctissimā matrem in tantum exhilarasse, vt etiam primo statim aspectu illi suam exhibuerit essentiam diuinam intuendam, vnde tantum cōceperit gaudium, quantū nullus vnquam hominum habuit in terra? Et tūc potuit illa dicere, Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Atq; *Augu. de gen. ad literam lib. 12. c. 4. & q. 63. ad Orosium.* *Exod. 33.* *1. Cor. 2.* *Luc. 1.*

hoc vnum est ex septem gaudiis virginis matris. sed tamen cum hoc gaudio stetit adhuc, quod posset cõtristari de egestate filij, sicut Maronis declarat, animas in purgatorio summè lætari, & tamen pati pœnam. Quis porro pius non credat interfuisse hic sanctum Gabrielem archangelum, aliósque angelos: neque tantum adorasse virginis filium, sed ipsam quoque virginem matrem cõdignè esse veneratos, Gabrielem quoque dixisse verbum illud suum solenne, Aue Maria gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus? Ecce vides iam in te impletum, quod dudũ tibi prædixeram, te concepturam simúlque parituram filium. ecce hic ille qui magnus est & filius altissimi, hic est qui totũ saluaturus est mundum. In hoc implebitur quicquid patriarchis & prophetis promissum fuerat. sicut dominus dixit ad Abraham, Eo quod obedieris voci meæ, benedicentur in semine tuo omnes gentes. In hoc filio tuo implebitur, quod regio prophetæ promissum est, Iurauit dominus Dauid & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Consimili modo reliquas etiam scripturas de Christo induxerunt, deúmque magnificauerunt, qui est benedictus in æuum, Amen.

Luc. 1. *Gene. 27.* *Gene. 21.*

¶ Proposueram explanare euangelium Ioannis, quod in summo officio legitur. Verùm expensa eius altitudine, & quod sensus eius paucis explicari non posset, sustiti. nam ad populum quum totum euangelium Ioannis explanarem, tredecim horas in hoc vno textu absumpsi, nisi enim diligentissimè declaretur, populus vacuus abibit.

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE, EVANGELIVM. Matthæi 13.

Matt. 13.

N illo tempore, dixit IESVS *ad turbas Iudæorum & principes sacerdotum, Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ*

Actu. 15.

Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis à modo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini. 2. Cor.11. Heb.11. Luc.23.

HOMILIA PRIMA.

QVANDO per vniuersam hodie Ecclesiam sancti protomartyris Stephani festa colimus, & nos quoq; euangelium hodiernũ breuiter percurramus, vẽturi deinde ad vitã illius, sicut à Luca descripta cernitur in Actis apostolicis, CHRISTVS exprobrauit hîc Iudæis cædem & occisionem prophetarum, quos occiderũt patres eorũ, & tamen filij illorũ monumẽta exornauerunt. idq; totũ in veteri testamẽto factũ est: in nouo autem quid sit futurũ sequitur, quũ ait, *Ecce mitto ad vos prophetas, sapientes & scribas, &c.* Theophylactus hæc ita inducit, Paulo ante hoc euãgelium narrauit dominus, quomodo Iudæi excusarint se de occisione prophetarũ, quod si & ipsi fuissent in diebus patrum suorũ, noluissent tunc ipsis participasse in sanguine prophetarum. Verùm quando isti Iudęi antiquis multo erant scelestiores, voluit iis verbis dominus manifestè arguere eos mendacij, dum & ipsi occisuri essent prophetas atq; scribas, imo dominum prophetarum crucifixuri. Quo dicto probare voluit dominus etiam illud, quod ante ad eos dixerat, vt implerent mensuram patrum suorũ. Sed tu hîc mihi triplicia illa nomina obserua, & quid iis sibi voluerit dominus. Sunt enim qui ibi apostolos intelligant, eo quod illi de futurorũ quidẽ reuelatione sint prophetæ, de Christi autẽ agnitione sapientes, & de legis intelligẽtia scribæ. Ita & Theophylactus, De apostolis, inquit, hæc dicit. quos spirit⁹ sanctus scribas fecit, hoc est, doctores populi, & sapientia omni atq; prophetia ornauit. Adhuc alij aliter hęc ad apostolos referũt, quorũ nonnulli sunt scribę, vt euãgelistæ, qui multa scripserũt ad eruditionẽ populi christiani, iidem quoq; sapientes existunt, & diuinitus illuminati in cœlestibus. Ad hæc quidam illorũ etiam spiritũ habuerunt propheticũ, sicut Ioãnes quãdo scripsit Apocalypsim.

Theophy. Mat.23. Hila. Theophil.

Et hæc quidẽ omnia ita habent, vti diximus, ſed tamen ante omnia expoſitio mihi placet Hieronymiana, quæ obſeruare nos iubet, iuxta Apoſtolum ſcribentem varia eſſe dona diſcipulorum Chriſti: alios prophetas, qui vẽtura prędicet: alios ſapientes, qui nouerunt quando debeant proferre ſermonẽ: alios ſcribas in lege doctiſſimos, ex quibus lapidatus eſt Stephanus, Paulus occiſus, crucifixus Petrus, flagellati in actibus Apoſtolorum diſcipuli. Manifeſtũ eſt quod Paulus ad Corin. aſſerit, ſuum cuiq; eſſe à deo donum, & conſpirat cũ eo illud, quod ad Epheſios ſcriptũ reliquit, Dedit quoſdam apoſtolos, quoſdam prophetas, alios euangeliſtas, alios paſtores & doctores. Ex illis itaq; diſcipulis Chriſti, prophetæ quidam fuerunt qui ventura prædixere, ſicut Agabus è Ieruſalem deſcendit in Antiochiam, & per ſpiritũ prædixit imminere famem magnam vniuerſo orbi. Sic etiam Philippus vnus ex ſeptẽ diaconis, in vrbe Cæſarea quatuor filias habuit, virgines, propheti ſſas. Eodem modo in ciuitate Antiochia fuerunt prophetæ & doctores. Deinde ſapientes illorum nonnulli extitere qui quid & quando eloquerentur probè cognouerunt: iuxta illud Pauli, Sapiẽtiam loquimur inter perfectos, ſapientiam vero non huius ſeculi, neque loquimur principium huius ſeculi, qui deſtruũtur: ſed loquimur dei ſapientiam in myſterio quæ abſcondita eſt. Alij etiam ex eis ſcribæ fuerũt in lege doctiſſimi. 2 Iam porrò ſubdit dominus, quomodo indignis modis tractaturi eſſent illos ad ſe miſſos, & ait: *Quoniam ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequimini de ciuitate in ciuitatem.* Sic occiſus eſt Ioannes Baptiſta, ſic Iacobus frater Ioãnis decollatus eſt. Sanctum Iacobũ quoq; alterum arrepta pertica fullonis interfecerunt, Petrũ & Andream crucifixerunt, Stephanum lapidauerunt, Petrum & Ioannem flagellarunt, quanuis gaudentes & alacres ibant à conſpectu concilij. Paulus inſuper quinquies quadragenas vna minus plagas ſuſcepit, & alia multa. ſic quoq; in omnibus ſtuduerunt & conati ſunt diſcipulos Chriſti inſectari. Verũtamen rectè Paulus inquit, Perſequutionem patimur, & ſuſtinemus. Quid multa? vſq; adeo Iudęi perſequuti ſunt apoſtolos, vt relictis illis conuerterentur ad gentes. Verùm non hęc omnia cedent ipſis impune, ideo enim addit dominus: *Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus: qui effuſus eſt ſuper*

Marginal notes: Hieron. | 1. Cor. 7. | Act. 11. | Ephe. 4. | 1. Cor. 2. | Act. 12. | Act. 7. | Act. 4. | 2. Cor. 11. | 1. Cor. 4. | Act. 18.

per terram à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinē Zachariæ.
Ecce quomodo peccata parētum veniunt etiam super filios *Theop.*
non quod puniātur propter peccata illorum, sed quia post *Gene.* 4.
tanta exempla emendati non fuerunt, sicut & Lamech, post
Cain plus penitus fuit, quāuis non interemisset fratrem, sed
quod non fuisset ad exemplum Cain emēdatus. Qua de re
multa alibi disseruimus. ¶ Hieronymus hic inquit, Quis il
le Abel fuerit nos ex historia Geneseos cognitum habere,
de Zacharia autem in controuersia poni. Sūt etenim qui pu
tent illum patrem fuisse Ioannis baptistæ, quod eum Iudæi
occiderint ob annuntiatum aduentum Christi. Hoc, autē,
ait Hieronymus, quia de scripturis nō habet authoritatem,
eadem facilitate contēnitur qua probatur. Alij vero dicunt
illum Zachariam fuisse vnum ex minoribus prophetis, quo
niam patri suo Barachiæ nomen fuerit. Verùm iste inter tē-
plum & altare occisus nō est, eo quod temporibus illius tē-
plum destructum est, atque tunc rursus ædificari cœptum. *Zach.* 1.
Concludit igitur S. Hieronymus fuisse hunc Zachariā filiū *Esdræ* 5.
Ioiadæ sacerdotis, quem occiderunt Iudæi in vestibulo tē-
pli, sicut historia Regum testatur. Quod si obiicias, non cō-
uenire hoc quod Christus Zachariam hunc fuisse filium Ba *1. Pa.* 14.
rachiæ cōmemorat, quem alibi patrem habuisse Ioiaden le- *4. Re.* 12.
gimus, Respondebitur, Barachiam idem sonare quod est, be
nedictus domini, quo nomine & Ioiada appellatur ob pro-
bitatem suam in Paralipo. Et in hoc vt plurimum sancti pa
tres conquiescunt, quoniam & in euangelio Nazareorum
expressum est Zachariam filium fuisse Ioiade (meminit etiā
Esaias ca. 8. Zachariæ filij Barachiæ.) Cæterùm Theophyl. *Theoph.*
non absurdum arbitratur Zachariam hunc censeri & intel-
ligi patrem Ioannis. ita enim (inquit ille) habet narratio no
bis tradita, quod locus quidem in templo fuerit, in quo sta
bant virgines, igitur quum esset pontifex, postquam deipa-
ra peperisset Christum, & statuisset illā in eo loco, indigna-
ti sunt contra eum Iudæi, & occiderūt eum, quod cum vir-
ginibus collocasset mulierē quæ pepererat. Et fuit illa qui-
dem seculi sui narratio, nullū autem in hoc adducit scriptu-
ræ alicuius testimonium. Diceres, Quur Abelē tantū & Za
chariam hîc dominus commemorat, nec quenquam alium?
Audi Hieronymum, qui regulā scripturarū producit, duas *Hierom.*
generationes bonorū & malorū nosse, sicuti per prophetam

dicit dominus, Si Noë, Iob & Daniel inuenirétur in medió istorũ hominũ, &c. vbi iusti omnes intelliguntur, qui ęquales sunt tribus illis in virtutibus & operibus bonis. Sic per Cain & Ioiaden regẽ mali omnes intelliguntur, qui ita apostolos persequuti sunt, sicut de Cain & Abel scriptura testatur. Potest tamen peculiariter illa subesse causa, quur Abel hîc exprimatur, quoniã ex sola fratris inuidia sine omni merito suo occisus est, & eodẽ quoq; modo Christ⁹ sine omni peccato ex liuore fratrũ suorũ Iudæorũ crucifixus est. Itaq; vt maximè parentes & maiores eorũ ob persequutionẽ & occisionem prophetarũ puniti sint, nihilo magis inde emendati sunt filij: acerbius igitur & grauius puniuntur omnibus maioribus suis, quod sanguinem innocentem effuderunt.

Chrysost. *Theoph.*

3 Solita pietate miseratus porro dominus, exclamat cõtra Ierusalem. *Ierusalem Ierusalẽ, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt.* Non saxa & ædificia ciuitatis, sed habitatores vocat, quem paterno plangit affectu, sicut alibi fleuisse legitur dũ aspiceret ciuitatem. Et bis nominat Ierusalem, in argumentũ quoniam reuocet illã magna cõpassione. Idipsum obseruauit etiã Chrysostomus, dicẽs, Quid sibi hæc vult conduplicatio? miserantis valdeq; diligẽtis, huiusmodi orationis figura est, quasi enim ad continuè & valde dilectã, quæ, quoniã diligenter semper cõtempserit, pœnas datura sit, supplicia illaturus, quare ita faciat satisfactionem adducit. Deinceps iam per similitudinẽ ostendit dominus, quantũ dilexerit illã, dicens: *Quoties volui congregare filios tuos sicut gallina cõgregat pullos suos sub alas?* Sic de Christo prædixerat iam olim Dauid, Dispersiones Israël congregabit. ideo hîc eos dominus arguit, quòd diabolũ potius audierint, à quo dispersi & à veritate fuerint abducti, cõgregãtem autẽ dominũ non susceperint, inquit, Theophilact⁹. Et quod hîc similitudinem inducit gallinæ, etiã ante eum simili exemplo fecit Moyses, dicens, Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, assumpsit eum atq; portauit in humeris suis. Sed audio quęrere quẽpiam, quur hîc se dominus magis gallinę quàm volatilium cuiquam comparet. Age respondeat illi Augustinus, Fortitudo, ait ipse, Christi te creauit, infirmitas Christi te recreauit & redimit. nutat ergo ipse infirmus infirmos, tanquam gallina pullos suos. huic enim se similẽ fecit.

Hieron. *Luc. 19.* *Chrysost.* *Psal. 116.* *Theoph.* *Deu. 32.* *Super Io. an. trans. mittat 15.*

Videtis

Videtis aũt fratres, quéadmodũ gallina infirmetur in pullis suis. nulla enim alia auis quod sit mater, agnoscitur, Vidimus nidificare passeres quoslibet ante oculos nostros, hirũdines, ciconias, columbas quotidie vidimus nidificare: quos, nisi in nidis videamus, parẽtes esse nõ agnoscimus. Gallina vero sic infirmatur, vt etiã si pulli non sequantur, filios non videas, matrem tñ esse intelligas. ita fit alis demissis, plumis hispida, voce rauca, omnibus mẽbris abiecta. Ita nimirum nobiscum etiam infirmat⁹ est dominus vsq; in mortem crucis. Verùm ego hic compellatos omnes volo, quotquot ex mera temeritate abnegãt liberũ arbitriũ, vos quoq; hic mihi respondete, qui dicitis non esse causam in homine suæ damnationis. Ecce enim hic dominus ait, *Volui te congregare sicut gallina pullos, & noluisti.* Ecce quum velis deus, non vult homo: & eo tantum, quia non vult hic, condemnatur, sicut sequitur. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Est ergo omnibus modis in homine liberum arbitrium. & nos si conformes non efficiemur diuinæ voluntati, nullam expectabimus in cœlesti patria mansionem. *Hieron. in prolo.*

4 Postquam iam ostendisset dominus, quomodo Hierosolymitæ grauiter peccassent in occisione prophetarum, ita enim à Iudæis sub Manasse rege Esaias sectus in duas partes occubuit, sepultus sub quercu Rogel. Ieremias apud Taphnas in AEgypto à populo lapidibus obrutus occubuit, similiter & Zacharias, Ezechiel quoque effracto cranio, cerebrum dispersum, &c. ne qua culpa inde in dominum permaneret, exhibuit eis promptã suam & benignam voluntatem, sed eam quoque excluserunt isti. Comparauit se gallinæ, verùm illi assimilati sunt vulpi, quæ gallinam rapit & laniat. neque id mirum, quia in hoc Herodi, quem dominus vulpem vocat, facti sunt simili. Sed interim non longe ab eis pœna manet. imo in ipsis statim foribus est, quando subdit dominus, *Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta,* quod secundum literam impletum est in excidio Hierosolymitano, sicut sequenti etiam capite de tẽplo dicit dominus, quod nõ relinquetur lapis super lapidem, Quãuis & alio sensu, reliquit dominus domum eorum, dum iam amplius, neq; tẽplum habent, neq; altare, neque sacrificium, neq; regem, nec Ephod, vt ait propheta, Deseruit enĩ dominus populũ Iudęorum, omniq; gratia & *Mat.13.* *Mat.24.* *Osee.3.* *Iere.12.*

donis destituit, dicente propheta, Reliqui domũ meã, dimisi hæreditatem meã. facta est mihi hæreditas mea quasi leo
Lib. 7. in sylua, dedit contra me vocẽ. In eius rei argumentũ testan
cap. 9. tur Iosephus & Egesippus, ingressis in festiuitate penteco-
Lib. 4. c. 5 stes templũ domini sacerdotibus, excitatoq́; strepitu & tu-
Mat. 23. multu, auditã statim post hęc esse vocẽ huiusmodi, Migremus hinc. Desolationis quoq; huius causam deinceps aperit dominus, cũ ait, *Dico vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini.* Non tamen hoc ille de hora, qua hęc dicebat, loquutus est, sed intellige, postquã crucifixus fuero vsq; in diẽ iudicij, quando visuri sunt Iudæi filium hominis veniẽtẽ in nubibus cœli, & sedentẽ à
Apoca. 1. dextris virtutis dei. Ita Ioannes ait, Ecce venit cũ nubibus, & videbit eũ omnis oculus, & qui eũ pupugerunt. Fiet hoc secundo aduentu domini, quando eũ Iudæi etiã inuiti adorabunt. Sunt qui putent Christũ de die nouissimo non esse loquutum, sed de suo aduentu sub mortẽ antichristi. quando enim tunc Iudæi contẽnebant & blasphemabãt dominum? Antichristũ porrò sunt accepturi: iuxta illud verbum domini, Veni in nomine patris mei, & noluistis me accipere: ve-
Ioan. 5. niet alius in nomine suo, hũc accipietis, Quãdo autẽ dominus Iesus Antichristũ spiritu oris sui interfecturus est ipseq́;
2. Thess. 1. collapsurus in terrã, tunc tandẽ videbũt Iudæi se ab illo falsos esse atq; deceptos, & sic cõuertentur ad Christum iuxta
Esa. 10. prophetiã Esaiæ, ipsumq́; benedicent. & pro deo agnoscẽt.
Hieron. Hieronymus hoc de cõuersione cuiusq; Iudæi intelligit ad Christi fidẽ, quasi dicere voluisset ille, Nisi pœnitẽtiã egeritis confitentes Messiã me esse à prophetis promissum, omnipotentis & æterni patris coæternũ filiũ, faciẽ vtiq; meam non videbitis. Datũ itaq; & concessum est hîc Iudæis tẽpus pœnitẽtię. Quod si iã confessi fuerint nomẽ benedicti, qui venit in nomine domini, faciẽ Christi cõspecturi vtiq; sunt. Gloriosum enim illud & benedictũ dei verbum superuenit super animũ hominis, qui ex corde suo conuersus fuerit ad dominum deum suum, qui est benedictus in secula, Amen.

DE S. STEPHANO HOMILIA II.

ITA nimirum agnouit Christum sanctus protomartyr Stephanus, qui per ipsum Christũ dominum ad fidei Christianæ professionẽ peruenit.
Act. 6. Constat enim eũ à sancto apostolorũ cõcilio ele

ctum

ctũ esse diaconũ vnũ ex septem illis, de quibus ita Lucas refert, Crescēte numero discipulorum, factum est murmur Grecorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum, *Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos derelinquere verbum dei, & ministrare mensis. Elegerunt igitur septem, quos statuerunt ante conspectum apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.* E quibus & hic Stephanus fuit, vir plenus fide & spiritu sancto, &c. Obseruandũ hic principio est quomodo in primitiua Ecclesia penes apostolos extiterit potestas & iurisdictio bonorum tã temporalium quam spiritualium, eorum qui baptizati conuertebantur ad fidem: iuxta illud Lucæ, Quotquot possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum, vbi etiã diuidebatur singulis prout cuique opus erat Ideoq; & Ananias, quando non totam venditi agri pecuniam obtulerat apostolis, subito mortuus est in oculis Petri, similiter & Saphira vxor eius, Vbi ergo iã sunt, qui nũc nolunt aliquam potestatem relinquere ecclesiasticis bonorum tẽporalium, cũ tamen laici olim hoc permiserint apostolis, ita perfectè, vt iam neq; episcopi, nec alij quicunque habeant ex clero tantam potestatem super temporalia? Discant etiam hic qui ecclesiæ præsunt, neque simul & spiritualibus & temporalibus satis vacare possunt, vt verbo dei. potius & rebus spiritualibus inseruiant, temporaliter diaconis, ministris & aliis, quibus hæc officia contradita sunt relinquẽtes, sicut hic apostoli fecerunt, Verùm hoc nostrates prælati planè inuertunt, dum quicquid spirituale est, grauius eis videtur & est, quam vt ipsi subeant. In pontificalibus functionibus ope vtũtur suffraganei, & in alijs spiritualibus vicarium habent, similiter & in iudicialibus officialem. Sin autem prædicãdum sit, monachum aliquem, nescio quem proferunt. Aut si misellus quispiam peccator absoluendus est, habent & hic qui sit à pœnitentia. Verùm si census & redditus in aliquo laborent, & illos aliquis moretur, rex hæc extra moram ad ipsum dominum nostrum episcopum est referenda. Et tamen verum est illud Ambrosij, quod spiritualia sine temporalibus nequeũt diu subsistere: sed spiritualia penitus negligere, & temporalia tantũ

Act. 4.

Act. 5.

In prælatos.

In episcopos.

curare, idipſum iuſtitiæ fines omnes trãſgreditur. His accedit hoc loco obſeruatu dignũ ꝙ etſi Chriſtus apoſtolos tãtum & diſcipulos elegerit, apoſtoli tñ inſtinctu ſpirit⁹ ſancti adhuc etiã diaconos inſtituerunt & conſecrarunt, neque enim illi diſpenſatores fuère tm̃, quod nugantur neochriſtiani, ſed & in hoc ſanctũ officiũ cõſecrati ſunt, quia ſimul cũ oratione impoſuerũt eis apoſtoli manus, ꝙ ſacramentale illud ſignum extitit in confirmatione & ordinatione preſbyteri, epiſcopi, & apoſtoli. Quod ex verbis Pauli ſatis liquet, dum Timotheo ſuo præcepit, ne cui cito manus im-
1.*Tim*.2. ponat. Apparet idem in facto Pauli in Epheſeo, cum pri-
Act. 19. mum ſuper baptizatos in nomine domini Ieſu manus impoſuiſſet, deſcẽdit ſuper eos ſpiritus ſanctus, & loquebantur & prophetabant. Quod autem illa ſacrorum initiatio multum valuerit in Stephano, virtutemq́; magnam habue-
Act. 6. rit, teſtantur verba ſequentia, quum ait Lucas, *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo.* Dicendum hic eſſet, quam diuerſis modis Chriſtus plenus fuiſſet gratia, & quomodo Maria ac Ste-
*Ioan.*1. phanus. Chriſtus enim plenus gratia fuit plenitudine redundantiæ, dicente Ioanne, Quia de plenitudine eius omnes accepimus. Maria autem plena fuit excellenter, & Stephanus ſufficienter. Verùm hęc alias plenius.

2 Sacris ſcripturis deſcriptam legimus diſceptationem Stephani, & auxilium magnum ſibi præſtitum diuinitus. Principio autem, quum ille tãta in populo operaretur miracula, citra dubium vna cum ſalutari doctrina & Chriſtianæ fidei dilatatione, *Inſurexerunt aduerſus eũ quidam de ſynagoga, atque cum eo diſputarunt, neque tamen reſiſtere poterant ſapientiæ & ſpiritui loquenti ex ipſo.* Vbi diſcant veri Chriſtiani, non commoueri ſi quando audiant ſuo catholico prdicatori â neochriſtianis oblatrari vel ſcripto vel ſermone. Semper mali reſtiterunt Petro, Paulo, Stepha-
1.*Tim*.3. no, imò & ipſi ſanctæ doctrinæ Chriſti. idq́ue adeo futurum nouiſsimis temporibus teſtatur Paulus, prædicens nouiſsimis diebus fore tempora periculoſa. & ſicut Iannes ac Mambres reſtiterunt Moyſi, ita tunc futuros qui palam reſiſtant veritate.

2 Quod diſputauit hic cum Iudæis Stephanus, contra
2.*Tim*.3. eos facit, qui cum hæretico negant eſſe diſceptandum, ſicut & legi-

&legibus ciuilibus cautum est, & Paulus ait, Noli contendere verbis: ad nihil enī vtile est nisi ad subuersionem audientium. Et tamen in solatium piorum libere & aperte ad uersus hæreticos disputare, qui alias ex suis latibulis turpiter obganniunt, iniquum non est. siquidem illud & hic Stephanus, & alibi Paulus fecisse leguntur. Vide etiam hic adiutorium dei, quando non poterant illi resistere sapientiæ & spiritui in Stephano loquenti. Vbi discat etiam, quicunque disputando neochristianos euincit, honorem subiipsi non tribuere, sed deo & spiritui sancto ex se loquenti. Quisquis enim hoc modo in spe atque fiducia diuinæ veritatis & auxilij fortiter sese animicidis opponit doctoribus, illi dominus deus gratiam dabit, sicut discipulis suis promisit, Dum steteritis ante reges & præsides, nolite præmeditari qualiter respondeatis. dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. neque enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.

Act. 1. 7. 20.

3 Vide etiam quomodo disputantes isti, quum non possent præualere in Spetephanum, subornarunt falsos testes, qui mentirentur Stephanum blasphemias dixisse aduersus Moysen: sicque commouebant isti plebem, vt caperēt Stephanum, ipsumq; producerent in senatū & concilium Iudæorum. vbi denuo falsos substituerunt testes, qui & dixerunt, *Homo iste non cessat loqui verba aduersus locum sanctum & legem. Audiuimus enim eū dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locū istum, & mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses. Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem angelis.* Obserua rursus hic, quod quando nihil efficere poterant disputatores isti cum S. Stephano, ad calumnias cōuersi, moliebantur ipsum fraudulentis insidiis capere. Ita nimirum in hodiernum vsque diem filij eorum neochristiani faciunt. quū omni spe exciderunt disputādo, libellos dispergunt famosos, morsibus & scōmatibus plenos, seditiones excitant & tumultus: sicut Zuinglius & Lutherus fecerunt, qn̄ vterq; mecum disputando succubuit. sic etiam fecerunt animicidæ purimi alij neochristianorū prædicatores, qui misellos ex vulgo homines aduersus magistratus excitarunt. vnde eis 1525.
dici nō potest, quantū incommodi in anima, corpore, honoribus & cæteris bonis prouenerit. Ecce autem testes istos

Act. 6.

falſos,contendentes ſanctum Stephanum dixiſſe verba blaſphemiæ aduerſus deum & Moyſen, aduerſus templum & legem. Omnia hæc vana & falſa erant. vtique enim de omnibus illis,aliud nõ prædicauerat Stephanus,niſi vt à Chriſto & ſpiritu ſancto edoctus erat. Nõ autem dixerat Chri-
Mat. 34. ſtus ſe ciuitatem Hieruſalem deuaſtaturum,ſed ita prædixerat, Circundabunt te hoſtes tui vallo, & coanguſtabunt te vndiq;. Ad diſcipulos quoque dixit, Non relinquent lapidem ſuper lapidem. nuſquam autem ſeſe hoc facturum interminatus eſt. ita & de mutatione legis,non dixerat dominus vſpiam ſe aboliturũ illam,ſed veniſſe ſe ad implendam eam,non ſoluendam. ſicut ad oculum liquet in euãgelio Matthæi. neminem enim ad perfectũ adduxit lex. quod
Mat. 5. 9. autem corrigitur,non vtique abrogatur. Præterea clarita-
&. 7. tem hic mihi conſidera vultus in Stephano,cui non tantum
Heb. 7. ſapientiam dedit dominus ad loquendum, iuxta illud, Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere &
Luc. 21. contradicere omnes aduerſarij veſtri: inſuper claritatẽ etiã vultus ſui dedit illi,ſicut angelo dei. Donum aũt hoc habuit in teſtimoniũ à deo ſanctitatis ſuæ & innocẽtię, quod vtiq; ab impio propoſito auertere debebat animos Iudæorũ. Sed nimirũ ita fieri oportebat, vt Sapiens inquit: Excæcauit illos malitia eorum,neque mercedẽ ſperauerunt iuſtitię,nec
Sapiẽ. 2. iudicauerunt honorem animarum ſanctarũ. Cui concordat & propheta,dicens, Excæcauit oculos eorum, & indurauit corda eorum,vt non videant oculis,nec percipiant corde.
Eſa. 6. 4 Ad hanc falſorum teſtium relationem,ſummus ſacerdos interrogauit Stephanum,an hæc ita haberent, ad quod ille cœpit ſe defendere,& quo ad primum,ante omnia laudare & magnificare dominum gloriæ (inſere hiſtoriam Acto. 7.) vt auferret omnem blaſphemiæ ſuſpicionem. Deinde Moyſen quoque commedat ex feruentiſsimo zelo ſuo erga fratres,per quẽ tanta miracula domin⁹ operari dignatus eſt in AEgypto & deſerto,quique adeo proprie cũ deo loquutus,multa ſuper Chriſto venturo prodidit arcana. Ad hæc legem etiam extollit,vt à deo conditam. ſimiliter & templum laudibus euehit,eo ꝙ iuſſus à deo taberna-
Act. 7. culum extruxerit Moyſes. Ita & ſerio & ex ſcripturæ fundamẽto Stephanus ſeſe tutatus eſt,grauibúſque verbis ſententiam ſuam cõcluſit propter infidelitatem eorum, quum

ait

ait, *Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis:sicut patres vestri,ita & vos. Quem prophetarũ non sunt persequuti patres vestri? & occiderunt eos, qui prænuntiabãt de aduentu iusti,cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, & nõ custodistis. Audientes hæc Iudæi,dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus suis in eum*. idque omne ex immensa eorum malitia & inuidia proueniebat, in qua tam indurati erant, vt etiam spiritui sancto, qui per Stephanum loquebatur,resistere non dubitarent. Verùm inter hæc dominus fidelem suũ non deseruit, sed omnem cõsolationem & auxilium exhibuit. Ita enim Lucas, *Quũ esset Stephanus plenus spiritu sancto,intendens in cœlũ, vidit gloriã dei, & Iesum stantem à dextris virtutis dei.* Bene ille respexit in cœlũ. vnde spem & auxilium petebat dicente Dauide, Leuaui oculos meos in mõtes, vnde veniet auxiliũ mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram,& inde: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Neque vana illi fuit hæc sua fiducia. vidit enim in cœlis gloriam dei, vnde indubitatò virium & cõsolationis plurimũ suscepit, dixítque ad Iudæos, *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis dei.* ¶ Vbi duæ statim oboriuntur quæstiones. altera talis, Quando Christus filius dei & hominis est Mariæ, quur sanctus primúsque ille martyr maluit filium eum hominis vocare quàm dei, quum hęc appellatio multo futura erat honestior. Respondet hic Beda & ait, Vt hoc testimonio Iudæorum cõfunderetur infidelitas, qui se hominem crucifixisse, & hũc deum credere noluisse meminerũt. Ad confortandam ergo beati martyris patientiam,cœlestis regni ianua panditur, & ne innoxius homo lapidatus titubet in terra, deus homo crucifixus apparet coronatus in cœlo. Illius etiã diuinitas satis est declarata verbis sequentibus, quando stare dictus est à dextris dei. eo enim ipso illius cum deo patre probatur æqualitas, sicut in die ascensionis dicturi sumus. ¶ Altera quæstio hæc est, Quur Stephanus dixerit hic vidisse se Christũ stare, quũ tamen cõmunis scripturæ cõsuetudo hoc habeat, vt dicatur sedere ad dexterã, iuxta illud Marci, Christus ascendit in cœlum, sedet à dextris dei. Nos quoq; in symbolo simile quid profitemur, & Paulus ait ipsum sedere à dextris dei, neque id mirum, quoniã

Actu.7. *Actu.7.* *Psal.110. & 122.* *Beda.* *Au. in q. vete. & no. testa. q.88.* *Mar.16.* *Coloss.3.*

ſedentibus vigintiquatuor ſenioribus in ſedibus ſuis, & ipſe merito dominus Ieſus ſedere perhibetur, ſicut thronum illius vidiſſe ſe Ioannes refert, & ſedes ſeniorum 24. in circuitu ſuo. Hæc omnia cum ita ſint, quid eſt quod Stephanus ait, vidiſſe ſe illum ſedentem? Reſpondetur, vera eſſe quæ adducta ſunt omnia, Chriſtúmq; ſedere ſimul & ſtare. Quod autem, inquit Auguſt. Stephano vt ſtans apparet, fecit calumnia Iudæorum. In Stephano enim ſaluatoris cauſa vim patiebatur: ideo ſedēte iudice deo, ſtans apparuit, quaſi qui cauſam diceret: & quia bona cauſa eius eſt, ad dexteram iudicis erat. omnis enim qui cauſam dicit, ſtet neceſſe eſt. Beda etiam ſic ait, Stare pugnantis eſt vel adiuuãtis, ideoq; recte à dextris dei ſtantem vidit, quem inter homines perſequentes adiutorem habuit. Quotieſcunque autem de regno & imperio Chriſti, ſiue etiam de iudicio fit mentio, ſemper tunc ille ſedere dicitur, eo quod regis ſit in throno ſuo, & iudicis in ſede ſedere, ſicut Dauid, Salomonem ait ſuper thronum ſuum ſeſſurum & regnaturum, &c.

Apoc. 11.
Auguſti.
Beda.

HOMILIA TERTIA.

STEPHANVS prodigia multa fecit & ſigna magna in populo, Iudæos diſputando ſuperauit, quo nomine vinctus etiam eſt: cúmque ſe defendiſſet ſuper iis quæ falſo ei imponebantur, Iudæos quoq; de infidelitate ſua reprehendiſſet, viſoq; cœlo aperto cōſpexit Ieſum ſtantem à dextris dei *exclamãtes voce magna, cõtinuerũt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eũ.* Vide hic malitiã Iudæorũ & peruerſitatē. Exclamant valide, ne ſancta Stephani verba exaudirentur. & quia nõ poterãt reſiſtere ſpiritui ſancto, qui in eo loquutus fuerat, ſicut iſti qui cũ eo diſputarant: ideo cõtinuerunt aures ſuas, ne ſalutaria verba eius audirent, inſtar aſpidis ſurdæ & obturãtis aures ſuas, ne exaudiat vocem incantãtis ſapienter: quæ natura eſt malorũ omnium, vt faſtidiant audire quod bonum eſt. Noluit, inquit Dauid, intelligere vt bene ageret, Quiſquis autē auertit aures ſuas ne audiat legem, oratio illius erit execrabilis. vt rectè quæſtus ſit Sapiens, dicens, Quur deteſtatus ſum diſciplinã, & increpationibus nõ acquieuit cor meũ, nec audiui vocē docentium me, & magiſtris nõ inclinaui aurē meam? Ita obturati etiam hic fuerunt Iudæi, dum continuerunt aures ſuas, quaſi dicerent,

Actu. 6.
Pſal. 57.
Pſal. 35.
Prou. 27.
Prouer. 5.
Iob 21.

rent, Viam ſcientiæ tuæ nolumus, ſaluari nolumus. Sũt qui putent eos ita clamaſſe, & aures ſuas cõtinuiſſe, quaſi in ſpeciem ꝓbitatis, & quod perpeti nõ poſſent neq; audire blaſphemiá, ſicq; voluiſſe eos qualemcũque pietatis ſuæ prætextum quærere. vnde tamẽ occaſionẽ caperent lapidãdi Stephanũ. Inde igitur valido impetu vim fecerũt in Stephanũ, neque ſecus in eum irruerũt, ac ſi furore perciti eſſent, eiicientes eum extra ciuitatẽ. In hoc etenim impudẽter iactitabant ſe ſeruare legem, eo quod Moyſes pręceperat blaſphemum extra caſtra eductum lapidari debere. Eratque illud apud Iudæos cõmuni more receptum, vt occiſuri aliquem, educerent eũ ex ciuitate, ſicuti Chriſtus quoque extra portas ciuitatis paſſus legitur. Irruerunt itaque iſti in Stephanum, in nullo adhuc ſcelere conuictũ, videntes inſuper vultum eius vt angeli. verũ ne eo quidem argumento deterriti, ſæuire tantum properarunt canes furioſi lupiq; rapaces, iuxta illud verbum domini, Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ. Non poterant enim tam ſapientia verba Stephani prudenter refellere, tantũ vt inuidiam ſuã ſatiarent, eum pro blaſphemo lapidarunt. 2 Sequitur in textu, *Teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus*, qui Paulus poſtea vocatus eſt: & hoc ita factum ipſe refert apud Lucã. Quur autẽ obiecerint teſtes veſtimenta ſua, liquido ſatis apparet ex Deuterono. vbi ſic legitur, In ore duorũ aut trium teſtiũ peribit, qui interficietur. Manus teſtium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur, vt auferas malũ de medio tui. Ita hic, quando lapidare volebant Stephanum, oportebat teſtes primos in eum lapides iniicere, qui, ne veſtibus ab opere impedirentur, exuerunt ſe & parauerunt labori. Quod autem illas Paulo cuſtodiendas dederũt, argumento eſt, ipſum quoque in Stephani mortem cõſenſiſſe, & in ea procuranda ſolicitum fuiſſe, ſicut Lucas infra meminit aperte. Sed quid hic Stephanus martyrũ omnium corona inter lapides fecerit, conſidera, Ita enim habet textus: *Lapidabant Stephanum inuocantem & dicentem, Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum.* Vbi principio exemplũ nobis datur orandi vſque in extremum ſpiritũ, ſicut & Chriſtus fecit in cruce. Vt maxime etiam infirmus debilior ſit, quã vt orationi ſufficiat, adhuc tamen circunſtantes illi orare aliquid debent vel legere

Leuit.24. *Hebr.13.* *Matt.10.* *Actu.7.* *Actu.22.* *Deut.17.* *Actu.2.* *Actu.7.*

de paſſione Chriſti, aut cõſimile quippiã de iudicio extremo, de miſericordia diuina. Deinde diſcamus hic ſpiritum noſtrũ, animũ, mentémq; noſtram cõmendare deo imminẽte mortis articulo, imò & antea quotidie, ſicut in paſſione Chriſti diximus. Vnũ enim illud verbũ nobis quoque dñs, ad extremũ reliquit, vt pleni⁹ memoriæ & animo infigeremus. Præterea diſce hîc in aduerſis nõ peierare & inſanire qui nunc malorum mos multo peſſimus eſt, vt ſiquãdo non omnia ex ſententia cadũt, furiant & tumultuãtur. tũc enim adiurare ſolent, & deteſtari ac anathematizare, omnéſque dei ſanctos iniuria afficere, imò & deo ipſi nõ parcũt, martyrium, paſſionem, vulnera illi exprobrant turpiſſime. Imò in aduerſitatibus noſtris patientes nos eſſe cõuenit, ad deum & ſanctos cõfugere pia oratione, ſicut & hic Stephanus fecit, & eius rei tota vndique ſcriptura pleniſſima eſt.

3 Porrò poſitis genibus, clamauit ille voce magna, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia neſciunt quid faciunt.* O iuſtam rerũ mutationem. Martyr mundi cordis, ad cœlos intuitũ dirigit: perſecutor duræ ceruicis, manus ad lapides mittit. O virum admirandũ meritoq; ſtupendũ Stephanum, ô hominem patientiſſimũ, qui pro ſuis etiã perſecutoribus & occiſoribus orauit, Chriſtum magiſtrum imitatus, illius quoq; doctrinam impleuit, cum ait, Diligite inimicos veſtros, benefacite illis qui vos perſequũtur, vt filij ſitis patris veſtri qui eſt in cœlis. Hoc Chriſti verbũ ſimul & exẽplum illud hic impleuit Stephanus. Videte autẽ & conſiderate mihi diligẽtius fortiſſimũ athletã dei Stephanũ, in quo nõ hoc ſolũ eſt admirãdũ, quod cõſtanter pro vita decertarit æterna, ſed hoc quoq; expendendũ occurrit, quod pro ſe quidem ſtans orauit, pro inimicis autẽ genua flexit. quando enim eorũ peccata maiora erant, ampliorem etiam in orãdo requirebant medicinã. Obſerua etiam virum ſanctiſſimum genua flexiſſe, contra neochriſtianos, qui tanta ſunt ſanctimonia, angelis proximi, vt nec genuũ flexione, neque manuũ eleuatione, nec vlla indigeant cordis pulſatione, imò ne caput quidẽ coram deo & ſacramẽto diſcooperiũt, dicentes eum nõ ideo hic eſſe vt colatur. verùm coram conſule ſuo, miris modis genua & capita flectunt. Vide & in hac re charitatem immenſam in hoc, quod magna voce clamauit, oſtendens preces ſuas ex animo & corde petitas. Nam ore & voce

Beda ſuper Act.

Matt. 5.

Beda.

voce orare, multū prodeſt: clamare ad dominū, bene placet deo, iuxta illud Dauidicum, Voce magna ad dominum clamabo. voce mea ad deum deprecatus ſum. Ita etiam exaltauit ille vocem Samuelis de terra, vt ait Sapiens. planè enim eodē modo Stephanus fraternę charitatis impulſu clamauit ad dominū pro perſequutoribus ſuis, ne imputaret eis hoc in peccatū. Sunt qui putent hic Stephanū oratione illa ſua emeruiſſe cōuerſionem Pauli, ſicut in hoc citari ſolet authoritas Auguſtini, in quo tamen legiſſe me illud non memini, Si non oraſſet Stephanus, eccleſia immenſum illud euangelij lumen nō haberet. Tanta eſt efficia orationis iuſti alicuius & deo bene placentis. (Vaticanū neque in Græco neque in Latino habet. *Neſciunt quid faciunt*, & tunc explica, quomodo plebs tēpore Chriſti fuit plus excuſabilis, quā Iudæi occidentes Stephanū, quū iam nō forent neſcij.) *Hoc cum dixiſſet Stephanus obdormiuit in domino*, O mortem ſanctam, imò fœliciſſimā eius qui obdormit in domino, factū eſt autem hoc die 3. Auguſti, primo anno ab aſcenſione Chriſti, quàuis deinceps eccleſia feſtum Stephani huic trāſtulit poſt feſta natalitia Chriſti, vt dies ille ſanctus reſtauratæ ſalutis aliis etiā feſtiuitatibus illuſtrior redderetur: deinde etiam, quia protomartyr ille fuit martyrū omnium anteceſſorum, merito hic ab eccleſia producitur: præterea, quod cōmoditas ipſa vtriuſque feſti ſuadebat hoc ita fieri dicente Fulgentio, Heri rex noſter trabea carnis indutus, de aula virginalis vteri egrediens, viſitare dignatus eſt mundum: hodie miles de ergaſtulo corporis exiens, triumphator migrauit ad cœlum. Heri Chriſtus natus eſt in terris, vt Stephan⁹ coronaretur in cœlis. hæc enim nominis ſui interpretatio eſt, iuxta eundē Fulgentiū. Stephanus, vt nominis ſui coronā meruiſſet accipere, charitatem pro armis habebat per charitatē dei ſæuientibus Iudæis nō ceſſit, per charitatē proximi pro lapidantibus interceſſit, præſentibus charitatē exhibuit, venturis adhuc poſteris bonū & ſalutare reliquit exemplū. Ex iis omnibus patet, quomodo Stephanus coronā conſequutus ſit felicitatis ęternę. 4 Tantam quoq; fortiſſimi martyris ſanctimoniā multis miraculis dominus illuſtrauit. ſepulchrū eī & reliquias illius cuidā presbytero Luciano reuelauit, cui ſeptimo imperatoris Honorij anno Gamaliel, qui Paulū erudiuit in lege, apparuit, eiq; S. Stephani monu-

Pſal. 142. *Eccl.* 46. *Auguſt.* *Fulgent.*

mentũ in villa Caphar Gamala ostendit: & iuxta ipsum sepulchrũ Nicodemi nepotis sui, atq; filij sui Abibæ. Quũq; cœpissent fodere ad corpus S. Stephani, factus est terræ motus magnus, tanta cũ suauissimi odoris perfusione, quasi in paradiso fuissent illi qui laborabant & assistebant. ibi etiam septuaginta tres infirmi à variis languoribus sunt sanati. Au-
Lib.22. gu. in opere de ciui. dei, miracula multa refert, quę deus per sanctum Stephanũ fecit, in templis memoriæ sancti marty-
1 ris dedicaris, adhuc tempore suo. Quod etiam mulieri cui-
2 dam cæcę restitutus sit visus: Ad aquas, Episcopus quidã Senicensis à fistula liberatus est. Eucharius presbyter, ad reli-
3 quias S. Stephani sanatus est à calculo & quodam alio morbo lætali. Per intercessionẽ S. Stephani vir quidam magnæ
4 existimationis Martialis, ad Christi fidẽ cõuersus est. A podagra quoq; sanati sunt duo in ciuitate Chalame apud reliquias S. Stephani. In ciuitate Adurus, paruulus quidã à rota oppressus violẽtia & impetu boum, reuixit. Similiter & virgo Vestalis in vrbe Caspaliana, quum vestem suam misisset ad reliquias S. Stephani, interim defuncta: vbi primũ vestis
5 rursus mortuo corpori imposita est, rediuiua surrexit. Hipponis etiã in vrbe, qua Augustinus sedit episcopus, Bassus quidã Syrus pro filia sua orauit apud reliquias S. Stephani, & quum vestem ipsius quã secũ ferebat, mortuo corpori super imposuisset reuixit filia, quæ iã mortua erat. Ibidẽ filius Hirenæi defunctus, cũ oleo S. Stephani perunctus esset, resurrexit. Vnde dicit Aug. Si miracula sanationis tantũ (vt taceat cætera) scribendo prosequi vellet, quæ per hũc gloriosum martyrem sunt facta, multos super ea re libros sibi fore scribendos: quanuis neq; illa omnia conscribi potuerunt: sed ea tãtũ, de quibus testimonia & scripta allata sunt, vt inde in ecclesia denũtiarentur, Anni nondũ duo sunt. quando
6 in Hippone cœptũ est coli S. Stephanũ, & tamen miracula circiter 70. facta sunt tãtulo tẽpore, de quibus scripta oblata sunt, exceptis reliquis. Nanq; Aug. scribit ideo se miracu-
7 la exegisse ab hominibus scripta, vt in plurimorũ notitiã venirent. In vrbe Vzali plurima quoq; per illũ fiunt miracula. quumq; ibi fuisset Augustinus, mulier quædã Petronia à grauissimo longissimoq; morbo liberata est: & illa tunc pri-
8 mũ iussu August. tabellã affixit facti miraculi indicẽ, quod antea in vsu nõ fuerat. Mulier illa nobili loco nata, nuptãq; nobili,

nobili, habitauit in vrbe Carthagine. (lege miraculũ de anu lo.) Ad extremũ ait ille, quo decẽ fratres & sorores in Cæsarea Cappadociæ, matrem suam irritarint ad irã, quæ diris deuouẽs liberos suos, fecit vt membris omnibus ille tremerent, & ex iis duos Hipponis ad reliquias S. Stephani sanitati pristinæ restitutos iam supra diximus. Vbi ergo iam sunt neochristiani, qui nolunt sanctos miracula operari per reliquias suas? Qua de re alias plura. (Vide insuper pulchros sermones de S. Stephano apud Augustinũ in eius festo, & quæ notauit de protomartyre de quarta feria ca. 4.

9 Parte 1.

5 In prolixo illo sermone quem fecit Stephanus, oboriũtur quæstiones duæ: prior, quod hęc verba Stephani nõ videntur concordare cum verbis Moysi. Et hoc relegatũ volo ad scholas, quoniam plebi non admodũ conducit ad ædificationẽ. (Vide Aug. lib. decimosexto de ciuitatę dei. ca. decimoquinto, & in quæst. super Gene. Atq; si placet etiam B. Hieronymũ, super Gen. & inuenies quod petis.) Posterior quæstio talis est, Cuiusmodi nã oculis Stephanus viderit dominũ. Sunt enim qui putent hîc Stephanũ non tantũ humanitatem, sed etiam diuinitatẽ Christi vidisse, sicut de Paulo sentit Augustinus, quando raptus est in tertium cœlum. Veruntamen non omnino est hoc simile. Siquidem Stephanus non ita raptus fuit vt Paulus, quod etiam sensuum suorum potestate & viribus excidisset, sicut de se Paulus ait, Nescio in corpore an extra corpus: non potest igitur factum Pauli huc referri. & tamen videamus quomodo Stephanus cœlos viderit apertos. Augustinus in libro de cognitione veræ vitæ, ait corporalem visum nostrũ penetrare non posse amplitudinem aëris, quo nomine apostoli quoq; amplius videre dominum nõ potuerunt, quũ primum à nube susceptus est: non igitur Stephanus oculis corporeis videre potuit Christum in cœlis, quando nullius hominis visus vsq; in cœlum pertingere potest. Imò & concilium in quo Stephanus constitit, in aliqua domo fuit, vbi per tectum cõspicere nequiuit. Non vidit ergo ille Christum oculis carnis: sed intuitu hominis interioris, neq; in corporali, sed cœlo intellectuali. Eamq; sententiam plerique sequuntur doctores. Stephanum scilicet vidisse Christum in imagine quadam animæ suæ oblata, sicut & prophetæ visiones habuerunt, quibus tota vndique scriptura abundat. Sic Esaias vidit sedere domi-

Augusti. Hieron. Ad Paul. de vi. deũ. 2. Cor. 12. Aug. cap. 41. Act. 7. Esa. 6.

num super thronum excelsum, & Seraphin stare ex vtroq; latere. Si Ezechiel, sic Ioannes in Apocalypsi, sic pleriq; alij viderunt & intellexerunt significationes eorum, quæ videbant: non autem sic intellexit Pharao, quando vidit septem boues pingues ascendentes, & alios septem macros. neq; dubium est, potuisse hoc etiam ita fieri cum S. Stephano. Vltra hoc tamen potest quispiam cogitare, Stephanum etiam corporalibus oculis veram vidisse Christi humanitatem in cœlis, cuius ratio hæc est, quod ita habet textus, *Intendens in cœ*
Act. 7. *lum*: deinde quanuis noster aspectus per se in longum non tendat admodũ, tamen potest oculis nostris offerri res adeo lucida, vt eius visionem nulla impediat distantia. sic sol, luna & astra videntur. Quis enim immensam illam cœli à terra distantiam colligat? & tamen stellas in tanta claritate cernimus. Ita & sol iustitiæ Christus, secundum beneplacitum suum visibilem exhibere se potest ad quancunq; distãtiam. Nanq; sicut ille potuit in glorificato corpore visibilem se
Ioan. 20. præbere in propria forma, vt discipulis suis, & in aliena cõ
Luc. 24. spicuum offerre duobus euntibus in Emaus, & Mariæ sub
Ioan. 20. specie hortulani: ita propius siue longius exhibere se potest iuxta beneplacentem sibi voluntatem suam: neq; etiã immerito gratiam hãc exhibuit fortissimo suo athletæ Stephano, vt quando præcessor futurus erat omnium martyrum propter fidem Christi, in ipso martyres omnes pignus susciperent, certioresq; fierent diuinæ consolationis hîc in terra: quódq; post hanc vitam visuri eundem essent maximo cum gaudio in secula. Dominus deus nos quoque illius felicitatis participes facere dignetur per magnam suam misericordiam, Amen.

IN FESTO S. IOANNIS EVANGELISTAE,

Ioan. 21.

N illo tempore dixit Iesus Petro, Sequere me. Conuersus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine quis est qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset Petrus, di
Ioan. 13. *cit Iesu, Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Sic eum volo*

manere

manere donec veniam. quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur, & non dixit ei Iesus, Non moritur: sed, sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc & scimus quia verum est testimonium eius.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELII huius historia post ipsam domini resurrectionem contigit, quando octauo ab illa die septem discipulis in piscatu apparuit, cũq; illi pisces magnos centum quinquagintatres mirabiliter cepissent, deinceps cum pransi mane essent, & dominus Petrum pastorem cõstituisset super ecclesiam totam, eidemq; prædixisset, quomodo per martyrium moriturus esset. super hæc omnia hodiernum sequitur euangeliũ, quãdo dixit dominus Petro, Sequere me, vbi sic quærit Augustinus, Quur dicitur Petro, *sequere me*, nec dicitur cæteris qui simul aderãt? & profecto eum sicut magistrum discipuli sequebantur. Imò omnibus Christianis dictum hoc à domino, Qui vult venire ad me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. sicut ipsum sequutus est Matthæus. Respondetur, secundum quod verba hæc habent geminum intellectum, quæstio etiam hæc duplici via dissolui potest. Primũ intelligere vult Augustinus hanc sequutionẽ de passione & morte. paulò enim antè hìc Christus Petro prædixerat, eum martyrium subiturum, quando dixit, *Alius cinget te, & ducet quo non vis.* Iam itaq; peculiariter dicit illi, *Sequere me.* scilicet morte crucis quam ego pertuli. Nam etsi Iacobus Zebedæi, qui etiam vna hìc aderat, quoque sequutus est dominum & passus, tamen non crucifixus, sed tantum gladio morti adiudicatus. Ita Cyrillus hìc ait. Verbũ hoc etsi cõmuniter intelligi posśit, vt tanquam discipulus doctorem sequatur, sub ænigmate tamen ostendit vestigia & pasśionẽ Christi Petro sequendã esse, sicut & ipse Petrus scriptũ reliquit, Christus passus est, vobis relinquens exemplũ, vt sequamini vestigia eius. Atque sensus ille euangelio pulchrè conuenit, eo quòd porro intuẽtibus nobis cõtextum euãgelicũ apparet dominum dixisse Petro, *Quo ego vado, non potes venire modo, sequeris autem postea.* Quo verbo recusauit ille Petro mortis suæ sequelam, sicut Petrus

Augusti. *Luca 9.* *Mat. 16.* *Mat. 9.* *Ioan. 20.* *Act. 12.* *Cyrillus.* *1. Pet. 2.* *Ioan. 13.*

præſumpſerat ſe eũ & in carcerem & in mortẽ ſequuturũ. Quemadmodum igitur dominus Petro dixerat poſt cœnã, eum iam ſe non ſequuturum, ita eum iam poſt reſurrectio-
Chryſoſto. nem & prandium ſe ſequi iubet. Chryſoſtomus ſic ait, His verbis curam, & familiarem in eum affectũ oſtendit. Quod ſi quis percontaretur, quomodo Iacobus ſedem Hieroſolymis acceperit: reſpõderem. hunc totius orbis magiſtrũ præ-
Theoph. poſuiſſe. Theophylact⁹ inquit, *Sequere me*, hoc eſt, qui educo te ad prædicationem, & totum orbem in manus tuas trado, Voluit ergo Chriſtus dicere, *Sequere me*, hoc eſt, Ego te relinquo poſt me, vt geras vices meas, ſis meus vicarius, locum tenens & ſucceſſor. ſequere me in officio, &c. Vterq; etiam ſenſus ille verus eſt. ſuperior tamẽ mihi potior videtur, voluiſſe Chriſtum vt ſe Petrus ſequeretur corporaliter quo ſignificare voluerit etiam ſupplicium crucis, non ſecus atq; in veteri teſtamento prophetæ interdum verbis, alias
Iere. 18. etiam operibus prophetarunt, ſicut Ieremias quum deſcenderet in domum figuli, &c. 2 Conſtat etiam hoc, ibi Petrum corporaliter ſequutum eſſe dominũ, ſequitur enim,
Auguſti. *Conuerſus Petrus vidit diſcipulum quem diligebat Ieſus.* Authore nanq; Auguſtino, abeunte domino, & ſequente iam Petro, in ipſo itinere atq; comitatu ſequebatur & Ioannes, qui hoc loco ſe circunſtantiis quibuſdam deſcribit pro more ſcriptorum. ne videantur gloriolam venari & laudẽ. Cõſpicatus itaq; Petrus Ioannem ſe ſequentem, dixit ad dominum, *Domine, hic autem quid?* quæ interrogatio variis modis
Chryſoſto. intelligi poteſt. ſicut enim ſupra diximus, nonnulli putarũt his verbis Chriſtum voluiſſe ſibi Petrum vicariũ & rectorẽ ſuccedere eccleſiæ. Petrus autem Ioannem admodum diligebat, vnde & in euangelio ſæpe coniunctim cõmemorantur. Audiens ergo tanta charitatis argumenta à Chriſto, cupiebat & Ioannem tantorum donorum habere ſocium, at-
Chryſoſto. que præ cæteris omnibus præcipue reſpiciebat ad illum. Et quo ad hunc intellectum, Petrus nihil interrogaſſet de paſſione & morte Ioannis, ſed tantum de magiſtratu ſuperiore. quando enim iam Chriſtus magna communicauerat Petro, curamque demandauerat vniuerſi orbis, paſſionẽ quoque prædixerat ſuam, & ſic maiorem charitatem ei exhibuerat, cupiens illum ſibi contingere ſocium, dixit, *Hic autem quid?* Quærat aliquis, quur hic Ioannes meminerit cœ-

nę. Ideo nimirum, vt magnã illius fiduciam declararet erga dominum. in cœna enim non audebat ipse interrogare dominum, sed hanc prouinciam demandabat Ioanni, nunc vero, contradita sibi cura fratrum, neminem rogat qui suo loco interroget dominum. ipse iam loquitur magistro, tacente Ioanne. rursusq; rependere beneficium hic vult Ioãni, quod illi præstiterat in cœna. putabat iam cupere & Ioannem illud scire, sed magis esse pusillanimem, quã qui interrogare audeat. Quid multa? ij duo apostoli præ alijs mutuò sese diligebant. Communior tamen intellectus hic est, quum iam dixerat ei dominus vt se sequeretur in supplicio crucis, Petrus insuper scire volens cõsummationẽ vitæ dilecti sui condiscipuli Ioannis, interrogauit, *Hic autem quid,* scilicet passurus est? simul atq; enim dominus à cœna surrexerat, dixeratq; Petro. *Sequere me,* iamque Petrus eum sequeretur simul & Ioannes, qui facile cogitabat sibi nõ licere procul à Christo manere, vnde & occasionem Petro dedit interrogandi. Mitto hic, quod nonnulli putant Petrum illic quidem in cœna nimis fuisse temerarium, quando putabat nunquam fore vt dominum suum abnegaret, hic autem nimium quoque sibi sumpsisse, vt scire cuperet quid de Ioanne futurum esset. *August.* *Beda.*

3 Cæterùm dominus solita sapientia Petro hic respondet, vt ille tamen certi nihil haberet. prę sumptionẽ enim ei dum exprobrat, simul quod præcipuum erat iniungit, vt se sequeretur, & ait, *Sic eum volo manere, donec veniam. quid ad te? tu me sequere.* quasi dicere vellet, Hoc illud meũ est, neque ad te quicquam pertinet, vt illum diligas. id tamen omne inferius minusq; reputa voluntate mea: nam & ego eum diligo, sic ergo *Volo eum manere.* Verbum hóc iam olim etiam inter discipulos Christi variam semper habuit expositionẽ, intelligẽtibus nõnullis ipsum in Galilæa mãsurum, neq; profecturũ Romã vt Petrũ, cui vniuersis mundus administrandus cõmissus est, tantisper dũ & ipsum dominus educeret. Alij sic intellexerũt, *Sic volo eũ manere,* hoc est, quãdo tu pasione & cruce moritur⁹, meq; es sequuturus, ille alio mortis genere tranquillo & pacato moriet. Ad huc alij in eũ sensum rapiũt, quẽ alij fratres & discipuli habuerũt, Ioannẽ ita superstitẽ mãsurũ neq; moriturũ, donec ipse veniret. Veruntamẽ nec de ipso quidẽ Christi aduẽtu *Theop.* *August.*

cõuenit inter omnes. Quidem enim putarũt hîc Christum esse loquutum de suo aduentu ad excidium Ierusalẽ per flagellum Romanorũ, eò quod vixerit ille vsq; ad imperium Vespasiani. Sed hoc mirum dictu est quàm non conueniat, cum Ioannes tandem post Vespasianum sub Domitiano sit relegatus in Patmos, & deinde sub traiano mortuus. Annos siquidem ille natus erat vigintiduos, cum pateretur Christus supplicium crucis, & deinceps vixit adhuc annos sexagintanouem, ita vt colligerentur anni vitæ suæ nonaginta, quando iã numerabantur anni à parte salute centũ & vnus.

Hieron. Vide etiã Hieronymũ contra Iouinianũ. Fuerunt itaq; alij qui intelligebant mansurũ eum donec veniret Christus ad interficiendũ Antichristũ spiritu oris sui. Alij adhuc putarunt eum victurũ vsq; dum Christus veniret in iudiciũ nouissimæ diei. Et alij rebantur eum omnino nõ moriturum, quod ipse etiam euangelista insinuauit, dicens, *Exiit sermo inter fratres, quia discipulus hic non moritur.* & eundem sensum communi intellectu idem reiicit, quando infert, Non dixerat Iesus, *quia non moritur: sed, sic volo eum manere.* vidẽs

Chrysosto. enim, inquit Chrysostomus, discipulorum suspicionẽ, corrigit eam, tanquam quid dixerit non intelligerẽt. An autem mortuus sit Ioannes, & quid hîc vere sit sentiendũ, alia homilia declarabimus. 4 Quãdo nolebat se ex nomine suo hîc exprimere Ioannes, ex officio tamen insinuat, sigillum appendens euangelio suo, vt agnoscatur verùm hîc esse testimonium diuinæ doctrinæ. & ait, *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de iis, & scripsit hæc, & scimus quia verum est testimonium eius.* Multa hîc dicenda essent de maiestate euangelij Ioannis, quod hîc ostenditur fundatũ esse super ipsam veritatem dei, vt nemo de eo dubitare pręsumat. plerunque ita dici solet, Eadem optima quę & vltima. sic vltimus inter euangelistas Ioannes est, sed idem quoque perfectissimus. siquidẽ à tempore dominicæ ascensionis in cœlum vsque ad vltima Domitiani principis tempora per annos circiter sexagintaquinque, absque illo scribẽdi adminiculo verbum dei prædicabat, at vbi à Domitiano, qui secundus post Neronem Christianorum persequutor extitit, in exilium missus est, irrumpentes in ecclesiam hæretici, quasi in destituta à pastore ouilia lupi, Marcion, Cherinthus & Hebion, cęterique Antichristi, qui Christum ante Mariam

fuisse

fuisse negabant, simplicitate fidei euangelicæ peruersa maculauere doctrina. Testatus est eadē & ante Bedam Augustinus in prologo. Interfecto autē tyranno Domitiano, sub clemētissimo imperatore Nerua Ioānes rursus rediit Ephesum, ipsumq́; deinde episcopi Asiæ omnes & catholici rogarunt scribere, nonnihil de Christi diuinitate, qm̄ de eius humanitate satis iam scriptū erat à Matthæo, Marco & Luca. Ita triduanum ille ieiunium omnibus demandauit ecclesijs, vt dignè posset scribere. quo peracto tā sublime dedit ille suo euangelio principiū, vt impletus spiritu sancto, in hæc verba prorumperet, In principio erat verbum, & verbum erat apud eū, & deus erat verbū. Tam altum sumpsit ille sibi exordiū, quod si suscepisset paulo altius, transcēderet, inquit Augustinus, omnia cacumina montiū terrarum, omnes campos aëris, omnes altitudines siderū, omnes choros & legiones angelorum. nisi em̄ transcēderet ista omnia, quæ creata sunt, non perueniret ad eum per quē facta sunt omnia. Recte ergo per aquilā ab Ezechiele designatus est, & à se ipso in eadē specie visus, In medio & in circuitus sedis erant animalia quatuor, plena oculis ante & retro. Animal quartū simile erat aquilæ volāti. sicut enim aquila volucres omnes volatu superat & acumine visus, ita Ioānes altius ascendit in descriptione rerū diuinarum, & acutius vidit, quoniam ipsa suæ doctrinæ fluenta ex pectore Christi hausit, quādo super illo cōquieuit. ex eo fonte, in quo thesauri sapientiæ scientiæ omnes reconditi sunt, euangelium ille suum desumpsit: quid igitur mirum, si iuxta Augustinū trāscendit omnes? Hinc & Hieronymus ait Ioannē dicere ausum quod forte angeli nescierūt. quodq́; vere maximum est: reliqui euangelistæ facta Christi descripserunt, Ioānes nihil magis quam salutares eius sermones intonuit. ideóq; eum dominus cum fratre vocauit Boanerges. i. filium tonitrui, quoniam non de terra loquitur, sed cœlitus tonat cum tremore & horrore valido, ab admiratione diuinæ celsitudinis, mysteriorū quoq; dei & omnipotentiæ. Vt recte dixerit Augustinus, Ad me aures, ad illum cor leuate, vt impleatis vtrūq;. Ecce oculos vestros, sensus istos corporis leuatis ad ipsum euangeliū, ad ipsum euangelistam, cor autē leuandum ad dominum. Et in hac scribendi euangelij causa concordant Eusebius, Augustinus & Beda. Verùm alij aliā

August. *August. tract. 1. super Ioā.* *Ezech. 1.* *Apoc. 4.* *Ioan. 13.* *Col. 2.* *Super Malac.* *Mar. 3.* *August.* *Euseb.* *Hieron.*

quoq; rationem adducunt, vt Hieronymus, eamq; huiusmodi: quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ volumina, probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit, sed vnius tantum anni in quo & passus est, post carcerem Ioannis historiã texuisse. prætermisso itaq; anno, cuius facta à tribu exposita fuerãt, superioris temporis, antequã Ioãnes clauderetur in carcerem, gesta narrauit. (ideo recte dicitur euangeliũ Ioannis supplementũ aliorum euãgeliorum.) Quia ergo nos cũ cæteris fidelibus scimus, quia verum est testimonium eius, curemus per omnia recta fide intelligendo, recta operatione exercendo quæ docuit, ad sempiterna dona quæ promisit, peruenire, Iesum Christũ dominum nostrum, qui est in secula benedictus, Amen.

Beda.

HOMILIA SECVNDA.

DIES hodierna per vniuersam Christi Ecclesiam sanctus colitur apostolus & euangelista Christi Ioannes, & in missa euãgelium legiturquod modo audistis, illudq; verbis quidẽ, vt breue est, ita facile cuiq; apparet, intellectu tamẽ salutari plane succi plenum existit. cõmendat enim nobis priuilegiũ amoris præcipui, quo cæteris amplius meruit honorari à dño. Cõmendat placidã suæ carnis absolutionẽ, quã domino specialiter se visitante percepit. Cõmendat testimoniũ euangelicæ descriptionis, quod veritate diuina subnixum nullus fidelium dubitare permittitur. Tria hæc ferme præcipua sunt, quæ ad euangelium Ioannis pertinent, de cuius sublimitate superiori sermone dictum est. ideo enim per altiuolantem aquilã figuratus est, quod acutè adeo & sublimiter diuinitatem conspexit trium personarum præ cæteris euangelistis, qui tantum super terram humanitatis Christi ingressi sunt, ideoque & per terrestria animalia, hominem, leonem & bouem sunt designati: solus autem Ioannes cum aquila sua in altum cõscendit. siquidẽ & apud antiquos aquila ales Iouis & solis credebatur. Reliqua etiam duo digna sunt admiratione, & in ea plurimæ obortæ sunt de S. Ioanne sententiæ, quas hic breuiter enarrabimus, penit⁹ enim illas dissoluere nostræ intelligentiæ nõ est, sed omnes vires nostras superat, ideoque deo committendum, vsquequo dominum Iesum videamus sicuti est. Primo loco quæritur, An Ioannes ille euãgelista, & quomodo sit mortuus, cuius quæstionis

Beda.

nis occaſionem hodiernum nobis præbet euãgelium, ſiquidem quum iam dominus Petrum iuſsiſſet ſe ſequi, intulit inde de Ioanne, quod illum ſic manere vellet donec veniat. quæ verba ſic etiam intellexerunt fratres, quaſi Ioannes nõ moreretur. fuerunt itaque qui crediderunt Ioannẽ omnino non mortuũ, ſed inſtar Enoch ſublatum, ſicut & Elias curru igneo vectus eſt in paradiſum, qui ambo prædicabũt aduerſus Antichriſtum. eodẽ modo putarunt & Ioannem raptũ eſſe, atq; cũ eis prædicaturum, & Enoch quidem teſtimonium daturum ex lege naturæ, Eliam de lege ſcripta, & ex euangelica Ioannẽ. Et hoc aſtaruũt illi verbis Chriſti cũ dixit, *Sic eum volo manere donec veniã.* quare & corpus & reliquiæ nuſquam apparent. Et ea quidem ſentẽtia per hæc verba Ioannis non deſtruitur, neq; enim dicunt illi, nõ mori Ioannẽ, quod fratres iſti arbitrati ſunt, ſed huc vſque nõ mortuum, moriturum autẽ ſupplicio aliquo paſsionis pro Chriſto cum Enoch & Elia, qui ambo adhuc mortales eſſe perhibentur. (illa dicitur fuiſſe ſentẽtia Abbatis Ioachimi. renarrat Theophylact⁹ vt opinionẽ ſuo tẽpore famoſam. Gregorius Trapezuntius miro ingenio dicitur ſcripſiſſe librum, Ioannem nõ eſſe mortuum. ſequitur Franciſc. Maronis in quarto, diſt. 49.) Atqui ſententia illa cõmuniter non recipitur. principio enim Ioannes ipſe duos tantũ teſtes indicat eſſe reſurrecturos aduerſus Antichriſtum, quũ ait, Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducẽtis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo cãdelabra, in conſpectu domini terræ ſtantia. Quod ſi ipſe Ioãnes terti⁹ eſſet futurus, quur de ſe tacuiſſet? Quid qđ dilectiſsimo diſcipulo magna gratiæ fuiſſet iactura, ſi tamdiu gloria careret æterna, tandẽq; ſuppliciũ vltimũ expectaret in ipſa vſq; tẽpora Antichriſti. Quo etiã Chriſtũ in paſsiõe eſſet ſequuturus? quãuis oppoſitũ Ioachimi itidẽ ꝓbatu difficile eſt, eo ꝙ angelus dixit Ioanni dũ comederet librũ, Oportet te iterũ prophetare gẽtibus & populis & linguis & regibus multis. Alia ſententia quorundam eſt, arbitrãtium Ioannem ita manere viuum vſque in diẽ iudicij, quãdo veniet dominus iudicare viuos & mortuos. ei⁹ ſentẽtiæ multi fuere, ſicut teſtatur Auguſt. aiunt enim Ioannẽ curaſſe ſibi parare foueã Epheſi, & poſtquã diuina celebraſſet myſteria, fideles confirmaſſe, multaque ſalutaria monita protuliſ-

Gen. 5. *4. Re. 2.* *Theop.* *Apoc.* *Apo. 10.* *Auguſti.*

ſe, & poſt benedictioné & orationé in foueam illá ſiue ſe-pulchrum deſcendiſſe, atque ibi vt in lectũ ſeſe reclinaſſe, & iã eodẽ loco dormire ac interquieſcere, ita in ſomno ſepultũ. In eius rei argumentũ affirmant terram illic ſenſim ſcatere & quaſi ebullire, idq; eius anhelitu fieri. addit Au-
Beda. guſtinus, Viderunt qui locũ ſciunt, vtrum hoc ibi faciat an patiatur terra quod dicitur, quia & reuera nõ à leuibus hominibus hoc audiuimus. Verum neq; ipſi Auguſtino ſententia hæc admodum placet, cum poſsit deus ſtupendum hoc
Auguſti. miraculũ terræ ebullientis facere pro beneplacito ſuæ omnipotentiæ. Ait inſuper difficile eſſe creditu, Ioanné ideo ibi vſq; in diem iudicij dormire: parũ etiam cõuenire, dilectũ illum præ aliis diſcipulis, & qui ſupra pectus domini in cœna recubuit, tam diu ſopitum velut graui veteriq; ſomno, gaudiis deſtitui cœleſtibus: Petrum autem quã primum
Philip.1. à pondere & mole carnis huius liberauit per magnã martyrij ſui gloriã. Quur igitur S. Ioanné tam diu ſinat expectare? Petiit & Paulus diſſolui, vt eſſet cum Chriſto. nõ petierit auté idipſum dilectus Chriſti diſcipulus Ioãnes, aut voti compos factus nõ fuerit? quur obſecro mitiſsimus dominus debitam illi gloriam tã diu diſtulerit? facit huc ad hanc rem & probationem, quod opus nõ ſit expectare Ioannem
Apo. vl. ex hoc ad diem iudicij, ſed Chriſtum hic de alio aduẽtu eſſe loquutum, ꝙ ipſe Ioãnes ait in fine Apocalypſis, Dicit qui teſtimoniũ perhibet iſtorum, Etiam venio cito, Amen, etiã veni domine Ieſu. Librum autem hunc ſcripſit ille vltimis
Pſal. 119. annis Domitiani, quãdo tranſmiſſus fuit in inſulã Patmos. vnde colligitur, nõ multũ abfuiſſe aduentũ ſuum, qui quarto poſt anno factus creditur. (quãuis cõmuniter illa clauſula intelligatur de aduentu domini in morte cuiuſlibet, tãmen ſequitur propoſitum, quod etiã Ioannes optabat accelerari illum aduẽtũ, & ſic erat proximo moriturus.) Sic legimus etiã Dauidem clamaſſe ad dominũ, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, nimium incola fuit anima mea. Ecce hic Dauid in perſona iuſtorum omniũ conqueritur diuturnitatem temporum, quibus in hoc mortali corpore permanendũ ſit ſibi, quis iam dubitet miſere tanto tem-
Pſal. 41. pore vixiſſe hic Ioannem? aut non deſiderarit hoc idem il-
Hieron. le, vt potuerit dicere cũ Dauide, Sitiuit anima mea ad deũ fontem viuum, quando veniã & apparebo ante faciem dei?

Hieron.

Hiero. nihil addubitat Ioannem esse mortuum, quando in sepulchrum suum descendit: tam autem alienum fuisse eum ab omni mortis dolore, quàm à carnis corruptione. Verùm quid in corpore suo operatus sit dominus, hoc ille deo, cui arcana & occulta omnia notissima sunt, cōmittit. Et in hoc cōmuniter doctores cōquiescunt, atque August. ipse eo respexit, quanuis apertè adeo non expresserit Ioannem verè mortuum. siquidem & ipse sub lege fuit, omnibus autē hominibus statutum est semel mori, quando & Christus ipse mortuus est qui supra legem fuit, quanuis in quibusdā prærogatiuam nonnullis discipulis suis reliquerit. Nouit enim primum omnium Ioannes mortis suæ tempus, ideoque foueam sibi parari iussit, sicut ex Hieronymo & Beda docuimus. Deinde apparuit ei dominus Iesus iuxta petitionem suam & ipsius domini promissionem, quando dixit, Quum abiero, parabo vobis locū, iterum veniā ad vos, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, ibi & vos sitis. Vnde colligunt doctores Christum ad vnūquenque apostolorū venisse ante mortem suam, illámq; ei prædixisse. Ad hæc citra omnem dolorē mortuus est, sicut & Maria. argumento est, quod nō in lecto decubuit, sed vltro in foueam descendens mansuetissimè emisit spiritū. neque refragatur ratio, quoniam virgo ipse virgini Mariæ custos & tutor datus est à Christo sub cruce. vbi quidē gladius doloris pertransijt viscera Mariæ, quis neget etiam Ioannē in maximis fuisse doloribus? Itaq; ab eo dolorem mortis sustulit, sicuti & à Maria, iuxta sententiā Hieronymi aliorúmq; patrum. Præterea hac prærogatiua donatum est in morte corpus Ioannis, quod immune fuit ab omni corruptione, nō quidē ex propriā natura, quoniam id soli Christo cōpetit dicente Psalmista, Nō dabis sanctū tuum videre corruptionē, hoc idem ex gratia datū est sanctissimo vasculo Christi Mariæ, quod tenerrimū eius corpusculū, neque à vermibus absumptum, neque in lutum cōuersum est, quo nomine Maria arcę Noë & testamenti cōparatur, quod ea vtraque ex ligno Setim fabricata fuerat, cuius hæc natura est, vt nō putrescat. ideoq; & illa Noë arca tanto tempore durauit, vt Isidorus testetur eam aliquod milibus annorum stetisse supra mōtes Armeniæ. Non absimile lignum crescit & in Hybernia, quod nec vermes arrodūt, neque in eo araneæ texunt, sicut in Anglia

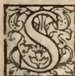
Hierony. *August.* *Apo. vl.* *Ioan. 19.* *Luc. 2.* *Hierony.* *Exo. 25.* *Isidorus.*

vidimus ipsi. Atque ideo vt alias Mariam arca designat, ita ipsius quoque (liceat interim sic dicere) imputrescibilitatẽ figurat. Et in hoc Christus Ioannẽ æquauit Mariæ, quoniã in sepulchro corpus eius inuentum non est, sed manna ex ipso resudans. Ad extremum, hoc (quod & ex superioribus cõsequitur) accepit Ioannes à domino, vt quamprimũ corpore & anima assumptus fuerit in cœlũ. nisi enim resurrexisset etiam corpore assumptus, illud vtique inhonoratum in terris non reliquisset; Christus, sicuti & miraculose reliquias sancti Stephani & aliorũ reuelauit, crucẽ quoq; suam, Geruasium & Prothasium Mediolani, sanctum Gereone a Coloniæ, aliósque sanctos innumeros. quando autem dilectissimi discipuli corpus non reuelauit dominus in terra, signum est, vestitum illum gloria & immortalitate in cœlis. Etiam quãdo templum domini, Maria, in æterna patria est exornatum, quis nõ credat hoc idem de templi illius custode Ioanne? Ad hęc miraculose suscitauit dominus Moysen, vt vna cũ Elia appareret in monte Thabor ad paruum tempus. Et quur nõ idem dilecto suo discipulo donarit in perpetuũ? Quod enim corpus Moysi nõ inuentum est, aliud in causa fuit, ne ad idololatriã alias procliuis, incitaretur gens Iudæorũ, quod periculũ metuendum nõ erat hic circa Ioannem. Præterea, in Christi passione leguntur multa corpora sanctorum, qui mortui erant, resurrexisse ex monumentis, & visa esse in sancta ciuitate, atq; apparuisse multis. Quod si igitur gratiã hanc multis patribus dedit dominus, vt corpore & anima resurrexerint cum Christo, age perfrica frontem, quisquis es adeo impudens, & dicere aude, eandem gratiam illam dilecto suo discipulo nõ contulisse. Quid itaque pluribus moramur? Mortuus vtique est Ioannes, iuxta illud Dauidicum, Quis est homo qui viuet & nõ videbit mortẽ? sed hanc ei gratiam dedit dominus, quod supplicio passionis non sit sequutus sicut Petrus & alij, sed ita quiete vixit permansitq; in Iudæa, vsque dum Vespasianus pararet excidium Hierosolymitanũ, vbi præmonitus ille à spiritu sancto, fugit in Asiam peruenítque Ephesum, vbi tandem reuersus ex insula Patmos, vegeta & solida senectute mortuus est: simúlque, vti iam meminimus, corpore & anima coronatus est in æterna gloria, quam & nobis concedere dignetur Christus Iesus in secula benedictus, Amen.

Hierony. *Matt.17.* *Deut.34.* *Matt.27.* *Psal.88.* *Chrysost.*

HO-

HOMILIA TERTIA.

SVPERIORI homilia dixim⁹ tria quædã præcipua hic de Ioãne nobis proponi, cõsignationem & cõfirmationem euangelij sui, mortem eius doloris omnis expertem, de quibus satis multa diximus. superest priuilegium amoris, de quo porro dicendum erit, quoniã præ cæteris discipulis hunc dilexit dominus, quanuis & alios omnes diligebat, secundum quod dixit eis: Sicut dilexit me pater meus, ita ego diligo vos. & paulò antè, diligite inuicem, sicut & ego dilexi vos. Et quanuis res hæc parum habeat dubitationis, quo ad alios apostolos, tamen si ad Petrum respiciamus, videtur nõnihil habere de quo ambigas, Vter charior fuerit domino. & Ioannem quidẽ peculiariter à domino esse dilectum, argumento est, quod vbicunque sui meminit, tantum discipulum cõmemorat quem diligebat Iesus, quasi peculiare de se argumentũ & veluti symbolum daturus charitatis. Ad hæc, quod euidentius potuisset dominus ei conferre dilectionis signum, nisi quod ex omnibus vni permissum est supra pectus cõquiescere dominicum? vnde sequitur, eum aliquãto plus fuisse à Christo dilectũ. Sed vicissim quoq; fundaméto nõ caret, Petrũ domino fuisse chariorẽ, eo ꝙ & ipse magis amauerit dominũ præ omnibus, quãdo & Christ⁹ sic eum interrogauit, Simon Ioannis, diligis me plus iis? in quibus & Ioãnes & cæteri erant apostoli. potiorẽ autẽ esse quis neget eum, qui Christũ magis diligit? quomodo illum quoq; diliget dominus. ita enim ait, ego diligẽtes me diligo. (sicut simpliciter ad simpliciter, &c. per topicã) ideoq; qui Christũ maximè dilexit, eũ vicissim ille omniũ maximè dilecturus est. Iam igitur quæstionis huius difficultatẽ cernimus, dum vtrinq; argumẽta posita sunt, inde multas quæsierunt patres sancti vias, quibus se ex hoc labyrintho extricarent, quorũ omnium sentẽtias hic referre & lõgũ nimis fuerit, & molestius quam ad ædificationẽ vestrã attineat. Quãobrem potissimã sententiã inducemus, quæ sic habet. Magis quidem dilexit dominus Petrũ Ioanne, nõ in seipso, sed suis tantũmodo membris, hoc est, in ecclesia fideliũ, quorum ille personam gerebat, vniuersalis à deo super ecclesiã pastor constitutus. Eãmque cõmunem ait esse Bonauentura sententiam, & si ita res haberet, Ioãnes absolute loquẽdo, charior

Beda. *Ioan.15.* *Ioan.13.* *Ioan.13. 20. & 21.* *Ioan.21.* *Prou. 8.*

fuisset domino, deinde beatior iam esset in cœlo quam Petrus, vnde aiūt illi, nō Petro, in eius rei argumentū, matrem à dño esse cōmendatam. Nos à publica bene trita via nō recedamus, dicētes sicut cōmuniter dici solet, absolute Christum magis dilexisse Petrū, quam Ioannem. sed quod ad humanam naturam, teneriori affectu amasse Ioānem. ad id intelligendum, pro repetito habere volumus quod in homilia quadam diximus dominicæ 19. à feriis pentecostes quomodo accipiendum sit, aliud alio charius esse. Christus ergo secundum humanitatem suam familiarius dilexit Ioānem prę cæteris, vltra hoc quod sibi sanguine iunctus erat, sicut & alij quidā. Ita aperte, inquit Bernardus, Petrus dilexit feruentius, diligebatur fortius: Ioānes amabat dulcius, & amabatur familiarius, vnde & ipse à dño tenerius est adamatus.

Tom. 2.

Bernard.

2 Eiúsque rei plurimas inuenimus rationes, quarum potissimæ quatuor se hic offerūt, 1, ob tenerā ipsius ætatē, natu enim hic omniū minimus extitit, & tempore passionis Christi, annorū erat tantū vigintiduorum. hoc autē humana habet cōsuetudo, vt tenerius amentur iuniores. ita in cœnobiis fieri solet inter viros & mulieres, ita siquis liberos multos habet, licet absolutē primogenitū plus diligat, natu minimum tamen vltra omnes maiori amore prosequitur familiaritatis. 2, Diligebat, inquit Chrysosto. Ioānem dominus magis familiariter propter ingenitā mansuetudinē, qua similior ille Christo fuit præ omnibus aliis. Petrus aliquāto superior fuit magísq; cōcitus mouebatur, Ioānes mitis planeque māsuetus erat, ita vt cōueniat in eum, quod de Moyse scriptum legimus, Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabātur in terra. Ita māsuetus fuit & Dauid, de quo dixit deus, Inueni virū secundū cor meū. de eo etiam scriptū est. Dauid sedet in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus. ille autē tenellus adeo est, vt etiam tactus nō admodum sentiatur. Huiusmodi mansuetudine ornatus fuit, S. Ioannes, quod ex dulcissimis suis epistolis satis liquet. si enim omnes euoluas vtriusq; testamenti libros, nullum inuenies in quo tantū de dilectione dei & proximi scriptum sit, & vbi charitas hominibus magis cōmendetur. Sic Augustinus ait, Quid valet charitas, omnis scriptura cōmendat, sed nescio an alicubi amplius quam in ista epistola commendatur. hoc (si me-

Chrysost.

Nume.12.

Psal.88.

2.Reg.23.

Aug. sup cano. Io. tract.5.

(si meministis) cōmendauimus, cum istam epistolā inciperemus, nihil in ea sic nobis cōmendari vt charitatē. Et si videtur alia & alia dicere, illo facit reditum, & ad ipsam charitatem omnia vult referre, quæcūque dixerit. ita placidissimus est iste suus loquendi modus, cum subinde dicit, filioli mei. Quando igitur māsuetus adeo ille fuit, mitis atq; benignus, tenerius à domino quoque dilectus est, quādo & ipse suauissimus mansuetissimúsque extitit inter filios hominū.

3 Neque etiam exiguæ rationis loco assignari solet priuilegium mundissimæ suæ virginitatis. ita enim de virginibus inquit Sapiens, Hæc est quæ nesciuit thorū in delicto, habebit fructū in respectione animarum sanctarū, hoc est, quando respiciet eam dominus remuneratione æterna. & Salomon quoque sic ait, Qui diligit cordis mūditiam, propter gratiā labiorum suorum, habebit amicū regem. Atque hæ rationes duæ sunt, quur dominus dilectissimam matrem suam Mariam Ioannis potius quam cuiquam cōmisit apostolorum, quoniam ipse magis cæteris conuersatus est cum illa. siquidem post eius tandem obitū curam suscepit ecclesiæ Asianę. Quarta dilectionis huius erga Ioānem causa est, ipsa intellectus sui subtilitas & acumen, quo dono donatus ipse est vltra alios, quod vel solo suo experimur euangelio, quo omnem Christi sermonem de sua diuinitate præ cæteris acutius descripsit, vt iam mirum non sit præceptorem, discipulum tantum tantopere dilexisse, quando etiam inter homines experimur chariores esse doctoribus discipulos, qui ante alios sunt studiosiores, quaobrem & Salomon dixit, acceptum esse regi seruum intelligentem & sapientem.

Hierony. *Beda.* *Sapien.1.* *Prou.22.* *Prou.14.*

3 Sequitur ex iis iam intellectus & sententia quæstionis, quam aliquis facere posset, quur ita Ioānes personam suam denotet, vt dicat, Discipulus quem diligebat Iesus, aut in hoc ne potiorem se aliis iudicauit, quasi qui plus gratiæ diuinæ accepisset quam Petrus: sequitur inquam inde responsum, quāuis hac circūstantia semet Ioannes descripsit, id tamen eo factum nō est. quod ideo se ex superbia digniorem ostenderet esse cęteris. siquidē non de illa dilectione loquitur quæ vestis est nuptialis, secundum quam quisque magis minúsve remuneratur in vita æterna, non de essentiali charitate, quæ dei gratia est, sed tantū de illa teneriore & familiari dilectione agit, ex qua Christus ei familiarior extitit

Matt.22.

quàm aliis: quãuis hic quoq; temerario ſtatuere nihil decernimus in eo, quod arbitremur Petrũ eſſentialiter eſſe Ioanne beatiorem. conſtat enim põderationem meriti cuiuſlibet hominis ꝓprie ſpectare ad deũ, iuxta illud, Spirituũ ponderator eſt dominus. Ioanni Chriſtus matrem ſuam cõmendauit, Petro eccleſiam. vtraque cõmiſſio præclara. Ita ſententiam noſtrã pro meliori parte indicauimus. vter autẽ ſit ſanctior, confidimus nos aliquãdo in illa futura patria plenius cognituros. id nobis cõferre dignetur Chriſtus per interceſſionem ſanctorũ apoſtolorum Ioannis & Petri. ¶ Principio huius homiliç cõmemorauimus, quomodo Auguſtin⁹ quæſtionem hanc credat eſſe difficilimam, & tamen eo declinat, vt dicat, Aggrediar in eius manifeſta miſericordia, cuius eſt occulta iuſtitia, de ſoluenda quæſtione tam ingẽti pro viribus, quas ipſe donauerit, diſputare. fundamentum inde ponit, cogitationẽ meditationẽmq; noſtram, quã pauperẽ hic vitam geramus in mortali iſto corpore, quod aggrauat animam: liberati autẽ per mediatorem Chriſtum, poſtquã ſuſcepimus pignus ſpiritum ſanctum, tũc ſanè vitam habemus æternam, ſed in ſpe tantũ. & ita generalis eſt apud doctores diſtinctio, eccleſiam geminã eſſe: alteram militantẽ, quæ cõtinuo cõflictu & pugna exercetur aduerſus diabolũ, carnem & mundũ, ſicq; vitam hominis ſuper terrã militiã eſſe perhibet Iob: (ita enim ſecundũ cõmunem tranſlationem legitur, quãuis Auguſtinus ſeptuaginta ſequutus, tentationẽ legat) triũphantem alteram, quæ doloribus atque laboribus, ærumnis & lachrymis omnibus ſuperatis, feliciter iã regnat in cœlis. 4 Ad hoc fundamẽtũ, quod multis verbis proponit Augu. ſtatuit ille quçſtionis iſtius ſolutionẽ, & ait primo, Quia Petrus perſonã gerit catholicæ eccleſiæ militãtis in terra, ob ſuum inter apoſtolos primatũ. illa enim quæ ſuper Chriſtũ fundata eſt, in Petro ſuſcepit claues, hoc eſt, ſoluendi ligãdique poteſtatem: illa autẽ triumphans figuratur in Ioanne, quia ex gratia nomen ſuum traxit. Itaque nunc Chriſti verba conſideremus, Sequere, inquit ille, tu me. quo omne: qui hic viuunt admonentur Chriſtum ſequi, ipſum ſequendo forti animo omnia huius mundi mala ſuſtinere, ſicut inde docuit Petrus, Chriſtus pro nobis paſſus eſt, nobis relinquens exemplũ, vt ſequamur veſtigia eius. Ad Ioannem verò ait ille, velle ſe eum ſic manere, donec veniat retribu-

Prou. 16. *Auguſt.* *Sapien. 9.* *Iob 7.*

retributurus ei bona æterna. Et in hac quidem vita multis miseriis oppressa, quo magis cum Petro diligimus deum, omníque patientia sequimur Christum, eo facilius à malis liberamur. Verùm hic interim nos dominus minus diligit, sed Ioannem beatum illum plus amat. & tamen Petrus, hoc est, homo in terra militans, debet deum diligere vt qui maxime, quatenus ab hac mortalitate liberetur. Ioannes autem diligitur, vt in hac immortalitate conseruetur. Commune & receptum hoc alias etiã est apud doctores, imperfectam esse in hac vita charitatem, in illa æterna denique perficiẽdam. sublata enim tum fide, tum spe, sola charitas augebitur. quæ etiam ratio est eius, quod de Ioanne Christus dixit, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed tamen minimus in regno cœlorum maior est ipso. Quando Ioannes adhuc Petrus erat, militans in hac vita, minor quoque fuit dilectio sua quolibet minimo in cœlo. Verum cum iam mortuus est, factus Ioannes in ecclesia triumphante, aucta est illi charitas sua, ita vt post Christum & Mariam thronum in cœlo summum sit consequutus. *1. Pet. 2.* *1. Cor. 13.* *Mat. 11.*

¶ Diceres, Si Ioãnes vitam significat felicitatis æternæ, magis ille diliget deum quàm Petrus hic. Sed propterea, inquit Augustinus, dictum est, volo eum manere, id est expectare, donec veniam: quoniam & ipsum amorem, qui tunc multo amplior erit, nondum habemus, sed futurum expectamus, iuxta illud quod Ioannes ipse ait, Nondum apparuit quid erimus, scimus autem quod quando apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est. Ita magis amat Petrus, dum quotidie misericordiam orat, ipseque interim minus diligitur, eo quòd minus nos diligit Christus afflictos quàm beatos. Vnde Augustinus, omnia trahit ad sensum mysticum, quum tamen regula sit in theologia, ita mysticanda esse scripta, vt litera non omittatur, sicut fecit Origenes de paradiso. & hæc regula facit vt reliquerimus Augustinum, & sentẽtiam priorem velut æquabiliorẽ amplexi sumus. alij intelligunt vitam actiuã & cõtemplatiuam, nec ij longe sunt ab August. Quocunque modo res perpendatur, videbimus magno priuilegio donatum à Christo Ioannem, eo quod ipsum prę omnibus discipulis dilexit. vnde & legimus apparuisse ei Christũin vltimis vitæ suæ dieb⁹, dixisséque, Veni dilecte mi, tempus est vt epuleris cum fratribus *Augusti.* *1. Ioan. 3.* *Regula.*

tuis: Ioannem quoque respondisse, Venio lætus, quãdo inuitatus sum ad conuiuium tuum, meque à te inuitatum, est quod gaudeam & simul tibi gratias agam. Ad illud ineffabile conuiuium salutis æternæ, nos quoque perducere dignetur Christus Iesus in secula benedictus, Amen.

HOMILIA IIII.

Valde honorandus est beatus Ioãnes, qui supra pectus domini in cœna recubuit, ait ecclesia in præsenti festo.

Qvae in præsentiarum vobis verba proposuimus, sanctæ matris ecclesiæ sunt, quibus hodie vtitur in solennibus sacris S. Ioannis, de quibus vt aliquid auxiliante dei gratia fructifere loqui, possimus. Mariam misericordiæ & gratiæ omnis parentem vnà mecum inuocate, cum Gabriele dicentes, Aue gratia plena, &c.

¶Omnes nos hodie ecclesia admonet S. Ioannem euangelistam ardẽter magnoq; desiderio colere, quod & filij eius, modo non degeneres, omnes faciunt. nihil enim hîc nobis sumimus de neochristianis, quorum vel in hoc vno insignẽ cernere licet tum cæcitatem, tum stultitiam, quando in preclara quadam ciuitate in reliqua sapientia mundi & omni administratione politica, supra reliquas Germaniæ ciuitates admodum laudata, statuerunt omnes apostolorum dies festos haberi debere, hoc vno excepto, quẽ ex ordine festorum sustulerunt. Quod quis non videat opus esse Antichristi, qui iuxta nominis sui ratiõẽ per omnia futurus sit Christo contrarius? ideoq; quũ Christus honore magno Ioannem dignatus sit extollere & præ cæteris dilexerit, ita fieri oportet, vt Antichristus in suis mẽbris diuersum aggressus, Ioannem minus reliquis colat. & huiusmodi ineptias sibi assumunt sapientes mundi huius, vt omnes Christiani iam videant verum esse illud Pauli, Quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Videte vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat sapientes. Et inde, Sapientia huius mundi stultitia est apud deum. Scriptum est enim, Comprehendã sapiẽtes in astutia eorum. & iterũ, Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. Vsque adeò excæcari solent,

1.Cor.1. *1.Cor.3.* *Iob 5.* *Psal.92.*

lent,qui propria freti ſapientia,ſe ſegregãt ab eccleſia fidelium. Sicut & alia ex inſignioribus ciuitatibus,ſtatuit aliquẽ non plus quam par calceorum dare debere virgini quã vitiarit. Vah ſtoliditatem & amentiam hominum, veſtramq́; dæmones in ſuggerendis malis impietatem,qui tam prudẽtes & ſapientes homines quo non redegiſtis? Sed ex ipſa ſua ſuperbia hoc eis cõtingit,quod dominus prædicit per Eſaiã prophetã, Peribit ſapientia à ſapientibus,& intellectus prudentium abſcondetur. Atque per Abdiam, Perdã ſapientes de Idumæa,& prudentiam de mõte Eſau. Hæc eo vobis lubentius dico,vt ne offendamini in iſtis magnatibus, qui dilectiſsimi diſcipuli Chriſti Ioannis feſtũ abrogarunt,cæci ipſi & cæcorum duces,quorũ cæcitas & ſtultitia excæcauit eos, impletis ita in ipſis Chriſti verbis, Abſcondiſti hæc à ſapiẽtibus & prudentibus,reuelaſti autem ea paruulis. Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Vt autem funditus intelligatis, quibus quantiſq́; priuilegiis delictum ſuum diſcipulum dominus donarit, ex ordine ſingula vobis recitabimus iuxta ſacrarum literarum teſtimonia. Neminẽ enim ex ſententia Chryſoſtomi mouere debet,quod ex contempta regione Galilæa, & ideo viliſsimo Bethſaida natus eſt, pauperculi piſcatoris filius, ab adoleſcentia conuerſatus in ſtagno,retibus ſibi victum quæritans, ignarus omnis peregrinæ doctrinæ & ſcientiæ. hęc inquam conſiderare nemo debet,ſed potius quantum & quomodo immenſis eum dominus dignatus ſit donis. ¶ Et principio quidem Ioannes ille virgo à domino vocatus eſt ad apoſtolatum ex ipſis nuptiis, quod poſt Hieronymum Beda ſic commemorat: Tradunt hiſtoriæ,quod eum de nuptiis volentem nubere vocauerit, & propterea quem à carnali voluptate retraxerat, potiore ſui amoris dulcedine donauit. Inſuper hæc quoque doctorum ſententia eſt, nuptias illas quas dominus verſæ in vinũ aquæ miraculo cohoneſtauit,fuiſſe Ioannis,ſicut in die triũ regum dici ſolet. Nec quiſquam ideo Ioannem culpare debet,quod vxorem ducere voluit: quoniam tunc dilatatio ſidei generatione liberorum & prolis multiplicatione augebatur: & ideo Ioannes ignarus adhuc gratiæ incipientis, ad matrimonium conſenſerat. Verùm interim animus eius nimirum ita diſpoſitus fuit, vt Saræ filiæ Raguelis, quæ dicebat in corde ſuo, Tu ſcis domine, quia nunquam concupiui

Eſa.29. *Chryſoſt.* *Hieron.* *Beda.* *Ioan.2.* *Thob.8.*

virum, & mundam seruaui animam ab omni concupiscentia. Virum autē cum timore tuo, non cum libidine mea concupiui suscipere. Quamprimum igitur Ioannes intellexit nuptos in domino longe honestius nasci per verbum dei quam per carnem, dicto citius sese ad Christum conuertit in vita deo beneplacita. Et hoc est quod Hieronymus ait eum esse à deo vocatum ex nuptiis. Neque enim ab illicito quæstu vocauit hunc, vt Matthæum à telonio: vel etiam à
Lucæ 5. licito, & tamen à deo non instituto, sed honestissimo coniugij statu à deo ordinato. Siquidem Ioannes ex sententia
Augusti. Augustini, Gregorij, & Bedæ, vitam significat contemplatiuam, à cuius suprema diisque proxima functione, coniu-
1.Cor.7. gium admodū abstrahit: iuxta illud Pauli, Mulier innupta & virgo, cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta, & corpore, & spiritu: quæ autē nupta est, cogitat quę sunt mundi, quomodo placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestū est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum
c. Rursus. obsecrādi. Vnde colligimus primo, & honestam & deo be-
c. cōsuluit. neplacentem esse virginum. Vestalium castitatē, qua se cer-
c. insinuante. tis votis astringunt, ne in cultu diuino impediantur: deinde
extra recte decretum esse ab ecclesia, eos qui matrimonium inter
qui cleric. se cōtraxerint ante muuam commistionē posse alterū etiam
vel vocu. sine alterius cōsensu, cœnobium intrare ad viuendū sub regula. 2 Deinde ponderatis iis, facilè constat quantum deo placuerit virginitas Ioannis, quem quia Christus ipse à nuptiis vocauit, nónne eam habuerit gratissimam summæque placentem? Certe per hoc ille factus est diuinæ sapientiæ & spiritus sancti vas electissimū. vnde & ob munditiē & virginitatē suā præ cæteris à domino dilectus fuisse merito creditur, quamobrem Christus ipse eum in cœna super pectus suum reclinare passus est: vbi ex ipso dominico pectore tāquam fonte diuinę sapientiæ vberrimo, sanctissimę doctrinæ hausit fluenta. hinc etiam euangelista factus est omnium perfectissimus, reliquos procul à se relinquēs, eo quod nul-
Eze. 28. lus tam alta & sublimia de diuinitate Christi scripsit, atque
& 17. vnicus ille, quo nomine figura aquilæ designatus est à propheta. Imo hic ipse, aquila illa grandis est, magnarū alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit
Esa.52. ad libanum & tulit medullam cedri. Hic ille euangelista

fuit,

fuit, de quo Esaias dixit Ecce intelliget seru⁹ meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & erit sublimis valde. Vnica aquila extitit quę per mediū cœli volauit, vt recte de eo cantet ecclesia, Volucrē hanc sine termino & meta euolare, quo nemo prophetarū vsquā pertigit. Quid multa? nullus homo satis emeditari & cōsiderare valet sublimitatem sanctissimorum, planeq; diuinorū sensuum, quibus euāgeliū Ioannis vndique scat. Vsque adeo ille per continentiam suam virginalem aptior factus est ad suscipienda diuinæ sapientiæ sacramenta: quoniam in maleuolam animā non intrabit sapētia, & spiritus sanctus nō habitabit in corpore subdito peccatis. Ita videmus quomodo Ioānes virgo à domino vocatus, factus sit apostol⁹ dilectissimus Christo & euāgelista supremus. Ad hæc cōsidera, quomodo anima sancti Ioannis vsq; adeo super omnes homines illustrata fuit, vt ipse fuerit & prædicator & doctor, seu scriba & euangelista & propheta. ipsum enim multis annis prius prædicasse, quā relegaretur in insulā Patmos, iam supra docuimus. Insuper & scriba fuit. ideo enim epistolā scripsit canonicam ad Christianos, tribus epistolis distinctam: sicut Petr⁹, Paulus, Iacobus & Iudas Thadæus fecerunt. ad hæc & euangelium scripsit, vti iam meminimus. At super hæc omnia donum etiā habuit prophetiæ, quando scripsit Apocalypsim, in qua ei dominus statū reuelauit Ecclesiæ nascentis & imminentis Antichristi. Quo etiā ille omnes noui testamenti scriptores antecellit, quod solus librum iustum condidit prophetiæ, sed neque alius præter hunc euangelista vltra euangelium suum epistolam scripsit canonicam. Et licet insuper Lucas Acta descripsit apostolorum, iste tamen liber historicus longe inferior est, hoc ipso Ioannis, quo reuelauit ei dominus cuiuslibet Ecclesiæ statum præcipue illarum septem. Ita iam liquet Ioannem fuisse prædicatorem, scriptorem, prophetam & euangelistam.

Apoc. 8.

Sap. 1.

3 Sequitur etiam ex illi. Quando scilicet Ioannes ita peculiariter præ cæteris virgo à domino electus est, quo nomine ille vicissim amplius ab eo dilectus est, maximum etiam ipsi impendit honorem, qui in hominē potuit conferri super terris, in hoc quod matrem suam sub cruce iamiam moriturus ei commendauit: qui si non virgo fuisset, vtiq; ei matrem non commisisset, virginem quoque sanctissimam.

Virgo fuit & Ioseph, virgo Christus & virgo Ioannes, atq;
Ioan.19. ij tres curã habuerunt Mariæ. quando igitur Christus Ioan
Hieron. ni quod habuit charissimum, committere veritus nõ est, &
illi honori maxime fuit, & argumentum quoque extitit suę
sanctitatis, quod virginem virgini commendauit, quæ com-
Ioan.19. missio quam fuerit honorifica, testatur euangelista ipse,
quia cum videret Christus Mariam stantem, & discipulum
quem diligebat, dixit matri suæ: Ecce filius tuus. deinde di-
cit discipulo, Ecce mater tua. Quibus verbis testatus est
Christus, Ioannem filium futurum Mariæ, qua gratia quid
F. Maro- sublimius, quid pręstantius, quidve dignius in eum confer-
nis Brian re potuisset? (Subtiles disputant, an Christus transferre po
so. tuit relationem filiationis in Ioãnem, ita quod vere & rea-
liter fuerit eius filius, sed hæc in scholis.) Deinde Mariam
quoq; sequentibus verbis cõstituit matrem Ioannis. Quod
donum nõnne vere maximum extitit, Ioannem sub cruce
fratrem Christi filiúmque factum esse Marię? postea osten-
dit euangelista Ioannem hic commissioni Christi satisfe-
cisse. Sequitur enim, Ex illa hora accepit eam discipulus in
sua, hoc est, ita ei inseruiuit, ita eam coluit, vt si mater sua
propria esset. 4 Sicut itaq; iam audiuimus, magnis Ioãnes
ille à Christo donatus est priuilegiis: quoniam virgo ab eo
electus est, præ cæteris à domino dilectus: ad hæc super pe-
ctus domini recubuit, ante & super alios illustratus est di-
uina sapientia, quam ob rem eximius factus est euangelista,
excellens prædicator & doctor, prophetarum summus no-
ui testamenti, & in reuelationibus accutissimus, cũ quo etiã
angeli locuti sunt familiarius, & in eius curam Maria com-
mendata est. in morte quoque quanta susceperit priuilegia,
alia homilia iam supra dictum est, & totum vndique euan-
Mat.17. gelium plenissimum est, quomodo semper sibi Christus
Mat.26. Ioannem vti coniunctissimum sociarit in sua transfigura-
Act.3. tione & in monte Olíueti, in resuscitatione mortuorum, in
resurrectione, & in iis quæ cum Petro post resurrectionem
peregit, & spiritus sancti missionem: ita ille non apostolus
tantum, propheta & euangelista fuit, sed etiam martyr:
vbi quid susceperit gratiæ & auxilij à deo breuiter recen-
sebimus. Quum Domitianus alteram persequutionem mo-
liretur aduersus Christianos (prima enim à Nerone facta
erat) Ioannes quoq; tantus in Epheso, ductus est Romam:
ibique

ibiq́ue iuſſu imperatoris ante portam Latinā adductus, detonſus, flagellatus, in olei feruētis lebetē ſeu dolium impoſitus, illæſus tamē exiuit: deinde inſulam Patmos ex Cicladibus vnam relegatus eſt. Milites fratres Rhodij ferunt eam inſulam à Rhodo nō admodū diſtare, iamq́; Palamum dici. ibi(authore Hieronymo) librū ſcripſit Apocalypſis. Scripſit ad illum & Dionyſius epiſtolā valde elegantē, vbi ſic ait, Saluto te ſacrā animā dilectiſsime, euāgelij ſolē, clariſsimū radium. denuntiat ibidē ei fore, vt liberatus ab exilio, redeat in Aſiam, ſibiq́; hoc diuinitꝰ eſſe reuelatū, quod & factū eſt. Tyrannus enī Domitianus eo anno occiſus eſt, & Nerua ſucceſſor eius omnes ipſius ſentētias & conſtitutiones aboleuit. vnde factū eſt, vt Ioannes quoq; reuerteretur Epheſum, vbi veniētem populus cū magno gaudio excepit, clamans, Benedictus qui venit in nomine domini. ibi etiā in ingreſſu ciuitatis Druſianā reſuſcitauit mortuā, aliáque miracula multa in nomine Chriſti operatꝰ eſt. tātamq́; hominum multitudinē conuertit ad fidē, vt pōtifices idolorum ſeditionem in plebe cōcitarent. Quumq́; Dianæ templum magnificentiſsimū per preces Ioannis corruiſſet, Ariſtodemus cōtentus erat, ſi Ioannes lætale poculū veneni ſine damno biberet: quod & ille non abnuit. Vt autē Ariſtodemus horrorem Ioanni ex aliorum exēplo & periculo cōcitaret, impetrauit à iudice duos reos vinctos ſibi dari, quibus ille venenum coram Ioannes & omni populo potandū dedit, qui & in ipſo articulo mortui ſunt: Ioannes facto ſuper illud ſigno crucis, bibit ſine omni nocumēto. Vnde exclamauit totus populus, Vnus deus eſt deus Ioannis, Ieſus Chriſtus. Ariſtodemus autē inſuper à Ioanne petiit horum duorum mortuorū reſuſcitationē, & Ioannes oblato ei pallio ſuo, iuſsit ipſum illud in nomine Ieſu mortuis imponere, qui ſtatim ſurrexerūt rediuini. Ibiq́; etiam Ariſtodemus credidit, & baptizati ſunt vltra duodecim milia hominum. Hinc cepit originē laudabilis illa Chriſtianorū cōſuetudo, vt poculū, aut, vt ipſi dicunt, amorē Ioannis inter ſe bibant feliciſsimę recordationis. Cęſar Maximilianus de hoc dicere ſolebat, cōiuges duos in Carniola fuiſſe, qui mutua cōuētione facta de ſuſpēdio in cellario, ad vltimū deceſſum tamen benedictionē biberunt ſeu poculum Ioannis. ſtatimq́; eis omnis de ſuſpendio cogitatio receſsit, ipſiq́; deinde dcū

Hieron.
Dionyſ.
Euſebius.

Alij quidē nonagenarium asserunt. magnificarunt, & sanctum Ioānem qui peruersi propositi sui cogitationem eis ademerat. Sanctus Ioannes multa insuper adhuc miracula operatus est, vixitq́; ad Traiani tēpora, annis sexaginta octo post Christi passionē, & āno ętatis suę octogesimooctauo felix ex hoc seculo secessit. Vos igitur plamente magnoq́ue affectu veneremini Si. Ioannem apostolum & euangelistam Christi, quatenus &c.

IN DIE INNOCENTIVM MARTYRVM EVANGELIVM.

Matthæi. 2.

IN ILLO *tempore, Apparuit angelus domini in somnis Ioseph, dicens, Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in AEgyptum, & esto ibi vsquedum dicam tibi. Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdēdum eum. Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in AEgyptum. Et erat ibi vsque ad obitum Herodis, vt impleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentem, Ex* Osea 11. *AEgypto vocaui filium meum. Tūc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tēpus quod exquisierat à Magis. Tunc* Iere. 3. & 31. *impletum est, quod dictum est per prophetam Ieremiam, dicentem: vox in Rhama audita est, ploratꝰ & vlulatus multus, Ra-* Thre. 1. *chel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.*

HOMILIA PRIMA.

IDEO puer Iesus in terris natus est, vt egestatē, miseriā, & mortē pateretur. Ad eā rem quāprimum se accōmodauit, primaq́ue statim infantia cœpit in peregrinas regiones commigrare. Hoc quoq; mox declarauit quale bellū gesturus esset in mundo, dū pueros innocētes occidi passus est propter se. prius enim illi mortui sunt quā loqui inciperēt, ante sanguinē quē lac profuderunt. At nos ipsum principio textū euāgelij aggrediamur, ac deinde de puerorū istorū tū innocētia, tum sanctimonia disseramus. 1 Quū iā magi tres sua munera Christo obtulissent, rursusq́; abiissent domū profecti, apparuit angelus dñi in somnis Ioseph, & dixit, *Surge, tolle puerū, & matrem*

matrẽ ei⁹ &c. Apparuit inquã angel⁹ Ioseph. vbi Theoph. ait, perspici causam desponsatæ virginis Mariæ, nimirũ vt *Theop.* diligentius eo Ioseph matrẽ curaret, & puerum in hac profectione AEgyptiaca. quãuis quod apparuit ei angelus, magnum etiam argumẽtũ fuit sanctitatis ipsius, quodque colloquio dignus esset angelico. Et quum in somno ligatę sint vires sensuum exteriorũ, aptior etiã redditur homo diuinis reuelationibus suscipiendis & intelligendis. Neq; enim suspicandũ est, Iosephum incertiorem habuisse reuelationem antiquis patrib⁹, & id cõtra Glossam, quæ existimat angelũ apparuisse ei in nocte propter eius dubietatẽ. ideo viso hæc *Gen.* 41. nõ in somnio facta est, sicut illa Pharaonis & Nabuchodo- *Da.* 2. 4. nosoris, sed quando ille mẽtem suam penitus auertit ab exteriorũ sensuũ vsu, magis etiã factus est idoneus citra omne impedimẽtum, sublimia illa & diuina mysteria cognoscere. ita enim vsu venit multis, vt quod inuenire nõ poterant vigilantes, intelligant dormiẽtes: cuiusmodi etiam reuelatio- *Num.* 2. nem Balaã habuit, quando ait, Dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit adiutor sermonũ dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius. *Luc.* 1. Cadere intelligit ibi dormire, quãdo exterioribus illis ocu- *Lib.* 12. lis clausis, interni isti aperiũtur intelligẽtię. Quæras, Quur *super Ge.* non Iosepho vti Zachariæ in vigilia apparuerit? Respõdetur, Quia, sensibilis visio est propter intellectualẽ, secundũ Augustinũ. ideo Zachariæ visibilis apparuit, vt cognosceret quid interius de suo sentiret filio. Iosephum autẽ oportuit ex interno sapere intellectu, & capere illud quod agere deberet foris: ideo reuelatio sua ab interiori parte cepit initium. 2 Ait autem angelus, *Surge, tolle puerum & matrem eius.* Surge, euigila, estoque robustus. quo verbo fugę, celeritatem significare voluit & tarditatẽ excludere, neque dixit, Accipe vxorem tuam, sed matrem eius, quoniam suspicio soluta fuit, & iustus per miracula in partu probauit ex spiritu esse omnia. id ille colligit ex apparitione stellæ, ex iis quæ Simeon & Anna prophetauerant. hinc etiam Hilarius dicit. Quum desponsatam iusto significabat, eam *Luc.* 2. cõiugem appellauit: sed post partum mater tantum IESV ostenditur, neq; amplius Ioseph vir Mariæ dicitur. *Fuge in AEgyptum, & esto ibi donec dixero tibi.* Ecce quomodo etiã supremus pastor fugit, vt ne quis miretur interim & vi-

carios ei⁹ fugere. quod quádo poſsint licite facere, alia ho-
Tom. 2. milia diſſeruimus. poterat enim dominus. Herodis euadere
ſæuitiam etiamſi cóprehenſus ab eo fuiſſet, ſicut effugit &
iſtorum manus in Nazareth, qui eũ de monte præcipitare
parabant. ſic deinde conſultum fuiſſet ſaluti & vitæ horum
Luce. 4. paruulorum. Voluit autem ille locum præbere crudelitati
Herodis, fieriq́; permiſit cædẽ tot innocentũ puerorũ, ad
Chryſo. æternã ipſius damnationem, & illorũ gloriam. Chryſoſto.
quoque ſic ait, Multo potius fuiſſe videatur in manus eum
Herodis incidere, nec tamen quũ incidiſſet, latere, ſed claro
prorſus diuinitatis auxilio vindicari. Verùm hoc modò re-
bus impletis creditum nõ fuiſſet, verè illum ſuſcepiſſe car-
nem, tantiq́; hodie myſterij ſacramenta mutarent, & ideo
dominus humanitatem ſuam multis voluit efficaciter pro-
Hebr. 2. bare, iuxta illud Pauli, Debuit per omnia fratrib⁹ ſimilari,
vt miſericors fieret. Quanuis & hæc ratio ſubeſt, quod hic
ipſo facto docere voluit, ſuos dũ ad mortẽ inquiruntur, fu-
gere poſſe, ſicuti deinceps expreſsis docuit verbis, vt ſi per-
ſequutionem ſuſtinerent in vna ciuitate, fugerent in aliam.
Et adhuc tamen ſuſpicari poſſes nondum tibi ſolutum eſſe
dubium, quod deinceps tamẽ manus euaſit Nazarenorum:
Luce. 4. quur ergo non etiam hic? Reſpõdetur Chriſtum hic infan-
tem adhuc recens fuiſſe natum, quando propter nos huma-
nitatem ſuam humanis debuit probare defectibus: quando
autẽ maturior ętate factus eſt & prædicauit, oportuit eum
doctrinam ſuã miraculis quoq; confirmare: quod tunc factũ
eſt, quando miraculoſe per mediũ eorũ trãſiens ibat. Quæ-
Matt. 1. res amplius. Quur non dixerit angelus Ioſeph, quandiu ſibi
in AEgypto manendum eſſet. hoc ſanè non ideo non ape-
ruit, quod neſciuerit ipſe, ſed vt (quum antea denuntiaſſet
Ioſepho, dei filium ex Maria naſciturum) in eo pietatẽ ex-
citaret, & ipſum paratiorẽ faceret ad omnia, ita vt neceſſa-
rium nõ eſſet tẽpus ei conſtituere mãſionis. ſatis enĩ hoc e-
rat pio viro noſſe voluntatẽ dei, qui ipſum per angelũ ſuũ
conſtituebat filij matríſq; curatorẽ. Ad hæc voluntatẽ ille
ſuam ita in beneplacitũ dei repoſuerat, vt neque exiliũ neq;
tẽpus aliquod ei moleſtius eſſet. imò omnia promptiſsimè
faciebat, vrgẽte magnitudine diuinæ charitatis. Quonim ſi
Gen. 26. Iacob omne tempus breue extitit ſeruiendo pro vxore Ra-
chel ex vi amoris, quomodo nõ idem fuiſſet in Ioſeph, qui
vehemen-

vehementius multo Deum conditorem redemptorémque ſuum dilexit? Quando igitur voluntarie omnia fecit, neque iter aliquod ei longius fuit, nec tempus moleſtius, eo quod charitas omnia ſuſtinet, credit omnia, & omnia ſperat, &c. *1.Cor.13.*

3 Inſuper cauſam addit angelus, Quur hanc præproperam fugam ita ſubito denuntiet, & ait, *futurum eſt vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Hinc colligunt doctores, feciſſe hoc Herodem aliquanto poſtquam oblatus eſt Chriſtus in templũ ſub purificationẽ Mariæ. ſed de iſto, ſequenti dicemus homilia, quando totam inducemus hiſtoriam. Nunc verba euangelij obſeruate. *futurum*, inquit ille, *eſt vt Herodes quærat puerum.* id ex malignitate Herodis prodibat, metuentis temporale ſuum regnum ſibi à Chriſto præripi, qui tamen ſpirituale tantum in corde hominis voluit inſtituere deo patri ſuo, canente Sedulio, Hoſtis Herodes impie, Chriſtum venire quid times? nõ arripit mortalia, qui regna dat cœleſtia. Ioſeph multũ ſolicitus, ſedulúſque pueri Ieſu & Mariæ cuſtos, acquieuit ſtatim verbis angeli. ſurrexit enim, accepit puerum & matrem, ipſáque nocte aufugit proficiſcens in AEgyptum. Vbi ſi mores humani conuictus reſpiciamus, exemplum ſumendum omnibus eſt maturæ celeritatis in agendis rebus, vbi mora ingratiſſima eſt. vnde aſſueſcendi ſunt paruuli maturare omnia, iuxtà illud Sapientis, Vidiſti virum velocem in opere ſuo, coram regibus ſtabit. Surrexit Ioſeph, & profectus eſt in exilium cum puero Ieſu & Maria matre eius. Ecce, inquit Chryſoſt. ſtatim vt Chriſtus natus eſt, cõtrà eum tyrãnus furit, vt tu hęc audiens, & videns tribulationes varias & mille ſuſtinere diſcrimina, nihil omnino turberis, neq; tecum ratiocineris ac dicas, Quidnam iſtud eſt quod mihi infertur immerito? ſed iſto munitus exemplo, viriliter cuncta ſuſtineas, ſciens tribulationes maximas inſeparabiles eſſe virtutum comites. Ecce hic quẽ modo ſtella indicauit & oſtẽdit de cœlo, is hominẽ fugit fugit in terra. At inſuper cõſiderandũ ibi eſt, ꝙ proprie euangeliſta periculum inſinuet, quámque diligẽs in demandato ſibi officio fuerit Ioſeph, quia etſi angelus hoc nõ iniunxerat, ipſe tamẽ ea nocte aufugit. Hieronymus ſic ait, Quando tollit puerum vt in AEgyptũ tranſeat, nocte tollit & in tenebris, quãdo vero reuertitur in Iudæã, nec nox nec tenebræ ponuntur in euãgelio. Ita iam ille ſuſtulit pue-

Sedulius. *Prou. 22.* *Chryſoſt.* *Beda.*

rum. Sunt qui putent eum Mariam cum puero imposuisse asello, sicut eius maxime loci incolæ homines pauperculi solent eiusmodi animalia fouere: quam sententiã nostrates fere fouent, tenentq; pictores. Alij existimant Ioseph puerum Iesum suo tergo portasse, siquidem tunc puer aliquantulum cõfirmatis cum ætate viribus, erat annum excedens, sicut statim aperiemus. in hoc allegant locũ Ezechielis, Princeps qui est in medio filiorũ Israël, in humeris portabitur, in caligine efferetur. quanuis verba hęc Hierony. & Glossa

Ezech.1. interlinearis referãt ad exitum Christi ex limbo in cœlum.

Hierony. Quicquid igitur hoc est, nobis cõstat, Ioseph accepisse pue-

Glossa. rum & matrem eius, magnáque cura & prouidentia summa ipsis inseruisse, ne qua parte aliqua mali eis accederet, quoniam ad officium ab æterno præuisus & ordinatus fuerat.

4 Expendunt etiam hîc doctores Christum in AEgyptũ confugisse præ aliis regionibus, quanuis famosa sit in scripturis, vt Babylon, caput iniquitatis. Ad hoc respondens

Theophy. Theoph. In AEgyptum, inquit, fugit, vt eã sanctificet. duæ enim sunt regiones omnis nequitiæ officinæ, Babylon & AEgyptus: Babylonem per Magos suscepit adorantẽ, AE-

Matt.9. gyptum autẽ sua præsentia sanctificauit. Sicut ergo venisse

1.Tim.1. se perhibuit ad vocandos peccatores, ita multum decuit ipsum etiam venire in AEgyptum, vt eam ab idolorum cultura & blasphemiis liberaret. Referunt hinc sancti patres, licet extra historiam euãgelicam, in ipso Christi ingressu in AEgyptum corruisse à statuis, idolorum simulachra, factúmque id esse, ex cõparatione colligere possumus. Siquidem quum deus tantum operatus sit miraculum in exitu Iu-

Exod.12. dæorum de AEgypto, vt non relinqueretur in ea domus,

Num.3. in qua nõ primógenitus iacebat mortuus, eo tantum, vt omnes sibi sanctificaret primogenitos, sicuti & deinde dixit omne primogenitum suum esse, postquam percusserit primonita in terra AEgypti: ita quum venit Christus in hunc mundum, vt omnem populum ad veri dei cognitionem adduceret, relicto idolorum cultu, non fuit in AEgypto templum, in quo non concidisset idolum. Sed forsitan argumentum hoc tibi videretur non satis efficax ad probandum. age roboremus & confirmemus illud ex quodam doctore, qui prophetæ ad hoc citat testimonium, dicens: Ecce dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur AEgyptum, &

com-

commouebitur simulachra AEgypti à facie eius. Nubecula *Esa.19.*
hæc leuis, ait Hieronymus, corpus ipsum est sanctæ virgi- *Hierony.*
nis Mariæ, quod nullo humani seminis põdere prægrauatũ
est. Vel etiam nubes leuis, est humanitas Christi, quæ nulla
peccatorum mole pressa est. siquidem peccatum non fecit,
tantum cœlesti formata est calore instar nubis, dicente an-
gelo, Spiritussanct⁹ superueniet in te, & virtus altissimi ob-
umbrabit tibi. Doctores super hæc adhuc alia quædam in- *Luc. 1.*
ferunt (vide Hieronymum in sensu literali, antequam ve- *Hierony.*
niat ad tropologiam) tempore natiuitatis Christi multas in
AEgypto plagas, variósque hominũ languores fuisse gras-
satos. sed quum primũ in eam venit Christus, simul & ido-
la corruisse, & plagas istas cessasse. hoc illi colligunt ex eo-
dem propheta, dicente, Percutiet dominus AEgyptũ pla- *Esa.19.*
ga, & sanabit eam. hinc cõmoti sunt AEgyptij ædificare al *Ibidem.*
tare deo ignoto, qui sanitatem eis restituerit, sicut idẽ pro- *Cassio. in*
pheta commemorat, In die illa erit altare domini in medio *trip. hist.*
terræ AEgypti, & titulus domini iuxta terminum eius. Ad *Dionysi.*
hæc sunt, qui velint dominum ibi habitasse in Heliopoli,
quod eius vrbis mentio non temere vtique ibidem fiat pro-
pheta. Eadem etiam vrbs est, in qua S. Dionysius admirabi-
lem vidit eclipsim solis in die parasceues sub mortem Chri
sti, qui tunc ei adhuc erat ignotus, sicut ipse ad Apollopha-
nem, qui tunc socius eius fuerat, simúlque cum ipso eclip-
sim hãc admiratus est, scribit: vnde & ambo ad Christi fidẽ
conuersi sunt. Nos hic conquiescamus, quod Ioseph acce-
pit puerum & matrem eius, fugerítq; cum eis in AEgyptũ.
& existimant doctores adeo diligentem in officio sibi de-
mandato fuisse Ioseph, vt ea statim nocte fugerit, non mo-
ratus diutius, quando etiam opus non erat eum vicinos suos
antea salutare, quod abitus sui occultus esse debebat. Ad
hæc, apparatu nõ magno opus habebãt pauperes, ipsi & ve-
stitu nimio nõ abundãtes, nec magis sumptibus indigentes,
quod splendidè nõ viuebant. deinde laborare ambo potue-
runt, vt se pariter & puerũ fouerent, quando & ipsum par-
uulum non ita delicatè nutrierunt, vt nunc plerique faciunt
pauperes, qui argento & serico eos exornant, quũ interim
domi vix panẽ atrum ex hesterno iure vorent. Ita oportuit
puerum Iesum in teneris annis commigrare in exilium. Tu
nos Christe Iesu tuere ab exilio mortis æternæ, Amen.

(Hieronymus ait) & contentiosos, quorum cõsuetudinem Paulus se habere denegat & ecclesiã Christi, possemus proferre alium locum ex numeris, dicẽte Balaam, Deus ex AEgypto vocauit eum, gloria eius sicut vnicornis. Sed iam nos reliquam euangelij partem aggrediemur. *Hieron.*

1 *Herodes*, inquit Matthæus, *videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde.* Quomodo illusus ab eis fuerit, antea dixerat, eo quod commiserit ipsis, vt inquisito puero renunciarent ei. illi autem præmoniti in somnis, per aliam viã reuersi sunt in regionem suam, & non ad Herodem, qui ideo etiam iratus est. Maximum quod hic quæri solet, est de tempore quo illud sit factum, neque enim statim post Epiphaniæ festum factum est, quando Ioseph & Maria manserũt in Bethlehem per 40. dies puerperij, deinde tandem profecti Hierosolymam ad offerẽdum puerum in templum. Sed & hinc dubium remanet, quãdo adhuc post hæc factum sit: siquidem septennio toto aiunt Christum in Aegypto moratum, & tunc duodennem cum parẽtibus Hierosolymam profectum ad festa paschalia, & sic remanebunt anni quinque. Ibi iam sunt qui dicant Herodem vidẽtem tres magos nõ esse reuersos ad se, desiisse porro quicquam cogitare de Christo vsque ad festũ purificationis, vbi increbuerit apud omnes, quid ibi de Simeone contigisset & Annæ. tũc etiam dicũnt Herodi denuntiatum esse, tres magos clam ex ea regione esse profectos, ibi proposuisse illum sibi paruulorum Bethlehemitarum cædem. fuisse quoq; insuper discordem eum cum filiis suis duobus Alexandro & Aristobulo. quos ipse coram Cæsare accusauerat. Romã profectus, authore Iosepho. quæ profectio pene in biennium protracta est, donec rediret. reuersus autem, cruentum suum propositum in paruulis impleuit. aiunt quoque rationem hanc esse, quur il... pueros omnes à bimatu & infra occiderit. in hoc autem tempore reuersionis Herodis, dicunt angelum Gabrielem apparuisse Ioseph iussisseque vt fugeret in Aegyptum, Alij quoque nonnulli non admodum diuersum sentiunt, nisi quod tempus abbreuiant, dicentes occisos esse pueros Herode reuerso à Roma, anno vno & quatuor diebus à natiuitate Christi. Quod autem occiderit ille bimulos, nõ in causa esset, quod tunc duo anni fuerint à Christo nato consũmati, sed quia (iuxta Matthæũ) Herodes diligẽter inquisiuit

Nume. 23. *Schol.* *Luc. 1.* *Augu. de con. euan.* *Li. 16. c. 4* *Mat. 2.*

tempus stellæ, quādo apparuisset, longo autem tempore illa visa est Magis ante Christum natum, authore Chrysostomo: eo ꝙ longum habebant iter emetiendū ad Christū, semperq́ue voluit deus eos venire ad Iesum adhuc puerum prima ætate & sub tempus puerperij: ideoq́, omnē suam tēporis huius vniuersi rationē Herodes ad stellā cōposuit. Fieri potest etiam, vt tyrannus crudelissimus curarit bimulos omnes ante exactum adhuc biennium interfici ob maiorem sua opinione securitatem, ne forte euaderet qui quærebatur. Et secundū sensus superiores, verba quoq; exponūt sequentia.

Sup Mat. homil. 7. Chrysost.

2 Sequitur ergo, *Mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.* Ecce quantum malum molitur temeraria malignitas, quam horrendam cædem excitat peruersa dominandi cupido, bene ille se æquauit antecessori suo tyranno Pharaoni, qui omnes etiam Iudæorum masculos iussit occidi, & in aquas præcipitari. Atque Pharaonem tamen superauit Herodes, ille enim ideo fecit, vt minueretur populus domini; sicut iam neochristiani conantur monachos, Vestales & cœnobia loco suo deiicere: Herodes insuper cœli terræq́ue dominum cogitauit occidere. Cæterùm quomodo acta sint hic omnia cum numero infra bimatum, variant doctores. alij enim intelligūt infra bimatum, quo ad tempus, hoc est, de iis qui biennium nondum attigerant, & sic communiter intelligi solet. Alia sententia ducuntur, qui non ad tempus, sed ad numerum referunt. si enim incipias à capite numeri, post vnitatem numerabis duo, tria, hic nāque post duo sequuntur tria, quatuor, quinque, &c. sic ergo sentiunt isti Herodem occidisse pueros omnes à bimatu, inferius numerādo vsque ad quinquenniū. adducunt in hoc rationes duas: alteram, quia non occiderit Herodes paruulos octo tantum dies aut mensem vnum natos, vel etiā annum vnicum, eo quod longe antea audierat de puero Iesu à Magis & de stella sibi dici: deinde, quod in reliquiis istorum paruulorum inuenias ossa, quæ nō potuerint esse puerorū bimulorū: concludunt ergo eum paruulos à duobus annis vsq; ad quinq; occidisse. De hac cōtrouersia nolim multis cōtendere: nisi quod posteriorē sententiā possem simili argumēto infringere. illa enim quæ ego Heidelbergæ & Coloniæ duorū innocentū vidi ossa, minora sunt

Exod. 1.

Glossa. Schol.

mihi

mihi visa, quam quæ fuerint bimulorum. Veruntamen neque finem aliquem habet iniquitas, neq; iniustitia modum. Crediderim sanè commisionem hanc fuisse Herodis, sicut euangelista refert, in cuius tātum executione quidam iuniores, grandæuiores alij sunt occisi. Cogitare autem quis posset, quomodo possibile foret homini vel crudelissimo, tam inhumanū cōmissum pariter atq; spectaculū, in tanti sanguinis innocentis profusione patrare? Respondetur, nihil huic immanissimo tyranno nimium fuisse, qui generum quoque suum occidit, vxorē suam Mariamnē, & socrū Alexādram, similiter & sororios duos Iosippū & Christobarū iussit occidi, filios quoq; duos Alexandrū & Aristobulum suspendi præcepit. Antipatrū insuper, quē antea constituerat regem post se futurū, trucidari curauit. Neq; hîc aliquis mod⁹ crudelitatis suæ fuit, quum ineffabili cruciaretur dolore mortis tempore (siquidem interius ardebat vt ignis, fame inerrabili augebatur, viscera eius ex vlceribus putrescebāt, pedes intumuerant, similiter & inguina, pudēda vermibus vndique scatebant. halitus fœdissimus vix multis suspiriis attractus, ex eo prodibat admodum fœtens, membris omnibus cōtractus iacebat inter extrema suspiria) cōpererat Iudæorū nōnullos gaudere de morte sua. Commisit itaque sororio suo Alexio, vt nobilissimos quosque ex eis conuocatos in hippodromum armatis circundaret militibus, imminente mortis suæ articulo, sicq; illi nondum comperta omnibus morte sua, interficerentur: & vel hoc modo gens Iudæorum ex sua morte non gauderet, sed magis in lamenta luctusq; conuerteretur, quàm super aliquo rege. Atque hæc omnia scriptor Iudæus receptissimus Iosephus, hoc modo descripsit. Ne miretur itaque aliquis super hoc immanissimo tyranno de hoc innocentum puerorum tam inhumana clade, vt nulla ex parte ei possent parentes resistere. Potēti enim iste tyrannide regnauit, miserosque cum potētibus sua vi oppressit, & ne amicis quidem cōiunctissimis pepercit, vt Antipatro, Lysimacho, Dositheo, & aliis quamplurimis.

Lib. 16. cap. 16. li. 17. c. 19.

Li. 17. c. 9.

3 Inducit porrò hîc euangelista testimonium propheticū: quo magis moueantur omnes homines expendere crudelitatem Herodis, doloremque acerbissimum matrum erga liberos dulcissimos: qui ab ipsis vberibus abrepti, à seruis crudelissimè trucidabantur, dissecabātur, & dilaniabātur. quando

chel filios suos: quia non sunt, occisi iã erant, & abrepti paruuli à matrũ vberibus. Quomodo paruuli hi martyres sint, ad concludendũ hoc euangelium, breuiter quæstiones duas inducamus, Priorem, quando in veteri testamẽto necessaria fuit circuncisio, an paruuli illi nondum circuncisi sint saluati. Alterã, quum vsu adhuc caruerint rationis, quomodo mereri potuerunt, & coronam palmámque martyrij adipisci. Hancque posteriorem primo loco dissoluemus, dicẽtes cum doctoribus nostris, ad perfectũ martyrem duo requiri: primo paratam bonámque voluntatem: deinde, causam iustam, vt quis propter deũ causa iustitiæ patiatur & fidei, sicut Ioannes Baptista. Triplices ergo sunt martyres, quidã in voluntate & opere veráque & iusta causa, vt Laurẽtius, Sebastianus, Barbara. Alij sola voluntate, vt Ioannes euangelista & S. Martinus, de quo canit ecclesia, O sanctißima anima, quam etsi gladius persequutoris non abstulit, tamen palmam martyrij non amisit. Idem nonnulli perhibent de latrone dextro, in quo causa bona nulla fuit, siquidẽ hic suspensus est ob sua maleficia, voluntatem autem bonam habens, & in Christum credens secum patientem efficit vt ei causæ defectũ restaurarit Christus, sic præclarè ait S. Hieronymus, & trãscripsit ex eo Gratianus, Christus inuitauit latronẽ de cruce ad paradisum, & ne quis aliquando seram cõuersionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium. Ecce etiam quàm pulcherrimo ordine Ecclesia instituit hęc tria festa se sequentia, Stephani, Ioannis, & Innocentiũ. Stephanus enim & voluntate, & opere martyr fuit: Ioãnes sola voluntate. innocentes illi opere tãtum: quoniam Christum moriẽdo cõfeßi, ante pro eo mortui sunt quàm loqui possent: tacuit enim eorum lingua, nec quicquam vidit oculus, manus nihil adhuc fecerãt, nullam penitus etiam apud Herodem culpam habuerunt, nisi quod cum Christo nati fuerant, ideo ille eis vicißim ante dedit triũphare quàm viuere, coronis donauit priusquam membris, ante cœlum poßidere quam terram. statim ad martyriũ nati sunt, non mũdo. vere igitur & quam maximè salubriter viuũt, qui pro Christo mortui sunt, eósque causa suæ mortis verè facit martyres esse. Sequitur etiam, martyrem esse, aut fieri, donum dei existere, quãdo in iis paruulis nec arbitrium, nec aliqua electio libera fuerit, vbi etiã natura ligata fuit. profecto enim

Bonauen. Mat. 14.

Hieron. ad Damasum. de pœni. di. 1. c. Importuna.

Seuerinus in homi.

ſuperare diabolum, tortorem defatigare, corpuſque in ſup
Auguſti. plicium tradere, non virtutis humanæ, ſed donationis extitit diuinæ. Conſequitur iam reſponſio ad quæſtionem alteram: Quandoquidem paruuli ij omnes martyres & teſtes Chriſti fuerunt, vere etiam in ſanguine ſuo baptizati ſunt, contra Armacanum, qui credidit pueros incircunciſos fuiſſe nocentes & damnatos. Ita Auguſti. libro quarto de ſymbolo capite quarto ait Chriſtũ eis hoc tribuiſſe, vt pro Chriſto morerentur. (adde totum ferme capitulum in honorem innocentum: adde & Chryſoſtomum par. 5. in duabus pulchris homiliis, de innocentibus.) Tota igitur catholica & indiuiſa Eccleſia ſanctos martyres veneratur innocentes, deúmque precatur, vt per eorum & omnium ſanctorũ interceſsionem gratia conferatur hic in terris, vt ſimul gloriam aſſequamur felicitatis æternæ, Amen.

DIE CIRCVNCISIONIS DOMINICAE, VNDE ET ANNI CVIVSQVE FELIX AVSPICAMVR INITIVM, Euangelium Lucæ 2.

Gene.17. Iere. 41. *N illo tempore, Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum eſt ab angelo, priuſquam in vtero conciperetur.*

HOMILIA PRIMA.

I ſolum externum illum crudumque huius euangelij contemplamur ſenſum ex litera pendentẽ, dicto citius rem omnem abſoluerimus, quando ex omnibus totius anni euangeliis hoc vnum breuiſsimum eſt. Sin omnia quæ continet plurima nobis conſideranda ſumamus, videbimus ampliſsimum nobis ingrediẽdum eſſe campum, eo quod in ſe circunciſionem Chriſti cõplectitur, & impoſitionem ſui ſanctiſsimi nominis Ieſu, quod
Gene.17. illi ab æterno à patre ſuo datum fuerat. Principio conſumtis octo diebus, *vt circunciderctur puer*, implere etiam in ſe voluit dominus præceptum datũ Abrahæ, Infans octo dierum circuncidetur in vobis. Omne maſculinum in generationibus veſtris, cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo. quia pactum meum irritum

ritum facit. Circuncisio hæc in veteri testamento præcepta obseruataque est loco baptismi, sicut egregiè dicit August. contra Iulianum. Ex quo instituta est circuncisio in populo dei, quæ erat tũc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem valebat magnis & paruulis originali veterisq; peccati, sicut baptismus ex illo vulere cœpit ad innouationem hominis, ex quo institutus est. Ita Beda etiam hîc ait in homilia, Scire debet fraternitas vestra, quia idem salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatę gratiæ tempore consueuit, excepto quod cœlestis regni ianuam necdum intrare poterant, donec adueniẽs benedictionem daret, qui legem dedit. Quia autem & circuncisio ad incrementum fidei facit, & confirmationẽ eiusdem, nõnulla de eadẽ quàm paucissimis proponenda sunt. Et primum omniũ apparet hinc deum à nobis etiã externũ aliquid reposcere, vt errant in hoc neoterici, qui omeia exteriora excludere volẽtes, deũ sola mente venerari inteidunt, quum tamen in peccati originalis remissionem exteriora etiam signa præceperit nobis deus. Quando igitur baptismus noui testamẽti iã signũ est, sicut fuit circuncisio in veteri lege, quæritur quodnam habuerint remediũ culpæ originalis paruuli in lege naturæ ante datã circuncisionẽ. Respondetur, Quia nullo vnquã tempora misericors deus hominẽ dimisit sine interiori medicina, vt fuerit etiã tẽpore legis naturæ pharmacũ aliquod peccati originalis. poterant enim qui iam ad rationis suæ vsum peruenerant, per bonas volũtatis suæ cõmotiones extinguere culpã originalẽ: quod quũ nõ possent facere infantes, iis quoq; ex gratia deus remedium contulit signũ externum, quo parentes eorũ fidei suæ qualecunq; contestabantur argumentũ, puta sacrificiũ quod pro illis deo offerebant. Et hoc est quod Gregorius ait, Quod apud nos iam valet aqua baptismi, hoc apud veteres potuit pro infantib⁹ fides (actus scilicet ille exterior, quo protestabãtur parentes fidem pro puero) in adultis autem virtus oblationis & sacrificij.

Augusti. & habetur. de con se. dist. 4. c. ex quo.

Beda.

4. Moralium.

2 Mysticè quoque hîc considerate, quid iis sibi voluerit Christus, quod circuncisionem eo membro instituit, & quidem fieri debere die octauo, atque id cultro petrino. Principio Abrahæ data est circuncisio, vt per obedientiam placeret deo, sicut per transgresionem Adam displicuerat illi; *Gene. 15.*

ſurrectionis. Quod autem Iudæi etiam circa hãc carnalem circuncisionem tenebantur illam intelligere mysticam, testatur abunde illud Moysis, Circuncidite præputiũ cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis amplius. Hanc circuncisionem à peccatis ipse quidem facere debet homo, sed tamẽ deus præcipue operatur per gratiã suam, sicut iterum Moyses ait: Circuncidet dominus deus tuus cor tuũ, & cor seminis tui, vt diligas dominum deũ tuũ ex toto corde tuo, & in tota anima tua, vt poſsis viuere. Cicuncisionem hanc spiritualem etiam propheta Ieremias docuit, dicens: Hæc dicit dominus viris Iuda, & habitatoribus Ierusalẽ circuncidimini domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda, ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succẽdatur, & non sit, qui extinguat. Hoc idem nobis prædicat Paulus, Circuncisionem inquam cordis in spiritu, nõ in litera, cuius laus est ex deo, non ex hominibus. atque illa causa est diei octauæ, quo ad mysticam figurationem. *Deut. 10.* *Iere. 4.*

3 Sequitur, quomodo circuncidi poterant adulti in iuuentute non circuncisi, sicut Ismael qui iam tredecim erat annorum, sicut & gentiles iam grandæui, si qui volebant ad Iudaismum conuerti, iuxta præceptum domini, Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere phase domini, circũcidetur pri⁹ omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit. Ita de seruis quoq; emptitijs imperatum est à domino. Et huiusmodi gentiles circũcisos, volũt quidam intelligere apud Ioãnem, vbi dicitur aliquos ex eis venisse Hiero solymam ad festum paschæ, vt orarent, petiisse etiam à Philippo, vt viderẽt Iesum. Deinde consequitur inde, circuncisionem quæ Iudæis data erat in fœdus, ab aliis etiam gentibus esse obseruatam, quæ ad eam tamen nõ obligabantur, quandiu enim Ismael in domo Abrahæ viuebat, & Esau apud patrem suum Isaac, tenebantur ad circuncisionem: deinceps non item, sicut supra de Iob ex Gregorio auditum est. Videntes tamen ethnici magna bona Iudæis à deo subinde collata, interdum circuncisionẽ amplectebantur, quemadmodum & de Cuthæi siue Samaritanis constat, qui etiam libros quinq; Moysi receperunt. Id inde colligimus, quoniam multus populus cũ Iudæis ex AEgypto profectus est, cũ viderent miracula quæ de⁹ per Moysen faciebat, sicuti clarè in Exodo legitur: testatur & Iere- *Exo. 12.* *Ioan. 12.* *Gregor.* *Exo. 12.* *Iere. 9.*

mias, quãdo apud eũ dominus visitaturũ se promittit, qui præputiũ habeat circũcisum (litera nostra cõmunis habet incircũcisum, tñ septuaginta circũcisos, & Hieronymus legit circũcisum, quia Hæbraicè legitur muil מול, quod significat circuncisum) super AEgyptũ & sup Iudã & Edõ, & super filios Ammõ, & super Moab. Ibi Hieronymus sic ait, Multarũ ex quadã parte gentiuũ, & maximè quæ Iudææ Palestinæque confines sunt, vsque hodie populi circunciduntur, præcipue vero AEgyptij & Idumęi, Ammonitæ & Moabitæ, & omnis regio Sarracenorũ, quæ habitat in solitudine, & de quibus dicitur, Super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto. Ecce quomodo alię etiam gentes circuncisionẽ obseruarunt. Quod forte maledictum Mahometem perpulit, vt instinctu damnati monachi Sergij in sua secta, eãdem quoq; instituerit, sicuti sequaces eius Turcæ, Arabes, AEthiopes, & alij in hunc vsque diem circunciduntur. Tamen in Alchorano non legitur, inquit autor fortalitij fidei, lib. 4. consi. 8. art. 1. Tamen F. Richardus in confutatione Alchorani cap. 1. testatur Mahometem dicere oportere circũcisionem tenere, in quo Hiebionitarũ hæresim sit sequntus. Quæras autem, Quid actum fuerit cum masculis de vita periclitantibus, an in iis quoq; properatum sit cum circuncisione, vt nunc in baptismo solet res interdũ ad obstetrices venire. Ad hoc sane responsum non habeo quod deum proprium, nisi quod iam receptum est à Iudæis per vniuersum Christianismum, diẽ octauum non præuerti, etiam si periclitetur puer aut moriatur. Sunt qui putet eos in periculis festinare debere, & quod illud nõ faciunt, vitiũ esse malignitatis eorum, quoniã neoterici Iudæi non credunt paruulos peccatũ habere originale. Quicquid illud sit, Hugo putat illos ante diẽ octauum demortuos, saluatos tamen esse in fide parentum ante Christi aduẽtum. nam quod dies octauus præueniendus nõ fuerit, hinc colligunt, quod etiam reliquorum animalium nullum cogebantur offerre ante diẽ octauum. Moyses autẽ aliquando non circunciderat filios suos, & dominus mortẽ ei intãtabat in ipso itinere, quando Sephora filium nõ circunciderat suum. Quanuis differri poterat etiam circuncisio ex aliqua causa, sicut in deserto factum est, quando non circuncidebãtur annis quadraginta, donec trãsirent Iordanem.

Hieron. *Fortali.* *Richar.* *Exo. 22.* *Exo. 4.*

nem. Iam antea ingenue confeſſus ſum neſcire me, quomodo cum pueris illis agatur: hoc vnum ſcio, eos qui non circuncisi erant. & nomine adhuc caruiſſe, & pro filiis reputatos non fuiſſe: vnde perſuadeor, vt credam eos ſaluatos nõ eſſe, ſicut tenet & Petrus Longobardus. alias enim filij Iudæorũ feliciores Chriſtianorũ liberis fuiſſent. ſiquidem geminum remediũ habuiſſent, circuncisionẽ die octauo: & ſi cubi hanc attingere non potuiſſent, fidẽ parentũ: quum tamen Chriſtianorũ liberi vnicũ habeãt remediũ baptiſmum: qui, quibus contingere nõ poteſt, æterna priuantur gloria & gratia dei. cur non item & Iudæorum liberis contingat? *Ioſu.* 5.

Vt autem confidẽtius hoc ſentiam, ſcriptura ſacra moueor, ita enim ait Salomon, Filius fui patris mei tenellus & vnigenitus matris meæ. Atqui conſtat, matrem ſuã Dauid adhuc vnum filium peperiſſe ante Salomonẽ, qui & mortuus eſt ſtatim. ideo Gloſſa ibidẽ ſic habet, Quare Salomõ vnigenitum ſe corã matre nominat: quẽ fratrem vterinũ præceſsiſſe ſcriptura teſtatur, niſi quia ille mox natus ſine nomine, quaſi nunquã eſſet, de vita deceſsit incircuncisus? Ad extremũ conſtat, circuncisionẽ huiuſmodi ſacramentũ fuiſſe veteris teſtamenti, vbi Chriſtus quoq; pati voluit & primo ſanguinẽ ſuũ profundere, quãuis ille circũcisione non egebat, multis tamen de cauſis circuncidi dignatus eſt, quas lõgo ordine ſancti patres enarrãt, nos paucis explicabimus, *Prou.* 4. *2. Re.* 15. *Gloſ.* *Beda.* *Ob quod cãuſas Chriſtus circumcidi voluerit*

Primũ, vt verã ſuam naturã humanam ſtatim probaret contra Manichæos, qui dixerũt Chriſtũ corpus tantum habuiſſe phantaſticum, viſumq́ue illud ſolum fuiſſe, veritatẽ nullam. Deinde, vt monſtraret ſe corpus ſuum non ẽ cœlo ſecum detuliſſe, contra Valentinum: & quod non fuerit ex ſubſtantia diuina, contra Apollinarem, ſed quod corpus verum ex puriſsimis Mariæ ſanguinibus aſſumpſiſſet. *Gene.* 17.

3 Vt ſe declararet filium eſſe Abrahæ, cui præceptum circũcisionis primo traditum eſt, & promiſsio benedictionis in ſemine ſuo, quæ in Chriſto iam ſit impleta. *Gen.* 22.

4 Vt inſuper doceret, circuncisionem & quicquid aliud in veteri teſtamento præceptum fuerat, tunc temporis bonum fuiſſe & à deo exiuiſſe. cõtra Manichæos, qui legẽ veterem cum omnibus quæ in ea continebantur, reiiciebant, iuxta illud Pauli, Miſit deus filium ſuum factum ſub lege. Hoc ipſum Chriſti, Nõ veni ſoluere legem, ſed implere. *Gala.* 4. *Matth.* 5.

legimus Sephoram circũcidiſſe filium ſuum lapide acuto ad hoc parato, vt ſine dubio hæc fuerit cõmunis Iudæorum cõſuetudo. Et hoc myſterio quoque non caret, quando enim lex ea dura & grauis erat, cultrum quoq; requirebat petrinum, quãuis adhuc ſpiritualiter magis ſignificat nos iam circuncidi debere à petra Chriſto, non ſecundũ literam, vt ait Paulus, ſed in ſpiritu, quia culter iſte ex petra paratus, ſignabat Chriſtũ, autore Hugone. ſed & de illo dicit Apoſtolus, quoniã petra erat Chriſtus. Quid auté nũc agant Iudæi, aut cuiuſmodi cultro circuncidãt, nihil laboro. Bonauentura ait eos cultro petrino ad hoc nõ vti. ſiquidem cõſtat eos multo remiſſiores iam factos eſſe in lege & cæremoniis ſuis, multáſq; hæreſes admiſiſſe, ita vt alteri nõ cõueniat alter. quod prohdolor inter nos quoque experimur, ſed valeant hæc. *Roma.1.* *Huga.* *1.Cor.10.*

¶ Porrò ex circunciſione Chriſti argumentatus eſt Hebiõ, & quidam alij hæretici, nos quoque circuncidi debere, id enim illum eo feciſſe. ſed nos alias rationes indicauimus ſuperiori homilia. Lapis hic quoque miris modis in hunc diem vſque offendit Iudæos, arbitratos ſemper legem ſuam Moſaicam vna cum euangelio permanere debere, quod etiam hodie ſentiunt AEthiopes, vnde & baptizantur & circunciduntur. Idem etiam faciunt Mammaluci, ſed nõ ſimili modo. ſiquidem ad circunciſioné credunt ſe eſſe obligatos, non ſic ad baptiſmũ, quem eo tantum ſuſcipiunt, vt peruerſum & olidũ eis pellat fœtoré. omnes enim qui non baptizãtur, natura male olent, quum ſudant maxime, vt non poſſit, non nauſeare ab hoc quilibet Chriſtianus. Pro ſe inducunt Iudæi verba Moyſi, vbi dixit dominus, Erit pactum meum in carne mea in fœdus æternum, in hoc maxime figũt pedem. Multo autem aliter nos docent ſacræ literæ, quoniam propter circunciſionem prima facta eſt apoſtolorum tempore diſſenſio, ita vt multi Iudæorum ad fidem Chriſtianam cõuerſi, putarent circunciſionem quoque adhuc & reliqua legis præcepta neceſſario requiri. Sic enim ait Lucas. fuiſſe nõnullos qui docebant fratres, niſi circuncíderentur ſecundum legem Moyſi, ſaluari eos non poſſe. atque ideo primũ concilium ab apoſtolis Hieroſolymis celebratũ eſt, ibique concluſum, gentibus ſi quando conuerterentur, circunciſionem & alia legalia imponenda non eſſe, dummodo continerent ab idolothytis, fornicatione, ſuffocato & ſangui- *Gene.18.* *Actu.15.*

ne. Multa hic de ordine, cõſuetudine, & poteſtate conſiliorum dici poſſent, ſed volens pretereo. Vſqueadeo autem conſtanter cenſuerunt apoſtoli circuncisionem neceſſariam non eſſe, vt diceret inde Paulus, Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil prodeſt. Quãdiu autem illa durari neceſſaria etiam Chriſtianis, etiam ſi dixero, parum proderit vobis ſcire, ideo ſcholis relinquo, quando ſuper eo Hieronymus quoque cum Auguſtino grauiter contẽdit. Tantum fugite neochriſtianos, ex quibus nonnulli voluerunt reuocare cricuncisionem, quorum ſentẽtiam retundite illo Paulino, Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil prodeſt. Quod autem inducit Iudæus circuncisionem ęternam dici, reſpõdeo apud Hebręos עולם non ſemper dici æternũ, ita vt careat fine, ſed nonnũquam etiam diu duraturum. eodẽ nanque capite promiſit dominus Abrahę daturum ſe ei terram Chanaam in poſſeſsionem æternam, ſeminiq́ue ſuo, & tamen Iudæi illa dudum exciderunt expulſi, ipſaque primum in manibus gentium, deinde Chriſtianorum, mox Sulthomi fuit, nunc vero Turcarum eſt. Tempus itaque ibi etiam longum ſaltem, non infinitum intellexit. Multa adhuc dici poſſent, ſed reliqua ad ſcholas tranſmitto. Vide copioſiſsime Galatinum li. 11. c. 3. contra Iudæos. Lyra ſæpe hoc annotat, etiam hîc adde Auguſtinum lib. 16. de ciuit. dei c. 26. & ad Oroſium contra Priſcil. ca. 5. &. 6. Vt autem finiam, Omnes homines laudare merito debent dominum Ieſum Chriſtum qui nobis circuncisionem legis ſuſtulit, & gaudere in primis debent matres ob filios ſuos, quibus quantũ condolerent, ſi tam acerbè primis ſtatim diebus circuncidi deberent, quando hic quoq; nouus dolor cæteris accederet miſeriis, quas quotidie cum filiis ſuis perferunt matres ex quibuſcunq; caſibus. Atqui Chriſtus promiſsionem Abrahæ factam, diuina ſuà ſuſtulit benedictione: igitur lex circuncisionis propter promiſsionem data, ſublata iam eſt.

Galat. 5. *Hieron.* *Augusti.* *Gen. 17.*

3 Sicut autem à circuncisione carnis liberauit nos dominus, ita viciſsim a'iam nobis iniunxit circuncisionẽ ſpiritus de qua præclare Bern. ait. Nos quoq; fratres circuncidi neceſſe eſt, & ſic nomen ſalutis accipere: circuncidi ſane non litera, ſed ſpiritu & veritate: circũcidi nõ vno mẽbro, ſed toto corpore ſimul. licet enim magis in ea parte, qua mandata eſt Iudæis circuncisio, regnet additamentum leuiathan,

Bernar. sermo. 1.

niathan, quod à malo est & amputari debet, vniuersam tamen occupat carnem, ita vt dicere possimus, A planta pedis vsq; ad verticẽ capitis nõ est in nobis sanitas. neq; est membrum vllum, quod non hoc ipso furiat veneno. Vnde colligitur, quomodo spiritualiter nos circũcidere debeamus in omnibus viribus nostris, intus & exterius, cogitatiões, verba & opera nostra. (per symbola potest latissime deduci, sed quia sunt facilima, non prosequor, dabo solum gustum eius) Videmus in rebus corporalibus ita fieri, vt qua quid parte putrescere incipiat, ibi resectio fiat vel adustio, ne pars etiã syncera inficiatur: ita in pomis & vulneribus fieri solitum est. quãdo igitur peccatum nihil aliud est, nisi quędam animę putredo, eaq; non sola, sed aliam ex alia producens, quod in dentibus conspicuum est, peccatũ statim cultro pœnitentiæ rescindendum est. Cultrum autem ardenti contritione oportet esse paratum & acutum ex pœnitentia & satisfactione: alias peccatũ circunquaq; serpit, absumens omnia, cæteráq; vires corrũpens, & tũc fit quod ait Ioannes, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Semper peccatum vnum aliud ex se parit, nec vlla est calamitas sola, quod vel solus Iudas suo nos doceat exemplo. is enim auarus erat, sacramentum suscepit indignus, vendidit Christum, desperauit, laqueo seipsum suspendit. vsqueadeo putredo ista in eo circunserpens absumpsit omnia. Quid ita, inquies? quoniã non circuncidit se spiritualiter. Cœpit vna parte aliquãdo etiam Petrus putrescere, sed statim quod putre erat amputauit, quãdo exiens atriũ Caiphæ, fleuit amare. Ad hæc dãnosa admodũ est ista putredo peccatoris, quia intus incipiẽs ab anima, putrescit ad externa. hinc est quod peculiariter in hac spirituali circũcisiõe cor memoratur, quũ dicit, Circũcidite præputia cordis vestri. De hac putredine cõquestus iam olim est domin⁹ sup Iudæt, dicẽs, Omnes gentes habent præputiũ, omnis dom⁹ Israël incircuncisi sunt corde. Quid qđ exterius putrescit homo, puta aurib⁹, cũ salutaria respuit audire, & correctionẽ peccati sui cõtẽnit? ita dñsait, Cui loquar? & quẽ cõtestabor vt audiat? ecce incircũcisæ aures eorũ, & audire nõ possunt. Ita incircũcisus fuit Moyses in lingua sua: ita oẽs quotquot maledicũt, obtrectant aliis, verbis etiã suis eos offendũt, os habẽt incircuncisum, & huiusmodi peccata quilibet à corde suo rescindere debet, q̃ demũ vera

Esaiæ. 1.
Apo. 22.
Mat. 26.
Deut. 10. & 30.
Hiere. 4.
Hiere. 6.
Exod. 6.

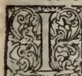
circuncisio est, beneplacens, lógeq; melior quam omniũ Iudæorũ, Turcarũ, Aethiopũ, &c. De hac Paulus loquẽs, sic inquit, In Christo circuncisi estis circuncisione nõ manufacta, in expoliatione corporis carnis: in circũcisione Christi, cõsepulti in baptismo. En hic vobis veram, Christianis dignam, planeq; diuinã circuncisionem, non manufactam, sed diuina gratia cõmunicatã. Vtinam isto modo Iudæi essem', omnes spiritualiter circũcisi, ab omnibus tum peccatis tum offendiculis immunes. quo enim magis inueteratus fuerit tumor peccati, eo acutiorem esse oportet cultrũ spiritualis circũcisionis. Ita Bernardus ait, Inueteratæ cõsuetudinis malum cultello acuto cõtritionis amputetur. ¶ Et ita quilibet homo seipsum circuncidere debet, similiter & qui in magistratu sunt membra debent amputare putrida & damnosa, ne & alia corrumpant. in hoc enim tot antiquitus comparata sunt tormentorũ instrumenta. virgæ, gladij, cultri, patibula, rotæ, in iis administrationibus operũ iustitiæ, si negligentes sint magistratus, nihil prosunt, quoniã in hoc vincula, carceres, catenæ cõpedes, & id genus alia inuenta sunt. ita & Paulus ait, Vtinã abscindantur qui vos cõturbant. (nullius est finis currendi per symbola æquè faceres viginti sermones ac vnũ) Vos modo curate, vt si silices crescere perspexeritis in agro animę vestræ, & putrescere quid cœperit, statim rescindatis vt dicere possitis cũ Paulo, Nos sumus circuncisio, qui spiritu seruimus deo. & gloriamur in Christo Iesu, non in carne fiduciã habentes. In Fortalitio fidei inuenies pulcherrimam huius symboli adaptationem lib. 2. consec. 6. hæresi. 1. 4 Quærunt nõnulli, quoniã peruenerit præputiũ Christi, quam tu putes forsitan inutilem esse dubitationem iuxta illud Theophylacti, Inutiliter quæritur vbi sit absecta particula. nã quæ scriptura tacuit, ea quærere nõ oportet, præsertim vbi nulla vtilitas. Dici autem posset, quod quãdo absectũ terram tetigit, illam quoq; sanctificauit, sicut etiã sanguis & aqua, quæ ex latere eius fluxerunt. Et videtur tamen, quod seruarit illam particulam illæsam, & in resurrectione iterum resumpserit, vt hæc particula nõ inueniatur deesse. Equidem sane crediderim, quando primum iam de hac re dicere cepi, plurimos vestrũ admiratos, cogitasse superfluum esse de hoc cogitare. Sed desinetis mirari, vbi causam cognoueritis, quæ me moueri hoc proponere.

Colos. 2. Bernard. Galat. 5. Phil. 3. Theophy.

nere. dicetisque dubiũ hoc, superfluum aut temerarium nõ esse: quasi quis interrogaret, quo peruenerit asinus super quem equitauit dominus in die Palmarũ. Et ratio quidem hæc est, quod inepti & stolidi Iudæi admodum gloriantur in die nouissimo sese habituros in resurrectione vniuersali signum quoddã, penes quod eos deus cognoscat, quod quisquis habiturus nõ sit, eum damnatũ iri. Hic insulam iustorũ temeritatem cõsidera. Primum, quod putant Christum signum illud corporis inspecturum, & nõ potius symbolum animæ in Christianis ex baptismo, de quo Paulus, Nolite, inquit, cõtristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redẽptionis vestræ. Et ante hæc quũ loquitur de euangelio nostræ salutis, sic ait, In quo, cum credidistis, signati estis, quod signum quis negat plus valiturũ quam omnium Iudæorum circuncisionem? Deinde absurdum admodũ hoc est, quod opinantur in resurrectione signum suæ circuncisionis se habituros, quum tamen præputiati resurgent. siquidem vt viri perfecti resurgemus, testante Paulo. nemo autem sine præputio nascitur, quoniã hic esset defectus & error naturæ. Itaque & Iudæi in die nouissimo resurgẽt incircuncisi. Et hoc est quod ex Theophylacto superius adduximus, id ita voluisse & ordinasse Christum, vt præputium quoque suum seruaret illęsum vt illud in resurrectione resumeret, neque tunc ei videretur deesse, quando etiam nos in resurrectione corpus assumemus perfectum, sed iam oremus Dominus.

Eph. 4. *Ephe. 1.* *Ephe. 4.*

HOMILIA III. DE DIGNITATE ET EXCELLENTIA NOMINIS IESV.

INTER cætera huius euangelij mysteria hoc quoque nobis proponitur, quomodo sanctissimum nomẽ Iesu impositum sit puero in sua circuncisione. sicut enim iam hodie in baptismo, ita olim in circuncisione infantibus dabantur nomina. Quũ autem nos Christiani tantũ ex nomine Iesu suscipiamus gratię & salutis, atque in omnibus necessitatibus nostris & sedulo & cũ magna fiducia ad illud cõfugiamus ipsum inuocãtes, cõsultum mihi visum est, aliquod eximia nominis huius priuilegia maximásq; prærogatiuas, auxiliante dei gratia, vobis aperire, & in huius materiæ exordium assumo locũ illum Esaiæ, Vocabitur tibi nomẽ nouũ, *Esa. 62.*

quod os domini nominauit. Præuidēs in ſpiritu Eſaias Meſ
Eſa. 62. ſiæ aduentum, dixit, Propter Sion nō tacebo, & propter Ie-
ruſalem non quieſcā, donec exeat ſicut ſplendor iuſtus eius,
& ſaluator eius ſicut lāpas accendatur, & videbunt gētes iu-
ſtum ſuum, & cuncti reges inclytū ſuum. Conſtat quia hic
de Meſſia loquutus eſt ſaluatore mundi. ſtatim enim ſequū
tur verba propoſita, Et vocabitur tibi nomē nouū, quod os
domini nominauit. Iam multa quidem dicēda eſſent de no-
mine dei, ſed pleraq; eorum intellectum ſuperant vulgi, ac
proinde circunluſtranda mihi diligenter ſunt omnia, ne al-
tius euolem, ita vt qui intellectu minus valent, aſſequi ne-
queant, ſimulq; tamen qui fructiferum aliquid de ſanctiſſi
mo nomine Ieſu ſcire deſiderent, eo non fruſtrentur. Pauca
itaq; hic nobis ſunt prælibanda. Sicuti lex triplex eſt, quod
ſæpius ex me audiſtis, naturæ, ſcripta & euangelica, ita deū
maiores noſtri tribus diſtinctis nominibus venerati ſunt. &
primum quidē nomen literas tres habuit, ſecundū quatuor,
tertium verò quinq;. In lege naturæ, patres maioresque no
ſtri Adam, Seth, Noe, Abrahā, Iacob, &c. deū inuocarūt no
mine שדי Sadai, cui voci reſpondet fere Germanicū illud,
2. Cor. 5. Sat. valet enim Sadai idē quod ſufficit, vel qui ſufficientia,
vt ſit relatiuū ש & די nomen per ſe. Id eo fecerunt illi pa-
triarchæ, quod ſolus ſibiipſi deus ſufficiens eſt, omniſq; no-
ſtra ſufficientia ex illo pendet, qui abunde ſatis tribuit om-
nibus, creaturis, volucris in aëre paſcit, animalia in pratis &
ſyluis. vnde & animalia cūcta ad deū clamāt, Sath, ſath, ipſi
Pſal. 146 etiā coruorū pulli implumes in nido, iuxta illud Pſal. Qui
dat iumentis eſcam ipſorū, & pullis coruorum inuocantibus
eum. Atq; ideo quando Iſaac benedixit Iacob filiū ſuū, mit-
Gene. 28. tens eum in Meſopotamia, dixit ad eum, Deus Sadai benedi
cat tibi, & creſcere te faciat atq; multiplicet, vt ſis in turbis
populorū, &c. tunc enim tēporis benedictiones pleræq; om
nes de temporalibus tantū erant, ſicut in euangelio de ſpiri-
tualibus bonis. Quando igitur deus, abſolutē de eo loquen
do, ſolus ſufficiens eſt & omnipotens, à quo creaturæ dite-
ſcunt omnes, inuocarunt eum patres noſtri Sadai, in nomi-
ne trium literarum 2 Quum autē iam inciperet lex ſcri-
pta ſub Moyſe, inuocarunt eum ſub nomine tetragrammma-
ton, quod Iudæi ſcribunt in hunc modum יהוה, hulhi. hoc il
li religioſe adeo obſeruant, vt etiam nulli papyro, ſed mē-
branis

branis tantum inſcribant, auro item atq; argento, inſuper illud in terrā cadere non ſinunt, quod tamen ſi fiat iniquiſsimum ducunt. præterea extra locos Biblicos eo non vtūtur, aut ſi cogantur vti, non ita ſcribūt vti eſt, ſed huiuſmodi figura. (Ad hæc iuramento rem aliquā firmare volentes, nō per deū id faciunt, ſed per nomen, dicentes ſchē, nomē intelligentes dei. Quid quod nemo profanus legere illud eſt auſus iuxta literarum & punctorū proprietatem, ſed ſummus ſacerdos tantum, idq; cū intraret in ſancta ſanctorum, & ſacerdos in benedictione plebis? Ideoq; & ineffabile vocant, non quod exprimi nequeat, ſed quia vulgus non audeat ipſum ob ſanctimoniam ſui nominare. Vbicunq; ergo nomē illud ſanctum ſe offert in ſcriptis Biblicis, non legunt illud vt ſonat, ſed loco ſuo ſemper dicunt adonai, quod eſt idem quod dominus: quia vera eius elocutio eſt iehoua. vnde dæmon ad ignominiā dei & ad minuendā legē dei, curauit vt poetæ gentiliū vanum & ſuperſtitioſum eorū idolum, Iupitrem appellarēt Iouem, per imminutionem à iehoua, qui modus abſoluendi alias cōmunis eſt in ſacris literis, quando ſchæua præcedit gutturalē, vt Iuda pro Iehuda, thillim pro thehillim, Ioſua pro Iehoſua, &c. Et ſic omnia nomina dei ſemper reuerenter habuerunt Iudæi, vt eſt illud nomen יה, quod etiam deū ſonat, cumq; prima apud eos litera vnitatem, ſecunda binariū ſignificet, & ſic deinceps, illud tamen יה pro numero nūquam vſurpant in honorem dei. Requiris autem teſtimoniū eius, quod veteres deū inuocarint nomine quatuor literarum, ſicut ſub illo trium? Ecce quod ait dominus ad Moyſen, Ego dominus qui apparui Abraham: Iſaac & Iacob in deo Sadai, & nomen meum יהוה Adonai nō indicaui eis. Verùm quidē hoc eſt, quod illius etiā Moyſes deinceps mentionē facit in ſcriptis ſuis: ſi tamē vera ſunt verba domini, quod nomen illud ſuū patribus antiquis non indicarit. Multa hic dicenda eſſent, quomodo hoc ſit eſſentiale nomen dei, ex quo velut capite aut radice nomina reliqua cūcta promanant, quo pacto in eodem tres perſonæ cū perſonali ſua proprietate demonſtrentur, & cur literam ה h quæ filium deſignat, bis in eo ponamus, in medio & fine: eo nimirum, quia geminam habet natiuitatem, alterā in diuinitate, alterā in tēpore: & cur Hebræi ex ſeptuagintaduobus nominibus dei, vnum hoc vocarint, ſchemhamaphoras, *Exod. 6.*

nomẽ expoſitum, ſed mitto hæc omnia. Magnum etiam eſt, quod ſanctè adeo quatuor literarum nomine ad imitationẽ Hebræam plerǽque linguæ exprimant deum. Græci enim vocant theos, Turcæ & AEthiopes alla, Aſſyrij adad, Perſę & Callicutij zimi; Latini & Itali deũ, Sclauiet Crotai boeg: Germani gott, & hoc tamen pertranſeo. Vnum tamen ſcire vos conuenit, quod Iudæi antiqui, quia poſt tempora Chriſti tot illius & apoſtolorum ſuorum miracula in aperto erant, vt negare ea non poſſent, attribuerunt illorum operationem nomini ſancto Iehoua ſchem hemaphoras.

3 Diſcant inſuper hîc Chriſtiani nomen dei temerariè nõ aſſumere: quod ſi enim Iudæi illud in tanto habuerũt honore, & adhuc habẽt, iniquũ fuerit quoſdam Chriſtianos peruerſa tantũ conſuetudine ad quãcunq; rem deum adnominare, immemores illius, Nomen domini dei tui in vanũ nõ
Exod. 20 aſſumes. Nihilominus peccant, qui ſanctum nomen Ieſu cũ deriſione & ſcandalo vſurpant, vt cũ deludunt virgines. Veſtales. iniquiſsimè ſanè, imo vt Dauid ait, Reges terræ & o-
Pſal. vlti. mnes populi, principes & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus laudent nomen domini, quia
Pſal. 39. exaltatũ eſt nomen eius ſolius. & alibi, Beatus vir cuius eſt nomen domini ſpes eius, & non reſpexit ad vanitates & inſanias falſas. Deinde cõfirmat hoc fidem noſtram, quod per nomen Ieſu tanta fecerint apoſtoli miracula, fatentibus idipſum Iudæis, quorum Rabini etiam admirantur tanta mirabilia facta eſſe in nomine domini, quod eis quatuor literis per Moyſen innotuit. Iam autẽ nullũ amplius apud eos fit miraculũ, poſtquam à deo propter infidelitatem eorũ ſunt abiecti, ſed in alio iam nomine fiunt miracula, quod nomen tertiũ eſt dei, & ſub lege euangelica quinque literis habetur inſigne, quo nunc deum deiq; filiũ veneramur. Ratio autẽ, quur populus veteris teſtamenti non audebat nomẽ dei exprimere, eſt quoniã tunc deus inuiſibilis & hominibus plane erat occultus: poſtquàm autem ille ex miſericordia venit in hunc mũdum, viſibilis factus, nomẽ quoq; eius factum eſt notũ vniuerſo mundo, iuxta illud prophetæ, qui ibi ex ſententia Iudæorũ & Chriſtianorũ de Meſsia loquitur, dicens,
Eſa. 62. Ideo populus meus cognoſcet nomẽ meum in die illa, quia ego ipſe q loquor, in illo die ecce adſum. Sicut ergo deus in humanitate factus eſt viſibilis, ita nomẽ eius effabile. quod quomodo

quomodo sit factũ scholis relinquo. tibi satis est nomen eius esse Iesus, *quod vocatum est ab angelo, priusquam in vtero conciperetur.* Nam primo aliqui dicũt nomen dei tetragrammaton יהוה, factum effabile per immissionẽ quintæ literæ, ש S, quod significat duarũ naturarum vnionem, per quam nomen dei sit effabile factum. nam proferendo ש S, maxillas ac inferiorum & superiorum dentium ordines constringimus, ideo aptè ista litera incarnationis est significatiua. Vide Picum lib. 7. de prænotionibus. Alij secundo autumant, schin interpretari elocutionẽ, quia futurũ erat, vt nomẽ dei ineffabile, per istà literam fieret enũciabile. Vide Cusanum in excitationibus. Alij tertio dicũt ש significare incarnationem, quia Esaias dixerit, Et saluator eius vt lampas accendatur. nam litera ש & apud Hebręos habet formam lampadis & lampas denotat Christum, nam in medio habet similitudinem lychni splendentis. & ש humanitatem significat lampadem, oleũ infusum nomen eius, oleum infusum diuinitatis in hanc lampadem humanitatis, sicut fecit nomen suũ clarescere hominibus quod prius erat ineffabile, ista lampade non incensa à diuinitate. Sed dũ effusum esset oleũ diuinitatis, vnctus est Christus oleo lætitię præ participibus suis. vnde olei & nominis symbola. proxima sunt apud Hebr. schẽ nomen, schemen oleũ. Quarti dixerunt crucẽ Christi fecisse nomen dei effabile. nam tetragrammaton dispositum sic ihuh. & quia quarta eadem est cum secunda, abiiciatur illa, & crucis mysteriũ inferatur, tunc fit nomen Messię sic Ihu. Calamo ergo sanctæ crucis Christus sibi hoc nomen Iesus scripsit. Quinti dixerunt nomen ineffabile pronunciatũ per ש ea ratione, nam septẽ sunt ætates mundi. & septima ætate natus est Christus, hæ septem ętates per septem cõnexiones literarum alpheti designantur, quas apud beatum Hieronymum reperies in epistola ad Paulam Vrbicã. Septima autem cõnexio est שת, quæ valet capitis schim designatio. (Hieronymus semper quatuor complectitur) hîc ergo cum caput Christus exprimatur, per mediã literam ש eius incarnatio significatur, qui est mediator dei & hominum, deus & homo, qui fecit vtraque vnum, quem deus constituit caput super omnẽ ecclesiam, quare ש schin est designatio capitis Christi, hoc est, incarnationis Christi, vnde nomen dei ineffabile, factum est effabile. Sexti dicunt, deum in sublimi-

Luc. 2.
Picus.
Cusanus
Esa, 92.
Can. 1.
Psal. 44.

tate & maieſtate exiſtentem, à nobis fuiſſe abſconditum & ineffabilem fuiſſe ſicut inquit Eſaias, Vere deus abſconditus es tu. Sed per impoſitionem ש tunc ex nomine tetragrammaton fit יהשוה. & יה valet deus, & שוה æquatus vel aſsimilatus. poſtquam enim deus nobis ſimilis factus eſt & ęquatus per incarnationem, ſicut ait Paulus, Debuit per omnia fratribus ſimilari, iam nomen eius factum eſt effabile. Quæ omnia vel vnum aut alterum exercitatus prædicator, quemadmodũ poteſt exprimere, fideli populo pro excitanda deuotione proponat, &c. 3 Nemo cogitet nos, quũ de nomine Ieſu loquimur, deum exprimere poſſe, aut nomen eius propriè cognoſcere. nanque dum eum nõ cognoſcere nobis datur, neq; vere nominare licet: ideo etiã quæreti Iacob, quo nomine vocaretur deus, reſpõdit ille, Quur

Gene. 31. quæris nomen meũ quod eſt mirabile? hinc eſt quod in ſcripturis dicitur habitare deus in caligine, ſicuti & Moyſes ad eum aſcendit in nebula. & Dauid inquit, Dominus deſcen-

Exo. 19. dit, & caligo ſub pedib⁹ eius. & in pſalmis: Nubes, ait, & caligo in circuitu eius. quibus tota pleniſsima eſt ſcriptura, eo tantum, quod non cognoſcimus dominum, neque ſufficienter intelligimus. (& hoc eſt fundamentum theologiæ nega-

De diſt. no. tiuæ, ob id Dionyſius dixit, negationes de deo ſunt veræ, affirmationes vero incompactę, ſicut & nos attigimus in commentariis noſtris ſuper myſtica theologia Dionyſij) ſicut enim diuina eſſentia infinita eſt, ita & nomẽ eius proprium infinitum, imo deus ipſe nomen ſuum, ſicut habetur in pſal

Pſal. 82. mis ſecundum Hebraicam veritatem, vt cognoſcant quia tu es nomen tuum. Qualecũque ergo nomen dederimus deo, vt ſanctiſsimum, longe tamen intra diuinam perfectionem erit. Et recte à ſanctis patribus dicitur, Deum eſſe ſuper om

1. Cor. 1. ne nomen, & ſuper omne quod vel dicitur vel cogitatur, di

Eſa. 62. cente poſt Eſaiam Paulo, quoniam neque oculus vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus iis qui diligunt illum. Tantum etiam eſt nomen domini, vt beati quoque illud ſatis non cognoſcere poſ-

Ephe. 1. ſint: iuxta illud Pauli, Vt ſciatis quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credidimus ſecũdũ operationem potentiæ virtutis eius, quã operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis & conſtituens ad dexteram ſuã in cœleſtib⁹, ſupra omnẽ principatu & poteſtatẽ & virtutẽ & domina-

dominationẽ,& omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo,sed etiam in futuro. Quum igitur deum nominare essentialiter non possumus,multa tamen magnaq́ue nomina sua per immensam misericordiã nobis reuelauit, è quibus omnibus est illud nomen Iesu lõge sanctißimũ, nomen nouũ,quod os domini nominauit,nomen quo vocauit eum angelus nondum in vtero matris cõceptum. Oremus itaque inuocato illo sancto nomine dominum deum,&c.

HOMILIA IIII. DE NOMINE IESV.

OCABITVR,inquit Esaias de Christo,tibi nouum quod os domini nominauit,vnde sequitur, nomen illud Iesu nouum esse,& Christo singulariter conseruatum. At hic priusquã ad sanctimoniam nominis huius progrediar,est quod obiectionem quandam Iudæorum diluam,eamq́ue huiusmodi,Clamant illi Mesiæ futurum esse nomẽ nouum. sed neque ישוע, Iesua,neque יהושע, Iehosua nomen nouum est (vtrunque enim illud dicitur in Hebræo.) nam quem nos Iosue dicimus absorbendo syllabam,dicitur Iehosua, & quem nos Iosue dicimus filium Iosedech,Hebræi appellãt Iesua.quo autem illorum fuerit appellatus Christus,nobis non cõstat, quando euangelium Matthæi nõ habemus Hebraice, licet parum referat:quia vtrunq; nomen est à ישע, quod est saluare,deductum & sic tamen Iesus dicitur in lingua Iudæorum,qua & natus est, & nominis huius suscepit impositionem. profecto enim multis ante Christum seculis sic dictus est dux Hebræi exercitus post Moysen,sic appellat⁹ est Iesus filius Iosedech sacerdotis, sic & Iesus filius Sirach, qui librum scripsit Ecclesiastici,nepósq́ue fuit superioris Iesu, vt ipse in præfatione testatur. Et adhuc quartum inuenio in libris Regum , ciuem in Betschenes, vt iam non sit hoc nomen nouum. ¶ Etsi tres illi nomen Christi habuerunt, siquidem ibi errauit Galatinus,dicens eos Iehosua,non Iesua appellatos, eiusq́ue error reuincitur 1.Esdr.3. vbi ille appellatur Iesua,adhuc tamen nomen illud in Christo nouum dicitur propter opus ipsum.quanuis enim tres illi appellati sint nomine Iesus,nullus tamẽ eorum homines saluos fecit, nisi vnicus ille Christus Iesus, de quo sic habet testimonium angeli, Vocabis eum Iesum. ipse nanque saluabit populũ suum à peccatis eorum. idq́ue nullus horum

Esa. 62. — *Eccl. 46. 49. 50.* — *1. Re. 16.* — Mat.1.

trium fecit, quare iure optimo dicitur nomen Iesu nouum.
2 Et quãtumuis tres isti nõ fuerint Messiæ, magni tamen fuêre figuratores Christi in operibus suis, præcipue ante a-
Num 13. lios homines. Atq; vt principio de Iesu Naue dicamus, quẽ nos communiter Iosue vocamus, Is quũ antea Oseæ dicebatur, Moyses autẽ spiritus sancti instinctu, mutato nomi-
Exo. 23. ne, eum Iosue vocauit, sicut id antea dominus populo promiserat, Ecce ego mittam angelũ meum, qui præcedat te, & custodiat semper in via tua, & introducat in locũ quẽ præparaui tibi. Obserua eum, & audi vocẽ eius, nec cõtemnendum putes, quia nõ dimittetur quum peccaueris, & est nomen meũ in illo. Perscrutetur, inquit Augustinus, scriptu-
Lib. 16. ras illas nõ iam Manichæus, sed ipse etiã Iudæus, & videat,
c. 19. *cõ.* vtrũ de aliquo angelo deus dixerit, Nomen meũ in illo, nisi
faust. de hoc quẽ intro ductorẽ in terrã promissionis pollicetur. Apertũ ergo hic habemus scipturæ testimoniũ, Iosue nomẽ Christi habuisse, quãdo dicit dominus, Est nomẽ meum in illo, quanuis tunc non erat, quando adhuc Oseæ dicebatur,
Num. 13. sed postquam Moyses ei mutauit. Sed quomodo ille typũ
Num. 20. Christi gesserit, ex historię cõtextu facile colligitur. noluit
& 27. enim de⁹ Moysen introducere populũ in terrã promissionis lacte & melle manãtẽ, sed duxit eũ supra montem Ne-
Deut. 34. bo, ostẽsaq; ei terra illa, dixit eã esse pro qua iurasset Abraham, Isaac & Iacob, ipsumq; illã iam videre tantũ, sed eam contingere nõ posse. Vnde factũ est, vt post eũ Iosue intro-
Ioan. 1. duxerit populum. Ita & lex Moysi saluare homines nõ potuit, sed gratia & veritas per Iesum Christũ tandẽ facta est. & sicut Iosue duxit populum in illam temporalem terram promissionis, ipsamque ei distribuit in funiculo distribu-
Homi. 1. tionis, ita Christus Iudæos spiritu se cõfitentes, & laudãtes
super Ioã. verbo & opere, introducit in terrã viuẽtium. Idem hoc significatur etiam sentẽtia quidem Origenis, eo quod Moyses licet populũ ex AEgypto eduxerat, ausus tamen nõ est decertare cũ Amalech, sed tantum dixit ad Iosue, vt electis
Exo. 17. sibi viris aliquot egrederetur mane pugnatur⁹ cũ Amalech. Ipse vero Moyses tantũ manus dimisit in Iudæis quibus dixit dominus, quod si Moysi credidissent sibi quoq; credere nõ dubitassent. crescẽte enĩ in eis infidelitate superati sunt
Num. 13. ab Amalech. ¶ Ad hæc Origenes expendit non temere Iosue, in scripturis dici Oseæ, quotiescunq; patris sui mentio-
inci-

incidit. profecto enĩ quũ exploratoris officio functur' ablegatur ad perlustrandã terram, Oseæ dicitur: dux autem cõstitutus, figurã iam Christi gerens, Iosue vocatur. Item manẽtibus Aarone, Nabat, Abiud & Eleazar in castris, Iosue cum Moyse acendit in mõtem ad suscipiendum tabulas decalogi. Præterea, quũ non possent Aarõ & Iudæi aspicere faciem Moysi nisi velatã præ fulgore illius. Iosue tamen omnis mysterij cõscius, securus & intrepidus aspexit, mansitq; cũ eo in tabernaculo. Eaq; causa est, quur ante hũc nullus in veteri lege naturæ. Iosue aut Iesus sit appellatus. Vt maximè probus fuerit deoq; placuerit Seth, quã excellentes extiterint Noe, Abraham, Iacob & alij. nemini tamen horũ nomen Iosue cõtigit, nisi huic filio Naue, qui personã gessit Christi. ¶ Quæras forsitan eius rei rationẽ, quũ tamen ante eũ fuerint plures alij, qui in se typũ Christi habuerint. Verũ id quidẽ est, nã & Abel illius typũ gessit, sed morientis: & Ioseph, sed venditi: & Isaac, sed immolati, &c. Iosue autẽ ille triũphãtis in se Christi figuram expressit, personã redẽptoris, qui etiã populũ introduxit in terrã promissionis, nõ secus quã Christus inferos, mortẽ, & diabolũ superauit, suosq; fideles introduxit in vitã æternã. Hæc quoque causa est, quod Iosue filios Israel denuo circuncidit, sicut & Christus suos noua circuncisione: & sicut Iosue Iebusæum, Ethæum & Amorrhæũ superauit, ita Christus diabolũ. Et quemadmodũ Iosue filiis Israel terram promissionis distribuit, non autẽ Moyses, ita pater quoq; omne iudicium dedit filio. Deinde sicut Iosue nullam sibi reseruauit partem, sed pro sua deinceps populus ei dedit Ephraim, vbi & ciuitatem in qua habitaret extruxit: ita si Christo fideles locum dent inhabitandi, ibi ille sibi parat domiciliũ. Vnde & Origenes ait, Ego si possem bonus fieri, locum darem filio dei in me, & acceptum locum à me in anima mea dominus Iesus ædificaret eum & adornaret, templũ vtiq; (vt ait Apostolus) sanctum. O felicem vereq; beatum hominem, qui vero Iosue regionem tradit pectoris sui, vt mansionem sibi paret apud eum. 3 Eodem porro modo reliqui etiam duo personam Christi gessere. Iesus enim filius Iosedech, sacerdos ille sanctus extitit, qui templum domini restaurauit, vt merito typum in se Christi habuerit, quẽ deus summo donatus est sacerdotio, quod multis probat Paulus. ille siqui-

Exo. 24. *Exo. 34.* *Ge. 4. 38. 22.* *Ioan. 5.* *Iosue. 19.* *Homil. 24. super Ioan.* *1. Co. 3.* *1. Esdr. 5.* *Eccl. 49.* *Hebr. 7.*

dem templũ domino extruxit ecclesiam sanctã, non ex lapidibus nec manu factam, sed proprio sanguine redemptam. itaque & ille Iesus condignè personam Christi expressit. Similiter & tertius Iesus filius Sirach, nomen illud sanctissimum essequutus est, vir sui seculi prudentissimus, sicuti in libro suo per eum scripto fertur à suo nepote, Doctrinam
Eccl.59. sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Hierosolymita, qui renouauit sapientiã de corde suo. Quis autem sapientior vnquam fuit Christo Iesu, qui sapientia extitit dei patris, qui sapientia sua verissimaque doctrina mundũ illuminauit vniuersum, & euangelica veritate illum emundauit ab idololatria, errore & ignorantia? Ideoque nõ immerito tres isti nomen Iesu habuerunt, Messięque nostri personam gesserunt, dux fortissimus, summus pontifex & tépli restaurator, & sapientissimus scriba, quoniam hæc tria summo gradu in se habuit Christus. Venien-
Esa.62. do igitur ad primam quæstionem, quum dicis nomen Messiæ nouum esse debere ex oraculo ptophetæ, cuiusmodi hoc non sit, quum ante eum tres illud habuerunt: respondeo habuisse quidem illud istos tres, sed sicut veri Messiæ figuram
Matt.1. tantum habuerunt, ita perfecta in eis sancti huius nominis operatio nõ fuit, solus enim Christus nomen hoc cum effectu ipsoque opere habuit: iuxta illud angeli ad Ioseph, Vocabis nomen eius Iesum, quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorũ, quod aliorum nullus fecit. Et forsitan hoc ita ordinauit spiritus sanctus, vt alij quoque nomé hoc
1.Reg.6. sanctum haberent, quo minus verum illum agnoscere diabolus ex nomine posset Messiam. De quarto aliud non inuenio, nisi quia arcana domini super agrum eius requieuit primum, remittentibus eam Philistæis in Iudæam.

4 Obseruandum & hoc est diligenter, quod non temere dicit propheta, Vocabitur tibi nomen nouum quod os do-
Esa.62. mini nominauit. quanuis enim alij nomen hoc habuerint,
Num.13. nõ tamen illud eis dedit deus, sed Moyses dedit idipsum Io
Psal.71. sue, aliíque in sua circũcisione id adepti sunt. Christo auté nomen hoc ab æterno à deo patre datũ est, teste Dauide, Sit nomé domini benedictũ in secula, ante solé permanet nomen eius. Imò in eo libro in qué cõscriptus est numerus omnium electorũ, ille tenet primitias. ita enim ait pes os Da-
Psal.39. uid, In capite libri scriptũ est de me. Quod si ergo dominus gaudere

gaudere iussit apostolos, quod eorũ nomina scripta sint in cœlo, quanto magis Christus ipse lætabitur? vnde & Esaias exclamauit, Tu domine pater noster & redemptor noster, ab æterno est nomẽ tuum. ideoq; & angelus dixit ad Mariã, Ecce cõcipies & paries filium, & vocabis nomẽ eius Iesum. Nomẽ illud vidit etiã propheta Abacuc, in spiritu cantans, Lętabor in domino deo, & exultabo in deo Iesu meo. Quid quod tres illæ primæ literæ in benedictione Iacob super Iudam vbi agitur de aduẽtu Messiæ: dicitúrq; vano schilo valo, vbi tres literæ initiales cõstituunt nomẽ Iesu? Possem id genus mysteria multa inferre, nisi captũ vulgi superarent, tantũ hoc sanctissimũ nomẽ vobis ꝓprie do, dico & addico, tradoq; cordibus vestris, ne vnquã obliuiscamini, & salutẽ habebitis æternã. Ita Ignatius in omnibꝰ suppliciis suis semper inuocauit nomẽ Iesu, interrogatus etiam à tortoribus, quur id faceret, respõdit nomẽ hoc inscriptũ esse cordi suo, quod nõnulli post mortẽ eius experiri volẽtes, dissecto corde suo, inuenerũt in eo nomẽ illud Iesu aureis literis descriptũ. Per vniuersam quoq; Angliã nomẽ Iesu obseruatur in summo honore, siquidẽ in illo multæ magnæq; sunt erectæ fraternitates, missę quoq; & altaria fundata, sacerdotes insu per peculiares deo preces solennésq; de nomine Iesu habẽt. Dominus deus propter nomen sanctũ suum cõcedere nobis dignetur gratiam suam, & illic gloriam æternam, Amen.

Luc. 19. *Esa. 63.* *Luc. 1.* *Abac. 3.* *Gen. 49.* *S. Ignat.*

HOMILIA V. DE NOMINE IESV.

REFERT quidam Ioãnes Andreæ vxorẽ suam dicere solitã, Quod si nomina magno precio emi deberent, bona nomina emi deberẽt. quãuis enim non euidenter sit necessarium iuxta nomen iudicare quenquam, tamen nomen malum suspicionem mali magnam de se præbet. vnde & apud Germanos iam olim inoleuit prouerbium huiusmodi, Malum nomen malæ mortis auspicium est. quæ etiam ratio est, quur dominus deus interdum nomina mutauit, quæ res magni semper mysterij fuit argumentum. aliquando verò tantum emendauit additamento aliquo, quomodo Abram vocauit Abraham, & Oseæ Iosue. Alias detraxit aliquid, sic Sarai dicta est Sara. Est & vbi totum nomen mutarit, vt Iacob vocauit Israël, & Simonẽ Petrũ. Eius rei regulã pulcherrimã dat Beda, inquiens, Singularis meriti in-

c. cũ secundum de prab. *Gen. 17. & 32.* *Beda.*

diciũ eſt, quoties alicui nomẽ ſuũ vel mutatur, vel de nouo imponitur. Idem & diabolus aliquando procurat. vendito enim Ioſepho in AEgypto, effecit vt ei nomen mutaretur. verum id ita ordinauit dominus, vt eius nomẽ haberet, cuius figurã gerebat. ſiquidẽ dictus eſt Pſonthon pſanech, hoc eſt, ſaluator mũdi. Similiter in captiuitate Babylonica humani generis inſidiator, qui nihil boni ferre poteſt ſuſtinere noluit ſancta illa Hebræorũ nomina, aliaq; eis tradidit.
Dan. 1. Danielẽ vocauit Balthaſar, hoc eſt, capillũ capitis. Et in hũc vſq; diẽ ſi quando Turcæ acquirunt hominẽ Chriſtianum, diabolus pati nõ poteſt nomẽ ſuũ, ſed immutatur illi. Non abſimile fuit neochriſtianorũ propoſitũ, qui neglectis noui teſtamẽti nominibus eorum, qui gratiã Chriſti in baptiſmo fuerãt cõſequuti, dare ſolebãt ſuis nomina antiqua Iudæorum. Quo faciebat Zuinglij Kalendariũ, vnde extruſis omnibus noui teſtamẽti ſanctis, redegerat in illud nõ tantum amicos dei veteris legis, ſed & ſui ſuęque illegitimę coniugis ſimilimos homines peſsimos, Cain homicidã, Pharaonẽ tyrannũ, Balaã falſum prophetam, Eli ignauũ ſacerdotem,
Gen. 4. Saulem quẽ reiecerat deus, Ioab quoq; & Berſabeã adulteram, Abſalon ſeditionẽ aduerſus patrẽ molientẽ, Thamar
1. Reg. 15. etiam, & iſtiuſmodi alios multos. Verũ tales Chriſtianos id genus ſancti decent & Kalendaria. Sed vt ad materiã noſtrã redeamus, quãdo ab æterno à deo patre nomen Ieſu inſtitutum eſſe creditur, à patribus figuratũ, à prophetis prędictũ, ab angelo annuntiatũ, quis non credat illud ſingularem quandam, tum virtutẽ, tum ſanctimoniam habere? & quãuis de eo pene infinita dici poſſent, nos tamẽ vtiliſsima, ſuccique pleniſsima arripiemus. 1 Primũ itaq; in ſacris literis ſe nobis offert, quod ſi orãdo exaudiri volumus, in nomine
Ioan. 16. Ieſu nobis orandũ eſt. ita Chriſtus ad ſuos, Si quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Eaq́ue noua eſt orãdi formula, veteris teſtamenti patribus ignota, & hinc cœpit ille vſus eccleſiæ, vt omnes collectas cõcludat in hunc modum, Per dominum noſtrũ Chriſtum filium tuũ, qui tecum viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti deus, per omnia ſe-
2. Tim. 2. cula ſeculorum, Amen. Neq; id immerito, mediator enim noſter eſt Chriſtus erga deum, qui inuocãdus eſt nobis, iu-
1. Ioan. 2. xta illud Ioãnis, Si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro pecca-

peccatis nostris. Verùm de hac re plura Tomo secundo. Quilibet etiam Christianus omnem suam orationem eo dirigere debet, vt tandem per Christum ante thronum gloriæ perueniat. Quanuis igitur qui inuocet Mariam, Ioannem, Petrum Sebastianum aut Barbaram, tamen vbique eius debet esse intentio, vt eorum intercessio sibi prosit tantum per dominum Iesum. Discat hinc quilibet, omnem spem suam, fiduciam & solatium, omnium maxime in Christo reponere, in eoque figere. Ita Dauide dicente, Hi inquit, in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine dei nostri inuocabimus. *Psal.19.* 2 Peccata quoque nobis in hoc salutari & sanctissimo nomine dimittuntur, dicente Ioanne, Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata *1.Ioan.2.* propter nomen eius. Tantum deo placet hoc sanctum nomen Iesus, vt iram dimittat aduersus peccatorem conceptam illius gratia. Neque latuit hoc Dauidem, vnde & magna cum fiducia ait, propter nomen tuum propiciaberis peccato meo, multum est enim. *Psal.41.* Omnes itaque peccatores inuocare sedulo debent hoc sacrum nomen. Estque illa non illaudata consuetudo, morientes aut morientibus assistentes frequenter inuocare nomen Iesu. Nequit enim odisse dominus diligentes nomen illud sanctum, sicut orauit Psaltes, Respice me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum. *Psal.18.* Cupis igitur confiteri? vis tibi remitti peccata? inuoca nomen illud Iesu. Ita Dauid precabatur. Propter gloriam nominis tui redime nos, & propicius esto peccatis nostris propter nomen sanctum tuum. *Psal.73.* Ita & apostoli prædicauerunt in primitiuæ ecclesiæ ædificatione, per nomen Iesu peccata dimitti, sicut Petrus dixit de Christo, Cui omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Ita ad Paulum Ananias ait, Exurge *Actu.22.* & baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius. Et hoc est quod dicit Dauid, Sanauit eos propter nomen *Psal.105.* suum, vt notam faceret in populis potentiam suam. Ita & Paulus, Abluti, inquit, estis & sanctificati, & iustificati *1.Cor.6.* estis in nomine domini nostri Iesu Christi. Atque hinc cuilibet homini iusto nomen Christi in interiori fronte spiritus scriptum est, iuxta id quod vidit Ioannes agnum supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor *Apo.14.*

milia, quæ habebant nomen ſuum, & nomen patris ſui ſcriptum in frontibus ſuis.

3 In hoc eodem nomine ſancto nos quoque ſaluari o-
Matth.1. portet, iuxta ipſius etymologiam, ſaluatorem enim ſigni-
ficat, dicente angelo, Vocabis nomen eius IESVM, quia ip-
ſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Idem te-
ſtatur Petrus qui ſtans ante concilium Iudæorum, ſic ait de
Actu.4. nomine IESV, Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum ho-
minibus in quo oporteat credentes ſaluos fieri. Hinc in ſa-
cris literis vbicunque Chriſtus proprio ſuo nomine non ex-
Oſee 13. primitur, ſaluator tamen appellatur. ita dicit apud Oſeam,
Eſa.3. Non eſt ſaluator abſque me. ſicut & apud Eſaiam habetur.
Pſal.105. Et præuidit hoc idem Dauid in pſalmis, quum dixit, Saluos
Zach.9. faciet eos propter nomen ſuum. Ita Zacharias eum deſcri-
pſit, Ecce rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluator. neque aliter
eum recens natum angeli annuntiarunt paſtoribus, niſi in
Luc.2. hunc modum, Ecce euangelizo vobis gaudium magnum,
natus eſt enim vobis ſaluator. Ita eum Ioannes quoque ap-
1.Ioan.4. pellauit, dicens, Quia pater miſit filium ſuum redempto-
Philip.2. rem mundi. Et Paulus, Expectamus, ait, ſaluatorem Ieſum
Chriſtum. Et hæc ſanè tria præcipue ſunt in nomine IESV, per illud omnes preces ad dominum fundi debere, in eo peccata noſtra dimitti, & in eodem nos quoque ſaluari. Nunc itaque plura adhuc pro temporis opportunitate inueſtigabimus. Quorum non minimum eſt, quod illud longe digniſſimum eſt nomen ex omnibus ſuper terram. ita Paulus poſt prædicationem humilitatis Chriſti ſubiungit: Exaltauit in eum deus, & dedit ei nomen ſuper omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur cœleſtiũ, terreſtrium & infernorum. Ecce quod ad nomen IESV angeli quoque curuantur in cœlis, quod vtique viderat ille, quando in tertium vſque cœlum raptus fuit. Vah demen-
2.Cor.12. tiam iſtorum & inſaniam, qui nolunt genua ſua flectere ad
nomen IESV, imò neque ad ipſum Chriſtum, dum intuentur eum in ſacramento euchariæ, ſed ſtolidi conſiſtunt vt
Matt.25. Marpeſia cautes. Veniet tempus quando optabunt proci-
De immu. dere ad pedes domini in die nouiſſimo, ſed fruſtra. audient
eccl. c. de enim ob eo, Neſcio vos. Accedit iis ſanctis & decretum cō-
cer. lib. 6. cilij Lugdunenſis, quod ſic habet, Conuenientes in eccle-
ſia, nomen illud quod eſt ſuper omne nomen, à quo aliud

ſub

ſub cœlo non eſt datum hominibus, in quo ſaluos fieri credentes oportcat, nomen videlicet IESV CHRISTI, qui ſaluum faciat populum ſuum à peccatis eorum, exhibitione reuerentiæ ſpecialis attollant. & quod generaliter ſcribitur, vt in nomine IESV omne genu flectatur, ſinguli ſingulariter in ſeipſis implentes, pręcipue dum aguntur Miſſarum ſacra miniſteria, quotieſcunque glorioſum illud nomen IESV nominatur, flectant genua ſua, & capita inclinent. Aiunt etiam Ioannem Papam viceſimumſecundum dediſſe viginti dies indulgentiarum omnibus, qui ad ſacrum nomen IESV inclinant, vel caput aperiunt, vel pectora tundunt. Et vos igitur nomen IESV ſedulo colite, non deerit eius rei præmium in æterna felicitate.

4 Tot adhuc ſuperſunt nominis huius virtutes, vt vnde ordiar potiſſimum, quámque primum commemorem ignorem. Quàm enim plenum gaudij & conſolationis eſt illud nobis, tam viciſſim terribile eſt dæmonibus. ſiquidem in illo apoſtoli Christi dæmonia eiiciebant, quod etiam dominus fidelibus omnibus in vniuerſum promiſit, neque poteſt cum hoc ſancto nomine manere diabolus, quoniam propter eum dixit Dauid, Sanctum & terribile nomen eius. Et alibi, Laudate nomen eius, quoniam terribile & ſanctum eſt. Tutius munimentum aduerſus diabolicas inſidias habere non poſſumus. neque enim poteſt diabolus potentiam nominis huius ſuſtinere, ſed furit & fugit clamans, Quid mihi & tibi IESV fili dei? quare veniſti nos torquere ante tempus? Nominis huius fortitudinē cognouit & Hieremias in ſpiritu, dicens, Magnus es domine, magnum nomen tuum in fortitudine. Et ſicut iam diximus nomen IESV nos tueri ab inſidiis diaboli, ita de reliquis ſentiendum eſt periculis, in quibus omnibus inuocare debet homo nomen illud ſanctum & ſuaue IESV, ad exemplum Pauli & Dauidis, qui clamauit, Deus, in nomine tuo ſaluū me fac. Quod autē dominus ſuos eripiat inuocātes nomen ipſius, idem ille teſtatur, dicens, Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Hinc Salomon ait, Turris fortiſſima nomē domini. ¶ Diſcat hic quilibet homo ſedulo ſe exercere, & nomē IESV frequenter inuocare, dicente Dauide, Sperabūt in te qui nouerunt nomen tuum, quia nō dereliquiſti quærentes te.

Luc. 10. *Mar. vlt.* *Pſal. 110.* *Matt. 8.* *Hiere. 10.* *2. Cor. 11.* *Pſal. 52. & 90.* *Prou. 18.* *Pſal. 9.*

In omnibus ergo bonum est & salutare, dicere in benedictionibus quod vsus habet, Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cœlum & terram. Quando igitur sanctissimum nomen Iesu tam plenum est consolatione, adeo desiderabile & amabile est. confirmat enim nos, illuminat nos, propellit inimicos, miracula facit, tuetur nos, comitatur in via, peccata dimittit, tentationes superat diaboli & mundi huius, suósque hostes profligat, malas cogitationes fugat. vere ideo bonum, iucundum & admirabile est. hoc illud nomen est, à quo Christiani omnes dicimur, iuxta oraculum propheticum, Seruos suos vocabit nomine alio. Iudæi adhuc nomen antiquum obtinent, nos autem quod Christiani dicimur à Iesu Christo, nomẽ nouum est, & quidem ante Christum inauditum. Itaque vos omnes piè per Christum admonitos & oratos volo, vt nomen hoc sanctum obseruetis, veneremini, eoque vtamini, iuxta illud Dauidis, Reges terræ & omnes populi, principes & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius, laus eius super cœlum & terram. Fiet autem hoc per vniuersum orbem, teste eodem, Secundum nomen tuum, sic & laus tua vsque in fines terræ. Et inde, A solis ortu vsque ad occasum laudabile nomen domini. Verè enim perpetuo laudabitur & in secula celebrabitur, sicut dicitur ibidem. Sit nomen domini benedictum ex hoc nunc & vsque in seculum. Habete igitur in domino dilectissimi, vobis nomen hoc cõmendatissimum, cubitum euntes, surgentes, laborantes aut peregrinantes, omnia in nomine Iesu facite, iuxta præceptum Pauli, Omne quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini Iesu Christi facite: sicut & ipse religiose & sedulo nomen illud in omnibus suis epistolis inculcat. quod quoties in eis contineantur, memini me aliquando connumerasse, neque iam succurrit. Testatur illud de eo & Lucas, quum refert eum omni sabbato disputasse in synagogis, & inserit ibidem nomen IESV. Nomen igitur illud sanctum nos defendat & tueatur à peccatis & omnibus malis, vitámque nobis donet æternam, Amen.

Esa.65. *Psal.149.* *Psal.27. & 112.* *Colos.3.*

DIE EPIPHANIAE DOMINI, SIVE TRIVM REGVM, EVANGELIVM Matthæi 2.

IN illo tempore, Cùm natus esset Iesus in Bethleem Iudaæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymā, dicentes. Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et cōgregans omnes principes sacerdotum & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei, In Bethleem Iudaæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis. Et mittens illos in Bethleem, dixit, Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cùm audissent regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. & procidentes, adorauerunt eum. & aperto thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Ioan. 7.
Matth. 5.
Tho. 11.

HOMILIA PRIMA.

DIES hic ille magnus est, hic dies sanctus & præclarus, charissimi, quo puer Iesus à tribus Magis visitatus est, tanto tum splendore, tum honore & reuerentia, vt etiam potentissima vrbs Hierusalem super hoc commoueretur. Gaudium tantæ festiuitatis etiam stella noua lucidæ & insolitæ claritatis illustrauit. Accesserunt & munera præclara, quibus illi puerum Iesum donarunt, ipsique reuerenter ea obtulerunt. Sed nos iam principio euangelium iuxta sanctorum patrum sententias explicemus, deinde nonnihil de huius solennitatis dicamus. *Cùm natus*, inquit Matthæus, *esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente vene-*

runt Hierosolymam. Quomodò Maria rursus profecta fuerit in Bethleem à Nazareth, Matthæus non meminit. Lucas autem descripsit vnde contigerit illud, quod antea ab æterno sic fuerat ordinatum à deo patre, quoniam tributum pendendum erat Augusto. Matthæus ipse diuinam hic prædestinationem ostendit, idque ex Iudæorum confessione cum testimonio prophetæ. De Bethleem plura diximus supra, & quomodo anteà dicebatur Ephrata. Neque hic temere Matthæus mentionem facit Herodis, siquidem ille euangeliũ suum & Iudæis & Hebræa lingua descripsit. Iam verò ignorare non poterant Iudæi, signum illud à patriarcha Iacob sibi traditum, Non ablatum iri sceptrum de Iuda, donec veniat qui sit mittendus. Herodes porrò Idumæus erat, & non de tribu Iuda. atque adeo hic euangelista non Augusti Cæsaris, sed regis Herodis commeminit: vnde discerent Iudæi, quando iam finem cepisset apud eos vnctio regum, venisse quoque Messiam, sicut & Daniel ait: Quum venerit sanctus sanctorum, fore vt deficiat hostia & sacrificiũ, sitque in templo abominatio desolationis, ideóque in hac sententia sunt nonnulli patres, vt dicant Matthæum ob id mentionem fecisse Herodis, siquidem à tempore Danielis vsque ad Herodem, congruunt septuaginta hebdomades annorum. Et à rege quidem Artaxerxe peracti sunt in imperio Persarũ anni centum octodecim. A morte autem Darij, quem vicit Alexander Magnus, vsque ad mortem Cleopatræ, intercesserunt anni trecenti. Atque in Romano imperio vsque ad decimumseptimum annum Tiberij, quo Christus mortuus est, anni quinquaginta septem. Quos si colligas omnes, habebis quadringentos septuagintasex, quo ad lunam computando: illis si adieceris embolismos centum septuagintaquinque, habebis rursus vigintinouem annos: quos superioribus adde, & videbis annos quadringentos octogintanouem, menses septem, septuaginta hebdomades annorum. Alij hoc tantum computant secundũ annos solares, quoniam à vicesimo anno Artaxerxis, qui Nehemiam misit ad restaurandum templũ & vrbem, vsque ad Machabæos, anni trecenti nonagintanouem intersunt, vt ex Iosepho colligitur. Machabæorum autem gubernatio durauit annis centũ vigintiseptem. statim mortuo Antigono, regnauit Herodes Ascalonita, in cuius imperij

Theophy. *Gene.49.* *Dan.9.* *Beda.* *Neh.2.* *Li.14.ca. vlti.*

imperij anno vicesimo octauo natus est Christus, ab eo vsq; ad baptismũ suum elapsi sunt anni triginta, quod & Lucas *Luc. 3.* commemorat. Hi anni omnes coniuncti, faciunt quingẽtos octogintaquatuor, hebdomadas sexagintanouẽ annorũ. atq; ideo quũ quarto post anno passus sit Christus, sequitur eũ hebdomada septuagesima crucifixum & occisum, sicut angelus reuelauit Danieli. Hæc si tu simplex omnia componere & supputare nescis, doctis relinquito, tibique satis sit scire hanc Danielis prophetiam esse impletam propemodum circa hæc tempora Herodis, quibus & natus est Christus.

2 Quando venerunt magi ab oriẽte Hierosolymam, inquirendum principio est, qui fuerint magi siue sapientes illi. hi nanque fuerunt, quos vulgo tres reges dicimus, quorũ corpora adhuc Coloniæ videntur. Verùm hîc iam antiquus iste serpẽs exsibilãs sese attollit, qui & conatur omne quod ab ecclesia catholica receptũ est, vel funditus inuertere, vel saltem immutare, is contendit hos non reges fuisse, sed homines alioqui doctos & peritos, cuiusmodi nos magos vocamus, non quidem futurorũ præscios, instar prophetarũ, sed vt Tartari solent & Zingeri seu Cilices, quorũ scientia vniuersa magia, ministerio exercetur dæmonum. Ad hęc dicit, de numero eorum nõ constare, duóne, tréſve, aut quot fuerint. Alio loco ait sacerdotes forsitan fuisse. O portenta, ô monstra & prodigia noui euãgelij huius peruersissimi monachi, quæ parat aduersus ecclesiam & gloriam Christi, sanctorumq; trium magorum. Quãdo enim Christo nõ paruo hoc est honori, reges tres ex tam remotissimis regionibus venisse ad honorandũ adorandumq; illũ, nónne qui iam ex regibus priuatos facit, Christo debitũ subtrahit honorem? Quod autem hoc Lutherus mendacissimè ex suis somnis cõfinxerit ad ignominiã Christi & sanctorum, illiq; sapientes fuerint reges, non tantum ex vsu habemus ecclesiæ, quæ eos pro regibus semper venerata est, sed ex scriptis prophetarũ qui eos reges appellarunt, vt interim iniquissimè Lutherus aduersus spiritum sanctum contendens, regali eos conetur dignitate priuare. Ecce enim Esaias ait, Gentes ambulabũt in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Quibus verbis cum multis aliis Ecclesia vtitur hoc festo. & non fuisse eos simplices homines, ex sequentibus patet, quando de Ierusalem dicit, Mirabitur & dilatabitur cor tuum, quan-

Lutherus impius.

Esa. 60.

do conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gẽtium venerit tibi, inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madiam & Effa. Iam vero operire camelis & dromedariis terram, nõ duorũ vtiq; aut trium tantũ hominum est, quod

Psal.72. somniauit Lutherus. Idem verò & ex Dauide patet, quum ait, Ante eum procident AEthiopes, reges Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent. Ecce vides, quod non solum reges fuerint, sed & vbi regnarint, quia in Tharsis & Saba. Ne vero aberrare quis posset in loco, scilicet in quibus Saba vel Tharsis (non equidẽ Ciliciæ. vnde fuit S. Paulus.) sed Arabia etiã & AEthiopes hîc commemorantur. Hinc etiã Lutheri mendacium palam fit omnibus, qui ait sapiẽtes ad illos non longũ iter habuisse in Ierusalem, nec vltra quatuor dierum spatium fuisse. O cosmographũ insignem, & admodũ subtilem distantiarum locorum supputatorẽ. Saba quum non procul absit à mari rubro, distat nimirũ gradibus quindecim à Ierusalẽ. singulisq; gradus 15 faciunt miliaria Germanica quindecim. & sic miliaria intersunt ducenta vigintiquinq; à Saba vsque Ierusalem. Nouus iste veredarius, hirco forsitan vectus, quatuor diebus ex AEthiopia & Saba perueniet vsque in Ierusalẽ.

3 Quod autẽ Matthæus eos Magos (hoc est sapientes) vocat, eo factũ est, quod ex sapientibus tũ sacerdotes, tum reges eligabantur. qui mos fuit AEgyptiorum, ipso etiã Luthero fatente in nouissimis sermonibus. Imò & reges AE-

De sanctis thiopum atq; AEgyptiorũ à sapiẽtibus & sacerdotibus regebantur vsq; ad tẽpora Ptolomæi secundi, authore Diodo

Diodo. ro. Ex scriptis etiam Mosaicis discimus, in quantis honoribus rex sacerdotes, qui sapientes sui erant, habuerit. siquidẽ quũ alias totam regionem sibi tributariam habebat, illi tamen erant immunes, & in charitate annonæ victum eis subministrabat necessarium. Pharao etiam quum exaltaret Ioseph,

Gen.47. & constitueret super omnẽ AEgyptum, filiã sacerdotis Heliopoleos ei dedit vxorẽ. Errat igitur Lutherus turpiter, dũ ea ignominia reges illos afficit, vt eos maleficos faciat. Gentes illi quidẽ fuerunt & idololatræ, sed non diabolicæ artis tractatores, quod Lutherus somniauit. Ita enim catholicus quidam scribit, Magos illos siue sapientes, non fuisse maleficos, diabolo deuinctos, quum venerint non inimicũ, imo dominum diabolorum adorare. Sicut autem sapiẽtes quos nos dicimus,

dicimus, Græci philoſophos vocarunt. Germani quondam & Galli druydes, indi gymnoſophiſtas, ita Perſæ magos vnde & Plotinus affirmat magos fore naturæ miniſtros. Quãuis non contenderim magos illos in eo quod fuerint idololatræ, & iniquè egiſſe, & per hoc diabolo inſeruiſſe, ſicut Origenes & Auguſtinus affirmant, atque poſt eũ Rabanus, fuiſſe eos impios, ſicut omnes gentes, & vniuerſus totus mũdus, Iudæa excepta: in qua tunc prophetico oraculo notus erat deus, & in Iſraël magnum nomen eius. Itaque vos in Chriſto dilectiſsimi, conſtantes eſtote, & credite, tres illos magos, magnos potentéſque fuiſſe reges, & ſuarum ditionũ dominatores præualidos, in Arabia & adiacẽtibus regionibus atq; inſulis, iuxta Eſaiam & Dauidem. Et hoc eſt quod ſancti patres contemplati ſunt, quidnam tres illi magi ſignificarint. Ait enim Eſaias, Erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi. Id quomodo factum ſit, pulchrè oſtendunt doctores, Iudæi enim ad Chriſtum vocati ſunt in paſtoribus, qui primitiæ fuerunt veniẽtium ad Chriſtum: gentes autem per illos tres magos, vnde ait Leo in ſermone tertio, His dilectiſsimi, gratiæ myſteriis eruditi, diem primitiarum noſtrarum & vocationis gẽtium inchoationem rationabili gaudio celebremus, gratias agentes miſericordi deo, qui dignos nos fecit, vt ait Apoſtolus, in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarũ, & tranſtulit in regnũ filij dilectionis ſuę. Et in alio ſermone, quod illi tres viri vniuerſarum gẽtium perſonam gerentes, adorato domino, ſunt adepti, hoc in populis ſuis per fidem, quæ iuſtificat impios, totus mundus aſſequitur, & hæreditatem domini ante ſecula præparatã accipiunt adoptioni. Quantum porro debeamus deo pro illuminatione gentium, teſtatur cæcitas Iudæorum, & declarat Fulgentius, dicens, Ipſe eſt deus qui ſibi primitias in veteri teſtamento offerri mandauit, idem ergo deus homo natus, gentium primitias ſuo cultui dedicauit. Venerunt ergo populi illi duo, ſicut duo parietes in vno lapide angulari coniuncti. Paries alter aduenit, quando angelus natiuitatẽ Chriſti paſtoribus annuntiauit: alter itidem adductus eſt, dũ ſtella noua gentibus apparuit. 4 Quærendum, inquit Gregorius, hîc à nobis eſt. Quidnã ſit quod redẽptore nato, paſto

Ioã. Picus. Frã. Pic. Porphyl. Apul. Lib. 1. con. Celsum. Psal. 75. Leo. Coloss. 1. Sermo 5. Fulgent. Sermo 5. Luca 2. Gregor.

ribus in Iudæa angelus apparuit, atq; ad adorandũ hunc ab oriente magos non angelus, sed stella perduxit. Respondet deinde, Quia videlicet Iudæis tanquã ratione vtentibus rationale animal, id est, angelus prædicare debuit, gẽtiles verò qui vti ratione nesciebãt, ad cognoscendũ dominum nõ per
1.Co.14. vocem, sed per signa perducuntur. Ex eadem enim ratione etiam Iudæis tanquã fidelibus prophetiæ datæ sunt, gentib⁹ autem vt infidelibus signa concessa sunt miraculorum, sicut de signo donorum sentit Paulus. Ita videtur & apparet ratio, quur apostoli dominum Iesum iam adultũ & perfectæ ætatis iisdẽ gentibus annuntiarint, quem tamẽ adhuc infantem & per humani corporis vsum loqui non valentem, res mutæ prædicabant. Omnis enim rationalibus ordo hoc habet, vt loquentes apostoli loquentẽ nobis annũtiarent Christum. Diceres: Quid tandem cõmouerit magos ad stellæ apparitionem emigrare, aut quis eis prædixerit stellã hanc regem Iudæorum designare, secundũ quod dixerunt ipsi, *Vidimus stellam eius in oriente, & venimus adorare eum*. Respõdetur, id omne sine dubio per gratiã dei factum esse. vt natiuitas Messiæ, quæ per vniuersam Bethleem nondum innotuerat, iam etiam gentibus in eũ credituris nota fieret & manifesta. Poterat igitur gratia spiritus sancti inuisibiliter pectora magorum cõmouere, vnde mysteriũ cognoscerẽt ad-
Leo. mirandi huius & stupendi sideris. Poterant etiã, vt ait Leo, ad huius signi intellectũ per illam prophetiam Balaam eru-
Num. 14. diri, quæ & pluribus innotuerat, Orietur stella ex Iacob, & cõsurget virga de Israël, & erit Idumæa possessio eius. Leo tamen hunc locum citat, & etiã Septuaginta legunt in hunc modum, Exurget homo. Vere enim de Christo est illa prophetia, ipsiusq; diuinitatem simul arguit & humanitatẽ, au-
Homil. 6. thore Chrysostomo, per stellam diuinitas, per hominem humanitas nobis demõstratur, quoniam sic de seipso dominus loquitur apud Ioãnem, Ego sum radix Iesse, genus Dauid, stella splendida & matutina. neque id immerito. refulsit enim Christus instar radiãtis sideris per suam natiuitatem in salutem mũdi vniuersi. Radius huius luminis noctem fugauit ignorantiæ, cordaq; magorũ spirituali lumine penetrauit, vt natum iam regem Iudæorum cœli terræq; condito-
Chrysosto. rem, nouæ stellæ signo agnoscerent. Vbi Chrysostomus sic ait, Et qua, inquies, ratione per stellam duci ad Christum, & quoniam

quonam modo poti⁹ oportuit prophetas mitti? sed nequaquam magi credidissent prophetis. An voce aliqua desuper intonātē? nec de hac quidē tantopere curassent. sed angelū mitterē? verum hūc quoq; forsitan contēpsissent. propterea hæc inquā & huiusmodi omnia derelinquēs, per ea illos vocat, quæ familiaria illis cōsuetudo faciebat, mira quadam dispensatione pietatis ad hominū condescendēs salutē. Qui enī prophetas illuminauit, & hos potuit illustrare, eorúmque animabus intellectū & sciētiā infundere, sicut prophetis fecerat. Alia quoq; ratio est, quia constat ex Moyse gentiles etiam prophetā habuisse, qui Christi prędixerit natiuitatem. Et ij sane magi tres ex progenie Balaam fuerunt. Nu. 14. videntes itaque insolitæ stellæ radium, crediderūt ibi prophetiā illius esse impletam, quū dixit, Orietur stella ex Iacob, & consurget homo in Israël. Stellam igitur illā, quam in spiritu tantū vidit Balaam, isti oculis conspicati sunt, & crediderūt ita Theophylactus ait magos illos fuisse ex Balaam coniectore progenitos. Theop. Et fuit vtiq; in ea regione magna huius stellę expectatio, sicut & Iudæi magno desiderio sperabāt Messiam vēturū. Mitto hic, quod scribunt nōnulli, successores Balaā constituisse viros præclaros duodecim, qui supra montē expectarēt ortum stellę huius & apparitionē versus Iudæā vsq; ad Christi natiuitatē, & ibi visam esse eis stellā hanc, atq; in medio eius puerū Iesum gestantē signū crucis. Hoc tamē, quia in nullius certi probatiq; autoris scriptis inuenio, dimitto, quāuis deo omnia possibilia, multaque facta esse constat quæ nusquam scripta leguntur. Nobis satis est, magos illos venisse ab oriente Hierosolymam, & dixisse, *Vbi est qui natus est rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in oriente.* id sine dubio firmiter nobis credendum est. Interim deprecemur dominum, &c.

HOMILIA II.

MAGNVM & admirabile signū contigit hodie, Chryso. factū nullis seculis intermoriturū. Magi tres, relicta patria, tantum tam longi itineris spatium emensi sunt, vt paruulum adorarent recens natū, quem tamen regem suum nunquam futurū sperabant, sed gentis alienæ, magnoq; spatio ab illorum regione diuisæ, & cuius patrē regē esse non videbant. Veniunt Hierosolymam, quærunt, *Vbi est qui natus est*

rex Iudæorum? In ciuitatem veniunt, in qua rex erant Herodes, nec tamen de eo quærunt, sed de paruulo, eoq́; non regis filio. Et mirum fit, eos Herodis reliquisse filium in palatio, & paruulum in pauperculæ matris gremio collocatum adorasse. Verùm hæc illa magna sunt miracula dei, non humana sapientia erueńda, sed ita & à deo ordinata, & ipso inspirante perfecta. Id etiam Augustinus declarās, ait, Quum multi nati essent reges Iudæorum, nunquid quenquam eorum adorandū magi quæsierunt, quia nec quanquā eorum de cœlo loquentem didicerunt? Atq; ideo peregrini illi noluerunt honorem istū cuiquam regi Iudæorū ex iis qui cōmuniter regnabant, deferre. iam enim didicerant huiusmodi quendam natū, quem si adorarent, salutē à deo impetrarent. Et verū quidem hoc est, quod nihil prçclarū aut rarum in hoc puero viderūt in terris, sed magnū quiddam ei inesse ex cœlo edocti erant. Ita & Theophilactus ait, Quare magi veniunt? ad condemnationē Iudæorū. nam cum magi homines cultui idolorum dediti crediderunt, quā postea prætexent defensionē Iudæi infidelitatis suç? an non potius hoc illi facere debuissent, quibus ipse Mesśias, saluator & redēptor fuerat promissus? Ad hæc ex remotissimis regionibus venerunt illi, & Iudæi in medio eorū cōmorantē non quçsierunt. Aut quādo vnquā Iudæus aliquis Christo huiusmodi obtulit munera, vt ij magi? Et certi iam erant illi natū eū, & quidem regē, sed de loco nihil eis constabat. ideoq́; ad caput Iudæç Ierusalem peruenerunt. Id autē nesciērūt ibi Iudæi, neq; dum scire volunt vsq; in hodiernum diem, arbitrātes eum adhuc nasciturū. Rationē insuper certitudinis suæ prætexunt magi sicut boni testes, & aiunt. *Vidimus enim stellam eius in oriente.* Ad confusionē, inquit Hieronymus, Iudæorum, vt natiuitatē Christi à gentibus discerēt, oritur in oriente stella, quam futurā Balaā, cuius successores erant, vaticinio nouerant. Deferuntur magi stellæ indicio in Iudæā, vt sacerdotes à Magis interrogati, vbi Christus nasceretur, inexcusabiles fierent de aduentu eius. *Vbi est qui natus est?* quasi diceret, Natus ille vtiq; est, vnde & vos scire cōuenit, prophetias vestras esse impletas Iacob & Danielis. nostra nanq impleta iam est, stellam siquidē illā vidimus, quam vester vobis Moyses, noster nobis Balaam prænuntiauit. nihil aliud requirimus, tantū locū aperite nobis, vbi sit ille natus,

Augu. Ti. in ser.

Theophil.

Hieron.

omnia

omnia reliqua nobis sunt certissima. *Ecce venimus adorare eum.* Nos, ait Fulgētius, cū Iudæi nō simus, regem tamē Iudæorū nos quęrere profitemur, neq; Herodē volumus, neque filium ei⁹ Archelaū adorare, sed Christum paruū quidem in præsepi, sed valide regnantā in cœlo. *Vidimus enim eius stellam.* 1 Quærunt hic patres, cuiusmodi hæc fuerit stella: & ait Chrysostomus non fuisse eam vnā ex pluribus illis aliis, imò neq; stellā omnino, sed inuisibilē quandā virtutem in specie figuratam. 1 Quoniā reliquæ stellæ ab ortu solis ad occasum mouētur, hæc autē à meridie versus septentrionē moueri visa est, à terra Moab & Arabia Ierusalem versus, obliquè tamē, quia propè ad ortū solis. cōparatiue enim vna ciuitas ad aliam dicitur oriētalis, cuius meridian⁹ est vicinior ortui solis. Chrysostom⁹ tamē dicit stellam motā ab oriente in meridiē, quia vbiq; supponit reges venisse ex Perside. sed Esaias & Dauid videntur clarissimè dicere ipsos fuisse Arabes & AEthiopes, vt supra diximus, & latius infra mōstraturi sumus. deinde nō occidebat hæc stella vt aliæ. 2 Cū cæteræ non lucent nisi noctu, siquidē & luna lumen suū à solis radiis sentit obscurari, hæc autē & interdiu splenduit. 3 Magnum insuper eius rei argumentum est, quod stella hæc per interruptionē siue interpolationē refulsit, visa enim est eis vsq; in Ierusalem instar ductoris viæ. Hierosolymis autē euanuit eis, & egredientibus inde versus Bethleē iterum apparuit. 4 Quoniam non in firmamento, sed in imò aëre constituit. sic & Matthæus ait, *Ecce stella quā viderāt in oriēte, antecedebat eos, vsq; dū veniens staret supra vbi erat puer.* Quomodo aūt, inquit Chrysostomus, stella tam exiguū locum, tugurij scilicet atq; pręsepis, ostēdit, nisi sublime illud relinquens ad inferiora venisset, superq; ipsum fere caput pueri cōstitisset? Quatuor hæc Chrysostomus proponit, vnde cōstet stellā hanc nouā fuisse, claritate etiā à cęteris distinctā, motu pariter & loco. Vnde propter eius nouitatē & raritatem facile intelligere potuerūt magi hanc esse stellā Balaam. inde Leo ait, Tribus Magis in regione oriētis stella nouæ claritatis apparuit, quę illustrior cęteris pulchriorque sideribus facile in se intuentium animos oculosq; conuerteret, vt confestim aduerteretur, non esse ociosum quod tam insolitū videbatur. Et post hæc, Noua claritas apud magos stellæ illustrioris apparuit,

Fulgen. *Chryso.* *Chryso.* *Chryso.* *Leo.* *Ser.* 4.

& intuentiũ animos ita admiratione sui splendoris impleuit, vt nequicquã crederet sibi negligendũ, quod tanto nũtiabatur indicio. & iterum, Dedit ergo aspiciẽtibus intellectum, qui præstitit & signũ: & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & se inueniẽdum obtulit inquisitis. Vt iam nõ sit dubium, stellã hãc à deo in aëre de nouo esse creatã. ¶ Quod autem existimant nõnulli magos eam Hierosolymis quoq; vidisse, ita vt principio supra Ierusalẽ apparuerit, nõ laboro, quãuis magis ad euangelicam accedit historiam, eam in ipsorum prouincia alicubi versus Iudæam cõstitisse, ipsosq; sic in aëre præcessisse, sicut in exitu Iudæorũ de AEgypto apparuit eis dominus, & præcessit interdiu in columna nubis, nocte autẽ in colũna ignea, vtroq; tẽpore sic viã eis demonstrans. ita enim antecessit eos stella à Ierusalem vsque Bethleem. neq; improbabile videtur, ipsam etiam antea eis præcessisse, quãuis ex litera neutrum possit euinci, quum, in oriẽte, cohærere queat verbo, *vidimus*, aut nomini *stellam*. Sed quid aliud anxiè desideramus, quũ cõstet stellã eos duxisse in Ierusalem? 3 Quum nõ viderunt magi stellã Hierosolymis, sed tamen ante & post, quærunt doctores, quomodo & quare id ita sit factum. Respõdet Leo factum hoc esse ad illuminationẽ gentiũ, & excæcationẽ Iudæorũ, ideo & reges stellę splendorẽ amiserunt, quia hoc responderunt scribæ de prophetico eloquio, quod indicabat stella de cœlo, quæ vtique poterat magos Hierosolymis prætermissis vsque ad cunabula pueri, sicut postea fecit, sua significatione perducere, nisi ad cõfutandã Iudæorũ duritiã pertinuisset, vt non solum ductũ sideris, sed etiã ipsorũ professione innotesceret natiuitas saluatoris. Noluerunt autẽ isti eum quærere, & oculis agnoscere, quẽ tamẽ verbo ex libris libere cõfitebãtur. & sine dubio talis est significatio, quod propter in sanã Iudæorũ cæcitatẽ stella amplius non apparuit. ¶ Cæterum, cum stella creatura sit rationis expers & intellectu carens, quomodo potuit illa radium suum subtrahere eorum conspectibus & occultare? Theophylactus respõdet, Quum audis stellam, ne talem putes illam qualẽ videmus. sed diuinam virtutẽ & angelicam, in figura sideris apparentem. id ille ex motu probat, quoniã accinctis itineri Magis, mouebatur illa: quiescẽtibus eis, stabat & ipsa. Quod si ergo stella hæc fuit angelica quędã virtus, quid mirũ, si quando &

Exo.13. *Leo.* *Theop.*

do & quomodo voluit videri, aut non videri sese permisit? In eadẽ porro sententia est & Chrysostomus cum ait, Quod stella hæc Magis se rursus videndã exhibuit, nõ ex motu sideris, sed virtute plena rationis factũ est. & paulò antè, Nõ hoc vnũ erat sidus è cæteris, sed neq; sidus omnino, sed virtus inuisibilis figura stellę designata. Hęc omnia nõ ita accipite quasi angel⁹ fuerit stella aut sidus hoc. diuersa enim vtriusq; natura est. Et angel⁹ cũ sit inuisibilis, illi tñ stellam hanc viderunt in oriẽte, sed ita intelligite, sicut ex Augustino in simili casu discere possumus, quod hæc vera stella non fuerit, cuiusmodi reliquæ sunt in cœlo, sed stella eo tãtum, quia figura & similitudo stellæ. radiũ enim & splẽdorẽ habuit in aëre, virtute angelica mota & abscõsa, sicuti cometas caudatos siue barbatos, stellas dicimus, quũ tamẽ incẽsiones sint tantũ in aëre suspẽsę. Sic in autumno cũ videmus exhalationẽ incẽsam decidere, dicimus cœlo pręcipites labi stellas, qua loquendi forma dominus ipsẽ vsus est, casuras prædicẽs stellas de cœlo. Neq; igitur hæc stella seipsam mouit, sed ab angelo cõmota est. Quęres, cur eis domin⁹ signũ hoc stellę, nõ aliud dederit. Respõdetur, quia si misisset eis deus prophetas, forte non credidissent illis, neq; scripturas recepissent, sed neq; vocẽ de cœlo missam, sicuti fuissẽt, ipsósq; etiam angelos contempsissent, vt ait supra Chrysostomus, Quãdo igitur suæ quisque cõsuetudinis coniunctione trahitur, per ea vocauit dominus sapiẽtes gentiũ, quæ ipsis magis forẽt accepta sic Theophyl. ait, Quoniã magi astrologi erãt, propterea dominus familiari eos signo adduxit, sicut Petrũ piscatorẽ à multitudine pisciũ ad nomẽ Christi venatus est. 4 Quũ non fuerit itaque stella hæc vna ex firmamento, sequitur, astrologos nullum inde fucũ quærere posse suæ artis & professionis, vt dicant magos illos natiuitatẽ Christi ex astrologia & siderũ notitia cognouisse: põderare magis deberẽt opus hoc supra naturã fuisse, & omnia sidera excessisse. Sed neq; vllus vnquam astrologorum ex sideribus Christi prædixit incarnationẽ. & quãuis tunc astrologi in terris multi fuerint, tamẽ ij tres tantũ venerunt adorare dominum. Quid quod & Herodes nõ astrologos, sed scribas cõuocauit, q legerãt pphetas? Tẽpus quidẽ stellæ inquisiuit à Magis, sed nõ ideo astrologos sup hoc interrogauit & mathematicos. Sic quoq; principes sacerdotum

Chrys. *Lib. 2. de trin. ca. 6. de colum. & igne.* *1. Meteo.* *Mat. 24.* *Chryso.* *Theop.* *Luce. 5.* *Priscilli anista.* *Greg. vide hic.* *Tom. 1.*

refpõderunt Herodi, In Bethlehẽ Iuda nafciturũ eſſe Meſſiam, ſicut ſcriptũ erat per prophetã. nõ mathematicũ citãt. Inſuper & Herodes magorum illorũ reditum expectauit, tandẽq; vidẽs ſe ab eis eſſe deceptum, in furorẽ conuerſus, occidit pueros in Bethlehẽ, quod ſi mathematici potuiſſent hæc cognoſcere, cõſilio eorũ vſus vtiq; fuiſſet. Quanto igitur ſatius eſt credere, quod ſicut magi illi per angelũ deducti ſunt domũ, nõ ſine numinis inſtinctu: ita eodẽ etiam adducti ſunt in Iudæam, vti ſupra meminimus. ¶ Vide ergo & diligenter conſidera, quomodo quærãt. *Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum?* Vbi eſt ille ô Herodes, ô principes ſacerdotum, ſcribæ & ſeniores populi? vos cõpellamus, vbi eſt natus ille rex Iudęorum? *Vidimus enim ſtellã eius in oriente.* Nos Gentiles, legis & prophetarũ ignari, hoc tamẽ à deo didicimus. Tu itaq; Herodes & vos Iudæi omnes, in quorũ regione Meſsias natus eſt, quibuſq; ille promiſſus eſt, euge, vbi eſt ille? Surge & illuminare, age Hieruſalẽ. quia venit lumẽ tuũ. Quando nos igitur in ſplendore ortus ſui ambulamus, & gentes in lumine ſuo, videte Iudęi & tu Herodes, attollite oculos veſtros, & videte, omnes qui cõgregati ſunt nobiſcum, venerũt ad te, vt olim prædixerat Eſaias (applica prophetiã) & eccleſia in hodiernum diẽ canit in officio miſſæ. Neq; enim veriſimile eſt, tres illos veniſſe ſolos, ſed vt potẽtiſsimi principes ampliſsimũ ſecum adduxerunt comitatũ. quamobrẽ & turbabatur Herodes, quẽ tres aut quatuor homines priuati parum nouiſſent. quãdo autem tanta eorũ turba & copia affluebat affatim, merito concurſum illum mirabantur & obſeruabant omnes Hieroſolymitæ, & Herodes habebat ſuſpectũ, dicente Eſaia, Quum conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentiũ venerit tibi, inundatio camelorũ operiet te, dromedarij Madiã & Effa. Ex illis enim regionib⁹ animalia veniunt velociſsima, dromedarij atq; cameli: quumq; ait, *Operiet te*, immẽſam vtiq; copiã innuit & multitudinẽ. Sed iam oremus dominũ, &c.

Eſaiæ 60.

HOMILIA III.

REFERT Matthæus, dilectiſsimi in domino, Magos veniſſe Hieroſolymã, & interrogaſſe de nato rege Iudæorũ, atq; inſolitę profectiõis & interrogationis cauſam aſsignaſſe, quod ſtellã eius vidiſſent in oriente, vnde magnũ quid eſſe hoc oportebat.

Et ne cum ſuſpicione inſidiarum quærere viderẽtur, quaſi, qui paruulo inſidias ſtruerent, addiderũt quid apud eũ ſint acturi, dicentes, *Venimus adorare eum.* Admiratione dignũ hoc erat ipſa rei nouitate. nam ab antiquo veniebant reges gentium in Iudæam deuaſtare eam, reges illius capere, ſicut Nabuchodonoſor, Sennacherib, Theglatphalaſar, Antiochus, & alij fecerant. Nouum hoc erat, quod illi veniebant adorare regem Iudæorũ. Audite cæci & indurati Iudæi, qui non vultis agnoſcere tempus viſitationis veſtræ, quæ vobis per patriarchas & prophetas eſt propoſita, ſaltem ex gentibus agnoſcite, quãdo vnquã venerũt adorare reges veſtros: bene quidem aduenit regina Saba audire ſapientiã Salomonis, ſed nulla eam ſtella adduxit. neque ipſa venit adorare eum, tantũ ſapientiam eius admirata eſt, non autẽ deum eſſe credidit, ſicut magis illi puerum hunc Meſſiam noſtrum, eo quod dixerũt, *Venimus adorare eum.* Videtur, inquit Theophylactus, ij magi magna virtute prædit. id planius explicat Chryſoſtomus, dicens eos neque tumultũ populi atque clamorem, neque poteſtatem reformidaſſe tyranni, dum de rege quęſierũt recẽs nato, ſed nõ Herodis filio. Quũ itaque in peregrina regione Chriſti gloriam tantopere prædicarunt, vbi id facere ſatis tutum non erat, quid eos feciſſe putas in ſua ditione? Crediderim ſane factos eos magiſtros & doctores ſuorũ ciuium, eo maximè, quod ſuper ſtellæ ſignũ etiam propheticũ habebant teſtimonium & angelicam reuelationem, ſicut ſtatim dicturi ſumus. O vos itaque chariſſimi, curate & ſtudete, vt vos quoq; inuitati, iam hodie cum illis Magis veniatis adorare Chriſtum dominum.

3. Reg. 10. *Theoph.* *Chryſoſt.*

2 *Audiens hoc Herodes, turbatus eſt & omnis Hieroſolyma cum illo.* Quid mirum, turbari Herodem non Iudæum, ſed alienigenam? quamobrem & Iudæi ſe primum fortiter oppoſuerunt ei, ſed Romani potenter eum intruſum tuebantur, vnde & Iudæi multi ab eo ſæpe occidebãtur, quod ad longum recenſet Ioſephus. Audiens ille de rege Iudæorum multa dici, ſuſpicabatur Iudæos rurſus inſidias aduerſus eũ moliri, vt regno eiiceretur. *Turbatus eſt*, inquit Theophylactus, regno ſuo timens. ſciebat enim quod illo indign° erat, ſed re vera inſipiens poſſeſſio eſt malitia, & tamen male rem accipiebat, ratus regem illum in hoc natũ, vt temporaliter regnaret, quod nõ erat. tantum enim in verbis euan-

Lib. 14. c. 14. & ſe. *Theophy.*

gelij & miraculis regnum eius cōsistebat, vnde & Sedulius *Sedulius.* ait in hymno, quem quidā male tribuūt Ambrosio, Hostis Herodes impie, Christum venire quid times? Non arripit mortalia, Qui regna dat cœlestia. Turbatus est ergo Herodes, quia rex, & sibi pariter & liberis formidās. sic Chryso- *Chrysost.* stomus, Quur autē vniuersa cū eo turbata sit ciuitas, rationem inquirūt doctores: & principio volunt nōnulli, quod Iudæi ita coacti & antehac sæpe occisis proximis eorū commoti, tanquā alieno exemplo turbabātur, metuentes ne Herodes audiens iam de rege Iudæorū dici, excitato rursus tumultu, nobilissimos & potētissimos quosque Iudęorū perderet. ob huiusmodi ergo curā, aiunt, ciuitatem totam cum eo turbatam, quod imminēte bello aut factione fieri solet. Sunt qui velint per hoc euangelistā indicare voluisse, cæci- *Theophy.* tatem & malitiā Iudæorū; quos oportebat gaudere potius, *Chrysost.* quod rex suus à Persicis regibus adoraretur. Ita Chrysostomus quoque ait, Hierosolyma, quam tandē causam habuit timoris, quū certè audierit illum esse, quem saluatorē eius atque beneficū & liberatorem prophetæ porro ante prædixerant? semper enim grādis potestas maiori timori subiecta est, & sicut rami arborum in excelso positarū, etiam si leuis aura flauerit, mouentur: sic & sublimes homines etiam leuis nuntij fama cōturbat. Debuerant illi cū gaudio gratias agere deo, iam prophetias Dauidis & Esaię esse impletas stellam quoque Iacob, quam prædixerat Balaam, esse exortam, sed vestigia sequuti sunt maiorum suorum inobedientes & degeneres filij, quando eos dominus à iugo AEgyptiaco liberauit, & beneficia tot tantaq; in itinere impendit, semper tamē inter hęc murmurarūt aduersus dominū & Moysen, *Nume.14* dicentes, Vtinam mortui essemus in AEgypto. cōstituamus nobis ducē, & reuertamur in AEgyptū. Ad Moysen quoq; *Num.21.* dixerūt, Quare eduxisti nos ex AEgypto, vt moriamur in *Exo.16.* deserto? Et rursus alio tempore, Vtinā mortui essemus per *Nume.21.* manum domini in terra AEgypti, quādo sedebamus super ollas carniū, & comedebamus panem in saturitate. Insuper etiam cū plueret eis dominus māna de cœlo, dicebāt, Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. Perinde ingrati hic quoque fuerunt Iudæi, dolentes vbi gaudere debebant.

3 Sunt qui malitiam Iudæorum adhuc grauius examinent, eorum qui turbati sunt cum Herode: primum enim com-

commouebantur potentiores, qui officia sua ab Herode mercati fuerant, vel etiam propter malitiam suam in dignitatis cuiusdam fastigio constituti erant. ij nimirum metuebant ne à rege nouo, ipsi quoque vna cum Herode peterentur, sicut Menelaus sacerdotiū à rege Antiocho emerat. & deinde Annas atque Cayphas à Pilato. huiusmodi homines suo capiti timebant simul cum Herode, quoniam omnino ita fit, sicuti supra ex Chrysostomo induximus, homines in sublimi cōstitutos etiam leuis nuntij fama conturbat. id hic quoque factum esse constat, qualis enim rex erat, tales & illi qui officiis præerant, iuxta verbum Sapientis: Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. Sed & vulgus hominū constat esse turbatum, quoniam semper assentari cupit regi benéque placere, sicut & poëta dicit, Mobile mutatur semper cum principe vulgus. & sic Glossa quædam habet, Populus plus iusto eis fauet, quos crudeles sustinet. id quod vulgo dici solet, Vngentem pungit, pungentem rusticus vngit. factúmque hic est secundum quod Hieremias ait, Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Alij putant ciuitatem Hierosolymam turbatam esse propter Romanos, quos timebant, ne si forte fama peruenisset ad eos se regem habere, quem illi nō constituissent, regionem simul & ciuitatem totam perderent. quáuis & hæc queat esse causa tantæ turbationis, quod cum audissent de stella dici, cogitare poterát eam ipsam esse quam prædixerat Balaā, sicut & erat, sed hoc eis poterat esse molestum, quod ibidem sequitur, De Iacob erit qui dominetur, & perdet reliquias ciuitatis. Etsi Lutherus turpiter hunc locū tractans, ad Dauidem refert, quem etiam stellam istam esse dicit, cùm tamē catholici doctores omnes ad Christū & stellā hanc, quæ magos duxit, interpretētur, quo nomine & Iudæi exhorruerūt de stella ob imminentē perditionem. Verisimile est etiam, multos pios bonósq; homines fuisse, qui simularint hanc turbationem, ne grauiorem aduersum se concitarent iram Herodis, cuius imperio alias infensi erant, eius crudelitatem non semel experti. siquidem & ipse sciebat de sua morte gauisuros Iudæos, vnde & præcepit potentissimos quosque sub morte sua trucidari, vt haberent quod lugerent, sicuti supra diximus.

2. Ma. 4. *Chryso.* *Prou. 29.* *Glossa.* *Hiere. 5.* *Num. 24.*

4 Quando igitur in turbatus erat Herodes & omnis Hierosolyma cum illo, vocauit ipse ad se summos sacerdotes & scribas populi, sciscitatus ab eis vbi Christus nasceretur. neque enim eũ latebat cõmunis tunc fama omnium, eo tempore Messiam nasci debere, omnibus desuper impletis prophetiis, credebant tamen, sicut adhuc somniant Iudæi, Messiam suum hic temporaliter regnaturũ, quod & occasionem dedit Herodi quærendi de scripturis, vbi Christus nasci deberet. Qui autẽ fuerint summi sacerdotes, puto vos satis intelligere, pontifices enim erant, & quidam alij ex sacerdotibus præcipui. Sed quinam extiterint scribæ, minus notũ esse crediderim, quonam Theophy. ait eos fuisse doctores populi, quales nũc grammaticos dicimus. Neque diuersum sentit Remigius, sicut citatur à Thoma. Scribæ dicti sunt, inquit, non tantũ ab officio scribendi, sed potius ab interpretatione scripturarũ. erant enim legisdoctores. Taceo quod aiunt quidam, ideo eos dictos fuisse scribas, quod probati fuerint, & admissi, ita vt eorum etiam verba consignabantur, sicut iam decisiones Rotæ. Augustinus porrò magnum illud Ecclesiæ lumen, quiddam magis abstrusum de eis asserit, dicítque in veteri testamento permissum non fuisse cuiq; absolutè dimittere vxorẽ suam, nisi daret illi insuper libellũ repudij huius: idq́ue eo fecit dominus, vt animus mariti ad repudium procliuis, huiusmodi descriptione nõnulli infringeretur, & cogitaret mala ex eiusmodi repudiatione prouenientia maximè cum nemo libellos istos scribere audebat, nisi ij scribæ, quibus maior inesse putabatur prudentia, quiq́; tanta tum iustitia, tum pietate præditi credebantur, vt ea non verbis tantũ, sed & opere & vita declararent. Voluit igitur & decreuit lex ad eos mittere, qui sapientes essent diuinæ legis interpretes, iustiq́; & æqui consultores, ac decisores repudij huius. Neq; enĩ à quoquã describi poterat iste libellus, nisi ab illis penes quos etiã facultas erat & arbitriũ, vt inter vtrũque cõiugẽ pacẽ statuerẽt, & cõcordiã suaderent. Quãdo autẽ mariti animũ ita videbant incẽsum, vt cõcepta maleuolẽtia, neq; deleri possit ei, neque dissuaderi, libellũ ipsi dabant repudij quod nulla hic spes de eo esset amplius, quũ viderent eum nullis iam porro monitis ad amicitiæ mutuæ vinculum promoueri posse. Et ij quidem scribæ fuerũt homines prosani, sed docti, & in

lege

Tom.1. *Theoph.* *Remigius.* *August.* *Deut.14.* *Matth.6.*

lege bene versati. Sicque non sacerdotes tantum & Leuitę, sed etiam quidam ex vulgo laici studere poterant, quibus illi deinde vtebantur in negotiis matrimonium & iudicialia concernentibus. Quoniam hæc ipsa lex eorum Mosaica nõ cultum dei tantum cõtinebat in se: verum etiam hîc eorum codex, hoc digestum erat & municipale. secundũ huius sanctiones in omnibus iudiciis & rebus aliis omnia agebant, quanuis quũ appellabatur, prouocatio ea fiebat ad sacerdotes, qui erant in Hierusalem, sicut & dominus præcepit, sicut & hodie sunt laici docti multi, & in iure consummati. *Deu. 17.* Quodq; magna fuerat quondã eorum authoritas, hîc patet quod eos quoque vocauit Herodes, & apud Matt. dicit dominus super cathedrã Moysi sedisse scribas & pharisęos &c. *Mat. 12.*

5 Conuocatos porro iam Iudæorum sapientes, interrogauit Herodes, vbi Christus nasceretur. Diligẽtiam Herodis specta in conuocando & inquirẽdo, simul & Iudæorum in respondendo, & tamen vtrisq; sua dãnosa fuit diligẽtia. Iudæis quidẽ, quia (vt ait Theoph.) singulari dispẽsatione dei interrogantur ipsi, vt confiteantur veritatem, & ex hoc condemnentur, quod eũ, quem antea confessi fuerãt, postea crucifixerunt, *Theoph.* Herodi autem, iuxta illud Chrysostomi, quod eius singularis consideranda vecordia est, qui si prophetiæ crediderat, clarũ erat eum aduersus impossibilia conari, sin *Chryso.* minime credebat prouentura quę tanto ante prædicta sunt, nec sibi timere debuit, nec puero insidiari, sed eo nimirũ ipsum permouit diabolus. Et tales sunt peccatores omnes, qui à scriptura, cui cum credant, vita tamen non respondent, iudicantur: quoniam seruus sciens volũtatem domini sui, nec *Luc. 12.* faciens eam, vapulabit plagis multis. & tamẽ diligentia hæc inanis non fuit, vt videas quam mirabiliter omnia ordinarit dominus. Vicissim alij ab aliis edocti, etiam didicerunt aliquid Iudæi & magi illi. Iudæi à magis didicerunt, quomodo eis stella in Persia (quia hic semper refert Chryso. quod magi fuerint Persæ) visa regem significarit Iudæorũ, ita vt quasi reprehẽderint illi Iudæos. Quid ita tardi estis ad quærendum regem vestrũ, quem adoraturi nos ex tam remotis regionibus aduenimus? Aut vos regẽ vestrum vobisq; adeo iam recens natũ in regione vestra non quæritis, quum tamẽ nos ex tã longinqua prouincia approperamus? Aut si nescitis, ex nobis saltẽ discite: & stella illa quæ nos huc adduxit,

tanti itineris dux & comes, vos instruat. Vicissim magi aliquid didicerũt ex Iudæis, prophetas antea eum ipsum prædixisse, simúlque locum natiuitatis eius aperuisse, quem eis stella monstrauerat. Sicut nos iam sacræ literæ docent. puerum IESVM quærendum esse in vita immaculata, hominésque pio & Christiano digna: quam si hic in timore dei transegerimus, inueniemus eum tandem in Bethleem domo panis cœlestis in æterna patria, quam nobis omnibus donet idem ille, qui per stellam hodie Magis innotuit Iesus Christus dominus noster, Amen.

HOMILIA QVARTA.

DOMINVS noster Iesus Christus, tres magos non tantũ ad se adduxit per stellã, sed & eminentiori modo fidem eorum cõfirmare voluit per scripta prophetarũ: & tu Bethleem Iuda, non es minima in principibus Iuda. ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israël. Prophetia hæc Micheæ est, eam tamen euangelista proprie suis verbis non expressit, siue vt Iudæorum ostenderet negligentiam, qui proprias non scierint scripturas proponere: siue quod ille magis sensum & intellectum, quam prophetæ verba respexit. Et ipsa quoque prophetiæ huius verba per se clara sunt & manifesta, vt non sit multum in eis immorandum. ille enim dixit Bethleem Iuda, ad discrimen alterius in Galilæa
Iosue 19. in tribu Zabulon, de qua in Iosue legitur. Hic tamen ponderant nonnulli triplicem defectum Iudæorũ, primum negligentiam istam & ignorantiam scripturarũ, quas nõ proprie allegabant. Deinde quia magnum illud mysteriũ Dei, Herodi publico suo legúmque suarum hosti prodere non debebãt, sed eum tanquã indignum celare, iuxta illud Chri
Matth. 7. sti: Nolite sanctũ dare canibus, & margaritas nolite piicere ante porcos. Ad hæc magnum & illud est Iudaicæ perfidiæ argumentum, quod ex propheta ea tantum verba adducũt, quæ Herodis animum incitare poterãt aduersus Christum, de regno suo super populum Israël, neque quicquam dicũt de æterna eius generatione, quam ibidem attingit propheta, dum exitum eius commemorat à principio à diebus æternitatis. Hæc nanque si adiunxissent, cogitare potuissent Herodes ea ad spiritualia & æterna pertinere, non
Chrysost. ad suum regnum. Vnde & Chrysostomus ait, Coguntur

tur prophetiam de Christo nescientibus interpretari, licet eam non omnino totam voluerit publicare, cum enim dixerint, quia ex Bethlehem processurus esset, nequaquam tamen id quod sequitur, addiderunt in adulationem profecto regis, vt ad humanæ gratiæ lucrum veritati damna proficerent. Hoc etiam ponderat ille, quod non dixit propheta eum in Bethlehem habiturum, sed nasciturum tãtum, quoniam in Nazareth educatus est. Theophylactus post eum addit, quod sicut Iudæi verba hæc referre voluerũt ad Christum: ita sequaces eorum ad Zorobabelem detorquere conati sunt, quod fieri non potest, cum ille in Babylone, non Bethlehem natus sit. Quid multa? proditores hic fuere Iudæi, siquidem per hoc eorum responsum Herodes sumpta occasione, occidit pueros vndique in finibus Bethlehem. Magnumque hoc in eis vitium est, quod regem suum gentibus quęrendum potuerunt monstrare, neque tamen quęsierunt ipsi, instar statuarum Mercurialium, quæ cum aliis vias demonstrent, ipsæ loco affixæ, eo nunquam perueniũt: sicut & fabri illi atque architecti, qui arcam Noë parauerũt quidem, nec tamen in eam ingressi sunt ipsi. *Theoph.* *Augustin.*

2 Cognitis iis de loco nati Messiæ, clam ad se magos vocauit Herodes, sciscitatus ab eis tempus stellæ, quę apparuerat eis. Vbi tu insignem Herodis diligentiam considera. à Iudæis inquisierat locum, hic à gentibus tempus stellæ quærit, vt sic certior factus, maius malum committeret. Ita in Herode experimur vere dixisse Christum, prudentiores esse filios huius seculi filiis lucis in generatione sua. Clam ad se vocat, callide nimis, vt vulpes, qualis & filius suus erat, sicut eum vocauit dominus cum pharisæis loquens. Vere vulpes etiam hic fuit Herodes, quum magos ad se clam accersierit, ne si quid palam tentaret insidiarum, subdole Iudæi præcauere sibi potuissent, & crudele propositum de nece paruulorum impedire. Metuebat enim cognita Iudæorum aduersus se maleuolentia, ne forte gauderent de rege nouo, curarentque eum ab ipsius tyrannide defendi: & quocunque modo seruari, vtpote liberatorem suum. Præterea clam hoc egit propter reges ethnicos illos magos, quoniam sic melius simulare poterat pietatem ad adorandum regem, sicuti & dixit ad eos, Quod si audissent Iudæi qui Herodis tyrannidem nouerãt, cor eius falsum facilè agnouissent. *Luc. 16.* *Theoph.*

Matthæus ait diligenter ipsum didicisse ab eis tempus stellæ: idq́; eo maxime, vt ex tempore stellæ pueri colligens ętatem, facilius in personæ notitiam perueniret. Vbi quærere solent doctores, quod fuerit tempus stellæ. Et putant nonnulli eā primo statim natalis Christi die visam fuisse, tamq́; cito magos illuc venisse ope dromedariorum, quæ animalia sunt admirandæ celeritatis. Quanuis Lutherus more hæretico subuertens omnia, somniat exiguam fuisse hanc distan-

Esa. 49. tiam, illosq́; adeo viros tres vicinos extitisse. Aliter Esaias, qui ait, Ecce isti de longè veniēt, & ecce illi ab aquilone & mari. Magnā vtiq; est intercapedo à Saba & insulis illis vsq;

Chrysosto. in Ierusalem, Secundum rationem Cosmographicam sunt miliaria ducenta vigintiquinq;. ¶ Placet quod hîc Chryso. habet, stellam hanc ante multum tempus apparuisse. quia enim magi plurimū erant itineris longinquitate remorādi, neq; poterant, mox nato puero, assistere, quem pānis adhuc

Matt. 2. infantiæ colligatum oportebat adorari. Vnde & Herodes vt certior esset, bimulos iussit trucidari pueros, & infra. Cuius hîc mihi versutiam versi pellem intuere. Magos ablegat in Bethlehem, vt inquirant puerum, & de eo respōsum referant, vt & ipse veniens adoret illum. Hoc multi etiam faciunt peruersi Christiani, qui quum similēt se Christum adoraturos, eū tamen quærūt occidere. Vide in hac re neochristianos, isti enim cœnobia, beneficia, omnesq́; census cupiunt abolere, sub prætextu tamen Christi, quum interim diabolus eos illuc impellat & vrgeat. nanq; non ipsos abrogant census & decimas, quæ adhuc pendere coguntur subditi, sed quo tandem? in quem vsum? Ecce istos pessimi Herodis filios non absimiles, qui aliud nemo celant, aliud verbis produnt. nisi enim calices, cruces auro gemmisq́ue ornatæ, imagines preciosæ, census quoque & redditus essent, paucissimi nouum istud euangelium sequerētur. 3 Audito Herode, magi abierunt, rati Herodē sui similem esse, ipsumq́; iuxta eorum affectum hîc omnis esse fraudis expertem. vnde & cōdixerūt ei sine dubio sese ad ipsum reuersuros. Rursusq́; antecessit eos stella vsq; ad locū illum. quo dum venerat, stetit supra vbi puer. Quur aliquando tēpore magi stellam amiserint, supra ex Leone induximus. neq; enim id temere factū est, quod quando cum Herode ac Iudæis consultabant, stellam non viderint: sicq́, dum deum per hominem

quærere

quærere cogitant, deum ipsum amiserint. quũ primum autẽ ab impio rege digressi sunt, stella rursus apparuit eis, quia quisquis malos fugit, huic gratia se dei manifestat & offert. quando adhuc cũ Iudæis conuersabatur Petrus, nil sit negauit dominum suum: vbi primũ egressus est atriũ, fleuit amare, & gratiam dei consequutus est. Ita discat hîc quilibet homo, vt maximè quis humana fragilitate abduct⁹ diuinę gratiæ, stellam amittat ex oculis, tantũ ne in peccando perseueret, sed quęrat dominũ in Bethlehem, quę domus panis est, ecclesia fideliũ. ille enim panis viuus est qui de cœlo descendit. Et rursus apparebit ei radius stellæ huius præclare, imo dominus ipse in illo orietur, & gloria ipsi⁹ in eo videbitur. Quod autẽ stella ante hac occultata, mox se rursus videndã exhibuit, signum est, quòd eam virtus quædam angelica deduxit & gubernauit. prius ergo stella ista præcessit, eosque duxit, deinde stetit. sic enim & gratia dei ducere solet sanctos suos in hac vita, donec eò perueniant vbi est dominus Iesus, & ibi in solida requie permanent felicitatis æternæ, Theophy. ait descẽdisse eam à summitate, & terræ propiorem factã ostendisse eis locũ: neq; enim mirandum hoc est, authore Chrysostomo, vel dubitandũ, an stella solẽ significarit iustitia, quia stetit supra domũ, quasi dicere voluisset, Hic ille est quem quęritis. & quãdoquidem loqui stella nõ potuit, ipsa statione quid innueret ostẽdit, quod & nõ paulo certius extitit argumentũ, eo quod Herodes & Iudæi assignarunt locum in vniuersum. Pulchrè hîc Leo exponit, quomodo Herodes diabolum significet, qui magnis tũ dolis tum insidiis impedire conatur homines, ne perueniãt ad Christum, idque per Iudæos Gentiles & hæreticos, quibus ego hîc omnibus, breuitatis amore volens supersedeo.

Matt. 26.

Ioan. 6,

Esa. 60.

Theoph.

Chrysosto.

4 Testatur hinc euãgelista, gauisos esse magos gaudio magno. inde enim coniiciebant se ab itinere nondum deuiasse, quando verùm iam rursus ducem comitemq́, erant adepti. Ita quilibet peccator, quanuis de exactis peccatis cum pœnitentia tristetur, gaudet tamẽ dum gratiam dei rursus acquirit, illudque gaudium spiritus est, quomodo Paulus Philippenses suos monet gaudere in domino, siquidem hypocritica tristitia non placet deo, Gaudeat omnis pius cũ illis tribus Magis, siquando stellam videt gratiæ dei. Gauisi sunt magi redditam sibi esse stellam, eamque & præcedere rur-

sus, & tandē stare supra domū. Et extendi hoc facile potest, quantum gauisi sint gaudiū, conspicati iam denuo stellam. Relictis etenim regnis suis in peregrinas venerāt regiones, easq; multū à suis remotas, plurimū iam temporis absumpse rant, pericula magna subierāt: & quū venissent Hierosolymam, stellā ecce amittunt subitò, rati se regē natum in regia ciuitate inuenturū, quod non tantum non factū est, sed & ij quos scire maximè decebat, nihil poterant de eo dicere, quo magis merito pturbati sunt, metuētes operā se, sumptusq; omnes & impensas perdidisse, ita hinc illinc cogitabant. Et in eo rursus ipsis visa est stella, vnde gauisi sunt vt qui maxime, quoniā per hoc vacillās eorū animos ad certitudinē cōuertebatur. Quanto autē maiori adhuc gauisi sunt gaudio, ingredientes domū, vbi puerū inuenerunt vna cum matre? quanuis enim Maria in partu proprias ædes non haberet, siue diuersoriū, verisimile tamen est, teste Theophy. eā post hac habuisse domicilium in quo recūberet ipsa cum puero, & vbi magi illum adorarint: etsi sunt, qui putant casam, sub qua hic Maria cū Ioseph diuertit, hic domum appellari, sed in eo nō laboramus. siue enim domus, siue casa, aut porticus fuerit, constat vilem eā fuisse, vt Leo docet, quod illi puerū in tanta humilitate inuenerunt. Nanq; non inuenerūt eum dæmoniis imperantē, mortuos suscitantem, cæcos, claudos, surdosq; curantē, nec aliquam virtutem diuinam exercentē sed infantem, sub parentis cura positum, in quo nullum potestatis sublimioris apparebat argumentū, sed magna humilitatis admiratio. Quod si iam & nos puerum cū matre inuenire cupimus, age in domum suam ingrediamur ecclesiā, templū enim domus eius est: iuxta illud, Domus mea, dom⁹ orationis vocabitur, ibi ingredi nos oportet, diuinaq; laudare, & magnificare, dicēte Dauide, In medio ecclesiæ laudabo te. Et alibi, Confitebor tibi in toto corde meo, in cōcilio iustorū & cōgregatione. Quisquis ergo à stella gratiæ diuinæ adductus, peruenit in tēplum dñi affectu pio, is puerū Iesum inuenit hîc per gratiā, illic in sempiterna gloria, Amē.

Theoph. *Leo.* *Mat. 21.* *Esaiæ 56.* *Psal. 9.* *Psal. 110.*

HOMILIA V.

Ecce Hierosolymam veniūt tres magi, ex remotissimis prouinciis profecti, duce stella insoliti splendoris, sed vnde, ait Leo, quum proficiscerentur de patria, aduerterāt hanc deferēdorum munerum

Leo sermone 4.

munerum seruare rationem, nisi quia præter illã stellæ speciem, quę corporeum incitauit affectum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, vt priusquam labores itineris inchoarent, eum sibi signari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure diuina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio deberetur? Neque enim solum ex euãgelistæ testimonio procidentes adorauerunt eum, sed & munera obtulerunt, vt deo & homini regi. O perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudiuit, sed spiritus sanctus instruit. Discamus & nos ab illis Magis vere Christum adorare, qui prociderunt ante eum: & quanuis oratio magis ex corde quam ore proficiscitur, cor tamen externo gestu declaratur hominibus, vt internum cognoscant affectum. sic plurimi in euangelio Christum adoraturi prociderunt, sicuti per longum in quadam homilia disseruimus. Quid quod Christus ipse caput nostrum in monte Oliueti dominum suum patrem cœlestem oraturus, procidit in terram, non solum super genua, sed & in ipsam faciem? quo exemplo nobis etiam orandi formulam præscripsit. Imò tam perpetua debet esse in oratione genuflexio & inclinatio, vt in Hebraica lingua vocabulum orationis sit à genuflexione deductum (שחה significat se inclinare, humiliare, genuflectere, incuruare. In coniugatione autem Hispal, inquit Rabikimhi, significat adorare.) Vbi iam nostrates sunt neochristiani, qui nullum sacramento deferunt honorem, neque inclinant se ad Christum, minus certe quam Turca quispiam? Taceo quod sanctissimum Christi corpus passim in marsupiis secum circunferunt, & in ligneis vasculis distribuunt, vt Zuinglius. proh blasphemias & impudentiã hominum, sed super iis plura in die corporis Christi. Aliter nos hic docuerunt magi illi, qui procederunt vt adorarent dominum. Volunt etiam doctores gestum hunc humilitatem demonstrare deprecantis, sic profitentis se spem fiduciamque suam non in merito suo reponere, sed in misericordia & benignitate dei. Sic, sic nimirũ oportuit Moysen in dignitatem suã fateri & discalceatum venire. Sic publicanus ausus non est oculos attollere, tãtum percutiebat pectus suum, dicẽs, Propicius esto mihi miserrimo peccatori. Sic humiliauit se filius ille prodigus, Pater, inquiens, peccaui in cœlum & coram te, non sum dignus

Leo. (margin, beside "O perfectæ scientiæ")
Tomo 2. (margin, beside "Quid quod Christus")
Gregor. (margin, beside "Aliter nos")
Exod. 3.
Luce 18.
Luce 15.

vocari filius tuus Diuites vtiq; & potentes erāt ij magis, ſe
Philip. tamen humiliauerunt corā paruulo Ieſu, & prociderunt, in
ſignū quod in nomine Ieſu adhuc omne genu cœleſtium,
Leo. terreſtriū & infernorū flectatur. Et merito quidē quoniā in
perſona veniebant omniū gētium, primitiæ earundē, ideo
& nos procidere debemus dominum deprecaturi, &c.

2 *Apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei aurum thus & myrrham.* Ecce, apertis theſauris ſuis, inquit Matthæus, quo voluit oſtēdere eorum opulentiam & ſplendida dona, quoniā
2.Cor.9. Paulus ait, Qui parcè ſeminat, parcè & metet. Reges ſiue
magi illi theſauros ſuos aperuerunt, quaſi dicere vellent, En
omnia hæc tibi, ex ijs quod voles, accipito. qui quum nihil
acciperet, vltro ei obtulerunt quæ habebāt optima. Ita nos
quoq; decet abundanter dare deo in cultu ſuo in neceſsita-
2.Cor.9. tibus pauperum, vtrinq; optimā, vtrinq; liberè & hilariter,
Thob.4. hilarem enim datorē diligit deus. Ita Tobias docuit filium
ſuum, vt ſi multum haberet, largiter expenderet. Quiſquis
ergo es opulētus & diues, diſce hic à magis aperire theſauros tuos, neque recludere arcam & marſupium puero Ieſu.
id fiet, cum pauperibus largam dederis eleemoſynam, ſicut
Mat.25. ille dicturus eſt in die nouiſsimo: Quod minimo iſtorum
feciſtis, mihi feciſtis, de quibus alias. ¶ *Obtulerunt ei aurum, thus & myrrham,* didicerunt hoc illi à ſpiritu ſancto: vnde
& munera hæc magnum quid ſignificarunt. pulcherrimè
Hieron. autem, ait Hieronymus, munerū iſtorū ſacramenta Iuuencus presbyter vno verſiculo comprehendit, Aurum, thus,
Gregor. myrrham, regiq;, hominiq;, Gregorius enim inquit, Magi
quem adorant etiam myſticis muneribus prædicant. Auro
regem, thure deum, myrrha mortalem, quoniā ea ipſa ho-
Theop. minum cadauera cōdiuntur. Atq; hæc cōmunis eſt doctorum ſentētia, quam etiam Leo Papa ſequitur. Theophylactus hîc ait, Vides magorū fidē, quod & à propheta Balaam
didicerunt, dominū & deum & regē eſſe, ac pro nobis moriturum? Audi autē prophetam, *Accubans dormiuit vt leo.*
Num.24. Ecce regiam dignitatē per leonem ſignificat, mortalitatem
per acubitum & ſomniū. *Qui benedixerit tibi,* Ecce & deitatem. profecto enim niſi myſterium tantæ ſignificationis
haberet, euangeliſta tam diligenter non indicaſſet. Neque
interim reluctor poſſe hæc munera etiam aliter exponi, vt
Gregor. Gregorius facit, Auro, inquiens, ſapientia deſignatur, Salo-

mone

mone atteſtãte, qui ait. Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Thure autem, quod deo incenditur, virtus orationis exprimitur: iuxta illud Dauidicum, Dirigatur ad te oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Per myrrham mortificatio accipitur carnis noſtræ, vel etiam opera bona. Ad hunc ſenſum offerre domino debemus aurum ſapientiæ, dum à claritate eius ſapientes apparemus: thus autem, quando cogitationes noſtras ſuper altari pectoris incendimus, vt odorem bonorũ ſentiamus ante deũ per deſideria cœleſtia: myrrham quoq;, dum vitia carnis & pruritũ libidinis per ieiunium coarctamus. ideo enim Iudæi in ſepultura myrrha vtuntur, vt cadauera præſeruentà putredine, ſicut ea vſus eſt Nicodemus in funere Chriſti. Ad hũc modum exponi poſſunt munera hæc. ſed in prima ſentẽtia magis concordant doctores. 3 Porrò aliam benignitatem hic euãgeliſta cõmemorat, que à deo oblata Magis: in ſomnis enim admoniti ſunt ne redirent ad Herodẽ. Vide conſequentiã: primum deus illos ad fidem per ſtellam adduxit, deinde quũ venirẽt in Hieroſolymam, docuit eos per prophetam, quod in Bethlehem naſcatur, & tandem per angelum. Atq; id reſponſum vocat euangeliſta, quoniam etſi interrogationis eorum nulla fiat hic mentio, ex animo eos deſideraſſe, vt iam recurſum in pace mõſtraret eis deus, dux & comes futurus tanti itineris: iuxta illud, In via hac in qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Et deſiderium eorum cũ fiducia tanta conceptũ exaudiuit dominus, per angelum ſuũ inſinuans ipſis, ne reuerterẽtur ad Herodẽ. Sunt qui putent illuminationẽ hanc immediate factam à deo per inſtinctũ ſuum ſine reuelatione angelica. Ita Hieronymus ſentit, dicẽs, Reſpõſum, qđ Græcè dicitur chrymatiſthentes, non per angelũ fit, ſed per ipſum dominum. Idẽ habet Gloſſa quædã, dicens fieri hic reſponſionẽ per ipſum deũ, quia nullus alius viã reuerſionis inſtituit, niſi ille qui dicit, Ego ſum via. Hinc autem nos principio immenſam agnoſcimus bonitatẽ dei, quæ de virtute vna creſcit in aliã: quia quibus antea dominus per corporalẽ ſtellam loquutus eſt, ſimul atque adorauerunt eum & munera obtulerunt, cum eiſdem per angelum ſuum vel ſemetipſum eſt loquutus, ſimulq; reuelauit quomodo domum redirent, ne rurſus venirent ad Herodẽ. idq; gemina de cauſa: primum, propter

Ioan. 19.
Theoph.
Pſalm. 31.
Gloſſa.
Ioan. 14.

puerum, ne is tyranno proditus, discrimini vitæ exponeretur, quod tamé adhuc vix effugit. nondũ autẽ transacta fuerant, quæ fieri ordinauerat spiritus sanctus, vt præsentatio & oblatio in tẽplũ, &c. Deinde quod id Magis quoq; futurum erat periculosum, qui si paruulũ natum indicassent, honoreq́; ei à se oblatum aperuissent, poterat eos quoque tyrannus suppliciis afficere. sin aũt puerũ indicare recusassent, tormẽtis forsitan aut carcerib⁹ illud extorsisset, idq́ue iam omne diuino hoc responso sublatum est. Nihil hic te moueant grãmatici, contendentes quod hoc Magis de reditu per somnũ inspiratũ seu reuelatũ est, responsum dici non posse, quoniã illud nulla præcesserit interrogatio nesciunt enim qui hoc dicunt scripturæ cõsuetudinẽ, quando etiam

Exo. 14. dominus dicit ad Moysen, Quid clamas ad me? neq; tamen ibi quicquã de illius ad dominum clamore præcedit, ita hic quoq; sentiendũ est. Quæras, Qur nõ ipse puer Iesus responsum hoc eis dedit, id enim fidẽ ipsorũ magis cõfirmasset. Respõdetur, non decuisse hoc, ne illud quod ante tẽpus loquutus esset infans, phãtasmatis potius quã veri hominis fidem fecisset. sed & ideo ad eos non loquutus est puer, ait Glossa, ne diuinitas ante tẽpus reueletur, sed vt vera humanitas habeatur. ipsi quoq; magi, si loquẽtẽ puerũ audissent, omne fidei suæ meritum amisissent. Id etiã Chrysostomus

Chryso. indicat, dicens, Quum essent cuncta alia vilia, nisi istud animos eorũ incitasset, nunquã profecto tantũ honoris paruulo illi detulissent: idcirco nihil ibi de sensibilibus grãde cõspicitur, sed angustũ tuguriũ ac vile præsepiũ & inops mater, vt melius nuda magorum philosophia claresceret, qui eum nõ tantũ vt hominẽ, sed & vt deum & bonorũ omniũ datorem coluerunt. Cõsidera igitur mirabilem illam fidem magorũ, qui nullo offendiculo moti, validè persistunt obedientes in omnibus: nõ auertuntur in maleuolentiã, vt cogitarent. Si magnũ quid esset puer hic, quid opus esset nobis adoratoribus & cultoribus suis fugere & clam discedere? nihil planè huiusmodi cogitarunt, quoniã hoc in fide summum & præcipuũ est, vt præcipienti sine cõntrouersia obtemperetur, sicut ij magi siue deo, siue angelo responsum hoc danti paruerunt. 4 Hic quoque obedientiam magorum euãgelista declarat, quũ ait eos reuersos esse per aliam viam in regionem suam. Hæc illa sanctæ est obedientia fidei,

dei, de qua iam testimoniũ induximus Chrysostomi. statim enim illi paruerunt responso, nec quicquam timuerunt, ne forte se insectaretur Herodes, cui sic imposuerunt, confisi virtute nati, vt ait Theophylactus. Sũt ex doctorib⁹ qui dicunt eos ascẽdisse mare, & nauigiis peruenisse vsq; Tharsis. idipsum quoq; comperisse Herodẽ, & naues Tharsensium cõbussisse. vnde & Dauid cecinit, In spiritu vehemẽti conteres naues Tharsis, sicut & historia Scholastica commemorat, & nominum trium horũ magorũ meminit, quæ in latina ecclesia sic habent, Gaspar, Balthasar & Melchior. Ex eorũ reditu cõstat etiam ipsos nec bona tẽporalia, neq; honorẽ quæsiuisse apud puerũ Iesum, quia alias apud eum remãsissent. Quia ãt adorato illo reuersi sunt, fidẽ quã semel à deo acceperãt, vtiq; disseminarũt pro viribus suis, tãtisper dum Thomas apostolus veniens perfectę fidei sacramenta eis annuntiauit, per quẽ illi sedulo adiuti, conati quoq; sunt subditos suos ad fidẽ amplectendã conuertere. Hi magi viri sancti feliciter deinde in Christi cõfessione defuncti sunt, eorumq́; corpora post multos annos Constãtinopolim delata sunt, deinde tẽporibus sancti Ambrosij aduecta Mediolanum per sanctum Arsatium, vbi multo tẽpore quieuerunt, vsq; ad imperatorem Fredericum primũ, qui dictus est Barbarossa, princepsq́; fuit & dux Sueuiæ, nat⁹ ex familia ab Hohen Stauffen. is quũ rebelles vicisset Mediolanos, quater se dedentes, superata vrbe, reliquias triũ magorum simulq́; Geruasij & Prothasij, episcopo Coloniensi Rainaldo cãcellario suo tradidit, qui & triũ magorum corpora Coloniam, Geruasij autem & Prothasij in montẽ Brisiacum siue Breucomagũ, transtulit, anno Christi millesimo centesimo sexagesimoquinto. Possem ad longũ recensuisse historias, sed properemus ad finẽ Matthæus per aliam viã rediisse eos testatur, quo nobis etiã insinuatur quid faciamus. Regio quippe nostra paradisus est, ad quã Iesu cognito redire per viã, qua venimus, prohibemur. per inobedientiã enim, peccatũ & voluptatem carnalem, venimus in regionem nostrã: sed vicissim per obedientiã, pœnitẽtiam, cõtritionẽ, ieiunium & alia opera bona, redeundũ nobis est in paradisum. Quisquis ergo huc deuenit per superbiã, per Herodẽ diabolũ huc profectus est: per aliam viã humilitatis reuerti debet, neque rursus ad Herodem diabolũ venire

Theop.

Psal. 47.

Barbarossa.

Gregor.

Gregor. Et ita concludit hic Gregorius, quia peccata nostra præterita in baptismatis perceptione laxata sunt, & tamen post baptismum multa commisimus, sed lauari iterū baptismatis aqua non possumus. quia ergo & post baptismum coinquinauimus vitam, per baptismum adhuc pœnitentiæ & lachrymarum peccata delere debemus, vt vel sic in regionem nostram reuertamur, quam per voluptatem amiseramus: ad eam autem redeuntes per amaritudinem mali, Herodem diabolum cum omnibus insidiis suis euitemus, properemusq́ue ad patriam felicitatis æternæ, quam nobis cōcedat omnibus Iesus Christus dominus noster, Amen.

DE SANCTO SEBASTIANO MARTYRE EVANGElium, Lucæ 6.

N ILLO tempore, Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Hierusalem & maritima Tyri & Sidonis, qui venerant, vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. & qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat eū tāgere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes, quia vestrum est regnum dei. Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fle-
Mat. 5. *tis, quia ridebitis. Beati eritis cū vos oderint homines, & cum*
Iacob. 5. *separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrū tanquam malum, propter filium hominis, gaudete in illa die &*
1. Petr. 4. *exultate. ecce enim merces vestra multa est in cœlo. Secundum hoc enim faciebant prophetis patres eorum.*

HOMILIA VNICA.

VANGELIO hoc ecclesia in communi vtitur de martyribus. qua autem id ratione, deinceps audietis. stat enim sentētia illud breuiter explicare, deinde in honorē S. Sebastiani nōnihil disserere. Refert autem Lucas dominum descendisse de mōte, stetisseq́ue in loco campestri, & paulò antè dixerat ascendisse eum in montem orare, & in oratione pernoctasse, elegisse etiā discipulos duodecim, quos constituit apostolos.

Et post hęc rursus descendit de mõte cum discipulis ad turbas, quæ hic cõgregatæ erant ex Iudæis & Gentibus. Cyrillus à Thoma citatus, sic ait super hoc, Celebrata ordinatione apostolorum, pluribus congregatis, constituit eos totius orbis doctores Iudæorũ & Gentilium, vtpotè qui euocarent Iudæos à legis seruitute, cultores autem dæmonum ab errore Gentili ad veritatis cognitioné. Ideo ergo ait Lucas descendisse cum eis dominũ de monte. Aduerte, inquit hic Ambrosius, omnia diligenter, quomodo & cum apostolis ascendat, & descendat ad turbas. quomodo enim turba, nisi in humili Christum videret? Non sequitur ad excelsas, non ascendit ad sublimia. sed ipse de mõte dominus descendens, inuenit quos sanet ægrotos. Neque cogitat hoc grex, pene sex dixeram, neochristianorũ, qui quacunque vi & violentia nituntur in montem assurgere, & sublimia fidei nostræ mysteria indagare. prælatis autem Ecclesiæ, quos in monte elegit dominus, nolunt credere quicquã. nec vident vel concipiunt animo quod hîc inde minatur scriptura indagatores sublimium confundi à domino & interimi. Nanque & apud Matthæum supra montem apostolis seorsum ab aliis prædicauit Christ⁹, quo docere voluit, prædicatoré quemlibet sermoné suum pro audientium intellectu accõmodare debere & formare. ita Paulus fecit quãdo Corinthiis suis loqui voluit non vt spiritalibus, sed vt carnalibus. sicque lac dedisse eis, non solidum cibum. Nam si qui sint qui cum apostolis audire possent, Vobis datum est nosse mysteria regni dei, ij in sublimioribus erudiri possent. aliter interim cum infirmioribus agendum est. Accedit iis exemplũ Christi, qui interroganti quid faceret pro vita æterna possidenda, respondit primũm in planitie, in valle, an non sciret legem, quæ pręcipit ne quis occidat, quę vetat adulteriũ, &c. Ea quum se seruasse prædicaret, deinceps eum dominus in montem ablegauit, dicens, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Adducit in hoc Gregorius exemplum Iacob, qui virgas in potum ouium proiectas partim decorticauit, partim reliquit virides. Ita omnino etiam pastor animarum, dum pascit oues & ad aquas ducit scripturę sanctæ, nõ debet loca illius planè decorticare coram quibuslibet, sed pro qualitate audientium, vt hic & apud Matthæum fa-

Cyrillus. *Esa. 26. 33* *Abdiæ 1.* *1. Cor. 1.* *Matth. 5.* *Gregorius* *1. Cor. 3.* *Pulchrè cõueniũt hæc prædicatoribus.* *Gene. 30.*

crum esse legitur. Ecce enim quando Lutherus libellis passim editis & impressis in vulgus sparsit altissima quæque fidei nostræ mysteria, experti sumus quid inde leuitatis prouenerit, quantus etiam contemptus diuinarum & Christianarum ordinationũ, quantũ inobedientiæ & seditionũ succreuerit, sicuti satis vniuersa iã suo magno periculo experta est Germanorũ natio Et vtinam hæc mala nõ recrudescant.

2 Enumerat euãgelista ex quibusnam gentibus turbæ illæ fuerint collectæ, quia ex Iudæa & Hierusalem, ex vicinis maris Tyro & Sidone Gentiles fuerunt isti, impares & fide & moribus, è quibus suam quisque habebat causam veniendi, ait enim Lucas venisse eos *vt audirent ipsum, & sanarentur*, Venerunt, inquit Theophylactus, ad dominũ, vt eos sanet, & geminis beneficiis prosequatur, in anima scilicet & corpore. alij veniebãt, vt in corpore tantũ sanarentur à morbis, quoniam hîc & obsessi à spiritibus immundis curabantur. formam etiam addit euãgelista, qua sanarit dominus ægrotos, eo ꝙ omnis populus cupiebat eũ tangere: virtus enim exibat ab eo, & sanabat omnes. Hoc si de contactu fidei intelligamus, facilis est sensus, quoniam qui per fidem tangebant Christũ, sanabantur: sicut & apud Lucam quum tetigisset eũ mulier, interrogãs ille, dicebat exiisse à se virtutem, Et in hoc diuinitaté suam cõfirmauit: nam prophetæ & alij sancti, authore Theophylacto, nõ habebãt virtutem à se egredientem. siquidem nõ fuerunt fontes virtutum, & quicquid habuerunt virtutum, desuper habuerũt. Christus autem instar fontis fuit. sicut enim fons aquã in se scaturientem habet, ita & fons spiritus Christi inexhaustã in se habet scaturiginem virtutũ in curando. Sancti interim fuerunt cisternis similes, quæ aquas nõ habent nisi aliunde infusas, & sic cuilibet sancto Christus dicere potest, Quid habes quod nõ accepisti? per hoc tamen nõ negamus etiam corporalem Christi contactum sanitatem esse operatum, sicut & mulier illa sanata est ex solo fimbriæ suæ contactu, & alibi sæpe in euangelio legimus, dominum solo tactu curasse infirmos. sic enim ille tetigit sępe leprosos, & mũdati sunt. tetigit pheretrum in quo defunctus pórtabatur adolescens in Naim, & reuixit. Quoniam quum fuerit in Christo diuinitas humanitati vnita in personæ vnitate, etiam corpus suum peculiarem quandam virtutem habuit diuinam in curãdis ægrotis,

Theophy. *Luca 8.* *Theoph.* *Luca 8.*

3 Di-

3 Diceres, Atqui & sancti solo contactu sanarunt infirmos, quia cadauer Elisei quum tetigisset tantum corpus filij viduæ defuncti, resurrexit: & dominus idipsum apostolis suis promisit, fore inquiens, vt vbi imposuerint manus super infirmos, bene habeant. Respondetur hic, dubium non esse, & Christum & sanctos tactu suo sanasse ægrotos. sed hic scrupulus latet, an in ipsis etiam sanctis virtus eiusmodi fuerit sanandi infirmos. Nam & August. in cõtrouersia ponit, & ait, Siue deus ipse per seipsum miro modo quo res temporales operatur æternus, siue per suos ministros ista facit, siue quædam etiam per martyrum spiritus, siue per homines adhuc in corpore constitutos, siue omnia ista per angelos, atque martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrantibus, non etiam operantibus fiant hæc omnia, à nobis mortalibus plane intelligi nequeunt. Gregorius tamen plus tribuit sanctis. & ait, Qui deuota mente deo adhærent quũ rerum necessitas exposcit, exhibere signa vtroque modo solent, vt mira quæque aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. quia enim, vtroque modo, miracula exhibeat, testatur Petrus qui Thabitam mortuam orando suscitauit, Ananiam verò & Saphiram mentientes morti increpando tradidit, & quod sancti in animabus suis potestatem huiusmodi habeant sibi à deo traditam faciendi miracula, Paulus docet, quum inter dona homini concessa diuinitus, etiam gratiam sanitatum & miraculorum enumerat. Quod si porro discrimen inquiris virtutibus huius in Christo, & sanctis in curandis infirmis, nequeo hic tibi vnà cum Augustino doctrinã certam ponere, & tamen respectu imperfectæ cognitionis nostræ in hoc statu, quo in ænigmate tantũ cognoscimus, hoc tibi exemplũ habeto Philosophi perhibent esse instrumentũ duplex, coniunctum & separatum, vt qui scindit ligna, medio gemino vtitur, coniuncto altero, manu nimirũ & securi, quod organum est separatũ. ita planè se res habet in humanitate Christi: ea enim instar manus est, in qua naturalis virtus est hominis. sic & in humanitate Christi virtus diuina latet ei vnita. sancti autem sunt quasi securis, quæ per se non secat aut virtute insita, sed tunc tantum, quãdo ad hoc adhibetur: sic & sancti à deo mouentur ad agenda miracula, & tamen non plane nihil agit securis, quia alias nihil referret bonáve esset an mala.

Mar.15. *Augu.22 de ciuita. dei.c.10.* *Lib.2.dia. cap.10.* *Actu.9. & 5.* *August.* *2. Physi.*

Atq; ex hoc fundamẽto rẽspõsio nascitur ad alias quæstiones, quando cogitare posset quispiã, Quo tandẽ modo ausi sint sancti operari miracula, an non temeritatis & superbiæ argumentũ hoc fuerit, quod ipsi se tãtos corã deo reputarũt, vt ille per eos operaretur quiddã cõtra & supra naturam? Respõdeo, quoniã humiles sunt sancti, & quo quisq; sanctior, eo etiã humilior est, vt non sit aliqua in sanctis superbiæ suspicio. Verũ quod audẽt sibi miraculorũ sumere operationẽ, nõ ex eorũ temeritate prouenit, sed deo secrete mouẽte & inspiratione sua præueniẽte. Ipsi enim instar securis sunt in miraculo, neq; à se secant, sed tunc, quũ operarius eã in manus sumpserit. Hinc factũ est quod ij qui propriis viribus & suapte fiducia arrogarunt sibi virtutẽ miraculorũ, nihil effecerunt: nã quũ sanctus miraculũ vult operari, oportet eũ diuinitus eo moueri, illudq́; ei à deo esse inspiratũ. Atq; hoc est quod toties in sacris literis habetur, filios dei à spiritu dei agi. sic sanctus Sebastianꝰ Zoæ mulieri mutæ vsum restituit loquelę, & præsidẽ Chromaticũ quoque sanauit. Vt itaq; finiamus, per hoc iam exẽplum intelligere possumuus, quomodo virtus exierit à Christo sanandi infirmos, quæ res tamẽ non ideo statim cõpetit sanctis, licet per eos deus miracula operetur. 3 Non temere est etiam gestus ille externꝰ, quod Lucas Christũ eleuasse refert oculos super discipulos suos, & sæpius illo vsus est dominus. affectum enim insinuat loquentis, & sublimitatẽ eorum de quibus fit sermo. Ita etiã Ioãnes scribit Christum eleuatis in cœlum oculis gratias egisse deo patri. Ita ille idem sacramẽtum Eucharistiæ instituturus, vt meminit ecclesia in sacrificio missæ, eleuauit in cœlum oculos. Neque hic temere refert euangelista post descriptam hominum multitudinem, leuasse dominũ oculos suos super discipulos, super cæteros nõ item. Quid enim est, inquit Ambrosius, aperire oculos, nisi interius lumen aperire? sicq́ue et si generaliter omnibus loquitur, specialius tamen oculos saluator in discipulos leuat, vt iis qui verbum intenta cordis aure percipiunt, latius saporis intimi lumen aperiat. Quumq́ue sit ille mos scripturæ, vt per oculorum intuitum & eleuationem misericordiam designet, iam verus dominus discipulis ampliora misericordiæ dona exhibuit, ipsosq́ue pluribus donauit virtutibus, recte hic Lucas expressit singularem oculorum

Tom. I. *Ioan. II.* *Ambro.*

ſiorum eleuationem ſuper diſcipulos. Sed quid deinceps ad eos ſit loquutus, porro commemorat, dum quatuor ex ordine narrat beatitudines, quarũ expoſitio, quia eadem eſt cum iis, quas Matthæus capite quinto habet, quod euangelium in die ſancti Mauricij & omnium ſanctorum feſto legitur, latiorem ſuper iis diſputationem eo relegamus. Neque hic laboramus aut concludimus, eundem eſſe hunc Lucæ ſermonem cum illo Matthæi, ſed ſcholis relinquimus excutiẽdum. Interim deprecemur dominum, &c.

HOMILIA SECVNDA.

Multitudo languentium veniebat ad eum, & ſanabãtur omnes. Canit ſancta mater eccleſia de ſancto martyre Sebaſtiano.

Mos adhuc apud pleroſq; eſt, dilectiſſimi in domino, ſicut & maiores noſtri qui feliciter ex hoc ſeculo cõmigrarunt, quoſdam peculiares habere ſanctos, quos aduerſus ſingulares morbos, aliósve caſus aut pericula & imminentia mala propulſanda inuocare, puta S. Sebaſtianum & S. Rochũm contra peſtem epidimiæ, S. Martinum contra febres, ſanctam Barbaram, ne mori eos contingat ſine viatico ſacramenti Euchariſtiæ. S. Eraſmum aduerſus morbos viſcerum, ſanctum Blaſium contra colli tumores, S. Florianum, Laurentium & Luciam aduerſus incendij periculũ, Apolloniam contra dolorem dentium, Otiliam pro pellendis oculorum ægritudinibus. Prægnantes mulieres pie venerari ſolebant S. Ioſeph, Elizabeth, Ioannem, Margaretam, Dorotheam & Annam. Contra ſacrum ignem colebatur S. Antonius, & S. Valentinus contra morbũ regium, ſanctus Anſtet aduerſus obſeſſionem dæmonũ, S. Nicolaus inuocari ſolitus in periculis aquarũ & naufragiis, S Florẽtius aduerſus calculũ & arenam, Chriſtophorus cõtra inſidias inimicorum. Achatius pro pace, Raphaël & tres Magi pro felici comitatu viarum, & præcipue Maria in aduerſis omnibus. Ecce autẽ irruentes veteres ſimul & noui hæretici, conantur morem hunc vt pium, ita laudabilẽ deſtruere, atque in hoc rationes neſcio quo fuco illicitas proponũt, ita vt per eos multi ex ſimplicibus offendantur, qui deinceps venerationem ſanctorũ conſtanter hactenus obſeruatam intermittunt. Vnde perſuaſus ſum in S. Sebaſtiani omniúmque

Sãcti medentur.

ſanctorum gloriam & honorem, conſuetudinem illam catholicorum tueri, ſimulque docere æquiſsimam eam, honeſtam quoque, & laudabilem & ſcripturæ conſentaneam, deoque placentẽ & meritoriam eſſe. hæc vbi oſtẽderimus, ad finẽ argumenta eorũ quæ contra nituntur, diſſoluemus.

1 Sit hæc concluſio, Adeo non eſt iniquum, vt ſit etiam honeſtum & iuſtiſsimum, dominum deum pro temporalibus bonis acquirendis & propulſandis malis inuocare. id adeo ratio generali & ſpeciali confirmo. Omne enim id decet bonumq́; eſſe cõuincitur, quod nos ſpiritus ſanctus multis modis in ſcriptura docuit, quodq́; in eadem ſancti homines laudarunt, coluerũt & exercuerunt ipſi, idque per vniuerſum vetus teſtamẽtum perpetuo factitatum inuenimus, quoniam ſic Pharao orauit Moyſen & Aarõ, vt dominum deprecarentur pro tollendis ranis. ſic & Iudæi dixerunt ad

Exod. 8. Moyſen, Peccauimus, quia loquuti ſumus cõtra dominum

Nume. 21. & te, ora vt tollat à nobis ſerpẽtes. Inſuper & orante Abraham pro Abimelech, ſanauit eum dominus. Moyſes quoq; quoties dominum rogarit pro Iudæis ne perirent, ipſe eis

Deuter. 9. enumerat in Deuteronomio. Et item abũdè ſatis docet Salomõ, dum commemorat quare populus deprecari debeat dominum, puta ſi fugerent à facie inimicorum, ſi non plueret, ſi caritas eſſẽt annonæ, ſi bella graſſarentur. An nõ hæc

1. *Re.* 9. omnia temporalia ſunt, pro quibus oratur dominus? ſic ſa-

2. *Par.* 20 ne per vniuerſam hiſtoriam Iudicum, Regum & Iudith ha-

Eze. 29. betur. ſic Ioſaphat & omnis Iuda orauit pro victoria, ſic Ioſue oratione ſua impetrauit vt ſol ſtaret, ſic iuſsit & ipſe dominus Iudæos in captiuitate orare pro pace ciuitatis in qua erant, quoniam pax illius ipſorum quoque pax futura erat.

2. *Ma.* 4. Sic orauit Machabæus obuiante ſibi in campis exercitu ma-

Mat. 24. gno, ſic nos in nouo teſtamẽto orare iuſsit dominus, ne fiat

Act. 12. fuga noſtra in hyeme. ſic pro liberatiõe Petri vniuerſa orauit Eccleſia, quæ res cum omnibus omnium prophetarum conuenit oraculis. ¶ Ad hæc poteſt etiam illa ratio reddi, quia quodcunque licitè poſſumus appetere, pro eo quoque licet nobis deum orare. Quis autem adeò vel imprudens eſt vel impudens, vt neget orãdum eſſe deum pro pace, ſanitate, fertilitate terræ & id genus aliis? quoniam ſic benedixit Iſaac filium ſuum Iacob, dicens, Det tibi deus de rore cœli

Gen. 27. & de pinguedine terræ abundantiam frumẽti vini, & olei,

&

& seruiant tibi populi. Ita Moyses enumerat Iudæis, quàm fertilem bonisque omnibus abundãtissimam regionem accepturi essent à domino deo, & ait, Dominus tuus erudiuit te, vt custodias mandata domini dei tui, & ambules in viis eius, & timeas eum. Dominus enim deus tuus introducent te in terram bonam, terram riuorum aquarúmq; & fontium, in cuius campis & montibus erumpunt fluuiorum abyssi: terram frumenti, hordei ac vinearum in qua ficus & malogranata & olïueta nascuntur: terram olei ac mellis, vbi absque vlla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris. Item in omnibus quoque prophetis inuenire licet, quomodo eis dominus deus temporalia bona, promisit plurima, si modo seruiant ei, seruentque mandata ipsius. Ita enim per Malachiam quoq; dicit dominus, Inferte omnes decimam in horreum meum, vt sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit dominus: si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vsq; ad abundantiam: & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrũpet fructũ terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit dominus exercituũ. Ecce, quis iam prohibeat licite nos posse orare deũ pro eo, quod ipse nobis promisit se daturũ, si vixerimus secũdum legem mandatorum ipsius. *Malac. 3.*

2 Diceres, Vera hęc in veteri fuisse testamento, quoniam sic Augustinus discrimen hoc esse dicit vtriusque testamenti, quod vetus promisit temporalia, diuitias, pacem longæuitatem, &c. sicut & in decalogo præceptum est illis honorare parentes, vt sint longæui super terram. atque sic lõgæuitatem poterãt etiam hic petere à domino. In nouo autem sanctiora quædam & cœlestia promittuntur, vnde & nouo & priscis antea seculis inusitato vocabulo vsum esse in euãgelio dominum perhibet Gregorius, quod toties regnũ cœlorum ibi ingeminauit. vnde quis colligat ita decuisse, vt in veteri testamento pro temporalibus oraretur, in nouo autem non sic. Respondetur, verum quidem esse quod in hunc modum duo testamenta distinxit Augustinus. Verùm quod inde elicitur, ideo in lege euangelica pro temporalibus non esse orandum, neque respicimus, neque vere consequitur: sed hoc tantum, quod præcipuè pro spiritualibus sit, orandum bonis, deinde etiam pro temporalibus tanquam ad illa conducentibus: spiritualia enim sine temporalibus *Gregor.* *Augusti.*

Ambro. non possunt diu subsistere, inquit Ambro. Id adeo ex communi sanctæ Ecclesiæ consuetudine facilè confirmabimus, quoniam illa in letaniis precatur dominum, vt nos liberet à bellis, peste, morte subitanea, insidiis hostium & hæreticorum omnibusq; malis. Insuper petit à domino, quatenus ille tempora nostra in pace componat, fructus terrę nobis custodiat. In hoc institutæ sunt supplicationes aduersus bella, pestem, omnesque aduersitates. sunt in eundem vsum paratæ missæ aliquot, pro infirmis, pro iter agentibus, super sponsum & sponsam, aduersus pestem, epidimiæ, pro captiuis, pro fertilitate terræ, contra bella & omnia pericula imminentium malorum. Quæ quum omnia per vniuersam vsurpentur Ecclesiam, quis tam erit impudés, vt Christianorum reiiciat orationes pro bonis temporalibus ad deum? Quid
1. Tim. 2. quod idem nos facere docuit etiã Paulus? ita enim ait, Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominib⁹, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus. Ecce quod & Paulus cupit pro magistratibus orari, vt tranquilla peragatur vita. & tamen illa vitæ huius pax atque tranquillitas, bonum vtiq; temporale est, quanuis vbi quis deũ oraret finaliter & præcipuè pro temporalibus bonis, neque ea ordinaret in æterna, is bene non faceret. Atqui deum interim rogare possumus pro temporalibus, in quib⁹ sic viuamus ne per eã amittamus æterna. Quilibet igitur cum propheta clamet ad dominum, Non secundum peccata nostra facias nobis domi-
Psal. 102. ne, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

3 Quando iam constat ex ipsis tum sacris literis, tum ecclesiæ sanctæ consuetudinibus, posse nos colere & orare dominum deum pro bonis temporalibus, sequitur, nihilominus posse nos etiam sanctos inuocare, vt pro huiusmodi nobis sint intercessores apud deum. quando certum est, quod pro quibuscunque nos licitè possumus dominum rogare, pro iisdem interuenire nobis possunt etiam sancti apud eũdem. Sic ecclesia orat de virgine matre, Concede nos famulos tuos quæsumus domine deus noster, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere, & gloriosa beatæ Mariæ semper
Cassiod. virginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & futura
Psal. 101. perfrui lætitia. Sic Cassiodorus verba Psalmistæ intelligit,

quando

quando canit, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ait enim, Qui quasi inclinatus clamauit, iā respirans ad intercessores sanctos oculos leuat? quoniā per montes, sancti intercessores nostri significantur, è quibus Dauid auxilium sperauit qui tamen ipse mons mirabilis extitit. Et quanuis ille opem sanctorum implorauit, præcipuè tamē à deo omne promanat auxilium, quod ipse paulò pòst fatetur, inquiens, Auxilium meum à domino. Videmus ergo Dauidis exemplo, quod vbi primum oculos nostros leuamus ad sanctos, dominus opem fert nobis. Quomodo Elias pluuiam impetrauit à domino cum aliquot annis non plucrat. Et Iob quotidie offerebat holocausta, dicens, ne forte peccauerint filij mei. Dominus quoque Deus sic loquutus est ad Ezechiam, Pro tegam vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. Et per hoc intellectus patet verborum sancti Gregorij, qui sanctos stellis, Christum autem soli comparat. Quisquis ergo sanctorum auferre conatur intercessionem, quid aliud facit, nisi quod solem tātum, & stellam nullam vult habere? Et tamen Petrus dominum interrogauit per Ioannem, Gentiles per Philippum, Centurio per seniores Iudæorum. Quur non & nos poterimus illum in necessitatibus nostris inuocare per sanctos & electos suos, atque pro temporalibus bonis æquè atque pro æternis, sicut plerique illam à S. Barbara gratiam sibi dari petūt, ne mori eos contingat sine venerabili sacramento, quem morem quis vnquam Christianus audebit dicere malum, cum tamen conducat ad vitam & felicitatem æternam?

3. Re. 18.
Iob 1.
4. Re. 2.
Gregor.

4 In confesso est igitur ex prædictis, posse nos & deum orare pro temporalibus, & sanctos implorare in huiusmodi necessitatib⁹ nostris, reliquum est super eo discere, quod alios sanctos pro aliis bonis inuocamus impetrandis, & malis euitandis. Quod etsi ex sola ecclesiastica consuetudine cuique satis esset probatum, tamen ex superfluo testimonia inducemus. Augustinus refert deum per aliquem sanctum operari, quod nec per alium, nec in quolibet loco faciat, inducit in hoc miracula multa per sanctos exhibita, præcipuè per sanctum Stephanum, qui suæ ecclesiæ Hipponensis patronus extitit. simile commemorat de S. Geruasio & Prothasio. Priuilegio autem certo quodā donatos esse sanctos præ aliis, Ioannes Gerson comprobat parte tertia, eo quod

Augu. li. 22. ciuita. cap. 9.
De oratione.

1. Cor. 12. Paulus dicat, Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. & alij quidem per spiritum datur sermo scientiæ, alij sermo sapientiæ, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, &c. Iam verò cõstat, illam donorum distributionem non tãtum sanctis competere hic adhuc in terra viuentibus, sed & illis qui iam conregnant cum Christo. ¶ Atque certum id esse, quod etiam sancti in cœlo eodem modo distincta receperint à deo dona, ad longũ posset deduci, sed nos breuiter perstingemus, primũque Augusti. fundamenti loco pono illud verbum Augustini: Contemplare anima mea, quanta à deo bona susceperis communiter cum omnibus hominibus: insuper ad cogitationem reuoca, quanta dona acceperis cum quibusdam, quæ etiam quãtaque susceperis ipse ab aliis seorsum. Sequitur hinc ex sententia doctorum, quemlibet in terris hominem peculiare donũ habere, quo reliqui omnes careant in mundo. Prouenit autem illud ex omnipotentia dei, & inexhausto fonte infinitæ bonitatis suæ. Neque mirum tibi hoc fiat, cum inter tot hominum milia non duos inuenias vel facie vel voce & sermone inter se similes. Quod si ergo vberem & abundantissimam suam bonitatem declarauit in corpore (sicuti & ex multis scriptoribus non duos inuenias, quorum characteres in scribendo conueniant) quanto magis ille tantum suæ bonitatis thesaurum conferet in animam, creaturam sane nobilissimam, & id quidem non paulo tum præclarius tum illustrius factum censeri debet in sanctis in vita æterna, quos ille exornauit super omnes creaturas, vt luceãt sicut stellæ in firmamento. Atque ideo de confessoribus sic Ecc 44. canit ecclesia, Non est inuentus similis illi, qui conseruarẽt legem excelsi. quod quanuis primo de Abraham sit à sapiẽte vsurpatum & scriptum, ecclesia tamen eo nunc de cõfessoribus omnibus vtitur, & tamẽ de quolibet iuxta sanctitatis perfectionem intelligi nõ potest, quoniam dum cano de sancto Vdalrico, non inuentum ei similem qui legem cõseruet excelsi, vtique non intẽdo eum exaltare super sanctum Martinum aut sanctum Nicolaum. sed ita demum locus ille saluatur, si eum ita intelligas, vt quilibet sanctus peculiarem quãdam gratiam receperit à deo, in qua similem sibi alium non habeat. Desinant itaque mirari scioli isti, quod illo priuilegio sanctum Sebastianum deus donauit, vt hominũ esset

inter-

intercessor aduersus horrendam epidimiæ pestem, sicut ille ex gratia dei multa & varia pro Christi nomine sustinuit tormenta? Quomodo alij quoque sancti certis sunt priuilegiis & donationibus illustrati à deo, vt diuersis medeantur malis inuocati. Cæterùm S. Sebastianus ciuis Mediolanensis, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus charus admodum extitit. ideo & primæ cohortis Centurio ab eis constitutus, sub militari tamen chlamyde animũ pium gestabat. quumq́; nobiles duo fratres, Marcus & Marcellianus propter fidem Christi in carceres coiecti, iam imminẽte supplicio à parẽtibus & vxoribus pene ad defectionem fidei adducti essent, Sebastianus eos in fide confirmauit oratione fortissima: quã & audiuit Zoe, vxor eius qui vinctis præerat, quũ sexennio toto caruisset vsu loquelæ, vidit simul angelum ante Sebastianum stantem, librumq́ue manu tenentem, ex quo illa omnia legit sanctus Sebastianus. illa concidit ad pedes sancti Sebastiani, & rursus loqui cœpit. Tandem post multa per exhibita miracula peruenit fama ad imperatorem, qui ingratitudinem di primum exprobrauit. sed quum libere confiteretur Christum, in aperto cãpo arbori alligatus, sagittis vndique confossus & pro mortuo relictus est. Nocte dehinc venit mater Castuli ad eum, quem quum inuenisset viuum, secum adduxit domũ, curaq́; illius habita, statim sanatus est. Quo facto, iterum se exhibuit imperatoribus, & eorum in trucidandis Christianis increpauit tyrannidẽ. Verùm illi clauis & fustibus cædi eum fecerunt vsque ad mortem, corpus deinde abiecerunt. Sed tunc sanctus Sebastianus apparuit cuidam piæ matronæ Lucinæ, eiq́; corpus suum reuelauit, quæ cũ cæteris Christianis sublatum illud honorifice sepeliuit. Eius meritũ & intercessio apud dominum deũ nobis adsit perpetuo. Passus ille est martyr domini preciosus, anno à nato Christo ducentesimo octogesimoseptimo. Nos itaque tanti patroni suffragiis confisi, sedulo ipsius opem imploremus, vt nos à sæuissima peste epidimiç suis sanctissimis precibus conseruare & præmunire dignetur: dicamúsque,

Pectore firma tuo fidei constantia sacræ
 Martyr sancte sedens, te facit illa pati.
Quæso, tuis precibus pestem depelle furentem.
 Nam pro quo hæc pateris, nil negat ille tibi.

ET MARTYRE, EVANGELIVM Matthæi 25.

Illud require supra in feriis sanctæ Barbaræ.

HOMILIA VNICA.

Augusti. ETSI in hac parabola, virginũ audiuim' appellationé tantũ, ibi tamẽ ex sententia Augustini & Gregorij omnes intelligẽdi sunt Christiani, inter quos nonnulli boni, alij mali sunt. habent enim ex iis quidã in lãpadibus (hoc est, in cordibus & fide sua) oleũ diuinæ charitatis & cõscientiæ rectæ. Moram autẽ faciente spõso, cœperũt dormire omnes. Vbi vno omnes doctores ore fatentur & cõsentiũt, spõsum hunc Christũ esse, de quo Dauid inquit, Sicut spõsus proce-
Psal. 18. dens de thalamo suo. Sed & baptista eius Ioãnes, ipsum spõ-
Ioan. 3. sum vocauit, dicens, Qui habet spõsam, spõsus est. Ecclesia
Ephe. 5. autẽ spõsa Christi est, iuxta illud Pauli, Viri diligite vxores, sicut Christ' dilexit ecclesiam. quã & Ioãnes de cœlo vidit descẽdentẽ, nouã, sicut spõsam ornatã viro suo. Huic itaq;
Apo. 21. spõso Christo dño occurrũt Christiani aduentũ illius expe-
August. ctantes, teste Augustino: quoniã Christiani omnes ad illius aduentũ vocati sunt, sicut ipse eos toties in euãgelio vigila-
Matt. 28. re iubet dũ veniat. Moratur autẽ ille, dum nouissimũ diem
Lucæ 12. expectat. siquidem nõ parum tẽporis inter priorẽ & secun-
Hierony. dum aduentum domini prætergreditur. Veruntamen sicut
Abac. 2. præmonuit Abacuc, si moram fecerit, expecta illũ. Et quod dormierũt virgines illæ cõsopitæ omnes, nõ de somno peccatorũ intelligi debet. quãuis enim refrigescet tunc charitas multorũ, remanebunt tamen nõnulli vsque in finẽ. & ij no-
Matt. 24. mine virginũ prudentũ designãtur, magno charitatis ardo-
August. re perseueraturi: iuxta illud Augustini, Nõ obrepsit eis frigus charitatis, sed feruebit vsq; in finẽ: quia feruet vsq; in finem, ideo spõsi ianuæ patuerũt. De alio igitur sopore hic a-
Hierony. gitur, puta mortis ipsius, quoniã sic ait Hierony. Sanctorũ mors somn' appellatur, ideo dicitur, dormierũt, quia postea suscitãdi sunt. Id etiã ex verbis Pauli satis liquet, quæ ha-
1. Thes. 4. bent, Nolo vos ignorare fratres de dormiẽtib'. Ita in histo-
3. Reg. 12. ria Regum, quicũque mortui sunt, cõdormisse dicũtur cum
Iob 7. patrib' suis. Et Iob inquit, Ecce in puluere dormio, hoc est, morior.

morior. quod in multis aliis quoq; scripturæ locis inuenies. Dum itaque moratur sponsus, obdormiuit mens, hoc est, cum expectamus omnes diem nouissimũ, alij post alios morimur, quanuis multi iamiam imminere diem putant extremum. sicq; tempore suo Gregorius, & ante eũ censuit Augustinus. Semper enim dũ surgit gens cõtragentem, aliaque ex altis bella nascũtur, dum ærumnis omnia miserrime implentur, & tot vndiq; terræ motus fiunt, interimq; dies extremus nõ venit semper moratur sponsus: sicut nũc etiã multi clamitant & cõquerũtur de bellorum tumultibus, de annonæ caritate, de tot inundationibus aquarũ, vt Romæ nuper & in Flãdria atq; in Selanda cõtigit. de innumeris morborum generibus, vt sudore Angelico, vnde multi clamant instare diẽ nouissimum, & tamen moratur sponsus. Neque interim hæc tanta sunt, quãuis sint maxima, vt permoueant quod credam illũ appropinquare, sed hoc me maximè mouet, vt credam nõ procul abesse Antichristi tempora, quod Christianismus tantum deficit, quodq; nonnulli Christianorum missæ sacrificum impugnãt & abrogant: iuxta prophetiam Danielis. Nihil tamẽ hic præsumo eorum tãgere, quæ ad occulta dei iudicia spectant, quæq; non licere apostolis suis scire, ipse prædixit dominus ascensurus in cœlum, sed quantum coniectura loqui permittit, sicut loquuti sunt sancti patres, Augus. Grego. & Bernardus, leuioribus persuasi argumẽtis. 2 Noctevero media factus est clamor, Ecce sponsus venit. Quod hic ait dominus de nocte media, sunt qui referre conentur ad ipsum tempus, quo venturus sit ipse ad iudicium, eo quod Paulus dicat, dies domini sicut fur in nocte, ira veniet. Et ad hunc sensum facit, quod Hieronymus dicit constantẽ esse Iudæorũ sententiã, Christum media nocte venturum, sicut tẽpore AEgyptiorũ, quando celebrantibus eis pascha superuenit exterminator, postesq; mentium nostrarum sanguine agni sunt sanctificati. Addit Hieronymus hinc opinari se natam illam consuetudinẽ, & ab apostolis vsque in sua tẽpora deriuatam, ne plebs in die sancto paschæ ante mediam noctem ad propria redire permittatur, vt aduẽtum expectare videatur dominicum. Vnde & Dauid cecinit, Media nocte surgebã ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Sed de iis certi nil cõstat. Verum Augustinus, Theophylactus, aliiq; doctores commu-

Grego. dominica. 2. Aduen.

An.1530.

1. Thes. 5.

Hieron.

Exo. 11.

Psal. 118.

niter intelligere hic nolũt per mediam noctem tempus iudicij, quod alias in scripturis fere diei, nõ noctis nomine exprimitur. Volunt ergo dominum insinuasse hic incertitudinem temporis iudicij extremi. sicut enim quis ex improuiso per somnum obruitur, ita veniet dominus quum minime sperabitur. Et sic quãdo aduenturum se minatur media no-
Mat. 1. cte, illud tempus designat quod nemini constat: iuxta illud
Mat. 24. quod dixit apostolis, Nõ est vestrũ nosse tẽpora quę pater in sua posuit potestate. Et alibi vigilate, quia nestitis qua ho-
Ioan. 5. ra dominus vester vẽturus sit. Quod aũt tunc clamor futurus sit, intelligunt doctores quidam de voce Christi, qua ille mortuos resuscitabit, de qua dixit, Quia audient mortui vocem filij dei, & qui audierint, viuent. Alij exponunt de voce angelorum, qui clamabunt, Surgite mortui, venite ad iudicium. Sic enim & Paulus ait descẽsurum dominum de cœlo in iussu & voce archangeli, & in tuba dei. (vide ho-
Tomo 1. milias de die nouissimo) Quis etiam futur⁹ sit ille clamor, addit & ait, Sponsus venit, exite obuiam ei. Exitus hic referri potest ad ipsum statim egressum ex sepulchro, eritq́; ea citatio peremptoria ad iudicium, quę & fiet per angelos, quãuis exitum hunc nonnulli intelligunt de raptu illo quo mortui rapientur obuiam Christo in aëra, sicut & Paulus loquitur. Cui tamen insequenti textu de iustis loquenti, prior illa sententia propinquior est. 4 Surrexerunt itaq; virgines omnes illæ quoniam cum inualuerit clamor ange-
Ioan. 5. lorum, & vox Christi, surgent tunc omnes mortui, dicente Christo, Venit hora quãdo omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij dei, & procedent. simul atq; autem surrexerunt, adornarunt lampades suas. lãpades, inquit Theo-
Theop. phylactus, animæ nostræ sunt, & vniuscuiusq; mens, lampas est: quæ accenditur, qñ habet oleũ virtutum & misericordiam. Et sic Dauid cecinit, Paraui lucernã Christo meo, lucernam intelligens cõscientiæ. Quęras, Qua re lampades suas ornarint fatuæ, quum vacuæ fuerint illæ virtutibus & gratia destitutę? Respondetur, etsi vacuæ fuerint olei & dilectionis diuinæ, ornatæ tamen extiterũt professione fidei, & quibusdã aliis donis dei, ideo neq; illæ omnibus carebũt operibus bonis, quæ etsi sequentibus contaminarunt peccatis, producẽt tamen ea quasi multum sibi profutura, ideoq́; & ait dominus, Non omnis qui dicit mihi dominę domine, intrabit

intrabit in regnum cœlorum. Intelligere hoc idē ex iis possumus, quæ de forma iudicij commemorat dominus, quando dictur⁹ est malis, esuriisse se, nec tamē est ab eis pastum, vbi prætextu quæsito dicent illi, excusaturi seipsos, Domine, quādo vidimus te esurientē? Ecce quomodo istæ quoq; volunt lampades suas ornatas esse, quæ tamen vacuæ sunt omnis boni. Sunt qui putent hic ornare lampades, esse semet excutere & cogitare quid fecerit boni, perpendere etiā bonorum circunstantias. Nam in die nouissimo aperiētur libri conscientiarum singulorum hominum. Qua de re plura in homiliis de extremo iudicio. 4 Dixerunt fatuæ prudentibus, Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguntur. Præclare hic beatus Augustinus, Antequam dormirent, inquit, illę virgines, non est dictum quia extinguebantur lampades. illarum sapientium lampades ardebant de oleo æterno, de cōscientię suæ veritate, de interiori gloria, de intima charitate. Ardebant & illarū fatuarum, quia non deerant laudes hominum. postquam autem surrexerunt, id est in resurrectione à mortuis, quia tunc nemo est qui laudet, omnis homo causæ suæ vacat, nemo est tunc qui nō de se cogitet, nō ergo erant qui olem venderent. Et tunc inclamabūt opē sapiētū, vt eis cōmunicēt de oleo suo. Quod tamen nō eodem ab omnibus modo exponitur. sunt enim qui putāt petiisse eos vt adiuuarentur bonis operibus piorū alienis gauisi meritis. Quæ nimis incōsulta fuit persuasio, & ideo recte eas à principio parabolæ virgines fatuas vocauit dominus, quoniā tardū & serum nimis erit tūc de eo tandē cogitare, quādo hic in terris tantū bonorū operum cōmunicatio locum suum obtinet, quā intendēs Paulus, dixit, Ex ęqualitate in præsenti tēpore vestra abundantia illorū inopiā suppleat, vt & illorū abūdantia vestrę inopiæ sit supplemētū, vt fiat æqualitas. Hic itaq; in terris poterāt participes facere se alieni meriti, in die nouissimo nō item, quia tunc implebitur illud Dauidis, Dormitauerunt somnū suum, & nihil inuenerūt in manibus suis omnes viri diuitiarū. Qui se bonis operibus diuites putant. ita vt multa sibi videantur fecisse bona, vbi ad iudicē ventū fuerit, extinguētur opera illa omnia, quæ hic temporalis tantū gloriolæ captādæ gratia fecerant. Et ideo stulte petentibus fatuis simili modo respōdetur, iuxta dictum Sapientis, Men-

Parte.1.
August.
2.Co.8.
Psal.75.
Pro.20.

dicabit in æſtate, & nihil dabitur ei. dicetur autem iſtis, Ite
Hieron. ad vendentes & emite vobis, ne forte non ſufficiat nobis &
Chryſo. vobis. Hæc, inquit Hieronymus, non de auaritia, ſed de timore
reſpondent. Chryſoſtomus quoq; ſic ait, Nec humanitas earum à quibus petebatur, nec petitionis facilitas, nec petentiũ neceſsitas effecit vt impetrarent. Hinc docemur, quia nullus nos, qui opera perdidimus, defendere ibi poterit, nõ quia nollet, ſed quia non poteſt. Vidimus enim prudentes ad impoſsibilitatem confugere, quod & Abraham
Luce 16. denotauit, dicens, Magnus inter nos & vos hiatus exiſtit, adeo vt nec volẽtes pertranſire, traiicere poſsint. Nec mul-
Auguſt. tum abludit quod habet hic Auguſtinus, dicens, Quid eſt, non ſufficiat nobis & vobis? Non deſperatione dictum eſt, ſed ſobria & pia humilitate. quanuis enim bonus bonam conſcientiam, habet tamen in timore adhuc cõſiſtit ob quotidianos defectus, clamans ad dominum, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
1. Pet. 4. ¶ Quo reſpexit & Petrus, cum ait, Vix iuſtus ſaluabitur, impius autem vbi apparebit? Horrebit itaque magno timore perculſus in hoc tremendo iudicio etiam iuſtus ante faciem & conſpectum irati iudicis, quoniam ſedente iuſto iudice in throno ſuo, quis gloriabitur caſtum & pudicum ſe pectus habere? 5 Quando iam ſupra diximus, illud quod ſurrexerunt virgines, de die nouiſsimo intelligi, quæret aliquis, quomodo fatuæ abierint emptũ oleum. Ei reſpondeat Auguſtinus, quoniã iſtud, Ite potius ad ven-
Auguſt. dentes, non conſulentiũ, ſed irridentium eſt: ac ſi dicerent, Quia non ſolebatis bene viuere, niſi quia vos homines laudabant, qui vobis oleum vendebant, laudes vendebant: qui autem vendunt laudes niſi adulatores? Noluit ergo Dauid oleum humanæ laudis emere, cum ait, Corripiet me iuſtus
Pſal. 140 in miſericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meũ. Sed quid eſt oleum peccatoris? nihil aliud quã blandimentũ aſſentatoris. Theoph. Pœni-
Theop. tudine inquit, dicuntur fatuæ, eo quod eleemoſynam nõ fecerint. & nũc primum ſciunt, quod à pauperibus oporteat nos oleum emiſſe. Hoc eſt igitur quod dicit, abiere ad vendentes, hoc eſt, mente abierunt ad pauperes, & ſecum cogi-
Chryſo. tarunt, quale bonũ ſit eleemoſyna, ſed clauſa eſt eis ianua. (Ipſe enim & Chryſoſto. totam hanc parabolam ad finem eleemo

eleemosynæ interpretantur) Lyra dicit per hoc denotari remorsum propriæ conscientiæ. Quid multa? Labor hic vanus & inutilis extitit, quoniam in eodem tempore spōsus aduenerat, & quæ paratæ fuerant, intrarunt cum eo ad nuptias. id fiet, quando sponsa ecclesia cum Christo glorificabitur. Prudentes virgines ingrediuntur ad nuptias, dum ad gaudia admittuntur fœlicitatis æternæ: fatuis autem ianua cœli est perpetuo clausa, quoniam paratæ non sunt. Prudentes in lampadibus cōscientiarum suarum oleum fouent operum bonorū & charitatis diuinæ, quum interim fatuæ omni virtute & dilectione destitutæ. excluduntur per ęternam damnationem. & vt maxime pulsent, sero tamen nimis adueniunt, quum clausa iam ianua mereri porro nihil possunt. iuxta illud verbum domini, Operamini dum dies est: veniet enim nox in qua operari nemo poterit. Audite ergo iustam sententiam iudicis, Amen dico vobis, nescio vos. Quid? non illos nouit, qui omnia nouit? Quid ergo est, nō noui vos? improbo, reprobo vos, in scientia mea nō agnosco vos, scientia mea vitia nescit. (scit eos scientia visionis, sed nō approbationis) sic iudicat deus peccatū, & tamen illud nō cognoscit, quoniam displicet ei, sicut antea dixit de malis, quia confitebor illis quod nunquam noui eos.

Lyra. *Ioan.10.* *August.* *Matth.7.*

¶ Gregorius pulchre hic exclamat, O si sapere quis in cordis palatio possit, quid admirationis habet, quod dicitur, Venit sponsus? quid dulcedinis, Intrauerūt cum eo ad nuptias? quid amaritudinis, Et clausa est ianua? Venit quippe illi, qui in aduentu suo elementa cōcutit, in cuius conspectu cœlum & terra contremiscit. (Induc, si vis, totū Gregoriū, quia hic bene afficit.) O enim quā horribilis est dies illa, dies magna & amara valde, quam nullis verbis propheta explicare satis potuit. Dies, inquit, iræ dies illa, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarū & caliginis, &c. Audite itaq; & attendite dilectissimi verba saluatoris, Vigilate, quia nescitis neq; diem neque horam. Nolite differre opera bona vsque in futuram patriam. non inuenietis illic oleum venale. hic operandū est bonum, & acquirenda charitas, vt hoc digni efficiamini, qui ingredi possitis cum spōso Christo domino in vitam æternam, quam ille nobis concedat omnibus, Amen.

Gregorius. *Sopho.1.*

¶ Eius rei exemplar in hac sanctissima virgine Agnete nobis proponitur, cuius supplicium ipse sanctus descripsit

Ambrosius. Christianis enim prognata est parẽtibus, cúmque è scholis aliquãdo domum rediret, in eius amore exarsit Romani præfecti filius, eiq́ue multũ auri promisit, quod illa sedulo cõtempsit, dixitq́ue ab alio iam se amatore esse præuentam, qui illo longe & nobilior esset & pulchrior & ditior & potentior, quiq́ue eã anulo fidei subarrarit. Quod audiens adolescens, amoris impotentia (ita vt fit) victus, lecto decubuit. eius mali causam pater per medicos resciuit, qui post multa cognouit quoq; Christianã eam esse. Hinc ad iudicium pertractam, precibus & minis mouere cœpit & persuadere, vt in filij amorem cõsentiret. quæ quum constanter perseueraret, optionẽ detulit ei. vt vel cum reliquis virginibus deæ Vestæ sacrificaret, vel cum scortis palam luxuriaretur. quorum cum neutrum vellet, nudam eam in lupanar pertrahi fecit. sed miraculose adeo prolongati sunt capilli eius, vt iis non secus ac vestimentis contegeretur.

¶Postquam ergo in prostibulũ venit, angelum domini inuenit, qui eam lumine circũdedit, & candida veste exornauit. lumen etiam cum viderent iuuenes, exterriti sunt. sed pręfecti filius temerarie nimis irruit in lumen, vt prauę suæ satisfaceret libidini, statímque diabolus eum suffocauit. & factus est concursus populi magnus murmurãtibus multis. Interea accurrit & pręfectus ipse, mortis causam inquirens. cui respondit Agnes, quoniã is cuius voũltatem voluit implere, potestatem accepit super eum. Promisit ergo præfectus se ei crediturũ, si filium suscitaret, quoḋ & illa precibus suis ad deum fusis impetrauit. itaque ipse cum resurrexisset, egrediens palam confessus est Christum. Hinc voluit eam præfectus dimittere, sed pontifices idolorũ seditionem mouerunt, vbi præfectus metuens ne excluderetur, rem totam delegauit Aspasio, qui S. Agnetem in ignem proiici iussit. sed ignis per mediũ diuisus, magnam cõbussit hominũ multitudinem virgine inoffensa, quin potius per huius orationem extinctus est ille. Aspasius autem timens seditionẽ vlteriorem vulgi, virginem sanctam per collum trãsfodi iussit, sicq́ue illa sanguinem suum perfudit propter dominum & fidem Christi, oleum quoque charitatis habuit secum, & cum virginibus prudentibus introiuit cum spõso suo Christo ad nuptias fœlicitatis æternæ. Eam cum sepeliuissent parentes, & flerent ad sepulchrũ, die octauo ecce vident noctę

media

media turbam virginum pertransire, & inter eas Agnetem in veste aurea, quam comitabatur agnus candidus. Illa igitur stans, vetuit parentes se amplius lugere tanquam mortuam, siquidem cum omnibus iis lucidas acceperit mãsiones, iámque cum eo esset in cœlis, quem in terris posita toto desiderio dilexisset. Hinc est quod ecclesia octauum etiam diem S. Agnetis piè cõcelebrat. Eam vt pro nobis oret dominum Iesum Christum, profusis precibus deprecemur, &c.

DE PVRIFICATIONE VIRGINIS MATRIS MARIAE, EVANGELIVM.

Lucæ 2.

IN illo tempore, Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi, tulerunt Iesum in Hierusalem, vt sisterent eum domino: sicut scriptum est in lege domini, Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur. Et vt darent hostiam, secundum quod dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Hierusalẽ, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit deum, & dixit, Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, Quod parasti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

Leuit.12. Exo.34. Leuit.5. & 12. Act.10.

HOMILIA PRIMA.

PRAECLARA veréque sancta est dies hodierna, in qua Christus post matris suæ puerperium in templum præsentatus est Hierosolymis, iuxta præscriptũ legis Mosaïcæ. Quomodo enim non maximũ esset, quod ipse spiritus sanctus tam eximiæ antea per ꝓphetas suos prædixerat, nobísq; vt præclarũ quid denuntiarat? Siquidẽ ita deus per prophetã prædixit, Ecce ego mitto angelũ meum, qui præparabit viam ante faciẽ meam. *Mala.3.*

& ſtatim veniet in templum ſuum dominator quem quęritis. & angelus teſtamenti quem vos vultis. Id hodie impletum eſt, quando Maria tam laudabili comitatu puerum Ieſum obtulit in templũ. Hoc præuidit & Dauid ipſe in ſpiritu, dicens, Suſcepimus deus miſericordiam tuam in medio templi tui, ſecundũ nomen tuum, ſic & laus tua iuſtitia plena eſt dextera tua. Sed nos iam principio quæ euangeliũ habet, deinde quæ ad feſtiuitatē hanc pertinent, explicemus. *Poſtquam*, inquit Lucas, *impleti ſunt dies purgationis*. Ecce textum obſerua, & videbis Mariam hodie tria legis præcepta impleuiſſe, primũ purgationis, quod ad ſeipſam: ſecundum oblationis, quo ad filium. tertium redemptionis illius, puta primogeniti. De primo ait Lucas, *Poſtquã impleti ſunt dies purgationis eius ſecundũ legem Moyſi.* ita enim habet lex, Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta dies ſeparationis menſtruæ, & die octaua circuncidetur infantulus, ipſa vero trigintatribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, & ſexagintaſex diebus manebis in ſanguine purificationis ſuæ. Hoc illud remanſerat in reliquis Euæ, quoniam ſicut ait Sapiens, A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. eáque cauſa eſt, quur maiorem ei inflixerit dominus pœnam quam viro, quum dixit, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. In dolore paries filios, & ſub viri pòteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.

Mala. 4? *Leuit.* 12. *Eccle.* 25. *Geneſ.* 3. *Leuit.* 12.

¶ Quæres, qualis fuerit immunditia & velut excõmunicatio mulieris per dies ſeptem. hoc nimirum voluit, ne quis cum ea rem vllam haberet, ne mãducaret, néve biberet. Ipſa quoque quicquid tunc cõtigiſſet, pro immundo haberetur, & eam veſtémque eius ſi quis tetigiſſet, itidem erat immundus, & lauacro indigebat. Impletis ſeptem illis diebus, adhuc libera nõ erat, nec quicquam ſanctum tangere audebat, nec conſecratum manducare neque exire, donec die quadrageſimo veniret in templum, allatura ſacerdoti ſacrificium ad atrium tabernaculi. is deinde pro ea offerebat, deúmque deprecabatur pro purgatione illius. Ex illa itaque præcepti formula conſtat Mariam nulla purificatione indigiſſe, nec eouſque in excõmunicatione fuiſſe, quoniã ſic habet textus, Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit. quod Ma-

Leuit. 12. *Beda.*

ria

ria non fecit, quæ Christum sine virili semine sola spiritus sancti obumbratione cōcepit. Et tamen ex humilitate iuxta cōsuetudinem legis ob maiorem obedientiā ostendendam, & ne scandalū faceret, aliis se mulieribus assimilauit. Ideóque & Bernardus ait, Vere ô beata virgo nō habes causam, nec tibi opus est purificatione, sed nunquid filio tuo opus erat circuncisione? Esto inter mulieres tanquā vna illarum: nam & filius tuus sic est in medio puerorū. Vbi igitur iam sunt neochristiani, qui laudabilem ecclesiæ consuetudinem in benedicendis puerperis cōtemnunt, neque obseruare voluntarium & morem aliarum mulierum? Vah malitiam hominum & insolentiā: an superiores se iudicant virgine Maria, quæ porta illa fuit in domo domini clausa, ne aperietur, neq; vir trāsibit per eam, quia dominus deus Israel ingressus est per eam? Quāuis immūditia iam isthæc in honorem virginis Mariæ rursus est sublata: nunc enim si suppeterent vires, posset aliqua primo statim die templū intrare, deoque gratias agere, vt ait Gregor. ad August. episcopum Angliæ. verū non admittit hoc imbecillitas muliebris quāobrem mariti eo tempore mulieribus parcere deberent vsque dum virtutibus confirmarentur. 2 *Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundū legem Moysi*, bene dixit, inquit Theoph. secundū legem Moysi: nam secundū veritatē nulla necessitate astringebatur expectare dies purificationis, *tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum domino*. Duo hic designātur pro Christo domino facta: alterū, quod cum paruulis omnibus habuit cōmune, vt pro eo offerret mater puerperium egressa: alterū, pro primogenitis peculiare, de quo dicemus vbi primū hæc absoluerimus. Lucas enim testimonium adducit scripturæ, *Quia omne masculinū adaperiens vuluam, sanctū domino vocabitur*, vbi primogeniti intelliguntur, qui primi materna claustra violarent. (vide hic Theophylactum, quem cautè legas, & cautius prædices vel potius sileas.) In ea re quia nō parum situm est, immorandum nobis erit nōnihil, vt fundamentū rei attingamus. Ab origine igitur mundi in ipsa adhuc lege naturæ magnū fuit priuilegiū primogenituræ, quod inde colligas licebit, quoniam Iacob à fratre suo Esau primogenita coëmit. quúmq; deinceps benedictionem ei à patre anteuertisset, iratus dixit, Primogenita mea ante tulit, & nunc secundo surripuit

Bernard.
Ezec. 4.
Distin. 5. c. 2. 3. 4.
Theophy.
Theophy.
Genes. 25. & 27.

benedictionem meam. ¶ Multa nanque reuera priuilegia ha buit primogenitura. principio enim hoc habebat, quod primogenitus honestius alijs fratribus vestiebatur, vnde & agnoscebatur in eo, quod cum benedictione offerebat victimas.

Glossa. Id ex sequentibus magis patet, quando Rebecca filiũ suum

Hierony. Iacob optimis vestibus induit Esau. Hieronymus addit Iudæos referre, penes primogenitos sacerdotale fuisse officiũ simul & vestimentum, in quo offerebant splendide vestiti in solennitate festiuitatum. Secundò loco benedictioné paternam peculiariter habuit primogenitus, quod exemplo Isaac patet, qui benedictioné volebat seniori filio Esau dare, sed consilio Rebeccæ intercepta ea est à Iacob iuniore.

3 Ad hæc duplicem primogenitus habebat hæreditatem & cibum, tantúmq; hereditauit quantũ alij duo. Quoad cibum, testimoniũ habemus in Ioseph, qui quum venissent ad

Gene. 43. se fratres sui in AEgyptũ, maiorem partem detulit germano suo fratri Beniamin loco suo, quoniam vt referunt Iudæi, si quando singulis fratribus quinque missus seu fercula

Deut. 26. dabantur, Beniamin offerebant decem. Quod ad hæreditatem pertinet, suffragatur ipsa nobis scriptura. si enim quis liberos ex duabus habebat vxoribus, vt posteriorem habuisset chariorem, nõ poterat tamen priuilegiũ primogenito prioris vxoris auferre, & alteri posterioris vxoris etiam primogenito cõferre, quod nũc plerũque accidit, sed prioris vxoris primogenito cogebatur duplicem dare hæreditaté, eo quod penes ipsum principiũ erat liberorum, & ad eum spectabãt iura primogenituræ. ¶ Eáque insuper ratio est, cur duodecim tribus Israël numerentur, ipsaque terra promissionis in

Gene. 37. duodecim partes diuisa fuerit, quum tamen ex duodecim

& 49. filiis Iacob, Leui pars nulla obtigerit. Iacob enim voluntate diuina ius primogenituræ à Ruben transtulit, propter peccata sua de quibus enim incusabat Ioseph, & tradidit illud Ioseph, qui sic duas partes & tribus obtinuit in Israël secundum duos filios Ephraim & Manassen. Quãuis etiam

Gene. 42. Manasses primogenitus fuerit Ioseph, Iacob auté auus eius priuilegium primogenituræ transtuli in iuniorem fratrem suum Ephraim, quamobré per modũ crucis dexterã super Ephraim, sinistram auté manũ super Manassen collocauit.

4 Præterea primogenitus semper sacerdos erat, reliquósque benedicebat. sic Abraham benedixit filiũ suum Isaac,

Isaac

Isaac Iacob & Esau, Iacob filios suos duodecim & duos nepotes. idem faciebat primogenitus in magnis festiuitatibus & quando offerebat, quoniam per omne tempus legis naturæ, sacerdotium affixum fuit primogenitis, semperque natu grandior iunioribus habebatur honestior, iunior quoque benedictionem accipiebat à seniore, sicut Abraham à Melchisedech, qui ex sententia multorum fuit Sem filius Noe, eratque senior, & ideo appellatus sacerdos altissimi. Et hęc iura primogenitorum perdurarunt vsque ad Aaronem. *Gen. 14.*

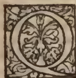
3 Præmissis itaque illis de primogenitis, quomodo sacerdotes fuerint & ministri dei, quibusque gauisi sint priuilegiis, reliquum est dicere auxiliãte dei gratia, quomodo permutatio facta sit & sacrificium pro eis oblatũ, iuxta id quod in hoc euãgelio commemoratur. Et primum quidem se mihi offert quod dixit dominus ad Moysen, Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filiis Israël, tã de hominibus quàm de iumentis. Mea sunt enim omnia, Et in mõte Sinai sic ait, Mea sunt omnia primogenita filiorum Israël tam ex hominibus quam ex iumentis. Quando igitur omnia primogenita domini erant, nec tamen in eius seruitute cuncta manebant, sed partim inepta ad eam erant, præcepit ea redimi. ¶ Atque ne nimium immoremur, quadruplices inuenimus primogenitos. Erant enim qui offerebantur domino & permanebant, cuiusmodi erant animalia mũda, oues, vituli, &c. Erant primogeniti qui oblati redimebantur, vt infantuli hominum. Et adhuc redimebãtur quidam non oblati, vt primogenitus asini. Alij nec offerebantur nec redimebantur, vt primogenitus canis. Missis itaque aliis, tantum dicemus de primogenitis hominum. vbi nihil etiam dicemus de fœmellis, quoniam hæ solo sacrificio facto redimebantur. De primogenitis autem masculis dixit dominus ad Moysen, Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis in conspectu meo vacuus. Redemptio hæc alibi expressa est, quãdo dominus sacerdotium trãstulit ad tribum Leui. Ego, inquit dominus, accepi Leuitas, pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Israël. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra AEgypti, sanctificaui eos mihi, & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël. Iussit tunc numerari dominus primogeni-

Exo. 13. *Nume. 8.* *Exo. 34.* *Nume. 18.* *Exo. 14.* *Num. 8.* *Exod. 13.*

ta filiorum Israël, deinde quoque Leuitas omnes, inuentiq; sunt primogenitorum 273. plures Leuitis. Tūc præcepit dominus eos redimi, singulos siclis quinque, & eam pecuniam iussit numerari Aaron. ¶ Videant hic neochristiani quam vere obganniant, Omne quod pro pecunia equū sit, sine pecunia quoque iniquum non esse. Si forte ad ædificationem aut restaurationem templi dandum sit aliquid pro redimendo esu butyri in quadragesima, statim sine pecunia volunt idem audere, & tamen hic luce clarius cernunt præcepisse dominum primogenitos pecunia redimi. Quod si ea permutatio iusta fuit, quur nō hic etiam in altero opus bonum commutari queat & debeat? Abstinere à butyro in quadragesima opus est deo bene placens. sumptibus suis iuuare & promouere sacrarum ædium structuram, itidē placet deo. Ex rationabili ergo causa alterum altero cōmutare, iniquū nō est. Ita nimirum opus aliquod bonum, vel etiam votum vnum in aliud permutatur, arbitrio superiorum accedente & iudicio. Possent hinc non inualidæ probationes indulgētiarum peti, & inuenio quidem in antiquis pœnitētionariis tempore quo priscorum patrum rigida obseruabatur seueritas, iniunxisse confessorē pro delicti exigētia aliquot dierum ieiunium: deficiente autem paulatim charitate, impositum est, quantula pecunia dies ieiunio transigendus redimi posset, discretúq; tunc est inter diuitē & pauperē. Id quoq; tempore desiit esse in vsu vt iam neq; ieiunia neq; pecuniarum largitiones in pœnitentia demandentur, eousq; etiam inualuit illud, vt nunc inter neochristianos neq; cōfessioni locus vll⁹ sit reliquus, quod heu sine graui dolore dicere nō possumus. Ad extremū, vt aliquādo textum hunc finiamus, rursus eo vnde digressi sumus redeuntes, principiū eius re-
Exod. 13. sumimus in manus. Duarū hic legū meminit Lucas, alterius
& 14. de primogenitis quos sæpius præcepit dominus redimi. O-
Nume. 18. mne primogenitū hominis pecunia redimes. Id renouauit in monte Sinai, quando dixit ad Aaronē, Omne primogenitum tuum erit tantum. pecuniam accipe pro primogenito hominis. Hocq; alterum est de redemptione primogeniti. Lex altera cuius hic fit mentio, est de sacrificio purgationis. eaq; communis erat puerperis omnibus, vt agnum anniculum offerrent in holocaustum, & pullum columbæ vel turturis in oblationem pro peccatis. Sin autē eius egestatis esset

mulier, vt nihil inueniret manus eius, offerebat par turturũ aut aliarum columbarum, quando agnum offerre non poterat. Hinc sequitur pauperculam fuisse Mariam, quæ pauperum hostiam pro filio obtulit, par turturum, non agnum, quanuis proprie loquendo vere verum agnum obtulit Marię, qui tollit peccata mũdi. itaq; hic paupertas Christi & Maria innotescit. An autem par turturum vel aliarũ columbarum obtulerit Maria, in scripturis expressum non est, neque admodum nobis scire profecerit, licet vtrunque suo non careat mysterio. Columba enim bonitatem & simplicitatem, turtur autem castitatem designat. & quia castus, vt ille ait, turtur gemit, gemitum hunc mysticè etiam exponunt doctores, maxime Bernardus, qui & rationem reddit, qur dixerit Moyses duos pullos columbarum & non par columbarum, sicuti par turturum, quibus nos hic breuitatis studio supersedemus. Atque hæc non sufficiant. *Beda.* *Ioan.1.* *Beda.* *Bernard.*

HOMILIA II.

QVADRAGINTA à Christi natiuitate dieb⁹, Maria puerum Iesum à Bethlehem detulit in Ierusalem oblatura eundem in templum secundum legem Moysi, quanuis ea legis pręcepta Mariam nihil ligabát, neq; Christũ qui ex virili semine conceptus nõ erat. Pulchrè hic Bernardus ait, Putas quod dicturus Moyses, mulierem quæ peperisset filium immundã esse, non timuerit super matre domini blasphemiam irrogare? & idcirco præmisit, Si suscepto semine. Alioqui si non præuidisset parituram sine semine virginẽ, quæ necessitas erat de suscepto semine facere mentionem? Et quia legimus ita loquutum esse eum domino Moysen, nemo Christianus credere debet hosti virginis matris Luthero, qui Mariam quoque sub has leges coërcere conatur. fuit autem comitatus ille longe honestissimus, quem secum Maria & Ioseph cum puero Iesu & vicinis habebant. neq; tamen in eo satis erat, quoniã adhuc Hierosolymis Simeon ille iustus expectabat redemptionem Israël. Quanuis enim pleraque male habebát in Ierusalem vrbe omni malitia referta, tamen nõnullos sibi reseruauit dominus, quoniam semen piorum & iustorum nunquam totum perit, sicut dixit dominus ad Eliam conquerentem filios Israel fœdus domini esse transgressos, seque solùm remãsisse, cuius iam animã *Bernard.* *Exod.13. & 34.*

etiam illi quærerent occidere. tunc enim respondit dominus reliquisse se septem milia virorum in Israël, qui nõ incuruarint genua ad idolum Baal. Iustum autem fuisse hunc Simeonem euangelista testatur, dicens, Homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat in eo. Theophylactus dicit eum non fuisse sacerdotem, sed tamen communiter doctores dicunt eum fuisse sacerdotem & in officio sacerdotali, quod credo verius, quia inducendo puerum in templum, ipse accepit eum in vlnas, & benedixit Mariæ & Ioseph, quod non fecisset, nisi fuisset sacerdos, vt ex numeris liquet, quod Aaron & filiis suis benedicebant filios Israël. Vide partem primam. Primũ quoq; laudis suæ locum obtinet iustitia, quod de vniuersali iustitia dictum est, quæ alias in se virtutes complectitur, quomodo dicere solemus virum aliquem iustum & probum esse, quam laudem non ad vnum tãtum virtutem, sed multarum congregationem referimus, quãuis etiam hic iustitia illa intelligi potest de seruatis mandatis dei. Verùm quando probitas sola non raro hominem in superbiam adducit & contemptum reliquorum, ideo merito accedit timor in quo iustus consistat: quoniam iuxta Sapientis dictum est, qui sine timore est, iustificari non potest. Ad hæc bonus ille Simeon forti suffultus erat spe erga deũ, expectans consolationẽ Israël. Tunc enim vltra modum premebantur Iudæi in spiritualibus & ciuilibus rebus, siquidẽ vniuersum seculare imperium penes Romanos erat, & eum quẽm illi Iudæis præficiebant, qualis tunc Herodes erat Idumæus. Omne igitur, & summum Iudæorum desiderium hoc fuit, vt sub aduentum Messiæ ab huius seruitutis iugo liberarentur, sicut eis prædixerat Aggeus propheta, Veniet desideratus cunctis gentibus, & domus domini implebitur gloria. Atque illa omnia confirmat Lucas, quum ait spiritum sanctum fuisse in eo, qui si malignus extitisset, spiritum sanctum inhabitatorem non habuisset: iuxta illud, In maleuolam animam nõ intrabit spiritus Sapientiæ, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus disciplinæ effugiet factum, &c.

Theoph. *Num. 6.* *Tomo 1.* *Eccle. 1.* *Agg. 2.* *Sap. 1.*

2 Ad hæc, diuinas quoq; reuelationes habuisse Simeonẽ Lucas innuit, quando ait *eũ accepisse responsum à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christũ domini.* Quæ reuelatio sine dubio data est ei super tam perseuerãti oratione

oratione sua, & ardẽti desiderio cũ gemitibus, quando tandem adueniret ille Messias: sicut & omnes illi antiqui & pij patres ingemuerunt super eius aduentu. vnde Esaias dixit. Vbi est zelus tuus & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum? Tu domine pater noster & redemptor noster, á seculo nomen tuũ. Vtinam dirumperes cœlos & descenderes. Quid igitur mirũ, si super huiusmodi ardẽtissimo desiderio respõsum accepit Simeõ, se, nisi viso antea Messia, nõ moriturũ? fuerũt sane istiusmo di hominũ nõ pauci in Israël, qui cognorint prophetias Iacob & Danielis iam tũ esse impletas, aduentũq; tũc appropinquare Messiæ, qui cogitarint illud quod hic Simeõ. Putasne videbo: Putasne me eousque victurum? putasne quod Messiæ natiuitas viuũ me inueniet? putasne illis me oculis visurum quod firmiter credo? & huiusmodi quędam alia. *Esa. 63. & 64.*

¶ Hæc omnia tãta diligentia enarrauit Lucas, vt ex multitudine testiũ efficacior conuinceretur certitudo veritatis. nanq; in honorẽ & gloriã Christi, testes proposuit Mariam & Ioseph, angelos qui in eius natiuitate apparuerũt, pastores, tres magos, iis nũc Simeonẽ addit & Annã. Vt aũt perfecta eis fides haberetur, virtutes principio & laudes explicuit Simeonis, sicut & postea Annæ, verũ non absurdũ hoc fuit, quando certissimos testes etiã ante natiuitatẽ suam habuit dominus, Gabrielẽ archangelũ, Elizabethã, Ioannẽ Baptistam, & ante eos prophetas & patriarchas omnes. Sed quod spiritũ sanctũ habuerit Simeon, hinc etiã probat euãgelista, quod nũc quoq; in spiritu venit in tẽplũ, ita vt spiritus sanctus in eo habitarit, ipsum docuerit & duxerit, hoc est, hospes, doctor & ductor illius fuerit iuxta illud Esaiæ, Spiritus domini ductor eius fuit. Nec quis ibi miretur, quoniam si hostis malignus suos huc illuc ducit & agit, quomodo nõ spiritus sanctus bonos ducere & mouere queat quo volet? ¶ Atq; hinc colligunt doctores, Simeonem conuenientem fuisse testem veritatis, eo quod habitatio eius fuerit in præclara & illustri ciuitate. Nomen quoque suum felix erat, tantum enim sonat, ac si obedientem vel auditorem dicas. Virtutibus insuper & moribus insignis fuit, si quidem iustus extitit & timẽs deum, expectans redemptionem Israël. Magistro etiã vtebatur optimo spiritu sancto.

3 Porrò ab operibus bonis & verbis Simeonem cõmen- *Mat. 7.*

dat euangelista, vt videas quomodo arbor bona fructus bonos proferat. Quum iam parentes induxissent puerum Iesum in templum, vt secundum consuetudinem legis pro eo satisfacerent, ibi parentes Christi commemorantur Maria & Ioseph. vere enim Maria mater eius fuit, Ioseph autem pater tantum nuncupatiuus siue putatiuus, sicuti deinceps
Lucæ 3. Lucas insinuat Iesum filium Ioseph habitum esse. Eadē hora venit & in templum spiritu sancto ducente Simeon, ipse quoque agnouit puerum & accepit in vlnas suas. Quam diligenter putas obseruasse Simeonē, quinam in templum venirent, priusquam Maria cum puero Iesu aduentabat? Hic non sufficit vel eloqui vel cogitare aliquis homo, quantum admiratus sit ille super hoc puero, quum etiam nondū satis aspexit, quātis gaudiis perfusum fuerit pectus & cor eius, q̃ amicè Mariā & Ioseph compellarit, quanta reuerētia susceperit paruulū in vlnas suas, quando iam tāgebat, quem iam diu videre tantū desiderarat. Ecce quam abundanter & affatim remunerat dominus, vberius prestat quàm promiserat. siquidem pollicitus erat Simeoni visurum eum Christū domini, quē ille iam tangit & propriis gestat manibus. Quibus quātisque putas gratiarum actionibus exercuerit se lingua eius, quando redemptorem mundi manibus suis gestare cōtigerat ei, & videre salutare suum? Statimq́; ibi in vlnas suas recepit puerum, testimonium dedit ei, in hæc verba prorūpens, *Nunc dimittis seruum tuum domine secūdum verbū tuum in pace.* En Simeonem vobis de repente nuntium euangelicum, tantum iam salutaria protestantem de puero Iesu, dicentemque, *Nunc dimittis domine.* Quid hoc dimittere nisi mori est? quasi diceret: Age nunc ô domine mori paratus sum, quum viderim Christum domini, quem me ante mortem visurum esse, promisisti. quo verbò simul ille diuini verbi veritatem certò profitetur. Sed quid est in pace dimittere? nimirum in morte, postquam ille pacem patribus annuntiaturus esset in limbo, modo illa sibi mors contingeret in pace. Hoc etiam orare & petere debent Christiani omnes, vt eos sinat dominus in pace mori, in pace quod ad proximos suos, vt sine inuidia & odio decedāt: in pace propriæ conscientiæ, ne vermem acquirant remordentem, qui eos ad desperationem deducat misericordiæ diuinæ, vel in defectionē fidei, sed vt liceat quiete & in bona cōsciētia mori.
In

In pace insuper, quo ad malignos spirit⁹, qui capitale odiũ, simul & bellũ incipiunt sub mortẽ hominis, omnẽ mouentes lapidẽ, vt eum decipiãt & fallant, secundum quod dominus prædixit serpentem insidiaturum calcaneis hominis. Quicquid enĩ diabolus antea leue alicui proposuit, vt persuaderet peccatũ, id graue facit tempore mortis. rẽsq; hic habet non secus atque cum trunco ligneo, qui quũ adhuc in flumine natat, facilè ab vnico pertrahitur: ad littus autẽ vbi fuerit ventum, ibi decem oportet manus virẽsq; adhibeant vt extrahant. ita planè peccatum leue est, vsq; dum perueniat ad littus mortis, vbi tãdẽ aggrauatur & graue putatur. Ad quemcunq; sensum ex superioribus intellgi potest, Simeonem petiisse vt dimittatur in pace, in qua corpora sanctorum, Sapiẽte teste, sunt sepulta. Qui exactius pio affectu vellet emeditari omnia, is cogitãdi haberet occasionẽ, quidnam Simeon obtulerit paruulo Christo, quẽ pacis datorẽ cõfessus est. 4 His accedit ratio rationis huius. Quia, inquit Simeon, *Viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omniũ populorũ.* quasi diceret Ecce cũ gaudio moriar descensurus ad patres in limbũ, simul atq; iam vidi oculis corporeis & spiritualibus filiũ tuum salutare mũdi. (salutare enim quũ ait tuum, alloquitur patrem, & Christum confitetur filium suum, qui sit salutare actiuum, non saluificet patrẽ, sed quod pater nos saluificet per filium) alteraq; hęc laus est quã Simeon Christo tribuit, qđ salutare eũ vocauit. Neque hic eius laudis finis est, insuper non Iudæorũ tantum, sed omnium gentium salutare fatetur, quum ait, *Quod parasti ante faciẽ omnium populorum,* sicut Christus ipse ait multos venturos ab ortu & occasu solis, qui requiescant cum Abraham, Isaac & Iacob. Cõmunis nãq; omniũ saluator est Christus: iuxta illud Pauli, Virtus dei est in salutem omni credẽti, Iudæo primum & Græco. Ac deinde, An Iudęorum deus est tantum? nõnne & gentium? imo & gentium. Atq; hoc tertiũ est encomium Christi, quẽ totius mundi prędicat esse salutare, nõ Iudæorũ tantum, vt Iosue & alij fuerunt. Quãobrem & ipse commissionem hanc dedit apostolis, Ite in orbem vniuersum, prędicate euangeliũ omni creaturæ. Et hæc tamen pulchrè discernit Simeon, vt sit quidem lumẽ ad reuelationem gentiũ, gloria autem plebis Israël. Intellgi id posset quasi pro interpretatione su-

C. ne. 3.

Similitudo non absurda.

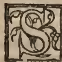
Mat. 8.

Ro. 1. 3.

Mar. 16.

periorũ, vbi dictũ est, esse Christũ salutare populorũ. quorum aũt? quæsierit aliquis. Ecce respondetur, Iudæorum & gentium. Estq́ue hæc multiplicatio & magnificatio gloriæ Christi, qui non tantũ sit salutare, sed & lumen gentiũ, de
Esaia. 9. quibus propheta dicit, Populus gentiũ qui habitabat in tenebris, vidit lucẽ magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est iis quænam lux illa? hæc nimirũ, de qua
Ioan.1. hic Simeon loquutus est, & alibi Ioannes, Erat, inquit, lux vera, quæ illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hũc mundũ. Concludit ergo hymnum suum, *Et gloriã plebis tuæ Israel.* Quo ad literam, nõ exigua sane est Iudæis gloriá, Christum secundum carnem ex Iudæis natum, & Iudæum fuisse, & tamen Simeon antea gentes quã Iudæos cõmemorauit. cognouit enim in spiritu, prius crediturã esse multitudinem gentium, quã Iudæos, aliquãdiu in sua cæcitate futuros induratos, dicente etiam Paulo, quia cæcitas ex parte contigit
Rom. 11. in Israël, donec plenitudo gẽtiũ intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Sunt qui per Israëlem iustos intelligãt & beatos, quoniã Israël videntem deum sonat. sicq́; cõtemplãtur pulchro ordine Simeonem Christũ prædicare salutare, lumen & gloriam: salutare quidem peccatorũ, lumen autẽ iustorum, & gloriam beatorum. Salutare enim est cõtra peccata nostra, lumen aduersus inscitiam, & gloria cõtra miseriam exilij nostri. Hinc iam votum illud Simeonis quotidie vsurpat ecclesia in completorio, quod vltimum habet locum in horis canonicis, sicut & septima ætas quiescentium est. Inuocemus ergo puerum Iesum, vt quia ipse est salutare mundi, malignitatem peccati in nobis sanet: quia lumen est, inscitiam nostrã sua diuina luce illuminet, & quia gloria plebis suæ est, nosq́ue hic exules misere affligimur, inde non liberet, & gloriã nobis conferat salutis æternæ, Amen.

HOMILIA III.

SOLENNIS hæc dies, qua virgo mater puerum Iesum Hierosolymas duxit præsentãdũ in templum, à priscis iam inde Germanis à luminaribus appellationẽ habet, quæ & hodie consecrari solent ex cõmuni Ecclesiæ cõsuetudine. Quam ne contemnatis, sed potius, vt ibi quoque decenter vos gerere possitis in omni pietate, principio iam dicemus, quomodo festum hoc luminarium cœperit primũ, deinde vsum hũc vtriusq́;

testamen

teftamenti fcriptis effe conformem, poftremò oftendemus eius rei (modo tẽpus tulerit) myfticã expofitionẽ. Et primum omniũ conftat, huic fefto occafionem dediffe abufum quendam Romanorũ, qui fingulis annis quinq;, primo die Februarij, vniuerfam ciuitatẽ facibus circunlatis luftrabant in honorem Februæ matris, & ea cõfuetudo quũ iis qui ex gẽtibus ad Chriftum cõuerfi erãt, facilè extorqueri nõ poterat, inftitutũ eft hoc feftum luminariũ in honorem virginis matris, vt fic abufus facularum in laudem & cultũ verteretur diuinum. Neq; malè illud in hunc diẽ relatum eft, vt quocunq; modo nos etiam fpiritualib⁹ Simeonis gaudiis participaremus, ficut enim ipfe verũ lumen Chriftum fuis vlnis geftauit, ita nos lumen materiale manibus noftris portamus, quo defignatur illud, quod Simeon confeffus eft datum ad reuelationẽ gẽtium. nam & nos per lumẽ hoc externum admonemur, lumen illud patris æterni vlnis mentium & fidei firmiter retinere. Sed & quo ad virginẽ Mariã, nõ fuit hoc inconueniens. fiquidẽ quum alias dies hic purificationis dicatur, ne quis offendatur, ratus immũdã antea fuiffe eam, ficq; purgatione indiguiffe, inftitutum eft eodẽ die feftũ celebrari debere luminariũ, eo quod Maria à fole iuftitiæ Chrifto domino quem peperit, gratia & virtutibus nimis quam exornata refulfit. ita enim refplenduit interius per puritatem confcientiæ, vt foris etiam clarefceret totius integritate vitæ. ¶ Quarto loco ratio etiam illa afsignari poteft, propter vfum luminarium illorum, quæ fic facrantur, de quo ad finem huius homiliæ. Nicolaus de Lyra, ait feftum hoc inftitutum temporibus imperatoris Iuftini, idque Conftantinopoli, quum ibi maxima peftis graffaretur. 2 Quum autem vfum hunc luminarium in templis tenere adeo reiiciant Lutherani, vt alias cæremonias omnes, nimiumque de iis ridicule loquantur, quafi fine iis non vifurus fit deus, quæ fane non exiguæ funt blafphemiæ, nos itaque vfum luminarium teftimonio fcripturarum confirmabimus. Quoniam luminaribus vti in templis in cultum diuinum, ab ipfo deo edocti fumus, qui parari fibi candelabrum præceperit ex auro purifsimo cum fex calamis, tribus vtrinque cũ fuis fcyphis, fphærulis & liliis. Ibidem præceptum eft Moyfi à domino, Facies & lucernas feptẽ, & pones eas fuper candelabrum, vt luceant ex

Luca 2.

Exo. 25.

aduerso. Emũctoria quoq;, &c. Ecce quã dilige̅ter demandauit dominus deus cãdelabrũ hoc ex auro puro parari debere, & de lampadibus aliquanto post clarius, Præcipe, inquit, filiis Israël, vt afferant tibi oleũ de arboribus oliuarum purissimum, piloq; contusum, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij extra velum, quod oppansum est testimonio. & collocabũt eã Aaron & filij eius, vt vsq; mane luceat corã domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorũ coram filijs Israël. Iosephus quoq; refert tres semper arsisse per die̅, ad nocte̅ autem incensas omnes fuisse, vt per eam totam arderent. Ad hæc præcepit dominus sacerdotibus, Ignis in altari semper ardebit, que̅ nutriet sacerdos, subiiciens ligna mane per singulos dies. Ignis iste perpetuus est, qui nũquã deficiet in altari. semper enim ardebat in vsum holocaustorũ. Neque in alium finem Salomon etiam cãdelabra aurea quinq; parari iussit ad dextram, à sinistra totidem, & in iis flores sicut lilia, & lampades aureas de super, & forcipes aureos, & hydrias, & fuscinulas & phialas, & mortariola & thuribula de auro purissimo. Quãdo igitur hæc de luminaribus tam sedulo præcepit dominus, quis hominum ea erit temeritate, vt conditorem suum æternum, & indeficiente̅ sapientiæ fonte̅, audeat sine blasphemia reprehendere? Quod si obiecerit ex neochristianis quispiam, in veteri hæc præcepta esse testamento, nihil igitur ad nos Christi euangelio subiectos pertinere: ei quoque responsum volumus, verũ id quidem esse. nam alias nos quoq; habere cogeremur candelabra, quorum vnũ centum haberet talenta cum lampadibus septem, sed vnũ hoc ex eo vicissim quæro: An deus ille in veteri testamento cæcus fuerit, eo quod iusserit tot sibi lucernas accendi, quod is iam impudenter cauillatur. An nõ idem vtrinq; deus, qui omnia bene vidit, luminis nullius indigus, & tamen voluit tot in templo luminaria ardere? Aut vnde probabis deum quod olim voluit & præcepit, nunc prohibuisse? Aut cum sacculo bulla è cœlo tibi descendit? Quur igitur sanctas ecclesiæ cęremonias missas facis? 3 Quid, quod & in veteri testamento festum celebre fuit luminarium, in alium tamen finem institutum quã hoc nostrum? Quum enim Antiochus idolis suis templũ contaminasset, omniaq́ue eius vasa dehonestasset, illud cum gaudio rursus consecrauit Iudas Macha

Exod. 27

Lib. 3. ca. 7.

Leui. 6.

3. Reg. 7.

Machabæus, & cõmuni omnium cõsensu vniuerso populo instituit dedicationis huius festum celebrari debere, quod & festum luminũ appellarunt, sicut & Iosephus testatur: id ea de causa, quod vbique in parietibus templi luminaria affigebant: quod etiam nunc fit, vt vbicũque crucem fecit (vt solent duodecim fieri) in dedicãdo templo suffraganeus, ibi cereus suffigatur. quanuis aliam adhuc causam reddit Iosephus, quur illi festum hoc luminũ dixerint, sempérque obseruarint, eo quod eis splendidum lumen reuerendi cultus diuini & fidei insperatò apparuerit. Quanto autem rectior nobis Christianis sententia est, quod diem hũc à luminaribus appellemus, quoniã in eo nobis saluator noster Christ⁹ dominus apparuit, oblatus in templum, qui nobis datus est in lumen ad reuelationem gentiũ, & gloriam plebis tuæ Israël? Hic itaque nõ illaudatus luminarium vsus in cultu diuino iam olim à piis Iudæis obseruatus, nunc etiã ab ecclesia catholica receptus est, quãdo & Christus datus nobis est in lumen ad reuelationem gentiũ: lumen illud verum, quod venit in mundũ, & illuminat omnem hominem: lumen inquam mundi, in cuius lumine insuper videbimus lumen felicitatis æternæ. In eius luminis ortus reges gentium ambulauerunt. Christus quoque ipse de tenebris vocauit nos in lumen suum admirabile: quisquis enim sequitur dominum, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ quando deus ipse à Iacobo rectè pater luminũ dicitur. Quũ igitur inuisibilia dei, & æterna eius virtus atque sapientia per ea quæ ab eo sunt facta, cognoscũtur & vidẽtur, quomodo nõ ab externo illo visibili lumine accenderemur ad cõtemplandam excellentiã luminis diuini? Aut quid vetat quo minus cereũ succẽdentes, pro piis animabus oremus, Requiẽ æternã dona eis domine, & lux perpetua luceat eis? Au quid tandem in hoc vniuerso mũdo, qui ab ornatu appellationẽ traxit, vel pulchri⁹, vel humanæ naturæ cõformius, vel deniq; necessariũ magis lumine? Ecquid tandẽ futurus sit ipse mundus lumine destitutus, nisi horribilis abhominatio omnis calamitatis & miseriæ? Quur itaq; Christianũ hominẽ nõ incitaret aspectus luminis ad omne bonũ? aut quur quóve modo displiceat deo, si sibi per hanc creaturam piè seruiatur.

1. Ma. 4. Ioan. 10. Libro 12. cap. 14. Luce 2. Luce 2. Ioan. 1. Ioan. 8. Psal. 35. Ioan. 8. Luce 1. Iaco. 1. Rom. 1.

4 Quod autem neochristiani interim erubescunt in manibus suis cereos gestare, quorũ vsum insuper imprudenter

ſuggillant, neque tamen intermittunt diabolo lucernã ſuccendere, mera ſit cum ſeductione, tum ſuggeſtione diaboli, qui iam olim ante mille annos Vigilãtium ſimili errore inuoluit. is enim ad eundẽ modum ſimplicitatem Eccleſiæ irridebat, dicens, Prope ritum gentiliũ videmus ſub prætextu religionis introductam in eccleſiis, ſole adhuc fulgente, moles cereorum accendi. magnũ honorem præbent huiuſmodi homines beatiſſimis martyribus, quos putant de viliſſimis cereolis illuſtrãdos, quos agnus, qui eſt in medio throni, cũ omni fulgore maieſtatis illuſtrat. O impudentem veſaniam
Hierony. hominis, qui ob inſignem hanc temeritatẽ ſuam & hæreſim damnatus eſt, ſicuti ſanctus Hierony. eius errores condẽnauit, vbi cõtra ipſum inducit, in omnibus orientalibus eccleſiis luminaria ſuccendi ad lectionẽ euangelij, non vt ſic melius videatur, ſed ad declarandum eccleſiæ gaudium ex illo tam felici nuntio, quod nobis per euangeliũ innotuit. Nemo etiam catholicus auerti & deterreri ſe ſinat à laudabili hac conſuetudine per figmenta & deliberationes neochriſtianorum, clamantiũ rem hanc inutilem eſſe, neque luminibus indigere deum. Quod quidem verum eſt, quoniã eis
Matt.26. opus non habet, ſicuti nec indiguit vnguento quo eũ Magdalena perunxit, quod tamen factum & ipſe cõprobauit, & ab exprobratione apoſtolorum defendit. At nõne in vete-
Exo.25. ri quoque teſtamento deus luminibus nõ magis quam nunc indiguit, eorum tamen vſum ibi præcepit? Quando omnes etiam nos Chriſtiani profitemur deum neque luminibus, nec vllo noſtro cultus opus habere, ſed interim nos eo indi-
Pſalm.15. & 49. gemus, & clamamus cum Dauide, Conſerua me domine, quoniam ſperaui in te. Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Conſtat ſanè eum noſtri nõ indigere, cuius eſt totus etiam orbis terrarũ, & quicquid in illo eſt. & tamen laudamus deum in donis ſuis, volentes ſic eſſe grati in eum, vt deinceps plura bona nobis largiter impendat, & dicimus cum Dauide, Tuæ diuitiæ, & tua eſt
1. Par.29. gloria, tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia. Tua ſunt omnia. & quicquid de manu tua accepimus, dedimus tibi. Maius periculũ intendunt, qui hic curam prætendunt pauperũ, vanos clamitantes eſſe ſumptus luminarium, quos præſtiterat in vſum pauperũ conuertiſſe. ij non faciunt hoc eo, quod tam ſint ſoliciti de pauperibus, quos

parum aut nihil adiuuant, sed blasphemant dominũ, dicentes vanas esse luminarium impensas, quasi nos deus omni honore dignissimus sit, quem ei exhibere totus mundus præualeret & posset. Quid mirum autem, si mali corui malum sit ouum, istique patrem suum imitentur Iudam, qui & ipse succensebat de vnguento corpori Christi superfuso, ratus præstitisse, si venũdati precium esset in pauperes collatum? Sed non erat hic verus animus suus, sicuti neque neochristianorum est. verùm hoc ille dixit, non quod multum adeo curaret pauperes, sed quia fur erat & loculos habens, ea quę mittebantur portabat. § Quid quod & mystica expositione non caret? sicut enim hic Simeon Christum confessus est esse lumen spirituale, ita hoc totum facile ad dominũ referri potest. Apes nãque virgineo opere ceram ex melle cõficiunt, & sic Maria Christum integritate virginitatis salua edidit. siquidem luxuria apes non aguntur, neque per commixtionem generãt, dolorem in partu non sentiunt, & subito tamen magnã apum multitudinẽ producunt. Quæ omnia pulchrè Mariæ cõueniunt, quæ sine virili commixtione citráque partus dolorem, Christũ edidit saluatorem. & ideo proprie cera humanitatẽ Christi designat, sicuti filum candidum sanctam eius animã, & flamma diuinitatem, quoniã deus sæpe in scripturis nomine ignis significatur, deúsque ignis consumens appellatur. An hæc significantia luminum admonemur hac præcipue solẽnitate purificationis Mariæ, quomodo nos purgari oporteat in spiritu. nempe luminaria gestantes, puri & mũdi coram deo erimus. Quid autem aliud est lumen accensum & ardens, nisi fides recta bonis operibus redimita? quoniam sic docuit dominus, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. nam sicut lumen sine flãma nihil est, ita fides sine operibus mortua est. Filum porro rectam animi intentionem in opere designat, quoniã hoc sine illa bonum esse nõ potest, iuxta illum, Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Quum ergo homo fidem rectam habens, bona insuper opera facit affectu bono, is demum iustus erit coram domino, quod alia parabola docuit dominus exemplo virginum prudentũ, quæ sumpserũt oleum secũ cum lampadibus. ita enim nos quoque habere decet diuinæ charitatis oleum, & rectæ intentionis, atq; tunc lumen accensum hîc coram deo

Matt.26. *Ioan.12.* *Heb.12.* *Luc.12.* *Iac.2.* *Matth.6.*

gestabimus, & in futura patria illud impetrabimus æternū. ¶Hinc ergo est quod cōsecrationem luminarium instituit Ecclesia, vt non tantum nobis prosint ad informationem, sed & vtilia fiant & salutaria in vsu, iuxta illud quod canit Ecclesia, Vt in quibuscunque locis illuminata fuerit, discedat & contremiscat diabolus, & fugiat pauidus cum omnibus ministris suis de habitationibus illis, Domine deus, te humiliter deprecamur, vt has candelas ad vsus hominum & sanitates corporum & animarum benedicere digneris & sanctificare. In hoc precatur Ecclesia obnixè dominū deum, vt mittat ille archangelum suum sanctum Michaëlem, qui diabolū à nostris habitationibus & domiciliis omnibus expellat: sicuti profligauit eum à Sarra & Tobia ita nunc abigant è tēplis, domibus & locis omnibus, vbi ministri ac serui dei inhabitans, vigilantes aut dormientes, vel quocunque modo piè conuersantes. Omnes itaque Christiani luminaribus illis pio affectu vti debent, spe bona firmiter cōfidentes fore, vt sic ab omnibus insidiis & fraudibus diabolicis virtute verbi & orationis huius liberentur, ipsíque tandem ad cōsortium peruenire mereantur angelorū & sanctorum omnium in æterna beatitudine, ibidem perpetuam diuinæ essentiæ lucem contemplaturi. Quam rem nobis omnibus misericors & propitius cōcedat Iesus Christus dominus noster, lumen indeficiens, lucémque inhabitās inaccessibilem, cui laus, honor & gloria in secula seculorum, Amen.

IN CATHEDRA S. PETRI APOSTOLI, EVANGELIVM, Matthæi 16.

Illud vide infra in die apostolorum Petri & Pauli.

QVOD ad historiam attinet, breuiter nos expediamus. Quoniam S. Petrus post illam apostolorum diuisionem, annis quinque se cōtinuit in Ponto, Asia, Galatia, Bythinia & Cappadocia, quam ille tanquam peculiaris apo-
1. *Pet.* 1. stolus administrauit, prędicatione simul & doctrina sua instituit diligenter, sicut & epistolas suas ad eos scripsit. Deinde Antiochiam venit, vbi etiam per sermones Pauli, Pe-
Actu. 11. tri & Barnabæ, aliorúmque, vsqueadeo multi crediderunt evangelio

euangelio homines, vt ibi primũ à Christo Christiani cœpe rint appellari. Ah miserere nostri domine Iesu, quod præclara illa ciuitas, in qua primum Christianæ plebis auditum est nomen, Mahometo nũc seruit & infidelibus. Atqui Antiochiam cum venisset Petrus, ibiq́ue miracula tam & pluri ma & maxima fierent, vt iam supra decem milia & hominũ baptizata essent, ipseq́ue adeo qui erat cunctis potentibus in ciuitate sublimior Theophylus, hic etiam domus suæ ingentem basilicam ecclesię nomine cõsecrauit, in qua Petro apostolo constituta est ab omni populo cathedra, vt impleretur scriptura, quæ habet, Exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudẽt eũ. Ibiq; septem annis rexit Petrus, vnde deinceps ab vniuerso Christianismo ecclesia illa Antiochena digna iudicata est, quæ honore & dignitate decoraretur Patriarchatus, sicut & Alexandria & Hierusalem, longoq́ue post tempore Constantinopolis. Quartò vero anno imperatoris Claudij, qui & vltimus suæ extitit administrationis, Petrus Romã venit, vbi quũ magna hominũ multitudo ad fidẽ iam esset conuersa, erexerunt ei hîc quoque cathedrã magnificam, & ipsum desuper imposuerunt, ibiq́ue rexit annis 25. quod & D. Hieronymus testatur, & Damasus Papa. ¶ Quur autem festũ factũ hoc sit, S. Maximus in quodam docet sermone. Nam quum apud ethnicos moris erat in Februario, festum obseruare conuiuis dicatũ, idq; facilè adeo abrogari non poterat, festum hoc cathedræ Petri à sanctis patribus in hoc institutum est, quanuis ne sic quidem aliquãdiu adhuc postea ab ista sua crapulatione abduci poterant, quin hoc ipsum etiã festũ epularũ Petri dicerent, tantisper dum hîc quoq; abusus paulatim aboleretur.

Ex recognit. Clementis. lib.10.

Psal.106.

Hieron.
Maxim.

IN DIE CINERVM.

In domo pulueris, puluere vos conspergite. Mich.1.

NON sine euidenti grauiq́ue ratione Ecclesia Christiana instituit in hũc ipsum diem, sacros consecratosq́ue cineres capitibus suis vt suscipiãt Christiani, quãuis apud multos id quoque cõtemnatur, adeo vt isti insano, impio & diabolico suo furori hodie magis vocẽt, quam toto alias anno, tantúmq; in ignominiam Christi & Ecclesiæ, suarumq́;

animarum damnationem. Vt autem pij Christiani omnes vsum illum sacrorum cinerum penitus intelligant, suáque corda & animos recte in ea re instituant, paucis tantũ quæ maxime sunt necessaria, explicabim⁹. ¶ Principio feria hæc
Matth.4. quarta, caput dicitur ieiunij: nãque ipse etiam Christus, vt sancti patres voluere, anno iam trigesimo ætatis, cum feria tertia baptizatus, alteróque post die in desertum adductus esset, suum inchoare cœpit ieiuniũ. Et hoc quidẽ ipsa etiam quadragesimæ supputatio secum affert, quæ quũ quadraginta dieb⁹ durare debeat, & tamẽ in sex septimis dies sint 42. ablatísque diebus dominicis sex, dies iam quatuor nobis deficiunt, qui quatuor iisce huius septimanæ diebus supplentur. De illo quadraginta horum dierum sacratissimo tẽpore, nihil nunc dicere intendimus. Tantũ quia illud Christus ipse obseruauit, & ab ipsis iam inde apostolorũ temporibus
Hierony. in hæc nostra secula vsque cõtinuo vsu obseruatũ deuenit: sicuti ñobis sanctus Hierony. Augusti. & Damascenus clarè testantur, nos quoque decet illud in omni obedientia sanctè & religiose obseruare. Verũ nos huic interim fundamento nostrũ illum superstruamus sermonem. Quandoquidem hodie est caput ieiunij, initium temporis pœnitentiæ, decet Christianũ quẽque pium, piè quoque & sanctè se illi parare. Summus autẽ pœnitentiæ gradus humilitas est, vt sic homo ipse se cognoscens, demittat & humiliet coram summo bono & omnipotentia dei: vnde tandẽ fiat, vt ille misericordiam & remissionem percipiat delictorũ. Hinc enim toties
Ecclesia. iam ecclesia iis verbis veluti solẽniter vtitur, Humiliate capita vestra deo. indies etiã illud decantat, Flectamus genua. Ita te mater illa charissima subinde docet & monet, vt vniuersum tuum ieiuniũ nil nisi mera quædã sit humilitas. Aut quid aliud ipsa etiam tota cõfessio est, nisi humilitas quædã
Eccle.4. & obedientia? sicut & Sapiens dicit, Presbytero humilia animam tuã, & magnati humilia caput tuum. ¶ Deinde ex iis iam sequitur, cur tandẽ omnia cantica precésque omnes hodie in humilitatem tendant & pœnitentiã, vt sic nostri aliquando misereatur deus. Cõsecratura etiam cineres Ecclesia, incipit hoc modo, Exaudi nos domine, quoniã benigna est misericordia tua, secundũ multitudinem miserationum tuarum respice nos. Ipsumque missæ hodiernæ officiũ hoc
Sap.11. auspicatur introitu, Misereris omnium, & nil odisti eorum

quæ

quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam, & parcés illis, quia tu es dominus deus noster. Miserere mei deus, miserere mei, quoniam in te cõfidit anima mea. Proponit etiam prophetiam Ioelis: Conuertimini ad dominum deũ vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordię, & prę stabilis super malitia. inter vestibulũ & altare plorabunt sacerdotes ministri domini & dicent, Parce domine, parce populo tuo. Tractum deinceps incipit, quem per omné quadragesimã secũda, quarta & sexta feriis conseruat: Domine, non secundum peccata nostra facias nobis, neq; secundũ iniquitates nostras retribuas nobis. Domine, ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarũ, cito anticipent nos misericordiæ tuę, quia paupe res facti sumus nimis. Adiuua nos deus salutaris noster, & propter gloriã nominis tui dñe libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuũ. Et ne sim lõgior, duabus maxime rebus velut innixa & suffulta vniuersa insistit pœnitentia: misericordiæ quidẽ, quo ad deũ. sine hac enim non tantũ nemo hominũ saluatur, sed & pœnitentiam sufficientem agere nullus posset, sicut inquit Dauid, Non enim iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Humilitati vero, quo ad nos: ea enim, vt antea memorauimus, vsqueadeo est necessaria, vt citra hanc nequeat venire homo ad pœnitentiam & misericordiã dei. ille nãq; vt superbis resistit, ita humilibus dat gratiam. Quantùm autẽ filios suos ad humilitatem hodie exhortetur ecclesia, vel ex ipsis cineribus & iis quæ circa illos canuntur dicunturque, colligere licet.

Ioel. 2.

Psal. 102.

Psal. 142.

Iacob. 4.

13 Ecclesia cineres illos ex sacratis præteriti anni palmis vstos cõsecrat, idq; collectis quatuor. In quarum priore orat clamatq; ad deũ, vt mittere dignetur angelũ suum sanctum de cœlo qui cineres illos benedicat & sanctificet, vt sint remedium salutare omnibus nomen sanctum dei humiliter inuocantibus, ac semetipsos pro cõscientia delictorum suorum accusantibus, vt sic cineribus istis sese aspergant ad corporis sanitatem & animæ tutelam. In secũda collecta etiam precatur deum Ecclesia, quatenus inspiciat conditionis humanæ fragilitatem, & hos cineres pro suã pietate benedicere dignetur, quos causa proferendæ humilitatis atque promerendæ veniæ capitibus nostris imponi decreuimus, vt qui nos cinerem esse, & ob prauitatis nostræ meritum

in puluerem reuerſuros cognoſcimus, peccatorum omnium veniam & præmia pœnitentibus repromiſſa miſericorditer conſequi mereamur. In tertia collecta orat Eccleſia: Deus qui humiliatione flecteris & ſatisfactione placaris, aurẽ tuę pietatis inclina precibus noſtris, & capitibus ſeruorũ tuorũ horum cinerum aſperſione attactis, effunde propitius gratiam tuę benedictionis, vt eos ſpiritu cõpunctionis repleas. In quarta quoq; collecta ſic precatur, Omnipotẽs ſempiterne deus, qui Niniuitis in cinere & cilicio pœnitentibus indulgentiæ tuæ remedia præſtitiſti, concede propitius, vt ſic eos imitemur habitu, quatenus veniam proſequamur obtẽtu, &c. ¶ Has Eccleſiæ precationes cum ponderamus diligenter, videmus cur nam & cineres recipiamus, & in recipiendis quid recogitare debeamus. Si enim humilitas pœnitentiæ eſt fundamentum, humiliare nos quoque debemus, & cineres capitib⁹ noſtris inſperſos ſuſcipere, vt nobis elargiri dignetur deus ſpiritum compunctionis & gratiæ perfectæ pœnitentię. Quotquot ergo propoſitum habent bonũ, ſe quoque ordinationibus rite accommodare eccleſiaſticis inſtituunt, etiam hoc ſancto tempore pœnitentiam agere, confiteri, & ſacramentum ſuſcipere, ij quoque debent hodie conſecratos recipere cineres. Porrò admonetur hîc quilibet homo fragilitatis ſuæ, quoniam & ex terra & puluere compactus ſit, & in puluerem rurſus diſſoluendus. Et hæc quidem ſalutaris eſt ſanctæ humilitatis cogitatio, firmumq; & ſolidum ſalutaris pœnitentiæ fundamẽtum. Quî poſſet enim homo magis admoneri apud ſemetipſum peccata fugere, neque id tãtum, niſi inſuper eo etiam adducatur, vt ea quoque diſpliceãt ſibi, quam dum ſuam vel tacitus ſecũ reputat abiectiſsimam etiam imbecillitatem & vilitatẽ, dum terram ſę & nihil aliud niſi eſcam & receptaculum vermiũ videt doletq;: dum cogitat enim qui magno elatus faſtu ſuperbit, En ego cinis ſum, ſua confunditur inſolẽs ſuperbia. Dũ auarus, luxurioſus, adulter, crapulator, inuidus & iracundus ex animo ſecum commemorant, Ecce puluis & vmbra ſumus, ſumus & ecce miſerrima tellus. Et noſtri fugiũt vt leuis aura dies: Carpimur, vt ſtipulæ rapido carpũtur ab igni, Nec niſi viuendo ſomnus & vmbra ſumus: qua tãdem eſſent obſecro pertinaci & indurata peruicacia, vt talia cogitantibus nõ ſua diſplicerent ſcelera? ¶ Submonetur præterea

terea hîc quilibet istius abominationis Adæ, cui quod dixit deus verbum, idem tibi quoque sacerdos dicit, dum cineres capiti aspergit tuo, Memento quod cinis es, & in cinerem reuerteris. Adam in paradiso in maxima gloria futurus & immortalis erat, sed propter peccatum & ex paradiso pulsus est, & abominationem istam meruis, vt in puluerem rursus redigeretur, hoc est, quod mori vt nos, eum quoq; oportebat. Vt iam tum potuerit illud dicere cum propheta pro se simul & vniuersa sua posteritate: Cecidit corona capitis nostri, væ nobis quia peccauimus. Coronā suā abiecit Adā per inobedientiam, imò nos quoque omnes illam per peccata abiicimus, ideo post peccatum deniq; nudum esse se sensit Adam, cuius exemplo nos quoque cognoscere debemus, peccatis gloria nos nostra priuatos esse, ideoq; ad decorem animæ nostræ indigere gratia dei. ex nobis enim nihil nisi puluis & cinis sumus. ¶ Ex iis itaque iam cōmemoratis causis, homines sub initio huius sancti temporis cineribus solēt aspergi, in signum & suæ cuiusque pœnitētiæ, & omnibus in vniuersum hominibus communis fragilitatis, sicut apud quosdam mos est, hominibus etiam morituris cum exhibetur sacramētū, simul quoque cineres capitibus inspergere.

Genes. 3.

Thre. 5.

4 Firmum etiam huius rei ex sacris literis fundamentum habet ecclesia, sicut in quarta collecta commemoratur. Quū enim in Iudæos expeditionem mouisset Holofernes, illiq; supra modum tribularentur, sacerdotes sacrificaturi, & cilicio vestiebantur, & cineribus super capita sua conspergebātur. Quo exemplo etiam Iob dicebat, Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Similiter Dauid quoque pœnitentiam suam declarans, in Psalm. ait, Cinerem sicut panem manducabam, & poculum meū cum fletu miscebam. Quid quod Iudæis sub Assuero grauiter afflictis propter Amon, qui mandauerat omnes quotquot in regno suo essent Iudęos occidi, Mardochęus quum hoc cōperisset frater Esther, ipse quoque scissis vestimentis suis, saccum induit, cineresq; super caput aspersit: Iob vero ad dominum, Ipse, inquit, ego me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere, Et hæc nimirum illa etiam fuit pœnitentia, qua vsi Niniuitæ. Poteris hic tu historiam extendere, quam voles, gratiam apud dominum emeruerunt, sicuti quarta collecta commemorat, & idipsum quoq; apud

Iudit. 4.

Iob 16.

Psal. 101.

Esther 4.

Iob vlti.

Ione 3.

Luc. 10. Matthæum & Lucam Christus approbat. ¶ Hanceq́ue pœnitentiæ formam prophetæ quoque docuerunt: ita enim ad Iere. 6. domum Iuda, Ieremias clamat, Filia populi mei, accingere Iere. 25. cilicio & conspergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Et idem quoque ad optimates, Vlulate pastores & clamate, conspergite vos cinere optimates gregis, quia completi sunt dies vestri. sicut & fecisse illos constat, Thre. 2. attestante idipsum propheta in Threnis, Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion, consperserunt cinere capita Dan. 9. sua, accincti sunt ciliciis. Daniel quoque ille vir desideriorum, in propria persona hoc fecisse legitur, quum in captiuitate detineretur Babylonica, dicés, Posui faciem meam ad dominum deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere, & oraui dominum deum meum. Ad eundem 1. Mach. 3 modum Iudæi fecerunt in bello Machabæitico, quum exercitus Lysiæ appropinquaret Iudæ. Tunc enim Iudæi diem illum ieiunarunt, ciliciis sese vestierũt, vestibus aliis scissis, & cineres super capita sua asperserunt, & deinde legimus, 2. Mac. 4 Sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno: & imposuerunt cinerem super caput suum, & ceciderũt in faciem super terram, & exclamauerũt tubis signorum, clama- Mich. 1. uerunt in cœlum. Et hoc quoq; ipsum est quod voluit Michæas in iis verbis, quibus sermonem hunc nostrum exorsi sumus in domo pulueris puluere vos conspergite: (est enim eadem dictio hic & Gene. 3. His omnibus deseruit plurimũ nobile illud canticum ecclesiasticum, quod solenniter canitur, dum homines cineribus asperguntur. Immutemur habitu, in cinere & cilicio. ieiunemus & ploremus ante dominum, quia multum misericors est, dimittere peccata nostra deus noster, &c. ¶ Idq́ue etiam num plurimi faciunt pij & catholici homines, qui nũc habitum quoque suum & vestitum permutant: plures enim & viri & mulieres abiiciũt hodie torques, anulosq́ue aureos, & cætera ornaméta sua, nec sericis porro vtuntur vestibus, neque ex argenteis bibũt poculis. verum voluptates huiusmodi mundanas, omniaq; seculi gaudia procul à se amoliuntur, adeo vt plerique rubris etiam aut viridibus vestimentis iam hodie non induantur amplius. Profectò enim quicquid hoc modo propter deum intermittitur aut contemnitur, sanctè & piè fit. Quanuis in multis locis hic iã vsus increbuit inter homines, vt preciosis

amicti-

amicti vestibus si quando cõmunicandum sit, ad sacramentum eucharistiæ suscipiendum accedant. atque id tantum faciunt in honorem & reuerentiam sacramẽti domini nostri Iesu Christi, credentes se illum veraciter hic accipere, neq; id etiã omnino male, modo vestes nec nimiũ leues nec ad scãdalũ proximi sint paratæ. Nam vt inquit S. Gregorius, Centurio ille, qui dominum ad se in suam domum aduenire nolebat, & synagogæ princeps Iairus, aduentum Christi ad filiam suam grauiter efflagitans, inter se mutuo non repugnarunt. ¶ Verùm furiosi isti christiani illud malè intelligẽtes, plurimum aberrant, dum non satis esse putant ecclesiæ catholicæ se aduersari, esseq́ue inobedientes, nisi insuper iam hodie demum, vestitu simul & gestu fatuos, bubalos & asinos sese simulent, quasi pœniteat eos esse quod homines sunt. est ea certe non minima sanctissimæ fidei nostræ contumelia & ignominia. ¶ Sed & Lutherani quod hic obiiciant habent, clamitantes dixisse dominum per Esaiam prophetam, Nunquid istud vocabis ieiunium & diem acceptabilem domino, saccum & cinerẽ sternere? similiter & Ioel dicit, Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Ad quæ respondemus, Dominum hic voluisse, exhibitionem istam externam nihil esse, nisi simul ipsum quoque cor conspiret. idq́ue vt est verissimum, ita omnia illa ideo intermitti debere externa, nusquam ex sacris literis vere colligitur. Vtrunque enim vno illo capite connectit mutuo quodam veluti nodo Ioel, dicens, Conuertimini ad me in toto corde, in ieiunio, flectu & planctu, &c. Sic enim placatus est dominus super Achab, quod coram eo humiliatus est, &c.

Grego. *Mat. 8.* *Luca 8.* *Esaia 58.* *1. Re. 21.*

DIE S. MATTHIAE APOSTOLI, EVANGELIVM, Matthæi 11.

¶ Euangelium hoc iam ante explicauimus Dominica quinta post festum S. Trinitatis, idq́ue parte prima require. Et tamen ad vberiorem sanctissimi apostoli Matthiæ laudem & gloriam, qui & ipse iudex cum Christo comparebit in extremo iudicio, libet hic de sua electione scripturam Lucę in libro Actuum Apostolorum explanare.

Lucas capite primo Actuum Apostolorum.

IN DIEBVS illis, Exurgēs Petrus in medio fratrum, dixit (Erat autem turba hominū simul fere centū viginti) Viri fratres, oportet impleri scripturā, quàm prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qua fuit dux eorū, qui cōprehenderunt Iesum, que cōnumerat⁹ erat in nobis, & sortitus est sortē ministerij hui⁹. Et hic quidē possedit agrū de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius Et notū factum est omnibus habitātibus Ierusalē, ita vt appellaretur ager ille lingua eorū acheldema, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio eorum deserta, & nō sit qui habitet in ea, & episcopatū eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt cōgregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos dominus Iesus, incipiens à baptismate Ioānis, vsque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnū ex istis. Et statuerūt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam. Et orātes, dixerūt, Tu domine qui corda nosti omnium, ostende quē elegeris ex iis duobus vnum, accipere locū ministerij huius & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis. Et cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim apostolis.

Psal.108.

Infra 4.

HOMILIA VNICA.

Act.2.

ISTORIA illa quam Lucas hic commemorat, post ipsam non longe ascensionem domini contigit, ante diem pentecostes adhuc. verū quonam decem illorum dierum factā sic in scriptura expressum non est. Certe enim in diebus illis surrexit Petrus in medio fratrū. Qui autē fratres ij fuerint iam ante ostenderat Lucas: fuerunt enim præter vndecim illos apostolos, etiam Maria mater Iesu, & cæteri fratres ac mulieres, omnes quidem pene cētum & viginti. Quæ quidē prima fuit Christiana congregatio post mortē domini, primaque illa Ecclesia catholica ex sanctissimis personis, vnde hæc ecclesia, quam nunc per vniuersum mundum longe lateque dispersam cernimus, & nata est & extructa. & ij quidē fratres & sorores omnes erāt, quapropter dicitur, quoniam surrexit Petrus in medio fratrū. id clarius aliquāto expresśit Lu-

Act.4.

eas deinceps, quum ait, Multitudinis credentiũ erat cor vnũ & anima vna, vnde non immerito fratres dicti sunt. Deum immortalẽ, quã penitus extincta iam est charitas mutua & fraterna dilectio, quã planè non recolimus nos patre vnum habere in cœlis, cui quotidie inclamitamus illud, Pater noster qui es in cœlis. nõ cogitamus Christum caput esse nostrum, quoniã si serio meditaremur nos non tantũ fratres esse quo ad carnem ex primo Adã terrestri, sed etiã in gratia, quo ad Adam cœlestem, non tot inter nos quotidie orirentur odia, dissidia, cõtentiones, bella, iurgia & mille discordiarum genera. Diceres, An non ex spiritussancti instinctu scripsit Lucas, eo quod non exactè, sed quasi dubitanter numerum expresserit fidelium? sic enim ait, *Erat turba hominum simul fere centum viginti*, &c. Non sane hoc ex dubitatione profectum est, sed sicut mos est scripturæ, quod hęc quoq; cõmunem loquendi consuetudinẽ imitatur, quæ sic habet, vt magnã multitudinẽ aut summã expressuri, in certo insistamus numero, quãuis ibi in duobus aut tribus vltro citroque non conueniat, dicimus tamen fere ita esse. Non ergo dubitãter hic Lucas loqui voluit, sed cum diminutione aliqua numeri nõ planè consummati, ex cõmuni vsu loquendi. 2 Nunc iã ipsum Petri sermonẽ attẽdamus, cum ait, *Viri fratres, oportet impleri scripturam.* hæc quoq; nulla coacta necessitas est, sed veritas ineuitabilis, sicut alibi etiam Christus dixit, Oportuit Christum pati. (vide ibidem) ita planè oportuit impleri scripturam. neq; ignorabat hoc Petrus, vel ex ipsa obiurgatione dominica, quando in horto montis olíueti audiuit sibi dici à domino, An putas quia nõ possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? Et vos igitur dilectissimi aliud non cogitate, nisi quia oportet impleri scripturam, quoniã signaculum habet efficax & ineffabile spiritum sanctum, veritatẽ diuinam, sigillum certissimũ quod violari non potest. Quicquid ergo scriptura habet de periculis nouissimi tẽporis, de Antichristo, de variis sectis perditionũ, de defectione & scissione fidei, de maxima tribulatione cuiusmodi nõ fuit vnquã, id omne oportet impleri, atq; proh dolor illis etiã nostris temporibus incipiũt non parua futuræ deuastationis præludia, quoniam oportet im-

Mat. 6.
Beda.
Luc. 24.
Tom. 2.
Mat. 24.
Mar. 15.
2. Thes. 2.
2. Ti. 2. 3.
2. Pet. 2.

pleri scripturam.(vide plura tomi.2.homilia vltima.)

¶Sed quam tandé oportet impleri scripturá Petre, quam prædixit spiritussanctus per os Dauid de Iuda? Ecce quanta est eminentia scripturæ, quoniá quod dixit Dauid, ait Petrus prædixisse spiritũ sanctũ. omnis ení scriptura sancta ex spiritu sancto est. quotiescunq; ergo audis citari tibi locum ex Moyse, Esaia, Dauide, Ioanne, Matthęo, Paulo, aut aliis,
Hieron. super Eze.40. & Mich.3 non est quod personá aspicias hominũ, quorum nó propriè est sermo ille qui adducitur, sed spiritus sancti per eos loquẽtis nó secus atq; per calamũ, authore Hieronymo idipsum & Petr⁹ testatur, Nó volũtate humana allata est aliquãdo prophetia, sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt
2.Pet.1. *Rom.15.* *2.Co.13.* sancti dei homines. Ita de seipso etiá Paulus inquit, Nó audeo aliquid loqui eorũ quæ per me non efficit Christus in obedientiá gentium. & alibi, An experimentũ quæritis qui in me loquitur Christus, Hæc itaque illa est pręrogatiua & dignitas sacrarum literarũ imméſa super omnes disciplinas & artes quæcunq; sunt in mundo: quoniá illę omnes ab hominibus sunt inuentæ, hęc sola diuinitus est profecta. nemo ergo cõtemnere eá debet, nemo in lusum vertere, nemo aliorsum rapere quá sit intelligẽda, nemo deprauare. Vę ergo tibi heretice, quisquis sigillum diuinũ literas sacras vanis falsisq; tuis gloſſematibus corrũpis, ecce blasphemiá cõmittis, & peccas in spiritũ sanctũ, ex quo scriptura sacra originem habet. 5 Iam itaq; Petrus testimonium scripturæ hic inducit de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum. & in euãgelio suo quomodo factũ sit, explicat Lucas & ait, Adhuc loquẽte Iesu, ecce turba & qui vocabatur
Luc.22. Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit
Ioan.18. Iesu, vt oscularetur eũ, Idem & Ioánes cõmemorat, dicẽs, Iudas cũ accepisset cohortem, & à põtificibus & pharisæis ministros, &c. Pergit de Iuda Petrus & ait, *Qui cõnumeratus erat in nobis, & sortitus erat sortẽ ministerij huius.* De apostolatũ loquitur hic Petrus in qué & Iudas elect⁹ fuerat
Mar.3, à domino, vt testatur Marcus, fecit vt essent duodecim cum
Mar.10. illo, & vt mitteret eos prædicare, ex iis etiam Iudas fuit numero saltẽ, nó merito, quod & ecclesia de omnibus dicere potest ministris malis. Vbi satis apparet, iniquitaté non auferre officiũ, quoniá et si quis peccator est, tamé adhuc princeps est, episcopus, paroch⁹, iudex, &c. sic Iudas quãuis iniquus,

quus, apostolatū tamen habuit vsq; in suspendium suum. & sic dominus dixit ad discipulos, Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? loquens vtiq; de Iuda, quē sciebat se traditurum, &c. ¶ *Et hic quidem possedit agrū de mercede iniquitatis.* agrum intelligit Petrus peregrinorū, qui triginta denariis coēptus est, quos abiecerat Iudas precium sanguinis. Sunt qui dicant Iudam possedisse agrum illum, quonia in eo sepultus sit. verùm ij nullam habent scripturæ authoritatē. Verùm Beda ait id more sacri eloquij dictū esse, *possedit*, pro posside re fecit. pecunia enī illa precium iniquitatis erat & perditionis, quā aduersus Christum operatus fuerat, quoniam omnis pecunia malè conquisita, precium est iniquitatis, nec bene cōmodat vlli. ¶ *Suspensus etiam ille crepuit medius.* O præmiū iustum malignitatis suę. indigna siquidē erat anima eius maledicta quæ per os emigraret, quo osculatus fuerat ipse Christū prodendo. O peccator filij Iudę, quisquis indignè assumis sacratissimū Christi corpus, caue tibi ne hac morte & tu moriaris, cōtingatq; tibi quod hæretico Arrio. Testatur Matthęus Iudā suspendisse seipsum. id quando acciderit, ex scriptura nō constat. sunt quidē nonnulli qui factum esse statim putāt in die parasceues, quū videret dominū adeo crudeliter manus supplicijs affici. ratus enim ipse erat effugiturum eū manus Iudæorū, vt sæpe antea fecerat. Alij putāt ipsum suspendisse se tādē in die paschæ, sic, quod diuulgata resurrectionis dominicę fama, desperare cœperit & semet suspēderit. Quicquid sit illud, & quandocunq; se suspēderit, constat vtique eum iam cū hæc diceret Petrus, se suspēdisse ante festa pentecostes. 4 Cæterùm deinceps iam testimoniū ex Dauide introducit Petrus, quo cōfirmat, aliū apostolū in locū Iudæ eligi debere. & geminū quidē locum inducit ex diuersis psalmis desumptū, alterū ex psal. 68. *Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea:* alterum ex psal. 108. *Episcopatū eius accipiat alter.* Prior ille locus plerunq; de Iudæis intelligitur, quorum synagoga à deo contempta sedet iā sine rege pricipe, sacrificio, altari, ephod & sine Theraphin. Ita aūt inducit Petrus, quasi & de Iuda intelligatur, cuius domus per suspendiū facta est deserta. Altera aūt authoritas propriē de Iuda accipiēda est, quoniam in eodem psalmo triginta sunt maledictiones in Iudā Schariothē illa-

Ioan. 6.
Mat. 27.
Beda.
Lib. 10. eccl. hist. Et l. 3. tripartita in fine.
Osee. 1.
Beda.

tæ,iuxta numerũ argenteorũ,quibus dominũ vendere non timuit.Iuda ergo per suspendiũ cõsummato,cum iam duodenarius apostolorũ numerus imperfectus esset (illũ enim multis locis spiritussanctus absolutũ esse cõprobauit, sicut de apostolis dicturi sumus)ideo oportuit testẽ assumi ex iis viris,qui fuerãt cõgregati in omni tẽpore, quo intrauit & exiuit inter eos dominus Iesus.Ecce ex viris inquit,nõ mulieribus,quæ tamẽ ibi erant aliquot celebres & sanctæ, imo ipsa quoq; sanctissima virgo Maria, sed ea tamen indulsit permisitq; facilè,vt Petrus iussum & cõmissum exequeretur spiritus sancti,neq; presumpsit vllam in fide ordinationem facere, quod nũc procaculæ conantur Lutheranorum vxoreulæ facere,nõ cogitantes quòd Paulus præcipit mulieribus silentium in Ecclesia. Verùm & huc illuc proficisci oportebat apostolos ad officium prædicandi,cõferendique testimonium de Christo,in quare administranda minus & aptitudinis & authoritatis habiturus erat sexus muliebris quàm virilis.Statuerunt ergo duos,quos fuisse putant nonnulli ex septuaginta duobus discipulis. vnanimiter deinde orarunt dominũ,vt eis reuelaret quem ex ijs duobus elegisset ad apostolatũ,vnde cõsuetudo profecta est Ecclesiastica ante electiones dominum rogãdi pro gratia spiritussancti. Sed multi interim nõ expectant illã,sed preuenientes multis conatibus,aliquãdo temerariis corruptelis munerum & largitionibus emunt suffragia,nõ confidentes spiritui sancto,certã sibi faciunt per fas nefásq; electionem.iniquè & sane iniustè, vnde & multa miserrimè sursum ac deorsum iactantur in mundo. *Dederunt itaque sortes eis, & cecidit sors super Matthiã.* ¶ De hac sorte multa scribunt doctores, eo quod sortibus episcopũ aut quẽcunq; prælatum eligere canonibus cautum est:ca.vlti.extra de sorti. Quidã prætextũ hunc quærunt,dicẽtes factam esse electionem hanc prius, quàm perfectio spiritus diffusa fuerit in ecclesiam.dicit ergo Beda, Matthias, qui ante pentecosten ordinatur, sortè quæritur:septem verò diaconi qui postea,nequaquam sortis agitatione,sed discipulorum tantũ electione, apostolorum verò oratione & manus impositiõe sunt ordinati. Verùm hoc nõ ab omnibus recipitur,diaconos ex spiritu sancto electos esse, & non etiã Matthiam apostolum, quũ tamen apostolum esse,multis modis maius & eminentius sit quam

In communi. *1.Co.14.* *Beda.* *Hieron.* *Beda.* *Act. 6.*

quam esse diaconum. voluit ergo hic quoque apostolos dedisse sortem ex spiritus sancti instinctu. Adhuc alij putant sortem hanc non cōmuni modo datam esse, sicuti nunc numero pari aut impari, virgultis quoque vtimur breuibus & longioribus, aut simili re fortuita, sed signum fuisse diuinitus datum. id ex ipsa apostolorum oratione coniiciunt, quando orarunt, *Tu domine ostende quem elegeris ex iis duobus.* & vtique in hoc opere sancto exaudiuit eos deus orantes, & ostendit quem elegerit. Idem affirmat Dionysius, inquiens, Videtur mihi scriptura sortem appellasse diuini quippiam & præcipue muneris, per quod illi choro sacratissimo insinuaretur, qui esset diuina electione declaratus. Ita putant multi sanctum Matthiam per illustrationem radij aut alterius visibilis signi, à domino deo ostensum & declaratum apostolum, qui sic annumeratus est cum vndecim apostolis, vti in aliis dationibus spiritus sancti factum est. *De eccl. hier. c. 5. part. 3.*

DE S. MATTHIA.

SANCTVS Matthias apostolus à deo electus, & per Petrum aliósque sancto cœtui adiunctus, remansit cum hac sancta cōgregatione, donec apostoli ex commissione Christi diuiderentur, vt vniuersum orbem profecti. ibi tunc primū ille prædicauit in Macedonia, vbi fidem Christi astruxit. multa insuper passus aduersa ab idololatris, venenum exhibitū bibit sine dāno, vinctus quoq;, à Christo domino sibi apparente, cō fortatus & liberatus est Hinc in Iudæam reuersus, prædicauit, atq; à Iudæis pro blasphemo captus & lapidatus est, incussa tādē capiti suo securi, sepultus ita in Iudæa est, deinde missus Romā à Cōstantino. Quū autem Helena vrbē Treuirim multū amaret, & gnauiter ędificaret, multísq; tēplis illustraret, curauit per episcopū Agritiū, qui antea patriarcha fuerat Antiochenus, nūncq; primus factus fuerat archiepiscopus Treuirēsis, reliquias S. Matthię apostoli Treuerim trāsferri, illas quoque in S. Eucharij primi episcopi tēplo, argēteo reposuit sarcophago. vnde deinceps templū illud S. Matthiæ dici cœpit. Sic itaque vnicus ille apostolus est qui in Germania habetur integer & corpore toto, licet in eodē monasterio magna pars reliquiarū sancti Philippi collocata sit. illum colite, vt pro vobis intercessor apud dominum deum existat pius ac propitius, Amen.

ꝏDE S. IOSEPH NVTRITIO PVERI IESV, ET MARITO VIRGINIS MATRIS MARIAE.

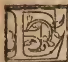
¶Qui custos est domini sui, glorificabitur. Prouer. 17.

Prouer. 8. B AETERNO sibi dominus virginem elegit Mariã, iuxta id quod & Sapiens agnouit, quũ dixit in spiritu, Domin⁹ possedit me ab initio viarum suarũ: antequã quicquã faceret à principio, ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Quod si igitur ab æterno deus sibi illam elegit matrem, ipsaque virgo tenella erat, quãuis multos subitura labores & pericula, eò quòd puerum etiam Iesum ita volente deo, multas sustinere oportebat persequutiones, cuius curam, interim agere decebat Iosephum in fuga ad AEgyptũ & reditu, ideo sicut Maria ab æterno præuisa fuit in matrem filij dei, ita & Ioseph in nutritiũ atque custodem Christi & Mariæ electus, conuenientibus huic officio donis ornatus est, vt non male de eo intelligatur illud
Psal. 21. Dauidicum, Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. vtique enim beatitudinem ille hanc cõsequutus est, de qua Sapiens
Eccle. 25. & 26. dixit, Beatus qui habitat cum muliere sensata. & inde, Mulieris bonæ beatus vir, atque non multo post, Pars bona mulier bona, in parte bona timentium deum dabitur viro pro factis bonis. Quando igitur vir sanctus in custodem pueri Iesu, & virginis matris electus est, merito gloria magna exornatus est, iuxta id quod principio induximus, Qui custos est domini sui, glorificabitur.

Euangelium Matthæi 1. Liber generationis. Vel Matthæi 1. Cùm esset desponsata mater Iesu. Vel ibidem, Exurgens Ioseph à somnis. Vel Matthæi 2. Angelus domini apparuit Ioseph in somnis. Vel Lucæ 2. Et erant pater eius & mater eius mirantes. Vel Marci 6. Facto sabbato, cœpit Iesus in synagoga docere. Varij variant, quisque pro sua deuotione & consuetudine ecclesiæ, in qua moratur. Euangelium generationis exposuimus supra in festo conceptionis Mariæ. Euangeliũ, Erant pater eius & mater eius, declarauimus parte prima. ideo iis omissis, dicamus aliqua de dignitate S. Ioseph, &c.

ET

T principio quidem, si vniuersam reuoluamus scripturā, inueniemus huius nominis quatuor, eorúmque singulorū laus vni huic decenter tribui potest. primus adeo Ioseph, patriarcha fuit, filius Iacob, is qui principali virtute Sapientia laudem emeruit maximam, quoniam totam rexit AEgyptum. (Dic historiam quantū placet, & applica) Ioseph ille typum Christi gessit, eo quod ipsum fratres sui tanto persequebantur odio, vt ne verbum quidem pacificum vllum ei loquerentur. Quomodo & Iudæi fratres Christi ipsum in mortem vsque persequuti sunt. Insuper fratres eius vendiderunt ipsum denariis viginti, ex consilio Iudæ vnius ex fratribus, non secus atque apostolus Christi Iudas magistrum suum vendidit triginta denariis. Ioseph à Pharaone pro sapientissimo habitus & reputatus est, quamobrem lingua AEgyptiorum saluatorem mundi vocauit. Et dominus à Petro sapientissimus iudicatus est. nanque cæteris à domino secedentibus, quum quæreret ille, an non & ipse abiturus esset, dixit, Domine, quo ibimus? verba vitæ habes. Alibi etiam quum apostolos suos interrogaret quénam se esse dicerent, solus respōdit ipse, Tu es Christus filius dei viui. Ita Ioseph ille & multis modis laudatus est, & typus Christi extitit.

Genes. 49. *Augusti. super Genesim.* *Gene. 37.* *Gene. 37.* *Gene. 41.* *Ioan. 6.* *Matt. 16.* *Mar. 15.*

¶ Alter autem Ioseph nobilis iste fuit ex Arimathia, quem sua commendauit fortitudo, siquidem & ipse erat expectās regnūm dei. vnde nihil diffidens, ingressus est ad Pilatū, & petiit corpus Iesu, illúdq; sepeliuit in monumento suo nouo. qua re non sine laude inseruiuit domino iam tum mortuo, vnde & ipse laudem & gloriā meruit apud dominum deum. ¶ Tertius porro Ioseph, filius est Alphæi & Mariæ Cleophæ, vnus ex septuagintaduob⁹ discipulis frater Simonis & Iudæ & Iacobi minoris. hunc quoque singulare commendat exemplum iustitiæ. quum enim surgeret Petrus inter fideles primitiuę ecclesię, iámque successor esset eligendus in locum Iudæ, constitutus est hic Ioseph, qui vocatur Barsabas, qui cognominatus est iustus. An non hæc ei laus magna est, ipsum iam tum à fidelibus habitum esse dignum qui fieret apostolus, cui etiā dignitas & existimatio eo fuit amplior, quod veluti proprio cognomento ab omnibus dicebatur iustus? nō me præterit, quod alij dicunt hoc nomen fuisse proprium. Quartus hic Ioseph, cuius hodie festū co-

Mar. 6.

limus, laudari poſſet à quarta illa virtute cõtinentiæ, ſed de eius laude paulò pôſt dicturi ſumus, tantũ iam oſtendamus ipſum triũ illorũ virtutes in ſe cunctas habuiſſe. primi enim ſapientiam, ſecundi fortitudinẽ, & iuſtitiã tertij in ſe vnus habuit. nanque ſi ſapiens non fuiſſet, quomodo per AEgyptiacam profectionẽ pericula ex Herode imminentia euitare potuiſſet? ſiquidem vel ex maſcula ſua virtute idoneus
Matth.1. erat, qui puerum Ieſum & Mariam cuſtodiret, fugientes in AEgyptũ. Sed & iuſtitiæ eius teſtimoniũ Matthęus præbet quum ait, *Ioſeph vir eius quum eſſet iuſtus, & nollet eam traducere*. Ecce cõmuni ſcripturæ more expreſſit euangeliſta, eum omnibus ornatũ virtutibus, iuſtum coram deo fuiſſe.

2 Eſt itaque illud pręcipuũ in laudibus Ioſeph, vnde reliqua manant quę deinceps explicabimus, quoniam maritus
Augu. cõtra Fauſt. lib. 23. Mariæ exitit, ſiquidem hæc illi deſponſata eſt Matthæo & Luca atteſtãtibus. Multa hic de matrimonio dici poſſent inter Mariam & Ioſeph, atque quod hoc perfectũ coniugium omnia habuit bona matrimonij, quanuis corporaliter commixti ipſi nõ ſunt. ſed neque propoſuerunt illud vnquã facere, eo quod ambo perpetuã vouerant caſtitatem, ſicut ex
Luce 1. verbis Marię ad angelum ſatis colligitur. Virum enim, dixit illa, nõ cognoſco. Hoc eſt, vt ait Ambroſius, propoſui mihi nullum me cogituram. Si nanque verè dicere potuit Sarra
Tob. 3. vxor Tobiæ, Tu ſcis domine quia nunquam concupiui virum, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia: virum tamen cum timore tuo, nõ cum libidine mea cõſenſi ſuſcipere, quãto magis potuit hoc dicere Maria virgo & mater dei? Sic autẽ & Ioſeph virgo permanſit, perpetuámque caſtitatem ſeruauit. Id iis verbis affirmat ſanctus
Hierony. Hieronymus cõtra Heluidium, Tu, inquit, dicis Mariã virginem nõ permanſiſſe, ego mihi plus vendico, etiam ipſum
Ioan. 9. Ioſeph virginem fuiſſe per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur. plus enim fuit cuſtos Mariæ quã maritus. Adduci in hoc idem poteſt validum argumentum, Chriſtus iam morti ꝓximus, in cruce pendens. matrem Ioanni cõmendauit apoſtolo, vbi quærunt doctores, quur nõ Petro aut alteri ex diſcipulis commiſerit eam, reddúntque
Beda. rationem huiuſmodi, quoniã virginem virgini virgo commendare voluit. quod ſi igitur Chriſtus Mariam iam grandæuam annos habentem quadragintaocto, non niſi virgini cõmen

cōmendauit, sequitur eum tenerā illam adhuc in annis iuuenilibus puellā nō alteri quam virgini cōmisisse. Insuper addit Gerson, cōsiderandum hoc esse, nō virginem tantum fuisse Ioseph, sed & in eo deum per gratiam suam omnem carnalem cōcupiscentiæ ardorem extinxisse, vt sic potuerit cum sanctissima pulcherrimaque virgine Maria, citra omnem prauæ libidinis tentationē cohabitare. Vnde sunt qui volunt Iosephum in ipso matris vtero sanctificatum instar Ioānis Baptistæ. (& ideo improbatur sententia aliquorum, qui opinātur Ioseph prius fuisse cōiugatum, & ex priori cōiugio habuisse filios, qui propterea dicti sint fratres domini, sicut Iacobus, licet illius sententiæ fuit beatus Ambrosius, tamen per superiora bene refellitur, & per Hieronymum contra Heluidium & super Matth. ca. 13. & de viris illust.) *Ambros.* *Galat. 1.*

3 Rationes autem, quur Maria despōsata fuerit Ioseph, assignari multæ solent. eo enim ipso Christus incarnationem suam voluit celare diabolū, qui alias passionē & mortem eius quocunque modo impediuisset. deinde, ne Iudæi aduersus virginem furore correpti, eam lapidarent. ad hæc, vt ille paruuli simul & matris in fuga AEgyptiaca, & alibi curam gereret. Plures passim extant causæ, quarum quatuordecim solus Albertus suppeditabit. Magnúmque hoc est, quod hic consideramus. siquidem tanti fecit matris suæ dignitatē dominus, vt magis passus sit, homines partim dubitare, partim etiam errare circa suam natiuitatem, ita vt fabri filius diceretur, quàm vt mater, si maritum non habuisset, in suspicionem impudicitiæ apud homines incidisset. Quanuis poterant etiam Iudæi & Herodes hūc sibi prætextum assumpsisse, quod merito persequerentur eū, qui nec legitimè foret natus. Insuper abhorrere poterant Gentiles, si quando audissent dominum nō legitimè fuisse natū. vnde & Ambrosius ait, Quid Iudæis, quid Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persequuti? Mitto hic historiam, quomodo viri de stirpe Dauid cum virgis venerint ad summum sacerdotem, vbi quū ex omnibus sola virga Ioseph florere cœperit, declaratum fertur, ipsum à deo electū fuisse in cōiugem Mariæ. Verū hic occurrit quęstio. Quum supra dictū sit, & meminerit Ambro. ideo despōsatum fuisse Ioseph Marię, vt eius & filij curā gereret in fuga maxime AEgyptiaca, quomodo huic labori & solicitudini *Orige. in Homilia.* *Ambros.* *Epiphanius.*

accommodus ille fuerit iam vetulus & senio cōfectus, planeq; talis, qui magis aliena cura indiguerit quàm qui eā aliis impenderet? Respondet ad hoc Gerson, & ait nō fuisse eum admodum ætate grauatum, sed adhuc robustum iuuenem, vt sic facilè expeditam vtriusq; curam gerere potuerit. Rationem assignat ille eandem, quoniam seniculus tam longè expeditioni ac profectioni parum fuisset idoneus. addit inde locum illum propheticum, Gaudebit sponsus super spōsam, & habitabit iuuenis cum virgine, ait Glossa, Ioseph cū Maria. Ad hæc, Ioseph ita iuuenis, magis fuit idoneus & famam defendere virginis, & diabolo celare mysterium incarnationis, quam si iam senio confectus fuisset. Quáuis apud me rationes illæ non tantum valent, & cōcludunt, sicut eas alij extollunt, siquidem non minus possibile fuit deo etiam seniculo Ioseph virtutem & vigorem conferre proficiscendi in AEgyptum, quam quod iuueni donū impendisset pudicitiæ & castitatis. Itaque in hac re nō lubet ad alterutram partem declinare, vbi nullum nobis constat scripturæ pro quacūque parte testimonium, eo maxime, quod ad recepta & diu persuasa opinione temere discedendum non est. faci lius igitur paterer, antiquiori sententiæ authoritatem suam fidemq́ue manere. 4 Sequitur ex omnibus illis, Ioseph à deo electum esse custodem Mariæ, suæq́ue intemeratæ pudicitiæ & virginitatis, nominis quoq; & famæ melioris, insuper vitæ illius & salutis tutorem defensoréque in Iudæa simul & AEgypto, vbi constat eum coniugi suæ fidelissimè inseruisse. Quo nomine etiam adhuc virgines & matronæ honestæ nominis sui & honoris integritatem sancto debent Iosepho committere: omnes insuper, quibus periculosæ instituuntur profectiones, locaq́ue adeunda sunt parum tuta semet S. Ioseph committere debent, & ex illo comitatum, securitatē, tutelam & intercessionē petere. Neq; verò virgi nis tantū matris, sed & pueri Iesu custos sedulus extitit, atque sic non Mariæ, sed Ioseph apparuit angelus, dicēs, *Surge & accipe puerum matrémque eius, & vade in AEgyptum, & esto ibi donec dixero tibi.* Magnum hoc est, tutela sua Iosephum custodire debere & sustentare, qui sustētat omnia, omnia custodit, & vniuerso dominatur orbi. sed nec in infantilibus annis hoc tātum fecit, sed semper deinceps paterna ei obsequia exhibuit vsque dum duodecim annorum esset,

In sermone de nati ui. Mariæ

Esaia 62

Mat. 2.

ſet, victum laboribus ſuis ei ſuggeſsit, ipſi de omnibus vt pater prouidit, ita vt pater eius iam ab omnibus haberetur, Chriſtuſque fabri filius diceretur. Merito itaque ab eodem quem ſedulo adeo cuſtodiuit, glorificatus eſt in æternæ gloriæ felicitate. Oremus dominum deum, &c. *Mat. 13.*

HOMILIA POSTERIOR.

¶ Qui timet deum, faciet bona: & qui continens eſt iuſtitiæ, apprehendet illam, & obuiabit illi quaſi mater honorificata. Eccleſiaſt. 15.

IRANTVR plerique, quur parum adeo in ſacris literis de natiuitate, vita, dignitate & gloria virginis matris Mariæ ſit deſcriptum, & aliquanto minus de Ioſeph. ſed mirari deſinét, ſi paulò altius expenderint totum mundũ con prehendere non poſſe laudes Mariæ & Ioſeph, ſi ad lõgum omnia de eis eſſent deſcripta. ideoque ſi quis quod ſcriptũ eſt, puſillum expendit, facilius etiam reliquum quod maius eſt inueniet. quanuis enim verum eſt quod de iuſto ait Dauid ad dominũ, Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, ita vt nemo niſi præueniẽte dei gratia iuſtificetur, iuxta illud quod & dominus dixit, Nemo veniet ad me, niſi pater meus traxerit eum: nemo tandem ad magnam venit perfectionem, niſi per media quæ præcedant, dicẽte ſuper hoc Maximo in homilia de martyribus: Martyres propter adipiſcendam cœleſtem coronam omnibus ſe mandatis dominicis ſubdiderunt, & ita cunctis ſe defixerunt legibus ſaluatoris, vt propter anteactam vitam mererentur ad hanc martyrij gloriam peruenire. Nõ enim illo in tempore tantũ perfecerunt præceptum domini, quo confeſsionis ſupplicium pertulerunt: ſed neceſſe eſt illos prius ſecundũ euangelium Chriſti vixiſſe, vt Chriſti paſsionibus potirentur. Ita hic de S. Ioſeph dicere poſſumus, vt maxime parum de eo ſit ſcriptum, tamen tãtum nobis extat ac conſtat, eum etiam antea vitam ſanctam vixiſſe, quoniam alias ad tam ſublimẽ gradũ euectus non eſſet. Chriſtus nanq; ei matrẽ ſuã cõmiſit: deus eidem proprium filiũ ſuũ cuſtodiendũ commẽdauit, matris dei coniunx ille fuit, Chriſtiq; cuſtos & nutritius, ex mũdo vniuerſo vnicũ ſibi deus ad hoc miniſterium delegerat virũ de ſtirpe Dauid, Ioſeph hũc ſolum: quod vtiq; factum non

Gerſon. *Ioan. 6.* *Maxim.*

fuiſſet, niſi ille antea quoque vitam ſanctã, & deo bene placentem egiſſet. Quia ergo timuit deum, fecitque bona, continens inſuper fuit iuſtitiæ, apprehendit illam, ipſaque ei honorifice obuiauit, ita vt ex omnib9 vnus putatiuus haberetur pater pueri Ieſu, qui ipſum etiã toties amice patrem appellauit, quoniam qui timet deum, &c.

Euangelium vt ſupra.

¶ Quibus quantiſque immenſæ ſanctitatis donis diuinitus donatus ſanctus Ioſeph fuerit, longum nobis eſt ex ordine recenſere. nos itaque ex multis paucula tantum recenſebimus, ad laudem dei & ſancti Ioſeph honorẽ. nihil interim de eius natiuitatis ſanctimonia dicere animus eſt, quomodo & quare ſit ille deſponſatus Mariæ, quo pacto in accumulatione virtutum cæteros ſui nominis ſanctos excelluerit, tacebimus, quod ſupra per nos tactum eſt, decuiſſe vt ille nutritius tutor paruulo Ieſu daretur à deo. quanuis enim ſint hæc magna, tamen habemus in eo priuilegia illis longè maiora in ſcripturis expreſſa. Principio nanque quis nõ videat magnum hunc eſſe Ioſephi honorem, quod genealogiam Chriſti deſcripturus Matthæus, idipſum per Ioſeph facit, non Mariam: ſic enim ait, *Liber generationis Ieſu Chriſti filij David, filij Abraham:* tandemque patriarchis & prophetis enumeratis, ſubdit, *Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus.* Ambr. dubitare, inquit poſſemus, niſi conſuetudo nos inſtrueret ſcripturarum, quæ ſemper viri originem quærit. & inde, Viri perſona quæritur, qui etiam in ſenatu & reliquis ciuitatum curiis generis aſſerit dignitatem. ſicque Chriſtus quum venit in mũdum, etiam ſecundum mũdum debuit deſcribi. Quumque ij qui ſecundum mundum maximi videri cupiunt, generis ſui nobilitatem à primis iam inde maioribus magno tumore & faſtu exaggerent, conſtat ex Matthæo, Ioſeph ex nobiliſsimo patriarcharum genere eſſe prognatum, ex tot præclariſsimis regibus maximiſq; viris. vnde non immerito genealogiam Chriſti ex Ioſeph contexere voluit euangeliſta. (Induc, ſi vis, ex feſto conceptionis Mariæ.) Fuitque genealogiæ huius ſtirps illa multum benedicta, quæ ex Ioſeph profecta eſt, ſicut promiſsio Abrahæ & Dauidi facta eſt. atqui ibi cognationem cernere licet Mariæ & Ieſu, quo ad Ioſeph, quoniam omnes à ſtirpe Dauidica deſcenderunt.

Matt. 1.

Super Luc. 3.

2 Hoc quoque in laudibus Ioseph computatur, quoniam non tantũ Mariæ cohabitauit amicè, sed & puero Iesu, quæ summa fuit dignitas. Siquidem quũ magnifaciamus in Ioanne quod digito ostenderit Christum, qui deinceps corpore Ioannis combusto illæsus permansit: si pro magno habemus in Ioanne Euangelista, quod supra pectus domini in cœna recubuit: si insuper magno commodo fuit mulieri illi solus fimbriæ vestimenti dominici contactus, & simili modo in aliis quàm longè tum illustrior tum eminẽtior erit dignitas Ioseph, qui (vt piè credendũ est) sine dubio nõ semel Christum in vlnis suis gestauit, manibus tractauit, & sæpe amplexus est, amãter eum insuper & paternè osculatus. Quò quæ certior ille fuit filium eum esse dei, eo plura ei exhibuit obsequia, maiorisque charitatis argumenta, sicut cum filio suo dilecto pater amantissimus agere solet. Huiusmodi nimirũ honorem & reuerentiam Christo exhibuit Ioseph, vt hinc persuasum omnibus esset, Maria tantum excepta, ipsum Iosephi filium esse, eo quod hic illi omnia paternæ dilectionis argumẽta & officia præstaret. Quum autem Ioseph ante Christi passionem & mortem mortuus ipse fuerit (alias enim quid opus fuisset eum tantopere matrem Ioanni commendare?) vtique Christus & Maria funus Iosephi deplorarunt, quoniam creditur eum ante Christi baptismũ fuisse demortuum. ita cum Maria annis 30. vixisset, Iosepho itaq; letaliter ægrotante, quisque pro suo pio affectu cogitare potest, quantum rursus ministerij & solatij dominus, vtputa filius eius creditus, suo putatitio parenti quo ad mundum, exhibuerit. si enim super Lazarum fleuit adeo, vt mirarentur tam feruentem ipsius amorem Iudæi, quando ardentius fleuit nutritij sui parentis mortem? Vsqueadeo mutua illa Iosephi cum domino Iesu & virgine Maria conuersatio, immensam eius arguit sanctimoniam & dignitatẽ. vnde sperare facilè liqueat, quod quicquid filium suum Christum rogauerit Ioseph, vel etiam coniugem dilectissimam Mariam, eius rei repulsam passurus sit nunquam. Vos itaque charissimi, nolite tam sancti viri obliuisci, quin eum sedulo inuocate pio affectu, neque ille in necessitate vos deseret.

Ioan. 1. *Ioan. 13.* *Luc. 8.* *Mat. 13.* *Hieron.* *Ioan. 11.*

3 Inde quoq; dignitas ipsius elucescit, quod ipse tanquam à supernis & intimis dei secretis mysterium incarnationis Christi ab angelis audiuit. quũ enim desponsata esset Maria

Ioſeph, antequam familiarius cohabitarent, venit ad eam archangelus Gabriel, ipſaq; filium dei cooperante ſpiritu ſancto concepit, ſtatim deinde ſurrexit, & in mõtana profecta
Luc.1. feſtinanter viſitauit Elizabeth. vbi doctores putant Ioſephũ eam fuiſſe comitatum, aut certe eã niſi ipſo permittẽte non
Matt.1. abiiſſe, manſitque hic Maria tribus menſibus cum cognata. Rurſus autem domum reditura ad maritum, inuenta eſt habere in vtero de ſpiritu ſancto: & Ioſeph, quia iuſtus erat, metuebat eam ad ſe adducere, vnde cogitabat eam clam dimittere. Neq; tamen quod eam dimittere clam voluit, factũ id eſſe credendum eſt vllius ſuſpicione mali: ſed ideo, quoniam virtutem myſterij & ſacramentum quoddam magnificum in eodẽ cognoſcebat, cui approximare ſe indignum
Origen. æſtimabat, iuſtè ſe humilians in omnibus, timebat ſibimet ipſius tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. Subſcribit
Hieron. Hieronymus, Ioſeph ſciẽs illud caſtitatẽ & admirans quod euenerat, celat ſilẽtio, cuius myſterium neſciebat. Nouerat ille vitæ ipſius ſanctimoniam, & virginalis virtutis honeſtatem. Nouerat vtriuſque coniunctionem, & coniugium ca-
Luc.5. ſtum ex ſpiritu ſancto eſſe. Nouerat inſuper vtriuſq; propoſitum, quod virginalem caſtitatem ambo voluiſſent: non ergo de Maria diffidebat, ſed more humiliũ ſemet indignũ reputabat, qui huic ſanctiſsimæ & à deo electæ virgini cohabitaret, ſicut & Petrus dicebat, Domine, exi à me, quia homo peccator ſum. Admiratur hoc idem Chryſoſtomus, &
Sup Mat. ait, O inextimabilis virtus Mariæ, plus credebat Ioſeph ſanctitati Mariæ, quam eius vtero, plus gratiæ dei quam naturæ. Videbat quidem eam grauidem, ſed nihil de ea ſiniſtrũ ſuſpicari poterat, magis potiuſque credebat virginem concipere poſſe, quàm Mariam peccaſſe. inde cogitabat de modo quo tam ſanctam virginem dimitteret, cuius cohabita-
Gloſſa. tione ipſe dignus non erat. Hinc teſtatur quædam Gloſſa, ex facie virginis egreſſum fuiſſe quendam ſplẽdorem diuinum, & radium decentiſsimum: vnde nihil niſi magnum & preclarum de ea cogitare Ioſeph potuit. Neque mirum eſt:
Auguſti. Ioſeph de Maria mali nihil cogitaſſe (licet Augu. videatur alicubi dicere contrarium) quum ſcribat Bonauentura ha-
Bonauen. buiſſe ex fidei relatione Iudæi, etſi formoſiſsima fuerit Maria, neminem tamen eorum vnquam ex eius aſpectu exarſiſſe libidine, aut in cõcupiſcentias malas incidiſſe. ſiquidẽ illa

eiuſmodi

eiuſmodi affectiones prauas ſuo honeſtiſsimo aſpectu extinxerit magis atq; deleuerit. Ioſepho itaque de dimittẽda Maria cogitanti apparuit angelus, & dixit, *Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariã coniugẽ tuam. quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt: pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum*, ipſe enim ſaluũ faciet populum ſuum à peccatis eorũ. Hoc iã ante etiã Mariæ annunciauerat angelus, verum illa celauerat, & vt erat humilima, etiã Ioſepho cõiugi nõ dixerat. ſed idẽ poſtea angelus iſtud arcanũ myſteriumquoq; aperuit ipſi Ioſeph, qui deinceps poſthabito metu cohabitauit Mariæ, fuitq; illi honor Ioſeph vere maximus, quod ei per tantũ angelũ incarnationis myſteriũ diuinitus innotuit, ſimiliter & nominis ei⁹ ſanctiſsimi & vniuerſæ redẽptionis humanæ myſteriũ. 4 Accedit an hunc cumulum dignitatũ etiã illud, quod in ſua præſentia multa & magna fidei noſtræ ſanctiſsimæ cõtigerunt arcana, & angelus ſæpi⁹ inſuper ei loquutus eſt. Affuit enim Ioſeph, quando Maria Chriſtum peperit ſine dolore, quando mirabilia à paſtoribus cõmemorabantur de angelorũ claritate & laude, vbi admirabundus ſemper cum ſtupore affuit ille. Ad hæc in circunciſione Chriſti interfuit Ioſeph, quando primum innocẽs eius ſanguis effuſus eſt, ſanctũ illi nomen impoſitum, iuxta id, quod ei reuelauerat angelus. Corã affuit Ioſeph, quãdo eum tres magi adorauerunt, ſuaque illi munera obtulerunt. Corã affuit Ioſeph, quando in tẽplum præſentatus Chriſtus & columbis rurſus eſt redẽptus. Audiuit ibidẽ prophetiam Simeonis, & hymnum, quo ille Ieſu pueri laudes prædicauit, audiuit & Annã, ſuper quibus omnibus admiratus eſt Ioſeph. ¶ Præterea quater apparuit ei angelus domini, Primum, quãdo Mariã dimittere volebat: deinde, quum Herodes occiſurus erat innocentes. tunc enim apparuit ei angelus & dixit, Surge, & accipe puerum & matrẽ eius, & fuge in AEgyptum, & eſto ibi donec tibi dicam. Herodes nanq; quæret puerum ad perdendũ eum. Tertio, quum iam ſeptẽ annis fuiſſet in AEgypto, rurſus apparuit ei angelus, dicens, Surge, & accipe puerum & matrem ei⁹, & reuertere in terrã Iuda, mortui ſunt enim qui quærebãt animam pueri. Ad extremum reuerſus Ioſeph in Iudæam, quum audiret Archelaum loco patris ſui regnare, viſus ei angelus, iuſsit ipſum proficiſci in Galilæam,

Matt. 1.

Luca 2.

Mat. 2.

Vnde facilè colligere poterit quilibet prius, quantũ sancti-
Luce 2. tatis habuerit Ioseph, quẽ deus tanti donis illustrauit. Cæ-
terùm quomodo se exhibuerit puer Iesus erga Iosephũ, cui
inde plurimũ dignitatis redũdat, vel ex illo cõstat quod e-
uãgelista dicit, Quoniã quũ inuenissent eũ Hierosolymis,
descendit rursus cũ eis. & venit Nazareth, & erat subditus
illis. quibus tandẽ? Ioseph nimirũ & Mariæ. considera hic,
quisquis es inobediẽs, qui magistratui parere nõ vis cõside-
ra exemplũ Christi. Attendant liberi qui parentibus obedi-
re recusant. Ecce hic Christus eius deiq; filius, parẽtib9 suis
dedignatus nõ est obtemperare: & tu tuos cõtẽnes parẽtes,
neq; illos colles? nõ sequeris eorũ monita? qua tandẽ fronte
id audebis, vt eos non patiẽter audias? Ecce in foribus pœ-
nam. aut enim durissimũ aliquãdo sustinebis suppliciũ, aut
repẽtinus superueniet interit9, quãdo calumniã & cõtume-
Exo. 20. liam ipse incides turpissimã, omnibus etiã in mũdo futurus
abiectissimus. Audi super hoc præceptũ domini, Honora
patrẽ & matrẽ, vt sis longæuus super terrã. illud exẽplo suo
implere volẽs domin9, suis quoq; patiẽter paruit parẽtib9.
O humilitatẽ saluatoris nostri immensam. O ordinẽ admi-
randum & stupendã mutationẽ, vt deus hominibus, creator
obsequatur & obediat creaturæ. Verùm hoc magnã arguit
dignitatẽ Ioseph, cui simul Iesus & Maria obtẽperant, non
quod illud obsequium desiderarit ipse, sed quia ex spiritu
sancto intelligebat ita velle deũ. sic ergo dispensatiue factũ
hoc est, ad implendũ mysteriũ redẽptionis. In omnib9 adeo
Christus nobis omnib9 assimilari voluit. accepta enim for-
Philip. 2. ma serui, habitu est inuẽtus vt homo. Expendunt hic latius
Psal. 127. doctores, in eo quod Christ9 pauper nasci voluit, ipseq; Io-
seph labore suo victũ cõquisiuit, venisse super ipsum bene-
Mat. 13. dictionem hãc, laborẽ manuũ tuarũ quia mãducabis beatus
es & bene tibi erit. quodq; Christo à vicinis dictũ est, fabri
filiũ eum esse, putant ipsum eo opere victũ sibi quæritasse.
Hieron. Insuper Hieronymus putat Mariam extendi imperitã non
Eccl. 33. fuisse. Docẽtur inde etiã Diuites atque monentur, ne libe-
ros suos ociari sinant, multã enim malitiã docuit ociositas,
ideo neq; Maria ociũ sequuta est, sed lana ac tela victũ sibi
quæsiuit, atq; vt Sapiens ait, quæsiuit & linum, operata est
Pro. vlti. consilio manuũ suarũ. Hinc pie meditãtur deuoti quidam
patres, Christũ adhuc paruulum circũcursitantem, quæ de
opere

opere & labore paterno deciderent, ligna collegisse: deinde cum adoleuerat, etiam manū labori adiunxisse. vnde factum sit vt à vicinis fabri filius diceretur. Hoc opere verisimile est vsum Christū esse, donec in perfectiorem veniret ætaté, iamq; per se suæ matri prospicere posset. Ibi tum feliciter ex hoc seculo migrauit Ioseph, sine dubio occurrentibus sibi angelorum choris animamq; eius sanctā excipientibus & in limbum patrum deducētibus, vbi vtique Abraham, Dauid omnésq; tum patriarchæ tū prophetę eū excepērūt, qui narrauit eis quomodo filiū haberet iam Messiam. qui mundū redempturus ipsosq; ex carcere limbi illius esset liberaturus, & adducturus in patriā felicitatis æternæ. Eam nobis quoque omnibus concedat idem mundi conditor & redemptor Christus Iesus dominus noster, Amen. *Marc.6.*

DIE ANNVNCIATIONIS VIRGINIS MATRIS MARIAE QVOD EXORdium est nostræ redemptionis. Euangelium.

Lucæ primo.

IN ILLO *tempore missus est angelus Cabriel à deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph de domo Dauid, & nomen virginis Maria. Et ingressus angelus ad eā, dixit, Aue gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset, turbata est in sermone ei⁹, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrbait tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud deū omne verbum. Dixit autem Maria, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.*

Marc.1. Iudi.13. Iudi.6. Esaiæ 7. Mat.1.

HOMILIA PRIMA.

RIVS QVAM ad imméſa feſtiuitatis huius myſteria perueniamus explicanda, breuiter quidem quoad fieri poterit, ſed tamé de verbo ad verbũ, hoc excutiemus euágeliũ, quod primũ omnium peruenit in mundũ. Miſſus, inquit euangeliſta, eſt angelus, qui vt cognoſcatur ex nomine, addit, Gabriel. & vnde ſiue à quo, ſubdit, à deo. Ibi primum cœpit ſalus humana & redemptio noſtra, quã non temere ab angelo incipit & exorditur euangeliſta, quoniã myſteriũ & ſacramentũ illud ab æterno fuerat abſconditum in deo, qui tamé omnia creauit, donec idipſum per angelũ reuelaret. fuitque negocio huic nũcius nó inconueniés angelus, eo quod per Chriſti incarnationé reſtauratus etiã eſt lapſus angelorũ: iuxta id quod ait Paulus, quoniã propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporũ inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. & illud etiã Dauidicum, Iudicabit in nationibus, implebit ruinas. Decuit ergo angelum mitti, vt ipſius lapſus (ex ſingulis enim choris aliquot exciderant angeli) reſtauraretur, ex promiſsione domini facta per prophetã, Suſcitabo tabernaculũ Dauid quod cecidit, & ea quæ courruerant inſtaurabo. Ad hæc, lapſus hominis à malo angelo incepit. Multa hic de miſsione angelorũ dici poſſent, ſed nunc in præſentiarũ animus non eſt ab hiſtoria recedere. Angelo huic à deo miſſo, nomé erat Gabriel. Raro, inquit Beda, legimus, quod apparétes hominibus angeli, deſignantur ex nomine, verũ quotieſcunque fit, vtiq; fit, vt etiã ex nomine ipſo quod miniſtraturi veniũt, inſinuét. Gabriel auté fortitudinem dei ſignificat, authore Hieronymo: quoniam in hoc venit angelus ille vt fortitudinem ipſumque filium dei annunciaret, qui vere fortis extitit ad expugnandũ diabolum in hoc mũdo. Vulgare quidem eſt, quod Gabrielem hunc archangelum dicere ſolent. nemo tamé opinetur eũ ex aliquo inferiori choro fuiſſe angelorũ, ſed ex ſupremo illo principatuũ, ita inquiente Gregorio, Mittit ad virginem nõ quemuis angelum, ſed fortitudinem ſuum archangelũ. decuit nanq; ad hoc ſublime myſterium mitti altiſsimum angelum, quia altiſsimũ annunciaret, quique ipſo nomine opus ſuum & laboré deſignaret. Gabriel enim fortitudinem dei ſonat, quum venerit ille iam annunciaturus

Ephe. 1. *Ephe. 1.* *Pſal. 109.* *Amos 9.* *Beda.* *De nominibus heb.* *Gregor.*

cituturus regem gloriæ, dominum virtutũ, potentẽ in prælio ad debellandũ aërias potestates. Probari idem potest ratione. Rex etenim negocium in quo multũ situm est expediturus, facit illud per charissimum & fidelissimũ sibi ministrum. Iam vero certũ est quod ait Augustinus, In rebus per tēp⁹ oris illa summa gratia est, quod homo in vnitate personæ coniunctus est deo. ministerium ergo tantũ vni ex altissimis angelis cõmittere voluit. Quid quod ad prophetã Esaiam de summis angelis vnum misit deus, quoniã sic scriptũ est, Volauit ad me vnus de Seraphin? quod si ad eũ demisit domin⁹ vnum ex supremo choro ipsum tãtum expurgare, vt magis idoneus esset ad annunciandã prophetiã futuræ incarnationis Christi, quanto magis ex summo choro angelorum misit vnum, qui iamiam imminentẽ illã denunciaret? & quia inferiores angeli à supremis mittuntur, dixit hic Lucas angelum illum à deo missum, puta immediate, & ex supremo choro, nõ talem qui ab alio angelo fuerit missus, ideoq; & ad Zachariam dicit, Ego sum Gabriel qui asto ante deum. (& ita est de angelis assistentibus) neq; hoc parum illi decuit angelo quo ad proprietatem suam, eo quod ipsi reuelatio tribuitur mysteriorũ dei: iuxta Glossam quæ habet, Gabriel fac vt intelligam visionem (id est, prophetiam.) Iam vero incarnatio filij dei, mysterium lõge profundissimum est. Ex eo quoq; decentius fuit illud, quod Euam in paradiso pessimus omniũ seduxit diabolus, quẽ ait Christus homicidam fuisse ab initio, & non stetisse in veritate. vnde eundẽ Dauid quoq; draconem vocat, quem posuit dominus ad illudendum homini. Rursus iam cõueniebat ad redemptionẽ hominis restaurãdam, altissimum mitti angelum ad Mariam. Et cur tandẽ non nobilissimum angelum deus ad nobilissimã virginẽ mitteret? imò decuit vt deus ad virginem qua in terris nõ habebat electiorem, angelum mitteret, quod dilectior ei nõ erat in cœlo. Vniuersam enim legationẽ illã vt instituit, ita perfecit dominus ex mera charitate generis humani. Ita deus dilexit mundũ, vt filium suum vnigenitum daret. est autẽ Seraphin supremus angelorum chorus nomenq; suũ habet à dilectiõe petitum.

Psal. 24. *Lib. 12. de trin. cap. 19.* *Esaia 6.* *Luca 1.* *Psal. 103.* *Ioan. 3.*

2 Iam porrò circunstãtias omnes propriè describit euangelista, quo maior ei tanquã vero scriptori fides adhibeatur. tempus iam ante indicauerat sexti mensis, puta ab annun-

ciatione. Zachariæ facta.nunc post nomen angeli & illum à quo missus sit, locũ insinuat, quia ciuitaté Galilææ cui nomen Nazareth. inde virginis meminit, cui nomé Maria: & viri, cui desponsata fuerat, Ioseph. Quę omnia solicite adeo, nõ temere vtiq; spirit⁹ sanctus per Lucá describi voluit. ná quod à deo missus erat angelus ille, nuncij magnificentiá arguit, profecti à domino dominantiũ regúmq; omnium rege. quod auté in Nazareth Galilææ ciuitaté mitti-
Apo.19. tur, à prophetia nõ abhorret, quoniam Nazareth Galilææ oppidũ fuit, nõ procul à monte Thabor, vnde Nazarenus dictus est Christus. iamq; olim qui Christo fuerunt infensi. nos etiá Nazarenos vocabant. Adhuc quoq; authore Eusebio, ciuitas est quæ dicitur Nazareth, sed in tribu Zabulõ, de qua dixit prpoheta, Primo tépore alleuiata est terra Za-
Esaia. 9. bulon & terra Nephthalim, & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordané Galilęæ gétiũ. Populus qui ambulabat
Mat.2. in tenebris, vidit lucé magnã. & sic inducit Matthæus illud de Christo, quia Nazareus vocabitur. Neq; parũ conuenit huic operi expositio duorũ istorum nominum, imò multũ conducit ad illud, quod in hoc nũcio parabat dominus. siquidé Galilæa rotam sonat aut tráfmigrationé. sic ergo in Galilæã missus est angelus Christi natiuitaté nunciaturus, vt homo à rota miseriæ & infelicitatis mũdi huius liberare-
2.Tomo. tur, atq; ab exilio transmigraret in ciuitaté futuræ patriæ. ideo etiá Christus ibi cõcipi voluit, ibi primũ incepit prędicare. gloriámq; resurrectionis suæ manifestauit, sicut an-
Mat.4. gelus mulieribus apud sepulchrũ annunciauit, vt sic princi-
Mar.16. pium, mediũ & finis pulchre conuenerint. ipsi quoq; apo-
Mat. vlt. stoli Galilæi dicti sunt, non tantũ à Iudæis & Gentibus, sed
Act.2. etiá ab angelis post Christi ascensioné. Insuper illud eo cõ-
& 1. ueniebat magis, quod quia Christ⁹ in saluté & redemptionem venit nõ tantũ Iudęorũ, sed & Gentiũ: in Galilæa autem Iudæi & Gétes cohabitabant, hinc itaq; in eorũ omniũ redemptioné Christ⁹ humanã voluit assumere naturã: iuxta illud quod ei dixit dominus, Posui te in lucem gétiũ, vt sis salus mea vsq; ad extremũ terræ. Pulchrè etiá conuenit
Num.9. Nazareth appellatio. floré enim vel germen sonat, aut etiá sanctificationé, seu magis vnctionem, vnde Nazarei appellati sunt, qui semet sanctificauerant & addixerant deo. hic autem iam concipi debebat sanctus omnium sanctorũ, flos

florum

florum iuxta illud, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de germine eius ascendet. flos hic, Christus dominus est, in ciuitate floris annunciatus, conceptus & educatus. *Glossa. Esa. 11.*

3 Præterea addit Lucas missum esse angelum ad virginem despósatam Ioseph, cui nomē Maria: quæ, quia virgo perhibetur, laus ipsius est peculiaris. virgo enī eiusmodi est, quæ superat omnes: virgo prudentissima, quæ sumpsit oleū secū. siquidē in corde suo castitatē nouit, vitā vixit angelicā per cōtemplationē mysteriorū dei, pudica & casta tota in virginali gestuū morúmq; honestate. (ex illis quinq; mēbris potes facere sermonē de virginibus) laudē hanc perpetuæ virginitatis nulla potuit ante Mariā virgo habere, sed omnes ante eam nihil prius habuerūt, quā populū dei electum suo quęlibet tēpore augere itaq; nulla perpetuā sibi ꝓposuit castitatē, nisi Maria, quę & primā & maximā inde retulit palmam. siquidē quē humano generi lapsum intulit cōiugium Euæ, Mariæ recuperarit virginitas. Coniugiū Euæ angelis impediuit impletionem ruinæ, Marię castitas rursus impleuit cōiugiū Euæ despoliauit cœlos, Mariæ virginitas restaurauit. Quod autē illa, ita disponente spiritu sancto, desponsata est marito, rationes assignant Ambros. & Orige. quarū aliquot in die S. Ioseph declarauimus. Ioseph enim de domo Dauid fuit, quod nō tantum Ioseph, sed & Mariæ competit, quæ etiā fuit de stirpe regia Dauid, cuius hic meminit eo maxime Luc. vt memorē reddat lectorem ꝓmissionis diuinæ, quæ facta est Dauidi in illo verbo, Iurauit dn̄s Dauid veritatem, & nō frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedē tuam. & secundū illud ꝓphetæ, Super soliū Dauid & super regnū eius sedebit. Et nomen virginis Maria. nomē hoc sanctū & benedictū est, quod reuelauit angelus Ioachim & Annæ: de eo dici solet in die natiuitatis Mariæ, sed idipsum huic rei valde accōmodū est, authore enim Hiero. dicitur illuminatrix mea, vel illuminās eos, vel illuminata, vel stella maris, sermone autē Syro domina dicitur, quæ omnia præ cæteris mulierib⁹ Mariæ cōpetunt, quoniā ipsa in mundū protulit solē iustitiæ, lumen vniuersi orbis, ipsa stella illa maris est, in quā aspicere nos omnes debemus, quotquot in mari mūdi huius nauigamus. Primus legislator Moyses, & ipse nominis huius sororē habuit, mulierē præstantissimā omniū eorū quæ transierunt per mare rubrū. illa

Matt. 25. *Ambros. Origen.* *Psal. 131. Esa. 9.* *De nom. Heb. Beda.*

nanque glorioso isto cantico celebrauit dominum, dicens,
Exo.15. Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, equũ & ascensoré proiecit in mare. Ita secũdi legislatoris mater nostra hæc Maria, cãtico suo magnificauit dominũ, sicut omnes vtriusq; partes inter se cõparari possent (at hoc plus est,
Vegerius prosequitur. pro meditatione seu cõtemplatione doctis, quam pro communi plebe & turba indocta.) Quódq; Mariæ non incõuenienter nomen hoc sit inditũ, ex superiori interpretatione
Apo.12. S. Hiero. testatur S. Ioannes cum ait, Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, super caput eius corona stellarũ duodecim. Ecce cur Maria dicta illa sit illuminata vel illuminatrix, siue stella maris aut
Cant.6. domina, quomodo de ea ait spõsus, Viderũt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt, & reginæ laudauerũt eam. Imò vniuersus hic mundus satis eam laudare non potest. nihil enim hic neochristianorum curamus blasphemias, qui soli ab eius gloria & honore veneratione̍que abhorrent.

4 Ingressus est ergo ad eam angelus, in thalamũ scilicet quo habitabat, vbi diligenter attendunt doctores, Mariam non hinc inde fuisse vagatam, quod petulãtes & lasciuæ faciunt puellæ, ad instabilem & libidinosum animum suum mundo declarandum. Maria orationi incubuit ardenter & tranquille, quod inde dominus eius & filius docuit suos, vt orare volẽtes cubile intrent, ibíque clauso ostio orent deum
Matth.6. patrem, qui sic inuocatus, exauditurus sit eos. Ita plene in o-
Iudith.8. ratione sua semet abdidit domi, sicut fortissima Iudith, quæ in penetralibus ædium conclaue habuisse legitur, vbi seclu-
Tob.3. sa cum ancillis suis habitabat. Sarra quoq; Tobiæ in supremas domus suæ partes ascendens, commorata est ibi tribus diebus & noctibus continue cum lachrymis orans dominũ, vt eam à calumnia liberaret. Quanto magis sanctissima & castissima virgo Maria reclusa ab aliis habitãs, perseuerauit in orationibus suis, quoniã de ea typice dictũ est illud, Hor-
Cant.4. tus cõclusus soror mea? nec quisquã suspicari debet, aut ho-
Bernar. re Bernardo, fores hic apertas fuisse. Recolũt ibi pij patres, Mariam in cõclaui sedenté profusis precibus dominũ orasse pro aduentu Messiæ, atq; præ oculis habuisse illud Esaię,
Esa.7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, hoc est, nobiscum deus. taliaque lectitantem, summo stupore & admiratione attonitam fuisse, atque inclamasse,

clamasse, O fœlicissimam virginem illam, vtinam ea mihi contingeret felicitatis pars, vt te videre tibique ancillari & seruire merear. O domine misericordiarū, quando erit tempus illud, vt populū tuum redimas, vt Messiam mittas mundi redemptorem? Talia meditantē virginem inuenit angelus, ingressus tūc ad ipsam. Cōclaue illud in quo Mariā reperit angelus, obscurū est, & mirabiliter per sanctos angelos à Nazareth per mare translatū, iámque cernitur in loreta in Marchia Ancōitana, in magno & augusto tēplo, vbi & virgo Maria omnibus fidelibus vndecūque cōfluentibus multa auxilia, solatia & præsidia exhibet. AEthiopes quoque ex mari, quod ab eo loco vix duobus distat miliaribus, conati sunt templum hoc spoliare, sed in ipso monte excæcati sunt, nec potuerūt cum angelo Gabriele intrare. Aiunt insuper sæpe cœptum esse etiam pio affectu aliquid muro eius conclauis astrui, sed permanere nihil potuisse, vti coram vidimus vestigia. At iam vosmetipsos & omnia quę habetis charissima, in Mariæ tutelam commendate, &c.

HOMILIA SECVNDA.

VNVS ex principatibus supremo illo angelorū choro Gabriel, à deo missus in ciuitatem Nazareth, venit ad virginē Mariam. idem ille antea annunciaturus Ioānis Baptistæ natiuitatem, apparuerat viro. verū hic in annunciando Chro domini, nō Ioseph, sed soli apparet Mariæ, quoniā ex ea tantū sine vllo virili semine Christus cōceptus simul & natus est. Quomodo autē ingressus sit angelus, aiūt doctores venisse eum assumpto corpore ex aëre, sicq; in figura hominis & quidē adolescentuli ornatissimi (id enim angelū decebat tātæ puritatis) apparuisse Mariæ, quomodo & Abrahę tres angeli corporali specie apparuerūt, ipsi Loth duo, vnus quoq; qui fortissimi Samsonis annunciauit natiuitatem. nāque is adeo repræsentabat hominem, vt nesciret Manue eum angelum esse, tantisper dum in flamma sacrificii videret eum ascendere in cœlum. sic & Raphaël angelus Tobiæ missus est, neque sciebat ipse eum angelum esse, donec diceret ille, Ego sum Raphaël angelus, vnus ex septem qui astamus ante dominū. Quúmque essem vobiscum, per voluntatem dei eram, ipsum benedicite & cantate illi. Videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu qui ab hominibus

Genes. 18. & 19. *Iudith* 13.

Tob. 5. & 12.

videri nō poteſt, vtor. Huiuſmodi nimirū facie humana apparuit etiā Gabriel Mariæ, nec eſt quod cogitent ſimplices eum aliis ſuis aduolaſſe, ſicq; ad Mariā ingreſſum fuiſſe. nā quod alatos pingūt vulgo angelos, eo tantū fit, vt ipſa pictura ab hominibus ſecernantur, vel vt eorū declaretur celeritas. neq; enim opus eſt angelū pedibus vti ad ambulandum quo volet, ſed illuc velociſſime cōferre ſe poteſt quocunq; lubitum fuerit. Sic ergo ingreſſus ad Mariam angelus eſt in corporea & viſibili forma, habitu honeſtiſſimo, non ita tamen, vt putes eum auro gemmíſq; redimitum fuiſſe, quod hæc temporalia nō fuerint magni momenti apud Mariam, quæ vt erat pudiciſſima, honeſtatē tantum in veſtitu & aliis rebus maximi fecerit. Quæras vnde ſcierit hic nomē angeli Lucas, quū tamen nō fuerit hoc ſæpius in ſacris literis viſitatum, vt angelorū expreſſa ſint nomina. Raphaële excepto. & vbi ipſe nomen ſuum Gabriel Zachariæ dixit, at hic non item. Reſpōdetur, habuiſſe hoc Lucam ex virgine Maria, ſicuti piè credendum eſt, Lucam ex ipſius doctrina & reuelatione permulta accepiſſe. quamobrē præ cæteris euangeliſtis multa de Mariæ virginis vita & actis conſcripſit. Maria autem illud ex inſtinctu ſpiritus ſancti cognouit, qui & angelum ei manifeſtauit, & nomen eius expreſſit. Quis enim nō credat frequens apud Mariam fuiſſe miniſteriū angelorum? vnde & quod deinceps ait Lucas, perturbatā eſſe Mariam in ſermone ipſius non ad perſonam eius referendū eſt, quaſi aliena ſibi fuerit, ſed tantū quo ad ſermonem eius. ſiquidem cogitabat qualis hæc eſſet ſalutatio. credendum ergo eſt, principio ſtatim etiā ex nomine cognitum fuiſſe Mariæ angelum per ſpiritus ſancti inſtitutū. 2 Ingreſſus itaque angelus, ſalutare ipſam cœpit & dicere, Aue gratia plena, dominus tecū, benedicta tu in mulieribus. O ſalutationem magnificā & honeſtiſſimā, cuiuſmodi in terra omnibus retro ſeculis audita nunquā fuit. O quantum inde gaudiorum cōcepit ſibi regina cœli Maria, & habitura eſt perpetuo. Quamobrem vniuerſa eccleſia toties eam illi offert quotidie, ſanctiq; patres multas pias ſuper ea meditationes deſcripſerunt, quas hic breuitatis ſtudio nō adducimus. ſed vnum tamen reticere non poſſumus, vt paululū quid ſuper ea cōſuetudine dicamus, quod mane & veſperi pulſum glorioſæ huius ſalutationis recolendæ obſeruamus, admonemúrque

múrque eo ipso omnes, gaudiorũ virginis Mariæ meminisse, quæ habuit ex salutatione angeli, simulque gratias agere deo optimo maximo de gloriosa filij sui incarnatione.
¶ Aue dixit angelus, Maria. hinc à tali principio toti remansit salutationi nomẽ & appellatio, quã vtiq; constat in cõsilio factã altissimæ & indiuiduæ trinitatis. Pulchre enim hic cõtemplantur sancti patres, singulas personas trinitatis Gabrieli cõmissionem dedisse. Et patrem quidẽ dixisse. Vade & virginẽ illam quã mihi ab æterno spõsam elegi, vt mater esset filij mei, cuius ego sum pater. Filiũ quoque ei sic commisisse, Eia age abi ad eam, quã ex omnibus filiabus hominũ mihi elegi, vt esset mater mihi charissima, sub eius ego visceribus & præcordiis conquiescã, eius vbera sugam, ipsiúsque filius ero dulcissimus. Hinc spiritũ quoque sanctum iniunxisse Gabrieli, Perge & ei nuncia me venturũ, ipsam omnibus gratiarũ donis impleturũ, & ex eius sanguinibus purissimis filio dei corpus formaturũ, vnde fiat ipsa mulier ex omnibus sanctissima, mater genitrix dei. Huiusmodi quædã potest pro suo affectu quilibet homo pius hodie meditari, quæ tũc in cœlo sint gesta. quando honestam & gloriosam hãc legationẽ deus destinauit in terras, tali salutatione præmissa, tanta cõmissione adiuncta, quæ quinque iam milibus annorum in cõsilio trinitatis occulte fuerat suspensa. Dices, cum tanta sit eius salutationis authoritas, tamq; eminens dignitas, quid est quod & ecclesia & fideles omnes ea frequenter adeo & pene ad vtilitatem vtatur? Respondeo hic tibi, quoniam sine dubio nõ recepisset ipsam ecclesia pro quotidiana oratione, propria authoritate, nisi habuisset super eo instinctũ spiritus sancti, cuius numine factũ est, vt quotidianæ sint preces institutæ. & primo quidẽ oratio illa, quã dñs suo sanctissimo ore & fecit primus, & instituit ad laudẽ & inuocationẽ patris cœlestis in septẽ petitionibus, quas cõtinet. Huic ꝓxime voluit succedere salutationẽ angelicã, cui addidit laudẽ & cõmendationẽ Christi Iesu, quæ & ipsa à spiritu sancto ꝑ Elizabethã ad nos deuenit, benedict⁹ fruct⁹ vẽtris tui. Quomodo enim præsumere auderet peccator, vt immũdo ore assumat verba diuina & angelica, nisi illud ita fieri debere ordinasset ecclesia ex spiritu sancto? Salubriter autẽ hoc ita institutũ est, vt post laudẽ summi patris & petitionẽ eorũ quæ nobis sunt necessaria, breuiter etiã deinceps *Matt.6.*

laudemus Christũ, interiecta samẽ laude mediatricis nostræ quatenꝰ sic p vtriusq; aduocati Iesu & Marię intercessionẽ, quicquid à deo patre digne petimꝰ, efficaciter cõsequamur.

Hassia. ¶ Et hinc morem illum in septem horis canonicis & alibi habet ecclesia, vt post finitam orationẽ dominicã & angelicam salutationem, rursus repetat illud vltimum dominicæ orationis, Et ne nos inducas in tentationem, &c. quasi dicere vellet, Omnipotens pater. septem nobis necessaria dare te rogauimus in oratione quam nos ipse docuisti, per intercessionem filij tui Iesu Christi, quem ex Maria virgine nasci voluisti. iam itaque per ipsius interuentũ exaudi nos, ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amen. Ita vt in oratione nostra properantes à principio ad mediũ, recurramus rursus à medio ad principium. 3 Sed hic disserendum nõnihil est, & inuehendũ aduersus nefandũ neochristianorum errorem, qui nec orari volunt salutationem hanc, neque ad orandũ eam pulsu homines admoneri, dicentes non hanc esse orationẽ, sed tantum Mariæ cõmendationem, eo ꝙ non sit in ea verbum aliquod petitionẽ in se habens. Hi non eo tantum male faciunt, quod se à cõmuni ecclesiæ cõsuetudine segregant, imò in hoc quoq; imprudenter agunt, quod eo ipso nescire se profitentur & nõ intelligere, in quonam forma modúsq; orationis cõsistant. potest enim orare qui verbo petitorio nullo vtitur, quod in nostris mendicis clare cernitur, quoniam alij quidem petunt sibi aliquid propter deum cõferri & dari, alij autẽ cantu aut instrumento quopiã siue fidibus egestatem suam declarant, alij bonitatem tantũ & diuitias eius quam rogant, commendant: alij quoq; miseriam & calamitatẽ suam quã patiuntur, deplorant: alij morbos & incõmoda monstrant, vlcera aut vulnera ostentant, quę pro ipsis loquãtur & petant, satis esse ducentes mala sua cognosci & patere iis, qui misericordiã eis velint exhibere. Ita & in spirituali mendicitate magna admodum est hominum copia, imò homines omnes quotquot sunt in mundo, in hoc xenodochio ægroti decumbũt, quorũ supremus curator Christus est, qui nos docuit mendicare, dum iussit orare, Pater noster qui es in cœlis, &c.

¶ Verùm adhuc pręter illam orandi formulam, plures aliæ sunt spiritualis mendicitatis viæ, & ex iis tres potissimæ. Prima est, cum rogatur quidem deus, sed non expressis verbis,

tantum

tantum cum commendatione bonitatis suę ex deuotione & humilitate, puta cum dicitur quam magnus, beneficus, propitius & misericors sit, &c. Secunda, si proponatur ei aduersariorum & inimicorum suorum furor, tyrannis & crudelitas. Tertia, si qui rogat, inopiã miseriam & egestatem deplorat, dicens, atq; commemorans quam debilis sit & impotés. Id adeo vel ex eo certũ est, quoniam nemo Christianus negare potest nos psalmos orare, quod auté sunt psalmi in quibus nihil petitur, sed tantũ celebratur deus, diabolus interim atq; hostes Christi incusantur? Quot sunt etiã in quibus Dauid suam ipsius deplorat miseriam, vt in Psal. 8. 19. 13. 45. 46. & 47. ¶ Quum itaque fateri cogantur Christiani, omnes istiusmodi psalmos quibus laudatur deus, esse vtique precationes, quid vetabit salutationẽ & laudem Mariæ orationẽ haberi? si quãdo sic salutat peccator Mariam, Aue gratia plena, dominus tecum, quid aliud dicere videtur nisi illud? Admoneo te ô virgo Maria illius gaudij tanti, quod habuisti in annunciatione archangeli Gabrielis, quando plena fuisti & adhuc es omni gratia, fac me illius gratiæ participem. tecũ enim dominus est, vt sic possis constanti fiducia apud illũ pro me interpellare, &c. 4 Ipsa quoq; archãgeli verba singula, vt sunt efficacissima ita mysterio nõ vacat. sic nanq; exorsus est, Aue. quod germani salutationis verbo exprimunt, eo quòd deceat omnes homines salutationẽ hãc oraturos, in genua sua procidere. Nam cur homo mortalis genua sua non demittat in terrã ad hanc salutationẽ, ad quã ex summo cœlorũ throno filius dei descendit in terram: aut quid mirum sit, seruulum humiliare se & genua flectere, cũ reginam cœli & terræ est salutaturus? Sunt ex doctoribus qui aiunt, Gabrielem quoq; se corã virgine inclinasse, suaq; genua curuasse, quãdo eam salutauit. siquidem iam olim typice figuratum fuerat, Christum reuerenter eam habiturũ, quoniam in historia Regum legimus surrexisse regẽ, vt obuiaret matri suæ, ac deinde inclinasse se erga eam. quæ sane figura extitit eius, quod Christus matri suæ in assumptione obuiauit. Insuper Ioannes quoque in ipso adhuc matris vtero exultauit, quando Maria visitauit Elizabeth Inuitet ergo nos ad salutandam Mariam Gabrielis exemplum, Ioannis exultatio, & lucrum nobis inde proueniens, quoniam ab ea re salutamur. sicut doctores hic fructus tres commemo-

3. Reg. 2. Luc. 1.

rant, qui proueniunt iis qui salutāt Mariam, desumpto ex verbis Sapientis, Obuiauit illi quasi mater honorificata, cibauit illū pane vitæ & intellectus, firmabitur in illo & non flectetur, & exaltabit eū apud proximos suos. Quisquis ergo ex Maria auxilium sperat & sapientiam impetrare vitę, sedulo salutet eam. Quisquis in bono perseuerare cupit, ne flectatur in malū, salutet Mariā. Quisquis in honore vitam transigere cupit, & is Mariam salutet. Fuit Romæ ciuis, & matrona quędam honesta, nomine Maria, de qua sic scripsit Paulus Romanis, Salutate Mariā quę multū laborauit in vobis. (Pulchrū hoc est thema, quod applicabis ad salutationē angelicā.) Quod si igitur Paulus diligēter adeo salutari voluit Mariam ciuē, quanto magis nos salutare debebimus virginem Mariam, omni tum diligentia, tum pietate, cū angelo dicētes, Aue gratia plena, &c. Deprecemur dominū deū pro omni necessitate ecclesiæ sanctæ & catholicæ, pro omnibus in vtraq; potestate positis, pro iis etiā cūctis pro quibus nos ille velle velit, & debere orare. Oremus & pro parentibus nostris, fratribus & sororibus, pro benefactoribus nostris omnibus & fautoribus, etiam pro iis quibus causam & occasionē dedimus peccandi, pro fidelibus omnibus defunctis, & iis qui singularem intercessionem nō habēt, &c.

Eccle. 15. *Rom. 15.*

HOMILIA III.

ISIT deus ad Mariam Gabrielem archangelum, qui ad eā ingressus dixit, Aue gratia plena. Salutationem hanc omniū longè gloriosissimam, propriè sibi sumpsit ecclesia vsurpandā, & in ea pleriq; sancti patres multa cū pietate se exercuerunt, animi sui feruentē oblectantes affectū, sicut sanctus Bernardus mellifluus Mariæ seruus, multū & grauiter in ea laborauit, quoniā apud se quisq; non sine admiratione cogitare potest illud cū Maria, Qualis est hæc salutatio? Quid sibi vult Gabrielē angelum de cœlo missum venire ad Mariā in conclaue, curuare genua, flectere caput, & salutare honorificè, quam norat iamiam futurā angelorū cœlorum reginam? Id adeo etiānum hodie contemplamur: quomodo oporteat Mariā plenam esse gratia & virtutibus, coronam glorię, quam deus tanta dignatus est per angelum suum salutatione. Hinc est quod toties ei illā proponimus, vt diuinę miserationis recognoscat initium, humanęq; redemptionis

Bernar.

demptionis exordium, præter id per quod ipsa sumpsit initium in hac salutatione, vt esset mater dei, cũ ita exorsus est angelus, Aue. Mitto hic quod verbũ illud, si inuertas literas Eua dicitur: quoniã quod amisit Eua, Maria restituit. Mortẽ nobis intulit Eua, Maria reddidit vitã. Neq; commemorare hic licet expositionem verbi Aue, hoc est, sine vę. siquidẽ sine omni væ peccati Maria concepta est, & nata extra maledictionem Euæ, sine qua ipsa etiam deinde cõcepit & peperit quum triplex vę reliquerat Eua filiabus suis: primum, quod in peccato originali concipiantur & pariantur: alterum, dum grauiter ferunt liberos: postremum in eo, quod non sine summis doloribus pariunt ipsę. inde cum exempta & immunis fuerit Maria, recte ei dictũ est Aue. nos quoq; dũ illud ei inclamamus, eo ipso admonere eam debemus, vt gratiã nobis impetrare dignetur, quatenus ipsius interuẽtu liberemur, non tantum à væ præsentis peccati, sed & futuræ damnationis. Possem hic latius ex ipsa vocabulorũ proprietate ostendere, quomodo vox hæc salutationis, apud Græcos & Latinos gaudiũ proprie designet. (quoniã Aue ab auendo dictũ, gaudium importat ex recupita, sicut chaire in Græco) quicquid autẽ hoc est, scholis relinquatur. tibi satis hoc sit, per verbum illud Aue, vniuerso mũdo gaudium & pacem esse annunciatã. 2 Addidit angelus, Gratia plena. Vere plena tota, quoniã gratia tãta digna erat, vt mater dei efficeretur, iuxta illud quod ait Sapiens, Mulierem gratia plenam inuenturã gloriam. Ita Maria plena gratia adinuenit gloriã, imo ipsum gloriæ & dñm & regẽ: atqui vt plena esset gratia, vitia & peccata à se omnia profligauit, vnde intellectui suo lumen accessit, vt virtutes amaret, sicut in persona sua dixit ille, In me omnis gratia vię & veritatis, in nobis interim miseris mortalibus plenitudo est prauæ cõcupiscentiæ & ardoris in omne malum. Propone in hoc tibi principes, reges & optimates, ecce non implentur nisi fastu & peruersa dominandi libidine, vbi modus nullus est cogitandi de ampliandis dominiis, diuitiis coaceruandis. ab iis immunis Maria extitit. & ꝓ eo gratia dei plena inuẽta est, Plenius intuentur doctores hic & examinãt scripturas, quæ testantur Stephanum quoq; gratia & fortitudine plenum fuisse, & de Christo sic habent, Vidimus eum plenum gratia & veritate. Atqui Mariam constat nõ eam habuisse gra-

Prouer. 11 *Eccle. 2.* *Act. 6.* *Ioan. 1.*

tiæ plenitudinem quam Christus, & tamen maiorẽ Stepha-
no. Ad hoc discernendũ dicunt doctores multiplicẽ esse gra
tiæ plenitudinem. Est enim plenitudo gratiæ quo ad suffi-
cientiam, quæ alicui sui tum status tum meriti respectu suf-
ficiens est, qua etiam ille satiatur. ea est in omnibus sanctis
quam tamen alius alio habet vberiorem, alius minorem, sua
Psal.16. tamen gloria quisque contentus est, dicens cum Dauide, Sa
tiabor cũ apparuerit gloria tua, Nõ secus acsi habeat rex fi-
lios tres, adultum & maturæ ætatis vnum, alium adolescen-
tulum, tertium inter hos duos medium: vestiat autem singu
los habitu deaurato, habebit vtiq; minor natu vestem mino
rem adulto, sibi tamen sufficientẽ, siquidẽ maior ei futura
erat inutilis. qua de re alias plura applica. Alia gratiæ pleni
tudo est per singularem aliquam prærogatiuã seu eminen-
tiam, eaq; præ aliis sanctis fuit in Maria. illa enim gloriose
adeo omni repleta est gratia, & instar scrinij referta, atque
à deo electa, omniq; gratia impleta. Tertia porrò plenitu-
do copiæ & abũdantiæ est. hanc cõstat esse in ecclesia Chri-
sti catholica, qui thesaurus eius est, commune meritum san-
ctorum ex operibus perfectionis. Quod quisquis recte in-
Fundamẽ telligit, iam fundamentum & rationẽ habet assignare indul
tũ indulgẽ gentiarũ. Quarta insuper gratiæ plenitudo, emanationis est
tiarum. & superfluentiæ, quam Christus habet, & de ea Ioannes di-
Ioan.1. xit, quia de eius plenitudine omnes accepimus. plenitudo il
2.Cor.11. la gratiæ Christũ caput efficit vt sæpe Paulus cõmemorat,
Ephe.5. sic enim gratia illius diffusa per omnia membra, totamq; ec
clesiam, promanat in sacramentis & omnibus operibus bo-
nis, influitq; hoc modo motũ & sensum. Quicquid ergo in
ecclesia bonũ est, puta illuminatio fidei, gratia sacramento-
rum bonorumq; operũ, id omne ex passione & morte, imo
Ad Dar- ex sanguine Christi redundat. quod intelligens August. ait,
danum. Sicut omnes sensus in capite sunt, ita omnes gratiȩ in Chri-
sto. Et hoc iam discrimẽ interest plenitudinis gratiȩ in Chri
sto, Maria & Stephano, sicut in vasculis: quorum quædam
etiam non oppleta, plena dicuntur. aliter enim concha ple-
na est, aliter canalis, alio modo scaturigo fontis. patera per
se plena dicitur. tantum siquidem capit, quantũ infunditur,
vltra id canalis etiam in alios locos deuehit aquam, quũ inte
rim fons diuiti vena scaturiens, ex se largiter aquam, submi
nistrat, nec vnquam deficit. Sic res se habet in proposito,
quoniam

quoniã ſic ſancti pleni ſunt gratia, vt cõcha aqua: quã ſi in-
fundas multã multum habet. nanq; cuilibet ſanctorũ dicere 1. Cor. 4.
poſſum⁹, Quid habes quod nõ accepiſti? ſignificatũq; id eſt
in cõcha, quã impleuit Gedeon rore ex vellere. Maria autẽ
plus habet gratiæ, vnde & ipſa plena gratia dicta eſt, ſed in-
ſtar canalis, qui licet non habeat aquam ex ſe, tamẽ abundat
& aquã latius deriuat. ſic Maria non ipſe fons eſt aquæ, ſed
eam ex illo habet, à deo nimirum, diuitẽ tamen & adeo hu-
berẽ, vt poſsit aliis cõmunicare. vnde eam Sapiẽs ait, inſtar Eccl. 14.
canalis egreſſam de paradiſo. At Chriſtus omni gratia ple-
niſsimus eſt, ſicut fons aquis abundat vera ſcaturigine ebul-
liens. is enim hortũ eccleſiæ irrigat gratia ſua, omnı́ſq; aqua 1. Tim. 1.
gratiæ ab eo diffunditur tanquã mediatore redẽptionis vni- Can. 4.
co. quod attendẽs Sapiens, ait, Fons hortorũ, puteus aqua-
rum viuentium. 3 Deinceps laudat Mariã angelus, & ſa-
lutando ſubdit, Dominus tecum. Iam erat apud eam domi-
nus auctor legationi huius. quãdo enim plena erat gratia in
corde, ore & opere, vtique fuit apud eam dominus. imò
hinc plena erat, quod ſecum habebat dominum omnia gra-
tiæ fontem, Dominus tecum. Pater ille tecum eſt, qui ad Ioan. 4.
te iam venit cum filio ſuo, manſionẽ apud te facturus, erı́ſ-
que mater filij dei. dominus ergo tecum, tecũ deus filius in
vtero. (ſtatim id erat futurum) deus ſpiritus ſanctus, & ip-
ſe tecum eſt in obumbratione. Declinata hic eſt humanæ
naturæ miſeria, quæ hic eſſe nulla poterat, vbi dominus &
theſaurus erat omnis gratię, de quo Paulus ait, Vnus eſt do- Rom. 10.
minus omnium, diues in omnes qui inuocant eum, quoniã Pſal. 33.
non eſt inopia timentibus dominum. O te beatiſsimam vir-
ginem Mariã, quæ te cruciare poſsit miſeria, cũm tecum ſit
dominus? Quãto verius poterat tibi dicere Gabriel, Quic-
quid in corde tuo eſt, vade age & perfice illud, tecum enim 2. Reg. 7.
dominus eſt, quam dixerit Nathan ad Dauid. Omnes itaq;
Chriſtiani inuocẽt Mariã, vt per eius interuentũ cum ipſis
quoq; ſit dominus, quod & ſi non ea fiat perfectione, vt in
Maria, quod nemo noſtrũ nec petere audet, nec habere po-
teſt. ſed quantum cuiq; ſatis eſt, ſicut cũ multis piis homini-
bus vtriuſq; teſtamenti fuit dominus, quoniam ſic dixit ad
Ioſue, Ego tecum ero, non dimittam nec derelinquam te. Ioſue 1.
Sic in huiuſmodi ſanctorũ hominũ perſona clamauit pro-
pheta. Inite conſiliũ. & diſsipabitur. loquimini verbũ, & nõ Eſaie 8.

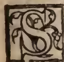
ſſet, quia nobiſcum deus. Simili modo ſalutauit angelus Gedeonem, Dominus tecum, cuius verbi virtute percuſsit ille
Iudic. 6. caſtra Madianitarũ. ¶ Et eſt ſane hic illud admirandũ, quod angelus qui venerat annunciaturus Mariæ aduentũ filij dei, dixit eum iam eſſe ſecũ, quem anuũciabat ad eam venturum. iam enim in mente illius erat, qui paulò pòſt de ipſius carne humanam volebat aſſumere naturam. ita properauit ad ſalutem & redemptionem noſtram deus. Et ideo de celerita-
Can. 2. te eius ait ſponſa, Ecce hic venit ſaliens in montibus, tranſi-
Pſal. 18. liens colles. atque ex huiuſmodi gaudio prior angelo venit Chriſtus ad Mariã, exultauit nãq; vt gigas ad currendã viã, à ſummo cœlo egreſsio eius. Curſum hunc iam conſummauit ad Mariã, vt eſſet cũ ea, & per illam cum vniuerſo hominum genere pacẽ firmaret, quando apud Mariam, & ex ipſa carne humana aſſumpta factus eſt frater noſter. Ora itaq;, ô Maria filiũ tuum pro nobis, vt ſicut fuit ille ſingulari præſidio tecum in corpore & animo tuo, ita ſit ille iam nobiſcũ per ſuam magnam gratiã hic in terris, & per gloriã ſuã illic in æterna patria, Amen. 4 Neq; adhuc ille fuit laudũ Mariæ modus, inſuper adiecit angelus, Benedicta tu in mulieribus. id adeo manifeſtè & aperte ex præcedentibus colligitur & ſequẽtibus. Nam quũ antea per prophetas fuerit annũciata, in vtero matris ſanctificata & præſeruata, à filio dei electa, à ſpiritu ſancto in templũ dei conſecrata, quã vir nullus attigerat, ſed virtus obũbrauerat altiſsimi, quis non eam benediceret ſupra omnes mulieres (in nãq; hic, in mulierib⁹ dicit excellentia) quæ virgo concepit, virgo peperit, virgo ante & poſt partũ permanſit? O virginẽ ſanctam, ô virginitatem admirandã. Vere benedicta tu in mulieribus mundiſ-
Luca 10. ſima in virginitate, ſanctiſsima in filio. O Maria benedicta tu in mulierib⁹, quoniam in tua virginitate fertilitas magna eſt, & in fructuoſa fertilitate immenſa ſanctitas. hinc eſt ꝙ beatã te dicunt omnes generationes, te colũt angeli, metuũt & contremiſcunt diaboli, ex te conſolationem, ſpem & fructum vberrimũ recipiũt peccatores. O te Mariã benedictã, quia benedictionem aſſequuta es diuinã, quæ abhominationem legis cõtempſiſti. O quanto magis te benedictã, quam
Iudic. 5. fuit Iahel vxor Aber, quam tamen & Delbora benedictam
Luc. 10. dixit in mulieribus, quoniã tu partem elegiſti optimam. De te recte canit eccleſia, Benedicta filia tu à domino, quia per te fructum

te fructũ vitę cõmunicauimus. Quid in muliere virginitate præstãti', si spectes honorẽ? qui quo ad vsum fertilitate vtilius? vtrunq; tamẽ id sola cõiunctim habuit Maria: iuxta illud quod ex poëta in canticũ ecclesiasticũ est absumptum, *Sedulius.*

Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.

Recolat itaq; apud se quilibet, quam sublimiter summus ille dei nuncius salutet Mariam, commẽdet & extollat Aue, quoniã gratia plena es, eaq; ab eo qui tecum est deus, impleta: quo maximè iure optimo benedicta es super omnes mulieres, quæ ante in Eua fuerant maledictæ. Ora filiũ tuum Christum Iesum pro nobis, vt & nos filij tui, benedictionis eius participes efficiamur in æterna patria. Amen.

HOMILIA QVARTA.

SINVM misericordiæ suæ aperire volens clementissimus deus, ablegauit cœlitus angelum Gabrielem ad virginem Mariam, quam ille primo ingressu salutauit & dixit, Aue gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulierib'. Quæ cũ audisset, turbata est in sermone, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Turbationem hanc virginis gloriosæ dicunt patres neq; ex dubitatione, neque desperatione profectum, sed tum ex verecundia virginea, tum verò ex profundissima humilitate. geminã enim licet in scripturis reperire turbationem: passionem alteram, propassionem alterã. Altera, dum voluntatẽ hominis tangit & afficit, simul quoque concutit ac exterret, ad infidelitatẽ adigit & ignorantiæ tenebras, sicut cõtigit Zachariæ, qui etiã turbatus est, loquente secum Gabriele, quoniã horror cecidit super eũ. Sic Daniel correptus est perturbatione, vt nõ manerent in eo vires, sed deformata facie, omni destitueretur virtute. Alia adhuc turbatio est, quæ voluntatẽ quidẽ hominis tangit & aggrauat, sed neq; in infidelitatem adducit, neq; alienationẽ mentis infert & errationẽ. Sic perturbatus est Christus quãdo dixit, Nunc anima mea perturbata est, & quid dicã? Similiter & in cœna. sed & Maria hic turbata est sine omni vitio, ex sola virginea pudicitia & castitate simul ac humilitate. Ait ergo Ambrosius, Trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Di-

August. *Lucæ 1.* *Dani. 10.* *Ioan. 12. & 13.* *Ambro.*

ſcite itaq; virgines verborũ euitare laſciuiã, quoniã Mariæ etiã ex angelica turbata eſt ſalutatione. ¶ Ad hæc magna penſanda eſt virginis huius ſapiẽtia, quia ſtatim audita ſalutatione, ipſa eius verba expẽdit, neq; reſtitit per infidelitatem, neq; ſubito per leuitatẽ conſenſit, eo quod omnis qui cito credit, leuis eſt corde. ſimul tamẽ Maria hic Zachariæ

Eccl. 19. in credẽdo duritiem euitauit & leuitatẽ Euæ, quæ maluit ſerpenti credere quam deo. Et propriè dicit hic euangeliſta turbatam eã eſſe in ſermone eius, ex cuius aſpectu & apparitione perturbata nõ fuerat, quod ea infrequẽs illi nõ erat, ſed ex ſermone tantũ & inſolita ſalutatione perturbari cœpit. vñ & cogitauit qualis eſſet hæc ſalutatio, quomodo &

Ruth 2. Ruth mirabatur quũ veniſſet ad Booz. ſic enĩ dicebat, Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiã ante oculos tuos, & noſſe me dignareris peregrinam mulierem? Obſeruata autẽ virginis perturbatione, ſubiunxit angelus conſolaturus eandẽ, Ne timeas Maria, inueniſti gratiam apud deũ. tantũ affuit vt ex laude ſua efferret ſe, vt etiam perturbaretur Maria, quamuis hoc pleriſq; filiis Euæ vitiũ eſt, vt placeat eis multũ, ſi laudentur etiam falſo, quod fit non raro. Quum itaq; angelus ſapientiã obſeruaſſet Mariæ, iam cogitantis de ſalutatione mirabili, volẽs ei⁹ auferre triſtitiã, ſtatuit aperire qualẽ attuliſſet ſalutationẽ. Ne timeas, inquit, Maria, quinimò qualis hæc ſi ſalutatio vide. Inueniſti gratiã apud deũ, quo nomine & merito te ſalutaui plenã gratiæ, quia placuiſti altiſſimo, apud quẽ & gratiam inueniſti, quam Eua in paradiſo

Eſaiæ 7. perdiderat. Statim verò vbi confortauerat Mariã, nuncium proponit angelus, & ait, Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. De hoc nomine ſanctiſſimo ſatis multa diximus die circuncifionis domini, prędictumq; hoc iam ante fuerat per prophetam dicentẽ, Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod eſt nobiſcum deus. Propriè autem ad Mariam dixit angelus, quia vocabis nomen eius Ieſum, quoniam ei qui vere inter homines patrem nõ habebat, nomen imponere matrem conueniebat. Atq; hoc illud nomen eſt, de quo propheta dixerat, Omnis qui inuocauerit nomẽ do-

Ioel 2. mini, ſaluus erit. Sed quia eius nominis plures fuerant, ſecernit illum à reliquis, & ait, Hic magnus erit, & filius altiſsimi vocabitur. Non eo modo quo multi hæretici teme-

re

re asseruerũt Christum puram esse creaturam, proinde additum est, Quia filius altißimi vocabitur. Magnus quidem fuit & Ioannes, vt ait Theopylactus, sed non ad hoc altißimi filius, Iesus autẽ filius altißimi. Ille quasi homo magnus, hic magnus quasi deus. ¶ Magna siquidẽ est diuinitas, quæ nec cõprehendi neq; cõcludi, nec vetustate potest immutari, atq; vt verbis angeli plus crederet illa, addit ipse deinceps promißionẽ propheticã, dicens, Quia dabit ei dominus deus sedem Dauid patris eius. eo quod promissum erat, Christum de stirpe Dauid nasciturum: iuxta illud, Iurauit dominus Dauid, & nõ frustrabitur eũ, de fructu vẽtris tui ponã super sedẽ tuã. Sedes hæc & imperium siue regnum, omnia illa spiritualiter debent intelligi, quomodo ille per prædicationẽ, fidẽ & gratiã regnaturus sit in omnibus piis ac timẽtibus deũ. ideoq; & subdit, regnaturum eũ in domo Iacob in æternũ. Quæ autẽ est domus Iacob alia, nisi qui ex Hebræis crediderũt? Veruntamẽ sicut Paulus ait, Quia non omnes qui ex Israël sunt, Israëlitæ sunt, sed qui sunt filij promißionis, atq; ideo regnũ eius nõ habebit finẽ. Semper etiam in ecclesia reget mundũ, donec regnũ tradat deo patri. Hoc est, vt ait Augustinus, donec tradet ei fideles, in quib⁹ hic regnat per fidẽ & gratiã, vt deinde in eisdẽ regnet perpetuo per gloriã & felicitatẽ æternam. 3 Neq; adhuc subito ad hoc nunciũ in nomine sanctæ trinitatis factũ respondit Maria, sed vt virgo omnium prudentißima, latius instituí cupiuit, dicens, Quomodo fiet istud, quia virũ non cognosco? Quæ etiam interrogatio nõ animo dubitantis facta est, quum nõ dixerit se vel non satis credere, vel adhuc dubitare de eo quod futurũ esset, sed magis patet ex iis verbis argumentũ, eã credidisse angelo: iuxta illud Elizabethę, Beata es quæ credidisti domino. ergo modũ quo futurum sit, tantum inquirit. poßibile nanq; id esse iam legerat, edoctaque erat in Esaia dicente, Ecce virgo concipiet. & ideo credidit futurum, sed quomodo fieret, ante non legerat. nõ enim quomodo fieret, vel prophetæ tanto fuerat reuelatũ. legerat, quia virgo concipiet: non legerat, quemadmodum generaret. Omnia hæc diuersa fuerunt in Zacharia, quem oportuerat vtique credere ex omnibus circunstantiis & argumentis veritatis, angelum illum bonum fuisse. siquidẽ & in loco sancto apparuit ei, in templo & officio, cul-

Theoph. *Ambros.* *Psal. 131.* *Theop.* *1. Cor. 15.* *August. 85. q.* *Luca 1.* *Esaie 7.* *Ambro.* *Luca 1.*

tuque diuino occupato illi: neq; aliud annūciabit, nisi quod ad gloriam dei & salutem esset humanā. ad hæc itaque propriè & accomodate cuncta explicabat, vt decuerit Zachariam ei credere. Verū neq; ille interrogauit, sicut hic Maria, Quomodo fiet istud? sed dixit, Vnde hoc sciam, nolens enim credere angelo, quasi alium requirebat fidei testem, &
Armac. angel⁹ ei sufficiens testis nō esset. Vide Armacanū de quæstionibus Armeniorum libro decimotertio, capite quinto de peccato Zachariæ. Et hinc ob dubitationem suā punitus
Gen. 18. est ita, vt mutus fieret: sicut & Sarra deridebat angelos, natiuitatem Isaac annūciantes. quambrem & angelus dixit ad Abraham, Quare risit Sara vxor tua? Nunquid deo quicquam est difficile? Ad hęc Theophylactus ait, Non prius tale quiddā factū est, neq; posthac fieri. ideo ignoscit ei angelus, & non condēnat, vt Zachariam: qui merito cōdem-
Gen. 30. natur habuit enim exēpla multa, quandoquidem & multæ
1. Reg. 1. steriles fuerunt. virgini autem nullū exēplum erat, sicut illi suppetebant plurima, vt Sarræ, Rachelis, Annæ, Samuelis, &c. ¶ Nō caruit etiā hic angelus respōso. habebat enim instructionē absolutissimā, quo amplius adhuc erudiret virginem, dixitq;, Spirit⁹ sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Immensa sunt hæc verba & ineffabilia, proinde ā litera longius nō discedemus, vt hac homilia, euāgelium finiamus. Spiritus sanctus superueniet in te, quasi diceret. Quod vouisti domino virum te nullū cogniturum, id sane illa sanctissima generatio non prohibebit, quoniā spiritus sanctus superueniet in te, operaturus ibi incarnationem filij dei, & ex purissimis sangninibus tuis corpusculū illius affirmaturus. In te, inquit, nō ab externo semine fiet illud, sed sine omni virili cōmixtione operabitur hoc in te superueniēs spiritus sanctus. Ecce quam graphice simul & prudenter angelus hic nondū ostendit Mariæ, quo sit futurum illud, quum ait breuiter, Spiritus sanctus, ecce sublimitatem & maiestatem operātis superueniet, an modū quo fiat: in te, ait, non in phantasmate aut somnio, propriè in te fiet hęc operatio. ¶ Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Quæ alia est dei virtus, nisi ipse filius dei? Aut quis altissimus nisi deus pater? ita hic trium personarum operationem in incarnatione Christi proponit angelus, virtutem altissimi, eo quod omnē virtutē declarauit deus in filij sui incarna-

carnatione, quæ longe amplior fuit quam creatio cœli & terræ. Atque huc accommodandum est illud Dauidis, Tecum principium in die virtutis tuæ. sed & filium dei, virtutem eius dici Paulus testatur, dum Christum dei virtutem dicit in salutem omni credenti. Sed quænam hæc obumbratio est? eo nimirum referenda, quod sicut concupiscentia praua vrit: iuxta illud, Melius est nubere quã vri, ita vicissim gratia dei refrigerat & extinguit ardorẽ istum, sicut ait spõsa, Sub vmbra illius quã desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Maria ergo sub vmbra filij dei fuit, eo quòd sicut vmbra refrigerat, ita ignitus cõcupiscẽtiæ ardor in hac Mariæ obumbratione extinctus est. ¶ Hinc colligunt doctores, quod Maria in vtero matris cõcepta sit, & in cõceptione immunis ab omni cõtagione peccati originalis, qua de re multa diximus supra in festo cõceptionis Mariæ. in hac autem obumbratione ille penitus extinctus est. vtique enim sanctificata est Maria in conceptione Christi, non fuit autem sanctificatio illa facta in extinctione peccati alicuius vel originalis vel actualis, sed tantũ fomitis. Atque idem sentit hic Glossa, dicens, quia obumbrare est refrigerare incentiuum vitiorum, quod nõ est aliud nisi fomes. Breuitatis studio intermitto hic expositionem Ambrosij, qui vult vmbram Mariæ factam ex nube carnis Christi. ¶ Nũc tandem gloriose & magnifice concludit angelus per illationem responsum suum. Ideóque ait, & quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur filius dei. quid enim aliud sperabatur, imò quid aliud ex aduentu spiritus sancti, ex virtute altissimi, ex castissima virgine poterat nisi sanctum nasci, & huiusmodi quidem sanctũ, filius ipse dei. Vide hic latius duos obumbrationis modos in Theophylacto. 4 Porrò iam responsum suum Gabriel simili confirmat exemplo, neque remoto eo, sed ex proximo desumpto ab Elizabeth cognata. Adeo fuit ille incurãdo negotio diligens, pacificus quoque fuit ingressus suus, quod in salutatione manifestũ fuit. Mirabilis fuit denunciatio eius, virginem filium dei concepturam & parituram. Non ignarus ille fuit mysteriorũ dei. siquidem etiam modũ quo fiat illud, Mariæ reuelauit. Ad extremum iam nuncio suo fidem facit, dum exemplo comprobat, dicens, Ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa filium suum in cõcepit in senectute sua, Id vt verùm esse doceret,

Psal. 109.
Rom. 1.
Cant. 2.
Glossa.
Ambros.

addit tempus, mensem sextum cōmememorans illi, quę iam latebat omnibus grauidata & prægnans. Quod non ita intelliges, quasi Maria de verbis angeli addubitante, voluerit ideo Gabriel huiusmodi exemplis fidem eius confirmare, quando illa ne minimum quidē aliquādo diffidit de mysteriis dei: sed eo factum est, vt ille Mariam magis exhilararet ex gaudio cognatæ, & vt illa præcursoris filij sui natiuitatem ab angelo, non ab homine addisceret primum. deinde ne virgo à deo electa, quasi ignara haberetur mysteriorum dei: insuper vt doceret eam imminere iam tempus nasciturí Messiæ, cuius pręcursor ante sex menses iā fuerat cōceptus.

Luca 1. ¶ Sic ergo ait, Ecce Elizabeth cognata tua. Quomodo cognatæ fuerint, scriptura non exprimit. hinc mirantur nonnulli, quomodo fieri potuerit vt fuerint cognatæ, quū Maria ex tribu Iuda extiterit, Elezabeth de tribu Leui nata sit. siquidem filia fuit Aaronis, vt Lucas testatur. fuit autē hic

Nu. vlt. mos Iudæorum, vt vnius tribus personę cōtraherent matrimonium, sicut præceptū est à domino, Omnes viri ducent vxores de tribu & cognitione sua, & cunctę fœminæ de eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permanet in familiis. Respōdetur, quia prohibitio hæc eo facta est, ne bona cōmutarentur. illi autem de tribu Leui immobilia bona nulla habuerunt, ideo ad eos lex hæc non pertinuit, maxime vero poterant contrahere matrimonium cum tribu Iuda. id

Beda. adeo confirmat Beda quum ait, In Exodo scriptum est, Ac-

Num. 6. cepit Aaron vxorē Elizabeth filiā Aminadab, sororē Naazon, quæ peperit ei Nadab & Abiud & Eleazar. Ecce &

2. Par. 22. ante edictum legis superna prouisione sacerdotalem regali iunctam fuisse progeniem. Sic deinceps Iosabeth filia regis Ioram nupsi pōtifici Ioiadæ. neque id ita factū est immerito, imò quia Christus futur9 erat rex & sacerdos verus, quo nomine in vtraq; hac tribu & progenie vnctionis seu chrismatis remansit vsus. Nō sunt quidem hæc quæ in hūc modum retulit Beda, inepta dicta, sed tamen nō satis declarāt, quāta fuerit inter Mariā & Elizabeth cognatio. Reperio in

Cyrillus. antiquioribus, Cyrillum in cōcilio Ephesino dixisse patribus, Emerentiā habuisse duas filias Annam & Esmeriā, atq; hanc quidē matrem fuisse ipsius Elizabeth, Annā autem Mariæ. sic cōstaret, Mariā & Elizabetham duarum fuisse sororum filias, atque ita sentit ecclesia Hierosolymitana. (vide etiam

etiam in Vigerio.) Ecce mensis hic sextus, inquit Gabriel, eius, quæ vocatur sterilis, quoniã non est impossibile apud deum omne verbũ,(omne quod non includit contradictionem in fieri.) Omne siquidé potest deus, in cuius potentia obedientiali omnis est creatura. sic ait angelus, Aut éstne quicquã deo difficile? & Hieremias, Nõ erit, inquit, tibi difficile omne verbum, qui facis misericordiam in milibus. sic Psaltes ait, Omnia quæcũque voluit fecit. 5 Quum auté iam Maria à principio salutationis perturbata fuisset, rursusque animã recepisset, rogassetque quomodo futurũ esset illud mysteriũ tantum, iam tandé voluntaté suam omnem contradit & offert, inquiens, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundũ verbum tuum. quæ verba magno ardore ponderat sanctus Bernardus in hunc modũ, Quid differs ô Maria vltro consentire in hoc opus tantũ támque admirabile, vbi expectant omniũ hominũ animæ, ipsique in limbo patres per tui ventris fructum liberari? Cõsensum tuum præstolantur & angelorum chori, vt eorum ruina tuo partu restauretur. Deus & ipse pater voluntaté tuam desiderat, vt sibi desponseris. Hoc & filius cupit, vt eius mater efficiaris, ipseq; sub tuo materno pectore conquiescat. Idem spiritus sanctus petit, quatenus diuina sua operatione Christo corp⁹ sanctissimũ admirabiliter ex tuis purissimis sanguinibus cõformet. ¶ Expectamus & nos domina verbũ miserationis, quos miserabiliter premit sententia dãnationis. In tuo breui respõso sumus reficiendi, vt ad vitam reuocemur. Hoc supplicat à te pia virgo flebilis Adam cum misera sobole, exul de paradiso. Hoc Abraham. hoc Dauid, hoc cæteri flagitant sancti patres scilicet tui, qui & ipsi habitant in regione vmbræ mortis. Hoc totus mũdus tuis genubus prouolutus expectat, da virgo respõsum festinanter, & celeriter propitiũ. O domina respõde verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & superi. Ipse quoque rex & dominus tantũ desiderat responsionis assensum. ¶ Tandem ergo consensit, & id quidem humiliter, breuiter, modeste, planéque obedienter. (extende hæc vt placet nam ex hoc solo dicto facies duos sermones, nos properamus ad finem.) Ecce ancilla domini. Statim postquã verba hæc eloquuta est Maria, eodem momento corpus Christi à spiritu sancto formatum est, suísque membris totum cõstitit. Benedicta quoque eius anima

Vigerius.
Gene.19.
Hier.32.
Psal.113.
Bernard.

eodem momento à deo creata corporíque est infusa, & sic verbum dei æternum simul vtrunque illud sibi vniuit, assumpsitq́ue in vnitate diuinæ personæ, & sic verbum dei tunc caro factum est. ¶ O quanta mysteria operatus est deus ad vnicum Mariæ cōsensum, ideoq́ue puerum illa nō vt aliæ mulieres, tamdiu in vtero gestauit antequam vitalis esset, sed à principio puer Iesus perfecte viuus membrísque singulis fuit perfectissime formatus. Quamobrem Hieremias in spiritu præuidens mysteriū hoc tantum, in hæc verba prorupit, dicens, Nouum faciet dominus super terram, mulier circundabit virum vtero gremij sui. Ecce paruulum Iesum virum vocat, eo quòd à principio omnibus membris integre sit formatus, quodq́ue notat omnia vsu suæ rationis non minus quam si annos 30. haberet. statim enim impletū est in eo illud Pauli, quod in eo omnes sint thesauri sapientiæ & scientiæ dei reconditi. & istud quod Ioannes ait, datus est ei spiritus non ad mensuram. Et quanuis festum illud conceptionis actiuæ, Mariæ dicatur, tamen multo magis nomine incarnationis Christi appellandum esset. Tu itaque quum audis ad salutationem angelicam pulsari, nō tantum recole gaudium Mariæ ex illa salutatione profectum, sed & Christo gratias age pro gloriosa sua incarnatione. ¶ Iamiam paratus eram cantare receptui, & ecce succurrit mihi in mentem blasphemia impudens & impia neochristianorum circa pulsum ad salutationem illam, qui & pari malitia abrogarunt cantica beatæ virginis, Salue regina, & Regina cœli, propria tantum temeritate & citra omnem rationē. Vbi mirari satis nō possum quasdam vrbes, quę cum insignis habeant sapientiæ viros, non tamen vident, quam ineptas nihilque concludentes rationes præ se ferant eorum prædicatores huius abrogationis, Verùm hoc argumentum euidens est, eos in proprio fastu & proposito excæcatos esse, aduersus ecclesiam catholicam. ¶ In istarum rationū numero hæc quoque prætexi solet, quod in istis canticis regina dicatur Maria, quæ seipsam domini ancillam tantummodo profitetur. Quis obsecro tam cæcus est, vt non videat quam nihil cōcludat hæc ratio? Maria magnæ humilitatis exemplo semet humilem profitetur ancillam, nō debet ergo à nobis appellari regina. ¶ Ioannes seipsum negat & Eliam & prophetam esse, imò indignum asserit qui domino soluat corrigiam

Hiere. 31. *Colos. 2.* *Ioan. 3.* *Ioan. 1.*

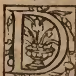
giam calceamenti. Iniquè igitur fecisse dominum censendū est, qui affirmat eum Eliam & plusquam prophetā esse, imo non surrexisse inter natos mulierum sanctiorem illo? Similiter Paulus se abortiuum, minimum apostolorum, & indignum vocat qui dicatur apostolus. Num itaque nos peccabimus, principem apostolorum eum subinde dictitātes? An male in hoc fecerit Christus, quod eum vas appellauit electionis, eo ꝙ nomen suum portet coram gentibus, regibus & filiis Israël? Nec abhorret quod simili casu Bethsabea se ancillam Dauidis vocauit, inquiens, Nónne tu domine mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ per dominum deum tuum, &c. Aut ideóne regina non fuerit, quod semet appellauit ancillam? nónne ei Salomon thronum erexit suo proximum ad dextram? Consimilibus exemplis tota vndiq; scriptura plenissima est. Ecce enim quando Hieremias dixit ad dñm, A a a domine, nescio loqui, quia puer ego sum dixit rursus ad eum dominus, Noli dicere quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis. Pudeat te ô Christiane miserrime, nolle honorare te virginem Mariā. Erubescat homo infœlix qui non vult nominare reginam, quam rex regum non dedignatur dicere matrem. Aut nónne quæ regem habet filium, regina est & dici meretur, atque adeo debet? Nūquid non ei dixit angelus de filio suo quod regnabit in domo Iacob in æternum, quod regni eius non sit futurus finis? Dic age homo temerarie & responde, plus ne sit quod eam nos homines peccatores salutamus reginam, an quod eam salutauit angelus dei gratia plenam & in mulieribus benedictā: aut etiam hoc plus illo sit, quod etiam tu cogeris, nolis velis matrem eam confiteri dei, atqui negare hoc non potestis, etiamsi disrumpamini, nisi impium non ducatur, vos cum Nestorio consorte hostes Mariæ dici & esse. Accedit quod vos (neochristianos cōpello, gigantes istos, qui parata in cœlos irruptione, sanctos omnes, ipsam gloriosissimam virginem Mariam, & mirum si non ipsum Christum, deturbare inde conati sunt) inficias ituros non puto, quin credatis eam super choros angelorum eleuatam. Nos itaque dilectissimi in Christo, Mariam collaudemus cum angelis, cum Elizabetha, cum vniuersa ecclesia catholica, vna tum voce tum pietate ingeminantes subinde ei salutationem illam angelicam dicentes, Aue gratia plena, dominus tecum, &c.

Matt. 11. *1. Cor. 15.* *Act. 9.* *3. Re. 1.* *Hiere. 1.* *Luca 1.*

HOMILIA QVINTA.

Natus ex Maria virgine & homo factus est, ex symbolo. Vel, Exordium nostræ redemptionis deuote recolamus & exultemus, dicentes, Gloria tibi domine, ex cantico ecclesiastico, &c.

Formula exordiendi Eckio familiaris.

OMINVS noster Iesus Christus, per meritũ suæ sanctissimæ incarnationis, & per immensum gloriosæ matris suæ Mariæ gaudiũ, quod illa ex angelica salutatione & virtute altissimi hodierna die concepit, super omnia omnium hominum gaudia in terris, dignetur nobis diuinam suam cõferre benedictionem & pacem, deinde omne quod conducibile nobis est ad salutem mentis & corporis, quatenus transacto calamitosæ vitæ huius curriculo, consequi possimus æternæ gaudia vitæ. Hoc quisquis ardenter desiderat, ex animi sui desiderio dicat, Amen. ¶ Verba principio statim huius homiliæ vobis proposita, sanctæ sunt matris ecclesiæ, quibus illa filios & alumnos suos ad hodiernæ festiuitatis veneratioñe exhortatur, & sic habent, Exordium nostræ redemptionis deuote recolamus, &c. ¶ Simul atque

Ephes. 2. dilectissimi in Christo, Adam primus ille parens omnium nostrum per peccatũ suum simul cum paradiso & cœlo gratiam ipsam dei & dona omnia nõ pro se tantum amisit, sed & pro posteris suis, qui iam omnibus dei donis destituti miserrimæ viuebant, pro filiis dei nati filij iræ, locúmque tunc

Rom. 3. 8. habebat illud alterum Pauli, Omnes peccauimus & egemus gloria dei: quia sicut per vnum hominẽ intrauit peccatum in mundum, & per peccatũ mors ita & mors intrauit in omnes, quoniã peccauerunt omnes: hinc igitur cœlum clausum omnibus erat, quia quantũcunque sanctus quis erat, tamen

Gene. 6. oportebat eum descendere in limbum. sic Noe descendit il-

11. 22. 13. luc, qui tamen iustus & perfectus extitit in generationibus suis, & cõuersatus est cũ deo. Abrahã quoque, qui tam gratus fuit deo, vt promitteret ei quod in semine suo benedicerentur omnes gentes, & quod semen suum futurũ esset sicut puluis terrę & stellę cœli. Cuiq; dixit dominus deus, Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã maledicẽtibus tibi.

Exod. 33. Moyses vir fuit mitissimus, qui & facie ad faciẽ cum domino loquutus est, sicut solet amicus cũ altero. Dauid adeo deo charus fuit & gratus, vt ille se inuenisse eũ diceret hominẽ secundũ cor suũ. Nullus tamẽ horum in cœlũ venire potuit

plus

plus quinque milibus annorum, donec domino deo cōplacuit sanctissima virgo, ex qua filius suus humanam assumeret carnem. Qui & ipse noluit communi omnium peccatorum lege nasci, sed modo quodam inconsueto, inaudito & supereminenti, sicut illum sanctum sanctorū probe decuit. Namq; ille pro patre operationē habuit spiritus sancti, pro matre virginem pudicissimam, pro semine immaculatas virginei sanguinis guttulas. Quumq; reliqui homines in peccatis concepti etiam nascātur, hic vnus sine omni peccato, plenus gratia, etiā ex matre gratia & virtutibus plena nasci voluit. Incarnatio hæc, hodierno confecta est die, gaudeant igitur Christiani omnes vt qui maxime, quando & Maria ineffabile gaudium inde retulit, ex salutatione quam ei angelus ex sanctissimę trinitatis consilio denunciauit. in qua & ipsa multis modis collaudata est, adeo vt merito iam abhominatio Euæ & maledictio abolita credatur. talia quoq; recolit hodie sancta mater ecclesia, in singulis septem horis canonicis, repetens illud nobile canticum, Hæc est dies, quam fecit dominus, hodie dominus affectionem populi sui respexit, & redemptionem misit, hodie mortem quam fœmina intulit, fœmina fugauit. hodie deus homo factus, id quod erat permansit, & quod non erat assumpsit. Ergo exordium nostræ redemptionis deuote recolamus & exultemus, dicētes, Gloria tibi domine, Quæ & fuere exordij nostri verba prima vnde omnia illa nostra promanat oratio. atqui de iis vt valeamus nos plura dicere, & vos cū fructu audire, petamus gratiam à domino: quæ vti facilius conferatur, interueniente pro nobis beatissima virgine dei genitrice Maria, ipsam salutatione angelica salutate, qua eā hodie salutauit archāgelus Gabriel, dicite toto mētis affectu, Aue gratia plena, &c. *Damas.*

Euangelium Luc. I. vt supra.

HOMILIA SEQVITVR DE DIGNITATE ET EMINENTIA GLORIOSAE huius festiuitatis.

SOLENNE hoc & illustre festum, quatuor in se præcipua & maxima continet, qua gratia cuiq; pio Christiano præ cæteris magis & diligētius est obseruandum. Quanuis enim appellationem habet à virgine Maria desumptam, cuius etiam reuera festiuitas hæc magna & inclyta est, tamen peculiariter

festum Christi & totius humanæ naturę cõtinet, Primò nãque omnium verbum dei patris æternum, hodie caro factũ est. Deinde humana natura super omnes exaltata est choros angelorum, dum in vnitate personæ vnita est filio dei.

3 Ad hæc hodie cœpit redemptio generis humani, vnde festum hoc aliorum omnium fundamentum existit, quoniã omnia Mariæ virginis festa vilescunt, si non sit hodie mater filij dei effecta. Magna sunt festa Christi, prę sertim dies sanctus dominicæ resurrectionis, qui dierum totius anni omnium longe sanctissimus est, sicuti infra dicturi sumus. quod si tamen non esset ille hodie homo factus, nullũ haberemus aliorum festorum, non festum illud solenne natiuitatis, nõ circuncisionis, non resurrectionis, non ascensionis, Deinde, si non ipsum haberemus, nouæ huius legis euangelicę latorem, nec apostolos haberemus, nec martyres, qui morté pro Christi fide constanter sustinuerunt. reliquum est ergo, festum hoc aliorum omnium fundamentum esse.

4 Postremò non minimum est quod illud in se festũ continet, immẽsa virginis matris dignitas & exaltatio, quoniam ea hodie mater dei est facta. Et quãuis antea sanctificata fuerat & præseruata in vtero matris, ita vt eam hodie angelus dixerit gratia plenam, non paulò tamen magis adhuc hodie est sanctificata, vberioremq́; gratiam recepit quã habuerat antea. Quid quod tantũ hodie gaudium infusum est in animam eius, quando ipsam impleuit spiritus sanctus, & virtus obumbrabit altissimi, vt superet illud omnia gaudia mũdi? Et si quis vnquam homo purus in hac vita diuinam essentiã clare aspexit, sane credendum est, illud etiam communicatũ esse Mariæ iuxta illam elegantem theoricam siue regulam Bernardi, Quicquid aliis etiam minimis est concessum, Mariæ vtique non fuit negatum. Sunt autem qui putent Paulũ & Ioseph in hac vita diuinam essentiam vidisse, quo modo idem hoc negari poterit de beatissima virgine Maria, creatura vtique nobilissima & ab æterno electa, vt esset mater & genitrix filij dei. 2 Ex iis quatuor primo loco dicturi sumus circa hanc solénitaté, quoad ipsam virginé Mariã pertinet, interimq́ue nihil dicemus de Mariæ sanctimonia, quæ multis veteris testaméti figuris nõ semel est designata, in arca Noe, in rubo qué vidit Moyses, in virga Aaronis, in vellere Gedeonis, in porta Ezechielis, in fonte signato & similibus

Augu. ad Paulinã de vidẽdo deũ, & in diabol. ad Oros. q. 83.

libus. Quum itaque definitum esset in sanctæ trinitatis con silio, vt redimeretur genus humanum, eiq; officio designata Maria, ex qua filius dei humanam naturam, carnem simul susciperet & sanguinem, nuncium illud Gabrieli demãdatũ est, hoc est, vidit ille in diuinæ essentiæ speculo, sibi faciendum hoc esse. Et sine dubio quia ex supremo angelorũ choro fuit, plurimi cum comitati sunt angeli, quod inde colligunt doctores, quoniã si in natiuitate filij dei magna apparuit cœlestis exercitus multitudo, quid vetat quur nõ & illud factum sit in eius incarnatione? ¶ Expendentes apparitionem angeli huius doctores, dicunt eũ sæpius in terris visum esse, primum Danieli, cui incarnationem Christi reuelauit per figuram petræ abscisse à monte sine manibus. petra siquidem Christus est, qui sine virili semine ex Maria cõceptus & natus est. 2 Apparuit etiam Gabriel Zachariæ, dum ei natiuitatẽ Ioannis annunciauit, prædicens præiturũ eum Christo in spiritu & virtute Eliæ. 3 Hodie quoque visus est Mariæ, eidemq; Christi incarnationem reuelauit. *Luc.1.* *Dan. 2.* *Luc.1.* *Mat.1.*

4 Apparuit & Ioseph volẽti dimittere Mariam, dixitq;, Ioseph fili Dauid, ne timeas Mariam accipere in coniugem tuam. quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. *Luc.2.*

5 Pastoribus apparuit vigilantibus noctu super gregem, natumque iam Christum eis annunciauit, & proculdubio ipse etiam natiuitati Christi interfuit. 6 Tribus magis quoque visus, monuit eos ne reuerterentur ad Herodem. *Mat.2.*

7 Apparuit in somnis Ioseph, & dixit ei, Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in AEgyptum.

8 Rursus, iubens eum cum puero & matre reuerti, mortuo iam Herode. 9 Eidem denuo apparuit, quando præcepit vt nõ in Iudæam, sed in Galilæam proficisceretur reuersus. 10 Idem ille Gabriel visus est die sancto paschæ virgini Mariæ, sine dubio sic eam loquutus, Regina cœli lætare, quia quem meruisti portare, resurrexit sicut dixit.

11 Deinde apparuit & mulieribus ad sepulchro. plane omnim sunt qui illum Gabrielem fuisse autumant.

12 Apparuit quoque apostolis post ipsam domini ascensionem. An autem idem ille apparuerit domino in monte Oliueti, ex multis colligi potest argumentis & Gabrielem eum fuisse, sicut in passione Christi dictum est. Insuper & plures adhuc apparitiones ei tribuunt doctores, vt Abrahę. *Marc.16.* *Luc. 24.* *Act.1.*

Iacob, Ioachim & Annæ, quibus nos hic superſedemus.

3 Sic itaque Gabriel mandatū exequuturus diuinū, ſuſcepto corpore, viſibilis ad Mariam venit, & ita vocaliter cum ea loquutus eſt, (neque enim intellectualis tantum iſta fuit loqutio) vt voce eius corporaliter audires, factumq́ue id eſt à condito mundo anno 5199. quanuis Iudæi computant 3760. Aduentum ſuum cur tandiu diſtulerit dominus, alibi diximus. Contigit autem hoc 25. die Martij qui menſis in hoc placuit deo, quoniam communi doctorum noſtrorū & mathematicorum ſententia eodem menſe conditus eſt mundus, ſole exiſtente in Ariete. ideoq́ue dominus dixit Hebræis, Menſis hic principium erit menſium, vobiſq́ue adeo

Exod.12. primus menſis erit in anno. Eodem menſe populus ex AE-

Exo. 14. gyptiaca captiuitate liberatus eſt, tranſiuitq́ue per mare rubrum. Decuit ergo & illo menſe Chriſtū incarnari, qui totum genus humanum ex tenebris AEgyptiis liberatum, traduceret per mare rubrum ſanguinis ſui & mortis: quoniam in Martio renouantur omnia, tunc germina cun-

Iere.31. cta virent. eodemq́ue modo Chriſtus renouaturus omnia, imo & deus nouum facturus in eo, opus illud cœpit in Martio. (hæc omnia ſecundum communem ſenſum, quia Hebræi tenent mundum eſſe creatum in Septembri, & omnes arbores plenas fructibus hinc in hunc vſque diem celebrant feſtum noui anni concurrenter ad noſtrum quartum decimum diem Septembris. & appellant feſtum illud Ros haſcana, id eſt, caput anni. Vide Picum, ſi placet.) Neq; diuerſum eſt iis, quod ideo dominus agnum eodem menſe manducari præcepit. Iudæi quoque feſtiuitates ſuas omnes à menſe, Niſan, hoc eſt, Martio computarunt. ¶ Quo ad diem, controuerſia nulla eſt, factum hoc eſſe die 25. Martij. quod ideo contigiſſe creditur, quoniam eodem dominus etiam cœlum & terram, angelicamq́ue naturam creauit: ſicq́ue vno hoc hodierno die & conditus eſt mundus, & deus homo factus. quanuis hic feria ſexta fuerit, cuiuſmodi die Adã conditus, lapſus & paradiſo eſt eiectus. Videat hic pro ſuo quiſq; captu, quomodo ſumma ſapientia probe omnia ordinauit, & ordinate digeſſerit. Nota obiter nūc, calculãti occurrit, quod B fuerit litera dominicalis, & cyclus ſolaris decem', quia in trigeſimoquarto anno ſequenti iterum fuit dies 25. Martij feria ſexta, in qua Chriſtus paſſus eſt, & tunc

fuit

fuit cyclus solaris 16. In omnibus istis magna diuersitas est. Strabi tamen & Haymonis sententiæ preferuntur. Occurrit interim iam ad manus Beda libro de natura rerum, capit. 46. vbi ex Dionysio Abbate Romano & quodam Victorio concludit indictionem 4. fuisse, aureum numerũ 2. epactas 11. &c. ¶ Habito igitur anno (nam de Hebræis non ita laboremus, qui etiam inter se sunt diuersi, quia & Iosephus, Leui per Gershom, Kimhi & alij mire variãt) credimus Christum incarnatum anno mundi conditi 5199. ita computat Beda & Orosius. Isidorus deficit in tribus annis. scimus mẽsem quia Martium, & cognoscimus diem f. 26. Verùm ibi adhuc subest quæstio, qua diei hora factum id sit. Id quia in sacris literis expressum non est, quisque pro suo arbitrio & iudicio citra fidei offensionem potest proponere. Quidam nanque moti Sapientis dicto, putant media nocte id perfectum esse. Ita enim Sapiens ait, Quum quietum silentiũ cõtineret omnia, & nox in medio cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exiliens de cœlo, à regalibus sedibus venit. Sunt alij qui factum credunt hora tertiarum, quæ hora diei tertia est. ea Adam ex humo rubra à deo creatus est, eadem lex Moysi data est, eadẽ spiritus sanctus in linguis igneis venit ad discipulos. Adhuc quidam volunt Gabrielẽ venisse ad Mariã cõpletorij tempore, quoniã post reliqua luminaria sol sero tãdẽ vesperi creatus sit. quo tempore & sol iustitiæ sit incarnatus ex virgine, sed hæc omnia nullis sunt scripturarũ authoritatibus suffulta. Quod si autem nos cõsideremus ecclesiæ consuetudinẽ, qua mane & vesperi pulsari solet ad salutationem angelicam, colligere poterimus facilè, quur illud à primis ecclesiæ authorib⁹ ad nos vsq; peruenerit, super iis quidã doctores sentẽtiã huiusmodi firmant Gabrielem multo pluribus verbis officiũ nuncij sui superegisse, quam à Luca sit descriptum, quoniam peculiare fuerit euangelistis omnibus breuissime cõplecti singula, & ea substantialia tantũ. Putant ergo angelũ ad Mariã vesperi venisse, eamq; salutasse. quũ esset vespertinæ orationi intenta, deinde sic angelum cũ ea noctẽ absumpsisse totam sanctis & cœlestibus colloquiis vsq; in mediam noctẽ, quãdo tandẽ illa consensit in incarnationem Christi, & adhuc quod reliquũ erat tẽporis, consumpsisse mutua mysteriorũ dei collatiõe vsq; ad exortũ diei, quo tẽpore demũ abscesit

Sapi. 18.
Exo. 19.
Act. 2.
Augusti.
Frãciscus Maronis.

Gabriel ab ea. hinc aiunt illi pulsari salutationé angelicam vesperi, quod tunc venit angelus ad Mariam: mane autem, quia tũc recessit ab ea. Quod horum trium factum est, scit ipsa quę Christũ genuit mater, & nouit ille quem nil latet, deus optimus maximus. Quomodo auté Maria fuerit vera mater Christi, & quid fecerit ad natiuitaté Christi, quidq; requiratur ad hoc vt aliqua fiat mater, remitto me ad doctores. non enim videtur esse pro plebe, maximè corã iuuenibus nõ ædificat. 4 Nihil hic sumimus nobis dicendũ de humanæ naturæ sublimatiõe, quoniã ea res manifesto opere patet in ascẽsione Christi, & assumptiõe Mariæ. satis hic sit interim scire, quod per incarnationé Christi humana natura capax facta est gloriæ in vita æterna per singulos angelorũ choros, imo Christus & Maria super omnes illorum choros sunt exaltati, quodq́ue piè credendũ est, S. Ioannes supremum iam angelorũ locum cõsequutus est, vnde Lucifer exciderat: estq́ue ille iam nõ tantum omnibus natis mulierum, sed & cunctis angelis superior. Hinc putant quidã doctores parem esse Ioseph, de quo nũc nõ laboramus, sed de incarnatione Christi dicere pergemus. Filius itaque dei verbũ æternum humanã naturam, corpus & animã, carné, sanguinem, & ossa suscepit, non ex fœmineo semine, sicut alia proles ex ipso coagulatur in ipso matris vtero, sed ex castis & sanctissimis Mariæ sanguinibus, neque ex quolibet sanguine, sed ex sanguine cordis Mariæ. Vnde etiam prouenit, quod Christus subtilissimę fuerit complectionis, naturæ omniũ tum tenerrimæ tum nobilissimæ, cuiusmodi nullus vnquam homo in terram peruenerat, vt recte de eo dixerit Dauid, Speciosus forma præ filiis hominũ. Omittimus quomodo aliqui doctores meditãtur vnam particulã transfusam esse in Euam, & ex Eua successiue vsq; in Mariam, & quod ex illa portiuncula, spiritus sancti virtute formatũ & organizatũ fuerit corpus Christi. Vbi ergo corpus ita formatũ fuit omnibus mẽbris, eodem momento etiam anima creata simul & infusa est, statimq́; à filio dei assumpta, pari cooperatione triũ sanctissimarum personarum, quanuis ex iis vna tantum, scilicet filius, humanã suscepit naturã. Eius rei similitudiné hanc proponunt doctores, siquando virgines tres vnam ex eis induãt, tres quidé illæ simul in vestienda vna laborant, & tamen vna tantũ vestitur. Ita hic in proposito,

Thom. Bonauen. Richardus Hales.

Mat. 11.

Damas.

posito, quanuis tres personæ omnes operatæ sunt incarnationem, solus tamē filius homo factus, carnem illam susceperit, Neq; omnino dissimilis hæc cōparatio est etiā sacris literis, siquidē & Paulus incarnationem habitū vocat, quum ait, Hic quū in forma dei esset, nō rapinā arbitratus est esse se æqualem deo, sed exinaniuit seipsum, formā serui accipiēs, habitu inuētus, vt homo. Et quidē similitudo illa paulo remotior, verū interim vnio illa diuinę humanæque naturæ, in vna persona vsq; adeo omnē nostrum superat intellectū, vt nō liceat nobis eum cōprehendere, nec aliquam sufficientem huius rei similitudinem in terris ostēdere. Iacobus alia similitudine vsus, cōparauit implātationi vel insitioni, dicens, Cum omni mansuetudine suscipite insitum verbum. Sicut enim truncus ipse per se cōsistit, cui de nouo virgultum inseritur, neq; vel à seipso consistit vel viuit, nisi vitale nutrimentū ex trunci aut stipitis radice attrahat: ita humana in Christo natura, per se persona nō est, sed in persona diuina est, cui & insita est, vnde & omnis in eam vitalitas permanet. Hæc sunt qualescunq; tandem directiones intelligētiæ nostrę, quoniā altissima illa vnio admiranda magis est quam intelligenda, vt & canit ecclesia. O admirabile commercium creator generis humani animatū corpus sumens, de virgine nasci dignatus est, & procedens homo sine semine, largitus est nobis suam deitatem. Hieronymus in epistola ad Paulam & Eustochiū, sic ait, Quod natura nō habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens nō capit humana, pauet cœlū, stupet terra, creatura omnis etiam cœlestis miratur, hoc totum est quod per Gabrielē Mariæ diuinitus nunciatur, & per Christū adimpletur. Augustinus quoque, In rebus, inquit, per tempus ortis, illa summa gratia est, vt deus homo, & homo fieret deus. Et illa sancta vnione prouenit, quod naturæ proprietates suas in verbali saltem attributione non in rerum permixtione cōmunicant, in hunc modum, Humanitas Christi ex virgine nata est, eadem in AEgyptum fugit, capta, illusa, flagellata crucifixa, adextremum mortua est. similiter dicimus filiū dei ex virgine natum, captum, crucifixum, mortuum, non quidem secundum suam naturam diuinam, sed humanam. Vicissim quum dicimus Christum hominem condidisse mundum, nos saluare, omnia gubernare, omnipotentem esse, hæc non quo ad

Philip. 2.

Iacobi 1.

Hieron.

August. lib. 13. de tri. ca. 19.

humanam sunt accipienda naturam.(fit autem communicatio idiomatum in concretis, non in abstractis, secundum totum, nō secundum partes, in affirmatiuis, non in negatiuis, &c. Vide Aliacen. q. vnica tertij.) Eius rei similitudinem à remotis in nobismetipsis sumere possumus. Homo, dicere solemus, rationalis est & intellectualis, id ex parte animæ tantum verum est: homo beari potest, & hoc tantum quo ad animam. Rursus, si dixero, Homo materialis est mortalis, procerus, niger & insalubris, hæc corpori tantum conueniunt. Ecce quęlibet hominis pars proprietates suas habet, communicans eas cum toto homine, quod etiam aliquo modo hic fieri solet. ¶ Ad extremum videat & recogitet hic omnis Christianus immensam dei gratiam & misericordiam, in hoc quod ipse dei filius tantum se humiliauit & exinaniuit, vt pro redemptione nostra non horruerit virginis vterū, carnem assumpturus ab illa, hodieque inceperit mereri, & thesaurum ecclesiæ colligere. Quotiescunque ergo huius mysterij mentio in ecclesia, omnes procidere debēt ad genua sua, vt cum canitur illud in symbolo, Et homo factus est, atque in euangelio Ioannis, Verbum caro factum est. Gaude & lætare fidelis anima, quoniam hodie tua omniumque hominum salus incepit, hodie pax inter deum & hominem firmata est, inter angelos & nos, quæ tandem die natiuitatis Christi per angelos promulgata est, quum cantarent, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Glorificate itaq; dominum deum, laudate & virginem sanctisimā Mariā, quæ cum mater facta sit, virgo permansit, creatura suum peperit creatorem, filia parentem, quam ideo vt suam reginam omnes perpetuo concelebrant angeli. Deus optimus maximus nobis in hac vita gratiam conferre dignetur, quatenus exacta hac transitoria vita laudare eam posimus nos quoque cum sanctis angelis in æterna patria. Id adeo tu præstare dignare Christe Iesu, qui es benedictus in secula, Amen.

Lucæ 2.

DIE RESVRRECTIONIS DOMINI.

Alleluia. vel הללויה
In resurrectione tua Christe cœlum & terra lætantur, Alleluia.

Rece-

ECEPTISSIMA fuit omnibus retro seculis apud priscos consuetudo, vt si quando rex aut princeps aliquis ex hostibus subactis victoriam retulisset, domum reuerteretur eo apparatu & magnificentia triumphans, vt ipse sublimi curru insidens albis veheretur equis, omnísq; populus ferias, quas repentinas vocabant, agerent, laudem exclamātes victoriæ principis. magnificis quoq; titulis eū excipiebāt, victorē triumphatorē exclamantes, hostiū subactorē, assertorē, patremq; patriæ, iustū, piū, clementē, &c. Sed quis vnquā triūphum & victoriā meruit ampliorē, quā ipse Christus Iesus dominus noster, qui vexillo crucis aduersus draconē immanissimum pugnauit diabolū, ipsumq; deuicit, mortem æternam eripuit, limbum confregit, vectes & vincula disrupit, vinctos patres illos iustos quos ille annis 5200. collegerat, liberauit, secumque tanquam diuitem rapinā & opima spolia hostibus eripuit, victorque potentissimus triumphauit in curru felicitatis æternæ, qui rotas habuit quatuor, quatuor donorum, quibus gloriosum Christi corpus clarificatum est? Ideoque canit ecclesia per vniuersum mundum,

Salue festa dies, toto venerabilis æuo,
Qua deus infernum fregit, & astra tenet.

Imo cœlum & terra gaudiū magnū cōceperunt ex golriosa Christi resurrectione. Inde ecclesia filios suos exhortatur ad laudē dei, vtens porro semper in omnibus cāticis nobili illo verbo Alleluia, laudate deū. Haleluia enim hoc sonat, quia haleluia laudate significat, Ziuui à verbo הלל & יה est vnum de nominibus diuinis, designans deum & dominum, cuius meminit S. Dionysius in libro de eccle. hierarchia, ca. de sanctificatione charismatis. Vos itaque omnes hic congregati, gaudete & lætamini hoc die sanctissimo, gaudete inquam in resurrectione Christi, Alleluia, &c.

Euangelium Marci 16. Illud require parte secunda in principio.

RIA in hoc p̄senti sermone nobis sunt peragēda, auxiliāte dei gratia. Primo oīm, differēdū de iis q̄ gloriosam Christi resurrectionē p̄cesserūt, puta q̄uo ille descēderit ad inferos: deinde, de gloria simul & tēpore resurrectionis: postremo de variis tū apparitionibus tū gestis, quę hodierno die cōtigerūt. Et p̄nci-

pio quidem constat, hunc certum esse fidei nostræ articulū, Descendit ad inferos, hoc est, in limbum. Articulum hunc cōmuniter credunt constituisse Thomam apostolū, simulq; testimonium dedisse resurrectioni Christi, quoniā vnus ille est articulus perpetuo filo contextus, qui habet, Descendit ad inferos, resurrexit à mortuis. Gloriosa enim & benedicta anima Christi, die parasceues per mortē à corpore dissoluta, re vera & essentialiter descēdit in limbū, liberare & eripere inde patres. Sicq; impleuit propheticū illud, Penetrabo omnes partes inferiores terræ. Nā etsi diabolus quoque mortē Christi expectabat, vt habet Glossa quædā super Danielē, tamen ille spe & expectatione sua omni frustratus est, ideoque ad eius confusionem & consolationem patrū, illis singularem gratiam exhibiturus, descendit Christus in anima sua ad inferos, neq; suspicandum est eam descendisse solā, sed cum magno comitatu angelum etiā præcurrentiū, & in limbo pulsantiū cum hac voce, Attollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales, quia introibit rex gloriæ: illi autē exterriti, vix per tremorem eloqui valētes, dixerunt, Quis est iste rex gloriæ? Pulchre hîc contēplantur sancti patres, angelos planè limbū totum circumulasse, Multū gauisos de animarum quas in hac vita custodierant liberatione. vnde & responderunt illis, Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio, hic est ille rex gloriæ. sicq; potenter angeli expugnatum iam limbum ingressi, expulerunt inde dæmones, tanquam præualidi serui & ministri Christi. ¶ Quantum aūt hic exterriti sunt spirit⁹ maligni, tantū vicissim gauisi sunt patres. siquidem iam gaudiū angelorū exaudierant iubilantiū & cantantium, radium quoq; & fulgorem aduentantis Christi conspexerant, quo respicies dixit propheta, Habitātibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis. In huius itaq; fulgidi luminis intuitu, admirabundi omnes dixerunt adinuicem, Ecce redemptor noster venit. Eccum Messiam, quem tot annorum milibus expectauimus, profecto is est, iam aduenit. Appropinquante deinde illo, omnes prociderunt in genua sua. (eo modo quo spiritus competunt gestus hominum.) id repræsentans ecclesia, celebrant processionem solennem cum iubilo decantans, Cū rex gloriæ Christus, infernum debellaturus intraret, & chorus angelicus ante faciem

Eccl.24. *Psal.23.* *Esaia 9.* *Ecclesia.*

ciem

ciem eius portas principũ tolli præciperet, sanctorũ populus qui tenebatur in morte captiuus, voce lachrymabili clamauerat, Aduenisti desiderabilia, quē expectabam⁹ in tenebris, vt educeres hac noctevinculatos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta, tu factus es spes desperatis, magna cōsolatio in tormētis, Alleluia. Hinc ergo magna cũ lætitia exultātes iubilant, vnde & impletum est illud Zachariæ dictum de Christo, illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Quid multa? gaudiũ illud sanctorũ patrũ satis exprimere nemo potest, quando coram viderunt Christũ, animā eius sanctissimā, nobilissimā, planeq; super benedictam. *Luc. 1.* 2 Quatuor sunt inferni partes, sicut in sacris literis manifeste exprimũtur. Est enim infernus damnatorũ in pœnis, & illuc dominus nō peruenit. Est alia pars eorũ, quæ tantũ habent pœnam damni, vbi detinentur paruuli iam nō baptizati, olim in lege nō circũcisi, & gētiles fatui. Superior inferni locus ipse est limb⁹ patrũ, de quo & iā diximus, & plura postea dicturi sumus. His accedit purgatoriũ, in quo detentæ animæ, non tantũ visione carēt & aspectu dei, sed aliquid insuper patiũtur ꝑpter peccata, de quibus hic pœnitentiā quidē, sed tamen nō sufficientem satisfactionem habuerũt. Hic ergo pie credendum est, Christum nō tantum ad limbũ patrum descendisse, sed & in ipsum purgatoriũ, quod tũc totũ euacuauit, ita vt qui multis adhuc annis debebāt in purgatorio pati, sint tibi ꝑ Christum liberati. (ideo referunt aliqui in tenebris, ad limbũ patrum: & vmbrā mortis, ad purgatorium.) Atque hoc facile crediderim voluisse Gregoriũ in hodierna homilia, quando *Grego.* locum tractat Oseæ, Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero *Oseæ 13.* inferne, quum ait, Id quod occidimus, agimus vt penitus nō sit. ex eo autē quod mordemus, partē abstrahimus partēmq; relinquimus. quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit: quia vero ex inferno partē abstulit (scilicet in purgatorio) & partē reliquit (damnatorũ) non occidit funditus, sed momordit infernum. Purgatoriũ quidem permāsit, sed qui in eo fuerant, liberati sunt per Christum. Sicque vult Gregorius, quod domin⁹ eos quos ex fide & operibus suos esse cognouit, etiā ex inferni claustris eripuerit, eo quòd Christus dixerit, Quum exaltatus fuero, o- *Ioan. 12.* mnia traham ad meipsum. hoc ergo fecit, quando nullum

electorum suorũ reliquit in inferno. Atqui illi qui in purgatorio sunt, sunt electi omnes & in gratia dei, sequitur ergo, eos quoque exemptos & liberatos esse cum Christo.

¶ Cõfirmari hoc potest etiam corporali exemplo. videmus enim apparatũ & magnificentiã regum, vbicũque ingrediũtur cum comitatu suo, quomodo & ꝓfugi, & ij qui expulsi erant ob facinora sua, calcaribus & equis inhærentes accurrant. præterea siquando ad coronationẽ veniant, carceres & ergastula soluunt, res omnes inde liberãtes. Quũ ergo Christus dominus sit omniũ longe mitissimus, idémq; ditissimus simul & potentissimus, quur non ipse ea sit misericordia in triumpho suo, vt amicos & electos suos liberet vinctos? Et tamen hoc quidã firmare nitũtur per verba Petri, quũ ait in primo sermone suo, quod suscitauerit deus Christũ à morte, solutis doloribus inferni. nõ suspicandũ est autẽ de Christo, deũ in persona sua soluisse dolores, quoniã à morte quã semel passus est, amplius nihil mali sustinuit Christus, quoniam cõsummatũ iam erat. itelligendũ itaque hoc illi volunt esse de dolore infernali eorũ qui fuerãt in purgatorio. Vide iuniores, qui omnes cõmuniter hoc tenent. Marsilius quęst. 13. tertij, Thomas de Argentina, Prulifer, Vorrilon, Lõdulpus, &c. Hos tibi cito, nõ vt eorũ nitor authoritate, sed vt eis visis, & scripturis ꝑ eos adductis, melius valeas iudicare.

Act. 2. *Concertatio.* *Stap.*

3 Videmus etiam ex illo, quomodo quotidianus ille fidei nostræ articulus sit intelligẽdus, Descendit ad inferos. (Ecce numerum pluratiuũ, vt non vnum, sed plures inferos indicet, scilicet limbi & purgatorij, ad quos Christus descenderit) ita nimirum, quod ille non tantum in limbum, sinum ipsum Abrahæ, sed & in purgatoriũ descendit, vbi fuerunt dolores inferni. Et quid vetat quin dicam fuisse illam peculiarem Christi gloriam & magnificentiæ suæ commendationem? Atque hic video subscribere ipsum Augustinum in epistola ad Euodium, vbi post multa ad longum inducta, eo declinat, quod in sinu Abrahæ nõ fuerint aliqui dolores inferni, ac proinde ob eum locũ tantum dici nõ posse Christum descendisse ad inferos, solutis doloribus inferni, sed quia quosdã ex diuina sua misericordia liberauit, declinãdo pœnas eorum, cuius rei manifesta extant testimonia, vbi inferni & dolorũ eius sit mentio. Nulla, inquit ille, causa occurrit, quur illo credatur venisse saluator, nisi vt ab eius doloribus

Epist. 99.

loribus saluos faceret, quod non fecit iis qui erant in sinu Abrahæ, expectantes in secura requie, quando tandem edu cerentur in gaudia beatorũ. Vide tu epistolam, pulchra est enim & grauis. Eo potest hæc quoque ratio adduci, quoniã Christus ad latronem dixit, Hodie mecum eris in paradiso. Quærit ergo Augustinus Euodiũ, Si fuisset latro cũ Christo quoad corpus, in sepulchro ipsius eum oportere fuisse. Sin quo ad animam, nõne fuit apud inferos? Cõmunis autẽ est doctorum sensus & intellectus, Christum in cruce paradisum intellexisse illum spiritualem, scilicet aspectum essentiæ diuinæ, sicut statim dicturi sumus. (quãuis subtilis & acutus posset tueri, proprie etiam de paradiso terrestri, sed prætereo, non sumus hic vt disputemus) At hinc tale colligunt argumentũ, latro hic multa mala in vita sua operatus est, vnde facile in eo aliquid fuit quod opus habebat purgatione, de quo hic per eum satisfactum nõ erat. Et tamen illo non attento, promisit ei Christus paradisum, ideoq; licet in paradiso fuerit, & in eum debuerit venire, Christus eũ inde liberauit. Ad hęc si obiiceres pœnã & culpam remittere potuisse, aut etiam remisisse Christum huic latroni, sicut illi mulieri adulteræ fecit, rursus ex me audires amplius quiddam, Si misericors fuit dominus in cruce pendens, quanto magis iam à resurrectione triumphans, quoniã sic argumentatur & Ambrosius, Si passionis humilitas tantum præstitit cõfitenti resurrectionis gloria quantum tribuit deprecanti? Largior enim ad præstandum solet esse, sicut ipsi scitis, læta victoria quam addicta captiuitas. Aut si paradisum promeruit latro, quãto magis Christianus veniam deprecãs & misericordiam? Possumus ergo hæc ita ad paradisum referre, quod eum euacuauerit Christus, ad incrementum gaudij & gloriæ tam sanctæ diei. 4 Audiuimus Christũ ita descendisse ad inferos, quod benedicta eius anima ad patres venerit in limbũ, & animas miseras in purgatorio detentas. Verum inde nondũ constat, quamdiu Christus in inferno permãserit, quoniã ab hora nona diei parasceues qua mortuus est, aliquot neque paucæ sunt horæ vsque ad tẽpus resurrectionis eius. Sic ergo respondent cõmuniter doctores quoniam anima Christi non diu in purgatorio permanserit, sed statim liberatis animabus, duxerit eas ad reliquas in limbo detentas. Quoniam is tunc ordo quoque erat, quod si quis

Ambros.

homo decedebat in gratia dei, habens tamen adhuc in conſcientia ſua aliquid pœnale, anima eius primũ veniebat in purgatoriũ, vbi ſimul atq; ſatisfecerat, liberata inde procedebat ad limbũ. Quia autem ordinate ſit quicquid à deo ſit,
Rom. 13. Chriſtus quoque ordinem hunc nõ inuertit. quanuis etiam triumphi ſui glorioſam victoriã minus decuiſſet diu in purgatorio remorari, ipſumq́ue ſic paſſum electos ſuos præſente ſe diutius ibi pati dolores. Quandiu autem anima Chriſti
Richar. *Thom.* fuerit in limbo (neque enim hic curo quoſdã doctores, qui arbitrantur eam mãſiſſe vſque ad inſtans reſurrectionis, innitentes cuidã dicto Auguſtini in libro de fide ad Petrum. quia autẽ ille locus apparet mihi ambiguus & propoſitum non probare, ideo remitto illa ad ſcholas) quando nõ habet quæſtio expreſſam in ſacris literis diſſolutionem, neque nos funditus poſſumus aliquod tempus definire: ſatíſq; eſt, ſimpliciter credere Chriſtum deſcendiſſe ad inferos. quamdiu autem ibi remanſerit, relinquamus ei, qui ipſe deſcendit, & ſuæ diuinæ omni ſcientiæ. ¶ Sine tamen temeritate piè contemplantur doctores, Chriſtum ſimul atque tradito in manus patris ſpiritu mortuus ſit, deſcendiſſe in limbum, eoq́ue occupato, tantum manſiſſe cum patribus, cõmemoraſſe eis quæ & quãta paſſus ſit pro vniuerſo genere humano, atque quomodo oportuerit eũ pati, & ſic intrare in gloriã ſuam,
Luc. 14. non multo aliter quã cum duobus diſcipulis in Emaus euntibus declarauit ſcripturas. Id ita aiunt feciſſe eum vſque in mediam noctẽ diei paraſceues, & tũc miniſterio angelorum limbum totum deſtruxiſſe & cõfregiſſe: patres autem ex eo loco ſecũ adduxiſſe in paradiſum terreſtrẽ, vbi ſuſtẽtarit eos
Zacha. 9. diebus 41, vſque in diem aſcẽſionis, quo aſcendit in cœlum, iuxta dictum prophetæ, In ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua. In reliquis hoc quoque ſciendũ eſt, quoniã vbi primũ anima Chriſti in paradiſum & limbũ peruenit, ibi ſtatim fuerunt illi ſaluati, diuinam cõtemplantes eſſentiã, qui paradiſus ſpiritualis erat,
Luc. 23. quem intellexiſſe putant Chriſtum in cruce, quãdo eum latroni promiſit. Hinc eccleſia in ſabbato reſumit cantus angelicos, ſcilicet Gloria in excelſis, Alleluia, Sanctus, &c. ꝓtenta tamen ſemper intentione ad noctẽ reſurrectionis, vt benedictio Gregoriana cerei Paſchalis explanat. Quod autem quanuis beati non peruenerint in cœlum qui verus eſt beatorum

beatorum locus, in promptu ratio est, quoniã non decebat quecunque hominem priorem Christo ascendere in cœlũ, quare expectarũt eum qui illos secum adduxit, sicut præuidit in spiritu Dauid, dicens, Ascendens Christus in altũ, captiuã duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Explicato igitur gaudio patrum in limbo, nunc proxime de magna lætitia hominũ & exultatione dicturi sumus angelorum, &c. *Psal. 67.* *Ephes. 4.*

HOMILIA SECVNDA.

Hæc est dies quam fecit dominus: exultemus & lætemur in ea. *Psalmo 117.*

DVBIVM nemini est, charissimi, deum opti. max. qui vniuersum mundum, qui cœlum & terram, angelos, homines ipsumque tempus creauit, omnes etiam creasse dies, sed tamen ipsi inter se dies æquales non sunt, nõ quidem ritu & errore gentilium, quem reiicit Paulus, sed tum diuina institutione, tum ecclesiastica ordinatione. siquidẽ maximus nunc error est inter neochristianos, contendentes æquales esse omnes dies, nec alterum alteri præferendũ. inde haberent illi cõtinua bacchanalia, cum tamen iam olim veteri prouerbio receptum sit, nõ semper esse Panathenaica. longe aliter iam inde ab origine mundi obseruatum est, vbi in ipso statim primordio creationis, cũ 6. diebus opus suum cõsummasset domin9, tandẽ cõquieuit die septimo, illúmq; sanctificauit deinceps quoq; à Iudæis festa quædã præcepit obseruari, ex quibus adhuc aliqua sibi retinuit ecclesia, quãuis diuersa de causa, alia demisit, & pro iis rursus alia euangelicæ legi cõformiora substituit. Ne vero longius euagemur discedendo à themate proposito, etsi inquam dies festa multi fuerint annis 5233. hunc tamen paschalem diem præ cæteris omnibus elegit, tum angelis in cœlis, tum hominib9 in terra, patribúsq; ex limbo iam in paradisum adductis ad æterna gaudia. De hac siquidem die in spiritu prædixit Dauid, inquiens, Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Et sic iam inde à primo Adam omnes dies peccati fuerant, imò potius atra quædam & caliginosa nox mortis & ærũnæ, omnes homines inuoluens caligine sua, ita vt totũ illud tẽpus ad Adã nox merito queat dici, qua mortalis homo ad tenebras vrgebatur inferorũ, vel in limbũ, vel in purgatoriũ vel etiã in ipsum detrusus infernũ damnato- *Colo. 1.* *Genes. 2.* *Exo. 25.* *Psal. 117.*

rum. Verùm noctis huius finé fecit dies illa gloriosa resurre
ctionis Christi, cũ qua simul vita cœpit æterna, quando ha-
sancta nocte Christus resurrexit. Vnde S. Gregorius sancti-
tatem huius diei tãtopere admiratus, ait de hac nocte. (rece
pit hoc ecclesia in benedictione cerei, vsus est prius etiã Ge
lasius papa) Exultet iam angelica turba cœlorum, exultent
diuina mysteria, & pro tanti regis victoria, tuba insonet sa-
lutaris. Gaudeat & tellus tantis irradiata fulgoribus, & ęter
ni regis splendore illustrata, totius orbis intelligat se amisis
se caliginem. lætetur & mater ecclesia, tanti luminis adorna
ta fulgoribus, & magnis populorum vocibus hæc aula resul
tet. Quapropter astantibus vobis fratres charissimi, ad tam
miram huius luminis claritatem, vna mecum quæso omni-
potentis dei misericordiã inuocate. Hæc nox est, in qua de-
structis vinculis mortis. Christus ab inferis victor ascendit.
Gene. 2. ¶ Quia ergo Christus hoc die resurrexit, ideo eum præ cæ
Exo. 20. teris sanctificauit. quamobrem & dies appellatur dominica:
quod hæc sit illa dies multo priuilegio donata, in quam anti
quum illud sabbatum legis est translatum, vt iam nos am-
plius non sabbatum, sed dominicum diem festũ peragamus,
Apoc. 1. quod iam olim temporibus cœpit apostolorum, vtique nõ
sine spiritus sancti instinctu. vnde & Ioãnes eius meminit,
fuisse inquiens se in spiritu in die dominico. Quando igi-
tur, qui integram adhuc sectaris Christi fidé, quæreris, quur
diem dominicum, nõ sabbatũ festum colas & obserues, re-
sponde habere te hoc ab ecclesia catholica, cui idem à spiri-
tu sancto est reuelatũ & inspiratum. neque id immerito, ob
immensum gaudiũ Christi resurgentis, quomodo & Esaias
in spiritu præuidit fore vt sit sabbatum ex sabbato, siquidẽ
diem hũc resurrectione sua sanctificauit dominus, ideoque
dominicum dici voluit. ¶ Hinc promanauit illa ecclesię cõ
suetudo, vt per octo hos dies continue in sacris precibus &
diuinis officiis versus hic decantetur ex psalmis, Hæc dies
quã fecit dominus, deinde quoq; per totum annũ, psalmus
ille singulis diebus dominicis totus cãtari siue orari solet in
ecclesia in ecclesiis bene ordinatis. Vnde recte Greg. in ho
Homi. 22. dierna homilia sic dicit, Hanc recte nobilitatem, solennita-
tem nobilitatis dicamus, quia solennitates cęteras antecedit,
sicut enim in sacro eloquio sancta sanctorum vel cãtica can
ticorum pro sui magnitudine dicuntur, ita hęc festiuitas re-
cte

ĉte dici poteſt ſolennitas ſolennitatum. Caue itaque tibi fidelis anima, ne aliquod hoc tam ſancto die peccatum incurras, quoniam ob peccati circunſtantiam grauius fit etiã peccatum ipſum, ſicque peccatum quod hodie quis perpetrat, grauius eſt quam quocunque totius anni die. Sed neq; ex ſola reſurrectione Chriſti quanuis glorioſa, magnificiẽtia colligitur huius diei, verum & eo, quod hæc futura ſit dies domini magna, dies perpetua, quę noctem non habebit, dies felicitatis æternæ. Sicut ergo dies hæc prima fuit, qua dominus creauit cœlum & terram, angelos & luminaria, ita poſt diem illum nouiſsimum ſol ſtabit, neq; mouebitur amplius ſed erit dies perſeuerans, immotus vltra & continuus, perpetuo duraturus. Dies ille dominicus erit, octauus dies ſanctorum, ſemper manſurus. In eius rei argumentum non ſolemus veſperas exordiri more aliarũ horarũ per hos octo dies, vt in aliis dieb⁹ hoc verſu ex pſalmis deſumpto, Deus in adiutoriũ meũ intende, ſed cũ Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, eo modo quo officiũ miſſæ inchoatur. (illud enim olim hoc modo incipiebat à Kyrie eleiſon, vſq; ad tempora Cęleſtini Papæ, à ſancto Petro, qui introitum conſtituit.) non debent ergo hodie presbyteri incipere veſperas cũ verſu illo, Veſpertina oratio aſcẽdat ad te domine. quoniam dies illa domini nec veſperã habitura eſt, neq; noctẽ. vnde & Dauid inquit, Ordinatione tua perſeuerant dies. Atq; ſic dies illa dies ſancta eſt, quã fecit dominus, de qua gauiſi ſunt ipſi angelorũ chori, eo quod cœleſtis Hieruſalẽ reędificari cœpta iam eſſet, numeruſq; ciuium plurimũ augeretur. Gaudeamus itaque & lætemur, cum gaudio concinentes illud, *Gene. 1.* *Pſal. 118.*

Salue feſta dies, Surrexit Chriſtus hodie, &c.

¶ Hæc eſt dies quam fecit dominus, exultetis itaq; & lætemini Chriſtiani omnes, quoniam hanc nox atra & caliginoſa præceſsit. Nox enim antea fuit angelis, qui tot milib⁹ annorum hoſpitẽ nullum ſuſceperant in cœlum, quũ iam rurſus quotidie aliquid numero accedat, vnde ruinæ eorũ impleantur. lætus ergo & alacer deſcẽdit angelus de cœlo inſtar fulguris, reuoluit lapidẽ ab oſtio monumẽti, & ſedit ſuper eũ. Erat quoquę aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimentum eius ſicut nix, præ cuius timore exterriti ſunt cuſtodes. Nox inſuper fuit patribus, qui tot milib⁹ annorũ vincti, detenti erãt in limbo. iis nimirũ læta fuit hæc dies, quãdo cum *Matt. 28.*

benedicta anima Christi ascenderunt ad monumentum, viderunt quomodo dominus gloriæ gloriosam animã suã sancto corpori rursus vniuit, fecitque illud resurgere ornatum dotib⁹ fœlicitudinis & beatitudinis ęternę. Multa magnaq; nox fuit virgini matri & apostolis, vere nox mœroris, lachrymarum & fletus, cõpassionis & perturbationis. & Maria quidem dulcissimum filiũ amiserat, apostoli autem optimum maximum prçceptorem & dominum deseruerant, omnesq; alij Christiani, qui spem in dominũ reposuerant, ij omnes spe simul & consolatione destituti erant, nox iis omnibus atra fuit. Nox & Iosepho fuit ab Armathia sicut euãgelium Nazareorũ ostẽdit, quẽ ideo Iudæi captiuum tenebant. Christus autem hodierna die rursus liberauit nõ sine magno gaudio. Similiter & de Nicodemo res habet, eo q́d Iosephum in sepeliendo Christo adiuuerat. sed his omnib⁹ Christus diẽ hunc attulit lætitiæ simul & salutis. Vt iã non illi tantũ sed Christiani oẽs merito debeant exultare deũq; rogare, vt nobis diem lętum & æternum concedat, qui perpetuo duraturus, finem non habebit in æterna patria.

2 Nunc tandem ad festiuitatis huius historiam perueniamus, dicturi quænam hodierna die contigerint insigniora. Vbi primum meditetur fidelis anima, quãtum gaudiorũ benedicta anima Christi hodie sit assequuta. hæc enim dies illa est, in qua Christus magna lętitia exultauit, gauisusq; est, vnde & nos omnes capiti nostro Christo cõgaudere debeamus. Id adeo vt funditus intelligatur, scire vos conuenit, benedictam animã Christi ab initio suæ creationis in ipso die annunciationis Mariæ, beatam fuisse, atque aspexisse iam tũ essentiam diuinam, eamq; summe dilexisse. (habuit visionẽ & fruitionẽ essentiæ diuinæ) beati porro tria habẽt in beatitudine sua. visionem essentiæ dei, fruitionem eiusdem, & quæ inde sequitur, immẽsam delectationem cũ summo gaudio. Tertium hoc anima Christi annis 33. non habuit, sed eo vltro ipse priuauit. in hoc tantũ, vt humanos posset pati defectus, ipsamq; sustineret mortem ob redemptionem generis humani. (volo dicere, Anima Christi fuit beata in instãti creationis suæ. quũq; tria sint in beatitudine, visio, fruitio, & delectatio consequens, delectatione hac miraculose caruit anima Christi, vt sustineret miserias humanas, passionem, crucem & mortem. Maximas igitur gratias agamus Christo

Christo, qui vt nos beatos efficeret, tot annis caruit delecta tione & gaudio beatitudinis suæ.) Post ipsam vero Christi morté, vnita iam rursus anima corpori, visio essentiæ diuinæ summæq; delectationis, gaudium immensum cum maxima delectatione infudit, quæ sane delectatio & ab anima permanauit in corpus inde quoq; glorificatum, quatuorq; dotibus beatitudinis largissime donatum, puta subtilitate, celeritate impassibilitate & incorruptibilitate. Hinc igitur dominus immenso cũ gaudio potenter & gloriose propria sua virtute & imperiò à morte triũphans resurrexit, adeo vt in obsequium eius angeli etiã concusserint terram, quæ tũc tremuit, demisso angelo cœlitus instar fulguris. Communi enim doctorum sententia (quia Hieronymus existimat resurrectionem Christi factam media nocte, ac cõmunior sententia est, post medium noctis tandé resurrexisse eũ.) Christus media nocte patribus reuelauit se resurrecturũ in corpore, quumque plurimas secũ animas ab inferis reduxisset, multis etiam hanc gratiam nunc contulit, vt resumpto corpore secum resurgerent, iuxta illud quod ait Matthęus, monumentis apertis multa corpora sanctorum resurrexisse, & venisse in ciuitatem sanctam, ibique apparuisse multis. *Matt.27.*

3 Vnde sequitur articuli fidei nostræ intellectus, quando profitemur Christum tertia die resurrexisse à mortuis, non quod triduum totum Christus fuerit mortuus, sed quia cõmuni scripturarum more partem sæpe totius appellatione significamus. Mortuus ergo dominus in die parasceues, eodem & sepultus est, totoque sabbato decubuit in sepulchro deinde post medium noctis versus auroram dominicæ diei resurrexit. Vide August. libr. 4. de ciui. dei, cap. 6. Et quia ante sabbatum totum aliquot horis diei parasceues similiter & diei dominici dominus iacuit in sepulchro, dicit scriptura eum tertia die resurrexisse. Quod autem fuerint illarum horarum, quando etiam hic doctores variant, aliis ponentibus 36. aliis 40. id totum diuinæ relinquamus omni sciétię. Qui super iis tribus singula vellet deuotius cõtemplari, haberet plurima quibus pium animum suum exerceret. si ergo quis voluerit plura videre, videat Stapul. de triduo mortis Christi, & quæ catholici contra eũ scripserunt, quia non est bonum coram plebe, recepta fidei nostrę mysteria in dubium vocare, quod ille & imprudenter & impie fecit in

Synochoche. *Augusti.* *Stapulen.*

quibusdam. Hoc etiam antea de se futurū prædixerat Christus discipulis suis, inquiens, Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ per prophetas scripta sunt de filio hominis, quoniam occident eum, & die tertia resurget. Atque illi dies sunt perpetua memoria digni in ecclesia semper habiti, & ex omnibus alij tres electi, qui præ cæteris haberentur illustriores. feria 6. enim deus creauit hominem, eadem & lapsus emeruit mortem. rursus in illa die Christus morte sua hominem demortuum, à mortuis faucibus eripuit & liberauit. Die autē sabbati requieuit dominus in creatione mundi, cum iam conditis omnibus opus suæ creationis consummasset. Ita & Christus sabbato conquieuit in sepulchro, absoluto iam redemptionis mysterio. Deinceps gloriosa hac die dominica, sicut dominus prima creationis suæ die cœlum condidit & terram, ita Christus post resurrectionem suam nouus apparuit homo & immortalis, dominus cœli & terræ, triumphator mortis.

Luc. 18. *Dies memorabilis.* *Gen. 3.* *Gen. 2.* *Gen. 1.*

4 Neq; vero tria hæc sine magno mysterio in hunc modum sunt diuinitus præuisa, quoniā feria sexta diē primum significat innocentię, qui non fuit integer, partim tamē fuit in paradiso trāsactus, sed Adā disrupit eum. eo quod nō toto die permansit in illo. Dies alter, dies gratiæ est, per sabbatum repræsentatus, hic nimirū totus extitit, quoniā & præcedentem habuit noctē peccati originalis, & subsequentem actualis peccati. Dies totius gloriæ est, quem dies paschalis significauit. is perpetuus ille dies est, quē nulla noctis subsequentis caligo obscurare poterit, quoniā Christus quum in eo resurrexerit à mortuis, semel amplius non moritur. Vnde hac nocte, vt ait Beda, temporum mutatus est ordo, siquidem ante Christi resurrectionē dies supputabātur ab aurora, licet festa in priori vespera incepissent: nunc autem dies à media nocte vna in aliā connumeramus Aug. inquit, Primus homo cecidit à luce, & dies creationis in noctem peccati, quemadmodū prima dies à luce inchoata in noctē desiit, sicut Moyses dicit, factū est vespere & mane dies vnus. Nūc autem ab ipsa Christi resurrectione, incipiendū est à nocte diem versus, hoc est, à peccato Adæ ad redemptionē Christi. ideoq; & dies iste magnū illum diem domini, quē nulla nox intercipiet, designat. Sed hic vnū adhuc occurrit, quod prætereundū non est, quādo ex Matthęo supra diximus angelum

Rom. 8. *Beda.* *Li. 1. super Gen. c. 17.* *Gen. 1.* *Matt. 28.*

gelum descendisse de cœlo,& reuoluisse lapidē, intelligendum nō est,quasi Christus aliter resurrexisse nō potuisset: quoniā firmiter illud nobis est credendum,propria virtute eum etiā clauso resurrexisse sepulchro,qui deinceps occlusis foribus ingressus est ad discipulos, & antea natus fuerat non reseratis virginei vteri claustris.Sed vt ad angelum redeamus, si quis solerter omniū cōsideret euangelistarū scripta,videbit nullū eorum commemorasse,quomodo tādem resurrexerit Christus,sed tantū multa vbique sit mētio angelorum,qui apparuerint mulieribus, quādo vacuum inuenerant sepulchrū.Angelus igitur ille qui legitur lapidem ab ostio reuoluisse,credendus est tandē post Christi resurrectionē apparuisse.quod ex multis certis colligitur argumentis:quoniā si Christus propria virtute ascendit in cœlum,iuxta illud Psal.Exaltare domine in virtute tua: quur non & eadē sua virtute resurrexerit? Aut quid magni adeo fecisset Paulus,quod Iesum Christū & virtutē resurrectionis eius cognouerit?Præterea,si adeo præpotens fuit ille,vt confregerit portas inferorū, vnde & ibidē potens ideo,fortis,dominus virtutū & rex gloriæ appellatus est, quis credat indiguisse eum angelo qui lapidem amoueret ab ostio, quum tamen nihil resistat potestati illius, qui verbo vnico montē monti imponere potest?Credendum igitur est, dominum prius resurrexisse,quam aurora refulserit,idq; propria sua virtute. deinde illi in obsequium, nobis & mulieribus in exemplum doctrinæ,similiter & custodibus sepulchri,descendit angelus de cœlo,apparuit circa monumentum,vsque ad terrorem custodum, reuoluit, inde lapidem ab ostio monumenti,seditque super illum, vt sic mulieribus præter ingressus in monumentum, sicut clare euangelica narrat historia,post hæc ministerio angelorū terra tota tremuit.& sicut illa in passiōe Christi, quasi & ipsa cōpatiens cōcussa est,ita iā rursus in resurrectione cōditoris sui velut in lætitiæ signū cōtremuit. Audi & euigila peccator, Si sic terra tremuit, quum dominus ad veniā suorū resurget: quomodo contremiscet,quum noxiorū omnium turba resurget ad pœnam? Gaudete itaque dilectissimi in hac sacra die & exultate,quoniam diē hanc fecit dominus. Clamemus omnes in spiritu cum Psalmista, quum diem illam præuideret,dicente,O domine saluū me fac,ô domine be-

Beda. *Psal.20.* *1.Cor.1.* *Philip.3.* *Psal.23.* *Mar.16.* *Bernar.* *Seueri.* *Psal.117.*

ne profperare, benedictus qui venit in nomine domini. Id itaque prestare digneris triumphator potentißime Christe Iesu, qui es benedictus deus in æuum, Amen.

HOMILIA TERTIA.

Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, &c. Apocaly. 5.

Ioan.1. *Esaie 52.* *1. Pet.2.*

OMINVS noster Iesus Christus, vt agnus innocens occisus est, quoniam ipse agnus ille erat qui tollit peccata mundi, vt agnus innocens ad occisionem ductus est, nec aperuit os suum, & quum maledicebatur, non comminabatur. Verùm enimuero etsi vt agnus mortuus sit, tamen vt leo generosus & validus præpotenter resurrexit: leo animal vtique est animosum, forte, magnanimum, præclarum, generosum & victoriæ appetentißimum est. Quum itaque Christus fortitudinem & potentiã suam omnẽ in resurrectione declararit in limbo inferorum, in cœlo & terra, recte eũ leonem vocauit Ioannes in spiritu de tribu Iuda. quo nomine sanctus Marcus facie leonina efformatur, quod præ cæteris euangelistis resurrectionẽ Christi grauiter adeo descripserit, cuius etiam euangeliũ hodie vsurpari in missa ab ecclesia institutũ est. Hic est ergo ille leo de tribu Iuda, quẽ ipse etiam patriarcha Iacob in spiritu præuidens, dixit, Catulus leonis Iuda. Merito quoq; gaudere debent hodie Christia-

Gen.49. nis omnes vna cũ Christo, qui triũphator hodie instar leonis deuicta morte resurrexit, infernumque subegit. ipsum laudemus & glorificemus omnes, læto pectore cantantes,

Salue festa dies. vel, Surrexit Christus hodie.

Vicit inquã leo de tribu Iuda, radix Dauid. Quando semel in mentionem leonis incidimus, operæpretiũ fuerit, super ea re nõnihil quoq; dicere, & id quã breuißime, deinde ad gesta huius diei progrediemur. Merito aũt Christus leo dicitur de tribu Iuda, & ille victor, quoniã Christ⁹ hodie Iudæos, diabolum, mortem, omnesq; mundi huius calamitates deuicit. Iudæos quidẽ superauit, qui antea in cruce pendentem suspenso naso calũniabãtur, dicentes, Si tu es Christus, descende de cruce. Ecce, quod multo maius est, ille iam hodie victa morte, clauso resurrexit sepulchro. Blasphemi antea Iudæi clamitabant, Confidit in deum, liberet eũ nunc si vult, dixit enim se filium dei esse. Ecce hodie liberauit eum

Psal.3. deus: iuxta id quod ipse prædixit per os Dauid, Ego dormi-

ui & soporatus sum, & exurrexi, quia dominus suscepit me. Diabolum quoq; deuicit & debellauit, eo quod limbũ ipsius cõfregit, purgatorium euacuauit, multã magnamque eius potestatem in mundo diminuit, sicut prædixerat, Iam princeps huius mundi eiicietur foras. Quæ etiam causa est, quur iã non tot sint in mũdo obsessi & dęmoniaci, quot ante Christum natum fuerũt, deinde quur idololatria & vniuersus dæmonum cultus, qui tunc in mundo frequentissimus erat, pro magna parte abolitus sit. Deinde mortẽ quoque subegit dominus, dum ad vitam ipse resurrexerit, nosq; simul omnes certos fecit resurrectionis nostræ, dicẽte Paulo, Si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Ad extremũ dolores etiam & omnes mundi huius miserias superauit, in quibus adhuc nos misselli continuis aduersitatibus & calamitatibus perpetuis pressi iactamur subinde & excruciamur. Quæ mala omnia Christ⁹ in passione sua deuicit, omnesque post eum sancti per gratiam suam iu ta illud Ioannis, Absterget deus omnem lachrymã ab oculis sanctorũ, & iam amplius non erit neq; luctus neq, clamor, sed nec vllus dolor, quoniam priora transierũt, &c. ¶ Extende illa quatuor, & habebis bonum sermonẽ. Circa victoria in Iudęos, induc vigiles territos, Iudæos iam expulsos, vagos per totũ mũdum, sine rege, sine principe, seruos Christianorũ, semper timidos, & spretos, &c. Circa victoriam diaboli, induc quæ supra de purgatorio, de limbo patrum dicta sunt. Item quomodo sit ligatus, sicut vidit Ioannes in spiritu, Et vidi angelum descẽdẽtem de cœlo, habentem clauẽ abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehẽdit draconẽ serpentem antiquum, qui est diabolus & sathanas, & ligauit eum per annos milles, & misit eum in abyssum, & clausit & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummarẽtur mille anni, Circa victoriam mortis, dic de potentia & modo resurrectionis, vt supra. Circa victoriam autem doloris, dic de gaudio huius diei, & quomodo apparuit discipulis, & dixit., Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Sic habebis egregium sermonem. Vt semel finem apponeremus, studiose illa resecauimus. 2 Adhuc penitius inuestigant doctores rationes, quur Christus in sacris literis leoni compararetur. Id quanuis illi multis longissimo prosequantur, nos tamen paucis absoluemus, quo-

Ioan. 12.

1. Cor. 15.

Apoc. 21.

niam præcipue cõditionẽ hãc leo habet, quum primũ leæna pepererit, & leunculi pro mortuis humi iaceãt, die tertio stare solet super eos leo, & rugit, sicque illi vitam recipiunt. Nónne ad eundẽ modum & Christus postquã tribus diebus conquieuit in sepuchro, tandem voce dei patris resuscitatus, à morte surrexit: iuxta illud, Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, quia dominus suscepit me? 2 Ad hæc apertis, leo dormire solet oculis, ita & Christus triduũ totum dormiuit quidem in sepulchro, sed tamẽ vigilauit in limbo & purgatorio, vt facilè sic dicere potuerit illud, Ego dormio, & cor meum vigilat. 3 Insuper leo dum à venatore fugatur, vestigia sua propria cauda delens, ne conspiciantur, perturbat & obnubilat. Ita Christus diuinitatẽ suã occultauit, ne eam diaboli & Iudæi cognoscerent. Atque eodem modo per longũ decurrendo inducere potes de eius fortitudine, & quam sit intrepidus, neminẽ metuens: iuxta illud, Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum. Præterea ita ille animalium omniũ rex est, vt nullum audeat ipsum excitare, dicente Balaam, Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna quam suscitare nullus audebit. Sic nemo vel ausus est vel potuit excitare Christum. Nisi pater illius. Samson per modum ænigmatis proposuit, quidnã hoc esset, De comedente exiuit cibus, & de forti dulcedo. cibus ille, mel: & fortis, leo erat. quid enim vel melle dulcius, vel leone fortius? Et de nostro quoque leone Christo exiuit cibus vitæ æternæ, mel doctrinæ salutaris: iuxta illud Dauidis, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel & & fauum ori meo. Gaudete itaque & lætari merito possumus atq; adeo debemus, quoniam hodie leo noster vicit de tribu Iuda. Vnum tamen nobis à Christo postulemus, profusisque precibus deprecemur, ne ab eius rugitu horreamus tremuli, quoniam alias ea est leonis natura, vt ad eius rugitum feræ omnes cõtremiscant, occultent sese & aufugiant. Sic quoq; leo noster rugiet in die nouissimo, ita vt cœlum pariter & terra cõtremiscãt: iuxta illud propheticũ, Leo rugiet, & quis nõ timebit? O domine Iesu Christe, ne nos exterreas in die nouissimo, per gaudium gloriosæ tuæ resurrectionis, Amen. 3 Nunc tãdem ad huius diei gesta perueniamus, illud quoq; breuiter expedituri. Simul atq; gloriosa & benedicta anima Christi summo gaudio & lętitia affecta

Psal.3. *Can.5.* *Prou.39.* *Nu. 24.* *Iud.14.* *Psal.119.* *Amos.3.*

affecta est ex suscepto corpore, ornata iã dotibus beatitudinis, primũ omniũ apparuit Christ⁹ domin⁹ noster matri suę Mariæ, quoniã nullus vnquã in terra fili⁹ matrẽ suã amauit ardentius quã Christus Mariã. apparitionis huius modũ pij patres sic cõtemplantur, ꝙ Maria sepulto iã corpore Christi in die parasceues, reuersa sit dolentissima ad crucẽ, eamq; adorarit, siquidẽ ibi recẽs adhuc viuus ille Christi sanguis apparebat. Deinde vt erat resurrectiõis Christi certissima, abdidit se in cõclaui, meditatura mysteria dei, creationẽ hominis peccatũ & lapsum eius, qui iã paradiso exultabat miser, diluuiũ, promissionẽ patriarchis factã & prophetis. Cõtẽplabatur insuper hic, quomodo ipsa cõcepisset Christũ, peperisset, educasset, cum eo in AEgyptum fugisset: deinde quomodo ille captus, passus, crucifixus, mortuus esset & sepultus, impletis ita circa hæc scripturis omnib⁹. Hæc & huiusmodi plura alia sanctissima virgo toto animo affect⁹ meditabatur, expectãs gloriosam Christi resurrectionẽ, vtiq; non caruit etiã hic cõsolatore suo Gabriele, qui eã cõfortarit. Postquã ergo Christus resurrexit, statim suæ matri apparuit, veneruntq; ante eũ angeli ad illã, salutãtes ipsam & dicentes, Regina cœli lætare, quia quẽ meruisti portare, resurrexit sicut dixit. Ibi deinde per immensum aëra vectus Christus, aduenit instar radiãtis solis fulgidus, & sine dubio eã dulcissime salutauit, & cõsolatus est, quod iã luct⁹ & dolores eius finẽ haberẽt. Vicissim Maria in genua procubuit, ipsumq; adorauit, gratias ei agẽs pro generis humani redẽptione. Reuelauit etiã illi dominus ibi, quomodo in solatiũ fideliũ aliquãdiu adhuc deberet permanere in terris, & tũc ipse eã ad se sine mortis doloribus esset suscepturus in cœlum, ad æternæ gaudia vitæ. Meditãtur hic doctores etiam, quomodo patres vna cũ Christo aduenerint, visuri Mariã, quam filius dei elegerat matrẽ, ita vt admirati sint illã ibi Abrahã, Dauid & alij, vt eã obstupuerit nõ sine laude Esaias, quoniã ipsa esset virgo de qua prædixerat, Ecce virgo cõcipiet & pariet. (curre tu per patriarchas & prophetas, quia longũ esset de omnib⁹ recẽsere, tamẽ mire solet afficere populũ.) Atq; in tali apparitione anima Mariæ summo gaudio à Christo perfusa est, quod non solũ corpus Christi glorificatũ viderit, sed & diuinam eius essentiã, vnde lætitiam suauissimam cõcepit. Quo autẽ gaudiũ illud effusius

Christus Maria primo apparuit extitit & admirabilius, eo fuerat antea anima eius doloribus magis aggrauata, quando dulcissimus eius filius Christus in cruce crudeliter adeo fuerat occisus. Dices, Atqui nullus euangelistarum quicquam de hac apparitione scriptum reliquit, quid igitur? num ideo nõ est fides adhibenda, iuxta id quod neochristiani putãt & persuasum habent? imo apparuisse Christum Mariæ & piè credendũ & firmiter est tenendũ, quando argumenta hic extant nõ inualida,
Exo. 20. quoniã ille matrem suam vtiq; in honore habuit ex præcepto legis, non itaq; passus est eam diutius in maximo luctu vehementissimisq; doloribus permanere. Quod si aũt primum apparuisset Magdalenæ, saltem ei commisisset, vt illud etiam matri suæ denunciasset: non fecit autem hoc, sed tantum iussit vt fratribus diceret, & alijs mulieribus iniun-
Ioan. 20. xit angelus, vt discipulis Christi renũciarent & Petro: quo-
Mar. 16. niam non decebat vt alius ad Mariã veniret resurrectionis Christi nũcius, nisi filius ipse, sicut idipsum Anselmus, Landulphus & alij multi, multis rationibus astruunt. vide tu
Ambro. etiã Cusanũ. Et aperte dicit Ambrosius libro tertio de virginibus, col. 14. Considerate quia virgines prę apostolis resurrectionem domini videre meruerũt. Et infra, Vidit Maria resurrectioné domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret. Rationi quoque hoc cõsentaneum est, quoniam quum nemo hominum magis doluit ex passione Christi quam mater ipsius Maria, decuit vt gaudium & consolationem reciperet prima. ¶ Dum quæritur autem, quur euangelistæ nihil de hac apparitione scripserint, respondeo eas descripsisse euangelistas apparitiones, quæ ad manifestatioñe & resurrectionis testimoniũ sunt factæ: iuxta illud quod ad eos dixit do-
Act. 1. minus, Eritis mihi testes in Ierusalem & Iudæa & Samaria, & vsq; ad vltimũ terræ. Præterea ideo ille ascensioné suam ad cœlum distulit, vt eo tẽpore resurrectionem suam pluribus argumentis confirmaret. Non decuisset auté Mariam de filij sui resurrectione testari. Quæ etiam causa est, quur
S. Lucas. Lucas in Actis, vbi nascentis ecclesiæ primordia narrãtur, nusquã testimonium cõmemorat Mariæ, neq; eius mentionem aliquã facit, nisi vbi ipsam in aliorum sanctorũ numero reponit, quãuis sine dubio fideles tunc omnes, & apostoli plurimũ consolationis ex ea receperunt, sicut multa ex ea

audiuit

audiuit & didicit ipſe Lucas. Patet quoque idem manifeſtiſſime ex epiſtolis Ignatij ad Mariam vltro citroque conſcriptis. Atque hinc diſſolui poteſt etiã altera obiectio, quando induci poſſet cõtra articulum hunc illud Marci, Surgens Ieſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. nã & hoc nõ ita accipiendum eſt, quaſi nõ antea apparuerit Mariæ, ſed quia inter homines peccatores & eos qui teſtimoniũ reſurrectionis ſuæ dare debebant, Magdalena prima fuit cui ille apparuerit, ſicut iam porro dicturi ſumus. 4 Secundo ergo poſt reſurrectionẽ ſuam dominus apparuit Mariæ Magdalenæ, idque in hunc modũ, Mane priuſquã illuxiſſet, venerũt mulieres ad ſepulchrum vncturę dominum: neque inuenerunt illum, ſed angelũ ſedentẽ à dextris, hoc eſt, verſus meridianam plagã. Ita enim dominus iacuit in ſepulchro, vt caput verſus ad occaſum, pedes autẽ ad ortum ſolis cõuerterit ſicuti inter catholicos ille ſepeliendi mos adhuc obſeruatur. Et hic angelus reſurrexiſſe dominũ eis denunciauit, vt narrat euangeliſta. Volunt igitur doctores, quod quãdo mulieres fuerũt apud monumẽtũ, iam antea reſurrexerit Chriſt⁹, eoq; tempore Marię apparuerit matri ſuæ. Deinde quũ mulieres nõ inueniſſent corpus Chriſti renunciauerũt illud diſcipulis eius. venerũt ergo Petrus & Ioãnes, qui inuenerunt omnia iuxta ſepulchrum cõſtituta, ſicut narrauerũt mulieres: iterum metus cauſã nõ ita diu morati ſunt, quoniam iam dies inualuerat. Mulieres autẽ permãſerũt in horto, & ex illis vna Maria Magdalena rediit ad ſepulchrũ, cui ibidẽ apparuit dñs in ſpecie hortulani. quũq; eã cõpelleret ex nomine, retroſpiciẽs, agnouit, voluítq; eũ tãgere, &c. Hinc eſt quod Auguſtinus & Hieronymus dicunt mulieres bis veniſſe ad monumentũ. ¶ Apparitio tertia ſtatim poſt hanc facta eſt. Magdalena enim cæteris in horto mulieribus poſtquã narrauit, dicto citius omnes illæ cum ſummo gaudio properabant apoſtolis nunciare. Et in ipſa via obuiam eis venit dominus, & dixit, Auete. illæ deinde tetigerunt eum & adorauerunt. Quarto apparuit etiam Petro, iuxta illud quod dixerunt diſcipuli, Surrexit dominus & apparuit Simoni.

5 Apparuit & ſancto Iacobo, quẽ doctores aiunt ſepulto domino vouiſſe amplius nihil edere velle, donec Chriſt⁹ reſurgeret. Ieiuniũ hoc nonnulli adhuc habent in vſu, quod

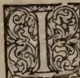
Ignatius.
Mar. 16.
Ioan. 20.
Matt. 28.
Luc. 24.
1. Cor. 15.

& ieiunium sancti Niniani dicitur, qui sepulto dño à meridie diei parasceues vsq; ad resurrectioné domini ieiunant.

6 Inter reliquos visus est & Iosepho ab Arimathia, secundum euangelium Nazaræorum, quoniam illum tunc Iudæi captiuum tenebant, eo tantum quod dominum in monumento suo sepelierat. ibi ergo apparuit illi dominus, & liberauit eum. hinc & custodes sepulchri dixerunt ad Iudæos, Date nobis Ioseph, & nos dabimus vobis corpus Iesu. Apparitiones illæ tres hodie vtique factæ sunt, sed quibus horis singulę, ex sacris literis non constat. 7 Interdiu deinde apparuit dominus discipulis duobus habitu peregrini in via, quum ambularet in Emaus, sicuti tomo secun-
Luc.24. do ad longum recensuimus. 8 Decem quoque discipulis apparuit Christus die paschæ, sed ad noctem. Vtique apparitiones illæ omnes, magnifice factæ sunt, omníque gaudio plenissimæ fuerunt. Quibus etiam docere voluit Christus, se illum esse verum fortémque leonem de tribu Iuda, qui mortem, diabolum & inferos subegerat, impleuerát-
Ioan.20. que omnia quæ discipulis prædixerat ipse. Quare etiam resurrectionis fidem comprobauit, vt omnes qui iuxta voluntatem suam & legem viuunt, resurrecturos se firmiter credant in gloria, vitámque consequuturos æternam, quam omnibus nobis ipse triumphator potentissimus concedat Iesus Christus dominus noster, Amen.

¶ Hæc omnia ita plane sunt digesta, secundum literę corticem, quia parum prodest coram simplici populo disputare, an eadem fuerit Magdalena, quę venit comitata & quæ venit incomitata: an mulieres sępius venerint ad sepulchrum, an minus, vt Hieronymus & Augustinus volunt. an etiam Magdalena tenuerit pedes Christi cum aliis mulieribus, aut minus. Vide Roffensem contra Stapulensem.

DE S. GEORGIO EVANGELIVM, IOANNIS 15.

N illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis, Ego sum vitis vera & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructũ plus afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis.

in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.

HOMILIA PRIMA.

EMINI me aliquando euangelium hoc Frisingæ prædicasse in die sancti Georgij, qui ibi parochialis ecclesiæ patronus tutelaris habetur, nunc non dissimili modo tractabimus. Ego, inquit Christus, sum vitis vera, &c. Quod si mundum hunc vniuersum expenderimus, quid aliud nisi magnus quidam dei liber est, in quo creaturæ singulæ, singula siue capita sunt, siue literæ, siue folia? in iis sapientiã, potentiam & bonitatem dei cõsiderare licet, iuxta illud Pauli, Inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. hinc fit vt deus omniũ creaturarum nominibus appelletur, quoniã authore Dionysio, nõ est aliqua natura à suprema ad minimam & abiectissimũ vsque vermiculum, vnde diuina theologia nõ possit similitudinẽ aliquem colligere ad designandam primã rerum omniũ causam, hoc est, deum. & ideo toties parabolis vsus est Christus in euãgelio, vt Marcus scribit. Huius rei causam quisquis funditus intelligit, videt vtique quã inconsulte agant Iconoclastæ in eo, q̄ omnẽ vsum imaginum è medio tollere conãtur, quũ tamẽ nos mortales in hac vita ob intellectus nostri imbecillitatẽ imaginibus carere nequeamus. (Vide dominicã sexagesimæ.) Iniquũ eis videtur imagini Christi aliquid honoris exhibere, neq; considerant, quod in nomine eius flecti conueniat omne genu, cœlestium, terrestrium & infernorum. At quidnam Christo similius? imago ne an nomen? sed iam missam faciamus eorum insaniam, quam alias pro dignitate tractabimus. Satis hoc nobis interim est, quamlibet creaturam verbum dei esse, & aliquid loqui, non tantum laudando deum cum benedictione, sed & eundem manifestando. Atque ideo parabolis in euangelio vsus est dominus, vt nos doceret, sicut hic quando seipsum vitem vocat, & patrem agricolam, quibus rebus quid ille voluerit, iam porro inquiramus.

Frisinga. *Rom. 1.* *Dionys.* *Marc. 4.* *Philip. 2.* *Psal. 17.*

1 Ego, dicit dominus, sum vitis vera. Hæc quia locutio symbolica est, cõsiderare oportet, quare dominus viti sit cõferendus. Et ne longius euagemur, seipsum viti, patrẽ agricolæ, & discipulos palmitibus confert. Sicut enim palmites

vinum bonum non ferunt, nisi eorum curam gerat agricola quam maxime sedulã, ita omnia nostra nihil sunt sine gratia dei, quoniã, sine me, inquit ille, nihil potestis facere. omnísque sufficiétia nostra ex deo est. & nemo, vt ipse ait, potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eũ. Ad hæc, palmites oportet ex vite succrescere, alias arescent. ita fideles Christo decet insitos esse, vt humectationé gratiæ ab eo percipiant. Et sic Augustinus ait, Christus vbi se vitem, & discipulos suos palmites dicit, secundũ hoc dicit, quod est caput ecclesiæ, nos quoq; membra eius, mediator dei & hominũ homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt vitis & palmites. Quáuis etiã Christus si homo nõ esset, vitis quoque nõ esset, tamen adhuc humoré gratiæ fidelibus cõferre nõ posset si deus nõ esset: vbi intelligere facile possumus, quantum solicitudine, imò prouidétia dei opus habeamus. Hinc Chrysostomus dicit, quia Christus sibi sufficit discipuli vero multi indigent agricolæ officio, ꝓpterea de vite nihil dicit, sed de palmitibus (Quia per symbola facile est iter, potes extendere per duos sermones.) Potest ad longũ extédi hoc idem, transcurrendo per singulas vitium proprietates, quoniã lignum earum abiectum est & vile. sic quoque Christus contemptus & humilis extitit, quáuis fructu plurimo abundantissimus: cuius facies licet despecta multum extiterit, plurimũ tamen fructus attulit, quia operatus est salute & redemptioné generis humani, vt potuerit facile dicere illud, Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris. Lignum quoque vitis nõ ita solidum est, sed medullam magnam habet, quomodo & Christus mãsuetus, atq; vt ipse ait, mitis fuit & humilis corde. Magnitudo medullæ, deuotioné significat, vnde omnes christiani docentur, iuxta illud Augustini, Omnis Christi actio nostra est instructio. Quo facit & hoc verbũ Iob, Medullis ossa illius irrigantur. Præterea vites alimenta sua cõtrario plane modo à reliquis arboribus attrahũt, quæ inter corticem & lignũ arripiunt humorem, ex quo alimentum suum sibi attrahit lignũ. Vis illud experiri? Age detrahe corticem arboris circũcirca ad duorum digitorũ magnitudiné, & videbis arboré exarescere totam & emori cortice deposito, quoniã nutrimentũ humidũ ascendere nequit vlterius. Hoc in vite nõ est, cuius alimentum per medullam attrahitur in ipso meditullio, vnde humidũ illud ad externa diffusum,

Marginal notes: Ioan 15. — 2. Cor. 3. — Ioan. 6. — Augusti. — Chrysost. — Esa. 53. — Eccle. 2. — Matt. 11. — Iob 21.

diffusum, etiam lignũ nutrit, vbicunque ergo scindas in palmite, videbis poros quosdã ad medullam tendere. Ita capita reliqua omnia, omnes magistratus, de foris ex cortice, hoc est, à subditis suis sustentationem acquirere debent. solus id Christus nõ facit, sed gratiã suam & dona nobis ex ipsa medulla diffundit, hoc est, ab initio meriti sui, quoniam omnia sacramenta & opera bona virtutem suam ex merito Christi obtinent, qui gratiam suam diffundens, totam cibauit ecclesiam, iuxta illud, Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus (Multas huiusmodi proprietates vitis potes referre ad Christũ, quia per symbola apertissimum iter.) Nonnulli naturã vitis Christo accõmodant quoad passionẽ suam, eo ꝙ post multa quæ Christus discipulis de passione sua prædixit, tandẽ hanc vitis similitudinẽ induxit. Siquidẽ & vitem ad hoc vt palmites protrudat, & botros ferat, multa pati oportet. per hyemem in terram reponitur, amputatur, ligno alligatur, &c. Ita Christus quoq; filius dei sub humo cõtectus, hoc est, vtero virginis inclusus est, circũcisus insuper ad extremum clauis ligno crucis affixus est, vt vinũ produceret calicis sui, vinum sanctissimi sanguinis, quo gaudium afferret deo & hominibus. (similiter apta iuxta symbola, & habebis viam qua gradiaris.) *Ephe. 4.* *Euthien.*

2 Non absolute se dominus vitem, sed veram vitem esse dicit, vbi Augustinus sic ait, Nunquid vt adderet vera, hoc ad eam vitem retulit, vnde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis per similitudinem, nõ per proprietatem, quoniam etiam metaphorice aliqua est vitis bona, aliqua mala. Mala vtique vitis fuit Adam, ex quo quicunque prodierunt palmites, mala concupiscentia infecti fuerunt, sicut ait Paulus, Omnes in Adam moriuntur. Et iterũ, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. hinc omnes palmites ex hac vite vitiosi sunt, nisi per fidem & baptismũ veræ viti Christo inserantur, vt etiam fatetur Paulus, quia primus homo de terra terrestris, secũdus autem de cœlo cœlestis. Quicunque igitur peccãdo à vera vite Christo excidit, alienæ viti & malæ inseritur, & de huiusmodi vitibus dicit dominus per prophetã, Plantaui te vineam electam, omne semen verum, quomodo ergo cõuersa es mihi in prauum vinea aliena? Et per alium rursus, Expectaui vt ꝓduceret vuas, & fecit labruscas. Moyses quoque *Augusti.* *1. Co. 15.* *Rom. 5.* *Hier. 2.* *Esa. 5.*

Deut.32. significantius dicit, Vua eorum vua fellis, botrus amarissimus, fel draconũ vinum eorum, venenum aspidum insanabile. de vinea Sodomorum vinum eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Et pater meus agricola est vineæ illius, vniuersæ nimirũ ecclesiæ, qui optime nouit plantare vineam

Matt.15. istam, sicut ait dominus, Omnis plãtatio quã non plantauerit pater meus, eradicabitur. Hoc si ad passionẽ Christi referatur, intellectum hunc habet, Pater meus agricola est, & ideo me vitem plantauit in hunc mundũ, parauit me cultro passionis & mortis, vt sic amplius extendã palmites meos, fideles: deinde post rigidam hyemem, id est, tribulationem mundi huius & mortis, suaues proferam fructus resurrectionis, quos vbi gustarit spõsa ecclesia, dicere possit, Bo-

Cant.1. trus Cypri dilect⁹ meus mihi in vineis Engaddi. Dices, Si pa-

Damas. ter agricola est, quur nõ & filius? an nõ opera trinitatis sunt

Cyrillus. indiuisa, vt quod vna persona facit, faciat & altera? Respondet Cyrillus, & fatetur immensum illud opus ædificaionis fidelium, opus vtique esse totius trinitatis. ideoq́ue & Christus secundũ diuinitatem quoque agricola est, secundum humanitatem autem vitis, secundũ quam fideles omnes vnum corpus sunt in Christo Iesu. Vnde si singula proprie inuestigamus, lõge plus facit agricola cœlestis ad spiritualis vitis purgationem, quã corporalis hic colonus, qui vitem extrinsecus tantũ adiuuat, amputat, impinguat, terrã subministrat fertilem, ad hyemẽ recõdit, ad ęstatẽ profert rursus,

Augusti. frangit & educat. cœlestis autem ille & spiritalis agricola, palmitibus suis internũ etiam impendit incrementũ gratiæ

1.Cor.3. suæ iuxta illud Pauli, Neque qui plãtat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat deus. Vide hic, si placet, Alber-

Albertus. tum allegorizantem omnia, quæ fiunt circa electã vineam, scilicet quod sit in terra pingui, ad latus mõtis, versus meridiem quod in medio habeat vallem de nobiliorib⁹ vitibus, quod sit septa per maceriem, habeat torcular, & turrim pro vigile, labor autem in vinea sit vineam impinguãdo, locum irrogãdo, vites putando, terram fodiendo, vuas colligendo, merũ exprimendo, & vinum in cellaria collocãdo, quæ omnia facit cœlestis agricola in fidelibus spiritaliter. (Facilimẽ est ire per symbola.) 3 Deinceps dicit dominus, Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. Vitis quasi mater & altrix est palmitum ex se succrescentium. Sed

quomodo

quomodo interim nos palmites ſumus in ſpirituali vite Chriſto? ſic enim ait, Omnem palmitem in me non ferētem fructum. Reſpōdet Cyrillus nos non naturales eſſe palmites ex Chriſto prognatos, quum ſimus ab Adam progeniti, & ideo filij iræ omnes natura conſtituti. ſicut autē plātator ſylueſtre aut aggreſte virgultum domeſtico trunco inſerit, in quem illud innaſcitur: ita nos quoq; aggreſtis plātatio ſumus iam inde ad Adam, & tamen per fidem atq; ſacramēta inſerimur Chriſto. Sic Paulus iis qui ex gētibus ad fidē perueniunt, ait, Si tu ex naturali exciſus es oleaſtro, & cōtra naturam inſertus es in bonam oliuam, quanto magis ij qui ſecundum naturam, &c. Sic & Ioannes dicit, In hoc cognoſcimus quod in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. Atque in hunc ſenſum dixit hic dominus, Omnem palmitē in me, &c. Sed quid eſt hoc quod ſequitur, In me non ferētem fructū? Aut poteſt ne palmes in Chriſto eſſe qui fructum non ferat? Ad hoc reſpondēs Auguſt. dicit in corpore nonnunquā membra eſſe arida & demortua, quæ operationem non habent: & ſicut in naturali vite excreſcunt palmites interdum nimis humidi. alij plus æquo tenues & inualidi, alij nimium corpulenti & ligno abundantes, ita vt illud nequeat totum protrudere & vegetare vitis, Quæ omnia prudēs & peritus agricola diſcernere debet, & cognoſcere quid quantumq́ue expediat viti in hoc, vt botros multos afferat, reliquum præſcindat quod fructum nullū polliceri videbitur. Ita qui per fidem ſolummodo coniunguntur, ſola illi cōfeſsione inhærētes, nec charitatis vimine ſe colligantes, palmites quidem ſunt, ſed non fructuoſi. nam fides ſine operibus, mortua res eſt. Vbi interim exulant neochriſtiani noſtrates cum ſua miſera nudaq́; fide? vere eis non ſufficiens erit. quanuis enim illa etiam facit palmitem ineſſe viti, fructum tamen operum bonorum non profert, ſed tollatur & auferetur è medio.

Cyrillus. *Ephe. 2.* *Roma. 11.* *1. Ioan. 4.* *Auguſti.* *Cyrillus.*

4 Poſtquam iam narrauit dominus de palmite nō fructificante, cuiuſmodi & Iudas fuit filius damnationis, quo nomine & in ignem præcipitatus eſt & æternū, pergit de reliquis dicere, qui iam incipiunt fructū afferre, ſicut apoſtoli: eos purgat agricola, vt plus afferāt fructū. Multa purgatione palmites opus habent, eo quod inſiti ſunt ex aggreſti germine, multumq́; immunditiei contraxerūt ex cōcupiſcentia

praua, quæ hominẽ ſemper irritat ad malũ, & impedit à bo no. Illa ergo quia nos in hac vita nõ deſerit, perpetuo etiam

Auguſti. bonos purgat deus. hinc Auguſtinus ait, Quis eſt in hac vi ta ſic mundus, vt non ſit magis magisq́; purgandus? Purgan

1. Ioan. 1. tur enim palmites per ſacramenta, per opera bona, ieiunia, orationes, vigilias, eleemoſynas, aſsiſtente & auxiliãte cum primis gratia dei: quoniam ſi dixerimus quod peccatum nõ habemus, ſeducimus noſmetipſos, & veritas in nobis non eſt. Verus ergo purgator deus ipſe eſt, fide purificans corda, de qua purgatione ſuo ipſius exemplo propoſito ſic ait Pau

Roma. 7. lus, Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonũ. nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, non enim quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum hoc ago. ſic ego carnalis venundatus ſum ſub peccato. Video enim enim aliam legẽ in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ, & captiuãtem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Ecce quantum vir ſanctus etiam purgatione indiguit, quum ait, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & inde ſibi reſpõdet ipſe, Gratia dei per Ieſum Chriſtũ. Ita idem in vniuerſum de purificatione eccleſiæ loquitur, vbi dicit, Chriſtus dilexit Eccle-

Ephe. 5. ſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundam eã lauacro aquæ in verbo vitæ. Sic nimirum etiã bono purificat deus, vt eo plus fructum ferant: quo magis purgantur: & deinde ſic purgati, vitã ingrediantur æternã, Amen.

HOMILIA II.

CHRISTVS dominus noſter ſeipſum viti, patrem ſuum comparauit agricolæ, dixit ſe omnem palmitem non ferentem in ſe fructum, tollere: bonos autem purgare, vt fructũ plus afferant. deinceps docet quonã purget palmites & ait, Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem lo quutus ſum vobis. Ecce quomodo purgamur per verbũ dei,

Ioan. 15. dum illud operibus adimplemus. ſiquidem & egregios illos palmites apoſtolos ſic purgauit, quibus & dixit, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis ea quæ præcipio vobis. Semper ergo ad purgationẽ concurrit verbũ dei. Quod ſi quis per ſacramẽ-

Auguſti. ta purgatur, ibi adeſt verbũ. ſic enim Aug. ait, Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elemẽtum, & fit ſacramentũ, etiã ipſum tanquã viſibile verbũ. Et

infra

..fra, Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciẽte verbo, nõ quia dicitur, sed quia creditur. Et infra, hoc verbum fidei tantũ valet in ecclesia dei, vt per ipsum credentem offerẽtem, benedicentẽ, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quanuis nondũ valentem corde credere ad iustitiam, & ore cõfiteri ad salutem. Sic patrẽ suum orauit dominus, vt apostolos suos sanctificaret in veritate, quoniam verbum suũ veritas esset. Imò & omnis creatura sanctificatur per verbũ dei & orationẽ. Fuitq; hoc apostolis magno solatio, quod à Christo probitatis suæ testimonium haberent, quoniam tunc Iudas non aderat, quem ideo opus non erat excipere, sicuti antea dictum erat, Vos mũdi estis, sed non omnes. Hoc quoq; solabatur eos, quod secum haberent purificatorem illum verũ, agricolam quoq; cũ deo patre, cui in diuina natura coæqualis esse creditur. Possent etiã verba hęc de Christi passione & morte intelligi, de qua hic agebatur simul & de resurrectiõe. quasi diceret, Sermo hic, imo res per eum manifestatæ & expressæ, mundos vos reddunt, si tamẽ credideritis. Hinc ergo exhortatur eos dominus. & ait, Manete in me, & ego in vobis. Audistis vitam veram esse me, manete in me, & sic per me accrescetis, quoniam & ego manebo in vobis per gratiam meam, iuxta illud Pauli, Det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtutẽ corroborari per spiritũ eius in interiori homine, Christũ habitare per fidẽ in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati. O vere felicẽ & beatum hominem, qui sic in deo est, vt maneat vicissim quoq; deus in ipso. Proprio tamen ad apostolos verba hæc referri possent, quos sic præmonere voluit dominus, vt secum manerent, nec fugerent ab illo.

Ioan. 17.

1.Ti. 4.

Ioan. 13.

Eph. 3.

2 Addit insuper mãsionis huius causam, eo quod palmes nisi viti insitus, per se fructũ nullum afferat, sicuti neq; discipuli sine Christo facere quicquam possunt. Quo dicto Pelagianorum hæresim retrudit dominus. illi enim hostes inimici gratiæ dei, asserebant hominẽ gratia dei destitutum, ex naturalibus viribus posse opera meritoria facere, & vitã æternam mereri, quũ tamen nemo hominum non tantum nõ bonũ quicquã possit facere in hac vita, sed ne cogitare quidem, sine præuio diuinæ gratiæ auxilio. Aduersus hanc hæresim suo tẽpore natam, multa hic grauiter inducit Augustinus, qui cõcilio interfuit Mileuitano, quãdo reuocauit Pe-

lagius, sed is pro communi hæreticorum more nō perstitit;
Augusti. verum in antiquum recidit errorem. Augustinus inter alia sic ait, Magna gratiæ cōmendatio fratres mei, corda instruit humilium, ora obstruit superborū. Huic veritati resistunt homines mente corrupti, reprobi circa fidem, qui loquũtur iniquitatem, dicētes, A deo habemus quod homines sumus, à nobis autem quod iusti sumus. quid dicitis? quid vosipsos decepitis, non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrij, ex alto elationis, per inania præsumptiōis in profunda submersi? Errorem hunc impium subuertit Paulus, prædicans
2. Cor. 3. omnem sufficiētiam nostrā ex deo esse: qui etiam inclamat,
1. Cor. 4. Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid glo-
Ioan. 3. riaris quasi non acceperis? Ioānes quoq; Baptista sic ait, Nō
Iaco. 1. potest homo accipere quicquā, nisi fuerit ei datum de cœ-
Roma. 11. lo. & Iacobus testatur omne datū optimum & omne donū
Ioan. 15. & 6. perfectum, descendere à patre luminū. Paulus ratiocinādo infert, quod si deus alicui beatitudinē daret ex operib⁹, iam gratia non esset gratia. Hinc Christus hic ait, Sine me nihil potestis facere. & alibi, Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. sic nos docet orare ecclesia, Actiones nostras quęsumus domine aspirando pręueni, & adiuuando prosequere. Istiusmodi locis tota vndique plena est scriptura sacra, confundens hæresim Pelagianorū.

¶ Sed tu interim quisquis veram sectari cupis fidē, vide ne dum Charybdim deuitas, impingas in Scyllā, quod iā neochristiani faciunt. Nimium enim Pelagius tribuit libero arbitrio, contempta & post habita gratia dei. Contra, Manichæi spreta per omnia libera hominis voluntate, cuncta detulerunt gratiæ dei. In eandem erroris nauim descenderunt iam quoque neochristiani, qui etsi multum prauam libertatem arbitrij sui exerceāt aduersus magistratus, ea tamē sunt temeritate, vt vniuersum in nobis negēt arbitrium liberum neque illud aliquid posse. Id vt falsum est, ita sacris literis & legibus aduersum, atque contra omnem tum intelligētiam
Augusti. tum experientiam esse conspicitur. August. enim libr. 3. hypognosticon sic ait, Liberum arbitrium inesse hominibus, certa fide credimus & prædicamus indubitanter. Vlterius super hac re iā dicturi nil sumus, quæ iusto deberet sermone tractari. Satis hoc sit cuique Christiano, confiteri arbitrij libertatem, quod accepimus à deo, hinc quilibet à deo

petat

petat gratiā, qua arbitrium suum ad bonū impellatur. Pulchre super hoc ait Bernardus, Sic deus tria hæc, hoc est, bonum cogitare, velle, & perficere operatur in nobis: primum profectò sine nobis, secundū nobiscum, tertiū per nos facit. Et inde, Sic ista cum libero arbitrio operatur, vt tantū illud in primo præueniat, in cæteris comitetur: ad hoc vtiq; præueniens, vt iam sibi deinceps cooperetur: ita tamē, vt quod à sola gratia cœptū est, pariter ab vtroq; perficiatur, vt mixtim, nō sigillatim: simul, nō vicissim per singulos profectus operentur, non partim gratia, partim liberum arbitriū, sed totum singula opere indiuiduo peragant. Gratia itaque dei simul cum libero arbitrio operatur bonū, iuxta illud Pauli, Plus omnibus laboraui, non ego, sed gratia dei mecum. Satis sit cuiq; ad probandā arbitrij libertatē illud Paulinū, Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatē, potestatem autem habens volūtatis suæ. Ecce quam aperte testatur Paulus habere se arbitrij sui facultatem, quod tamen temerario nimis negat neochristianus. qui si renuit credere Paulo, saltē Christo fidē adhibeat dicenti, Pauperes semper habebitis vobiscum, & cum volueritis, poteritis benefacere eis. Credat Dauidi in psalmis sic profitenti, Anima mea in manibus meis semper. Quid multa? beluinus plane est error, negare voluntatis nostræ libertatem. 3 Quum iam plurima de vite dixisset dominus & palmitibus, neque dum declarasset, quinam essent illi. iam porro explicat & ait, Ego sum vitis, vos palmites. Ego inquam sum illa vera viuáque vitis, vnde vos omnes gratiæ vitam habetis. Ego sum vitis, quæ cunctis hominibus largiter effundo vinum lætitiæ spiritualis. Vere ille vitis est qui ait, Nūquid possum deserere vinum meum, quod lætificat deum & homines? quum itaq; ego sim vitis succi plena, quisquis in me manet, fructum multum affert. Ne autē quisquam putaret saltem paruum aliquem fructum posse à semetipso palmitem ferre, quum dixisset, Hic fert fructum multū, non ait, quia sine me parum potestis facere. Siue ergo parum, siue multum, sine illo fieri nō potest, sine quo nihil fieri potest, Sic omnes qui semet pciderūt ab vnitate ecclesiastica, in Christo vite vera nō permanēt, ideoq; etiā nihil boni perficere possunt, quoniā palmes nisi viti insitus, fructū nullū ferre potest. Hæretici autē, schismatici & Christianæ vnitatis perturbatores,

Bernar.
1. Cor. 15.
1. Cor. 7.
Mar. 14.
Psal. 118.
Iudic. 9.
August.

præcisi sunt: & penes eos demortuum est, quicquid etiã cogitant & proponunt: ac si quid sanctum instituunt & operantur. id quoque pollutum efficitur, teste Paulo, Speciem pietatis habentes, virtutem eius abnegant. Hinc & sacramẽta inter hæreticos non viuunt, sanctimonia apud eos nulla, nihil quod pietatem deceat. atque vt maxime vigerent illa per se, hæreticis tamen nihil prodessent. Sic quanuis ab hęretico baptizatus forma ecclesiæ legitima, nõ rebaptizatur, attamen ecclesię reconciliatur, quando ea rursus assumitur, vsq; adeo alia opera hęretici non faciunt, nisi plantationem mortis. ¶ Qualis porrò sit hic expectandus finis, deinceps ostendit dominus, & ait, Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eũ & in ignem mittent, & ardet. Solent subinde conqueri hæretici & quęrere, quur tandẽ comburantur. ecce hic eis causam ad literã quia in vite non permanẽt. Vere enim ad hæreticos hoc refertur, qui semet ab ecclesia segregant, sicuti supra dixit dominus de peruersis Christianis, Omnem palmitẽ in me non ferentem fructũ, &c. Isti nimirũ mali & peruersi sunt Christiani, qui fide quidẽ sunt in vitæ Christo, sed nihil boni operantur. Nunc hic dominus de præcisis Christianis loquitur, qui in vite omnino non sunt, eos relegat ad ignẽ quos etiã oportet antea foras mittere, & per excõmunicationem iudicare, quod amplius ecclesiæ mẽbra non sint. prædixit illud iam olim dominus, dicens ad prophetam, Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorũ quę sunt inter ligna syluarũ? nũquid tolletur de ea lignũ vt fiat opus, aut fabricabit de ea paxillus? Ecce igni datũ est in escã, vtrãque partẽ eius cõsumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam. Atq; infra, Quomodo lignum vitis inter ligna syluarum, quod dedi igni ad deuorandũ, sic tradã habitatores Ierusalẽ. Hinc iã facilè similitudo illa intelligitur, quia vt Augu. ait, Vnũ de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis. At nos verbum hoc simul & propheticum illud diligentius introspiciamus, Nunquid tolletur, ait propheta, vt fiat opus? quasi diceret, Nobile quidem est lignũ vitis in se, fructũ preciosum proferens, vnde magna eius cura geritur, & plurimi fit inter homines: vbi autẽ præcisum fuerit, ad nihil amplius cõducit in hoc mũdo, nisi vt detur igni. neq; enim ædificiis, neq; tectis, neq; sculpturæ, neq; vasis, neque curribus,

2. Timo. 3. *Eze. 15.* *Augusti.*

curribus, neq; capistris, neq; læuigationibus aut dedolatio-
nibus cōducit. nō est opifex, qui vsum eius aliquē habeat,
quum nulli rei accōmodari possit. Vbi immensam dei sa-
pientiā considera, quod hic similitudine vtitur rei huic cō-
ueniētissima. nam quā boni sumus dum manemus in Chri-
sto fructificantes, tam vicissim inutiles & quanuis creatura
abiectiores efficimur, quando in Christo non monemus. &
quid aliud fierent tunc homines nisi diabolo simillimi vel
etiam proximi, quoniam eum in vita sua sequuntur? Pon-
derandum inter reliqua nobis esset, quam grauiter, hic &
propriè dominus de eorum pœna loquatur, quæ in se qua-
tuor continet. primum enim ait, quia mittetur foras: dein-
de, arescet: mox, quia colligent eum & in ignem mittent:
postremo, & ardet, sed hæc omnia singulatim expēdere tē-
pus nō patitur. Tu tamē ex quatuor illis mēbris fac sermo-
nem, addēdo ea quæ dicuntur de zizanijs & paleis Lucæ 3.
Matth. 3. 4 Vbi iam mala palmitis in vite nō remanētis
percensuit dominus, porro bona commemorat eorū qui in
ipso māserint, & ait, Si verba mea in vobis māserint, omnia *1. Ioan. 1.*
quæ volueritis petetis, & fiet vobis, Ecce hic de mansione
loquitur non tantum quoad fidē, sed & per gratiā & chari-
tatem: iuxta illud, Qui dicit se manere in eo, debet quomo- *Iaco. 1.*
do ille ambulauit, & ipse ambulare. quoniam sic intelligen-
dū est quod ait, si verba mea in vobis manserint, ita nimi-
rum, vt ea custodientes etiam opere adimpleatis. sicuti non
dissimili sensu loquitur & Iacobus, In mansuetudine susci-
pite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.
Huiusmodi nanque membra deo dilecta facilè exaudiun-
tur: iuxta illud quod ait Moyses, Deus noster adest cun- *Deut. 4.*
ctis obsecrationibus nostris, & Esaias, Tunc inuocabis, & *Esa. 58.*
dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, Ecce adsum. An au-
tem semper & quomodo exaudiātur iusti in omnibus ora-
tionibus suis, alias ad longum declarauimus.

DE S. GEORGIO MARTYRE.

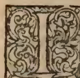

NCLYTVS & preciosus martyr Georgius, ve-
re viuus extitit palmes, & in Christo permāsit,
vnde fructus nobilissimos bonorum operum
protulit, per quos ad gloriam & coronā perue-
nit sanctorum martyrum. Quanuis autem quæ de vita sua
referūtur, nonnihil habeāt ambigui, eo quod author igno

ratur eorũ quæ de ipſo ſcripta ſunt, eccleſia tamen ſupplicitiũ & paſsionẽ eius veneratur glorioſe. Nos interim pontificem ſanctũ Gelaſiũ audiamus ſuper hac re differentem.
Gelaſ. C.S.Romana,diſ.15. Geſta ſanctorũ martyrum qui multiplicibus tormentorũ cruciatibus & mirabilibus confeſsionum triumphis irradiant, quis ita eſſe catholicorum dubitat, & maiora eos in agonib⁹ fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus,ſed dei gratia & adiutorio vniuerſa toleraſſe? Sed ideo ſingulari cautela in ſancta Romana eccleſia nõ legũtur,quia eorũ qui ſcripſere,nomina penitus ignorãtur, &c. vt ab in infidelibus idiotis ſuperflua, aut minus apta quam ordo rei fuerit,ſcripta eſſe putentur: ſicut cuiuſdam Cirici & Iulitę matris ei⁹,ſicut Georgij aliorũq; paſsiones.(nota ibi debere legi Georgij. cõmunia exemplaria habẽt Gregorij, ſed menda eſt expungenda, & pro Gregorij,legendũ Georgij, vt ex vetuſtis exẽplaribus Paſchaſij, Iſidori & aliorum liquet.) Quæ ab hæreticis perhibentur compoſita, propter quod (vt dictũ eſt) ne vel leuis ſubſannãdi oriretur occaſio, in ſancta Romana eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prędicta eccleſia omnes martyres, & eorum glorioſos agones,qui eis magis quã hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur. ¶ Quãuis ergo vita ſancti Georgij adeo approbata nõ eſt,nos tamẽ de eius ſanctimonia dubitare nõ debemus.idque primum eo,quod per vniuerſam eccleſiam Græcam ſanctus Georgius præ cunctis colitur martyribus, vnde & peculiari titulo eũ cohoneſtant in libellis precum ſuarum ſuper hodiernum diem, quem illi 23,die Aprilis ſolennem ſanctumque obſeruant, ſicuti etiam in Cõſtantiẽſi, Spirenſi,Strasburgenſi diœceſibus obſeruari conſueuit, & in Gallia ſimiliter atq; Romæ,quanuis in Auguſtienſi, Eiſtettenſi,Friſingenſi, & Ratiſponẽſi diœceſibus feſtum hoc tranſpoſitum ſit in diem vigeſimũ quartum. Aprilis. Græci autem titulũ hunc habent, τοῦ ἁγίου,ἐνδόξου,μεγαλομάρτυρος, τροπαιοφόρου καὶ θαυματιόργου γεοργίου. Hoc eſt. Sancti, glorioſi,magnique martyris, vexilliferi & miraculorum operatoris Georgij, Inſuper Græci cantica multa & pulchra habent de hoc ipſo & fratre ſuo Theodoro etiam martyre. Ad hæc extat adhuc ciuitas in qua natus eſt, vnde & ab eo nomen hactenus ſeruat, non longe diſtans à magna illa gentilium ciuitate Accon. Eſt etiam vrbs Baruth, quatuor

dierũ itinere à Ierusalem posita. inter eam & aliam quæ vocatur Cappadocia, ferunt S. Georgium occidisse draconẽ, & filiam regis liberasse. ibi adhuc est sacellum S. Georgij, quod mulieres grauidæ etiam ethnicorum multum visitãt, neque Christianos ingredi sinunt, nisi soluto pecuniæ precio, sicut fratres & mercatores qui ibi fuerunt, commemorant. Certum igitur est, S Georgium occidisse draconem, vt habet eius historia, fuisseque supremum equitum prefectum. Tandem vero mundanum ille habitum deposuit, palam confessus nomen Iesu, vnde & à Daciano eius regionis præfecto tentus est, qui suspendi eum fecit, membraque ipsius vngulis radi & vulnera sale fricari. Vbi apparens illi dominus, consolatus est eum, ostendens quomodo multa adhuc oporteret eum pro suo nomine pati & sanctæ fidei professione. Dacianus ratus S. Georgium maleficiis magicis vti, magum adduci iussit nomine Athanasiũ, qui ipsum superaret. sed hic quoque cum venenum bibisset Georgius illęsus, etiam magus ad Christum conuersus est, quem decollari iussit Dacianus propter fidem. Deinde instituerat ille nouo supplicio S. Georgium super rota dissecare, cultris vtrinque positis acutissimis sed ad preces sancti martyris rota per ministerium angelorum cõfracta est. vnde rursus Magnetius alius equitum præfectus conuersus, credidit in Christum. Præterea S. Georgius cuiusdam viduæ filium sanauit in carcere, qua re iterum multi peruenerunt ad fidei sanctæ professionem. Dacianus tandem Georgium adduci curauit in templum Solis, vt oraret. verum orante eo delapsus ignis de cœlo, templum simul cum sacrificulis idololatris exussit. Commotus inde Dacianus, iussit lebetem pice succendi, quumque Georgium iam esset coniecturus in illum, descendit angelus de cœlo, extinxit incẽdium & picem infrigidauit quę res fructus suo rursus non caruit. nam inde ipsa Daciani vxor credidit, quæ quum maritum de infidelitate & impietate sua corrigeret, ille capillis suspensam eam tantisper cædi iussit, dum Christo spiritum suum traderet. proxime sequenti die Dacianus S. Georgium decollari fecit, vbi ignis cœlestis Dacianum & seruos suos perdidit. Hinc itaque triumphatorem magnum & martyrem præclarum hodie toto mentis affectu colite, intercessionem eius implorate, &c.

PHILIPPI ET IACOBI EVANG.

Ioan. 14.

N ILLO tempore, Dixit Iesus discipulis suis, Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Creditis in deū? & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locū. Et si abiero, & preparauero vobis locū, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. Et quo ego vado scitis, & viā scitis. Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo vadis, & quomodo possumus viā scire? Dicit Iesus, Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum vtique cognouissetis. Et amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus, Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem. & quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Nō credis quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso nō loquor. Pater autē in me manens, ipse facit opera. Nō creditis quia ego in patre, & pater in me est? alioquin pp̄ter opera ipsa credite. Amē amē dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet, quia ego ad patrē vado. Et quodcūq; petieritis patrē in nomine meo, hoc faciā.

Sap. 5.

HOMILIA PRIMA.

T HOC quoque euangelium partem habet illius prolixi sermonis, quem Christus habuit à cœna vltima cum discipulis suis, sicuti eū Ioannes à decimotertio capite vsque ad decimumoctauum descripsit. Nos ipsum iam hic breuiter textum aggrediamur. Non turbetur, inquit Christus, cor vestrū, neq; formidet. creditis in deum? & in me credite. Mœsti vtique & tristes admodū erant discipuli ex iis, quæ dixerat eis dominus de negatione Petri, de proditione Iudæ, de offensa eorum omnium in ipso, percusso iam pastore, ouibusque gregis dispersis. Hæc & huiusmodi plura alia quæ retulerat ac prædixerat eis dominus, tristitiam ipsis cōmouebant. vnde consolaturus eos dominus, ait, Non turbetur cor vestrum, neque formidet. ¶ Incipit ille quidem consolationem

nem ſuam à fortiſſimo argumento, oſtendens ſe deum eſſe. vnde & Auguſtinus ait, Ne mortem tanquã hominis timerent, & ideo turbarentur, cõſolatur eos, etiam ſe deum eſſe conteſtans. Creditis, inquit, in deum? & in me credite. quod non eſſet cõſequens, ſi Chriſtus non eſſet deus. ſua nanque hæc natura & non rapina eſt, eſſe æqualem deo patri. Vos itaque ſi de hac forma ſerui periculum timetis, age animum recipe, quoniã reſuſcitabit eam forma dei. Chryſoſtomus, primum diuinitatis ſuæ potentiã indicat. Creditis in deum, inquit, & in me credite, hoc eſt, quod omnia mala tranſibunt, iam & in me & in patrem fides, omnibus vos perſequentibus potẽtior eſt, & nihil vos ſuperabit. Voluit etiam dominus hic docere, quod perfecta fides perturbationem & triſtitiam omnem ſedat, vt habet hic Gloſſa. Id adeo in ſanctis apoſtolis Philippo & Iacobo, in ſancto Laurentio & aliis ſatis patet, qui cum magno gaudio plurima ſuſtinuerũt ſupplicia, eo quod firmiter crediderunt in Chriſtũ, pro quo patiebantur, quanuis etiam vltra fidem interiorem adhuc habuerunt ſpiritus conſolationem. qua de re alias plura. *Auguſt.* *Philip.2.* *Chryſoſt.* *Gloſſa.*

¶Mirabili, inquit Cyrillus, quodam atque diuino in confortãdis firmandiſque apoſtolorum animis vtitur artificio, nihil omittens quod ad erigendos eorum animos facere videbatur. quorum nõ poſtremum hoc eſt, quod imminentia mala prænunciat, vt minus feriant præuiſa, ſiquidem & tela præuiſa minus feriunt: iuxta illud Dauidicum, Paratus ſum, & non ſum turbatus. Ita parare eos voluit dominus, dicens, Creditis in deum? & in me credite, eritiſque parati. *Cyrillus.* *Pſal.118.*

2 Deinceps conſolatur eos ob futuram beatitudinem, audierant enim quod Petrus eum abnegaturus, reliquíque ab eo diſcipuli eſſent fugituri, ne triſtarentur quaſi in iugi rerum omnium perturbatione derelinquendi, latenter eis dimiſſionem pollicetur timoris, dum ait in domo patris ſui manſiones multas eſſe, ſeq; adeo abire paraturũ eis locum. Chryſoſto. Quemadmodũ, ait, Petri mœrorẽ cõſolatur, dicens, Sequeris autẽ poſtea: ita & iis ſpem ſuggerit, ne crederent illi ſoli factam promiſſionẽ, vnde & cœlũ domũ vocat patris ſui, multis mãſionibus diſtinctam, quod ibi regnat in gloria, ſicut & eccleſia præſens domus patris ſui dicitur, quoniã in ea per fidẽ regnat iugiter. ¶Verbũ hoc diligentius examinant doctores, & dicunt, Chriſtũ non tantum hic *Cyrillus.* *Chryſoſt.*

astruere voluisse cœlestium mansionum multitudinem, sed & earundem discretionem, cōtra hæreticum Eunomiū, qui dixit beatos omnes æqualiter esse beatos, quem errorē Lutherus quoque in euangelio suo ex pulueribus asserto reuocasse videtur ex Orco, dū omnes nos æquales esse affirmat, etiam si ante mille annos & vltra hæresim hanc exploserit

Hierony. B. Hieronymus atque cōdemnarit. Sed nos missis hæreticis, dispiciamus quę sancti patres super hunc locum tradiderūt.

Augusti. Augustinus ait Christum, quando de multitudine mansionum loquitur, significare voluisse multiplicē remunerationem, & magnā remunerationis dignitatē. Sic & Cyrill⁹ inquit,

Cyrillus. Hæc multitudo mansionū differentiā quoque gloriæ significat. omnes enim vitę suæ congruentem honorē suscipient, & ipsi beatorū ordines, ita vt sunt ab æterno præuisi, mansiones vocantur, quarum inæqualem Apostolus intendens, dixit,

1. Cor. 15. Sicut stella à stella differt in claritate, sic erit & resurrectio mortuorū. Obiiceret quispiā ex parabola illa, in qua dominus vineæ operariis in eam cōstitutis æqualē pollicetur mercedē. Eius rei dissolutoriā responsionē require

a Tom. 1. Tom. 1. Et quia nō omnes sint æqualiter beati manifeste do-

Psal. 44. cet illud Dauidicum, Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circūdata varietate. Et si inter tot hominum milia in terris tanta sunt faciei discrimina, vt vix aliquem inuenias qui vultu alterū repræsentet exacte, quanto magis huiusmodi diuersitas erit in æterna beatitudine? Vide supra in die S. Sebastiani. Interim hæc mihi præclara verba Augu-

Augusti. stini considera, Mansionē vnusquisque pro suo recepturus est merito. denarius quidem ęqualis est, quem paterfamilias iubet dari operāti in vinea. quo vtique denario significatur vita æterna, vbi amplius alio nemo viuit, quoniam non est viuendi diuersa in æternitate mensura. sed multæ mansiones, diuersas meritorū in vna vita æterna significant dignitates, alia enim est gloria solis, alia lunæ, & alia stellarum.

1. Cor. 15. (quod Augustinus refert ad æternitatē durationis cum sin-

Gregor. gulo denario, Gregorius refert ad vnitatem obiecti. 22. Moralium. ¶ Sequitur cum ait dominus, Si quo minus, dixissem vobis. Tam mihi estis chari, vt nolim vos desertos, re etiam male cōmutata, nisi scirem meliorem vobis vitam in-

1. Cor. 15. stare, iuxta illud, Si in hac vita tantum in Christo sperantes

Chrysost. sumus, miserabiliores sumus omnibus, &c. Chrysostomus videtur

videtur totum in vnum cõtrahere, quia videlicet audiſſent Petro promiſſum, quod poſtea ſequeretur eum, ne putent ſe excluſos, teſtatur multas manſiones eſſe in cœlo pro eis, quæ ſi nõ eſſent paratæ, ego dicerem vobis quia parabo, ſed modo ſunt paratæ. & Græcũ videtur conſonare, & expreſſe interpretatur Theophylactus. ſed Latini Latinã ſequamur eccleſiam, velut ipſa legit. *Theophy.* ¶ Tertio, conſolaturus eos dominus, promittit ſe eis præparaturũ locum in æterna patria, vbi diceret quis, paratas iam tum fuiſſe mãſiones in cœlo, quid ergo opus fuerit Chriſtus adhuc parare ſuis locum? Reſpõdeo triplices eſſe diuinarum manſionum præparatores, quoniã & deus ab æterno præparauit in ſua diuina præſcientia, iuxta illud Pauli, Elegit nos ante mundi cõſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in cõſpectu eius in charitate, & ſic manſiones paratæ ſunt ab æterno. *Ephe. 1.* Chriſtus autem illas quoque parat duplici via, altera per meritũ ſuum, hoc eſt, quia morte ſua meruit nobis, vt manſiones illas aliquãdo adipiſceremur, quę nobis ſunt ab æterno paratæ: deinde in hoc quoq; parat ille, quia facit vt nos eas habeamus, ipſe nos poſsidere facit. & de hoc loquitur ibi, quaſi diceret, Multas vobis pater meus ab æterno præordinauit manſiones: tũc ergo vado ego adiuuare vos in poſſeſſione acquirenda, vbi morte mea prius redẽptionẽ me facere oportet, vobíſque ianuã reſerare, quoniam alias intrare nõ poteſtis. præparationem illam iam ante præuidit Michæas, dicens, Aſcendit pandens iter ante eos. *Mich. 2.* Neque eſt quod mireris facere hoc Chriſtũ ex tempore, quod pater ordinauit ab æterno. ſiquidem Paulus, vt paulò antè citauimus, ait illum nos elegiſſe ante mundi cõſtitutionem Et tamen hoc idem fecit Chriſtus in tempore hoc, quãdo elegit diſcipulos ſuos, ſicut ait Lucas elegiſſe eũ duodecim, quos & vocauit apoſtolos.

3 Ipſi quoque nos præparatores ſumit (imò Cyrillus totam hanc præparationẽ intelligit de præparatione Chriſti, quia cœlũ fuit inuium ante Chriſtum) ſicuti legitur, Præparate domino corda veſtra. *1. Reg. 7.* ſic intelligitur illud Dauidicũ, Hieruſalẽ quæ ædificatur vt ciuitas, quoniã ibi multæ erũt *Pſal. 121.* manſiones, & aſcendent illuc tribus Iſraël. Et ideo debet homo per omne hoc vitę ſuæ tempus ędificare ſibi mãſionem quam illic habeat. Cuius rei figuram habemus, quando filij prophetarum dixerunt ad Eliſeum, Ecce locus in quo habi-

4.Reg.6. tamus corã te, anguſtus eſt nobis. Eamus vſq; ad Iordanem, & tollẽt ſinguli de ſylua materias ſingulas, vt ædificem⁹ ibi domum nobis ad habitandũ. Et nobis locus noſter per peccatum anguſtus factus eſt. quiſq; igitur ſibi præparet ligna,

Prou.16. vt per opera bona manſionẽ ſibi extruat cœleſtem. Sic Sa-

2.Cor.5. piens ait, Hominis eſt preparare ſibi viã. Et Paulus, Scimus, inquit, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationẽ ex deo habemus, domum nõ manufactam, ſed æternã in cœlis. Quid multa? ſunt vtique manſiones illæ cœleſtes ab æterno paratæ à deo patre per æternã ſuam electionem & prædeſtinationem: ſimúlq; tamen parantur temporaliter à Chriſto, per redemptionem ſuam cœlíque reſeratione: per nos parantur quoque operibus meritoriis & ſacramentorũ perceptione. ¶ Aliæ expoſitiones ſunt magis ſcholaſticæ, quod manſiones non parentur quo ad beatitudinem, ſed quo ad beandos. & ita mãſiones dicuntur parari, quando eis parantur manſores, ait Auguſtinus. 4 Adhuc quartam addit cõſolationem, dicens, Si abiero & præparauero vobis locum, iterũ venio, & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. Magno ſolatio fuit eis verbum hoc. ſiquidem moleſtum & graue illi erat dominũ iam abire, ſed qui iam reuerſurum eum audiebant, merito recipiebant animum. duplici autem commodo eos exhilarat. ſiquidem manſionem ipſis præparaturũ ſe dicit in cœlo, reuerſumq́ue eos ad ſe accepturum, vt maneant

De reditu Chriſti. ibi perpetuo. Quomodo mãſionẽ præparet, iam ante diximus. de reditu nunc reliquũ eſt diſſerere, & quomodo accipiat illos ad ſe, quoniã intelligi primo poteſt de reditu ad

1.The.4. extremum iudiciũ, iuxta illud Pauli, Deinde nos qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum domino erimus. ¶ Hoc quanuis ſit vniuerſo totius mundi apparatu precioſius, quibuſdã tamen inferius videtur quam vt ſatisfaciat, eo quod illud in die nouiſſimo ſanctis omnibus erit æquale. hinc putant hoc loco apoſtolis quiddam excellentius eſſe promiſſum. Volũt ergo hunc domini reditum intelligi debere ad mortem apoſtolorum, ſicut fere de ſingulis illis legitur, quomodo Chriſtus apparuerit eis, ipſosq́ue ad vitã inuitarit æternã, quomodo & de ſancto Ioãne canit eccleſia, qui ſic orarit ad dominum, Domine, ſuſcipe me, vt cũ fratribus meis ſim, cum

quibus

quibus venies inuitasti me. aperi mihi ianuam vitæ, & perduc me ad cõuiuium epularum tuarum. Volunt ergo illud hic dominum promisisse apostolis, quod præparaturus sit eis locum. hoc est, vt meritum eorum respõdeat electioni, sicut ab æterno fuerunt à deo patre electi, vbi & mãsio eis parata est. Tuncq; recepturus sit ipsos ad se, primum daturus eis locum felicitatis. Hæc ergo suprema & æterna est apostolorum cum Christo societas. Nihil enim catholicos mouere debet, vel veterum vel nouorum hæreticorũ somnia, qui temerarie nimis contendunt sanctos nõdum esse in cœlis, sed expectare adhuc nouissimum diem iudicij, quoniam hic error est ante multos annos in ecclesia condemnatus, sicut illum Græci cum aliis quibusdam reuocarunt in cõcilio Florẽtino sub Eugenio quarto. Aliam insuper cõsolationẽ *Concil.* proposuit adhuc eis dominus, dicens scire eos & quo iret, & viam ipsam. quasi diceret, Quid tandem mœrore cõficimini, *Ioan.16.* quum viam sciatis ad beatitudinem, non ignari quo me via hæc ducat, quoniam ad patrẽ vado qui misit me? Chrysostomus putat, quod hic eorum indicat cordis desiderium, *Chrysosto.* & dat simul rogandi occasionem Petrus quidẽ amoris gratia, quo iret, interrogauit, Thomas autem metu, id quod omnes scire gestiebant, & vtiq; omnium hæc erat sententia, quæ Petri, siquidem dubitabant de itinere omnes. quib9 ita ambigẽtibus, intulit dominus, Scitis quo ego vado, & viam scitis. Cuius rei certa quidem & breuis erat dissolutio, sed eã ignorabant discipuli, quod ille ad patrem iret, simulq; per seipsum iret, per passionẽ suam, & mortem. Verisimile hoc eis non erat, neq; videbãt quomodo fieri posset, vt filius dei crucifigeretur. Nos iam oremus dominum, &c.

HOMILIA II.

DOMINVS noster Iesus Christus perturbatos discipulorum animos erigere volẽs, eo quod ipse deus esset, quod in patris sui domo plurimę sint mansiones, quod abiret paraturus eis locum, inde reuersurus accepturusq; illos ad seipsum, quoniam quo ipse abiret, scirent, simul & viam ipsam. Verùm hinc metu, *Chrysosto.* illinc vrgente tristitia intelligere non poterant, quod ille dicebat, cuius rei exemplum apertissimum in Thoma apparet, qui dixit, Domine, nescim9 quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Vtrunque, ait August. illos dominus di- *Augusti.*

xerat ſcire, vtrũque dixit iſte neſcire, & locum quo itur, & viam qua itur. ſed neſcit ille mentiri, ergo iſti ſciebant, ſed ſe ſcire neſciebant. Suo ergo intellectu & ſenſu vero, bene & vere ambo loquuti ſunt. id adeo ex reſponſione Chriſti patet, quæ quanto perfectior eſt quam interrogatio Thomæ? quia ſic dicit dominus, Ego ſum via, veritas & vita. quaſi dicturus eſſet, Tu tantum de via quæris Thoma, ego inſuper aliquid tibi multo plenius dico, quoniã ego & via ſum & veritas & vita. (liquet interrogationẽ Thomæ fuiſſe diſpenſatoriam, quia per reſponſionem Chriſti tota eccleſia inſtructa eſt, Chriſtũ eſſe viam, veritatem & vitam.)

¶ Omnium apoſtolorum nomine dixerat Thomas, neſcire ſe viam Chriſtus infert, Ego ſum via. ſi ergo me ſcitis, & viam ſcitis, qua nemo errat: inſuper ego veritas ſum, nemo itaque in me fallitur: & vita ſum ego, quia nemo in me moritur, ſed viuit inæternum. Non temere vtique tria hæc coniunxit Chriſtus, quod ipſe ſit via quam ingrediantur omnes, & qua itur, vt inquit Auguſtinus, vita autem & veritas, ad quam itur, Chriſtus via vera & regia eſt, ſine qua via alia vera non eſt, vt viæ adhuc multæ ſint. ideo viã hic præponit dominus, vt Theophylactus ait, via eſt ipſe Chriſtus, per me enim velut mediatorem omnes veniunt ad patrem. Oportet hominem viam ambulare rectam, ſi ad vitam & veritatem peruenire cupit. Quur enim hæretici ad veritatem perueniunt? quæres forſitan, ſed quum ſemper diſcant, ad ſcientiam tamen veritatis nunquam aut raro pertingunt, quia viam rectam nõ ingrediuntur: ſicque nec ad vitam veniunt, neque veritatem attingunt. Volens hic ſuperſedeo multis expoſitionibus, quomodo Chriſtus ſit via. ſiquidem vnam hic ipſe indicat dominus, quum ait, Nemo venit ad patrẽ niſi per me. Ecce qualis nam via ſit Chriſtus, quia per eum venitur ad patrem. Sic Paulus ait, Per eum acceſſum habemus ad patrem, ideo & mediator ille eſt dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus. ¶ Quæris, Quur domin⁹ horũ trium meminerit, viæ, veritatis & vitæ. Reſpondens hic Cyrillus, inquit, Profunda res eſt, vt arbitrer. dicimus tamen, quod gratia dei noſtro cõmiſerit ingeniolo. Tribus igitur rebus cõſequemur ſuperiores manſiones: & per actionem virtutis variam, per fidem rectam, per ſpem vitæ, quorum omnium nemo largitor eſt, nemo fons, nemo cauſa præter dominum noſtrum

Auguſti. *Theophy.* *Ioan. 6.* *Roma. 5.* *1. Tim. 2.* *Cyrillus.*

noſtrum Ieſum Chriſtum, Ita ergo Chriſtus nobis via eſt, quam nobis oſtendit ad deum: ipſe quoque rectitudo fidei eſt, & amuſsis optima: ipſe vita eſt, quoniã à morte nos reſuſcitauit, vt cum eo viuere deinceps poſſemus in æuum.

2 Amplius adhuc docet dominus ſe viã eſſe, & ait, Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtique cognouiſſetis, quoniam vt ait Sapiens, Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula dei maieſtatis & imago bonitatis illius. Et ſicut dicit Paulus, Splendor gloriæ, & figura ſubſtãtiæ eius. Neque ſibi ipſe in hoc contrarius eſt dominus, quoniã etſi apoſtoli cognoſcebant patrem deũ verum, non tamẽ ita patrem eum eſſe ſciebãt, quod filium ab æterno genuiſſet in deitate æqualem, ſicut eũ in hunc vſq; diem ignorant, & nõ cognoſcunt Iudæi. Ne tamen dominus apoſtolos ſuos plane cenſeret ignaros, verba ſua mitigat aliquantulum, & dicit, Amodo cognoſcitis eũ, & vidiſtis eum. Viſio hæc in fide tantum eſt, quomodo eum Nathanaël cognouit, ſimiliter & Petrus dicẽs, Tu es Chriſtus filius dei viui. Apoſtoli autem vbi ſpiritum ſanctum accepturi eſſent, tunc demũ vere eum cognoſcere poſſent. Quomodo autem viderunt eũ? Vtiq; diuinitatem eius eſſentialiter non viderunt. ſiquidẽ nemo vnquã in terris homo vidit deum, viderunt ergo illum, iuxta id quod Chryſoſt. ait, Viſam dixit ſubſtantiam dei ſecũdum eorum poſsibilitatẽ, oſtendẽs quod qui ipſum vidit, vidit & patrẽ. vidit autẽ ipſum non in nuda ſubſtãtia, ſed carne veſtitum. Sic perpetuo eũ cognoſcere didicerunt ex operibus ipſius, ſicut in ſequentibus dominus oſtẽdit. Et præuidit hoc idem Dauid in ſpiritu, quando in perſona Chriſti dixit ad patrẽ, Mirabilis facta eſt ſciẽtia tua ex me, ſic enim mirabilis facta eſt cognitio dei patris ex virtutib9 & miraculis filij ſui. Cõſidera etiã hic, quod cognitio filij dei, euangelium à lege diſcernit, quoniam antea vulgo hominũ non erat perfecte cognitum, deũ patrem habere filium in diuinis ſibi coęternũ.

Sap. 7. *Hebr. 1.* *Chryſoſt.* *Ioan. 1.* *Mat. 16.* *Ioan. 1.* *Chryſoſt.* *Pſal. 138.*

3 Atqui nõnne mirabilis hic videtur ſermo, quum diſtinctis temporibus ait Chriſtus, Vidiſtis eũ, & cognoſcetis eũ, hinc ergo Philippus, quãdo non ſatis poterat apud ſe deprehendere, quomodo vidiſſet patrẽ, dixit ad dominũ, Domine, oſtende nobis patrẽ, & ſufficit nobis. Putabat enim ſatis ſe iam cognoſcere Chriſtũ, ſed patrẽ non ita Cyrillus exiſtimat hæc verba Philippi prodiiſſe ex quadã incredulitate, *Cyrillus.*

Chrysosto. quod putabat huius oculis huius corporis se diuinam posse videre naturam. Chrysostomus sic ait, Dixerat Christus, si cognouissetis me, & patrē meum vtiq; cognouissetis, & ita per se patrē ostendebat, Philippus autem in contrarium ordinem vertit, inquiens, Ostēde nobis patrē. Insuper Cyril-*Cyrillus.* lus hic vidit, & declarauit, quō illa interrogatio Philippo laudi & tribuatur virtuti, quoniam omne fundamentum Iudæorum Christo aduersantium eo tendebat, quod Christus legi Mosaicæ cōtrarius, quam deus tulisset, per hoc etiā aduersaretur ipsi deo patri. si ergo patrem apostolis ostendisset, iam tum omnis Iudæorū calumnia corruisset. deinde addit ille, Philippū desiderasse videre patrem corporalibus *Chrysosto.* oculis, sicut Christū hic videbat, hoc attendens & Chrysost. ait, Ipse carneis oculis videre eum, volebat, quum tamē debebat ille vel ex veteri edoctus esse testamento, quod nunquam in sua natura apparuerit deus, sed per multas alias visiones, vt in Ezechiele, Esaia, Ieremia, & aliis legitur. Quod insuper addit, sufficit nobis, sane si putasset hoc satis non esse, aberrasset. (non intromittimus hic nos de cōtrouersia iuniorum, an possit videre vna persona sine alia, & an beatus possit frui vna persona sine alia.) Poterat enim Philippus illud ita intelligere, quod visio patris sufficeret illis. diuinæ enim essentiæ visio, hominem sufficientē facit & indeficientem, ita vt vlterius nihil desideret, quū beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus. Quicquid autē sit illud. constat Philippum, nisi inepte quæsiuisset, in hoc schola responsionē huiusmodi non audisse ab optimo magistro. Putabat enim se videre filiū, & vltra illud aliquid melius videre cupiebat, quia patrē. sed dominus ostendit eum nec patrem nosse, neq; filium. ait ergo, Tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. quomodo itaq; dicis, Ostende no-*Augusti.* bis patrem? Augųst. ait loqui hic Christum communi hominum more, nos enim si forte videamus duos inter se similes, dicimus alterutro conspecto, visum etiam esse alterum. sic & Christus iam ante abunde satis docuerat, se & patrem non esse vnam personam, quemadmodū hæretici Patripassiani turpiter aberrauerunt. Ne autem putarent aliū in natura esse à filio patrem, ostendit quia vnum sint, adeo vt qui Christum viderit, viderit patrem. Errauit igitur Philippus,

si putau it

ſi putauit patrem ſe tanquam filio meliorem viſurũ, quoniã æqualis eſt pater, æqualis filius, æqualis & ſpiritus ſanctus, æqualis gloria, eadẽ & vna diuinitas, coæterna maieſtas. Cõ funditur hic & refellitur hæreſis Arriana, quæ antiquarum omniũ fuit turbulentiſsima, maximeq; nociua. (Si placet, dic ex Eccleſiaſtica aut Tripartita hiſtoria aliquas ſeditiões & facinora huius hæreſis, quæ etiã imperatores, epiſcopos & totas prouincias inuoluit. Sæuit enim per Alexandriam, AEgyptum & Aſiam minorem, Græciam, Italiam, Aphricam, & progreſſa eſt vſq; in Hiſpanias, vide vbi ſupra.) Dixerunt autem Arriani filiũ nõ eſſe eſſentialiter deũ, & ideo neq; deo patri æqualẽ, ſed creaturam, quanuis nobiliſsimã. Magna & inſignis hæc fuit blaſphemia, turpiter deo irrogata, filio diuinitatẽ adimere. quomodo enim magis blaſphemaretur deus, quam ſi negaretur eſſe deus? Multũ igitur conati ſunt ſancti patres & concilia ipſa errorem hunc euellere, præcipue vero concilium ſanctũ Nicenum, ipſeq; Athanaſius. Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Cyrill9, Ambroſius, Victorinus, Fulgentius, Victor & alij ſancti patres. quorũ induſtria ſimul adiuuente gratia dei, hæreſis hæc eſt conſopita, qui finis & exitus eſt hęreſum omniũ. ſiquidẽ eccleſia ædificata eſt ſuper petram, adeo vt portæ inferorũ præualere non poſsint aduerſus eam. ita fides Petri cõfirmata eſt, vt nequeat diſcindi. Chriſtus pro eo rogauit, ne deficeret, & exauditus eſt pro ſua reuerentia, vt inquit Paulus. ¶ Diceres, Quur nõ obtemperauit hic dominus, & acquieuit petitioni Philippi, vt oſtenderet ei patrem, quum tamẽ in veteri teſtamento pater ſeipſum videri permiſerit in rubo? Reſpondet Cyrillus verum quidem eſſe quod in igne vſus ſit dominus. ſed quid hoc ad cognoſcendam naturam & ſubſtantiam dei? parum ſane ad hoc contulit ignis, magis profuit illa manifeſtatio per ignem, non ad videndam eſſentiam dei, ſed ad operationem eius intelligendam in nobis. ſiquidẽ hic populus erudiebatur in religione legis, & quia ille multum durus & contumax erat, ſicuti non ſemel conqueſtus eſt ſuper eo dominus, ideo opus erat vt horribili aſpectu appareret eis, quatenus hinc diſcerent, tranſgreſſores magnam manere pœnam, eo quòd ardentem offenderent ignem, iuxta illud quod Moyſes ait, Deus noſter ignis conſumẽs eſt. & ideo tãto horrore & terrore data lex eſt, quo-

Athanaſ. *Arriana hæreſis.* *Mat.16.* *Luc.21.* *Heb.5.* *Cyrillus.* *Exod.33. & 34.* *Exo.19.*

niam incipiebāt audiri tonitrua, apparere fulgura, & nubes densæ circundederunt montē, tubarum sonitus auditus est, inde timor inuasit super populum, quando etiā totus mons Sinai fumabat, ascendēte fumo ex eo sicut ex camino, eratq; mons totus formidolosus, & semper crescebat strepitus & sonitus tubarum. Nihil ergo huiusmodi apparitiones profuerunt ad cognoscendam essentiam diuinam, neque nunc Philippo quicquam contulisset, etiamsi dominus suæ petitioni acquieuisset, quia multo æqualior patri filius erat quā ignis. vnde & dixit Christus ad Philippum, Qui videt me, videt & patrem meum. (Vide Hilarium lib.7. de Trinit.)

Hilarius.

4 Corripit insuper dominus Philippum, dicēs, Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? non credis quod pater in me est, & ego in eo? quasi diceret, Philippe, non sane intelligis, dū separare nos vis abinuicē, qui inseparabiles sumus. male putas nos abesse mutuo aut diuersos esse, quum deus vnus simus: quomodo ergo dicis, ostende nobis patrem? an ne in hac vita aliquid superius fide requiris? Nō credis quod ego in patre & pater in me est? Hilarius lib.3. de Trinit. sic ait, Humani intellect⁹ imbecillitas ratione dicti huius percipere non potest, neq; exemplum aliquod aut similitudinē inuenire potest rerum diuinarum, quomodo filius in patre, & pater sit in filio, quum enim aliquid sit in alio, non vicissim hoc est in illo. sed quia de spiritu spiritus, lumen de lumine, de deo deus, totúsque filius ex toto genitus est patre, hinc fit nimirum quod superat illud captum nostrū, quod filius in patre & pater est in filio. (Latinè hanc mutuam inexistentiam personarum scholastici cœperūt appellare modum essendi in per circuninsessionē per quā intellige intimam pręsentiā realiter distinctorū. subsistentium in eadem substantia. Et magister & alij allegant Hilarium lib. de Trini. quum sit in lib.3. & 7.) quasi simile, dicit, Augustinus dicit, propter essentialem vnitatem totus pater in filio est & spiritu sancto, totusque hic spiritus sanctus in patre & filio est, & nullus illorum extra alium est, tātum propter vnitatem substantię diuinæ. Hæc si tu qui simplex es & rudis tātorum mysteriorū, caue vel dubites, vel eruere coneris cum Philippo, ne cum eodem obiurgeris à domino. tantum simpliciter crede, reliquum deo & omnipotentiæ suæ simul & sanctæ matri ecclesiæ relinquens, Oremus dominum.

Hilarius.

De fide ad Petrum.

HOMI

HOMILIA III.

HILIPPVS apostolus quum nondum accepisset spiritũ sanctum, rudis adhuc & imperfectus in fide, petiit à domino ostendi sibi patrẽ, & audiuit Christum sibi dicentem, Philippe, qui me videt, videt & patrẽ meũ, ego enim in patre, & pater in me est. Eo vt facilius adigeret & permoueret Philippũ, verba & opera allegat, quoniam iis duobus, dictis nimirum & factis, ad credendũ persuademur: ex iis etiam diuinitas cognoscitur, quasi ex illis quæ eam proprie declarant. Verba, inquit Christus, quæ loquor, non loquor à meipso. duplicia erãt verba Christi, aliis docebat, aliis miracula operabatur. verba doctrinæ inde firmabat, ꝙ ea non ex seipso haberet, sed à patre, in quo quum quis dubitare posit, statim & opera aggreditur, & ait, Pater in me manens, ipse facit opera, quod si ergo mihi credere recusatis, saltem ratione operum credite, quibus doctrina verbaq; mea confirmantur. Non à meipso loquor, inquit, Christus. Verba hæc vt funditus intelligamus, paulò altius nobis sunt repetenda, & ea non sic accipienda sunt, quasi non loquatur ipse, sed sententia hæc est, quia filius dei diuinam essentiam à seipso non habet, sed ab æterno habet eam à deo patre: & operationem ex seipso non habet, sed à patre sicut essentiam. sensus ergo hic est, à me nõ loquor, hoc est à meipso nõ sum qui loquor, & ideo pater ipse si vobiscum verba facere vellet, non aliter quam ego, loquutus esset. vsqueadeo vna in nobis essentia est, vt opera verbaq; mea etiam patris sint, nosq; simus indiuisi. Et quanuis ante me venerunt nõnulli, qui verbis sibi diuinitatem arrogarunt, eis tamen opera testimonium nullum dederunt. Hinc conspicimus Christum multo plus operibus quam verbis tribuisse, vnde etiam hic magis super ea vrget. *Augusti.* *Cyrillus.*

1 Et quanuis fides naturalibus nõ debet fulciri rationib⁹, siquidem meritũ (vt ait Gregorius) non habet vbicunq; ratio humana præbet experimentum, tamẽ constat etiã fidem rationes suas habere motiuas, sicut hic dominus conatur fidem eorũ ex operibus cõprobare. (Hybernicus est mirabilis in hac materia, q. 1. primi, sed excutiatur in scholis) quoniã quisquis nude crederet citra omnẽ rationẽ, leuis potius quã fidelis futurus esset: quia qui cito credit leuis est corde. *Grego.* *Eccl. 29.*

2 Quum ergo dominus fidẽ in doctrina sua fundarit, hãc

autem operibus firmarit, obiiceret contra eum quiſpiam, Atqui nõ multum probabis operibus tuis, quoniam aliena poteſtate ea facis. nõ itaque laus illorum ad te pertinet, ſed eius eſt in cuius poteſtate miracula facis. hoc præuenire volens dominus, ait nõ ſe tantum, ſed omnes in ſe credituros, opera huiuſmodi vtiq; ex ſua poteſtate eſſe facturos. Amen amen, ait dominus, dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. His verbis oſtendere vult & ſe eſſentialiter eſſe deum, neq; diuerſam habere naturam à patre: quod quũ nondũ intelligeret Philippus, puta imperfectus adhuc in fide, nec illuminat⁹, quia ſpiritum ſanctũ adhuc nõ acceperat, fortiter hic in Philippo hæreſim Arrianã cõfutauit domin⁹. nos interim ſenſum verborum illorũ diſpiciamus, Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Multũ ſubtilis eſt hic Auguſtin⁹ in iſtius loci expoſitione, tantum intelligens eũ de verbis operum, quoniam & verba opera ſunt, domino atteſtãte, quum ait, Verba quæ loquor, &c. Loquut⁹ eſt igitur dominus, audierunt eum diſcipuli, quumq́ue pauci eſſent, crediderunt: vbi fides diſcipulorum, fructus extitit verborũ Chriſti, ſed in paucis. Apoſtoli inde maiora fecerunt opera verbis ſuis. multo enim plures crediderunt ad prædicatione apoſtolorum quam Chriſti. ad primum Petri ſermonẽ in die Pentecoſtes, baptizati ſunt ſuper tria milia hominũ. deinde quinque milia. Senſum ergo hũc colligit Auguſtinus, Quicquid ego operor, id omne verbum fidei eſt, hoc etiã vos facietis, planè idem prædicaturi, & maiora iis facturi, hoc eſt, maiora pluraq́ue verba fidei prædicabitis vos, quæ nondũ reuelaui. Non poteſtis enĩ portare modo, ſed docebimini à ſpiritu ſancto, puta de ceſſatione circũciſionis, de fine legis, de cerimonialibus, quoniam de circunciſione ſic ait Paulus, Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil proderit. ſic in omnibus concilijs facit eccleſia. Similiter Chriſtus cõſuluit diuiti, vt venderet omnia quæ haberet, & pauperib⁹ erogaret. nec tamẽ ille audiuit Chriſtũ, quũ interim multi diuites ſequuti ſunt apoſtolos idẽ docẽtes. ¶ Alij doctores tenacius adhærentes literæ, aliter exponũt, ex quib⁹ Cyrillus ſic ait, Nullus putet quoniã cœlum, ſolẽ & lunam, angelo ruinǽq; multitudinem produxit, maiora iis fidelibus per gratiã conceſſurũ, non enim ad hæc dicẽtis intentio extẽditur, ſed quę ad

Fidelis maiora opera faciet.

Auguſt.

Act. 2. 4.
Auguſt.

Ioan. 16.

Galat. 5.

Mat. 19.

Cyrillus.

ad vtilitatẽ hominũ & ſanctificationis humanæ menſuram reſpiciebãt, ea ſolũ obtulit. Neq; hoc intendit, quod Chriſtus vna tantũ lingua, apoſtoli autem variis prędicarint: deinde, quia Chriſtus in Iudæa tantũ, neq; multum in Samaria: apoſtoli verò per vniuerſum mundũ diuiſi, prædicarũt vbiq; & miracula fecerũt, vbi Chriſtus nullũ fecerat: quoniam ad quencunq; horũ ſenſuum apoſtoli maiora fecerũt miracula, quã antea per ſe operatus fuerat Chriſtus. Auguſtinus adhuc alio intellectu dicit apoſtolos maius feciſſe opus, quãdo iuſtificarũt peccatorẽ cõcurrẽte diuino auxilio, quã deus quando mundum condidit, & inter cætera ſic ait, Intelligat qui poteſt, iudicet qui poteſt, vtrũ magis ſit iuſtos creare, quam impios iuſtificare. Certè enim ſi ęqualis eſt vtrũque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ. (Et per hoc ſoluit obiectionem, Qui credit, faciet maiora: ergo qui non facit maiora, non credit, quotuſquiſque ergo erit Chriſtianus? Reſpondet. Credens facit maius deo faciente in ipſo quando ex impio fit pius.) 3 Nunc tandẽ communẽ audiamus illorũ verborũ expoſitionẽ, cum qua cęteras tamen non excludimus. quoad literã etiã fideles maiora fecerunt miracula Chriſto, quia ille dæmonia ex hominibus tantum eiecit, apoſtoli expulerunt inſuper etiã ex ſtatuis & ſimulacris, Chriſtus Lazarũ ex quatriduo fœtentẽ reſuſcitauit cũ fletu, fremitu magnoq; clamore. Petr⁹ & Ioãnes alijq; apoſtoli mortuos quãplurimos reſuſcitarunt. Petrus etiã baculum ſuũ miſit, qui vbi ſuper corpus ſancti Materni poſitus eſt, reuixit ille. Chriſtus impoſitione manuũ ſuarũ & cõtactu, ſanauit infirmos, Matthęi 8.9. Marc.7.8. Lucę 5.6. &c. Sed Petro ponebãtur infirmi in lectulis ſuis ſuper plateis, vt prętereũtis eius etiã vmbra curarentur ſeſe cõtingẽte, ſimiliter ſudaria Pauli & ſemicincta medebantur ægrotis. Et ea iam ſunt impudẽtia neochriſtiani, vt impudenter cõtẽnant ſanctorum tum veſtitum tum reliquias, non attẽdentes quã aduerſetur illud ſacrarum literarũ authoritati. Tantũ valuit vox Chriſti, dicentis, Ego ſum, vt retrocedentes Iudæi, ceciderint retrorſum ſuper terrã. Sanctus Petrus voce ſua effecit, vt Ananias & Sapphira collapſi, ſubito mortui ſint. & ſimiliter in alijs multis ſe res habet. ¶ Duo tamẽ hic nobis diligentius ſunt põderãda: alterũ, quia ſi modum operandi conſideres, miracula Chriſti omnibus alijs ſunt vtiq; maio-

Auguſt.

Ioan.11.

Act.5.

Act.19.

Ioan.18.

ra, propria enim potestate & iussione fecit ea tanquã deus verus, apostoli autẽ fecerũt illa in nomine Iesu, vel deprecati in hoc dominũ, vel à spiritu sancto impulsi. Alterum, quod nõ ideo cogitandũ est apostolos maiores & superiores esse Christo, quod maiora fecerint miracula, quæ tamen etiam Christus fecit: iuxta illud quod sequitur, Sine me nihil potestis facere. Et hoc ipsa testatur in se litera, quòd in Christum credens, maior nõ sit ipso, sed hæc, eius fuit sententia, Magna ego hactenus feci miracula, sicut vidistis ipsi. At iam mihi moriendum est, vti prædixi vobis. verum inde non minuetur potentia mea, quoniam maiora adhuc miracula facturus sum per vos ministros meós, quã hucúsq; fecerim ipse. potentior itaq; ero & fortior validiorq́; in declaranda potestate mea post mortem, quando potenter resurgam, quam nunc sim humana fragilitate grauatus. Idq́ue vobis ministris meis futurũ est honestũ, siquidem inde laudem per vniuersum mundũ consequemini: mihi tamen erit illud magnificẽtius, qui hæc tanta per vos tanquam instrumentum meũ viuum sum operaturus. 4 Supra dicta & memorata omnia dilucidiora fiunt ex verbis sequentibus, quum ait, Quia vado ad patrem. Ecce quoniã magnitudo operũ nõ futura sit ob magnitudinẽ ministri, sed ideo quod Christus tũc in ampliori gloria erit, atq; hęc sententia Cyrilli est & aliorum. neq; suspicandũ est Christũ pręsentem minus posse quã absentem: sed quia ad patrem per resurrectionem suam & ascensionem, manifestata est etiam eius diuinitas, quam opertam antea habuerat vestimẽto passibilis humanitatis, quam sustinuit in hoc, vt veritas carnis probaretur assumptæ, cõtra Manichæos. Ita ergo ait dominus, Magis adhuc potestatem meam declarabo per vos, quoniã regnabo in cœlis, quã quum iam ipse humana mortalitate pressus, ipse operor in terris. Insuper hoc verbo tacitæ respondit interrogationi Petri & aliorum, quærentium quo abiret. Ecce quia vado ad patrem. & ne putarent se derelinqui ac inde timerent, addit, quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam. Vnde satis intelligimus, seipsum operari velle miracula illa maiora, vt pater glorificetur in filio. Quomodo autem consequamur omnia quæ petimus à deo, alias affatim docuimus, nunc non est animus repetere. Oremus dominum deum pro, &c.

Ioan.15. *Cyrillus.*

DE

DE S. PHILIPPO.

HILIPPVS in ciuitate Bethsaida natus in Galilæa, vnde Petrus etiã & Andreas progeniti sunt. ille quoq; principio ad apostolatum vocatus tertius fuit. hic Nathanaélé perduxit ad dominũ, antequã acciperet spiritũ sanctũ. rudior aliquanto & imperfectior extitit in fide: quáobrem & à domino interrogatus est, vnde panes cõparari possent in deserto. post cœnã quoq; quum multa dixisset dominus de sua diuinitate & de deo patre, petiit ostendi sibi patrem. Post diuisioné apostolorũ profectus in Scythiam, ad 20. annos vsq; prædicauit ibidé: quumq́; ab infidelib9 captus duceretur ad idolũ Martis, exiuit inde draco qui multos inficiebat, vnde & plurimi moriebãtur. Philippus auté prædicata ibi pœnitétia, sanauit infirmos, mortuos suscitauit. cõuersiq; illi, baptizati sunt. deinde ille põtifices & sacerdotes per prouinciã vndiq; ordinauit, profectusq́; in Asiã in ciuitaté Hieropolim, vel authore Hieronymo in Phrygiã, factus annorũ 87. rursus ibi etiã ab idololatris captus & crucifixus est. Super hoc refert Eusebius, quomodo Polycrates Ephesius scripserit Victori episcopo vrbis Romæ, Magna lumina in Asiæ partibus dormierunt, quæ resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui, cũ veniet in gloria, & requiret omnes sanctos suos. dico aũt de Philippo qui fuit vnus ex apostolis, qui dormiuit apud Hieropolim, sed & duæ filiæ ei9 inibi virgines cõsenuere, & alia eius filia spiritu sancto repleta, permansit apud Ephesum, vbi & Ioannes euãgelista fuit. Nemo tamen putet hũc illũ fuisse Philippũ, quem Lucas refert quatuor habuisse filias. is enim non ex discipulis duodecim, sed vnus è diaconis septem fuit, qui & baptizauit in Samaria. Huius autem Philippi corpus deinceps Romam delatũ est, successus temporis sub Cõstantino magno, vrgente Helena, alterum eius brachium & bona pars corporis sui, per sanctũ episcopũ Agriciũ deportata sunt Treuirim in cœnobiũ S. Matthiæ extra mœnia vrbis.

Ioan.1. *Ioan.6.* *Ioan.14.* *Hieron.* *Lib.3. ca.32.* *Act.21.* *Act.8.*

DE S. IACOBO APOSTOLO.

IACOBVS hic minor dicitur, alias etiam frater domini, fili9 alphæi, frater Simonis, Iudæ Thaddæi, & Ioseph, qui constitutus est cum Matthia ad electionem apostolatus. Iacobus hic eo

habetur sanctior, quod creditur esse sanctificatus in vtero matris. Egesippus enim, vt Eusebius & Hieronymus commemorant, ait hunc sanctum fuisse ex ipso vtero matris.

Lib.2. ca. 23. de vi. illu.

2 Magna fuit insuper sanctimonia vitæ suæ, quia sequitur, vinum & siceram non bibit, de animali nullo gustauit (vbi exemplum habent Carthusiani magnum suæ abstinétiæ á carnibus, neq; patiantur se ab hoc instituto auelli per neohristianorum impudentiam & gulam) nouacula non ascendit super caput eius. Nazarenus enim fuit, oleo se non perũxit, sicut tũc moris fuit. balneo vsus nõ est, laneis quoque vestimentis non est opertus, sed lineis tantũ. ijs accedit pro tertio, quod Hieronymus testatur eum sanctã seruasse virginitatem vsque ad mortem. 4 In oratione tam fuit intentus sedulo, vt frequéter solus templum ingressus, procederet ad genua, orãs dominum vt populo peccata dimitteret. hoc sæpius adeo faciebat, vt genua eius callum cõtraxerint instar cameli, ita ab oratione nunquam cessabat.

Carth. *Num.6.* *Cõtra. Io.*

5 Hinc factum est vt ab omnibus iustus diceretur & Oblias, hoc est, custodia siue iustitia populi, sicuti superiores tres commemorati testes affirmant. 6 Tantæ apud omnes non christianos tantũ, sed & Iudæos creditus est fuisse sanctimonię authore etiã Iosepho de bello Iudaico, vt persuasum fuerit eis, omnia ista mala accidisse Iudæis pro vindicta Iacobi iusti, qui erat frater Iesu, qui dicitur Christus, quem iustissimũ & piissimum omnium cõfessione virũ Iudeæ interfecerunt. 7 Præterea ob insignem illam viri sanctimoniã huic vni permissum est à Iudæis, ingredi in sancta sanctorum. 8 Frater quoque domini dictus est, sicut Paulus ait, se non vidisse aliquem apostolorum, quũ venisset Hierosolymam, nisi Iacobum fratrẽ domini. id aũt non eo credẽdũ est, quod fuerit ille Mariæ filius, quoniã ea virgo sempermãsit: neq; ideo quod filius extiterit Ioseph ex alia cõiuge, quam forte habuisset ante Mariã, sicut aliquãdo opinatus est Ambrosius, & ante eũ Eusebius lib.2. eccl. hist. ca. 1. Verùm ille frater domini dicitur non tantũ communi Iudæorum cõsuetudine, qui nepotes proximos, fratres vocabant, quoniam sic nõ solus hic Iacobus, sed alij etiam similiter cum Christo sanguine iuncti, fratres eius dici possunt. fuit autem Iacobus hic filius Mariæ Alphæi, quæ soror extitit Mariæ matris Iesu. ita Christus & Iacobus duarũ sororum

Iosephus. *Galat. 5.* *Ambro.* *Eusebius.* *Mat.7.*

rum filij fuerunt. id ex Matthæo colligimus, qui ait, Erant ibi mulieres multæ à longe, quæ sequutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Et testimonium tibi apertum, quod Maria hęc mater fuerit duorum fratrum. Iacobi & Ioseph, Marcus addit hanc Mariam matrē fuisse Iacobi minoris. Maria ergo illa vxor fuit Alphæi. vnde & Iacobus iste Alphæi cognominatur. eam Ioannes vocat Mariam Cleophæ, à patre nimirum: quia sic ait, Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ. Atque hinc Iacobum & fratres suos vocabant Iudæi fratres Iesu, sicut Marcus ait multos admiratos esse in doctrina eius, dicentes. Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi? & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic est faber filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudę & Simonis? peculiariter autem Iacobus hic frater domini dicitur, quod cæteris similior fuit illi tum sanctimonia vitæ, tum similitudine formę, quoniam similimus ei fuit, adeo vt propter ipsum Iudas signum illud dederit Iudæis osculandi dominum, ne pro eo caperent Iacobum, qui facie repræsentabat dominum. (vide S. Hieronymum super epistolam ad Galatas, 2.)

Maria Alphæi Cleophæ.
Mar. 15.
Ioan. 19.
Mar. 6.
Eusebius.

9 Accedit iis omnibus quod vnus hic præ cunctis apostolis constitutus est primus episcopus Hierosolymitanus, sicuti Clemens inquit, Petrus, Iacobus & Ioānes post ascensionem saluatoris, quanuis ab ipso fuerint omnibus pene prælati, tamen non vendicabant sibi primatus gloriam, sed Iacobum qui dicebatur iustus, apostolorum episcopum statuunt. Hoc idem & Hieronymus testatur, verum multo dilucidius sanctus Anacletus Papa & Martyr, quū ait, Hierosolymitanus primus archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem frater domini nuncupatus est, à Petro, & Iacobo, & Ioanne apostolis est ordinatus, successoribus autem suis formam dentibus, videlicet vt minus quam à tribus episcopis reliquísque omnibus assensum præbentibus, nullatenus episcopus ordinetur. Et ob hanc causam existimat Hierony. sanctum Iacobū in primo apostolorum cōcilio, quando quærebatur de ceremonialibus obseruandis, vltimum habuisse suffragium cōcludendi post Petrum, cui tanquā supremo apostolorū omniū, prima

Clemens.
Anacle.
Ad Aug.
Actu. 15.

vox & sententia meritò competebat, authore Augustino. *Lib.2.ca. 25.& lib. 3.c.36.* Tu super hoc plura vide in primatu nostro S.Petri.) Neq; hic exiguus fuit honor S.Iacobo, primum habuisse locum in hoc sancto concilio ante Ioannem, Andream & alios.

10 Ad hæc, illa quoque dignitate hic præ cæteris coruscat. Iacobus, quod ait sigillatim apparuit dominus post resurrectionem suam. hoc pulchre probat Hieronymus, dicens, *De viris illustribus.* Euangelium quod appellatur secundũ Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinúmque sermonem translatum est, quos & Origenes sæpe vtitur, post resurrectionẽ saluatoris refert, Dominus quum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se nõ comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Afferte, ait dominus, mensam & panem. statímque additur, Tulit panem, & benedixit ac fregit, & dedit Iacobo iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuũ, quia resurrexit filius hominis á dormientibus.

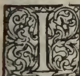
11 Hunc insuper honorem reliqui apostoli detulerunt S.Iacobo, vt permiserint primitias (hoc est, primã missam) illum suas celebrare Hierosolymis, quod inde fecit Petrus *De conse. distin.2. Iacob.* in Antiochia, & Marcus in Alexandria. In eius rei fidem & testimoniũ suffragatur nobis sexta synodus Cõstantinopolitana, quæ sic habet, Iacobus frater domini secundum carnem, cui primum credita est Hierosolymitana ecclesia, & Basilius Cæsariensis episcopus, quorum claritas per orbem refulsit in scripturis, addiderũt nobis missæ celebrationem.

12 Quoad mortẽ viri sancti attinet, sunt qui velint eum bis ex suggesto præcipitatum, semel anno 7. ab ascensione Christi, quum prædicaret Christum verum esse Messiam, multíque ei fidem haberent, commota seditione, accurrisse quendam cum tumultu in suggestum, indeque eum deiecisse, qui & offensus in pede, postea per omne tẽpus vitæ clau- *Eusebius.* dicasse dicitur, quanuis Eusebius aliter recenset hanc histo- *Ioseph' li. 20.ca.7.* riam. ¶ Sanctus Hieronymus refert ex testimonio duorũ, Ioseph scilicet & Clementis libro septimo hypotiposeon, ad extremũ, rem sic habuisse: Quum iam Festus præses mortuus esset, Nero alium qui ei succederet, misit Albinum. is antequam venisset in prouinciam, Ananus pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali arrepta occasione

anarxias,

ananias, supremum senatum eius temporis coëgit, & quosdam iudicio sisti curauit, vbi in eorum numero fuit & frater domini Iacobus. hunc impulit vt palam Christũ abnegaret. verùm quũ ille libere cõfiteretur dominum, iussus est lapidari, qui umq; eum ex ambitu templi præcipitassent, ossibus cõminutis, fractisque tibiis, semiuiuus ille manibus ad cœlũ eleuatis, dixit, Domine dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt. Accurrens autem vnus, pertica siue vecte fullonis percussit eum in capite, ita vt disperso cerebro moreretur. Sicque annis triginta rexit ecclesiam Hierosolymitanã vsque ad septimum annum Neronis sepultus. est iuxta templum eo loco, quod deorsum præcipitatus erat. Alij cõmuniter eius mortem referũt imitantes Eusebium. 13 Hinc sequitur causa, quur minor hic Iacobus dicatur. neque enim cogitandum est id eo fieri, quod minor fuerit ætate: deinde deus proprie nouit quinam sanctitate excellant, aut ab aliis superentur. sed minor hic vocatur ratione vocationis, quoniam Christus antea vocauit Iacobum Zebedæi cum fratre suo Ioanne, quam hunc Iacobum. factũ est igitur ibi, quod etiam nũc hodie fit in cœnobiis, vt qui priores nomina sua dant ordini aut sectæ alicui, primos etiam locos possideant. Sed hæc de vita sancti Iacobi in præsentiarum sufficiant.

DIE SANCTISSIMO AC SOLENNI FESTIVITATE ASCENSIONIS CHRISTI EVANGELIVM, MARCI 16.

IN illo tempore, Recumbentibus vndecim discipulis apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorũ & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse à mortuis non crediderunt. Et dixit eis, Euntes in mundũ vniuersum, prædicate euangeliũ omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, cõdemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequuntur, In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: etsi mortiferum qui biberint, nõ eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et dominus quidem Iesus postquam loquutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris dei. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Matt.10. Luc.10. Actu.1. Luc.24. Apoc.11.

DE ASCENSIONE HOMILIA PRIMA.

VANGELIVM hoc postremam commemorat apparitioné Christi post resurrectioné illius factam, 40. die à die paschæ, quum iam esset ipse ascensurus in cœlum, & quatuor in se continet.

1 Quomodo apparuerit ille vndecim discipulis discumbentibus. 2 Quo pacto rursus visus sit eis in mõte Oliueti, quãdo prędicandi & baptizandi ipsis imposuit officium. 3 Ascensionem Christi cõprehendit. Postremo quomodo apostoli abierũt ad iniunctũ sibi prædicationis officium cum operatione miraculorũ. Vult enim Magister in historia Scholastica bis dominũ hodie apparuisse. Et quanuis sæpius per illos 40. dies apparuerit dominus, sicuti cõmemorauimus de quibusdam in die sancto paschæ, in euãgelio tamen legimus eũ decies apparuisse, quinquies in ipso die resurrectionis suæ, Mariæ Magdalenæ, mulieribus abeũtibus à sepulchro, Petro, duobus in Emaus eũtibus, & ad noctem decẽ apostolis. 6 Post dies octo apparuit vndecim discipulis, quando etiam Thomas aderat. 7 Septem discipulis in piscatu ad mare Tiberiadis. 8 Super montem Thabor cõuenientibus discipulis in Galilæa. 9 Apparuit hodierno die rursus vndecim discipulis iam discũbentibus Hierosolymis in cœnaculo, vbi antea cœnauerat vltimo cũ ipsis.

Apparitiões Christi. *Luc. 24.* *Ioan. 20. & 21.* *Matt. 28.*

10 Et vltimo, quum iussisset eos exire ad montem Olìueti, ibi quoque apparuit, & videntibus illis, eleuatus est, sicut infra dicemus. Mora hæc quadraginta dierum ideo facta est, vt huius tẽporis spatio resurrectionis suæ veritatem probaret dominus, quoniã in hoc fidei articulo plurimũ positũ erat. vnde & Lucas ait, Multis argumentis per dies 40. apparens eis præbuit seipsum viuũ nõ quod quotidie apparuerit tunc ipsis, sed quia à die resurrectionis quo primũ apparuerit, vsq; in hunc diem ascensionis, quo visus est eis postremo, dies interfuerunt 40. in quorũ nonnullis etiam apparuit eis, sicut & nos iam docuimus, & plures adhuc apparitiones Paulus numerat, quod apparuerit etiam Iacobo & deinde quingentis fratribus. Argumenta porro illa descripserũt euãgelistæ, siquidẽ manducauit cum eis, vulnera sua & cicatrices ostendit in manibus, pedibus & latere: carnem suam & ossa mõstrauit, dicens spiritum carnem & ossa non habere sicut in ipso viderent. Insuper Thomas digitos suos

Actu. 1. *1. Cor. 15.* *Luc. 14.*

imposuit

impoſuit in loca clauorũ & vulnus lateris, piſcem & fauum mellis manducauit cum eis, quæ omnia certa ſunt argumẽta veriſſimæ ſuæ reſurrectionis. Sed nos verba euãgelij aggrediamur. 2 Nouiſſime, inquit Marcus, recũbentibus vndecim. nõ cogitandũ hic eſt, vltimã hanc fuiſſe apparitionẽ, quoniam in ciuitate facta eſt, & deinceps rurſus adhuc apparuit eis extra ciuitatem. ita ergo intelligendũ eſt, nouiſſime, hoc eſt, nouiſſimo die apparitionis ſuæ recumbentibus vndecim, quãdo cõueſcens & ipſe eis, præcepit à Hieroſolymis ne recederent, ſed expectarent promiſſionẽ patris quã audierant per os ſuũ. Marcus addit, quidnã cum illis loquutus ſit dñs inter edendũ, quia exprobrauit incredulitatẽ eorum & duritiem cordis, quod nõ ſic accipiendum eſt, quaſi tunc quoque non crediderint poſt tot argumenta, & aperta ſuæ reſurrectionis indicia. ſiquidẽ hoc vſqueadeo apoſtolis non cõueniſſet, vt animos magis deſperatos & induratos cõprobaſſet. ſed quia antea dubitauerãt, iuxta illud Matthæi, Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem vbi cõſtituerat eis Ieſus, & videntes eum adorauerũt, quidam autem dubitauerũt. ſic etiam renunciantes eis Magdalena, quia viuere dominus, nõ crediderunt, ſed ne illis qui fidem habuerunt, qui ex Emaus veniebant. imò quũ mulieres eis dicerent vidiſſe ſe dominũ, viſa ſunt verba hæc ante illos ſicut deliramentum, & nõ crediderunt. Inſuper ipſo apparente eis domino nocte paſchali, cõturbati ſunt & cõterriti, exiſtimantes ſe ſpiritum videre, deinde quũ etiam manus & pedes eis oſtenderet, quidã non credebant, ſed admirabantur tantum Thomas omniũ vehementiſſimus vrgebat, dicens, Niſi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Huiuſmodi nimirum infidelitatem & duritiem cordis exprobrauit eis dominus. Fuerunt tamen illæ dubitationes diſpenſatoriæ, eo ꝙ per illas veritas reſurrectionis probata magis eſt & certius manifeſtata, fides quoq; noſtra fortius cõfirmata. Vnde & Gregorius ait in homilia paſchæ, Nũquid caſu geſtum creditis, vt electus ille diſcipulus tunc deeſſet, poſt autẽ veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? non hoc caſu, ſed diuina diſpenſatione geſtũ eſt. Egit nãque miro modo ſuperna clementia, vt diſcipulus ille dubitans dum in magiſtro palparet vulnera carnis, in nobis ſanaret

Ioan.20. *Auguſti.* *Matt.28.* *Mar.16.* *Luc.24.* *Ioan.20.* *Gregor.*

vulnera infidelitatis, plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quam fides credentium discipulorum profuit. Beda insuper ostendit, quare Christus nō principio eis exprobrarit incredulitatem, sed tunc demum quum iam credebant, quia sic eadem opera exprobratum est etiam istud aliis gentibus, quæ nolebant credere prædicationi apostolorum.

Beda.
Augusti.

3 Quanuis Lucas pluribus hanc rē verbis prosequitur in euangelio suo & in Actis, illis tamen posthabitis, nos ab Euangelio nostro non discedemus. Et Grego. quidem putat Christum ideo discipulis infidelitatē postremo exprobrasse, vt illud tenacius inhæreret. Deinde subdit, Ite in orbem vniuersum, & prædicate euangeliū omni creaturæ. Nunquid, ait Gregorius, sanctū euangeliū, vel insensatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandū, vt de eo discipulis dicatur, Prædicate omni creaturæ? sed omnis creaturę nomine signatur homo. omnis enim creaturæ aliquid habet homo. habet nanq; esse commune cū lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animantibus, intelligere cum angelis. Quanuis & ideo omnis creaturæ nomine accipitur homo, quod omnia sint creata propter hominē, sicut ait Aug. Mūdus factus est propter hominē, & homo propter deum. quo facit illud Pauli, Omnia vestra sunt, vos autē Christi. Gregorius aliū præscribēs sensum, addit per omnem creaturam posse omnem nationē gentium designari, quod equidē puto Gregoriū eo retulisse, quia antea prohibuerat Christus apostolis, ne quid prædicarent Gentilibus, quādo vetuit ne in vias gentium aut in ciuitates Samaritanorum abirent. de ipso quoq; sic ait, Nō sum missus, nisi ad oues quæ perierūt domus Israël. Inhibitionē istā hoc verbo abrogauit, dū præcepit nō tantū in Iudæa, sed vndiq; ad finē orbis terræ vsq; prædicare eos debere. quæ etiam causa est, quur ille tā vniuersali vsus est sermone, dicens, Eūtes in mundū vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ. quasi diceret, Antea prohibui vobis, ne prædicaretis exteris & gentibus, iam porro prædicatæ omni creaturæ super terram, adeo vt si sermonis vestri capaces forent lapides, iis quoq; prędiceris. qua de re alias plura diximus. Theophylactus sua quoq; fretus sententia, ait dominum hoc vniuersali sermone voluisse docere discipulos, ne iis tantum prædicarent qui verbum suscepturi essent, quiq; soli sunt homines nūcupādi, sed eis etiam qui

Gregor.
Homo omnis creatura.
De doctr. Christia.
1. Cor. 3.
Gregor.
Mat. 10.
Parte 1.

qui susceptturi non essent. Iussionem hanc Christi preuidés in spiritu Dauid, dixit, In omné terram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. quanuis ibi quæstio occurrit, an euangelium ab apostolis per vniuersum terrarum orbem sit prædicatum. nónne multæ adhuc quotidiæ inueniuntur insulæ, & nationes antea incognitę, quibus apostoli nunquam prædicarunt fidé? Cuiusmodi sunt Blemij, Nigrites & alij populi multi, de iis sic ait Aug. Quo pacto ab apostolis est prædicatio ista completa, quando adhuc vsque sunt gentes, quod certissimũ est nobis, in quibus modo cœpit, & in quibus nõdum cœpit impleri? Non itaq; sic dictũ est apostolis, tanquã ipsi soli quibus tunc loquebatur, tantũ munus fuerint impleturi, vt fierent testes Iesu vsq; ad extremum terræ, sed illa Dauidis prophetia quotidie adhuc habet impleri. Et hæc sane sententia Augustini, nostris adhuc illorum temporum gestis confirmatur, quãdo inuictissimus & catholicus imperator Carolus, illiusq; auus Ferdinandus rex Castiliæ & Aragoniæ, tot insulas nouas inuenerũt versus occasum solis, quarum aliquæ nondum sunt discoopertæ, vt vocant nautæ, hoc est, nauigio emensæ. ea autem sunt amplitudine, vt quasi iustum integrumque mundum conficiant. in iis, vt aiũt, inauditum est nomen Iesu. earum vnam quatuor potentissimi reges habuerunt, quã nunc solus possidet Petrus Cortesius, catholicæ & regiæ maiestatis Hispaniarum capitaneus supremus. Hinc ergo iam oritur quæstio multum dubitabilis, Quomodo se res habeat cum illis, qui sic neque de baptismo neque de Christo quicquam audierunt, cum tamen nulla lex liget nisi promulgata: aut an ad eos quoque pertineat & contingat euãgelium, ita vt isti quia non credunt in Christum, ideo damnentur, Hæc iusta indigerent homilia, & quia forsitan aliquid infra dicturi sumus de apostolatu, ideo hoc loco supersedebimus.

Psal. 18.

Ad Esicium quasi in fine.

4 Immensum porro fructum ostendit dominus, qui eorum prædicatione sit prouenturus. qui enim crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ecce duo ad saluté necessaria proponit dominus, fidem & baptismum, Vbi tumultuãtur magno tumore elati neochristiani, & sæuiũt aduersus bona opera, clamantes sufficere fidem, opera omnia deliramenta esse & ad salutem nihil conducere, siquidé credens & baptizatus saluabitur. Huic errori occurrentes, circunspiciamus

singula,& videbimus Lutherum nihil præsidij hic haurire, quia docet solam fidē iustificare & saluare hominē. Atqui dominus illud vsqueadeo non docuit, vt contrarium etiam eius dixerit, scilicet solam fidem non sufficere, nisi accedat baptismus,non autem hic tantū,sed & alibi docuit hoc dominus,dicēs ad Nicodemū,Nisi quis renatus fuerit ex aqua
Ioan. 3. & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum. deinde etsi euangelista nullam hic facit mentionem operū, non tamen ideo omnino neglexit dominus. Imo vtendum
De doct. Christ. est hic regula beati Augustini, in omnium scripturarum cognitione longe vtilissima, de mutua earundem inter se colla
Matt. 28. tione. & tunc videbimus eandem cōmissionem à Matthæo sic describi in hunc modū,Euntes docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti,docētes eos seruare omnia quæcunque mādaui vobis. Ecce quod supra fidem & baptismum necessaria sint etiam opera quæ mandauit in hoc dominus vt seruentur. Cæcorum sunt ductores,quicunque vnum tantummodo locum inducunt, neque præter eū aliud inquirunt. Vel hoc saltē scire deberēt,
Lib. 2. c. 5. & 6. de cō sec. euang. quod pro regula ponit August. Quoniam quod vnus euāgelista tacet,commemorat alter: & interdū quod vno in loco scripsit aliquis, deinceps intermisit. ¶ Neq; vero sententia illa domui nostræ nata,aut per nos est excogitata. siquidem
Gregor. & beatus Gregorius istū errorē refutat grauiter,& ait, Fortasse vnusquisq; apud semetipsum dicit, Ego iam credidi, saluus ero, verum dicit, si fidem operibus teneat. vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. de huiusmodi qui male & falso credunt, inquit
Tit. 1. Paulus, Confitetur se nosse deū, factis autem negant. & Ioā-
1. Ioan. 2. nes, Qui dicit se nosse deū,neq; mandata eius seruat, mendax est. quæ si ita habēt,debemus vtiq; veritatē fidei nostræ profiteri in contemplatione vitæ, quoniā tunc vere fideles erimus,quādo operibus implemus quod verbis pollicemur. Et ex illis solis Gregorij verbis discant neochristiani errorē suum agnoscere & emendare. Atque is iam solidus est illo-
Galat. 5. rum verborū intellectus ex sententia doctorū, Quicunque fide formata & per charitatem operantē crediderit, atq; baptizatus fuerit, saluˀ erit. quod si autem neochristianus nudæ voluerit literæ insistere, neque permittere vt aliquid de spiritu accedat, rursus corruet. Esto enim vt fidelis aliquis

baptizetur, neq; tamen in propoſita pietate perſeueret, ſed decidat, ecce is non ſaluabitur. addẽdum ergo inſuper eſt illud, Qui crediderit & baptizatus fuerit, & perſeuerauerit, &c. Atq; ſic tractandæ & exponendæ ſunt ſacræ literæ, vt vnius intellectum verum ex alterius ſenſu petas. Nihil ergo vos moueat error iſte multis perſuaſus imprudenter, ſolam ſine operibus ſufficere fidẽ. ponderate potius & amplectemini illud Sapientis conſiliũ, Quodcunq; poteſt manus tua, conſtanter operare, cõſiderate illud Pauli, Dũ tempus habemus, operemur bonũ. veniet etiam nox in qua nemo operari poterit. memores eſtote, quod opera veſtra manebunt vos & conſequentur, quicq; bona fecerunt, ibunt in reſurrectionem vitæ, patriam felicitatis æternæ, Amen. *Eccl. 9.* *Galat. 6.* *Apo. 14.*

HOMILIA II. IN DIE ASCENSIONIS *dominica, continens præmonitionem aduerſus errores barabaptiſtarum.*

Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Ioan. 3.

Vt vulgare, ita verum eſt illud quod dici ſolet, Nulla calamitas ſola. Quum primũ enim nõnulli ſub ſpecie Lutherani euãgelij exciderũt fide & eccleſia catholica, ſtatim plures in fide ſectiones ſubhortæ ſunt, impleto ibi illo Petri dicto, Erunt in vobis magiſtri mendaces, qui introducẽt ſectas perditionis. Ita in Lutherana ſecta vel ſentina potius excreuerunt, qui imagines, ſacramenta & miſſas impugnẽt: enati ſunt parabaptiſtæ, & ſpiritus neſcio qui, vt alias interim taceã ſectas plurimas & pernicioſiſsimas. Et barabaptiſtæ quidẽ conãtur ſimplicibus imponere ex hodierno euangelio, dicentes hanc eſſe cõmiſsionẽ dei vt credamus, & credẽtes baptizemur, paruuli ergo quũ fidẽ non habeant, vanũ & ſuperfluũ fore, ſi baptizentur. Error hic quia nõ tantum eccleſiæ & ſacris literis, ſed etiam paruulorũ aduerſatur ſaluti, quorum irreuocabile damnum inducit, ſcilicet damnationem ęternã, condolere ſane & miſereri debẽt omnes pij & veri Chriſtiani: quoniam vt pulchre expẽdit B. Auguſtinus, qui nũc per euangelium ſuum terribiliter & ſalubriter clamat, Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ intrabit in regnũ cœlorũ, ipſe dudum clamat per ſuã legẽ, *2. Pet. 1.* *Auguſti.* *Ioan. 3.* *Gene. 17.*

Anima cuius præputij caro circuncisa nõ fuerit, peribit de populo suo, quia pactũ meum irritum fecit. Quanuis enim infantuli propriã transgreßionem vel actuale peccatũ non habent, non sunt tamen corã deo innocentes & mũdi. siquidem originale peccatũ habent, quod eos peccatores, noxios, culpabiles & indignos regno cœlorũ efficit, priuans ipsos gratia dei. Vt ergo vestem innocentiæ rursus acquirant, gratiam dei consequẽtur & capaces fiant ingressus regni cœlorum, oportet eos baptizari. iuxta verbum domini, Nisi quis renatus fuerit. Atq; hoc principij huius thema sit exordiũ. nunc imploremus auxiliũ diuinũ, dicentes, Aue Maria gratia plena. ¶ In hoc præsenti sermone dilectißimi in domino, primum omniũ docebimus semper fuisse hunc vsum in ecclesia: vt paruuli baptizẽtur, deinde ostendendũ erit, paruulos admodũ indigere baptismo: mox, esse hoc consonum scriptis vtriusque testamẽti: postremo, rationes aduersariorum refutandæ sunt, quibus ipsi tergiuersantes nitantur paruulos defraudare baptismo. ¶ Et principio quidem ab ipsis iam inde temporibus apostolorũ mos fuit in ecclesia baptizandi paruulos. author & testis eius rei nobis adest Dionysius S. Pauli discipul⁹, qui docet quomodo infantes qui mysteria dei per ætatem adhuc cognoscere non possunt, participes tamen fiant aquæ baptismatis, & ait, Istud cum piißimis ducibus nostris (ita solet appellare apostolos) in mentem venisset, visum est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parẽtes, puerum vni ex fidelibus tradãt præclaro diuinarum rerũ magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino sanctæq; salutis alũno. Hunc itaq; præsul spondentem puerũ iuxta sanctam educaturũ vitam, requirit vt abrenũciationẽ profiteatur, fideq; confiteatur. Ecce quomodo etiã tẽporibus apostolorũ paruuli baptizati sunt sub promißione patrinorũ. Porrò post apostolorũ tẽpora annis centũ forsan & quinquaginta, presbyter quidã Fidus in Aphrica cœpit contra tunc ecclesiæ ritũ aliquid moliri, volẽs paruulos in biduo aut triduo post natiuitatẽ non esse baptizandos. huic scripsit conciliũ Aphricanũ, in quo etiam fuit sanctus Cyprianus doctor & martyr insignis, Longe aliud in concilio nostro omnibus visum est. in hoc enim quod tu putabas esse faciendũ, nemo cõsensit: sed vniuersi potius iudicauimus, nulli hominũ nato misericordiã dei & gratiam denegan

c. 7. eccles. hierar.
Pueros baptiza.
Li. 3. epist. ad Fidũ.

denegandam. Post hæc annis forte ducentis ita scripsit Augus. super Genesim. Consuetudo matris ecclesiæ in baptizandis paruulis nusquã spernẽda est, neq; vllo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio, descripsit idẽ hanc materiã duobus libris ad Marcellinum, sub titulo de peccatorũ remissione. Vidit illos libros Augustini Hieronymus, & laudauit, sicuti statim fundamentũ Augustini inducemus. Ipse quoque Hieronymus aduersus Pelagianos, confitetur paruulos esse baptizandos, vt eis peccata in baptismo dimittantur. ¶ Ad extremũ accedit & authoritas sancti cõcilij Mileuitani, cui sanctus etiam Augu. interfuit. sic aũt habet, Placuit vt quicunq; paruulos recentes ab vteris matrũ baptizandos negat, aut dicit quidẽ in remissionem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, vnde fit cõsequẽs, vt in eis forma baptismatis in remissioñe peccatorũ non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Audin hic condẽnari, qui paruulos negãt baptizandos? eadem quoq; hæresis quũ repullulasceret sub Nicolao papa, rursus cõsopita & oppressa est. ¶ Si pergam euoluere reliqua, & ad sequentia tempora descendere, ecce inuenio tempore Syrici papæ errorem hunc quoque retrudisse, non quidem planẽ eundẽ, quia non de paruulis à baptismo arcendis. sed quia nonnulli in hac fuerant sententia, quod baptizati ab Arrianis aliisve hæreticis, reuersi ad ecclesiã, denuo essent baptizandi. ibi tam exosam habuere patres rebaptizationem, vt noluerint eos rebaptizari debere: quoniam id prohibet apostolus, vetant leges ecclesiasticæ, statutaque Liberij, cuius sanctionẽ vniuersa tenet ecclesia Orientalis & Occidẽtatis. ¶ Ita in primo cõcilio Aphricano, quod in Carthagine habitum est, articulus primus de hac re fuit, & ita decretum, Illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satis esse alienum à syncera fide & catholica disciplina. Commemoratur ibidem, quomodo in hoc errore omnium maximẽ sæuierint furor & insania, quæ sectas insequi solent.

Li. 10. ca. 23.

Cõ. Aph.

Syricus.

Cõ. Aph.

2 Nunc porro ostendere pergamus, quantum indigeant paruuli baptismo, baptizati etiam quam multũ & vberem fructũ inde percipiant. Atq; hic duæ antiquæ hæreses corruũt, quæ baptismum paruulorũ reiecerunt. fuerunt enim hæretici quidam Hierarchitæ, ij voluerunt paruulum nul-

lum in cœlum peruenire poſſe, ſiquidem nemo in cœlũ intromittatur, niſi qui legitime certarit, & ibi aliquid meruerit authore Auguſtino de hęreſibus, ad Quoduult deũ. & ij quidē paruulos nō baptizarunt, rati baptiſmũ eis nihil profuturũ. Fuerunt adhuc alij, Pelagiani, qui etiam non baptizarunt paruulos, dicentes eos baptiſmo nō egere, quia peccatũ originale nō haberent. inde putarunt eos etiam nō baptizatos, peruenire in cœlũ. Contra hos multa ſcripſit Auguſtinus, contra Iulianũ de baptiſmo paruulorum, ad Marcellinũ, de natura & gratia, de correptione & gratia, in lib. hypognoſticon: & ad Cœleſtinũ, quib⁹ omnibus Auguſtinus. hoc & huiuſmodi alios plures Pelagianorũ errores valide confutat argumẽtis & locis ſcripturæ, maximè vero in lib. de origine animę. ¶ At nos ex illa ampliſsima meſſe quoſdam nobis deſumamus manipulos, eoſque religemus, ex prolixis tractationibus paucula colligamus, Paruuli ergo cōmuni vſu naturæ nati ex Adā & poſteris eius, niſi peculiari ſint à deo donati priuilegio, naſcũtur omnes in peccato originali, quod eos excludit à regno cœlorum. Cōcluſio hæc eo pluribus verbis proponitur, vt excludat Chriſtũ & Mariam matrē eius. de ea enim, vt ait etiā Auguſtinus, propter honorem Chriſti nullam prorſus cum de peccatis agitur, volumus habere mētionem. Vltimā declarationis partem propter Zuinglianos poſuimus, qui peccatum quidem originale admittũt, ſed peccatũ eſſe negant, ſed affirmāt defectũ eſſe naturalem. vnde ſequeretur, certo nihil prodeſſe baptiſmum paruulorũ, ſicuti prædicauit Zuinglius cum ſequacibus ſuis Leone Iudæo, & Sebaſtiano Hoffmayſter à Schaffhauſſen, & reliquis magiſtris perditionis: quáuis in illo articulo vt hæretici inſtabiles, à ſupremo omniũ hæretico in hac re Baldaſaro defecerunt. Nos aũt cōcluſionē hanc noſtrā aduerſus nouos & veteres Pelagianos confirmemus. ¶ Principio Dauid inquit, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Nũquid Dauid, ait Auguſtin⁹, de adulterio natus erat, de Ieſſe viro iuſto & cōiunge ipſius? quid eſt ergo, quod dicit ſe in iniquitate cōceptum, niſi quia cōtrahitur iniquitas ex Adā? nemo ſiquidem naſcitur niſi trahens pœnā, trahēs meritũ pœnę quod eſt peccatũ. Deinde, Iob dicit neminem eſſe mundũ coram domino, ac ne infantē quidem, cuius vita eſt vna dies ſuper terrā.

Auguſt. | *Auguſt.* | *Paruuli habent peccatum originale.* | *Lib. 1. de natura & gratia.* | *Zuingl. contra Baldaſa.* | *Auguſt.* | *Iob 15. cum concord.*

terrā.quod si vnius diei infantulus immūdus est, vnde obsecro nisi ex originali peccato cōtraxerit immunditiā istam? Rom. 3.
Ad hæc Paulus ait, omnes indigent gloria dei, quia omnes peccauerunt.id cur nō sit etiā de paruulis dictu, quoniā & ipsi indigent gloria dei, & propter eos etiā Christus passus Rom. 5.
& mortuus est. sic aliquanto clarius dicit idem deinceps, Sicut per vnū hominē peccatū intrauit in mundū, & per peccatū mors: ita in omnes homines mors pertrāsijt, in quo omnes peccauerūt. Ecce quoniam omnes peccauimus, & ideo omnes morimur, vnde immunes vtiq; non sunt paruuli ad quos etiam pertransit per ostium peccati. Sequitur, propter vnius peccatū multi mortui sunt. & inde cōcludit, sicut per vnius delictū in omnes homines in cōdemnationē, ita per vnius iustitiā in omnes homines in iustificationem vitæ. Et sicut per inobedientiā vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiā iusti cōstituentur multi. Quid poterat de peccato originali apertius dici, quod per vnum hominem irrupit in mundū, quū tamen inde omnes Ephe. 1.
iustificentur per Christum? Alibi testatur Apostolus nos omnes natura fuisse filios iræ. nemo autē in ira dei est, nisi propter peccatum. ¶ Ineptū admodū est, quod impostores illi persuadere conantur simplicibus, ideo paruulos nō habere peccatum originale, quod eos dominus inde liberarit. Responsum iis volumus, quia sicut Christus paruulos liberauit à peccato originali, ita & omnes homines à peccatis 1. Ioan. 2.
redemit, quoniā pro omnium peccatis satisfecit: iuxta illud, Ipse est propiciatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed & pro peccatis totius mundi. sicut autem non ideo non sumus à peccatis immunes, quod inde nos liberauit dominus, quoniam adhuc peccatum manet, nisi mereri Christi per sacramēta & opera bona efficiamur participes: ita peccatū originale est quidem sublatum per Christum, non quia non sit, sed quoniam meruit Christus, & eius meriti virtute sacramentū baptismi efficaciam habet delendi Tit. 3.
peccatum originale, vt sic nō male remissio peccati baptismo tribuatur in sacris literis: iuxta illud Pauli, Secundū suā misericordiā saluos nos fecit per lauacrū regenerationis & renouationis spiritus sancti, & in alio loco, Purgās ecclesiā lauacro aquæ in verbo vitæ. Ita habet professio ecclesiastica in symbolo, Cōfiteor vnū baptisma in remissionē pecca-

torũ. Hinc articulus ille de paruulis nõ natis in peccato originali, in concilio Mileuitano condemnatus grauissime est.

3 Simul atq; iam satis prosequuti sumus, quomodo semper paruuli baptizati sint in ecclesia, & quod illi baptismo multũ indigeãt, eo quod peccatũ habẽt originale, cuius gratia dãnati sunt & diuino destituti aspectu in perpetuũ: reliquum est docere baptismũ paruulorũ tum sacris literis, tum rationi esse consentaneũ, dixit enim dominus Abrahã, Hoc est pactum meũ quod obseruabitis in me & vos, infans octo dierũ circuncidetur in vobis. Masculus, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meũ irritũ fecit. Ex hoc textu facilè licet vsum ecclesiæ cõfirmare, idq; in hunc modũ paruuli veteris legis capaces fuerũt pacti diuini, quid obstabit quo min⁹ & paruuli nouæ legis, legis gratiæ, capaces sint pacti & fœderis diuini, sicut & in veteri? Deinde licet infans veteris testamenti neq; credebat, neq; vsum rationis habebat, tamẽ si nõ circuncidebatur, delebatur memoria eius de populo. Quur nõ & anima paruuli iam non baptizati, deleretur de populo Christiano? Constat insuper baptismũ in ecclesia successisse circuncisioni in synagoga, merito ergo paruulis dari debet iam baptismus, vt olim circuncisio. Miserabile alias esset, tot paruulorũ milia exclusa esse debere à catholica ecclesia. Aut qua temeritate licebit istis tot Christianorũ infantulos reiicere à gratia Christi & promissione, cũ tamen Christus ipse paruulus natus fuerit, & propter eũ paruuli innocẽtes crudeliter occisi sint ab Herode? ¶ Porro dicit & dominus ipse ad Nicodemũ, Nisi qui renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest intrare in regnũ cœlorũ: ergo si ingredi volũt paruuli in regnũ dei, oportet eos baptizari, & sine baptismo nõ possunt intrare in cœlũ. Ecce quã vniuersale & cõmune sit legis huius præceptũ, vnius sacramenti omnibus cõmunis, in cõmuni elemento aquæ. Quod si non esset, deũ immortalẽ quã malè cũ paruulis ageretur? quantũ illi negligerẽtur, si diuersus peccati originalis malum, nullũ haberent institutũ remedium? ¶ Ad hæc dixit in euangelio domin⁹, Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere, taliũ est enim regnũ cœlorũ. Et quur tandẽ impedire conãtur Catabaptistæ paruulos, quo minus ad dominum perueniant? quur prohibent? quur arcent à sacramento baptismi, cum

Gen. 17. *Paruulos baptizandos.* *Mat. 2.* *Ioan. 3.* *Mat. 19.*

cum tamen Christus ipse amplexus paruulos benedixerit? Magnaq; & multa testātur miracula, quāto de⁹ amore prosequutus sit paruulos. ¶ Præterea promißio gratiæ Christi nō tantum adultis, sed & paruulis facta est, sicut Petrus ait, Vobis est repromißio & filijs vestris & omnibus qui lōge sunt. Quod si repromißio etiam paruulorū est, quur Catabaptistæ eos nō sinunt ad repromißionem peruenire? quur inuident Christo gloriā & laudem ex infantibus, similes pharisęis, qui sustinere non poterāt Christū à paruulis laudari in tēplo, quibus obiecit dominus, An nō legissent illud in psalmis, Ex ore infantiū & lactantiū perfecisti laudē tuā propter inimicos tuos? Quur perpeti nolunt Catabaptistę, vt & paruuli perueniant in cœtū ecclesiæ catholicæ, quum tamē propheta in veteri lege expresse eos cōuocarit in numero synagogæ, quoniā sic dicit Iohel, Canite tuba in Siō, vlulate in mōte sancto meo, sanctificate ieiuniū, vocate cœtum, congregate populū, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos & sugentes vbera? Quur tu infelix Christiane paruulos excludere paras ab ecclesia, & ipsis fœdus Christiani pacti negare? *Act.2.* *Mat.21.* *Psalm. 8.* *Iohel. 1.*

¶ Et vt aliquando finiamus, quāuis nusquam in Actis apostolorum legantur paruuli baptizati, tamē euidens ibi prę-sumptio est. nam quando in die pentecostes ad primum Petri sermonem baptizata sunt tria milia hominum, quis credat viros illos omnes fuisse, eo quòd nō fiat mentio mulierum? deinceps vbi de quinque milibus narrat historia, viros tantum commemorat, mulierum & paruulorum non meminit. An ne ideo neque mulieres sint neque paruuli baptizati? sine dubio viri se simul cum vxoribus & liberis baptizari permiserunt. nam si dicas paruulos non esse baptizatos, eo quod scriptum illud non sit, eadem ratione dixero & mulieres baptizatas non esse, quod earum in istis locis mentio nulla fiat. Ad hæc ipsi quoq; sine dubio murmurassent vetuli Iudæi, dicentes si baptizati non fuissent paruuli eorum. Ecce circuncisionē paruulorum à deo habemus, quod si ergo circuncisionem auersamini, age aliud saltem filijs nostris date signum fœderis, quod sane apostoli aliud à baptismo nec ostendere neq; conferre eis potuissent, quod circūcisioni succeßisset, sicut in multis locis Paulus testatur. Aut quomodo tādem respōdere voluissent il- *Act. 20.* *Act.4.* *Col.2.*

li parentibus, baptiſmum liberorũ ſuorum obnixe petentibus? ſane paſſuri nõ erant filios ſuos fœdere pacti diuini carere, aut potius eos circũcidiſſent. ſic Paulus ait, omnes filij
Galat.3. dei eſtis per fidẽ quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. ſed quid obſtat quur non & paruuli induant Chriſtum? Quod ſi ad figuras etiam reſpiciamus, vbi nam paruuli ſint in veteri teſtamẽto typice baptizati, videbimus etiã illos typice in veteri teſtamento eſſe baptizatos. quur itaq; non & in nouo baptizari
1.Co.10. debeãt in veritate? Id ita eſſe ſuffragatur nobis ſẽtẽtia Pau-
Exod.13. li, qui dicit, Nolo vos ignorare fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare trãſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Et inde, Hæc omnia in figura contingebant illis. Quod ſi rẽ geſtam inſpiciamus, ecce adulti, iuuenes & ſenes egreſsi ſunt, ſicut
Exo.16. dixit Moyſes ad Pharaonẽ, Cum paruulis noſtris & ſenioribus pergemus, cũ filijs & filiabus, cum ouibus & armẽtis. Ergo liberi & paruuli ſimul cum parentibus pertranſierũt mare, aut deportati ſunt per illud, ſicque typice baptizati
2.Pet.3. ſunt in nube & mari. Inſuper Petrus docet diluuium fuiſſe typum baptiſmi, fuerunt autẽ in diluuio iuuenes & ſenes, etiam paruuli, quur itaq; paruuli excludẽdi eſſent à baptiſ-
Rebaptizari. mo? ¶ Magna quoq; eſt iniuria & cõtumelia in ſpiritũ ſanctum, hominem aliquẽ rebaptizari, eo quod hoc ſacramentum iterari nõ debet, ſicut & cõfirmatio & ordo. Ratio eſt,
Tomo I. quod in illis ſacramentis deo character imprimitur in animam fidelium, vnde cognoſcantur eſſe cõfœderati pacti diuini, ſicut alibi ex fundamẽto ſcripturarũ probauimus. cõtumelia eſt ergo ſpiritus ſancti in rebaptizato, dum qui denuo baptizatur, iã ante impreſſum ſibi habet ſignaculũ ſpiri-
Hebr. 6. tus. Et de rebaptizatione loquitur Paulus ad Hebræos, dicẽs, Impoſsibile eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiã donũ cœleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominum bonũ dei verbum, virtuteſq; ſeculi vẽturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiã rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium dei & oſtentui habentes. non ſunt enim verba hæc intelligenda de pœnitentiæ ſacramẽto, ſicut in hoc errarunt Nouatiani, ſicut ex
Mat.18. iis verbis cõfirmat Ambroſius. Quilibet Chriſtianus ſcit ſibi deum remittere peccata, quotieſcunque venit pœnitentiam

tiam agens. vnde & interroganti Petro, ſeptiéſne deberet illle in die dimittere fratri, reſpondit dominus, Etiã ſeptuagies ſepties. Et ſic Paulus quum nõ prohibeat repetitionem pœnitentiæ, tantum vetat geminationem baptiſmi & eius quæ in baptiſmo eſt renouationis, eo quod impoſſibile ſit huiuſmodi homines renouari, neque aliud quã velle rurſus crucifigere filium dei & habere ludibrio. Et iis verbis Pauli clare ſequitur, alterum baptiſmũ nihil operari in anima baptizati, niſi quod ille grauiter peccat, eludens Chriſtum & amariſſimam eius paſſionem ac mortem. Huiuſmodi etiam homines, ſicut primo baptiſmo liberati & erepti ſunt ex potestate diaboli, factique membra Chriſti, ita deinceps quia rebaptizati, cõtemnunt meritum Chriſti & virtutẽ ſpiritus ſancti in baptiſmo operantis, nihil faciunt. rurſus veniũt in poteſtatem diaboli, duriter obſtinãtur, penéque inſani redduntur, ita vt temerarij in mortẽ irruant inſtar animalium brutorum. Quur id? inquies, quoniam virtus baptiſmi, imò & ipſa efficacia paſſionis Chriſti in eis perdita eſt, iámque præualet in eis inſidiator generis humani, excæcans eos & furioſos efficiens, vt ignorent tandẽ quid agant, quídve dicant. quod & ipſi fatentur, ſi quando per gratiã dei redeant ad cognitionem peccati. Atq; hæc cauſa eſt, quur vitã ſuam adeo nihil faciunt, immemores ſui liberorúmque ſuorum. hoc enim & eo amplius quiddã poteſt diabolus, qui idololatras in tantum furorem cõuertit, vt proprios ſuos liberos ſacrificarẽt dæmoniis & igni abſumerent, ſicut teſtatur etiã Iudæos hoc feciſſe Dauid, quũ ait, Immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis, & effuderũt ſanguinem innocentẽ, ſanguinem filiorũ ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerũt ſculptilibus Chanaan. Quæ inſania nónne ab omni humanitate alieniſſima eſt, vltro proprios comburere liberos, cum interim bruta animalia vitam ſuam pro fœtu proleque impendãt? & cum hoc facile poſſit diabolus, quomodo nequeat & Catabaptiſtas gratia baptiſmi priuatos eo modo obſidere valide, ita indurare, vt temerarie ignis flammas intrent, nihil diuerſi à furioſis? Dominus deus illos omnes illuminet, quatenus gratiam & prærogatiuam baptiſmi rurſus conſequantur, ſicque cum iis, qui ex aqua & ſpiritu renati ſunt, intrare poſſint in regnum cœlorum. quod omnibus nobis concedat Chriſtus dominus noſter, Amen.

Inſaniare baptizaturum.

Deut. 12.

Pſal. 105.

HOMILIA TERTIA, CONTRA *hæresim Parabaptistarum.*

¶Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Ioan. 3.

De conse. distin. 4. rebaptizare Leo eũ itaque eadem distin.

INIQVVM est, paruulo ex Christianis parentibus nato phibere baptismũ: sed Christianũ adultum denuo baptizare, immanissimũ scelus est, vt ait Augustinus. vsqueadeo rebaptizato, maximi peccati loco habita semper est, sicut & Leo ante mille annos & vltra scripsit. Scimus inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorũ dogmata, contra sanctorũ patrũ instituta, cogitur aliquis lauacrũ quod regenerandis semel tributũ est, bis subire, apostolica reclamãte sententia, quæ nobis prædicat vnam in trinitate deitaté, vnam in fide confessionem & vnum in baptismate sacramentũ. Vnde & in hæc tempora vsque, magna & grauis instituta est pœna rebaptizatoribus in iure canonico: quo sic cautũ est, vt episcopi & presbyteri qui se denuo baptizari permisissent, per omné vitam à suo suspenderentur officio: deinde sacramentum eucharistiæ vt laici sub vnica tantũ specie sumerent. Laici auté & reliqui homines prophani, si bis ignoranter baptizati sunt. nõ indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari nõ possunt qui auté non ignari iterum baptizati sunt, quia quasi iterũ crucifixerunt Christum, per septem annos pœniteant, quarta & sexta feria & tres quadragesimas ieiunent. Neq; verò illud canibus tantũ & ciuilibus legibus est sancitũ, sicuti peculiaris extat in codice titulus, ne sacrũ baptisma reiteretur, vbi Imperatores Valentinianus, Gratianus & Valens sic statuerunt. Eorũ condemnamus errorem, qui apostolorum præcepta calcantes Christiani nominis sacramenta sortitas alio rursus baptismate non purificant, sed incestant, lauacri nomine polluentes, Imperator etiam Honorius sic decreuit, quoniã si quis rebaptizare quempiã de ministris catholicæ sectæ fuerit detectus, vna cum eo quod piaculare crimen commisit, & hic cui persuasum sit, vltimo supplicio percellatur vltimo supplicio, Glossa habet, quod mortem interpretamur. ff. de pœn. l. vltimum. Sunt quidam qui dum inepte defendunt parabaptistas, magistratus seculares incusant iniquitatis, quod illos morte afficiunt, vnde & volunt extremum supplicium non esse mortem, quasi sit alia

C. eos quos eadem distin. c. quibus.

C. ne. sacr. bap. reit.

alia pœna vlterior mortéque inferior. Quodcunque ergo defenſores iſti Catabaptiſtarum dederint ſupplicium inferius morte, extremum dici non poterit. ſiquidē affligi ſemper adhuc magis poſſent in morte. Hæc non eo dico, quaſi tanta mihi ſit humani ſanguinis ſitis, vt voluptatem capiam ex miſeranda deploratorum hominum cæde, quos quis non mallet cōuerſos ſaluari? ſed ideo tantum cōmemorauimus, vt ſic in magiſtratu ſeculare poſiti, habeāt in quo ſaluent & expurgent conſcientiam ſuam, neque ſeipſos aggrauent ex cuiuſcunque rudis & imperiti hominis ſermonibus ineptis. ſiquidem qui princeps eſt, non fruſtra gladiū portat, ſed in vindictam malorum. Ita cenſent decernendum Theodoſius etiam & Valentinianus & Archanius, Sanctū baptiſma inhonorātibus, nullo remedio pœnitentiæ quæ ſolet aliis criminibus adeſſe, ſuccurritur. Vnde colligere quilibet facile poteſt, nouum nō eſſe, Catabaptiſtas à magiſtratibus dignis ſuppliciis tractari, quando illud imperatores ante mille annos in ſuis legibus ſtatuerunt, quamuis iſti noſtrorum temporum Catabaptiſtæ antiquos illos malitia & peruerſitate multis modis ſuperent, ꝓpter alios multos horribiliores errores & blaſphemias, quibus irretiti ſunt aduerſus ſacramēta, cōtra miſſam, ipſamq; Mariam matrē dei, aduerſus cōfeſſionem & omnia opera bona. E quibus nos nunc parabaptiſmum tantū confutabimus, qui ſemper adeo exorſus fuit eccleſiæ, vt cōſtitutum ſit aliquē denuo baptizari nō debere, etiāſi ab hęretico, Iudęo aut Gētili baptizatus antea fuiſſet, dummodo ibi legitima obſeruata eſſet forma eccleſiæ. ſicq; in multis cōciliis decretum, ſanctiſque patribus eſt placitū, paruulos baptizari debere ſub amiſſione & priuatione ſalutis æternæ, quoniam ad eos pertingit illa ſententia Chriſti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, &c. Aue Maria.

Rom.13. *Lib.hi.c. de apo.* *C. oſtendimus.c.* *Roma.1.* *c.à quodā de conſe. diſtin.*

¶ Cuilibet Chriſtiano ſatis hoc eſſe debet, vt credat firmiter, baptiſmum illum quem in infantia ſuſcepit, ſufficere ſibi: ac neutiquam perſuadeatur, aliū de integro ſuſcipere baptiſmum, non tam ipſi quidem baptiſmo quam ſpiritui ſancto in calumniā & cōtumeliam, quoniā quum Paulus Liddam cum tota familia baptizauit, quis nō credat tunc etiam paruulos eſſe baptizatos & mulieres? ſimiliter quādo idē totam familiam Stephanæ baptizauit. Et quid tandē miſericordem & benigniſſimū Chriſtū impediat, quo minus nunc

Actu.16. *1.Cor.1.* *Deut.7.*

quoque paruulos suscipiat, qui iam olim eos in veteri testamento benedixit? sic enim ait, Si postq̃ audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & dominus deus tuus pactum tibi & misericordiã, quam iurauit patribus tuis, & diliget te ac multiplicabit, benedicétq; fructui ventris tui. Quod si iã deus benedixit filiis Iudæorũ, quur non & Christianorũ liberos benedictiõe dignaretur gratiaq; baptismi, sicut superiori homilia confirmauimus? Vnicũ restat adhuc, vt falsas eorũ persuasiones & vanissima fundaméta declinemus, ostendamus etiã vbi sacris literis abutantur, & earum verum intellectum eos doceamus. ¶ Principio fortiter in hoc pedem figunt, quod baptizãdus nemo sit nisi sit secundum legem & præceptũ dei. Iam vero mãdauit domin⁹ ipseque adeo Christ⁹ sic dixit discipulis, Data est mihi omnis

Mat. vlt. potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & spirit⁹ sancti. Hic admodũ contendũt parabaptistæ & clamitant, neminẽ

Mar. 6. esse baptizandũ, nisi prius doceatur & credat. Confirmant hoc ex euãgelio Marci, quũ dicit dominus, Euntes in mundum vniuersum, prędicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui autẽ nõ crediderit, cõdemnabitur. Adducũt ad illud etiam id quod Petrus dixit, pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque vestrũ in nomine Iesu, vbi pœnitẽtia pręmittitur ante baptismum, quæ tamen in paruulis esse non potest. ¶ Responsio, Verba Christi vtique cõcedimus quoniam vera sunt, sicut ibi leguntur ad literam. siquidem ibi cõmisit dominus apostolis euangelium prędicare per vniuersum mundum, & fideles baptizare. Vera hæc omnia, sed quod tu infers, neminem baptizari debere nisi ei antea prædicetur, & ipse credat, hoc sane somniũ & cõmentum tuũ est, nec aliquod habet in sacris literis fundamentum. nam dum illud coacte ex hoc textu colligis, erras turpiter & peruertis quod violandũ non erat. (est mera hæc fallacia consequentis, quum à negatione antecedentis, infertur negatio cõsequentis.) Sane debebant apostoli & docere & baptizare credentes sed in negando sic procedendũ non est, vt dicas, ergo qui non docetur baptizari nõ debet. fallax hæc cõsequentia est, speciem tantum habens bonitatis, quũ bona non sit, vt pueri docentur in scholis. Vis exemplũ simile? bona hæc est consequentia,

tia, si dico, Homo est, igitur intellectuale est. Cũ negatione non bene sequetur, Homo nõ est, ergo intellectuale nõ est. nam & angelus quũ homo non sit, rationẽ tamẽ habet. & sic consequens potest subsistere sine antecedente, & baptismus in paruulis esse potest, in quibus neq; doctrina, nec fides ꝓpria præcedit. 2 Quod si parabaptistæ, vt sunt pertinaces, in hoc ꝑseuerare conẽtur, sententiã Christi fuisse, sicuti & fuit doctrinã apostolorũ debere præcedere baptismũ, & id nos recipimus iuxta cõmissionis modũ, & sicut tunc erãt res fidei, quia tunc oportebat doctrinã præcedere baptismũ adultorum simul & paruulorũ, adultorum quidẽ, quia nisi edocti prius fuissent, baptismũ nunquã suscepissent: paruulorum autem, quoniã nisi antea parentes cognouissent vtilitatem baptismi, neque liberos suos baptizari permisissent. ¶ Hic itaq; textus nihil aliud probat, nisi oportere doctrinam præire baptismũ, quod & verũ est. sed quod nobis Catabaptistæ illud nominis coarctãt, astringentes & paruulos ad doctrinam hæc sane sententia Christi non est, sed sufficit in adultis præmitti doctrinam, sicuti doctrina & lex Abrahæ data satis erat, qui deinceps circuncidit filiũ suum Isaac, ignarum quid ageret vel operaretur circuncisio sed de hoc paulò pòst dicemus, quomodo fides parentũ sufficiat etiam liberis. Argumentũ hoc Catabaptistarum neochristiani dissoluere conantur per hoc, quod etiam doctrina sequatur baptismũ, frigide nimis & inepte: nã & Catabaptistæ, & neochristiani & nos catholici omnes fatemur, vltra doctrinam etiam sequi baptismũ, atque in eum vsum prædicatores & alij præfecti sunt instituti. hoc docere debeant illi, quomodo doctrina præcedat baptismũ, sicut iam explicauimus de adultis. 3 Ad hæc, oportet hic parabaptistas collatiõe scripturarũ adhibita, videre quænã præcipua cuiúsque sit sententia. Nos ergo si recte aspiciamus hunc textũ, videbimus non hanc capitalem supremámque fuisse intentionem, quinam baptizentur, & qui nõ, sed illam, quod hic prædicandi officium apostolis iniunctum est. qui fidem per vniuersum mundum in omnibus gentibus plãtarent, & hinc baptizandi munus velut appendicis loco iniungitur. qui prædicationem illam & fidem suscipiebat, is etiã baptizabatur. Nihil hic de baptismo peculiare positum est præter formam, quæ erat, vt baptizarẽt in nomine patris & filij & spiritꝰ sancti.

Lutherani male soluunt rationẽ Anabaptistarũ

Cui autem necessarius sit baptismus, Christus hoc loco nos docuit. quod inde colligimus, quia sequitur, Qui nō crediderit, condēnabitur. nō enim dicit, Qui nō baptizatus fuerit, sicut illud pulchre expendit Bernardus. Cæterùm si considerare velimus sacramenti huius necessitatē, & quibus conducat, inueniemus illud in Ioanne, quū dicit dominus, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cœlorū. Generalis est hæc loquutio, vt inquit Augustinus, omnes homines tangit, senes & iuuenes, etiam infantes. ergo si ad regnū cœlorū peruenire volent, oportet eos baptizari. 4 Augustinus etiam ait, quod circūstantiæ illuminēt scripturæ sensum, & illæ igitur hic pōderatæ si fuerit, vbi demandauit dominus legem euangelicam prædicari debere, vel hæc sola circūstantia docet de adultis hic agi, & pręceptum hoc ad paruulos nihil pertinere, vt sic de illis ex hoc loco neque affirmatiue neque negatiue colligi quicquā possit, quanuis sequitur quod credentibus adultis & baptizatis, baptizati sint etiā paruuli, quod tamen ex illo textu minime, sed ex Ioannis tertio elicitur. Vnde iam ex iis omnibus constat, neochristianos ex hoc cōtextu nihil omnino posse aduersus ecclesiā catholicam sustinere. quod Lutherani pōderant verbū, omnes gētes, nihil probāt cōtra catabaptistas. quia non cōprehendit pueros, dicerent ipsi, quia ex textu euincitur quod loquatur de gētibus docēdis, sed paruuli non docentur. Et sic apparet etiam responsio ad locum Petri, qui quū senioribus loquebatur, interrogantibus eum quid facere deberent, vbi statim subiunxit ille de pœnitętia agenda, quod vtiq; ad paruulos nihil pertinet, quāuis citra dubium parentes baptizati, suos etiā liberos deinde permiserint baptizari, quomodo Augustinus ait baptismū paruulorum nos habere ab ipsis iam inde temporibus apostolorū, & subscribit Dionysius. 2 Deinde Catabaptistæ simplicibus ingerunt & obtrudūt exemplū Christi, quoniā ille non paruulus, sed trigesimum iam agens annum, sic baptizatus. Iam verò aiunt, constat omnem Christi actionē nostrā esse instructionem. sicut ergo Christus ipse paruulus baptizatus non est, ita paruulum nullum baptizauit, sed neque ipse nec apostoli illud facere vspiam cōmiserunt. cōcedimus sane Christum anno demum trigesimo esse baptizatū, quanuis Augustinus & Chrysostomus putant eum illam ætatem

Bernard. *Ioan. 3.* *Augusti.* *Libro 83. quest.* *Mala solutio Lutheranorum.* *Actu. 2.* *Augusti.* *Dionysius* *Luc. 3.* *Gregor.* *Chrysost.*

iam

iam excessisse, in quo non laboramus. sed vt occurramus Catabaptistæ, dicimus primo, quod si omnes circunstantiæ baptismatis Christi deberent examinari & obseruari, non baptizaremur baptismo euangelico, sed tantū baptismo Ioannis, quoniam in illo baptizatus est Christus, secundum communem doctorum sentētiam, sicut & historia ipsa pulchre consonat. (nisi quod hic Damascenus est singularis.) *Matth.* 3.

2 Deinde sequeretur neminem baptizari debere, nisi qui annorum 30. esset, quod ipsi etiam Catabaptistæ nō obseruant, quos vellem ego audire hic, quur tandē illā Christi ætatem præmunirent. ¶ Ad hæc, si omnes vellent baptismatis Christi seruare circunstantias, oporteт eos tantum in Iordane baptizari, aut ad minimum in alio flumine. *Luc.* 3.

4 Vt maxime Christus in pueritia baptizatus non sit, tamen tunc quoq; aliud signū fœderis diuini suscepit circūcisionem. ergo ex ipso facto Christi colligitur, non decere vt paruuli sint sine signo fœderis. 5 Præterea rationes subsunt prægnantes & euidentes, quod Christus tandiu expectauit. nanq; & eo ipso quod nec legē euangelicā pronūciauit, neq; discipulos elegit, nisi prius baptizaretur, docere voluit baptismū ianuā & ingressum esse omniū sacramentorū. Vt iam non possit inde aliqua etiā cauillatio duci aduersus baptismū paruulorū. 6 Super hæc est etiā illud parabaptistarum contra omnem rationem. quomodo enim baptizari potuisset etiā Christus in pueritia, quū adhuc neque baptisma aliquod nec vllus erat baptista? Et adhuc oportebat Ioānem ante eū præire vt in natiuitate, sic & in baptismate & in prædicatione & morte, ipse autē interea legē impleuit. *Luc.* 2. *Luc.* 1.

7 Ad extremum, non habent isti aliquod à Christo præceptum. ille enim quanuis multa de baptismo dixerit, nunquam tamen docuit ea baptizandum ætate, qua fuerat ipse baptizatus: vel, vt ea forma & modo quo baptizatus erat à Ioāne, vterentur & alij. nullum istorum præcepit vnquam. Itaque omne istud quod hic moliūtur Catabaptistæ, nihil agit, nihil concludit, insuper & instabile est atq; infirmum, quando cōsideranda non est ætas ipsa legislatoris. Ecce enim Abraham iam centenarius circūcisus est, an ne ideo Iudæi omnes in circuncidendo illam expectarint ætatem? quotusquisq; ex eis fuisset circuncisus, decrescente tandem & imminuta longeuitate? Cæterum, quum ait Christū non

præcepiſſe paruulos baptizari, viciſsim mihi reſponde, vbi tandem peculiariter commiſerit mulieres baptizari debere, quoniam in vniuerſum de omnibus loquutus eſt, viris, mulieribus, ſenibus, paruulis & iuuenibus. An non generalis iſta loquutio eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in regnũ cœlorum? Ecce quia neminẽ excludit, ergo præceptũ hoc etiam paruulos includit ſub amiſsione ſalutis æternæ. De apoſtolis iam ſupra dictum eſt,

Act.2. quod quando Petrus tria aut quinque milia baptizauit, pie credendum eſt, mulieres etiã & paruulos in tanta multitudine fuiſſe baptizatos. vnde & Lucas ait, appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria milia non meminit virorũ aut mulierum, nec paruulorũ neq; ſenũ, niſi quod deinceps viros cõ-

Act.4. memorat, dicens, Factus eſt numerus virorum quinq; milia. Atqui ea eſt ſcripturæ conſuetudo, vt viri tantum, non etiã mulieres connumerentur, ſicuti iñc quando dominus in deſerto pauit magnam hominum multitudinem, dicit Ioãnes,

Ioan.6. Diſcubuerunt viri numero quaſi quinque milia, qui mos etiam in veteri teſtamento ſemper eſt obſeruatus.

3 Plurimum ſe effecturos hoc argumento putant aduerſarij, quod pueri non credant: non oporteat autem baptizari aliquem qui non credat, iuxta illud verbũ domini, Qui cre-

Mar.16. diderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Nihil faciunt iſti, quod patrini loco infantis profiteantur ſe credere. dicunt enim, Si pro ſe loquitur patrinus, forſitan verũ eſt quod credat. ſed quid hoc paruulo ꝓderit? ſin ille pro infantulo hoc

Vide ad longum Tom 4. de ſacra. De baptiſmo. dicit, verum non dicit, quoniã paruulus non credit. Reſpondetur, paruulos ante baptiſmum non credere niſi per patrinos, veruntamen illi per baptiſmum in virtute ſpiritus ſancti ſimul cum gratia ſuſcipiunt fidem, vt porro ſint fideles. id antea ex Dionyſio confirmauimus; & teſtatur idem Auguſt. dicens quia nulla pars repromittitur paruulis ſine ba-

Auguſti. ptiſmo: quoniam ſi paruuli per ſacramentum à deo inſtitutum numero fidelium non aſcribuntur, remanẽt vtiq; tenebris. ſuffragatur & illud quod habet in libr. 1. de meritis & remiſsione peccatorum. c. 25. quod per ſacramentũ baptiſmatis in paruulis fieri nõ dubitat mater eccleſia, quæ cor ma-

Rom.10. ternum eis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur, quia non poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiã, nec ore proprio cõfiteri ad ſalutẽ, nec ideo tamen eos quiſquã fideliũ fideles

appellare

appellare cunctatur, quod à credēdo vtiq; nomē est, quanuis hoc non ipsi, sed alij pro eis inter sacramēta responderint. confirmat idem de baptis. lib. 4. c. 24. Atq; hoc ita esse ex sacris literis corroborabimus, quoniam signū fœderis circuncisio, in veteri testamento paruulū in synagoga addebat numero fidelium. sic Isaac circuncisus accessit catalogo credentium. alias quid profuisset circuncisio? aut quur institu ta esset à deo? si ergo paruuli illi fideles fuerunt per circuncisionem, quur non multo magis fideles nunc fierent per sacramentū baptismi? ¶ Verū tergiuersari hic non potest Catabaptista, quin paruuli placeāt deo. oportet, igitur habeāt fidē, quia sine illa impossibile est placere deo, vt inquit Paulus. Audio sane, hoc quæris, quomodo fidē habeant paruuli. Ecce disces & illud ex nobis, quoniā nō habent fidem acquisitam, sed à deo infusam, vnde & donū dei est. sic enim Apostolus eam connumerat in donis spiritus, quum ait, Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij quidē datur fides in eodem spiritu. & alibi, Ex gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, quia donū dei est. Vides ergo doctores differētes de fide infusa, habere eius rei fundamentum in sacris literis. quoniā si Christus Ioannē sanctificauit adhuc in vtero matris, & visitāte Maria cognatā suam Elizabeth, exultauit infans cū gaudio in vtero matris, quur non etiam Christus in baptismo dona conferret paruulis? profecto nanq; paruulus baptizatus, Christianus & fidelis est, membrū Christi & ecclesię. Quod autem contendit aduersarius fidē patrini nihil prodesse paruulo, ipsumq́; pro eo vere dicere non posse quia credat. Respondetur, eo ipso apparere quod Catabaptistæ nō considerent immēsam dei misericordiā. siquidem quū certum sit paruulos peccatum originale ex aliena primi parētis voluntate cōtraxisse, quoniam in ipso omnes peccauerunt, quur non debeāt gratiam rursus & veniam mereri itidē aliena voluntate? an nō deus ad miserendū propensior est, quam ad irascendū & puniendum? Vere ille diues in misericordia, misericors inquam & miserator dominus, propitius erga omnes, quia misericordia eius super omnia opera eius. Quod si hic quoq; scripturæ requiris testimoniū, ecce in euangelio Marci offerētibus 4. viris paralyticum domino curandū, respexit ille fidē eorum. Vbi August. ait, Intuendū sane quantū valeat propria

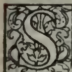
Augusti. *Gen. 17.* *Pueri credunt.* *Heb. 11.* *1. Cor. 12.* *Ephe. 2.* *Luc. 1.* *Rom. 5.* *Ephe. 1.* *Psal. 144* *Mar. 2.* *Mat. 9.* *Augusti.*

cuiusq; fides apud deũ, vbi tantũ voluit aliena. Super hac re multa diximus Tom.2. ¶ Hoc tamẽ etiã hic admonẽdi mihi sunt catholici, ꝙ paruuli baptismus fundatus non est super fidẽ patrinorũ, siquidẽ si vel patrinus nullus adesset, aut qui adesset, fidẽ rectã non haberet, imo Turca aut Ethnicus
Mat.2. esset, adhuc tamen paruulus gratiã baptismi acquireret, eo
Luc.5. ꝙ in fide baptizatur ecclesię, quę semper integra est, deoq́;
Ioan.4. bene placita, vt ait August. De fide aliena potes inducere il
Mar.9. lud, quod mater orauit pro filia sua, Cẽturio pro puero, Regul⁹ pro filio, & pater ille pro filio suo à dæmonio obsesso. ¶ Iam ne igitur satis cõstat, quam inique Catabaptistę paruulos baptismo despolient, baptizatos fide priuent? vnde quid aliud nisi perpetua sequatur dãnatio? quoniã qui non
Marc.16. credit, iuxta verbũ Christi, condẽnabitur. Proh deũ immortalẽ quanta vesania est, tot paruulorũ milia defraudare velle ecclesiastica cõmunione, imò & ipsam ecclesiam sanctam tot centenis annis despoliare sacramẽto baptismi, ita vt nemo vnquam recte & legitime baptizatus sit, nisi forte vetulus aliquis Iudæus tempore baptismi Ioannis? Quid igitur est, si hæc non blasphemia est, Christũ tantopere dilectissimã suã sponsam ecclesiã dereliquisse, neq; interea Christianum vllũ fuisse, nisi quũ iam isti nescio qui Terræ filij, rebaptizationis authores, ex Cimmeriis tenebris progreßi, suã perfidiã dißeminarent? Quis vnquã crederet talia? quis non potius persuasum haberet, homines istos impurißimos erra re vt qui maxime? O secula, ô mores, ô miseriam tẽporis huius, ô deplorata hominũ pectora, ô errores inuolutos & inter se dißidẽtes, vbi pro suo quisq; animo, imo & somnio, effingit quicquid libet. Erroris huius author hoc tẽpore pri
Baltha. mus fuit Balthasarus Hyebmayer Fridburgẽ. qui primo statim limine, vt in porta canterio, à se ipse discordauit, secũq́; dissensit ipse solus aliquãdo enim dixit paruulos peccatum mortale nõ habere cũ Pelagianis, & ideo saluari. deinde opinatus est regnũ cœlorũ esse paruulorum: ad extremũ, priusquam cõburereтur Viennæ anno saluatoris 1528. totus in errore demersus, noluit etiã confiteri de paruulis quicquã, an saluarentur aut condẽnarentur, ideoq́; & diuinæ tum misericordiæ tũ omnipotentiæ credidit esse relinquendũ. Antea reuocauerat semel errorẽ hunc catabaptismi totũ, idq́; Turegi, sed perfidus omniũ hæreticorũ more factus, resiliit ab instituto.

instituto.¶ Et vt aliquando ad calcē perueniam, quū tam misericors iam olim fuerit domin⁹ in veteri testaméto paruulis, vt nō permiserit eos vltra octiduū in vinculis peccati originalis, quur tandē nunc in tēpore gratiæ eos in peccato illo parentali derelinquat vsq; ad annum decimū aut vigesimum, vel vltra, quum tamen iā venerit plenitudo temporis, quo misit deus filiū suum factū ex muliere: qui & in hūc mundum ideo venit, vt oēs homines saluos faceret, quiq́ue suo sanguine totius mūdi abluit peccata? Quid quod impia ista rebaptizādi cōsuetudo cōtra deum est, cōtra scripturas sacras & cōtra ecclesiam, quæ ideo ante mille annos & ante Pelagiū condēnauit, cōtra quem S. Hieronymus & Augustinus scripserunt, deinde etiā in quinta synodo Constantinopolitana, multisq; alijs locis semper sunt Catabaptistæ condēnati, puta Senerus quidā Antiochenus cū æquali suo Petro monachus etiā quidā ex Syria, Zoara dictus. Authymus quoq; cū omnibus sequacib⁹ suis, sub plurimis imperatoribus, & tādē imperante Iustiniano. siquidē illa blasphemia est, & insignis quædā cōtumelia in spiritum sanctū, semel baptizatū denuo rebaptizari, sicut multis iā supra confirmauimus: quoniā baptismus nos dirigit ad mortē domini. vnde & Paul⁹ cōsepultos ait nos cū domino per baptismum. Ideoq́; etiā Damascenus inquit, Sicut semel mortuus est Christus & amplius nō moritur, ita semel & non sæpius baptizandus est homo. Quicunq; enim semel recte baptizati sunt in cōfessione Trinitatis, Christū rursus crucifigūt, dum denuo se baptizari permittūt, & quantum in ipsis est, cōtumelia afficiunt, virtutē & meritū passionis mortisq́ue Christi. Nos itaq; dominū suppliciter deprecemur, vt Catabaptistas, omnésq; aberrātes à via veritatis, illuminare dignetur lumine gratiæ suæ, aliisq́; viā veritatis ingrediētibus vitā cōcedat æternā, qui ipse est via, veritas & vita, Amen.

Galat. 4. *Phili. 4.* *Rom. 5.* *Damasc.* *Rom. 8.*

HOMILIA IIII. DE VIRTVTE ET operatione miraculorum.

SIMVL atque dominus noster Iesus Christus iamiam ascensurus in cœlum, discipulis suis commisisset prædicare euangelium omni creaturæ, pro quo munere neochristianorum prædicatores aliud nil agūt, nisi quod in suggestis suis ecclesiā totam, ei⁹ magistratus & cōsuetudines, &

quicquid in ea est calumniantur. Præterea formam eos iam docuerat baptismi in nomine patris & filij & spirit⁹ sancti, ad extremum signa commemorat, quę operaturi erant fideles, dicens, Signa eos qui crediderint, hæc sequētur, &c. Miracula illa ideo hic dominus commōstrauit, vt in iis doctrina sua euangelica & fides commendarētur: iuxta istud Pauli, In nos illa confirmata est, cōtestante deo signis & portētis & variis virtutibus. sic nō semel Christus Iudæos doctrinæ suæ credere nolentes, relegauit ad opera, vt quum dixit, Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite. Et alibi ait ad apostolos, Alioquin propter opera ipsa credite. Iudæos quoq; incusat, dicens, Si opera in eis non fecissem quę nemo alius fecit, peccatum non haberēt. Hęc omnia eis etiā dicere potest dominus, qui apostolis non crediderunt & posteris eorū, quicunque miracula sequentia aut aliqua eis fecerunt. Quintuplicia autem signa enumerat hic Christus, quæ fideles sui erant operaturi. Primū, In nomine meo dæmonia eiiciēt. sæpius hoc fecerunt tum apostoli, tum & alij quidam sancti, sicut Paulus malignum spiritū eiecit ex puella in ciuitate Philippis, & aliquanto magis in Ephesо, Neq; temere hoc miraculum primo loco proposuit hic dominus. primum enim oportet virtutem & potētiam diaboli expelli in hoc, vt homo fidē suscipere possit, à diabolo nihil impeditus: quoniam hostis iste malignus, præsentiam Christi in corde hominis sustinere non potest, quod & significatum est, quando clamarunt dęmonia per obsessos, Tu es Christus filius dei. Morem hunc religiose obseruat ecclesia, dum ante baptismum exorcismis vtitur, quibus expellitur ab homine diabolus, quando presbyter sufflās in faciem paruuli, dicit, Exi immunde sathan ab hac imagine dei, da gloriam deo viuenti & vero, da gloriam Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto. ¶ Alterum miraculum quod facturos fideles prædicit dominus, est hoc, Quia linguis loquentur nouis. id sane ipsum omnes fecerūt apostoli primo statim die Pentecostes sicut refert Lucas, quoniam impleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui linguis nouis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. hoc etiam donum spiritus sancti, inter cætera Paulus enumerat. Et ipse quoque variis linguis loquebatur. Præuidit insuper hoc ipsum propheta, dicēs, Do-

minus

Marginalia: *Heb. 2.* — *Ioan. 10.* — *Ioan. 14. & 15.* — *Miracula* — *Act. 6. & 19.* — *Act. 2.* — *1. Cor. 12. & 14.* — *Esa. 50.*

minus dedit mihi linguã eruditam,vt sciam sustẽtare eum, qui lapsus est,verbo. 2 Triplicia adhuc miracula recenset dominus quorum vnum est,quod & serpentes tollent. factumq; hoc est,quo ad literam, in S.Paulo in insula Mitylene,quando vipera manui eius adhæserat,quã ille abiecit in ignẽ,quumq; expectarẽt omnes quando ipse inflatus intumesceret,nihil mali hinc accidit ei, atque inde habitus est pro deo. Ita Philippus draconem abegit. S. Simon & Iudas similiter. Iacobus etiam dracones,quos aduersus eũ immiserat Hermogenes magus,depulit. Sanctus Magnus draconem quoq; ad fauces alpium Iuliarum in montanis profligauit. Insuper cum insula Tiberij,quæ modo Angia maior dicitur,ita scateret animalib⁹ venenosis,vt nemo ibi habitare posset. S. Priminius quando in eum locum secessit,ex vno latere cœnobium fundaturus, ex alia parte vermes & serpentes omnes abierunt. Extantq; eius rei historiæ verissimæ multæ in vitis sanctorũ. Quartũ miraculum, Si mortiferum quid biberint,non eis nocebit. Hoc secundum literã impletum est in S. Ioãne, Georgio, & alijs quibus ex veneno etiam nil mali euenit. Theophylactus inquit, Sæpe hæc facta sunt,vt in historijs inuenimus,multi enim & venenũ bibentes,per signaculum crucis illæsi conseruati sunt. S. Benedictus quum ei quidam fratres sui maligni venenum infudissent in vitrum,vbi primum fecit ille crucem super id, dissiliit vitrum. Refert & Gregorius in dialogo, archidiaconum quẽdam sancto suo præsuli Sabino præparasse venenum,vt vel sic ei mortuo ipse succederet in episcopatũ. quod quum in spiritu cognouisset Sabinus,dixit, Ego quidem venenum bibo,sed tu non fies episcopus,statimque eo bibente venenum,mortuus est archidiaconus,suo exemplo probans quam verum sit illud. Non est lex æquior vlla,

Quam necis artifices arte perire sua.

Signum quintum, Manus suas ponẽt super infirmos, & bene habebũt. fecit hoc ad literã Petrus,qui apprehenso claudo manu sua leuauit eũ & sanauit. Sic ille & Thabithã erexit manu sua,eamq; restituit sanctis viduis. Abũdant istiusmodi miraculis Acta apostolorum,& omnes omnium sanctorum historiæ,quomodo illi infirmos curarint nõ solum impositione manuum,sed & vmbræ & vestitum contactu.

3 Quærit hic Gregorius, Nunquid nam fratres mei,

Act.28. *Theop.* *Lib.2. cap.3.* *Lib.3. cap.5.* *Act.3.9.* *Gregor.*

quia ista signa non facitis, minime creditis, eo quod ait dominus ea fideles consequutura? Respondet ille, quoniã hæc in exordio ecclesiæ fuerunt. vt enim fides cresceret, miraculis fuit nutrienda. & nos quũ arbusta plantamus, tã diu eis aquam fundimus, quousq; ea in terra iam cõualuisse videa-
1. Cor. 14. mus. at si semel radicé fixerit, irrigatio cessabit. Hinc Paulus ait, Linguas signa esse non fidelibus, sed infidelibus. Hoc idem subtilius adhuc postea explicat Gregorius, & post eũ
Beda. Beda, inquiẽs, Sãcta ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. nam sacerdotes eius qui per gratiã exorcismi manũ credentibus imponũt, & habitare malignos spiritus in eorũ mente cõtradicunt. quid aliud faciunt, nisi dæmonia eiiciunt? Et fideles quique qui iam veteris vitę secularia verba derelinquunt, sãcta autem mysteria insonant, cõditoris sui laudes & potentium quantum prȩualent narrãt, quid aliud faciũt nisi linguis loquuntur nouis? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de
Iob 26. alienis cordibus auferunt, serpẽtes tollunt dicente Iob, Spiritu eius ornauit cœlos, & obstetricãte manu eius, eductus est coluber tortuosus. Sic spiritualiter bibunt venenum qui infecta cõsilia suscipiunt, & perfidas exhortationes audiũt, neque tamen eo falso maloque attrahuntur assensu. tunc enim venenum eis non nocet. Quid quod nonnulli sancti viri aliorum hominum in se suscipiũt peccata per compas-
Ambro. sionem, vt sanentur illi? Ita de D. Ambrosio refert Paulinus, Quotiescunque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret. Hoc idem in spiritu commemorauit Esaias, Super foramina aspidis delectabitur infans ab vbere, & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum suam mittet: Non nocebunt & non occident in vniuerso monte sancto meo, quia repleta est terra scientia domini. Ecce quod vere
Num. 21. solidi & constantes Christiani auelli se nõ sinunt à veritate, quantumuis multa præ oculis habeant exempla mala. Sicut enim serpentes illi nocere non poterant eis, qui oculos suos leuabant ad istum æreum: ita qui animũ suum erigunt ad Christum in cruce pendentem, à serpentibus malorum exemplorum & peccatorum non offenduntur, ideoque &
Act. 10. Petrus audiuit etiam de animalibus immũdis sibi dici, Occide & manduca. Manus autem spiritualiter imponunt super

per infirmos, quotiescunq; vident aliquem primorum suorum ægrotum fieri in operibus bonis. tunc eni meum confortant bonorum operum exemplis, robur addunt etiam corripiendo & exhortādo tantisper dum sanent eum. Tandem sanctus Gregorius spiritualia hæc opera laudās, sic ait, Hæc miracula tanto maiora sunt, quanto spiritualias: tanto maiora, sunt quāto per hæc nō corpora, sed animæ suscitātur. Nam corporalia illa miracula ostendunt aliquādo sanctitatem, non faciunt. Hæc vero spiritalia quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Siquidem ex illis Christi verbis, Multi dicent ad me, domine, in nomine tuo prophetauimus, constat signat corporalia etiam à malis fieri, quanuis & hic dominus propriè de corporalibus agit miraculis, sicut à principio exposuit. *Grego.* *Mat. 7.*

4 Hoc etiā licet hic videre, quomodo Christus nunc renouet eis illud quod post cœnā promiserit ipsis, dicens, Amen amē dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet. At hæc prędixerat idem spiritus sanctus per prophetā, sicut Petr⁹ inducit, In diebus illis effundā de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabūt filij vestri & filiæ vestræ. Et inde, Sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meū, & dabo prodigia in cœlo & in terra. Sed quū hic & apud Ioannē dominus prędicat eos etiā qui credituri sunt, signa hæc facturos, quæri solet, an ad hoc fides necessario requiratur formata charitate diuina; quoniam iam ante ex Gregorio, audiuimus etiam malos miracula operari. Respondetur sane loqui hic dominum de fide bene formata, & per charitatē operante. per eā enim ijs qui mirabilia operatur, habitat in homine. Et vt maxime mali etiā faciāt miracula, vt Iudas fecit, & illi quoque filij de quib⁹ habetur in Actis, tamē nō faciunt per spiritū inhabitantē, sed illū qui est in ecclesia, ex cui⁹ sanctimonia illi huiusmodi miracula operantur, fidemque in ecclesia restaurāt aut cōseruant. Extra fidē nanq;, authore Augustino, deus nō facit miracula. Et ideo nullus vnquā hæreticus miracula operatus est. atq; vt maxime multū glorietur Lutherus de Luciferiana superbia, qđ & miracula facere posset, tamē nec ipse nec aliquis Lutheranorū inuētus est, qui vel claudū, vt ille ait, equū sanasset. Quod aūt Antichristus facturus est miracula, & fecerūt iā olim malefici Pharaonis *Miracula.* *Ioan. 14.* *Ioel 2.* *Act. 2.* *August. lib. 10. & 21. ciui.* *Mat. 7.* *Act. 19.* *August.*

ea nõ vera sunt miracula, sed (vt Paulus ait) tantũ signa & prodigia mendacia, imposturæ sensuũ. Vide Tomo secũdo plura. Neq; enĩ magi Pharaonis, Augustino teste, vera fecerunt miracula, sed solum præstigia, resistentes sic veritati Moysis, vt Iannes & Mambres. ¶ Quod porro ad ipsa miracula in se attinet, dicendum aliquid est! & primũ. non fieri ea nisi ordinatione diuinæ sapientiæ, quæ sic ea disponit & ordinat in ædificationẽ fidei, vel ad arguẽdã alicuius sanctimoniam, siue ob consolationẽ fideliũ, sicut Christus socrum Petri febricitantem aliquãdiu curauit, sicut etiã nunc multis in suis morbis & periculis deus auxiliatur per intercessionem sanctorum suorũ. Atq; ex hoc fundamento ratio sumitur, quare tandem iam nõ adeo multa fiant miracula, quoniã non solũ ob infidelitatẽ hoc fieri certũ est, alias nunc vel maximè miraculis opus foret, tot vndique erroribus & hæresibus emergentibus, quanuis nõnulla etiam nostra memoria sint facta, sicut cõtigit cum M. Georgio Forchemio Erdifurdiæ, & Magistro Ioãne Hupschenauuer in Vuinshaim, & cũ eo qui Sacramẽtũ dehonestauit in Aldtorff Elsatię, vt interim taceã reliqua. Verùm hęc neochristiani celant & occultãt vt Iudæi resurrectionẽ Christi. sed neque Christus semper & passim operatus est miracula, sicut ipse dixit in Nazareth, Multi leprosi erant in Israël sub Elisæo propheta, & nemo eorum mũdatus est nisi Naamã Syrus. Quando igitur iam hactenus fides ecclesiæ per miracula satis est confirmata, similiter & ipsa Christi diuinitas, & dignitas Mariæ atq; excellens aliorum sanctorum gloria, amplius iam opus non est plura fieri miracula, nisi forte ob fiduciã Christianorũ, qui spem suã in aduersis suis ad deum haberent, vel in aliquo sancto reponerent. 5 Post hanc prædicandi baptizandiq; commissionem, & miraculorum consolationem, sequitur, Dominus quidem Iesus postquã loquutus est eis, assumpt⁹ est in cœlũ, & sedet à dextris dei, vbi non illa tantum verba quæ hic Marcus habet, sed ista etiam quæ Matthæus & Lucas cõmemorant, ponderanda sunt, præterea quæ etiã sine dubio plurima scripta nõ sunt. ¶ Quod autẽ Christus in cœlum assumptus est, habuit figuras aliquot præmissas in Enoch & Elia, qui dominicam ascensionem repræsentarũt, & tamen figura multo inferior est veritate. principio enim Elias in cœlum, vt ait Gregorius,

Marginal notes: *Exod. 7.* *2. Thes. 2.* *August.* *2. Tim. 3.* *Mat. 8.* *Luce 4.* *Mar. 16.* *Mat. 28.* *Act. 1.* *Ioan. vl.* *Gregor.*

rius, aërium subleuatus est, vt in secretam quandã terræ regionem repente duceretur, vbi in magna eius carnis & spiritus quiete viueret, quousq; ad finẽ mundi redeat, & mortis debitum soluat. ille enim mortem distulit, nõ euasit. Redemptor autẽ noster quia quũ distulit superauit, eámq; resurgendo cõsumpsit, & resurrectionis suæ gloriã ascendendo declarauit. Itẽ Elias curru igneo vectus & assumpt⁹ est, Christus autẽ ꝓpria virtute exaltatus est super omnia. Præterea Enoch ante legem, in lege autẽ Elias sublatus est, vsquedum noui testamenti & legis euangelicæ lator exaltatus ascẽderet super omnes cœlos. Et quod habetur in symbolo, Sedet ad dexterã patris, intelligendum est de æterna Christi requie quo ad humanitatẽ in cœlis, simúlq; significat æqualitatem regendi cũ deo patre secundũ humanitatem. neque enim intelligẽdũ hoc ita est, quasi deus pater à sinistra, & filius sedeat ad dextrã, sed hæc ipsa sessio habitationẽ signat, & potestatẽ quã Christus accepit. ¶ Sequitur: illi autem ꝓfecti, non vtique iam statim, sed in die diuisionis apostolorũ qui est 15. Iulij, quinto enim Maij die Christ⁹ ascendit in cœlũ, & 11. eiusdẽ missus est spiritus sanct⁹ in discipulos, ac deinde post menses duos & aliquot diuisi sunt apostoli per orbẽ vniuersum, prædicarúntq; iuxta mandatũ domini, qui & cooperatus est eis, sicuti prædixerat, quia sine me nihil potestis facere. Et fatetur idẽ propheta, Omnia opera nostra in nobis operat⁹ es domine. Quo respexit & Paulus, quũ ait, Non audeo aliquid loqui eorũ quæ per me nõ efficit Christus cõfirmauit insuper dominus sermonem eorum sequentibus signis & hoc est quod ascensurus in cœlũ promiserat eis, quia signa eos qui crediderint, hæc sequentur, & antea post cœnã, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora iis faciet. Voluit etiã p hoc euãgelista tacite incusare eos, qui nõ crediderũt prædicationi apostolorum, quã tamen deus signis & miraculis cõfirmauit: iuxta illud Pauli, Quomodo nos effugiem⁹, si tantã neglexerimus salutem? quæ quũ initium accepisset enarrari per dominũ, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis & portẽtis, & variis virtutib⁹ & spiritus sancti distributionibus secundum suam volũtatem. Sic nimirum dominus iratus est & succensuit Iudæis, qui recusabãt credere signis & miraculis, dicens ad Moysen, Vsquequo detrahet

4. Reg. 1. — *August.* — *Ioan. 15.* — *Esa. 26.* — *Rom. 15.* — *Ioan. 14.* — *Hebr. 2.* — *Num. 14.*

mihi populus iste? quousque non credent mihi in omnibus signis quæ fecit coram eis? Feriam igitur eos pestilentia atque consumam. Pij autem & boni crediderunt vtique sermoni apostolorũ vnde & poterant dicere cum Dauide, Mirabilia opera tua domine, & anima mea cognoscet nimis. Idem & nos facere cõuenit, qui vt maxime miracula illa nõ viderimus, credere tamen firmiter debemus, Christum hoc modo vniuersum mundũ perduxisse ad fidem euangelicam per immensa miracula, vt sic apostoli dum nouam prędicarent doctrinã, noua etiã opera facerent. Et quãuis Christus magnũ illud miraculũ ipse operatus est, quod in ꝓprio corpore ascendit in cœlũ: quod si tamẽ, ait August. per apostolos Christi resurrectionẽ & ascensionẽ prædicantes miracula facta esse nõ credunt, hoc vnũ nobis grande miraculũ sufficit, quod ea terrarum orbis sine vllis miraculis credit, & ca. 8. Quisquis, inquit, adhuc ꝓdigia vt credat inquirit, magnum est ipse prodigiũ, qui mundo credente ipse non credit, At nos collaudemus deum in operibus suis, &c.

Lib. 22. de ciuit. dei. cap. 5.

HOMILIA QVINTA, DE HISTORIA sanctissimæ diei ascensionis Christi domini nostri.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis.

¶ Articulus fidei & symboli apostolici, appositus (vt antiqui nobis tradiderunt) per Iacobum minorem, fratrem domini, nepotem Mariæ ex Maria Cleophæ.

HRISTVS Iesus dominus noster, per magnum gloriosæ ascensionis gaudium, miseris nobis hominibus cõcedere dignetur diuinam suam pacem, gratiam & benedictionem, deinde quicquid ad æternam vitam nobis cõducibile est. hoc quicũque cupiunt, ex toto corde dicãt, Amen amen, fiat fiat. ¶ Verba quæ initio proposuimus, dilectissimi, ex symbolo sunt desumpta, quod Hieronymo & Augustino, attestantibus, ab ipsis apostolis accepimus, super iis patienter nos audite quæso. Quũ iam dominus opus redemptionis cõsummasset, reliquũ erat vt ille resurrectionis suæ veritatẽ multis cõfirmaret argumentis, quibus infidelitatem ex cordibus apostolorum auferret, dubitationem quoq; credituris in eum omnibus tolleret, quoniã plurimum conducebat id ita fieri tum apostolis, tum nobis, tum vniuersæ ecclesiæ

Actu. 1.

clesiæ. Vt ergo distulerit dominus venire ad locum gloriæ, ipsam tamen gloriam nō distulit. siquidem iam beatus erat corpore simul & animo vsque in hodiernum diem, quando demum impleuit quod apostolis promiserat post cœnam, dicens, Vado parare vobis locum, locum gaudiorum, locum fœlicitatis æternæ. Quum iam patres eduxisset dominus de limbo, eósque ad 40. dies vsque in corporali paradiso (vt pie credunt doctores) custodisset, vbi expectarūt illi ascensionem Christi domini capitisque sui, qui hodie in medio eorum, atque adeo in conspectu Mariæ virginis, apostolorum, multorúmque aliorum discipulorum assumptus est in cœlum, sicque ianuas eius reserauit, quæ iam tunc amplius quinque milibus annorum fuerant occlusæ, iuxta verbum symboli vnde exorsi sumus, Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram dei patris, &c. Aue Maria. *Ioan. 14.*

Euangelium Marci 16. vt supra.

Ne ingratus vobis videar ob prolixitatem fere omnib⁹ odiosam, breuiter ipsam aggrediemur rerum hodie gestarum narrationem. Primum ergo hodie mane apparuit Christus discipulis suis in cœnaculo, vbi antea cœnatus fuerat cū eis, ibi exprobrauit ipsis incredulitatem & duritiam cordis, insuper manducauit cum eis. fuerunt hic cum vndecim apostolis, & Maria mater eius cum aliis mulieribus, & 72. discipulis, quibus ille ascensionē suam prænūciauit. & quia locum eis præparaturus esset, iussit eos manere in Hierusalem, donec induerentur virtute ex alto, deinde exire præcepit eos in montem Oliueti, vbi coram oculis eorū eleuatus in cœlum esset assumendus. Hinc apostoli coniunctim cum omnibus per modum processionis egressi, per ciuitatem Hierusalem peruenerunt ad mōtem Oliueti supra vallem Iosaphat. Vbi iterū apparuit eis dominus circa meridiē, ipsosque amice & humaniter cōpellauit, cōsolans eos & promittens spiritū sanctum. Ambrosius existimat illum etiam dedisse eis osculum pacis, atque sic cum benedictione eleuatis sursum manibus, versa facie ad ortum solis, teste Damasceno, paulatímque à terra sublatū sese in altum sustulisse, præmissa salutatione, vt Cyprian⁹ putat, huiusmodi, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrū, deum meū & deum vestrum. Videntes hoc apostoli & alij discipuli, clamauerūt *Act. 1.* *Luc. 24.* *Damas.* *Cypria.*

post eum, Domine noster, deus noster, ne derelinquas nos. dominus ergo terra relicta, impressit tamen ei vestigia pedũ suorum, quæ etiam nũc virentia mõstrari solent à fratribus.
Paulinus. Et de iis sic scribit Paulinus Episto. 11. ad Seuerum. Mirum quod in basilica ascensionis locus ille ita sacratus diuinis vestigiis dicitur, vt nunquam tegi marmore receperit, semper excussis, solo respuente, quæ manus adornãdi studio tentauit apponere. Itaq; in toto basilicæ spatio, solũ in sui cespitis specie virens permanet, & impressam diuinorũ pedũ venerationem, calcati deo pulueris, perspicua simul & attigua
Actu.1. venerantibus arma cõseruat, vt vere dicere possimus, Adorauimus vbi steterunt pedes eius. Quúmq; sic eleuatus esset
Ioan.1. dominus in sublimem aëra, suscepit eum & circundedit nubes lucida. decuit enim vt authore Ambrosio) Christũ non nisi clara & lucida nubes ambiret, non opaca, non obscura, quia tenebræ eum non cõprehenderunt. verum nubes hæc vtiq; apprehendit Christũ, quæ & testimoniũ ei perhibuit. Et sicut in transfiguratione domini vox in nube audita est,
Matt.17. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite: hinc Ambros. ait
Ambros. nubem nõ suscepisse Christũ, sed patrem suscepisse filium suum in vmbra nubis, vt declararet quod vulnera corporis sui refrigeratione quadã fouere vellet. Quum ergo nubes eum suscepisset, ita vt illũ discipuli amplius videre nõ possent, & tamen ex dilectione cũ admiratione cõiuncta intentis in cœlũ oculis astarẽt omnes, ecce apparuerũt angeli duo
Actu.1. albis vestiti, qui & dixerũt ad eos, Viri Galilæi, quid admiramini aspicientes in cœlũ? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlũ, sic veniet quemadmodũ vidistis eum euntem in cœlũ. Post hęc rursus regressi sunt apostoli cũ Maria & aliis per modũ processionis in Hierusalẽ. Eam processionem ait
Luc.24. magister in historia scholastica, etiã nunc repræsentari singulis diebus dominicis, quando exire solemus templũ sicuti apostolis exierunt extra Hierusalẽ. hodierna autẽ processio in ecclesia peculiariter designat illum egressum apostolorũ, quando exierũt in Bethania, sicuti & responsorium ad illud cõmode quadrat. 2 Nunc igitur paulatim videamus quã
Ascensio Christi. gloriosa omníq; gaudio plenissima fuerit hæc ascẽsio, quoniam nõ temere dixit Dauid instinctu spiritus sancti, Ascendit deus in iubilo, & dominus in voce tubæ. psallite deo nostro, psallite: psallite regi nostro, psallite. Ac primũ, magnũ fuit

fuit vtique gaudiũ animæ Christi. nam etsi à principio creationis suæ beata extitit, non omnes tamen beatitudinis dotes habuit vsque ad mortem, quando demum tota beata facta est. corpusq́ue quatuor beatitudinis dotibus donatũ. Et quod ille propria sua virtute non vlla aliena ope, vt Elias, nec alicuius hominis vel cuiuscũq; creaturæ ministerio fretus ascẽderit, testatur Psaltes qui hoc ita fore in spiritu prævidit, dicens, Exaltare domine in virtute tua, cantabimus & psallemus virtutes tuas. Et alibi, Eleuata est magnificentia tua domine super cœlos. Fuit igitur hic peculiaris honor & dignitas humanitatis Christi, quod ea tãto spatio à terris in cœlũ tam exiguo tẽporis spatio sit eleuata, vt admiratus merito idipsum Sapiens, dixerit, Ecce iste venit Saliens in montibus. Greg. quoq; ait, Vultis ipsos eius saltus agnoscere: de cœlo venit in vterum, de vtero in præsepe, de præsepi venit in crucem, de cruce venit in sepulchrũ, de sepulcnro rediit in cœlum. Hoc etiã recolẽs ecclesia, sic canit hodie, Saltum de cœlo dedit in virginalem vterũ, inde in pelagus seculi, &c. Deniq; saltũ dedit hodie maximũ, nubes polósq; cursu præpeti transuolans. Et ideo Bernard. inquit, Solennitas ista, fratres charissimi, gloriosa est. consummatio enim & adimpletio est reliquarũ festiuitatũ, & fœlix clausula totius itinerarij filij dei. Quatuor nanq; Christi itinera ille cõmemorat. Primũ de cœlo, pœnale: secundum in limbũ, triumphale: tertium in mundũ, honorificum: quartũ rursus in cœlum, quod & fuit omni gaudio plenũ. Sic festiuitas hæc totius vitæ & omniũ actorũ Christi cõclusio est. ideo enim homo factus est, ideo triginta tribus annis laborauit in terris, ideo mortuus est, vt nobis cœli portas aperiret, vt humanitatem exaltaret super omnes choros angelorũ, sicut Dauid vidit in spiritu, Ascẽdit super Cherubin, volauit supra pennas ventorũ. 3 Posset hic oriri quęstio, quomodo tandem hodie portas cœli aperuerit dominus, qui eas tamẽ reserasse creditur in cruce die parasceues morte sua, iuxta illud prophetæ, Ero mors tua ô mors. Respondetur, verum quidem hoc esse quod dominus passione sua & morte emeruit reserationem cœli, quam tamen hodie ascendens deniq; cõsummauit ipse & impleuit, non secus atq; vbi quis hęreditatem, aut bonũ aliud coemerit, habere iam dicitur ius illius, & tamen postea tandem possessor illius constituitur. (notanter

Psal. 20. *Cant. 2.* *Grego.* *In seq.* *Bernard. sermo. 2.* *Psal. 17.* *Osee 13.*

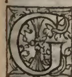
dicunt doctores, Christus in morte aperuit cœlũ meritoriè, & in ascensione executiue.) Quod autẽ exaltatio hęc Christo magno fuerit tum honori tum gaudio, testatur etiã Paulus inquiens, Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autẽ crucis. Propter quod & deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua cõfiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Hinc & gaudio magno plenus Dauid ex spiritu sancto, clamauit, Nimis
Psal. 96. eleuatus es domine super oẽs cœlos. Possem & hic referre Mariæ gaudiũ, quod etiã in reliquis septem connumeratur, & habuit illud cõcepitque ex gloriosa hac Christi ascensione. similiter & de gaudio apostolorum, qui si antea gauisi sunt, quod dominũ vidissent post resurrectionem, quanto maiori gaudio perfusi iam sunt, conspicati eũ exaltari super excelsa cœlorũ? Volens etiam supersedeo dicere, quantum inde terroris cõceperint dæmones contristatique sint, dum viderunt humanam naturam eleuari in cœlos, vnde ipsi extrusi deciderant propter peccatũ, in quibus sic impletum est
Esa. 15. illud Esaiæ, Super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit sibi. Sed iam ad gaudia patrum digrediamur.

4 Sane magno gaudio fuit hodierna dies, & adhuc est omnibus patribus iam inde ab Adã vsq; ad Christum, è quibus nullus adhuc in cœlũ peruenerat etiam postquã ex limbo fuerãt liberati & adducti in cœlum, quũ antea tanto tem
Psal. 67. pore in limbo fuissent detenti, quod etiã agnouit Dauid, di
Ephe. 4. cens, Ascendit in altum, captiuã duxit captiuitatẽ. Sed quis est qui satis cõtemplari valeat, quãta iubilatione & lætitia, quãto gaudio affecti fuerint patres omnes, Adã, Noe, Abraham, Moyses, Dauid, Ioseph Christi nutritius, ipseque eius præcursor Ioãnes, & omnes tũ patriarchæ tum ꝓphetæ? Nã cum nos alicuius vnius diem festum & solẽnem cum gaudio celebramus, qui assumptus sit in cœlũ, quanto magis gaudere nos oportet hodierna die, qua tot centena milia simul cũ
Augusti. capite Christo ascenderũt in cœlum? Beatus Augustinus in quadem homilia putat nonnullos sanctos corpore & anima, assumptos esse in cœlum, sic vt quorũ corpora sub mortem
Matt. 27. Christi apertis monumentis resurrexerunt deinde cum domino, cum eodem quoque ascenderint in cœlum. Meminit huius

huius sententiæ beatus Hieronymus, & ait Dauidem quoque vnum ex eis fuisse quamobrem deinde Petrus de eo loquens, dicit, Sepulchrum eius apud nos est vsque in hodiernum diem, quasi nō auderet dicere quod in eo corpus quoque ipsius esset. Gaudium hoc alienum non fuit ab iis, qui ex purgatorio sunt liberati, neque illi tantum, sed & isti qui iam inde à die resurrectionis dominicæ, vsque in hūc diem in purgatorium venerunt, nam & ij amici Christi sunt facti, & dilectionem dei habuerunt, iisdem de causis quas in die paschæ adduximus. Nunc oremus &c. *Hieron.*

HOMILIA VI.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Ex symbolo.

GLORIOSA & benedicta anima Christi plurimū gauisa est, quod intrare iā deberet in locum gloriæ suæ. Multum gaudium habuit & Maria videns suam carnem & sanguinem filiū suum dulcissimum ascendere in cœlum. Neq; parū inde solatij conceperunt apostoli & patres sancti, atq; ij quidem eo magis, quod ipsi etiam cum iubilo, & exultantes ascenderunt in cœlū vna cum Christo, quod ipsum multis iam tot milibus annorū exoptarant & expectarant. Iam vero non minus gaudium fuit & inter angelos, congaudentes cum suo capite & domino Iesu Christo. ¶ Illorū enim tantam constat fuisse lætitiam & exultationem, vt non incōmode possit festum hoc dici omnium angelorū. Quoniam quum tertia angelorum pars lapsa fuerit in ruinam, sicut vidit Ioannes. & ait draconem secum traxisse tertiam partem stellarum, vnde & ordines illi atque loci multis annorū milibus deserti & vacui permanserant, hodierno die primum cœperunt restaurari, quando ascēdens cum patribus dominus, eos in ruinas implendas substituit, iuxta illud Dauidicum. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas. Quod si autē testante in euangelio domino, magnum est gaudium angelis super vno peccatore pœnitentiam agente, quam ineffabile gaudium & inexplicabilis lætitia fuerit hic angelorū super tot milibus hominū cum Christo ascendētium in cœlū? Vtiq; hic angeli qui singuli singulis illis deputati fuerant in hac vita custodiendis, suos exceperunt & salutarunt. vnde tanta in cœlis iubilatio & lætitia tanta orta est, quāta nulla *Prouer. 12* *Psal. 109.* *Luc. 15.*

in mundo neq; fuit, neq; futura est vnquã. Quid quod Hie-
Hieron. rony. putat hodie plane euacuatum esse cœlum, descenden-
tibus angelis in occursum Christo? quãuis enim doctores in
vniuersum asserunt geminos esse in cœlo angelos, assistẽtes
alios semper in conspectu dei, alios spiritus administrato-
rios, qui in hunc mũdum pro variis officiis, alij ad priuatos
homines, alij ad gentes, populos & principes transmittun-
tur, sicut de iis plura in festo S. Michaelis dici consueuere.
Acceperunt autem & collegerunt doctores illud angelorũ
Dan. 7. discrimen ex isto Danielis, Mille milia ministrabant ei, &
decies centena milia assistebant ei. quanuis ergo inquam su-
premi angeli semper fere in cœlo manentes, non soleant e-
mitti, hodie tamen omnes occurrerunt domino. quãobrem
Psal. 103. & hodierno die ecclesia hunc Psalmistæ versum decantant,
Qui ponis nubem ascẽsum tuum, & ambulas super pennas
vẽtorum. Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos
flammam vrentem. siue, vt habet Targum, volantem.

2 Vidit & Esaias illud in spiritu iam olim, quomodo an-
geli summa admiratione ducti occurrerint domino. & quã-
Dionys. de uis illas quæ apud Esaiam sunt, interrogationes Dionysius
cœl. hier. putat à supremis angelis esse factas, qui huiusmodi ab infe-
cap. 7. rioribus inquisierint, tanquam ab iis qui in mundo conuer-
sari soleãt, iamq́ue experti erant quid de Christo actum es-
Hieron. set: diuersum tamen sentit Hieronymus, putans inferiores
angelos hoc ipsum interrogasse superiores, tãquam eos qui
illorum quæ in sanctæ trinitatis concilio acta conclusaq́ue
essent, exactiorem haberent notitiam. Quicquid tamẽ illud
est, nobis sufficit illud angelos sese mutuo iisce verbis de
Christi ascensione interrogasse. Equidem tamẽ si alterutri
accedendũ esset, mallẽ subscribere Dionysio: qui, quia Pau-
li discipulus fuit, hæc & huiusmodi plura mysteria discere
facile potuerit. Sed nos ipsum audiamus prophetã, voce an-
Esa. 63. gelica resonantem. Quis est iste qui venit de Edon, tinctis
vestibus, de Bozra, iste formosus in stola sua, gradiẽs in mul-
titudine fortitudinis suæ? Hoc illi vtique præ magna dixe-
runt admiratione, quando viderunt Christum dominũ cum
tanta gloria & maiestate ascendere in cœlum. Norãt enim
vtique quomodo Enoch & Elias sublati essent, ministerio
vsi angelico. verum ille propria veniebat fructus virtute, &
suapte fortitudine ad potentia ascendens in cœlum. siqui-
dem

dem vicerat mundum, diabolum debellarat, confregerat limbum, mortem destruxerat, vitam reuocarat, paradisum meruerat, nuncque erat etiam cœlos aperturus, quando tanta patrum multitudine & comitatu assumpto cum immensa gloria properabat ad cœlum, vt merito mirarentur angeli, dicentes, Quis est iste qui venit de Edom? Quibus respondet Christus & ait, Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Vere ille iustitiam noui testamenti loquutus est, ante quē peccatis subditi omnes fuerant. ¶ Hinc amplius interrogant angeli, Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta sicut calcantium in torculari? Indumētum hoc erat corporis sui, in quo cicatrices fuerūt vulnerū. admirati ergo hic sunt angeli diuinæ sapientiæ consilium, quod deus mundum vnigeniti sui morte redimere voluisset, Rursus respondet dominus, Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir mecum. nullus mecū apostolus, discipulus nullus mortuus est, imo & à me profugerunt omnes, quanuis ad pœnitētiæ regressum conseruabantur, iuxta illud, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Ideo ille passus est solus, vt vni ei gratias ageremus tanquam redēptori nostro. Atq; in hunc modum angeli omne gaudium & lætitiam venienti domino exhibuerunt. planeque sicut in hoc mundo temporaliter fieri solet, vt nobiles & stemmatibus illustres regem aduenientem honorificentissime excipiāt, ita hic angeli regem suum magno cum triumpho comitātes deduxerunt in gloriam cœlestem. Neque tamen hic simpliciores cogitare debent, angelos, dum hic à nobis dicuntur domino suo ministrasse, ipsum ducendo adiuuisse, quum ille propria virtute ascenderit, quod iam sæpe commemorauimus, sed ita tamen angeli inseruierunt ei in hoc itinere, honorē exhibendo & reuerentiam. siquidem, vt ait Sapiens, In multitudine populi dignitas regis. Id omne præuidit in spiritu Dauid, quum dicit, Canite deo, psalmum dicite nomini eius, facite illi iter qui ascendit super occidentem, dominus nomē illi. Qui educit vinctos in fortitudine, (ecce patres ex limbo erepti) similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris. dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Currus (qui Hebræo ascēsus est) dei decem milibus multiplex, milia lætantium, dominus in eis, in Sinai, in sancto

Esa. 63.
Ioan. 17.
Prou. 14.
Psal. 67.

(Hebraice legitur angelorum; quanuis id nos in Latino nõ habeamus, propter æquiuocationem dictionis שנאן tamẽ Targum etiam legit angelorum, duo milia angelorum ducũt illos.) Quibus sane verbis exprimere voluit Dauid multitudinem angelorum Christo in sua ascensione seruientiũ, & deinde ait, Psallite deo; qui ascẽdit super cœlum cœli ad orientem, sunt ibi plures alij versus, qui omnes possent ad longum recenseri, quum multum faciant ad hanc Christi ascensionem. 2 Adhuc vnus superest versus, nõ postremus
Psal. 67. in eodem Psalmo, quem iam adduximus, Ascendisti in altũ, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Paulus
Ephe.1. inquit, Dedisti dona hominibus, vbi ille verba Dauidis exposuit. quoniam post commemoratam multitudinem angelorum, qui cum Christo ascenderunt, multo vtique plures
Gen. 32. quam apparuerint angeli Iacob, qui tamẽ totum exercitum angelorum vidit, plures insuper quam fuerint in monte Si-
Deut.33. nai, vbi data est lex. & Moyses ait, Dominus de Sina venit, apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum multa milia. Infert Dauid, quod etiam dona acceperit Christus, non sane quo ad personam suam, quando ipse iam antea à principio omnes thesauros sapientiæ & scientiæ dei in se habuit reconditos, sed alij boni homines qui superstites erant, vt apostoli, illi nimirum dona acceperunt. quod clarius exprimere volens Apostolus, ait, Dedit dona hominibus. siquidẽ ille post clarificationem suam fidelibus dona largiter distri-
Ioan.7. buit. Hinc ait Ioannes, Spiritus nondum erat datus, quia Christus nondum erat clarificatus, quod demũ in ascẽsione sua factum est. Quilibet hic homo vasa cordis sui solicite præparet, vt & dona quæ Christus post ascensionem suam distribuit, percipere mereatur, ipseq; post Christum ascendere possit, sicut cuiuscunque hominis animus institutus esse debet, vel ad illam quotidianam exhortationem ecclesiæ. Sursum corda. Quisque etiam roget dominum, vt hanc sibi gratiam donet, quatenus possit tanto mentis ardore Christum sequi, simulque clamare cum sponsa, Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. Tunc autem nos ad ascẽsionem præparabimus, non sicut homines leues dicunt, Eia cœlos ille iam adiit, non videt nos amplius, opera nostra non considerat, infernum ille subegit, & similia: sed quando nos cũ timore dei præparamus, animosque no-

stros

ſtros & corda dilectione dei & proximi accendimus; quia tantum homo ad cœlos aſcẽdit, quantũ diligit: & ſicut corpus ratione grauitatis mouetur, ita ſpiritus reſpectu charitatis. Hic eſt quod Elias curru vectus igneo aſſumptus eſt in cœlum, vt inde diſcerent omnes qui aditum ſibi parare volunt in cœlũ, currũ ſibi prius conficere igneũ dilectionis dei & proximi. Atq; nõ diſsimile eſt quod ſpiritus ſanctus miſſus eſt in linguis igneis, quẽ & nos quotidie ſic inuocamus. Reple tuorũ corda fideliũ, & tui amoris in eis ignem accende. O vere felicẽ hominẽ, quiſquis ſic exardeſcens in charitate, poſt deum velut extra ſe raptus erumpit, ſicut mater ſancti Auguſtini ſuſcepto ſacramento tam diuina & ſublimia recogitabat myſteria, vt exclamaret, Volemus in cœlum. *4. Re. 2.* *Act. 2.*

4 Extat & in ſymbolo fidei noſtræ articulus, ad hodiernam pertinens feſtiuitatẽ, alter poſt aſcenſionem, de qua ſatis multa diximus, Sedet ad dexterã dei patris omnipotẽtis. Christus, vt verus dei filius, in ſinu patris ſui eſt per generationem æternam: & tamen ſimul eſt ad dexteram dei patris: cui æqualis eſt in poteſtate, ideoq; hic per dexteram intelligenda nõ eſt manus alicuius corporis dextra, quoniã iſtiuſmodi corporalia membra in diuinitate non ſunt, ſicut Anthropomorphitę, quos rectè humaniformios dixeris, deum in humana forma eſſentialiter eſſe putarũt, quæ inſignis fuerit blaſphemia, quoniam deus ſpiritus eſt, ideoque membra non habet. Et Paulus reiicit eos, vt Aug. ait, qui incorruptibilem gloriam dei cõmutant in ſimilitudinẽ hominis mortalis. Quiſquis ergo audis dexteram dei cõmemorari, neq; manum dexteram cogita, neq; poſituram ſeu ſitum mẽbrorum, ſed immenſam illam poteſtatẽ recole, quam Chriſtus habet, vt ipſe profitetur. Pater omne iudicium dedit filio. Ideoq; in ſymbolo ſtatim ſequitur, Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Credimus ergo quia Chriſtus aſcendit in cœlũ, ſedet ad dexterã, hoc eſt ad æqualem cũ deo patre poteſtatẽ, ex quo habet illud quod iudicaturus eſt viuos & mortuos. Reuelauit hoc idẽ antea ſpiritus ſanctus per os Dauidis, dicẽtis, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis. quaſi dicere vellet, Mecum rogito, eadem vna mecum poteſtate vtitor &c. Eadẽ eſt & inter homines conſuetudo, vt ſi quẽ honore velint afficere, conſtituant ad dexterã: & ſi ad optimũ quid aliquem vocitent, ad dexteram iubeant ire. *Ioan. 4.* *Rom. 2.* *Ioan. 5.* *Symbo.* *Pſal. 109*

Mitto hic quod nonnulli discrimen scripturarum expendunt varijs modis loquentium, quomodo sint quidam in cœlo tantum, alij stent, alij etiã sedeant. & quanuis quo ad corpus nulla hic differẽtia est, siquidem in cœlo stare, sedere & esse possunt pro arbitrio suo. & tamen singulorũ proprietas quædam quæ illa discernit. Omnes enim sancti sunt in cœlo, sed ex ijs præcipue Maria assistit Christo, iuxta il-
Psal. 44. lud Dauidis, Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaura-
*Matt.*20. to, circundata varietate. Sedere autem etsi ob æternam requiem omnibus competat sanctis, sicut dominus respondit matri filiorum Zebedæi, Sedere ad dexterã non est meum date vobis, sed quibus paratum est à patre meo, hoc ergo soli tamen vere tribuitur Christo. siquidem is sedet, ad æ-
Ioan. 3. qualitatem diuinæ potestatis & maiestatis.

¶Ne autem latius hic quoque euagemur, vela contrahentes, dicamus Christum habuisse gratiã dei in supremo gra-
*Ioan.*1. du, quia nõ datus est ei spiritus ad mẽsuram, sed ex ei⁹ plenitudine omnes accepimus. Itaq; quanto plenior gratia fuit præ cunctis hominibus hic in terra, etiam secundum humanitatem, merito ille eo quoq; altius exaltatus est super omnes choros angelorum, & super omnes cœlos, vt ait Paulus.
Ephe. 4. Et vt Dauid cõfitetur, Ascẽdit super cœlos cœli. Sed quod
Psal. 67. sedeat ad dexterã, præclare quidem hoc, & quur ita sit, do-
Ambro. cet Ambrosius, dicens, Non mirũ si filio eadem sessio cum patre exhibetur. est enim enim eiusdem substantiæ & naturæ cum patre. Atq; ideo spiritus sanctus sic ordinauit in symbolo, vt profiteamur sedere filium ad dexteram patris, ne simplex aliquis suspicaretur cum esse patre minorẽ. Nos vero iam humiliter eum imploremus, vt quia dedit ei pater omnem potestatem quæ in cœlo & in terra est, iudicandi
Mat. 28. viuos & mortuos, nobis dignetur esse iudex clemẽs & propicius, nosq́ue sistat & statuat ad dexteram inter oues, quatenus cum illis vita perfruamur æterna, Amen.

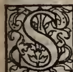
Audiui Kaiserspergium prædicantem sub illo themate, Ascendit Ionathas & armiger eius post eum, primi Regum decimoquarto. Induxit ascensionem Christi, Vado vobis parare locum, Ioannis decimoquarto. Et ascendit pandens iter ante eos, Micheæ secundo.

IN

IN DIE SANCTISSIMO PENTECOSTES, DE FESTO ET SOLENnitate diei, aque spiritus sancti missione.

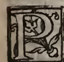
¶Repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, Actuum secundo.

Euangelium Ioan. 14.

I QVIS diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui nō diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis, nō est meus, sed eius qui misit me, patris. Hæc loquutus sum vobis, apud vos manens. Paraclitus autem spiritus sanctus, quē mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. nō quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrū, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, Vado & venio ad vos. Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis: Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mūdi huius, & in me non habet quicquam. Sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

HOMILIA PRIMA.

RINCIPIO constat Christū discipulis suis sæpius promisisset, missurum se eis spiritū sanctū, quod ille hodierna die impleuit. Finita enim cœna dixit, ad illos, Rogabo patrē, & aliū para- *Ioan.14.* *Ioan.15.*
clitum dabit vobis, qui maneat vobiscum in ęternū, spiritū veritatis. Et inde, Paraclitus spiritus sanctus qu mittet pa- *Ioan.16.*
ter in nomine meo, docebit vos omnia. Rursus postea ait, Quum venerit paraclitus quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, ille testimonium perhibebit de me. Et iterum, Si non abiero, paraclitus non veniet. vbi autem as- *Luce 14.*
sumptus fuero, mittam vobis eum: & cū venerit spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Refert etiam Lu- *Act.1.*
cas Christum iam ascensurum in cœlum, pollicitū esse di- *Act.2.*
scipulis se promissum spiritum patris eis missurum, modo illi expectarent Hierosolymis, dum inducerētur virtute ex

alto. Promiſsiones illas omnes, vt erant maxime conſolatoriæ, ita hodie dominus certiſsime impleuit. Sic enim Lucas ait, Quum implerentur dies pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco. Et factus eſt repente de cœlo ſonus tanquã ſpiritu vehementis, & repleuit domũ totam in qua erãt ſedentes. Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Hic primũ mihi tẽpus ipſum conſidera, quando impleti iam erant dies Pentecoſtes, quod feſtum iam olim erat Iudæis à deo inſtitutum inter reliqua tria, de quibus ſic præcepit dominus in lege, Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. Solennitatẽ azymorũ cuſtodies, & ſolennitatem primitiuorum operis tui quæcunque ſeminaueris in agro. atq; hoc erat feſtum Pentecoſtes. Et ſolẽnitatem quoq; in exitu anni, quãdo congregaueris omnes fruges tuas de agro, quod feſtum erat tabernaculorum, ſub quibus oportebat Iudæos habitare, ſicut patres eorũ fuerunt in deſerto. celebrant hoc decimoquinto die mẽſis ſeptimi. & quodlibet per dies octo peragebant. At nos reliquis omiſsis, tantũ iam de feſto Pentecoſtes diſſeramus, quomodo & quando celebratum fuerit illud à Iudæis. de eo ſic ait lex, Feretis manipulos ſpicarum primitias meſsis veſtræ ad ſacerdotem. Qui eleuabit faſciculum corã domino, vt acceptabile ſit pro vobis altera die ſabbati. Et infra, Numerabitis ergo ab altero die ſabbati in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas vſq; ad alterum diem expletionis hebdomadæ, id eſt, hebdomadæ ſeptimæ, hoc eſt, quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificiũ nouum domino. Et inde dies hic erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus. Ecce quomodo per 50. dies connumerari debeat, non quidem cõputando à paſcha aut ſabbato Iudæorum, ſed ab altero die ſabbati, die ſcilicet dominico, vſque ad quinquageſimum, qui rurſus erit dies dominicus. Quod vtiq; non temere à deo ordinatũ ſic eſt, propter futuram illam dominicæ diei ſanctificationem.

Exo.23. *Leuit.23.* *Leui.23.* *Exod.12.*

¶ Feſti huius cauſam & originem licet in Exodo colligere. Quum enim Iudæi agnum paſchalẽ manducaſſent die 14. menſis primi, ac deinde exirent Aegyptũ, poſthac die tertio tertij menſis deſcendit dominus corã omni populo ſuper montem Sinai, quoniam ſic habet textus, Iã aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat, ecce cœperũt audiri tonitrua ac micare fulmina. Ibi Moyſes cum domino loquutus eſt,

Exo.19.

est,qui eum rursus ablegauit ad populum,vt Aaronem adduceret secum. sic ergo die quarto mensis tertij deinde data est lex in tabulis lapideis. Qui dies si colligantur omnes,inuenientur esse 50: siquidem mésis primus dies habet 29. alter 30. agnum autem paschalé comederét die 14. ad vesperá, & ideo ad finé sunt adhuc dies 16. (inclusiue numerádo terminos) iis iunge dies 30. mensis secundi, & quatuor tertij, habebisq; dies quinquaginta. Atq; ille numer⁹ quinquagenarius huic rei & proposito aptissimus est. numer⁹ enim est pœnitétiæ, & remissionis peccatorũ, & in hoc annus iubileus à deo institutus est ad annos 50. iuxta illud verbũ legis. Numerabis tibi septé hebdomadas annorum, id est, septies septé quæ simul faciũt annos 49. &c. Et sanctificabis annum quinquagesimũ, & vocabis remissioné cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipse est eni iubileus. ac deinceps enumerantur priuilegia & immunitates eius anni. Qui eodem modo in ecclesia quoq; seruatus est vsq; ad pontificé Sixtũ, qui anno domini 1475. iubileũ tenuit, simulq; constituit illum porro. semper ab annis 25. vsq; in 25. rursus seruari debere, eo quod ętas hominis simul cũ decrescente mũdi tempore semper abbreuiatur. Atqui ante illũ eodé tépore obseruabatur iubile⁹ in ecclesia, vt quondá in veteri testamento. 2 Hinc iam sequitur intellectus diei hui⁹ quinquagesimi, qué Pentecosten dicimus. Quoniá Lucas ait, Quũ completi essent dies Pentecostes, non vtiq; numerandos eos ab agno paschali, sed iuxta præceptũ domini à die dominico proximé sequuenti. qué & Lucas voluit his designare. neq; enim hic curamus in quemcunq; dié inciderit pascha Iudeorum, quũ supputatio illa inceperit tandé proxima die sabbati, ita vt semper dies pétecostes in diem dominicũ ciciderit. Insuper aliud quoque considerare hic licet fidei nostræ mysteriũ, quod Christ⁹ proximo die dominico post pascha Iudæorũ resurrexit, eodé die quo manipuli nouarum frugum cõsueuerunt offerri. Vt sic etiam Christus corpus suũ nouarum frugum manipulũ, vtiq; primitiæ nostræ, tanquá verus sacerdos obtulerit deo patri & sanctificarit. Sicut ergo diebus 50. post comestũ agnũ paschalem, lex Moysi data est in mõte Sinai: ita totidé diebus à resurrectione Christi, spiritus sanctus etiá in Sion datus est, atq; inde cœperũt apostoli prædicare nouam legem euágelicam, sicut præui-

August. *Leuit. 25.* *Act. 2.* *Leuit. 23.*

Mich.4. dit in spiritu Michęas, dicens, De Sion exibit lex, & verbum domini de Ierusalem. quoniā cœnaculum illud in quo congregati fuerunt apostoli, in mōte Sion positū erat. Tria itaque hic nobis veniunt considerāda. Primū, quia spiritus sanctus datus est in die pentecostes, qui semper fuit dies dominicus, vnde sic ille cohonestatus est nō tantū per gloriosam Christi resurrectionē, sed & per spiritus sancti missionem, vt recte de eo dictū sit à Dauide, Hæc est dies quam
Psal. 117.
fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Multa autē super hoc diximus die sancto paschæ. Deinde non temere die quinquagesimo à Christi resurrectione datus est spiritus sanctus, quia per eū & peccata remittuntur, & indulgentiā quisq; consequitur anni iubilei. numerus siquidē ille quinquagenarius, peccatorū significat indulgentiā, sicut supra meminimus, quare & dominus die paschę dixit ad discipulos suos. Accipite spiritum sanctū. quorumcunque remiseritis peccata remissa sunt eis, & quorū retinueritis, retenta erunt eis. Postremo, ex ipsis apostolorum actis colligitur, spiritū sanctum datum esse circa horā diei tertiā, quo tempore sobrij sunt & ieiunij aptioresque ad gratiā dei suscipiēdam. hinc nimirū mos ille inualuit in cœnobiis & ecclesijs cathedralibus atque collegiatis, statim à finitis precibus Tertiarū, exordiri summum missæ officiū, nisi quod quidā ignaui & delicati martyres illud faciūt post sextas decantatas, ne cogantur nonas à prandio tandē persoluere. Adhuc quoque alia hic subest mystica significatio. quoniam quum & lex Mosaica horā circiter tertiā data sit, docuit spiritum quoq; sanctum, qui nouum testamētum per apostolos docuit & tractauit, eadē hora mitti. Vtriusque, & legis nimirum & noui testamenti, cuius author spiritus sanctus est, memor adhuc ecclesia, de lege quidem canit psalmum, Legem pone mihi domine viā: de spiritu autē sancto, prorumpit in hæc verba hymni, Nunc sancte nobis spiritus vnum patri cum filio, &c. Sic nimirū omnia in ecclesia sancta sunt quodam pulcherrimo ordine digesta & composita.

c. scire, parag. hunc numerum 76. dist.
Ioan. 20.
Act. 2.
Pulchra sunt hæc.
Psal. 118.

3 Sed iam satis multa de tempore missi spiritus sancti diximus, reliquum est vt & de ipsa in se missione dicamus. & primo statim quur tantus tonitruū fragor & sonitus factus sit, quur etiā locus ipse cōmotus, quando missus est spiritus sanctus. neq; enim in hoc sonitu tāquam spiritus seu flatus vehe-

mentis spiritus sanctus datus est, sed in linguis igneis, quur ergo tantus fremitus præcessit? Principio, vt res hæc etiam responderet gestis veteris legis, in cuius latione sic factum esse narrat Moyses, Ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangórque buccinæ vehemétius perstrepebat. Hinc nimirũ decuit vt etiam venti, sonitus plurimi & magnę cõmotiores fierent in missione spiritus sancti. *Exod. 19.*

2 Possunt hæc eadem ad sonitum prędicatiõis apostolicę referri, quę per vniuersum orbem exitura erat, vnde eam forsan hic spirit⁹ sanctus cõfirmare voluit sua tum gratia tum virtute, vt inde ipsi essent apostoli fortes & prævalidi instar cœlorũ, ad annunciandã gloriam dei. insuper vsi sunt illi in prędicatione sua pręualido tonitru verbi diuini, & fulminibus miraculorũ, quoniam in singulis miraculis virtus dei emicat non secus atque ex fulgure lumen. Porrò reliqua quę supersunt difficiliora, scholis relinquamus, quomodo spirit⁹ sanctus tertia sit in diuinis persona, & quomodo ab vtroque ꝓcedat, à patre scilicet & filio, cuius etiã spiratio ab vtroque, nõ generatio aliqua sit vt filij, sed ꝓcessio vel productio. & quur paraclitus ille dicatur ratione gratiæ suæ, quæ miseros solatur & afflictos. Tantum de missione illius differemus hic primũ in genere, sequenti homilia quo ad hoc festum. Principio sit hæc conclusio, quod duæ tantum in diuinis personæ mittuntur, deus filius & spirit⁹ sanctus, quia de patre nusquã simile legim⁹ in scriptura, authore Augustino. sed bene de filio dicitur, quia eũ pater sanctificauit & misit in mundũ: & de spiritu sancto, quod eũ mittet pater in nomine filij, & similia multa. Quãuis ergo & pater apparuit in quibusdam externis figuris, tamen à nullo emissus est, quum sit principiũ reliquarum personarũ in trinitate, à quo filius & spiritus sanctus procedunt: ideoq; ille vtrũque hunc mittit in terram, ipse vero à nemine mittitur. *Aug. 2. de trini. ca. 5* *Ioan. 10. & 14.* *Missio personarum.*

4 Sciendum est, missionem harum duarum personarũ fieri posse duplici modo, visibili & inuisibili. de posteriore iã nobis dicendũ sumus, ibíq; dicimus quod quanuis filius dei visibili specie missus, semel tamen quotidie adhuc immittitur, seque insinuat piis hominum mentibus, simul cum spiritu sancto in suis donis diuinis, vt Augustinus testatur. Quæ sint autem hæc dona, & quando filius aut spiritus sanctus mittantur distinctum, con *Libr. 4. de trin. c. 20.*

cors doctorum sententia est, quandocunque deus donum aliquod immittit in cor hominis, vnde charitas in deum exardescit, ipseque animus inflāmatur, tunc sane spiritus sanctus mittitur. Quum autē donum huiusmodi intellectū hominis tantū illuminat & eleuat ad reuelationē dei rerúmq;
Rom.5. diuinarū, tunc mittitur filius, sic ait Apostolus, Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctum, qui datus est nobis. Sequitur inde, quod quum homo aliquis supra naturam per instinctū dei veritatē diuinam cognoscit, ibi mittitur ad eum filius dei, ergo apostoli hodierno die sicut visibiliter acceperunt spiritū sanctum, ita inuisibiliter Christū, per hoc quod omnis sapientia eis infusa est, quæcunque ad fidem nostrā spectabat, quoniā omnis, quæ naturā excedit, illuminatio diuina, donum dei est, & in eo confertur filius dei. Vicissim cum deuotio seu pius in deū affectus incendi-
Bernar. tur in homine, ibi spiritus sanctus. Hinc Bernar. in lib. de amore dei, corripit eos qui ex eiuscemodi deuotione superbiunt. Quoties etiā gratia dei in homine augetur, ibi cōfertur spiritus sanctus, quod in euāgelio satis liquet, quoniam
Ioan.20. die resurrectionis suæ discipulis suis domin⁹ dedit spiritum sanctum, & claues cōmisit ecclesiæ. hodie demū dona prius tradita rursus cōtulit, sed auctiora. Porrò in quibus donis cō
1.Cor.12. feratur spiritus sanctus, Paulus edocuit, inquiēs, Diuisiones gratiarū sunt, idem autē spiritus. Et diuisiones ministrationum sunt, idem autē domin⁹. Et diuisiōes operationū sunt, idē vero deus qui operatur omnia in omnib⁹. Vnicuiq; enī data est manifestatio spiritus ad vtilitatē: alij quidē per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, &c.

¶ Vbi obseruandū adhuc est, duplicia hæc esse dona: quoniā quædam cōferuntur vt hominē sanctificent, emendēt, deóque reddant acceptū: & tunc nō ipsum donū tantū, sed etiā
Lib.15.de trin.ca.19 spiritus sancti persona cōfertur. vnde Augustin⁹ dicit, spiritus sanctus donū est, quia eū dat nobis deus. sic ait Glossa
Roma.5. quædā super illud Pauli, charitas dei diffusa est. O quā magna est misericordia domini dei nostri, qui etiā spiritum sanctū dat nobis, dum donū tribuit quod ei simile est, quia donum eius spiritus sanctus ipse est. Quisquis igitur es qui hodie animū tuum sic instituisti, vt parat⁹ sis gratiā & charitatē dei suscipere, ecce simul essentialiter suscipis ipsam personam

ſonam ſpiritus ſancti. Atque ideo quũ maior adhuc erat & ardentior hominũ charitas in eccleſia ad ſeruanda dei mãdata, ſolebant omnes ad hæc feſta confiteri & ſuſcipere ſacramentum, nõ ſecus quam tempore paſchali adhuc eſt in vſu. ¶ Alia dona tribuuntur in vſum, in adiutorium aut quanuis vtilitatem, non autem in ſanctificationem. & hæc quoque ſpiritus quidẽ ſancti dona ſunt, ſed in eis ille perſonaliter non cõfertur: neque ideo qui illa ſuſcipiunt, ſuſcipiunt etiam ſpiritum ſanctũ, vt quum Balaam & Saul prophetarunt, quũ Iudas miracula fecit, quũ Caiphas quod pontifex eſſet illius anni, vere dixit, melius eſſe Chriſtũ mori quam totam gentem perire. Sed nũc omnes profuſis precibus dominum deum deprecemur, vt nobis quoque ſpiritum ſanctum ſuum ſimúlque dona eius conferre dignetur, Amen. *Num.22.* *1.Reg.10.* *Ioan.11.*

HOMILIA SECVNDA.

QVIDEM ſpe bona ducor, multos ex vobis eſſe qui ſpiritum ſanctum inuiſibiliter hodie ſuſceperint in ſuis donis, maximè verò illos, qui ſyncere ſe parauerũt ad hoc munꝰ per cõtritionem, cõfeſſionẽ & ſatisfactionẽ, ſicut apoſtoli aliiq́; fideles eum viſibiliter ſuſceperũt: quæ ſane magna eſt fidei noſtræ cõfirmatio, ſicut ibi robur addidit apoſtolis, qui antea metu perculſi etiã à domino ꝓfugerant. ex iis vnus ipſum ter abnegauerat. illi iã interriti neminémq; horrẽtes, nomẽ Chriſti Ieſu cõfeſſi ſunt & prædicauerũt. Hic itaq; iam porro dicamus de viſibili miſſione ſpiritus ſancti, id quod maiori cũ fructu liceat abſoluere, principio gratiã eius imploremus, corde & animo ſimúlq; ore decãtantes, Veni ſancte ſpiritꝰ.

1 Primo omnium fundamentũ doctores ponunt huiuſmodi, quod quęcũque viſibilis miſſio filij aut ſpiritꝰ ſancti, ordinatur in miſſionẽ inuiſibiliter. iam multi quidẽ fuerũt homines pij & ſancti in veteri teſtamẽto, qui etiã gratiã ſpiritus ſancti acceperunt: nuſquã autem in ſacris literis inuenias ſpiritũ ſanctũ patribus in aliqua viſibili forma apparuiſſe. Nondũ enim venerat plenitudo & perfectio tẽporis gratiæ, ideoq; non decuit ſpiritũ ſanctũ mitti in imperfecto ſigno, imò & hoc nõ cõueniebat, vt ſpiritus ſanctus ante filiũ viſibilis appareret, iuxta illud euãgelicũ, Spiritꝰ ſanctꝰ nõdum fuerat datus, quia Ieſus nõdũ erat clarificatus. ¶ Quũ autẽ iam venit ſacri plenitudo tẽporis, deúſq; iam filiũ ſuũ *Aug. li.2 de trin.ca. vlt.* *Miſſio viſibilis.* *Ioan.7.*

misit, misit simul & spiritum sanctũ in visibili forma, neque fuit hoc rarum in primitiua ecclesia, vt ille supra baptizatos
Act.8.10 visibilis appareret, sicut Actorũ apostolorũ narrat historia. Videns enim hoc Simõ Magus, obtulit apostolis pecuniã, vt & ipse potestatẽ hanc acquireret, quatenus si cui manus im posuisset, visibili specie appareret super eum spirit⁹ sanctus. Quur autẽ frequenter adeo spiritus sanctus in primitiua ecclesia apparuit visibilis, rationẽ principio hanc referunt, vt per hoc magna illa & ardua fides, quã apostoli prædicabãt, confirmarentur: quod fieri nõ poterat sine magnis miraculis, quę etiam omnibus essent cõspicua. Ad hæc, nihil est ex
Ambros. sententia Ambrosij quod hominis affectũ ad deuotionẽ vsque adeo incitat, vt si cognoscat se à deo diligi. ad erigendos itaq; hominũ animos & cõfirmandam in eis deuotionẽ, missus ipsis diuinitus est spirit⁹ sanctus in visibili specie: quæ cu iusmodi fuerit. non cõsentiũt omnes. sunt enim qui putent fuisse linguas igneas, sicut hodie apparuit super apostolos.
Linguæ igneæ. alij existimant splendorem lucidum extitisse, qui circunderit illos. quique linguas igneas fuisse censent, adducunt
Actu.11. pro se istud Petri, Quũ inciperem loqui, cecidit super eos spirit⁹ sanctus, sicut in nos à principio. Nõnulli volũt hoc fuisse signum spiritus sancti in baptizatis, quod loquuti sint variis linguis, id inde colligunt, quod refert Lucas obstu-
Actu.10. puisse ex circũcisione fideles qui venerãt cum Petro, quia & in nationes gratia spiritus sancti effusa est, audiebant enim illos loquẽtes linguis & magnificãtes deũ. ¶ Quur autẽ huiusmodi visibilis spirit⁹ sancti apparitio amplius in ecclesia nõ sit, nemo suspicetur ideo illum in baptismo aut cõfirmatione nõ esse. Imò æquè iam hic adest ac tẽporibus apostolorum, nisi quia inuisibilis nunc adest, qui tunc ad nascentis ecclesiæ incrementũ visibilis apparuit. Nunc verò quũ ecclesia partim doctrina apostolorũ, partim eorũ miraculis simul & martyrum satis fundata & cõfirmata iam sit, non ita opus est visibili spiritus sancti apparitione: quia & nos, vt
Gregor. ait Gregorius, sicut per nos supra in homilia de ascensione adductus est, quũ arbusta plantamus, tandiu eis aquã fundimus, quousq; ea in terra iam cõualuisse videam⁹: at si semel radicẽ fixerint, irrigatio cessabit. Quid quod sunt ex patribus, qui affirmãt nouissimis tẽporib⁹ Antichristi fore vt miracula omnino sint desitura, in hoc vt & sanctorũ patientia cõprobetur,

cōprobetur, & malorū peruersitas arguatur? Hoc idem satis patet in istis neochristianis, qui quantū iam calumniarum & omnis generis malorum irrogant sanctis & eorum imaginibus, insuper virgini quoq; matri & venerabili sacramento? Quondam non ita licuisset impune, quando grauiter vlciscebantur sancti violantes se. nunc patienter sustinent, vt indignis modis tractantur, vsque ad tempus suum.

2 Multæ sunt formæ, quibus videri se passus est & videndum præbuit spiritus sanctus, in specie quidē colūbæ apparuit in baptismo Christi: deinde in specie lucidæ nubis, quū transfiguratus est dominus in mōte Thabor. per modū spiritus, quādo inspirauit Christus in discipulos, dicens, Accipite spiritū sanctū. postremo in linguis igneis hodierna die. Quæ vt recte intelligātur, singula penitius nobis sunt examinanda, audiendáq; ea quæ super iis sancti patres censuere. Et principio quod ad colūbæ speciem attinet, cōsentiunt doctores, fuisse illud quiddā vere corporeū, alias enī phantasticum quid extitisset. dicit autē Gregorius, quod signa fidei nostræ verissima sint. fuit ergo illud corporeū quid, diuina iussione per ministerium angelorum in aëre cōformatum, vt August. putat. fuit etiam illa species columbæ mota ab angelis, sicut istæ linguæ igneæ. ¶ Porrò etsi ista colūbæ figura res corporea fuerit, vera tamen colūba non fuit, quia ex ouo nō nata, vt idem ait Augustinus de agone Christiano, cap. 22. animal viuum non extitit, quia alias occisa columba fuisset, de quo tamen nil constat. Solus Albertus, quod quidem iā meminerint, ponit colūbam verā & viuā fuisse, quāuis idem in 1. Senten. dist. 16. asserat firmiter, columbā illam non fuisse verū animal. Gabriel tamē addubitat. sed Augustinus videtur sentire quod fuerit vera nubes & flatus quidam de aliis nō sic lib. 2. de trini. cap. 6. Ita vero neque linguæ igneæ fuerunt ignis quidē ardens: & de colūba proprie dicit Lucas, Iesu baptizato, apertū est cœlū, & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. sed & Matthæus ait, quod vidit Ioannes spiritū dei descendentem sicut columbam. similiter & Marcus. De igni sic inquit Lucas, Apparuerūt eis dispartitæ linguæ tanquā ignis. In hunc modum ecclesia canit, In colūbæ specie spiritus sanctus visus est. Ecce ergo quāta sit diuersitas missionis filij à missione spiritus sancti. ille enim in humana specie missus in hunc

Matth. 3. & 17. Ioan. 20. Actu. 1. In hom. epipha. Libr. 4. de trin. ca. 21 Columba spir. san. Augusti. Albertus Gabriel. Augusti. Luc. 3. Matth. 3. Mar. 1.

Act. 2. mũdum eſt ita, vt etiam humanam ſibi naturam vniuerit in vnitate diuinæ perſonæ, nimirum verus homo factus. non ſic ſpiritus ſanctus columbæ ſpeciem ſibi vniuit, neque factus eſt columba, vt Chriſtus homo, ſed figuram eius tãtum ſuſcepit vt ſignum. Poſſem huc rationes adducere ex ſepté cõditionibus ſeu proprietatibus columbæ, ſed ſuperſedeo, *Tuitien.* quia nimis longum fuerit. (vide poſt alios Tuitiẽ. qui Matthæi quarto adaptat ſeptem proprietates columbæ, ſeptem operibus Chriſti, ibidem per Matthæum enarratis.)

Inuiſibilis miſſio ſpiritus ſancti. 3 Quia principio diximus omnem viſibilem miſsionem ſpiritus ſancti ad inuiſibilem ordinari, age hoc ipſum in illis quatuor demonſtremus, ſed breuiter. Nam in baptiſmo Chriſti ſpiritus ſanctus apparuit in ſpecie columbæ, vt per *Luce 2.* hoc oſtenderet plenitudinem gratiæ Chriſti, quæ deinde in alios redundaret quos ille redemerat: ſicut & in lege Moyſi primogeniti fuerunt per oblationem columbarum ſignifica *Nubes.* ti, quod iam redempti eſſent. ¶ Nubes autẽ lucida in transfiguratione Chriſti hoc ſibi voluit, quod ſicut nubes virtute cœleſti generatur, & refrigerationem præbet aduerſus calorem ac æſtum, deinde in rorem aut pluuiã deſinit: ita Chriſtus diuina virtute natus cooperante ſpiritu ſancto ex virgine Maria, nullum habuit malæ cõcupiſcentiæ æſtum, ſed ſalutaris ſapientiæ ſuæ doctrinam diffudit inſtar aquæ, ſimiliter & rorẽ gratiæ & miſericordiæ ſuæ: iuxta illud Moy*Deute. 32.* ſi, Cõcreſcat vt pluuia doctrina mea, & fluat vt ros eloquiũ meum. Inſuper multã pluuiam facit ſpiritus ſanctus in piis mentibus hominum, dum fontes lachrymarũ educit, ſecun*Pſal. 147* dum hoc quod ait Pſaltes, Flabit ſpiritus eius, & fluẽt aquę. *Flatus.* Beati oculi qui illis aquis ſpiritus ſancti irrigantur. Flatus ille in quo dominus ſpiritum ſanctum dedit apoſtolis, ſignificat abundantiam ſenſus ſimul & vitam gratiæ, quum vtrãq; apoſtoli per ſacramentum pœnitentię & poteſtatem clauiũ fidelibus deberent infundere. Spirando cognoſcitur quod animal viuat, cui ſi paululum temporis ſubtrahatur ſpirit⁹, emoritur ſubito. homo etiam ſi ad dimidium horæ inſpirationis & reſpirationis deſtituatur beneficio, perdurare & ſuſtinere non poteſt. Ad eundem modum etiam quam primum animæ ſpiritus ſancti gratia ſubtrahitur, ſtatim ex pec*Pſal. 103.* cato moritur ſpiritualiter, dicente Pſalmiſta, Auferes ſpiritum eorum, & deficient in puluerem ſuum reuertentur.

¶ Sed

¶ Sed quod ſpiritus ſanctus iam hodie in linguis apparuit igneis, multæ ſunt rationes ex ſacris literis apud multos, nos vnicum argumentum oſtẽdemus. Quo ad linguas, ſane hoc deſignauit donũ linguarũ, quod deinceps gratia ſpiritus ſancti adiuti, omnia genera linguarum loqui & intelligere potuerũt. ſtatim enim authore Luca, cœperũt loqui variis linguis. deinde per linguas ſignificatur, quod ſpiritus ſanctus apoſtolis etiã ſcientiã dedit neceſſariã vtiq; illis ad ſalutem propriã & aliorum. præuidit hoc ipſum Sapiens in ſpiritu, dicẽs. Spiritus domini repleuit orbẽ terrarum, & hoc quod continet omnia (ſic enim & homo dicitur omnis creatura) ſcientiã habet vocis, hoc eſt, loquendi. Idẽ quoq; hoc lingua deſignat, quod Chriſtus promiſit apoſtolis, Spiritus ſanctus quẽ mittit pater in nomine meo, docebit vos omnẽ veritatem. Effrene ſiquidẽ membrum eſt lingua, & difficulter regitur, atq; ideo diſciplina ſpiritus ſancti multũ indiget. Pulchrum eſt applicare, quia filius in diuinis eſt verbũ, ſpiritus ſanctus eſt lingua: & quia per linguã formatur verbũ, etiam per ſpiritum ſanctũ incarnatus eſt filius ex Maria, ideoq́; lingua eſt ſcribæ velociter ſcribentis. nam quod eructat verbũ bonum, hoc officium eſt linguæ ſcribentis, hoc eſt, ſpiritus ſancti. extende ad placitũ. In ſymbolis omnia plana. ¶ Hæc iam cõiungẽdo facile eſt videre, quur linguę fuerint igneę, quoniã vt Gregor. ait, Exterius apparuerunt linguæ igneæ, & interius facta ſunt corda flãmãtia. In his linguis igneis apparuit ſpiritus ſanctus. omnes enim quos hic implet, ardere facit ſimul & loqui. Nos quoque ſi examinauerimus proprietates ignis, videbimus quidnam hic ignis ſpiritus ſanctꝰ operatus ſit in apoſtolis, & adhuc operetur in nobis, Cernimus vtiq; quam affabre adornatum ſit cœlum lumine ſolis, lunæ & ſtellarum. Cœlum ſuo lumine vegetat terrã & velut exhilarat, calore omnia viuificat, germina producit, & fertilia cũcta facit. Ad hæc, ignem ex duro ſolemus excutere ſilice cum chalybe, ad arcẽdum horrorẽ & profligandam tetram noctis caliginẽ, Ad ignem eſculẽta coquuntur, quibus vitam ſuſtentemus. Metalla quoq; duriſsima molleſcũt igni, vt poſsint elaborari. In cultu diuino quõdã iugis ardebat ignis in altari, & holocauſta cõburebantur ad ignẽ. Pulchrum hoc etiã eſt & ab ethnico poëta vetuſtiſsimo diligenter obſeruatũ, Quod qui lumẽ de alieno lumine accẽdit, fa-

Lingua ignea. — *Act. 2.* — *Sapien. 1.* — *Ioan. 14.* — *Pſal. 44.* — *Gregor.* — *Ignis.* — *Leuit. 6.* — *Num. 18.*

Ennius. cit vt nihilominus ipsi luceat, quum illi accenderit. ¶ Spiritualiter hęc operatur spiritus sanctus in piis cordibus, vnde non immerito per ignē designatus est, quoniā supremas vires rationales animarū nostrarum illuminat, atq; animæ nostræ instar stellarū sunt. Ille externū quoq; conuictū nostrū in terra pacificat, honestum studiosumq́; efficit, iuxta illud
1.Ti. 4. Pauli præceptum, Exēplum esto fidelium in verbo, in con-
Bernard. uersatiōe, in fide, in castitate. Et quia (vt ait Bernardus) charitas spiritus non potest esse ociosa, ideo vbicūq; ille per charitatem habitat in homine, fructū multum affert. Similiter & ignis diuini amoris ex cilice excutitur cordis duri, sed id forti ferro piæ orationis. nam vt animi ferro & adamante sint duriores, illos tamē feruor & ignis emollit spiritus san-
Act. 9. cti per gratiam & charitatē. Sic nimirū durū cor erat Pauli Christianos persequentis, multumq́; sitientis ad effundendum sanguinē Christianorum. Nōnne tamē pulchre mitigauit illud gratia dei, vsqueadeo etiā, vt vas fieret electionis? ita enim Gregorius in quadā homilia declarat, & Hiero-
De vili. nymus de vilico ex Theophylo dicit, Ex sublimi misit ignē
Chrysosto. in ossa mea, & erudiuit me. Sicut etiam ignis (vt ait Chrysostomus) cōburit spinas, sic ignis gratiæ cōburit spinas cōcupiscentiæ in superbia, auaritia, libidine. Et sicut flāma ignis mouetur sursum, ita nos spiritus sanctus erigit in spem su-
Eze. 8. pernorū, quemadmodū eleuauit spiritus Ezechielem inter cœlum & terrā. Semper itaq; debet ignis in altari cordis nostri, & holocaustū offerre deo, non prauas concupiscentias
Galat. 5. diabolo, vt impleamus illud Paulinū, Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Et sic de aliis symbolis. Nec quis admiretur spiritū sanctum per ignis speciē designari, quoniā ille amor diuinus est patris & filij. Amor aūt feruidus ardet, vt recte etiā ignis hic designet æternū amorē dei,
Soph. 1. sicut & Sophonias dixit, In igne zeli domini deuorabitur omnis terra, hoc est, in spiritu sancto, quando prædicatum est euangeliū terreni affectus & concupiscentiæ idolorum perierunt. Extende symbola ad conuenientias sacræ scripturę, & habebis quatuor aut quinq; sermones. ¶ Nouus itaq; ille doctor spiritus sanctus in linguis igneis, apparuit, & apostolos docuit omnes linguas, vt omnibus gentibus annunciare possent immensam dei magnificentiā. atq; ideo quidē in linguis apparuit dispartitis, quod eo magis decebat, quia deus

per

per peccatū linguas hominū confuderat in ædificatione turris Babel. Quomodo autem variis linguis loquuti sint apostoli, non coueniunt in eo omnes, existimātibus quibusdam eos sua natiua lingua & vernaculo esse loquutos, puta Hebræa auditores vero omnes ratos se singulos eos ipsorū lingua loquutos. Quod vt miraculū magnū fuerat, vnicam linguam tot diuersarū linguarū generibus esse intellectā, tamē ait Beda, maius futurū fuisse miraculum audientiū quam loquentium, si singuli audientes pro sua quisq; lingua intellexissent quæ apostoli vnica lingua Hebræa dixissent. ¶ Vnde quum potius cogitandū sit, spiritū sanctū miraculū hoc tantum in ipsa apostolorū persona fuisse operatū, quib' etiam missus est, supra singulos visibilis apparuit, ideo credēdum est magis, eū illis omnes linguas infudisse, quod admodum decebat veritatis magistrū. fuit idem necessarium apostolis, qui futuri erant omniū populorū præceptores, vt eorūdem linguas non ignorarent. In eius rei argumentū, quia septuaginta duæ perhibētur esse in mundo linguæ, totidem si elegit Christus discipulos, vt author est Rabanus. Ad hæc videmus ipsi non tantum Hebraice, sed Græce eos scripsisse. Petrus quoq; & Paulus sine dubio Romæ Romana sunt lingua loquuti, atq; in Arabia Arabice. Quod ipsa etiam litera in cōtextu satis arguit, sic enim habet, Repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis. Ecce, loqui cœperunt. non audire: fuit ergo miraculū hoc non audientium, sed loquentiū apostolorū. vnde & sequitur, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ecce quod spiritus sanct' eis dedit hoc eloquiū variis linguis. Nouūq; hoc adeo erat sanctificationis signū, vt in ore eorū, omnia genera nascerentur linguarū. Et hæc magnificentia est ecclesiæ, qua superat synagogā, ea in Iudæa tantū erat, ecclesia nunc per vniuersum diuisa est orbē, vbi fides prædicatur & euangeliū annunciatur. Sic apostoli Babylonicā turrim per multitudinē linguarum non ædificarunt, vt isti peccatores, qui ab opere cessarunt, quū non posset eorum turris ad cœlū vsq; extolli. Verùm apostoli turrim ecclesiæ vniuersis linguis exędificarūt, eius altitudo in cœlū vsq; protenditur, quū caput ipsius sit Christus. neq; id mirū, quoniā turrim hanc apostoli non humano consilio, sed instinctu spiritus sancti, non ex lateribus luteis, sed lapidibus viuis & electis construxerunt. Eratque

Gen. 11. *Varia linguæ apostolorum.* *Beda.* *Rabanus.* *Psal. 75.* *Gene. 11.* *1. Pet. 2.*

hoc auditu mirabilo homines ex vulgo, simplices & imperitos, quiq; nullis perfectionib' apud exteras nationes alienarum sibi linguarum notitiam comparauerāt, omnibus iis qui aderant, suas natiuas linguas esse loquutos. Miraculum

Act. 2. hoc fuit vtiq; manifestum adeo vt ne tergiuersandi quidem vlla remanserit ibi suspicio, neq; calumniādi occasio. vnde & dicebāt qui audiebāt. Nónne ecce omnes isti qui loquūtur, Galilæi sunt? & quo audiuimus vnusquisq; linguam nostram in qua nati sumus? Parthi & Medi, & Elamitæ, Arabes, aduenæ Romani, &c. Hic nimirum impulsi sunt, vt palam viderent & admirarētur virtutem dei. atq; ideo hodie ad primum sancti Petri sermonē crediderunt tria milia hominum, & baptizati sunt. Iam & vos inuocate propitiū numē, & gratiam spiritus sancti implorate, &c. ¶ Si vis, potes facere sermonem de septē donis spiritus sancti, aut per symbola eas, & dic quomodo ignis extinguatur, & applica de extinctione gratiæ Christi. Aut per oppositum, de ignis cōseruatione. facile habebis quatuor aut quinque sermones.

DIE DOMINICO SANCTISSIMAE ET INDIVIDVAE TRINITATIS, EVANGELIVM Ioan. 3.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Matthæi vltimo. vel, Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in secula seculorum. ad Roman. 11. Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth. Esaiæ 6. Induc vnum ex illis, quodcunque placuerit tibi.

QVAERAT hic principio aliquis, quur tādem hoc festum sanctæ trinitatis in hunc diem dominicum celebrari sit ordinatum, proxime à feriis pentecostes. Respōdebitur illi, quoniā statim post aduētum spiritus sancti cœptum est credi, in baptismo exprimi & vsurpari fides simul atque confessio dei patris, filij & spiritus sancti. Antehac enim profundissima illa sanctæ trinitatis mysteria, quāuis per se immensa & ineffabilia, nunquam ita erant certis tribus nominibus distincta & cognita, tātisper dum committeret dominus, iuberetque discipulos suos baptizare in nomine illarum

larum trium personarum, côueniebat etiã hoc pulchre, vt quum multa haberemus Christi festa, iamq; illud spiritus sancti peregerimus, in quibus semper etiã pater glorificatur & magnificatur, iã illud quoq; festũ gereretur, quo singularum trium personarum gloriã côiunctim prosequeremur & celebramus.¶ Porro si inquiras quur nõ trium personarum fides expresse cognita fuerit hominibus etiã ante Christi natiuitaté, audi: fuit hoc ignotum vulgo hominum, quoniã iuuenilis adhuc ætas mundi nascétis capere mysterium hoc tãtum nõ potuisset. sic expectãdum fuit donec inueterasceret cum tẽpore mundus, iamq; ex multis miraculis cognosceret deum patré, incarnato dehinc dei filio, potuit illud magnum arcanum trinitatis sine magno prędicãtium labore hominibus inculcari & persuaderi.¶ Neq; adhuc in veteri testamẽto trinitas misericordiã exhibuerat, quã nunc cognoscimus nos & scimus per fidé, quod hominem quem creauit deus pater, filius redemit, & spiritus sanctus eundé accendit igne charitatis suæ, quanuis hæc tria trinitas tota operata est, eo quod opera trinitatis (authore Damasceno) sunt indiuisa: attamé per huiusmodi opera, distinctio nobis patuit personarum. Hæc enim vox patris fuit, Faciamus hominé ad imaginé & similitudinem nostrã. filius auté humanã naturã, in qua & passus est, assumpsit, sed species columbæ super Christum, quãuis non essentiam spiritus sancti, tamé præsentem eius potestaté visibiliter demonstrauit. Cæterùm quod arduum sit & difficile trinitatem intelligere. atque ideo à cômuni hominum captum multum alienum, quisq; facilè experietur ipse, qui conat[9] fuerit intellectu suo eius mysteria indagare: q̄ facere sane nõ debét rudes adhuc & simplices, ne incidãt in laqueos diaboli, simul funibus errorũ inuoluti, sicut antiqui hæretici, Arrius, Sabellius, Manichæus, Macedonius & alij. Tibi interim qui hæc magna assequi nõ potes, satis est credere quod tres sint in diuinis p̄sonæ, quarum vna alia nõ est, & tamé eandé habent essentiã, vnã deitatem, potentiam & sapientiam ęqualem, &c. à seculo in secula seculorum. Hic nõ sine periculo licebit diu insistere singula inuestigando, vnde recte ait Augustin[9], Vbi quæritur vnitas trinitatis, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec quicquam fructuosius inuenitur. quare & prohibuit illud spi-

Trinitas olim incognita.

Damasc.

Gen. 1.

Matt. 3.

Lib. 1. de trin. c. 3.

Eccl. 2. ritus sanctus per Sapientem, dicẽtem, Altiora te ne quæsie-
Prou. 35. ris, & fortiora te ne scrutatus fueris, scrutator enĩ maiesta-
Sap. 9. tis opprimetur à gloria. hinc & Sapiẽs vetat talia scrutari,
quum ait, Difficilè æstimamus quæ in terra sunt, & quę in
prospectu sunt inuenimus cũ labore: quæ in cœlis sunt aũt,
quis inuestigabit? Si quis cupidus mysteriorũ velit animi sui
cogitatione quantũuis intẽta inquirere, quomodo filius dei
ab æterno solũ à patre sit genitus, vtiq; nõ inueniet illud,
sed iubebitur fixo pede cõsistere & conquiescere, dicendo
Esaiæ 53. cum propheta, Generationẽ ei⁹ quis enarrabit? sicut & san-
Ambro. ctus Ambrosius libere atq; ingenue fatetur, inquiens, Im-
possibile est mihi vt intelligam mysteriũ diuinæ generatio-
nis. Præ omnibus ergo assumẽda est fides ecclesię, ea tenen-
da est, sicq; via ingrediẽs media tutissimus ibis. Quod si cui
donatũ est à deo aliquid sublimius inquirere, id quoq; fa-
Trinitas ciat, sed cũ timore & humilitate. 2 Etsi trium personarũ
in veteri trinitas in diuinis populo ante Christi incarnationẽ mansẽ-
testamen- rit incognita, fides tamen hæc in veteri testamento nõ om-
to doct. nino fuit abscõdita, & iis qui tũc à deo pręcipue fuerunt il-
Gene. 1. luminati. Moyses nanq; dũ scripsit illud in dei persona pa-
tris, Faciamus hominẽ, vtiq; de vnica persona sic loquutus
non est, sed pluribus: vtiq; nõ angelis, quoniã ij deũ in creã-
Gene. 18. do adiuuare nõ possunt quicquã. Sic Abrahã quoq; myste-
riũ trinitatis cognouit, quãdo veniẽtibus ad se angelis, tres
quidẽ ille vidit, sed vnũ adorauit. Intellexit sine dubio hoc
Danie. 5. ipsum & Daniel, cõspicatus in pariete scripturã scribi tri-
bus digitis, quã tamẽ de⁹ vn⁹ vna manu faciebat, vbi essẽtia
in tribus telligitur personis. ij siquidẽ digiti illi tres sunt, de
Esaiæ quib⁹ Esaias dixit, Quis appẽdit tribus digitis molẽ terræ.
40. ¶ Aut quis tã impudẽs siue pertinax erit, vt nõ credat Esaiã
Esaiæ 6. quoq; illud intellexisse, quãdo in spiritu audiuit Seraphim
duos clamãtes & cõcinentes, Sanctus, sanct⁹, sanctus domi-
nus de⁹ sabaoth, plena est omnis terra gloria ei⁹? Quia autẽ
Iudæi audientes illum clamorẽ apostolorũ post missionem
spiritus sancti in sua excęcati sunt infidelitate, in eius rei ar-
Esaiæ 6. gumẽtũ addit propheta, Impletã esse domũ fumo. (dom⁹,
id est, templũ.) fumus visum impedit, dum molestus, & in-
gratus est oculus. ita infidelitas Iudæos impediuit, quomin⁹
viderint quod sanctus est pater, sanct⁹ filius, sanctus & spi-
Esaiæ 6. ritus sanctus. Atq; ideo statim ibi sequitur, Excæca cor po-

puli

puli huius, & aures eius aggraua. hinc in hodiernũ vsq; diē fumus est in oculis Iudæorum, dum non credunt trinitatem personarum in vna essentia diuina. Nos autē qui intra mœnia sanctæ ecclesiæ detinemur, quibus aperuit librũ agnus ipse Christus dominus, hoc est, manifestauit occulta sanctæ trinitatis mysteria, ideo quotidie clamam⁹ in sacrificio missæ, Sanctus, sanctus, sanctus dominus, &c. Quumq; Dauid ait in psona Christi, In capite libri de me scriptũ est, quodnam est caput siue principium illud, nisi primus liber Moysis de creatione mũdi? sed vbi Moyses de eo scripserit, Christus ipse aperit, qui interrogantibus Iudæis quis esset, respõdit, Ego principiũ, qui & loquor vobis. Quo responso docuit se principiũ illud esse loquēs eis in primo libro, in quo de se scriptũ sit, iuxta testimoniũ Dauidis. sic autem est legere apud Moysen à capite, In principio creauit de⁹ cœlũ & terrā. Quod quæso aliud est principium nisi filius dei, in quo cœlũ & terra creata sunt? sane illud etiā Ioānes testatur, dicēs, Omnia per ipsum facta sunt. Ita nimirũ deus pater cœlũ creauit & terrā in principio, hoc est, in filio. Statim postea sequitur, Spiritus domini ferebatur super aquas. Et hic tibi tres illas in diuinis personas, expressas in primo veteris testamenti libro, cap. 1. (Vide Petrũ Nigri in disputatione contra Iudæos, plura argumenta cõquirentem ex primo capite, ex eo quod dicitur elohim, quod dicitur breschit bara, ex nomine itē tetragrāmaton: sed ista mitto, quia non sunt pro cõmuni populo.) ¶ Possent ad longũ istiusmodi complures loci induci, ex quibus nõnullos velut vno fasce collectos proponemus. Dauid inquit, Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorũ. Ecce hic dominũ patrē: verbũ, filiũ: & spiritũ, spiritũ sanctũ. per hos tres cœli creati sunt, quamobrē alio loco in vnico vni⁹ psalmi versu ter deũ cõmemorat, inquiēs, Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus, non quod tres dij sint, sed deus vnus in tribus personis. Sic etiā cũ dominus cõmittere Moysi, quomodo frater eius Aaron benedicere deberet filijs Israel, iussit vt sic diceret, Benedicat tibi dominus & custodiat te, ostēdat dominus faciē suā tibi & misereatur tui. Conuertat dominus vultũ suũ ad te, & det tibi pacem. Hic quoq; in hac benedictione nomen domini ter exprimitur, ad demõstrandā trinitatē personarũ in diuinis. Huiusmo-

Apoc. 5. *In capite libri.* *Gene. 1.* *Ioan. 1.* *Gene. 1.* *Psal. 80.* *Num. 6.*

di locos plurimos ex veteris testamēti ſcriptis colligere poſſem, ſed nobis Chriſtianis hoc magnopere neceſſariū nō eſt, quū habeamus euāgeliū viuū, in quo manifeſte nobis perſonæ tres in vna eſſentia diuina ſunt annunciatæ. Vide Galatinū, ſi placet, & Porchetū. 3 Quū iam non ſufficiamus cognoſcere quomodo tres perſonæ ſint in vna diuina eſſentia, adhuc tamē imbecillitatis intellectus noſtri miſertus deus, imaginē quādā nobis dedit, per quā in cognitionē dei venire poſsimus. Omnes enim creaturæ, vt ait Auguſtinus, clamant deū eos feciſſe, creatoremq́; illū ſuū profitētur. idē alibi dicit, Oportet vt creatorē per ea quæ facta ſunt, intellecta cōſpiciētes trinitatē intelligamus. huius enim trinitatis veſtigiū in creaturis apparet. Pręcipua diuinitatis veſtigia in angelis & hominibus cōſpiciuntur, puta creaturis rationalibus in quib⁹ & imago dei exiſtit. Ipſum vero hominem magno cōſilio creauit deus ad imaginē & ſimilitudinē ſuā. ſiquidē ipſum tanq̃ dominatorē creaturis omnibus in terra pręficere volebat, quo ſublimioribus etiā donis eū illuſtrauit. Mitto quod in illis etiā verbis trinitas deſignatur, quando dixit dominus. Faciamus(ecce patrem)hominem, ad imaginē(ecce filiū) & ſimilitudinē noſtrā (en ſpiritum ſanctū.)Et quod de⁹ filius ſit imago patris, Paulus teſtatur, dum eū vocat inuiſibilē imaginē dei: & alibi, ſplēdorē gloriæ & figurā ſubſtātiæ eius. ſed quo pacto homo ad ſimilitudinē dei formatus ſit, paulò poſt explicabimus. Ad ſimilitudinē factus eſt, quia ideo creatus eſt, vt diuinā bonitatē ſequeretur, quæ eſt nimirū ſpiritus ſanctus. Eſt autē imago dei præcipuè in anima hominis hoc modo, quia ex ſententia Auguſtini ſunt in anima potentiæ tres, memoria, intelligentia, volūtas. aliquando nominat nominibus actuum, aliquādo potentiarū. Noli tamen apud Auguſtinum intelligere per memoriā, recordationem rerū cognitarum, ſed vim atque potentiam intelligendi: & vt eſt ſub actu, dicitur intelligentia, ideoq́; appellatur memoria fœcūda. Ipſe igitur animam tuam conſidera, quæ intellectus tui & voluntatis origō eſt, atque in eo ipſa dei patris imago exiſtit. quid illa parit? primum verbum cordis, notitiā alicuius rei, quæ & ipſa imago eſt filij dei, qui etiam ex vtero paterni intellectus naſcitur. Vnde iam vides cur filius dei verbum patris dicatur, nō quod ſit verbū oris quod in aëre profertur, ſed verbum

Galatinus. Porchetus. Lib. 11. de ciuit. cap. 4. Lib. 6. de trini. Roma. 1. Col. 3. Hebre. 1. Anima imago dei. Auguſt.

verbum est paterni cordis, quod pater ipse ab æterno genuit ex suo intellectu. Vox quidem illius externa Ioannes fuit, sed filius verbũ erat: iuxta illud, In principio erat verbum & iterum, Verbũ caro factũ est. Quum primum ergo anima aliquid cognoscit, statim sequitur amor, dicēte Augustino, Non visa amare possumus, incognita nequaquã, cũ nihil diligatur nisi cognitũ. Atq; ea spiritus sancti imago est, quia ille à patre & filio, qui verbum est & cognitio, procedit siue spiratur per diuinã voluntatem ab ęterno. Sic ergo iam profectã videmus imaginē dei in anima hominis, quoniam substantia animæ designat patrē, memoria & intellectus filium, volũtas autē & amor spiritũ sanctũ. Sequitur quod quanuis omnes essentiales perfectiones æquè cõmunes, imo & idem sunt tribus illis personis, vni tamē personæ præ alijs attribuuntur, non tanquã propriæ, sed appropriatæ, ratione processionis suæ ex alia persona. Res exemplis est aperienda & cõmonstranda vt clarius intelligatur. Patri potentiã tribuimus, sapientiã filio, & bonitatē spiritui sancto, quanuis singuli tres æquè sint potentes, sapientes & boni. Quæres igitur quare alteri personæ aliquid plus alijs tribuatur. Respondetur, quod etsi sapientia tribus personis est cõmunis, imo & vno omnium trium sapientia est, quia tamē filius dicēdo à patre procedit, verbũ eius est, à quo & gignitur ex suo ipsius intellectu, ideo sapientia ei appropriatur, quanuis omnes tres æqualiter sint sapiētes. Ita bonitas cum sit personis tribus æqualis, spiritui tamē sancto approprietate tribuitur, eo quod ille amor est & procedens spiratur, (eius enim processio, spiratio est) à patre & filio per voluntatē. (quia voluntas est principiũ quo) Iã vero ea natura amoris & voluntatis est, quod nihil nisi sub ratione boni desiderāt, cũ hoc sit bonum quod omnia appetũt, & ratio boni sit ratio appetibilis. I. Et hic. ideo quodcũq; vel amori vel voluntati vel bonitati tribuitur, id omne appropriatur spiritui sancto. Et ob hãc causam eidē tribui solet remissio peccatorũ, vnde Christus apostolis suis daturus potestatē remittēdi peccata, prius dedit eis spiritũ sanctũ. Sic patri potētia tribuitur, quoniã & illi⁹ imago anima est, nõ minus quã potēs est verbũ producere & voluntatem, atq; eodē modo pater initiũ est totius trinitatis. ¶Nõ hic me clã est, quod cõmuniter dici solet, quia inter homi-

Ioan. 1.

Lib. 14. *de trini.*

Appropriata personarum.

Ioan. 10.

nes plerunq; patres vetuli sunt & viribus non ita validis, ne hoc idẽ de deo patre cogitetur, potentiam ei tribuimus. Et quia filij in iuuentute pleruq; stolidi & imprudentes sunt, quod filio dei nõ cõpetit, propriè ipsum sapientẽ vocamus: deinde quũ illud quod ab homine spiratur, vt plurimũ furiosum sit (iuxta illud Esaiæ, Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius est) ne hoc videatur etiã in deũ cadere, dicere solemus bonitatẽ spiritus sancti. Verũ prior illa ratio firmiori innititur fundamẽto in ijs & pluribus etiã alijs intelligẽdis. 4 Iámne videtis quam impudẽter Iudæi insimulent nos de multitudine deorũ, quũ tamẽ cõfiteamur vnã essentiã diuinã, ita quod tres illæ personæ sint de9 vnus & verus? ita enim in lege scriptũ est, Audi Israël dominus deus tuus, deus vnus est. Et qđ ait deus per os Dauid, Israël si me audieris, nõ erit in te deus recens, neq; adorabis deum alienũ, Ego enim sum dominus deus tuus, hoc vtiq; etiã nos firmiter credimus & cõfitemur, ita tamẽ, vt simul cũ vnitate essentiæ stet trinitas personarũ, sicut superius ex vtriusq; testamẽti scriptis cõfirmauim9, ipseq; Moyses toties declarauit, vt rectè dixerit etiã dominus Iudæis, Si Moysi crederetis, crederetis forsitan & mihi. de me enim ille scripsit, locis iã supra allegatis. Verũ cæci Iudæi, videre nil potuerunt præ fumo malitię suę, multoq; propẽsiores fuerũt ad violandas scripturas quã sane intelligendas, eosq; erroris incusauit dominus, quod nec scripturas scirẽt neq; virtutem dei. Turpissime etiã aberrarunt hic hæretici, qui ex patre, filio & spiritu sancto, vnã voluerunt facere personã. Aliquanto insuper magis insaniuit Arrius, dũ negauit filiũ verum esse deũ, sed purã dixit esse creaturã, quod quidã neochristiani nostro hoc deplorato seculo conati quoq; sunt asserere. Sed proh deũ immortalem, quanta hæc blasphemia est, Christo Iesu saluatori nostro suã velle eripere diuinitatem, bonnm longe eminentissimum? Atq; multũ laborauit, plurimumq; solicita est circa hãc hæresim ecclesia. Impegit hic etiã magna erroris naui per æquora vectus Macedonius, duas tantum cõcedẽs in diuinis personas, deũ patrẽ & filiũ. nanque spiritum sanctũ concedebat non deũ, sed purã esse creaturã. Istos & istiusmodi errores omnes nos decet explodere, atq; cũ ecclesia firmiter credere, tres esse personas quidẽ, sed tamen essentialiter deum vnũ mysteriũ autem hoc magnũ reuelauit

Esaie 2. Deut. 6. Psal. 80. Ioan. 5. Sabelli. Arrius. Mat. vlt.

uelauit nobis Christus, dum apostolis suis tradidit baptizandi formulá. ibi nimirum viuentis dei verũ nomen ostendit, quod in frõtib⁹ suis oportet gerere seruos dei in hoc ab angelis signatos, &c. Nomẽ illud sanctissimũ dei patris, dei filij & dei spirit⁹ sancti. iam in speculo tantũ & ænigmate cognoscimus. Vtinam autẽ nobis deus ille gratiã suam concedat, vt ipsum videre possimus facie ad faciem sicuti est in æterna gloria, quam elargiri nobis dignetur ipsa summa & indiuidua trinitas, in secula seculorum benedicta, Amen. 1.Cor.15.

IN SOLENNI FESTIVITATE VENERABILIS ET SACROSANCTI CORPORIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, Euangelium Ioannis 6.

IN illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis & turbis Iudæorum, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut me misit viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

HOMILIA PRIMA.

CVM iam domin⁹ populũ se sequentem septem panibus hordeaceis pauisset, amplius adhuc spiritualẽ doctrinæ suæ salutaris panẽ contulit. sed quãdo isti manna ei obiiciebãt, quod patres eorum in deserto manducassent, cœpit erudire eos de cœlesti pane diuinæ visionis, quæ beatos pascit in illa magna & æterna cœna. deinde docet seipsum quoq; panẽ illum esse secundũ diuinitatẽ. Mox panẽ alium ꝓponit eis, corpus nẽpe suum, vt sic etiã quo ad humanitatem, panis esse nosceretur. Hoc Iudæi capere non poterant, ignari nimirũ dominũ panem illũ sub sacramentalis forma daturũ. hinc istud eorum murmur enatum est, quãdo dixerunt, Quomodo potest ille nobis carnem suam dare ad manducandũ? putabant enim se corpus eius comedere debere vt aliã carnẽ, quæ venit in macello à lanio. Quibus contra dominus ostendit panis huius manducationẽ plane necessariã esse, & hinc sequũtur verba Luc.14.

Ioan. 6. euangelij huius, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Quibus ille verbis nouorũ pariter & veterũ refutat errorem Capharnaitarũ. Sicut enim aduersus hunc Christi sermonem cõsurrexerunt Capharnaitæ, ipsiq; iam tandem discipuli domini cum ipsis offendi cœperũt, dicentes, durus est hic sermo, & quis potest audire eum? sane crudus nimis videbatur illis cibus hic, nec poterant manducare eum: ita post illos surrexerunt adhuc noui Capharnaitæ, vt Berengarius quidã diaconus Andegauẽsis in Gallia, & post eum Vuickleph in Anglia, nostróque hoc seculo prohdolor Carolstadius, Zuinglius, OEcolãpadius, Bucerus, Capito, & huiusmodi alij falsi prędicatores multi in Germania, nolunt etiã cum Christo vniuersaq; ecclesia carnẽ Christi vere esse cibum retrocedunt autem cum Capharnaitis, non amplius iam ambulãtes cũ Christo, sed dicũt, Durus est hic sermo. Quomodo potest ille nobis carnę suam dare ad mãducandũ? Tam impudẽter blasphemi isti homines loquũtur de corpore Christi, quasi iã ex media Tartaria venirẽt, obliti omnino omnipotentię diuinę, immemores etiã miraculorum Christi, conantur omnia fidei nostræ mysteria diminuere, simúlq; astringere sub humani intellectus capacitatem. Nõ formidant hoc sibi sumere, vt annitãtur nos in ecclesia sancta priuare maximo illo thesauro & preciosissimo solatio, quod habem⁹ sanctissimi corporis Christi & sanguinis eiusdem, pro quo offerunt nobis crudum neque benedictum panem pistoriũ. Atque hic quidẽ labor & conatus est diaboli, in quo adeo elaborat vt omnẽ deuotionem eximat Christianis, non ignarus vtiq; quantũ patiatur incõmodum ex sacramẽto corporis Christi, quod pias hominũ mẽtes ita eleuat in deũ, ita omni deuotione perfundit, ita in dilectione dei succendit & inflammat, dum recolũt immẽsam dilectionem Christi, qui etiam corpus & sanguinẽ proprium in suis memoriã atque adeo pignus amoris relinquere veritus non est: Quod enim vel saxeum pectus nõ mitigetur, déiq; misericordiam nõ admiretur, dum recogitat hoc illud esse corpus verum, de Maria virgine natum, in mundo conuersatum, quódque super mare ambulauit, quod pro nobis sanguinem sudauit: corpus inquã illud, quod pro redẽptione vniuersi generis humani captũ, ligatum, cõsputum, flagellatum, spinis coronatum, crucifixum denique & mortuũ est?

Caphar. veteres & noui.

Ipsum

Ipſum hoc corpus in quo Chriſtᵒ reſurrexit, cœlóſq; aſcendit. & in eodē reuerſus iudicabit viuos & mortuos, daturus iis qui erunt à dextera vitā æternam, ſiniſtros condemnaturus. Quis obſecro non etiā adamantinum animum ſuum excitet, hæc meditando, ad deum in charitate ſimul & timore? quis nō ſtupeat ad hoc tam admirandum ſignum charitatis? Quando autem impius iſte Capharnaitarū error apud multos iam increbuit, differendū nobis & dicendum aliquid eſt cōtra eum, ne vel catholici in eundem impingant, ſeducti à fide eccleſiæ antiqua & indubitata, vel qui ſemel in illā ſunt prolapſi, de reſurgendo & reſipiſcendo aliquādo cogitent. Et principio quidem ante omnia Chriſti verbis crędere debemus in euangelio, quū ſit ipſe via, veritas & vita. ſic autē ait, Caro mea vere eſt cibus. Ecce quis nō malit fidem habere Chriſto profitenti carnē ſuam vere eſſe cibum, quam nouellis iſtis Capharnaitis, ſomniantibus illam nō vere, ſed typice tantū & figuratiue eſſe cibū. aiunt enim iſti corpus domini non vere eſſe in ſacramēto, ſed panem figuram ſolummodo & ſignum corporis Chriſti exiſtere. cum quibus, vide obſecro, quomodo cōueniat illud quod Chriſtus ait, Caro mea vere eſt cibus. ſiquidē ea cibi operatio, eſt vegetatio vitæ. vita autem veriſſima eſt, quæ ad ſummā vitam quā proxime accedit, quæ vita gratiæ eſt & gloriæ. Itaq; caro Chriſti vere eſt cibus, eo quod hominem & nutrit & commouet ad illam ſupernam vitam gratiæ & gloriæ: quoniā nihil immundū eſt in cibo corporis Chriſti. Simili modo de ſanguine dicit, Quia ſanguis meus vere eſt potus. Vere potus ſanctiſſimus, in quo nihil impurū, ſicut in aliis poculentis. Verùm de hoc poculo propheta inquit, Faciet dominus omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, cōuiuium vindemię, cōuiuium pinguiū medullatorū, vindemię defecatæ. Mirūq; adeo fieri ſolet, quod ea ſunt homines iſti temeritate, vt audeāt tā clara verba Chriſti lacerare & pſcindere pro ſuo lubitu, aduerſus eccleſiā totā omniūq; ſanctorum patrū ſcripta audeāt. Chryſoſtomus ait, Vt eos in prædictis cōfirmet, hoc ſubdit dominus, ne obſcure loquutū in parabolis arbitrarentur: ideo vere prędicat illud fieri oportere, vt manducetur corpus Chriſti. Præclare etiam Theophylactus, oportet, inquit, nos quū audiuerimus, Niſi ederitis carnē filij hominis, nō habebitis vitā, in ſumptionibus

Ioan. 16.

Caro Chriſti vere in ſacramento.

Eſa. 25.

Chryſoſt.

Theophy.

diuinorum mysteriorum indubitaté retinere fidem, & non quærere quo pacto. nam animalis homo, hoc est, qui sequitur cogitationes humanas & animales non est capax eorum quæ sunt super naturam & spiritualium: atque ita & spiritualé esum carnis dominicæ nõ intelligit, cuius qui nõ sunt participes, nõ erunt participes vitæ æternæ. eo quod nõ susceperunt Iesum, qui est vita æterna, quoniam non suscepit Christum Iesum, qui est vita æterna. Possem in hoc multas inducere authoritates doctorum, sed breuitatis studio prætermitto, eásque sub finem cõmodius introducã. ¶ Et quod verum corpus Christi vere, præsentialiter & realiter, quod aiunt, sit in venerabili sacraméto altaris, ꝓbatur ex eo quod dominus ait ante hoc euangelium, Panis quem ego dabo vobis, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Et hic quoque dominus promittit se panem apostolis suis daturum, qui sit ipsa sua caro, neque tamen de pane illo loquitur, quo paulò antè tot hominũ milia pauerat. Si igitur omnem vndiq; circunspiciamus scripturam, & consideremus, vbinam præstiterit dominus quod hic promisit, nihil vtique inueniemus nisi ipsam cœnam, qua dedit eis panem, eúmque omnipotenti sua benedictione transmutauit in carnem propriam.

¶ Et ne ambigeres de carne quã tandé intelligeret ille, adiecit, Quam ego dabo pro mũdi vita. (ita enim in Græco bis ponitur, dabo.) Cõstat auté quod caro illa quam dedit ipse pro mundi vita in ara crucis, vera eius caro est, quã ex virgine matre suscepit, & non sicut falso crediderunt Manichæi, quod corpus phantasticum habuerit, non vere carneum. *Manich.*

¶ Contextus hic tantum apud me valet, cõcludit & ligat, vt sit vel hoc fundamentum tantum sufficiens, si aliud nihil extaret, ad captiuandum intellectum meũ, & in seruitutem redigendum ad obsequium fidei. neque id ego sic vel solus, vel primus intelligo olim ante nos Beda sic sensit, quod hũc panem tunc dominus dedit, quando mysterium corporis & sanguinis sui discipulis tradidit, & quando seipsum obtulit deo patri in ara crucis. Eadem quoque sententia Theophylacti est, qui in illo etiã loco sic ait, Manifeste nobis hoc loco de mystica cõmunione corporis sui dicit. Et infra, Attende quod panis qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantum figuratio quædã carnis domini, sed ipsa caro domini. Non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura est carnis, *2. Cor. 10.* *Beda.*

sed

ſed caro mea eſt. Transformatur nanque arcanis verbis panis ille per myſticam benedictionem & acceſſionem ſancti ſpiritus, in carnem domini. Nō poſſum mihi tēperare quin plura Græci huius epiſcopi ſuper hac re verba recenſeam. Ne quem cōturbet, inquit ille, quod credendus ſit panis caro. etenim & in carne ambulante domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui mādu cabatur, in corpus eius mutabatur, & ſimilis fiebat ſanctæ carnis eius, & in augmentum & ſuſtentationem cōferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnē domini mutatur. ¶ Dices, Atqui carnem non videmus, ſed panem. Reſpōdeo, quia illud noſtra gratia fit, ne forte cū faſtidio abhorreret quiſpiam, quia ſi carnem præ oculis cerneremus, nō multum alliceremur ad cōmunionem ſacramenti. cōdolens ergo imbecillitati noſtrę dominus, fecit per omnipotentiam ſuam, vt ſanctus panis noſtro offeretur conſpectui eo modo, quo alias manducare ſolemus, & in fidei meritum. 3 Quis porrò inficias eat, Chriſtianum multo plus credere oportere verbis Chriſti, quā quibuſcūque aliis mendacibus & vanis ſpiritibus? Conſtat itaque & in confeſſo eſt apud omnes, quod in huius ſacramenti inſtitutione accepit dominus panē, fregit & dixit, Hoc eſt corpus meū. ſimiliter & calicem poſtquam cœnauit, dicens, Hic eſt calix ſanguinis mei, &c. Hoc ita vnanimiter ſcripſerūt tres euangeliſtæ, Matthæus, Marcus, & Lucas, atque iis tribus accedit quartus teſtis Paulus, qui idem cōmemorat. At quomodo tandem fieri poſſet, vt ſi hæc fuiſſet Chriſti ſententia, quæ nūc neochriſtianorum impietas eſt, vt hic nō corpus ipſum, ſed figura eius ſimul & ſanguinis exiſtat, vt nullus ex illis vel verbo vnico eius faciat mentionem? Imò omnes in re tam ardua cōſentientes, ſcribunt dominū dixiſſe, Hoc eſt corpus meum. Et adſunt qui Capharnaitis iſtis credant, dicentibus nō eſſe hic corpus domini. O errorem impiū, ô temeritatē inſignem, tam pręcipitanter & cōfidenter aliquid affirmare aduerſus totā eccleſiam, quæ mille quingentis iam hactenus annis illud conſtantiſſime obſeruauit. ¶ Docuit idem Cyrillus eodē modo, quo nos hic fecimus properādo textum ſic enim ait, Noli dubitare an hoc verū ſit, cum manifeſte dicat, hoc eſt corpus meū: ſed eo magis verba ſaluatoris tui in fide ſuſcipias, quoniā veritas eſt & nō mentitur. Suffragātur huic ſenten-

Matt. 17. *Mar.* 14. *Luc.* 22. 1. *Cor.* 11. *Cyrillus.*

Lib. 4. c. 4 & 5. tiæ omnes alij etiam vetustissimi. ita Ambros. in lib. de Sacramentis, quem etiã August. vidit & laudauit, inquit, *In procœmio de doctri. Christi.* Antequã cõsecretur panis est: vbi autẽ accesserit cõsecratio, de pane fit caro Christi. Consecratio autẽ quibus verbis est, & cuius sermonibus? domini Iesu, in quo facta sunt omnia. iussit enim dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi? Si enim tanta est vis in sermone domini Iesu, vt inciperent esse quæ non erant, quãto magis operatorius est vt sint quæ erant, & in aliud cõmutentur? Etsi verbũ dei in aliis rebus operatur, quomodo nõ in cœlestibus operabitur sacramentis? Non diuersum est *Chrysost.* quod habet Chrysostomus homil. 83. super Matthæũ, & homilia 60. & in homilia de proditione Iudæ, quũ ait, Nũc ille præsto est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse quoque cõsecrat eam. nõ enim homo est, qui proposita cõsecratione mensæ domini, corpus Christi facit & sanguinẽ, sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, sed dei virtute cõsecrantur & gratia. Hoc est, ait, corpus meum; hoc verbo proposita consecrantur. Eiusdem quoq; sentẽtiæ est. August. ad Iulianũ comitem, & Ioan. 61. Psalm. 33. & in lib. de serm. domini in mõte, Sicut operatione spiritus sancti vera caro creatur sine virili semine, sic per eundem cõsecratur substantiã vini & panis in carnẽ & san- *Augusti.* guinem Christi. Superest nobis adhuc Cyprianus, qui & ip- *Cypria.* se audiendus est, quumq; multis in locis probet verũ Christi corpus esse in sacramento, tamen super allegato textu in sermone de cœna domini aperte inquit, Panis iste quẽ dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro: & sicut in persona Christi humanitas videbatur, & diuinitas latebat: ita sacramento visibili ineffabiliter se diuina infudit essentia, vt esset religioni circa sacramenta deuotio, & ad veritatẽ cuius corpus sacramenta sunt, syncerior pateret accessus vsq; ad participationem spiritus. ¶ Satis itaque nobis tres illæ authoritates scripturæ quo ad literam, vt sunt scripturæ à spiritu sancto, expositæ à sanctis patribus, & receptæ: ab vniuersali ecclesia probant persuadéntque nobis, vt firmiter credamus Christum verũ corpus suum apostolis in cœna dedisse sub specie panis, sicut etiam nunc transformatio illa fieri solet in sacrificio missæ, cui sane maiores nostri, qui fœliciter hac

vita sunt perfuncti, & plurimum sanctimoniæ detulerunt, & sancte religiosequе sunt venerati. Hinc inter Germanos dici cœptum, quādo sub eleuationem corporis Christi pulsus fieri solet, pulsari ad transmutationem. Aut quænā hæc alia transsubstantiatio (liceat hic interim cum scholis sic dicere) est, nisi quod per consecrationem sacerdotis, deinde per virtutē & efficaciam summi sacerdotis Christi substātia panis & vini mutatur in corpus & sanguinem Christi? Atque hæc illa mutatio est, qua locum habet illud Christi verbum, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Deprecemini dominum deum, &c.

HOMILIA II.

QVANDO principio huius euangelij dn̄s carnē suā vere cibū esse prædicat, occasiōe inde acceptа, consulto me facturū existimaui, si aduersus nouorum Capharnaitarum errores & blasphemias docerem veritatem corporis Christi in sacramento altaris, quod & superiori homilia feci. non enim facile committendum est, vt error iste paulatim irrepat in ecclesiam, quæ nos longe preciosissimo thesauro, summoq; solatio huius salutiferi & venerabilis sacramēti nititur priuare. Quanuis etiam apertissima illa verba Christi, cuique Christiano satisfacere debeant ad confirmandam fidei circa hoc sacramentum veritatem, tamen ex superabundanti visum est plura adhuc testimonia colligere & afferre pro hoc venerabili sacramēto. Primū itaq; occurrit mihi locus Pauli, qui sic ait, probet seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Quibus verbis commonefacere voluit Corinthios suos Paulus, quoniam cibus hic non sit eiusmodi, quo quotidie vescimur ad necessitatem corporis & sustentationem; sed quod talis sit ille, quo quisquis vescitur indigne, is iudicium sibi māducat, sicut paulò antè hæc verba etiā ait, Quicunque manducauerit panem hūc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Quasi diceret, nemo iocum & lusum reputet cibum illum, quia corpus Christi est, cuius reus efficitur, quisquis ipsum māducat indigne. Atqui inter neochristianos oportet aliquē multo vesci pane pistorio, in hoc vt reus corporis Christi efficiatur.

1. Cor. 11. *1. Cor. 11.* *Reus corporis domini.*

¶Sed video nasutulos quosdam euasionem hic parare sibi & dicere, quum panis ille pistorius quo ipsi vtũtur, signum hic corporis Christi, quicunque eo vescatur indignus hunc quoq; dehonestare significatum illud, puta corpus Christi. Nihil proderit auté eis quod sic elabi conãtur. ipsiq; indesincter imagines Christi, Mariæ, & sanctorũm omniũ violant, confringunt, destruunt, cœna & luto coinquinant, plaueq; cõburunt, omnino iam ex propria ipsorum confessione & iudicio, in Christum, Mariam & sanctos dei redundabit contumelia, quam inferunt imaginibus eorum. Atque hinc iam vident quantum blasphemarint hactenus deũ, Mariam & sanctos, dum more Iudęorum & Turcarum, imagines sanctorũ vndiq; destruxerunt in tẽplis, & omnibus triuiis ac cõpitis, tam insigni temeritate, vt nihil supra, sed de iis alias plura. ¶Nunc vt ad verba Pauli reuertar, non dicit ille quidem absolute peccare eos qui indigne sumunt sacramentum corporis Christi, quomodo Moyses dicit in vete-

Leuit.22. ri testamento, Omnis homo qui occesserit ad ea quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit corã domino. Sed magnum quoddã peccatum ostendit eos facturos, eo ꝙ rei erunt corporis & sanguinis domini. Ita idẽ probat nos iam grauius peccare iis qui offenderunt in lege: quũ ait, Quãto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium dei cõculcauerit, & sanguinẽ testamenti pollutum duxerit? Hoc

1. Cor. autẽ recentes faciunt Capharnaitę, qui venerabile sacramẽtum profundunt, cõculcant & profanãt, quo ad literã, imo quod fertur, estq; extrema blasphemia, sagitis petẽtes trãs-

Chrysosto. fodiũt. Hoc ita intellexit etiam Chrysostomus, maxime de

1. Cor. 1. sanguine loquẽs. Hic sanguis floridã nobis reddidit regiam imaginem, hic decus indelebile, hic animæ generositatẽ tabescere non permittit, hic mysticus sanguis dæmones quidem expellit, ad nos autẽ angelos vocat & angelorum dominum. Infra, Hic est salus animarum nostrarũ. Rursus infra, Sicut est magnum & admirabile si cũ puritate accesseris, ad salutem accessisti: si vero cum mala conscientia, ad pœnã & vltionem, Quicunque enim immundo corde corpus Christi percipiunt, non alio puniuntur supplicio, quam quo isti qui dominum clauis confodierunt, cruciq; affixerunt. Ait ergo ille in sermone domini, ne quis sit in mensa domini Iu-

Augusti. das. In eadem sententia est & Augustinus, qui in lib. de ver

bis domini in monte, in hæc verba ait, Dominus vocat ministros suos, vt eis cibum præparet seipsum. quis autem auderet dominum suũ manducare? sane & cũ manducatur, nihil ei deficit, & tamen multa restaurat. Neque mãducando corpus dominicum in partes secamus. norunt enim fideles quomodo manducent illud. per partes quidẽ sumitur in sacramento, & tamen totus in cœlo permanet, totus in corde tuo. Atq; huiusmodi sacramẽta dicuntur, quod in eis aliud cernitur, aliud intelligitur: & quod videtur, corporeã habet speciem, quod autẽ intelligitur, fructum habet spiritualẽ.

2 Probatur etiam articulus ille fidei nostræ, quod ipsum Christi corpus vere & essentialiter sit in sacramẽto altaris, ex apertissimis Pauli verbis, quæ sic habent, Calix benedictionis cui benedicim⁹, nónne cõmunicatio sanguinis Christi est, & panis quẽ frangimus, nónne participatio corporis domini est? quoniã vnus panis & vnum corpus multi sum⁹, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Ecce hic Paulus, qui in tertium vsq; cœlum raptus est, nos docet qualis, imo quid sit ille panis altaris, cuius participatio communicatio vtiq; non panis pistorij, sed corporis Christi est. Et quid vltra desideramus? ecce aperta habemus Pauli verba, docentis cõmunicationem illam esse corporis & sanguinis Christi, non pistorij panis. Obseruãdum etiam est quod dicit, Vnus panis & vnum corpus multi sumus (spiritualiter nimirum, quomodo & ecclesia vnũ corpus Christi est) omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Constat autem omnes nos Christianos non de pane cõmunicare pistorio, quum non sit aliquis panis in cœlo & in terra, quẽ Christiani nos omnes suscipimus, nisi hic panis viuus Christus Iesus. Nemo igitur Christianus dubitare debet, verum Christi corpus realiter esse in sacramento altaris, cuius contrarium etiam in tribus catholicis cõciliis damnatũ est, Turonis, Vercellis, & Romæ sub põtifice Nicolao. Insuper & author huius erroris Berengarius hoc reuocauit, vt testantur Canones. Nec quenquam mouere debẽt temeraria eorum somnia, quæ comminiscuntur aduersus locos prællegatos, dum eos etiam dilaniant misere atque lacerant, sicuti per nos in disputatione Badẽsi apud Heluetios fortiter, cõstanter, & ita vt refragari nemo queat, est defensum. ipseq; alias sæpe obtuli me ad ignem vsque, cõtra aduersarios no-

1. Cor. 10.

De conse. dist. c. Ego Berenga.

ſtros veritatem fidei catholicæ tueri diſputando.

3 Nunc ad obiecta eorum diluenda progrediamur, quibus illi conãtur ſimplices ex vulgo homines illaqueare. Verùm hic nõ ita immorabimur, ſed breuiter expediemus. Primo obtrudũt nobis illud domini verbum, Caro nõ prodeſt quicquã. quid ergo, inquiũt eſt quod caro ſumatur in ſacramento? Reſpõdeo, Inepte intelligunt hoc illi de carne Christi. quis enim vnquam tã deſperati animi eſſet Chriſtianus, vt diceret carnem Chriſti nihil prodeſſe, quæ ſibi cibus eſt? vtiq; prodeſt. Quod ſi carnẽ ille ſuam dedit pro mũdi vita, vt ipſe ait, vtiq; multum prodeſt. In cœna ſic dixit Chriſtus ad diſcipulos, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur. An non ſit hoc corpus vtiliſsimum digniſsimumq́ue, in quo Chriſtus paſſus & mortuus, mundum redemit vniuerſum, in quo reſurrexit, ad cœlos aſcendit, vbi iam illud omnes ſancti ſummi votis cupiunt aſpicere? Eat nunc quiſquis volet, & dicat carnẽ illam ſanctiſsimam nihil prodeſſe. Præterea ſi corpus Chriſti nihil prodeſſet, etiam ſanguis eius nil prodeſſet, de quo Chriſtꝰ ait, Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro multis effundetur in remiſsionẽ peccatorũ. Itẽ Paulus dicit, quod deus poſuerit eum propitiatorẽ per fidem in ſanguine ipſius. Idẽ in Actis ait, Chriſtum acquiſiuiſſe eccleſiã in ſanguine ſuo. Et Ioãnes teſtatur ſanguinem Chriſti mundare nos ab omni peccato. Huiuſmodi teſtimoniis de corpore & ſanguine Chriſti tota vndiq; abũdat ſcriptura, nam & de eo Petrus ſic inquit, quod peccata noſtra ille portauit in corpore ſuo. Et rurſus Paulus dicit, In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel. Quum itaque nemo Chriſtianus cui ſana ſit ratio, dicere poſsit aliquo modo, Caro Chriſti non prodeſt quicquam, oportet vtique alium hic ſubeſſe intellectum verborum Chriſti, ita vt non loquatur ille de ſua carne. In eius rei argumentum, quando paulò antè de carne ſua loquens, Caro, inquit, mea vere eſt cibus, nunc nõ item dicit, Caro mea non prodeſt quicquam, ſed ſimpliciter, quia caro non prodeſt quicquam, non caro illa ſua, ſed carnalis iſte intellectus, quem Capharnaitæ habebant. hic nihil proderat, quoniam illi, vt Auguſtinus ait, carnẽ ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quo ſpiritus vegetatur. Spiritus ergo eſt qui viuificat,

qui

Marginal notes: Ioan. 6. — Ioan. 6. — Luc. 22. — 1. Cor. 10. — Matt. 26. — Roma. 3. — Act. 20. — 1. Ioan. 2. — 1. Pet. 2. — Heb. 10. — Auguſti.

qui facit, vt captiuato intellectu nostro, credamus carnem Christi per modum sacraméti sub aliena specie panis sumi debere. Quod si pertinaciter nos vrgeat Capharnaita aliquis, importune volens carné hic ad Christi corpus referri debere: tamé hoc sustinere nõ poterit, quod caro Christi sacramétaliter sumpta, nihil prosit. satis ení hoc est in proposito, carné sine spiritu manducatã, obesse magis quam prodesse, sicut in die cœnæ dominicæ satis copiose diximus.

2 Obiciũt, Si verum Christi corpus esset in sacramento, tres articuli fidei nostræ corruerent. Primus, quod ascendit ad cœlos: deinde, sedet ad dexterã dei patris: postremo, Inde venturus es iudicare. Inferunt ergo, Si in cœlo est Christus, vtiq; in sacraméto non est. Qur vẽturus tandem est ad iudiciũ nouißimũ, non præuenit tẽpus illud vt veniat etiã in sacramẽtum. Item, si aßidet patri in cœlis, quomodo simul est in sacramento? Respõdetur, quod Capharnaitæ isti homines miserrimi, neq; dei considerant omnipotẽtiã, nec Gabrielis verba attendunt, quod non sit impoßibile apud deũ omne verbũ. Naturaliter non possunt corpora duo esse in vno loco, & tamen Christus ex virgine natus est claustris inuiolatis, clauso resurrexit sepulchro, & occlusis foribus ingressus est ad discipulos, quæ omnia naturæ aduersantur. Quur nõ poßit deus facere, vt etiã vnũ corpus sit in multis locis? Atqui etiã anima, ait Aug. in vno quoq; corpore, & in vno toto tota est, & in qualibet parte eius tota est: eadé si forte quiescat in sinistra, mouetur tamen in dextra: ideoq; patiente vno mẽbro, simul patiuntur & omnia alia. Aut quomodo idé sol in tot miliũ hominũ oculis est? quomodo vox vna sæpe à multis hominum milibus exauditur? Imaginé rei alicui⁹ vides in vno speculo vnã, illud si in decem frusta confringas, adhuc in singulis apparebit imago: quæ quũ omnia à natura fiant, quis dubitet posse deũ efficere vt idé corpus sit in diuersis locis? Nõ debent homines summo rerum omniũ opifici potestatem suam velle imminuere. quis enim enarare sufficit potentias domini? Humiliter itaq; potius confiteãtur cum Sapiente, quod magna & admirabilis sit potẽtia domini. Quod aũt putãt Christũ eo ꝙ sedeat ad dexterã patris, nõ posse esse in sacraméto, absurdũ est. Nũquid ení ille quũ appareret Paulo circa Damascũ, dereliquit dexterã dei patris. Apparuit idé Ioãni apo-

Parte I. *Ioan.* *Luc. I.* *Mat. 28.* *Lib. 6. de hist. c. 6.* *I. Cor. 12.* *Psal. 105.* *Eccl. 3. 43.* *Act. 9.*

1.Cor. 15. ſtolo iamiam morituro, vocans eum ad cõmune cum fratribus ſuis conuiuium. Apparuit & Petro, quãdo dixit ad eũ, Egeſipp. Vado Romã iterũ crucifigi, ſicut refert Egeſipp⁹, qui autho Hieron. re Hieronymo, vicinus fuit tẽporibus apoſtolorũ. Affuit ille ſpectator certaminis, quod ſanctus Antonius gerebat cũ diabolo, neq; tamen cœlũ dereliquit. Et quod vnum corpus poſsit eſſe in pluribus locis, partim Tomo primo probauimus die cœnæ domini, exẽplo Ambroſij, Eliſei, & ſpiritus Moyſi. Ita credimus quoq; venturum eum in magna maieſtate terribilẽ & magnificum die nouiſsimo, ſed interim nulla negat ſcriptura ipſum ſacramẽtaliter venire in terrã, vel etiã in cõſueta ſua forma, ad aliã tamẽ operationẽ ad iudicium.

Ioan. 6. 3 Imitatur nouelli Capharnaitæ veteres, dum murmurãdo eorum inſiſtunt veſtigiis, dicentes, quomodo poteſt hic carnem ſuam nobis dare ad mãducãdum? Quomodo poteſt illud magnum Christi corpus ſub tantilla hoſtia contineri? Vtiq; portando illi ſacerdos nõ ſufficeret, aut vbi manus & pedes eius ſunt? Huiuſmodi Iudaicas blaſphemias plurimas inducũt, vt ſit illud iã plenum miſeria, eo deuẽtum eſſe noſtris tẽporibus, vt cogamur tantã Christi contumeliã audire inter Chriſtianos. At nos paucis reſpõdeamus, Totum vtiq; Chriſti corpus eſt ſub ſacramẽto. ſed non modo quãtitatiuo, ſed ſicut anima tota eſt in qualibet parte, ita quoq; corpus Chriſti totũ eſt ſub ſacramẽto, & ſub qualibet eius parte totum. Quãdo autẽ quærit neochriſtianus, quomodo hoc Cyrillus. fieri poſsit, reſpondet Cyrillus, Nunquã in ſublimibus rebus illud quomodo, aut cogitemus, aut proferamus: Iudaicũ enim hoc verbum eſt, & extremi ſupplicij cauſa. Et inde, Quomodo ſummis cruciatibus digni nõ erunt, qui rerũ omnium opificẽ deum ita contẽnunt? quomodo in operib⁹ ſuis dicere audeant, quẽ totius ſapientiæ largitorẽ non ignorãt, quẽ omnia poſſe ſcriptura nos docuit? ſi vero Iudæe quomodo, etiam nunc clamas, hãc tuam imperitiam ego quoq; Ioan. 6. ſequutus, libenter quomodo ex AEgypto exiuiſti rogabo. Exod. 12. Infra, Quomodo in ſerpentẽ Moſaica virga fuit conuerſa? Exod. 7. quomodo lepra manus affecta, vno momẽto tẽporis in priNume. 12. ſtinum ſtatum reſtituta iterũ fuit? Et inde, Quomodo in na Exod. 7. turam ſanguinis aquæ trãſierunt? quomodo per lignũ ama- & 14. ritudo aquarum in dulcedinẽ recidit? quomodo patres tui Exod. 15. per media maria, vt per aridã effugerunt: quomodo ẽ lapide

de aquarũ fontes fluebát?quomodo ftetit Iordanis?quomodo folo clamore inexpugnabilis Iericho cecidit? huiufmodi in fcripturis multa funt, quorũ rationẽ reddere non poffumus nifi omnipotentiam diuinam. 3 Obiiciunt rurfus Capharnaitæ, quod Chriftus dixit, Pauperes femper habebitis vobifcum, me autẽ nõ femper habebitis: ergo nõ femper illum nobifcũ habemus in facramẽto. Zuinglius in hoc adduxit etiã verba Chrifti apud Ioannẽ, Iterum relinquo mundũ, & vado ad patrẽ. Et inde, Iam nõ ero in mũdo, & ij in mundo funt, fcilicet apoftoli, quũ ergo afcenderit in cœlum, nõ eft dicendũ eũ effe in facramẽto. Refpõdetur, Tribus illis fcripturæ locis loquutum effe dominum de corporali præfentia, ficut hic in terris cõuerfat⁹ eft, humana preffus neceffitate. fic nimirũ iam amplius dominũ apud nos nõ habemus, qualis erat quũ perfunderetur vnguẽto à Maria Magdalena, fed nõ ideo abnegauit nobis domin⁹ corporalem fuam præfentiã occulto quodã modo, & myfterialiter fub facramẽto. Hic etiam clare patet, quomodo Zuinglius facras literas fortiter laceret, quoniã quum Chriftus ait, Iã non fum in mundo, peruertit Zuinglius & ponit, Porro nõ ero in mundo, vt fic errori fuo fucũ addat quantumuis hæc omnia nihil efficiant. 4 Adducũt infuper illa Chrifti verba ex Matthæo & Marco, Si quis dixerit vobis, ecce hic aut illic eft Chriftus, nolite credere: ergo credendũ nõ eft quũ dicitur, Chriftum hic aut illic effe in facramento. Refpondeo, Chriftum hic non loqui de corpore fuo, fed per Chriftum intelligi regnum Chrifti, regnum fidei. vnde hoc loco præmonet ille fuos de fectis, quas orituras prædicit nouiffimis tẽporibus, vbi clamaturi fint Lutherani, Zuingliani, Catabaptiftæ, finguli ifti pro fua fecta, fecũ effe Chriftũ: fed ijs credendum nõ eft, neq; deficiendũ à catholica ecclefia ad fectas perditionis. Id adeo ex præcedentibus verbis fatis expendi poteft, quoniã ante hæc verba prædixit Matthæus emerfuros aliquãdo pfeudo prophetas malofq; Chriftianos, qui etiã figna magna & prodigia fint exhibituri ita vt in errorem deducantur, fi fieri poffet, etiã electi. Neque diuerfum habet Marcus ibidẽ. Quũ itaq; hoc noftro feculo tot fectæ & hærefes (prohdolor) oriãtur, & pro fe quifque multum glorietur fecum, imo fuum totũ effe Chriftũ, noftrum eft, iuxta doctrinam Chrifti, non decedere & exire ad

Iofu. 3. 6.

Mat. 26.

Ioan. 16, & 17.

Math. 24
Mar. 13.

Mat.24. eos. præmonuit enim nos Christus, ita dicens, Videte quia ego prædixi vobis. Ex omnibus illis cuique catholico satis patet, quomodo Capharnaitæ illi citra omne scripturarum fundamentum sese erigant aduersus Christum, euãgelium & ecclesiam totam. neq; interim deterreri debẽt catholici à venerabili sacramento, vnde tantũ fructus, vtilitatis & consolationis suscipere licet per totum huius vitæ decursum, memores huius quod Ambrosius ait, Iam mensæ cœlestis honore fucipior, epulis meis non pluuia inũdatur, nõ terræ partus laborat, non arborum fructus: potui meo nõ flumina quærenda, non fontes, Christus mihi cibus, Cristus mihi potus est: caro dei mihi cibus, & dei sanguis est potus. Quisquis enim sic diligit & honorat gloriosum omnique veneratione dignissimum hoc sacramẽtum, is vtique in hoc tempore gratiam dei impetrabit. & post hanc vitam, vitam sempiternam, quam omnibus nobis concedat optimus maximus deus & dominus noster, Amen.

HOMILIA TERTIA.

ARO mea, dixit dominꝰ ad Iudæos, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui mãducat meã carnẽ, in me manet, & ego in eo. Quisquis ergo secũ habere desiderat salutis vitæq́ue datorẽ, saluatorem animæ, is carnẽ Christi mãducet, & sic Christꝰ in eo manebit, ipseq́; in Christo, & tũc implebitur 2.Cor. 6. illud Pauli, Tẽplũ dei sanctũ est, quod estis vos. Hæc ergo mutua mãsio est per incarnationẽ fidei, deuotiõis & charitatis. siquidẽ vbi hæc ita spiritualiter fiunt in anima, tũc illa corporalis mãducatio cõfirmatur, & hinc sacramentũ illud charitatis & cõmunionis dicitur. quicunq; aũt nõ manent in Christo, nec Christus in ipsis, nõ mãducant cibũ hunc cũ fructu, sed perditione. Sed vt dominus prçcedẽtia verba de mãducatione corporis sui cõfirmaret, probat illud non sine ratiõe. dicit enĩ, Sicut misit me viuẽs pater, & ego viuo propter patrẽ, & qui mãducat me, & ipse viuet ꝓpter me. Vide hic quomodo ille sit cibus, quo pacto vitã largiatur æternã, quia à patre missus est per incarnationẽ, qui & vitã ei largitus est. Vult ergo dicere, Viuo ego in humana natura cuiꝰ vitæ ratio est missio paterna, ita quoq; quod viuitis vos in Lib.8. de trin. causa est, quia participes estis mei, meq́; adeo perfruimini. Pulchrũ est quod dicit Hilarius, & dignum quod hic recẽseatur,

featur, De veritate, inquit ille, carnis & sanguinis nō relictus est ambigendi locus, Nunc enim vt ipsius domini professione & fide nostra vere caro est, & vere sanguis est. Et hęc accepta atque hausta id efficiūt, vt & nos in Christo, & Christ⁹ in nobis fit. Et infra, hæc ergo vitę nostræ causa est, quod in nobis manētē per carnē Christū habemus, victuri per eū ea cōditiōe, quia viuit ille per patrē. Inducit insuper probationē adhuc fortiorē, Hic est panis qui de cœlo descēdit. Quicunque credit panē hunc descendisse de cœlo, facile credet eundem quoq; dare vitā. descendit de cœlo panis viuus, vt qui antea fuerat panis angelorū, nūc etiā esset panis hominū. Quęras, quomodo hic panis descendat de cœlo. si enim corpus Christi panis ille est, caro aūt eius ex virgine sumpta est, quomodo descendit de cœlo? nisi forte sic res habeat, vt Valētinus dixit hæretic⁹, quod Christ⁹ cœleste secum corpus cœlitus attulerit, neq; aliquā verā carnem assumpserit ex Maria, quod vt falsum & erroneū est, ita iā olim ab ecclesia cōdemnatum, ergo adhuc manet in dubio, quod quęsitū est super illo verbo domini, Hic est panis qui de cœlo descendit. 2 Respōdent hic doctores, quod quāuis Christus secundū diuinitatē vere est cibus, sicuti & trinitas tota, quamobrē superius dixerat, Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Atq; sic exponendo nihil habet difficultatis. Attamen quia hic cœpit de pane loqui suæ carnis, de ea etiā sunt intelligenda hęc verba, neq; declinandum ad errorem Valentini. sed quum duæ naturæ in vna persona Christo sint vnitæ, est hic cōmunicatio idiomatum vtriusque naturæ. Id vt intelligas, audi aliquanto plura, Christus habet diuinā naturam simul & humanā, passus & mortuus est secundum humanam naturam, quod etiam diuinitati communicatur in idiomate loquendi. sic dicimus etiā, deus passus, deus mortuus est, quæ vera nō sunt secundum suam naturam, sed secundum humanam. ita hic quanuis Christus quo ad humanam naturam non descendit de cœlo, quia autem in eo etiam diuina natura est, secundum quam venit de cœlo, ex communicatione idiomatum prouenit quod hic dicit, Panē hunc de cœlo descēdisse. Et sic ait Theophylactus, Non deum nudum māducamus. tangi enim nequit & incorporeus est, neque oculis nec manibus apprehendi valet. Et iterum, Nudi hominis caro nihil prodest, sed quia

Valentinus.

Theop. Ioan. 6.

deus vniuit sibi carnem secundum ineffabilem cōtēperationem, viuifica est & caro, non quod in naturā transierit dei. Absit, sed sic caro domini viuifica est vt caro dei. ¶ Atque hinc porro discrimē aperit dominus panis sui & māna cœlestis, quod manducauerūt patres in deserto, diciturq́; cœleste, non quod ex cœlo beatorū, sed hoc aërio sit profectū. & hoc vitā nemini contulit æternā: manducauerūt enim ex illo qui etiā dānati sunt corpore & anima: iuxta illud Psal-
Psal.77. mi, Adhuc escæ eorū erant in ore ipsorum, & ira dei ascēdit super eos, & occidit pingues eorū. corpore quoq; mortui sunt, dicēte domino, Nō videbunt terrā de qua iuraui patribus eorum. Plane diuersum est de pane Christi, quem qui manducat, viuit in æternum, quandiu panē gratiæ secū seruat. O igitur hominē felicē vereq́; beatū, quisquis sic digne manducat corpus Christi, & perseuerat in gratia semel
Apo.19. suscepta, sane ille viuet in æternum, quia beati qui ad cœnam agni vocati sunt. Atq; hęc de euāgelio hodierno dicta sufficiant. 3 Differēdum hic esset, & quidē copiosius de magnificentia & dignitate huius festi. Et tamen quicunque credit, sicuti superius multis scripturæ testimonijs cōprobauimus, esse hic verū Christi corpus, facilime cognoscit, quātū honoris & reuerētiæ debeat deo suo, cōditori quoq; & eidē redēptori, regi glorię, saluatori suo. quāuis enim festum hoc debeat legitimo tēpore celebrari in die cœnę dominicæ, qua Christus cōmesto iā & consummato agno paschali, hoc venerabile instituit sacramētum: quia autē tunc occupata est ecclesia in meditatione passionis Christi, trāstulit illud in hūc diem. Et tamē vt sit aliqua huius rei etiā tēpore illo cōmemoratio, solent adhuc catholici in die cœnæ domini communicare, quod ipsum magis etiam tunc fit, vt fideles attētius passionem Christi meditentur & mortē,
Luc. 22. sicut ipse in huius sacramēti institutione dominus cōmisit, inquiens, Hoc facite in meā commemorationē. Atqui hodie illud in seipso cōsideratur, secundum omnes salutis & consolationis fructus, quos ex hoc suscipimus sacramento. Ideoq́; hic veneramur dominū, simulq́ue obnoxius deprecamur, vt cōcedat nobis gratiā suam, qua freti, sacramētum illud ante finem vitę nostræ digne suscipere mereamur. Et in hoc quoq; omni honore, cultu & veneratione prosequimur hodie illud venerandū corporis Christi sacramētum,
quod

quod tamen quotidie deo patri offerimus in sacrificio missę pro viuis & defunctis, pro omnibus afflictionibus & necessitatibus nostris. Sacramentū inquam, quod annuatim vt minimum semel suscipimus ad agendū gratias Christo pro passione sua & morte. sacramentū quod desideramus ante obitum nostrum suscipere tanquā viaticum, cuius fortitudine possimus ambulare vsq; in vitam æternā sicut Elias in pane subcineritio vsq; ad montē dei Oreb. Christianus ergo non est, quicūque sacramentū Christi nō veneratur, qui nō omnem ei reuerentiam exhibet. Quid multa? quum ipse sit hic Christus caro sua, suusq́; sanguis, anima sua simul & diuinitas, quisquis hic se nō humiliat, ne guttulam quidem Christiani sanguinis in se habet. Quod autem adorandum etiam sit hoc sacramentū, ad longum ꝑsequuti sumus in homilia quadā quadragesimę super illo Dauidico, Exaltate dominū deum nostrū, & adorate scabellū pedum eius, quoniam sanctum est. sicut etiā B. Augustinus textū hunc inducit. Neq; temere est quod Paulus iubeat Christianum quēlibet suum omnibus dare cui honorem, honorem: cui tributum, tributum, &c. Quur ergo nolet deo redemptoriq; suo reuerentiam exhibere debitam? Certum est in iis locis vbi diabolus homines excæcauit, nullum sacramento deferri honorē. Et ibi tamen nemini subdito impune liceat magistratibus & superioribus commeritam dignámque reuerentiam nō exhibuisse. O vitium miserabile, ô perturbatū rerum ordinem, vt qui curiose honorem ab hominibus requirunt, nihil cogitent de gloria reuerēter deo impendenda. 4 Dicerent ex neochristianis aliqui sacramentum hoc non esse adorandum, quod soli deo conueniat adoratio, quum interim caro Christi pura sit creatura, Moyses quoque pręceperit dominum deū adorandum, & illi soli esse seruiendū, Respondetur, etsi humanitas Christi per se pura est creatura, quare & sola illa adoranda non est, summa tamen illa est reuerentia dignissima, quæ puræ alicui creaturæ in terra exhiberi potest. Ad hæc inseparabilis est humanitas Christi, æternúmq; manet vnita diuinitati, ita vt Christus in æternū deus & homo verus permaneat, dicente Damasceno, & confessis idipsum etiā neochristianis, Quod deus semel assumpsit, nunquam dimisit. Honor ergo ille magnus est, quo diuinitas glorificatur, & humanitas illi vnitur. Vis exemplū huic rei

3. Reg. 1.
Tomo 1.
Psal. 98.
Rom. 13.
Deut. 6.
Damas.

consimile? Ecce idem est timor, quo & ferrum candens & ignem formidas attingere. quum auté humanitas magis sit vnita diuinitati quã ignis ferro, sicut hac similitudine etiam
Theoph. Theophy. vtitur, adoranda vtique est diuinitas, simul & humanitas Christi, sicque Christus totus, quãuis omnis & vniuersa adorandi ratio ex diuinitate prouenit. Hinc sequitur, bene fieri dum pcessiones & supplicationes cum sacramento peragũtur. quia enim hic dominus deúsq; noster est, merito illi summum honorem debemus. Iudæi Christũ venientem Hierosolymam turmatim exceperunt, quãdo adhuc ab eis crucifigẽdus erat. Et nos Christiani in hac parte Iudæos non superabimus, vt supplicationibus honoremus Christũ triumphatorem, sedenté iam à dexterã patris? Quoties vsu venit, vt hoc honoris genere dignemur, principes, reges & imperatores: quur nõ idem faceremus Christo regum omnium regi & domino dominantiũ, cui data est omnis pote-
Apo. 19. stas in cœlo & in terra? Rident & subsannant hic nasutuli
Matt. 24. neochristiani simplicitatem ecclesiæ in supplicationibus ce-
2. Reg. 6. lebrandis, imitantes in hoc Michol filiã Saul, quę & ipsa regem Dauid deridebat, quod cithara & saltationibus laudaret dominũ in supplicatione coram arca. dixit autem ad eam Dauid, Viuit dominus, quia ludam ante dominũ qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domũ eius. Sic iam potest ecclesia dicere neochristianis, quoniã ipsam iam elegit dominus præ omnibus sectis & hæresibus. Atqui in veteri testaméto pij homines multum gaudiorum & exultationis, plurimum reuerentiæ habuerunt in cultu diuino, sicut Machabæi in dedicatione templi. Et vos igitur dilectissimi, circa hoc admirandũ corporis Christi sacramentum exhibere vos tanquã veros Christianos filios lucis, memores quomodo Dauid in spiritu præuidit & dixit, Misericors & miserator dominus escã dedit timentib⁹ se, memo-
Psal. 110. riam fecit suorũ mirabiliũ. Clamate ad dominũ cũ Sapiéte,
Sap. 12. Quam suauis est dñe spiritus tuus, qui vt dulcediné tuam in filios demonstrares, pane suauissimo de cœlo præstito, esurientes replés bonis, fastidiosos diuites dimittens inanes. sic canit ecclesia. Panis angelorũ fit panis hominũ. Panis hic cœlestis finé facit, & dat figuris veteris testaméti. O rem admirabilem, quod pauper, humilis & seruus vescitur domino.
Psal. 77. Videamus quomodo de nobis dixerit Dauid, Panẽ de cœlo
præstitisti

præſtitiſti eis, panem angelorũ manducauit homo. Angelorum eſca nutriuiſti populũ tuum. Meditemur nos Chriſtianos à Chriſto cõgregatos nõ in ſanguine hircorum, ſed calicis huius cõmunione. Vos itaque compello, qui ſolide adhuc integris maiorum veſtrorum inſiſtis veſtigiis. Tantum illud ſacramentum veneremur omnes cernui, & antiquum documentum nouo cedat ritui, prꝑſtet fides ſupplementum ſenſuum defectui. Clamemus cum eccleſia, O ſalutaris hoſtia, quæ cœli pandis oſtium, bella premunt hoſtilia, da robur, fer auxilium. Clamemus ad Chriſtum, Domine Ieſu Chriſte, qui & ipſe huius magni conuiuij cõſors es, ſimulq; es conuiuium ipſum ſummum, ſumméque venerandum illud corporis & ſanguinis tui ſacramẽtũ, in quo dator tu veniſti vt donum, concede vt ita te hic perfruamur in terra, quatenus te adiuuante, ad gloriam quoque tuam peruenire poſſimus. Id adeo tu præſtare dignare dulciſſime & mitiſſime domine Ieſu Chriſte, Amen.

Exod.16 *Pſal.15.*

DE NATIVITATE IOANNIS BAPTISTAE EVANGELIVM, Lucæ primo.

N illo tempore, Impletum eſt tempus Elizabeth pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit dominus miſericordiã ſuam cum illa, & congratulabãtur ei. Et factum eſt in die octauo, venerũt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater eius, dixit, Nequaquam, ſed vocabitur Ioannes. Et dixerũt ad illam, Quia nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autẽ patri eius, quem vellet vocari eũ. Et poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens, Ioannes eſt nomen eius. Et mirati ſunt vniuerſi. Apertũ eſt autẽ ilico os eius, & lingua eius loquebatur, benedicens deũ. Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc, & poſuerunt omnes qui audierunt in corde ſuo, dicentes, Quis putas puer iſte erit? Etenim manus domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus eſt ſpiritu ſancto, & prophetauit dicens, Benedictus dominus deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ.

Hiere.1. *Actu.11.*

HOMILIA PRIMA.

SANCTVS Lucas iam ante huius euangelij cõtextum enarrauerat ipsam Ioannis cõceptionẽ, & quomodo angelus apparuisset Mariæ, quæ dehinc visitauit Elizabeth, manens apud eam tribus mensibus. Interea temporis impletũ est Elizabeth tempus pariendi, mense scilicet nono. De hoc tempore extat apud Chrysostomũ homilia pulcherrimã, qua rem hãc funditus excussit. sed quia longum fuerit nimis, forsitan etiam molestum percensere singula, visum est ex illa rosas tantum quasdam decerpere præ cæteris elegantiores, quarum aspectu, imo intellectu immensam sitis delectationem & vtilitatem consequuturi. Primum itaque se nobis offert rosa hæc candens & albicans, quod fundamentũ ille ponit ex Zacharia qui dicit, Ieiuniũ quarti, septimi & tricesimi immensam fore lætitiam & exultationẽ domui Iuda, & in solennitates præclaras. (Nota quod Chrysostomus non meminit quinti, quia nõ deseruiebat suo instituto.) Putat autem Chrysostomus Iudæos nunquã obseruasse ieiunium illud, sed prophetiam hanc nobis Christianis esse cõscriptam. quomodo ergo numerandũ ieiunium quarti dicit ille menses hos esse. est autẽ Martius mensis primus, sicut dominus dicit ad Moysen, Mensis iste, scilicet Martius, vobis principium, primus erit in mensibus anni. Et bene quidẽ, inquit Chrysostomus, propheta pro altitudine spiritus sancti initium ieiuniorum nõ posuit, vt quum de ieiuniorũ initio quæremus, simul & virtutẽ ipsorũ inueniremus. Sequitur tertio quod quatuor sint menses, ex quibus gaudia & festiuitates præclaræ fiant in Iuda, Martius quartus Iunius Septimus Septẽber, & December ille ex nomine decimus. 4 Sunt autẽ illi ipsi menses quatuor, insignes festiuitatibus cõceptionis & natiuitatis Christi pariter atque Ioannis. hic enim conceptus est die vicesimoquinto Septembris. natus verò vicesimoquarto Iunij, qui nouem sunt menses, sicut & Gabriel dixit mensem illum sextum esse, quando adhuc mansit Maria apud Elizabeth tribus mensibus. At Christus qui conceptus est die vicesimoquinto Martij, quo eodem die etiam mortuus est post annos vitæ suæ trigintaquatuor, natus est vicesimoquinto Decembris, vbi etiam nouem menses intersunt.

Chrysost. *Zacha.8.* *Exod.12.* *Chrysost.* *Luc.1.*

5 Pulchrum cognitu est, quod iisdẽ quatuor diebus tunc

fuerunt

fuerunt capitales illæ & supremæ quatuor totius anni mutationes. duo tum solstitia tum æquinoctia: quum in æquinoctio autumnali conceptus est Ioannes, longissimo autem æstatis die in solstitio natus est. (tunc enim æquinoctiũ vernale fuit fixum, tempore Tiberij imperatoris, anno eius nono ad octauum Kalendas Octobris. Ecce quantum iam variauit, vt Paulus episcopus Forisem pronienfis bene supputauit, ob minuta abundantia in anno bissextili quum non superet integra dies, nos etiam ista cribrauimus in diorthosi nostra.) Dies hic apud Græcos lãpadis nomẽ habuit, quod tunc sol altissimus appareat instar lampadis refulgens. Inter Germanos quoq; à versione solis appellationẽ traxit, quoniam tunc sol aduersus à nobis descendat. Contra, Christus conceptus in æquinoctio verno. natus autem est in solstitio hyberno, quando iam breuissima dies erat, & sol in imo Capricorni decurrebat. (ita enim tunc figebatur solstitium, vt Alexander quoque Hegius commonstrat.)

Solstitium æstiualę
24. Iunij
Natus Ioannes.

Aequinoctium vernale
25. Martij
Conceptus Christus.

NOTA

Conceptus Ioannes
25. Septembris
Aequinoctium autumnale

Solstitium hyemale
25. Decembris
Natus CHRISTVS.

7 Omnia itaque hæc spirituali non carent explanatione, quur hæc ita sint à spiritu sancto ordinata. quod enim Ioannes ex vetula & sterili natus est, ad synagogam pertinet Iudæorum, cui iam tunc suus iminebat terminus, dicente Christo, Lex & prophetæ vsque ad Ioannẽ. ideoq; & pater eius *Matth. 11.*

veteris legis sacerdos, in annunciatione eius mutus factus est, nec potuit loqui. Incepit tunc tempore cõceptionis suæ dies breuior facta, plus habere de tempore nocturno quam
Luc. 1. diurno, natúsq; deinde est illo longissimo die rursus ad crementũ declinãte: vnde & dixit discipulis suis, illum oportet crescere, me autẽ minui. quod vtique non in persona Ioan-
Ioan. 3. nis accipiendũ est, sed significatione, quoniam ille synagogam repræsentabat. Qui super iis plura cupit legere, requirat Chrysostomum homilia 27. Vicissim Christus cõceptus est, quando dies cœpit accrescere, natúsque est breuissima die, quum sol ipse ad nos remeare cœperat: ipse enim sol ille est iustitiæ, qui exortus est nobis: sol legis euangelicæ, qui tunc oriebatur & crescere debebat, vt vniuersum illustraret
Serm. 4. mundum. ideo etiam Christus non vt Ioannes ex vetula natus est, quod etiam attendens Ambrosius, ait, Quod quidem factum mysteriũ continere aliquod arbitror, vt Ioannes qui veteris testamenti figuram gerebat, senis mulierculæ frigido sanguine nasceretur: dominus autem qui cœlestis regni euangelium prædicaret, feruentis iuuenculæ flore degrederetur. sed iam textum ipsum aggrediamur.

2 Elizabeth impletũ est tempus pariendi. Quoad literam apertum est hoc. siquidem mensis nunc nouus agebatur, imminebat igitur iã parturigo. sed & iuxta scripturæ cõsuetudinem impletum iam tẽpus erat, quoniã quicquid ordinauerat deus fieri prius, id omne cõsummatum iam erat, præcesserat iam annunciatio angelica, conceptio quoq; ex duobus coniugibus iam senio grauatis supra naturam, & sancti-
Theoph. ficatio Ioannis in vtero matris, visitatio Mariæ, quę iam penetribus mensibus remanserat apud Elizabeth. vbi autẽ appropinquauit partus, abscessit: nam nouem ferme menses præterierant à conceptione Ioannis. visitatio autem illa iam operata fuerat & exultationem Ioãnis, & gaudium vetulæ matris, & prophetiam eiusdem, sicut audictis in festo visitationis eiusdem. Omnia iam hæc fuerant impleta, & Maria domum profecta, impletũ ergo est etiam tempus Elizabeth vt pareret. Obseruarũt etiam illud hic doctores, Ambro. super Lucam, Theoph. & Beda, quod quia sanctorũ editio lætitiam habet plurimorũ, cõmunéq; hoc est bonũ, ideo moris nõ sit in literis sacris similiter de malorũ natiuitate loqui, quod impletũ sit tempus eorum, sed in bonis tantũ. vnde &

Lucas de Christo ait, Impleti sunt dies Mariæ vt pareret. *Luc. 2.*
sic & Abraham mortuus est plenus dierum, & hic venit ple- *Gene. 25.*
nitudo tēporis. (Contra illam regulam, quod plenitudo sit *Galat. 4.*
iustitiæ & perfectionis, posses obiicere, quia nondū imple-
tæ sunt iniquitates Amorræorum, Gen. 15. Et Esaias dixit, *Esa. 1.*
Manus vestræ plenæ sunt sanguine: sed respondetur quod
illa plenitudo non est ipsius iniquitatis, vbi est vacuitas &
inanitio, sed est ipsius iustitiæ iudicis vel sententiæ, iuxta il-
lud Psalmi, Iustitia plena est dextera tua.) ¶ Vicini audien- *Psal. 47.*
tes hoc gauisi sunt gaudio magno. hoc enī habet editio san- *Ambro.*
ctorum, vt gaudiū & lætitiā secum afferat, quum sit bonum
quoddam cōmune, quod multis prouenit in bonū. Cogno-
uerunt etiam misericordiā dei. siquidem Elizabeth natura-
liter iam filium habere & parere non potuisset: ex benigni-
tate autem diuina fuit, quod vetula iam peperit. Impetraue- *Chrysosto.*
rāt autē hoc orationibus à deo, quod ex verbis Gabrielis fa-
cile intelligitur, quū ait, Noli timere Zacharia, exaudita est *Ambro.*
oratio tua. Vnde intelligimus, inquit Ambr. quod Ioānem
Zachariæ iustitia magis orando genuerit, quā Elizabeth se-
nectus procurando susceperit. Hic intelligimus, ait ille, ꝙ
Ioannē obsecratio creauerit, nō voluptas. Itaq; mulieres ste-
riles quæ prolem cupiūt habere, sedulo inuocare debēt san-
ctum Ioannem, Zachariam & Elizabeth. ¶ Neq; immerito
gauisi sunt vicini, quoniā contemptæ admodū erāt & abie-
ctæ in veteri testamento steriles, dicente domino. Non erit *Deu. 7.*
apud te sterilis vtriusq; sexus, maledictaq; omnis erat apud
Iudæos, si aliqua populū non augeret domini: vnde & An- *1. Reg. 1.*
na adeo tristata est mater Samuelis, quod non haberet filiū. *Gene. 30.*
Sic Sara, Sic Rachel, vxor Manue mater Samsonis. & confes- *Indic. 3.*
sa est idē Elizabeth, dicēs, Sic fecit mihi dominus in diebus
quibus respexit auferre opprobriū inter homines, In huius- *Luc. 1.*
modi opprobria diu fuit Anna, priusquam admirādo quo-
dam modo pareret Mariam matrem filij dei.

3 Et factum est, die octauo venerunt circuncidere puerū,
vtique ad implendam legem quę dicit, Masculus cuius prę- *Gen. 17.*
putij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de po-
pulo suo, quia pactum meum irritum fecit, ideoque & do-
minus dixit per prophetam, Non adiiciat vltra vt per- *Esa. 52.*
transeat per te incircuncisus & immundus. Operabatur au
tem circuncisio in veteri lege remissionē peccati originalis,

Beda. ficut nunc baptismus, vt testatur Beda. Atqui Ioannes in vtero matris sanctificatus erat, quemadmodum deinceps clarius dicetur, ergo in hunc vsum non indigebat Ioannes circuncisione tanquã medicamento. sed tantũ in hoc, vt se conformaret legi. plura de circũcisione require supra in die circũcisionis dñi. Ex hoc tamen textu colligitur, circuncisionẽ olim non fieri solitam esse in templo, sed in priuatis ędibus, quo veniebat vocatus sacerdos minister circuncisionis, conueniebant & cognati atque vicini, vt iam ad baptismum.

¶ Vocabant autem puerum nomine patris sui, qui mos nõ est nouus, liberos parẽtum nomine vocari, maxime primogenitos: in quibusdam insuper casibus oportebat hoc ita fie-
Deut. 25. ri, sicuti legimus, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti nõ nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semẽ fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israël. ¶ Sequitur, Et respondẽs mater, eius dixit, Nequaquã, sed vocabitur Ioan-
Ambro. nes, Matri, inquit Ambros. nomen hoc à sancto spiritu infusum, quod ab angelo ante Zachariæ fuerat prænunciatum. & quidẽ ille mut⁹ intimare nomẽ filij nequiuit vxori. Addit Theophylactus, fortassis Ioannes sibiipsi indidit nomẽ, matriq́; suæ cõmunicauit donum propheticũ. Sunt qui putent Elizabeth illud didicisse ex spiritu sancto, tunc quãdo Maria ipsam salutauit, sicut Lucas refert impletã eã esse spiritu sancto. Amici autem quibus non ita cognita erat volũtas dei cum puero hoc, recusabant nomen illud tanquã alienum suscipere, dicebãtq́;, Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Vnde colligitur quod licet filij nõ appellabantur nomine patris, patrui tamẽ nomen suscipiebant. nemo autẽ erat in cognatione Ioannis qui tale nomen haberet, quia nemo in ea natus fuerat, qui dignus extitisset hoc nomine, à gratia dei deducto. חן etenim gratiam significat, & יחן eum qui gratiã dei habet, sed nemo ita omnia gratiæ signa habebat, vt hic Ioannes: magnum ergo erat mysterium in hoc nomine Ioannis, quod etiam ab angelo prædi-
Luc. 1. ctum erat: Vocabis nomẽ eius Ioannes. Vterq; parens nomẽ hoc confirmauit, vnde & admiratus est populus vniuersus, quum nec pater neq; alius in hac cognatione quisquam vocaretur hoc nomine. quod vtique nõ temere ab euangelista additum

additum eſt, vt intelligatur nomen non generis eſſe, ſed vatis: dixit hoc idem ante Bedam, & Ambroſius. Quare magna parentibus debet eſſe cura in nominũ impoſitione, quũ hic etiam diuinitus huic puero inditum ſit nomen, ab angelo deinde nunciatum Zachariæ, à ſpiritu ſancto autẽ inſpiratum Elizabeth, quæ quomodo poterat domni ignorare prænunciũ, quũ iam prophetauerat Chriſtum? Hinc parentibus incũbendum eſt in bene auſpicati nominis impoſitionem, quando etiã vulgo fertur, Nomen malũ mortis augurium eſt. Vide ſupra in die circũciſionis domini de nomine Ieſu. ¶ Poſtremò, adhuc duo ſunt hic conſideranda: alterũ, quod circuncifio pręceſsit nominis impoſitionem, cuius rei cauſam hanc reddit Theophylactus, quia prius ſuſcipiendũ ſit diuinum ſignaculum, & tunc humanum nomen. Vel etiã circuncifio ſignificat rerum carnalium abiectionem, iuxta illud Pauli de Abrahã, Signum accepit circuncifionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio. ſiquidẽ in hũc ſenſum circũcifio in veteri teſtamento etiã ſpiritualiter præcepta fuit, ſicut Moyſes teſtatur, dicens, Circuncidite præputium cordis veſtri, & ceruicem veſtrã ne induretis amplius, & ſimilia multa extant in lege. Nunc tamen in nouo teſtamento palam eſt. in Latina ſaltẽ eccleſia, paruulis nomina ante baptiſmũ imponi, eo ꝙ illũ præcedũt exorciſmus & catechiſmus, in quibus ille benedicitur, & præmunitur aduerſus diaboli inſultus, ſimulq́; eruditur in fide: quorũ omniũ quomodo capaces ſint paruuli, ſatis diximus in die aſcẽſionis domini. ¶ Alterũ, quod hic animaduertẽdum venit, eſt hoc, Quur tandem puer hic non debebat nomẽ habere patris, honeſtiſsimũ vtiq;. Zacharias enim dicitur memorãs dominum, vel puer domini. Quid igitur eſt quod parentes noluerunt eũ appellari hoc nomine, quũ tamen ante eũ multi fuerint clariſsimi viri? ſicut Zacharias filius Ioiadæ, & ille alter filius Barachiæ, qui ea fuerunt ſanctimonia præditi, vt vtrunq; illum vno nomine obiecerit dominus Iudæis, quũ corriperet eos, eo ꝙ omnis ſanguis innoſcens repoſceretur ex ipſorũ manibus, ab Abel iuſto vſq; ad Zachariam, ſicuti ſuper ea re multa diximus in feriis S. Stephani. Reſpondetur, quod decuiſſet vtique veteris & antiqui ſacerdotis nomen remanſiſſe puero Ioãni, ſi ſimul lex vetus manſiſſet, vetus ſacerdotiũ & populus ille antiquus. Quia autẽ cõſtitu-

Beda. *Ambroſ.* *Theoph.* *Rom. 4.* *Luc. 10.* *Tom. 4. de cathechiſmo.* *Hieron.* *2. Pa. 24.* *Eſa. 8.* *Mat. 23.*

tus erat Ioannes, velut vtriusque testamenti limes & terminus, ita vt in eo cessarent iam porro lex & prophetæ simul atque sacerdotium, non decebat ipsum seruare nomen paternum. Præscius hinc angelus eius rei, nomen quoq; simul cum natiuitate Ioannis annunciauit, nomen inquam nouæ gratiæ, populo nouo, nouoq; sacerdotio conuenientissimũ. trãslato enim (vt Paulus inquit) sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. Hæc etiam causa est, quur Ioãnes quãuis sacerdotis filius, in officio tamen sacerdotali non successerit patri, quoniam impleri oportebat prophetiam Esaiæ, Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur. Ex rationibus ergo adductis, puer hic nomẽ patris non suscepit, sed nomẽ illud præclarum, gratiosum & festiuũ Ioannes, eo quod & ipse amicus erat spõsi. quãobrem tantã etiam apud Christũ laudem emeruit ob gratiam sibi datam, &c. Oremus ad dominum.

Matt. 11. *Heb. 7.* *Esa. 43.* *Ioan. 3.*

HOMILIA II.

ELIZABETH ecce peperit filium, quem circuncisum iam secundum legem vocarũt nomine patris sui. resistente autem matre, & vt vocaretur Ioannes contẽdente, adhuc reclamarunt vicini, eo quod nõ esset in cognatione qui tali vocaretur nomine. tandem ergo ad patrem ventum est, cui etiam annuãtes interrogarunt ipsum de imponendo nomine, quanuis angelus ei de affatu tantũ eripiendo dixerat in hæc verba, Ecce eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem quo hæc fiant, pro eo ꝙ non credidisti verbis meis. quæ implebũtur in tempore suo, ex hoc tamẽ contextu colligitur, Zachariã & mutum fuisse & surdum, quoniam cum eo loqui non poterant, sed innuebãt illi quem vellet vocari filium. Vnde & Ambros. ait, Incredulitas ei affatum eripuerat & auditũ. Quo signo autem sint vsi innuendo, neq; expressit euãgelista, nec scire magnopere est necessariũ. Vicini forsitã putabant hoc modo futurum, vt ille nomen suum filio imponi cuperet. itaq; vt magis ipsi Elizabeth aduersaretur in sustinendo Zachariæ nomine, patrem ipsum innuendo interrogarũt. Verùm ille postulatis & acceptis pugilaribus, scripsit, Ioannes est nomẽ eius. quasi hoc vellet significare, vt Beda testatur, Nõ ei nos nomen imponimus, qui tam à deo nomen accepit. nomen ille iam suum habes, quod & nos ita cognouimus, non

Ambro. *Ambros.* *Beda.*

autem

autem elegimus. sic Ambrosius ait, Nomen hic nouum non imponitur, sed astruitur. Iam ante præsto aderat nomē paruuli, ab æterno ei diuinitus hauſtum, ita vt nihil vltra hic fe cerint illi. Atq; hoc eſt quod ꝓpheta dicit de nomine Ioānis, De ventre matris meæ vocauit me dominus, & abvtero ipſo recordatus eſt nominis mei. Præuiderat hoc etiā Ieremias de Ioanne, dicens, Priuſquā te formarē in vtero, noui te: & antequam de vulua exires, ſanctificaui te, & prophetā in gentibus dedi te. Quid multa? iſtud ipſum Ioannis nomē ei nō ab hominibus, ſed à deo datum eſt, vt à gratia diceretur, qui digito ſuo totius mundi gratiam erat oſtenſurus, dicendo, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. ¶ Super eo itaque quod ſcripſit Zacharias, admirati ſunt omnes ipſum ſe vxori conformaſſe in nomine pueri. neque hic fuit admirationis finis. alia admirandi cauſa ſequuta eſt non paulo maior, dum à ſcripto ſtatim apertū eſt os Zachariȩ, & lingua eius, loquutusq; is inſuper eſt, & benedixit dominum. Nouem menſibus iam mutus ille fuerat & ſurdus, qui tamē nato Ioanne rurſus loqui cœpit. vbi Beda ſic dicit, quia vox clamantis in deſerto eſt nata, merito eſt lingua parentis ſoluta. neque enim decebat illum parentem à laude ſilere, qui gaudebat natum iam eſſe præconem: quia labia quæ infidelitas ligarat, iam rurſus ſoluerat fides. Videte igitur, ait Ambroſius, ſancti Baptiſtæ meritum, vocem patri reddidit, ſacerdoti eloquium reparauit: os quod Angelus alligauerat, Ioannes abſoluit: quod Gabriel obſtruxerat, paruulus reuelauit, quāquam & ipſe ſit angelus. Videte igitur obſecro ſancti huius nominis virtutē, cuius expreſſo etiam muto vocem populo reſtituit ſacerdotē. ſiquidem quū ille antea mutus eſſet, fructu omni & ipſo etiā ſacerdotali officio deſtitutus, vbi primum Ioannes nactus eſt ſuū nomē, Zacharias fit pater, propheta, pontifex. Poſſent hic ad longū rationes tractari, cur alicui os claudatur, & quomodo refertur, ſed volens ſuperſedeo. Credamus (inquit Ambroſius) & nos vt loquamur, ſcribamus ſpiritu myſteria, ſcribamus prænūcium Chriſti, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Etenim qui loquitur Ioannem, prophetizat Chriſtū.

Ambro. *Eſa.* 49. *Iere.* 1. *Ioan.* 1. *Beda.* *Ambro.* *Ambro. ſuper Lucam.*

2 Sequitur, Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorū & ſuper montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc. O quam vere dictum eſt à Dauide, Magna opera domini, *Pſal.* 110.

Beda. exquisita in omnes voluntates eius. Ecce vnū Zachariæ silentium, non ipsi tantū, quum datur ad pœnam incredulitatis & signum credendi, proficit: sed & cum aufertur, omnes vicinos eius miraculo ac timore stupefacit, simúlq; per hoc nati iam pueri sanctimonia inclarescit, vt etiam huiusmodi principijs Christus venturus paulatim innotescat. sic enim voluit ille præcursoris sui honorem præcedentibus
Theop. signis in admirationem adducere. & hinc Theophylactus ait omnia hæc facta esse singulari quadā ordinatiōe diuina, vt qui propheta de Christo futurus, multaque prædicturus erat, paulatim in fidem & admirationem perueniret, vnde cognoscerent alij omnes, partim quantus ipse esset, partim quanto maior futurus ille fiet, cui testimonium ipse perhibebat. Potest timor iste eo referri, quod audientes isti Zachariam infidelitatis suæ tantū habuisse pœnam, metu cor-
Iob 4. repti sint ipsi, ne forte non credentes, similem inciderent pœnā, vt hinc dicerēt cum Iob, Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. ¶ Et posuerūt oēs qui audierunt in corde suo, dicentes, Quisputas puer iste erit? miraculū enim quod præcesserat, certū erat argumentū magnarū rerum adhuc futurarū. Omnes homines hoc modo debēt miracula dei percipere corde, nec vnquam eorum obliui-
Prou. 24. sci, sed potius dicere cū Sapiente, Hoc quum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Vnde autem admirati fuerint illi, ex eorū interrogatione facile colligitur, quādo inter se mutuo quæsierunt, quis tandē futuris esset puer iste. Huic interrogationi quid sit responsum, hoc loco expressum non est, & tamen ex euangelio alibi satis patet, quando respondens Gabriel, ait, Hic magnus erit
Luce 1. coram domino, vinum & sicerā non bibet, sed spiritu sancto implebitur adhuc ex vtero matris suæ, & multos ex filijs Israël conuertet ad dominū deum ipsorū. Sed & pater
Luc. 1. ipse respondisse videtur ad hoc, quū ait, Tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius, ad dandā scientiā salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum. Insuper Ioannes ipse si quæratur qualis futurus sit puer, sicuti deinceps à Iudæis interrogatus est quisnā esset. respōderet hic idem quod illis, Ego vox
Mat. 1. clamantis in deserto, parate viam domini. Imo & Christus
Malac. 3. huic interrogationi respondens, ait, Hinc est de quo scriptum

ptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciẽ tuam. *Tomo I.*
Amen dico vobis, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioãne Baptista. Ipsi quoq; testantur idipsum, dicentes, quia manus domini cum eo. Vtique enim manum domini sentiebant in miraculis, sicut & magi Pharaonis, quum viderent cyniphes venientes atque irruẽtes in se. insuper tamen manus domini est etiã in pœna, vt Iob ait, Manus domini tetigit me. Et adhuc penes illos quibus gratiam & miracula ostendit, sicut Ezechiel inquit manũ domini factam esse super se. & Esdras confirmatum esse se testatur à manu domini dei sui. Hinc liquet cui sit accepta referenda gloria, quando omnis honor, qui circa Ioannẽ contigit, vergebat in gloriam dei, cuius etiam manu hæc omnia fiebant. *Exod. 8.* *Iob 19.* *Eze. 115.* *1. Esd. 7.*

3 Impletus insuper etiam Zacharias est spiritu sancto, & prophetauit. vbi pulchre Ambrosius sic ait, Vide quã bonus deus & facilis indulgere peccatis. non solum ablata restituit, sed etiam nõ sperata cõcedit. ille dudum mutus prophetat. Nemo itaq; desperet, diffidat nemo, quia nouit deus mutare sentẽtiã, si tu noueris mutare delictum. Si nimirum Zacharias propheta factus, gratiã spiritus sancti accepit in dono prophetico, quam ille vtique habuit per sanctũ illud nomen filij sui Ioannis, qui ex gratia dei nomen suscepit. Multa Zachariã cõmouere eiusq; animum eleuare possunt. neque enim parum ei roboris accessit ex angelica annunciatione, ex visitatione & cõuersatione Mariæ, ex lętitia & gaudio gestientium amicorum, ex prophetia vxoris. Tot quum ille haberet argumenta, quibus operationem spiritus sancti cognoscebat, quis non credat plurimum etiam sibi accessisse pietatis, ex qua & ipse idoneus fieret ad suscipiendum spiritum sanctum? quem ille in omnium plenitudine quoque persensit, dum tã sublimia de Christo eiúsq; præcursore pręduxit, multóq; altiora quã vxor eius, quæ paucis verbis prophetarat, ille autem prolixo cantico siue hymno magna perscrutatus est arcana. Vsqueadeo nũquam voluit spiritus sanctus mulieres multa loqui aut prędicare, siue docere, quamobrem & Paulus præcepit eas totum in silẽtio docere cũ humilitate, & alibi plane silere eas iubet in ecclesia, quũ eis loqui non permittatur, sed si quid discere volunt, interrogent domi maritos suos, sicut habet hic Glossa. Ideoque Elizabeth & paucula & paucis audiẽ- *Super Lucam.* *2. Ti. 2.* *Glos.*

tibus loquuta est: Zacharias autem multis & coram omni vicinia prophetauit, dicēs, Benedictus dominus deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. vbi ait Beda, Quanta superni muneris est largitas, si prompta ad accipiendum nostræ fidei sit pietas? Ecce hic Zacharias benedicit dominū deū Israël, non quod ipsum benedicat, quoniā sine vlla contradictione quod minus est, à meliore benedicitur. Tantum ergo benedictionem diuinam confitetur hic Zacharias, simulque pronunciat eam & laudat coram omni populo, sicut angelus Raphael vtrunque docuit Tobiam, Benedicite deum cœli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suā. Ita in omnibus laudandus est deus, vbique eius prædicanda misericordia, illi semper gratiæ sunt agendæ: iuxta illud Sapientis, Glorificantes dominum quantumcunque potueritis, superualebit adhuc. Zacharias porro tantæ suæ & tam subitę laudis in deum aperit causam, & ait, Quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. de hac re ille prophetico more loquitur, quasi iam factum dicens, quod proxime faciendum cognouerat. Ita enim loquūtur prophetæ de futuris, ac si iam præteriissent, vt ait Augustinus, tantum ob certitudinem infallibilem.

Beda. *Hebr. 7.* *To. 12.* *Eccl. 43.* *Beda.* *August.*

4 Cantico illo Zachariæ quotidie vtitur ecclesia in precibus matutinis, quoniam canticum euangelicum est, ad quod etiam Christianos decenter conueuit assurgere, & capita sua aperire non secus atque ad canticum Mariæ & Simeonis. Sunt autem qui hoc Zachariæ canticum in matutinis eo vsurpari putant, quod quia hic dicitur erectum nobis à domino esse cornu salutis, idipsum in resurrectione dominica factum hic iam recolatur, deinceps quoque Zacharias ad filiū sic exclamat, Tu puer propheta altissimi vocaberis. sic autem Ioannes præcessit Christum, vt aurora solem. Atqui Christus sol ille extitit, vt hic quoque dicitur oriens ex alto. Et hinc putant canticum hoc in laudibus matutinarum decantari solere, quanuis enim canticum virginis matris ante hoc est confectum, tamen hoc prius vsurpat ecclesia ex ratione prædicta. Multa super hoc cantico dici possent, si ad longum declarare vellemus, sed quia primi duo versus tantum in hoc euangelio leguntur, ideo & nos reliquis supersedebimus.

Rationale diuinorum & Aliacen. super Benedictus.

¶Benedictus,inquit Zacharias,dominus deus Israel, quia visitauit & fecit repemptionem plebis suæ. Visitatio; hæc per ipsam Christi incarnationem facta est,aut saltem in ea primũ incepit: atque ea visitatio salutaris vtique fuit,de qua dictum videri posit illud Iob, Visitatio tua custodiuit spiritum meum. de hac Christus ipse loquutus est, dicens venisse se vt quæreret ouem,quæ perierat domus Israël. Venit ergo ille vt pastor, venit vt medicus visitare & mederi iis quæ perierant, sicut promiserat per prophetam, Visitabo oues meas, sicut pastor visitat gregem suum. Et de medio testatur ipse, quum ait valentibus opus non esse medico, sed malè habentibus. Ita nimirum nos omnemque populum suum visitauit dominus, vt recte dixerit Augustinus, Venit magnus medicus, quia pasim iacebat magnus numerus infirmorum, atque ideo seipsum Samaritanũ appellauit,& in hoc pro remediis instituit sacramenta aduersus peccata & omnes defectus hominum. (vide pasim quæ prælati præfantur in visitatione monasteriorum, quæ possunt huc aptari. Vide etiam Humbertum in collationibus. Nam quæ solent dicere de causis visitandis, de forma visitationis, de effectu & vtilitate visitationis, omnia huc quadrant, & loci sacræ scripturæ abunde suppetunt.) Visitauit igitur nos Christus sua incarnatione, deinde tota vita & prædicatione omnique conuersatione sua, & sic redemptionem fecit pasione sua & morte, dicente Petro, Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine tanquam agni immaculati & incontaminati Christi. At hæc illa redemptio est quam fecit dominus in terra, de qua & Dauid ait, Redemptionem misit populo suo, mandauit in æternum testamentum suum. Vere fecit ille redemptionem plebis suæ, quæ iam plus quinque milibus annorum oppignorata fuerat dæmoni ex peccato Adæ. hanc redemptionem fecit dominus noster Iesus Christus. dum sanguine suo peccata resoluit, limbum confregit, cœlos referauit, sanctaque sacramenta instituit, operibus bonis & exercitiis sanctis plebem suam imbuit, vt sic in hoc tempore gratiam, & post hanc vitam gloriam consequeremur æternam, Amen.

Iob.10. *Mat.16.* *Eze.24.* *Mat.9.* *August.* *1.Pet.1.* *Psal.119.*

HOMILIA TERTIA DE IMMENSA *eius laude & commendatione.*

¶ Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Matth. 11.

DICTVRVM nonnihil de sanctimonia, de prærogatiuis & immensa dignitate sanctissimi Ioãnis Baptistę & præcursoris domini, me mea deterret imperfectio, dehortatur indignitas & insufficientia, maxime vero ipse thesaurus & excellentia maximi amici dei S. Ioãnis, cuius tot sunt præconia, vt inde primum ordiar, non videam facile: & vt incepero maxime, finẽ tamen quem faciam & inueniam nõ habeo. ita multa affatim suppetunt, quæ in sanctissimi viri laudẽ dicenda essent omnia. Et tamen inter hæc perculsum me solatur immensa sancti sui nominis dignitas, quod quũ parenti muto non vocem tantũ restituerit, sed etiã nato illo donum contulerit prophetiæ. neq; mirum, siquidem vox est clamantis in deserto, quo tandẽ piaculo nos in eius laude tacebimus, & non potius sperabimus, quod & ipse os nostrum disertum & facundum facturus sit, qui patri suo os reseraui? Etsi nõ omnem eius sanctimoniã, quæq; illã consequuta sunt priuilegia, pro dignitate recensere poterimus, tamen pro diligentia nostra sedulo conabimur videre, quid nos spiritus sanctus in sacris literis docuerit, quidq; deinceps sanctorũ patrũ, qui nihil inexcussum reliquerunt, diligẽtia eruerit, idque in laudẽ & honorẽ sanctissimi deóque dilectissimi baptistæ Ioannis, cuius gloria subinde vestris est inculcanda mentibus. Tantũ hic principio vna mecum inuocate dominũ deum, vt ille dignetur nobis aperire ostium sermonis ad annuncianda mysteria Christi. salutare virginem matrem, obnixe toto pectore dicentes, Aue gratia plena, &c. ¶ De magna S. Ioannis Baptistæ dignitate, de summis eius prerogatiuis nonnihil apud vos dilectissimi in Christo fratres dicere parenti, occurrit primo, quod ille ab angelo diuinitus misso ante natiuitatem suam annunciatus est, quod sane euidẽs sanctitatis immẽsæ argumentũ agnoscitur. Factum est, inquit Lucas, quũ sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante deum, secundũ consuetudinem sacerdotij, sorte exiit vt incẽsum poneret, ingressus

Col. 2. *Luca 1.*

sus in templũ domini, & omnis populi multitudo erat orãs foris hora incensi. Apparuit autẽ illi angelus domini stans à dextris altaris incensi, & ait ad illum, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium. Quomodo itaque nõ posset ille maximus esse, quem nasciturum angelus de cœlis annunciauit? siquidem in veteri testamento hoc de duobus tantum legitur, de Isaac nempe qui annunciatus est Abraham & Saræ: deinde de Samson, qui primũ matri, dehinc & patri est denũciatus. *Gene.16.*
In nouo quoque testamento de nemine hoc legimus, nisi de *Iudic.13.*
Christo & Ioanne, quãuis etiã extra scripturas historia annũciatus Annæ, quę facta est ei super natiuitatæ Mariæ, omnibus Christianis pie est credenda, iuxta regulã B. Bernar- *Bernar.*
di, Quicquid aliis sanctis etiã paucissimis est cõcessum, hoc Mariæ nõ est denegatum, (si nõ sit contra cõditionẽ sexus) Alterum priuilegiũ Ioanni cõcessum, hoc est, quod & ipse singulariter à prophetis per spiritum sanctũ est prædictus, quamobrem & ipsum singularis cuiusdã sanctimoniæ fuisse necesse est: ita enim dominus dicit per Malachiã prophe- *Mala.3.*
tam. Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meã. Dictum autem hoc esse de Ioanne, testatur *Matt.11.*
Christus ipse, quũ ait coram omni populo, Hic est de quo scriptũ est, Ecce ego mitto angelũ meum ante faciẽ meam, qui præparabit viam tuam ante te. Vbi notandum est, quod hæc verba prophetæ, à Christo inducuntur; nõ secus atque si ea deus pater loquatur ad filium. Huiusmodi prophetia non reperitur vsquã in sacris literis vsurpata de aliqua priuata persona, nisi ob eximiam bonitatẽ & excellentiam, vel etiam malignitatem, nisi de Christo, Maria, Ioanne, & in malis de persona Iudę & antichristi. 3 Hoc quoque non exiguum præbet in Ioanne sanctitatis argumentum, quod ante angelus vocauit nomẽ eius, quam nasceretur, quoniam sic angelus dixit ad Zachariam, Vocabis nomen eius Ioan- *Luce 1.*
nes, vt non sit iam pro vili & abiecto reputandũ nomen illud, quod angelus cælitus detulit. Profectò enim si diligentius euoluamus sacras literas, inueniemus vtique nunquam factum esse, vt alicui ante natiuitatẽ suam nomen imponetur, nisi iis qui insignes extiterint in promouenda aut impedienda salute populi. sic in nouo testamento duos tantũ habemus, Christum & Ioannem, in veteri quatuor, quorum *Luc.1.*

primus fuit Ismaël. eius enim nomen annunciatũ est Agar,
Gene.16. quum iam eum cõcepisset, & hic persequutus est Isaac cum posteritate sua. Alter cuius nomen antequam nasceretur sic prænunciatum, fuit Agag, quem Balaã in prophetia sua nominauit aliquot centenis annis priusquã sit natus. sic enim de eo dixit, Tolletur ꝑpter Agag rex eius, & auferetur regnum illius. Id autẽ contigit & obuenit regi Saul, cui ablatum regnũ, datum est Dauidi, eo quòd ille pepercerat regi
Num.24. Agag, quẽ dominus præceperat occidendũ. Tertius, Cyrus,
1.Reg.15. est rex Persarum, cuius nomen longo tempore antea prænunciauit & reuelauit dominus per prophetam, quẽ & ipse nasceretur, quoniam sic ille ait, Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subiiciam ante fa
Esa.45. ciem eius gentes, & dorsa regũ vertam. Dictum hoc est ante captiuitatem Babylonicam, quã deinde sequutus Cyrus, Iudæos ab ea liberauit, figuram in hoc gerens Christi, qui vniuersum genus humanum eripuit ex captiuitatẽ & potestate
3.Reg.13. tenebrarum diaboli. Quartus porrò Iosias est, cuius nomen reuelabatur per virum dei, qui quũ venisset in Bethel, dixit ad Ieroboam, Ecce filius Iuda nascetur domui Iuda, Iosias nomine. Nam & hic Iosias typum gessit Christi, dũ studuit sedulo cultum diuinũ promouere. Et ad eundem modũ nomen etiã sancti Ioannis ante natiuitatem suam est prænunciatum. 4 Sed sint hæc parua, maiora igitur afferamus. Nam & in ipso vtero matris sanctificatus est sanctus Ioannes, vt sine peccato originali natus sit, quanuis in eo fuerat
Hiere.1. cõceptus. Testatur illud de eo Hieremias, dicens, Priusquã te formarem in vtero, noui te: & antequã exires de vulua, sanctificauit te. Accedit eo & testimonium Gabrielis, quan-
Luc.1. do ait ad Zachariam, quia spiritu sancto implebitur adhuc ex vtero matris suæ. Ecce quod & in ipso matris vtero plenus fuerit Ioannes spiritu sancto, qui vtique apud eum non
Sap.1. est, in peccatis iacet, iuxta illud Sapientis, In maleuolã animam nõ intrabit spiritus sapientiæ, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Paucis quoque gratia hæc sanctificationis in vtero matris contigit, nisi quod de Maria & Ioanne certum hoc est. Hinc alia sequitur prærogatiua Ioannis, quod vnius eius celebrari solet natiuitas, nec alterius vel apostoli vel prophetæ, quoniã ij sunt in peccato originali prognati. Trium autẽ dies natales cõmemorantur in ecclesia, Christi, Mariæ

Mariæ & Ioannis, sicut Augustinus in hodierna homilia recenset, quanuis sunt ex doctoribus, qui putant piè credendū esse, quod etiam plures sancti sint in vtero matris sanctificati, vt Hieremias & alij quidam. sed Augustino in libro de præscientia dei ad Dardanum cap. 18. aliter sentit. de S. Iacobo idē perhibet Egesippus, & de Ioseph credit Gerson. *August.* *Gerson.*

6 Hæc quoq; ex multis magna Ioannis laus est, quod ille in vtero matris & ꝓpheta fuit, & vsum habuit rationis, & scientiā spirit⁹ sancti. propheta enim fuit, nō eo quidē quod in vtero matris sit loquutus, sed quia cōmotione sua effecit adhuc in vtero matris, vt Elizabeth inde agnouerit Christū in Mariæ virginis vtero, quæ & ideo ad ipsam dixit, Ecce postq̄ facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit cū gaudio infans in vtero meo. Suo itaq; gestu siue cōtactū ꝓphetauit ille, quoniā discrimē nō est aliquod, siue verbis siue operibus quis ꝓphetiam declaret, sicut & dominus præcepit Hieremiæ, dicēs, Fac tibi vincula & catenas, & pones eas in collo tuo. Ita & regi Sedechię dictū est ab eodem, Subiicite colla vestra sub iuga regis Babylonis, & seruite ei, & viuetis. Inde Sedechias fecit sibi cornua ferrea, & ait, His vētilabis Syriā donec deleas eam. Volūt insuper doctores, quod Ioānes matrē suam ꝓphetissam fecerit, ita vt quādo Maria cognatā illam suā visitauit Elizabeth, tunc Christus sanctificarit Ioannē in vtero, ipsumq́; mūdarit à peccato originali, qui deinceps simul cum matre impletus sit spiritu sancto, quoniā sic ait Origenes, Non est dubium quin quæ tunc repleta est spiritu sancto, propter filium sit repleta. neque enim mater primum spiritum sanctum meruit, sed cum Ioannes adhuc clausus in vtero spiritum sanctum accepisset, tunc & illa post sanctificationem filij repleta est spiritu sancto. Atque hoc est quod ecclesia in hymno canit, *Luc. 1.* *Hiere. 27.* *3. Reg. 22.* *Hom. 7. super Luc.*

Hinc parens nati meritis vterque abdita pandit.

¶ Quod autem habuerit ille tunc etiam vsum rationis, communis doctorū sententia est, eum in Ioanne fuisse ante ætatem, ita quod ille inde Christo agnito exultarit in vtero matris, factúmque id est ex nouo hoc spirituali gaudio, vt testatur Gerson, & subscribit in hymno Paulus Diaconus: *Gerson* *Paulus Diaconus.*

Ventris abstruso positus cubili,
Senseras regem thalamo manentem.

Vbi de Christo loquitur qui erat in Maria sicut in thalamo,

*Psal.*18. iuxta illud Dauidis, Tanquã sponsus procedens de thalamo suo. ita canit ecclesia in quadam antiphona visitationis Mariæ, Acceleratur ratio in puero nondum nato, instinctu sacris pneumatis diuinitus sibi dato, nouit præsentem dominum in virgine clàm latentem, adorauit cum iubilo ad seruulum venientẽ. An porrò vsus ille rationis deinceps manserit in Ioãne, dubitant doctores, plerique negant, eo ꝙ fuerit illa superabundans quædam illuminatio quæ nõ diu du-
2.*Cor.*12. rarit, sicut & illa Pauli in raptu, quãdo per transitum vidit essentiam dei, vt cõmuniter sentiunt doctores. 7 Neque verò sanctificatus ille tantum est à spiritu sancto, sed & ab eodem edoctus est & eruditus, quod in hodierna homilia
Bernar. Bernar. asserit, dicens, Ioannẽ docuit nõ prædicatio, sed in-
*Ioan.*5. spiratio ideoque nõ immerito de eo loquutus est domin⁹ in hunc modum, Ipse est lucerna ardens & lucens. Vere ardens & multum accensa, super quẽ ita cœlestis flamma irruit, siquidem ab illa hora quãdo ignis iste descendit de cœlo, & per os Gabrielis deuenerat in aurem virginis, atq; inde rur-
Luc. 8. sus per aurem Elizabeth in puerũ Ioannem, ibi nimirũ spiritus sanctus electũ suum vas impleuit, dominoque Iesu lucernam parauit. Fuit ergo etiam tum Ioãnes lucerna lucens, sed sub modio adhuc. & id quidem tantisper, dum poneretur super candelabrum, quoniã eo tempore suum tantum illuminare poterat modiũ, matrem scilicet suam, cui magnũ diuinæ bonitatis reuelabat arcanum, noua & insolita lætabundæ exultationis cõmotione. Nã eo ipso quod Elizabeth Mariam domini matrẽ appellat, rationẽ reddit infantulum illum in vtero suo exultasse ad ipsius salutationem. De hac re tamen plura alias dicemus. Oremus dominum, &c.

HOMILIA QVARTA.

¶ Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Matth. 11.

VSQVEADEO & tam excellenter diuina maiestas sanctum Ioannem præclaris donis illustrauit, vt vix sermone consequi queamus nos miseri mortales, qui huiusmodi donorum imperiti, ea sufficienter cognoscere non possumus. Et tamen vt hic quoque deo ministerium exhibeamus, debitúmq; sancto Ioanni honorem deferamus, nonnulla adhuc de hac re vestra simul apud deũm intercessione freti, differere visum est, eo quo in

superiori

ſuperiori homilia cœpimus modo, & quia illa fere omnia priuilegia, quæ natiuitatem eius præceſſerunt, proſequuti ſumus, porrò ad reliqua progrediamur. ¶Vbi principio iam ſe offert illud, quod & pro octauo priuilegio cõnumerabimus, quoniã ſanctus Ioannes magnæ fuit ſaluti ſuo parenti, qui quum antea mutus fuerit, ad deſignandum quod tunc vetus ſacerdotium obmuteſcere & ceſſare deberet, nũc rurſus loqui cœpit: neque tantum loqui, ſed & prophetare, ſicuti ſuperius circa euangelij cõtextum oſtendimus. Quoniam ille vt antea matrem propheticiſſam, ita nunc parentem prophetam eſſe fecit, ſimúlque matrẽ gaudio magno repleuit, vt non immerito cognatæ ipſius ad eam dicere potuerint, Benedictus dominus qui nõ eſt paſſus, vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Iſraël, & habeas qui cõſoletur animam tuam. ſic factus eſt Ioannes admiratio omnibus hominibus in circuitu, qui obſeruantes hæc in c[illegible]ibus ſuis, dicebant inter ſe. Quis putas erit puer iſte? ¶Sed vt iam ad titulos & prærogatiuas ſancti Ioãnis reuertamur, magnũ & hoc eſt ſancti viri elegium, quod ille propheta fuit dicente ad eũ Zacharia patre ſuo. Et tu puer ꝓpheta altiſſimi vocaberis. quod autẽ interrogantibus ſe Iudæis an propheta eſſet, negauit ille ſe eum eſſe, rationẽ alibi reddidimus. ſiquidem aperta ſunt illa Chriſti verba, quibus pluſquam prophetã eum eſſe teſtatur, Quid exiſtis videre? prophetam? etiam dico vobis & pluſquã prophetam, cuius cauſam Hieronymus affert, In eo, inquiẽs, Ioánes cæteris prophetis maior eſt, quod quem illi prædicauerũt eſſe venturum, hic veniſſe digito monſtrauit, dicens, Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. 9 Poſſet quoque hic ſingularis priuilegij loco aſſignari, quod Chriſtũ digitũ demonſtrauit, demonſtrandóque teſtimoniũ ei perhibuit, vt ſic ex propheta factus ſit apoſtolus. Refert hiſtoria quod imperante Iuliano, Gentiles ſuſtinere nõ valentes miracula quę circa monumentum Ioannis fiebant in Sebaſte, diruiſſe illud, oſſaq́; eius diſperſa & rurſus collecta cõbuſſiſſe: digitũ autẽ iſtud quo ille Chriſtũ demõſtrauerat, cõflagrare nõ potuiſſe, quem deinde à S. Thecla in montana tranſportatũ, aiunt adhuc cõſeruari in eccleſia Maurianenſi, certúmq; eſt vnico tantũ digito Ioannem demõſtraſſe Chriſtum, non duobus, quod nõnulli pingunt pictores, qui licere ſibi omnia putãt.

Ruth 4. *Luc. 1.* *Tom. 1.* *Hiero. ſuper Matt.* *Schola.*

10 Hinc datur intelligi, quod etsi omnes prophetę sint à deo missi (ideo enim quibusdã falsis prophetis exprobrat q̃ vltro sumentes sibi prophetandi munus, currerent etiã non missi) attamen propterea quod Ioãnes excellētior illis fuit, rectè de eo dicit euãgelista, Fuit homo missus à deo, cui nōmen erat Ioannes. singulariter ergo missus est Ioannes præ aliis prophetis, qui ante missi sunt quã Christ⁹ veniret. vnde & responsum de eo reportare non potuerunt. Hic autē ita missus est, vt ipse quoq; viuens viuentibus viuentē annũciarit Christũ. neq; id tantũ, sed & insuper mortuus in limbo Christum venisse reuelauit, quamuis & peculiari quodammodo missus sit in sua natiuitate, vt supra diximus.

Hier. 14. 23.

Ioan. 1.

11 Plus esse Ioannē quam prophetam Christus ipse exponit, dũ angelum eũ esse affirmat. Quod quis non credat esse maximũ, vt homo dicatur angelus? Et hoc tamen probat dominus per Malachiã, quum ait, Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelũ meum ante faciem tuã. Angelũ eum vocat, qui officium angeli erat impleturus antè Christũ, & est vtiq; officium angeli longe tum superius tũ eminentius, quam prophetæ. Quamobrem Hieronymus ait, Vt meritorium Ioannis auxesim faceret, de Malachia testimonium infert, in quo etiã angelus prædicatur. Angelum autē hic dici putemus Ioannem, nō naturę societate, sed officij dignitate. siquidem officiũ est angelorum, non tantũ futura prædicere, sed etiam ad peculiares quosdam mitti homines, per quos aliquid effectum reddatur, quorum etiã pectora illorum instinctu præparentur. sic missus est angelus ad Abraham, ad Iacob, Moysen, Iosue, Tobiã, Zachariam, Mariam & alios. Atq; ex hoc etiam munere Ioannem fuisse plusquã prophetã, satis colligit B. August. li. 2. contra Petilianũ. ca. 37. etiã affert rationē, quur ille plus sit quã propheta. proximus enim ille fuit ante Christũ propheta, qui Messiã prædixit præ omnibus quotquot ante eum fecerunt, quoniam omnes iusti & prophetę superiorũ tēporũ videre cupiebãt, quomodo impleretur quod illi reuelãte sibi spiritu sancto videbãt futurũ, de quibus etiã ideo dixit dominus, Multi iusti & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & nō viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Atque ideo ille plusquam propheta dicitur, quoniã priorib⁹ iustis tantũ licuit prænunciare Christũ, huic vero datũ est simul

Mat. 11.

Mala. 3.

Super Matth.

Augusti.

Mat. 13.

& annunciare absenté & videre prçsenté, ita vt huic manifestum clare fuerit, quod illi cupiuerunt tantũ. Vnde Amb. ait, Ostẽsum cognouit & baptizauit, baptizatum adorauit, & venientem prædicauit atque cognouit. Satis itaq; multas assignauimus rationes, quare Ioannes plusquã propheta dicatur. & tamen lubet adhuc illã adiũgere, quod iste non per se tantũ prophetauit, sed & per matrẽ, quam ille prophetissam fecit. Atq; hãc fere causam refert Aug. in mirabilibus sacræ scripturæ lib. 3. c. 1. vbi de Ioanne loquens sic ait, Qui conceptus adhuc in matris vtero manens, priusquam nasceretur, cum Mariæ matris domini introitum in domum, vbi fuerat, sensit spirituali famine per os matris, de nasciturо ex ea Christo prophetauit. Vbi mirari quis posset circa verba illa Aug. ideoq; ipse ea ex libro Numerorum cõfirmat, vbi scriptũ est, quomodo spiritus Moysi in viros septuagintaduos distributus sit, qui deinde simul cum eo sustẽtarint onus populi. Quod si itaq; spiritus ille Moysi per tot viros loquutus est, quomodo non & huius pueri spiritus, quando adhuc in vtero matris detinebatur, loqui potuerit? Per ipsam matrẽ? Et hic vniuersam prophetiã Elizabeth, Aug. Ioanni refert acceptã. Vt autẽ hoc priuilegiũ finiamus, quo dictum est Ioannẽ plusquam prophetã fuisse, pulchre inquit Chrysost. Quur maior prophetis Ioannes? quoniã propinquior erat Christo vẽturo. Mittã, ait, angelũ meũ ante faciẽ tuam, qui autẽ ante faciẽ est, is proximus est. Et sicut maximi quiq; proceres regibus assistunt proximi: ita Ioãnes prophetarum omniũ dignissimus, Christo etiã proximus fuit.

Super Lu.

Augusti.

Nume. 11.

3 Ad hæc fuit ille Christi præcursor, quod in prophetia sua pater eius cognouit, dicens, Præibis ante faciem domini parare vias eius. In multis præcursor Christi fuit Ioannes, quia ante eũ cõceptus, natus, prędicare insuper cœpit, prior ante eum baptizauit, discipulos collegit, ante ipsum mortu9 descendit in limbum. In omnibus illis præcursor Christi factus est. & de conceptione ac natiuitate satis patet ex superioribus & testimonio Lucæ. Quo ad prædicationem, nihilo certius est, ille enim pœnitentiam cœpit ante eum prædicare, primúsque regnum annunciauit cœlorum, vt ait Hieron. super Matt. quo etiã munere solus ante dominum quia præcursor eius erat, cohonestatus est. Siquidem per quinq; milia annorum auditũ ab origine mundi nunquam est hoc

Luc. 1.

Hierony.

Matth. 3.

Matth. 4.

Act.2. vsq; ad Ioannē, qui primus exurgens, in deserto clamauit, Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, exorsus hoc modo prædicationem suam à pœnitentia, sicut & post eū Christus, & post vtrunq; Petrus in die Pentecostes. Quod etiā attendens August. ait conueniente dispensatione factū esse, vt Ioannes qui postea victu & vestitu & loco hominibus exēpla pœnitentiæ præberet, & pœnitentiam prædicans, ex cōceptionis tempore pœnitētię modum sibi ab angelo impositum, donec ille nasceretur, sustineret. Deinde similiter in baptismo pręcursor eius fuit, siquidem ad ipsum exibat omnis Iudæa, & baptizabantur ab illo. Atqui baptismus ille Ioannis sacramētum non fuit, quāobrem Paulus quum venisset Ephesum, inuenissetq; ibi discipulos nonnullos baptizatos in baptismo Ioānis, rebaptizauit illos in nomine Iesu. Et ideo baptismus Ioānis nō contulit remissionē peccatorū, nisi forte in spe. Verùm in baptismo Christi vere remittebātur peccata, sicut & in illo confertur spiritus sanctus, nō autē in baptismo Ioannis. Quanto itaq; sanctior & superior est baptismus ecclesiæ, baptismus ipse Christi, quam baptismus Ioannis, vt recte dixerit in sermone de gratia baptismi Ambro. Et si vterq; baptismus domini sit, eum tamē quo nos baptizamur, acceptiorē puta, quā etiam illum quo baptizatus est Christus: quoniā hic tātum erat in aqua, baptismus scilicet Ioānis, noster autē baptismus Christi est. Sic ergo Ioannes homines paulatim assuefecit baptismo, vt inde paratiores essent magisq; idonei ad suscipiendū baptismum Christi, vnde recte præcursor eius dicitur etiā in baptismo. Qua de re August. inter alia verba multa quæ habet de vtriusque baptismatis discrimine, sic ait, Accepit hoc Ioannes certæ dispensationis gratia, nō diu mansurum, sed quantum satis esset ad parandam viam domino, cuius eū esse præcursorem oportebat. Et hoc discrimē simul & præcursoris officium Ioannes ipse non celauit, quando corā Iudæis professus est baptizare se quidem in aqua, venturū tamen fortiorem post se, cuius ipse non sit dignus soluere corrigiam calceamentorum eius, qui baptizaturus sit in spiritu sancto & igne. Præterea Ioānes CHRISTI præcursor fuit in morte, quia ante mortuus est, vt ad inferna descendens, inquit Origenes, illius aduentū patribus pędicaret. Neque multum diuersum est quod Gregorius homil. 6. ait in hæc verba,

Marginalia: Augusti. — Tom.4. de baptismo Ioan. — Act.19. — Ambro. — Aug. li.5 contra Donati. c.9. — Mat.3. — Homi. 4. super Lu. — Gregor.

verba, An ipſe veniat requirit, non quia ipſum eſſe mundi redēptorē dubitat, ſed quærit vt ſciat, ſi is qui per ſeipſum in mundum venerat, per ſe etiā ad clauſtra inferni deſcendat. Quem enim præcurrens mundo nunciauerat, hunc moriendo & ad inferos deſcendēdo præcurrebat. Pulchre huc quadrat quod hic ait Origenes, Non illo tantū tēpore præparatæ ſunt viæ & directæ ſemitæ, ſed vſq; hodie aduētum domini ſaluatoris ſpiritus Ioanni virtuſq; præcedit, præparans domino plebem perfectā, & in cōtritionibus cordium vias planas facit, ſimulq; dirigit veſtigia domino in plebem perfectam. Vere enim nō illo tantū tēpore paratę ſunt vię, ſed & in hodiernum vſque diem virtus & ſpiritus Ioannis, Chriſti præcedunt aduentum. O myſterium hoc dei noſtri magnum, quando etiam angeli præcurrunt dominū, quādo angeli quotidie deſcendunt & aſcendunt in ſalutem hominis in Chriſto Ieſu, cui laus ſit & honor in ſecula, Amen. *Super Lu. Luc. 1. 3.*

Baptiſta, Euangeliſta, Chryſoſtomus.

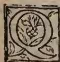
Eſt vox, eſt volucer, eſt aureus ore Ioannes,
Hos mihi patronos poſco, repoſco, lego.

HOMILIA V. IN FERIIS *D. Ioannis Baptiſtæ.*

Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Matth. 11.

¶ Proſequuti ſumus aliquot priuilegia ſancti Ioannis Baptiſtæ, vbi ſatis iam ſentio, quantum ingreſsi ſimus mare. ſiquidem neq; portus adhuc aliquis nec finis apparet, ita immenſa ſuſcepit ille à domino deo gratiarum munera. Hic itaque primum occurrit rurſus in nomine eius quod ſit ipſe baptiſta Chriſti, quæ ſane res maximo ei eſt honori, vnde & appellationem ſumpſit, & recte de eo canit eccleſia.

Non fuit vaſti ſpatium per orbis
Sanctior quiſquam genitus Ioanne,
Qui nefas ſecli meruit lauantem
Tingere limphis.

QVOMODO autem Chriſtum baptizarit Ioānes, ab euangeliſtis omnibus deſcriptum eſt. ſic enim ait Matthæus, Venit Ieſus à Galilæa in Iordanē ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autē

Matt. 3. prohibebat eũ, dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? respondens autẽ Iesus, dixit ei, Sine modo. sic enim decet nos implere omnẽ iustitiam. Vide hic Ioãnis humilitatem, qui indignum se reputat vt baptizet Christũ, sed cupit ab eo baptizari. Et intelligit hoc B. Hierony. ita, quod *Hieron.* dominus promiserit ei baptismũ, sed nõ ad hoc tempus. vnde & dixit, Sine modo. quasi diceret, Intermitte modo baptismum tuũ, & baptiza me aqua, ego vicissim baptizabo te *Tuitien.* in sanguine meo. Idipsum latius extendens Tuitiẽsis, sic ait. Vbi factũ est hoc eidẽ Ioanni quod dixit, Ego à te debeo baptizari? oportet namq; verum & statera rationis esse ponderatum, quod tali tantóq; filio hominis dixit propheta veritatis, homo tãti meriti, angelus tã magni præconij. vbi ergo factum est ei? illic nimirũ vbi peccata mundi tulit idẽ agnus dei quem digito monstrauit. vbi hoc? profecto vbi agnus ipse immolatus est, & nostros sanguine suo sacrauit postes, quando mare rubrũ ex latere suo diffudit sanguinẽ & aquã, tunc contigit Ioanni quod hic optauit, vt baptizaretur à *Vide Tomo 4.* Christo, neq; id Ioanni tantũ, sed iustis & electis omnibus, qui expectarunt eũ iam inde ab origine mundi. Deinde obseruandum hic venit, quod Ioannes dominũ agnouit Christum & Messiã verũ esse, quod ex ipsius verbis facile colligitur, quando ait, Ego à te debeo baptizari. Idẽ paulò apertius intelliges ex Ioannis euangelio, qui baptismum Christi describens, sic ait Ioannẽ dixisse, Ego nesciebã eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quẽ videris spiritũ descendentẽ & manentem super eũ, hic est qui ba*Ioan. 1.* ptizat in spiritu sancto. Ecce quod Ioannes Christũ non cognouerat, quo ad externũ corporis habitũ. siquidem ille paruulus adhuc fuerat desertũ ingressus. Verũ per gratiã spiritus sancti, & in virtute luminis prophetici (eius enim donũ *Super Io.* in ipso adhuc vtero matris acceperat) Christũ cognouit. A*Matth. 3.* lias absurdum fuerat Ioannem in matris adhuc vtero detentum, agnouisse Christum, nuncq; adultum, prædicatorẽ, baptistam, ipsum amplius non nosse. Nemo etiam suspicetur ex illis verbis euangelistæ, quod adhuc Ioannes non cognouerit Christum, donec spiritum sanctũ videret super eum in specie columbæ. sicut enim argute hic proponit Augustinus, Ioannes tandem post Christi baptismum vidit spiritum sanctum super eũ, Matthęo, Marco & Luca testãtibus, quoniam

quoniã ſic ait Matthæus, Baptizatus Ieſus, cõfeſtim aſcẽdit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit ſpiritũ dei deſcẽdentẽ ſicut columbã, & veniẽtẽ ſuper ipſum. Atqui ante baptiſmũ Chriſti dixit ad eum Ioannes, Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me? Quibus verbis nõne palã profeſſus eſt ſe cognoſcere Chriſtũ? Sequitur ergo ſuperiorẽ illum intellectum verũ eſſe, quod Ioãnes cognouerit Chriſtum non conſuetudine humana, ſed prophetica reuelatione: quoniam Chriſtus adhuc paruulus fugit in AEgyptũ, & Ioannes admodũ tenera ætate ſeceſsit in deſertum, authore Origene homil. 10. ſuper Lucam. *Origen.* 2 Accedit ijs magna quoq; hæc Ioãnis prærogatiua, quod ipſe diuinitus ad hoc munus ordinatus eſt, vt in mundum mitteretur, teſtimoniũ Chriſto perhibiturus. Quod & euãgeliſta deſignat, quum ait, Fuit homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes. hic venit in teſtimonium, vt teſtimoniũ perhiberet de lumine, vt omnes crederẽt per illũ. *Ioan. 1.* Recẽſetq; ille deinceps teſtimoniũ Ioãnis de Chriſto ad longũ. Et fatetur idẽ Chriſtus quũ dicit ad Iudæos, Miſiſtis ad Ioannẽ, & ille teſtimoniũ perhibuit veritati. *Ioan. 5.* Hic nimirum lucerna ardẽs erat & lucens atq; teſtis nõ exiguę authoritatis apud Iudæos, cõſcios quoq; & adhuc memores admirandæ eius natiuitatis, & quomodo pater eius antea mutus, loqui rurſus cœpiſſet. norãt illi ſanctimoniam & rigorẽ vitæ ſuæ, audierant eũ cœpiſſe iã prędicare, baptizare, diſcipulos colligere. hinc fidẽ tãtam in eũ habebant, vt ſuſpicarẽtur nonnulli ipſum eſſe Meſsiam. & ideo honeſta ad eum legatione miſſa, inquirebant nũ Chriſtus, aut Elias, aut propheta eſſet, vſqueadeo ſtupendam vitam gerebat Ioannes, vt ait Origenes, planéque ſegregatum à communi reliquorum hominum vita. *Origen.* Omnia enim ſuperiora miracula ideo cum eo operatus eſt dominus, vt ipſum magnificaret coram Iudæis, & ij facilius deinde fidem haberẽt teſtimonio ipſius. hinc etiam gratiam ei conferebat tam angelicam vitam agendi. ¶ Quod autem tantæ exiſtimationis fuerit Ioannes, etiam Iudæorũ nobis ſuffragantur teſtimonia. ita enim Ioſephus de Ioãne, *Lib. 18. cap. 10.* Quibuſdam, inquit, Iudæorum videbatur ideo periiſſe exercitum, quod in eum ſatis iuſte indignatio diuina commota ſit pro vindicta Ioãnis qui vocabatur Baptiſta. Hinc enim quum Herodes occidit, virũ valde bonũ, qui præcipiebat Iudæis

virtuti operam dare & iustitiam colere. in deũ seruare pietatem, & per baptismum in vnum coire, tum etiam baptismum acceptabilem fore, si non solum ad abluenda peccata sumatur, verum etiam ad castimoniam corporis, atque ad animę iustitiam purificationemq́ue seruetur, omniumq́ue pariter virtutum velut signaculum & custodia quædam fidelis habetur. Quæ quum præcepta huiusmodi ab eo docerentur, atque ad audiendum turba plurima cõcurreret, veritus Herodes ne forte doctrinæ eius persuasione populi à suo regno discederent, videbat enim quod præceptis eius ac monitis parata esset plebs in omnib⁹ obedire, melius credidit priusquã noui aliquid fieret, pręuenire hominem nece, quam postmodum turbatis rebus seram pœnitudinem gerere. Ex sola hac suspicione Herodis, vinctus in castellum Marcherunta adducitur Ioannes, ibique obtruncatur. Verba hæc libuit inducere, non quod animus sit multa huius Iudęi authoritate probare, satis enim euangelia eius arguunt sanctitatem, deinde veram ostendunt causam cur sit occisus, eamq́; longe aliã quã hic habeat Iosephus, sed quia in militia & bello fuit ille tunc tẽporis simul & in obsidione Hierosolymitana, vt ex eo quoque cognoscere liceat, quantę existimationis & dignitatis habitus sit sanctus Ioannes inter Iudæos. 3 Neque modica illa etiã Ioannis commodatio est, quod Elias vocatur ab ipso domino, dicẽte ad populum, Si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Nemo tamen hoc intelligat secundum sententiam philosophorum & quorũdam hæreticorũ, qui putarũt animas de corporibus in corpora transmigrare. id pręmonens Hieronymus quoq; ait, Elias dicitur Ioãnes, non secundũ stultos philosophos & quosdã hæreticos qui metempsychosin introducũt, sed quod iuxta illud testimoniũ euãgelij venerit in spiritu & virtute. Elię. neq; enim anima Elię erat in Ioãne, sicut hoc ipsemet abnegauit Iudæis, quãdo miserunt ad eum, vti & nos alibi exposuimus. Hieronymus quoq; alio in loco sic habet, Ioannes secundũ mysterium quod in Malachia scriptum est, appellatur Elias, nõ quod vna anima sit in Ioanne & Elia, sicut hæretici opinantur, sed quia eandẽ habuerunt gratiam spiritus sancti. Cinctus fuit zona pellicea, vixit in deserto vt Elias, persequutionem sustinuit ab Herodiade, sicut Elias à peruersa Iezabel. Atq; sicut Elias ventu

Matt. 11. *Hiero.* *Tomo 1. ad Algasiam.* *3 Re. 19.*

venturus est precursor Christi in secundo aduentu, ita Ioãnes dominum in carne venientẽ, non tantũ in deserto, sed in ipso adhuc vtero matris salutauit, seq́ue illius præcursorem gratulabunda corporis sui exultatione declarauit. ¶ Eandẽ hæresim refutat & Origenes(hæresim vocant transcorporationis, quam transanimationem dixit voce Græca Hieronymus)quod Ioannes nõ habuerit animã Eliæ, sed propter spiritum & virtutẽ dictus sit Elias. neque hoc sacris literis refragatur, spiritum qui antea fuit in Elia, post hac venisse in Ioannem, quia spiritus prophetarũ prophetis subditus est, vt ait Paulus, & id ita esse testatur historia Regũ, quando Elias dixit ad Eliseũ, Postula quod vis vt faciam tibi, antequam tollar à te. dixitq́; Eliseus, Obsecro vt fiat in me duplex spiritus tuus. qui respndit, Rem difficilẽ postulasti. Attamen si videris me quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autẽ nõ videris, nõ erit. Ecce quomodo Eliseus spiritũ recepit Eliæ, & quanto magis multiplicem illũ habuit Ioannes? quum ergo Eliseus percuteret Iordanẽ, & aquæ diuisæ transitum ei permitterent, viderentq́; hoc filij prophetarum Ierícho, dixerũt spiritũ Eliæ requiescere super Eliseum. Dicas eo modo potuisse etiã Eliseum dici Eliam, cuius spiritum habuit. respondeo nõ sequi hoc, quoniã vt maxime Eliseus spiritum habuerit Eliæ, virtutem tamẽ Eliæ non habuit. de virtute Eliç sic ait Sapiẽs, Surrexit Elias propheta quasi ignis, & verbũ ipsius quasi facula ardebat: de Ioãne etiã sic dicit Christus, quia hic est lucerna ardẽs & lucẽs. Equidẽ crediderim virtutẽ Eliç virtutẽ esse testimonij, quod ille præ alijs potẽs est perhibere domino. Eandem quoq; virtutem habuit Ioannes, sicuti supra probatum est. De Elia legimus, eum simul cum Moyse transfigurato domino apparuisse in monte Thabor, atque cum eo esse loquutos vt gloriæ suæ testes. Et sic Elias quoque ante diem nouissimum veniet tanquam Christi testis, sicut præuidit Malachias in spiritu dominũ dicere, Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, priusquã veniat dies domini magnus & terribilis. Neq; deest eius rei nobis etiã in nouo testamento authoritas. sic enim ait Ioannes, Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducẽtis sexaginta. Et quum finierint testimonium, sequitur ibidem, Bestia occidet eos, & corpora eorum iacebunt in plateis, &c. sicut

Homilia 13. super Matth.

4. *Reg.* 2.

Eccl. 48.

Ioan. 5.

Mat. 14.

Mala. 4.

Apo. 11.

alibi ad longum enarrauimus. Neq; discedit ab hac sententia Chrysostomus, volens Ioānem ratione officij Eliā dici, quoniā vterq; præcursor sit Christi, vterq; zelū domini habuerit. Quod auté non fuerit ille Elias in persona, sed spiritualiter tantum, colligit Chrysostomus ex verbis Christi, quū ait, Si vultis scire, quasi dicat si mente attenta vtriusque gesta & animo facili & non contentioso cōsiderare volueritis, videbitis vtiq; quā sint ambo pares. 4 Est adhuc alia Ioānis prerogatiua, quod sanctā adeo & rigidam vitā vixit. tenera adhuc in ætate desertū ingressus, cibum aliū non habuit nisi mel syluestre, herbas & locustas. vestitus est pelle cameli, & zona pellicea cinctus. Sanct⁹ erat, hoc est, deo secundum legem deditus, quia primogenitus & quidé sacerdotis, deinde etiam Nazarenus, quia illi angelus vinū prohibuit & sicerā. Infans auté adhuc existens quomodo sit pastus, in scripturis expressum non est, quāuis hoc pie sit credendum, vt ait Origenes, quod preparatus sit iam inde ab vtero matris, vt mirabiliter nat⁹, mirabili⁹ nutriretur. Tātum hoc habet Lucas, Puer crescebat & cōfortabatur spiritu, & erat in desertis vsq; in dié ostensionis ad Israël: quanuis Beda putat Ioānem annis viginti cōmoratum esse in deserto. atqui ille anno trigesimo egressus est desertū, quod ex Matthæi tertio colligitur, sequetur ergo, ipsum anno ætatis decimo intrasse desertum. Aiunt euangelium Nazareorum habere, quod occisis innocentibus per Herodem, fugerit Elizabeth cum Ioanne infantulo in desertum, ipsumq; ibi in petra abscondisse, sed mitto. Ecclesia de eo ita canit,

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

(Hoc est, pecato veniali, quia verbum ociosum ex genere est peccatum veniale.) Multa hic de asperrima sancti viri vita, quæ omnium cœnobiorum superat rigorem, dici possent, sed pro omnibus illis satisfacit nobis Christus ipse, qui olim corā omni populo, nunc vero per euangeliū suum coram vniuerso mūdo testimonium ei perhibet constantiæ suæ, quia immobilis fuerit, & nō agitatus hinc inde instar arundinis. Vide Gregoriū homilia nona super Exechielem. Vt tandem finem faciam, obruor enim magnitudine

Chryso. *Chryso.* *Nu.3.6.* *Super Lucam.* *Luce 1.* *Beda.* *Mat.11.* *Gregor.*

dine præconiorum D. Ioannis, nec video quis fit tandẽ futurus dicendi finis, si omnia prosequi intendam. Laudauit insuper eum Christus, quod mollibus non sit indutus vestimentis, imo nullis affectus voluptatibus. alias non desertum amasset & carcerem, sed amplas & magnificas ædes. Tam sanctam deoq; placentem vitam hic vixit, vt omnes homines confessi sint eum etiam inuiti, amicum esse dei, qui gratiam susceperit. Orate iam dominum deum.

HOMILIA SEXTA, IN DIE *sancti Ioannis Baptistæ.*

¶ Inter natos mulierum non surrexit, &c. Matth. 11.

EVM immortalem, quanto vberior est diuina misericordia, quam omnium hominum intellectus assequi possit? Quanto etiã amplior est sancti Ioannis dignitas, quam omnes omniũ hominũ linguę possint eloqui? Ecce quot hactenus prærogatiuas S. Ioannis recẽsuimus, quas tamen pro dignitate nequiuimus explicare. Quantum adhuc priuilegiorum superest? plura nanq; dicenda essent super eo, quur ipse se, & ante eum propheta illum vocarit vocem clamantis in deserto, super quibus tu Gregoriũ consule in homilia, & ea quæ diximus nos dominica quarta Aduẽtus. Hoc quoq; explicandum adhuc restaret. quomodo Ioannes suo ipsius testimonio lux non sit, & tamen lucerna ardens & lucẽs existat, vt Christus ait, de qua re vide Bernardum in sermone huius diei. potest enim & Ioannes lux dici, sed huiusmodi quæ sit accensa à Christo, nõ secus atque apostoli à Christo appellati sunt lux mundi. Quod pulchre explicat August. super Ioan. tracta. 14. & in li. de gratia noui testamenti ad Honoratum ca. 3. Ad hæc, ratione non caret quur Ioannem Iob dixerit luciferum, quum ait, Nunquid producis luciferum in tempore suo? Causam illam vide in Bernardo, homilia secunda omniũ sanctorum. præterea quantũ dici posset de officio prædicandi in Ioanne, de præparatione viæ, vnde ille sagittę electæ & acutæ appellationem meruit apud prophetam? fuit ille spiritualis Moyses, sicut pulchre Tuitiẽsis super Ioãnem declarat. At quomodo taceri posset istud, quod iam inde à Ioannis tempore regnũ cœlorũ vim passum est, cum tamen ille primus

Ioan 1. *Esa.* 40. *Grego.* *Ioan.* 1. 5. *Mat.* 5. *Iob* 38. *Hieron.* *Esa.* 48. *Psal.* 119. *Tuitiẽsis.*

regnum prædicarit cœlorum? Hæc omnia apud Hieronymum super Matthæum. Quid auté sibi voluerint tam horridus cibus, tam incultus vestitus Ioannis in deserto? quandoquidé prophetæ non verbis tãtum, sed & operibus plurima prænunciant. Legere est apud Chrysostomũ homilia 10. super Matthæum. Quã diu baptizarit ille quidque prædicarit: & quomodo maior sit euangelista, quia agnum domini demonstrauit, reperies apud eundé super caput 1. Ioãnis. His accedit quur crescente Christo, diminutus sit Ioãnes, qui tamen de virtute in virtuté proficiens, ex infantulo tenello factus est eremita, ex eremita prædicator, ex prædicatore baptista Christi, ex baptista euãgelista, & ex euangelista martyr. quid ergo est quod minui eum oportuit? scilicet in significatione, quia vetus testamétum designarat. qua de re iustũ habet Ambrosi⁹ sermoné. 12. in die natali Christi. Hæc & huiusmodi alia multa per longũ recenseri possent, nisi aliquando nobis receptui esset canendũ. Vnum tamen ex multis se mihi offert refellendũ, quod Ioãni obiicere quis posset: quur ita ille tandé miraculũ nullũ fecerit. sicut & Iudæi ad Christũ dixerunt. Respondetur, Nõ eo factũ id est, quasi non tãtæ sanctitatis fuerit ille, vt suffecisset miraculis operãdis, quoniã miracula maiora nõ sunt vtique maioris sanctimoniæ causa, quando possunt ea per malos etiam, sicut pulchre docet August. in lib. 83. q. 79. Quur autem Ioan. miraculum nullũ fecerit, in causa est, quod illius munus & officiũ erat homines ad Christũ dirigere, non seipsum, eo quod Christus notus nondũ erat. Aliter se res habuit deinde in apostolis, quũ iam Christus per doctrinã suã innotuisset, ideoq; etiã illi miraculis suis referebãt se tantũ ad Christũ, & nõ super seipsos. Sic quoq; Christũ oportuit crescere, Ioãnem minui in operatione miraculorũ, quomodo etiam minor fuit Ioãnes multis in regno dei. Neq; ideo magnifaciendum est, quod Ioannes miraculum nullũ fecerit. Maius enim est, vt ait Chrysostomus totam ipsius vitam admirationi & miraculo omnibus fuisse insignis suæ natiuitatis, in virtutibus vitę, quæ hominem longe superarunt. Sed nos iam duo tantum S. Ioan. priuilegia edisseramus.

Mat. 11. Chryso. Ambro. August. Chryso.

2 An non hæc ipsius prærogatiua magna est, quod eum dominus vtriusq; testamenti limité & terminum ponit? sic enim ait, Lex & prophetæ vsque ad Ioannem. Et alibi, Lex & pro-

Mat. 11.

& prophetæ vsque ad Ioan. ex eo regnum dei euangeliza- *Luc. 16.*
tur. Hoc nō ita intelligendum est, quasi post Ioannem exclu *Hiero. su-*
dat prophetas, quoniā in Actibus apostolorum legimus & *per Matt.*
Agabum prophetasse, & 4. virgines filias Philippi, insuper *Actu. 11.*
& Ioan. euangelista, & Paulus alijque multi prophetarunt. *& 21.*
sed eos hic dominus intelligit prophetas, qui de suo aduentu prophetarint, ij nimirū vna cum lege defierunt in Ioan. qui quamprimū digito dominum mōstrauit, ibi statim & nouæ legis sacramenta pullulare, & lex vetus emori cœpit, tantisper dū sepulta & mortua tota iaceret, quādo post Christi ascensionem & apostolorū prædicationē illa tandē non solum mortua, sed & mortifera esse cœpit. sicut Paulus ait, Si circuncidimini, Christ⁹ vobis nil proderit. Cōcordat quod *Galat. 5.*
habet Augu. lib. 3. de mirabi. sacræ scripturæ. quum ait, Cō- *Augusti.*
gruens hoc signū euenerat, vbi qui dum regnū cœlorū prædicare deberet nasciturus cōciperetur, antiquæ legis & ꝓphetarū prædicator, sacerdos silentio dānaretur, quoniā lex & ꝓphetæ vsq; ad Ioan. ex eo autē regnū dei euāgelizatur.
Chrysost. etiā sic ait, Nemo vobis vlterius expectandus est, *Chrysost.*
cum inde aperte pateat quia ego sum, quia ꝓphetę iam cessarūt. nō enim cessassent ꝓphetæ, nisi ego venissem. Theoph. *Theoph.*
rationem hanc reddit, quoniā lex nunquā promisit regnum cœlorū, sed Ioan. primus fuit qui annunciauit regnū cœlorum, certū igitur erat, aliam iam imminere legē: quia minora implentur, dū maiora superueniūt, vt inquit Ambrosius. *Ambros.*
¶ Et diligenter quidē sunt hæc Ambros. verba obseruāda, intellectum enim aperiunt, quomodo lex Mosaïca cessarit, non quod amplius non sit, sed ita vt rei vmbra deficit, vbi res vera superuenit. sic nimirum vetus lex Moysi cessauit, quando veritas quę per Christum facta est, venit. & hoc est quod dominus professus est non venisse se soluere legem, sed implere. neque enim inutilis facta est lex, dum in meliori est impleta, dum figuræ veritas successit, sed hæc alias.

3 Suprema autem & maxima hæc Ioannis laus est, quam Christus qui omnia nouit ab æterno, ei dedit, inquiens, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne. Mitto hic quod quidam volunt dominum hic noluisse Ioannem facere omnibus superiorem, sed tantum illi neminem prætulisse. neque enim dicit Ioannem maximū esse, sed tantū quod nemo sit eo maior, quæ sane Hieronymi sententia est super *Hierony.*

Matthæum qui sic ait, Non per hoc cæteris prophetis & patriarchis cunctísque hominibus Ioānem prætulit, sed Ioanni cæteros exæquauit. Non enim statim sequitur, vt si alij maiores eo non sunt, ille maior aliorum sit. Videtur in hanc
August. sententiam declinare velle etiā August. in q. no. & vet. test. q. 26. quum dicit, Veniet, inquit Lucas, in spiritu & virtute Eliæ. parem ergo Eliæ Ioannem ostendit: & dominus dicit, Nemo maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista. Non dixit, omnibus maior est, hoc est, æqualem habet, maiorem non habet. Sunt qui ideo Ioānem inferiorem
Matt. 11. cæteris conantur efficere, quoniam Christus dixerit, Minimum in regno cœlorum, maiorem eo esse. Quanuis ergo secundū rigorem verborū hæc ita procederent, magnum tamen hic testimoniū Ioanni est exhibitum. neminem Ioanne factum esse sanctiorem: neque non locum ibi suum habet communis doctorum sententia, illum inter omnes sanctos dei post Christum & Mariam esse sanctissimū. Sic Gerson testatur dominum matrem suam Mariam assumptam, super omnes angelorū choros collocasse, huícque proximum fecisse Ioannem Baptistam, quem in choro angelorum Seraphin in locū Luciferi subrogarit. Et quanuis ex ipso verborum nudo cōtextu, iuxta sententiam Hieronymi & Augustini aliud nō colligatur, nisi Ioannem aliis sanctis superiorem nō extitisse: attamen ex aliis circunstantiis cōiici potest, eum sanctissimū ex omnibus esse. paulò enim ante laudauerat eum à constantia, cōmendauerat præ omnibus prophetis, angelum etiam ex prophetico vocauerat oraculo. Vnde quid te quæso sequeretur aliud, nisi vt qui prophetis eminentior est, quia angelus omnibus etiam sit hominibus superior? Pulchre expendit hæc Chrysostomus, & ait, Non suf
Chrysost.
Com. 38. fecit testimonium Malachiæ ad ostendendam ipsius excellentiam, sed sententiā quoque suam attulit, Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierū maior Ioanne Baptista, id est, nō peperit mulier vnquam Ioanne maiorem. Ma-
Theophy. nifestum quoque est quod Theophylactus ait, Extulit eum
Ambros. super omnes alios. Sed apertius aliquanto dicit Ambrosius,
serm. 65. Præcellit cunctis, eminet vniuersis, antecedit prophetas, supergreditur patriarchas, & quisquis de muliere, inferior est Ioanne. Ac deinde dicet forte aliquis, Si inter natos mulierum maior est Ioannes, nunquid etiam maior est saluatore?

toto! absit. Ioannes enim natus mulieris, Christus autẽ virginis natus, vnde & dominus creditur esse prophetarum. Quid quod in alio loco Augusti. ipse in hac est sententia, vt dicat, Si inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne, tunc non est maior inter homines, nõ est maior sub deo, excepta Maria, cui nulla creatura comparari poterit? Praeterea idem ille super euangelium Ioannis tracta.13. plus, inquit, erat Ioannes omnibus hominibus & angelis: nam angelum inuenimus prohibuisse ne homo ille ad pedes caderet. Sequitur ergo & relinquitur, S. Ioannem inter natos mulierum fuisse sanctissimum, nam Maria sanctior quidem extitit, sed inter natos, & Christus sanctior illo fuit, verum non mulieris, sed virginis filius. ¶ Quod autem ait dominus, Qui minimus est in regno cœlorum, dicit Hieronymus verũ id quidẽ esse, quod quilibet sanctus qui adhuc apud deum est, maior sit eo qui in hac adhuc detinetur militia. aliud enim est coronam possidere victoriae, quã adhuc in certamine huius vitae pugnare. Neque hinc aliquid decedit sanctimoniae Ioannis, qui vbi primum certamen egressus est, statim coronam accepit victoriae. Augustinus lib.2. contra aduersarium legis & prophetarum, intelligit hoc de Christo, qui etiam cõtemptus à Iudaeis, & pro minimo habitus, maior tamen fuit Ioãne. Addunt alij aliam adhuc expositionem, Minimus in regno cœlorũ, hoc est, minister ecclesiae, officio superior est Ioanne. Minister enim ecclesiae dum sacramenta administrat, baptismũ, pœnitentiam, eucharistiam, &c. simul quoque gratiam dei confert vt minister Christi, quod tamen Ioannes non fecit, qui vt fuerit sanctus, officium tamen in ecclesia nullum habuit, vnde nec baptismo suo gratiam contulit, neque miraculum operatus est vllum, sed dixit. Me oportet minui, illum crescere. *Ad Felicianum.* *August.*

4 Caeterùm nunc quoque de morte sua nonnihil dicamus, de qua videre potes Chrysóstomũ in proprio sermone de decollatione Ioannis Tom.5. Nam quum ille Herodem corriperet de adulterio, quod Herodiadẽ duxisset fratris sui vxorem. (siquidem Areta rex Arabiae videns Herodem potentiorẽ esse Philippo, filiam suam ei ablatam, dedit Herodi) non potens autem hoc perferre Herodes, Ioannem coniecit in carcerem, in castello quodam, quod vocabant. Machaerunta. post decollationẽ tamen ipsius discipuli *Chrysost.* *Matt.14.* *Marc.6.*

eius corpus sublatum sepelierunt in Sebaste ciuitate, quæ antea dicta erat Samaria, vrbs regia in Isräel, inter Iudæam & Galilæam posita. Ciuitas ea ab Herode renouata in Augusti gratiam dicta est Græce Sebaste, Latine Augusta, vt author est Eusebius in nominibus locorum ex Actis apostolorum, & de locis Hebraicis, atque Hieronymus super Abdiam. Caput tamen eius deinde translatum est Hierosolymam, qua de re vide Scholasticam histori. in euang. c. 73. quæ Hieronymus sequitur, quod Ioannes sepultus sit inter Eliseū & Abdiam. Sed hic recensenda mihi sunt verba Hieronymi, in epitaphio Paulæ sic dicentis, Inde diuertens, vidit duodecim patriarcharum sepulchra & Sebasten. i. Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Eliseus & Abdias ꝓphetæ, & quo maior inter natos mulierū non fuit, Ioannes baptista. vbi multis intremuit consternata mirabilibus. namque cernebat variis dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorū vlulare homines more luporū, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentū, mugire taurorum. Miserabatur omniū, & per singulos effusis lachrymis Christi precabatur clementiam. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem, in cuius duabus speluncis, persequutionis & famis tēpore, Abdias propheta centū prophetas aluit pane & aqua. Ecce quomodo Paula vidit torqueri dæmones iuxta sepulchrū Ioannis. Quomodo autem impetus sit in eius sepulchrum factus imperante Iuliano, iam supra commemorauimus. Vide tu & historiam Ecclesiast. lib. vndecimo. cap. 28. & Tripar. lib. 6. cap. decimoquinto. Vbi monachi ossa S. Ioannis attulerunt Philippo episcopo Hierosolymitano, qui ea deinceps per Iulianum diaconum misit patriarchæ Alexandrino ea deinde successor ipsius Theophilus, constituit & posuit in templo Serapis, vbi tamen illud prius consecrasset in honorē dei sanctique Ioannis. quo tēpore Theodosius imperator præcepit omnia templa idolorum aboleri. Inde putant nonnulli cōsuetudinem ortam, in iis feriis sancti Ioannis succedi vndique ignes, quod idololatræ ossa illius concremarint. Præterea refertur, sanctum Joannem quibusdā monachis orandi causa Hierosolymam profectis, apparuisse temporibus Martiani imperatoris, eisque caput suum reuelasse, ac deinde illud rursus amissum, donec

Eusebius *Hierony.* *Scho. hi.* *Hierony.* *Eusebius*

donec iterum manifestarit sanctus Ioannes cuidam pio & religioso abbati Marcello, in quadam spelunca Phœniciæ, quod & deinceps Cōstantinopolim est translatum. Id quomodo contigerit, Sozomenus commemorat in hunc modum, Valens imperator pro eo misit in Ciliciam, secundum alios in Phœniciam. qúmque impositum esset currui, & allatum vsque Pantichium, currus vltra promoueri non potuit. Præcepit ergo imperator, vt daretur ibi custodiendum in quodam vico Cosilai. Deinceps quum rogasset imperator Theodosius virginem illam, quæ caput sanctum custodiebat, vt ei traderet, consensit illa, sed rata sic facturū esse, vt tempore Valentis factum fuerat, vt caput immobile loco amoueri non posset. Verum aliter euenit. Imperator enim ipse purpura sua circundedit illud, secúmq; detulit miliaribus septem ante Constantinopolim, vbi ædem sacram extruxit in honorem dei, & ad commemorationem S. Ioannis Baptistæ. Sunt tamen hodie qui dicant ossa S. Ioānis Genuæ esse, caput vero à rege Pipino in Galliā ad Pictauium esse deportatum. Superest, vt aliquantulum inueheremur aduersus ineptos lusus, vanaque & turpia gaudia, quæ tam sancto die exerceri solent, quæ iam olim prohibuit vir sanctus, & doctor eximius Augusti. in lib. de rectitudine catholicæ conuersationis. Turpe est hodie impudicas saltationes, cantilenas impuras, & nescio quæ non ludibria exhibere, quum potius debeamus recolere quam miraculose S. Ioannes annunciatus, natúsque, in ipso adhuc matris vtero agnouit Christum: factúsque propheta, sanctificatus insuper & impletus spiritu sancto, in circuncisione sua parenti restituit loquelam, paruulus adhuc fugit in desertum, cibo continens, vestitu seuerus, sedulus in oratione, & diuinarum rerum contemplatione altissimus. Vnde cœpit deinceps baptizare, prædicaréque, vbi dignus habitus est qui Christum & baptizaret, & digito demōstraret agnum tollentem peccata mundi. idem etiam testimonium perhibuit Christo, Iudæorum vitam emendauit, propter veritatē captus atque ad extremum occisus est: sicque vnus ille emeruit aureolam siue coronam virginum, doctorum & martyrum, simúlque coronam fœlicitatis æternæ. Quam nobis etiam largiri dignare domine Iesu Christe per magnā amici tui Ioannis intercessionem, Amen.

Hist. trip. lib. 9. ca. 43.

Augusti.

IN DIE SANCTO SANCTORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI EVANGELIVM, MATTH. 16.

Mar. 9. Luc. 9.

N illo tempore, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens, Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt, Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Iesus, Vos autem quem me esse dicitis? Respondens autem Simon Petrus, dixit, Tu es Christus filius
Ioan. 6. *dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia*
Ioan. 20. *ipse esset Iesus Christus. Exinde cœpit Iesus ostendere discipu-*
Mar. 8. *lis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotum, & occidi, &*
Luc. 9. *tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens, Absit à te domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus, dixit Petro, Vade post me Sathana, scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominum.*

HOMILIA PRIMA.

PTIMO iure euangelium hoc in ecclesia legitur hoc die principis apostolorum Petri, cuius magnificam hic cõfessionem de Christo percenset Matthæus & vicissim repromissionẽ Christi. Vtinam hęc omnia per gratiã dei sic mihi liceat tractare, vt quã plurimũ fructus inde ad vos perueniat. Venit Iesus in par-
Beda. tes Cæsareæ Philippi. Philippus, inquit Beda, tetrarcha erat Itureæ & Trachonitidis regionis. hic statuens ciuitatem in loco, vbi Iordanis ad radices oritur Libani montis, & est terminus Iudææ contra septentrionem, appellauit eam Cæsaream Philippi, in memoriã videlicet nominis sui, pariterque honorẽ Tyberij Cęsaris. in hac ciuitate tradũt historiæ Romanos

Romanos reges solitos fuisse tributa ab vniuerso regno percipere, ibi etiã descripto sub Augusto orbe terrarũ, tributũ soluebatur. Neq; male cõuenit, quod ait Hiero. sitam eam esse ad radices montis Libani. siquidẽ hoc ita decuit, vt vbi descripto orbe numeratus est census, ibidẽ etiam dominus orbis rex regum, cẽsum siue tributum fidei exigeret à capite animarum. Insuper inquit Hieronymus, tempore suo ciuitatem hãc dictam Daneas, suntq; ibi riuuli duo, alteri nomen est Ior, alteri Dan: qui quum confluunt, nomẽ ex duobus vnũ constituunt. flumen scilicet Iordanis. Ibi interrogauit dominus discipulos suos, dicens, Quem dicunt homines esse filium hominis? Pulchre interrogat, vt ait Hieronymus quem dicunt homines? quia qui de filio hominis loquũtur, homines sunt, qui vero diuinitatẽ eius intelligunt, nõ homines, sed dij appellãtur. Quærit insuper Chrysostom⁹, quur non statim de sua, sed de multorũ prius sentẽtia ipsos interrogauit? vt opinione aliorũ exposita, rursus interrogati, Vos autẽ quẽ me esse dicitis, ad ipso interrogandi modo nõ abiecta atq; humilia, vt multi, sed sublimiora ac diuiniora respõderent. Qua etiam de causa non ilico ab ipsa prædicationis initio hæc quæsiuit, sed quando multa coram eis miracula operatus iam fuit, quum sublimiora dogmata iam de sua diuinitate percepissent. Præterea inquit Theop. Non interrogat, quem me dicũt Pharisæi, sed homines, de simplici multitudine dicens, quæ nec inuidia excæcata, neque malitia & odio exacerbata erat in Christum sicut pharisæi. Nos tamẽ hinc discere debemus, vt obseruemus quid etiam de nobis loquantur homines. Inuenias nonnullos homines adeo temerarios suiq; negligentes, vt nihil faciant quid de se dicatur, inique sanẽ & impudenter, vt in homilia quadam probat Origenes, & subscribit Sapiẽs, Melius est, inquiens, nomen bonum super diuitias multas. Lux oculorum lætificat animam, & fama bona impinguat ossa. Certum est, actum esse de eo, quisquis ita perfricuit frontẽ, vt nihil curet quid de eo dicatur, siue agatur. Vnde solicite adeo præcepit Sapiẽs, Curam habe de bono nomine. hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri preciosi & magni. Neq; temere etiam Paulus eos qui sint bonæ famæ, iubet esse recipiendos. Non hic volo magnifacere aliquẽ debere, si quando à malis peruersisq; hominibus mali quippiam de se dici

Luc. 2. *Hieron.* *Hieron.* *Chrysosto.* *Theoph.* *Pro. 12. 15* *Eccl. 41.* *Philip. 4.*

audiat. siquidem etiam Christus pharisæorum calumnias nihil fecit, quorum vestigiis insistentes nunc neochristiani, nihil prius habent, quã omnes bonos cuiuscunq; ordinis eludere, calumniari, scriptis & imaginibus subsannare. In huiusmodi pessimis contumeliis dicere debent catholici cũ Christo, Sinite eos, cæci enim sunt & duces cæcorũ. Alias tamen in vniuersum curæ & cordi esse cuiq; debet, vt nomen bonum habeat, iuxta illud Sapientis, In omnibus operib⁹ tuis præcellens esto, ne dederis maculam in gloriã tuam. Et hoc est quod interrogauit dominus discipulos suos dicens, Quẽ dicunt homines esse filium hominis? Pręcipue tamẽ hoc inculcandum est iuuentuti, vt famę studeat, boniq́ue nominis curam gerat. Elaborare in hoc debent etiam ministri ecclesiæ, vt sic sint bonus odor coram deo & hominibus.

Eccl.31.

2 Responderunt discipuli, Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex prophetis. Sic nimirũ Christo respõderunt discipuli ad interrogationem quam ille fecerat, nõ ignarus vtiq; quẽ nihil latere potest, vt ipsi ad eum discipuli dixerũt, Ideo autẽ quæsiuit, vt remunerandi occasione haberet eos, qui fidẽ veram profiterentur, simulq; vt populus à scribis seductus, ex errore iam liberaretur. Et inquirunt iam hic doctores diligenter de singulis, quur ita vulg⁹ hominũ huiusmodi opiniones de Christo conceperit, sicut ex Theophylacto, Origene & aliis colligere licet. Verùm hic nobis licet Hieronymũ imitari, qui sic ait, Miror quosdam interpretes causas errorum inquirere singulorũ, & disputationem longissimam texere, quare dominum nostrum Iesum Christum, alij Ioannem putauerint, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnũ ex prophetis, quum sic poterãt errare in Elia & Ieremia, quomodo Herodes in Ioanne, dicẽs, Quem ego decollaui Ioannẽ, ipse surrexit à mortuis, & operatur virtutes. ¶ Audita iam sentẽtia plebis nõ contẽtus dominus, quod præcipuum erat inquirit illud, cuius gratia primũ eos cœperat interrogare, & ait, Vos autẽ quem me esse dicitis? Vos, inquit, quo segregare eos voluit ab hominibus, quorũ opinionem iam proposuerant. Vos ergo, ait, designans filios eos esse dei per adoptionẽ gratiæ diuinæ, quasi diceret, Vos iam vulgi sentẽtiam retulistis, quũ autem vos superiores sitis aliis hominibus, quia filij dei, quẽ me esse creditis? Vos qui plura de me audistis, miracula plu

Hieron.

Marc.6.

ra vidiſtis, meque iubente ipſi ſigna feciſtis, age quæ veſtra de me ſententia eſt? Et reſpondit Petrus, proſilit ecce ille ex omnibus vnus tanquam feruetior: quoniam antea cum vulgi de ſe ſententiã quæſiuiſſet dominus, ſimul omnes reſponderunt apoſtoli: atqui hic iam quando quid ipſi ſentiãt interrogantur, ſolus reſpondet Petrus, vertex (vt ait Chryſoſtomus) totius conſortij os apoſtolorum aliorum omnium. idem & Hieronymus teſtatur, dicens, Solus ex perſona omnium apoſtolorum Petrus cõfitetur, dicens, Tu es Chriſtus filius dei viui, non deorũ mortuorum Martis & Iouis, quos ſtulta coluit gentilitas. Breuis illa quidẽ, ſed grauis eſt cõfeſſio, multoq; ſucci plenior in corde, quam in ore & verbis. ſiquidem ſi verba ſpectes, ſimilia de Nathanaele leges, qui & ipſe Chriſtum prædicauit eſſe filium dei regẽ Iſraël. Sic Martha quoq; dixit ad dominum, Tu es Chriſtus filius dei, qui in hunc modũ veniſti. Neq; tamen interim Nathanael, neq; Martha illum credidit eſſe naturalẽ filium dei: ideoq; neutri tantum præmium confeſsionis dedit Chriſtus, vt hic Petro: quoniã ſatis aperte teſtatur ibi hiſtoria, Marthã multa eſſe locutam, ſed parum credidiſſe: quod etiã hinc patet, quia iubente domino lapidẽ à monumento Lazari amoueri, quaſi incredula illa prohibuit id fieri, quoniã iam ille fœteret quatriduanus. Hoc iſta vtique ex puſillanimitate fidei loquuta eſt, ſicut & Chryſoſtomus teſtatur homi. 62. ſuper Ioannis vndecimum. ¶ Origenes dicit Petrũ hoc vno verbo omnes falſas Iudæorũ perſuaſiones deieciſſe, quoniam ſi ille vere in natura filius dei eſt, non poterat eſſe vel Elias, vel Ieremias, vel quiſquam alius prophetarum. Imo in hũc vſq; diem, Ioannes Iudæos increpat de duobus erroribus, quoniam nõ credunt Ieſum eſſe Meſsiam, neq; Meſsiam filium dei eſſentialiter & naturaliter eſſe. Quod vtrunque infringit hic Petrus, dicens, Tu es Chriſtus filius dei viui.

Theoph. *Chryſoſto.* *Hieron.* *Ioã. 1. 11.* *Chryſo.* *Origen.*

3 Super hac tam glorioſa Petri confeſsione reſpondit dominus, & ait, Beatus es Simõn bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Non magnam hic vim facio, neque multum laboro in hac dictione Bar Iona, quãdo etiam B. Hieronymus alioquin linguarum peritiſsimus hoc in ſuſpenſo reliquit. Sunt enim qui putãt bar Iona idem eſſe, & vnicum nomen, alij pro duobus nominibus appellatiuis intelligunt, ſenſumque huiuſmodi eli

Hieron.

ciunt, Simon filij columbæ, quia Bar filium, & Iona columbam sonat. neq; hoc Hieronymo displicet. Adhuc quidam putant prius esse nomé appellatiuum, alterũ vero propriũ patris. & hi sensum hunc faciunt, Simon fili Iona siue Ioan-
Ioan. 1.21 nis, quoniam sic ad eum alibi dixit, Simon Ioãnis, diligis me
Chrysosto. plus iis? Atq; sic Chrysostomus & Theophylactus intelligunt. nos omisso illo, textũ totius explicemus, audituri quãta tum laude tum remuneratione Christus encomiasten cõfessoremq; suum cohonestarit. Interrogauerat enim Christus eum de filio hominis, & hic respõdet de filio dei. quãto enim magis Christus seipsum humiliat, tãto amplius nos diuinitatem eius confiteri debemus. Sic autẽ ait dominus, Beatus es Simon Bar Iona. Beatitudinẽ hãc nec Nathanaëli, neque Marthæ, nec iis qui post illã magnam tempestatẽ dixe-
Matt. 14. runt ad eum, Vere, filius dei es. Petrum autẽ beatum prædi-
Chrysosto. cauit ob integritatem suæ cõfessionis, quam nõ ita simplicẽ fuisse, vel inde testatur ipse, quod eam à seipso nõ habueris, sed pater cœlestis reuelauerit illi, Quis enim certi⁹ aliquid de filio nisi pater ipse prædicaret? Ideoq; pater nõ humanũ aliquid, sed ipsam dei veritatẽ hic est cõfessus, dum de filio hominis, de carne interrogati domino & sanguine, vicissim iam Petrus cœlestẽ de Christo sententiã adducit, vbi quod
Hiero. caro & sanguis reuelare nõ potuit, vt ait Hiero. spiritus san-
Chrysosto. cti gratia reuelatũ est. Chrysosto. sic ait, Quia patrẽ meum prædicasti, ego etiam illum nomino qui te genuit. ac si diceret, Quẽadmodum tu Ionæ filius es, sic ego patris mei filius sum, eiusdẽ videlicet substantiæ cũ patre, sicut confessus es: quoniã oculos mentis tuæ supra naturã eleuasti ad patrem meum qui quia te illuminauit, factum est vt nõ humana iudicaris opinione: sicut & Paulus non acquieuit carni & san-
Galat. 1. guini. Est enim hoc in scripturis peculiare, per carnẽ, carnalem & terrenum significari intellectum, secũdum naturam lapsam, nõ institutam. Sic Paulus alibi inquit, Qui secũdum
Rom. 8. carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt. prudẽtia nanq; carnis mors est: prudentia vero spiritus, vita & pax, sed sapientia carnis inimica est deo. Et rursus alio in loco, Animalis ho-
1. Cor. 2. mo non est capax eorũ quæ sunt spiritus dei, quia nihil bo-
Eccl. 17. ni oritur ex natura destituta. Vnde & Sapiens admiratur, si quid sit nequi⁹ quã quod caro cõminiscitur & sanguis: quæ
Ioan. 1. etiam causa est quur Ioannes de filiis dei dicit, quod nec ex sanguini

sanguinibus,neq; ex volũtate carnis,neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. In cuius rei figurã deus Abraham eduxit ex ædibus,iubens eũ intueri stellas cœli. Ita nimirũ foras educi oportet animũ hominis ex intellectu carnali,vt possit intueri stellas. Quod quum nõ faciant nouitij isti Capharnaitæ ex carne sua impie blasphemant sacramentum.

4 Dixit igitur Christus,beatum esse Petrũ propter confessionem suam,docuit eum non habere illud ex intellectu & captu humano:siquidem à carne & sanguine sibi reuelatum non sit. Vbi cogitare quis posset,vnde tandem ille cõfessioné hanc hausisset didicissetq;. Huic cogitationi obuiãs dominus,dixit,Pater meus qui est in cœlis reuelauit tibi,ille tibi thesaurum diuini luminis in quo cognosceres talia, communicauit.Omne enim datũ optimũ, & omne donum perfectum desursum est,descendẽs à patre luminum. Et sic ambulare debent fideles,nõ secundum carnalẽ intellectum mundi,sed iuxta lumen fidei,sicut præcepit Paulus, vt filij lucis ambulate, quorũ internus aspectus imaginis diuinæ renouatus est secundum cognitionem eius qui fecit eos. Et ego dico tibi, Tu es Petrus.quasi dicturus esset, Christum me esse perhibuisti filium dei viui.Et ego dico tibi non sermone casso, & nullum habente opus, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est,Tu es Petrus.Petrus antea dicebatur Simon,vt vndiq; testatur scriptura, etiam in hoc euangelio,quãdo dixit dominus,Beatus est Simõ bar Iona. Mutato autẽ iam nomine,aliud indidit dominus, sicut & promiserat,Tu,inquiens,vocaberis Cephas,quod idẽ est quod Petrus.Ibi Glossa dicit,quia quando eũ corporaliter aspexit,interius simul cognouit cõstãtiorem eũ alijs esse. Quod autẽ illic promisit ei dominus, idem hic præstitit quando dixit,Tu es Petrus.quasi diceret,Iã antea prædixi tibi,quia vocaberis Cephas,nunc itaque tempus est,vt id fiat ob eximiam confessionem tuam.Tu enim es Petrus,quia fortis & cõstans,immobilis vt petra.Quũ itaq; principi apostolorũ nomen suũ mutarit dominus,mirari nemo debet, quur etiã nunc in ecclesia successoribus Petri summis põtificibus electis soleant nomina mutari. Quãuis sunt qui huic mutationi causam & occasioné dedisse putãt pontificẽ,Sergiũ, qui quia turpe nomẽ habuerat à rostro suillo, ideo sibi voluit immutari. Verùm de hac re nullius historici certa suppetit

Iaco.1. *Ephe.5.* *Hieron.* *Ioan.1.* *Glossa.*

ſententia, quando etiã Platina ipſe fabuloſum hoc reputat. Hoc tamẽ memini me aliquoties audire Romæ à magnis viris, qui hoc Adriani factum in ſiniſtrã partem rapiebant & interpretabantur, quod nomẽ ſuum retinuerit. vnde collegerunt eũ non diu recturum, quod & factum eſt: nam anno proximo à coronatione ſua, quum ſeptimanis quenq; & ſex diebus ægrotaſſet, mortuus eſt in die exaltationis S. Crucis. Quicquid igitur hoc eſt, conſtat vtiq; mutationẽ illam nominis Petri, magnam & eximiã gratiam ſignificaſſe: ſicut & in veteri teſtamento non temere mutatum eſt nomẽ Abrahæ, qui antea dicebatur Abram: & Saræ, quæ prius Sarai dicta erat: Iſraël etiam, cui priam nomen fuerat Iacob. Vnde regulam huiuſmodi proponit Beda, non ſine peculiari myſterio fieri, quotieſcunq; alicui à deo nomẽ ſiue imponitur ſiue mutatur. Quia ſic habet Gloſſa quædam ſuper Danielem, Quoſcunq; in poteſtatẽ ſuã captiuos redigit diabolus, iis quoq; nomine mutat. ſicut enim Pharao Ioſeph mutauerat nomẽ, ita nolebat adoleſcentes illos Danielẽ, Ananiam, Azariã & Miſaelẽ Iudaica ſua ſeruare nomina in terra ſuæ captiuitatis. Si quando autem deus alicui nomẽ immutat, fit hoc in bonum, ſicut Abrahæ, Saræ & filiis Zebedęi, qui antea dicebantur Boanerges, filij tonitrui. Ita nonnunquã eorum nomina mutari ſolẽt, qui cœnobia ingrediũtur. Ex omnibus iis ſequitur mutationẽ illã nominis Petri eximiã quãdam gratiã ſignificaſſe, ſiue iſta tandẽ mutatio in hoc euãgelio, ſiue antea ſit facta. Sunt enim qui putãt nomẽ hoc Petri promiſſum ei fuiſſe in prima ſua vocatione, impoſitúmq; ei eſſe tantũ, quãdo ipſos fecit apoſtolos, vt ait Marcus, Impoſuit Simoni nomẽ Petrus: hic vero aiũt dñm oſtẽdiſſe illi nominis huius rationẽ, quur vocatus ſit Petrus, à petra nimirũ ſuper quã ædificatur⁹ eſſet eccleſiã ſuã. Qua de re in ſequẽti homilia plura dicemus, hæc iã ſufficiãt. Oremus deũ, &c.

Adrian⁹ ſextus. *Gen. 17. & 23.* *Dan. 1.* *Gen. 42.* *Mar. 6.* *Ioan. 1.* *Mar. 6.*

Nota quod Auguſtinus vbique contendit Petro nomen impoſitum Ioannis 1. Vide eum libro quarto de conſecr. Euangel. cap. 3. & tracta. 7 ſuper Io.

HOMILIA II.

PRAE omnibus aliis apoſtolis Petrus dominum confeſſus eſt, dicens, eum eſſe Chriſtum filiũ dei viui. Quamobrem & dominus eum remunerare volẽs, ait, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro &

& sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Et ego dico tibi, Tu es Petr⁹. Hactenus progressi sumus in homilia superiori, quantū diuina benignitate concessum fuit. nunc sequitur, Et super hāc petram ædificabo ecclesiā meam. Verbum hoc Augustinus duplici sensu exponit: altero quod petra sit ipse Christus, sicut & fatetur apostolus, quia petra erat Christus, & nemo potest fundamentū aliud ponere, præter id quod positū est quod est Christus Iesus. Vult ergo Augustinus petram hanc, super quam ædificata sit ecclesia, Christum esse, petram hanc quā Petrus hic confessus est, & vnde nomen traxit. Sententia hæc per se vera est. nemo enim Christianus Christum negat pręcipuam esse petram, fundamentum solidissimum. sed tamen neochristiani intellectum hunc solum recipere nituntur, tantum vt aduersentur Petro, habeantq; vnde cōtendant, nec Petrum esse petram, nec super Petrum ædificatā esse eccesiam: sicq; Petrus ille qui iam retro seculis cū Christo regnauit in cœlis, & ab vniuera ecclesia princeps apostolorum habitus est, cogitur cōmunem cum papa habere causam. nā cum isti vt alij hæretici omnes potestatē papæ sustinere nequeant, vt facilius hāc imminuant, nō verētur etiā S. Petrum adoriri. Alia ergo cōmunis quoq; ea sententia est omnium, tam veterum quā recentium doctorū, ipsorumq; conciliorū, sensum Christi hunc fuisse, Tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam, ita quod voluerit ille ecclesiam suā ædificare super Petrum tāquā verticē & caput apostolorum. Atq; ita recte intelligi, ex ipsa sermonis consequentia patet. nam & ante & post hæc verba dominus de Petro semper loquitur, dicēs, Tu es Petrus, tibi dabo claues. vnde coniicitur, etiā in medio hic Petrū intellexisse, quē in extremis significasse ipsa personę circūstātia testatur. Quid quod magna hæc fuerit ineptia, hoc modo cōfundere & perturbare sensum scripturæ, vt cum paulò antè dominus loquutus sit ad Petrum, subito deinde alio conuertat sermonem? sicut in simili casu Lutherus ipse Carolstadiū sugillat cum hac vocula τȢτο nam dum ille verba cōsecrationis hoc modo discindere conatur, non vult ei permittere Lutherus, quod tamen hic ipse facit. Ad hæc, repugnat ipsi etiā rationi sermonis huius. nam in hoc doctores omnes conueniunt, quod quum Petrus præclare adeo dominum confessus

August. *1.Co.10.* *1.Cor.3.*

fuerat, volens illud Christus ei rependere, beatũ prędicauit eum, Petrũ vocauit, claues regni cœlorũ ei cõmisit. Quod si igitur verba hæc (Super hanc petrã ædificabo ecclesiam meam) ad Petrũ dicta nõ essent, alienũ quidã fuisset, neq; in præmium Petro cessisset, imo & causæ atq; rationi huius dicti cõsentaneũ non fuisset, quod quis imputabit altissimæ sapientiæ dei filio? Præterea nõ inualide potest hoc idẽ intelligi ex eo quod in futuro dicit domin⁹, Aedificabo, quod ad Christũ referri nõ potest. siquidẽ is iam ædificabat. Si ergo seipsum intellexisset, dixisset vtiq;, Et super hanc petrã ædificabo ecclesiam meã. sed quia de futuro prædixit, Petrum intellexit, cui etiã dixit, Tibi dabo claues. Et sic sentẽtia talis fuit quã hic habuit Christus, Iã ego ipse hic adsum, vera & solida petra. iam ipse ędifico ecclesiam meã. Quum autẽ transiero ab hoc mundo ad patrẽ, tu mihi succedes vicarius & petra loco meo: tunc quoq; super te ædificabo ecclesiam meam, super potestatem magistratus tui, quam tibi tuísq; posteris & successoribus sum daturus. 2 Et ne quis admiretur, quomodo fieri posit vt & Petrus petra existat, scitote eodem modo ipsum esse petrã quo fundamẽtum est: quanuis ergo totius ecclesię tantũ vnum sit fundamentum pręter quod nemo potest aliud ponere, nisi illud quod positum est, Christus Iesus, attamen Ioannes inter reliqua vi-
2. Cor. 5. disse se perhibet ciuitatẽ nouam Ierusalem, descendentẽ de cœlo, à deo paratam. ibi sequitur, Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duo-
Apo. 21. decim apostolorum agni. Ecce quãuis Christus vnicum est fundamentum ecclesiæ, Ioãnes tamen fundamenta duodecim ponit. 12. apostolos. sunt ergo adhuc alia plura fundamenta à Christo, capite vtique & præcipuo fundamento, illa autem ministerialia tantum sunt & substituta. (eloquere inquantum pressius & clarius poteris, Vnum est fundamentum principale & primarium, plura autem sunt fundamenta secũdaria & minus principalia ab ipso primo fundamento instituta. Deduc si placuerit, quod Dauid in plurimo numero inquit, Fundamenta eius in mõtibus sanctis.
Psal. 86. non prosequor, nam plura semper omitto quam hic adnotem, tãta subinde occurrũt, sed modus adhibendus est rei.) Atque ideo cõmemorauit dominus in lapidibus fundamẽti descriptum esse nomẽ apostolorum & agni. qua si diceret,

ret, quod apostoli pro fundamentis sunt descripti, idipsum quoq; à se non habent, sed agno. Ecclesia quidē super fidem apostolorum fundata est, sed ita, vt vlterius eorū fundamētum sit Christus, à quo sic alij vocātur, vt eorū vnus primus ille à petra nomen cepit. ideoq; notanter additum est agni, quoniā illi tota innititur ecclesiastica structura. atque hæc etiā est sententia Bedæ, qui dicit vnū esse & idem, portam atq; fundamentum. Et inde, Fundamēta, inquit, quum pluraliter dicūtur, doctores vel virtutes ecclesiæ: quū vero singulariter, ipsum significare dominū, qui est fundamentum fundamentorum. ¶ Hic satis patere cuiq; potest, quomodo Petrus sit petra, nō aliter nempe quam est fundamentum. Et sicut Paulus fundamentum vnum facit Christum, quo non obstāte simul adhuc multa sunt fundamenta, imo apostoli omnes & ipsi quoq; prophetæ: iuxta illud Pauli, Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorū & domestici dei, superædificati super fundamentū apostolorū & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio cōstructa, crescit in tēplū sanctum in domino. Vnde sequitur etiā prophetas esse fundamenta, quibus superædificatur structura fidei nostrę. Apostoli autem qui prophetis sunt excellentiores, adhuc fundamenta alia sunt illorum fundamētorū. Et insuper Christus fundamentorū omnium est fundamentum, cui alia omnia innituntur in passione. s. & morte ipsius, atque hoc negare nemo potest supremū esse fundamētum. Hinc iam quis nō intelligat, quod Christus promisit sese ædificaturū ecclesiā super petrā, Petrus ipsum, quāuis ipse interim præcipuū sit fundamentū? Id paucis etiam Hieronymus innuit, quū ait, Sicut ipse apostolis lumen donauit, vt lumen mundi appellarentur, cęteraque ex domino sortiti sunt vocabula: ita & Simoni Petro, qui credebat in petram Christū, Petri largitus est nomen, ac secundū metaphoram petræ recte dicitur ei, Aedificabo ecclesiā meā super te, Aut quonā modo expressius & apertius poterat dicere aliquid Hieronymus pro ecclesia aduersus Lutherum? sed nos super hac re peculiarem homiliā facturi sumus. 3 Addit dominus, Et portæ inferorum non pręualebunt aduersus eam. Sicut duplices sunt inferorum portæ ita duobus modis possunt hæc verba intelligi, quoniam & quodlibet peccatū dici potest in-

Beda.

Ephe. 2.

Tuitiēsis.

Hieron.

serni porta. Sic Dauid inquit, Qui me exaltat de portis mortis. vbi ait Theophylactus, Quales portæ ô Dauid? duæ scilicet cædis & adulterij. Eiusdē sententiæ est & Hieronymus, dicēs. Ego portas inferi reor vitia atq; peccata. per hęc enim illecti homines ducūtur ad tartarū. quoties enī homo peccatū perpetrat, ipse sibi ingressum & ruinā parat ad inferos. Neq; dissentit hic Origenes quū ait, Vnumquodque peccatum per quod descēditur ad inferos, porta est inferorum, & vicissim virtutes portæ sunt iustitiæ. ¶ Etsi igitur omnia in vniuersum peccata, inferorū portæ censeantur esse, duæ tamē portæ singulariter hic à sanctis patribus intelligūtur: quoniā portæ infernales, sunt & ipse persequutiones tyrānorum aduersus fideles, cuiusmodi fuerunt in primitiua ecclesia. & hæ merito portæ dicūtur inferorū, quod multos coërcuerunt à fide, plurimos etiā coëgerunt eādem abnegare. Ita Chrysostomus ait, Nō turbari te cōuenit quū audieris, quia tradar, crucifigar: si portæ inferi nō præualebunt aduersus ecclesiā, multominus aduersum me præualebunt. Et Theophylact⁹ inquit, Portæ inferi tēporales sunt persequutiones, qui ad inferos mittere conantur Christianos. Adhuc alius superest intellectus, & is quoq; communior, per inferorum portas, hæreticorū intelligi doctrinas. Vere enim portæ istę horribiles sunt, quibus tot animæ demerguntur & pereunt, sub fuco tamen & specie boni. Atque ea hic est sentētia Hieronymi, dicētis, Vel certe hęreticorum doctrinæ portæ sunt inferni, quibus decepti homines, detrudūtur ad tartarū. Nemo itaq; putet de morte dici, quasi apostoli cōditioni mortis subiecti nō fuerint, quorū martyria videat coruscare. Insuper consentit & Theophylactus, dicens, Hæretici quoq; portæ sunt ad infernum ducentes. Super omnes est hic Cyrillus luculentus, qui ait, Secundū hanc domini promissionē ecclesia apostolica Petri ab omni seductione hæreticaque circunuētione manet immaculata super omnes præpositos & episcopos, & super omnes primates ecclesiarū & populorū, in suis pontificibus in fide plenissima & authoritate Petri. Et quū aliæ ecclesię quorūdam errore sint verecundatæ, stabilita inquassabiliter ipsa sola regnat, silentiū imponens & omnium obturans ora hæreticorū. Cōsolentur hinc se Christiani & catholici omnes, quoniā portæ inferorū non præualebunt aduersus ecclesiam

Theop. Hieron. Orige. Chryso. Theop. Hieron. Theop. Cyrillus.

clesiam catholicam Petri, quũ interim pleræq; aliæ magnos passæ sint intellectus, aliæ per præceps sint collapsæ. Achaia cui præfectus fuit Andreas, Ephesus vbi Ioãnes erat, Corinthus vbi docuit Paulus, Alexãdria cui præsedit Marcus, Ierusalem vbi Iacobus fuit episcopus, & sic aliæ plurimæ ecclesiæ per hæreticos corruerũt. sola Petri ecclesia Romana consistit fortis aduersus omnium hæreticorum impetus. Vt ergo iam cristas erigant Lutherani, Zuingliani, Sacramentarij, Iconoclastæ, Catabaptistæ, & nescio qui spiritiui, nihil tamen te moueant, quia nõ præualebunt aduersus ecclesiam Christi. Tot tam olim enatæ sunt hæreses, quibus multi etiam pontifices, imperatores, reges & principes fuerunt intricati, sed illis omnibus ecclesia Petri superior, victrix semper & triũphatrix fuit. Vide Ebionitas, Arrianos, Macedonianos, Nestorianos, Euticianos, & alios totos aceruos hæreticorum. omnes illi corruerũt, prostratique iacent sub veritate Christiana, quam tenuit, imo sustinuit in hunc vsque diẽ catholica Petri ecclesia nostra Romana. Nemo itaque dubitet hic, sed suam quisque fiduciam in deum reponat, vt illi interim inflati tumeant, etiamsi rumpantur, multúmque aduersus nos moliantur propter peccata nostra. omnes enim peribunt, & radicitus euellentur, adiuuante spiritu sancto per scripturas sacras. O vtinam hoc malum diutius grassari & lõgius serpere nõ sinas domine Iesu Christe.

4 Nondum promissi finis, insuper addit dominus, Tibi dabo claues regni cœlorum. Claues hic vocat dominus iudiciariam potestatem iudicandi peccata ad remissionem vel retentionem. Sicut enim in veteri testamento penes sacerdotes erat potestas discernẽdi mundũ ab immundo in corpore, ita sacerdotes nouæ legis iudicium habent sibi cõtraditum inter peccatum & non peccatum, atque in iis qui sint soluendi, quique ligandi. de istis clauibus plura alibi diximus Tomo secundo. Quod autem ad hunc locum attinet, constat vtique dominũ Petro promisisse claues, quæ appellationem hanc sumpserunt ab operatione, quoniã in virtute spiritus sancti remissionem operãtur peccatorũ sicut hic deinceps ipse explicat, quid per claues intelligatur. sed claues regni cœlorum appellat à fine, quoniam deus eas in hoc dedit ecclesiæ, vt homines per gratiã & donationẽ spiritus sancti acquirant vitam æternam. Claues illas præcipue ipse Leuit. 14.

Christus habet, in cuius persona Ioãnes, inquit, Ego habeo
Apoc.3. claues vitæ & mortis. Verũ ministeriũ eorum cõmisit ecclesiæ in sacerdotib⁹. Oritur hoc loco quęstio, Quomodo hic dominus soli Petro promittat claues, quum tamen eas deinceps omnibus promiserit apostolis. Sic enim ait, Amen dico
Matt.18. vobis, Quicquid ligaueritis super terrã, erit ligatũ & in cœlis: quicquid solueritis super terram, erit solutũ & in cœlis. Quur ergo singulatim hic eas promittit Petro? Respondet
Gregor. Grego. dicens quia Petrus accepit potestatẽ clauium in sua plenitudine super tota ecclesia, aliis autẽ apostolis data est hæc potestas in partem solicitudinis. Concordat & Vigilius
Bernard. Papa ca. Qui se scit, 2.q.6. Et sanctus Bernardus de conside. ad Eugeniũ. Ideo, inquit, promisit Petro, & tribuit ei post resurrectionem quũ fuerant in piscatione, & tertio dixit ad eum, Petre, pasce oues meas. Hic eum constituit pastorem totius ecclesiæ, & ostendit se esse deũ, quod talẽ haberet potestatem, quã hominibus impartiebatur ad remittẽda pec-
Chrysost. cata. Pulchrũ etiam est quod habet hic Chrysost. Solus deus cõcedere potest peccatorũ remissionem, & vt futura ecclesia tot tantisq; fluctibus impetu irrũpentibus immobilis maneat, cuius pastor & caput piscator homo & ignobilis, terrarũ orbe reluctãte adamãtis naturã firmitate superet. Ecce quomodo Chrysostom⁹ in ea est sententia, vt affirmet quod hic illi magistratus ecclesiæ, summáq; potestas sit ꝓmissa, ac deinde cõcessa dataq; à Christo post resurrectionẽ. Omnia
Ioan.21. hæc quæ tamẽ solius sunt dei, ꝓmittit dñs se Petro daturũ. ¶ Sicut autẽ illas omnibus promisit apostolis ad absoluendi munus, ita easdẽ eis dedit eo quo ipse resurrexit die quando cõgregatis vndecim apparuit, & insufflando dixit, Accipite
Ioan.20. spiritum sanctũ. Quorũcunque remiseritis peccata, remissa erunt: & quorũcunq; retinueritis, retenta erũt. hoc ad potestatem, cuiusmodi tradita est Petro, nihil pertinet. itaq; eam huic vni ꝓmisit, & ideo argumentũ illud erat præcipue cuiusdã dignitatis, quã vicario suo daturus erat. Magnũ quippe hoc est, quod deus homini gratiã tantam contulit, vt adhuc in terris viuenti claues traderet regni cœlorum. & ideo de sancto Petro canit ecclesia, Tu es pastor ouium, princeps apostolorum, tibi traditæ sunt claues regni cœlorum. Vos igitur dilectissimi hodie dominum Iesum in suis apostolis veneremini, ac præcipue Petrum inuocate, vt intercessor

esse vobis velit apud dominũ, dicentes, O bone pastor Petre, clemens accipe vota precantum, & peccati vincula resolue tibi potestate tradita, qua cunctis cœlũ verbo claudis & aperis. Exaudi & tu nos domine Iesu Christe clamãtes ad te, gratiam tu nobis & gloriam largire sempiternã, Amen.

HOMILIA TERTIA.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, *Matth. 16.*

AGNA & immensa est hæc dignitas S. Petri, argumentũ quoque sanctitatis eius euidens, quod dominus coram omnibus apostolis ipsum peculiariter beatum prædicauit, testimoniũ ei dedit, quod à deo patre sit illuminatus, nouum Petri nomẽ ei denuo imposuit, aut si illud ante habuit, certe iam cõfirmauit, deinde promisit ei quod super ipsum ædificaturus sit ecclesiam suam, aduersus quã ipsæ etiã portæ inferorũ nihil sint præualituræ, pollicitus est insuper illi claues regni cœlorũ. Hęc ita de S. Petro inconcusse tota credidit ecclesia, atque illa Christi verba sic intellexit, vsque ad ista nostra periculosa tempora, quibus inter cæteros errores hunc quoque diabolus suscitauit de destituendo Petro ad offensam dei & sanctorum. Vt autẽ animus in hac re vester cõfirmetur ad perseuerandũ in fide, locos & authoritates aliquot hic inducemus, facientes ad euãgelij huius expositionẽ, ipsiúsq; sancti apostoli honorem defendendũ, & fidem nostram asserendã, neque hic longius immorabimur, sed paucis absoluemus, quia alias illud tribus libris egimus, quos & Leoni x. dedicauimus. ¶ Quod autẽ Christus ecclesiã suam super ipsum etiã Petrũ ædificarit, iuxta sensum superiori homilia traditum, sensit idẽ iam olim S. Cyprianus doctor & martyr, qui in epistola ad Pupianum lib. 4. sic ait, Quando Christus ad duodecim dixit, Nũquid & vos vultis abire, respõdit ei Petrus, dicens, Domine, ad quem ibimus? verbum vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quoniã tu es filius dei viui. loquitur illic Petrus, super quem ædificãda fuerat ecclesia, docens quia etsi cõtumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamẽ Christianorum non recedit. Pulchrum est & quod ait Hierony. libr. 1. contra Iouinianum, Super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum in alio loco super apostolos fiat, & cũcti claues cœlorũ

Cypria.

Hiero.

accipiant, & ex ęquo fortitudo ecclesię super eos solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio. Quid poterat ille dixisse clarius, quo affirmaret ecclesiã super Petrum esse fundatam, imo & super omnes apostolos, quorũ tamen vnum asserit supremum & caput aliorum? In alio quoque libro

Lib. 1. contra Pelagianos, sic ait, Petrus princeps fuit apostolorũ, super quem ecclesia domini stabili mole fundata est, quæ nec impetu fluminis, nec vlla tentatione cõcutitur. Ita scripsit etiam ille ad Damasum papam, quum esset in Asia: Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ cathedræ Petri cõsocior, super illam petram fundatam ecclesiam suam. Videte quid sciuerit Hieronymus. Audétne temere quicquã in cõtrariũ mutire & iactare neochristianus?

Orige. homil. 8. super Ioan. Intellexit hoc eodẽ sensu ante Hieronymũ Origenes tempore martyrũ. ait enim, Vide quantã habet potestatẽ petra, super quam ædificatur ecclesia, vt etiã iudicia eius maneant firma, quasi deo iudicante per illam. loquitur ibi de sancto Petro, quem & plus aliis apostolis accepisse confirmat.

August. ¶ Quanuis aduersarij pro se citant Augustinũ lib. 1. retractationũ cap. 21. quomodo Christus sit petra, cui superædificetur ecclesia, quod vt nõ negamus, ita verò hinc nõ sequi cõtendimus, quod nõ & Petrus sit petra, & super ipsum sit ecclesia ædificata, quãdo illud in toto etiam nusquam inuenient Augustino, quoniã eodem loco vbi Christũ petram vocat, alterius quoque cõmeminit sententiæ, quod & Petrus sit petra, interímque sententiã neutram reiicit, imò lectoris arbitrio liberũ relinquit alterutram eligendi quæ videatur probabilior. Ipse etiam Augustinus in multis locis affirmat, Petrum esse petrã cui superstructa sit ecclesia. id vt credas, en eius verba tibi in libro cõtra epistolã Donati, vbi illud aperte affirmat, tandémq; dicit, Sensus hic etiã cantatur ore multorũ in verbis beatissimi Ambrosij, vbi de gallo ait, Hoc ipsa petra canente ecclesia culpã diluit, fletũ Petri insinuat, qui antequã gallus cantaret, ter dominum negauit.

Augusti.

Ambros.

¶ Ne autẽ quis putaret hoc ibi elapsum esse Augustino, inuenias idem in multis locis apud eum, qui hoc sæpius apud præceptorẽ suum legerat Ambrosium. is enim in hodiernæ diei homil. sic ait, Pro soliditate deuotionis ecclesiarũ petra dicitur, sicut ait dominus, Tu es Petrus & super hãc petram

ædificabo

ædificabo ecclesiam meam. Petra nāq; dicitur, quod primus in nationibus fundamenta fidei posuerit, & tāquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq́; cōtineat. sed tu desideras ex ipso forsitan Augustino audire, *Augusti.*
alterius ne fuerit sentētiæ alicubi quā in libro præmemorato? ecce ipsum tibi Augustinum in homilia de sancto Petro sic dicentem, Audisti frequenter ipsum Petrum à domino petram nuncupatā, sicut ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo petrus petra est, super quam ædificatur ecclesia, recte pedes prius sanat, vt sicut in ecclesia fidei fundamētum continet, ita & in homine *Act.2.*
membrorum fundamēta confirmet. Refert hoc Aug. ad illud, quod Petrus claudū sanauit in tēplo. Et ne aliquod nobis dubium sit reliquū de Petro principe apostolorū, audiamus eundem in alio loco super Ioannem tracta.124. vbi sic ait, Hoc agit (orando pro remissione peccatorum) ecclesia in spe beata, in hac vita ærumnosa, cuius ecclesiæ Petrus apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personā. Quod enim ad ipsum proprie pertinet, natura vnus erat homo, gratia vnus Christianus abundantiori gratia vnus idemq́; primus apostolus. sed quando ei fuit dictum, Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. vniuersam significabat ecclesiam, primatū tenebat apostolorū omnium, quomodo nunc episcopus quilibet personā gerit suæ ecclesiæ, princeps suæ ditionis, imperator totius imperij. *Augusti.*

3 Quod apostolorum omnium supremus fuerit Petrus, iam superiori homilia testem quoq; adduximus Chrysostomum, qui eodem modo hoc intellexit euangelium, vnde & Petrum os apostolorum & verticem ibi vocauit consortij apostolici, adiecitq́; eum à Christo constitutum esse caput & pastorem ecclesiæ, Fuisse quoque hāc Chrysostomi perpetuam sententiam, ex iis colligere possumus, quæ super Ioannem homil, 87. scripsit in hunc modum, Quid quod aliis omisis, dūtaxat Petrum affatur? Os erat apostolorū & princeps, atque propterea Paulus eū præter alios visurus ascendit, simul vt ei ostenderet iam sibi fiduciā habendā. tāquam enim negationis obliuisceretur, fratrum ei curam cōmittit, neque negationis meminit, neque exprobrat. tantū dicit, Si amas me fratrum curam suscipias, & quam in omnibus dilectionem ostendisti, & qua delector, nūc ostende. & animam *Chryso.* *Chrysosto.* *Galat.1.*

quam pro me posituram dixisti, hãc pro ouibus meis trade. Et inde ter interrogat, & semper idẽ pręcepit, vt demõstret quanti ouium suarũ curam faciat, & quod hoc sit maximũ, quia hic magna cõtulit Christus Petro, vniuersi terrarũ orbis curam cõmisit, passionẽ ei suã prędixit, &c. Aperte iam hinc datur intelligi, quid Chrysost. aliiq; patres de S. Petro senserint. Et iam tandẽ post tot exacta fœliciter secula, infœlices homines isti neochristiani, Petrũ à suo nituntur detrudere põtificatu? Porrò ne ab hoc euangelio recedã, quoniã alias in immẽsum crescerẽt hæc testimonia, quæ affatim prosequuti sumus tribus libris nostris, iam ante septennium in Gallia, & nũc recens in Germania impressis, quib9 nemo adhuc Lutheranus respõdit, nec cũ veritate respondere vnquam poterit, vnũ atque alterũ locum adhuc afferamus circa hoc euãgeliũ. Vbi occurrit Hilarius, qui super illud Matthæi, Tu es Petrus, sic ait, O in nuncupatione noui hominis fœlix ecclesiæ fundamentũ, dignáq; ædificatione illius petra, quę infernas leges & tartari portas & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus tradũtur, cuius terrestre iudicium præiudicata authoritas, fit in cœlo, vt quæ in terris aut ligata sint aut soluta, statuti eiusdẽ conditionẽ obtineãt in cœlo. Leo quoq; Magnus sermone tertio de anniuersario suæ põtificię assumptionis, Ego inquit, dico tibi, hoc est, sicut pater meus tibi manifestauit diuinitatẽ meam, ita & ego tibi notã facio excellentiã tuam, quia tu es Petrus, id est, cũ ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis qui facio vtraq; vnũ, ego fundamẽtũ præter quod nemo potest aliud ponere, tamẽ tu quoquẽ petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt ppria, sint tibi mecũ participatione cõmunia. Simile quiddã dicit ille in homilia hodierna. Accedit iis & sentẽtia S. Gregorij, qui de sancto Petro sic scribit ad Imperatorem Mauriciũ, Cunctis scientibus euangeliũ liquet, quod voce dominica, sancto & omniũ apostolorũ principi Petro apostolo totius ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Petre, amas me? Ipsi dicitur, Ecce Sathanas expetiuit, Ipsi dicitur Tu es petrus. Ecce claues regni cœlestis accepit, potestas ei ligãdi & soluendi tribuitur, cura ei totius ecclesiæ & principatus cõmittitur. Renarrat hæc Gratian9 dist. 21. pręceptis, vbi loquitur de authoritate Romanæ ecclesiæ, Cuius authoritatis

Hilarius. *Leo.* *Ephe. 2.* *1. Cor. 3.* *Grego. in regist. lib. 4. epist. 39*

authoritatis sanctionẽ omnes teneant sacerdotes, qui nolue rint ab apostolicę petræ, super quam Christus vniuersalem fundauit ecclesiã, soliditate conuelli. Ecce quod & ecclesia super fundamentũ apostolicum est fundata, neq; tamen illud aliud à Petro esse potest. Quid multa? sic doctores sancti omnes, sic omnia quæ vnquã fuerunt cõcilia, tenuerunt, crediderunt, scripserunt. Vt iam neminem mouere debeant neochristianorũ vana somnia & impij errores, quib⁹ inuoluere conantur etiã simpliciores, & eos seducendo decipere.

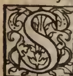
4 Reliquum iam est, vt ostendamus per vniuersam sacrã scripturam totumq; ipsius decursum, sanctũ Petrum sibi velut proprię potestatis huius assumpsisse officiũ, ac sedulo vsurpasse super vniuersam ecclesiã, siquidẽ in euangelio tanquam futurus ecclesiæ pastor, pro aliis etiam apostolis solus hic respõdit. Et principio quidẽ quum dominus dixisset ad apostolos, An etiã ipsi abituri essent, vnus hic pro omnibus respõdit, Domine, quo ibimus? verba vitæ æternę habes. Et hic quærente ex eis Christo quẽnam ipsum esse crederent, prodit ille & ait, Tu es Christus filius dei viui. Pręterea cũ admoneret eos dominus, vt essent parati in aduentu filij hominis, etiã iste solus subiecit, Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? Ad hæc, quãdo prædicabat dominus diuites difficulter saluari, iterum ille pro se & fratribus suis interrogauit eũ, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Accedit iis qđ impleta vtraq; nauicula piscib⁹, procidit Petrus ad pedes domini, dicẽs, Exi à me domine, quia homo peccator sum. Etiam discipulis omnibus in mari periclitantibus, quum veniret dominus ad eos super mare ambulãs, & iuberet eos fiduciam habere, respondit Petrus, Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas. Trãsfigurato insuper domino in mõte Thabor, quãuis aderant etiam Ioannes & Iacobus, solus tamen Petrus, loquutus est pro omnibus, & dixit, Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula. Quum dominus discipulos doceret remittenda esse peccata proximorum, etiã tunc prodiit Petrus, tanquam futurus ecclesiæ pastor & rector, vt ait Chrysost. inquiens, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Deinceps, quũ per acta cœna diceret dominus discipulis, Quo ego vado, non potestis venire modo, solus cum interrogauit Petrus, Domine, quo

Ioan. 6. *Matt. 16.* *Mat. 19.* *Luce 5.* *Matt. 14.* *Mat. 17.* *Chrysosto.* *Mat. 18.*

vadis? Vnus hic detractauit lotionem pedum, inquiés, Non
Ioan.13. lauabis mihi pedes in æternũ. Super hęc quum eduxisset ille
discipulos suos post cœnã, prædixissetq́; eis quomodo scan-
dalum in eo essent passuri omnes, magno animo progressus
Marc.14. Petrus dixit, Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non
Luc.22. scandalizabor, Domine, paratus sum & in carcerem & mor
tem ire. O animum generosum & cõfidẽtem, sed ô vicissim
Ioan.21. carnem fragilẽ. Sũt huiusmodi in scripturis permulta, qui-
bus hic supersedebimus. ¶ Ab ipsa quoq; domini resurre-
ctione porro videmus Petrum primo summoq́; suo per v-
niuersam ecclesiam magistratu vsum fortiter esse, dum ille
vt pastor bonus magnam gerebat curam Ioannis, de quo &
Act.1. dominum interrogabat, Hic autẽ quid? hoc est, quod genus
mortis & supplicij imminet illi? Deinde post ascensionẽ do
mini officij sui administrationẽ suscipiẽs, surrexit in medio
fratrum, & sacrarum literarũ testimonio probauit aliũ iam
Act. 2. esse eligendum in locum Iudæ. Quanuis ibi erat Maria ma
ter Christi, aderant & alij apostoli, præ illis tamẽ omnibus
Ac.3.4.5 rem hanc velut sibi propriam aggressus est Petrus. Insuper
cum in die pẽtecostes accepto spiritu sancto apostoli deri-
derentur & pro ebriis haberentur, surgens Petrus cum vn-
decim, excusauit eos, palam prædicauit Christũ Iudæis, an-
nũciauit quid ipsis sit facto opus, & ad tria milia hominum
conuertit. Claudũ quoq; præsente Ioanne sanauit, & admi
rante populo, Christum prædicauit & pœnitentiã. Inde cũ
vterq; iudicio simul sisteretur, solus tamẽ Petrus causam e-
git, Christumq́; coram eis libere confessus est. Quum Ana
nias & Sapphira mentirentur spiritui sancto, solus Petrus
eos iudicio mortis cõdẽnauit, eo ꝙ iniquus agri preciũ ostẽ
Act.8. derant. Simon Magus quũ præsumeret potestatẽ huiusmo-
di pecuniis sibi cõparare, vt impositione manuum spiritum
sanctum conferret, Petrus dixit ad eum, Pecunia tua tecum
sit in perditionẽ. Atque quum apostoli primum illud cele-
Act.15. brarent conciliũ Hierosolymis ad extirpandam sectã Chri
stianorum Antiochiæ concitatam de legalibus Moysi præ-
ceptis obseruandis, Petrus rem hanc in concilio proposuit
Ad Au. tanquam supremus, fuitq́;, vt ait Hieronymus, S. Petrus au
thor sententiæ de legalibus cessandis. Hinc etiã refert Dio-
nysius ad Timotheum scribens, dixisse Paulum ad Petrum
Romæ, quum ab eo duceretur ad subeundum martyrium,
Pax

Pax tecum fundamentũ ecclesiæ pastor ouium & agnorum Christi. Hunc & vos hodie colite diligentius, si modo gaudere ipsius ad deum cupitis intercessione, qua vobis hic gratiam, & in futuro gloriam impetret sempiternam, Amen.

HOMILIA IIII. EIVSDEM DIEI, SED *de sancto Petro apostolorum principe tantum.*

SVMMVS apostolorum princeps Petrus, & vicarius Christi, natus ex Bethsaida Galilęę fuit nomine Simõ, officio piscator. frater eius Andreas, qui & discipulus fuit Ioannis Baptistæ, sicut & ipse Petrus. audiens autem testimoniũ Ioannis de Christo, quẽ demonstrans agnũ dei prædicabat, atq; sequutus inde dominũ, inuenit Petrum & dixit ad eum se inuenisse Messiam Christum & sic ipsum quoq; duxit ad Christum. qui viso eo, statim dixit ad illũ, Tu es Simon bar Iona, tu vocaberis Cephas. atq; tunc primũ ille agnouit dominum. Deinde cum piscaretur in stagno vna cũ fratre, dixit dominus ad eos, Venite post me, faciã vos piscatores hominum. statimq; relictis retibus, sequuti sunt dominum. Lucas refert dominũ cõmisisse Petro vt laxaret retia, qui respõdens dixit ad eũ, Præceptor, per totam noctẽ laborantes nihil cepimus, in verbo autẽ tuo laxabo rete. Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinẽ copiosam, impleuerunt q; in rupto reti, duas nauiculas. procidit autẽ Petrus ad genua Iesu, dicẽs, Exi à me domine, quia homo peccator sum. Alias quoq; ingressus est dominus in domũ suã, quũq; socrus eius infirmaretur grauiter ex febre, rogauerunt eum pro illa, qui & sanauit eam, vnde surrexit ipsa, & ministrauit eis. Quum discipuli noctu periclitarẽtur in mari, & dominus ad eos veniebat super aquam, dicẽs, Habete fiduciam ego sum, nolite timere, respondit Petrus, & ait, Domine, si tu es iube ad te me venire super aquas. cui respondens dominus, dixit, Veni. & descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam. Vidẽs vero ventum validum, timuit. & quum cœpisset mergi, clamauit, dicens, Domine, saluũ me fac. Et continuo ille extendens manum, apprehendit eum. ¶ Insuper, quando discipulos omnes interrogauit dominus quid de se sentirent, prodiit Petrus & dixit, Tu es Christus filius dei viui. statimq; promisit ei dominus, quod super ipsum ædificaturus esset ecclesiam suam, & daturus ei claues

Ioan. 1. *Ioan. 1.* *Mar. 1.* *Luc. 5.* *Mat. 8.* *Luc. 4.* *Matt. 14.* *Matt. 10.*

regni cœlorum. paulò pòst quum prædixisset dominus apostolis passionem suá, singulari dilectione affectus Petrus, assumens eum. cœpit increpare illum, dicens, Absit à te domine, non erit tibi hoc. Et quum transfiguraret se dominus in monte Thabor, præ omnibus aliis apostolis dixit Petrus ad dominum, Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic
Matt.17. tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnũ. Neque multo post quando petebatur ex domino didrachma, iussit ille solum Petrum abire ad mare, & immittere hamũ. eumq; piscem qui primus ascendisset, tollere. & aperto ore
Mat.18. eius, staterem exemptũ exponere pro ipsis ambobus. ¶ Vnus etiã Petrus præ aliis dominum interrogauit, quoties remittere deberet proximo suo aduersum se peccanti, & audiuit sibi dici, Septuagies septies. Idem quoq; solus ex omnibus di
Matt. 19. xit ad dominũ. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo inde erit nobis? Lauare parẽte domino pe
Ioan. 13. des discipulorũ, reuerentiæ causa solus Petrus recusans, nolebat illud admittere, tandem tamẽ cõsensit. Immẽsum suæ in dominum dilectionis argumentũ fuit & hoc, quod vnũ ille defendere dominũ etiã gladio conatus est quũ caperetur
Matt.26. à Iudæis. neq; id tantũ, sed & eundẽ iam captũ sedulo sequutus est ad pontifices cum Ioanne, vbi quanuis humana fragilitate victus negarit eum, tamen amaro fletu statim pœnitẽ
Mar. 14. tiam egit, cuius rei testes ei sunt euangelistæ. doctores quoque affirmant ipsum per omnem vitam ad cantũ galli amare fleuisse, memorem suæ negationis. In eum vsum strophiolũ quoque semper gestasse fertur ad detergendas lachrymas.
¶ Cæterùm post ipsam Christi resurrectionem audita & comperta illa ex mulieribus, Petrus solus cum Ioãne festi-
Ioan.20. nauit ad monumentum. Quid quod inde etiam insignis dilectio Petri in dominũ facile animaduertitur, quando prædixit inter cœnandum discipulis, assidere, qui se traditurus
Ioan. 13. esset quod tunc solus Petrus vtiq; vindictæ cupidus innuit Ioanni, vt is interrogaret Christũ quisnã iste esset, eo animo sane, vt pœnas de ipso sumens, anteuerteret proditionem?
¶ Sunt hæc quidem magna, sed omnibus iis maius est, quod
Chrysosto. ad extremũ vni Petro præ omnibus aliis apostolis, quorum nonnulli tunc aderant, Christus vniuersam iurisdictionẽ &
Ioan.21. potestatem commisit super oues suas, regendi eas & pascendi, vbi ter ab illo interrogatus an ipsum diligeret, semper

respondit

respondit, Tu scis domine, quia amo te. & ibi eum papam summumq; ecclesiæ pontificem ordinauit dominus. Atque hæc omnia affatim scripta suppeditant euangelistarum, qui post Christũ nullius personæ plus meminerint quam Petri.

¶ Accedũt iis etiam testimonia Lucæ in actis apostolorum, vbi principio legitur, quod post Christi ascensioné summũ ille sibi sumpserit officiũ in eligendo Matthia, deinde discipulos excusauit in die pentecostes, & tria milia hominũ baptizauit, claudum sanauit, rursusq; hominũ milia quinq; baptizauit. Ananiam & Sapphirã de mendacio puniuit, AEneam paralyticum curauit, suiq; corporis vmbra ægris sanitatem restituit. Ter captus est, primum cum Ioanne, quãdo claudum sanauerat, & tamẽ sine offensa liberatus est, deinde cũ reliquis apostolis. & tũc angelus reseratis noctu foribus eum dimisit: quumq; denuo prædicarét in téplo, virgis cæsos abire dimiserunt qui concilio præerant Iudæi. Postremò quando Herodes occiderat Iacobum, vidés placere hoc Iudæis, apprehensum etiã Petrum, qui tunc ex Asia venerat Hierosolymã ad festa paschalia, coniecit in vincula, vt trãsacta festiuitate ipsum quoque capitali supplicio penderet. Quumq; producturus eũ esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiés inter duos milites, vinctis catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebãt carcerem. Et ecce angelus domini astitit, & percusso latere Petri, excitauit eũ, dicens, Surge velociter. Et ceciderũt catenæ de manibus eius, sicq; eduxit eum per ambas custodias vsq; ad portã ferream quæ ducit ad ciuitatem, eaq; vltro aperta est eis. ¶ Petrus primũ abhorrebat gentiles, sed diuinitus inde admonitus est ne id faceret. vidit enim vas quoddam velut linteũ magnum submitti de cœlo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia & serpentia terræ & volatilia cœli. audiuitq; vocem dicétem sibi, Petre, occide & manduca. Ait autem Petrus, Absit domine, quia nunquam manducaui omne commune & immũdum. Interim tamen hac visione edoctus est de non excludẽdis Gentilibus ab ecclesia fidelium quandocunq; venirent. Et inde baptizauit ille Cornelium hominem Gentilem, sicque postea factum hoc coram Iudæis excusauit, purgans se cur Gentilibus coniungeretur, sicut idipsum in concilio proposuit, docens non discernere deum inter Iudæos & Gentes, sed fide purificare corda eorũ, quod verbum Petri

Act. 1.
Act. 2.
Act. 3.
Act. 59.
Act. 4.
Act. 5.
Act. 12.
Act. 10.

Act.15. corroborauit ipse Iacobus, vt Acta apostolorum testantur. 3 Super hæc summam semper laudé obtinuit Petrus apud omnes doctores. Post diuisionem apostolorum pro sua portione cõtigerunt ei, Põtus, Galatia, Bithynia, Asia, *Eusebius.* Cappadocia cũ adiacẽtibus prouincijs, vt Eusebius & Hie- *Hiero.* ronymus commemorant, & testatur titulus epistolæ suæ, *1.Pet.1.* vbi scribit dispersis, nempe Iudæis ex patria sua expulsis, iamq; inter Gentiles habitantibus. Atq; ibi quinquennium totũ prædicauit, ita vt Antiochiæ sibi cathedra erigeretur, *Libr.7.* vbi septennium cõmoratus est, sicut in festo cathedræ illius *Recog.* diximus. ¶ Scribit & de eo S. Clemens papa & martyr, in Recognitionibus suis in hunc fere modũ, quod ipse & frater eius Andreas ab infantia orti fuerint, in summa paupertate educati, cõpulsi sic ex ipsa rerum inopia ad laborem *Libro 1.* subeũdum. Cibus Petro fuit panis cũ oliua, & raro coniunctis caulibus. Habitus, tunica cũ pallio. Prædixit antea de- *Libr.10.* structionem templi Hierosolymitani quã fieret. Sæpius cũ Simone Mago pulchre disputauit, ipsumq; primũ ab Antiochia per famam Cornelij, deinde etiã ex Iudęa compu- *Libro 2.* lit, qui inde Romã profugit. Inter cętera refert Clemẽs Petrum orare semper solitũ ante fuisse, quã cum Simone cœ- *Libro.3. & .5.* perit disputare, cuius discipulos aliquot cõuertit ad Christum, multos infirmos & ipsum quoq; sanauit, matrẽ etiam eius Matthiam, hospitem pauperculam, paralyticã curauit, & aliã Matronam quæ dicebatur Dorcas, mortuã resuscita- *Act.9.* uit. Irenæus qui & ipse vicinus admodũ fuit apostolorum tẽmporibus, miris modis magnisque laudibus extollit Petri prædicationẽ atque doctrinam. ¶ Tertulianus ait Christũ *Tertul. lib. 4. contra Marcionem.* Simoni dedisse nomen Petri à seipso, quod & ille sit petra ob virentẽ fidei vigorẽ. Vult etiam quod Petrus in spiritu Moysen cognouerit & Eliã in ipsa domini transfiguratione. Atq; in hoc pleriq; omnes cõueniunt, quod quanuis Petrus frequentius Antiochiæ fuerit, tamen assidue hinc inde *Clemens.* cõmigrarit, vt testatur Clemens. vnde nõ raro etiã Hierosolymã potuit venire, vbi eũ visitauit Paulus, qui seipsum post annos XIIII. ascẽdisse Hierosolymã, Petrumq; vi- *Galat.1. & 3.* disse, in epistola ad Galatas commemorat. Quod autẽ vulgo claudicasse creditur, nullũ extat sufficiens testimonium, *Super 1. ad Gala.* siquidem hoc certũ, factum eum esse senẽ, sed non omnino decrepitum, quãuis Hieronymus refert, & pro se Clementem

tem adducit in periodis, testantem, caluum fuisse Petrum. ¶ Quũ itaq; Petrus iam quinq; annis prædicasset in regionibus Cappadociæ, Bithyniæ, &c. & rursus septem alijs pontifex sedisset Antiochiæ, singulari ordinatione & instinctu dei profectus est Romam, vt testatur sanctus Marcellus. Et rationem assignat Eusebius huiusmodi, quod cũ iam Simon Magus ex Iudea depulsus esset per Petrum, deinde etiam ex Antiochia, profugit Romã: ibiq; diabolo adiuuãte tã rara & admirãda exhibuit spectacula, vt in admirationẽ sui conuerteret imperatorem & Romanos omnes, à quibus iam cœperat magni fieri, erecta in hoc sibi statua supra Tiberim cum titulo huiusmodi, Simoni deo sancto, vt author est Iustinus. Vt autem insignis hominis istius impia detegeretur malignitas, diuina ordinatione princeps apostolorum Petrus Romam destinatus est, qui ibidem pugnaret contra vniuersalem generis humani perditionem, primusq; hic ille fuit, qui clauibus euãgelij sui Romanis ianuam aperuit regni cœlorũ. Hieronymus asserit illũ venisse Romam anno secũdo imperij Claudij ibiq; cathedrã occupasse sacerdotalẽ annis vigintiquinq; vsq; ad annum Neronis decimũ quartum qui imperij sui vltimus extitit. Sed quomodo ille cũ Simone Mago decertarit, etiã Ambrosius cõmemorat. siquidẽ Simon simulabat iamq; parabat se ad euolandũ ex Tarpeio monte in altũ. Et quũ iam magna hominũ multitudo expectaret spectaculũ istud, & attẽtis oculis aspiceret, ne ad finem suũ. illud perueniret, cœpit orare Paulus, ipseq; Petrus positis genubus precatus est dominũ, & sic ambo impetrauerũt apud deũ, vt dæmonia quæ Magum suũ per aëra vehebant, ipsum cadere sinerent. delapsus ergo ossa cõminuit in petra iusto dei iudicio, vt qui in cœlum volitare præsumpserat, amplius ire nõ posset in terra, sed infelix homo infelicissimũ suum tam tristi spectaculo exhalaret spiritum. ¶ Multa alia contigerũt inter apostolos & hunc Magũ, quibus omnibus supersedebimus. At vnum tacere præ cæteris illustrius grãdis fuerit religio eo maxime, quod ad Germanos spectare videtur. Quũ Petrus adhuc Romæ fidẽ Christi prædicaret, misit inter alia discipulos tres in Germaniã, ad prædicandũ euangeliũ & annunciandũ Christum, fueruntq; illi, Eucharius, vnus è numero septuagintaduorũ discipulorũ Christi, qui deinde primus

Libro 2.

Iustinus.

De vi. il.

Ser. 67.

Anno do. 58.

episcopus Treuirẽsis effectus est.cumq́; eo Valerius & Maternus. Vbi vero peruenissent in Elsatiã, ibiq́; prędicarent, mortuus est Maternus in ciuitate quæ dicitur El. statim reuersus ad Petrũ Eucharius, cõquestus hoc est illi, simul petens vt resuscitaret eũ à mortuis, ad cõfirmandã fidem hominum eius regionis. Ibi Petrꝰ baculũ illi suũ exhibuit, quẽ iste quadragesimo die à Materni morte reuersus, super corpus eiꝰ posuit, & statim reuixit, factus postea tertius episcopus Treuirensis. ¶ Interea tẽporis dũ Petrus Romæ cõmoratus est, rogarũt fideles Christiani Marcũ discipulũ Petri, vt eis euangeliũ quod Petrus prædicabat, describeret, quod & fecit. Id simul atq; legit Petrus, cõfirmauit, legendumq́; obtulit ecclesię. Et hoc illud est, quo in hunc vsq; diẽ vtitur ecclesia, vt scribit Eusebius ex Clemente in 6. libro dispositionum. Est in eadẽ sentẽtia & Hieronymus, dicẽs Marcum velut interpretẽ esse Petri, Marciq́; euangeliũ esse Petri, sicuti, aiunt quidã euãgelium Lucæ esse Pauli, sed de ijs plura de apostolatu. Tu interim consule Hieronymum in proloquio euangeliorum de viris illustribus. ¶ Tẽporibus Petri venit Romam Iudæus quidã eruditus Philo. is multo Petri cõsuetudine vsus, per eũ etiam in magnã peruenit familiaritatẽ sancti Marci in Alexãdria, eũq́; ibi Petrus ordinauit episcopũ, qui deinceps multas Christianorũ laudes & virtutes prędicauit, eorũq́; habitationes cœnobia nominauit. ¶ Sed vt aliquando tam prolixæ narrationi finis imponatur, quum iam virtus euãgelij Romæ erumperet, & diabolus confusus esset in Simone Mago, furore succensus est Nero tyrãnus aduersus apostolos. vbi quãuis fratres cupiebant Petrũ secedere, tamen ille diu frustra renitens, tandem precibus illorum superatus, volebat Romam egredi, vbi in ipso itinere apparuit illi Christus, cui dixit Petrus, Domine, quo vadis? Is respondens, ait, Vado Romam iterum crucifigi. Verbũ hoc domini Petrus sane intellexit, non ignarus Christum amplius non moriturum, vt Paulus ait. sensit ergo hoc dixisse dominum de ipsa persona Petri, qui sic reuersus est ad fratres, vt hodie quoque locus ille dici soleat, Domine quo vadis? vbi vestigia Christi impressa lapidi cernũtur. Statim Nero Petrum captum sub Capitolio vinxit in Tarpeto monte, iam vero sub ara cœli, nunc enim ibi templum est, Tandem eum agrippa supplicio crucis adiudicauit.

Libro 3. hist. eccl. cap. 14.

Hieron. in sermonibus de apostol.

Egesipp. li. 3. ca. 2.

Vide late Linum licet apocryphum.

Roma. 8.

dicauit.is quum super Tiberim transuectus esset in Vaticanum, vbi nunc & sancti Petri templum & palatium est pontificis, petiit vt deorsum verso capite, sursum autẽ erectis pedibus crucifigeretur, indignũ ratus esse se, qui caput haberet in altum erectũ in cruce, sicut magister suus Christus pepẽderat. Est eius rei author satis magnus beatus Hieronymus. *De vi. il.* Testatur idipsum & Eusebius, allegans pro se duos vetustissimos scriptores Caium & Dionysiũ episcopum Corinthium. ¶ Occurrit hic quidam, quod Romæ audisse me memini à viro erudito tempore Leonis papæ. is aiebat admirandam hanc esse dispositionẽ dei, vt eodem in loco quo Ianus (qui à Gentilibus habitus est is, quem Iudæi Noe vocitãt, isque pro capite anni obseruaretur etiam nunc., à cuius nomine Ianuarius sit dictus, & idem biceps pingi solitus) est sepultus Romæ in ipso Vaticano, cui hinc nomen contigit, vt Ianiculum appellarint, ibi etiam Petrus cui tanquam capiti principatus à Christo oblatus est apostolorum & totius ecclesiæ, quique Romanum imperium cœperat vindicare à diluuio gentilis idololatriæ, crucifigeretur & sepeliretur. Cæterum enati sunt istis periculosissimis temporibus plurimi, qui pleraque noua citra vllius rationis fundamentum introducunt, proprio freti conatu, contempto concordi totius ecclesiæ omniumq; patrũ consensu. Inter illos innouauit Iacobus Stapulensis historiam supplicij duorum illorum principũ apostolorum omnium, contendens eos non vno die passos esse, sed Paulum eodem quidem die, verũ toto interim anno post Petri passionem elapso, neque tamen fundamentum opinionis suæ aliquod affert, vnde verisimilem eam redderet. *Stapulẽ. error.* Ad hæc Linus papa, cuius authoritati innititur ille, quãuis scripta eius non admodum recipiantur, quibus vtriusq; huius apostoli passionem descripsit, tale nihil habet, quod pro se adducere posset. *Infer. 67. 2.q.7. Beati.* Quanto igitur satius & cõsultius est, à veteri & antiqua fide ecclesię non recedere, quę habet ambos illos vno die eodemque anno passos fuisse? Vnde & Ambrosius ait, Nõ sine causa factum putemus, quod vna die vno in loco vnius tyrãni tolerauere sententiã. Vno die passi sunt, vt ad Christũ pariter peruenirẽt vno in loco, ne alteri Roma deesset: sub vno persequutore, vt ęqualis crudelitas vtrũq; constringeret. Dies ergo p[...] merito, locus pro gloria, persequu-

tor decretus est pro virtute. Et in quo tandé loco martyriũ pertulerũt? in vrbe Roma, quæ principatũ & caput obtinet nationũ, scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: vbi Gẽtiliũ principes habitabát, illic ecclesiarũ principes morerentur. Et quũ dominus orientis regionem propria illustrauerat passione, occidẽtis plagã, ne quid minus esset, vice sui apostolorũ sanguine illustrare dignatꝰ est. Atq; licet illius passio nobis sufficiat ad salutẽ, tamen etiã horum martyriũ nobis contulit ad exẽplũ. Hæc Ambrosius. ¶ Quod autẽ vna die sint passi, testatur, etiam Eusebius Cæsariensis, adducens pro se Dionysium qui idẽ afferat. is inquit, ille Corinthiorũ episcopus quum in vrbe positus esset, & de scripturis disputaret, hoc dicit, Sed & vos habentes cõmonitionẽ à Petro & Paulo, plantationem Romanæ & Corinthiorũ ecclesiæ coniunxistis, Ambo etenim simul aduentãtes & in nostra Corinthiorum ecclesia docuerunt, & per omnem Italiã, atq; in hac vrbe simul docentes, etiã martyrio pariter vno eodemq; tẽpore coronati sunt. ¶ Subscribit eidem sententiæ Hieronymus, qui in vita S. Pauli ait cum eodem die anni decimiquarti Neronis, quo Petrus Romæ passus est, etiã pro Christo fuisse capite plexum, sepultumque in via Hostiẽsi, anno à Christo passo 37. Accedit eo & consensus Egesippi, dicentis ãmbos illos vno tẽpore simul passos sub Nerone, alterũ tamen cruce, gladio alterum occisum. Gregorius ad Imperatricẽ Cõstantiam scribens, plurima refert & maxima miracula, quæ contigerint circa sepulturã horum apostolorum, quãq; mirabiliter exhorruerint & deterriti sint, qui illã violare conati sint. Inter cætera cõmemorat, quomodo eo tempore quo passi sunt apostoli, venerint Christiani ab oriente, abducturi corpora apostolorum: quæ quũ duo miliaria ab vrbe detulissent, ad locum quem vocant Catacumbas, deposuerunt illa, deinde vbi promouere loco conabantur, à conatu deterriti sunt immẽso fulminũ impetu tonitruũq; incredibili horrore: quibus ita dispersi sunt, vt illud deinceps tentare nemo sit ausus. Romani autẽ egressi, corpora apostolorũ sublata rursus retulerũt Romã, in eũ locũ vbi nunc quiescunt. Narrat ibidẽ plura de catena sancti Pauli. Inuenio alibi factũ hoc esse sub papa Cornelio, quãdo Constãtinus catholicus Imperator extruxit templũ sancti Petri & Pauli,

Ambro. Libro 2. cap. 25.

Hierom.

Libro 5. capa. Libro 3. epi. 10.

Pauli, in quo Syluester papa collocauit corpora apostolorum, capita autem eorum in æde diui Ioannis, vbi eadem adhuc religiose magno populi concursu simul & applausu monstrantur. Misericordia, &c.

DE SANCTO PAVLO APOSTOLO *& doctore Gentium, homilia peculiaris.*

ANTVM gratiarũ atque donorũ cõtulit deus in sanctum Paulum, vt nõ possit humana lingua exprimi. Dum igitur tenuitaté imbecillitatémque meam cõsidero, nõ audeo hoc mihi sumere, quod abhorruit eloquẽtissimus idémque sanctissimus pater Ioannes Chrysostomus, cui nomen hoc ab aurea cõtigit eloquẽtia. is licet octo homiliis laudes Pauli tractauerit, subinde tamen fatetur se inferioré susceptoq; negotio imparem. Proinde mihi à referendis sanctissimis apostolis laudibus téperare malo, quã turpiter ab ipsa materia quæ se affatũ ingeret, victũ desinere interímq; consultius videtur historiã per decursum enarrare, cum appendice cõclusionis præmittere annexa. Principio autem præmittere illud volo, quod sicut de sancto Frãcisco vulgo fertur, eũ vulnera Christi in suo corpore portasse, ita idẽ ante eum fecit noster sanct⁹ Paulus, vnde & stigmata Christi in corpore suo portare palã se fatetur. ¶ Paul⁹, qui ante baptismum dictus est Saulus, extra duodecim illorũ numerũ, ipse quoq; apostolus, natione Iudęus fuit, de tribu Beniamin, ex vico Iudææ qui dicebatur Giscalis. Eo à Romanis occupato, parẽtes eius Tharsum cõmigrarũt Ciliciæ oppidũ, cuius incolę eodẽ cum Romanis ciuibus iure vtebãtur: quo gauisus & ipse est, ꝓuocans Cæsaré. Quũq; præfectus virgis eũ cædere vellet, iure suo vsurus, exprobrauit illi, num liceret ei virum Romanũ, nõ audita causa, flagellare. Putãt etiã doctores ipsum ideo gladio occisum tanquã ciuem Romanũ, non vero crucifixũ sicut Petrum. Parentes sui eum in tenera adhuc ætate miserunt Hierosolymam in lege erudiendum (vt testatur Hieronymus) sub Gamaliele, cuius etiã Lucas cõmeminit, & Paulus ipse coram Iudæis dixit educatum se esse in ea ciuitate ad pedes Gamalielis, institutũmque secundum veritatem paternæ legis. Passo auté Christo, diuisisq; apostolis, & iam prædicantibus euangelium, electis insuper diaconis septem, è quorũ numero eodem anno Iudæi lapi-

Chrysost. *Galat. 9.* *Actu. 13.* *Hierony.* *Act. 5. 22*

darunt Stephanum die tertio Augusti, in cuius mortem
Act.7.8. etiam Paulus consenserat, custodiens vestimenta testium,
qui Stephanum lapidibus obruebant, ab eo tempore cœpit
Saulus persequi Christianos, vinctos illos viros & mulieres
custodiens. Interea comperit etiam Christianos esse Da-
Actu.9. masci. acceptis itaque literis à pontifice & Senatu Hieroso-
lymis, si quos inueniret Damasci Christianos, vt eos sibi li-
ceret vinctos adducere Hierosolymã. Appropinquans ita-
que Damasco circa meridiem, vidit circunfulgentem se ra-
dium de cœlo, vnde attonitus cõcidit in terram, audiens vo
cem huiusmodi, Saule Saule, quid me persequeris? Interro-
gauit autem, Domine, quis es tu? Qui respondit, Ego sum
Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Durum est tibi con-
tra stimulum calcitrare. Vocem hanc qui cum eo erant viri,
audierunt quidẽ, sed neminem viderunt. Et Saulus dixit ad
Actu.22. eum, Domine, quid me vis facere? Is iussit eũ surgere. Da-
mascúmque ingredi, vbi auditurus esset quid eum oporteat
facere. Surrexit igitur ille, neque quicquam vidit, sed mani-
bus comitum ductus in Damascum, triduum totum cõmo-
ratus ibi, nec vidit, neque comedit, neque aliquid bibit. Ap
paruit autem dominus Ananiæ in Damasco, misitq́ue eum
ad Paulum, qui obstupuit primũ, deinde dixit, Domine, au
diui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in
Hierusalem, & hic habet potestatem alligandi omnes, qui
inuocant nomen tuum. Cui respondit dominus, Vade quo-
niam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum co-
ram gentibus & regibus & filiis Israël. Venit ergo Ananias
in domũ, & imposita manu sua super Paulũ, dixit, Saule fra
ter, dominus Iesus misit me, qui apparuit tibi in via, vt vi-
Galat.1. deas & implearis spiritu sancto. Eadémq; hora ceciderũt ab
oculis eius tanquã squamæ: & visu recepto, baptizatus est.
Quã multis penéq; innumeris populis & vrbibus prædica-
rit Paulus, quantũ terrarum mariúmq; sit emensus, immen-
sum ꝓpe fuerit dicere, nos sub cõpendiũ referemus. Prima
2.Cor.12. illius ꝓfectio post baptismũ, fuit in Arabiam, vbi quũ præ-
dicasset, reuersus Damascũ, in synagogis adeo valide prędi-
cauit Christũ, vt illi necem minarentur Iudęi. fratres autem
dimiserunt eum per sportam extra muros. Foramen illud
aiunt, infideles sępe conatos obstruere rursus, sed mane sem
per inuentum est apertum vt antea. Sicque post triennium
conuer

conuerſionis ſuæ, quæ facta erat die viceſimoquinto Ianuarij, quũ ante in Auguſto adiuuiſſet lapidationem Stephani, aſcendit ille Hieroſolymã, viditque ibi Petrum & Iacobũ, prædicauit etiam Chriſtũ, vnde rurſus cõmoti Iudæi, quærebant eum occidere: quúmq; in templo oraret, apparuit ei Chriſtus, iuſſitq́; ipſum feſtinanter exire Hieroſolymas, eo ꝙ teſtimoniũ ipſius de ſe accepturi nõ ſint. Deinde quãdo Paulus diſputabat cũ Gentibus & Græcis, ipſi quoq; conabantur eum occidere. Et quũ iam quindecim diebus fuiſſet Hieroſolymis, ſecuro comitatu fideles eum deduxerunt in Cæſaream, hinc miſerũt eum in patriam ſuam Tharſum Ciliciæ. Videns autẽ Barnabas numerũ fidelium augeri in Antiochia, venit & ipſe Tharſum quæſitũ Paulum. quẽ quum inueniſſet, adduxit Antiochiam, vbi annum totum permanſit, tantúmq; hominũ ad fidem Chriſti peruenit, vt ibi primum Chriſtiani à Chriſto cœperint dici. Exorta inſuper fame & ingraueſcente annona, Antiocheni adiuuerũt fideles qui erant in Hieruſalem, per manus Pauli & Barnabæ. *Galat.1.* *Actu.22.* *Actu.9.* *Actu.11.* *Actu.12.*

2 Reuerſis iam porro Paulo & Barnaba à Hieruſalem ad Antiochiam, quũ iam Chriſtiani ieiunaſſent, cultuíque diuino incũberent, dixit ſpiritus ſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabã in opus ad quod ſuſcepi eos. Atq; ibi orarũt & ieiunauerunt, impoſitíſq; manibus, abire permiſerũt. Vbi plerique doctores exiſtimãt Paulũ cum Barnaba dignitatem apoſtolatus ſuſcepiſſe. hic quoq; immutatũ ei nomẽ, vt pro Saulo Paulus diceretur, authore Beda, quãuis Hieronymus credit iſtud Pauli nomẽ à Paulo profecto Cypri cõtigiſſe. Quum vero profect⁹ eſt Paulus ab Antiochia cum Barnaba, venerunt Seleuciã vrbẽ mari proximã. vnde ſoluentes, tranſnauigarũt in inſulam Cyprum, per eam vndique ꝓfecti ſunt vſq; in Paphos. ibi Paulus pręedicauit pręfecto Paulo Sergio, magúmque Barieu diuina potentia cæcũ fecit. Et credidit in eum Paulus pręfectus inſulæ. Paulus autẽ rurſus per mare nauigauit inde in Pamphiliã, in ciuitatẽ Pergen. inde iterum in aliam ciuitatem peruenit, quę etiam dicta eſt Antiochia in ꝓuincia Piſidiæ. vbi quum in ſabbato prolixe prædicaſſet Iudæis, magnum conſequutus hominum accurſum, hic quoque profectum euãgeli j perferre nõ valentes Iudæi, concitati ſunt aduerſus eum. Verum ille à ſuo inſtituto nõ ceſſans, cœpit Gẽtibus prædicare per vniuerſam *Actu.13.* *Sup Act. de vi. illuſt.* *Actu.13.*

prouinciam. Quod vt impedirent Iudęi, persuaserũt ex matronis aliquot præcipuas mouere seditionem aduersus Paulum & Barnabam, ipsosque ex prouincia illa abegerũt. Qui ambo profecti Iconium in Lycaonia, magnam sibi hominũ
Actu.14. multitudinem cõiunxerunt, ita vt sectæ concitarentur in ciuitate. vnde orta seditione, Gentiles simul & Iudęi volebãt lapidare eos, sed ij alio cõfugerunt, saluti suæ & euangelicæ prædicationi cõsulturi. venerúntq; in eiusdẽ prouinciæ ciuitates alias duas, quæ dicebantur Lystra & Derbe. ibi Paulus in Lystris claudum natum sanauit, quod videntes homines, crediderunt eos esse duos deos. Barnabam inde Iouem, at Paulum appellarũt Mercurium ob eloquentiã suam. Videntes hoc apostoli, scinderunt vestimenta sua, dicentes se quoque mortales esse homines. Sequuti autẽ eos fuerãt aliquot Iudęi ex Antiochia & Iconio, qui mota seditiõe aduersus Paulũ, impetebant eum lapidibus, insuper illũ pro mortuo detraxerunt ex ciuitate. Reuersus Paulus ad seipsum, animo recepto, simul in ciuitatem intrauit, alteróq; mane fugit in Derben, pręd icauit ibi, & plurimos cõuertit ad Christũ. Ambo hinc rursus ꝓfecti per Lystras, Iconiũ & Antio-
Actu.15. chiam, simul cõfirmarunt animos Christianorũ, ordinarunt eis presbyteros. Et iterũ à Pisidia venerũt in Pergem Pamphyliæ, hinc in Attaliam. quæ vrbs quũ esset mari cõtiguã, portúmq; haberet, soluentes inde transfretarunt, peruenerúntq; in magnam ciuitatẽ Antiochiam. vbi cõmemorantes illi omnia quæ acciderant eis, & quã multi per eos ad fidem essent cõuersi, fidelibus enarrauerunt, quúmq; diutius paulò ibi cõmorarẽtur, orta est inter fideles dissensio, opinantibus aliis legem Mosaïcam simul cum euãgelio esse tenendã, aliis diuersum sentientibus. Ideoq; Paulũ & Barnabã alióśque cum eis miserũt Hierosolymam ad apostolos & seniores, ibique primũ conciliũ sanctum congregatum est. Hinc docemur, in omnibus sectis & hæresibus quæ in fide nascuntur, cõcilium cogi debere, in quo causæ decidãtur, quanuis nunc nihil aut parum loci remansit conciliis apud neochristianos, qui tantũ temeritate sua & ꝓpria pręsumptione pro suo lubito res huc illuc transponere nitũtur, vnde tot hereses tam breui tempore per vniuersam pene Germaniã sunt
Galat.1. exortæ. ¶ Sic ergo quatuordecim annis à conuersione sua,
Actu.15. venit cum Barnaba & Tito Hierosolymam ad cõcilium, in

quo

quo conclusum est, legẽ Moysi amplius seruari nõ debere. Petrus etiam & Ioannes cum Iacobo duos illos constituerunt apostolos Gentium, sicut ipsi apostoli erant Iudæorũ.

3 Conciliũ illud Hierosolymitanũ sanctum, remisit Paulum & Barnabam cum literis ad Antiochiam, cõiunctis vna Barsaba & Sila, qui literas illas corã omni populo prælegerunt & quũ diutius ibi manerent, dixit Paulus ad Barnabam post aliquot dies. Reuertẽtes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum domini, quomodo se habeant. Barnabas autẽ volebat secum assumere & Ioanuẽ, qui cognominabatur Marcus. Eum nolebat habere comitem Paulus, quoniã discessisset ab eis de Pamphylia reuersus Hierosolymã. facta est ergo dissensio inter eos, ita vt discederent ab inuicẽ. Et Barnabas quidẽ assumpto Marco, nauigauit Cyprũ, Paulus vero electo Sila, profectus est per Syriam & Ciliciam, cõfirmans ecclesias, præcipiens etiã custodire præcepta apostolorũ & seniorum, quãuis iam neochristiani omnes tum ecclesiasticas tum superiorũ quorũlibet preceptiones, tanquã humanas traditiones contemnant.

¶ Paulus per Ciliciã peruenit in Derben & Lystrã, assumptum Timotheũ propter Iudæos circũcidit, qui erant in illis locis. sciebãt enim omnes patrẽ eius fuisse Gentilẽ. Quũ autẽ transiret ciuitates, tradebat eis custodire dogmata quæ decreta erant ab apostolis in Hierusalẽ. Et ecclesiæ quidem præterquã quod cõfirmabantur fide, etiã abundabãt numero quotidie. Trãseuntes inde Phrygiã & Galatiæ regionẽ, vetiti sunt à spiritu sancto loqui verbũ dei in Asia minori. Quũ venissent porro in Mysiam, tentabãt ire in Bithyniã. neque tamẽ permisit eos id facere spiritus Iesu, sed percursa Mysia, descenderunt Troadem, qui etiam portus maris erat: ibi visio per noctem Paulo ostensa est, qua mouebatur abire in Macedoniã. soluens itaq; inde, venit in insulam Samothracẽ, & sequenti die Neapolin, & inde Philippos, quæ est caput Macedoniæ & colonia Romanorũ. Ibi manserunt aliquot diebus cõsistentes, & die sabbatorum egressus Paulus ciuitatem, prædicauit mulieribus iuxta flumen, conuertitq; Lydiam purpurariã, quæ baptizata est cum domo sua. liberauit insuper puellam quandam habẽtem spiritum pythonem, ex qua quia diuinando quæstũ magnum habuerant domini eius, apprehendentes Paulũ & Silam, perduxerunt Actu. 16.

in forum ad principes, ipsosque pro Iudæis accusarunt, qui Romanæ consuetudini aduersaretur. Hinc illi scissis vestibus & tunicis suis, iusserunt eos virgi cædi, miseruntque in carcerem, & pedes eorum strinxerunt ligno. Media auté nocte Paulus & Silas adorantes laudabant deum, & audiebant eos qui in custodia erant. subito vero terræmotus factus est magnus, ita vt motis fundamentis carceris, aperta etiam sint omnia ostia vincula, quoq; soluta. Expergefactus custos carceris, videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, ratus fugisse vinctos. Clamauit auté Paulus ne quid sibi mali faceret, quoniam vniuersi adhuc adessent. Sic eum prædicatione sua conuertit, cumque omni familia baptizauit. Quum vero dies factus esset, miserunt magistratus lictores ad Paulum & Silam vt dimitteret eos. sed Paulus conquestus est se hominé Romanum indénatum cæsum, in carcerem missum, inde nolebat occulte secedere. Venientes ergo magistratus, deprecati sunt eos, & educentes, rogabant vt egrederentur de vrbe. Exeuntes illi de carcere, introierunt ad Lydiam, visisq; fratribus, profecti, inde, venerunt Amphipolim & Apolloniam vsq; in Thessalonicá.

Act.17. vbi Iudæi quũ haberent synagogá, in ea Paulus tribus sabbatis multos cõuertit Iudæos & matronas nobiles. Vnde cõmoti Iudæi, quosdam excitarunt, per quos mota seditione, quęsierunt illos in domo Iasonis. sed quum nõ inuenissent, ipsum tamen Iasonem & fratres nonnullos ad magistratus perduxerunt, eósq; vt seditiosos & factionum authores aduersus Cæsarem accusarunt. Verùm ad excusationem sufficientem absolutus est Iason, & fratres noctu Paulum & Silam miserũt Berrhœam. vbi etiam Paulus in synagoga prędicauit, multósque ad fidem cõuertit. Audientes hoc Iudæi qui erant Thessalonicæ, venerunt & ipsi Berrhœam, concitaueruntque ibi seditionem, quam vt effugeret saltem Paulus, manentes ibidé Silas & Timotheus cum aliis fratribus, solum Paulum miserunt vsque ad mare. quod ille transfretans, venit Athenas, expectans ibi Timotheum & Silam.

¶ Athenis autem prædicauit ille in synagogis & foro, annuncians Christũ. Quare & productus ad magistratus. tanquam seminiuerbius accusatus est. Verum ille contra narrauit inuenisse se aram ignoto deo dicatá, cuius occasione fortius prędicauit eis Christum & resurrectionem mortuorũ.

Vbi

Vbi credidit in CHRISTVM Dionysi⁹ Areopagita, & mulier quædam Damaris nomine, cũ plerisq; aliis. ¶ Inde profectus est in Corinthum Achaiæ, diuertitq; apud Aquilam Iudæum, quia eiusdẽ erat artis, puta scenofactoriæ. vbi venerũt ad eum ex Macedonia Silas & Timotheus. Corinthi autẽ omni sabbato ingressus synagogam, quumq; libere daret testimonium Christo, multi crediderunt in eum, & ipse etiam synagogæ princeps Crispus. apparuitq; noctu dominus Paulo, iubẽs eum liberrime loqui, quoniam multus per ipsum populus esset in hac ciuitate conuertendus. & sic mãsit tibi Paulus annum vnũ & mẽses sex. Quare cõmoti aduersus Paulum Iudæi, duxerunt eum captiuum ad præfectũ prouinciç Gallionem, qui tamẽ eos à se abegit nolens ipsorum contentiones & cõtrouersias de lege vel audire vel cõponere. ¶ Ex Corintho commigrauit Paulus in Cẽchreas, rursúsque ibidẽ, sedens super mare, transnauigauit in Ephesum, vbi quanuis rogarent eum fratres obnixe vt maneret, tamen profectus est, relinquẽs comites suos ibi. peruenítq; ad Galatas, & confirmatis iis qui erant in Phrygia fratrib⁹, festinauit vt veniret Hierosolymam ad festa pentecostes. *Act.16.* *Act.19.*

4 Inde rursus Hierusalem regressus per Antiochiã, rediit ad Galatas, hinc in Phrygiam eiusque ciuitatem Laodiceã, vnde ad Timotheum Ephesi cõmorantem priorem scripsit epistolam. Quumq; totam peragrasset Asiæ minoris partẽ superiorem, rediit Ephesum, & ibi prædicauit biennium totum. magna insuper operatus est miracula, adeo vt per eius sudaria & semicincta sanarentur infirmi, libríq; magici cõburerentur precio quinq; miliũ denariorum. Persuasum est multis, eum hic feris proiectũ, quod de seipso scriptum nõ reliquit. Et inde priorẽ ille misit epistolã ad Corinthios per Timotheum, quod non ex solo epistolæ argumento, verum etiam ex ipsius fine colligi potest. Vnde fit vt minus recipiã quod quidam putãt eam missam ex Philippis. ¶ Quum autem Demetrius auri faber alios suæ artis omnes cõmouisset aduersus Paulum factus est impetus magnus, in quo nõnulli comites Pauli capti sunt. sed quũ sedasset scriba turbas, secessit Paulus & trãsfretauit in Macedoniam. cãque regione peragrata, venit in Græciam & Mysiã vsq; ad Nicopolim, vbi constituerat se hybernaturum, sicut ipse ad Titum scripsit. Verum quum mansisset ibi tribus mensibus, intellexit *Act.19.* *Act.20.* *1.Cor. 15.* *Argumentum epist.* *Tit.3.*

Iudęos, sibi insidiari, vnde visum est ei denuo proficisci per Macedoniã. Atq; ibi epistolam scripsit ad Romanos ex Corintho, & venit vsque Philippos, inde misit aliquos suorum discipulorum trans mare in Troadem, tandemq́; post festũ paschæ, sequutus est ipse à Philippis, & inde alterã misit epistolã Corinthiis, atq; diebus quinq; peruenit in Troadẽ mãsit ibi dieb⁹ septẽ. Resuscitauit ibi adolescentẽ, nomine Eutichum, qui dormiẽs de tertio cœnaculo deciderat. Sũt qui velint eum alterã ad Corinth. epistolã scripsisse ex Troade per Titum, sicut argumẽtum testatur epistolę. ¶ A Troade porro pedestri itinere venit in Asson, vbi comites eũ nauigio expectabãt, inde profecti sunt in Mitylenẽ Lesbi, sequẽti die cõtra Chiũ, deinde in Samũ, iterumq́; sequẽti die Miletum, qui portus maris est in Caria. Festinabat autẽ si possibile sibi esset, vt diẽ pẽtecostẽ faceres Hierosolymis, ideoq́; à Mileto mittẽs Ephesum, vocauit maiores natu ecclesiæ, quos in fide confirmauit, eisq́; prædixit se Hierosolymis captum iri, atq; ideo amplius ab eis nõ videndũ. Vnde magnus fletus factus est omniũ, dolẽtium super iis quæ dixerat, & tamen deducebant eum ad nauim. ¶ A Mileto præuenerunt Coum, sequẽti die Rhodium, & inde Pataram, portũ maris in Lycia. Inuenta ibi naui, transfretarunt relicta Cypro ad sinistram, in Syriã, appuleruntq́; ad Tyrũ. vbi septem dieb⁹ manserunt: fratres etiã dixerunt Paulo in spiritu, ne abiret Hierosolymam. peractis tamen diebus septẽ, fideles qui ibi erant, omnes deduxerunt eũ ad nauim: soluẽtesq́; inde, peruenerunt in Ptolemaida, & salutatis ibi fratribus, mãserunt de vna apud illos. Alia die ꝓfecti venerũt Cęsareã, vbi ingressus est Paulus domũ Philippi, qui ex septẽ diaconis vn⁹ erat, habebatq́; quatuor filias virgines prophetantes. & quũ moraretur per dies aliquot, superuenit Agabus, prædicens Paulo quia Hierosolymis capiendus esset. Vnde cupiebant eũ retinere fratres, sed tamẽ frustra, quoniam ille mori pro domino cupiebat. Venit ergo post hęc Hierosolymam, statimq́; sequenti die venit cum comitibus suis ad Iacobũ apostolum, qui eum persuasit, vt cum quatuor aliis qui etiã votum fecerant, postero die purificatus raserit caput. Vbi notandũ est, quod in Paulo legitur, quomodo Antiochiæ corripuerit Petrum. Verùm in qua profectione factum sit, dubium est, eo quod Aug. & Beda etiam hic ambigunt, quanuis

Argumentum epist. *Act. 21.* *Galat. 2.* *In episto. ad Hier.*

uis magis placere eis videtur factum id esse ante concilium Hierosolymitanũ,sicut in secunda peregrinatione meminimus,Hieron.tamẽ putat illud factũ esse post concilium. factũ autẽ est in Antiochia Syriæ, licet alij velint factũ in Antiochia Pisidiæ. eã enim vniuersam regionẽ,Bithyniæ,Cappadociȩ,Asiȩ & Calatiȩ obtinuerat Petrus,sed valeãt hȩc.
5 Quinta Pauli peregrinatio sic habeat,Impletis iã septẽ diebus purgationis, cum adhuc esset in templo vidissentq; eum qui ex Asia erant Iudæi,cõcitauerunt omnẽ populum qui captum eum extraxit è tẽplo,volens eũ occidere. Quod vbi cõperit tribunus cohortis,ortum esse tumultum, assum psit milites secum & cẽturiones,accessitque ad turbã: quæ vbi primum aspexit illum,desiit percutere Paulum. Verùm ille iussit eũ alligari catenis duab9, & duci in castra. Quũque venisset Paulus ad gradus,rogauit vt sibi liceret per eum loqui ad populum. quo cõcesso, cœpit ille loqui lingua Hebræa. quã audiẽtes homines, magis præstiterunt silentium. Ibi narrauit Paulus Iudæum esse se ex Tharso Ciliciȩ,dixit etiã quid sibi cõtigerat eunti ad Damascum, vt supra auditum est, Vbi intercepto tãdẽ eius sermone, cupiebãt ipsum tolli & occidi. Lysias autẽ ductum eum in castra,flagellis cȩdi permisit. Et quum astrinxissent eum loris,astãti sibi Centurioni dixit, Si hominẽ Romanum & indẽnatum licet vobis flagellare? quo audito,discesserũt ab illo qui eum torturi erãt. sed postera die producẽs Paulum, statuit eum in medio sacerdotum. Vbi quum inciperet narrare Paul9 quomodo bona cõsciẽtia ambulasset coram deo, princeps sacerdotum Ananias prȩcepit astãtibus sibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum, Percutiet te deus paries dealbate. Et tu sedẽs iudicas me secundum legẽ,& cõtra legẽ iubes me percuti? Qui astabant vero, dixerunt, Summum sacerdotẽ dei male dicis? Dixit autẽ Paul9, Nesciebã fratres quia princeps est sacerdotum. Sciẽs insuper Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorum, exclamauit in concilio, Viri fratres, ego pharisæ9 sum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. ꝙ cum dixisset, facta est dissensio inter pharisȩos & Sadducȩos. quȩ vbi iam increbresceret, timens tribunus ne Paulus discerperetur ab ipsis, misit eum in castra. Sequenti nocte assistens ei dominus, ait, Constans esto, sicut enim testificatus es de me in Ierusalẽ, sic te oportet &

Act.22.

Act.23.

Romæ testificari, Facta die conuenerunt plus quam quadra ginta viri, qui deuouerunt se neq; mãducaturos, neq; bibitu ros, donec occiderẽt Paulum, retuleruntq́; hoc idẽ ad sena- tum Iudæorum, eo cõsilio, vt quãdo vocaret eum tribunus ad senatum, ipsi irruẽtes impetu interficerẽt illum. Verùm vbi resciuit hoc Paulus per filium suæ sororis, denunciauit, hoc idẽ tribuno, qui statim noctu iussit milites ducẽtos, e- quites septuaginta, & lancearios ducentos præparare se & iumenta, quibus imponẽtes Paulũ, saluum perducerẽt ad Fe licem prę sidẽ, qui erat in Cæsarea. Venerunt ergo illuc per Antipatrida. Et Felix iussit eũ custodiri in prætorio Hero-
Act.24. dis. ¶ Post quinq; autẽ dies descẽdit princeps sacerdotũ A- nanias, cum senioribus quibusdam & Tertullo oratore, qui Paulum tanquã seditiosum accusarunt. Vbi vicissim purgãs ille se, dixit nõ plus esse nisi dies duodecim ex quo descẽde- rit in Ierusalẽ adorare, quo tẽpore nec factionẽ nec pertur- bationẽ mouerit vllam, nec cum aliquo disputarit. Felix cau sam hanc distulit ad aduẽtum Lysiæ. Interim tamẽ ille vxo rem habuit Iudæam, nomine Drusillam. sæpius etiã venie- bat ad Paulum, loquens cum eo, sicq́; liberum dimittebat in vrbe annis duob⁹, modo vt accersitus veniret. Expleto hinc biennio, accepit successorẽ Felix Porcium Festum: volensq́; adhuc gratiam præstare Iudæis, reliquit Paulum vinctũ. Fe stus hic cum venisset in prouinciam, instantibus & vrgenti- bus Iudæis, produxit Paulum in iudicium, quẽ grauiter ac- cusabant Iudæi: sed Paulo adeunte, illi probare nõ poterãt.
Act.25. Cupiebant tamẽ Paulum sibi adduci Hierosolymã, de quo interrogatus à Festo Paulus, respõdit, Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari, Cæsarem appello. Tunc Festus cum cõcilio locutus, respõdit, Cæsarem appellasti? ad Cęsa rem ibis. Et quum Agrippa rex venisset ad Festum, rursus adductus Paulus grauiter adeo loquutus est, vt inclamaret Festus, Insanis paule, multe te literæ ad insaniã conuertunt.
Act.26. Et Paul⁹, Nõ insanio, inquit, sed veritatis & sobrietatis ver- ba eloquor. scit enim de iis rex, ad quẽ & cõstanter loquor. Cui rex Agrippa: dixit, In modico suades me Christianũ fie ri. Rursus Agrippa ait ad Festũ, Dimitti poterat homo hic, si nõ appellasset Cęsarẽ. ¶ Ad extremũ misit Festus Paulũ Centurioni Iulio cõmissum ad Cæsarẽ, veneruntq́; Sidonẽ
Act.27. vbi humanæ tractãs Iulius Paulũ, permisit ad amicos ire, & curam

curā sui agere. inde subnauigarūt Cyprū, pelagus quoque Ciliciæ & Pāphiliæ nauigātes, venerūt Lystrā Lyciæ portum. (legitur Græce Myrā, vbi sanct⁹ Nicola⁹ fuit episcopus) Hic trāsposuit eos Iulius in nauim Alexandrinā, qua quū multis diebus tarde nauigarēt, adnauigauerunt Cretæ, quæ nūc Candia dicitur, iuxta Salomonē inde nauigātes ad latus, peruenerūt in locū qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat Thalassa, quæ Grçce dicitur Lasea. Multo autē tēpore quū non esset tuta nauigatio, dissuasit Paulus. Verū Centurio maluit nautę quā Paulo credere. Et plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phœnicē hyemare. Aspirāte autē austro, æstimātes propositū se tenere, quū sustulissent Asson, legebāt Cretā. Vbi arrepta naui à vēto typhonico, dataq; flatibus, deuenerunt in insulā Candiā, Grçce Claudā, quā putant doctores Ptolomęū dixisse Claudos. Quúmque magna esset in mari tēpestas, coacti sunt multa eiicere è naui, multisq; diebus nec solem eis licuit nec stellas videre. vbi tandē omni spe salutis amissa, surgens Paul⁹, dixit, Oportebat quidē ô viri audito me, nō tollere à Creta. Sed & nunc suadeo vobis bono animo esse. amissio enī nullius animæ erit ex vobis, prçterquā nauis. astitit enim mihi angelus dei, cui⁹ sum ego, & cui deseruio, hac nocte, dicēs, Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere, & ecce donauit tibi deus omnes qui nauigāt tecū. Quū vero iā quartadecima nox superuenit, nauigantibus illis in Adria, submittētes nautæ bolidē, inuenerunt passus viginti: & post pusillū inde separati, inuenerūt quindecim. Timentes aūt ne in aspera loca inciderent, de puppi mittētes ancoras quatuor, meditabantur iam nautæ clam fugam. Vbi Paul⁹ dixit Iulio, Nisi ij in naui māserint, vos salui esse nō potestis. Tunc abscíderūt milites funes scaphæ, & passi sunt eā excidere, ne in ea aufugerēt nautę. Qúum vero lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibū. siquidē ne capillus quidē de capitib⁹ eorū periturus esset. Benedixit ille panē & fregit. Vbi sunt qui putēt Paulū eū cōsecrasse, & sacramentū ipsis dedisse, erātq; in naui homines 276. Hinc alleuiātes nauē, iactarunt triticū in mare. ¶ Quūque dies factus esset, sinum quendam considerabant in quē cupiebant eiicere nauem. & leuato artemone secundum auræ flatum, tendebant ad littus. Et quum incidissent in locum

dithalassum,impegerunt naué,ita vt prora fixa,puppis solueretur à vi maris. Militum quoq; consiliū fuit vt custodias occiderent. Centurio auté volens seruare Paulū,prohibuit fieri,iussitq́; eos qui possent natare, emittere se primos & euadere, & ad terrā exire: qui cæteros in tabulis ferebant,

Act. 22. quosdā super ea quæ de naui erāt. Et sic factū est, vt omnes euaderét ad terrā. Cognouerūt hic insulā eam Meliten vocari,quæ nūc Malta dicitur,estq́; imperatoris nostri Caroli tanquā regis Siciliæ. Cæterū quum hic Paulus sarmentorū aliquā multitudiné congregatā iniecisset in ignem,vipera à calore quū processisset,inuasit manū eius. Vt vero viderunt Barbari pendenté bestiam de manu eius,ad inuicé dicebāt, Vtiq; homicida est hic,qui quū euaserit è mari, vltio nō sinit eū viuere. Et ille quidé excutiens bestiā in ignem, nihil mali passus est,quāuis illi existimabant eum in tumoré conuertendū,& subito casurū & mori. sed vidétes nihil ei mali accidere,dicebant eū esse deū. Princeps insulæ eius Publius, per triduū eos cōtinuit,cuius patré cōtigit febribus & dysenteria vexatū iacere,& Paulus sanauit eū. Quo diuulgato,omnes illius insulæ ægrotos detulerunt ad Paulū, & sanauit illos. Post menses tres nauigarum in naui Alexandrina quæ in portu hyemauerat,veneruntq́; Syracusas, & ibi manserunt triduo. Inde circunlegétes,ex Sicilia in Italiā deuenerunt Rhegiū,secundo die Puteolos,vbi dies septem manserāt cū fratribus. Et sic tandé venerūt Romā. inde quū audissent fratres,occurrerunt eis vsq; ad Appij forū. Romę autem permissum est Paulo manere cū custodiéte se milite. Prędicauit ita bienniū totum Christi fidé in sua conuersatione,nemine prohibente,cum fiducia magna. ¶Et hactenus quidé de S. Paulo ex Actis apostolorum quæ descripta sunt à Luca.nā ipse bona parte itineris, & peregrinationis huius comes extitit Pauli. Ideoq; licet in principio libri de omnibus in vniuersum scribere cœperit apostolis, tamen à capite 16. vsque ad finem,de gestis & laboribus Pauli tantū scripsit. Nemo vtiq; sicut principio diximus,satis explicare potest huius sancti apostoli laudes. Veruntamen breué earum catalogū libet hic contexere cum omni humilitate,neque plus quā à sanctis patribus deinde obseruatū est. Hieronymus etiā ipse historiā prosequitur ex Actis apostolo-

Hieron. rū,quod & nos fecim⁹, tū breuiter tū diligenter.hinc procedit

cedit in reliqua narratione vitæ suæ, & vult Paulū secundo Neronis anno esse deductum Romā, qui idē fuerit annus à passione & morte Christi vicesimus quintus. Atq; hic quidem ille vt vinctus, bienniū totū prædicauit Christū, & disputauit cōtra Iudæos. Nō quod statim exacto deinde illo biēnio sit occisus, sed quia adhuc à Nerone dimissus, prædicauit ad occidentē. Et tandē cum petro captus est iterum sub Nerone, & vltimo supplicio adiudicatus. Colligit hoc Hierony. ex eo loco vbi ad Timotheū scribit Paulus, in prima mea defensione nemo affuit, reliquū est ergo eū bis accusatum esse. Deinde ait, Dominus mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio impleretur. Vnde facile colligitur eū rursus prædicasse post prima vincula, quibus erat Romæ vinctus, denuoq́ue dimissus. Et quia adhuc inde sequitur, Liberatus sum de ore leonis, neq; alius hic leo quam tyrānus Nero intelligitur, restat vt ex sententia Hieronymi duodecimo deniq; anno post hæc prima vincula rursus sit Romā ductus & occisus. Hęc etiā Eusebij sentētia est Paulum vinctū, esse deductū Romā, & cum eo Lucā atq; Aristarchum, mansisseq́; ibi annos duos: deinde absolutū, rursus prędicasse: post hęc Romam reuersum esse, & occisum. Confirmat ille hæc eodē fundamento quo Hieronymus. Cōcludit tandem in hæc verba, Dicta sunt ista à nobis, vt ostenderemus, quia nō eo tempore quo Pauli actus in vrbe Roma cōclusit Lucas, martyrio perfunctus est Paulus. Potuit enim fieri vt in initiis leuior adhuc esset Nero, & defensionē Pauli pro nostro dogmate nō aspernenter acciperet: processu vero tēporis cū cæteris malis aucta sit etiā eius in apostolos sæuitiæ rabies. ¶ Vt vero hæc aliquādo finiamus, cōcors fere doctorū sententia est, Paulū primū à Nerone fuisse dimissum, eoq́; tunc tēpore volunt ipsum nonnulli profectū esse in Hispaniā, quod in animo dudum habuerit illud: iuxta quod scripsit ad Romanos, Cupiditatem habeo veniendi ad vos, quū in Hispaniā proficisci cœpero, spero quod præteriens videā vos. Alij putant Paulum retrocessisse rursus in Græciam & Asiam. confirmant hæc ex posteriore epistola, quā ex vltimis vinculis è Roma scripsit ad Timotheū, vbi ait, Ego iam delibor, & tēpus resolutionis meæ instat. Præsciuit illud vtiq; Paulus ex spiritu sancto, prope iam imminere martyriū suum. ait enim, Bonum

2. Ti. 4. *Libro 2. cap. 22.* *Rom. 15.* *2. Ti. 4.*

certamen certaui, cursum consummaui. Ad hæc sequitur statim, Penulam quam reliqui Troade apud Carpũ, veniens affer tecum & libros, maxime autem membranas. Quod si non paulò antè ibi fuisset Paulus, quorsum spectasset post duodecim denique annos hæc repetere? Quicquid tamẽ id est, dubium etiã à nobis relinquitur, quãdo de eo certi nihil cõstat, nisi quod habẽt doctores, & ijs quoq; singuli duas tantum sententias recensent.

¶In martyrio autem Pauli conueniunt omnes, dicentes eum vltimo Neronis anno Romæ esse decollatum, eodem die quo crucifixus est Petrus, anno vero 37. post Christi paßionẽ, vt Hieronymus & alij testantur. Quum itaq; secundario Romã peruenit Paulus, magnam in aula Imperatoris contraxit consuetudinem, cum primis Senecæ, quanuis ille duobus annis ante Paulum à tyranno fit occisus, vt vult Hieronymus: vel vt, Eusebius, tribus: licet epistolæ illæ non sint ab ecclesia approbatæ. Conueniunt & in hoc plerique doctores, Neronem commotũ esse aduersus Petrum & Paulum, quod Magum euolare parantem, dæmoniis tradiderant necandum, quum ad ipsorum orationem cœlitus esset delapsus. Chrysostomus & Athanasius aliam afferunt rationem iracundiæ huius Nerones aduersus Paulum, quod ille pocillatorem suum conuerterat ad Christum, vnde & præceperat Christianos omnes ignibus concremari, quod tamen præceptum, instante senatu Romano, mitigauit. Multa de S. Paulo mirandaque feguntur, quorum bonam partem offendes in Lino, cuius tamen epistola non vnde quaque fidem mereretur, & in epistola Dionysij ad Timotheum. Non prosequor quid ille cũ militibus fecerit, & cũ Plantillæ peplo, quo facies ipsius est velata. In summa, sic tandem decollatus est, vt caput eius ter inclamarit Iesum, tres etiam fecerit saltus, ad quos tres fontes scaturierunt, qui adhuc monstrari solent, diciturque locus ille, ad tres fontes, & est ibi cœnobium ordinis B. Bernardi. Ait Augustinus etiam plus lactis emanasse ex corpore Pauli quam sanguinis. Ferunt & paulum post mortem apparuisse Neroni, cum multis alijs, quæ merito admirentur Christiani omnes. Hunc vos in Christo dilectißimi gentium doctorem & apostolum

Hieron.

Eusebius.

Super Timo.

lum, vas electionis, magnum Christianismi lumen, colite & venerimini sedulo, deumque in ipso perpetuo collaudate. Oremus dominum, &c.

IN DIE SANCTO VISITATIONIS MARIAE EVANGELIVM,

Lucæ primo.

IN ILLO tēpore, Exurgens Maria in diebus illis, abiit in montana cū festinatione, in ciuitatē Iuda, & intrauit in domū Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Et factū est, vt audiuit salutationē Mariæ Elizabeth, exultauit infās in vtero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea in te quæ dicta sunt tibi à domino. Et ait Maria, Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Iudic. 5.

HOMILIA PRIMA.

ETSI die hodierna commemoret ecclesia visitationem Mariæ, quando cognatam suam visitauit, tamen id hodie factum non est, sed non longe pôst angelicam salutationem, quum iam Maria cōcepisset Christū, In illis enim diebus exurgēs Ma-

ria, visitauit cognatã suã Elizabeth, de qua dixerat ei angelus quod iam vetula concepisset. Quia autem eo tempore occupata est ecclesia in meditatione passionis Christi, ipsiq; filij ecclesiæ tunc se parant ad confessioné & eucharistiæ sacramentum, ideo festum illud translatũ est in hunc diem. sed nos ante euangelij textũ expediamus, quã de diei huius
Luca 1. festiuitate dicere incipiamus. Exurgens, inquit Lucas, Maria in diebus illis, abiit in mõtana cũ festinatione. Vbi audi-
Ambro. uit Maria, ait Ambrosius, surrexit, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuncio, nec quasi dubitans de exẽplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festi-
Theop. na pro gaudio, in montana perrexit: quãuis Theophylactus putat eã prudenté adeo fuisse, vt experiri cuperet quid de cognata ageretur: iuxta verbũ angeli. Quicquid hic pro se singuli dicãt, nobis hoc loco duo sunt credenda. Alterum, quia visitatio hęc tũ instinctu spiritus sancti, tũ ordinatione facta sit diuina, vt nouus ille miles Iesu, futurusq; ipsius
Luca 1. præcursor & baptista, Ioannes, in vtero matris impleretur spiritu sancto: iuxta illud quod angelus promiserat Zachariæ. Alterũ est, quod nihil minus quã dubia fuerit Maria de Elizabeth circa ea quæ dixerat angelus. Nã & Elizabeth inde ait ad Mariã, Beata es quæ credidisti. Ita Maria festinauit in montana. siquidé Ierusalẽ in mõtibus sita est, vbi Za-
Physici. charias habitabat. Quur auté festinarit Maria, quum tamen eiusmodi acceleratio mulieribus à recenti cõceptu prohiberi soleat, ne dum ille nimirum mouẽtur, tenellus adhuc fœtus quoq; loco suo dimoueatur: sicut & à sex mẽsib⁹ expletis, inhibetur eis impetuosa & violẽta cõmotio vel saltando vel laborando, ne fœtus ille iã ingrauescens decidat cõcussus, vnde & illi mors & matri periculum graue immineat: respõdetur: Quia in se Maria fœtum diuinũ habuit: & ideo quũ virtute sustentabatur diuina, nõ erat quod metueret periculum. aliæ auté prægnãtes mulieres nõ ideo audeant, simile quid tentare, ne motu violento recens cõceptum fœtum enecent, deumq; sic grauiter offendãt. Mariti quoq; parcant tunc vxoribus, neq; eas duris laboribus molestent. sed etsi sponte subire velint, nõ sinant. Quod ergo festinauit Maria, aiunt doctores factũ id esse primũ ex ipsius disciplina, quoniã verebatur diu inter homines palã cõmorari.
Ambro. Sic enim ait Ambrosi⁹, Discite virgines nõ circũcursare per

alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miſcere ſermones, vt ait Sapiens, Currens non habebis offendiculum. Turpe eſt tum virgines tum mulieres, quoſlibet in plateis cōpellare homines, & aliquandiu confabulari. Vulgare eſt, gallinam plurimū gracillantem, ſtatim depoſituram ouum, aut iamiam depoſuiſſe. Deinde feſtinauit etiam eo, quod ad iter hoc impulſu agebatur ſpiritus ſancti, cuius gratia (vt inquit Ambroſius) neſcit tarda molimina. *Prouer.* 4

¶ Ad hæc vrgebat Mariam charitas quoque, vt ſtatim cognatæ ſuæ inſeruiret: iuxta illud Sapientis, Feſtina tempus, & memēto finis. quaſi diceret, Si recordatus fueris finis, magis accelerabis. Simili enim de cauſa exhortatus eſt Ieremias Iudæos & proficiſcerentur Hieruſalem, clamans, Venite, nolite ſtare, recordamini procul domini, & Hieruſalē aſcēdat ſuper cor veſtrum. Ieſus, inquit Origenes, qui in Mariæ vtero erat, feſtinabat adhuc in ventre matris Ioannē poſitū ſanctificare. 2 Feſtinauit Maria in montana in ciuitatem Iuda, hoc eſt, Hieruſalem. Vbi dicat aliquis eam ciuitatem fuiſſe Beniamin. Ita enim liber Ioſue teſtatur, Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin, vbi ſtatim in enumeratione Heleph & Iebus ponitur Hieruſalē. Quomodo ergo hic vocari poteſt ciuitas Iuda? Reſpōdetur, ſane datam eſſe Hieroſolymam in diuiſione terræ filiis Beniamin. Verum illi nō poterant expugnare Gentiles, ſicut ſcriptum eſt, Iebuſæum habitatorem Hieruſalem nō deleuerunt filij Beniamin, habitauítq; Iebuſæus cū filiis Bēiamin in Hieruſalē vſq; in præſentem diē. Auguſtinus tamen putat ciuitatē Iebus, inde dictam Hieruſalē, non tantū fuiſſe filiorū Beniamin, ſed & tribus Iuda, eo quod Iudas primum eam ſuperarit & cōcremarit, ſicut in principio hiſtoriç Iudicū legitur, ideoq́; & trib⁹ illæ duæ ſub vno permāſerunt rege, quando decem aliæ deficiebant. Quum autē Dauid deuicta ciuitate Hieruſalem, Iebuſæos occididiſſet, montémq; Sion occupaſſet, ſibi in eo extruens arcem, ciuitatem ipſam vocauit à nomine ſuo, tonámque attribuit tribui Iuda, & in circuitu ædificauit eam. *Eccl.* 36. *Ierem.* 51. *Origen.* *Ioſu.* 18. *Iudic.* 1. *Auguſt.* *Iudic.* 1. 3. *Reg.* 22. 2. *Reg.* 5.

¶ Recte itaque dixit hic euāgeliſta Mariam feſtinaſſe in ciuitatem Iuda, Hieruſalē intelligens. Venit igitur illuc Maria, & quidē comitāte eam Ioſeph, ſicut ex multis & grauibus cauſis colligunt doctores, licet mentionem euangeliſta nō faciat pro ratione tamen adduci ſolet quod quia illa ante *1. Par.* 11.

salutationem angelicam fuit despōsata Ioseph, ipseque eam assumpsit pro cōiuge, verisimile est factū id quoq; esse ante
Luc.1. hanc visitationē. Nam si Maria tandē post illos tres menses & aliquot dies tandem venisset ad Ioseph, factum non esset hoc citra magnam offensam & suspicionē Marię, quod tam
Matth.1. cito deinde ad Ioseph assumpta peperisset. Credendū itaq; firmiter est, Ioseph accepisse Mariam pro vxore, antequam vterus illi intumesceret, exposcente idipsum vtriusque honore & dignitate. Quod si ergo Ioseph secū duxit Mariā, iam partui proximā & quotidie parituram, quādo volebat tributum soluere in Bethleem, sub rigida hyeme, vbi nec amicum aliquē neque diuersorium habebat: quanto magis
Ex arg. virginem illam recens iam sibi despōsatam, longū adeo iter
Origenes. non permisit solam ingredi, sed ipse eam comitatus est, eo maxime quod tunc imminebat Pascha, quo tempore alias oportebat omnes viros ad festum ascendere in Hierusalem? ¶ Equidem hoc plane persuasum habeo, vt credam, etiam si nulla super eo mihi sit scriptura, quando in cōtrarium nemo potest aliquod scripturę afferre testimonium, quod Ioseph Mariam acceperit vxorē, post illos tres menses iam reuersam ab Elizabeth. Malo igitur recipere quod rationi magis consentaneum, virgini matri suóque filio Iesu honestius est, quam impias & impudentes neochristianorū næ- nias. Neque vero hic quum ait euangelista, ingressam esse Mariam in domum Zachariæ, suspicari aliquis debet eam non prius intrasse templum: quando iam cum ea dominus erat, & in eam superuenerat spiritus sanctus, ipsaque filium dei in corpore suo portabat. Et hic omnium primum
Malac.1. impletum est propheticum illud, Statim veniet in templum sanctum suum dominator quem vos quæritis, licet visibiliter impletum sit hoc tandem in die purificationis Mariæ.

3 Intrauit Maria in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Nemo hoc in Maria fastui aut superbiæ tribuat. quanuis enim in nostris regionibus vrbanitatis sit, vt minor à superiore salutationem expectet, apud Iudæos tamen humilitatis erat, vt minor salutaret maiorem. Iuxta illum morem Maria hic quanuis quo ad gratiam dei hominum omnium dignissima, non tamen dedignata est cognatam salu-
Ambros. tare. Hinc ait Ambrosius, Didicistis virgines pudorem Mariæ, dicite humilitatem. Venit propinqua ad proximam, iunior

nior ad seniorem. nec solum venit, sed etiã prior salutauit. decet enim vt quãto castior virgo, tanto humilior sit. Nouerat deferre senioribus honorem. Non narrat hic euãgelista, quod etiã Zachariam salutarit Maria, quod quidé eo factum putãt, quia ille mutus adhuc erat & surdus. neque decet hoc virgines, multo nutu fractisq; gestibus leuitatem arguere. Ego hanc credo subesse causam, quod euãgelista sibi sumpserit ac descripserit visitationem Mariæ ad Elizabeth: quo testari voluit, impleta esse verba angeli de Ioanne, quod is in vtero matris impletus sit spiritu sancto, & mater deinde per illum. Atque ideo, quia ad illud nihil cõducebat salutatio Zachariæ, omissa illa, solam hanc salutationé Elizabeth descripsit euangelista. Quis enim dubitet tribus illis totis mẽsibus plurima cõtigisse, quæ nõ scripserit Lucas? Et factum est quũ audiuit salutationem hanc Elizabeth, exultauit præ gaudio infans in vtero matris, Vide, inquit Ambrosius, distinctioné singulorúmque verborũ proprietaté. Vocem prior audiuit Elizabeth, sed Ioannes prior gratiam sensit. Istæ gratiam loquuntur, illi intus operantur. Merito igitur Ioannes plus quã propheta est. alij enim prædixerunt futura, postquã nati sunt: ille auté quum esset adhuc in vtero matris, gratiam talem assequutus est. Ideóque credendũ est, vocem Mariæ, vocem fuisse verbi, quod in ipsius vtero caro factũ fuerat. Diximus super ea re nonnihil in die S. Ioannis Baptistæ, vbi require quomodo exultauit Ioannes. *Ambros.* *Matth. 11.* *Theophy.*

4 Elizabeth impleta est spiritu sancto. vbi ait Ambrosi⁹, Duplici miraculo prophetant matres spiritu paruulorum. Non prius mater repleta quam filius, sed quum filius repletus esset spiritu sancto, repleuit & matrem. Est etiã hoc annotandũ discrimen, quod Lucas ait & Elizabeth impletam spiritu sancto, de Maria non idem, sed quia exaltarit spiritus eius in deo salutari suo. Cuius ratio hæc est, quia Elizabeth postquã concepit filium, tandé impleta est spiritu sancto: quanuis hæc quoque immensum dictu quam lętabunda fuerit impletio, vt lætitia spirit⁹ diffusa sit per ipsum cor. & animum ac corpus Elizabeth, quũ ait Lucas voce magna inclamasse matri dei benedictionem, gloriã & beatitudinem. *Ambros.*

¶ Benedictionem quidem, quũ ait, Benedicta tu in mulieribus, quanuis ipsa ibi nõ affuerat, nec quisquam ei dixerat, sed spirit⁹ tamen sanctus ei reuelauerat, sicut & angel⁹ eam *Luc. 1.*

salutarat. Qua de re multa à nobis sunt dicta in die Annunciationis Mariæ, ideóque hic breuiores erimus. Et benedictus fructus ventris tui. Non sat erat Elizabeth testari benedictionem matris, quoniam multis matribus piis infœlices cõtigerunt filij, vt Rebeccæ Esau, sed insuper & fructus Mariæ fuit benedictus. Estque hoc adeo de Maria proprie verum. quum enim reliqui filij suorum sint parentum fructus, Christus Mariæ tantũ fructus est, eo quod in terris patrem nõ habuit. Quis, ait Ambrosius, est iste fructus, nisi ille de quo dictum est, Ecce hæreditas domini filij, merces fructus ventris? hoc est, hæreditas domini, filij sunt, qui merces sunt fructus illius, qui de Mariæ ventre processit. Filij sunt ipsi homines, qui Christo dati sunt in redemptionem passionis suæ & mortis. Fructus hic ventris, flos ille est radicis. de qua Esaias ait, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de germine eius ascendet. Radix hæc ipsa, gens est Iudæorum: virga autem, Maria est: flos, benedictus est ventris eius fructus Iesus Christus. Et hæc exigua verborũ Elizabeth particula tantum mouit ecclesiam, vt illam fecerit appendicem salutationis angelicæ, ita vt quoties illa in ecclesia oratur, semper addi soleat istud, Benedictus fructus ventris tui Iesus Christus. Ratio hic in ipso habetur euangelio, quoniam primum ait Lucas Elizabeth impletam esse spiritu sancto, & hinc sequitur quod dixit, Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Primum ipse etiam angelus posuit in sua salutatione, quam quia in postrema parte ex spiritus sancti instinctu mutauit Elizabeth, annectens versum illud, argumentum magnum est, spiritum sanctum voluisse hoc per eam supplere. Quæras, quur nõ ipse hoc adiecerit angelus, vt sic pura ea esset salutatio angelica? respõdetur, quia quum ingressus ad Mariam angelus salutaret illam, Christus conceptus nondũ erat. ideóque & dicere non poterat, Benedictus fructus ventris tui, quia adhuc nullum habebat, sed deinceps tandem facta est conceptio & incarnatio Christi, quando Maria dixit ad angelum, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Ita spiritus sanctus particulam hanc reseruauit ipsi Elizabeth, quæ illius instinctu clamauit, Benedictus fructus ventris tui Christus ipse, deus & homo verus, creator, redemptor & saluator noster, qui est in secula benedictus, Amen.

Theophy.

Ambros. Psal. 120.

HO-

HOMILIA SECVNDA.

ISITAVIT ecce Maria cognatam suam Elizabeth, ex qua salutatione mater simul & filius in vtero matris impleti sunt spiritu sancto, mater vero exclamauit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. vnde mihi hoc quod mater domini mei venit ad me? quo verbo rationem reddit benedictionis Mariæ simul & fructus ventris eius, hanc nimirũ, quia mater erat domini & filij dei. quasi dicere vellet, Miraculum sentio, cognosco mysterium mater domini verbo fœta, deo plena est, plena gratia dei. vt ego sim multis modis indigna, quæ illam accipiam tam longo itinere ad me venientem. Sicut ergo (inquit Theophylactus) postea Ioannes Christum, quum venisset vt baptizaretur, prohibuit propter reuerentiam, dicens, Ego non sum dignus: sic & nunc per matrẽ suam loquitur, humilians se. Quãto plus iam olim Elizabeth tribuit Mariæ, quam nunc faciunt neochristiani? indignam se rata est illa præsentia Mariæ. horum mulierculæ temerariæ audent se æquare Mariæ, quã & mulierem fuisse garriunt similem aliis. Proh vecordiam & vesaniam diabolicam. Reddit porro Elizabeth rationem suæ scientiæ, dicens, Ecce vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Factum hoc vtique in ea sic erat, vt facile posset intelligere naturale id nõ esse, vt sic gestiret in vtero fœtus tam repentino motu. neque enim communi naturæ modo mouebatur in vtero eius Ioannes, sed velut exurgebat subito exiliens. Et mirum hic fit, Ioannem cum gaudio exultasse ad hanc vocem, à qua exterritus olim fuerat Adam in paradiso, quando dixit ad eum dominus, Adam, vbi es? Beda hic ait, Erubescebat Elizabeth onus parentis, quandiu nesciebat mysterium religionis. sed quæ occultabat se quia conceperat filium, iactare se cœpit quia generabat prophetam. tunc vt sane vsqueadeo non erubuit aut tacuit, vt etiam iactarit exultationem infantuli sui, quando iam cognouit se fœtum hunc habere à deo. siquidem iam tum exultans filius suus, adhuc in vtero gestiebat demonstrare agnum, qui tollit peccata mundi. Hinc cõcludit illa prophetiam suam, dicens, Beata es quæ credidisti, quia perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Sane tunc credidit illa, quando dixit, Ecce ancilla do-

Ambros. *Theophy.* *Matth.3.* *Gene.3.* *Beda.*

mini, fiat mihi secundum verbum tuum. In hoc emendauit errorem Zachariæ sacerdotis. qui noluit credere angelo. Pariterque notandum, quanta Elizabeth animum gratia, Maria intrante, ditauit: quā simul de præterito, præsenti atque futuro per prophetiæ spiritū illustrauit. In te, inquit, perficientur omnia quæ dicta sunt tibi ab angelo. neq; enim iota vel apex peribit de lege, donec omnia fiant. Danda igitur est omnis gloria & magnificientia deo, qui perfecta facit opera omnia creationis, redemptionis & saluationis suæ.

Beda.

2. Quum iam audisset Maria quomodo spiritus sanctus cognatam suam Elizabeth illuminarit, ita vt iam haberet scientiam mysteriorum dei, tunc aperuit se plenitudo gratiæ diuinæ in Maria cum magna gratiarū actione erga deū, ne ingrata videretur de tanta gratia quam acceperat, & à qua ipsam laudauerat Elizabeth, benedicam iam prædicans in mulieribus & benedictum esse fructum ventris illius. ait ergo, Magnificat anima mea dominū. Hoc illud solenne canticum est, quo quotidie ecclesia vtitur in precibus vesperarum, vsúraque est perpetuo, dum mundus constiterit. Cuius rei rationes assignari plurimæ possent, quur in vesperis decantetur. Tu vide Gersonem in tractatu suo super Magnificat, quoniam in illo mentio fit incarnationis Christi, quæ vt in sexta ætate mundi facta est, ita officiū illud quintam in horis canonicis locum obtinet. Quid quod & ipse Christus in vespera mundi natus est? Et Maria quum stella maris dicatur, lucere cœpit in vespera mundi huius. Nam quum plurimas in euāgelio mysticas & sanctas significationes habeat vespera, decuit eam quoque hymno euangelico decorari. Principio enim sub vesperā venerabile sacramentum instituit Christ9, ex pane corpus, è vino sanguinē suum conficiens. iussitque discipulos idem facere. Eodem tempore dilectionis & humilitatis testamentum detulit apostolis, lauando eorum pedes, tunc etiam sermonem illum sanctum & prolixum ad eos habuit. ad vesperam inde sepultus est, in vespera ambulauit cum duobus discipulis post resurrectionem in Emaus, seque in fractione panis manifestauit. sub idem tempus solitum est olim in templo iuge offerri sacrificium. sub vesperū manducabatur agnus paschalis. In creatione mundi duorū tantum temporū fit mentio, mane & vesperi. Merito igitur vespertinū sacrificiū etiam euāgelicum habet

Beda. *Vespera.* *Matt. 26.* *Ioā. 15. 19* *Luc. 14.*

habet canticum, & quidem Mariæ quæ Christum edidit ad vesperam mundi, & ex cæteris canticis hoc ipsum plura maioraque cótinet fidei nostræ mysteria. Nam vt quidã deuotus ait, quis dubitet beatam Mariam spiritus sancti in se superuenientis tanta plenitudine, & gratia repletam, non potuisse paruum aliquid & quod supra terrenarum mentium capacitatem non esset, in laudem saluatoris sui proferre? *Petr' Aliac. super Magnificat.*

¶ Porrò quum Maria Moysi soror cantarit canticum illud suum, quando filij Israël liberati sunt à Pharaone, Delbora & ipsa cantarit, qum liberarentur de manibus Sisaræ, Moyses quoque, quum legem tulit, Annaque cecinerit quando fidelem domino prophetam peperit: quanto magis cantare nunc debeat Maria, quæ iam cóceperat in vtero redemptorem mundi, qui nos per mare rubrum passionis suæ, per aquas baptismi eduxit è vinculis Pharaonis, hoc est, diaboli, à tenebris AEgypti? Et quum illi omnes vmbram tantum cantarint & typum, quanto Maria dignius veritatem cecinit, quæ per Christum facta est? Et eo quidem magis, quod in hunc mũdum protulit verum illum legislatorem, dominum prophetarũ, vt merito dicere potuerit, Ego sum, ego sum quę domino canã, psallam domino meo Israël, Sapiens insuper ait, quia sapiẽtia aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas. Quanto magis sapientia æterna iam incarnata, aperuit os Mariæ in laudem conditoris? *Exo. 15. Iudi. 5. 2. Reg. 1. Ioan. 1. Iudic. 5.*

3 Sic autem habet cãticum Mariæ, Magnificat anima mea dominum. Non quod ad dominũ aliquid humana voce posset adiungi, sed quia magnificatur in nobis, dũ in nobis magna operatur: nósque illud agnoscentes, immensas ei gratias agimus: tũc sane ipsum magnificam᷒, iuxta illud Psalmi, Magnificare dominũ mecum, hoc est, laudate eum, & agnoscite opera magna eius. Habet autẽ canticũ hoc decẽ chordas, quibus illud resonauit Maria, quarũ prima deũ agnouit dominum suum. Magnificat, inquit, anima mea dominũ. dominum, cuius magnificentia exaltata est super cœlos. In altera chorda prædicat magnificentiã eius in salutari, dicẽs. Exultauit spiritus meus in deo salutari meo. siquidem salus domini est, vt ait Dauid. Tertia chorda laudat dominũ eo ꝙ magnus sit & magnificus, respiciens ac saluans humiles. Sic autem ait Maria, Respexit humilitatẽ ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes generationes. Sicut & Dauid *Ambro. Psal. 33. Psal. 8. Psal. 3.*

Psal.1. hanc chordã tetigit, dicens, Quis ſicut dominus deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo &.in terra? Chorda quarta eſt, quod ille magnus eſt in operatione magnarum rerum & ſanctimonia nominis ſui. ſic enim ait, Fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomẽ eius. Con-
Psal. 137. cordat etiã Dauid, inquiẽs, Magnificaſti ſuper omnia nomẽ ſanctũ tuum. Quintã chordã quoq; tetigit Maria, dum illũ ait eſſe magnã in miſerationibus, ſiquidẽ miſericordia eius ſit à progenie in progeniẽ timẽtibus eum. nã illorum maxi-
Psal.144 me voluntatẽ facit. Sexta chorda hæc eſt, quod ille etiã magnificus exiſtit in diſpergẽdis contũdendiſq; ſuperborũ animis, dum ait, Fecit potentiã in brachio ſuo, diſperſit ſuper-
Psal.17. bos mẽte cordis ſui. Cecinit hoc idẽ in Cithara ſua Dauid, inquiẽs, Oculos ſuperborũ humiliabit. Septima chorda cõmendat dominum in exaltatione humilium, quia depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles, ſicut & Dauid canta-
Psal. 112. bat, Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eũ cũ principibus, cũ principib⁹ populi ſui. ¶ Cæterùm octaua corda reſonat magnificentiã domini in famelicis ſatiandis, quoniã ille eſurientes impleuit bonis, &
Psal.106. diuites dimiſit inanes. Vſus eſt eadẽ chorda Dauid, verſum hunc ludens, Animã eſurientẽ impleuit bonis. Nona vero chorda laudat dominũ à ſuſceptione eorum qui perierãt, ſiquidem ſuſcepit hic puerũ ſuum Iſraël, recordatus miſeri-
Psal. 110. cordiæ ſuæ, ſicut cantauit etiã Dauid, inquiens, Redẽptionem miſit dominus populo ſuo. Poſtrema chorda habet domini magnificentiã in præſtandis promiſſionibus, ſicut & loquutus eſt ad patres noſtros Abrahã, & ſemini eius in ſe-
Psal.131. cula. Idẽ decantabat Dauid, quũ dixit, Iurauit dominus Dauid, & nõ fruſtrabitur eũ. Vlteriorem huius cantici explicationem nõ proſequemur, quoniã de illo multi ſcripſerunt doctores egregie, nõnulli etiã iuſta volumina ediderũt. Tã-
Theoph. tum hic libet adiicere expoſitionẽ Theophy. quæ præ cæteris mihi videtur ad literã accommodatior. Maria virgo, inquit ille, certior reddita de fœtu cõcepto, glorificat deũ, illi attribuẽs miraculũ, non ſibiipſi. Ille enim, ait, in me humilitatem reſpexit, nõ ego ad illũ reſpexi: ille me proſequutus eſt miſericordia, ego illum nõ quæſiui, atq; ex hoc tempore non ſolũ Elizabeth, ſed & omnes generationes beatam me prædicabũt. neq; id propter me factum eſt, ſed quia magna

me

mecum operatus est, qui potens est. Vnde nemo in iis dubitare debet, quæ ego & Elizabeth mutuo loquutę sumus, siquidem ille potens est qui hoc faciat, & sanctũ nomen eius. Quanuis enim carnis humilitatem assumpsit, nõ tamẽ ab ea coinquinatur, quoniã sanctum est nomen eius, manebitq́ue perpetuo. Neq; in me tantum illius misericordia cernitur, sed in omnibus timentibus eũ, à progenie in progeniẽ, hoc est, in æternũ hic quidem temporaliter, at illic perpetuo. Fecit etiã potentiã in brachio suo, hoc est in filio suo supra naturam: quia quũ brachium suũ, verbum scilicet, caro factum sit, natura superata est, dũ & virgo peperit, & deus homo factus est. ibi dispersit dominus superbos dæmones, eos vndique ex hominib⁹ eiiciẽs, alios in suos, nõnullos in abyssum. Vel etiã de Iudæis intelligi potest accipiẽdo præteritũ pro futuro propter certitudinẽ propheticã. Vere enim superbiebãt isti, elati in lege & cognitione dei. eos dispersit deus per vniuersum mundum, qui potẽtes erant in lege domini. Pharisæos & Scribas deposuit de sede doctrinæ suæ, & humiles exaltauit piscatores, cuiusmodi erant Petrus, Ioannes & alij. Sederant isti antea in cathedra & potestate docendi, verũ deiecti sunt. Interimq́; esurientes Gentiles, qui nõ nouerant antea deũ, impleuit plurimis euãgelicæ doctrinæ donis & muneribus sacramẽtorum: diuites vero Iudęos dimisit inanes, ita vt multis iam annis sedeãt sine lege, tẽplo, altari, rege, sacerdote & ephod. licet enim diuites antea fuerint in lege & præceptis dei, in tẽplo & sacrificiis, nunc tamẽ terrestri simul cœlesti Ierusalẽ exciderunt. *Oseæ 3.* Suscepit autem dominus Israël puerũ suum. & si de Israël loquamur secũdum carnẽ. etiã apostoli fuerũt Israëlitæ, multaq́; milia Iudęorũ ex semine Abrahę susceperunt baptismũ & fidem, vbi promissio Abrahę facta, impleta est: sin vero de Israëlitis loqui velimus secundũ spiritũ, vt Paulus ait, Non omnes qui sunt ex circũcisione Israel, Israëlitas esse, neq; qui ex semine Abrahæ, filios eius esse. *Roma. 9.* & Ioãnes eodẽ modo dixit deũ posse etiã ex lapidibus suscitare sibi filios Abrahæ: *Matt. 3.* & huiusmodi puerũ Israël, puta fidelẽ, suscepit deus, sicut promiserat Abrahæ. 4 Quia hic Maria laudes domini prosequuta est, dici multa possent, quomodo homines laudare deũ debeant in omnibus, sicut & omnes creaturæ in cœlo & terra deum cõditorẽ suũ cõcelebrant, laudate eũ sol & luna, &c. quãto

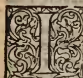
magis debent hoc & per seipsos facere, & per alios faciendum accurare? quanuis gloriam hanc neochristiani non faueant deo, laudem eius non eleuantes modo, sed plane auferentes, horas canonicas reiiciunt, nō vidētes quomodo propriū & peculiare sit Christiani hominis munus laudare deū,
Heb. 13. iuxta illud Pauli, Semper offeram⁹ hostiā laudis deo: & hoc
Psal. 49. Dauid, Immola deo sacrificium laudis. Sic etiam Sapiēs ait, In omni corde & ore benedicite atq; laudate nomen domini. Et consonat quod inquit Ioannes, Laudem dicite deo no
Apoc. 15. stro omnes sancti eius, & qui timetis deum, pusilli cum magnis. In hoc etiam cantico Mariæ pro se quisq; causam faciле inuenit, quur laudet dominū, eo scilicet quod magna facit ille nobis qui potens est. Quanta enim illis erga nos mise
Psal. 83. ricordia est, vt esuriētes nos repleat corpore & spiritu, suo etiam sacratissimo corpore nos pascens? O beatos qui habitant in domo tua domine, in seculum laudabunt te. Extēde tu materiam si placet, ex Cusano de venatione sapiētiæ, ex summa quoq; virtutum, parte prima, titulo octauo. Similiter cogitare secum quisq; potest, quam officiose Maria visitari Elizabeth, huic etiam quātum inde prouenerit cōmodū simul & filio suo Ioāni. Et nos itaq; ipsam inuocem⁹, vt sua visitatione digni efficiamur, quaten⁹ auxilio & intercessione sua nos adiuuet apud Christū in omnibus necessitatibus nostris. Maxime vero hoc faciant mulieres grauidæ, vt eis cō tingat felix parturitio & aspectus fructus sui. in vniuersum tamen omnes homines Mariam implorent, vt nos visitet in hora mortis nostræ, quando omniū maxime auxilio eius indigebimus. Vnde sancta consuetudo est, quam obseruāt nōnulli, vt quotidie versum hunc orent, opemq; virginis matris implorent, dicentes, Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe. Id adeo tu facere dignare mater Iesu Christi domini nostri, per eundē filium tuū, qui est in secula benedictus, Amen.

IN DIE SANCTAE MARGARETÆ *virginis & martyris.*

In quibusdam ecclesiis hodie legi solet euāgelium de decem virginibus. Eius expositionē vide supra in feriis sanctæ Barbaræ & Agnetis. Quia ergo in aliis etiā legitur euangelium de thesauro abscōdito, lubet istud hoc loco explicare.

DE

EVANGELIVM, MATTH. 13.

N ILLO tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscõdit: & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis hec omnia? Dicunt ei, Etiam domine. Ait illis, Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, quia profert de thesauro suo noua & vetera. *Apoc. 22.* *Matth. 29* *Inf. 22. 25*

HOMILIA VNICA.

N HOC euangelio parabolas tres proponit dominus, primã de thesauro, secundã de margarita, tertiã de sagena. Et primum quidẽ, Regnum, inquit, cœlorũ simile est thesauro abscõdito in agro. Vbi Gregorius sic ait, Regnũ cœlorũ idcirco terrenis rebus simile dicitur, vt ex iis quę animus nouit, surgat ad incognita quę non nouit, quatenus exẽplo visibiliũ se ad inuisibilia rapiat: & per ea quæ vsu didicit, quasi confricatus incalescat, vt per hoc quod scit notũ diligere, discat & incognita amare. Regulam hanc & Paulus ante Gregorium docuit, cum ait inuisibilia dei in iis quæ creata sunt, conspici. Regnum cœlorum, inquit dominus, simile est thesauro. Quod si amplius circũspiciamus ea quæ in euangelio sunt, de semine bono & malo, de grano sinapis &c. quę faciũt ad intellectum euangelicæ prædicationis. Alias itaque nunc similitudines affert, quib9 (vt ait Chrysost.) denotatur, quod oportet prædicationem euangelij cæteris omnibus anteponere neq; mirũ, quũ sit res preciosa, atque ideo thesauro & margaritæ comparatur regnum cœlorũ in huiusmodi parabolis ecclesiam intelligi, non nunc primũ docemus, diximus *Gregorius* *Rom. 1.* *Chrysost.*

idem superius sæpissime. Quid autem sit thesaurus, id nobis hic inquirendum est. Hieron. quidem sic exponit, Thesaurus iste in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię absconditi, aut deus verbum est, qui in carne Christi videtur absconditus: aut sanctæ scripturæ, in quibus reposita est notitia saluatoris. Quisquis enim dominũ in scripturis inuenerit, omne mundi huius emolumētum post habeat, vt quē semel inuenit, cōseruare possit. Quod autem thesaurus hic absconditur, nemo putet inuidia fieri, sed ob metum & curam ne obmittatur, abscondi solet hic thesaurus in corde hominis. In eadem sententia est & August. sic inquiēs, hũc thesaurum dixit in agro absconditum. duo scilicet testamēta in ecclesia, quæ quum quis ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere, & vadit & vendit omnia sua, & emit illum. i. cōtemptu temporalium comparat sibi ocium, vt sit diues cognitione dei. Aliter exponens Greg. ait, Thesaurus, cœleste est desiderium: ager vero in quo thesaurus absconditur, disciplina cœlestis studij, quem profecto agrũ venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuncians, cũcta sua terrena desideria per disciplinæ cœlestis custodiam calcat, vt nihil iam quod caro blanditur, libeat: nihil quod carnalem vitam trucidat, spiritus perhorrescat. Et dixit antea, Inuentus thesaurus absconditur, vt seruetur, qa studium cœlestis desiderij à magnis spiritibus custodire nō sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In pręsenti enim vita quasi in via sumus qua ad patriã pergimus. maligni autem spiritus iter nostrum quasi latrunculi obsident. deprædari ergo desiderat, qui thesaurum publice portarat in via. Diceres, An non decet vt proximus meus videat opera mea bona? respondet Grego. etiã hic tibi, & ait, Hoc non ideo dico, vt proximi nostri opera nostra non videant, quum scriptũ sit. Videāt opera vestra bona, & glorificēt patrem vestrum, sed vt per hoc quod agimus, laudes exterius non quæramus. Sic autem sit opus in publico, quatenus intētio maneat in occulto, vt & de bono opere ꝓximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem qua deo soli placere quærimus, semper optemus secretum. ¶ Est adhuc alia expositio Theophy. à superioribus duabus non multum diuersa, quæ sic habet, Ager, mũdus, thesaurus, prædicatio & scientia Christi. occultus est autē in mundo, sapientiã enim (inquit

Hieron. *In q. euangelij.* *Gregor.* *Mat. 5.* *Theoph.*

(inquit Paulus) prædicamus & absconditā: quærēs vero sciē- 1.*Cor.* 2.
tiā dei, inuenit illam: & omnia quæ habet, siue Gentilium
pogmata, siue malos mores, siue diuitias, statim abiicit, & e-
mit agrum, id est, mundū. Nam qui scientiā habet Christi,
is & possessionē propriam habet mundū, & elemēta ei ser-
uiunt. Ecce quā variæ plurimorū doctorū sententiæ in vno
fine cōcurrunt. siquidem in eo conueniunt, quod vendere
omnia aliud non sit, quā mundi voluptates & honores om-
nes contēnere, atq; pro iis cœlestia amare, desiderare, disce
re. Atq; ea etiam ratio est, quur euāgeliū hoc de virginibus
legatur, quia is præcipue arduum est, carnis illecebras auer-
sari, mūdanas voluptates & delectatiōes negligere, & tantū
cœlestia cōtemplari. ideoq; etiam ecclesia canticum hoc re-
sponsorium de virginibus decātat, Regnū mundi & omnē
ornatum seculi contempsi propter amorē domini mei Iesu
Christi, quem vidi, quem amaui, in quem credidi, quē dile-
xi. Eructauit cor meum verbum bonū, dico ego opera mea
regi. Sic etiā proprie exponit Haymo, dicens, Ager in quo *Haymo.*
thesaurus absconditur, nos sumus si saltē in nobis māserint
cœlestia desideria. Eū emit, qui corpus castigat per cœlestis
patriæ disciplinā, ieiuniis, vigiliis & orationibus, qui cruci-
figit membra sua cū omnibus vitijs & cōcupiscētijs. Chri-
stum sequens, atq; pene spiritali quadam mercatura vendit
seipsum. Et hinc patet, quomodo propriè virginibus hæc
conueniant & ijs qui in cœnobiis degūt. Nō ingredior hoc
quod aliqui pōderant, quod iste emit agrū, non thesaurum,
inferentes quod possumus mereri beatitudinem creatam: *Mat.* 6.
quia & beatitudo est thesaurus, sicut dixit Christus, Thesau-
rizate vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo neque ti-
nea demolitur, &c. Omitto etiā hic sensum sapientiū mun-
di huius, qui hinc inferunt, cuiuscunq; sint bona, eius etiam
esse thesaurum siue pecuniam quæ in illis est. ideóq; vt the-
saurum sibi arrogent, cōparant agrum. 3 Sed iam ad aliā
parabolam veniamus, quum dicit dominus, Simile est regnū
cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas.
vbi Hieronymus ait, Alijs verbis idipsum quod supra di- *Hieron.*
citur, Bonæ margaritæ, quas quærit institor, lex & prophe-
tæ sunt. Vnum autem est preciosissimum margaritū, scien-
tia salutaris & sacramentū passionis illius, & resurrectionis
arcanū, quod quū inuenerit homo negociator, similis Pauli

apostoli, omnia legis prophetarumq; mysteria & obseruationes pristinas, in quib⁹ inculpate vixerat, quasi purgamēta contēnit & quisquilias, vt Christum lucrifaciat, nō quo inuentio nouæ margaritæ sit cōdonatio veterū margaritarū, sed pro quo cōparatione ei⁹ omnis alia gēma vilior sit.

Chryso. Chrysostomus quoq; sic interpretatur parabolā. Et addit significāter dictū, Inuenta autem vna, &c. Vna quippe veritas est, nec in multas scinditur partes, sicuti iam neochri-

Par. 11. q. Super Matth. stiani in multas sese diuidunt sectas. ¶ Admirat⁹ & Augustinus quodam loco negociatorem hunc quærere magaritas multas & inuenire preciosam vnā eius rei triplicē affert expositionē, quoniā sic quoq; potest intelligi. Quod aliquis inquirat pios homines multos, inueniat ex multis vnū sine peccato mediatorē dei & hominū Iesum. Vel etiā hic margaritas quęrit qui pręcepta quærit & leges, vnde iuste proximis suis cōuersetur. Et is quoq; margaritam vnā inuenit

Roma. 13. pręciosam, regulam scilicet pręclaram, in qua omnia cōprehenduntur, Diliges proximum tuū sicut teipsum. vel, Qui proximū diligit, legē impleuit. Aut postremo inquirit homo intellectum bonū instar margaritæ. & inuenit vnū qui

Ioan. 1. cœteros continet omnes. is autē talis est, In principio erat verbum, & verbum erat apud deū, Et verbum caro factum est. Quisquis ergo ad cognitionem dei peruenit in seipso, is margaritā inuenit. Nam qui deū videt, omnia videt. Et sic

Gregor. Gregorius ait, Nil non vident, qui videntem omnia vidēt. Possent istæ sententiæ tres, in scholis syncerius tractari, in suggesto non item, quoniam captū pene excedunt popula-

Theop. rē. Theophylactus, Vna, inquit, preciosa margarita, vna est veritas, quæ scilicet Christus est. Igitur sicut de margarita traditur quod in concha nascatur, quæ se aperit tēpore fulguris, & deinde iterum claudit. concipitur itaq; tum ex fulgure & rore, proptereaq; candida est, sic & Christus in virgine conceptus est, & superno fulgure spiritus sancti.

Gregor. 4 Quia qui cœlestis (vt inquit Gregorius) vitæ dulcedinem inquantū possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit: solo margaritæ candore delectatur, ea ipsum tantū iuuat, extra hanc aliud nil quærit, sed contemnit mundana omnia, quæ etiam sentire amplius nō videtur. Quod intēdens Sapiens,

Cant. 9. inquit, Fortis vt mors dilectio. Id adeo cernere possumus in

hac

hac sancta virgine Margareta, quæ quomodo mori pro Christo potuisset in carne, nisi antea mortua fuisset in animo desideriis & cōcupiscentiis terrenis? Quia ergo animus eius erectus fuit in sublimia virtutum, vt iam dulcedinē vitæ degustaret ęternę, ideo omnia cōtempsit supplicia, temporalē sibi promissam retributionē etiā pedibus calcauit.

DE SANCTA MARGARETA.

HEOSTITVS, vt in codicib⁹ antiquæ ecclesiæ Spiræ legitur, author est, illā filiā fuisse Theodosij ciuis Antiocheni, sacerdotis ethnici. Illa vbi primū nata est, cuidā honestę matronę quindecim stadiis ab Antiochia tradita est educāda. Mortua aūt matre sua, quū iā annorū esset quindecim, cura nutricis suæ baptizata est, vnde in odiū parētis peruenit. Sed Margareta creuit in pietate omniumq; virtutū profectu. Et quū quodā tēpore oues pasceret nutricis, cōtigit præfectū Olibriū ex Asia venire Antiochiā, eo animo, vt Christianos persequeretur. Cōspecta igitur puella, cōcidit in vesanū amorē erga illā, iussitq; eā sibi adduci, quæ statim inuocauit nomē Christi. Quo audito, furore correptus Olibri⁹, inclamauit, Et tu inuocas Christū, quē maiores mei crucifixerūt? Respondit Margareta, Atqui hoc quod perierūt, siquidē Christū crucifixerūt. Cōiectā ergo eā in carceres altero mane rursus duxit in iudiciū, innumeris tū minis tū promissionibus conat⁹ animū flectere, persuaderēq; vt adoraret idola. Verùm illa quia verā inuenerat margaritā, suauitatē vitę ęternę gustauerat, quicquid iste proposuit, cōtēsipt. Olibrius virgis eā cęsam, in eculeū (lignū tormēti) expādit: sicq; corpus eius vngulis fecit lacerari, ita vt qui triste hoc spectaculū videbat popul⁹, cō miseratione moueretur, rogaretq; vt sibimet placeret, deos adoraret, quoniā tunc tyrānus ipse faciē pallio velabat, ne horrendā virginei sanguinis cerneret perfusionē. Ipsa autē populo respōdit, hāc corporis torturā, animæ salutem esse. sicq; Olbriū canē vocauit impudentē, & leonem insatiabilē, qui quāuis potestatē haberet in corpus, tamen animā sibi seruaturus esset Christ⁹. ¶ Post hęc resumpta ex eculeo, rursus in squalidū detrusa est carcerē, vbi apparuit ei diabolus in specie draconis, persuasurus eā vt consentiret pręfecto. Verū illa crucis signo & cōcepta in Christum spe, profligauit eū. Postero die iterū producta, quum

Theotis.

nondũ cõſentiret in adorationẽ idolorum, nuda exuta, ardẽtibus facibus aduſta & in vas aquæ demerſa eſt, manibus pedibusq́; ligatis. Sed hic vincula omnia ſoluta ſunt, ipſúmque vas ruptũ, vnde virgo liberrima exiuit corã omni populo, atq; hinc multa hominũ milia crediderũt in Chriſtũ. ¶ Ad extremũ, quum pro ſe ſuisq́; perſequutoribus deum rogaſſet, decollata eſt Antiochiæ. Multi etiã per miracula in illius paſsione facta, conuerſi ad Chriſtũ, per tyrannum ſupplicijs affecti & occiſi ſunt, qui iam coronã gloriæ poſſidẽt in æterna patria. ¶ Ait ibi Gregorius, Quid inter hęc nos barbati & debiles dicem⁹, qui ire ad regna cœleſtia pullam per ferrum videmus, quos ira ſuperat, ſuperbia inflat, ambitio perturbat, luxuria inquinat? Quia ſi regnũ cœlorũ per bella perſequutionũ nõ poſſum⁹, hoc ipſum nobis turpe ſit, quod deum nolumus ſaltem per pacẽ ſequi. At quũ in pace renuimus ſupprimere cõcupiſcẽtias carnis, quando tandẽ corpus noſtrũ in mortem pro Chriſto impendemus?

Gregor.

¶ Sed nos audiuimus parabolam Chriſti de negociatore margaritã quærẽte, & quid per eã intelligatur. Auguſtinus enim præceptũ accipit fraternæ dilectionis, ſimiliter & intellectum incarnationis Chriſti omniumq́; ſacramentorũ. Hieronymus legem intelligit, prophetas & euangelium. Theophylactus Chriſtũ ipſum, Gregorius dilectionẽ vitæ cœleſtis. Poſſentq́; omnes illæ expoſitiones ad Margaretã accõmodari, quæ etiam ex nomine videtur optimam margaritam inueniſſe, nuncq́; poſsidet illam in æterna patria.

Auguſt.

5 Etſi non ſoleant parabolas deducere ad longum, quia iter per ſymbola vt facilimum, ita patentiſsimum eſt: attamen quum hic euangelium ipſum parabolam hanc habeat de margarita, ipſeq́; Ioannes dicat nouam Ieruſalem ciuitatem cœleſtem ex margaritis cõſtare in ſtructura portarum, lubet adhuc amplius quid de ſpirituali margarita diſſerere. Simile eſt regnũ cœlorum, inquit dominus, homini negociatori, quærenti bonas margaritas. Et notanter bonas ait, quoniam & margaritæ inæquales ſunt: ſed tamen præſtantiores ex calore dignoſcuntur, ex naturali proprietate & operatione, quoniã in margaritis laudari ſolet ſplendidus & argẽto ſimilis color, guttulam pluuialis aquæ reprę ſentans, cum ſupernatante tenuiq́; vapore ſeu fumo: quoniam ibi oportet eſſe mũdiſsimã illam aëriã aquam cum ingenito lumi-

Apo.21.

lumine fulgoris, quod ei ſplendorem addit. Myſtice, Quid aliud ſibi lux hæc vult, niſi rationem & ſapientiam: iuxta illud ipſum Sapientis, Sapientia comparata luci inuenitur purior? Aqua autem puritatem pudicitiæ deſignat, dicente propheta, Effundam ſuper vos aquam mundam & mundamini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et in eius rei ſignum, conchæ & oſtrea in quibus margaritæ creſcunt, nihil habent luxuriæ, neque ex commiſtione vt alia animalia generant, neque iſtar aliorum piſcium, quorum naturam & generationem Ambroſius narrat lib. 5. hex. cap. 7. ſed vt Ariſtoteles refert lib. 5. de animal. concipiunt vel ex rore cœleſti, vel lunæ radiis. Atque ideo margarita puritatẽ deſignat. Cæruleus autem color, illius cœleſtis ſaporis dulcedinem figurat in mente, ſicut ait Paulus. ¶ Ad hæc margarita ducedinem appetit, in qua & creſcit. poſita in aliquid amarum aut acidũ, diſſoluitur in vrinam. Recte ergo Gregorius per eam intellexit cognitionem dulcedinis vitæ æternæ, quanuis illa creſcat in duris conchis. nam ſic etiam ſancti eo ipſo hic ſancti fiunt, quod dura & aduerſa multa ſuſtinent in mundo, vt Paulus recte dixerit per multas tribulationes ingrediendum nobis eſſe in regnum cœlorum. Et tamen in ea dulcedo ex rore ineſt. Virtutes margaritę huiuſmodi ſunt, quoniam cõfirmat cor, purgat cogitationes. Et ſic quilibet Chriſtianus, qui hãc margaritam inuenit, rerum cœleſtium concupiſcentia eius animus confirmatur, dicente Paulo, Sobrie, iuſte & pie viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni dei, & Ieſu Chriſti domini noſtri. Hæc illa media ſunt, per quæ margaritam poſſidemus. quanuis enim Chriſtus ſit vnica margarita, veritas vna, vnicus ille patri ſuo, facit tamen ſanctos omnes etiam margaritas. Quod ſi portam aſpicias apoſtolorum, ecce tranſlucent vt margaritæ. ſi per martyrium portam videas, ecce & illi à deo coronati ſunt. Atque ſic de reliquis beatorum choris. Admonitos itaque vos omnes volo, vt nobiliſſimam hanc beatitudinis margaritam cum ſancta Margareta vobis comparetis, quatenus & ipſi audire mereamini vocem domini, Euge ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.

Sapien. 7. *Eze. 36.* *Ambro.* *Gregor.* *Tit. 2.* *Matt. 25.*

¶ Margaritam hanc Zachæus dimidio bonorum ſuorum

Luc. 19. coëmit, Vidua illa duobus minutis, Petrus & Ioannes cum
Mar. 12. fratribus mercati sunt eandem scissis retibus & nauiculis la-
Mat. 4. ceris. Margareta autem comparauit illam vegeto virentis ætatis flore, post habuit diuitias omnes, preces contempsit præfecti, & sanguinem suum pro illa effudit, vitámque temporalem amisit, vt margaritam preciosissimã hanc inueniret in fœlicitate. inque iis gaudiis viueret perpetuo. O domine, per illius intercessionem fac nos quoque margaritam huiusmodi consequi, Amen.

¶ Reliquam huius euangelij partem inuenies in die sanctæ Catharinæ, vide etiam homilias de virginibus & martyribus.

VNVM tamen hoc loco tacendum non est, quod ad aliud festum applicari non potest, neque tamen malè contemplantur doctores, Quod Margareta in Passione sua Christũ sequuta est, ideóque & ad eum venit, iuxta id quod ipse dixit, Si quis vult (Luc. 9.) venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Sic nimirum etiam Margareta passionis suę crucem sustulit, dominúmque sequuta est. Christus enim sub cruce nudus exutus est, & Margareta nudata est, quando facibus est ardentibus combusta. Christus ad columnam flagellatus est, Margareta quoque iubente tyranno grauiter est virgis cæsa. Christus in ara crucis expansus est, & Margaretam in eculeo extensam esse cõstat. Christus clauis perforatus est manibus, & pedibus, capite quoque spinis marinis contusus, Margareta vngulis est toto quoque corpore scissa & lacerata. Christus sanguinẽ suum abundãter ex toto corpore effudit, similiter sanguis quoq; ex corpore Margaretæ copiosissimus fluxit vsque ad cõmiseratione͂ omnium quotquot astabãt. Christus pro crucifixoribus suis precatus est, in quo post Stephanũ etiam Margareta est illũ imitata.

¶ Cæterùm non æqualiter vbique celebrari solet festum Margaretæ Romæ, in diocœsi Metensi, & multis locis peragitur die vicesimo Iulij, & sic dicit Ioannes Andreæ vidisse se in libro qui facile fidem mereatur, Parnormit. capite secundo, de obseruatione Ieiunij. Alias communi consuetudine apud nos 13. die Iulij, Constantiæ & Argentorati die 15. Iulij celebratur.

IN

IN FESTO SANCTAE MARIAE MAGDALENAE, EVANGELIVM.

Lucæ 7.

N illo tempore, Rogabat quidā de Pharisæis Iesum, vt manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisæi, discubuit. Et *ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod Iesus accubuit in domo pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se, dicens, Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister dic. Respondens Iesus dixit, Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit. Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei, Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simon, Vides hanc mulierem? intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam Iesus, Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se, Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade in pace.*

Matt.16. Mar.14. Ioan.12.

Mar.2. Matth.9. Mar.5.

HOMILIA PRIMA.

ECCE dies solénis adest sanctissimæ Mariæ Magdalenæ, quæ ex maxima peccatrice, summa facta est apostola. & ea quantā pœnitentiam egerit, hodiernum nobis narrat euangeliū, quod breuiter ad literam nobis visum est explicare. Refert autē Lucas quendā ex pharisæis rogasse dominū vt mãducaret cum eo, quanuis hic pharisæus hypocrita erat, vt in sequentibus perspicuū fiet, inuitatus tamē ab eo dominus, venit. Neque

enim contempti aut despecti homines erant apud Iudæos pharisæi, quoniã & Paulus pharisæum esse se gloriatus est, vixisseque secundum probatissimam legis Iudaicæ sectam. Alibi quoque inuitari se facile permisit dominus, vt à leui

Actu.26. Matthæo, Zachæo, & pharisæis, in nuptiis, &c. Quã enim

Luc.19.14 vulgatum, tam verum est illud, vulgo quod dici solet, Ad

Ioã.2.12. ignotos venire nõ vocatum, impudentis hominis est: ad neminem plane venire, etiã si quis vocetur, id vero stolidi & pene fatui est. ¶ Et ecce mulier quæ erat in ciuitate Naim (vt quidam putant) peccatrix, vnde grauatur peccatũ. Tria nempe habebat in se, quibus ad peccandum inducebatur, eo quod forma decora, bonis & diuitiis affluens, sanguine nobilis erat. Ad hæc in maxima ciuitate Hierusalem viuebat, vbi multis peccãdi præbebat occasionem, iuxta illud Oseæ,

Osea 7. Quieuit paululum ciuitas à commixtione fermenti, donec

1.Cor.5. fermentaretur totum. Quomodo & Paulus ait, Modicum fermentum totam corrũpit massam. Euangelista etiã iis verbis testatur, eam tota vrbe proclamatam fuisse, tanquã præ aliis id genus mulieribus insigniorem. Sunt tamẽ qui dicant hic Mariam sola voluntate, nõ etiam opere fuisse peccatricem. Verum ego non habeo, vnde glorier huiusmodi quid, me apud vllum legisse probabilẽ scriptorem. sed neq; persuaderi hoc omnibus potest, aliquã in tanto voluptatis, bonorúmque omniũ affluxu & libertate solam habuisse peccandi voluntatẽ, neq; peccasse, quoniã illa, vt textus meminit, peccatrix erat, hoc est, talis, vt sit apud omnes passim diffamata. Non est autẽ scripturæ mos, vt singulares homines peccatores appellet, nisi qui palã sint huiusmodi. Quid q̃d

Mar.16. satis magnus testis est Marcus, dominũ septem dæmonia ab illa eiecisse, sicut infra copiosius dicetur? ¶ Quærat hic aliquis, quomodo sibi constet illud quod Lucas ait, fuisse mulierem in ciuitate peccatricem, quum tamen istiusmodi mulieres leues non tolerabantur palam in vrbibus, ex præscri-

Deut.13. pto legis quæ sic habet. Non erit meretrix de filiabus Israël, neque scortator de filiis Israël. quomodo ergo factum est vt Maria tolerata sit in ciuitate? Respõdetur, verum quidẽ est quod communis & publica fornicatio ibi prohibita est, contra eos qui errantes dicunt fornicationẽ simplicem non esse peccatum, quum interim non attendant illud quod ait Pau-

Galat. 5. lus, Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, &c.

Et

Et omnes qui talia agunt, regnum dei non possidebunt. Et alibi, Fornicatores & adulteros iudicabit deus. Et rursus in alio loco, Omnis luxuria, immunditia & auaritia nō nominetur in vobis. Vt omittamus similia multa, cōcedimus ergo quod in superiori loco fornicationem prohibuit Moyses, atq; ideo tum meretrices, tum ij qui cum illis rem habēt cōmunem peccant in legem. sed quod ideo nulla illarum sustineri debeat, id vero hinc sequi plane pernegamus, quādo in eodem etiam loco pœna eius transgreßionis nulla cōmemoratur. Voluit itaq; istud lex vetare, vt interim hic temporaliter nō prohibet, sed magis tolerat, ne cōtingāt deteriora plura, & relinquit vltioni diuinæ. Rationē quoq; cur eiusmodi prostibula sint toleranda, iam olim docuit Aristoteles, vt plura maioraq; mala caueantur. Augusti. etiam accōmodat insuper similitudinem nō absurdam, & ait, Si quis palatium pulchrum ædificet, & in angulo eius fœtorē cloacæ sustinere nolit, palatium totū fœtore implebit. vnde tolle cloacam de palatio, & aula fœtore efficitur inhabitabilis, tolle meretricem de mūdo, & Sodomita totus efficietur reprobus. Sed hęc coram piis auribus tractāda sunt syncerius. Neq; vero ideo prostitutis licere debet quicquid libet, nec permittenda sunt eis omnia offendicula, quibus imponant simplicioribus cum scandalo iuuenum & puellarum. *Hebr. 13.* *Ephe. 5.* *In polit.* *Augusti.*

2 Quum ergo audisset mulier dominum ibi discumbere, venit & ipsa, ferens secum alabastrum vnguenti. Differre libet in iustam homiliam, quod iam pene vulgo quæri solet, an vna hęc fuerit Maria apud Matthæum, Lucā & Ioannē. Solam itaq; literam sectātes, ita vt cœpimus progrediamur, contenti interim existentes eo quod communis credit ecclesia, eandē hanc fuisse Mariam Magdalenam, quæ sæpius venerit ad dominum. Vbi cognouit dominū esse in domo Simonis. Quod illa vtiq; hinc cognouit, quia trahebatur à patre, & quia cognouit eum, deinceps sequuta est. Gregor. inquit, Ecce quādoquidem turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubuit. Et infra, Quid hic miramur fratres? Mariā venientem, an dominum suscipientē? dicam suscipiētem, an trahentem, melius trahentē & suscipientē, quia nimirum ipse eam per misericordiam traxit intus, qui per mansuetudinē suscepit foris, Omnes itaq; doctores docent, quia homo quilibet *Gregor.*

effuſe rogare debet deum, vt ei peccatorum ſuorum cognitionem concedat, quámque grauia & nociua ſint illa, vt ſic ad veram perueniat pœnitentiam, dicente Hieremia: Poſtquam cōuertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquā oſtendiſti mihi, percuſſi femur meū. Magdalena vbi domini cognouit præſentiā in domo Simonis, venit ad eum non vacua, iuxta præceptum legis, Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Attulit enim ſecum vnguentum precioſum in alabaſtro, quod marmor nobiliſſimum eſt. atque id fecit illa ad honorem domini, per hoc fatigationem eius refocillare cupiens. verum ſine dubio agnouit ſe peccatis ſauciam, ideóque externa attulit vnguenta, vt interius ſpiritualiter dominus vngeret animam eius. Et quia fœtebat ex peccatis, bene olens produxit vnguentū. Hinc elicit Ambroſius doctrinā mortalem, dicens, Quocunque audieris iuſtum veniſſe, cōtende præripere hoſpitis gratiam, præripere regnum cœlorum. Vbicūque audieris nomen Chriſti occurre. In cuiuſcunque domum interiorem Ieſum intraſſe cognoueris, & tu ipſe feſtina ad pedes, vel infimam ſic domorū eius partem inquiſiturus. Quiſquis enim cū Maria pedes domini lauat, cū eadē & caput Chriſti lauabit. Neminem pigeat lauare illius pedes, quū & mulier illa ex tactu fimbriæ veſtimenti eius ſit ſanata. Siquidem ideo Chriſtus ipſe ſibi pedes non lauit, vt nos eos illi lachrymis cōtritionis & pœnitentiæ abluamus.

Hiere. 31. *Ambroſ.* *Matt. 9.*

3 Stetit autem Maria retro ſecus pedes domini, quo illa humilitatem ſuam oſtendit, indignam ſe rata quæ in cōſpectum domini veniret, ſicut in perſona peccatorū, ait Hieremias, Confuſus ſum & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Et hæc peccata ſunt carnis. Veruntamen quod ſecus pedes ſtetit, humilitatē ſuam arguit, quoniam nōdum ſe capite Chriſti dignam exiſtimabat, donec gratiam conſequeretur: ſperauit enim ſe etiam ſecus pedes domini miſericordiā inuenturam, ſiquidem de illis ait propheta, Stabūt pedes eius ſuper montē oliuarum. Oleum autem miſericordiam ſignificat & miſerationem. ¶ Porrò jam euangeliſta quatuor narrat obſequia, quæ Magdalena exhibuit domino. pedes enim eius lachrymis ſuis lauit, terſit capillis, terſos obſculata eſt, & inde vnxit vnguento. Cogitanti mihi, inquit Grego. de Mariæ Magdalenæ pœnitētia, flere magis libet quā aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum

Hiere. 31. *Beda.* *Zach. 14.* *Grego.*

pectus illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi nō emolliant? Et inde, Discite quo dolore ardet, quæ flere & inter epulas non erubuit. Non legitur hic quid loquuta sit, sed opera ipsa pro ea non tacuerunt, quando ad pedes domini procubuit in terram, & amaritudinem cordis sui fonte lachrymarum testata est, sicut quidam hic pius pater pulchre meditatur. quasi illa dicere voluisset. O benignissime domine Iesu Christe, qui omnia nosti, verusque es cordium inspector, qui non vis mortē peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: tu ipse satis intelligis quid mei gemitus sibi velint, quid hę lachrymæ poscant, quid singultus isti ex amaritudine cordis ex te quærant. Ecce peccatrix ego sum, immunda sum, sum poluta vitiorum omnium contagio. confugio itaque ad te dominum deum meum, qui vita es æterna, te rogo vt vitam retribuas quam male amisi, meque misericorditer liberes, qui solus sufficienter laborē & dolorem consideras. Beda hic inquit, Quia liquet omnibus quod illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit, quod ergo sibi turpiter adhibuerat, hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hoc iam per pœnitentiam conterens flebat: capillos ad compositionē vultus exhibuerat, sed iam lachrymis capillos tergebat. ore superba dixerat, sed pedes domini deosculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum. Dixerat eadem hæc ante Bedam Gregorius.

Vincen. *Hiere.* 18. *Psal.* 9. *Beda.* *Gregor.*

4 Videns autem hoc pharisæus qui dominum inuitauerat, dixit intra se, Hic si propheta esset, sciret vtique quæ & qualis esset hæc quæ eum tangit, quia peccatrix est. Ecce hic erumpit fastus pharisaicus, in contemptu aliorum ipsiusq; adeo Christi, quasi is propheta non esset. simul & exacerbatam spiritu mulierē spernit, quod peccatrix erat. O hominē durum, ô immitem, ô immisericordem pharisæum, quē tot tamq; ardētes perturbatæ mulieris lachrymæ nō permoueрūt. ratus enim fuit ille dn̄m ita durū, vt ipse erat, esse oportere erga perturbatā & anxiā muliercul ā. Et sedebat hic dominus vt medicus inter duos ægros, sed vnus æger in febre integrū sensum habebat, (Magdalena scilicet.) alter vero in febre carnis, & sensum ꝑdiderat mētis. illa quippe flebat ꝗ

Gregor.

fecerat, Pharisæus autẽ de falsa iustitia elatus, vim suæ valetudinis exaggerabat, mulierem de morbo, & de auxilio incusans medicum. Quod si Maria ad pedes Simonis aduenisset, forte eam pedibus proculcasset, metuẽs ne alieno peccato inficeretur. vera enim iustitia ipsum non impleuerat. Si

Sap.1. autẽ ille Sapientis sequutus esset consilium, Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest: ab obtrectatione parcite linguæ, quia sermo obscurus non inauuũ abibit: melius rectiusq́; egisset, sed vt ait Hieron. Religio pharisæorũ nõ

Hieron. habebat compassionẽ, sed dedignationẽ. Nolebat ille videre & intelligere, quod mulier peccatrix sanctum sanctorum non ad sanctimoniæ suæ contaminationem tangere posset, sed ad peccatorum suorum expurgationẽ. Atq; gratus esse volens domin⁹ hospiti, & falsam eius persuasionẽ euellere, quum nollet iste eum prophetã credere, ostendit dominum se esse prophetarum, qui etiã nosset abscõdita cordiũ, & cogitationes hominum rimaretur. Atq; ideo Lucas ait respondisse eum cogitationibus pharisæi, dixisseq́;, Simõ, habeo tibi aliquid dicere. Dixit autẽ hoc dominus, vt attẽtum eum redderet, ipseq́; quod dicturus esset intelligeret, nec ita temere porro proximum suũ iudicaret. Videns enim ille tãta pœnitentiæ argumenta, potius debeat Magdalenam credere iustam instar peccatristis istius Rahab, quam vt ita cõtemneret, quia & Paulus de Rahab sic ait, Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiẽs exploratores cum pace.

Heb.11. Siquidem mutatio dexteræ excelsi multũ est admirãda. qui hodie virtutem colit, forte cras excidet illa. Quis scit, quando & quomodo deus cuique gratiam suam velit cõmunica-

Gregor. re? Pulchram inde sententiam colligit Greg. dicens, Vnum est necesse, vt quum peccatores conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus. Forsitan enim & nos aut in similibus aut grauioribus peccatis prouoluimur, vel etiam in huiusmodi peccatã cadere possumus. Quod si quis omnino rigidus hic esse velit, trãseat rigor ille in vitia, com-

Bernar. passio vero in naturam. atq; sic Bernardus ait, Odi peccatũ, & dilige hominem. Cui simile est illud Thraseæ apud Plinium, Vitia, nõ homines odi. Ad hanc suipsius cognitionẽ adducere Simonẽ voluit dominus. idq́; adeo in duobus. Primum, vt se quoq; debitorem & reum peccati confiteretur. docuit idem hoc iam Christus Christianos omnes, vt orant,

Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nam si nō omnes nos peccatis essemus obnoxij, quorsum spectaret orare nos peccatorū remissionē? Alterum, quod & deus homini magna peccata non minus quam parua dimittit, modo hic diligat illum. atq; huc parabolam adducit huiusmodi, Debitores duo debebāt vni creditori, quorum alter centum, alter denarios debebat quinquaginta. Quumq; ambo soluendo nō essent, remisit & donauit vtriq;, Quis ergo illū plus diligit ex iis duobus? Duos ecce debitores cōstituit hic dominus. siquidē & Simō debebat sicut Magdalena. Verùm ne adhuc esset ei gloriandi occasio, & iactandi debitū suū minus esse quam Mariæ, ostendit vtriq; debitū ex gratia dimitti, ita vt nihilo magis paruū suum & exile debitū possit persoluere Simon, quam Maria magnum. At hæc in præsentiarum iam sufficiant, Amen. *Matth. 6.* *Augusti.*

HOMILIA II. IN DIE S. MARIAE

Magdalenæ quæ peccatoribus omnibus summæ pœnitentiæ de se præbet exemplum.

SIMON pharisæus quum putabat minus recte facere dominum, eo quod tāgi se permittebat à Magdalena, interrogatus à domino est, si forte vni creditori sint debitores duo, quorū alter cētum, alter quinquaginta tātum denarios illi debeat: & si ambo nequeant soluere, remisso vtriq; debito, vter eorum illum plus diligat: respondit Simon, illū vtique plus diligere, cui plus sit donatum: subiūxit dominus & dixit, Recte respondisti. Quo ad literam, debitores ij duo, Simon & Magdalena esse possunt, quoniam sine dubio dominus Simonem hunc intellexit. Ambrosius hic cum inuestigat intellectū, & ait, Qui sunt isti debitores duo, nisi populi duo, vnus ex Iudæis, alter ex Gentibus fœneratori illi cœlestis thesauri obnoxij? Vtriq; sane credidit iste denarios in quibus regis imago inest, nō tamen denarios materiales, sed potius meritorum probationem, monetam virtutum, quam ponderari oportet libramine iustitiæ, tinnituq; probari cōfessionis. Plus autē nos Christiani debemus quā Iudæi, siquidem plus etiā denariorū, hoc est, gratiarum & donationum suscepimus: nobis cōtingit Mariæ natiuitas, nobis datus est Christ⁹ Emanuel, nobis crux, mors, resurrectio & oīa Christi merita cōcredita sunt. Quisq̧s ergo ampli⁹ quid *Ambro.*

recepit, is grauius peccat. misericordia autẽ dei efficit, vt iis magis diligat qui pl⁹ debet. Greg. similiter exponit de duobus populis, & quod Simõ Iudæos, Maria vero gẽtes repræsentet. Neq; difficile est sensum hũc extẽdere, proinde nos breuitatis studio supersedemus. Etsi autẽ breue illud verbũ sit, Et dimitti qui plus diligit, magni tamẽ momẽti est apud oẽs. Id adeo vt & tu intelligas, propone hoc tibi, Vtra tãdẽ plus diligit deũ. Maria Christi mater, an hęc Magdalena? vtiq; illa. Ecce hic responsum Simonis obiicio tibi, quoniam Magdalenæ pl⁹ est dimissum in debito quã Mariæ, quæ debitum nullum cõtraxerat, & sic ex illo respõso sequeretur, Magdalenã plus dilexisse dominũ q̃ Mariã, ꝙ tamẽ verum nõ est. Qũo ergo dominus illud pro vero approbauit? Ad hanc dubitationẽ nõ vtiq; facilẽ, potest respõderi ex Augu. quia peccator cui peccata dimittuntur, cõparari duobus potest, vel homini innocẽti, vel alteri peccatori cui etiã sua noxa remittitur. Quod si ergo loquamur de peccatore & innocente, nihil loci tunc habet hoc respõsum Simonis, quisquis enim in innocẽtia à deo præseruatur, vt Maria, Ioannes Baptista, &c. sine dubio, huiusmodi maiorẽ tenetur gratiã agere deo pro tãto munere innocẽtię, quã si peccator fuisset, & à peccatis esset liberatus: quoniã perfectius est præseruare à malo, quã à malo liberare. An nõ etiam ille maiorem alteri gratiã deberet, à quo sustentatus fuisset ne in lutum incideret, quam ei qui iam collapsum in pedes rursus erigeret? Sin autẽ de duobus agamus peccatoribus, quorũ vtriq; peccata admittuntur, ex iis vtiq; plus tenetur diligere deũ, cui plura sunt dimissa peccata. Atq; in hoc casu loquitur hic Simõ, cuius etiã respõsum tanq̃ bonum etiã laudat dominus. (vide si placet, Scotum dist. 22. q. 1. arti. 3. Frãciscum Maronis ibidẽ) Patet hoc ex ipsa Christi propositione, quia duos debitores proposuit ei, Maria autẽ nihil huiusmodi debuit. At nos iã ipsa Aug. verba audiamus, quoniã multum cõducunt homini ad notitiam sui. Quis, inquit ille, est hominum qui suam cogitãs infirmitatẽ, audet viribus suis tribuere castitatẽ atq; innocentiam suam, vt minus amet te, quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua, qua donat peccata cõuersis ad te? Quis enim vocatus à te, sequutus est vocẽ tuam, & vitauit eaquæ de meipso recordantem & fatentem legit? non me derideat ab eo medico ægrum sanari, à quo sibi præscitum est,

Lib. 2. confes. cap. 7.

Augusti.

est, vt nō ægrotaret. & ideo te tantūdem, imo vero amplius diligat: quia per quē me videt tātis peccatorū meorū lāguoribus exui, per eū se videt tātis peccatorū lāguoribus nō implicari. Præclara sunt hæc verba Aug. eaq; tamē ex quadam Aug. glossa melius intelliguntur, vbi inquit ille, Et cōmissa & nō cōmissa donātur. nemo enim peccata aliqua facit tam grādia, vt nō possit eadē perpetrare alter, nisi à deo per gratiam præseruatus. Discamus hic vidētes aliquē magnū peccatorem, cōpati illi & cōdolere, quod adeo destitutus sit gratia dei vt in tanta corruerit scelera. Neq; inde superbiamus elati nō extollamur, quasi nos simus illo meliores. quin potius deo gratias agamus pro gratia collata, & quia nos nō in similia peccata prolabi permiserit. Vt autē omnis iste spiritualis fastus pharisęi, qui nō putabat se esse sicut alij erāt homines, deiiciatur fundamentū hoc agnoscite, & inde q̃ infecta sit perditæ arboris nostræ natura cognoscite. Quilibet homo sibiipsi iuxta suam affectionē permissus à deo, faceret omne malū, quantum saltē per eū fieri posset, sed quicquid mali nō perpetrat, id vtiq; nō ex se, verum gratia dei pręseruante intermittit siquidē arbor, vt Christus ait, mala bonos fructus facere nō potest. Nostra autē arbor iam olim in paradiso vitiū cōtraxit, quando eam serpēs antiquus in Adam & Eua primis parentibus introxicauit: factaq; hinc est plantatio diaboli, nō patris cœlestis. & ideo quicquid ex illa subnascitur arbore, nō potest nō esse infectū & vitiosum. Vbi ergo iam Pelagiani delitescunt, somniantes, quod homo ex puris naturalibus possit etiam vitā mereri æternā? Nihil sane minus. nam infecta est hęc arbor fructū ex se bonum nullum profert, nisi gratia dei fructū nouū producat. Quo respexit etiā Paulus, quādo dixit, Quid habes quod nō accepisti? ¶ Vt autē istuc vnde descēdimus, reditio fiat, respōdit Simō domino, AEstimo quia is cui plus donauit. Intelligendū id est inter debitores, sed Maria tale nihil debuit, ideo neq; hic Magdalenæ est conferēda, sed Simō comparari Magdalenæ debet. Infinita essent hic dicenda, sed stylus cohibendus.

Augusti.

Luc.18.

Mat.7.

Gen.3.

Mat. 15.

2. Cor.4.

2 Ad responsum ergo Simonis, qui dum sua sententia cōuincitur, quasi phreneticus funem portat vnde ligetur, recenset dominus quid boni ex pœnitentia sua susceperit peccatrix, & quid vicissim boni neglexerit pharisęus, falso iustus. Vnde superbiam suam cognoscere poterat Simon, qui

Gregor.

paratus adeo erat cōdemnare peccatricem,quasi ipse iustissimus esset.Ostēdit ergo (vt ait Theophylactus) dominus Simonem & arrogātem & insipientē fuisse.arrogantē quidem & cōtumeliosum,quod etiā ipse homo existēs, hominem propter peccata condēnatū:insipientem vero,quia nō cogitabat quanta fidei & charitatis signa illa præ se ferret, cum ipse interim domino nec aquā nec osculū dederat neq; vnguentum. Vnde facile colligitur, nudis pedibus dominū ambulasse,eamq; terram calcasse,quam nūc infideles & impij Turcæ blasphemis pedibus cōculcant. Quod si diligēter ponderes hunc domini sermonem, videas argumentum esse à minori ad maius,in hunc modū,Tu mihi Simon aquā non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos. facilius autem est aquam ex fonte haurire, quam ex oculis lachrymas educere.Quāto procliuius est hospitem osculari, pro more regionis, sicut adhuc Germani inferiores solent & Angli, ad maxillam,quā pedes deosculari & tergere capillis?fueruntq; adeo illa maximæ dilectionis argumenta. sicut ipse deinceps dominus ad charitatem omnia refert. Et tandē cōcludit,Propter quod dico tibi,remittuntur ei peccata multa,quia dilexit multum.Quā pulchre pepercit hic dominus hospiti,vt quū principio similitudinis de duobus debitoribus cœpisset dicere,tandem omisso altero, loquatur de vno tantū?Alias oportuisset eum dicere,Et tibi Simō minus dimittitur,quia minus amasti,paucioraq; dilectionis argumenta exhibuisti.Verū hic dominus parabolam de altero tantū concludit debitore,ad alterū interim quod pertinet,nemini proprie applicat, sed sine discrimine & impersonaliter dicit,Cui minus dimittitur,minus diligit.Vbi satis manifeste datur intelligi,radicem remissionis peccatorum esse dilectionem,quæ ideo etiam operit multitudinem peccatorum. Quamobrē Paul⁹ ait ad Colos. Super omnia hæc charitatem habete, quod est vinculū perfectionis. Idē monet Ephesios suos fundatos & radicatos esse in charitate.Eaq; etiā causa est cur finis pręcepti sit charitas,finis omnis doctrinæ theologicæ,finis insuper vniuersæ vitæ Christianæ,sicut pulchre docet Augustinus lib. 1.cap.15.doctrina Christiana, quomodo charitas finis sit totius sacrę scripturę.Et sic Paulus ait,finis pręcepti charitas est, de corde puro & conscientia bona & fide non ficta.Verū de iis alias, nunc

Marginalia: *Theop.* (beside line 2); *1.Pet.4.* *Col.3.* *Ephe.3.* (beside "hæc charitatem…", "monet Ephesios…", "te.Eaq;…"); *August.* (beside "stianæ,sicut…")

nunc satis sit dilectionem causam esse remissionis peccatorum. 3 Quum dicit dominus eũ minus diligere, cui minus remittitur, quærat aliquis, Quũ tamẽ dilectio diuina, & vt sit illa modica, totum auferat peccatũ, quomodo consistat istud? accedit insuper testimoniũ Hieronymi qui dicit, Anathema sit, qui dicit à deo dimidiã sperãdam esse veniam. Quid multa? quandocunque vnũ dimittitur peccatũ, dimittuntur omnia, cuius rei ratio est, quia non dimittitur peccatum sine gratia dei. Iam vero hæc esse nõ potest, vbicunq; peccatum est, ideoq; cogitare nemo debet se velle aut rite posse peccatum vnũ sine altero cõfiteri, aut vnum sine aliquo posse dimitti. Non vult enim nos claudicare dominus. zelotes ille est, nec potest vna cũ peccato amari. Quid est ergo quod hic dominus ait, Cui minus dimittitur, minus diligit? Respondetur, Verbum hoc Christi intelligi nõ debere de peccatorum remissione, quo ad culpã & odiũ obligatorium, quod incurrit quicunque peccat: iuxta illud Psalmi, Iniquos odio habui. & istud, Odisti omnes obseruantes vanitates. Itaque quantumcunq; vel minima sit gratia dei, modo gratia sit, omne peccatũ dimittitur quo ad culpam: sin autẽ pœnæ remissionẽ accipiamus, quæ pro peccato debetur, tunc demũ locũ habet illud quod hic dixit Christus, Qui minus diligit, minus remittitur. Hinc regulam doctores eliciunt huiusmodi, Quãuis in vniuersali loquendo, in pœnitẽtia dimittitur culpa, simulque pœna æterna in temporalem conuertitur, pœnitens tamẽ tam ardentẽ habere potest dilectionem, vt totum illi remittatur peccatũ à pœna & culpa. Atq; ideo nõ est, quod glorientur neochristiani de Magdalena, cui satisfactionem dominus non iniunxit, quod etiam ipsi huius exẽplo nullã velint habere erroneũ enim hoc est, Primo siquidẽ dominus in satisfactionẽ non iniunxit, quũ nondum instituta esset cõfessio, sicut in simili casu de sancto Petro ait Ambrosius, Lachrymas Petri lego, confessionẽ eius non lego. 2 Deinde accedit, quod Magdalena opera satisfactionis iã ante impleuerat, vt amplius opus nõ esset plura ei imponi, quoniã fleuit amare, humiliauit se, pedes est osculata. & si cõfitẽtes ad eũ modũ omnes dispositi forent, vt sit in vita pœnitẽtia digna seipsos exhibuerint, non admodum opus foret multã eis satisfactionem imponere. 3 Præterea vltra lachrymarũ amaritudinẽ ha-

Hieron.
Exo. 20. & 34.
Psal. 118. & 52.
Ambro.

buit Maria etiã dilectionis ardoré,tantáq; inde dilectio effecit, vt plus sit ei dimissum. Imo & indulgentias perfecte consequuta est à pœna & culpa. Si quis tãtum charitatis in confitente videret, facilius posset sine satisfactione trãsire. Verum interim nihil minus deprehẽdi solet in neochristianis, inique ergo satisfactioné recusant. 4 Quid quod longe diuersa in Christo & alijs sacerdotibus res est? ille enim deus verus quum sit, facile potuit remissioné peccati operari sine sacramento & clauibus, quoniã virtutem suam nõ alligauit sacramentis: & hanc potestatem reliqui sacerdotes non habent, sed in vsu clauium tantum & sacramentorum. Quumque pœnitentia sacramentũ existat iudiciale, decet vtique sacerdotem tanquã iudicem transgredienti homini iniungere pœnam. 4 Nunc tandem euangelista absolutionem Magdalenæ adiungit, quãdo dixit ad eam dominus, Remittũtur tibi peccata, scilicet à pœna & culpa. Rationẽ iam antea ostenderat Simoni, quia dilexit multũ. Vbi Gregorius ait, Quid fratres mei dilectionem esse credimus nisi ignem? in eius rei argumẽtum & spiritus sanctus in linguis igneis datus est. & quid est culpa nisi rubigo? quanto ergo plus habuit Maria de igni amoris, tanto fortius peccati assumpsit rubiginem, sicut & dominus dixit. Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Lætare igitur Magdalena, quia iam peccatrix non es. Christus enim dei filius dixit, quod multũ dilexeris deum, testimonium hoc infallibile est, quod tibi in gloriã cedit & honorem. Atq; si multum diligis deum, fieri non potest, quin ille vicissim plurimum te diligat: iuxta illud Sapientis, Ego diligentes me diligo. Nisi enim prior te dilexisset deus, non potuisses tu eum diligere, dicente domino, Nemo venit ad me, nisi pater meus cœlestis traxerit eũ. Cui consonat illud Ioannis, In hoc est charitas, nõ quasi nos dixerimus deũ, sed quoniã ipse prior dilexit nos, & misit filium suũ propiciationem pro peccatis nostris. Hic ergo ignis est amor, qui peccatum in Maria absumpsit: iuxta illud quod de ea canit ecclesia, Incendit plene peccati rubiginem Maria, quæ arsit tam incomparabiliter, per extinguibilem sanctissime dilectionis ignẽ. Porro quantum sanata est apud hunc cœlestẽ medicũ Maria, tantum reliqui assidẽtes infirmati sunt, dicentes intra se, Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Importune & cũ contẽptu

Grego. Act. 2. Prou. 2. Ioan. 6. 1. Ioan. 4 Matt. 9.

ptu loquens, inclamant, Quis est hic? quasi dicerent, Non is vtiq; est, vt eius rei habeat potestatē, sicut similes iis alio in loco dicebāt. Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Non cōsiderabāt illi quā prudēter dominus Simonē cōpescuisset. Veruntamē nihil motus dominus ex suspiciosis istorum cogitationibus, siquidem hoc primum non erat, priorem sententiam suā super Magdalenā confirmauit, inquiēs, Fides tua te saluā fecit, vade in pace. Nō prorūpat hic neochristianus, putans errori suo fucum prætexi, quasi sola fides ad iustificationem sufficiat. Primū enim dominus non ait, Sola fides tua, quoniā vocula hęc Sola, ex euangelio nō procedit, sed vix hodie aut heri sub hæreticorum incude fabricata est: deinde nō dicit etiam dominus, Nuda fides. De cuiusmodi autē fide loquatur, ex præcedētibus satis liquet, quum dixit multa ei dimissa esse, quia dilexit multū. Quum ergo antea peccatorū remissionē dilectioni tribuerit, & nūc demū fidei, cōstat non sola fide iustificatam esse Mariā, sed illa quā Paulus ait operari per charitatem: de qua etiam ait Petrus, quod deus fide purificet corda hominū. ¶ Vbi quęrat aliquis, quomodo homo non à se ipso, sed ex gratia dei iustificetur, quū dicat Christus ad Mariā, Fides tua te saluā fecit: & non potius, Ego te seruaui, ego te virtutibus restitui. Respondet Theophylactus fecisse hoc dominū, ne maiori inuidia capiātur Iudæi, iam antea satis exacerbati in illum. ad fidē ergo retulit, tum vt inuidiam illorū minueret, tum vt illos ad credendū induceret, discentes salutē ex fide esse. Vade in pace. Quo ad literā, pax hic intelligitur conscientiæ, quam habet homo postquā à peccatis est absolutus. Vere enim res præclara & eximia est mēs sibi bene cōscia, vbi quis prærupta vitiorū abiecerit. Hinc solēt cōfessores multi ad eos quos iam absoluerūt, postremo dicere. Vade in pace. Pacē hanc cōscientiæ optauit Paul⁹ suis Philippēsibus, dicēs, Pax dei quę superat omnē sensum, custodiat corda vestra & intellectū. Gregori⁹ sic ait, In pace ire pręcipitur, vt à veritatis itinere in viā scādali nō deriuetur, dicēte Zacharia, Ad dirigēdos pedes nostros in viā pacis. Tūc enim pedes nostri in viā pacis dirigūtur, quādo operationis viā ingredimur, à qua per gratiam Christi neutiquā recedimus ad aliquot diuerticulū dissentionū. ¶ Theophylactus paulò aliter exponit, & is quidē putat hanc fuisse Magdale-

Theop.
Galat. 5.
Act. 15.
Theop.
Philip. 4.
Gregor.
Luce 1.
Theop.

næ satisfactioné. ait enim hoc quod dominus dicit, Vade in pace, idem esse ac si dixisset, fac ea quæ te deo cõciliant, iustitiam operare, quoniã & pax ipsa iustitia est, sicut peccatũ inimicitia cum deo. Tu auté hic obserua postquã remisit ei peccatũ, non cõtentus eo dominus, insuper adiungit operationé boni, dicens, Vade in pace. in qua ingredi decet omnem pœnitétem: iuxta id quod Dauid inquit, Ibunt de virtute in virtutem, videbitur deus deorũ in Sion. siquidé pax illa diuina requirit opera bona, vt etiã Paulus ait, Iustificati ex fide pacé habemus ad deũ per Christũ, per qué & habemus accessum per fidem in gratiã istã in qua stamus. Itaq; dilectissimi agnoscamus nosmet erga deum cum Magdalena peccatores, clemétiam eius imploremus, vt nobis quoq; gratiam suã & charitaté largiatur, quatenus & nobis multa remittantur peccata, nosq; hic in pace ambulãtes, in cõsciétia quieta & reconciliatione dei. tandem post hanc vitam, pacem assequi mereamur felicitatis æternæ, Amen.

Psal. 83. *Rom. 5.*

HOMILLIA TERTIA ET VLTIMA *in eodem festo.*

¶ Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Lucæ 7.

EX OMNIBVS mulieribus, sola excepta matre Christi, alia nulla est, cuius frequenté adeo faciunt mentionem euangelistæ, nisi hæc Magdalena, quod & in magnum illi honoré cedit, quanuis etiam hic eius peccata non taceantur, illa tamé occultantur, eóque pacto celantur, vt multis laudibus cumuletur ex pœnitentia quam super iis egit sanctissimam. Principio enim illi commemorant dominum septé spiritus immũdos eiecisse ab ea, quo peccatricé ipsam fuisse ostendunt, in ciuitate diffamatã. Verũ hoc tandé adiiciunt, quod huic vni Christus pr cunctis apostolis post resurrectioné suã apparuit ipsamq; apostolorum constituit apostolã, dũ iussit eã abire ad fratres suos, & dicere, Ascendo ad patré meũ & patrem vestrũ, deum meũ & deum vestrum. Primum quoq; illa domino tantũ pedes vnxit, quia peccatrix erat: sed deinde quum dilectionem Christi haberet feruentem, etiã caput eius vnxit, quod pulchre ponderat Ambrosius. Euangelistæ etiã, dum illa in ciuitate adhuc esset ex peccatis diuulgata, nomen eius, familiam, fratres & soro-

Luca 4. *Ioan. 12.* *Mat 26.*

ſororem plane tacuerunt, quæ omnia tandem glorioſe com memorarũt. Ipſos igitur iam euangaliſtas audiamus de ipſa loquentes, deinde quid in hac re circa Mariam Magdalenā noſtra memoria nouitatis ſit ortum, referemus, ea quidem modeſtia, ne piæ fidelium aures aliqua ex parte offendatur. *Luc.7.*

¶Et principio quidem, ait Lucas, vt ex euangelio iam audiuimus, fuiſſe mulierem in ciuitate peccatricem, eámque veniſſe in domũ Simonis phariſæi: lachrymis ſuis lauiſſe pedes domini, & capillis terſiſſe: oſculatam eſſe & vnxiſſe. Ac deinceps ait, Faciebat dominus iter per ciuitates & caſtella, *Luc.8.* prædicans & euangelizans regnum, & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quę vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Et inde, Factum eſt dum irent, intrauit *Luc.10.* in quoddam caſtellum, & mulier quędam Martha nomine, excepit illum in domũ ſuam. Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes domini, audiebat verbum illius. Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium, quæ ſtetit & ait, Domine, nõ eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Et reſpondens dixit illi dominus, Martha Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. porro vnum eſt neceſſarium, *Ioan.11.* Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

¶Verùm & Ioannes refert Lazarum ex caſtello Mariæ & Marthæ ſororum, ægrotaſſe. erat autē hæc ipſa Maria quæ dominum vnxerat, & pedes eius capillis ſuis deterſerat. ibi tamen ſorores illæ miſerũt ad dominum, denunciantes eum quem diligeret infirmari. Quum ergo veniſſet dominus in Bethaniam, iámque Lazarus ante quatriduũ mortuus eſſet, occurrit illi Martha primum. ea deinde & Mariam aduocauit, ſed clam, dicens adeſſe magiſtrũ, ipſamque vocare. quæ continuo ſurrexit, feſtinantérque ad dominũ cucurrit, procidens ad pedes illius, & dicens, Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. ibíque Lazarũ à mortuis reſuſcitauit Chriſtus. Porrò deinceps ait Ioannes, Ante ſex *Ioan.12.* dies paſchę venit Ieſus Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quē ſuſcitauit Ieſus. fecerunt autē ei cœnā ibi. & Martha miniſtrabat, Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus

cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pistici precioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis, ita vt dom⁹ impleretur ex odore vnguẽti. Sed & murmurãte hinc Iuda, & clamitante quur non venit illud trecentis denariis, dixit dominus, Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.

Matt.26. ¶ Inſuper Matthæus de ea ſic ait, Quum Ieſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrũ vnguenti precioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? potuit enim iſtud vænundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Ieſus, ait illis, Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me. Nã ſemper pauperes habetis vobiſcũ, me autẽ nõ ſemper habetis. Mittens enim hæc vnguentũ hoc in corpus meum, ad ſepeliendũ me fecit. Amen dico vobis, vbicũque prædicatũ fuerit hoc euãgeliũ in toto mundo, dicetur & qđ hęc fecit in memoriã eius. Factũ hoc eſt poſt illud, quod Ioannes refert cõtigiſſe in ædibus Marthæ, deſcripſitque hoc

Mar.14. idem Marcus. Præterea in paſſionẽ vſq; ſequuta Chriſtum Magdalena, ſtetit etiã ſub cruce ipſius, ſicut teſtãtur euãge-

Matt.26. liſtæ. Nam Matthæus ſic ait, Erant ibi mulieres multæ à lõge quæ ſequutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrãtes ei, inter quas erãt Maria Magdalena & Maria Iacobi & Ioſeph ma-

Mar.15. ter, & mater filiorũ Zebedæi. Cõſonat etiã Marcus, dicens, Erant mulieres de longe aſpicientes, inter quas erãt Maria Magdalene & Maria Iacobi minoris & Ioſeph mater, & Salomæ: & quũ eſſet in Galilæa, ſequebãtur eum & miniſtrabant ei, & aliæ multæ quæ ſimul cum eo aſcenderãt Hiero-

Luc.23. ſolymam. Idem & Lucas de mulieribus recenſet. quanuis

Ioan.19. nullam vocet ex nomine. Sed Ioãnes ſic inquit, Stabat iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Ad hęc funus Chriſti cõduxit Magda

Matt.27. lena ad ſepulturam. ſic enim ait Matthæus, ſepulto domino abiiſſe Ioſeph, affuiſſe autẽ Mariam Magdalenã, & alteram

Mar.15. Mariam quæ ſedebant cõtra ſepulchrũ. Marcus ſcribit Ma-

Luc.23. riam Magdalenã & Mariam Ioſeph vidiſſe quonam poneretur dominus. Lucas vero in hæc verba ſcriptum reliquit. ¶ Subſequutæ mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderũt monumentum, & quemadmodũ poſitum erat corpus eius. Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta.

Ipſo

ipso deinde resurrectionis Christi die mane, venit Maria Magdalena cum reliquis mulieribus vngere corpus Iesu. Ita enim Ioannes de ea sola scribit, quomodo mane venerit ad monumentum, & cõspicata reuolutũ inde lapidem, recurrerit ad Petrum & Ioannem, denũcians eis hoc, qui deinde vna cũ Magdalena venerit ad monumentũ. Matthæus quoque, Vespera, inquit, sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalena & altera Maria videre sepulchrũ, loquutus est autẽ angelus mulieribus, dicẽs, Nolite metuere, scio enim quia crucifixum quæritis. Marcus vero sic habet, Quum transisset sabbatũ, Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent eum. Et valde mane vna sabbatorũ veniunt ad monumentum, orto iam sole. & dicebant ad inuicẽ, Quis reuoluet nobis lapidẽ ab ostio monumenti? Et respicientes, viderũt reuolutum lapidem, & introeuntes in monumentũ, viderunt iuuenem sedentẽ in dextris, coopertũ stola candida, & obstupuerũt. Qui dicit illis, Nolite expauescere, Iesum quem quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit, nõ est hic. Ecce locus vbi posuerũt eum. Ite, dicite discipulis eius & Petro, quia precedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis sicut dixit vobis. Eiusdem historiæ meminit & Lucas, addens mulieres â sepulchro reuersas, nunciasse illud vndecim apostolis & aliis omnibus. ait enim, Erat Maria Magdalene & Ioãna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebãt ad apostolos hæc. ¶ Quomodo autẽ Christus apparuerit Magdalenæ, Marcus recenset, qui postquã narrauit Mariã cum cæteris mulieribus abiisse ad sepulchrũ, sic subdit, Surgens Iesus mane prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. Illa vadens nunciauit iis qui cũ eo fuerant, lugentibus & flentibus. Et illi audientes quia viueret & visus esset ab ea, non crediderũt. Ioannes aliquãto clarius enarrat illud quomodo successerit. siquidẽ quum iam abiissent Petrus & Ioãnes rursus à monumento, stabat Maria ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se & prospexit in monumentũ. & vidit duos angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis, Quia tulerũt dominũ meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc quũ dixisset, conuersa est retrorsum,

Ioan. 20. *Matt. 28.* *Marc. 10.* *Luc. 24.* *Mar. 16.* *Ioan. 20.*

& vidit Iesum stantem, & nō sciebat quia Iesus est. Dicit ei Iesus, Mulier quid ploras? quem quæris? illa existimās quia hortulanus esset, dicit ei, Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum, & ego eum tollā. Dicit ei Iesus, Maria. Conuersa illa, dicit ei, Rabboni, quod dicitur magister, Dicit ei Iesus, Noli me tangere, nondū enim ascendi ad patrem meum. Vade autē ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad patrem meū & patrem vestrum, deum meū & deum vestrum. Venit Maria Magdalene annuncians discipulis, quia vidi dominum, & hæc dixit mihi. Historiam hanc inuenies probe explicatā in die sancto Paschæ. Sufficiat nunc ostendisse quanta testimonia Mariæ Magdalenæ euangelium tribuat. Fuit illa quidem peccatrix, sed pœnitentiā egit, cuius rei certum ei præbet Christus testimonium ex plurima dilectione erga deum. Vicissim Ioannes testatur Christum dilexisse eam, fratrē ipsius & sororem. Quater ipsam defendit Christus, sub cuius patrocinio nō potuit excidere causa, semel defendit eam aduersus Simonem pharisæū, deinde erga sororē ipsius Martham. Mox cōtra Iudā in ædibus Marthæ, postremo aduersus apostolōs in domo Simonis leprosi.

Luc.7. *Ioan.11.* *Luc.7.10.* *Ioan.17.* *Matt.16.*

¶ Verùm hic prorūpunt nescio qui terræ filij, priuata quædam somnia narrantes. Horum alij tres, alij duas tantum volunt fuisse Magdalenas. Et vnam quidem à Bethania Marthæ & Lazari sororem, eámq; bonam extitisse semper: Alteram fuisse Hierosolymis peccatricem. Tertiam obsessam ex Galilæa, cui soli nomen fuerit Magdalene, à Magdalo oppido in mari Tiberiadis posito. Atq; ideo text⁹ supra per nos citatos diuidūt in tres partes, volentes quod in octo capitibus mētio fiat Mariæ Magdalenæ, quæ fuit à Galilæa, scilicet Matthæi 27. & 28. Marci 15. & 16. Lucæ 8. & 23. & 24. Ioānis 19. & 20. Sed de Maria Hierosolymitana solo capite septimo Lucæ. Atq; de Maria sorore Marthæ in quinq; capitib⁹, Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 10. Ioānis 11. & 12. Inducūt illi pro suo errore nōnullos ex patribus, Theophylactum, Irenæū, Origenem & Chrysostomū. Verum omnis ista diuisio, imo discissio & laniatio textuū, priuata temeritate facta est sine omni fundamēto scripturæ, cōtra vsum & obseruationē ecclesiæ catholicæ, nec aliquis Christian⁹ in huiusmodi errores cōsentire debet. sed sicut tenuit ecclesia ab ipsis iam inde tēporibus apostolorū vsque in hodiernū diem,

ita credendũ firmiter eſt, mulierẽ vnam fuiſſe peccatricem illam pœnitentẽ, obſeſſam, Marthæ & Lazari ſororem. Inſuper eccleſia triplici hac hiſtoria non diuiſa, ſed ſimplici & vna vtitur hodie. ¶ Quũ itaque aduerſarij nullum habeant ex ſcriptura fundamentũ, nemini temere eſt ab eccleſia recedendum, ſed conſtanter credendum, Mariam vnam illam fuiſſe Marthæ ſororem, & quæ pœnitentiã egit. Atq; ideo eadem vbique diligentia, & dilectionis argumentũ idem ab euãgeliſtis exprimitur. Ecce enim quære Mariã, & eam inuenies in domo Simonis proſtratam ad pedes domini: inuenies apud pedes dominicos etiam in ſuæ ſororis ædibus audientem verbũ dei. Inuenies & extra Bethaniam, procidentem ad pedes domini, ſed vides eandem & ſub ipſa cruce Chriſti. Vides ne apud ſepulchrũ quoque? Merito ergo eidem Mariæ dominus primũ apparuit poſt reſurrectionem. Et ſic quidem ſecundũ doctrinam Iacobi nõ debemus plures fieri magiſti, hoc eſt, plurima & diuerſa & eccleſiæ docere cõtraria. Quandiu ſequimur eccleſiam, magiſtrũ vnum habemus ſpiritum ſanctum, à quo nemini eſt recedendum. Sed neque hoc vel minimum ſuſpicari quiſquam debet, Mariam, quia peccatrix fuerit, nõ ideo à Chriſto in ſublimiorẽ gratiæ gradũ eſſe euectam. Nam qui ad hanc amuſſim exacte componere ſingula vellet, is & Zachæum à Chriſti conſortio excluderet, publicanum quoque, Petrum ipſum apoſtolorũ principem, qui etiam propriũ ſuum abnegauit magiſtrum, Matthæũ telonearium, Thomam incredulum, & Paulum perſequutorem. Ideo enim Maria ſpeculũ & exemplar eſt pœnitentiæ, quia gratiam apud Chriſtũ conſequuta eſt, licet peccatrix. ¶ Quod autẽ nouitij iſti veteres illos doctores, Origenem, Chryſoſtomũ, Irenæum & alios pro ſuo errore adducunt, iamdudum egregie confutatum eſt à multis, & inde ſcholis potius quam ſuggeſto conuenit. Nobis ſufficere debet fides eccleſiæ ad credendã hanc veritatẽ, omnes illas vnicam tantum fuiſſe mulierem Mariam Magdalenam, ſicut Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, Bernardus, Beda & quedã concilia cõcluſerunt, ipſaq; in vniuerſum catholica credit eccleſia. Quia iſta materia eſt latiſſime euacuata, non debet nimium propalari coram ſimplici populo: ſcandalizantur enim quando audiunt illa à doctis cõtrouerti, quæ ſemper ſunt habita certiſſima. Doctus autẽ

Luc. 7. 11. *Ioan. 12.* *Ioan. 19.* *Matt. 27.* *Ioan. 20.* *Iaco. 1.*

legat quæ Marcus de Grandi valle, Ioannes episcopus Roffensis Angliæ doctissimus, Natalis Beda doctor Pharrisin9, & vitæ honestate & eruditione spectabilis, scripserunt contra Iacobum Fabrum Stapulensem. Scripsit etiam quidã monachus Geselbertus, Vvestẽsis monasterij abbas in Anglia, auditor B. Anselmi, cuius scriptum tamen non vidi.

De beata Maria Magdalena.

AD extremũ iam pro coronide ipsam scilicet Mariæ Magdalenæ historiã breuiter percurremus. Nata illa parẽtibus est & diuitibus & nobilib9, matrem habuit Euchariam, post obitũ patris Syri & matris, liberi illi tres relicti, diuiserũt bona, mãseruntq; Lazaro ea quæ erant Hierosolymis, Marthę bona in Bethania, Mariæ autẽ quæ erant in oppido Magdalo, vnde & ipsa Magdalene dicitur. Situm autem illud est ad mare Tiberiadis, non ita procul à Naim. Maria & bonis suis & forma abusa adhuc iuuencula, multum leuiter & indecenter vixit, ita vt ab omnibus pro peccatrice & petulanti muliercula haberetur, plus diabolo seruiens quam deo. Verùm quum pœnitentiam prædicaret dominus, percipiens illa verbum eius corde, omissis peccatis, conuertit se ad deũ. An autẽ dæmonia septẽ vere obsederint illam, aut potius ipsa ob multitudinem peccatorum pro obsessa sit habita, quod alias de malis hominibus dici solet, ex scriptura certo nõ cõstat. Greg. tamen, & ante eum August. libr. vndecimo de ciuitate dei, cap. 31. existimant septenario dæmonum numero vniuersitatem intelligi vitiorum. Cõuersio eius in Martio facta est, circiter diẽ decimũ. Quumq; iam in corde sua cõuersa esset diuina dilectione vrgente, ad opera pœnitẽtiæ cõpulsa est, vt veniret ad pedes domini in ædes Simonis pharisæi, sicut in euãgelio audiuimus: sic deinceps dominũ sequuta, doctrinam eius vita sua expressit. In eius gratiã dominus Marthã à diuturna infirmitate liberauit, (vt vult Amb. sed ecclesiastica historia & Tripart. dicit aliam fuisse Edissenam) Lazarum quoq; à morte suscitauit, & alia multa quæ supra ex euangelijs sunt recitata. Post ascensionẽ Christi, diuisis iam apostolis in vniuersum orbem, ipsa quoq; Iudæam reliquit cum Lazaro Martha & Maximino, qui vnus fuit ex 72. discipulis, cum Marcella quæ ancilla erat Marthæ, verbaque, vt aiunt, illa dixerat ad dominum, Beatus venter qui te portauit,

Gregor. Augusti. *Ioan. 11.* *Ambro. cap. 5. de Salomo.* *Eusebius li. 7. c. 14*

tauit, & vbera quæ ſuxiſti, cum Cedonio qui ab ineũte æta te cæcus extiterat, & cum pleriſque aliis Chriſtianorũ. Omnes ij aſcenderunt in mare, & eiecit eos ventus ad littus in Maſsiliam, vbi dominum regionis cum vxore ad Chriſti fidem conuerterunt, ipſe Lazarus conſecratus eſt epiſcopus. ſed Magdalena adiuncto ſibi Maximino porro profecta in ciuitatem Aqueam, prædicauit ibidem. multoq; populo cõuerſo, Maximinus ibi ordinatus eſt epiſcopus. Poſtremo Magdalena plane deſeruit mundum, vt vitam viuere poſſet contemplatiuam, quam nimirum optimam partem iam dudum elegerat. in ea vixit annis 30. hominibus ignoto omnibus, omniumq; mortalium ſolatio deſtituta: quotidie tamẽ ſeptẽ horarũ tempore ab angelis eleuabatur in aëra, audiens laudem dei, vnde & paſcebatur. Quum autẽ ſacerdos quidã in ſingulos annos dieb⁹ 40. veniret in deſertum, reuelatum ei nomen eſt ſimul & angelica vita Magdalenæ, ipſiq; commiſſum, vt pontifici Maximino inſinuaret eam morituram, vt igitur proximo die dominico & ſacramento ei prouideret, curandũ eſſe. ſiquidem tunc angeli ipſam in oratorium eius deducturi erant. Sic iam poſtea quam Maximinus corporis Chriſti ſacramentum contulit Mariæ, emiſit illa ſpiritum ſuum ante altare, anno à Chriſto nato 78. ¶ Hæc itaq; illa ſancta mulier eſt Magdalena, exemplar peccatorum omnium, qui conuerti volunt ad dominũ. Ipſa enim prima eſt quæ tẽpore gratiæ euãgelicam pœnitentiã eſt operata. Hęc ipſa partem optimam elegit, hæc ad pedes Chriſti verbũ ei ſedulo audiuit, hæc caput dominicũ precioſo vnguẽto irrigauit, hæc Chriſtũ fletu & lachrymis ad crucẽ vſq; ſequuta eſt, hæc apud crucẽ remanſit: & neq; mortuo iam illo, niſi prius ad ſepulturam conduceret, abſceſsit. hæc vnguentũ & aromata cõparauit, vnctura illũ in monumẽto. hæc inſuper nec à monumento receſsit, etiã apoſtolis & mulieribus aliis abeũtibus. huic primũ apparuit Chriſtus in die reſurrectionis ſuæ. O ſancta igitur Maria Magdalena. ora deũ pro nobis, vt & nos peccatorum noſtrorũ remiſsionem, gratiã dei & dilectionem, atque poſt hãc vitam impetremus illam, in qua tu iam beata cum Chriſto triumphas in ſecula, Amen.

Luc. 11.
Ioan. 9.
Luc. 11.

De Magdalena ſi placet videre plura, vide Ambroſium in ſermone. ſed verſatur in eo quod Chriſtus ad illam dixit, Noli me tangere.

IN DIE SANCTI IACOBI APOSTOLI EVANGELIVM Matthæi 20.

Marc.10. *N illo tẽpore, Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit, Nescitis quid petatis. potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? dicunt ei, Possumus. Ait illis, Calicem quidem meum bibetis. sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, & ait. Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos? Non ita erit inter vos. sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.*

Marc.10. Luc.22.

HOMILIA VNICA.

 EVANGELIVM hoc, dilectissimi, melius tũc intelligitur, quando etiam quæ præcedunt ponderantur, siquidẽ ex iis promanat intellectus istorũ verborũ tanquã ex vera causa. Dixerat autẽ ille antea ad eos, Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & cõdemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudẽdum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Hinc sequitur euangelium hoc, quando accessit ad eum mater filiorum Zebedęi. Admiratur hic Hieronymus, vt ait, Vnde opinionem regni habet mater filiorum Zebedęi, quũ tamen dominus omnia contraria & aduersantia regno prędixerit, ostendens tradendum se, condemnandum morte, illudendum & flagellandum: & dum ignominiam passionis timẽtibus discipulis annunciaret, illa gloriam postulet triũphantis? Hæc (vt reor) causa, inquit Hiero quia post omnia dixerat dominus. Et tertia die resurget, putauit eum mulier post resurrectionem ilico regnaturũ: & hoc quod in secũdo aduentu

Mat.9.2. Hieron.

aduentu promittitur, in primo esse complendum: & auiditate fœminea præsentia cupit, immemor futurorum. Estq; hic vulgaris error Iudæorum, in hunc quoq; diem ita delirantium, vt somniant Mesiam pompose & in humano fastu regnaturum. sic quicquid in prophetis de gloria prædictum est secundi aduentus, isti de primo intelligunt. Qua de re multa diximus dominica prima aduentus. ¶ Porrò mater filiorũ Zebedæi Maria soror fuit Mariæ matris Christi, & vxor Zebedæi, quæ alias in euangelio dici solet Maria Salome à parẽte, qui maritus Annæ fuit, sicut in illius festo dicetur. Illa ergo accessit ad dominum. Vnde colligunt doctores ipsam iam tunc fuisse viduam, quia alias etiam Zebedæus aduenisset. quanuis Chrysosto. dicit, Magna laus mulieris ex hoc loco intelligitur, quia non solum filij reliquerunt patrem, sed & ipsa reliquerat virum suum, & sequuta fuerat Christũ, quia iste sine illa viuere poterat. Venit hæc ad dominum, adorans illum, & petẽs aliquid ab eo. Vbi nemo suspicetur matrem petiisse hoc sine consensu filiorum, sed communi hoc ipsorum concilio esse cõclusum, vt petitionem suam ad dominum deferri curarẽt per ipsam eorum matrem, quam norant illi multũ dilectam. Atq; ideo Marcus vbi hanc describit historiam, tantum meminit filiorum. Theophy. sic ait, Clanculo accedebãt & ipsi. passi autẽ sunt & humanum quid, dum illud etiã ipsi à domino petierunt. Quicquid tamen hoc est, siue, venerint ipsi, siue mater sola eorum tamen instinctu, non refert, constat vtiq; quod corporalis benignitas erga filios, ipse quoq; carnalis affectus filiorum, qui nondum plenum induerant spiritum, hoc sibi persuaserant, vt peterent primi esse apud dominum.

Tom. I. *Chrysosto.* *Beda.* *Mar. 10.* *Theoph.*

2 Et dominus dixit ei, Quid vis? Non eo vtique quæsiuit quod ignorarit, sed ex persona eius dicitur, qui flagellandus & crucifigendus erat, quomodo & in hemoroissa, Quis me tetigit? Et de Lazaro, Vbi posuistis eum? Fiunt nõnunquam interrogationes Christi eruditionis gratia & correptionis, vt quum interrogauit in paradiso, Adã vbi es? & inde, Descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita vt sciam. Voluit ergo hic dominus quærendo docere, ipsam eorum petitionem ex ignorantia prouenire. sed illa, Dic, ait, vt sedeãt hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo.

Hieron. *Luc. 8.* *Ioan. 11.* *Gen. 3. 18.*

Commune hoc parentũ vitium eſt, vt liberis ſuis conditiones amplas & magnificos parent honores, primos & præcipuos efficiant, quum interim poſtrema & vix tamé aliqua ſit animę cura. Si quis videat filium ad ſummam & extremã egeſtatem redigi, iam tum dolet: ſin ditari cõſpicit, nemo triſtatur. eoq́; docent illi parentes eſſe ſe corporum tantũ, non

Mat. 19. etiam animarum. Ita plane fecit hic Maria, cui forſitan dixerant filij dominum eis promiſiſſe, quia futurum ſit vt ſederẽt ſuper ſedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſraël. Ipſa auté putabat regnum hoc Hieroſolymis cœpturum ſimul atq; reſurrexiſſet. ¶ Reſpõdit dominus & dixit, Neſcitis quid petatis. Ecce quomodo non ignorans? vt ait Chry-

Chryſoſt. ſoſtomus quæſierat, ſed vt reſpõdere cõpulſis vlcus ſub aperiat, quod ſanare Chriſtus intendebat. Et hic patet petitio-

Hieron. nem hanc ex filiis ortam eſſe, quia cum ipſis, non matre loquutus eſt dominus, intelligens vtique preces eius ex filiorũ deſcẽdere voluntate. ſed & reliqui decem diſcipuli iis duo-

Theophy. bus, nõ matri ſuccenſebant. Quid multa? imperfecti adhuc erant apoſtoli, plus carnis quam ſpiritus habentes, & in hoc Chriſtus ſe deum oſtẽdit, quod matre prætérita filiis loquitur, vt doceat quod non ignorauerit ab ipſis præmiſſam filiis, qui nihil dum de cœleſti regno cogitabant, ſed humana

Mat. 23. tantum aſpirabant. Neſcitis, inquit, quid petatis. quaſi diceret, Non exprobro matri veſtræ ignorantiam, quę nondum erudita eſt ſapiẽtia doctrinæ meæ. Vos autẽ qui à principio ſemper fuiſtis mecũ, & tam multa ex me audiſtis de cõtemptu mundi, de cõmendatione & laudæ dexteræ, nõ ſiniſtrę, qui fit vt ex me temporalem petatis honorẽ? quid in ſiniſtra facturi eſtis? an in parte malorum, imo maledictorũ ſtabitis? Ecce quia neſcitis quid petatis. Poterat vtiq; eis dicere do-

Heb. 9. 6. minus: quod Paulus dixit Hebræis, Quum deberetis magiſtri eſſe propter tẽpus, rurſum indigetis vt doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonum dei. Et ſicut ipſe hic ſupra apoſtolis exprobrauit, an & ipſi adhuc ſint ſine intellectu.

3 Quum iam increpaſſet eos dominus de ignorantia, reuocat illos ad veram ſcientiã, vnde cognoſcant quid & quare ſit petendum. Primumq́ue ſtatim docet eos intelligere,

Chryſoſt. vnde quid petant ignorent, dicens, Poteſtis bibere calicem quẽ ego bibiturus ſum? Ecce quam ſubito ab hac cupiditate eos remouit, cõtraria eis ediſſerens. Nam vos, inquit, de honoribus

noribus & coronis cogitatis, ego vero de luctamine atque sudore differo. Nec præmiorũ hoc tẽpus est, nec gloria illa mea modo apparebit, sed bella, pericula & necẽ præsens vita continet, nescitis ergo quid petatis. Hieronymus sic ait, Calicẽ in scripturis diuinis passionẽ intelligimus, iuxta illud, Pater si possibile est, trãseat à me calix iste. Et in Psalmo, Calicem salutaris accipiã, & nomen domini inuocabo. Statimq; infert quis sit ille calix, preciosa in cõspectu domini mors sanctorũ eius. Chrysostomus arbitratus dominũ eos ita humaniter ad passionem vocasse, vt citra horrorem consentirent, quia non dicit, Sanguinẽ vestrum potestis effundere? poterãt hinc exhorrescere, sed placide. Potestis, inquit, bibere calicem? & vt minus in eo mouerentur, addit & illud, Quem ego bibiturus sum. vt sic magis consentirent, intelligentes ipsum quoque communem in passione sortem cum eis habiturum. Nec ætatis grauitate, neque rerum peritia adhuc valebant apostoli? vnde & imprudenter responderunt domino. Possumus, quæ imperitia sane propriarum virium erat præsumptio: non dissimilis illi qua Petrus paratum se gloriabatur cum Christo & in carceres & in mortẽ ire, ac deinde ad vnius ancillæ vocẽ negauit eũ. Ita duo isti dicebant posse se bibere calicem, & tamen ipsi quoq; fugerunt à domino, sicut & alij nolentes calicis huius haustum præstolari. Cæterũ Theophylactus nesciisse eos putat quid promitteret, dum spectabant tantum ad id quod ambiebant. Et paulò antè, Poculũ dicit martyrium & suam mortẽ, simul ostendens quod leue sit, & quod oporteat nos tam facile illud aggredi, quam si bibendũ esset poculum, declarans quod & ipse suauiter accedat mortẽ. sicut enim bibens poculũ, statim dormit grauatus: sic & qui martyrij poculũ bibit, in mortis somnum defertur. Similiter & Chrysost. dicit, Hi duo desiderio quodam animi cõfestim promittunt, dicentes, Possumus. nec idipsum intelligentes quod se posse affirmabãt, sed sperãtes se habituros postulata. 4 Accepta promissione eorũ, rursus ait dominꝰ, Calicem quidem meũ bibetis, hoc est, propter me martyriũ & passionem subibitis. Atq; non temere dicit, Calicem meũ. Quo facit illud Hieronymi, Martyrem facit nõ pœna, sed causa. Latronis sinistri crux nõnne & ipsa crux erat? atqui non crux Christi. Potatores omnes, omnes vsurarij crucem

Hieron. *Matt. 26.* *Psal. 115.* *Chryso.* *Matt. 26.* *Chryso.* *Hieron.* *Crux varia est.*

quidem ferũt,sed crucem diaboli.Inde fit vt sæpe deterius multo habeant in ministerio & obsequio diaboli, quã nos in cultu diuino:iuxta commune prouerbium,Difficilius est mereri infernũ quam cœlos.Et hinc notãter dicit dominus, Calicem meũ bibetis,hoc est, tanquã Christiani,& vt mei

1.Pet.4. discipuli. atque ideo Petrus ait, Nemo patiatur vt fur aut homicida. ¶ Propheta fuit hic dominus, apostolis iis duobus prædicens supplicia.nã & scriptura testatur Iacobũ ab

Hieron. Herode decollatũ.Et in historiis ecclesiasticis legimus Ioã-

Act.12. nem à Domitiano in feruentis olei doliũ missum, exisse inde illæsum,vt athletã fortẽ,Romæ sub porta Latina. deinde ille in insulam Patmos relegatus est.Vsque adeo nõ defuit etiã Ioanni martyris animus, qui fortiter bibit calicem confessionis,sicut pueri illi tres in fornace ignis,etiã si persequutor sanguinem eius nõ effuderit.Sequitur, Sedere ad dexteram meã & sinistram, non est meũ dare vobis. Vnde hæresi & errori suo robur addere volẽs Arrius,conatus est euincere Christum deum verum non esse. Impie sane hoc ab eo dictum, & ex non intellectis verbis Christi profectũ.

Theoph. sicut enim Theophylactus ait,hæc ipsa fuit scientia? Si quis inuentus fuerit cum veritatis testificatione,omni alia virtute præditus,ille accipiet donũ.Illi siquidẽ præparatum est qui laborauerit,sicut & certãtibus coronę sunt præparatæ. quasi dicat illis,Nõ est meum dare gratiã ad coronam, sed quibus præparatum est,hoc est,iis qui cucurrerint & vicerint,siquidẽ sedere super sedes nihil aliud est,quam ob virtutes glorificari. Hieronymus, Regnum,inquit, cœlorum

Hieron. non est dantis,sed accipientis.nõ enim acceptio personarũ apud deum,sed quicũque talem se præbuerit,vt regno cœlorum dignus fiat,hic accipiet,quod non personæ, sed vitæ

Hebr.1. paratum est.¶Et si proprie de hac re loqui velimus,solitus Christi est sedere ad dexterã dei.Et ideo proprie Christus solus ad dexteram dei sedet.(Vide supra in homilia Ascensionis.)Atqui sine dubio,duorum apostolorum,animus is non fuit,quod talem petierint sessionẽ.Deinde ex scripturis discimus hunc earum morem,quod per dexterã æterna designetur felicitas,per læuam aũt via temporis huius iuxta

Cant.2. ta illud spõsæ,Sinistra eius sub capite meo,& dextera illius amplexabitur me.Omnes ergo petere debemus, vt à sinistra tribulationis huius seculi abducamur ad dexterã felicitatis

tatis æternæ. Verũ neutro horũ sensuũ loquutus est dominus. (Extende, si placet, de dextra & sinistra. & habebis egregium sermonem. adde illud Prouerb. 3. Longitudo dierum in dextera eius, in sinistra eius diuitiæ & gloria. & vide Glossam ord. & si quos habes scribentes super Cantica Canticorũ, & poteris iustum conficere sermonem. Honorius fecit vnũ more suo. Adde hic particulã ex homilia Bedæ, quia per symbola facilimum est latissime vagari. ego non prosequor, magis solicitus quomodo occurentia passim reiiciam, quam vt quicquam affectate corradam.) *Honorius.*

¶ Constat ergo dominũ neutro illo intellectu esse loquutum, sed ad interrogationẽ apostolorum respondisse de felicitate. Vbi dicit Hilarius, Iste honor alijs est reseruatus, & quantum ex ipsis euãgelijs sentire licet, in regno cœlorum Moyses & Elias assidebant, quibus comitantibus cũ gloriæ suæ habitu in monte apparuit. Quũ ergo locus hic illis iam ante sit præparatus, Iacobo & Ioanni nõ continget? Est hoc quidem aliquid, sed Hieronymo nõ satisfacit, qui ideo etiã ait, quod ideo sedentium in regno cœlorũ vocabula nõ dicuntur, ne paucis nominatis, cæteri putarentur exclusi. Atque eam ob rẽ illa Christi verba, Non est meũ, intelligunt nonnulli, nõ quod permiserit, qui & ipse in essentia deus verus est, sed quia hoc ad Christũ nõ pertinet dare illis, puta sanguine sibi coniũctis, quasi personã respiceret, & non potius meritũ, quia distinctã beatitudinẽ præparauit deus pro distinctione meritorũ. Vnde discant episcopi & alij, nõ consanguineos suos promouere, & ad dignitates euehere, quibus impares sint. Nã cum hoc cõsanguineis suis proximis recusarit dominus, neque vicarius Christi idipsum facere debet, docente etiã Iacobo, Nolite in personarũ acceptione habere fidem domini nostri Iesu Christi gloriæ. *Hilarius.* *Mat. 17.* *Hieron.* *Iac. 2.*

¶ Quotquot aũt regnũ cœlorũ auxiliante dei gratia merẽtur, ijs vtiq; paratũ est. quo sensu dixit alibi dominus, regnũ cœlorũ vim pati, & ab violentis abripi. A simili loquitur hic Chrysostomus & ait, Inaccessibilis est sedes dei nõ hominibus solũ, sed & angelis, archãgelis cæterisq; virtutibus: quia quasi præcipuũ vnigeniti priuilegiũ Paulus posuit, dicẽs, Ad quẽ angelorũ dixit vnquã, Sede à dextris meis? quasi dicat, ad nullũ nisi ad Christũ dominũ, vt ait Dauid. Sed ex sententia duorũ apostolorũ petentiũ primatũ, respondit nõ *Mat. 11.* *Chryso.* *Hebræ. 1.*

esse suũ, non quod non possit, sed quia nolit propter cõsanguinitatem dare: verũ iis quibus paratum est à patre, secundum diuinam ipsius dispensationem, quæ à Christi ordinatione nihil est diuersa. Vis similitudinẽ? Ecce proponit aliquis brauia luctatoribus & cursoribus, Veniũt autẽ duo ex consanguineis siue nepotibus suis, dicẽtes, Da nobis brauia. Respondet ille non posse, eo quod is cui paratum est, receptus est ex consuetudine luctæ. Vos itaque si vultis ea, currite. quod si cursu superiores fueritis, habebitis. Ita hic plane se res habet absolute loquendo. posset enim sic dominus illud dare duobus istis, sed quia ad certamen disposuit, non vult ordinationẽ illam infringere. Idem facit hic Christus, non vtique recusans quod petierant, ne perturbarẽtur, sed neque promisit, ne reliquos ad indignationem cõmoueret, iam antea submurmurantes aduersus hos duos, quod huiusmodi quid petiissent, qui multo amplius excanduissent, si impetrassent. 5 Etsi verba hæc Christi satis interpretati sunt doctores, certusque adeo est intellectus ille, quẽ abundè satis in superioribus declarauimus, ipsi quoniã Christus nõ putabat decuisse se tam honorificum locum eis tribuere, vel quod consanguinei essent, vel quod primi petissent, siquidẽ humilibus tantũ & nõ arrogantibus sit paratus: video tamẽ adhuc expositionem Bedæ, quũ paucis proponemus, facilima est intellectu, & in hoc cõsistit tota, quod hic Christus nullã ipse sibi ademerit potestatem ratione diuinitatis. siquidẽ firmum & immotũ hoc perpetuo consistit. Omnia

Beda. mihi tradita sunt à patre meo, ergo simul & potestas. Incõcussum cõstãter manet quod dictum est, Omne, quod operatur pater, operari etiam filium. & ideo quo ad diuinã eius maiestatem, hoc quoq; Christi est, dare sedendi locum ad dexteram vel sinistrã. Sin autẽ humanam eius consideremus naturam, respectu cuius apostoli hic primam petebãt sessio-

Mat. 11. nem, ad eam hoc non pertinet: quoniam mater illorũ præ-

Ioan. 5. sumebat petere à domino. tãquã illi sanguine proxime iunctam, quod matris illius soror erat: petebat item corporaliter, vt alter dexteræ ipsius, alter sinistræ assideret proximus, quando corporaliter regnaturus esset in Ierusalem. Volebant retrudere à loco suo Petrũ, qui nimirum prope videbatur accedere Christũ. & ideo de diuinitate sua dominus hic tacuit, solam proponẽs imbecillitatẽ humanã, quomodo

modo calicem passionis bibituri essent. vnde & ait, Calicé, quidem meum bibetis, sedere auté ad dexterá siue sinistrá, non est meũ dare vobis. quasi dicere vellet, secundũ humanitatem passurus sum, qua re etiam vos me sequimini similiter passuri. Verũ ad me non pertinet secũdum eam, in qua passurus sum, naturá dare vobis dona cœlestia, sed quibus pater meus egóque cũ illo in diuinitate parauerimus illud.

¶ Quum autem apostoli hi duo consentiebant bibere calicem passionis Christi, impetrarunt & ipsi sedes iudiciarias in æterna patria cum reliquis apostolis, quo ad meritũ suũ. sederuntque in hac vita ad sinistram, quando potestate apostolica commissum sibi populum gubernarunt: nunc vero erepti ex hoc mundo, sedent in gloria ad dexteram dei omnipotentis vsque in diem nouissimum, quo sedebunt cum Christo & cæteris apostolis iudicare duodecim tribus Israël, imo mundum vniuersum. Eos iam hodie & quidem ex iis Iacobum præcipue imploremus, vt mitis assessor esse dignetur, simulque intercessor nobis adesse apud Christum iudicem, quatenus in hac vita gratiam, in illa gloriam consequamur æternam, Amen.

DE SANCTO IACOBO.

IACOBVS Annæ nepos, filius Zebedæi fuit, matré habuit Mariá Salomæ, sororé Mariæ matris Christi, fratré Ioanné euangelistá. diciturq; ille maior, nõ senior fuerit, vel in sanctimonia eo qui minor dicitur, superior. potest enim ille vel sanctior *Mat. 4.*
vel æquefuisse sanct⁹, sed tantũ quo ad vocationé, quia prior altero vocatus est à domino, qui initio prædicationis ad *Luce 8.*
mare Galilææ vocauit Petrũ & Andreá, deinde Iacobũ hũc *Mat. 17.*
& fratré eius. quãuuis etiá eo poterat dici maior, quod præ *Mat. 26.*
cæteris familiarior extiterit domino. vnus enim ex trib⁹ illis fuit, quibus mysteria excellétiora dominus mõstrauit, vt quũ filiam Iaïri à morte resuscitare volebat, neminé adhibuit nisi Petrũ, Iacobũ & Ioanné. In transfiguratione quoq; solos illos tres secũ habuit. In passione sua iá imminente, ad hortũ tres illos tantum immisit oraturus in monte Olíueti. Cõstat ergo, quomodo Christus magis familiaris huic Iacobo quá alteri aut cæteris apostolis fuerat. Porro post diuisioné apostolorũ in Hispaniá vsq; profectus, parum inde fructus retulit, quoniam nouem tãtum discipulos ibi acqui-

fiuit, duobus ibi relictis, alios septē reduxit secū in Iudæam, vbi prædicauit Iudæi ex duodecim tribub⁹ quæ in dispositione erant, euangeliū Christi. Verū ne non satis fidem nostrā insectaretur diabolus, excitauit ille magū Hermogenē, qui se opposuit apostolo, mittens ad eū discipulū suū Philetum. Verū hic miraculis & doctrina Iacobi ad fidē conuersus est, eū Hermogenes præstigijs suis ligauit, ita vt mouere se non posset. quum autē misisset ei Iacobus sudarium suū, soluta sunt omnia incantamēta eius. Hermogenes porro magicis artibus suis præcepit dæmonijs, vt ei Iacobum simul & Philetum ligatū vtrunq; adducerent. At conquerebantur illa se ab angelis torqueri, quibus & præcepit & sanctus Iacobus Hermogenē sibi vinctū adducere, illæsum tamen. Quo facto, confusus iste cū omni arte, intellexit potentiorem esse Iacobi deū, quam diabolus esset quo fretus erat, attulitq́ue libros suos magicos omnes ad Iacobū, comburendos, quos ille in mare deiici iussit. hinc magus conuersus ad Christū, baptizatus est. Ob id grauius irati Iudæi Iacobo, maxime vero Abiathar pontifex, quod tātum populi conuerteret ad Christū, vehementius est commotus in illū.

Hieron.

¶ Cæterum quū Herodes Agrippa ab imperatore Claudio venisset Roma, rex ab ipso creatur, recepissetq́ue vnus quatuor partes Iudææ, quas antea Romani 4, tetrarchis cōmiserant, vt Lucas testatur, multaq́; iam obsequia præstitisset Iudæis apud Claudium, gauisi sunt illi de aduentu eius, cōcitataq́ue populi seditione, effecit Abiathar vt Iacobus caperetur. Videns autem Herodes quid maxime affectarēt Iudęi, in gratiam illorū sanctū Iacobum decollari fecit ante festum Paschæ. statimq́ue cōprehenso Petro, etiam ipsum coniecit in vincula, vt per hoc placeret Iudæis, verū ille per angelum liberatus est. Eusebius, & post eum Beda, sic sentiunt. De hoc Iacobo Clemens Alexandrinus etiā historiā quandam dignam memoria, in septimo dispositionum suarum libro scribit, perlatā ad se vsq; ex traditione maiorum. Quoniam quidem, inquit, & is qui obtulerat eum iudici ad martyrium, Iacobum scilicet, motus etiā ipse, confessus est se Christianū esse. ducti sunt, ait ille, pariter ad supplicium, & dum ducerentur, rogauit in via Iacobū dare sibi remissionem. At ille parūper deliberās, Pax tibi, inquit, & osculatus est eum. Atque sic simul ambo capite plexi sunt vigesimo

Lucæ 3.

Act. 12.

Libro 2. cap. 8.

ſimo quinto die Martij, eodem quo Chriſtus crucifixus eſt die. Sunt qui putent cōſtantérque aſſerant illum qui obtulerat Iacobū iudici, cum vidiſſet in via paralyticū ab eo curatum in nomine Ieſu, ipſumq́; vocant Ioſiā, petiiſſe etiam à Iacobo baptiſmū. Sed quicquid illud ſit, cōſtat, ex apoſtolis primum illum poſt Chriſtū paſſum fuiſſe. Verū non multo poſt vltus eſt deus apoſtoli ſui mortē. profectꝰ enim Herodes Agrippa Cæſaream, quū conſtituto die veſtitu regio prodiiſſet ad populū loquens cum eo populus etiam ipſi diuinos exhiberet honores, clamans vocē illius vocem dei eſſe, non hominis ſubito percuſſit eum angelus domini, ita vt corroderent eum vermes, moreretúrque ſic, vt qui miſerrime. Id adeo Ioſephus etiam refert paulò prolixius, dicens, Quum tertium annum in Iudææ regno cōpleſſet, venit in Cæſaream ciuitatē, quæ primitus turris Stratonis appellabatur. ibique ſpectaculū ad honorem Cæſaris pro eius ſalute celebrat, ad quam feſtiuitatem omnis prouinciæ multitudo, nobilium ſimul & procerum, conuenerat. ſecunda vero ſpectaculorū die, ſtola veſtitus vndique argento cōtexta, ita vt textus eſſet valdē mirabilis, venit ad theatrum incipiente die. & primis radiis ſole oriente dimiſſis, argenti claritas repercuſſa, fulgorē reddidit valde perſpicuū, & oculis inſpicientibus formidandū. Mox autem adulatores voces fauorabiles emittebant: quia licet hactenus te velut hominem timuerimus, attamen iam nunc ſuperioris naturæ te eſſe conſpicimus. Has voces rex nequaquam compeſcuit, nec impia verba cōpreſſit. Nec multo poſt reſpiciens vidit angelum dei, vltorē ſuum agnoſcens: ſtatim dolores ſenſit in ventre, atque intumuit, dicens amicis, Ecce ego deus veſter in mortem abripior, quoniam diuina virtus in me voces vlciſcitur falſo mihi aſcriptas. Hinc in arcem adductus, quinque diebus dolores maximos ſuſtinuit, in quibꝰ & mortuus eſt, quū regnaſſet annis ſeptē: quatuor quidē ſub Caio ſuper partem Abilenes, poſt Lyſaniæ mortē, ſuper Ituræā & Thraconitidem. Quarto anno aſſequutus etiam fuerat quartā Herodis ſororij ſui partem, tandē à Claudio impetrauit quartā quoque Iudææ partem cui imperauit annis tribus tantum.

Actu.12.

Lib.19. cap.8.

¶ Quando multa eſt familiæ Herodum mentio in ſacris literis & ſcriptis patrum, ne hic quis aberret, genealogiam hanc lubet adiicere.

Herodes Agrippa rex senior dictus, quem alij filium vocant Archelai, occidit Iacobũ, & Petrũ vinxit, Actuum 12.

Agrippa Drusus rex iunior dictus, audiuit Paulum, eúmque consuluit ad Cæsarem mitti, Actu. 25. 26. Duarum tribuum & dimidiæ occupauit regionem vltra Iordanem.

Herodias Agrippæ soror & Herodis, Antipæ vxor, antea Philippo alteri Herodi nupta.

Aristobulus.

Omittuntur hic alij filij, qui ad sacrarum historiam cognitionem nil faciunt.

Tempore excidij Hierosolymitani, Christiani à spiritu sancto edocti, fugerunt Pellam vltra Iordanem in regnum Agrippæ, Eusebius lib. 3. cap. 5.

Iosephus lib. 14. c. 6.

Antipater præses Iudææ sub Iulio imperatore.

Phaselus.

Iosippus.

Herodes Ascalonita rex, dictus senior, pueros occidit in Bethleem. Matth. 2.

Pheroras.

ARistobulus à patre occiditur, Ioseph. lib. 16. cap. finali.

ARchelaus, primum rex, Matth. 2. deinde diarcha, postremo tetrarcha, ad extremũ relegat. ad Viénam Galliæ.

Herodes Antipas tetrarches Galilææ, Luc. 3. occidit Ioanné, Matt. 14. consensit in morté Christi Luc. 24 Iosephus lib. 18. cũ Herodiade relegatus in Galliam, regnum tradidit Agrippæ.

Alexander à patre occiditur.

Lysanias tetrarcha in Abiline Luc. 3.

Philippus etiam Herodes dict., tetrarcha Ituræ & Trachonitidis, Luc. 3.

Iosephus lib. 15. 16. 17. an.

¶ Vt autem aliquando quæ de S. Iacobo cepimus dicere, finiamus, post morté corpus suum nocte sustulerunt discipuli eius, & naui imposuerũt, sicque mirabiliter appulerũt in Galiciã. Et adhuc mirabilius reuelauit deus apostoli sui sepulturã in Cõpostella, vbi etiam ex vniuerso Christianismo à fidelibus in hunc vsque diem visitatur, & tot tantáque

NN ij

miracula eodem in loco operatur, vt merito mūdus miretur vniuersus. Decollatur autem Hierosolymis 25. die Martij, deinde sepultus est 25. die Iulij. Occupata ergo ecclesia circa 25. Martij in meditatione passionis Christi, vt tamē apostoli festum digne recolere & commemorare posset, trāstulit illud in diem sepulturæ eius. Apostolum hunc & patronum vere maximum imploremus omnes, quatenus, &c.

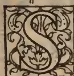
SOLENNI ET CELEBRI FESTO SAACTISSIMAE ANNAE, MATRIS VIRGINIS MARIAE, EVANGEL.

Matthæi primo.

Require hoc supra in die conceptionis Mariæ, vbi partem expositionis eius inuenies, reliquā infra in die natiuitatis eiusdem. Nos tamen ne gloriæ & honori sanctæ matris Annæ defuisse videamur, homiliam de ea ponemus peculiarem.

HOMILIA VNICA.

¶Et cum electis fœminis graditur. Eccle. 1.

Gene. 10. & 21. Si vniuersam iam inde à principio sacrarum literarum seriem perpendamus, videbimus omnes sterilium partus nobiliores sanctioresque *Gene. 30.* fuisse. ita enim de Sara Abrahę vxore scriptura testatur, eam diuina promissione peperisse filium Isaac, quum iam dominus eius annos natus centum erat, & ipsa quoque grandæua, communi naturæ cursu parere nō poterat. Isaac inde genuit patriarcham Iacob, cuius *Gene. 41.* vxor Rachel quum diu fuisset sterilis, visitante tandem deo per gratiam suam, peperit Ioseph patriarcham atque prophetam, qui nō tantum à fratribus vænundatus est vt Christus à Iuda, sed & in multis aliis typum Christi simul & nomen expressit, quando Pharao saluatoris nomen ei indidit, qui & tribus duas habuit in Israël, quum tamen fratres eius *Iudic. 13.* singuli singulas tantum haberent. Insuper vxor Manuæ & ipsa diu sterilis tandem diuinitus per angelum cognouit filium se pariturам, Sansonem scilicet, qui & ipse figuram Christi gessit. sicut enim ille nocte media surgens in ciuitate Gaza, sustulit portas cū postibus & seris, easq; deportauit in verticē mōtis qui respicit cōtra Hebron: ita & Chri-*Votū pro* stus media nocte resurgēs, portas cōfregit infernales. Estq; *filiis.* illud ibi notandū, quod angelus inhibuit matri Sāsonis, ne

vel vinũ viberet vel immundũ quid mãducaret, vel super caput filij nouacula ascẽderet, siquidẽ Nazaræus ex vtero futurus esset, quoniã vel hoc exemplo patet, posse matres aliquid vouere pro filiis suis, qui illud seruare tenentur quantũ ad eos pertinet. sunt etiã ad hoc vrgendi, monẽdi & sedulo instituendi liberi, qui si parentẽ audire nolint, habet hæc excusationẽ. Ita de Anna vxore Helchanæ legitur, quæ etiã multis annis fuerat sterilis, & tamẽ fletũ precésq; eius exaudiens dñs, gratiã ei cõtulit tantã, vt Samuelẽ ꝓphetã & iudicem populi Israël pareret. Nemo ergo dubitet, voluisse deũ tenerrimã hanc sanctissimámq; virginem Mariã voluisse ex Anna vetula nasci. quo eñ mirabilior partus, eo fruct⁹ sanctior est. 2 Plures inuenimus in scriptura huius nominis mulieres, quę omnes vt suo respõderent nomini, magnã diuinitus gratiã acceperunt. siquidẽ Hebræis gratiã sonat, & plenũ gratiæ. Prima est Anna, de qua iam dixim⁹, mater Samuelis, cuius oratio deo grata fuit, quámq; exaudiuit petentẽ prolem. sic nãque habet textus, Anna loquebatur in corde suo, & tantũ labia illius mouebãtur, vox autẽ penitus nõ audiebatur. Et tamem orationẽ eius audiuit deus, ipsáq; vocauit nomẽ filij Samuel, eo ꝙ à dño postulasset eũ. Altera Anna fuit vxor Raguelis, qui Tobiæ fuerat auũculus, ea quoq; multũ fuit pia, timens deũ, à quo & impetrauit vt dæmoniũ eiiceret à filia sua Sara. siquidẽ istud maritos iam septem occiderat, quibus fuerat nupta corde cum impuro. excluserãt enim illi (vt dicebat angelus Raphaël deum ex corde suo, tantumq́ue cupiebant beluinã voluptatẽ explere sicut equus & mulus. Atq; hinc suscepta super eos potestate, diabol⁹ interfecerat illos. Tertia porrò Anna fuit illius Tobiæ mater, eadémq; vxor seuioris Tobiæ, qui iã moriturus, cõmisit filio suo, Honorẽ habebis matri tuæ omnib⁹ diebus vitæ eius. Memor eñ esse debes, & quãta pericula passa sit propter te in vtero suo. Annã hanc tanta gratia dignatus est deus, vt maritus eius à cæcitate liberaretur, vt filius eius pudicam illã Saram duceret, viderétque filios filiorũ. Quarta Anna vidua illa fuit in tẽplo, quæ neq; diebus noctib⁹ secedebat à tẽplo, vnde & interfuit quãdo puer Iesus in templũ præsentatus est. Quãuis ergo quatuor illæ mulieres sanctæ fuerint omnes tamen eas vna hæc superat Anna, nõ suæ tantum vitæ, verumetiam sanctitate fructus, vt statim dicetur.

1. Reg. 1. *1. Reg. 1.* *Tob. 1. 8.* *Tob. 8.* *Tob. 6.* *Tob. 4.* *Luc. 2.*

Maria Cleophæ à patre dicta, alias Alphæi à marito. Iacobi & Ioseph à filiis dicitur.

Cleophas secundus,			ANNA, primus eius maritus Ioachim,		Salomas tertius.	
Alphæus Maria maritus Cleophæ			MARIA coniunx Ioseph		Maria Zebedæus Salomæ maritus.	
Iacobus minor, frater domini	Iudas Thadæus Lebbæus.	Simon Zelotes,	Ioseph iustus, Actu.1.	IESVS Messias Christus.	Iacobus maior,	Ioannes Euangeli.

Quoniam

Quoniam in Anna hac Mariæ matre, facile inuenias virtutes illas omnes coniunctim, quas singulæ illę habuerunt. Sic enim orationem eius & Ioachim exaudiuit deus, vt longe nobiliorem fructum protulerit quam Anna Samuelis, dum post longam sterilitatem Mariam Christi matrem peperit, fructum vtique post Christum in terra nobilissimum. Ad hæc non illam tantum gratiam habuit Anna, vt filia eius, sicut Anna Raguelis custodiretur à diabolo, verum etiam ab omni insultu diaboli, & peccatis & tentatione fuit immunis. Quod etiam Anna Tobiæ ex sanitate mariti & nuptiis filij est lætificata, quid mirum, quum in huius Annæ nepote totus sit mundus redemptus, limbus confractus, diabolus superatus, insuper & filia illius deo despõsata est altissimo? Magni autem facis quod Anna Phanuelis deum laudauit, & testimonium dedit Christo? Quanto dignius benedicere & laudare Anna hæc dominum potuit, quod matrem dei peperit? ideoque & nos clamamus ad illam,

Anna pia mater aue, cuius nomen est suaue, aue sonat gratiam.

Aue Iesse radix floris, quę cœlestis dat odoris perennis fragrantiam.

Aue parens stellæ maris, quam tu nuptam cõtemplaris regis regum filio.

Tu quæ sola meruisti esse mater matris Christi, preces nostras suscipe.

Tu nos matri atque proli, regi ac reginæ poli commendare non desine.

Quanuis autem in scriptura expressum nusquam est, Annam Mariæ fuisse parentem, illud tamen constanter credit ecclesia ex traditionibus seniorum iam inde à temporibus apostolorum, qui vtique non ignorarunt parentelam Mariæ, quæ illius mater fuerit, quæque sorores, licet earum frequens fiat in euangelio mentio. Sic contra vniuersalem ecclesiæ fidem orti sunt recens nonnulli, qui Annæ & apostolis honorem suum adimere conati sunt. Vt autem hæc magis pateant, lubet principio communem fidelium referre sententiam, quam à senioribus accepimus; ita vt & ipsa Hierosolymitana tenet ecclesia.

DE SANCTA ANNA.

NNA Stolonis & Emerentianæ filia ex Bethlehem desponsata est Ioachim à Nazareth, qui & vixerunt in coniugio secundum voluntatem & beneplacitum dei diuidentes bona sua ex annuis possessionibus trifariam, partem templo & ministris eius, aliam pauperibus peregrinis, sibi & familiæ impendebant tertiam. Vixerunt annis circiter 20. sine sobole, quanuis inde vouerint, si det eis deus sobolem, eam se in cultu diuino educaturos. Quumque in dedicatione templi Ioachim solitam oblationem faceret, respuit eam Isachar pôtifex, eo quod sterilis esset. vnde pudore affectu Ioachim, ad pastores suos in pascua côcessit. & post aliquot dies apparuit ei angelus domini, consolatus illum, quoniam orationem eius & eleemosynam accepisset deus. inde vxorem suam sibi parituram virginem, quam vocare deberet Mariam. illam prædixit ab infantia deditã fore deo, & ab vtero matris plenam spiritu sancto. In eius rei signum, inquit angelus, vxorem tuam habebis mox ingressurus obuiam Hierosolymis iuxta portam auream. Idẽ denunciauerat angelus Annæ, vnde & ambo Hierosolymam venerunt, mutuoque contulerunt quæ vtrique angelus loquutus esset. Ingressi templum, laudarunt dominum. & reuersi sunt domum, expectantes consummationem promissionis diuinæ. Impraegnata igitur Anna, peperit Mariam, quo tempore doctores putant Ioachim virum fuisse annorum forte quadragintaquinq;, Annã vero mulierem annorum 36. Non multo post mortuo Ioachim, alteri marito nupsit Anna, non vtiq; ex lasciuia carnis, sed spiritus sancti instinctu, cui nomen Cleophas. Anna ergo ex isto etiam côcepit filiam, quam simili nomine cum priori Mariam vocauit, ea iam adulta, nupsit Alphæo. Quando autẽ placuit deo vt moreretur etiã Cleophas. adhuc tertiũ maritum accepit Salomam, ex quo filiam conceptã, itidẽ prioris amore vocauit Mariam. quæ desponsata tandem est Zebedæo. Hinc sancta processit soboles. nati enim inde sunt apostolį Ioãnes & Iacobus maior, ex illa vero Iacobus minor, Simon & Iudas Thaddæus. Cæterùm soror Annæ Ismeria, peperit Elizabeth matrẽ Ioannis Baptistæ. O stirpem nobilem, ô gẽtem sanctam, ô arborem bonã, quæ tot bonos fructus protulit.

Hiere. de ortu Mariæ ad Chromatium.

TYPVS HVIVS GENEALOGIAE.

Stolon, Emerentiana.
Ioachim,
Cleophas, Anna. — Iſmeria, Apra,

Salomas,

Zacharias, Elizabeth, Eliud,

Maria Alphæus. Cleophæ. — Maria Ioſeph. — Maria, Zebedæus. Salomæ.

IESVS — Ioannes Baptiſta. — Mar- tialis. Emin Nemeti. Seruatius.

Iacobus minor. — Iudas Thad- dæus Lebbæus. — Simon zelotes — Ioſeph iuſtus — Iacobus maior. — Ioan. euang.

¶ Aduersus generalem hanc ecclesię obseruationem quidam, quanuis statim sint consopiti, erexerunt se, rati parum honestum fuisse Annæ, vt ex ætate duos adhuc viros sibi sociarit, eo maxime, quod sine dubio filiæ suæ Mariæ sanctitatem cognouit, contenta inde existens ea vnica, nec vllam aliam sobolem cōcupiscens. Et quum nihil aperti habeat hic euangelium, temerario ausu præsumebāt cōtra vniuersam ecclesiam affirmare, Annam vnum tantum habuisse maritū, & filiam vnicam, Ioannem & Iacobum nō fuisse consobrinos Christi, & huiusmodi alia multa, quæ parum tutum est palam facere puris Christianorum mentibus. Quoniam repugnat hic error ecclesiæ, ipsiq; scripturæ, & patribus sanctis, qui vno omnes consensu per vniuersum Christianismū semper tenuerunt hoc ita vt diximus, iam inde ab ipsa Christi ascensione vsque in hæc tempora. Atque iis non obstantibus, tres contradixerunt proteruæ, è quibus vnus eam gratiam habuit vt reuocarit, regressus ad ecclesiam catholicā. Id ita esse vti recessuimus, en scripturæ testimoniū & doctorū adducemus sentētias. Principio testatur illud Ioānes euāgelista, qui quomodo nescierit illud, quū & ipse cōsobrinus Christi & Annę nepos ex filia extiterit? is sane sic scripsit, Stabat iuxta crucē Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Ecce quod Maria sororem habuit, quid est ergo quod somniant isti Annam vnicam tantum habuisse filiam? siquidem & Glossa ibidem sic habet, Et soror matris eius Maria Cleophæ: hæc, inquiens, erat Maria Iacobi, filia Cleophæ. Consentit & altera Glos. super prologum Iacobi dicens, pro inuestigatione de quinque Mariis, quas hagiographia, id est, sanctorum scripturæ sæpe commemorat notandum, Tres fuerunt sorores, Maria scilicet mater domini, & Maria mater Iacobi, vxor Alphęi, & Maria mater filiorum Zebedæi. Multa etiam subinde habet de tribus Annæ maritis, & de generis tribus. quāuis nōnulli nouitij grammatici ea sunt temeritate, vt proprio ausu hic in euangelio, vbi habetur Maria Cleophæ, immutarint textum, constituētes Mariam vxorem Cleophæ. Quod vt falsum & erroneum est, ita ab illis peruerse inuentū, non eo tantum quod nihil addere debebant euangelio, sed ideo etiam, quia ex Hieronymo quem tantopere laudant, discere debuissent regulam, ex iis quæ ait cōtra Heluidiū. Restat

Iacobus Stapulen. *Ioannes Egranus*

Ioan. 19.

Glossa.

Hieron.

con

conclusio, vt Maria ista quæ Iacobi minoris scribitur manet, fuerit vxor. Alphæi, & soror Mariæ matris domini. quã Mariã Cleophæ Ioannes euãgelista cognominat à patre vel à gentilitate familiæ, aut quacunq; causa ei nomen imponẽs. Et inde nũc illud est quod conamur ostẽdere, vt fratres appellẽtur filij materteræ ei⁹ Mariæ, quæ est Maria Cleophæ, vxor Alphæi. Matth. cap. 12. dicitur, Christo loquente ad turbas, stetisse foris matrẽ & fratres ei⁹, cupientes loqui secũ. vbi fratres, cognati proximi intelligũtur, qui cum eo consobrini erant. ita enim habet Glossa, fratres domini sunt cõsobrini eius, filij Mariæ materteræ, quæ dicitur Maria Iacobi minoris. idẽ testatur Glossa Marc. 3. & Lucæ 8. Hieronymus quoq; super Matth. ait, Quidã fratres domini de alia vxore Ioseph filios suspicãtur, sequẽtes deliramenta apocryphorũ, à quadã Escham muliercula cõtingẽtes. Nos autẽ sicut in libro quem cõtra Heluidium scripsimus, cõtinetur, fratres, domini nõ filios Ioseph, sed consobrinos saluatoris filij Mariæ, liberos intelligimus materteræ domini, quæ dicitur esse mater Iacobi minoris & Ioseph & Iudæ, quos in alio loco euangelij fratres domini legimus appellatos. Quod autẽ consobrini etiam fratres dicantur, vniuersa scriptura affirmat. Nam Marci sexto dixerunt Iudæi ad eũ in patria sua, Vnde huic hæc omnia? nónne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis? nónne & sorores ei⁹ hic nobiscũ sunt? dicit ibi Glossa, cõsuetudine scripturæ consobrinos fratres dici Christi. Idem & Beda super Marcum, & Augustinus sentit q. vlt. de q. euange. Apud Iudæos etiã consobrinos fratres dici solere, id inde probatur, quoniã non tantũ proximi consanguinei, aut fratrum aut sororum filij, fratres dicantur, verum etiam fratrem matris & sororis filiũ, scriptura fratrem appellat, sicut Laban & Iacob. Vt iam mirũ nõ sit, fratres domini dici, omnes ex matre cõsobrinos, & quoscunq; ex materno genere cognatos, ecce quã propinquos ex matre consanguineos habuit Christus. Matthæus enĩ refert astitisse illic plurimas mulieres inter quas fuerint Maria Magdalene, Maria mater Iacobi & Ioseph, &c. & Mater filiorũ Zebedæi. Ait ibi Glossa, Maria Iacobi, id est, soror matris domini. Hieronym⁹ etiã ibidẽ. Videamus, inquit, quales comites habuerit dominus. Mariã Magdalenã, à qua eiecerat septẽ

Marc. 6. *Glossa.* *Beda.* *August.* *Ce. 28. 39.* *Mat. 17.* *Glossa.* *Hieron.*

dæmonia, & Mariam Iacobi & Ioſeph matrē, materteram ſuam & ſororem Mariæ matris ſuæ, & matrē filiorū Zebedæi, quæ pauló antè regnum pro filiis poſtulauerat. Et eam quoque cognatam fuiſſe antequam probem, audiendus eſt Chryſoſtomus, quia ſic ait ſuper Matthæum, Audacem fecerat eam ad petendum naturæ affectus, quo verbo quid ille aliud voluit, niſi & ipſam fuiſſe Chriſti cognatā, quæ pau-

Ioan. 2. lò confidētius ad ipſum acceſſerat petitura? (Sunt illa Chry-

Gloſſ. ſoſt. verba ex opere imperfecto, & citātur à S. Thoma, quia

Tract. 10. in opere quod nos habemus in manibus, Trapezūtio interprete, illa non habentur.) ¶ Ioannes etiam ſic inquit, Deſcēdit Capharnaū ipſe & mater eius, & fratres eius & diſcipuli eius. Vbi Gloſſa dicit, fratres eius, cognati ſcilicet. magis enim fratres erant quam diſcipuli, qui fratres nō erant. Auguſtinus ibidem, Ecce, inquit, habet matrem, habet fratres, habet & diſcipulos. Inde fratres, vnde & matrem, vnde fratres. Cognati Mariæ, id eſt, nepotes, filij ſcilicet & ſororis ſuę. Infra, Lege ſcripturam, & inuenies quia fratres dicūtur auunculus & ſororis filius qua regula cognita, inuenies omnes conſanguineos Mariæ, fratres eſſe Chriſti. Ecce quomodo ex Auguſtino patet, cognationem à Maria prouenire, & non Ioſeph, ſicut iſti comminiſcuntur, Simile dicit Augu.

Ioan. 1. inde ſuper illud verbum Ioánis fratres eius loquuti ſunt ad

Tract. 28. dominum. Fratres, inquit ille, eius accipite, ſicut noſtis, non

Act. 1. enim nouum eſt quod auditis. Cōſanguinei virginis Marię, fratres domini dicebantur. In Actis quoque apoſtoli nume-

Gloſſ. rātur ex nomine, in iis Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi exprimuntur. ibi de Iacobo Alphæi dicit Gloſſa, hic frater domini eſt, quia Maria matertera eius, quæ dicitur Maria Cleophæ à patre ſiue familia. Idipſum de Maria ſorore Mariæ

Beda. matris domini, & filia Cleophę, ſimulq́; Alphęi vxore, multis in locis affirmat Beda, puta Marci 16. Lucæ 6. & ſuper Act. primum. Vbi concludit contra errorem quendā de tribus Iacobis, Iacobum hūc Alphæi filium, epiſcopum fuiſſe Hieroſolymitanum, dictum fratrem domini, eo quod conſobrinus eius fuerit. Illam Ioannes Mariā Cleophę vocat, à patre ſiue familia. ¶ Et quū ait textus, Iudas Iacobi, intelli-

Eraſmus git Beda, fratrem Iacobi. ſic enim quatuor illi fratres nominibus ſuis exprimuntur Marci ſexto? eſtq́ue ridiculū quod quidā recēs iam textū hūc corrupit, ſubſtituēs Iudam filium

Iacobi

Iacobi,quod nullis vnquã seculis est auditum, sed doctores omnes hic in euangelio Lucæ,quũ dicitur Iudas Iacobi,intelligũt fratrẽ Iacobi fuisse eum. Si modo interrogasset ille grãmaticus Iudam ipsum, qua cognatione sibi coniunctus fuisset Iacobus,cognouisset hoc vtiq; ex eo,qui sic de seipso scribit,Iudas seruus Iesu Christi,frater autẽ Iacobi.sicut idẽ testatur & Hieronymus ibidem in prologo. Paulus ad Galatas refert se Hierosolymis neminẽ apostolorum vidisse nisi Iacobum fratrẽ domini. Vbi Glossa sic ait, Solet quæri quare Iacobus minor,frater domini dicatur. & dicunt nonnulli quod ideo frater domini dictus sit,quia fuit filius Ioseph de alia vxore,qui pater domini putabatur.sed hoc nõ est ratum,quum Ioseph virgo esse credatur. Sciẽdum itaq; quod Anna tres habuerit maritos & filias, Maria quoque filia Annæ & Cleophę,filios peperit quatuor ex Alphæo, Iacobum,Iudam,Simonem & Ioseph.Iacobus ergo frater domini dictus est secundum quosdam,quia filius matertera eius erat,vel propter sanctitatis similitudinem. *Luc.6.* *Iudas.* *Galat.1.* *Glossa.*

¶Sed nos iam ad extremũ audiamus sanctum episcopũ & martyrem Ignatium,is epistolã scriptam reliquit ad sanctũ Ioannem euangelistã,in hęc verba, Ioanni sancto seniori, Ignatius & qui cũ eo sunt fratres. Si tua absentia protendatur,multos de nostris destituet.propterea venire,quia credimus expedire.sunt & hic multæ de nostris mulieribus, Mariã Iesu videre cupiẽtes,& quotidie nobis volẽtes discurrere,vt eam contingant & tractent eius vbera,quæ dominum Iesum aluerunt,& quædã secretiora eius percontentur. Et inde,Ipsam enim Salome,quã diligit filia Annæ,Hierosolymis quinq; mẽsibus apud eam cõmorãs,& quidã alij noti,referũt omnium gratiarum abundam & omnium virtutum fœcũdam.En hic testimonium tibi certum. vnde constat Salomen fuisse filiã Annæ.¶Quũ itaq; ecclesia hæc ita commemoret,& decimoquinto die Maij festũ recolat duarum Mariæ sororum,& filiarum Annæ,nullus Christianus hinc recidat,nouisque & inconstãtibus doctrinis fidem prębeat aduersus ecclesiã.Quoniam sic beatus Hieronymus etiã ordinauit in martyrologio. Proinde & vos in Christo dilectissimi admonitos volo diligenter,vt piã matrẽ Annã colatis & imploretis.quãdoquidẽ enim Maria virgo mater Christi, filia est Annæ , huius & reliquæ duæ itidem filiæ, *Ignatius*

Christ' vero nepos eius est pariter & apostoli illi quinque vna cum Ioseph iusto, non potest nō stirps hæc esse sanctissima, radixq́; omni veneratione dignisima. Aut poterit ne Maria quicquam suæ matri negare? Quo etiā modo queat nepos Christus auiæ suæ petitioné aliquā recusare? Implorate igitur sanctā Annam, illius tutelæ vos cōmittite, quatenus & ipsa cum filiabus & nepotibus suis intercedat pro vobis apud dominum deum, ipseque omnibus nobis gratiā in præsenti & in futuro vitā concedat æternam, &c. Amen.

IN DIE SANCTI LAVRENTII MARTYRIS, EVANGELIVM, Ioannis 12.

Mat.30. & 16. Mar.8. Luc.17.

N ILLO *tempore, Dixit Iesus discipulis suis, Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam. Si quis mihi ministrat, sequatur me: & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui est in cœlis.*

HOMILLIA PRIOR.

VIS dubitat verba euāgelij huius Christum de seipso esse loquutum? ipse enim & mundisimum & perfectisimum est frumēti tritici granum, quod mortuum attulit fructum quamplurimum, eo quòd mors Christi in multo perfectius operata est, quam mortalis illa vita Christi hac carne. quod vel hinc liquet, quia Petrus duobus sermonibus plures homines cōuertit ad Christum, quem Christus ipse in omni vita. neque tamen illud Petro tribuendum est, sed Christo acceptum ferendum, qui post ascensionem suam tantam gratiā contulit Petro. Christus ergo granum tritici verum fuit & integerrimum, cui seipsum hic confert, vt huiusmodi similitudine ostenderet modum suæ glorificationis, mortem consequuturæ, quę iam imminebat. siquidem hoc loquutus est dominus in die palmarum. quum iam ingressus esset Hierosolymis in templum. & ideo quum dominus

Act.2. & 4.

seipsum grano fruméti comparauerit, ecclesia morem hunc sancte obseruat, ne farina alia ad sacramentum altaris vtatur, nisi ex tritico & spelta. Recte autem se Christus comparauit tritico, non paleis: quoniam ille cibum homini, hæ brutis & pecudibus aliméta prębét: iuxta illud quod Rebecca interrogata à seruo Abrahæ, an locus superesset seruãdis camelis, respondit, Palearũ plurimum est apud nos. Paleæ porro quum sint vacuę & inanes, multum strepũt. sic quoq; in pompa seculari plurimi sunt, qui inani fastu tumét, nec quicquã proficiunt, neque aliud merentur, nisi paleis infarciãtur. de ijs Esais sic ait, Leo quasi bos comedet paleas, per leonem intelligens superbos. Quomodo autem peccatores omnes nil aliud quam inanes & vacuas comedant paleas, facile est videre. aut quid comedit luxuriosus? paleas nimirũ? breuis vanissimæque voluptatis. Quæ paleæ sunt inanes & res transitoria. Insuper, quid mãducat superbus? paleas ambitionis & arrogãtię cũ magno fastu & inani gloria quę itidem res vana est, atque vt ait Sapiés, vanitas vanitatũ. Quid vero inuidus & iratus comedunt nisi paleas inuidétiæ, doloris & vindictę? Atq; similiter de omnib⁹ peccatoribus iudicari potest, qui velut vno omnes ore plenisq; buccis paleas deuorant vanitates peccatorum. Vnde quid sequatur aliud, nisi igne eos cõburi inextinguibili? ¶ Piorum autem Christianorũ cibus est granũ tritici, venerabile scilicet corporis Christi, sacramentũ, viaticum eorũ quo adiuuétur & confirmentur in vitã æternam. Solus enim Christus perfectus est animæ cibus: iuxta illud Zachariæ, Quid bonũ eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentũ electorũ, & vinũ germinans virgines? Frumentum sacramenti, electorũ est: & vinũ sanguinis Christi, virginalé castumque reddit hominis animũ. Etsi ergo Christus verũ sit granum, attamen & martyres grana sunt fruméti illius, quia Christum sequuti sunt in morté vsq; per supplicia multa, ideoq; & euangeliũ hoc de S. Laurentio & alijs martyribus legi solet, puta sancto Vincétio, Polycarpo, Lãberto, qui & ipsi grana frumenti fuerũt, quãdo per passioné cõsummati mortuiq; sunt propter fidé. tũc enim fruct⁹ plurimos attulerũt. Sed illis omissis, nos euãgeliũ hoc interpretemur iuxta præcipuum sensum de Christo domino, deinde aliquid de grano fruméti, aliquid dicamus de glorioso martyre Laurétio. 2 Vt au-

Gene 24.
Esa. 11.
Luca 3.
Zach. 9.
Tritici.
Tritici.
Tritici.

tem magis pateant hæc verba euangelij, conuenit rationem prius assignare, quur similitudinem hãc proposuerit dominus. ait enim euangelista venisse ex gentibus nonnullos ad Philippum, cupiẽtes dominum videre. quod ille quũ dixisset Andreæ, ambo deinceps retulerũt Christo, qui respondit eis, Venit hora vt clarificetur filius hominis. Magnũ hoc est re vera, & plurimũ admirãdũ, attestãte Augustino, quod
Trac. 51. super Ioãnem. Iudæi Christũ cupiunt occidere, Gentiles videre. Quid autem nomine clarificationis intellexit dominus? putãt doctores Christũ hic cognouisse gentium multitudinẽ, quæ ventura erat ad fidẽ. Eiusq; adeo rei admonebant ipsum gẽtes,
Esa. 49. dum cupiebant eum videre, iamiam moriturum. post quam mortem prędicatio euangelij etam gentibus offerri debet, & clarificari tunc ipsum per vniuersum mũdũ, sicut ei promiserat deus pater, dicens, Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Augustinus hunc sen-
August. sum elicit, Venit hora vt clarificer, quia iam imminet tempus mortis meæ, postquam clarificabor in resurrectione & ascensione mea, tunc enim ad me venient gentes per fidem rectam, quæ figurantur & significantur per hos, qui hic ex gentibus me cupiũt videre, sicut Dauid inquit, Exaltare su-
Prou. 56. per cœlos deus, & super terrã gloria tua. Exaltationem in cœlis oportebat præcedere in hoc, vt deinde sequeretur gloria in terra, & adhuc exaltationem illam in cœlis oportuit prȩcedere humilitatẽ passionis. Chrysostom' & Theo-
Chryso. Theop. Mat. 10. phylactus sic inferũt. Quia antea prohibuerat apostolis dominus, in vias gentium ne abirent, neque in ciuitates Samaritanorũ, qua re offendiculum voluit ille vitari: quia autem istud nihil profecit in Iudęis, ita vt gẽtes iam ad me veniãt nondum vocatæ, quando ego ad eos venire nondum volui, ecce nũc tempus adest vt clarificer, hoc est, patiar. passio enim Christi, gloria eius est, in qua etiã nos gloriamur, dicẽte Paulo, Oportet nos gloriari in cruce domini nostri Iesu
Galat. 6. Christi. Tunc ergo quando sic filius hominis morietur, fides gentiũ multiplicabitur, dissoluta omni inhibitione prędicandi gẽtibus. Quarũ fides quod in hunc modũ crescere deberet, exemplo grani frumenti probatur. sicut enim illud in terram proiectum & in ea corruptũ, multum affert fructum, ita & Christus mortuus plusquam dici possit fructũ attulit fidei gentium. ¶ Omitto hic breuitatis studio dicere de

de frumenti huius proprietate, & quur tritico præcipue se cōpararit Christus, & magis quam cuiquā alij frumento. siquidem triticū reliqua frumenti genera excedit, vt aurum metalla cætera. Ad hæc, triticū ex omnibus aliis magis nutrit, reficit, cōfortat, viresque restaurat, vt perhibent medici. colore rubeum est, in substantia cæteris mundius est, purius, dulcius: ob quæ & cuiusmodi alia plura domin⁹ se grano tritici maluit cōparare. (facilimum est currere per symbola. vide supra parte 1. de eucharistia, & applica symbolice has proprietates, atque sic habebis bonū sermonem.)

3 Nisi granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet. Solus Christus mortuus est & resurrexit cum multis, solus in terram proiectus est, solus autem nō permansit siquidem patres cum eo limbum sunt egressi, monumenta quoque aperta sunt, multaq; corpora sanctorū qui dormierant resurrexerunt. Augusti. insistens cæcitati Iudæorū, ait Christum mortuum esse in cordibus Iudæorū per infidelitatem, resurrexisse autem in fide Gentium: quoniā ille mortuus fructum attulit sibi quoque ipsi, dum glorificatus inde est in corpore & anima: fructū attulit & apostolis, qui virtutem acceperunt spiritus sancti, & mundo vniuerso & omnibus qui crediderūt in illum, sicque pro omnibus hominibus mortuus est Christus, ne solus esset immortalis. Et in hoc exemplū nobis tradidit, quomodo & nos emoriamur, vt fructū afferamus copiosum. siquidē hoc sensu Paulus similitudinem hanc ad nos retulit, vt Christus de se loquutus est, Insipiens tu, inquit ille, quod seminas nō viuificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, nō corpus quod futurū est seminas, sed nudū granum, vt puta tritici aut alicuius cæterorū: deus autē dat illi corpus sicut voluit, & vnicuiq; seminum propriū corpus. Ecce quomodo Paulus vult hominis sepulturā seminationem esse, & resurrectionē eius esse viuificationē, quia granū ita nudum seminatur, & tamē succrescit in culmū, spicam & aristam, quibus non secus atque habitu commodē vestitur. sicque pro vno grano seminato, multa nascūtur in arista. Ad eundē modū quum solū emoritur corpus: nec solum tamē neque nudum illud resurget, sed dotibus donatum, quia sic fieri oportet, vt corpus hoc mortale induat immortalitatem, & corruptibile hoc incorruptibilitatem. Quanuis ergo nō diuersa proposito nostro

Matt. 26.

Augusti.

1.Cor.16. est similitudo Pauli, nos tamen ad Christum reuertamur, qui granum frumenti verum est, mortéque sua plurimum attulit fructum, quem communiter in passione explicare solemus. Vide Landulphum de vita Christi, Quod autem non de se tantum loquutus sit hic dominus, sed de iis etiam qui sublata cruce Christum sequuntur, nam & illi fructum multum afferent, licet hic temporaliter moriantur, & pereant, hic iam cõfirmare eos conatur ad subeundũ martyriũ, ad contemptũ mortis, quia granum frumenti mortuum, fructum multum affert: si non moriatur, perit tamen & nihil fructus producit, quod ex sequentibus patet, Qui odit animam suam, perdet eam. Quid hoc aliud est, nisi quod dicit ad martyres, Ne vobis vita vestra sit charior me, quia quisquis adeo diliget animam suam vt me abneget, iam animam quoque suam perdidit: sed imitandus est hic Christus, qui mori voluit vt fructum multum afferret. Atque hic cõmunis est intellectus, à litera non alienus. Qui amat (inquit Augustinus) animam suam in hac vita, perdet in æterna. Noli amare, ne perdas. Amat autẽ animam suam in hac vita, qui sequitur desiderium animæ, in nullo volens defraudare genium. Huiusmodi delicatuli martyres qui auersantur quicquid amarum videtur, perdũt animam suam. Et sic Sapiens ait, Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Hinc gaudium est diabolis dum homines pro sua quisque voluptate & cõcupiscentia viuunt, dum nemo continet, nemo frenũ imponit desideriis carnis, nemo orat, nemo ieiunat, nemo templũ inuisit, nemo missæ sacrificium, nemo verbum dei audit, nemo cõfitetur, matutinas preces nemo frequentat, nec quicquam sibi temperat. Omnes isti cui in hac vita parcunt, id amittũt in vita futura perpetuum, quia qui amat animam suam, perdet eam.

Augusti.

Eccle.18.

4 Qui autem odit animam suam in hoc mũdo, in vitam æternam custodit eam, vbi dicit Augustinus, Magna & mira sententia, quomodo sit hominis in animam suam amor vt pereat, odium ne pereat. Si male amaueris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. fœlices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. Atque hæc veteris hominis mortificatio, est hic istius Adæ interitus, & sic quicunque non facit quod caro blanditur, quod voluptas suadet, sed ipse animã suam defraudit, hic seruabat eam, iuxta illud Pauli, Curam carnis

Augusti.

Rom.13.

ne feceritis in desideriis. Theophylactus textum hunc excutiens, sic ait, Quia videtur crudele præceptum & graue mitigat illud per hoc quod adiicit, In mundo hoc. Non enim, inquit, in immensum tempus iubeo odio haberi animã, sed in hoc transitorio mũdo auersare eam, quæ tibi tam absurda imperat, dum concupiscentiæ malæ ascendunt cõtra rationem, dum caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Promittit quoque dominus vberem mercedem, quia in vitam æternam custodit animam suam. Id omne eo facit, quod iam imminebat passionis suæ tempus, ideoque & apostolos docet contemptum passionis, suppliciorum omnium, ipsiúsque adeo mortis, non sic tamen, vt ideo aliquis animam suam odio prosequatur, quasi occisurus seipsum & sibi vim illaturus, sicut hic ad longum prosequitur Augustinus. Pulchrum est etiam quod hic docemur, emoriendũ potius esse homini, quam vt peccatũ mortale committat, quia qui amat animam suam, perdet eam. *Theoph.* *Galat. 5.*

¶ Vt autem magis animaret discipulos, ipsósque alacriores redderet & intrepidos ad subeundam mortem, sese in exemplum proponit, dicens, Qui mihi ministrat, me sequatur. quasi dicere vellet, Me videte, & meo exemplo discite temporalis mortis contemptum. estote tam parati voluntariam subire mortem, quam ego sum. Ecce quomodo ego vt granum frumenti emorior, ecce quo pacto animam vitámque meam odio sim habiturus. sequimini igitur me. Sic sic in euangelio vndique monuit suos dominus, vt se sequantur, Matthæi octauo, Lucæ nono, Matth. decimosexto ait, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Petrus quoque in eundem sensum inquit, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. discant hic ministri Christi Christum sequi & vestigia eius, non proprias vias comminisci, & secundum eas ambulare. *1. Pet 2.*

¶ Dicas autem, Et si diligam deum, animam vero meam odio habeam, quid inde mihi erit præmij? fructum hic duplicem eius rei ostendit dominus: alterũ, quia ille qui sequitur dominum, cum eo etiam erit in numero illorum de quibus Lucas ait, quia præcinget se, & faciet illos discũbere, & transiens ministrabit illis, ait ergo, Vbi ego sum, illic erit & minister meus. Vbi autem Christus est? nõnne in cœlo? Ecce *Luc. 12.*

promissionem nobis à deo datam, quod etiã nos peruenie-
Augusti. mus in cœlũ, & cum Christo erimus. Fructus alter est, quod pater sequentes Christũ honorabit, quæ dignitas immensa est. Quem enim maiorem honorem accipere poterit adoptatus, quam vt sit vbi est vnicus, nõ æqualis factus diuinitati, sed consocius æternitati? Quando igitur dominus ipse sanctos honorat, quid est quod neochristiani honorem illis debitum subtrahunt, ipsosque insuper contemnunt? Quæras, quur dixerit dominus, Honorificabit eum pater meus,
Theophy. & nõ potius. Ego honorificabo eum. Respõdet Theophylactus, voluisse eum per hoc cõmendare, quod verus filius sit. pater enim honore prosequetur talem vt ministrũ veri filij. Præterea hoc docet, quod non sit contrarius deo. deus enim & pater non cohonestaret eum qui sibi aduersaretur.
Chrysost. Chrysostomus ibidem monet, & ait, Quare non dixit ego? quoniam nondũ debitam vendicarat authoritatẽ vt pater. qui enim nondum resurrecturum ipsum sciebant quomodo
August. poterant tantam de eo opinionem cõcipere? Augustinus ad longum explicat, quid sit ministrare Christo, siquidem non tantum ministri ecclesiæ, ministri sunt Christi, vt episcopi, presbyteri & monachi, sed iuuenes, virgines, senes cum iunioribus, coniuges, matres & patres familias inseruierunt deo, sequuti sunt Christũ, odientes animam suam vsque in mortem martyrium & supplicia tyrannorum omnia sustinuerunt. ideoque iam cum Christo regnant, atque à deo patre qui eos honorificauit, coronas preciosas acceperunt fœ-
Apoc. 3. licitatis æternæ. Ita dominus per Ioãnem promisit, Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & cõcedi cum patre meo in throno eius. De quolibet igitur iam sancto dicere potest ecclesia, Honorificauit eum in laboribus, & impleuit labores illius. Oremus dominum.

POSTERIOR HOMILIA.

FIDELIS sane & preclarus Christi minister fuit sanctus Laurentius, martyr preciosus, qui quia domũ sequutus est sedulo, ideo iam cum Christo regnat in æterna patria, atq; à deo patre honoratur. Hic quoque granum frumenti verum fuit, quod mortuum, attulit fructum multum. fuit enim ille Hispanus, & à pontifice Sixto Leuita ordinatus est ecclesiæ Romanæ. Pontius autem martyr ad Christum conuerterat

Philippum imperatorem, quem tyrannus Decius interfecit, filiusq; illius Philippus iunior. Decij sæuitiam veritus, Romam aufugit, & patris sui thesaurum tradidit pontifici Sixto, qui ipse à Decio captus atq; occisus fuit. Iam autem antea cōmiserat Sixtus Laurentio thesaurū pauperibus erogare. Quumque duceretur Sixtus ad vltimi supplicij locū, inclamauit post eum sanctus Laurentius, Quo progrederis sine filio pater? quo sacerdos sancte sine ministro properas? Iam ego thesauros quos commisisti mihi, pauperibus distribui. Audientes hæc serui Decij, Laurentium quoque apprehenderunt, & duxerunt ad Decium, qui thesauros statim Philippi ab eo exigebat. Vbi Leo in hodierna homilia sic ait, Quum furor Gentilium potestatē in electißima quæq; Christi membra sæuiret, ac præcipue eos qui ordinis essent sacerdotalis impeteret, in Leuitam Laurentium, qui non solum in ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione ecclesiasticæ substantiæ præeminebat, impius persequutor efferbuit, duplicem sibi prædam de vnius viri compreßione promittens, quem si fecisset sacræ pecuniæ traditorē, faceret etiam veræ religionis exortem. Armatur itaque gemina face homo pecuniæ cupidus & veritatis inimicus: auaritia, vt rapiat aurum: impietate, vt auferat Christum, postulat sibi ab immaculato sacrarij præside opes ecclesiasticas, quibus auidißimus inhiabat. ¶ Quum ergo nihil coram tyranno confiteri volebat Laurentius de thesauro, commendauit eum præfecto Valeriano, simul committēs tormentis illud ab ipso extorqueri, Valerianus eum rursus tradidit centurioni suo Hippolyto, vbi ille Lucillo cæco visum restituit. quo facto moti plurimi ad eum cucurrerunt cæci, quos omnes curauit Laurentius, & inde Hippolytus baptizatus est, qui quū Laurentium Valeriano restituere deberet, promisit Laurētius se in biduo de thesauris respōsurum, quo tēporis spatio Laurentius pauperes omnes cæcos, claudos & debiles congregauit vndiq;, eos in palatio Salustij Decio & Valeriano præsentauit, dicēs, Quid tu venenū gloriæ extollis & magni putas? si quæris aurum verius, lux est & humanum genus. Hi sunt alumni luminis, quos corpus arctat debile, ne per salutem viscerum mens insolescat turgida. Id attendēs, inquit etiā Leo, Leuita castißimus, vbi repositas haberet opes ostēdens, innumerosißimos sanctorū pauperum

Leo.

Prudētius in pass. S. Laurentij.

Leo.

obtulit greges, in quorum victu atque vestitu manumissibiles crediderat facultates, fremit prædo frustratus. quúmque nullas apud eum pecunias inuenerat, conabatur preciosiorem ei thesaurũ eripere. putabat enim effecturum se, vt ille Christum negaret. minabatur in hec & intentabat ei varia tormentorum genera. Cõstans autẽ permansit Laurentius, prædicans deos gentiũ esse dæmonia. vbi iussit eum Decius scorpionibus percuti. & dixit ad illũ ne blasphemaret deos. deinde multa plurimorũ tormentorum instrumenta protulit, quúmque gratias ageret Laurentius deo, quod huiusmodi epulas semper desiderasse, ait Decius, Si hæc est gloria vestra, age dic vbi similes tui plures lateãt homines abiecti, vt epulemini simul. Respondit Laurentius, Quos tu mihi narras, ij semel nomina sua deo cœli dederũt, iámque adeo indignus es tu, qui in eorum cõspectu appareas. Deinceps cum sederet Decius in atrio Iouis, in palatio Tiberij, iussit sibi Laurentium ligatum adduci, cui præcepit vt ostenderet sui similes homines, ipséque sacrificaret diis, nihil confisus de suis thesauris absconditis. Cui Laurentius, Ego, inquit, minister Christi, & cõfido vere, & certus sum de thesauris cœlestibus. Vnde cõmotus Decius, clauis eum cõtundi præcepit, hinc extendi, & candentibus ignitiísque facibus ad latera torqueri. Qua hora etiã dixit Laurentius, Domine Iesu Christe, miserere serui tui: quia accusatus, te non negaui: & interrogatus, te Christe cõfessus sum. Tunc Decius eum plumbatis cædi præcepit, rursusq; suspensum scorpionibus percuti. Vbi rogauit martyr sanctus dominũ, vt susciperet ab eo spiritum. sed audita est vox ab omnibus etiam circunstantibus, Plura adhuc te manent pro fide Christi certamina. Decius hoc maleficiis & magicis incantamẽtis tribuens, dicebat ipsum à dæmoniis suscipere cõsolationem. sed Romanus minister vidit angelum panno abstergentem vulnera Laurentij. qui quũ de ligno depositus interum esset detrusus in carcerem, venit Romanus, séque baptizari petiit, quem deinde plumbatis percussum Decius fecit decollari.

Ambros. serm. 72. ¶ Ambrosius in hodierna homilia sic ait, Fratres, beat9 Laurentius nõ cita vel simplici passione perimitur. nam qui gladio percutitur, semel moritur. hic autem longa & multiplici pœna cruciatur, vt mors differatur, & non desit ad supplicium, desit ad finẽ. Decius quadã nocte Laurentium sibi

præcepit afferri in balneum Olympiadis.(fuerunt autẽ Romanorum balnea, magnifica admodum palatia, cuiusmodi sunt Germanorũ arces siue castra,quod in Diocletiani balneo satis apparet, in eo enim decẽ milia Christianorũ laborauerunt.)Hippolytus,qui iam Christianus erat, & cũ familia tota baptismum susceperat, volebat pro Laurẽtio stare, Christũq; palam confiteri,sed eum iussit Laurentius rẽ taci to secum cõseruare,Christumq; in corde suo fouere,donec & ipse à domino vocaretur. ¶ Decius porro iã furore correptus,Laurentio os lapidibus contundi fecit,qui quantum subrisit,vnde grauius excandauit ille,iussitq; afferri lectum ferreũ instar craticulæ cõtextum.in eum repositus est Laurentius nudus, subiectis sibi prunis ardentibus. & ministri corpus Laurentij fulcis cõprimentes super ferrum candẽs, subinde nouos subministrabãt carbones. Vbi Laurẽtius tyranno dixit,Prunæ illæ quanuis ardentes, mihi tamen refrigerium præbent:tibi autem æterna tormenta parabũt. Valerianus Laurentium submonuit,vt deos inuocaret. sed ille constantissime perseuerãs,dixit ad Deciũ,Conuerte pacem corporis satis assatam iugiter,latus hoc coctũ est. deuora & experimentum cape,sit crudũ in assum suauius. Cœpit hic agere gratias deo , & in hoc nidore tanto tamq; vasto incendio spiritũ tradidit,anno sal. ducentesimo sexagesimo sexto die decimo Augusti. de hoc supplicio sic ait Leo, Vbi prima supplicia nihil obtinent,vehementiora succedunt. laceros art⁹ & multa verberũ sectiõe cõcisos,subiecto præcepit igne torreri, vt per cratem ferream quæ iam de feruore cõtinuo vim de se haberet,vrendi,conuersorũ alteratione mẽbrorum fieret cruciatus vehementior & pœna productior. Nihil obtines,nihil ꝓficis sæua crudelitas. subtrahitur tormentis tuis materia mortalis.Et Laurentio in cœlos abeunte,tu deficis flammis tuis.superare charitatem Christi flamma non potuit,& segnior fit ignis qui foris vsit, quam qui intus accẽditur.Ignis hic ille fuit,de quo dixit dominus,misisse se illum in terram,vt succendatur & ardeat. Hoc igne succensi fuerunt illi duo discipuli,quando dixerunt, Ardẽs erat cor nostrum in via,quum aperiret nobis dominus scripturas.Eodẽ ardebat hic Laurẽtius,quo agẽte nõ sensit ipse flammas ignis externi. quantum enim in eo succensus fuit ardor fidei, tantum extinguebatur vicissim flamma tormenti.

Prudẽtius in passione S.Laurentij.

Ambro.

Luc.14.

Ambro. Cæterùm de sancti Laurentij supplicio inquit Ambrosius in loco supra citato, Dicitur ab illo sæuissimo persequutore hæc ei constituta pœna, vt árdentium exposita mole carbonum, insuper eum ferrea crate distentũ lenta flamma cõbureret, vt non tam inflãmando cito interimeret hominem quam diu exurendo torqueret. ita quum vnũ latus exustum prosequutor cerneret, in aliud latus ignib⁹ abiiceret exurẽdum. Ait tormentũ hoc grauius fuisse, quam istud triũ puerorum in camino ignis. Laurentius exusto latere vtroq;, cõuersus est in tergũ, vbi cremati sunt renes eius, vt implere-

Dan. 3.

Psal. 132. tur in eo ꝓphetia Dauidica, Proba me domine & tẽta me, vre renes meos & cor meum. Vbi geminũ petit ignem, externum alterum, alterum ignem Christi qui cor inflãmet.

¶ Ad extremum audite & accipite pulcherrimã conclusionem, quam hic Leo magnus ponit, & ait, Gaudeamus dilectissimi gaudio spirituali, & de felicissimo inclyti viri fine gloriemur in domino, qui est mirabilis in sanctis suis, ĩ quibus nobis & præsidium constituit & exemplum. atq; ita per vniuersum mũdũ clarificauit gloriã suã, vt à solis ortu vsq; ad occasum leuiticorum luminum coruscãte fulgore quam clarificata est Hierosolyma Stephano, tã illustris fieret Roma Laurentio. Cuius oratu & patrocinio adiuuari nos sine cessatione confidimus, vt quia omnes (sicut Apostolus ait) quicunque in Christo pie volunt viuere, persequutionẽ patiuntur, corroboremur spiritu charitatis, & ad superandas omnes tentationes constantia fidei & perseuerantia muniamur, per dominũ nostrum Iesum Christum, viuẽtem & regnantẽ cum patre & spiritu sancto in secula seculorũ. Ecce quanta sit neochristianorũ vesania, quod sanctũ Laurẽtium ẽ sanctorum catalogo eiecerũt. in iis etiã locis, vbi antea fuerat patronus. sed illũ tamen in arca & fisco diligenter custodiunt, feris etiã aliquot cõclusum. Quõdam conciliis tãtum licebat & episcopis instituere festa, nunc eam sibi potestatẽ textores, cerdones & caupones vendicant. Passus autem est S. Laurẽtius anno domini 266. & statim temporibus S. Ambrosij qui non centum annis postea vixit, plurimum venerationis habuit S. Laurentius Mediolani: sicut in eius festo B. Amb. sermonem habuit, in quo dicit, Tanta martyrio eius gloria extitit, vt passione sua mundũ illuminauerit vniuersum. Similiter solẽni festo celebrat⁹ est dies in Aphrica san-

Leo.

Ambro.

cti Laurentij in vrbe Hippone, vbi Augu. fuit episcopus, qui & eo die prædicauit, atq; in eo sermone sic ait, Si sathanas persequendo cessaret, hodie tam gloriosam coronam S. Laurẽtij nõ celebraremus. & inde ait dominus, Qui manet in me, & ego in illo. Quid nisi quod martyres audiebant, Qui perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. Quomodo mansit in illo S. Laurẽtius, cuius hodie festũ diẽ celebramus? Mansit vsq; ad tentationẽ, id est, mansit vsq; ad tyrannicam interrogationẽ. Mansit vsq; ad acerrimam cõminationem, mansit vsq; ad perditionẽ. Parum est, mansit vsq; ad immanem excruciationem. nõ enim occisus est cito, sed cruciatus est in igne, diu viuere permissus est, imo nõ diu viuere permissus est, sed tarde mori cõpulsus est. Meminit postea quõ Sixtus dixit Laurentio. Noli mœreri, sequeris me post triduum. O consolatio. non ait, Desines persequutio. sed, post triduũ me sequeris. Quo respõso accepto, superauit ille diabolum, Leo quoq; qui non longe post duos vixit, Comæ in festo sancti Laurentij prædicauit, sicuti meminimus supra nõ semel, estq; Romæ ecclesia sancti Laurẽtij vna ex septẽ capitalibus. Neq; vero Latina illa ecclesia tantũ colit, sed eodẽ die decimo Augusti venerãtur etiã Græci, qui sic habẽt, τοῦ ἁγίου μάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου λαυρεντίου. Vsq; adeo impie fecerunt neochristiani, qui sanctum Laurentium ex albo sanctorum eiecerunt, sed nos illum imploremus, &c. *Tract. 27 super Ioã.*

SOLENNI SANCTAQVE FESTIVITATE ASSVMPTIONIS VIRGINIS Mariæ matris dei, Euang. Luc. 10.

IN illo tempore, Intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius, Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Quæ stetit & ait, Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Et respondens, dixit illi dominus, Martha Martha, solicita es & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIVM hoc hodierno die assumptionis Mariæ legi solet, eo quod euangelica historia vltra ascēsionem Christi & apostolorum diuisionem non protenditur, ideoq; nec obitū Mariæ, nec eius assumptionem includit. Quanuis euangelium hoc quo ad literam, ad sorores duas, Martham & Magdalenam refertur, spirituali tamen sensu locum etiam suum habet, si de virgine matre intelligatur. nam & ea partē elegit optimam. Sed nos iam euangeliū illud tamē quo ad literam exponamus, deinde ad festum Mariæ properemus, de ipso quoq; nonnihil dicturi. Et primum quidem ait Lucas intrasse dominum in castellū, scilicet Bethaniam, atq; id Marthæ erat. Quū ergo dominus à Galilęa proficisceretur versus Ierusalē, in tinere diuertit Bethaniā in ædes Marthæ, siquidē eam cum Maria & Lazaro multum diligebat. Ambro. vult Martham non immerito dominum hospitio excepisse, quia eam fluxu sanguinis laborantem liberauerat. (de quo tamē hic vt supra semel meminimus.) Habuit autem sororē Mariā, puta Magdalenā, de qua Christus septē eiecerat dæmonia, & peccata ipsius remiserat. Atq; hæ fuerunt sorores illę duæ, de quibus hic agitur in euangelio. Quod autē earū fuerit officium. sequitur, Quia sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius, Lucas iam antea dixerat, Martham excepisse dominū, quod vtiq; corporaliter factum eo. Iam porro ostendere parat, ꝙ & Maria exceperit illum modo quodam sublimiori in corde & animo suo Martha excepit eum vt hospitem, inquit Augusti. sed tamen suscepit famula dominum, ægra saluatorem, creatura creatorē: & pascēda spiritu, suscepit dominum in carne pascendum: quoniam Christus quo ad humanam naturam, cibi indigus erat, vnde & esuriebat sitiebat, quanuis etiam illa gratia erat, quod se hominem pasci sinebat. In deserto autem videmus accessisse ad ipsum angelos, & ministrasse ei. similiter Eliam constat ex coruo suscepisse alimentum à deo, qui ipsum diutius poterat hoc modo pascere, sed ille voluit & viduā aliquid mereri, ideoq; Eliam misit ad eam in Sareptam. Eodem modo Christum poterant angeli cibare, sed habitu suo voluit ille inueniri vt homo, hancq; Mariæ impendere gratiam, vt se sineret ab ea pasci. Parāte autem Martha cōuiuium, sedit Maria

Ioan. 11. *Ambr.* *August. de verbis domini.* *Matth. 4.* *Philip. 2.*

Maria iuxta pedes domini, audiens verbum illius. Vbi primum quia ſedit, tranquillitas ſignificatur: & quod verbum dei quiete eſt auſcultandum, non pulſibus, non fabulis, non ſtrepitu interrumpendum, ſed cum manſuetudine & humilitate audiendum. ideo enim Maria ſedet ad pedes domini, quod humilitatis eſt argumentum. Quia quiſquis in ſuperbia audire vult verbum dei, nec gratiam inde refert, nec vtilitatem aliquam, ſicut ſapiẽtes mundi huius, qui ſæpe prędicatorem cõtemnũt loco dei ſtantẽ pro officio ſuo. inique ſane. nam qui cum Maria aſsidẽt pedibus domini per humilitatem, capaces erunt fructus quem colligant ex verbo dei. *Luc.* 7. 10. Semper autẽ in euangelio Mariam inuenias ad pedes domini, vbi & mũdata eſt, vbi remiſſa ſunt illi peccata. hic quoq; ſedet ad pedes Chriſti, mortuo Lazaro, corruit ad pedes domini. *Io.* 11. 20. Et in die reſurrectionis dominicæ quum appareret ei dominus in ſpecie hortulani, voluit tãgere pedes eius, quãuis reſiſteret ille. Hæc quoq; Hieronymo & Auguſtino teſtantibus, tetigit pedes domini cum reliquis mulieribus in via, quum reuerterentur à monumento. Vide etiã hic pium Mariæ affectum, quem geſtabat erga verbum domini, quod illi audiendo vacabat, dũ pararentur alimenta. O ſenes nos, ô tardos & moleſtos in auſcultãdo verbo dei. Ex quo quiſquis eſt, verba dei audit, vt inquit Chriſtus ad Iudæos, propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis, Magdalena autem ex deo fuit, vnde & verbum domini ſedulo, pie, humiliter, & animo ſedato tranquilloque audiuit. *Ioan.* 8.

2 Quum etiam hic videmus diligentiam Chriſti in opere patris ſui cœleſtis, qui in ipſis quoque ædibus dum pararetur menſa, à prædicatione non ceſſauit, diſcant hinc epiſcopi & prælati omnes, vt ingreſsi domum aliquam, procul abiiciant & expellant omnem leuitatem qua offenderentur ſimplices. curent magis ea loqui, quæ faciebant ad ædificationem proximi & emendationem audientium. Sic Paulus Timotheum ſuum iubet eſſe formam fidelium in ſermone, in conuerſatione, in charitate, in ſpiritu & fide. *1. Tim.* 4. Petrus quoque ait eos formam eſſe gregis, hoc eſt, populi. *1. Pet.* 3. Neq; diſcordat quod ad ſeniores Epheſi dixit Paulus, poſtremo iam ab ipſis abiturus, Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere eccleſiã dei quam acquiſiuit ſanguine ſuo. *Act.* 20. Sic Chriſt⁹ pręcepit apoſtolis ſuis.

Mat.5. Vos estis lux mūdi, sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificēt patrē vestrū qui est in cœlis. Antequā māducaret, prædicauit domin⁹. Maria ad pedes eius cōsedit, audiens verbū illius. Martha aūt discurrens in ędibus, satagebat circa frequens ministeriū, volens pascere dominum adhuc mortalem, & inseruiens ei. Quis autē ille erat in corpore mortali? Verbū scilicet illud quod in principio erat apud deū, imo deus ipse, sed in tēpore factus homo. Martha sic seruiebat corpori Christi exterius, sed Maria audiebat quidē externū Christi verbum, verū illud promanabat ab ęterno dei verbo interi⁹, ideoq; dominus non curabat solicitudine Marthæ, dum asidens Mariæ prædicabat. *Theop.* Vbi Theophylactus ait, Dictis docet apostolos, vt quū venerint in domū cuiusdā, non varia inquirant, sed cōtēti sint frugali hospitalitate, nihil pl⁹ quærētes, quā vt attendant doctrinæ. Martha ergo satagens circa frequens ministeriū, male vtiq; nō faciebat, dum in obsequio domini sedulo incumbebat. Præmio nō vacat, quicquid in hūc dominum vt opulentisimum, ita potentisimum, confertur, vt ipse ait, Quicunque potum dederit vni ex minimis istis *Mat.10.* calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Nemo igitur cogitet male fecisse Martham dum seruiuit domino, sed tamen quur eam Christus corripuerit, paulò pôst expediemus.

3 Martha stetit & ait, Domine, nō est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solā ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Pia hęc incusatio, pacifica contentio erat duarū sororum, vnde & iudicem habuit placabilem Christū dominū. Martha inquā stetit, noluit desistere, cœptum prosequuta est laborem, quantumuis cōtinuo cursu fatigata. siquidē nō solus Christus hic aderat, sed etiā apostoli, qui vtiq; & ipsi in domo Marthæ manducauerunt. Martha stetit & dicit Domine, non est, tibi curæ. Incusationem proponit aduersus dominum & sororem, sed benigna ea erat. sic enim visa est dicere, Domine, qui æqualem omnium curam geris, nō etiam hoc curas, quum tamen is sis qui laborē dolorē consideras? non cogitas, nō vides, non attendis quod mea me soror solā ministrare reliquit? Quur non eam saltem adiuuare me præcipis, quū in tuo apostolorumq; tuorū obsequio sim occupatisima? Nimiū sane pręceps in hoc fuit Martha, quod

quod quum interrogasset dominũ, adhuc ante responsionẽ prorumpit, iussionẽ à domino petẽs, vt adiuuaret se soror. Cõmunis hæc est hominũ consuetudo, vt quod quilibet labori cuipiam intentus putat esse omniũ maxime necessariũ, idem velint omnibus esse iudiciũ. Magdalena cõtemplationi intẽta, audiebat verbum dei, idipsum rata ita vt erat, maxime necessariũ. Martha in re domestica occupatior, curabat quid proponeret hospitibus, putans omnes secũ esse debere solicitos, vt pro dignitate sufficienti humanissime dominũ tractaret. Marthæ autẽ responsum hoc datum non est quod sperabat, quia nõ tantũ petitioni suæ nõ satisfecit dominus, sed etiam reprehẽdit insuper Martham de nimia solicitudine. neque Mariã ab instituto depulit, sed & excusauit & cõmendauit, & recens promissum obtulit, dicens ad Martham, Martha Martha, solicita es & turbaris erga plurima. Audierat iam Maria sororis accusationẽ, sed nõ ausa est respondere, sed maluit tanquam ociosa causam suã iudici cõmittere, nec in respõdẽdo voluit laborare: si enim pararet respondẽdi sermonẽ, remitteret audiendi intentionẽ, sicut & Ambrosius ait super hæc verba, Dilectus meus mihi, & ego illi, hoc est, dilectus meus responsus attẽdit mihi, & ego vicissim illi. nihil erga perturbat me, quicquid faciat mihi homo. O quã felix, ait Bernardus, est dominus & beata congregatio, in qua Martha conqueritur de Maria. Martha Martha, solicita es. Bis Martham appellat propter dilectionẽ, &c. authore Augustino. Solicita es, & turbaris erga plurima. Decet nos interdũ in externis rebus esse occupatos: nemo etiã spiritualẽ & cõtemplatiuam vitã agens perpetuo cũ Magdalena assidere potest pedibus, domini. oportet interim & frequens curare ministeriũ, sed id tamen modestius, ne ea res in nimiã euadat solicitudinẽ, ne hinc perturbatio sequatur solito maior, quã auari habent quamque Christus semper prohibuit. ita enim ait, Nolite soliciti esse animæ vestræ quid edatis, & corpori quib⁹ induamini. Paulus etiã dicit, Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus, quia ipse dixit, Nõ te deserã neq; derelinquã. 4 Discant hic qui prædicatores esse volũt veritatis, ne veritatẽ taceãt, neve malũ impunitũ relinquãt quæstus & cõmodi alicuius gratia. quod nõ raro fieri solet à quibusdã religiosis, maxime qui aliud ex hoc saltẽ Christi exemplo discere debebãt.

August. *Canti. 2.* *Bernard.* *August.* *Mat. 6.* *Hebr. 13.* *Iosue 1.*

Quanuis enim ille hospes erat Marthæ, ipsaque circa eum occupabatur: attamen ille eam de nimia solicitudine redarguit, idem & nos facere decet. Theophylactus inquit, Non hospitalitatem prohibet dominus, sed varietatē ac turbam, hoc est, distractionem & turbationem, quoniam ipsa per se hospitalitas opus bonum est: iuxta illud Pauli, Hospitalitatis & beneficētiæ nolite obliuisci. per hanc enim quidē placuerunt deo, etiam angelis hospitio receptis. Et tamē illa eo vsque bona est, quousque non abstrahit hominem à rebus magis necessariis. Dominus hic hospitæ suæ quod verū erat nō tacuit, sed aperte dixit, nihilque celauit. Vtinam idem facerent omnes prædicatores, neque diuitias considerarent aut potētiam vel priuatam vtilitatem. Postquam ergo Martham corripuit dominus, porro iam Mariā excusat. Vnū est necessarium, inquiēs. Vere enim vnū quid solū est necessarium, deus ipse quicquid deinde in cœlo & terra est, corruptibile est, & diuina potentia ad nihilū redigi potest. solus deus idipsum est, quod oportet necessario esse. Variis modis exponit Augustinus, & inter cætera sic dicit, Vnū cogitate fratres mei & videte, in ipsa multitudine quid delectat nisi vnū? Ecce deo propitio quā multi estis? quis vos ferret, nisi vnū saperetis? Vnde in multis quies ista? da vnū, & populus est. tolle vnū, & turba est. Sic Paulus ex tota Corinthiorum multitudine vnū quid facere studuit, dicens, Obsecro vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. sitis aūt perfecti in eodē sensu, & in eadē sententia. Sic pro fidelibus rogauit Christus, vt vnū sint sicut ipse & pater vnū sunt. Sic de primitiuæ ecclesiæ Christianis ait Lucas, Multitudinis credētium erat cor vnum & anima vna, sed de pace & vnitate alias plura. Mariam excusando cō mendat dominus, quod optimam partem elegerit. vbi Beda sic dicit, Ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur: neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, vt etiam pars Marthæ indicaretur bona, quę tamē tandem dirigitur in partem Mariæ, à qua pars sua nunquam auferetur. siquidem quod illa hic incipit contemplādo deumq; laudando, id demum perficietur & augebitur locupletius in futura patria, quam omnibus nobis concedat deus trinus & vnus, qui est benedictus in secula, Amen.

Theoph. *Heb.13.* *August.* *1.Co.1.* *Ioan.17.* *Act.4.* *Beda.*

HOMILIA SECVNDA.

VANGELII huius historia per se facilis est & aperta cuiuis. quis enĩ dubitet id ita cõtigisse vt narratur? insup tamen secundũ regulã Augustini, latius introspiciẽdũ est & cõsiderandũ, quod quicquid euãgelistę scribunt dominum fecisse, prẽterquã quod sit opus, etiã doctrina est vnde nos erudiamur. Christus enĩ verbo docuit simul & opere. vnde Paul⁹ ait, Quæcunq; scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt. Et regula Gregorij sic habet, Omnis Christi actio, nostra est instructio, libet igitur hic videre quid sibi in hoc euãgelio duæ istæ sorores velint. neq; enim frustra earũ hoc loco mẽtio fit. vt aũt ambages omnes euitemus, fundamẽtũ hoc & cõcors doctorũ omniũ est consensus, per illas duas sorores duplicẽ intelligi vitã Christianorum. actiuã & cõtẽplatiuã. (volo texere totũ sermonẽ, si aliquis circa monasticos vel moniales hunc extẽdere voluerit, ad excitandã eorum deuotionẽ & vitã monasticã cõfirmãdã, & vt subindicem materiã & præbeã occasionẽ cogitandi, ideo obiter transcurramus solã euãgelij historiã applicãtes.) Quomodo autẽ illud per sorores duas significetur, iã audiemus. Intrauit Iesus in quoddã castellũ, quod quid aliud est nisi ecclesia vniuersa, ciuitas noua Ierusalẽ quæ descẽdit de cœlo? Murum illa habet fidẽ Christianã, fundamentũ murorum apostolos, portas sacramenta septem, &c. (facile est ire per symbola) Sin autẽ de aliqua singulari ciuitate loquamur, status spiritualis designatur. & id quidẽ castellum in edito mõte situm est, cõspicuum omnibus. quãuis nõ omnes audeant montẽ hunc conscendere. Quis non videt tot ritus & ordines ecclesiasticos? siquidẽ ciuitas in mõte posita, celari nõ potest. Quotusquisq; autẽ rigorẽ ordinis & regulæ duritiã sustinet? Inuenias multos, qui dicunt monachos & vestales laute viuere. eos si quis interroget, an non & ipsi vitã lautam appetant, non abnuunt vtique. Relegati autem ad vitã & conuersationẽ monasticã, resiliunt, nouámque tantum obseruantiã instituere conãtur, si cœnobiis sint addicti. quod sane argumentũ certum est, monachos & moniales durã vitã viuere, dum quã laudauerat is antea, nũc subire recusat. De hoc enim castello Dauid sic inquit, Fundamẽta eius in montibus sãctis. Murus castelli huius, regula

Trac. super Io. *Rom. 15.* *Gregor.* *Apo. 12.* *Mat. 5.* *Psal. 86.*

eſt approbata & recepta, qua quiſquis monaſticus ſe conclusum nō cogitat tanquā in muro, is officiū ſuū rite nō per agit. Vbi primū rupta ſeps fuerit & aperta, ſues in hortum
Iob 30. irrumpunt, ipſumq́; cōfodiunt & extermināt, ſicut Iob cōqueritur, dicēs, Quaſi rupto muro & aperta ianua irruerūt ſuper me. Probo autē homini monaſtico regula eſſe debet, ſicut murus inſuperabilis, iuxta illud quod vidit angelus in
Apo. 21. Apocalypſi, ciuitatē cœleſtē habere murū magnū & ſublimē. Vigiles & cuſtodes mœniū, prælati ſunt, priores & decani, quorū eſt diligenti circunluſtratione velut ex ſpecula cōſiderare qua parte hoſtes aduenerint, vnde incēdia aut alia
Eſa. 62. inteſtina pericula proueniāt, dicente Eſaia, Super muros tuos Ieruſalē poſui cuſtodes, tota die & nocte nō ceſſabūt.
Mat. 11. Foſſa quæ caſtellū hoc ambit, volūtas eſt nihil propriū poſſidendi. atq; hæc paupertas eſt euāgelica, quū quis volūtatē ſuā in poſſidēdis bonis vltro coërcet & tēperat. huiuſmodi pauperes euangelizantur. & iis euāgeliū prædicatur, ſed nō raro conatur malorū omniū author diabolus foſſas illas implere luto auaritiæ. vt ei ſic pateat ingreſſus ad occupādum caſtellū, ſicut de hac re Abacuc ꝓpheta dicit, Ipſe ſcilicet
Abac. 1. diabolus, ſuper omnē munitionē videbit, & cōportabit aggerē, & capiet eā, Fons caſtelli huius, pius luct⁹ eſt & deploratio peccati huiúſq; miſeriæ. Et hoc fonte Dauid biberat quū diceret, Potū dabis nobis in lachrymis in mēſura. Fon-
Pſal. 79. tē hunc deſiderauit Ieremias, dicēs. Quis dabit aquas capiti
Ierem. 9. meo, & oculis meis fōtes lachrymarū? Reſpōdet ad hoc Za-
Zach. 13. charias, inquiēs, Erit fons patēs domui Dauid, & habitātib⁹ Ieruſalē in ablutionē peccatoris. Neceſſaria victus ſunt, vigilia, ieiuniū, oratio, diſciplina omniſq; obediētia. iis enim dū macreſcit corpus, ſpiritus impinguatur, dicēte Dauide, Impinguaſti in oleo caput meū. & rurſus cōfitente idipſum Sapiēte, Anima quæ benedicit, impinguabitur: ſicut & ho-
Pſal. 22. mines illi monaſtici diu noctuq; laudare debent dominum.
Prou. 11. Turris huius oppidi, ipſa eſt vita diuina & cōtēplatiua, qñ homines religioſi totos ſe dedūt meditationi rerū cœleſtiū, atq; veluti rapiuntur ſpiritu, vt vix iā ſenſus ſuos habere ſe ſentiāt, ſicut Paul⁹ neſciebat in raptu, in corpore ne fuiſſet an extra illud. Iſti nimirū cōtinuo hoc recolūt, Surſum cor-
1. Cor. 12. da. In hāc turrim aſcēdere decet religioſos, quia turris hæc eſt fortitudinis à facie inimici. Atq; in hoc caſtello Martha habi

habitat & Maria. Martha eos significat, qui officiis præfecti, alij inseruiũt. Maria autẽ eos designat, qui chorũ curant & sacra peragunt, sedentes ad pedes domini. (¶ Posses extendere illa symbola per duos sermones, quomodo plateæ essent stratæ per humilitatẽ, tecta cooperta charitate, in qua essent cãpanæ pulsantes per deuotã orationẽ, portæ apertæ per eleemosynarũ largitionẽ, horologiũ fidei, quod omnes horas canonicas diligẽter excitat. haberet etiã lauacrũ pœnitentiæ, hortũ diuersis arboribus studiorũ & operũ consitũ, ne torpentes ocio in vitia flecterẽtur. Ibi sit molendinũ diuinæ lectionis, vbi ex farina in fornace charitatis fit panis optimus, omne in se habens delectamentũ diuinę refectionis & cõmunionis. Omnis turbatio est prohibita per virtutẽ silẽtij, & ciues ordinatissime viuũt sub regimine obediẽtiæ, quia iudex seuerus est disciplinæ scholasticæ, &c. sic in infinitũ.) 2 Intrauit igitur Iesus in quoddã castellum. O cœnobiũ fœlix, quod ingredi dignatur Christus ipse. sane oportet illud & trãquillũ esse, & offensiõe carere. Martha autẽ suscepit eũ. Quotiescunq; cœnobia pauperem aliquẽ hospitio excipiũt, Christũ dominũ suscipiunt. Quamobrẽ Marthã in hoc peculiarẽ habere debẽt, hoc est, aliquẽ certũ qui curam pauperũ gerat. Et Martha quidẽ sororem habuit nomine Mariã. Qui in cœnobiis officia habent, alijs dominari non debent: sicuti nec cæteris inferiores iudicari, sed omnes eos cõuenit vt fratres esse & sorores, ne quid discriminis afferat officiorũ diuersitas. Sancta quoq; illa velut duarũ sororum coniunctio est vitæ actiuæ & cõtẽplatiuæ, dum illa per Sapiẽtiã exterius operatur & regit omnia, hęc interius deo seruit cũ mẽtis illuminatione & accẽsione seu inflammatione cordis erga ea quæ diuina sunt & cœlestia.

Vide aliã applicationem in Alberto.

¶ Hic primum contemplatiuæ vitæ opus describitur, quia sedit Maria secus pedes domini, quo spiritualiũ hominum quies & tranquillitas ostenditur. siquidem homo irrequietus in cœnobio, ab ipso etiam diabolo parum distat. Sedendo inferiores hominis partes inflexæ & curuatæ sunt, capue autẽ libere erectũ. sic qui contẽplationi vacat homo, temporalia curare nõ debet, solamq́ue rationis suæ superiorẽ portionem recta dirigere in deũ, & sic sedere per humilitatem secus pedes domini. Sic Beda inquit, Contẽplatiuæ vniformis perfectio est, exutam mẽtem à cunctis habere ter-

Beda.

renis, eámque quantũ humana imbecillitas finit, vnire cum Christo, vt sic omne desideriũ vergat in deum, grauéque & molestũ ei sit esse in corpore, tantum cupiat cœlestibus interesse choris, deũ laudare, amore ipsius exardescere, vt nihil iam cupiat operari, sed pedibus omnes curas conculcet, & quid multa? sensus omnis, cogitatio tota, & vniuersæ illius vires tendant in deum. O vere fœlicem beatúmque hominem, cui talis gratia contigit diuinitus. ¶ Verũ hic quoque prudenter accurare decet, ne eum subtilis iste & fraudulentus spiritualis superbię diabolus decipiat, qui hic plerunque se magno veneno ingerere solet. vnde & dæmoniũ meridianũ dici solet, à quo custodiri se petiit à domino Dauid, sic orans, A sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Quod illud est meridianũ dæmonium? hoc nimirum, quod iam diximus spiritualis superbiæ. sicut enim sol in meridie quum sit altissimus, in decliue tantum descendit festinans ad occasum: ita quũ homo religiosus in summũ euectus est apicem dignitatis, tum maxime conatur diabolus iste eum præcipitare, & vel aliorum contemptu ipsum decipere, vel iudicio temerario, vel duritie nimia, vel philautia & fiducia sui cũ gloriatione propriæ bonitatis. quasi nõ quicquid habet, habeat ex deo, cui gratiæ ideo sint agendæ. (Potes hic ad longum inducere 4. vias seu modos spiritualis superbiæ.) Id vt omne præcaueat homo religiosus, humilitate sese muniat, tacitúsq; subinde secum cogitet, quod ait Bernardus, Si quã ego gratiã habeo, haberet alius, quanto melius sanctiúsq; & magis pie ea quã ego vteretur? Sed quid Maria fecit secus pedes domini? audiebat verbũ illius, quia in sacris literis potest homo vniuersæ spiritualis exercitationis assequi dulcedinem. Verum hęc alias copiosius. 3 Quum iam Lucas descripserat, quid Maria quæ vitam cõtemplatiuam designat, habeat negocij, porro iam etiã solicitudiné Marthæ ostendit. siquidem ea satagebat circa frequens ministeriũ, Maria sedebat tranquilla, tacitaque cõtemplabatur, audiens dominum in doctrina sua. Et sic vtrique curam gerere sedulã debent, qui in choro, quíque in porta desident. Tu autem hic vide, quia Martham solicitam esse, non auaram conuenit, vt interdũ prælati & ij qui officiis præsunt, esse solent aliquãto seculari potestate & magistratu duriores, nonnunquam priuata

Bernard.

priuata quærẽtes, vel fauore vel inuidia iudicant, quod nemo Turca iustum dixerit. Non hæc illa diligentia est quę in Martha commendatur, imo procuratores, cellarij, bursarij, pistores, cæteríque in cœnobiis fratres qui reliquis ministrant, diligentes esse debent erga singulos, erga pauperes & alios omnes, nec quicquã negligere, sed omnia prouidere ad sustentationẽ eorũ qui deo ministrant, quia (vt ait Ambrosius) spiritualia sine tẽporalibus diu non possunt subsistere. *Ambros.* nisi enim diligens esset Martha, Maria diu sedere nõ posset iuxta pedes domini, sed cogeretur etiam ipsa neglecta contemplatione victũ sibi quærere, & sic turbari erga plurima. Ideoque non imprudenter prouisum est, sorores esse duas, Martham & Magdalenam, vt sic Martha in temporali necessitate occupetur, Maria verò in vita contemplatiua diutius possit ad pedes sedere dominicos. Et hoc sanè fundamentum est, quur nõnulli doctores cõcludendo dicũt, multo tutius esse sub regula viuere in eo ordine tali, vbi sufficientes reditus sint in cõmuni, quam in ordine aliquo mendicantium, vbi nihil est in cõmuni vnde viuere possint, ratio est, quod mendicantes cõtinuo Marthæ iunguntur officio, dũ curare eos oportet quomodo sustentent fratres vestitu, victu, libris & aliis, quomodo cœnobij structurã prouideant ne corruat. id vt efficiant, cogũtur in mundum hũc immundũ & vanum exire, & circuncursitare inter viros & mulieres, vbi multam inueniunt peccandi occasionem.

¶ Mundus enim hic totus laqueis diaboli plenus est, sicut Antonius ipse vidit, neque tunc raro lingua & pudicitia in discrimine magno versantur. *S. Anto.* Quid hic multis morer? quo minus curarũ habent religiosi, eo magis pedibus domini assidere possunt, ideóq; in illo ordine cõuersari tutius est, vbi minus curę incumbit Marthę, cuiusmodi est ordo Carthusianus, qui centum annis ante ordinẽ mendicantiũ incepit, nec tamen aliqua domus, vt testatur Gerson, ab illa institutione defecit, *Gerson.* quũ tamen in ordine mendicantiũ constantia talis nõ permãserit, quorũ multi ab obseruantia resilierunt, sed valeant hæc. Constat enim ordinẽ illum in quo quisque feruentiorem habet charitatem in deum, deo esse propiorem. Vide Ioan. Maio. Matt. 19. 4 Ait Lucas, Martha stetit & ait, Domine, nõ est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Ecce Martha iam multa occupatione

defatigata, ftetit. Fratres quibus rei familiaris demãdata eft cura, oportet nonnunquã conquiefcere, modo quies hæc in ignauiam nõ habeat. vnde proprie fteti ſſe eam ait, quaſi paratam adhuc amplius laborare. ficuti Ruth tota die ftetit in agro, nec paruulo tempore abiit in domũ. ¶ Cõqueſta ergo eſt Martha de Maria. Vbi Bernardus ait, Fœlix domꝰ & beata congregatio, in qua Martha de Magdalena conqueritur. Iam prohdolor, cõtrarium videas magis, dum qui in cõuentu ſunt in penetralibus, de his qui foras prodeunt conqueruntur, cupientes & ipſi prouehi, & videre mundũ. Iniquè ſanè, quia quorum officium eſt in cultum diuinũ incumbere, ij non debent cupere vt prouehentur ad externa officia. quin potius ſuperiores rogent, vt vbi primũ illi etiã eis curam rerũ téporaliũ iniungere velint, ab ea liberētur, ſintq́ue immunes: dicant inſuper cum ſponſo, Laui pedes meos, & quomodo coinquinabo illos? Exui tunicam meam, quomodo rurſus induam illam? Tunicam curæ ſecularis abiecit religioſus, dum ſuſcepit & ꝓfeſſus eſt religionem: & quomodo rurſus aſſumet iſtam ſarcinam, vt ea preſſus demergatur in mundo? Laui pedes meos cõcupiſcentiarum, quibus conuerſatus eram in mũdo, nunc illos in ordine expurgaui & reieci, quur itaque rurſus coinquinem? Cœnum mũdi voluptas eſt, à qua non diſſident vanitas, auaritia, diuitiæ, &c. Lutum hoc eis adhæret, qui ſeipſos nõ caute cuſtodiunt. Sin autem vrgeãt & inſtent ſuperiores, dicentes, Egrediamur in agrũ, cõmoremur in villis, mane ſurgamus ad vineas, obedire decet ſubditum, & tamen integram ſeruare voluntatem, quod mallet cum Maria manere ſecus pedes domini, quam egredi & peragrare regionem hinc inde cum ſolicita Martha, & ſic quoque meritum eius vſqueadeo nõ minuetur, vt etiam augeatur Martha ſublimitatem vitæ contemplatiuæ nõ intelligebat, ideoq́ue petebat à domino, vt ille Mariam quoque ad opus relegaret, quod vtique facere nõ debebat, quia neutra pars vel alteram contemnere, vel de ea conqueri debet: ſicut interdũ ſorores quæ choro præſunt, facere ſolent ſororibus iis quæ ſeruili munere fungũtur. Qua de re Gerſon pulchrũ tractatum edidit. Dominus ergo Marthã ſtantem reprehendit, Mariam vero ſedentem laudat. neque hic Martham de obſequio corripit, ſed ideo quod Mariam ſine cauſa nitebatur auocare à vitia contemplatiua. Solicita es, inquit

(Margin: Ruth 2. — Bernar. — Cant. 5. — Cant. 7.)

inquit ille, in officio, neque enim ministerium illud externum cura vacat,ideoq; & præmia tibi digna dabo, iuxta illud,Nõ iniustus est deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quã ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis.Scio quoq; te ô Martha in multis perturbari. impedimenta siquidẽ multa,multa negocia, plurimíque labores obueniũt iis, qui vitam viuũt actiuam in hoc mundo,vt nõ immerito cõquestus sit Moyses tantum sibi à deo impositum esse pondus,quando dixit, Quare nõ inuenio gratiam coram te? & quur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me?Quum ergo omnis sarcina imposita sit humeris eius, quid mirum si perturbata sit?nisi peculiarẽ habeat gratiam à deo,sane tribulatione carere non poterit. *Hebr. 6.* *Num. 11.*

5 Vt ad cõclusionem veniat dominus,ponit hic principio præmissam, inferẽtem cõclusionem intentam, Porrò vnum est necessariũ. Turbata erat Martha erga plurima,sed vnum tamen, quod & ambiebat Maria, & requiritur tandem in Martha,est necessariũ. Vnum illud,deus ipse est, vna beatitudo. Ambæ igitur pro vno illo cõtenditis, sed Maria interim partem optimam elegit,cuius rei ratio deinde sequetur. Vnum hoc petiit quoq; Dauid,dicens,Mihi adhærere deo bonum est, ponere in domino deo meo spem meã. Et alibi, Vnam petij à domino, hanc requirã,vt inhabitem in domo domini omnib⁹ diebus vitæ meæ, vt videã voluntatem domini,& visitem templũ eius. Vnũ hoc præponi omnib⁹ debet in vtraq; vita, quia finis ille vltimus est propter quẽ omnia fiunt. Maria optimã partem elegit, bona quidẽ est pars Marthæ, bona etiã Mariæ, & insuper melior quã ista Marthæ, iuxta illud Gregorij, Magna sunt actiuæ vitæ merita, sed cõtemplatiuæ potiora. Sunt qui volũt prius illud quod dicitur,Vnũ est necessariũ,referri ad Marthã quæ licet turbetur in multis,attamen vnũ illud in hac vita necessariũ est, quum ij qui cõtemplationi vacant, sine corporali sustentatione nõ possint propósito suo satisfacere.quãuis ergo pars Marthæ, hoc est, actiuæ vitæ functio, magis est necessaria, pars tamen Mariæ melior est:quia sic se habent,vt excedentia & excessa. Rationẽ assignat dominus, quare pars Mariæ sit melior,siquidẽ nõ auferetur ab ea. Quod exponẽs Beda, sic ait, Actiua vita cum corpore deficit. quis enim in æterna patria panẽ esurienti porrigat vbi nemo esurit? quis potum *Psal. 71.* *Psal. 62.* *Gregor.* *Beda.*

tribuat sitienti, vbi nemo sitit?q̃s mortuũ sepeliat, vbi nemo moritur?Cũ præsenti ergo seculo finitur vita actiua. Cõtẽplatiua autẽ hic incipit,vt in cœlesti patria perficiatur.quia hic per speculum tantũ videmus & in ænigmate,illic visuri
1.Cor.13. facie ad faciẽ. Ignis nanq; charitatis qui hic accenditur,tunc
Theoph. demũ ardebit vere in vita ęterna, eo quod illa & auctior & feruentior permanebit. Atq; in hoc dubium non est cõtemplatiuam vitam potiorem esse quam actiuam,quoniam hæc transitoria,illa autem est æterna. In vtra tamẽ quis plus mereatur,dominus hic non differit,neq; eo facit hoc verbũ ipsius. siquidem omne meritum pro dilectionis feruore iudicatur,& ideo in quacunq; vita quis plus meliusq́; operatur, plus etiam ille mœretur. potest sane procurator in mundo conuersans,plus mœreri,quam alius frater continuo domi orans & contemplans. Vicissim potest quis domi in choro tanta mentis suæ eleuatione,diuinam bonitatem, misericordiam atq; potentiam,passionẽ quoq; Christi ardenter adeo meditari, vt cor suum tanta dilectionis flamma incendatur,
Aliacens. vnde plus mœreatur quam ille in mundo. Vide Aliacen. su
Card. per hoc,quia est clarus & vehemens in hac materia,in mul-
Camera tis tractatibus, sed specialiter in tractatu speciali considera-
Bonauen. tionis. & in tractatu compẽdij contemplationis. potes enim
in tract. facile decem extrahere sermones,quæ disponant ad cõtem-
Gerson. plationem,quæ adiuuẽt,quæ perficiant. Postea docet,quid contẽplandum in animabus,quid in angelis,quid in diuinis perfectionib9. Ponit etiam varia genera contẽplationis,alas eius,& varios modos ac gradus,docet insuper quomodo cõseruanda sit contẽplatio. Et est optimũ caput pro monasticis,id totum prosequitur etiã in cõpẽdio. ¶ Optimũ foret, si quis vnus vtranq; hanc vitã haberet,vt prælatus spiritualis prospiceret necessitati fratrum exterius,simulq́; se exercẽret in pia contemplatione interius: atq; id ille potest facere in tribus,meditatione,oratione & attenta scripturarũ lectione. Volunt etiã doctores,quod quicunque in vera charitate prius se exercet in vita actiua,is multum fructum acquiret cõtemplando: quia sicut in nouo testamento vtraq; hæc vita per Martham & Mariam est significata, ita etiam in veteri testamento ambæ designatæ sunt in duabus sororibus,
Gen.29. Lia & Rachel,quam tamen vtranq; maritus vnus habuit Iacob: & prius quidem duxit Liam,quæ vitam figurabat actiuam.

uam. Vide Greg. lib. 6. Moral. Videas idē in Moyse, qui se exercuit in campo vitæ actiuæ, vt inde in montem ascenderet contēplationis, loquuturus ibi cum domino, sicut homo cum homine solet. diuina enim charitas interdum exigit, vt homo missa contēplatione, exeat invitā actiuam, in qua plus mereatur, quam si in contēplatiua perstitisset. Et sic Chrysostomus intelligit de cōpunctione cordis verba hęc Pauli, cum ait, Optabā ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, quia nemo pro seipso tātum diligere debet deū sed curare vt alij quoq; ad deum dirigantur & salutem impetrent. Neq; in hoc dissentiunt doctores, dum concludūt eos optimos esse, qui vtranque vitam perfecte viuunt, &c. *Gregor.* *Exo. 24.* *Exod. 32.* *Rom. 9.*

DE MARIA VIRGINE, matréque filij dei.

Si vnquam aliquis fuit in terris homo, qui vtrāq; hanc vitam post Christum habuerit perfecte, is certe est Maria ipsa. in quo enim homine vnquā ita operata est Martha vt in Maria? in quo etiam tam sublimē planéque diuinam cōtemplationem habuit, vt in hac Maria matre dei? Ita & de ea euangeliū hoc exponunt doctores, quomodo ingressus sit Iesus in castellum, hoc est in vterum virginis, vbi eū excepit Martha, hoc est, ipsa Marię voluntas. soror autem illius, puta ratio, vacabat audiendo verbo dei. Et sic deinceps mystico sensu reliqua omnia referunt ad Mariam, sicut ipsa historia de duabus sororib' recitata est. (Vide Hugonē & Albertum circa literam, qui hoc prolixe prosequuntur.) Nos hic breuiter sententiā adducemus Anselmi, qui Mariam reliquis comparat hominibus, vnde palam fiat, quomodo partem elegerit optimam. Alij homines interdum hospitio excipiūt peregrinum, aut mendicum: Maria dei filium suscepit in vtero virgineo, quū non haberet ille vbi caput suum declinaret. Alij nonnunquam hominem nudū vestiunt, Maria filium dei carne vestiuit humana, & corporaliter, si quid nebat aut texebat, domino in vestitum apparabat. Alij qui in vita Marthæ occupantur, esurientes pascunt, & potant sitiētes: idipsum quoque Maria fecit omnium perfectisime, quæ nō exterius tantum pauit fouitq; Christum in carne. sed & paruulum adhuc vberibus suis enutriuit, lacte fouit, pānis inuoluit, quos ipsa fecerat, nullius alterius Marthæ indiga, nullius egens *Vide Odonem.* *Albertus* *Anselm.*

ancillæ, ipsa omne obsequiũ exhibuit puero Iesu. Et vt paucis singula hæc misericordiæ opera absoluamus, quæ tantis præmiis dignatur dominus etiam minimo facta, quasi sibi ipsi essent exhibita, Maria vtiq; illa non omnino impendit, sed altissimo dei filio, hunc pauit, potauit, vestiuit, infantulum adhuc gestauit, ipsiq; summa semper cura prouidit, balneis cæterisq; rebus necessariis omnibus. ¶ Ecquis tãdem est qui sufficienter enumerare posset labores, ærumnas, curas, solicitudines Mariæ cum puero Iesu, dũ fugit in AEgyptũ, dum remãsit ibi, & deinceps tanto itineris spatio rediit? Vere in illam cõpetit quoq;, quod hic dixit dominus Marthæ, Martha Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Quomodo autem nõ turbaretur, sciens sibi cõmissum esse thesaurum preciosissimum qui in cœlis erat & in terra? Sed vt finiamus illud, missum facio, quomodo educarit puerum Iesum, adduxerit in Ierusalẽ, amissum magnis doloribꝰ quæsierit, tandemq; inuenerit in templo, hinc sequuta sit eũ docentem & prædicantẽ. Ad extremum consideremus, & hoc in solicita illa nostra & perturbata Martha, cũ Christus vltimum Mariæ vale dixisset feria quarta ante diẽ parasceues, quando vidit illa dominum circunduci immaniter adeo, atque ab vno ad aliũ rapi magno omnium ludibrio, suoq; cũ tristi supplicio & pœna crudeli, quãdo verbera audiuit flagellorum & virgarum in filio cõtumelias vidit turpissimas, quibus cor suum pertransiuit gladius doloris, dum audiret sæuitiam & furorẽ tumultuantium Iudæorũ clamorẽ boatumq; vociferantiũ, Tolle tolle, crucifige eum. Quantũ hic nostra Martha perturbata est, quo mœrore affecta, cõspicata filium suum exire graui pressum mole crucis, tãto omniũ contẽptu quasi pessimus fuisset malefactor, qui vnquam vixisset in terra, quum tamen omnium esset innocentissimus? Vidit insuper eum doloribus plenũ pendere in cruce, siquidem & hic iuxta crucẽ eius astitit mater Maria. Quibus porro mœroribus, quanto luctu & mœstitia perturbatã fuisse Mariã putas, dum corpus illius mortuũ de cruce depositum suo suscepit gremio, dum vulnera eius exosculata est, os liuidum genas pẽdulas, extinctos oculos, gelida mẽbra & pallẽtia amplexata est, siquidẽ iam fons vitæ mortuus erat? Quãdo vnquã huiusmodi Martha fuit in terra, quæ tantis confecta sit doloribus, tot emacerata curis? Vere hic impletum ei est

Matt. 25.

Maria mater domini solicita.

est illud propheticum Simeonis, Tuã ipsius animã pertrãsibit gladius doloris. Qui auté dubitet Mariam cupisse filium Luc. 2.
suum à tantis suppliciis liberari, dum in vita contemplatiua vicissim cognouit ipsum deum verũ esse, qui quum seipsum adiuuare poterat, nolebat tamé, vt generis humani consum maret redemptioné? Et id conquesta est Martha hæc nostra sensualitati super Mariã, quæ iuxta rationis dictamé Christũ mori volebat pro toto mundo. ¶ Quis porro digne explicare valeat, quomodo Maria mater dei fuerit etiã Magdalena in vita cõtéplatiua, vbi parté optimã elegit? si enim Mariæ pars adeo bona fuit, in Martha, quanto melior erit in Magdalena? O quãta contéplationis dulcedo fuit in Maria, quando eã salutauit angelus, quãdo spiritus sanctus superuenit, & virtus altissimi obumbrabit? Quid non illa de æterna dei sapiétia contéplaretur, in cuius vtero ipsa diuina sapientia habitauit, & humanã carné suscepit vt fieret homo? Paulus Christum virtuté & sapientiã dei vocat. & in eo thesauros omnes sapientiæ & sciétiæ dei ait fuisse recõditos. Constat auté Christũ fuisse in Maria, itaq; & thesauri illi omnes simul in Maria fuerunt. Nostra hæc Maria Magdalena non tantum sedit ad pedes domini, sed etiã ad caput, quando ex ore eius verbum audiuit æternum. siquidé illa in corde suo conseruauit verba omnia angeli, pastorũ, trium magorum, Simeonis, Annæ prophetissæ, suiq; adeo dilectissimi filij. Atq; hæc omnia eo modo fecit, sicut illa nemo vnquam hominũ vel extremis labris prælibauit, quã suauis sit domin⁹, siquidem ea plane potata est torrente voluptatis dei, neque id mirum. penes eam enim, imo in ipsa fons erat vitæ scaturiens: vnde promanauit vtriusq; illius vitæ perfectio. Itaq; etsi Maria sicut & Martha multis externis rebus occupabatur, omne tamen eius gaudium & vniuersa lętitia erat in vno, quod solũ permanet cæteris transeuntibus, quoniam solum id necessarium est. Pars Marthæ ablata est ab ea, quum nihil iam habet quur perturbetur, sitque solicita, vt seruiat domino vt infantulo, cui nunc omnes angelorum chori inseruiũt sedéti in throno cœlesti. Iam nõ turbatur amplius, nec est quod cũ illo fugiat in AEgyptũ, à facie Herodis, q̃ Christus ascendit in cœlũ. Herodes detrusus est ad inferos. Iam nõ turbatur propter Iudæos, qui tunc occupati erãt in capiendo domino in præcipitando de monte, in lapidando,

quũ illi nec ſubiecta ſint omnia. Nihil iam flagella metuit, non virgas, clauos quoq; & crucem & lanceam fruſtra formidabit. Reſurrexit enim Chriſtus, neq; moritur amplius, mors illi vltra non dominabitur. Ecce quia pars Marthæ, ablata eſt ab ea, quum interim optima illa non auferatur à Maria, quę hodie eleuata eſt ſuper omnes choros angelorũ, dum impletum eſt deſiderium ſuum in bonis iamq́; videt illa deum facie ad faciem ſicuti eſt, lætatur & exultat cũ filio ſuo in ſecula, Hæc nimirum pars optima eſt, quæ non auferetur ab illa. O Maria glorioſiſsima virgo & mater dei, per tuam interceſsionem & meritum fac nos quoq; optimę partis cõpotes, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui cum deo patre regnat in vnitate ſpiritus ſancti per ſecula, Amẽ.

Non receſsi ab Anſelmo, ne materia ſe nimium diffunderet.

DE GLORIOSA SOLENNITATE aſſumptionis virginis matris dei.

Quæ eſt iſta quæ aſcendit, conſurgens vt aurora, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Cant. 6. vel, Exaltata eſt ſancta dei genitrix ſuper choros angelorũ ad cœleſtia regna. vel, Aſſumpta eſt Maria in cœlum, gaudent angeli, laudantes benedicunt dominum.

HOMILIA III.

vis dubitet Mariam quoq; ſummis votis vnice cupiuiſſe cum filio ſuo Chriſto domino aſcendere in cœlum, atq; poſt illum clamaſſe, Trahe me poſt te, in odore vnguentorum tuorũ currimus. Si enim angeli ſemper deſiderant in faciẽ Chriſti aſpicere, quanto deſiderio cupierit Maria filium ſequi, ipſumq́; videre, quoniã quũ natura id appetant omnes matres, quanto ardentius petiit illud Maria quæ magis dilexit filiũ ſuum quam vlla mater in terra vnquam filium ſuum dilexerit? ſiquidem illa omnium maxime dilexit eũ vt deũ verũ, deinde vt carnem & ſanguinem ſuum. Quumq́; totum Chriſti corpus ex caſtis & puriſsimis ſanguinibus Mariæ (vt ait Damaſcenus) ſit deſumptũ, ſine omni virili ſemine, integre dilexit illa filium ſuum, magis quã vlli parentes amarint filiũ. quod vel inde colliges facilime, quia enim tantũ doluit Maria

Cant. 1. *1. Pet. 1.* *Lib. 3. c. 2.* *Luc. 12.*

ria de amiſſo ad triduum filio hic in terris, vt nō quieſceret donec inueniret, quanto magis deſiderauit cum ipſo eſſe in cœlis? Vbi ait Bernardus, Aurora rutilās cōqueſta eſt ſe diē perdidiſſe lucentē, ſtella matutina admirata eſt triduanā ſolis abſentiā, atq; tunc impleta ſunt illa ſponſæ verba, Surgā & circumibo ciuitatē, per vicos & plateas quærā quē diligit anima mea. Quā moleſtā putas fuiſſe vitā Mariæ tot annis, quibus hic eā expectare oportuit poſt aſcenſionē Christi, donec aſſumpſerit illā? Etſi enim Maria (quod pie credi poteſt) interdum veluti radiū quendā ſibi emicantē habuit eſſentiæ diuinæ, vnde immenſam ſuſcepit lætitiā, id tamen omne imperfectū eſt, ſi cōferas ad eſſentialem beatitudinē. Quoniā, vt Bernardus inquit, & hic paſcit deus, ſed non in ſaturitate. quū autē dederit dilectis ſuis ſommū, ecce hæreditas domini filij, merces fructus vētris: hoc eſt, quia quo ad diuinā & humanā naturam, Chriſtus merces eſt beatorum. Quoq; ęrūnis & afflictionibus plenior eſt hæc vita in terris, hoc magis in votis habuit Maria peruenire ad cœlū, vt ex hac moleſta peregrinatione liberaretur. quoniā ſine dubio afflicta illa Chriſti abſentia & huius vitę, clamauit cum Pſalmiſta, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cū habitātibus Cædar, (id eſt, in tenebris infideliū Iudæorū) multū incola fuit anima mea. Audēter igitur cupiuit Maria eſſe cū filio ſuo, ſiquidem ipſi etiā angeli dei & ſancti omnes deſiderauerunt reginā illam ſuā ſecum eſſe in cœlis. Et ſic quū aliquandiu Maria clamaſſet ad dominum, Cupio diſſolui & eſſe cū Chriſto, atq; iterū, Educ de cuſtodia animā meā ad cōfitendū nomini tuo, Me expectant iuſti donec retribuas mihi: id adeo hodierna die factū eſt, quādo omnes ſancti maxima cū admiratione viderunt Mariā tanta gloria & maieſtate illuſtratā, aſſumi in cœlū: iuxta id quod à principio dicere cœpimus, Aſſumpta eſt Maria in cœlum gaudēt angeli, laudantes benedicunt dominū, Aue Maria.

Bernard. *Canti. 3.* *Bernard.* *Pſal. 126.* *Pſal. 119.*

EVANGELIVM LVCAE. X.

EVANGELIVM iam vltro miſſum facimus, nō quod nō conuenit Mariæ, ſicuti ſomniant neochriſtiani aduerſus matrē dei & ipſam eccleſiā, quāuis enī ipſa per ſe hiſtoria ad Mariā & Martham ſorores ptinet, apud nos tamē catholicos & orthodoxos Chriſtianos, maioris ſemper tum ponderis tū momenti

est sensus mysticus, quã iste qui ex litera pendet totus. Quis autem à Christo vnquam fuit in terris homo, de quo magis merito dicatur hoc euãgelicum, Maria optimã partem elegit, quã de Maria matre dei? ideoq; euangeliũ illud spirituali & mystico suo intellectu, de nemine potius legi & intelligi potest quã de virgine matre, sicut & nos iam antea totũ hoc ad ipsam retulimus, & forte in aliqua sequenti homilia plenius faciemus. ¶ Nunc animus est de festi huius celebritate tantũ dicere & primũ quidem, quãdiu Maria post Christi ascensionẽ hic in terris vixerit: deinde, quur eam dominus tam diu expectare permiserit: mox, quur illa sit mortua: postremo, quomodo assumpta sit in cœlũ, quod in hac festiuitate potissimum est. ¶ Principio quandiu Maria post Christi ascensioné vixerit, nusquã in euangelus est proditum, nec aliunde certũ aliquod extat eius rei testimoniũ, nisi quod bona doctorum pars putat eam 15. annis vixisse post mortẽ Christi: iuxta quam sententiã facta illa esset grandæua admodũ, & pertigisset vsq; ad annum ætatis 63. Vincentius tamen in speculo ponit annos 12. quomodo Maria mortua esset anno ætatis 62. ¶ Sed nos iam ad illud properem⁹, quod secũdo loco ꝓposuimus, quur Christus Mariam tanto tempore dimiserit hic in terris. Vbi quanuis assignari ratio vniuersalis ista posset, quia sic visum est & beneplacitũ deo, quã causam ipse etiã dominus assignauit, dicens, Ita pater, quoniã sic fuit placitũ ante te: quia autem voluntas dei est rationabilissima, ideo inquiratur ratio huius, factúmque adeo id est in consolationem apostolorũ & fideliũ. sic enim ait Bernardus, exponens verba illa euãgelij, Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, &c. Migraturus ex hoc mundo dominus, ita ordinauit, vt vtraq; portio ecclesiæ, triumphans videlicet & militans, visibili & inuisibili solatio frueretur. ascendens enim in cœlũ, sanctis animabus & angelis suam diuinitatem & humanitatẽ perpetuo contemplandã exhibuit, vt siue egrederentur, siue ingrederẽtur, pascua inuenirent. Ecclesiæ vero adhuc in terra militanti solatiũ quidem inuisibile promisit, quod in die pentecostes impleuit, quãdo spiritum cõsolatorem cordibus fidelium misit, solatium vero visibile præsentiæ eius corporalis subtrahere voluit, & idcirco matrem ecclesiæ cõsolatricem vice sui dereliquit. Vere enim magnũ erat hoc hominibus solatiũ videre matrem in terra

Vincẽtius *Matt. 11.* *Ioan. 19.*

in terra, cuius filius dominaretur in cœlo. Pulchre hic doctores recogitant, veluti peregrinationem continuam fuisse sanctorum hominum ad Mariam, quoniam sic ait Ignatius, scribēs ad S. Ioannē euangelistā, Si licitum est mihi apud te, ad Hierosolymæ partes volo ascendere, & videre sanctos qui ibi sunt, præcipue Mariā Iesu, quā dicunt vniuersis admirandā, cunctis desiderabilē. quem etenim nō delectet eā videre & alloqui, quæ verū deū deorū peperit, si sit nostræ fidei & religionis amicus? similiter & illū venerabilē Iacobum qui cognominatur iustus, quē referūt Christo Iesu simillimū facie, vita & modo cōuersationis, ac si eiusdē vteri frater esset gemellus. Refertur etiā B. Dionysiū iā baptizatum, trāsfretasse ab Athenis ad Mariā, non solum vtiq;, sed cum plerisq; alijs fidelibus. ¶ Altera causa est propter institutionē seu eruditionē fideliū. licet enim ipsi etiā euāgelistæ ex instinctu scripserint spiritus sancti: iuxta illud prophetæ, quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabātur, & nō reuertebātur quū ambularent: attamen nō parū etiā eis Maria profuit, priuatim informando & docēdo quomodo omnia cōtigissent, puta circa salutationem angeli, visitationē Elizabeth, natiuitatē Christi, de tribus magis, de fuga in AEgyptū, & sic de similibus. Hinc est quod dicunt nonnulli Lucam præ cæteris multa scripsisse de infantia & pueritia Christi, quia audierit illa ex Maria, sicq; ex spiritu sancto cognouerit se ista scribere debere. Quis dubitet ingentē consolationē accepisse fideles, dū legerūt euāgelia, & insuper illorum explicationē à Maria didicerunt? siquidē primus euāgelium suū scripsit Matthæus, idq; statim, priusquā exiisset prædicare gētibus. Rationem hāc pulchre inducit B. Hieronymus in sermone quodā, qui sic incipit, Cogitis me, vbi sic ait, Nō quod eximius ille sanctorū chorus apostolorū eā deseruerit, inter quos post resurrectionē intrās & exiens, ille qui familiarius contulit de Christi incarnatione tāto siquidem verius, quāto ab initio plenius per spiritū sanctū cuncta didicerat, & perspexerat oculis vniuersa, licet & apostoli per eundē spiritū sanctum omnia cognouerint, & in omnē edocti peruenerint veritatē. Ita possunt istiusmodi rationes plurimæ assignari, qualis est, vt ij qui persequutionē patiebātur propter fidē, hoc modo confortarētur, vtq; Mariæ meritum ergo deū copio-

Ignatius.

Dionys.

Ezech. 1.

Hieron.

fius augeretur. 3 Quod ad Mariæ mortē attinet, consentiunt doctores eā vere mortuam esse. siquidem quum non pepercerit deus filio suo, Mariā ab ea lege non exemit quin & ipsa illi satisfecerit, quum cōstitutum sit omnibus hominibus semel mori. Sic Augustin⁹ inquit. Memores cōditionis humanæ, mortem illā tēporalem subiisse matrē domini dicere non metuimus. Hieronymus quoq; sic ait, Nihil ex ijs experiri aliud potest pro certo, nisi quod hodierna die gloriosa migrauit à corpore. Tu autē hic diligētius attende verba Augustini, quoniā ea solutionē cōtinent cuiusdā interrogationis & dubitationis quæ hic exoriri posset. Quum per peccatum mors irruperit in mundum, Maria autem nec hęreditario nec proprio opere cōtraxerit peccatū, quomodo tamē mori potuit. (illud iā supra refutauimus in die cōceptionis Mariæ homilia quarta.) atqui aliud est esse sine peccato, & esse immortalē, & sic Maria propria sua natura mortua est, quā cū omnibus hominib⁹ habuit cōmunē, qui & ex corruptibili sunt corpore, & materia mortali. Quāuis hæc res sua etiā ratione non caruit, siquidem si mortua illa non esset, ex qua tamen humanā naturā assumpsisse Christū constat, prętextū hinc erroris sui arripuissent Manichęi & Valentiani, asserentes dominum nō habuisse verum corpus. Quū ergo & Maria mortua est, argumentum hinc euidēs liquet, ex radice Adę eam descendisse, ex qua Christus natus est redemptor generis humani. Cæterùm quādo David inquit, preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius, quis non videat, quāto preciosior fuerit mors Marię? Hoc ipsum latius expendentes doctores, assumunt regulam Bernardi, Quodcunq; alijs etiā minoribus sanctis à deo est concessum, id vtiq; Mariæ denegatum nō est, modo ne obstet sexus. siquidē Maria sacerdos non fuit. Videamus autē quid circa illius mortem contigerit. Quū iā ipsa vixisset annos siue duodecim, siue quindecim, atq; loca sancta visitasset omnia, vbi Christus captus, sub cruce collapsus, crucifixus deniq; esset & sepultus iamq; beneplacitum erat corā domino vt vitā ei⁹ finiret, per angelum illi reuelauit, quum sæpius iā obnixe filium suum rogasset, quādo tandem voti cōpotem eā redderet, quando ipsam ex hoc seculo trāsferret, quādo habitu gloriæ eā vestiret, quādo tēpus esset quo choris angelorū interesset, suumq; filium dilectissimum videret,

August. *Hieron.* *Psal. 115.* *Bernard.*

deret, &c. tibi tūc apparuit illi archāgelus Gabriel, ipsāmq; honorifice salutauit, & insuper horā mortis ei reuelauit. Id adeo in libello legitur de morte Marię, quāuis Hieronym⁹ illū nō vndequaq; pro authētico & approbato recipiat, idipsum tamen & rationi & scripturæ cōsentaneū est. Quum enim tantā gratiā deus fecerit sancto Petro, vt depositionē tabernaculi sui multo tempore antea præscierit, similiter & Paulo qui de se sic ait, Ego iā delibor, & tēpus resolutionis meæ instat, non diuersum est qđ historię narrant de sancto Iacobo & Martino, qui etiā post mortis suæ reuelationem dixit ad dominū, Domine, si adhuc populo tuo sum ego necessarius, non recuso laborē. Quod si igitur domin⁹ sanctis suis reuelauit diē obitus sui, quur non & matri suæ manifestauerit, quæ inde immensum etiā gaudiū receperit? Testatur historia Mariā petiisse hoc per angelos à domino, vt illā sibi gratiā conferret, apostolosq; ad obitū suū mitteret. An petierit illud Maria, incertū est, factum autē esse certissimū est. vnde coniectura magna est, eā hoc petiisse. Sit itaq; hoc constās, Mariā ex annunciatione angelo cognouisse tempus obitus sui. Cuius exēplo tu quoq; disce sanctos dei & angelos inuocare, orareq; vt tibi tempus mortis reuelant, quod vtiq; multis hominib⁹ fieri solet. Precor te mi cūstos, si fieri potest, notū mihi facias diē obitus mei, &c. 4 Alterum mortis Mariæ priuilegium fuit, sicuti iā meminimus, quod apostoli omnes mirabiliter adducti sunt Hierosolymā ex vniuerso terrarum orbe per ministerium angelorum. Cui rei fidem certiorem facit quod de Daniele scribitur, illo enim coniecto in lacum leonum, angelus domini assumpsit Abacuc prophetam, adreptumq; in Iudæa in ipso aëre deduxit vsque in Babylonem repente & subito. quur itaque non angelus potuerit Hierosolymā adducere Petrum Roma, Paulum ex Galatia & Thomam ex India, quum multis modis Maria superet Danielem? In Actis apostolorum legimus, quia quum Philippus baptizasset Eunuchum Candacis reginæ in ipso itinere, inter Hierosolymam & Gazam, ibi abripuit eum spiritus & posuit in Azoto. Quod aūt interfuerint apostoli morti Mariæ, testatur Dionysius de diuinis.nom. cap.3. dicēs, Apud ipsos diuino spiritu plenos pōtifices nostros, quū & nos (vt nosti) & pleriq; ex sanctis fratribus nostris ad cōtuēdū corpus illud, quod autho-

Hieron.
2. Pet. 1.
1. Tim. 4.
Dan. 14.
Act. 8.
Dionysius

rem vitæ deumq; ceperat, cõueniſſemus, (aderat aũt & frater domini Iacobus, & Petrus ſupremũ decus & antiquiſsimum theologorũ columẽ.) vbi poſt cõtuitũ placuit, vt infinite potentẽ diuinę infinitatis bonitatẽ põtifices laudarent omnes, quiſq; ꝓ captu ſuo laudat ille deinceps Hierotheũ magiſtrũ ſuũ, qui plane ſit impletus ſpiritu ſancto, vnde & ſecundũ apoſtolos cæteris omnibus deũ plus magnificarit. Ecce teſtimoniũ apertũ ſup eo, quod in morte Marię affuerint apoſtoli, aliiq́ue ſancti homines plures, vt Timotheus. Hierotheus, Dionyſius, &c. Aiunt eiuſdẽ rei mentionẽ facere quędã ex vetuſtiſsimis etiã Andreã Cretenſem. quẽ tamen nõ vidi. Hoc vnum iã incidit, Damaſcenũ in quadam homilia præclarã habere ſentẽtiã, quæ ſic habet, ex antiqua & veriſsima traditione accepimus. quod tempore glorioſæ dormitionis beatiſsimæ virginis, quũ omnes ſancti apoſtoli ad ſaluandas gentes orbem terræ peragrarent, in momento tẽporis in altũ ſubleuati, Hieroſolymis cõuenerũt. Quúmque iã illi attenderent imminere mortẽ Mariæ, vna omnes voce, vnoq́ue velut ore clamare cœperunt, Quãdo te habuimus virgo laudatiſsima cohabitatricẽ in hoc ſeculo, non diuerſo fruebamur ſolatio, quã ſi dominũ deumq; noſtrum ipſum vidiſſemus: nunc vero dum cognoſcimus te velle ex hoc mũdo cõmigrare, hæc vna nobis reliqua manet cõſolatio, quod te habituri ſumus mediatricẽ apud deũ. Ecce quia iã filiꝰ tuus, cõditor omniũ te vocat, vade in pace, noſq; deo reconcilia. Quũ enim in hac terra habitares, exiguus te cõcluſit circulus. porro autẽ quãdo aſſumeris iã in cœlũ, totus mundus cõmune habebit propiciatoriũ. Quãuis etiã apoſtoli admodũ cõtriſtabãtur ex morte virginis, neque minus quã ſi ipſa eorũ mater fuiſſet, viciſsim tamen eos ſolabatur gratia ſpiritus ſancti. fuitq́ue hoc magnæ cõſolationis loco virgini matri, quod præſentes hic in obitu ſuo vidit electos dei apoſtolos, quos illa ſine dubio fortiter cõſolata eſt, cõfirmauitq; fide catholica, diuinũ eis promittẽs auxiliũ, virtutẽ, gratiã & illuminationẽ ſpiritus ſancti, quomodo inde contemnerẽt martyriũ, pœnas & ſupplicia tyrannorũ, aduerſitates quoq; & voluptates mundi huius, atq; ſolum præ omnibꝰ timerent deum, ſicut à filio ſuo edocti fuerãt, ne timerent eos qui occidunt corpus, nõ animã, ſed illũ qui quũ occiderit corpus, animã poteſt mittere in gehennam. Hinc doce-

Damaſ.

docemur iniquum non esse, hominem moriturum adhibere sibi liberos suos fratres aut quoscũque amicos, quoniam sic etiam matrem suam honorauit deus præsentia apostolorũ. Sic Iacob priusquam moreretur, cupiuit videre Ioseph, dicens, Vadam & videbo eum priusquam moriar. satis enim hoc mihi est, dummodo filius meus Ioseph viuat. Hinc moriturus Iacob vocauit ad se filios suos omnes, inquiens, Congregamini & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum. Sed hæc iam sufficiant, Oremus dominum, &c. *Gene.45.* *Gene.45.*

DE GLORIOSA ASSVMptione virginis matris Mariæ.

HOMILIA QVARTA.

QVEMADMODVM multis magnísque donata prerogatiuis fuit virgo Maria, partim in cõceptione sua, partim quũ ipsa Christum concepit & peperit, ita etiã in morte sua plurima habuit priuilegia, primúmq; adeo omniũ prænunciata ei mors est ab angelo, deinde miraculose auocauit deus apostolos cum multis aliis discipulis ad morté ipsius. Atque de iis duobus superiori differuimus homilia: reliquũ est dicere, quomodo Christus sui ipsius apparitione honestauit illã, quod ex regula Bernardi supra adducta colligimus: quia quicquid aliis sanctis quãlibet paucis, cõtulit deus, credendũ non est eum Mariæ denegasse. siquidem illud & summe potuit exhilarare Mariam, & ei dolores mortis diminuere vel totos auferre. Cum Iacob ꝓficisceretur in AEgyptum, videns filium suum sibi occurrentem, lætus & alacer dixit, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuã & superstitem te relinquo. Quãto vberiori gaudio exultasse Mariã putas, quũ iam conspiceret filium suũ ad se venienté? Et quod plerosque sanctos iamiá morituros visitarit domin⁹, plurimæ testãtur historiæ, nósque adeo ipsi ꝓbauimus idem iam supra de S. Ioanne euangelista, cui dixit dominus, Veni dilectissime discipule ad fratres tuos. Hoc ipsum quoq; Gregorius de multis refert libro 4. dialogorũ. Et idem legitur de sancta Barbara, cui apparuit domin⁹ in turri, & de plerisq; aliis. Quid igitur obstet, quo minus sit hoc cõstanter credendũ de Maria? Mitto hic & volens pertranseo piam illam cõtemplationem, quomodo Christus eam alloquutus sit, vt qui amicissime, Surge, ꝓpera formosa mea & veni, veni de Libano spõsa mea, *Bernar.* *Gene.46.* *Gregorius.* *Can.2.4.*

veni, coronaberis, veni in hortũ meum, &c. Maria quoque
Psal.86. vltro sese obtulit, cum Dauide dicens, Paratum cor meum
deus, paratum cor meum. Et sine dubio sic, vt ipsa antea audierat à filio suo sub cruce, dixit ad eum, In manus tuas commendo spiritum meum. ¶ Quartum mortis Mariȩ priuilegium hoc est, quia mortua est illa sine morbo, omníq; dolore mortis, idq́; adeo rursus ex superiori regula Bernardi ꝓmanat, quoniam si hoc aliis sanctis deus permisit ex gratia,
Hierony. quur nõ idem cõtulerit Mariæ? Hieronymus autẽ de S. Io-
Tra.124. anne ait, Tam extraneus à dolore mortis, quã à corruptione carnis inuenitur alienus. Testatur idipsum etiam Augu. audisse se à viris fide dignis, qui viderint ex monumento illius scaturiginem pulueris scaturire. & quur tandem nõ matri quoque suæ eandẽ gratiam fecerit Christus, quã custodi suo Ioanni exhibuit? Neque id mirum videatur cuipiam, siquidem & sine doloribus nata est Maria, quur ergo non sic sit mortua, quȩ tantum dolorũ in passione & morte Christi
Hierony. sustinuit? vt admirabũdus dicat Hieronymus, Beata dei genitrix in ea parte passa est, quæ impassibilis habetur, & ideo quia spiritualiter & atrocius passa est gladio passionis, plus quam martyr fuit. Ideo contentus dominus doloribus illis, præseruauit eam in morte ab omni dolore, planéq; trãquille separata est anima à corpore, certa tunc existens nõ multo tempore post adhuc fore vt ei rursus vniretur. Atq; hæc sententia vniuersalis ecclesiæ est in collectæ hodiernæ diei,
Gregorius quam aiunt fecisse S. Gregoriũ, simúlque huius festiuitatis cantum ordinasse. sic autem illa habet, Venerãda nobis domine huius diei festiuitas opem conferat salutarem, in qua sancta dei genitrix virgo Maria mortẽ subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Quærũt hic doctores, qui sint nex⁹ & quæ vincula mortis triplicia nimirũ. primum est ipse dolor morbi, vrgens hominẽ vsq; in mortem. quo respiciẽs Sapiens, dixit, O mors, quã amara est me-
Eccle.45 moria tua? Alterũ est tentatio diabolica, tũc enim hostis iste omnibus viribus conatur auferre animã, eaq́; afflictio tunc omnium maxima est, iuxta illud quod dixit domin⁹ ad serpentẽ. Tu insidiaberis calcaneo, illius, hoc est, nouissimo vi-
Gene.3. tæ. Tertium vinculũ siue nexus est corruptio putrescentis corporis secundũ legem domini, Cinis es & in cinerem reuerteris. quomodo & Iob ait ad dominũ, Memento quæso
Iob 10.

quod

quod ſicut lutum feceris me,& in puluerem reduces me. Et hoc eſt quod intendebamus, Mariā dicentes mortis nexibus non oppreſſam,ſed ſine dolore mortuam, non igitur pingi illa debet habitu & facie ægrotantis, decumbens in lecto, ſed ita ſicut & inter manus apoſtolorum tradidit ſpiritum.

2 Quum iam hoc pacto Maria in dulcedine ſpiritū cum gaudio,volens mortua eſſet,apoſtoli illam honorifice ſepelierunt, ex iiſdē rationibus quas de ſepultura Chriſti oſtendimus. Superſedeo hic lubens hiſtoriam vulgatam in libro de trāſitu Mariç,quid inter ſe loquuti ſint apoſtoli,& quomodo deus eos nebula velarit, angeliq́; auditi decantarint. Iam vero ſanctum virginis matris corpuſculū, quum eſſent depoſituri in monumentum,affuit Chriſtus ipſe,eámque in ſepulchro collocauit. Quúmque adhuc efferretur, accurrens vnus ex ſummis pontificibus,conatus eſt abripere corpus virginis. & ſtatim brachium illius graui dolore confectum, exaruit. Eum ſimul atque ex apoſtolorū informatione pœnituit infidelitatis ſuæ,ſtatim ad ſancti corporis contactum ſanatus eſt. Quanuis ergo libellus ille receptus ab eccleſia nō eſt, ita vt credendū ſit quicquid in eo cōtinetur, lubet tamen ex illo decerpere quæ ad ædificationē erectionémque affectus facere videntur, credíque pie poſſunt,primum omniū enim perceptionem & traditionem ſeniorum hæreditariam,veritatē habemus illam ab ipſis iam inde temporibus apoſtolorū in nos vſque deriuatam, ſicut & fratribus oſtendi ſolet Hieroſolymis,vbi mōſtratur ſepulchrum virginis Mariæ, non procul à monte Oliueti & horto illo in quo captus eſt dominus locus inſuper oſtenditur,quo apparens ei angelus, prænūciauit aſſumptionē ipſius, atque in ſignum victoriæ, ramum palmæ illi obtulit,cuius multa fit mentio in iſto libello. Volens hic ſuperſedeo dicere de cingulo Mariæ, quod aiunt relictū eſſe Thomæ apoſtolo. His ita præmiſſis,ad principale venio dictum huius membri,palámque profiteor pie eſſe credendū, ſuperiora illa ita circa aſſumptionem Mariæ cōtigiſſe,nebulámque ibi fuiſſe,quia ſimile habemus, quando aſcenſurus erat Moyſes in mōtem pro accipienda lege decalogi,nubes operuit mōtem ſex diebus,& Moyſes ingreſſus nebulam, aſcendit in montem. Inſuper in hiſtoria Regū legimus,quum Salomon ædificaſſet, templū domino, illúdque iam dedicaturus eſſet, ibi nebula

Exo.24.

3.Reg.8.

impleuit templũ, tanta quidem, vt præ illius densitate non possent sacerdotes ministrare domino, quia gloria domini repleuerat domũ ipsius. Quũ itaque dominus gloriam suam tantam manifestarit in materiali isto templo Salomis, quanto magis in electo illo templo virginis matris? siquidem de
Psal.47. ea dixit Dauid, Suscepimus deus misericordiã tuam in medio templi tui. Porrò cecinisse angelos sub mortem Mariæ quis obsecro demiretur, qui modo consideret cantasse illos in
Luc.1. Christi natiuitate, quãdo ad supplicia nascebatur & vitę huius miseriã, quanto alacrius iam cecinerint, quũ mater Iesu, regina eorũ, assumenda esset in cœlestia regna ad æternam
Sulpitius. gloriam? Insuper scribit Seuerus Sulpitius, quum aliquando Seuerinus episcopus Coloniensis sancta inuiseret altaria, orans post matutinas, audiuit angelos dei cantantes, quos tamen archidiaconus eius audire non potuit. sed postquã pro eo etiam orauit sanctus Seuerinus, audiuit & ille voces suauissimas, vbi & sanctus Seuerinus dixit, Dominus dixit, Dominus meus sanctus Martinus migrauit ad dominum, cuius animam nunc angeli psallentes deducunt in cœlũ. Et quod eam Christus sepelierit ipse, mirum nemini videri debet. siquidem illud quoque idem obsequiũ Maria domino propriis manibus exhibuerat, vede merito rursus eam Christus sepelierit. Quid quod de sancta Martha legitur, affuisse dominum in hospitæ suæ sepultura? quod si igitur honorem hunc dominus Marthæ detulit, quæ ipsum temporali tantum excepit hospitio, quãto magis Mariæ, quæ nõ hospitio solo suscepit eum, sed & 39. septimanis castis suis portauit
Deut.vlt. visceribus? Ad hæc in veteri legimus testamento dominum sepeliisse Moysen sic enim habet scriptura, Mortuus est ibi Moyses seruus domini in terra Moab, iubente domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulchrũ eius vsque in præsentem diem.

3 Simul atque iam hactenus Mariæ mortem audiuimus & sepulturam, reliquũ est dicere, quomodo eam dominus assumpserit in cœlum. Et quidem quo ad animam, constans certáque est doctorũ sententia, ipsam hodie factam esse beatam, quia sine dolore mortua est, psallentibus apostolis, canentibus angelis, anima ipsius reliquit corpus, oblatáque est manibus Christi. An autẽ etiam corpus eius sit assumptum
Hierony. in cœlũ, etsi Hieronymus nihil voluit temerarie decernere,

magis

magis tamen iudicat credibile, eam corpore & anima esse assumptam. Concludit hoc idem Augustinus, aliíque plurimi, & nunc tota credit Romana ecclesia, ipsam corpore & anima assumptam, veréque factam esse beatam. Vnde Augustinus dicit, Lętetur Maria (vt dignum est) lætitia inenarrabili, glorificata in corpore & anima, in ꝓprio filio, & per proprium filium, & cum proprio filio. Id ita esse rationibus firmari potest, quoniam plures sunt sancti in cœlo corpore & anima. nemo itaque putet Mariæ, quæ illis sanctior est, hoc esse negatum iuxta regulam Bernardi. Quod autē hoc modo plures sancti sint in cœlo, sic probatur. Refert enim Matthæus, multa corpora eorum qui mortui erant resurrexisse cum Christo, & intrasse in ciuitatem sanctam. vbi Glossa sic habet, Illi iam sunt cum corpore in gloria, alioqui resurrectionis testes veri nō fuissent. Eadem quoq; Hieronymi ad Heliodorū sententia est, istos qui resurrexerūt, non tantum in terrestri Hierusalem, sed etiam cœlesti visos esse. Et sic Bernardinus Busti introducit Ambrosiū, qui dicat idem de sancto Ioanne euangelista, quódque adhuc in singulos annos die resurrectionis Christi quidam in corpore & anima resurgant. Non quidem meminit hoc me legisse in Ambrosio, sed idem Augustino acceptū fuerūt Briansо & Franciscus Maro, qui etiam ait Ioannem Baptistā corpore & anima esse in cœlo, non obstante illo quod caput eius hic sit in terra, atque hoc asserit ille de aliis pluribus sanctis, in quorum numero sunt qui reponant Paulū quoque, eo quod ait, Qui mortui sunt in Christo, resurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui residui sumus, simul cum ipsis rapiemur in aëra obuiam Christo. Ecce hic Paulus duplices commemorat qui occurrent Christo in aëra: alios sanctos mortuos, qui & resurgent primi: alios iam mortuos, inter quos se ille connumerat. non potest autem intelligi de sanctis in terra viuentibus. totus enim mundus prius purgabitur per ignem, Petro attestāte. tantáque afflictio diem præcedet nouissimum vt nullus tunc sit futurus homo superstes sicut & nos in homiliis de extremo iudicio ad longum explicauimus. Intelligitur ergo hoc de sanctis qui iam corpore & anima viuunt in cœlo, è quorū numero & Paulus est, ideóque alij etiam sancti corpore & anima quū sint in cœlo, religio fuerit, non idem quoque de virgine matre cre-

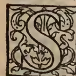
Augusti. *Matt.27.* *Glossa.* *Hieronj.* *Ambro.* *1.The.4.* *2.Pet.3.*

dere.(vide Auguftinum lib.20.de ciuitate dei cap.20. Cameracen. in 9.de refumpta. Brianfionem in quarto, &c. ¶ Accedat & alia ratio non minus fortis, quia videm⁹ aliorum fanctorum corpora magno honore obferuari in terris, deúmque per ea mirabilia operari in omnipotenti fua miraculorũ operatione. Id adeo in fingulis tẽplis cõfpicimus, vbi magna cura & reuerentia fanctorũ reliquiæ obferuãtur, gemmis,auro,argentóq; inclufæ, quæ & magno multúmq; pio populi affectu vifitantur, ficut S.Iacobus in Cõpoftella,Petrus Romæ Batho,Catharina,Barbara,Iodocus,Magdalena,Vrfula,&c.fi ergo nõ etiam corpus Mariæ vna cum anima affumptũ effet in cœlum,quur nõ & illud magno honore obferuaretur,piéq; vifitaretur,quod tamen nufquã fit in toto mundo?licet enim multis in locis vifitetur,vt in Loreto Italiæ,in Mõte Serrato Hifpaniæ, Aquifgrani & eremo Heluetiorũ Germaniæ, in noftra dõna de annuncia Florentiæ,apud Otingum Bauariæ, nullibi tamen iftorũ locorum corpus Mariæ oftenditur,nõ caput,non manus,nõ digitus. fed tantũ ibi per implorationẽ ipfius multa magnaq; miracula operatus eft dominus, & quotidie operatur. Porrò fi quis dicat fanctiffimũ virginis corpus effe abfcõditum, huic refiftit quod deus toties tam miraculofe fanctorũ fuorum corpora reuelauit,vt Stephani,cuius inuentionem ipfa etiam recolit ecclefia: Antonij,Geruafij & Prothafij,S.Nazarij & Celfi,Richardi quoque qui dux Sueuorum extitit. cuiúfque corpus in Luca Italiæ reuelatum eft. Item S.Gereonis Coloniæ.Et quid hoc recenfeam,quod norũt omnes de fanctæ crucis inuentione? Quod fi igitur dominus fecit crucem fuã, quæ ipfum in fupplicio geftauit, inueniri, quis nõ credat corpus etiã Mariæ,fi extaret in terra,iamdudũ effe reuelatũ diuinitus,pluribúfque & maioribus miraculis illuftratum,quã aliquod cuiufcũque fancti corpus? fed nimirum tanto thefauro terra digna non fuit,quia fanctum illud virginis corpufculũ,facrarium extitit fpiritus fancti,domicilium Chrifti,triclinum totius trinitatis.¶ Ad hæc cõiunctæ funt illæ duę fententię,quum dixit dominus,Cinis es & in cinerem reuerteris: ad Euam autem, In dolore paries filios tuos. difpenfauit autem dominus cum Maria, quando ei alteram fententiã remifit. fiquidem illa fine virginitatis læfione & partus dolore Chriftum edidit. ideoque pie credendum

dendum est, quod alteram quoque sententiam priorem illam dimiserit ei, nec corpus eius putredini fuerit obnoxium. Siquidem quum ille tanquam dilectus filius curam habuit matris suæ in cruce pendens, ita vt eam Ioanni commendaret, quanto magis curam eius gessit in pace gloriç, ne quid contrarium ei aduersaretur? & sicut corpus ipse suum à coruptione præseruauit, iuxta illud Psalm. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, ita matrem suam honorauit plus quam aliquis filius in terra, quoniam hæc ipsa arca dei fuit. præcepit autem dominus Moysi arcam fabricari ex ligno non putrescenti. & quur hæc arca Christi putrescat? cur nō potius tota vt pulchra erat, ita à Christo domino assumeretur in cœlum? vidit autem hoc idem Ioannes in spiritu, conspicatus templum domini apertum in cœlo, & arcam dei visam in templo. credēdum igitur est, Mariam corpore & anima à suo dilectissimo filio assumptam esse in cœlū, & sic perfecta est imago in nobis veræ illius futuræ resurrectionis. Cumque noluerit ille eam à quocunque viro hic tangi in terra, minus passurus erat vermes eam demortuam demordisse, sed sicut Christus rex angelorū corpore & anima regnat in cœlis, ita & Maria cœlorum & angelorum domina, merito corpore & anima illi conregnat in cœlis, vt quemadmodum in terrestri paradiso Adam terrenus fuerat & Eua, sic iam in cœlesti paradiso sit Adā cœlestis Christ⁹, & noua isthæc Eua itidē cœlestis. Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe, vt te læti videamus in gloria felicitatis æternæ, Amē.

Ioan. 19.
Act. 2.
Psal. 5.
Exo. 51.
Apoc. 18.

DE ASSVMPTIONE BEATAE virginis, Homilia quinta & vltima.

SIMVL atq; ab angelo annūciata est mors virgini matri, apostoli etiā iam miraculose ad eā adducti sunt, ipsaque sine dolore mortua, statim corpore & anima à Christo assumpta est in cœlū, assumpta inquā, quia nō ita vt Christus propria virtute ascēdit, sed à Christo per gratiā assumpta. Quæri iam hic solet, quando ista assumptio facta sit. & respondetur cōstare hoc, quod hodie sit mortua. sed quādo sit assumpta dubium est, opinantibus nōnullis post quadraginta tandē dies eam esse assumptā, quo temporis interuallo etiam Christus ascēdit in cœlum. verum non eadēmque

fuit in Maria ratio quæ in Christo. siquidē hūc antea oportebat resurrectionē suam sufficienter discipulis cōprobare. deinde quo ad significationē etiam, non fuit idem necessarium in Maria. Alij putent eam die tertio assumptam, quæ sententia magis quidē videtur conueniens, sed tamē & ipsa nihil cōcludit, quoniā adhuc sunt qui putāt eam ipso sepulturæ die assumptam esse in cœlum. In libello tamē de transitu Mariæ refertur, quia dominus iusserit apostolos expectare triduum, sicq; tertio demū die animā reuersam ad sepulchrum, corpus denuo assumpsisse in vale Iosaphat, atq; inde assumptam in cœlum, quāuis autē huic libello multi parum fidei tribuāt, cōstat tamē istud ex ipsa seniorum traditione, mōstrariq; adhuc solet locus Hierosolymis nō procul à sepulchro Mariæ, vbi Thomas cingulum eius acceperit, quod ab illa deciderit in assumptiōe. Quicquid hoc est, nos de magnificētia, splēdore & charitate assumptionis huius dicem⁹. Principio enim pie hoc credendum est, vniuersum exercitū
2. Reg. 6. cœlestem occurrisse ei cum domino Iesu, quoniam sic arca materialis magno comitatu cōducta est à Dauide, quis non credat sanctissimam hanc Christi arcam non ab ipso & tota militia cœlesti deductam in cœlum? Doctores contemplantur cœlum ter euacuari: primo in ascensione Christi, quādo ei angeli omnes occurrerūt: deinde in assumptione Mariæ, dum nō angeli tantum, sed & omnes beatorum animæ obuiam venerūt illi cum Christo: postremo idē hoc fiet in die nouissimo, quando angeli & animæ omnes Christum comitabuntur ad iudicium. Atq; de gaudio, iubilo & exultatione angelorum sanctorumq; nemo vel admirari satis vel elo
3. Reg. 1. qui potest, imo nec sufficienter quidem cogitare. Legimus Salomonem surrexisse quando obuiā venit matri suæ Bersabeæ, & inclinasse se erga eā, sedisseq; super thronum suum,
Luc. 2. positā etiā esse sedē regiam matri regis, quę & sedit ad dex-
1. Cor. 10. teram illius. Salomon autē figura Christi fuit, quia hic pacificator verus est, qui pacē fecit inter homines, deum & angelos, qui pacē hanc in illius natiuitate proclamarūt. Atqui in
Esa. 40. figura veteribus omnia cōtigerunt, vnde & hæc historia Salomonis oportet aliquid nobis designet in nostro vero Salomone Christo. neque illud apparet vbi fiat commodius, nisi quando occurrit matri suæ in assumptione, tūc enim omni honore ei exhibito. ipsam exaltauit super choros angelorū, proximam

proximam coniunxit sibi ad dexteram suam constituẽdo. & tunc impletum est istud prophetæ, Domum maiestatis meæ glorificabo. & illud quoq; Dauidis, Surge domine in requiẽ tuã, tu & arca sanctificationis tuæ. Bernardus vtitur pro the mate) fuitq́; ea res admiranda, quod Christus in tanta maiestate obuiã progressus est Mariæ, per hoc docẽs & declarãs omnibus angelis, matrẽ eam esse suam, quę ipsum conceperit, pepererit, fouerit, educarit, proinde ille ei reuerentiam debitã exhibuit, vt filius dilectissimæ matri suæ. Quãq́; pro funde ipse se hic humiliauit in terris, sicut cãticum eius clare testatur, tã vicissim illã rursus magnificauit dominus, effectũ reddens quod dixerat ipse, Qui se humiliat, exaltabitur, cui cõsonat istud Iob, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria. *Psal. 131.* *Bernar.* *Luc. 1.*

2 Neq; vero Christus tantum occurrit matri suæ, neq; illum tantum comitati sunt angeli & sancti ministrantes ipsi, sed pro posse laudare Mariam cœperunt vt cœlorum reginam regisq́; sui parentẽ. Et sicut Dauid omnésq; filij Israël arcam testamenti deducebant magno iubilo, tubisq́; sonantibus, quãdo etiam Dauid ipse ante eam cithara ludebat: ita pie credi potest, exercitum cœlestem omnibus instrumẽtis musicis cum iubilo cecinisse ad laudem virginis & gratulationem assumptionis ipsius. Pulchre hic inquit Hieronym⁹ in sermone ad Eustochium, Legimus quam sæpe ad funera & sepulturas quorumlibet sanctorũ angelos aduenisse, & ad eorum exequias obsequia præstitisse, necnon & animas electorum vsq; ad cœlũ cum hymnis & laudibus detulisse, atq; magno fulgore resplenduisse. Quando igitur hæc tãta dignatus est dominus mortuis exhibere, vnde etiam viuẽtes odorem suauissimum senserunt ex eorum corporibus redolentem, quanto magis credẽdum est die assumptę genitricis dei, occurrisse ei militiã cœlestẽ & luce magna eã circunfulsisse, atq; ad thronũ gloriæ deduxisse? ¶ Dubiũ tamẽ nõ est, vniuersum comitatum cœlestis Ierusalem ineffabili gaudio exultasse, magnaq́; cum gratiarũ actione iubilasse, quoniam solenne hoc festum quod nobis singulis semper annis semel reuoluitur, factum est eis perpetuum, neq; immerito. verò enim non absimile est ipsum saluatorem propere occurisse ei, ipsamque cum immẽso gaudio ad dexteram suã in throno gloriæ collocasse. in hũc fere modum Hieronymus scribit, quod hic vobis relinquimus feruentiori affectu, & ala- *Luc. 14.* *Iob 22.* *2. Reg. 6.*

crioribus animis latius penitusque contemplandum.

¶ Insuper adhuc meditantur pij patres, quomodo deducta sit Maria per singulos choros angelorum & hominum, qui omnes ingenti stupore admirati sunt tantam gratiæ & donorum vbertatem, quibus Christus matrem suam præ omnibus creaturis in terra donauit, coronauit, clarificauit. Pulchrum esset etiam ab vno choro ad alterum progredi, & sic singulatim cõtemplari, quid in quoque dictum, quid cogitatum sit, verũ hoc nimis longum foret. Itaq; in vniuersum ipsas tantum hierarchias perlustrabimus. sunt auté illarum tres, & singulæ, tres rursus choros continent. sicut in festo sancti Michaëlis fauéte Christo latius differemus. Primum tamen hierarchiam hãc dispiciamus in terra ecclesiasticam, quæ ex apostolis (quotquot tandem illorum adhuc erant superstites, Iacobus enim iam ab Herode decollatus fuerat) aliisque discipulis & fidelibus, tam viris quam mulieribus, qui omnes funus conduxerunt ad sepulturam. In eorũ persona admiratur ecclesia, quando viderunt illi, quanta gloria & maiestate Maria assumeretur à Christo in cœlum, clamantes post magistram suam, Virgo prudentissima, quo progrederis quasi aurora valde rutilans? filia Sion, tota formosa & suauis es, Quanuis etiam perturbabantur, ex consolatione & doctrina amissa, tamen ob ipsius gaudium & honorem & tam gloriosum, vicissim multum gaudebant.

Act. 12.

3 Etsi etiam angeli admirati sunt omnes virginem hãc eximiam, quæ filium dei edidit, reginam cœlorum & angelorũ dominam, profecto enim nemo hominũ tantã cõcipere vel cogitare potest lætitiam, qua non illi habuerint maiorem, quantũ tamen humanus assequi potest intellectus, assumunt hic doctores admirationes illas & interrogationes, quas spiritus sanctus in Canticis ordinauit, vbi statim prima illa se nobis offert infimæ hierarchiæ. Quę est ista quę ascẽdit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & turris? Virgula quo magis crescit in altum, eo subtilior efficitur. ita animus Marię semper rectus constitit à terra in cœlestia directus, quoq; id in ea magis fiebat, hoc subtilior ipsa efficiebatur in vita contemplatiua. vnde & odorem coram deo fecit myrrha & thure delectabiliorem. Huic interrogationi respõderi posset p ecclesiã, Ista est speciosa inter filias Ierusalé. Viderunt eã filiæ Siõ & beatissimã prædicauerũt,

Cant. 2.

& reginæ laudauerunt eá. Altera interrogatio mediæ hierarchiæ, Quæ est ista quæ ascendit de deserto, affluens delicijs, innixa super dilectum suũ? Vere gestauit illa delicias cœlestes abundanter, vnde Benardus ait, Super hunc innititur mater illa felicissima, & in aureo reclinatorio diuinæ maiestatis recumbens, inter sponsi, imo filij sui brachia requiescit. O quanto dignitas, ô quam specialis gloria, inniti super illum quẽ reuerentur angelicæ potestates. Verùm hic quoque respondet ecclesia, Ista est speciosa inter filias Ierusalem, sicut vidistis eá plena charitate & dilectione in cubilibus & in hortis aromatum, plena erat gratia & charitate, id adeo interius declarauit & exterius. ¶ Quũ vero iam ad supremos angelos peruenisset Maria, admirati sunt illi quoq; dicentes, Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Aurora à lumine incipiens, crescit semper vsque dum perueniat ad solẽ, neq; vnquá luce priuatur. Ita Maria quæ cœpit in lumine gratiæ diuinæ, nunquá obscurata est tenebris siue caligine peccati eo vsq; dũ radio æterno peruenit ad solẽ iustitię Christum dominũ hodierna die, quando assumpta est super æthera, iuxta illud Dauidis, sicut lux auroræ oriente sole mane absque nubibus rutilat. Pulchra insuper est illa vt luna. luna lumen suum à sole mutuat, & deinceps noctẽ illuminat, facitq; vt ij qui noctu ambulant, nõ horreant neq; formident. sic Maria lumen gratiæ suæ à sole iustitiæ Christo recipit, quia cum eo dominus est. inde in hac lachrymarum valle noctẽ illustrat, viam nobis vitæ monstrans æternæ dum in terris degimus. solatur insuper nos & vires addit, vt minus formidemus infestũ nobis hostẽ diabolũ, freti cõsolatiõe Mariæ, & in hoc quidẽ illa lunę similitudinẽ gerit, nõ aũt in instabilitate, quia sic luna est sub pedibus eius. Electa vt sol. Multæ hic solis proprietates cõmemorari possent, quæ omnes mystice ad Mariá referẽtur, sed & breuiter expediamus. Vere sol noster est Maria, totũ illuminás mũdũ, & misericordiæ suæ gratiá cõmunicás omnibus qui inuocát illá. Quod enĩ mulier spectata in priuatis ędibus hoc idẽ in toto mũdo est Maria. Iá vero de muliere bona sic ait Sapiẽs, Sicut sol oriens mũdo in altissimis diei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus suæ. Et sicut sol fulgore luminis omnem astrorum splendorem

Cant. 6. *Cant. 8.* *Bernar.* *Canti. 6.* *2. Reg. 23.* *Apo. 12.*

ſuperat, ita Maria in gratiã mulieres alias omnes ſuperat &
Luce 1. homines puros dicente angelo, Benedicta tu in mulieribus.
Pſal. 8. Sol ſiquidẽ hic ille eſt, quem in ſpiritu Dauid vidit, quum ait, poſuit in ſole tabernaculũ ſuũ. Hoc ille fecit, quando in vtero virginis factus eſt homo, & in eo ſeptimanis 39. habitauit. ¶ His omnibus accedit, quod Maria etiã dæmonibus eſt horribilis, quia ipſa eſt illa virga Ieſſe, qua deus percuſ-
Iudith 13. ſit diabolum: qui, quia Mariã iam vt fragorẽ tonitrui metuit, ideo à nomine illi⁹ exhorreſcit, vnde eius figura fuit Iudith, quoniã ſicut hæc caput Holofernis abſcidit: ita Maria illius caput cõtriuit, dũ poteſtatẽ magnã ademit, qñ Chriſtũ peperit, qui infernũ cõfregit, & dæmonia ex hominib⁹ eiecit. Multi peccatores deo recõciliãtur per Mariã, quos alias diabolus vinxit, ſicut plurimæ teſtantur hiſtoriæ. Maxime vero horrẽt dæmonia pulſum ſalutationis angelicæ, idq́ue non tantũ propter Mariã, ſed etiã ob incarnationẽ Chriſti. Et hinc neochriſtiani miniſtri ſunt diaboli, dũ pulſum iſtũ vndiq; abolere conãtur, quẽ ferre diabol⁹ nõ poteſt, ideoq́; per inſtrumẽta ſua tantum fraudis molitur. Sic ergo Maria exaltata ſuper omnes choros angelorum, aſcẽdit in locũ gloriæ ſuæ, iãq́; ſedet proxima filio ſuo Chriſto domino, vt cõtinue oret pro miſeris peccatoribus. ſiquidem quũ Maria in charitate & gratia dei omnes tum homines excellat, tũ angelos, decuit eandẽ in gloria quoq; angelis omnibus eſſe ſuperiorem. Potes facere totũ ſermonẽ de ſole, luna & aurora. Extẽde. 4 Quis porro iam hinc nõ facilime colligat quo modo glorioſiſsima mater dei Maria partẽ elegerit optimã quæ nunquam auferetur ab ea? Verbũ enim illud quãuis aliqua ſimilitudine attribui poſsit Mariæ Magdalenæ & vnicuiq; hominum vitam contẽplatiuam viuenti, proprie tamẽ pertinet ad Mariam, & eo modo quo nulli hominum in terris: quoniam ſi quis omnia quę vſpiam ſunt bona cõſideret,
Hieron. in iis omnibus Maria pertem elegit optimã. Quia in bonis corporis virginitatem elegit, ita vt cum huius honore fœcũditatem non amitteret matris, cuiuſmodi virgo in terris nũquam fuit, ſicuti nec talis mater quę virgo mãſiſſet. nec talẽ & benedictum fructum mater vlla protulit vt Maria, vnde recte de ea cecinit poëta, & nunc quoque vſurpat eccleſia,

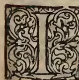
Sedulius. Nec primam ſimilem viſa es nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Pulchre

Pulchre illa in rubo Moysi figurata est, qui licet igni grauidus erat, attamē non cōburebatur. ¶ Deinde si bona animi consideremus, hic quoq; partē optimā elegit Maria, tam illuminato intellectu, tam ardēti voluntate, vt nullus vnquā homo purus perfectior extiterit in viribus animæ quā Maria. Admiratæ sunt hodie sanctorū animæ & obstupuerūt, quænam sit illa quę meritorū virtutibus dignitate superet angelorum. In operibus itidē partem elegit optimam, quia vt dicit Sapiens, posuit manū suā super fortia. Ante omnia tamē optimam partem elegit in bonis gloriæ, siquidē etiam stola corporis amicta, est super omnes homines, dicēte Dauide, Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circū amicta varietate. Alij sancti alias habent dotes, alia dona, quæ simul omnia habet Maria. vnde Bernardus ait, Quicquid alijs sanctorum cōfertur diuisim, id totū Marię datum est. Et inde Ioannes refert se mulierem vidisse amictam sole, & lunam sub pedibus eius, in capite gestantem coronam stellarum 12. Nam quod coronata est Maria priuilegio nouem chororum angelicorum, & insuper trium ordinū priuilegiatorum, virginum, doctorum & martyrum, pars hæc nunquam auferetur ab illa, sed omnes generationes in cœlo & in terra perpetuo beatam prædicabunt eam, Amen.

Exod. 3. *Hieron.* *Psal. 44.* *Apoc. 12.*

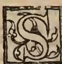
IN DIE S. BARTHOLOMAEI APOSTOLI EVANGELIVM, Lucæ 22.

NILLO *tempore (intellige post vltimam cœnam domini) facta est contentio inter discipulos quis eorum videretur esse maior. Dixit autē eis, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nónne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.*

Mat. 18. *Mar. 9.* *Mat. 20.* *Mar. 10.*

HOMILLIA PRIMA.

I EVANGELIVM Lucæ vnde textus hic desumptus est, penitius introspiciamus, reiq; gestę tẽpus & ordinẽ consideremus, videbimus apostolos inter se cœpisse contendere statim à cœna, quũ iam venerabile sacramentum suscepissent, eisq; dominus prædixerat imminere passionem suam, & quod vnus ex eis traditurus se esset, ibi statim facta est contentio quis eorũ esset maior. Vbi si quæras, quomodo de primatu contendant hic discipuli, quum dominus passionẽ suam & proditionem prædiceret discipulis, respondebit tibi Theophylactus & dicet, Nunc non solum de suspicione proditionis tantum turbantur, sed ex turbatione illa ad cõtentiones veniunt. inciderunt autẽ in hanc litẽ, quia verisimile est quod inter se dixerũt vnus alteri, Tu proditurus es, & alius alteri, Tu proditurus es, & inde peruenerũt vt dicerẽt, Ego sum melior, ego sum maior. Alij putant singulos eos voluisse videri & esse meliores, ne in suspicionem pro se quisq; proditionis inciderent. Sunt alij qui existimant, quia iam Christũ cõsummata passione moriturũ audierãt, ideo eos de primatu cõtendisse, quãdo vnusquisq; cupiebat esse prior, sicut &

Mat. 20. duo filij Zebedæi petierant esse primi in regno & Christo proximi, vnde etiã reliquorũ exorta est indignatio. Peruersum est vitiũ ambitio, quæ sanctũ quoq; illud apostolorum consortiũ turbauit ante susceptionẽ spiritus sancti, neq; hunc primũ. sed & antea cõtigerat idẽ, quãdo ibant Capharnaũ,

Mar. 6. quia & tũc in itinere de primatu disputabãt. Et post domini transfigurationẽ, quum dominus descẽderet de mõte Thabor cũ tribus quos secũ assumpserat, cogitabãt inter se quis

Luce 9. esset eorũ maior. Beda excusaturus apostolos, in bonũ sen-

Beda. sum interpretatur illud, dicens, Non incredibile est, quia iuxta hoc quod alibi præcipitur, Cõtendite intrare per an-

Rom. 11. gustã portã, honorẽ se præueniendo certarint. Verũ hoc & alij improbant, quia sic apostoli non fuissent reprehensi à domino, & ipse Beda resilit, Quicquid tamen illud est, nos videamus nõ quod carnales fecerũt apostoli, sed quid spiritualis magister pręcepit, quoniã ille tribus argumentis contentionẽ hanc sedare voluit. Primum, quod ambitio vitium sit Gentilium: deinde exemplo suo, quãuis enim ipse sit altissimus, formam tamen seruare voluit humilitatis. Postremo

mo iubet eos de honore nihil esse solicitos, quod ipse præparaturus sit eis regnum. Nunc Christum audiamus.

2 Reges gentium, inquit dominus, dominantur eorũ, & qui potestatem habent super eos, benefici vocãtur. Vos autem non sic. Theophylactus hic ait, Comprimit istum tumultum duobus exemplis, vno Gentilium quos abhominabantur, ostendens quod eis assimilãdi sint, si sapiant similia. *Theop.* Hinc Ambrosius docet, illud quod contenderunt apostoli, non excusationi obtendi, sed cautioni proponi. *Ambro.* Et Beda dicit, Sicut bonis esse moris solet in scripturis semper exempla patrum præcedentiũ, quibus ad meliora proficiant, quibus agnitis de suis actibus humilientur, inquirere: sic è contrario reprobi si quid forte in electis reprehensibile repeniunt, quasi suas ex eo nequitias obtecturi, aut pro iusto defensuri, libentissime solent amplecti: hinc qui contentionibus gaudẽt, subinde pro se istam apostolorum litem introducunt, & quod Paulus cum Barnaba dissentiens migrarit ab eo. *Beda.* *Act.15.* *Act.4.* sed videre illi potius debebãt, quod multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. Considerandum eis erat istud Pauli, Si inter vos zelus est, & contẽtio, nõne carnales estis? nõnne homines estis? *1.Cor.3.* Verùm illi tantum adducũt quod pro eis esse videtur, nõ quod sequitur. Ex eorum numero fuit & Theodosius Imperator, qui quũ plurimos ciues in vrbe Casa Thessalonica ad tres horas interfici curasset, insuper templum ingressurus, prohibitus est à S. Ambrosio, eo quod publicus peccator omnibus manifestam & publicam pœnitentiam agere deberet. *Paulinus. in vita B. Ambro.* Cui Imperator exemplum Dauidis obiecit, qui etiam adulterium coniunxit homicidio. Verùm Ambrosius illud refutans dixit, Si secutus es errantem, sequere & pœnitentem. *1. Re.11.* Hinc Imperator paruit episcopo, & publice stetit inter pœnitentes: iuxta rigidum ecclesiæ morem tunc sancte obseruatum. O seculi nostri leuitatẽ. O mores à priscis multum dissidẽtes. quod si nunc simile tentare quis velit non dico erga Imperatorem, sed principem tantum aut comitem. mirum ni omnes eius ditionis sacerdotes interficerentur. Et hoc iam in multis, vt adulteri Dauidem, adulterę Bersabeam, meretrices Magdalenã improbitatis suæ prætextũ inducant, neque interim pœnitẽtiæ quam egerũt, meminerint. Vnde Beda ait, *Beda.* Infirmitas sanctorũ nõ nobis imitanda proponitur, sed po-

tius quia cõualuerũt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, Ita nos hic potius salutarẽ attendamus Christi doctrinã, qua discipulorum cõpescuit arrogantiam, quã vt inde contentionis sumamus exemplum. ¶ Reges gentiũ, inquit ille, dominantur eorũ. dominatio coactionẽ habet & cõtemptũ hoc loco. siquidẽ Gentiles nonnunquã abusi sunt magistratu & potestate, dum subditos suos præ superbia & fastu cõtẽnerent. Christianus aũt, qui cogitare debet omnes homines patrẽ vnũ habere in cœlis, nõ ita superbire debet elatus erga subditos suos, sed potius animo concipere. qđ etsi hic tẽporaliter dominetur illis, forte tamẽ futurum sit. vt multis nominib⁹ superior eo fiat aliquis ex subditis suis in æterna patria. Quid multa? vt plurimũ dominiũ gentium coniunctũ habuit timorẽ cũ coactione. Inter Christianos vero nemo inordinate appetat dominiũ: quod si tamẽ acquirat, adhibeat timorẽ & amorẽ dei. proinde dominus hic ait, Vos autem nõ sic. Vos, qui sancte seruare debetis formulã Christianæ humilitatis. 5 Est quod hic cõmemorẽ, quã inepte neochristiani locũ hunc inducãt aduersus magistratũ ecclesiasticũ, vnde colligere nitũtur, nullũ esse debere, nec prelatũ, nec regimẽ spirituale, &c. Quod quũ & falsum sit, & vniuersam perturbet hierarchiã ecclesiasticã, ipsumq; subuertat ordinẽ ecclesiæ, operæpreciũ hic visum est, eorũ fundamenta & sacrarũ literarũ dilacerationẽ cõmonstrare, ne offendantur simplices in magistratib⁹ ecclesiæ. neq; hic à textu tamẽ euãgelico discedem⁹, quoniã lubet hic amplã istã & latissimã ingredi materiã, quã alibi in libro de primatu Petri abũde satis prosequuti sumus. Atq; vt id breuibus expediã, dico primum, quia Christus in illis verbis non prohibuit hierarchiam ecclesiasticam, nõn voluit inter Christianos alios alijs non debere esse superiores, episcopos, principes aut dominos, sed fastũ tantum vetui & inordinatã dominandi libidinem atque ambitionẽ, qua quis ex potestate turget inflatus & effertur. volens opprimere & cõtemnere subditos. Id ita esse, ex ipsis Christi verbis verũ fiet, quoniã sic ait, Reges gentium dominantur eorũ. Ita enim gentium *Super Matth.* moris esse ostẽdit, inquit Chrysostomus, prima quęque appetere. Tyrannica hæc passio est, & nõnunquã eximios etiam viros perturbat, quod autem hic dominus nõ absolute magistratũ prohibuerit ecclesiasticũ, & verbis eius probatur

tur & exemplo. exemplũ enim propoſuit ſeipſum, dicens, Ego in medio veſtrum ſum tanquã qui miniſtrat. Conſtat ergo quod quanuis omniũ maxime ſe humiliarit, ſupremus tamen fuit prælatus eccleſiæ & caput: & licet miniſtrauerit eis, magiſter tamen ipſorum extitit & dominus. Voluit autẽ hic docere, vt ſi quis in poteſtate ſit cõſtitutus, non ideo ſuperbiat, ſed ſubditis inſeruiat, maxime quod ad officij ſui rationem pertinet. Atque hoc Gloſſa hic cõfirmat, quum ait, Non extollat præſidentẽ dignitas, ne ab humilitatis beatitudine corruat. Quod ſi igitur Chriſtus voluiſſet, vt neochriſtiani ſomniant, auferre prælaturã eccleſiaſticã, ipſe ſibi dominus cõtrarius extitiſſet, & exemplũ cum dicto pugnarèt: quoniã iuxta eorum ſententiã voluiſſet dicere, neminẽ eſſe debere ſuperiorem & in poteſtate conſtitutum, cui tamen aduerſatur exemplũ, in quo ſeipſum proponit ſupremum. *Gloſſa.*

¶ Ad hæc ipſa Chriſti verba poteſtatẽ ſuperiorem arguũt. falſum eſt igitur, eũ vetuiſſe magiſtratus eſſe. ait enim, Qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor. Ecce qui maior eſt. vult ergo aperte dominus, vnum ex illis eſſe debere maiorẽ ſiue ſuperiorem dignitate, ſed tamen ille fieri debet ſicut minor per humilitatẽ & exhibitionem obſequij. nõ itaque poteſtatem aufert, ſed modũ illi imponit, ſicut & Gloſſa cõmemorat, dicens, Qui præceſſor eſt gradu dignitatis, ſit ſicut miniſtrator humilitatis exhibitione. Idẽ & Chriſtus ipſe in ſequẽtibus pulchre inſinuauit, quũ dixit Petro, cõſtituendo eum caput eccleſiæ, Ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. *Gloſſa interlinearis. Luc. 22.*

¶ Et vt aliquãdo finiam, cõſtanter pronuncio, nunquam id ita futurũ quod affirmant neochriſtiani, ſed tantũ hic prohibet dominus ſuperbiã & tyrannidẽ, iuxta illud Sapientis, Rectorẽ te poſuerũt? noli extolli, ſed eſto in illis quaſi vnus ex ipſis. Quãto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam, quoniã magna potentia dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Quod etiam hic dominus Petro & aliis præcepit apoſtolis, idem deinceps Petrus cõmiſit epiſcopis, ne dominentur in clero, ſed ſint forma gregis. Totũ hoc per verba Bernardi roboratur lib. 2. de conſi. ad Eugeniũ, quũ ait, Interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio. *Eccle. 32. & 3. 1. Pet. 5. Bernard.*

4 Sequitur inde clarus & apertus ſenſus verborũ Chriſti, quum ait, Reges gentium dominantur eorum. Sciens,

Theophy. inquit Theophylactus, quam sit tyrãnica, & graui indigeat reprehensionis plaga ambitio, acrius eos perstringit, & abiicit ipsos in infidelium & Gentiliũ portionem, si inani gloriæ studere voluerint. quasi dicturus esset, Alij homines ex gentibus illustres dicũtur & benefici, eo q regunt & magistratũ appetunt. affectus is Gentilis est & Ethnicus, mei autem discipuli non sic, quos ipsa tantum humilitas cõmendat
Beda. spectatósq; efficit. Ita Beda ait, Certantibus de prioratu discipulis, pius magister eos non initæ cõtentionis arguit, sed formam quam sequantur, humilitatis modesta ratione describit, in qua tamen forma obtinenda maiores & præcessores, id est doctores ecclesiæ nõ minima discretione opus habent, ne videlicet regum gentiũ instar dominari subiectis, seque gaudeant ab eis superuacuis laudibus attolli. Operæprecium enim est, eos esse bonorũ socios per humilitatem, malis auté rectos & æquos per zelum iustitiæ. Qui magistratum gerit, potestaté suam declaret & exerceat ergo eos qui male agunt, exemplo Pauli qui potestaté huiusmodi habuit,
2.Cor.10. quando dixit: Etsi amplius gloriatus aliquid fuero de potestate nostra, quam dedit nobis dominus in ędificationem & non in destructioné vestram. Ecce potestatem quam iactat Paulus, quem imitari debent prȩlati, vt cum rigore puniant
1.Cor.4. peccatum. idipsum significauit Paulus, inquiens, Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mãsuetudinis? Virga auté correctionem designat vehementé (secundum materiam subiectam, quando loquimur de disciplina & correctione) sicut Dauid canit, Virgam virtutis tuæ
Psal.109. emittet domin⁹ ex Sion, dominare in medio inimicorũ tuorum. Quid enim vel regat vel præcipiat aliquis, cui nulla
Actu.20. sit potestas disciplinæ & correctionis? Quum itaque spiritus sanctus ordinarit episcopos (omnes voco prælatos ecclesiasticos in regimine constitutos) ipsisque curam iniunxerit regendæ ecclesiæ, quam Christus acquisiuit sanguine suo, regere illi sine virga nõ possunt vt iam necessariũ sit in clero, vt alibi, esse Magistratus qui virgã habeant in pœnã malorum, quoniã ad hoc virga eis opus est, vt homines dirigãt in viam cœlesté deoq, beneplacentem. De hac virga Dauid
Psal.44. sic ait, Virga directionis virga regni tui. ¶ Quod autem in spiritualibus necesse sit esse potestatem eminentiorem, qua qui vtuntur, puniãt malum, vsq; adeo certum est, vt etiã qui illa

illa non vtantur puniendo, peccent, iuxta illud Bedæ, Nõnunquã grauius delinquitur, si inter peruersos plus æqualitas quam disciplina custodiatur. Testantur hic sacræ literæ quæ cõmemorant Eli sacerdotem nimia in filios indulgentia præditum, nõ corripuisse eos de peccato, vnde penes iustum iudicem se simul & filios suos horribili iudicio percussit. Cõcludit hinc Beda, & ait, Necesse est vt rectorem subditis & matrẽ pietas, & patrem exhibeat disciplina: atq; inter hæc solicita circunspectione prouidendũ, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Ecce regulam & amussim certam, iuxta quam regia incedas via. Sed iam etiam Ambrosium audiamus, qui super illud quod Christ⁹ ait eos qui magistratu funguntur, beneficos vocari, sic dicit, Cõtuendum est quia non omni honorificentiæ studiũ humilitatis defertur. potest enim deferri alicui propter seculi gratiam, potentię metu & vtilitatis contuitu. Non autẽ hic alterius honor, sed proximi quæritur ædificatio: vnde cõmunem hic omnibus formulã dominus præscribit, ne quis temere de sua glorietur potestate. Pulchrum quidẽ est in mundo cæteris pręfici, illic vero, quando quisque stabit nudus, nõ erunt vel põtificum mitræ, vel principũ ducúmque pilea. hoc opus, hic labor erit. ibi quisquis magistratu suo benevsus fuerit, mercedem inueniet præclarã. Et rursus, Quicũque abusus fuerit, pœnas luet, iuxta illud Sapientis, potentes potenter tormenta patientur, ij nimirum, qui vel nimium negligenter, vel nimis duriter & temerarie egerint. Nos interim dominum deprecemur pro vtriusq; status magistratibus, vt eis ille gratiã suam cõcedere dignetur, quatenus ad honorem & gloriam maiestatis suę cuncta gubernent, ad vtilitatem subditorum, & salutem ipsorũ. Præterea vt nobis subditis donet gratiam & benignitatẽ illis obtemperandi, sicq; omnes nos domini & subditi, transacta hac lachrymarum & miseriæ valle, gaudia consequamur fœlicitatis æternæ, Amen.

Beda. *1. Reg. 4.* *Beda.* *Ambros.* *Sapien. 6.*

HOMILIA SECVNDA.

IN sancto vndecim apostolorum cõsortio, vnde iam exciderat Iudas ad cõsummandũ opus proditionis, facta est contentio, quis eorũ videretur maior. Hæ nimirum cassę & vitiosæ sunt viciæ, hæc zizania quæ inimicus homo seminauit in medio tritici. Domin⁹ autẽ cõtentionẽ hãc placide cõpescuit, eo ꝙ reges

Matt. 13.

gentium huiusmodi appetant dominum, vt benefici appellentur. vos autem, inquit ille non sic. Vbi quanuis doctores nõnullos inueniam, qui dictũ hoc ad illud tantummodo tẽpus referre conautur, quo nascentẽ iam ecclesiam volebat, dominus, neque per potentiam, neque diuitias, nec sapientiam mundi huius erigere, non decuerit dominari prælatos: siquidẽ illam instituerat ædificare per doctrinam suam, per suam suorúmque honestam bonorũ exemplorum cõuersationẽ, per gratiam linguarũ & scientiæ, per donũ miraculorum, per fidem, humilitatẽ & dilectionẽ, quod multis locis
1. Cor. 1. astruit Paulus, Elegit enim deus infirma mundi huius, vt cõfundat fortia. Vbi autẽ intantũ succreuit ecclesia, vt in eam peruenerit etiã multitudo gentiũ, & refrixerit charitas multorũ, simúlq; in immensum pene creuerit numerus impiorum, ibi iam deus in bonũ pacis & trãquillitatis ecclesiasticę instituit moderationẽ constantem, qua fiat vt & mali tẽporaliter plecterẽtur, & isti qui magistratũ gerunt, plus authoritatis haberent etiã apud principes seculares, qui deinceps ad inquisitionẽ illorum, malos dignis afficerent suppliciis. Multi enim sancti episcopi similiter in diuitiis & magnifico vixerũt apparatu, vt nostrates illi, qui vtiq; nõ fecissent hoc, si iniustũ fuisset. Sic S. Vldaricus, S. Conradus, S. Erhardus, S. Vuolfgangus, S. Vuilibaldus, S. Arbogastus, & alij multi vixerunt: sic S. Thomas Cantuariensis, propterea quod regi Angliæ restitit, conati bona diœcesis suæ occupare, ab optimatibus qui & ipsi partem bonorũ sibi arrogabant, occisus est. sanè vir ille sanctus nequaq̃ interfici se permisisset propter tẽporalia bona, si tẽporalis gubernatio & magistratus potestas cõditioni suæ repugnassent. Quod autẽ ille in hoc benefecerit, & inde coronã martyrũ sit cõsecutꝰ. quãdo ob diœcesis suæ bona occisus est, sic patuit diuinitꝰ, quia cũ fratres sui (nã & vsq; ad hodiernũ diẽ in ecclesia sua nõ canonici, sed fratres sunt ordinis S. Benedicti) demortuo illi missam cantare pararẽt pro defunctis, iámq; illã incepissent, affuerũt angeli, & diuersa modulatiõe cœperũt canere, quod de martyre solet cãtari in ecclesia, Lætabitur iustus. Vnde & omnipotentiã suam deus multis magnísq; miraculis apud sepulchrũ S. Thomæ manifestauit, estq́; monumentũ illius
Anno preciosissimũ quiddã ex iis quæ in vniuerso Christianismo
1525. cõspiciuntur. Vsqueadeo pulchre pręclaro sancti huius põtificis

tificis exemplo obstruxit deus malignis istis, qui auaritia & inuidia excæcati, clamitant nullum ecclesiasticis hominibus esse debere magistratum, nec gubernandi regendiq; potestatem, cum tamen nusquam in scripturis talia ipsis prohibeãtur, nisi forsitan omnia eo redigant, vt in primitiua fuerunt ecclesia cõstituta, de quo rerũ ordine sic ait Lucas, Nõ quisquam eorũ quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat, sed erãt illis omnia cõmunia. Quotquot enim possessores agrorum aut domorũ erant, vẽdentes afferebant precia eorũ quæ vendebant, & ponebãt ante pedes apostolorũ. diuidebatur autẽ singulis, prout cuiq; opus erat. Quod si iã profani isti homines superius illud affirmare cõtendunt, simul hoc quoq; cõcedere cogẽtur. ¶ Etiã hinc apparet ratio, cur in primordio nascẽtis adhuc ecclesiæ nõ magnopere quæsitũ sit de magistratu & dominio, siquidẽ & sacerdotes & idiotæ exẽplum respiciebãt humilitatis & dilectionis, iuxta id, quod cõmiserat eis dominus, Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Tollite iugũ meũ super vos. nihil enim facilius quam in mansuetudine regere subditos, quoad fieri potest. cũ autem multitudo malorũ exigit rigorẽ, tunc sane grauius quid est regere alios, eo ꝙ tunc potestate opus est ad puniendos malos. Nolo tamen hic episcopis cõsuere, vt cum propheta loquar, puluillos sub cubito manus, & assentari iis qui mũdanam tantum curant põpam, immemores dei, sanctorum, totiusq; ecclesiæ, nec quicquam in se habent spirituale præter titulum. ij nimirum domini dei nostri martyres sunt obesuli & delicatuli. Ve illis, quia male habebunt in die nouissimo, quãdo durã strictamq; de omnibus reddent rationem. Vidi à quodã huiusmodi impie pios & irreligiose religiosos prælatos, conferri militibus custodientibus sepulchrum Christi, qui, quia in hoc erant constituti, vt ibi custodirent Christũ, quando postea resurrexit ille, solos custodierũt lapides, quãdo iam aberat Christus. Ita plane istiusmodi prælati adsunt quidẽ, & titulus eorũ hoc præ se fert, vt maneãt & expectẽt Christum: verũ ille iam abest, vnde isti lapides tantũ & muros custodiunt, domicilia & arces curant, quę & summa & omnis eorũ diligẽtia, atq; labor est vniuersus. Albertus magnus & ipse Ratisponẽsis quõdam episcopus, ante trecẽtos annos ita sensit & dixit, Prælatio ecclesiæ efficitur intolerabilis, nisi aliqs fastu delectat⁹, velit tolerare vel

Act. 4.

Matth. 11.

Ezec. 13.

Albertus

forte fouere malos, ſicut faciunt prælati noſtri temporis, qui magis vicem habent Sardanapali quam Ieſu Chriſti.

2 Deinde dicit dominus, Qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor. atq; id ſanè verũ eſt quo ad voluntaté, ſecundum quam qui regit, prælatus eſſe debet ad humilitaté, ſicut minimus: quiſquis auté faſtum & ſuperbiã appetit, eum multa ſuſtinere & pati neceſſe eſt, quia honor iſte téporalis inſtar vmbræ extitit, quæ fugienté ſequitur, & ſequenté ſe fugit,
Eccle. 11. dicente Sapiéte, Si ſequutus fueris, nõ apprehendes. ſic prælatus tanquã miniſtrũ ſe reputare debet in officio quod ge-
1. Cor. 4. rit. Atq; ita Paulus fecit, ſicut ipſe de ſe ſcribit, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorũ dei. Dominus etiam talem ſe præbeat, quaſi ſeruis ſuis omnibus ſit ſubditus ipſe in officio, ſeruiat eis in præſcripto iuſtitiæ, ne quis immerito grauetur aut opprimatur in corpore vel bonis aliis. Quicũque dominus nõ agnoſcit, ſe hoc modo miniſtrũ (& ſic de ſpiritualib9 ad ſuũ ſenſum) eſſe officio ſuo ſatis nõ facit. neque enim cauſa principis eſt regio, ſed princeps propter regiones & ditioné ſibi ſubiectã. nec parochia eſt gratia parochi, ſed cõtra hic illius cauſa agno-
Act. 1. ſcitur eſſe, &c. ¶ Sed iam porro dominus verbũ hoc ſuo ip-
Luc. 24. ſius cõfirmat exemplo, quoniam (vt Lucas ait) facere ſtatim cœpit & docere. ſic diſcipuli illi duo in ipſo itinere, quãdo ibant in Emaus, dixerũt, De Ieſu Nazareno, qui fuit vir ꝓpheta, potens corã omni populo in opere & ſermone. Atque ideo hic dñs in cõfirmationé ſermonis, opera ſua adducit, inquiés. Quíſnã eſt maior, qui recũbit an qui miniſtrat? nónne qui recũbit? ego auté in medio veſtrũ ſum, ſicut qui
Ioan. 13. miniſtrat. Sed quomodo miniſtrauit domin9, pulchre Ioannes cõmemorat, quũ narrat ipſum lintheo præcinctum, cœpiſſe lauare pedes diſcipulorũ ſuorum, dixiſſéq;, Scitis quid fecerim vobis? exemplũ enim dedi vobis, vt quemadmodũ ego feci, ita & vos faciatis. Deinde poſtquã prædixit vnũ ex eis traditurũ ſe, ſtatim hæc cõtentio ſequuta eſt apoſtolorũ, quis ipſorum eſſet maior, ſicq; recenti exemplo adhortatur
Theoph. eos ad humilitaté. Theophy. arbitratur Chriſtum, eo ꝙ de recumbẽdo loquitur, voluiſſe diſcipulos ſubmonere ſacramenti, quod iã in cœna acceperant: quoniã quum de vno pane comederãt omnes & ex calice vno biberant, cõcordes & vnanimes eſſe debebant, quum ſacramentũ illud ſit vnitatis,

in quo administrãdo, vnus ipse omnibus iuxta ministrarit, & hoc eis distribuerit. Beda etiam inquit, quod omne illud quodcunque dominus in carne operatus est, eo ipso ministrauit & inseruiuit nobis, sicut ipse dixit dominus ad discipulos de primatu cõtendentes, Filius hominis non venit mi nistrari, sed ministrare, & ponere animam suam in redemptionem pro multis. Ita promisit etiã sanctis suis, se eis mini straturum, quum ait, Beati serui illi, quos quum venerit do minus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcin get se & faciet illos discumbere, & trãsiens ministrabit eis, *Matt.20.* *Luc.12.*

3 Nunc tandem dominus discipulos ad pacem & concor dem vnitatem perducere conatur, simulq; ad humilitatem propter eorũ vocationẽ, & quod ipsos omnes facturus esset reges, dicẽs, Vos estis qui permansistis mecũ in tẽtationibus meis. Ecce hic dominus apostolos ex perseuerantia cõmendat, quoniam secum permanserint in tentationibus, ita vt quotquot tandem persequutiones ille sustinuerit Iudæorũ, in omnibus iis non recesserint ab eo. Ioannes siquidẽ refert, quia quum prædicaret in Capharnaum, doceretq; se daturũ eis carnem suam ad manducandum, & sanguinem ad biben dum, loquens de venerabili sacramẽto, ibi plurimi ex discipulis eius retrocesserunt, non amplius conuersati cũ eo: tũc interrogauit ille etiam apostolos, an etiam ipsi essent abituri. Quorum omnium nomine Petrus respondit, dicens, Domine, quo ibimus? verba vitæ æternæ habes. Omnes vtique apostoli cum eo remanserunt, sed tamẽ, ait ille, vnus ex vobis diabolus est, non ignarus Iudam ad finem nõ perse ueraturum, sed accessurum Iudæis. Atqui iam hic opus nõ fuit eum quoq; cõmemorare, siquidem tunc exierat ad con citandos commouendosq; Iudæos, & iam tum ei dominus væ suum prædixerat, inquiens, Væ homini illi per quem filius hominis tradetur, melius ei erat si natus non fuisset homo iste. Illis autem qui cum domino permanserunt vndecim, præter laudem eximiam, insuper etiam promittit magnam remunerationem. Et hinc liquet satis, nõ esse bonum incipere, nisi in eo perseueres cõstanter. Iudas enim & ipse cœperat non male, sed turpiter resiliit, nõ cogitans illud do mini verbum, Qui perseuerauerit vsq; in finem, saluus erit. Non inchoatio, inquit Beda, patientiæ, sed perseuerãtia cœlestis regni gloria donatur. Quia nimirum perseuerantia, *Ioan.6.* *Theoph.* *Matt.26.* *Mat.10.* *Beda.*

quæ alio nomine constantia vocatur,robur quoddã & fortitudo mentis, cunctarumque (vt ita dixerim) est columna virtutum. nam quum primum illa labitur, simul corruunt omnia animæ bona. Quia ergo immoti & firmiter inconcussi permanserunt apostoli in omnibus tẽtationibus Christi,facti sunt etiam columnæ totius ecclesiæ, sicut & Paulus
Gala. 2. cognouit, quando ad Galatas scripsit, qui videbantur esse columnæ. Ipsi enim vere sunt columnæ istæ,de quibus Da-
Psal. 74. uid inquit in spiritu, Ego cõfirmaui columnas eius,hoc est, ecclesias illas in terra. & ideo quia fortiter perstiterũt sicut columnæ,tantam apud deum inuenerunt dignitatem, iuxta
Iacob. 1. illud Iacobi, Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit,accipiet coronam vitæ,quam repromisit deus iis qui diligunt illum. Quod autem ait dominus,
Zach. 2. Vos permansistis mecum in tentationibus meis, non tãtum
Act. 9. de iis accipiendum est quæ illatæ sunt Christo, sed & quæ
Mat. 25. ipsis apostolis. nanque ille eas aliter non habet, quam si in seipsum essent excitatæ,iuxta hoc propheticum, Qui tetigerit vos,tãget pupillam oculi mei. Et illud quod Paulo persequenti Christianos, Christus ipse ait, Saule Saule, quid me persequeris? cui affine est quod domin' promittit,quicquid minimo ex suis impendatur, id sibi impensum agnoscat.

4 Post meritum iam porro præmium dominus infert, dicẽs, Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum. Regnum se eis paraturum dominus pollicetur non temporale,quale expectabant ipsi, & iam antea mater filiorum Zebedęi petierat. siquidem regnum eius non est ex hoc mundo, sed tale regnũ ait se eis disponere, quale sibi paratũ fuerit à patre suo, vita nimirum æterna, quæ vt ei secũdum humanitatẽ est parata,ita vere regnum est, iuxta illud quod
Mat. 6. petimus quotidie, Adueniat nobis regnum tuum, & sic beati omnes,reges sunt coronati à deo in æternum,sicut ipsi cõ
Apoca. 1. fitentur apud Ioannem,quia ipse dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo à peccatis nostris, & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo neq; tamen hoc perfecto modo intelligendum est, sed per imitationem. multo enim inferiores sunt apostolis in gaudio & corona felicitatis æternæ. Vnde
2. Tim. 4. & Paulus certus erat se coronam inde reportaturum,quando dicebat, Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illum diem iustus iudex. Hinc liquet ver-

ba illa Christi, eadē esse cum iis quæ deinceps dixit ad eos: Vado parare vobis locum. nam & locus ille regnum erat, teste Sapiente, quum ait, Accipient regnum decoris & diadema speciei de manu domini (Aliqui referunt etiam ad personam filij, tunc est sensus, sicut deus pater disposuit mihi regnum per naturā, ita ego dispono vobis regnum per gratiam.) ¶ Adhuc amplius declarat dominus gaudia quæ sint habituri, & ait, Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Idipsum quoque non secundum crudum & rudem sensum intelligendum est, quasi multum cibi & potus sit in illo regno cœlorum, quod & Theoph. animaduertit, quū dixit, Comedere & bibere, ait dominus, non quasi edulia illic sint posita, neq; quasi sensibile quoddam regnū sit. Ipse enim per ea quæ Sadducæis loquutus est, docet quod conuersatio quæ illic est, angelica sit. Paulus quoq; manifeste testatur, quia regnum dei nō est esca & potus. Vnde Beda ait, Mensa hæc proposita omnibus sanctis ad fruendum, cœlesti est gloria vitæ, cibus potusq́ue ille, de quo alias dicitur, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam quando dū electi cōtemplabuntur essentiam dei in sua maiestate, ipsamq́; summe diligent, sic deinde satiabuntur, quoniam animæ illæ secundū omnes suas vires, gaudio voluptatis perfundentur. vnde & amplius quā aliquæ creaturæ in terra satiabuntur. Siquidem quamcunque sibi homo voluptatem cū quātocunque gaudio conceperit in hoc mundo siue ex diuitiis, siue lusibus, siue cibo & potu, siue carnali voluptate, quanuis nonnunquam etiam fastidium cum nausea ingerat, tamē non satiat. interrogatus enim ille, inueniet adhuc quod amplius optet, quodq́ue ardentius appetat. vsque adeo summū illud & infinitum bonum, hominem tātum satiat. Ecce quā capax & amplus veluti sacculus est anima tua. nam si in ea mundus fuerit vniuersus sine deo, nondum satiata erit, solo autem deo satiatur. quod & Dauid agnouit, dicēs, Satiabor quū apparuerit gloria tua. Atque hoc est quod hic de edendo & bibēdo dixit dominus. Insuper adhuc aliud pręmium adiungit dominus, & ait, Vt sedeatis super sedes, iudicantes duodecim tribus Israël. Inquit Theophylactus, Vbi thronos & sedes audietis, non thronos intellige, sed gloriam & honorem. de iis tamen vberius in communi de apostolis, dicturi sumus quę ad dignitatem apostolorum pertinent.

Ioan. 14.
Sapien. 5.
Theoph.
Mat. 22.
Rom. 14.
Beda.
Mat. 5.
Psal. 18.
Theoph.

APPENDIX SIVE CORONIS

de sancto Bartholomaeo.

BARTHOLOMAEVM perhibent antiqui Syrū fuiſſe, nobili natum progenie: atq; hinc enatam illam alteram inter apoſtolos Chriſti contentionem, quoniam cum dixiſſet dominus vnū ex ipſis traditurum, ſuſpicabatur quidam id facturum Bartholomæum, puta aduenam & ſtemmate illuſtrem, quo facilius ſibi regnum adrogaret: inde putant etiam euangelium hoc hodie legi de contentione apoſtolorum, ſicuti per longum audiuiſtis. Verum nihil ſuper hec certū habemus, niſi quod quidā hoc Damaſceno tribuunt: qui quanuis multa ſcripſerit, tamen ex ſcriptis ſuis pauca extāt Latine verſa. Sed enim & in ſententiis ſuis 4. librorum hoc non habetur. Poſt apoſtolorum diuiſionem profectus in Lycaoniam, quam alij Ligdoniam vocāt, prædicauit, vbi quum parum proficeret, monitus inſtinctu ſpiritus, regreſſus eſt in Indiam, quæ ad nos vergit.) nam ſunt qui dicant eſſe tertiam Indiā, hoc eſt vlteriorem & nō citeriorem.) ibi quum intraſſet in tēplum eius regionis idoli ſiue dæmonij quod dicebatur Aſtaroth, ſubito illud obmutuit, nec amplius reſponſum dedit. Sicut enim noſtris adhuc ſeculis interdū quidā homines nequam pro ariolis ſeſe iactitant. ita tunc erant idola per quæ dęmones futura præſagire credebantur. res ea fraude & dolo pleniſsima erat, vnde à doctoribus idololatrię ſpecies numeratur: & eſt ars ſane diabolica, quamobrem vitare eam debent omnes qui Chriſtiano gaudere volunt nomine. Interrogatū ergo quod in vicinia erat idolum Berith, quur taceret Aſtaroth, cauſam aſſeruit eſſe aduentum Bartholomæi, propter quem angeli dei vinctum illum tenerent catenis igneis. Vbi rurſus interrogauerunt Berith quomodo cognoſcerent eum, & reſpondit, Amicus eſt dei omnipotentis, miſſus ab eo vt omnes prouinciæ huius deos exterminaret. Capilli ipſius criſpi ſunt & nigri, naſus rectus & aquilinus, barba multa & in ea pilli quidam cani, ſtatura mediocri. A viginti ſex annis nec ſandalia eius nec veſtimenta ſordeſcunt aut veteraſcunt. Berith etiam dixit eum centies in die deū orare flexis genibus, & toties in nocte: vox eius quaſi tuba vehemens eſt: angeli quoque addidit inſuper ille, dei cum ipſo verſantur: qui nunquam eum fatigari aut eſurire permittunt, nouitque

Damaſce.

Philalet.

nouitque adeo omnia, omnibus loquitur linguis, scit quid ego iam loquar vobiscum. Obsecro ne eum huc adducatis. ¶ Ex istis signis cognouerunt Bartholomæum, qui ibi obsessum quendam à dæmonio liberauit, filiam regis Polymij curauit, ipsumque regem in fide erudiuit. idolo cuidã præcepit, vt fraudes & imposturas suas eloqueretur: cœpitque narrare se cum aliis nonnullis à dæmonibus malis immitti ad nocendum hominibus: qui dum accurrunt, præcipiunt eis sibi offerri & sacrificia fieri, & ipsos sic idololatria infectos, se curare. Hinc rex idola omnia comminuit deiecitq;, & cum omni populo baptizatus est, erectęque & ædificatę sunt in gloriam Christi ecclesiæ. ¶ Historiæ nonnullæ ferunt, sacerdotes idolorũ, Astyagem regis fratrem cõcitasse aduersus S. Bartholomæum, qui eum captum, percussumq; etiam crucifixerit, & de cruce depositũ excoriarit, atq; proximo die iusserit decollari. Vnde fit quod non in omnibus locis æqualiter festum Bartholomæi cælebratur. nam in omnibus fere Germanię diœcesibus celebratur 24. die Augusti, quo & excoriatus est. Romæ autem peragitur die 25. Augusti, quoniã in illo capite plexus est, sicut caput eius monstratur in insula Tiberis. Sunt qui volunt quod sanctus Bartholomæus simul atque Polymium regem baptizatum atq; ad fidem cõuersum ordinauit episcopum, profectus iterum sit in Armeniam, & ibi passus martyrium. Sic enim ait Hieronymus, Bartholomæus apostolus Indis qui dicuntur fortunati, prædicauit euangelium Christi, & euangelium secũdum Matthæum eis tradidit. dormiuit autem Albanopoli oppido maioris Armeniæ. Et in hoc pleræque omnes cõueniũt historiæ, quod sanctus Bartholomæus apostolus sit Indorum. Nam & Eusebius diuisionem cõmemorans apostolorum, ei tribuit Indiam: & deinde libr. ca. 10. sic ait, Erant adhuc in illis tẽporibus & euãgelistæ nõnulli, qui ad imitationem sanctorum apostolorũ in diuersis orbis partibꝰ oberrantes, per gratiam dei & animi sui virtutem, verbum dei & fidẽ Christi ignorantibus quibusq; gentibus inferebant. In quibus præcipuis & illustris Pantenus habebatur, quem ferunt, quum ad Indos peruenisset, reperisse quod Bartholomæus apostolus apud eos fidei semina prima condiderit, & Matthæi euãgeliũ Hebræis scriptum literis dereliquerit, quod per idem tempus supradictus Pãtenus inibi repertum

De vit. il.

Li. 3. & 5.

Hieron. retulerit. Meminit eius etiam beatus Hieronymus libro de viris illustribus sub Panteno. Vnde liquet, Bartholomæum euangelium nullum scripsisse, ecclesiamque merito reiecisse librum quem hæretici pro euangelio Bartholomæi iactarunt, quum non fuerit: sicuti & aliorum quorundam apostolorum nominibus abusi, suos perditissimos libellos ipsorum titulis velarunt. vt patet cap. sancta Romana, distin. 15. profecto enim si ipse scripsisset euãgelium Bartholomæus, illud reliquisset etiam Indis, nõ alienum hoc Matthæi. Verum quidem est quod Dionysius dicit. Sic diuinus Bartholomæus ait, Et plurimam theologiã esse & minimam, euangeliumq; & latum & magnum, rursusq, concisum. Est igitur Bartholomæus Indorum apostolus, atque vt maior pars credit, in India etiam dormiuit martyrio coronatus, ibique sepultus. Quum autem non possent Gentiles miracula ferre quæ ad sepulchrum eius fiebant, effossus est, deductusque in insulam Siciliæ quæ dicitur Liparis, in quam simul atque Sarraceni irruerunt, eamq; deuastarunt, sepulchrum etiam apostoli diruentes, disiecerunt ossa illius. Verùm adhuc apparuit ipse cuidam monacho, miraculose reuelans ei reliquias suas, quas ille Beneuẽtum Apuliæ aduexit. vnde porro delatæ sunt Romam. Apostolum hunc sanctum pie veneremur omnes, &c.

De myst. theolo. cap. 1.

IN DIE FESTO SOLENNI NATIVITATIS GLORIOSAE VIRGINIS MAriæ, Euangelium Matthæi primo.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIVM hoc require supra in die cõceptionis Mariæ, vbi & explicauimus vsque ad Dauidẽ, à quo rursus ordientes quæ supersunt iã prosequemur. sic enim porro ait Matthæus, Salomon genuit Roboam, quem sacræ testantur historiæ male egisse, eo quod inexpertis consiliariis obsequutus, regnũ in ruinam adduxit, ita vt scinderetur, decem tribubus ab eo deficientibus, duabusque tantùm remanentibus. Quæ res exemplo esse potest & debet omnibus qui dominium babent & regimẽ, raro aut nũquã be-

3. Re. 12.

ne ſuccedere, quum contemptis ſenioribus iuniores tantum audiuntur conſiliarij. deinde argumentum hinc petitur, nõ ſemper prodeſſe & iuuare nomé bonum. Ecce enim Roboam nomen præclarum habens, quum latitudo ſiue dilatatio populi diceretur, illum tamen vſque adeo non auxit, vt etiã minuerit. profectumque hoc illud eſt adhuc à peccato Salomonis, quem etiam in poſteris ſuis corripuit dominus, ſic dicens ad eum, Quia non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo. Vbi apparet, quur interdum dominus permittat progeniem aliquam emori & interire vniuerſam, vel profligari, vel à dignitate aut dominio deponi: quoniam ſic regum principúmque peccata vlciſcitur deus, ſi non metuant dominum, ſi iuſtitiam non adminiſtrent. ¶ Pergit inde euangeliſta in genealogia, & ait, Roboam genuit Abiam. 3. Reg. 13. Abia genuit Aſa. Aſa autem genuit Ioſaphat. 3. Reg. 22. & 1. Paralip. 3. de iis nihil ambigitur neque controuertitur. ſequitur autem, Ioram genuit Oziam. 4. Reg. 15. Ibi iam enaſcitur quæſtio. Quo pacto ſibi conſtet quod euangeliſta dicit, Iorá genuiſſe Oziá, quum tamen proauus eius fuerit, ſicut regnorũ teſtatur hiſtoria, quæ ſic habet, quod Ioram genuerit Ochoziã, & hic Ioas, Ioas autem Amaſiã, qui tãdem genuit Oziam. Sequitur ergo euangeliſtam hic tres reges omiſiſſe. Ochoziam, Ioas & Amaſiam, atque poſt Ioram ſtatim ponitur Ozias, qui etiam Azarias in ſacris literis vocatur. Reſpondet Hieronymus, & poſt eum Beda, quod ea fuerit euágeliſtę ſententia, tres patrum numerare teſſaradecadas: iuxta diuerſum temporũ ordinem, quumque Ioram miſcuerat ſe peruerſiſsimæ Iezabelis generi, ideo tollitur eius memoriam vſque in tertiam generationem, neque reponitur in ordine ſanctæ huius genealogiæ. Verba hæc de Ioram intellige ex libro Regum, quoniam ille Athaliam duxit filiam Iezabel. Quod autem de tribus teſſaradecadibus refert Hieronymus, ſic habet iuxta ea quæ Euangeliſta commemorat, ſtatim poſt hoc euangelium. Omnes generationes ab Abraham vſq; ad Dauid, generationes quatuordecim, & à Dauide vſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes 14. & inde rurſus ad Chriſtum vſque, generationes 14.

3. Reg. 11. *4. Re. 8.* *Aug. in q. Euan.* *Origen.* *Hieron.* *4. Reg. 8. 11. 12.* *Ambro. ſoluit. ſed nõ recipitur.* *1. Paral. 22. 23.* *4. Reg. 8.* *Hieron.*

Et quia erit ſtatim nobis vſui, ideo placet huc apponere tabellam.

14	Abraham	Iſaac	Iacob	Iudas	Phares	Eſrom	Aram
	Aminadab	Naaſon	Salmon	Booz	Obed	Ieſſe	Dauid
14	Dauid	Salomon	Roboam	Abia	Aſa	Ioſaphat	Ioram
	Ozias	Ioathan	Achaz	Ezechias	Manaſſes	Amon	Ioſias
14	Ioſias	Iechonias	Salathiel	Zorobabel	Abiud	Eliachim	Azor
	Sadoch	Achim	Eliud	Eleazar	Mathan	Iacob	Ioſeph.

Chryſoſt. ¶*Hic habes quadragintaduos patres in coniūctis, id eſt, quod ſemper vltima perſona primæ heſſaradecadis, ſit prima perſona ſequentis: & ita, ad, primo accipietur incluſiue, & vltimo excluſiue apud Matthæum. Sed ij qui integras faciunt teſſaradecades, nonhabentes perſonas communes angulares, coniungentes decades, ita diſponunt tabulam.*

14	Abraham	Iſaac	Iacob	Iudas	Phares	Eſrom	Aram
	Aminadab	Naaſon	Salmon	Booz	Obed	Ieſſe	Dauid
14	Salomon	Roboam	Abia	Aſa	Ioſaphat	Ioram	Ozias
	Ioathan	Achaz	Ezechias	Manaſſes	Amon	Ioſias	Ioachim
14	Iechonias	Salathiel	Zorobabel	Abiud	Eliachim	Azor	Sadoch
	Achim	Eliud	Eleazar	Mathan	Iacob	Ioſeph	IESVS.

Sic ad, vocula vſurparetur incluſiue vbiq;, ſed Ioachim non enumeratur ab Euangeliſta Matth.

2 Matthæus porro ait, Iosias genuit Iechoniã & fratres eius. vbi statim occurrit quæstio duplex, Primum, si Iechonias numeretur in secunda tessaradecade, in vltima tredecim tantum personas habituri sumus: deinde, Iosias quoque non Iechoniam, sed Ioachim genuit, qui demum genuit Iechoniam. Augustinus dubium hoc nõ vidit, quia ille non numerat personas quadragintaduas, sed quadraginta tantũ sine Christo: sicut & eius numeri mysticã docet rationem lib. 2. de consf. euan. cap. 4. nos tamen hic apertum habemus scripturæ testimonium in Parali. quod Iosias pater fuerit Ioachimi, & hic Iechonię. Hieronymus in hac sentẽtia est, vt putet etiã Ioachimũ patrem, Iechoniam esse dictum, sicut & filiũ, quod fit nõ raro, vt vni plura sint nomina: & sic numerus recte protẽdetur, si etiã annumeretur Christus, quod faciendũ esse refert Chrysostomus, & sic sensus talis erit, Iosias genuit Iechoniã patrẽ, qui alio nomine Ioachim dicitur, Iechonias genuit Salathiel. mortuo enim Iosia, regnauit pro eo filius eius Ioachar: qui à rege AEgypti captus & abductus est, pro quo cõstitutus est frater ei⁹ Eliachim rex, mutatumq́; est ei nomen Ioachim, quià seruis Nabuchodonosoris occisus est. Corpus insuper eius proiectũ est ante ciuitatem Ierusalẽ, sicut prædixerat ei Ieremias, quod sepultura asini sepeliendus esset. ibi cœpit regnare filius eius Ioachimi, qui hic à Mattheo Iechonias dicitur, & à Nabuchodonosore cũ matre abductus est in captiuitatem Babylonicam, simulq́; cũ eo principes, nobiles & alij ex vulgo homines quã plurimi. Recte ergo expẽdit Ambrosius, filiũ Ioachim, qui in historia Regũ vocatur Ioachim, à Ieremia Iechoniã dici: & ideo quũ duo sint Iechoniæ, postremũ quoq; tessaradecadis numerũ desinere in domino profectũ. Quærit iã Ambrosius, quur Matthæ⁹ omiserit patrẽ, filiũq́; numerarit & respondet, eo ipso significare illum voluisse fructũ diuinę bonitatis vberiorẽ, quum non ab omnibus sanguinis nobilitatẽ quæsierit dominus, sed etiã ex peccatoribus voluerit nasci. Quæ omnia volens prætermitto, relinquens eis authoritatem fidemq́ue suam, quando etiam sufficiunt piis hominibus ad persuadẽdam veritatẽ. Adhuc tamen aliam inuenio causam, quæ Chrysostomo tribuitur, ea mihi magis adridet. sic aũt habet, Sublat⁹ est Ioachim ex numero regũ. Nõ enim à populo dei cõstitutus est in regnũ,

1. Par. 3. *August.* *Hieron.* *Chryso.* *2. Par. 36.* *Iere. 22.* *4. Re. 24* *Ambro.* *Chryso.*

ſed à Pharaone rege AEgypti. Nam ſi decuit tres omitti reges, eo quod commixti fuerunt cum gente Iezabel, quur non cōueniat Ioachimum intermitti, quem Pharao tanquā hoſtis, vi intruſerat regem? ¶ Eſtq́ue hoc pulchre obſeruandum, quur euangeliſta voluerit hoc modo Chriſti cōtexere genealogiam per teſſeradecadas. aiunt enim doctores id eum feciſſe ob euidentem tranſmutationem quę tunc contigit. Quoniam Abraham principium eſt, cui & circunciſio data eſt ſimulq́; facta promiſſo Meſsiæ. ſiquidem in ſuo ſemine benedicendæ erant omnes gentes, primus ille huius teſſeradecadis ordo, recte deſinit in Dauide, bellatore, rege & propheta illo eximio, cui etiam promiſſus eſt Meſsias: ita, vt ex fructu ventris ſui naſceretur. Alter ordo finitur in captiuitate Babylonica, in qua alia rurſus facta eſt mutatio: quia tunc regnum deſijt Iudæorum, templum incēdio periit, ipſiq́; Iudęi ex terra promiſsionis in captiuitatem Babylonicā deducti. Poſtremus ille numerus deſinit in Chriſto, quādo extincta eſt lex Moyſi, nouaq́; lex cum ſacerdotio nouo nouiſq́; ſacramentis inſtituta. 3 Cæterum in catalogo genealogiæ ſic ſequitur, Iechonias genuit Salathiel. Id ita habemus etiam in ſacris literis: nam filij Iechoniæ nominantur in libris Paralip. Et Iechonias in Babylone mortuus eſt, quanuis filius Nabuchodonoſoris eum honeſte tractauit. ibidem etiam demortuus eſt Salathiel, cuius filium fuiſſe Zorobabelē ex Eſdra colligitur: quia cum eo & Nehemia, poſt captiuitatem reuerſus eſt in Iudæam. Vbi quærat aliquis. Quandoquidem in Paralip. legitur, Zorobabelē fuiſſe filium Phadaia, qui frater fuit Salathielis, quo tandē modo ille hic filius Salathielis numeretur. Et reſpondebitur, quod ſane verum eſt Iechoniā filios habuiſſe, Aſir, Salathiel & Phadaia: rurſus etiam vtrunque illum habuiſſe filium nomine Zorobabel, Liber Paralipome. commemorat filium Phadaia, & Eſdram & Aggeum filium Salathiel, vnde Chriſtus prouenit. Et hinc diſſoluitur quod in Paralip. ſcriptum eſt, quia Zorobabel genuit Moſollā. Hic autem habetur, quod genuerit Abiud, ſiquidē in hiſtoria Paralipome. plane alius eſt Zorobabel. Porro quum in ſacris literis nihil ſit ſcriptum nobis relictū, quando tandē Abiud & alij genuerint, poſſet hic ſuboriri quæſtio, vnde ſcierit noritq́; Matthæus rem hanc omnem articulatim adeo com

Gen.22. *4. Re. vl.* *1. Par. 3.* *1. Eſdr. 2.* *3. Eſdr. 5.* *Hagg. 1.* *1. Par. 3.* *Vnde Matthæo hæc genealogia*

memorare. Vbi prõpta Christianis responsa est quod euangelium totum instinctu & illustratione scripsit spiritus sancti. Verum Iudæis quibus & scripsit Matthæus, per hoc satisfactum non esset. Dicunt ergo doctores, magnam Iudæis curam fuisse in obseruanda progenie & aduertendo genere, ne tribus duodecim permiscerentur, etiam propter officia, hæreditates & administrationes. id ita esse, palam fiet ex Esdra, qui inter cætera quosdam commemorans sic ait, Hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio. & pauló antè, Non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israël essent. Eodem modo deinceps contigit cum quibusdam, qui inter sacerdotes ministrabant. Vbi textus sic habet, Non poterant edicere ciuitates suas, & horum quæsita est generis scripta in pedatura (hoc quid sit, nihil certi potui habere, quia alioquin vestigium significat. Salomon episcopus Constantien. dicit quod significet propagationem filiorum & nepotum sicque coniicio pedaturam fuisse librum, in quo genealogiæ familiarum fuerunt descriptæ) & non est inuenta, hinc prohibiti sunt sacerdotio fungi. Morem hunc Iudæi continuè obseruarunt, vnde vel ex hoc libro Matthæus certo potuit stirpem regalem ostendere. Atque eadem plane sententia Ambrosij est, quod Herodes non ignarus se de nobili progenie non esse Iudæorum, ne hoc posteris suis exprobrari posset, argumenta quæ in propatulo habebantur sustulit, vt porro nemo crederet diuersum, nisi se ex inclyta patriarcharum stirpe & eorum esse numero, qui antiquitus fuerant ad fidem conuersi. (verum est quod illa magis commode possent discuti in scholis, sed hic habet etiam doctus quod proferat, extendat & applicet, nam & sancti hoc mouerunt.) 4 De sequentibus patriarchis cõtrouersiam nullam reperio. siquidem in veteris testamenti scriptis hæc non habentur vsque ad vltimum, vbi dicit euangelista, Mathan genuit Iacob, & Iacob genuit Ioseph. Posset enim obiicere quis, longe diuersum scripsisse Lucam, qui commemorat Ioseph fuisse filium Eli. Obiecit hoc idem perfidus iste ex Christiano apostata, Iulianus imperator fidelibus, quasi euangelistæ ipsi sibi contraria scripsissent, quod etiam Porphyrius Gentilis fecit. Hieronymus, Ambrosius, & alij respondent, dicentes Iacob filium

1. Esd. 2. *3. Esd. 5.* *Ambros.* *Luc. 3.* *Hierony.* *Ambros.*

fuiſſe Mathan,qui natus iam inde fuerat à Salomone,Eli au tem filium Mathat, qui à Nathan Dauidis filio deſcendit, (non propheta illo qui Dauidem increpauit,vt exiſtimauit

Auguſti. Auguſt. & inclinare videtur Ambroſ.) Fuerunt tamen Iacob & Eli fratres ex vnica matre & duobus patribus. Vbi

Deut.25. quærat,quomodo Ioſeph habere potuerit patres duos.ſane potuit id fieri, & quidem ex lege Moyſi. Eli enim vxorem duxit, & ſine ſobole mortuus eſt, viduam illam cogebatur ex lege frater eius ducere, vt ſuſcitaret illi ſemen, & ſic alterius mariti filius erat etiam prioris iuxta legem, & ſimul huius poſterioris ſecundũ naturam. Matthæus ergo patrem naturalem, Lucas alterum illum proſequutus eſt legalem.

¶ Fuit Mathan hic verus carnalis filius Dauid 1. Paralipomenon 3. nam Berſabee filios quatuor habuit, quanuis illi adeo delicate adamatus fuerit Salomon, quaſi vnigenitus eius eſſet, Prouerbiorum 4.

5 Quærunt hic doctores omnes,quur Matthæus & Lucas adeo anxie deſcribant natiuitatem Ioſeph,qui tamen naturalis Chriſti pater non fuit,& non potius commemorent

Chryſoſt. natiuitatem Mariæ,quoniam ex ea ſola mater ipſius extitit, vnde & filium hominis ſe ſubinde vocat dominus, quoniam omnes nos filij hominum ſimus, Quur autem Ioſeph magis quam Mariæ generatio deſcribatur, quum Maria de

Ambroſ. ſpiritu ſancto generauerit Chriſtum, & Ioſeph à generatione domini videatur alienus,dubitare poſſemus,niſi conſuetudo nos inſtrueret ſcripturarum, quæ ſemper viri originem quærit. ſic enim & in ſenatu & in omnibus officiis viri tantum perſona inquiritur:non igitur decebat vt euangeliſta recenſuiſſet genealogiam matris & originem,relicto marito, ſicut factum eſt 1.Reg.1. & mos hic eſt ſcripturæ in vtroque teſtamento viros commemorare, vt Exod.12.Nu-

Num.vlt. me.1.6.& 2.Reg.28. ¶ Ad hæc quum iam conſtat de origine Ioſeph,ſimul certum eſt Mariam deſcendiſſe à Dauid, quoniam filia quæ & hæres eſt, non audebat nubere alicui diuerſæ tribus. Maria autem vnica fuit, & ſic hæreditaria filia Ioachim, debuit ergo deſponſari marito ſuæ tribus, ſcilicet Iuda. Sunt qui putent Matthæum ideo non deſcripſiſſe originem Mariæ,quod Iudæis omnibus notum erat,eam eſſe de tribu & ſtirpe Dauid. Verum quidem eſt, quod ſorores quæ fratres habebant, ne hæreditas caderet ſuper eos,

libere poterant nubere quibus volebant. sic Aaron de tribu *Iosue* 13.
Leui, duxit Elizabeth filiam Aminadab, sororem Naason *Exod.* 6.
de tribu Iuda, & Dauid duxit Michol filiam Saulis, de tribu 2. *Reg* 3.
Beniamin, & Ioiada sacerdos Iozabam filiam regis Ioram. *Hebr.* 7.
Quomodo autem Maria sit de stirpe Dauid, ex sacris literis non constat. (Stapulensis ponit arborem, sed viderit ipse vbi receperit, & quam sacris literis cõueniat) sed Damascenus qui multa habuit à senioribus, & ex ipsa traditione apostolorum, qui vtique cognationem Mariæ non ignorarunt, magis cum euangelica concordat historia.

DECLARATIVNCVLA
Tabulæ sequentis.

LEVI habuit Panther, vnde Ioachim & Maria descenderunt habuit & Mathat, qui etiam Melchi, sicut auus eius, dictus est. Hic & Mathan vxorem vnam habuere Hiestam, ex qua Mathat suscepit Eli, & Mathan Iacob. Eli ducta vxore, sine hærede mortuus est. inde frater eius ex matre, cui nomen Iacob, ipsam duxit vxorem, & ex ea sustulit Ioseph, qui sic verus & naturalis fuit filius Iacob, cuius stirpem describit Matthæus. fuitque filius secundum legem Eli. Et huius respectu Lucas descripsit genealogiam Christi, magis propter Mariam quæ de Dauide per Nathan descendit, quam propter Ioseph, qui putatiuus fuit parens IESV, qui idem est CHRISTVS in secula benedictus, Amen.

Dauid

Mathan
Leui

Salomon.
Eleazar.
Nathan.

Panther

Melchi qui
& Matthat

natura

Hiesta vxor
amborum.

Barpanther

Eli

Vxor amborum

Iacob.

natura

Secundum legem

Ioachim

Ioseph

Cleophas
Matth. 1.

MARIA

CHRISTVS
Lucæ 3.

HOMILIA POSTERIOR.

Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. *Esaiæ 2.*

IESSE constat ex ipso sacrarum literarum testimonio parentem fuisse Dauid iuxta illud quod Sapiēs ait, Testamentū regi Dauid, filio *Eccle. 46* Iesse, de tribu Iuda. hic alias in historia Regū *3. Reg. 16.* dicitur Esa. (In Hebręo vbiq; est vna dictio.

¶ Vnde facile est colligere, loquutū hic esse prophetam de Christo, qui de stirpe Iesse descendit, quā ob rem & flos ab eo dicitur. Quòd si ergo flos Christus est, Maria virgultum erit, vnde flos ille enatus est. florem vero Christum esse, testatur spiritus sanctus, in persona sua dicens, Ego flos campi. *Cant. 1.* flos dominꝰ fuit boni odoris vsque in cœlū diffusi, quoniam inde deus pater tantum habuit beneplacitū, vt remiserit ideo peccatum Adæ, totúmque genus humanum rursus sibi cōciliarit, quapropter proprie dicit, Ego flos campi, nō inquit, horti, quasi flos esset cōclusus, sed liber in amplissimo campo positus, eo ꝙ benignitas Christi obuia & aperta omnibus est. clamat enim ad omnes, Venite ad me omnes *Matt. 11.* qui laboratis & onerati estis. in altum ascendit, vt ab omnibus videretur. magna voce clamauit, vt ab omnibus audiretur, vt ait Bernardus, Odor illius floris ascendit vsque ad pa *Bernard.* trem cœlestē cum beneplacito magno, ita vt pax inter deū & hominem, inter angelos & homines confirmaretur. Virga itaque quæ florem nobis hunc protulit, ipsa est Maria, quam hodie natam credimus & profitemur. Magnum sane hoc vniuerso mundo solatium est, natam hodie esse virgam quæ florem illum protulit. Gaudet colonus, vbi primū semina pullulare viderit, expectat inde frugem sibi prouenturam. Quur non & nos gaudeamus natam nobis virgam hanc nobilem, quæ Christum edidit saluatorem mundi? sicut hodie gratulabunda concinit ecclesia, Corde & animo Christo canamus gloriam in hac sacra solennitate præcelsæ genitricis dei Mariæ. Cum iucunditate natiuitatem sanctæ Mariæ celebremus, vt ipsa pro nobis intercedat ad dominū nostrum Iesum Christū, Sic & Chrysosto. fideles exhorta- *Chrysost.* tur. & ait, Hodie fit mūdo salutis initiū. iubilate deo omnis terra. cātate, exultate & psallite. lætare genus humanū. cātate cœlestes spiritus, quoniā hodie est illa virga, quæ ꝓtulit

miri odoris fragrantiam. de hac iam olim dixit propheta,
Esa.11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius, &c.

Euangelium Matth.1. vt supra.

OLENS hic supersedeo dicere, quomodo Anna diu sterilis, mirabiliter tandem post angelicam promissionem cōcepit Mariam, eamq; hodie in lucem edidit, quoniam super eo multa diximus in festo sanctæ Annæ, & in die cōceptionis Mariæ. Missum *Hiero.* quoq; facio totum Hier. libellum de ortu Mariæ virginis. tantū paucula de sancta & gloriosa eius natiuitate dicemus. *Mar.6.* Et primum quidē, quum ecclesia solenniter Mariæ celebret natiuitatem, constans est argumentum, sanctā eā esse, quanuis alias etiam Ethnici imperatores & reges multam festiuitatem in suis natalibus celebrabant, sicut Herodes in natali suo die Ioannē decollari fecit, & multo dehinc tēpore Chri*Lib.1.de ser.Imp.* stiani quoq; imperatores factitarunt, vt testātur eorum sanctiones, quæ sic habent, Dies festos, dies maiestati altissimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus profanari. dominicum diē ita semper honorabilem decernimus venerandum, vt à cunctis executionibus excusetur. Et inde, nec huius tamen religiosæ diei ocia relaxantes, obscœnis quēquam patimur voluptatibus detineri. Nihil sibi eodem die vēdicet scena theatralis aut circense certamen, aut feriarum lachrymosa spectacula, etiam si in nostrum natalē celebrāda solēnitas inciderit, differatur. Vide nostri seculi conuersationē, & cum priscis moribus cōfer. Iam huiusmodi ludibria, conuiuia, choreæ, gladiaturæ & alia, nisi diebus sanctis ac festis, exerceri nō possunt. Nos autem qui in hanc lachrymarū vallem, in hāc malorum cōgeriem magno dolore nascimur non sine peccato, merito iam miseros nostros natales deflet ecclesia, & tamen festos peragit dies mortis sanctorum, eosq; natales appellat, quod tunc nati sint in vitam æternam, quanuis sint natales adhuc solēnes tres, natiuitas puta Christi, Mariæ, & Ioānis. quod argumentum certum est, natiuitatem eorum sanctam fuisse. nam si & ipsi in peccatis fuissent nati sicut alij homines, ecclesia eorū natales tam religiose non veneraretur. Insignis Mariæ natiuitatis sanctimonia inde colligitur, quod eā sibi deus elegit ab æterno prę omnibus mulieribus in terra, *Prou.8.* vt mater fieret filij sui. & ideo in eius persona dicit Sapiēs,

Dominus

Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Sine dubio igitur omnib⁹ eam virtutibus exornauit deus, vt vas dignũ esset spiritu san cto ad cõcipiendum & hospitandum filiũ dei, qui sic inquit per os Dauid, Hic habitabo, quoniam elegi eam. Electa est *Psal. 131.* Maria vt sol, & sicut myrrha electa suauitatẽ dedit odoris. *Cantic. 6.* Nam quũ quilibet dominus filio suo nobilissimã eligat vir *Eccl. 24.* ginem quam possit habere, quanto magis deus filio suo preciosissimam elegit virginẽ, ex qua humanam susciperet car- *2. Cor. 3.* nem, filiusq́ue eius diceretur & esset? Vere enim hoc ita est, *Eccl. 24.* quotiescunq; deus aliquẽ cuipiam destinat officio & operi, *Gen. 24.* semper illum antea præparat, vt dignus & idoneus efficiatur, iuxta illud apostoli, idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Quando igitur eam à principio elegit deus, sicut ipsa profitetur & ait, Ab initio & ante secula electa sum, citra dubium tantis ipsam donis exornauit, vt potuerãt hodie dicere angeli illud quod puer Abrahæ, Hæc est virgo quã dominus præparauit filio domini mei. Quum ergo & quando placuit diuinæ gratiæ, vt habitaret deus dei filius inter nos, à quibus diu gratia eius alienata fuerat, sola Maria digna est inuenta, in cuius aula rex regum primum suum occuparet domicilium, & vbi diu quæsitam requiem inuenit, in eius sinu & gremio thesauros omnes sine mẽsura perfudit.

2 Est etiam hoc rei ipsi tum etiã rationi cõueniens, Deus enim paradisum tradiderat Adę, ex eius costa formauit Euã in qua peccatum cœpit & transgresio, atq; benedictio hinc versa est in maledictionem. Quum itaque iam abiecta esset Eua ista à facie domini aliam sibi delegit, quæ nunquã cecidit, pulchrã facie & decorã sine vlla macula, sicq; in omnib⁹ Maria fuit Euæ contraria. Eua siquidem nobis fructũ protulit mortis, Maria fructũ vitæ. Eua dum comedit, marito suo tradidit prohibitum fructum arboris, Maria administrat no- *Cantic. 4.* bis panem viuum de cœlo. Eua mater peccati est, mater car- *Gene. 3.* nis, mater exilij & egestatis. Maria mater gratiæ mater spiritus est, mater misericordiæ. Eua irã intulit dei, mortẽ hominibus, amisit gratiam dei. Maria autem reconciliationem attulit dei, vitam & gratiam ab Eua amissa, eam Maria adinuenit, dicente ad ipsam angelo, Inuenisti gratiam apud dominum. Eua opprobriũ est mulierib⁹ omnibus & dedecus, *Luc. 1.*

Maria vero decor & ornamentum omnium matronarũ. Et sicut Eua decepta à diabolo est, ita Maria diuinitus per angelum edocta de magno mysterio incarnationis Christi. & vbi diabolus Euã vicit per superbiã, vicissim eum superauit Maria humilitate. Quid multa? quicquid maledictionis, vt inquit Hieronymus, infusum est per Euam, id omne benedictio sustulit Mariæ. Et quod Eua amisit, hoc Maria restaurauit, vt recte de ea cautet ecclesia, Sumens illud aue Gabrielis ore, funda nos in pace mutans nomen Euæ. Figuratũ hoc

Hesth. 1. est in Vasthi & Hesther. illa enim formosa existens, obedire tamen noluit regi Assuero: qui quum conuiuium grande parasset principibus regni, militib⁹ & seruis, septimoq; tandem die reginam vocaret per septem eunuchos, noluit illa venire. vnde iratus rex, interrogauit sapientes quid de ea faciendum putarent. ibi respondit Mamucha, Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos & principes qui sunt in cũctis prouinciis regis Assueri. Egredietur enim sermo iste reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos. Conclusum igitur est vt deiiceretur, nec amplius esset regina. proclamatum quoq; & missis epistolis significatũ est vniuersis prouinciis, viros esse principes & maiores in domibus suis. Hinc adductæ sunt virgines plurimæ in ciuitatẽ

Hesth. 2. Susam, & ex eis delegit formosam Hesther, per quã exaltatus est Mardochæus, Iudæi liberati, & eorum hostis Amã suspensus. Sic nimirũ præuaricatrix Eua deiecta est vt Vasthi, humilis autem Maria sublimata, & per eã populus Iudæorum, imo mundus vniuersus redẽptus & liberatus est, sicuti per Hesther Iudæi tantũ sub lege Assuero. Nam queadmodum regi beneplacitũ fuit in Hesther, ita deo in Maria. (potes totam historiam Hesther figuratiue hic applicare.)

3 Etsi Maria magnum natiuitatis suæ habuit præconium ex tot tantisq; suis maioribus, siquidẽ ex quatuordecim patriarchis nata est, deinde ex quatuordecim regib⁹ aliisq; bonis & honestis hominibus, atque ex sanctissima matre Anna

Ecclesia. sanctoq; patriarcha Ioachim. quapropter hodie concinit ecclesia, Regali ex progenie Maria virgo exorta refulget, cuius precib⁹ nos adiuuari mẽte & spiritu deuotissime poscimus. Et in alia antiphona, Natiuitas gloriosæ virginis Ma-

Gen. 22. riæ, ex semine Abrahæ, orta de tribu Iuda, clara ex stirpe

Gen. 49. Dauid. Hinc liquet promissionem Abrahæ factam, quod

in

in semine suo benedicerentur omnes gentes, prophetiam Iacob de nasciturо Messia, & Iuda, & Antichristo ex Dan, promissionem etiam Danielis, Iurauit dominus Dauid, &c. de fructu ventris tui ponam super sedem tuam, omnia inquam hæc vnico illo ecclesiæ cantico veluti fasciculo paruo complicari & in eo contineri. ¶ Apparet etiam hic verba illa dei non referri ad Euam, quando dixit, Ponam inimicitias inter te & serpentem, inter semen tuum & semen illius. Ipsa conteret caput tuum: hoc enim primum est euangeliũ, & ideo de homine euangelico tantum intelligendum. nam si referatur ad mulierem dubium non est, Euam hoc non fecisse, sed Mariam: sin ad semẽ referas, (licet non sit necesse, nam quanuis frequenter sit masculini generis apud Hebræos sicut etiam semen, quum non habeant nisi tria genera, masculinum, fœmininum & commune, tamẽ nõ est perpetuum, quia potius est generis communis, quum etiã mulieres demõstret & referat.) Maria semẽ est Euæ, & etiã Christus. sicq; perfecte cõsummatur, quod semen contriuit caput serpentis antiqui. Quocunq; modo Mariç accipiatur origo, quanuis res pulchra est & honesta, ex honestis parentibus nasci, ex patriarchis, prophetis & regibus, plus tamen gloriæ eis addit Maria quam acceperit ab ipsis. siquidẽ multo plus laudis, gloriæ & decoris habet à Christo, quam omnibus suis maioribus, quia in fimbria eius scriptum est, rex regum & dominus dominantium. Christus dux vltimus est, rex postremus, & patriarcha populi dei. ipse ait, Ego prim⁹ & nouissimus. Ideoq; dum reges illos & maiores Mariç cõmemorat ecclesia, tandem concludit in hæc verba, Sed quid nos istos recensemus heroas, quum tuus natus omnes præcellat illos atque cunctos per orbem? ¶ Et hoc est quod ab initio diximus, quum illa filium altissimi ediderit, eam anteá sanctificatam esse, ita vt in sanctimonia & donis gratiæ maiores omnes superarit. vbi Anselm⁹ ait, Vere placuit deo in te habitare, quum ex intacta virginis substantia, sicut ex lignis Libani, inenarrabili magisterio diuina sapientia sibi domum ædificauit. O Maria, quantum ex te beneplacitũ habuit spiritus sanctus, quando corpus tantum consecrauit dedicauitque tantis misteriis dei. Omnis igitur iam mundus ô domina corpus tuum veneratur tanquam templũ sanctum dei viuentis, quia in eo salus mundi cepit initium.

Genes. 3.

Apoca. 1.

Ecclesia.

Anselmus

4 Legimus in ſacris literis, quanta ſæpe gaudia fuerint in natiuitate filiorum. quantũ enim gauiſus eſt Abrahã, quan-
Gene. 21. do ætate grandæua, quum iam 100. eſſet annorum, ſuſcepit filium, qui quum eſſet ablactatus, conuiuiũ parauit magnificum cum vniuerſa familia? Anna vxor Helcanæ diu ſterilis, tandem per gratiam dei filium peperit Samuelem, & tũc magno gauiſa gaudio cãticum illud fecit, Exultauit cor meum in domino, ſicut eo vtitur eccleſia feria quarta in laudibus.
1. Re. 1. 2. Simili modo de Samſone, Salomone & Ioſeph dici poteſt, ſicut & parentes gauiſi ſunt cum omni vicinia in natiuitate Ioannis, iuxta illud angeli, In natiuitate eius multi gaudebunt. Quãto maioribus gaudiis illuſtrior fuit natiuitas Mariæ, ſicut canit eccleſia, Natiuitas tua dei genitrix virgo, gaudium annunciauit vniuerſo mundo? Quis enim ſatis explicet gaudium & exultationem Ioachim & Annæ ob tantam à deo ſuſceptam filiam? Prægnantes vos & grauidæ, maiori pietate veneramini hodie Mariã & Annam, vt earum precibus facilior vobis partus, & lætior aſpectus fruct⁹ veſtri donetur, ne pereat infans non baptizatus, ſed in baptiſmo peccatum ei remittatur originale, & gratia conferatur ſpiritus ſancti. Iam antea Anna ab angelo ſanctimoniam cognouerat infantis huius puellæ, & quod per eam deus operaturus eſſet ſalutem Iſraël, ſicut in die conceptionis eius & ſanctæ Annæ feſto dictum eſt. Præterea ſunt qui putent angelum hunc fuiſſe Gabrielem, quia veriſimile eſt vnius miniſterij vnum eſſe miniſtrũ, neq; decuit deum huic miniſterio angelum deſtinari ad conſummationem myſterij huius qui non ſatis fuiſſet idoneus & velut inſtructus in omnibus iis quæ præcedere neceſſum erat. Vnus ergo angelus hic fuit cũ eo, qui deinceps ſalutationem attulit Mariæ, & incarnationem
Luc. 1. Chriſti annunciauit. Nam quũ Gabriel nunciarit natiuitatẽ Ioannis, qui Chriſti tantũ fuit præcurſor, quanto magis annunciauit idem ille natiuitatem Mariæ mater eius futura erat, quæ Ioanne multo ſanctior fuit? Si itaq; Gabriel annunciauit natiuitatem Mariæ, quanto gaudio inde perfuſus eſt ipſe cum reliquis angelis, quum eorum iam multi cognoſcerent, hãc dominam eſſe ſuam & reginam, per cuius fructum ruina ipſorũ impleretur, cõcordia inter eos & homines inſtitueretur, poteſtas aduerſaria cõtereretur? Neq; vero parẽtes tantũ gauiſi ſunt, tantũ ſe theſaurũ gratiarũ accepiſſe,

& promiſsionē angeli eſſe impletā,ſed etiā cognatio & vicinia tota gratulata eſt Annæ,quæ antea ob ſterilitatē cōtēptui erat omnib⁹, ſicut & cognatio Zachariæ & Elizabeth eſt gauiſa. Atq; ſine dubio quū Elizabeth & Zacharias impleti ſint ſpiritu ſancto,multo magis hoc cōtigiſſe credatur Ioachim & Annæ. Pie quoq; cerdēdū eſt, angelos hoc multis patribus reuelaſſe in limbo,qui memorali gaudio perfuſi ſunt,ſicut & Chriſti natiuitatē angeli eis annūciarūt, cū dicat Chriſtus, Abrahā exultauit vt videret diē meū. vidit, & gauiſus eſt. Quomodo vidit niſi per reuelationē? ideoq; gauiſa eſt & Eua maledictionē ſuā finem habiturā. Gauiſus eſt Noe arcā iam editā,per quā totus ſeruaretur mūdus. Gauiſus eſt Abrahā,adeſſe tēpus quo facta ſibi promiſsio impleretur. ſimiliter Dauid aliiq; prophetæ,qui ex lumine prophetiæ norāt accedere tēpus naſcituri Chriſti:quia ſi præſciuit hoc Daniel hic per hebdomadas ſibi monſtratas, quomodo non certius idē cognouerit in limbo? Gaudete igitur & vos, congratulamini Mariæ cū vniuerſa eccleſia,ad eam concurrite tanquam paradiſi portam cœliq́ue feneſtram. Conclamate omnes. *Ioan.8.* *Dan.9.*

Alma redemptoris mater,quæ peruia cœli *Eccleſia. Grego.*
Porta manes & ſtella maris,ſuccurre cadenti,
Surgere qui curat populo.

Ora pro populo,interueni pro clero,intercede pro deuoto fœmineo ſexu. Sentiant omnes tuum leuamen,quicunq; celebrant tuam natiuitatem, Amen.

IN DIE S. MATTHAEI APOSTOLI ET EVANGELISTAE,

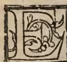
Euangelium, Matthæi. 9.

N ILLO tempore, Vidit Ieſus hominem ſedentem in teloneo, Matthæum nomine & ait illi, Sequere me. Et ſurgens, ſequutus eſt eum. Et factū eſt, diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Et videntes phariſæi, dicebant diſcipulis eius, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? At Ieſus audiens, ait, Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus. Euntes autē, diſcite quid eſt, *Mar.9. Lucæ 5. Mar.2. Oſeæ 6.*

Misericordiam volo,& non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

HOMILIA PRIMA.

VANGELICAM hinc discimus veritatẽ, quod ipse etiã scriptor ignominiam suam nõ celarit. discimus insuper hominẽ pœnitentẽ non debere pudore deterreri à confessione peccatorum suorũ. quin potius etiã ipse gratias agat deo pro gratia qua eũ à peccatis liberauit, sic fecit hoc loco Matthæus. Sapientis imitatus consilium, Iustus accusator est sui in principio sermonis sui. & illud quod Esaias ait, Narra peccata tua vt iustificeris. Cæteri, inquit Hieronymus, propter verecundiam & honorẽ Matthæi, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerũt Leui, quoniã binomius fuit. Ipse autem Matthęũ sese vocauit, & publicanũ. Publicani qui fuerint. docet Hieronym⁹ Matthæi 18. secundũ tropologiam, ostẽdens eos esse qui seculi sectãtur lucra, & exigunt vectigalia per negociationes & fraudes, per furta & scelerata flagitia. Nunc etiam satis male habent officia secularia, atque vno in loco alijs deterius. Væ iis qui officia ex auaritia cum coactione & pressura subditorũ imponũt. Videas nũc multis in locis quantis constent sumptibus iudicia, dierũ constitutiones, testiũ examina, literarũ erectiones vel obsignationes. vsqueadeo aucupium istud creuit in immensum, vt periculũ sit plerosq; tam spiritualium quã seculariũ officiorũ administratores publicanos tantũ esse: quoniã sic res habet, vt is fidelior habeatur, qui fuerit in extorquẽdo diligẽtior, eũ nõ facile sinũt officio priuari, sed is nõ parũ authoritatis & fidei habet apud principes. Liber vnicũ tantũ exẽpli gratia recẽsere. Circa sigillũ ita iam inter seculares & spirituales geritur plurimum, omnes sibi victũ inde sperãt & quæstum lucrosum, ita vt pecunia obsignatoria nõ exiguum habeat in summa recepti locum sigillũ quoq; pro magna pecunię summa impignorari soleat. Vereor vt ne homines isti multo sint publicanis illis deteriores qui vixerunt tempore Christi. Audiui forsitan ante annos 23. virũ doctissimũ D. Ioannem Cailer Kaiserspergium prædicatorem Argentinensem, loquentem & differẽtem aduersus hoc Friburgi Brisgoiæ. Neq; multò antè obitum suum, quũ Argentinæ eum cõuenissem, nosq; in hãc materiam incidissemus multas

Prou.18. *Esa.43.* *Hieron.* *Hieron.*

tas multorũ doctorũ piorumq́; hominũ sentẽtias super hoc mihi adduxit, è quibus notaui verba Stephani Bruliferi minoritæ in Anglia, qui sic ait, Quũ vnicuiq; liceat victitare de labore suo taliter qualiter, etiã prælato aut iudici ciuili licitum est, petere pro expensis ceræ & laboribus sigillatorũ & clericorũ ad hoc deputatorũ plus vel minus secundum maiores vel minores labores aut expẽsas fieri solitas. Testificari in iudicio publico de causis spiritualibus, & de cõtractu matrimonij & talibus, huiusmodi est annexũ spiritualibus, licet testificari de tẽporalibus neutrũ sit. Quũ sigillum cuiuscunq; iudicis nõ sit nisi testimoniũ iudicij a tali iudice facti, nõ apparet quomodo ꝑ sigillo suo iudex possit aliud petere aut etiã exigere vltra expensas ceræ & labores sigillorũ & clericorũ ad hoc deputatorũ. Prælatus quicũque ecclesiasticus siue ecclesia ciuilis, petẽs vel exigens aliquid tẽporale pro sigillo literarũ vltra casus p̃scriptos in causa spirituali & iurisdictione ecclesiastica, nõ solũ peccat, sed etiã simoniã cõmittit. si tamẽ super tẽporalib⁹ agatur, nõ est simonia, sed grauiter peccat talis iudex. Adde Gabrielẽ dist. 15. q. 6. ¶ Iã mihi cõsideret aliquis officia in omnibus prouinciis & regionibus, quõ grauata sint omnia sigillis, vectigalibus, iudiciis, &c. vbi nemo quod iustũ est cõsequi potest nisi emptũ, modo ne aliquãdo etiã emptũ inquisissime. periculũ est ergo ne omnes iã prouinciæ publicanis abundent. dominus deus illuminet corda & consciẽtiã magistratuũ, vt defectus hic cũ in multis alijs in Christianismo corrigatur. Discant etiã hinc peccatores quãtũcunq; graues, nõ desperare. nam dũ ad emendationẽ conuertuuntur, inueniũt gratiã apud deũ, sicut Matthæus, qui ex publicano & apostolus factus est & euãgelista. 2 Vidit ergo dominus hominẽ sedentem ad teloneũ, Matthæum nomine, & dixit ei, Sequere me. Vbi Chrysostomus expẽdit, quur tandẽ dominus Matthæum non cum Petro vocarit & Ioanne. siquidem ipse tẽpus nouit quo quisq; sit ad obsequendũ promptior, quoniã & corda hominũ nouit. Petrũ vocauit ille in piscatu, Matthæum in teloneo, Paulum in persequutione. Quũ adhuc ad teloneum sederet Matthæus, quum peccandi finem nondum fecerat, ecce traxit eum de⁹ per gratiam suã, & exemit de medio mari peruersæ conuersationis publicanorum, sicut & Paulum vocauit minas adhuc & cædẽ spirantem,

Brulif. *Gabriel.* *Hieron.* *Chryso.* *Actu. 9.*

atque sæuientẽ summo cũ furore aduersus ecclesiã. Voluit
Theop. etiã, authore Theophylacto, ostendere Matthæus se non ex
suo merito, sed gratia dei cõuersum. fuit enim hoc op⁹ dei,
quod dominus ipsum vnico verbo cõuertit. nõ igitur exterius
tantũ oculis corporeis eũ aspexit, sed multo magis interiorib⁹
oculis misericordiæ suę. ¶ Sicut respexit, inquit Beda,
Beda. negatorẽ suũ Petrũ, vt culpã suã agnoscere posset & deflere,
Mat.10. sic & Matthęũ, qui sine dubio semper se cognouit esse
peccatorẽ, dum & publicanũ vocare se veritus nõ est, quãdo
se in numero cõmemorauit apostolorũ, quãuis Marcus
& Lucas in hoc pepercerint ei. Sed domin⁹ ad eũ ait, Sequere
me. Ecce, sequere, inquit, eo qđ in via virtutis fieri nõ potest
vt quis præcedat dominũ, sed oportet semper illũ præcedere,
& sic post se trahere hominẽ, sicut ipse dicit, Nemo
venit ad me, nisi pater meus qui est in cœlis, traxerit eũ. Nõ
ignorat hoc ecclesia quæ spiritu sancto suo regitur & gubernatur.
ea sic precatur, Actiões nostras quæsumus domine
Ioan.6. aspirãdo præueni, & adiuuãdo prosequere. Nos quoque
dominũ rogemus vt pręcedat nos, eamq́; gratiã habuit Iob,
quãdo dixit, Vestigia ei⁹ sequut⁹ est pes meus, viã ei⁹ custodiui.
Iob 23. Vbiq; nos docet & monet domin⁹ crucẽ suã tollere &
Luce 9. se sequi. Quũ lauisset pedes apostolorũ, adhortatus est eos
Ioan.13. grauiter ad se sequendũ. Exemplũ, inquiẽs, dedi vobis, vt sicut
ego feci, & vos faciatis. Quid qđ vniuersa Christi vita
in mortẽ vsq; exemplũ fuit nobis quod imitemur, testante
Petro quũ ait, Christ⁹ passus est pro nobis, vobis relinquẽs
1.Pet.2. exemplũ, vt sequamini vestigia eius. Pauca & breuiter loquens
hic domin⁹, ait, Sequere me. sed verba illa vehemẽtẽ
habuere virtutẽ, quia surgẽs Matthæus, sequutus est eũ. O
vim fortẽ, ô operationẽ efficacissimã duorum tãtummodo
verborũ, quibus magis attraxit dominus Matthæũ, quã catenis
attraxisset. Verũ enimuero Christ⁹ per maiestatis suæ
omnipotentiã verba hæc tam efficacia fecit: iuxta illud Da-
Psal. 67. uidis, Dabit voci suæ vocẽ virtutis. Matthęus grauit peccatorũ
iacebat põdere pressus, sed per vocationẽ Christi surrexit
corpore, surrexit & ab officio suo multũ periculoso,
surrexit à vita peccatis plena, sicut omnes peccatores surgerẽ
Ephe.5. iubet Paulus, Surge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit
te Christus. Sic & Matthæ⁹ surrexit à mortuis: omnis
enim peccator corã deo mortuus est, quãdo gratia illius
desti-

destitutus est, quæ vita animæ existit. Ideoq; Matthęus cum Dauide dicere potuit, Exurrexi, & dominꝰ suscepit me. Lucas addit eũ, relictis omnibus, sequutũ esse dominũ 3 Iam ne igitur intelligitis, quã inepte contradixerint ijs quæ hic narrat euãgelista, Porphyrius & Iulianꝰ apostata, qui tãquã filij mundi huius, nihil sciẽtes de gratia & operatione spiritus sancti, deridebãt imperitiã historici mentiẽtis, simulque stultitiã eorũ qui statim sequuti sunt saluatorem, quasi irrationabiliter quemlibet vocãtẽ hominẽ sint sequuti, cũ tantæ virtutes tãtaque signa præcesserint, quæ apostolos antequam crederent vidisse nõ dubium est? Certe fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiã in humana facie relucebat, ex primo ad se trahere poterat aspectu. sicut enim in magnete lapide & succinis hęc esse vis dicitur, vt annulos & stipulam & festucas attrahant, quãto magis dominus omniũ creaturarũ ad se trahere poterat quos volebat? Quid quod Matthæo, Petro & alijs honestissimũ hoc fuit, sequi dominũ iuxta illud Sapiẽtis, Magna est gloria sequi dominũ, longitudo enĩ dierũ assumetur ab eo? Sic gloriatur & Ieremias, dicẽs, Non sum turbatus te pastorẽ sequens, & diẽ hominis nõ desideraui, tu scis quia omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur, quoniã dereliquerũt venã aquarũ viuentiũ. Non diuersum est quod Beda ait, neminẽ hanc vocari sequelã mirari debere. siquidem ipse dominus qui hunc exterius humana alloquutione vt se sequeretur vocauit, intus diuina inspiratione, vt mox vocãtẽ sequeretur, accendit: ipse inuisibiliter quomodo sequẽdũ esset, edocuit. Vnde intellexit ille, quod quoscũq; vocat dominus à tẽporalibus huius mũdi thesauris, ijs retribuat alios thesauros æternos in cœlis, Matthæus surgẽs, sequutꝰ est eũ non pedibus tantum corporis, sed & vita sua, dicente Ioanne, Qui dicit, se in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare: hoc est, nõ temporalem appetere quæstũ, sed arrogantiam fugere, mundũ & omnia quæ ipsius sunt cõtemnere propter gloriã æternã, & in omnibus gloriã dei & proximorũ quærere salutẽ. Hæc & huiusmodi alia facere, est vestigia Christi sequi. Quærũt hic nõnulli, an statim sequutus iã sit Matthæus dominum vt apostolus, hæcque vocatio facta ne sit ad apostolatũ. Respõdetur, nõ debere hoc ad apostolatũ referri, quia Matthęus insuper

Psal. 3. *Hieron.* *Eccle. 23.* *Iere. 17.* *Super Matth.* *1. Ioan. 1.*

dominum conuiuio excepit, ſicut hic dicit ipſe, Factum eſt
Luce 5. diſcumbéte eo in domo, Lucas quoq; teſtatur Leui magnũ
domino paraſſe conuiuiũ in domo ſua. Quod ſi ergo cõui-
uio eũ excepit, ſi ędes habuit proprias, apoſtolus nõdũ fuit,
quoniã apoſtoli reliquerunt omnia iuxta Petri profeſsioné
domino factã. Et ſuper hoc iã concludunt doctores, Mat-
thæũ à teloneo vocatũ, ſequutũ quoq; ita vt adhæſerit do-
mino, multa cum eo cõiunctus familiaritate, ſicq; paulatim
ſequutus ſit dominũ, vitã ſuſcipiens apoſtolicã. Nam ſi ſta-
tim ad hanc vocationem reliquiſſet omnia, vtiq; nõ expro-
braſſent ei phariſæi communem cum publicanis cõuictum.
Quæras amplius quomodo Matthæus hic ipſe capite 9. ſuã
deſcribat vocationẽ. quũ tamen dominus iam antea ſermo-
nem fecerat in mõte, quẽ Matthæus tribus proſequutus eſt
capitibus, Iam vero apoſtolos 12. dominus ordinauit & cõ-
ſtituit in mõte, ſicuti clare teſtatur Lucas, nominãs ibi Mat-
thæum. Quomodo ergo apoſtolos 12. inſtituit, creauitq; in
Matth. 5. 6. 7. mõte, & de inceps adhuc vocarit Matthæũ? Reſpõdet Au-
guſtinus lib. 1. de conſ. euan. c. 26. Euangeliſtas non ſemper
Auguſt. ordinẽ ſequutos eſſe tẽporũ, maxime vero Lucã hoc feciſſe
qui nõ reſpexit hic eo, ſed tantum ordinẽ obſeruauit iuxta
modum operum ſacerdotalium. ſic Matthæus hic ſuam ip-
ſius commemorat vocationem, quam antea omiſerat, ſiqui-
dem reponi debebat ante caput quintum. 4 Sequitur, fa-
ctũ eſt diſcũbente eo in domo, ecce multi peccatores & pu-
blicani veniẽtes, diſcumbebãt cũ Ieſu & diſcipulis eius. Vi-
Hieron. debant, inquit Hieronymus, publicanũ à peccatis ad melio-
ra conuerſum, locum inueniſſe pœnitentiæ, & ob idipſum
etiam illi nõ deſperant ſalutem. neque vero in priſtinis vi-
tiis permanentes veniunt ad Ieſum, ſed pœnitentiam agen-
tes, vt ſequens ſermo domini ſignificat. In eadẽ pene ſentẽ-
Chryſo. tia Chryſoſtomus eſt & ait, Concurrũt quaſi ad conſortem
artifici multi publicani, quos Matthæus lætitia non parua
propter acceſſum Chriſti inuitauit, domino ſic diſponẽte,
qui omne genus curationis animorum exhibuit, nec diſpu-
tando ſolum aut ægrotos curando, aut inimicos redarguen-
do, verũ etiam comedendo ac bibẽdo multos à vitiis ad vir-
tutem reduxit, vt nos doctores his omnibus efficeret. pergit
Chryſoſtomus & dicit, Quãuis quæ nũc appoſita erãt, in-
iuſte ac rapaciter fuerant acquiſita, nõ repulit tamen ea do-
minus

minus, sed assumpsit ex illis. Hæc certe bonum medicũ decent, qui nisi laborantiũ putrediné ferat, nõ potest eos à doloribus liberare. Hinc iam quęstio nascitur, quum illicitum sit ex vsura & rapina viuere, quur inde mãducarit dominus non ignarus vtique. Occurrit hic cõmunis respõsio, Quod qui sunt in loco eorum à quibus bona iniuste sunt accepta, dum ea opere adducũt ad restitutioné rerum male acquisitarũ, possunt inde viuere & mãducare. siquidem verisimile & æquum esse videtur, eos quorũ sunt hæc bona, quũ ipsorum hic agatur causa, cõsentire ad hoc. Vis exemplũ? Ecce si ingrediar in Iudæi siue vsurarij domũ, volés ipsum persuadere vt bonũ inique partũ restituat iis quos deceperat: quod si aliquid ex istis bonis manducem quæ ad læsos pertinent, iniquum nõ foret. quia quũ in eorum sim ministerio, merito panem eorũ manducé, iuxta illud Pauli, Quis vnquã militat stipendiis suis? quis pascit gregé, & de lacte gregis non mãducat? Ideoq; dominus mittens discipulos suos in officiũ euangelij, nõ dixit, Manducate & bibite quicquid eorũ est, *2.Cor.9.* sed quicquid apud eos est. facit textus & notata in C. multis *Luc.10.* lib. q.3. & C. inter alia de senteńtia excõmunicationis. Potest & talis respõsio dari quod dominus eo ipso voluit ostendere, nõ semper iniquũ esse vel cohabitare iis, vel cum eis manducare & viuere, qui bona sibi iniusta vsurpant, quoniã possunt isti simul & iusta bona iustóque titulo vel hæreditario habere, vel honeste & decéter lucrari. Vbi facile fit vt homines legitimã causam habentes, possint licite bonis suis perfrui, cuiusmodi sunt vxor, liberi, serui, operarij, exactiones magistratib9 debitæ, &c. & tamé quod vere est iniuste partum, idipsum nemini licet in vsum rapere, vt si sit ouis furto vel rapina acquisita vel fœnore, nõ licebit mihi ex eo viuere aut mãducare. sin auté oues suę & abreptæ mixtim sint cõfusæ, sic qui ouem vel cũ eo mãducat, vel ab ipso accipit, nõ peccat in animo habens se velle id ab eo habere quod ipse iusto possideat titulo. Vide doct. in materia restititutionum, Antoninũ in parte 2. S. Bernardinũ de euãgelio æterno, & Kayserspergium. Si vero quis aliud nõ habeat, nisi ex vsura vel bonis inique partis, ei seruire nemo debet, nec quisquã operarius cũ eo habere cõmune. Periculo itaq; nõ vacat vsurario Iudæo aliquid vendere, cũ eo cõtrahere aut ei aliquid laborare, sed hæc alias. Christus cũ creaturarũ omniũ *Psal.22.*

dominus fuerit & conditor, bonis iniuste partis vti potuit. & ideo dominus ille omnium est, ipsiúsq; adeo est terra & plenitudo eius, orbis terrarũ & vniuersi qui habitant in eo. suspicandum tamen non est, eum nobis fuisse exemplum scandali & offensæ, quamobrem oportet Matthæum nonnihil iusti ęquique boni habuisse, vnde dominus manducarit. Vel quia docet, si qui curam gerit animarum, velit possessorem boni iniusti ad restitutionem adhortari vnde ipse viuere possit, Matthęum ille imitetur, qui bona temporalia dereliquit omnia, sequutúsque Christum, crucem eius hic gestauit in terra, vt cum eo iam viuat in æuum, gloria coronatus ęterna. Hanc nobis quoq; domine gratiã largire quęsumus, vt te sequentes vitam æternam cõsequamur, Amen.

HOMILIA ALTERA
eiusdem festi.

Chrysost. MITISSIMVS dominus Iesus Christus, respexit oculis gratiæ Matthæum, eumq; se sequi iussit, qui surgens, sequutus est ipsum. Noli mirari inquit Chrysosto. nam qui potest delictorem dissoluere vincula, nõ mirum est si peccatorem apostolũ fecit. Vidistis virtutem vocantis? disce vocati obedientiã. non enim repugnauit, nec ambigẽdo secum dixit, putásne publicanum peccatorẽ me recte absq; fraude vocarit, & apostolũ facere velit? Verũ hic quæstio nascitur, quur ita subito Matthæum ab officio suo vocarit, neque cõmiserit ei vt supputatis primum rationibus & subductis, ad calculũ omnes vocaret & cunctis satisfaceret. Hic sunt qui existimant Christum deum verum & dominũ omnium potuisse hoc facile disponere, sicut olim cõmiserat Iudæis, vt spoliatis AEgyptiis, mutuatis eorũ vasculis argenteis & aliis rebus preciosis discederẽt: ita volunt hic Christum in vniuersum absoluisse Matthæum, vt amplius nihil debuerit cuiquã hominum ad restitutionẽ, vel saltem ad respõdẽdum pro istis, quia Christus, deus, & omnia bona, sua erant. Nunc autẽ non sic, neque iam licebit cuiquam multo cõtracto ære alieno, ingredi monasterium. in quo tamẽ casu: vide Antonium, Angelum de Clauasio in Summa & alios. sunt qui dicant quod vere quidẽ Christus dominꝰ fuerit omnium, sed tamen ea potestate vsus ille nõ est, vnde & ad Pilatum dixit, Regnũ meum non est ex hoc mundo, quum tamẽ omnia regna mundi sua

Exo. 12. (margin, beside "caret & cunctis satisfaceret")

Augusti. (margin, beside "restitutionẽ")

Ioan. 18. (margin, beside "state vsus ille")

erant.

erant. Sic etiam quũ ad eum veniret quidam, cupiens vt fratri suo præciperet quatenus cum ipso diuideret hæreditaté, respondit dominus, Quis me constituit iudicem inter vos? Quod ad Iudæos attinet, suberat sane causa, authore Augustino, quia multo iam tempore seruierãt AEgyptiis, plurimósq; sustinuerãt labores, quorum tamen nulla acceperant præmia. voluit ergo hoc eis deus indulgere, vt sub colore mutui, vasa eorũ arriperent. Hic auté ratio talis nõ fuit, vnde verisimile est Mattheũ omnia prius disposuisse, exéplóque Zachæi si qué fefellerit, quadruplũ reddidisse, reliquũ distribuisse pauperib⁹, maxime quum vocatio ista nõ fuerit ad apostolatum, sed ad hoc tantum, vt vitam illam & cõuersationem prauã circa teloneum relinqueret, túncq; demum cum cæteris in mõte ad apostolatum vocatus est, quando eo temporis spatio, quod interfuit, facile potuit res suas cõponere & iniusta bona restituere. Verũ hic alia enascitur quæstio, quoniã Marcus & Lucas referunt eum domino parasse conuiuium in ædibus suis, ipse autem hoc obticuit, tantum ostendit eos in domo recubuisse, neq; interim in cui⁹ domo factũ sit aperit. respondetur, quod quãuis domus hæc fuerit Matthæi, ipse tamé eam pro sua nominare noluit. siquidem is iam suus erat affectus, vt domus hæc Christianis fratribus omnibus esset cõmunis, sicut idem Christiani omnes in principio nascentis ecclesiæ fecisse leguntur apud Lucam, qui ita dicit, Nullus eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed eis erant omnia communia. Huiusmodi voluntatem iam statim per gratiam dei cõceperat sibi Matthæus, vnde & domum quæ sua erat, suam dicere noluit, omnibus enim (vt Lucas ait) relictis, sequutus est dominum.

Lib.22. com. Frãs.c.7. & 72.
Luc.19.
Marc.3.
Luc.5.
Actu.4.
Luc.5.

2 Chrysostomus quoq; hic quæstionem introducit, quur tandem tam paucorum apostolorum vocationes sint descriptæ, quomodo adiuncti sint Christo, siquidé Andreæ, Petri, Ioãnis & Iacobi, Philippi & Matthæi vocationes tãtum leguntur, ex paucis illis qui vocati sunt, colligunt doctores, reliquos etiã sex esse vocatos. Quur auté hoc nullus euangelista descripsit, respódet Chrysostom⁹ hoc ideo factum, quia isti maxime in humili artificio atque turpi quęstu versabantur. quatuor illi piscatores retia habebant lacerata quę interdum consuebant ipsi, nõnunquam & hamo piscabãtur vt Petrus, Matthæus, quoq; in tam periculoso statu fuerat,

Chrysost.
Matt. 4. & 17.

quam cõtempto & humili piscatores. Ne tamen suspicio de apostolis haberetur, quasi aliquid gloriæ captandę & ambitionis causę scripsissent, vocationes eorũ quorũ conuersatio cõtemptissima habebatur descripserũt, omissis illis qui iudicio mũdi maioris erãt authoritatis. Bartholomæũ enim quãuis ex natalib⁹ illustrẽ, similiter & Thomã prætermiserũt omnes, deinde quã paucis, quãq; breuiter euãgelistę oẽs Christi ꝓsequũtur miracula? quãtũ rursus in cõmemorãda ei⁹ passione & cruce immorãtur? quã diligẽter crucis patibulũ, qđ mũdo videt̃ esse cõtẽptius, describũt? Et hinc sanè fit quod
1.Cor.1. Paul⁹ dicere ausus nõ est, Christũ nullũ etiã mũdi sapientẽ elegisse, sed nõ multos. sic enim ait, Videte vocationẽ vestrã fratres, quia nõ multi sapiẽtes secundũ carnem, nõ multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit deus, &c. ¶ Quũq; recũberet dñs in domo Matthæi, multi publicani & peccatores venerũt exẽplo vtiq; moti Matthęi, adhæserunt dño, emendãtes vitã suã, quoniã ad exẽplũ Mat-
Luc. 5. thæi quãplurimi cõuersationẽ suam cõfirmarunt. sic Lucas
Luc.19. ait appropinquasset ad dominũ publicanos & peccatores vt
Matt.21. audirẽt eum. sic simili ex causa cõuersus est & Zachæus, qui princeps fuerat publicanorũ. atq; ideo domin⁹ pharisæis dixit, Publicani & meretrices præcedẽt vos in regno dei. Verus, animæ medicus erat Christus, nõ ignarus qua parte infirmos suos visitaret, vbi quæreret, vbi inueniret, nõ mouebatur pharisæorũ calũniis, modo animos plurimos lucrare-
Actu.10. tur, hominẽ nullum cõtempsit, iuxta illud Petri, deus osten
Beda. dit mihi vt nullũ hominẽ dicerẽ immundũ. Beda siquidẽ putat eos qui ad Christũ venerũt, discumbẽtes cũ eo, iam iustificatos fuisse relictis peccatis. nam si adhuc in peccatis iacuissent, quomodo pręsumpsissent cum Christo agno immaculato epulari? fuitq; hoc multum cõueniens, vt exẽplo Matthæi plures sui similes dominũ sequerentur. nam quũ futurus ille euãgelista & apostolus erat gentiũ, prima statim sua cõuersione magnã peccatorum turbam secum attraxit ad salutem, officiúmque suum euangelicum, quod deinceps sub augmentũ meriti & virtutum exerciturus erat. idipsum iam cœpit in primo adhuc fidei tyrocinio. Et quod publicani
Mar.2. isti peccata dereliquerũt sequuti dominũ, aperte Marcus testatur, quũ dicit, factum est cum accumberet in domo Leui, multi publicani & peccatores simul discũbebant cum IESV

& discipulis eius, erant enim multi qui & sequebantur eum.
3 Videntes hoc pharisæi, dixerunt ad discipulos, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Putabant illi, authore Chrysostomo, dominũ debuisse à se peccatores abigere, quia volebãt eum mali cõsortij causa infamare. Tu autẽ peruersitatem eorum cõsidera: non exprobrant hoc domino, sed ad discipulos dicunt, male loquentes de eo, rati se velle à magistro discipulorũ multitudinẽ subducere. quasi dicere vellent, Qualem habetis magistrũ? huiusmodi ne hominem sequemini, qui tali vtatur cõmercio? Alias siquid fecisse videbãt apostolos, exprobrabãt hoc ipsi domino quum vellerent spicas, dicebãt ad dominum, Ecce discipuli tui faciũt, quod nõ licet eis facere sabbatis. hic culpam conãtur in dominum ipsum cõferre, dicentes, Quare cum publicanis mãducat magister vester? serpẽtina vox ista est, inquit Ambro. nam & serpens dixit Euæ, Quare prohibuit vobis deus, ne comederetis de omni ligno paradisi? Addit ille hic per pharisæos, Iudæos intelligi, qui adhuc mordicus tenent legẽ Moysi, ij Gentibus inuident quod Christus cum eis mãducet, & tum gratia suscipiat. Diceres, obiectionẽ illam pharisæorũ in sacris literis esse fundatã, deinde cõsentaneam cõmuni sapientium iudicio. siquidẽ quã vulgare, tam verũ est istud vulgo quod dici solet, facilius malus aliquis bonos tres faciat malos, quã tres boni malum vnum efficiunt bonum. Cõsonat illud Dauidis, Cum bonis bonus eris, cum peruersis peruerteris. ideoque videri posset alicui dominũ non debuisse cũ malis versari, quum Sapiens filium suũ monuerit nõ obsequi peccatoribus, si quãdo lactauerint eum. & alibi dixit, Omnis caro ad similem sibi cõiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Quibus accedit illud Pauli mandatũ, dicẽtis, Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut auarus, aut idolis seruiẽs, aut ebriosus, &c. cum eiusmodi nec cibũ sumatis. cur ergo cum auaris & rapacibus publicanis mãducauit dominus? Respõdet Chryso. & ait, primũ quidẽ nõ patet, si magistris etiã hæc à Paulo præcepta sunt, sed an fratribus solũ: deinde nondũ erãt omnino facti fratres, quos vitãdos duxit. Adhæc, ad consortiũ fratrũ iam ascitos tunc vitare iubet, cũ in malo perseuerẽt. publicani autẽ illi ab illicitis conuersi, iam meliora persequebantur. Verùm quidẽ hoc in se, quod quũ omnes, tum vero ma

Chrysost.
Matt. 12.
Ambros.
Gene. 3.
Psal. 17.
Prouer. 1.
Eccle. 13.
1. Cor. 5.
Chrysost.

xime iuuenes vitare debent consortia praua. siquidem periculosum est cum malis côuersari, eos cum primis, qui in limine adhuc & principio sunt vitæ rectius instituédæ. Vnde
Gene.19. & Lot quũ malis cohabitaret, eductus est ab angelo, ne cum
Eccle.13. ipsis incendio periret, Qui picem cõtrectat, inquit Sapiens, coinquinabitur. Cui affine est quod maiores nostri dicere
Eccle.13. soliti sunt, Qui carbones tractat, denigrabitur. nihil enim prauo consortio deterius est. à natura ꝓpensi sumus in malum, planeq́; ardem⁹ affectu & libidine mali, quod si accedat societas mala, quæ amplius adhuc nos incitet, periemus. Quorsum enim vel aquas flumini, vel nemorib⁹ ligna addideris? si quis tamẽ fuerit perfect⁹, is etiã inter malos nõ per-
Insigne exemplũ S. Thomæ. uertetur. Sic nihil motus est S. Thomas ordinis prædicatorum, quod fratres eius secundũ carnẽ comites de Aquino, indignabãtur ipsum genere & sanguine illustrẽ, induere cucullã, vnde & captiuũ eum in quadã arce vinxerũt, vbi post multas minas, preces & alia plura, quibus eum vrgere atque à ꝓposito deterrere conabãtur, mulierẽ ei forma insignem adhibuerunt, verum ille hic quoque cõstanter ꝑstitit, neque vel in minimo blandis eius permotus est sermonibus. quinimo & ardẽte titione arrepto, eam à se abegit. sic multas alias sodalitates quæ biennio toto ad ipsum côueniebãt, cõtempsit, semper se sui similem & cõstantem exhibens. Sic S. Christophor⁹, sic Catharina fecit, sic S. Narcissus qui peccatricem Affram & eius sodales visitauit Augustæ, sic multi alij fecerũt. Nemo itaq; Christo qui veluti colũna erat immota, exprobret istã cũ peccatoribus côuersatiõẽ. siquidẽ vt impossibile erat ipsum à bono declinare, ita vicissim ille multos malos poterat ad bonũ côuertere, quod & factũ est. ¶ Vt autẽ rem hanc finiam, totámq; paucis cõplectar, côuersandum nõ est cum malis qui perseuerant in malo: verũ isti in hoc euãgelio, iam boni erant. qui tamen si mali fuissent, nõ poterat tamen adhuc domin⁹ ab eis offendi, ipsi autẽ po-
Hierony. terant multũ ab illo cõfirmari in bono. sic Hieronym⁹ ait, quia ibat dominus ad côuiuia peccatorũ, vt occasionẽ haberet docendi, & spirituales inuitatorib⁹ suis præberet cibos. quãuis enim sæpe cõmemoratur in scripturis, inuitatũ eum fuisse, nihil tamen aliud innuitur, nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, vt humilitas domini in visitatiõe peccatorũ, & potentia doctrinæ suæ in côuersione appareret pœnitentium.

Hæc si cogitassent & ponderassent pharisæi, vtiq; nõ murmurassent. verũ fastu inani & inuidia excæcati, erant gemino (vt ait Beda) inuoluti errore dũ magistrũ veritatis calumniati sunt. nam & seipsos bonós esse credebant, qui turgida superbia inflati, procul recesserant à via veritatis & iustitię: deinde & illos pro iniustis accusabãt, qui ad meliora cõuersi, nõ parum accesserunt ad iustitiæ semitam. hic ergo error iste fuit, quãdo nec sua, nec aliorum pectora cognoscebant. *Beda.*

4 Audiens hæc dominus, ait, Non est opus sanis medico, sed male habentibus. forsitã & corporaliter murmurationẽ hanc exaudiuit dominus. nam quum optimæ fuerit constitutionis, externas quoq; sensuum facultates & vires habuit subtilissimas. Aut cognouit hoc per suam omni scientiam, quãdo nec eorum cogitationes ipsum latuerunt, imo & zelus dei & animarũ charitas fecerunt, vt omnia audiret, iuxta illud Sapientis, Auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Tu interim responsum hoc cõsidera. Non est opus sanis medico, sed male habẽtib9. quasi diceret, inquit Theophyl. Non veni nunc tanquam iudex, sed medicus. vnde & fœtorem sero, Ostendit per hoc, prę cipuum illud esse officium suum propter quod venerat, curare peccatores, simulq́; sugillat scribas & pharisæos, qui iustos se putantes, peccatorum consortia declinabant, & diuinæ gratiæ auxilium non inquirebant. sicq́; seipsos non cognoscebant, contra quod dixerat Ioannes Baptista, Non potest homo de se accipere quicquã, nisi datũ fuerit ei de cœlo. Pharisæi bonos se & diuites esse putabant in iustitia, qui quam fuerint integri, per lõgum disseruit apud Matthæum dominus, ita vt eis dici possit illud Ioannis, Dicis quia diues sum & locupletatus, nullius egeo. & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, cæcus & nudus. Nõ est ergo quod cogites dominum nõ etiam vocasse bonos, quoniam sine gratia & vocatione dei boni non essent: hic autem iustos appellat, qui quum iudicio dei iusti non erant, se tamen tales esse credebant. Huiusmodi iusti, iusti non sunt: sed tales, quibus competit istud quod de quibusdam in euangelio dominus dixit, quia in seipsos confidebant tanquam si iusti essent. sed interim dominus docuit discipulos suos, vt iustitia eorum abundaret plusquam scribarum & pharisæorum. *Sap. 1.* *Theoph.* *Beda.* *Ioan. 3.* *Matt. 23.* *Apoc. 3* *Luc. 18.*

¶ Qua alias multa copiosius disseruimus. Dominus noster *Tom. 2.*

hic Iudæos tanquã immites & immisericordes redarguit, eo quod nolebat peccatores iuuari, itaq; velut indoctos & imperitos ablegat eos, vt discant quid sit illud, Misericordiam volo, & non sacrificium. Ait Hiero. Pungit hic pharisæos, & tacite corripit de fictitia eorum probitate, qui putabãt se peractis iuxta legem sacrificiis, omnia expleuisse, neq; sic curam habebãt charitatis proximi & misericordiæ, Hoc itaq; ait ille, discite ô pharisæi, hoc ignorastis hacten⁹, quod plus tribuit deus misericordiæ in peccatoré exhibitæ, quã sacrificio sibi oblato. Et loquitur hic dominus de sacrificiis legis, quibus præualet misericordia semper valens, cũ ista nõ semper valeant, nuncq; finé suũ habeãt. neq; enim iam amplius vituli, oues aut boues offeruntur, iuxta illud quod per prophetam dominus innuit, dicés holocausta arietum & sanguinem agnorum hircorumq; se noluisse. A quo nõ dissentit illud Dauidis. Vtiq; holocaustis nõ delectaberis. Et illud, Nũquid manducabo carnes taurorum, aut sanguiné hircorum potabo? Rursusq; aliud, Sacrificiũ & oblationé noluisti, holocaustum quoq; pro peccato nõ postulasti. His accedit dictum Sapiẽtis, Facere misericordiã & iudiciũ magis placet domino q̃ victimæ. Theop. putat dominũ quãdo dixit, Nõ venisse se vocatũ iustos, per ironiã esse loquutũ, quasi dicere voluisset, Nolo vos, iusti enim estis, nõ igitur vos voco. In veritate tamé oés homines peccatores erãt, excepta Maria, & oés illos sufficiẽter vocauit deus. Est hic Glossa quæ gemina proponit vocationé: alterã ad familiaritaté & amicitiã. qũo iusti vocati: alterã ad pœnitẽtiam, & sic Christus vocauit peccatores. Manifeste hoc Lucas expresit, qui ideo adiecit illud & dixit, Nõ veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. sic Petrum, Andreã, & Nathanaẽlé vocauit ad maioré perfectioné, vt Beda testatur, Matthæũ, Magdalenam & quosdã alios vocauit ad pœnitẽtiam. Omnes autem homines vocauit ad æternæ gaudia vitæ, quæ nobis idé qui promisit, concedat Iesus Christus dominus noster, Amen.

Theoph. *Osea 6.* *Hieron.* *Esa. 1.* *Psal. 50.* *49. 39.* *Prou. 21.* *Theophy.* *Glossa.* *Beda.*

DE SANCTO MATTHAEO *apostolo & euangelista.*

MATTHAEVS natus Iudæus, de tribu Leui, vnde & cognomé traxit, quod eum Marcus & Lucas appellãt, officio telonearius fuit & publicanus, à Christo tamen vocatus ad apostolatum, post

reliquorũ

reliquorum apostolorum diuisionem, quum iam aliquādiu prædicasset euangelium & fidem Christi, primus omnium iam ad gentes profecturus, fratribus lingua Hebræa scripsit euangelium. quod quisnam verterit in Græcum, non cōstat authore Hieron. qui testatur tamen textum Hebraicum habitum esse in bibliotheca Cæsareæ, & quod fratres in Berœa Syriæ, qui eodem vtuntur euangelio, sibi illud dederint transcribendum, Prohdolor autem illud iam nobis in lingua Hebræa plane periit. Pontifex maximus Nicolaus V. eruditionis omnis & eruditorum amator maximus, quinq; milia ducatorum promisit ei qui euangeliū Matthæi in Hebræo sibi afferret, Matthæus deinceps aliquandiu prædicauit in Macedonia, statimq́; in AEthiopiam & AEgyptum profectus est. in AEgypto exceptus hospitio est ab eunucho reginæ Candacis, quem Philippus diaconus baptizauerat, apud eum apostolus congregauerat quamplurimos, qui baptismum cum fide susceperunt. Erant autem in ciuitate Nadaber magi duo, qui imposturis & præstigiis suis homines decipiebant, vt quoscunque volebant, eos vsu membrorum & sanitate priuarent. Matthæus omne eorum maleficiū abrogauit, quosque infirmos fecerant, hos ille sanos reddebat. Insuper magi dracones duos igniuomos produxerunt qui læderent apostolum, sed signo crucis munitus apostolus, effecit vt dracones sopitos iam nec ipsi malefici possent excitare. Matthæus à plebe rogatus, vt à magorum incantamentis ipsam liberaret, cœpit admonere eam recipere euangelium & fidem Christi. Insuper hic clamor exortus est, filiū regis AEgypti esse defunctum, quem quum non possent suscitare magi, consuluerunt ædificandum ei esse templum, siquidem in numerum receptus esset deorum. Regina ab eunucho persuasa vocauit Matthæum: isq́ue stans super cadauer adolescentis, clara voce precatus, apprehēsa eius manu, dixit, Euphrō, in nomine domini nostri Iesu Christi, surge, ac protinus surrexit filius. Magi confugerunt in Persiā, vbi per Simonem & Iudam similiter cōfusi sunt. Ibi rex cū populo baptizatus est, templum quoque magnificum in honore resurrectionis Christi dedicatū. Episcopi, sacerdotes & diaconi ab apostolo cōstituti, regisq́; filia Iphigenia aliis virginibus quæ deo seruiebāt, & castitaté vouerunt, magistra ab eodem præfecta. Et sic Matthæus 23. annis fidem plātauit

Hieron.

Eusebius

Nicol. 5.

Act. 8.

penitus idololatriam extirpauit. Mortuo aūtē rege, Hirtacus exadelphi vi conatus est se in hæreditatem eius intrudere, isq̄ue Iphigeniam sibi cupiuit vxorē ad confirmationem regni, sed resistente apostolo iratus ille, apostolū semel sancta dei peragentem mysteria, & expansis brachiis astantem ad aras, orantemq̄ue gladio transfodi fecit. Cui amplum & insigne templum extrui curauit Iphigenia, ipsumq̄ue in eo sepeliri. corpus eius successu temporis in Salernum regni Neapolitani delatum est. Hunc apostolum sanctum omnes hodie veneremini & orate, quatenus, &c.

Animus erat, quia Matthæus mihi electus est apostolus, honorem & priuilegia apostolatus hic explicare. sed tamen consulto visum est decentius illud futurum, quādo infra in communi de apostolis quasdam homilias ponemus. in eum locum rem hanc differre volumus.

DIE S. MAVRICII MARTYRIS ET SOCIORVM EIVS, EVANGELIVM Matthæi 5.

Luc. 9. *IN illo tempore, Videns Iesus turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum, docebat eos, dicēs, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniā ipsi consolabuntur. Beati mites, quoniam ipsi posśidebunt terram. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabūtur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Beati pacifici, quoniam ipsi filij dei vocabuntur. Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, Beati estis quum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mētientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.*

HOMILIA PRIMA.

VIDENS dominus turbas, &c. Similem euangelij contextum supra in die sancti Sebastiani tractauimus, an hic quem iam habemus in manib9, idem sit sermo cum priori ex Luca desumpto, dubium

dubiũ quidẽ eſt. Nam Lucas ait illud quod ipſe ſcribit, in *Luca 6.*
loco cãpeſtri factũ. Matthæus autẽ hic in monte. In ſermone
Lucæ ſtetit dominus, hic ſedit. Apud Lucam ad turbas, hic
apoſtolis loquitur. Ad hęc, plura Matthæus quã Lucas cõ-
plexus eſt. Auguſt. quæſtionẽ hanc proponit lib. 2. ca. 19. de *August.*
cõſen. euan. & oſtẽdit quomodo poſſet hic ſermo vnus eſ-
ſe, ſed tamẽ duo fuerũt. neq; tamẽ longe hic poſt illũ factus
eſt in vno itinere. Nam quũ populus augeretur, aſcendit in *Luca 6.*
ſummitatẽ montis. ibiq́ue pernoctauit orando, mane facto,
duodecim elegit apoſtolos, cũ quibus à vertice mõtis decli-
nauit ad latus, ea parte qua planities aliqua apparebat am-
plior & iucũdior. ibi ſtans, expectauit populũ. quo cõgrega
to, cœpit prædicare diſcipulis ſibi proximis, ita tamen, vt
omnis populus audiret. Quicquid hoc ſit, non magnopere
laboramus, quin potius dominũ pro gratia rogemus, vt nos
opere implere queamus, quod ſermo hic verbis nos docet.
Nũc ipſum cõtextũ aggrediamus. Vidẽs Ieſus turbas. Vi-
dens piũ affectũ populi ſe ſequẽtis, cõmotus eſt ad prædicã-
dum. ſic quilibet prædicator vidẽs hominũ multitudinẽ an-
te ſe, multo alacrior efficitur ad prædicãdũ. moleſtũ eſt pa-
rietibus prædicare, excitat enim auditor ſtudiũ. Aſcendit in
montẽ, inquit Hieronymus, ſecundũ literã. Nonnulli ſim- *Hieron.*
pliciũ fratrũ putant eum beatitudines, &c. quæ ſequuũtur,
in Olioeti mõte docuiſſe, quod nequaquam ita eſt. Ex prę-
cedentibus enim & ſequẽtibus in Galilæa mõſtratur locus,
quem putamus eſſe vel Thabor, vel quẽlibet aliũ excelſum
montẽ, ſicuti iã mons ille nõ procul à Capharnaũ oſtẽdi ſo-
let fratribus, habens in longitudine forſan duos iactus lapi-
dis, & vnũ in latitudine verticis. Vidit Ieſus turbas, aſcendit
ab eis in montẽ, vt ait Chryſoſtomus, nolẽs videri ab homi-
nibus, vt in vrbe domiciliũ quæreret, vt glorioſæ captandæ
gratia cõcurſuum appeteret hominũ. ſemper enim quũ tur-
bæ eum obruerunt, triplex habuit refugium, vel in mõtem
aſcendit, vel ſeceſsit in deſertum, vel conſcendit in nauim.
Poſſet hinc authore Theophylacto ſpiritualis peti infor-
matio, quaſi docere nos voluerit dominus à media ſecedere
turba, quãdo docemus, quãuis Chryſoſtomus plures ratio- *Chryso.*
nes adducit, in opere ſuper Matthæum perdito aut latente.
Principio enim voluit ſic implere dominꝰ prophetiã de ſe,
Aſcende in montẽ excelſum qui euangelizas Sion, quia per *Esa. 40.*

ſublimitatem ſpiritus attrahere debet audiētes. deinde prędicatores ſuos docuit exēplo ſtare in ſummo apice ſpiritualium virtutum, quando intendunt docere iuſtitiā dei. ſiquidem non bene loquetur de monte, qui operibus ſuis ſtat in valle. Vel etiam ideo aſcendit in montem, vt prædicator aſcendat in montem eccleſiæ in locum prædicatori conſtitutum, contra hoc quod noſtro iam ſeculo neochriſtianorum

Rom. 12. textores & ſutores ſe exigunt aduerſus Paulum dicentem.

Augusti. Quomodo prædicabunt niſi mittantur? Auguſtinus libro primo de ſermone domini in monte, ſic ait, Aſcendit in mōtem, vt ſignificet quia minora erant præcepta iuſtitiæ, quæ à deo data ſunt per prophetas populo Iudæorum, quem timore adhuc alligare oportebat, per filium autem ſuum maiora populo, quem charitate iam conuenerat liberari. Moyſes enim & ipſe quidem legem accepit in ſummitate montis Sinai, attamen nec pecudes, neq; homines audebant tangere montem. Moyſes verò detulit legem de monte in vallem, fecit hoc deus pater, & non diſsimili modo filius nouū

Hieron. teſtamentum dedit in monte. Et hoc eſt quod ait Hierony. dominus ad montana cōſcendit, vt turbas ad altiora ſecum trahat, ſed turbæ aſcendere non valent, ſed ſequuntur diſcipuli, quibus & ipſe non ſtans, ſed ſedens & contractus loquitur, nō ſtans, quia intelligere non potuiſſent refulgētem

Augusti. in maieſtate. quanuis id ipſum quod ſedit, Aug. ad magiſterij refert dignitatem, quia docenti nihil conuenientius eſt

Pſal. 106 quam ſedere, ideo & Pſaltes cathedram vocat ſeniorum.

Theoph. 2 Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, inquit Theoph. Aliæ quædam turbæ propter miracula, diſcipuli autē propter

Augusti. doctrinam accedunt. Auguſt. ait, Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, vt audiēdis verbis illius ij etiam eſſent corpore viciniores, qui præceptis implendis animo appropinquabāt.

Eſaiæ 8. Impleuit per hoc dominus Eſaiæ prophetiam, quæ ſic habet, Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Ibi aperuit os ſuum, & docuit eos, ſuperfluum forſitan putaret quis hoc eſſe, nam ſi dicere voluit & docere oportuit eum os aperire. Reſpondet Chryſoſtomus adiunctum hoc eſſe,

Chryſoſto. quia dominus non quum loqueretur modo, verum etiam quum taceret, docebat. Interdum enim os aperuit, alias vocem operibus emiſit. Hoc quoque conſiderandum eſt, quia vbicūque additur aperuiſſe dominum os ſuum, ſemper notabilis

tabilis quædam sequitur doctrina: sicut & hic factum cernitur, nam potissimi duo sermones quos euangelistæ scripserũt, sunt illi, alter quẽ narrat Ioãnes per 4. capita, alter hic per 3. capita descriptus. super eo dicit Augustin⁹, quod quicunque pie & sobrie, hoc est, prudenter rem hanc expendit is inueniet in hoc sermone quantum ad bonos mores pertinet, & viam Christianæ vitæ perfectam, sicut & cõcludendo sermonem hunc dicit dominus, Omnis qui audit verba mea, hæc & facit ea, (Ecce quod oportet etiam facere non in ore tantum aut sinu circungestare) assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petrã. Recte itaque de eo dixit Sapiens, Aperuit os suũ sapiẽtiæ, & lex clementiæ in lingua eius. Doctrina autem quam dedit hic dominus discipulis omnisque populus audiuit, incipit à beatitudinibus octo, quanuis sunt qui tantum septem numerent: sicut & septem dona spiritus sancti, quibus etiam Augustinus beatitudines octo comparat in sermone domini in mõte. Præ omnibus hic dicendum est, vt sequentia cuncta magis pateant, ne quis simplicior audiens dominum de beatitudine loquentem, loqui putet de beatitudine vitæ æternę, sed de beatitudine bonorum operũ hic in terris, quibus beatitudinẽ futuri seculi mereamur. (Est beatitudo meriti, beatitudo viæ, non patriæ: beatitudo spei, nõ tentationis, sicut ait Apostolus, Spe salui facti sumus. & de illa beatitudine communiter loquitur scriptura.) Quid multa? beatitudo hic sementis est, illic autẽ beatitudinem messis habebimus. tria enim sunt in hominibus bonis, & quodam modo beatis hic in terra quibus vitã merentur ęternã: virtutes dona spiritus, & beatudines octo. Nã quisquis adeo felix est, vt per scalas hic ascendat ad dominum, etiam hic acquirit fructum spiritus sancti, benignitatem, tranquillitatem & suauitatem animi tantam, vt in cultu dei & honestate omnium maxime super omnes res mundi huius oblectetur. Nos textum prosequẽtes de beatitudinibus octo, reliqua nunc missa faciamus. Tamen pro cupido inquisitore veritatis, dabo saltem has tabellas, vt latius inquirat apud sanctum Thomã in 3. dist. 34. & melius in summa, Gersonem in secunda in compendio, Alexandrũ de Hales in summa, Antonium in quarta parte, &c. Aspice tabellas quas tradidi pro scholis.

Ioan. 14. 15. 16. 17.

Mat. 7.

Pro. 31.

August.

VIRTVTES SEPTEM.

1 Fides
2 Spes
3 Charitas

Theologicæ 1.Corin.13.

4 Prudentia
5 Fortitudo
6 Temperantia
7 Iuſtitia.

Cardinales Sapien.8.

DONA SEPTEM.

1 Sapientia vtriuſque
2 Intellectus
3 Scientia

intellectus.

4 Conſilium
5 Fortitudo
6 Pietas
7 Timor.

voluntatis. Eſaiæ 11.

BEATITVDINES OCTO.

1 Paupertas ſpiritus.
2 Luctus.
3 Miſericordia.
4 Mititas.
5 Munditia cordis.
6 Pax.
7 Patientia.
8 Perſecutio pro Chriſto Matth.5.

FRVCTVS SPIRITVS, DVODECIM, GALAT. 5.

1 Charitas
2 Gaudium
3 Pax
4 Patientia
5 Benignitas
6 Bonitas
7 Longanimitas
8 Manſuetudo
9 Fides.
10 Modeſtia
11 Continentia
12 Caſtitas.

¶ Hæc omnia non existimo differre, nisi sicut intēsum & remissum, sicut perfectū & imperfectū, sicut segetē & messem. Nā charitas, q̄ incipit esse virtus in Christiano, si in ea p̄seuerauerit, expediet & sine impedimēto aget secūdū eā, vt vere sapiēs: sit in qua sic exercit⁹, vt quasi sine impedimēto, aut retrahēte tendat in deū, vt iamiam futuræ vitæ expectatione incipiat esse beatus: & sic in culmine scalę cœlestis, virtutū, donorū, ac beatitudinū posſit: supra humanū cogitatū delectatur & fruitur diuinis, vbi sic exhilarat⁹, nihil aliud optat, nisi cū Paulo dissolui & esse cū Christo. Feci deinde alias tabellas, qūo dona, beatitudines, ac fructus ad virtutes reducātur. sed forte humiles illud nō caperēt, ideo remitto ad scholas. Sed innumeros poteris cōdere sermones ex prædictis, &c. 3 In mōte discipulos dominus elegit 12. statimq́; eis dedit euangeliū incipiēs à beatitudinib⁹ octo. siquidē inde etiā Dauid librū psalmorū exorsus est, dicens, Beatus vir qui nō abiit in cōsilio impiorū, & in via peccatorū nōstetit, & in cathedra pestilētię nō sedit. De singulis iis multa dicere nūc animus nō est, sed lōgiorē tractationē differemus in festū oīm sanctorum. Et tamē vt hic quoq; intelligatis, qūo sanct⁹ martyr Mauricius cū sociis suis adeptus sit beatitudines illas octo in terra, quib⁹ cōfirmati sunt etiā sanguinem pro Christi nomine fundere, lubet paulisper illas cū donis sancti spūs cōparare. Prima itaq; paupertas spūs est, quæ nō tātū in rerū tēporaliū cōtēptu consistit, sed & in humilitate & obediētia. Ad id p̄derit nobis donū timoris dn̄i, siquidē omnē expellit superbiā. Ex hac paupertate spūs mititas enascitur, vt iā nō sinat quis cōmoueri se cōtumelia & iniquitate. qui enī vere pauper spū est, vt non amat bonū q̄d habet, ita nec de eo q̄d amittit dolet. Multū hic cōmēdat donū pietatis, quæ immitē expellit spiritū inuidiæ. Inde rursus ex duabus illis beatitudo luctus p̄ficiscitur. siquidē quū nullus homo atq; nec infans vnius diei peccatis careat, & iustus septies in die labatur, merito quilibet de commissis peccatis lugere debet. Eo faciet spūs sciētiæ, per quē quis p̄ctā sua & miseriā agnoscit, atq; indignabūdus eiicitur spiritus iræ, qui omne quod sciētia illuminat, cōfundit. Atque hæ tres sunt virtutes siue vires, hominē educentes ex hoc seculo nequā. Porro beatitudo est & desideriū iustitię. quia vt Augustin⁹ probat, in hac vita perfecta iustitia esse non potest, donec

Marginalia (right margin): *Psalm.* 1. — 1 — 2 — 3 — *Iob* 15. — *Pro.* 24. — 4 — *August.*

perueniamus ad vitã æternã. Iuſtitia autẽ hæc exigit, vt quis
cuiq; quod ſuum eſt tribuat, deo, ſibi & proximo. Ad hoc
conducet donũ fortitudinis: qui enim mollis eſt, facile à iu-
ſtitia deficit per timorẽ, puſillanimitatẽ, luxũ, munera & ſi-
milia. Virtus hæc ſpiritũ expellit ignauiæ. Profectò enim
quũ quis deo & ſanctis dat, quod illis debet, is nulla torpe-
5 bit pigritia. Huc iam annumerãda eſt miſericordia, quoniã
iuſtũ eſſe & nõ miſericordẽ, à tyrannide & furore nihil di-
ſcrepat. Cõmodabit ad hoc donum cõſilij. ſiquidẽ cõſilium
profectò ſalutare eſt, miſericordiam exhibere proximis no-
ſtris, vt & nobis miſericors ſit dominus deus noſter, nosq́ue
hinc expellamus ſpiritum auaritiæ. Neq; poſtremũ locum
habet munditia cordis, quã Adam die ſexto creatus amiſit,
6 Chriſtus autẽ ſexta natus ætate, reſtituit & reſtaurauit. Ad
id proderit ſpiritus intellectus qui cor mundũ efficit, quo
pellitur malignus ſpiritus gulę, hominẽ faciẽs immundũ &
7 beluinum. His accedit ſancta & cãdida pax, exigua quidem
adhuc hic in terra, quanuis magnus ſit theſaurus tranquilla
pax cõſciẽtiæ, ſed tota pax in magno ſabbato cõfirmabitur
felicitatis æternæ. pax autẽ hic nobis poſsibilis eſt per gra-
tiã dei, qua adiuti eã quæ inter carnẽ & ſpiritũ eſt pugnam
cõpeſcimus, ſpiritũ adiuuamus, neq; parum ibi nos iuuabit
ſpiritus ſapiẽtiæ, quod nobis diuina & ſpiritualia ſapiãt, tũc
omnia carnalia vileſcẽt. pellitur itaq; hic ſpiritus luxuriæ,
qui quantũ in ſe eſt. carnẽ & cõcupiſcentiã adiuuat aduer-
8 ſus ſpiritum vt in multis locis Paul⁹ teſtatur. Vltima beati-
tudo eſt, patiẽter ſuſtinere perſequutionẽ propter Chriſtũ,
quæ ſuperiores omnes perficit & declarat, eo quod ſingulę
in hac probãtur. Aut quomodo meli⁹ probetur qui pauper
eſt ſpiritu niſi in tribulatione? ſimiliter & an quis vere ſit
mitis. Multi enim admodũ ſunt mites, dũ ſuæ res nõ agun-
tur: quum primũ aũt ab aliquo leuiter ſaltem tactus fuerit,
iam perturbata ſunt omnia. Vſque adeo ſingulas illas perſe-
quutio pulchre probat, declarans inſtabiles eiici, probatos
autem multo apparare tum mundiores tum ſpectatiores.

Hugo adaptat ſeptẽ petitiones dominicas, cui nos hic vio-
lentes addiximus, ne latius euagaremur. ſed capiſtro quaſi
diſtineremur in his anguſtiis, nõ palabundi oberrantes, for-
te opportunius in feſto omnium ſanctorũ votis noſtris ſa-
tis faciemus. Accipe prædictorum tabellam pro memoria.

BEATITVDINES	DONA SPIRITVS SANCTI.		SPIRITVS MALIGNI		PETITIONES ORATIONIS DOMINICAE.
Paupertas ſpiritus	Timor		Superbiæ		Sed libera nos à malo.
Mititas ſeu māſuetudo	Pietas		Inuidiæ		Et ne nos inducas in tentationē.
Luctus	Scientia		Iræ		Dimitte nobis debita noſtra.
Deſiderium iuſtitiæ	Fortitudo	Expel-	Accediæ	Quia ora-	Panem noſtrum quotidianum.
Miſericordia	Conſilium	litur.	Auaritiæ	mus,	Fiat voluntas tua.
Munditia cordis	Intellectus		Gulæ		Adueniat regnum tuum.
Pax	Sapientia		Luxuriæ		Sanctificetur nomen tuum.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam omnibus malignis ſpiritibus expulſis, ipſorum eſt regnum cœlorum.

DE SANCTO MAVRICIO *martyre & sociis eius.*

QVVM temporib⁹ imperatoris Diocletiani plurimæ in Romano imperio tum seditiones tum defectiones orirentur, adiunxit ille sibi Cæsarem conregentem, sicuti nunc interdum simul cum Cæsare rex elegi & cõstitui solet, qua gratia milites ex omnibus prouinciis cõuocabantur. Inter alios

Thebæ. missi sunt ex amplissima AEgypti ciuitate Thebis, quas à centum portis Homerus hecatóphylos nostri poëtæ centifores dixerunt, milites quã plurimi ad iustam legionem collecti eorum supremus princeps fuit Mauricius, vexilliferi autẽ Exuperius, Candidus, Gereon, Vitalis, innocẽtius, &c. ij omnes iam ante in fide Christi eruditi, etiã à põtifice Hierosolymitano, cui nomen Zabdo, baptizati fuerant. Missi autẽ à suis superioribus Romã, visitarunt sanctum pontificem Marcelum, qui postquam eos in fide cõfortauit, simul etiam benedictionem ipsis cõtulit. Quum autẽ conuenisset exercitus misit Diocletianus Maximianum in Galliam, vt inobedientes reuocaret, fuitq; Maximianus cum primus homo malignus, & pręterquã quod auarissimus erat, libidinosus, & tyrannus furiosissimus, multisq; aliis sceleribus & flagitiis insignis, idololatra etiam erat maximus, planéque impius erga deum qui in cœlis est, conatus fidem Christi vni-

Eusebius uersam funditus extirpare, sicut & Eusebius commemorat. quamobrẽ cruenta aduersus Christianos excitata est persequutio. Ita statim in expeditione versus Galliam præcepit vndiq; Christianos vrgeri ad fidei abnegationem, vel variis suppliciis affici vsque ad mortem. Quumq; iam Maximianus alpes & mõtana superasset, atq; montẽ S. Bernardi trãsiisset, in oppidum olim Octodurum, nunc Martenacũ dictũ (eam ciuitatẽ sunt qui putẽt supremã esse metropolim Valesiorum, quæ dicitur Sedunũ) ibi quum expectaret exercitus, ipseq; iam Mauricius cum suis sequutus, inuenisset Imperatorem idololatrã diis sacrificantem, progressus est miliaribus octo ad Rhodanum, in oppidũ quoddam Auganũ, quod nũc appellatur S. Maurici in Sabaudia. Multa hic interposita mora, quum res diu differretur, ablegauit interim imperator quosdã à se, S. Gereonẽ, S. Victorem, Cassium, Florentium, & alios cõplures. Tandem quum illum Imperatoris

ratoris edictum peruenisset in ipsum exercitum, quomodo Christianos in expeditione persequi & occidere deberēt, so li Thebæi milites recusarunt, dicentes huic iniquo mandato se parere minime deuinctos. Id vbi tyrānus cognouit. Maximianus, misit ad eos primates sui exercitus, edicto adiuncto de singulis decēnariis, vt quęque ordo tetigerat, capite plectendis, quo exemplo cæteri deterriti, discerent suo parere mādato. Quo facto, denuo iussit ipsos quoq; persequi Christianos. id cum abnuerunt, cōtemnentes eius iussionem, rursus præcepit per denariū numerū singulos, vt antea, decollari. Vides hic mirandū spectaculū, ita nullus horror nullus erat hic metᵘ, sed alius aliū solabatur, & cōfirmabat in fide, vt iam arderent eorū animi in sustinenda passione & obeundo martyrio. Audisses hic S. Mauricium singulos eos ad cōstantiam exhortantem, mentésque eorum erigentē & confortantem in ꝓposito firmo perseuerātiæ Christianæ. Quū autē tyrannus in vesano suo persisteret instituto, respōderunt ei per internuncios: Imperator, milites nos tuos esse cognoscimus, sed tamē ministros dei. tibi militiā, illi innocentiam debemus: à te laborū nostrorū stipendia recipimus, ab ipso vitæ nostræ suscepimus originē: in hoc Cæsarem sequi non possumus, vt vitæ datorem & dominū abnegemus. Manus nostræ certare & pugnare possunt aduersus iniustos & impios, pios, autē & cōciues laniare nō possunt, Huiusmodi multa denunciarunt tyranno, qui illorum cōperta cōstantia in fide, diffidens iam super illo quod in decollādo decimo quoque nihil ꝑfecisset, neque iam eos posset ab instituto deterrere, quodā in iudicio decreuit omnes eos occidere. (Hic video aliquos dicere, reuocatū Mauriciū ab Augano, fuisse Octoduri cæsum cū suis. quare locus qui iam S. Mauricij dicitur, fuisse Octodurū. at id quod supra diximᵘ, chronographis terræ illius & historiis veteribus magis cōsonum est. nam quum aliquot miliaribus sit supra caput Lemanni, non potest esse alius locus, nisi qui iam S. Mauricij dicitur, & celebris est memoria martyrum Auganensiū. Auganum tamen tunc computabatur inter Sedusios, & ager ipse Veragrorum dicebatur. hodie visitur locus, ad quem in valle inter altissima iuga mōtium angustus & difficilis est introitus. pertransitis autem angustiarum faucibus, campus apertior se inter rupes diffundit, in quo sancta legio cōsederat.)

¶ Atque hinc omnem suum exercitum misit contra milites Thebęos, ipsosq; in quodam exiguo, sed plano campo inter montana circundedit. & facto impetu, omnes eos confodi misereq; interfici fecit. Thebæi autē nullo plane metu correpti, sed sancto dei amore ardentes, arma à se abiecerūt, atque sic intrepidi, porrectis iugulis & ceruicibus, tyrāni ministrorúmq; expectarunt sęuitiā, parati pro Christi nomine & fide fundere sanguinē. Et hoc modo sæuiente furore tyranni, sanctissima hęc martyrum legio occisa est: ita vt locus ille totus corporibus vndiq; plenus iacebat, sanguis quoque affatim veluti per riuulos quosdā permanabat. ¶ Quumq; cruenti isti ministri tyranni sic animū suum explerent, gaudentes ex rapina sanctorum martyrum, veteranus quidā miles nō tamen ex numero Thebæorum, nomine Victor, & is Christianus, transiit. is cum cōperisset gaudij huius rationē, rem illi omnem recensuerunt, ipsumq; ad cōuiuium inuitarunt. Qui abhorrēs & ingemiscens, dixit, O me fœlicē, si & ipse cum eis occisus essem. Illi intelligentes Christianū eum esse, irruerunt & occiderunt ipsum. Post multos passionis huius annos cuidam sancto episcopo Theodoro reuelatum est, vt corpora martyrū canonizando glorificaret. quúmq; omnes cōmonstrati essent in plurimis fossis iacentes, Innocentius adhuc integer in Rhodano inuentus est, vbi episcopus templum extruxit, reliquias in eo cōditurus, hic quoque rex quidā Sigismundus collegium instituit, in qua structura cum quidam etiam Gentilis laboraret die dominico, cęteris feriantibus, apparuerūt martyres clara luce, raptúmque illum percusserunt, & increparunt quur hoc die operaretur: cúmq; gentilis esset ipse, quare ædificationem templi huius adiuuaret, is pœnitentiā egit & credidit, factus Christianus & baptizatus. Hinc porro Christiani omnes hæc loca visitarunt, secúmq; reliquias abduxerūt, permittente episcopo, sicuti comites à Vuakhausen & Schuabeck Augustam pertulerunt, & in honore dei sanctiq; Mauricij ac sociorū eius templum extruxerunt, atq; illud largiter locupletarunt. Sic Bauariæ princeps Vtilo, pater vltimi ducis Thassilonis, qui Carolo Magno pulsus est, reliquias de S. Mauricio attulit, inq; honestā memoriam eius, monasteriū fundauit inferioris Altæ. Vnde pfectum est, vt antiqua apud Ingolstadium parochia, S. Mauricij memoriā adhuc sanctam religiose obseruet,

seruet, quoniã abbas eiusdẽ monasterij, diu ciuitatẽ & paro chiam possedit vna cum Spitz & Vuachau in Austria. Atq; ideo quũ Carolus Magn⁹ filio suo Pipino Lombardiam testamento legaret, Bauariam & quicquid protenditur vsque ad lacũ Brigantinũ, ad Clergey, Hegey, & Durgey, & ducatum Curensẽm, excepit Ingolstadiũ. Quidã ex optimatibus visitauit aliquãdo S. Mauriciũ in Sabaudia, & plurimũ reliquiarũ secũ sumpserat, quũ veheret illas per pagũ qui dicitur Ethingen ad Neccarum, è regione Rottẽburgi, steterũt iumenta nec aliquo modo vrgeri potuerunt vt procederẽt.

¶ Vidẽs hoc dominus ille, reliquias donauit incolis eius loci, comitib⁹ ab Hohãberg, qui ibi extructo collegio in memoriam S. Mauricij & sociorũ eius, reliquias adhuc seruant in hodiernum diem. Comites quoq; pagum illum muro circundederunt, iureq; ciuium Rottẽburgensium donatũt. Similia multa recẽseri possẽnt de diuersis locis, quibus tamen vltro supersedemus. Nomina sodalitatis huius plura nõ cõstant, nisi Mauricij, Exuperij, Candidi, Innocentij, Vitalis, & vltimi illius Victoris, atque Thyrsi. Sed vt ad tyrannum Maximianum fiat aliquando reditus, simul atq; ille Mauricium cum sociis omnibus occidi fecit in Agauno Sabaudiæ, iamq; intelligeret adhuc plures, qui eorum comitati fuerũt legionem, esse Christianos, præcepit ipsos quoq; arreptos occidi omnes. sicut enim antea cõmemorauimus, tyrannus nonnullos ex legione Thebęa ablegarat, maxime vero Cassium & Florẽtium cum alia cohorte ad Rhenum, aliam sub Victore turmam circiter homines. 130. ij apud Troiam oppidum Franciæ locũ fixerãt. Franci tunc Rhenum occupabant, sicut & inde vi Galliã cœperunt, sibiq; vẽdicarunt, ac Franciam à seipsis appellarunt. Gereon autẽ cum sociis suis Coloniam Vbiorum ciuitatem profectus erat, quia nobilis quidam ex Germania inferiori, nomine Cerausi⁹, ab Imperatore pręfectus inferiorum nationum cõstitutus, defecerat ab Imperatoribus, iamq; Romanum impetebat imperium. Miserat ergo Maximianus Gereonẽ cum quibusdam aliis Coloniam, ad cõpescendum Cerausiũ. Thyrsus ante Treuirim cõsedit. Quumq; iam ministri impiã Maximiani commissionẽ recẽpissẽnt, de persequẽdis martyribus Christi, occiderũt vndiq; multos in prouincia, quã nos iã Heluetiã dicimus. maxime vero in Kleckgey aiũt plurimos eorũ inter-

fectos in Hallau, quã alij Haslau n[illegible]minant, vbi multæ seruãtur huius sodalitatis reliquiæ. Obiter aliquãdo audiui eas non sic illud deuenisse, quod ibi sanguinẽ suum effuderint, sed quia (vt supra diximus) cõplures ex optimatibus S. Mauricium visitantes, reliquias secum domũ retulerunt: & sic fecisse aiunt illustrem comitẽ Gebhardũ à Nellẽburg, qui in Schaffhausen cœnobium omnium sanctorũ ordinis S. Benedicti fundauit. eum quoque ferunt reliquias in Hallau tulisse. siquidẽ vicinia ista tota ad comitatum Nellẽburg pertinuit, quem inde dux quidam Austriç hæreditatio iure acquisiuit, quanuis nunc quadã ex parte ab Austria defecerit. Victor à ministris tyranni cõprehensus cum suis sanctis militibus, quãuis bene & fortiter pugnauerat, hostibus Imperatoris cæcis, tamẽ eos quoque propter nomen Iesu supplicio affecit, omnẽsque occidit. Sunt qui putent factũ hoc in Elsatia prope Kirchaim, quæ tũc Troia dicta est. hoc ita ne sit, nolo cõtendere, nec impugnare, quãuis apud me verisimilius est, vbi nũc Kirchaim cernitur, ibi quõdam Troiam quasi Troiã nouã fuisse nam, ibi quoque Frãci qui ex Germania per Rhenũ cõfugerant, diu se cõtinuerũt: factaque ex Gallia Frãcia, reges eorũ aliquã. diu hic regiã aulam habuerũt. Sed quorsum hæc tam multa? satis hoc vobis est, Victorem vnũ ex sancta Thebæorũ militia, iussu Maximiani tyranni cũ vniuerso exercitu esse ob fidẽ Christi occisum, ipsumq; sanguine suo fidei veritatẽ confirmasse. Porro pfecti ministri tyranni aduersus Cassium, Florentium & reliquos septem duces exercitus, eos inuenerũt in Rhenũ circa Veronam, omnẽsque in Christi cõfessiones perseuerãtes occiderunt. hinc rursus expeditione mota, Gereonẽ aggressi sunt ante Coloniã aduersus hostes imperij Ceraufiũ & alios decertantem, (neque enim vetus illa Colonia tantam habuit amplitudinẽ sicut iam, sed S. Gereon, ad apostolos, Ad saluatorem, & alia pleraq; loca: tunc autẽ ciuitatem fuerũt ibi omnes Christum cõfessi sunt, primúsq; adeo Gereon se hostiã deo viuentẽ obtulit, deinde cæteri omnes vltro in mortem se dediderũt propter Christũ, decollati omnes, corporáque eorũ in campo disiecta, capita & corpora quædam in puteos deiecta sunt factũ hoc est anno à salute restituta 287.
¶ Hinc post annos 39. superuenit Helena, Constantini magni mater. ea inter multa templa quæ extruxit, in sanctam

Gereonis & sociorum eius memoriam magnificum quoq; templum plurimis impēsis erexit ibi, quod adhuc cernitur, conquisita sanctorum corpora & è puteo super quem templum construxit, leuata, honorifice tractauit, corpus tamen Gereonis nō inuenit, sed ipse aliquando adhuc puer Coloniæ memini me audisse, Gereonē se cuidam sancto patri ad apostolos reuelasse, suamq; ei sepulturam cōmonstrasse, & sic inuētã omnia esse, corpus quoq; & vestimētum integrū repertum colore Veneto siue Thalassico, crucē etiā auream paruulā in pectore eius. Episcopus quidā Coloniēsis Euergislus, magno correptus capitis morbo, martyrū tēplum visitauit, statimq; tēplum ingressus orauit, Exultabunt sancti in gloria. ibi ex reliquiis (quibus superior tēpli ambitus in orbem cōpositus plane plenus est) responsum est ei, Lætabuntur in cubilib⁹ suis. Quo audito, episcopus puluerē tēpli in capite suo aspersit, sanatusq; est, Huiusmodi miracula plurima dominus intercessione sanctorum martyrum operat⁹ est, simulq; sanctimoniā eorum toto orbe testatus est: sicut in iis locis etiam cōperitur, in quibus cōstans ipsorū memoria agitur. nō tantum vbi corpora eorum quiescunt, quæ omnia prętermittimus. ¶ Etsi iam multos ex Maurici*j* sociis enumerauimus, nemo tamen suspicetur non plures eorum fuisse quam nos hic cōmemorauimus. nam qui diligētius circunspiciunt, plures adhuc inueniunt qui ad hanc militiā sanctam pertinuerunt: sicuti quælibet diœcesis suos patronos magis curat quam alienos. Iam supra verum ostendimus numerum Auganensium martyrum, inter quos volēs Mauricius passus est martyriū, ali*j* pręcesserunt, vt Victor Gereō, Cassius. Ali*j* sequuti sunt, quos pari crudelitate tyrānus occidit propter fidē Christi, vt Auentorē & Octauiū in Taurino, quæ ciuitas est Pedemōtana, priusquā ex Lōgobardia peruenias in Galliam. sicut Alexāder in Pergameno, & secundus apud Vintimilliū, S. Vrsus quoq; & victor Soloduri in Sequanis, vbi S. Vrsus adhuc requiescit multis clar⁹ miraculis. Sed missis aliis multis, tandē ad finē digrediamur. Audiuimus quam fortiter Thebęi milites pugnarint, nomē Iesu & fidem eius intrepide confitentes, effuso in hoc sanguine suo vsque ad mortem: sicque cruce Christi suscepta, gloriam meruerint felicitatis æternæ, vt iam in perpetuum ineffabili gaudio cum Christo viuant & regnent, exultātes in

cœlo, eo quod vire regia via adrepta, apprehenderunt optimum & permanentem finem vitæ æternæ. Vicißim crudelis tyrãnus Maximianus vt turpiter vixerat, ita miserius adhuc mortuus est, & in perpetuum damnatus, quia quum genero suo Cõstantino clam pararet venenũ, deprehensa eius fraudulenta versutia est, & in Maßilia iste à Constãtino captus atq; interemptus est, infelicem & impiam vitam suam commerito fine cõclusit. Nos autẽ sanctos martyres imploremus, vt hic gratiã, illic gloriã consequamur ęternã, Amẽ.

1519. ¶ Ante multos annos quũ parochus essem, S. Mauricij Ingolstadij, sermonem feci quomodo quælibet tum diœcesis tum ciuitas singulare debeat habere refugium ad suum patronum: qui proculdubio diligẽtius orat pro necessitate populi sibi cõmissi, iuxta dictum Sapientis, In vnãquanq; gentem cõstituit rectores. qui locus quãuis cõmuniter de angelorũ intelligatur custodia, tamẽ patres etiã de patronorum tutela accipiunt, quorum memoria singularis in singulis ci-

2. Mac. 15 uitatibus peragitur. Sic legimus Iudæ Machabęo in visione monstratum à sacerdote Onia virum & ætate & gloria mirabilem, vestitumq́; eius in decore magno fuisse. vbi Onias dixit, Hic est amator fratrum & populi Israël, hic est qui multum orat pro populo & tota ciuitate sancta Ieremias propheta dei. Ieremias quoq; extensa manu Machabæo gladium dedit aureũ. Extẽde, & habebis sermonem. nam sicut deus multifariã influit per stellas corporeas, ita varie influit per stellas spiritales, hoc est sanctos suos. nam in vna terra crescit argentum & plumbum, in alia aurum & cuprum: in vna vinum, in alia oleum: in vna sericum, in alia glessum,

1. Cor. 15. crystalus, gemmæ. Et sancti differunt sicut stellæ, vt Paulus

Prou. 8. ad Corinthios scribit. Applica, & habebis bonum sermonem. Ego diligentes me diligo, Deo gloria.

IN DIE S. MICHAELIS ET ANGELORVM OMNIVM, EVANGELIVM Matthæi 18.

Marc. 9. Luc. 9.

N illo tempore, Accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis putas maior est in regno cœlorum? Et aduocans IESVS paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit, Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis

intrabitis in regnum cœlorum. Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur molla asinaria in collo eius, & dimergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit, Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eam & proiice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Bonum tibi est vnum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui est in cœlis. Mar. 9. Luc. 17. Mar. 8.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELII huius sicut & totius capitis, scopus est scandali euitatio. neq; enim vel aliis offensam dare, vel ipsi offendi habemus, & quod precauere maxime oportet tenere ætatis offensionem. deinde, quomodo scandalizantes puniri oporteat. Quumque dominus offensam prohibet paruulorum, caussam insinuat, eo quod angeli illorum semper vident faciem patris cœlestis, atque ob istud epiphonema euangelio hoc hodie vtitur ecclesia, Nos principio de scandalo dicamus, quod nunc in mũdo plurimum est, deinde de angelis. & tamen priusquam aliquid de scandalo dicere incipiamus, libet ipsum breuiter euangelium ad literam præcurrere.

¶ Accedentes Iesum discipuli, interrogauerunt illum quis esset maior in regno cœlorum. Quid sibi vult, inquit Hieronymus, repentina apostolorum interrogatio? In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicẽtes, quis putas maior est in regno cœlorum? quia viderat pro Petro & domino idem tributum redditum, ex æqualitate precij arbitrati sunt Petrum omnibus apostolis esse prælatũ, qui in redditione tributi domino fuerat comparatus. Nondum habebant discipuli spiritus sancti perfectionem. humana igitur imbecillitate & fragilitate sæpiuscule inter se rixati sunt, & contenderunt de primatu, sicut in die S. Iacobi multis differuimus. Hieron. Mat. 17. Chryso.

Hic tamen prudentiã eorum confidera, qui quãuis de summo in terris magistratu rixabantur, attamen quærunt, quis futurus sit maior in regno cœlorum. nec de Petro tantum quærunt an ipse sit maior futurus, sed de omnib⁹ in vniuersum, & id quoq; nõ aperte, sed obscurius. Nanq; & ipsi homines fuerunt, nos autem eis multo sumus deteriores, neq; ad eorum defectum pertingimus. siquidem quum illi de cœlestibus inquisierint, nos terrenis tãtum lucris & honoribus inhiamus. In iis enim, vt ait Origenes, imitatores discipulorum Christi esse debemus, si quãdo aliquid in nobis quasi dubium quæritur & non inuenitur, & cum omni consensu accedamus ad Iesum semper præsentẽ. Non est autẽ absurdum, vt secundum Christi exemplũ interrogemus aliquem eorum doctorum qui præpositi habentur ecclesiis. Interrogarũt ergo discipuli super eo quod inuestigatu dignũ erat, quisnam maior esset in regno cœlorum. hinc nõ obiurgauit eos dominus, sed amice tanquã fidelis magister informauit.

Origen.

2 Sequitur, Aduocauit Iesus paruulum, & statuit in medio eorum. Vulgare est illud, quod in moralibus plus valẽt facta quam verba, ideoq́; & dominus paruulũ statuit in medio discipulorum, per hoc demonstraturus quid ipsos facere oporteret, si sublimem in cœlis locum appeterẽt. Magister in historiis refert paruulum hunc Martialem fuisse, qui deinde Petri discipulus factus est, & ab eo in Galliã missus ad prædicandum euãgelium, sicut & fecit in prouincia Lemouicensi, atq; in hodiernam diem Lemouices iactant Martialem Petri discipulum, suum fuisse apostolum, qui & ibidem mortuus feliciter conquiescit. Vel simpliciter vt Hieronymus putat, quemlibet proposuit puerũ, vt ætatẽ quęreret & similitudinem innocentiæ demõstraret. Vel certe paruulum statuit in medio eorum seipsum. qui non ministrari, sed ministrare venerat, vt eis humilitatis tribueret exẽplũ.

Hieron.

Theoph.

¶ Theophylactus sic ait, Quum autem vidisset Iesus discipulos inanis gloriæ vitio teneri, compressit eos, ostendens illis per puerum fastus expertem humilitatis viam. quasi dicere vellet, Adhuc in vobis affectum habetis & appetitum primatus? Mihi autem paruulum hunc videte, qui fastum omnem ignorat, administrationem nullam, nec dignitatem ambit honoris. Atque ideo subdit, Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cœlorum,

non

nõ præcipitur(vt inquit Hieronymus)apostolis,vt ętatem habeant paruulorum,sed innocentiam, vt quod illi per annos possident,ij possideant per industriam, vt malitia, non sapientia paruuli sint. Hinc Maximus ait, quod inde discimus per humilitatem perueniri ad cœlum.quisquis ergo cupit altioré in cœlo gradum consequi,is se in profundiorem deiiciat humilitatem. simplicitate enim pertrãsitur & penetratur cœlum. multum blandi sunt paruuli,innocentes,simplices,mãsueti,obliuiosi omniũ quæ aduersus eos comitantur. nõ ambitiosi sunt,non turpem sequuntur libidinem.ad eũdem modum cõformari oportet pios omnes,& qui de eo placere cupiunt:iuxta illud Dauidis, Innocẽtes & recti adhæserunt mihi(Extende illas 5.conditiones,& habebis sermonem.(Sic itaq; innocentẽ esse conuenit hominem,vt infantulus est,si modo peruenire cupiat ad cœlũ,sicut ait Iob, Saluabitur innocẽs, saluabitur autem munditia manuũ suarum. Via in cœlum,ait Maximus,angusta est,testante etiam domino. Quisquis ergo superbia turget inflatus,vel auaritia impletus,angustã illam viam ingredi non potest. paruulus sit oportet vt puer,si velit intrare. Et hoc est quod dominus viam cœlestẽ cõparat foramini acus,quum ait, Facilius est camelũ intrare per foramẽ acus quam diuitẽ in regnum cœlorum. Cogita ergo miseriam peccator, quia quã procul abes ab innocentia paruuli,tam distas à via regni cœlorum. ideo & vos ab innocentia infantiæ vestræ succreuistis in superbiam,auaritiam,luxuriã,inuidiã. Reuertimini ad priorẽ innocẽtiam secundum doctrinã Pauli, Malitia paruuli estote,sensibus autem perfecti. Redite in humilitatẽ vnde excidistis,quia qui se humiliat sicut paruul⁹,maior erit in regno cœlorum,sibi ita dicente Iob, Qui enim se humiliat,erit in gloria. sic Petrus magistrum sequutus,docuit, Humiliamini sub potẽte manu dei,vt ille vos exaltet in die visitationis.

Hieron. *Maximus* *Psal. 24.* *Iob 22.* *Matth. 7.* *Mat. 19.* *1. Cor. 14.* *Iob 22.* *1. Pet. 5.*

3 Porro ait domin⁹, Qui susceperit vnum paruulũ talẽ in nomine meo, me suscipit. Quilibet, authore Hilario, Christianus pius & integer,huiusmodi paruulus est,sequens patrem cœlestẽ,obediens ecclesiæ,nihil volens,malũ nõ appetens diuitias,non insolescit,non mentitur, inuidet nemini, quicquid dicitur credit. talẽ quicũq; suscipit, fidẽ ei fraternam exhibens,hoc Christus ipse suscipit tanquã sibi impensam sicut & apostolis ait,qui vos recipit,me recipit:quasi di

Hilar.

ceret, Nõ tantũ oportet vos humiles esse, sed & si alios humiles propter me in honore habueritis, mercedẽ accipietis.
Mar.10. Paruulũ, inquit, talẽ, talẽ humilẽ, quia superbũ inopẽ odio
Theoph. habet Sapiẽs. Hinc Paulus Timotheũ suũ docet, cuiusmo-
Eccl. 52. di eligat viduã, si sanctos hospicio susceperit, si eis lauerit
1.Tim. 5. pedes. si cõmode subministrarit tribulationem patiẽtibus,
Mat.5. &c. Sic paulò antea discipulis, Qui recipit iustũ in nomine meo, mercedem iusti accipiet. Prudenter hoc à domino fa-
Hieron. ctu ait Hieronymus, ne quũ delatũ fuerit apostolis, se putẽt honoratos. ideo enĩ adiecit ille ipsos nõ sui merito, sed ma-
Maximi. gistri honore suscipiendos. Sicut autẽ dominus mercedem promisit omnibus, qui paruulos suscipiũt vel eleemosyna, vel cõsolatione, vel doctrina, vel auxilio, vel exẽplo bono, & omnibus ijs quibus proximũ adiuuare possumus: ita vicissim qui dehonestãt paruulos, hoc est, fideles, ijs pœnã minatur, & ait, Quid scandalizauerit vnũ de pusillis istis qui in me credũt, expedit ei vt suspẽdatur mola asinaria in collo eius, &c. pœnã hãc ideo dominus protulit, quoniã in Palæstina mos hic erat ignominiosę mortis. quo facit illud qđ
Chryso. habet hic Chrysostomus, Detrimentũ quod huius criminis causa homines inuadet, & acerba supplicia & ab ijs quę nobis notissima sunt præ oculis posuit. Nã cũ rudiores cõmouere summopere velit, sensibilioribus vtitur exẽplis. quare in hoc loco atrocitatẽ punitionis exprimens, sensibilẽ pœnam molæ ac submersionẽ in mediũ adduxit. ¶ Scãdalũ ergo prohibuit dominus, adiecit pœnã, quę maneat trãsgressorẽ. Quũ vero mũdus vniuersus scandalis abũdet, conquestus est super eo dominus cum cõmiseratione, clamãs, Væ
1.Ioan. 5. mũndo à scandalis, quia mũdus vniuersus in maligno posi-
Esaie 3. tus est, vnde & Esaias ait, Corruet populus, vir ad virum, vnusquisq; ad proximũ suũ. super eo cõtristatus est dominus, tantũ nocere mũdo scandala. Væ væ hominibus mũdanis, qui scãdala dant aut accipiunt. Oportet tamẽ fieri scandala, non quod necesse sit venire scãdala absolute, alioquin sine culpa essent qui scãdalũ faciũt. sed quũ necesse sit ĩ isto
Hieron. mũdo scãdala fieri, vnusquisq; suo vitio scãdalis patet. Necesse quidẽ est, inquit Theophylactus, vt veniãt scãdala, sed
Theoph. non necesse vt nos perdãt: possumus enim & scãdalis oblectari. (iuniores dicũt & pulchre, est necessitas ex suppositione. supposita enim malitia hominum & corruptis moribus

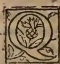
ribus quibus viuitur, sequi necesse est scādala.) talis necessitas est, qualis illa quū Paulus ait, Oportet hæreses esse, si *1.Cor.11.*
non essent, malignitas, superbia, peruersitas, ꝓpria, auaritia, priuatū cōmodū, nō oportet hæreses esse. visa autē prauitate mūdi, necessario hinc oritur hæresis. inde virgam Assur *Esaiæ 10.*
immittit deus, puniens omnia. 4 Adhuc pœnam ostendit eius qui dat scandalū, dicens, Necesse est vt veniant scandala, væ aūt homini per quē scādalū venit. Sic Paulus ait, Peccantes in fratres, & percutientes cōscientiā eorū infirmā, in *1.Cor.8.*
Christū peccatis. si manus tua scādalizat te aut pes, pręscinde & abiice abs te. hic dominus prohibet, ne quis in alio offendatur. Theophylactus per man⁹, pedes & oculū, amicos *Theoph.*
intelligit, qui alicui laborāt sicut manus, sustentāt instar pedū, atq; vt oculi dirigūt. si quis illorū te offendit, amoue eū. Audisi quis seruus tu⁹ neochristianorū sequēs errores blasphemus est aut sanctorū & sacramentorū impugnator, nihil iste tibi ꝓderit, neq; meliorē reddet. sed aliquāto deteriorē, abiice eū à te. Dicis, est quod labore & opera eius indigeā. Ecce quæstū sectaris & cōmodum priuatū. Quur id? nunquid melius fuerit te sine seruo aut hospite illo ingredi cœlū, quā te cū illo præcipitari in gehennā ignis? Ita dicendum est sacerdotibus tenētibus cōcubinas, & dicētib⁹ se nō posse gerere curā dom⁹ & rei familiaris absq; cōcubina. dicatur ei, Christus pręcepit etiā oculū eruēdum si te scandalizet, manus & pedes pręscindendos & abiiciendos, quanto magis concubina est ableganda & amouenda? ¶ Moraliter *Concubinarij.*
itaque intelligendū hoc est, quia nemo mēbra sibi sua præscindere debet, neq; ideo S. Marcū laudant doctores, quod *Marcus.*
ipse sibi policē pręsciderit, indignū se ratus sacerdotio. Miraculosē enim ille ei restitutus est in integrū. Origenes ob *Origen.*
nimiam luxuriæ tentationē genitalia sibi ipse amputās, male vtiq; fecit, quū magis debebat gratiā dei implorare. siquidem verba hæc Christi nō sunt crudo intellectu accipiēda. Videte ne cōtēnatis aliquē ex pusillis istis. nō est scandalizāda iuuentus, neq; offendēdi paruuli. forte enim magni sunt ante deū. nō parui facienda est cuiuscunq; hominis anima, ideo & cauendū ne cuiquā per nos occasio detur damnationis, quæ quū sit acerbissima, adeo vt si animā ꝑpetuo damnari oporteat, totū illi mundū conueniat cōdolere, eo quod anima tā preciosa ineffabili dolore & amarissime, & imper-

petuũ debeat torqueri. Accedit ratio nõ contẽnẽdorũ paruulorũ, quia angeli eorũ semp vidẽt faciẽ patris cœlestis. nemo hominũ cõtẽnendus est, ꝑpter animã suã, quæ tãtę est nobilitatis, vt quęlibet angelũ propriũ habeat sibi à deo deputatũ, qui illã ab insultib⁹ diaboli tueatur. Et idẽ illi benedicti, beatiq; angeli qui deũ cõtẽplãtur, custodiũt paruulos & homines miseros, quos ideo nemo despiceat, sed imaginẽ dei in eis colat, admiretur & amet, sicq; deus hic in tempore hoc gratiã, & in futuro gloriã nobis dabit æternam, Amen.

Hieron.

HOMILIA SECVNDA IN die sancti Michaëlis.

¶ *Hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* *Rom.* 14.

QVANDOQVIDEM scandala succreuerunt in tam commune peccatũ, multumq; aduersentur deo & eũ offendant, sæpe etiã homines illa parũ recogitẽt, & ita vt par esse expendãt, operæprecium est paulo amplius rẽ hãc tractare, modo propicius nobis adsit & faueat Christus, cuius gratia sermoni nostro fructum addat, ita vt nos porro cautius à scandalis custodiatis. Ne tamen principio aliquis vestrũ erret, adhuc scire decet quid sit qua de re nobis suscipiatur sermo. scãdalũ actiuũ est dictũ vel factũ minus rectũ, præbẽs alteri occasionẽ ruinæ. Vis exẽplũ? vetus est prouerbiũ, abbate ponente tesseras, ludũt fratres. Positio ergo tesserarũ, vel quodcunq; aliud manifestũ abbatis peccatum, scandalũ est, quia per hoc ille fratribus occasionẽ præbet ruinę in ludum eis prohibitum. si principes & alij optimates Bacchanalia vsq; in mediũ quadragesimæ protrahãt, ecce hoc scãdalum est. Accipe similitudinẽ, si corporaliter loquamur, scãdalum vocamus, si cui lignum aut lapidẽ proponas in via, vbi impinguat. Ad eundem modum proximo tuo spiritualiter peccatum reponis in via, & hoc manifeste, per quod & ipse labatur in peccatum. hoc est quod scandalum dicimus. sic Dauid conquestus dixit, in via scãdalum posuerũt mihi, iuxta iter quo ingrediebar, in via bonorum operum, mali homines scandala mihi mouerunt malorum operum, exempla mala proponentes. Hinc constare potest. cuiusmodi opus quo alium offendamus, manifestum siquidem. nam quod quisque vel

Glossa. Matthei.

Psal. 139.

corde

corde cogitat vel clam secũ reputat, eo ipso neminẽ offendit. Videte dilectissimi quantũ sit clã peccare, si cõferas ad eum qui palam & impudẽter offendit. inter duo igitur mala maius malum semper est fugiendum. si nec ieiunare nec caste vis viuere, attamẽ clam & occulte fac celes alios. neq; adeo iniquum est vulgo quod dici solet, si non caste, tamen caute. nam de iis qui palam peccant, sic ait propheta, Ruit Ierusalẽ & Iudas cõcidit, quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra dominum, vt prouocarent oculos maiestatis suæ. A gnitio vultus eorum respondebit eis, & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerũt, nec absconderunt. *Esa.3.*

2 Non tantum ex opere oritur scandalum, sed etiam si quod opus habeat speciem mali, vt quum matronæ & virgines purgare se volunt de turpi gestu vel indecoro habitu, aiunt se non facere hoc animo malo. Excusatio hęc calua & ociosa est, quia non paruo tantum opere datur scandalũ, sed eo quoq;, qđ mali operis speciẽ gerit. Tu ad eiusmodi mulierẽ, dic, quę ex animo & affectu se excusare conatur, atq; impudẽtiæ suæ prætextũ quærit, dic inquã illud quod cõmuni prouerbio maiores nostri iactitarũt. Nõ depingi debet in foribꝰ diabolus, nisi aliquis sit in ędibus. Vel etiam hoc ei obiice, Vbicunq; vinum nõ vẽditur, quid opus ibi erit suspensa hedera? Id ideo Paulus etiã docuit, quando admonuit ab omni etiã specie mali nobis esse cauendum. nõ ergo malũ tantum, sed & mali species fugienda est: iuxta illud Pauli, Si esca scandalizat fratrẽ meum, non manducabo carnem in æternum. ¶ Iam igitur in eo res tota latet, quomodo scãdalum sit peccatum, & quidem cuiusmodi peccatum, atq; ibi materia hæc omnis versabitur. Omissis itaque omnibus ambagibus, rem aggredientes ipsam, permittamus tantum hoc, scandalum esse triplex. Vnum, quum quis directe proximum suum offendit. fit hoc, si aliquis malum committit, volens per hoc etiam alios in ruinam adducere, aut etiam si hoc in proposito nõ habeat, opus tamen ipsum sit eiusmodi, vt hominis inducat ad peccandum. Atq; scandalum hoc, doctores actiuũ vocant. ¶ Aliud est, si quãdo is qui facit, animũ offendi nõ habeat & homines perducendi ad peccãdum, sed nec opus in se sit eiusmodi, vt quis ex illo offendatur. Atqui is qui videt, male dispositus forsitan per inuidiam & propriam malignitatem, peccandi sibi adripit

1.Thes.5. *1.Cor.8.* *Scandalum.*

occasionem. hoc ipsum scandalũ pharisæorũ vel passiuum tantum dicitur. 3 Scandalum vocatur, quum quis dat, & alius accipiens super hoc peccat. vtrunq; malum. & dare & accipere offensam. Sed nos iam, quando tandẽ scandalum sit peccatũ, paulò accuratius consideremus. 3 A summo exordiendo, dicę offendi eos, qui aliquid mali sibi proponũt ex alterius opere bono vel doctrina sana. Id aũt peccatũ nõ est vlli qui vel opus facit vel doctrinam docet, sed temerarie offensam hanc arripiẽtis, pharisaicum scandalum est, de quo dominus ait, quãdo dixit, Nõ quod intrat in os, coinquinat hominẽ, sed quod exit. Ibi tunc accesserunt discipuli ad dominũ, dicentes, Scis quia pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt? respondit dominus, Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Scandalũ istud abhorrere nemo debet, vt doctrinam veritatis intermittat vel opus iustitiæ. Nam quanuis perpetuo scandalizabantur Iudæi in doctrina & operi-
Luca 21. bus Christi, ille tamẽ nõ desiit: ita enim Simeon de eo dixit ad Mariã, Ecce hic positus est in ruinã & in resurrectionem
2. *Pet*. 2. multorum in Israel. & de eodem sic loquitur Petrus, Factus est in caput anguli, lapis offensionis & petra scandali iis qui offendũt verbo, nec credũt in quo & positi sunt. sic in passione Christi offensi sunt discipuli, quibus hoc ita forte ipse
Mat. 26. prędixerat, dicens, Omnes vos scandalũ in me patiemini in ista nocte. videbãt enim dominũ capi & indignis modis tractari. hinc fidẽ diuinitatis suæ amiserãt, quam ille in eis diligenter multis etiam miraculis confirmarat. sic offensi sunt Iudæi in prædicatione apostolorũ, quãdo Christũ prædicabant, eo modo quo Paulus ait, Christũ prędicamus, & hunc
1. *Cor*. 1. crucifixũ, Iudæis scandalũ, Gẽtibus autem stultitiam. Sic interdũ & neochristiani offenduntur, dum eis Christiana veritas prædicatur. Scandalum hoc non quidẽ dedit Christus, sed isti tamen arripuerunt: (scandalum passiuũm est, non actiuũ.) sicque ipsi sibi causa fuere mali, non Christus, qui nec scandalum fuit, sed petra quã sequutum est scandalum, nõ à petra datũ, sed à malis hominibus acceptũ, dicit Glossa. Hinc ad discipulos Ioannis ait dominus, Beatus qui non fuerit scãdalizatus in me. ¶ Quærat aliquis, An nõ vitandi
Mat. 11. in altero scandali causa quis opus bonum debeat intermittere, quum ob eam rem Christus quũ non deberet, tributũ
Mat. 17. soluerit. Huic respondebitur, per omnia hic regulum istam esse

esse seruandam, facilius scandala nasci permittuntur, quam vt veritas deseratur, vt ait Hieronymus, Intermittendũ est opus scãdali gratia, si modo omitti possit sine triplicis veritatis offensa, vitæ, doctrinę & iustitiæ. sicq́ue scandalũ vitauit dominus in persoluendo tributũ, sic noluit Paulus perpetuo vesci carnibus, si hinc proximus suus offendatur. Super hoc fundamentũ, iam responsum cõstituo iuxta sententiam doctorũ. Quum quæris, An opus bonũ intermitti possit scandali vitandi gratia, dico opera variam multámque habere differentiam. quædam enim quũ præcepta sint nobis, etiam ad salutem cognoscuntur esse necessaria, hæc nullius scandali gratia debet omitti, quia nemo animæ suæ salutem negligere debet ob salutem alterius. Et hinc ineptum simul ac stultum est, committere velle periurium propter alterius commodũ siue salutem, vt pulchre ait Augustinus. Quum ad hoc ventum fuerit, vt tali saluti nisi peccando consulere non possit, iam se existimet non habere quid faciat, quũm id reliquum esse prospexerit quod recte faciat 22.q. faciat. — *1. Cor. 8.* — *Aug. lib. de mend.*

¶ Alia sunt opera bona non præcepta, sed tamen salutaria, vtilia & meritoria, opera supererogationis quæ in hominis cõsistunt arbitrio, ea si quis negligere possit scandali causa; quum pximus offendatur ex prauitate, scandalũ nemo debet horrere, quia illud pharisaicum est, vt si quis offendatur ex ieiunio, eleemosyna, oblationib9, vel religionis ingressu, tunc dicetur offenso, Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorũ. Alias enim occasio eis datur malignitatem istam confirmandi. sin autem iste vel ignorãtia vel ex imbecillitate offendatur, quod scandalum dicitur pusillorũ, in eo casu intermitti possunt opera bona nõ tamen absolute, sed eo vsque, dum ignorans diligentius informetur de opere bono quod sit iustum. Quod si adhuc cõmoneri nolit, ipse quoque de numero cæcorũ est & ducum eorum. Vis exemplũ? Christus aliquandiu passus est se filiũ Ioseph credi. qur id? scandali fugiendi gratia, vt ne castissima virgo mater in honore & castitate contemneretur, maluit homines ad tempus de sua generatione & progenie dubitare, quam de parentis virginitate & castitate ambigere, donec ad tempus reuelaretur.

¶ Adhuc reliqua sunt opera, quæ in se salutem nec promouent, nec impediunt, indifferentia nimirum. ea quis tenetur scandali vitãdi causa intermittere, nisi quis sufficienter erú-

ditus, nolit à scandalo cessare, vt si ex capite laborem, & incidat dies ieiunij, egoq́ue ingressus diuersoriū, cupiam mihi dari cœnam, dicámq; præsentibus ne ex me offendantur, eo quod mãducandi causam iustam habeā, vel morbū, vel diuturnam profectionē, ita vt hoc tandē mihi futurum sit prandium. etiamsi iam reliqui post hanc admonitionem amplius offendantur, ego coram deo absolutus fuero. Sic Gregorius ait, Si forsitan de aliquo fama mala suboriatur, vnde cæteri offendãtur, tenetur ille sua innocentia prodita sese excusare tollendi scandali gratia, quomodo se dominus expurgauit, dicens se dæmoniū non habere 11. q. 3. inter verba. ¶ Et sic aiunt doctores nō bene fecisse Ambrosium, quāuis immensa eum humilitas excusat, quãdo missus Mediolanū, & à plebe postulatus in episcopū, vt populum ab instituto deterreret, admisit palam meretrices, eásque ingredi ad se & egredi permisit. Vbi tamen prouidit dominus, ne plebs in sancto suo offenderetur. ipsis quoque diuino suo instinctu inspirauit. Ambrosium hoc nō malo animo facere. ideóq; populus clamare cœpit, peccatū tuum veniat super nos. 4 Hinc iam solutio sequitur multarum quæstionū, quæ hic suboriri possunt: puta, An quis bona sua iure possit reposcere cū alterius offensa. Respondetur, si eum possit sufficienter informare quod inique hinc offendatur, debet hoc prius facere, quā ius suum prosequatur, quoniam iniquius videretur, si quis res suas non auderet iuxta præscriptum iuris repetere, quod alter ei iniuste detineret. magnū enim hoc præberet peccandi incitamentū, communem destrueret pacem, regionē latronibus, furibus & mendacibus impleret hominibus, plus in summa nociturū esset quam ipsum scandalum. Alia quęstio occurrit, an possit aliquis doctrinā sanam negligere scandali vitandi gratia sane nunquā debet aliquis falsum docere. facilius scandalum nasci permittitur, quā veritas ipsa relinquatur. (Præcepta negatiua obligãt semper & pro semper. nullo tempore decet aliquē mentiri, & quum quis tenetur veritatem dicere, non debet eam tacere, alias peccabit. Qua de re Chrysostomus ait, Nō solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportebat, aut si quis veritatem tueri debebat, non tueatur 11. q. 3. nolite.

Gregorius. *Ioan. 8.* *Ambros.* *Chrysost.*

¶ Accedat

¶Accedat & exemplum, quod rem magis aperiat. Interrogatus aliquis de fide, siue neochristianis siue Turcis cohabitet, negare nō debet neq; tacere, quoniam inde offenderentur audientes, rati eum fidē veram non habere, vel etiam fidem iustam nō esse, aut saltem alij eius silentio auerterentur à fide. sic vbi quis assidet iis qui fidem nostram calūniantur, si ille vel doctor sit vel alias authoritate præditus etiam laïcus, contradicere debet, ne assistentes offendantur, cogitantes eum non respōdentem, timere suæ parti. In hoc & similibus casibus tacere nemo debet, maxime vero prædicator, sed obsequi præcepto diuino, Clama, ne cesses, vt tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera sua, & domui Iacob peccata sua. sic Christus veritatem semper prædicauit, quoadusque crucifixus est. sic Ioannes Baptista Herodi veritatem dixit, donec decollaretur. sic Chrysostomus Imperatrici Eudoxiæ veritatem loquutus est tantisper dum in exilium mitteretur. Sic Kilianus veritatem non reticuit duci Gorsprechto, donec mulier Geilana eum cum sociis suis faceret occidi. Atque hoc est quod inquit Nicolaus papa, Dispensatio nobis est cœlestis seminis iniuncta. Væ, si nō sparserimus: væ nobis, si tacuerimus. Et proinde sicut nō leue discrimen incumbit pōtificibus siluisse, quod cōgruit: ita iis (quod absit) non mediocre periculū est, qui quum parere debeant, despiciūt. dispensatio dist. 43. ¶Sin autē prædicator existimet ex suo sermone fructum nullum emendationis, sed scandala tantum enasci, inquietudines aut maiora peccata, ei satius est tacere ad tempus, vel etiam in illo casu semper, quā cum detrimento mouere scandala, Vt si magistratus aliquid iniquū perpetrant, etiamsi diu reclames, non facile mutabitur, sed omnia in deterius vertuntur, ita vt illi aliquanto maligniores efficiantur, & hinc subditi offendantur, nolentes obedire, sed indignantes, nonnunquā seditionem mouētes. hoc vsqueadeo inutile est, vt satius sit prædicatores tacere quū nihil potest efficere, nisi quod huiusmodi scandala exhibet, sicuti multis in locis neochristianorum prædicatores fecerunt, quorum peruersa prædicatione factum est, vt tot subditorum milia miserrime sint occisa.

Esa. 58.

Nicolaus.

¶Ex prædicto fundamēto patebit respōsio ad hoc, An qui magistratu fungitur, semper debeat rigide plectendo pgredi, aut nonnunquam conuiuere. in hoc enim casu iudex hac

regula vti debet, quod pœnalis mulcta non debet per se appeti, quia in se bona nō est, sed tantum vt remediū quo peccata caueantur, atque in declaratione iustitiæ. Ideoq; pœna mali tantū hic in terris sibi vendicat de iustitia, quantū peccata per hanc impediuntur, nō eius qui punitur, sed illorum qui istius exēplo moneri debeat & caueri à simili tum culpa tum pœna. Quod si ergo ex pœna malorum maius nasceretur scandalum, satius est eam intermittere, iuxta illud quod vulgo dicitur, Parcendum est multitudini. De hac re pulchre inquit Augustinus, In huiusmodi rebus, vbi in vnitatis dissensione nō vnius tantum hominis, sed plurium mors & periculum timetur, insuper & factio & tumultus populi, adimendum est aliquid de rigore, vt pura soláque succurrat charitas ad maius malum medicandū. nam si propterea obiurgandis & corripiendis male agentibus quis parcit, quod opportunum sibi tēpus inquirit, vel eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediant, aliósque inferiores premant atque auertant à fide, non videtur esse cupiditatis occasio; sed consilium charitatis. Adde plura quæ eleganter scripsit Augustinus lib 3. cōtra Parmenianum cap. 2. Huiusmodi quęstiones multæ ex vnico superiori fundamento dissolui possunt.

Augusti.

5 Simul atque iam audiuimus, vbi & vbi non, susceptum scandalum vitari debeat, porrò differamus de scandalo actiuo. sitque conclusio talis, Quum aliquis homo quippiam facit principaliter ad offendendos alios, & in peccata pertrahendos, scandalum hoc certe peccatum est mortale. sicut enim fraterna charitas eo ordinatur, vt quis proximi quærat salutem, ita illuc tendit scandalum, vt cupiat hominem contra animæ salutem ad peccandum inducere. puta, quum porci, interūncij amasij & amasiæ aliquem ad proditionem aut homicidium prouocant, quum nōnulli liberos suos furta docent, aut aliorum hominum filios siue seruos, vt subtrahant bona parentibus & dominis suis. quum homines ad hoc incitantur & vrgentur, vt eo quod falsum est vtantur, vel cum monetis, vel mensuris, vel ponderibus, vel literis & tabellis vel scripto, vel sigillo, iudiciis prauis aut decimis dandis, omnia hæc scandala sunt. sic vbicunque consilio aut auxilio aliena fouentur peccata, id quoque scandalum est. Is qui alterum ad peccandum inducit, in eodem peccato & ipse

ipse fit reus, seq́ue cum ipso grauat & proximũ suum. Eius rei figurale extat in lege præceptum, quod sic habet, Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam cecideritque bos aut asinus in eam, reddet domin⁹ cisternæ precium iumentorum. Verba ea tractans Chrysostomus, inuehitur in lasciuiam mulierum, quæ scandaloso suo fastu animas capere conantur & ad prauas concupiscentias allicere. sic autẽ ait, Mulier si se ornauerit, & ad se oculos hominum prouocauerit, etsi plagam nullam intulerit, vindictam tamen dabit extremam. venenum enim obtulit, etsi nemo inuentus est qui biberit. Et sic scandalum est speciale peccatũ, quia habet specialem finem, scilicet ruinam proximi. sic Balaam offendit filios Israël, vel magis proprie loquendo, docuit regem Balac, vt mulieres formosas mitteret ad exercitum Iudæorũ, quibus illecti peccarent, & aduersus se prouocarent dominũ. sicut & Ioannes factũ esse refert dicens, Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israël edere & fornicari.

Exo.21. *Chrysost.* *Num.25.* *Apoc.2.*

¶ Doctores omnes inducunt, quam magnum sit hoc peccatum, quo tamen totus abundat vndique mundus, vt recte clamarit dominus, Væ mundo à scandalis. O quam magna, quámque horrenda & ineffabilia scandala præbent de se neochristiani, dum vbicunque possunt homines rudes imperitos, pusillanimes, iam præceptis, iam minis, iam indignatione, iam exhortatione, alias etiam precibus vrgent ad manducationem carnium tempore prohibito, ad susceptionem sacramenti sub vtraque specie, vel etiam ad nihil omnino de sacramento credendum, ad non confitendum, non orandum, nec inuocandum sanctos, nec eorum festa peragenda, ad non audiendam missam. Et quid denique non? imo ad omne malum consummandum. Hæc nimirum scandala sunt, & quidem blasphema, qnia quum quis vsqueadeo scandalum fugere debeat, vt etiam non prohibita vitet saltem vitandi scandali gratia, vt Paulus ait, si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas, noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est. Omnia quidem sunt munda, sed tamen malum est homini qui per scandalũ manducat: bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur aut scandalizatur. Ecce quam vehementer vetat &

Roma.1.

prohibet Paulus offendiculum, quod obiter incidit, quanto magis, si quis ex instituto homines offendit & ad malũ prouocat? huic affinis est locus quem sæpius iam induximus, ꝙ isti dũ peccãt aduersus fratres, & debiles percutiunt cõsciẽ
1.Cor.8. tias, in Christũ peccãt si ergo esca scãdalizat fratrẽ meũ, nõ manducabo carnem in æternũ, ne fratrem meũ scãdalizem.

6 Loquendo autem de scandalo accidentario, potest illud quidẽ ex variis causis procedere, & ei qui facit & aliis. ipsi autem qui facit, scandalum fieri potest quod eum incitet ad peccandum, facileque potest præscindi: vt quum plurimi offenduntur ex aspectu alicuius personæ, vnde carnali concu
Mat.18. piscentia exardescit: ibi eruendus est oculus, vt hic Christus docuit, hoc est, visus euitandus. similiter siquando aliquo venias, statimq; ludo, gula & alia malignitate impeteris atq; tentaris, ecce hic amputa tibi pedẽ, non amplius illud abiẽs. quod si dextera tua, hoc est, opera etiam spiritualia cœperint te offendere, desiste. (possent huiusmodi exempla simplices & pusillos offendere, mitto igitur.) Tu si multum & ardenter amas filium, cognatos, honorem, ecce huiusmodi tibi sunt scandalo, dum occasionem peccandi præbent. desi ne igitur. nanq; & Sapiens ait, Noli esse amicus homini ira-
Prou. 22. cundo, neq; ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Sic Sapiẽs alius ait,
Eccles.7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. In vniuersum quoq; rursus idẽ sic dicit, In via ruinæ non eas, nec credas te viæ laboriosę, ne ponas animę tuę
Eccle.32. scãdalum. Quemlibet etiam accurare addecet, vt inter simplices prudenter agat, eos bene informet, ne hinc offendantur, sicut fecit dominus, quando discipulis suis futura prędi
Ioan.16. xit. tunc enim sic ait, Hæc loquutus sum vobis, vt non scandalizemini. ¶ Verùm de hoc genere scandali cõmuniter nõ loquuntur doctores, sed scandalũ hoc intelligunt, quo quis non instituit neq; cogitat alios ad peccandum allicere, volẽs neminem se sequi in peccatis, sed tamen opus ipsius per se malum adeo est, vt homines alij hinc sibi sumant peccandi exemplum. Quum ea optimatibus quispiam, vel cõsul, vel prelatus, liberos habeat illegitimos, id per se scandalum est, etiamsi per hoc non cupiat alios ad peccandum prouocare, volens neminem in malo sese imitari. ibi iam conclusio ista locum habet, quod scandalum hoc non quidem speciale est

peccatum vltra illud quod cōmisit delictum, sed tamen circunstantia est aggrauans peccatum, quo pluribus peccandi exemplum, quoque digniores sunt qui sic publice peccant. Et est hoc sane magistratui multum graue, si sic malis exemplis offendāt subditos. Contra eos dictum est à domino per prophetam, Recessistis de via, scandalizastis plurimos. Graue dictum est, quod superos eos dicit Grego. & citat ex eo Nicolaus papa, Scire prælati debent, quod si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quod ad subditos suos perditionis exempla transmittunt 11.q.3. pręcipue. *Malac. 2.* *Gregor.*

¶ Hinc diligenter admonet nos Paulus, inquiens, Nemini dantes vllam offensionem ne vituperetur ministerium nostrum. Et inde clamat horrendum hic dominus, Væ mundo à scandalis. & alibi, Væ homini per quem scandalum venit. Quam autem vulgare nunc est scandalum, quam communi consuetudine mulieres gestu suo, vestitu, visu, sermone & cōuersatione tota plurimos misere offendunt, etiam quum non cogitant facere malum: ita tum procaces sunt & petulantes. ita gesticulantes spectatum veniunt, spectentur vt ipsæ. Quantum vero delinquunt hic iuuenes? quam multa temeraria deblaterant? Vsqueadeo scandalis sunt omnia plena: quocunque veneris, quicquid videris, nihil scandalo vocat. O domine Iesu Christe, noli nos secundum demerita nostra iudicare, inutiles enim sumus, pleni peccatis & scandalis. sed secundum magnam misericordiam tuam, dimitte nobis peccata, & in hoc tempore gratiam, in futuro gloriam largire sempiternam, Amen. *2. Cor. 6.* *Luc. 19.*

HOMILIA TERTIA IN DIE

sancti Michaëlis.

¶ Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Matthæi 18.

VVM hodie festum celebretur Michaëlis archangeli, visum est ipsam prius commemorare historiam, quæ huic solennitati dedit occasionem. deinde, quantum ex sacris literis constare potest, dicemus de angelis quam fieri poterit breuissime & commodissime, inuocata prius gratia diuina, &c.

HISTORIA APPARITIONIS
S. Michaelis archangeli.

ER apparuit sanctus Michael. Primum, quum diues quidem ex Siponto Campaniæ, nomine Garganæus amisisset bouem, illumq; in monte quæreret qui in lõgitudine habet circiter duodecim milia pedum. & cum eum in summitate montis inuenisset, irat⁹ ille, telo cœpit impetere bouẽ, quod inuersum, ipsum sauciauit qui emiserat. hinc territa ciuium vniuersa communio, consuluit episcopum, qui triduanum eis indixit ieiunium, veteri & laudata consuetudine, si quando res ardua tractãda esset, quomodo & hodie fieri debet in processionibus cõtra Turcam. sed refriguit charitas, vnde sicut oramus, scilicet tepide, imo frigide & negligenter, ita etiam exaudimur. Eo ipso tempore apparuit sanctus Michael episcopo, dicens, Ego sum Michael archangelus, qui semper asto in cõspectu domini. hoc autem signo declarare volui, me huius ciuitatis esse custodem, & speculatorem omniũ quæcunq; hic fiunt. Hinc magna pietate moti ciues, conuenientes, orauerunt in loco isto ante specum, non audentes ingredi, quoniam in vertice montis in petra templum erectũ erat specie quidem nõ magnifica, sed tamen virtute diuina. Iam vero in specu fores erant gemine, altera à meridie patebat, habens aliquot gradus versus occasum solis, eo conueniebat populus orans. Quo tempore factum est circa annum salutis 390. quo Neapolitani adhuc Gentiles, susceperunt bellũ aduersus Sipontinos & Beneuẽtanos, qui iam Christiani erant. Episcopus Sipõtinus rursus indicto ieiunio triduano, iussit subditos suos opem implorare S. Michaelis, qui se custodem ciuitatis illi⁹ esse dixerat. Et in ea nocte prius quam bellum susciperetur, sequẽti die apparuit sanctus Michael episcopo, dicens orationem subditorum suorum esse exauditam, sibiq; victoriam promissam ex hostibus. cõmisit etiã illi, vt facto mane, quarta hora diei cum hostibus congrederentur. Hinc cõfirmati Christiani & animati, aggressi sunt hostes, vbi mons Garganus plane concussus est, fulmina plurima apparuerunt, & caligo atra mõtis verticem occupauit, vnde exterriti Gentiles admodum sunt, quoniam in eos plurimæ etiam ex monte sagittæ vergebant. hinc aufugerunt, quod Sipõtini vsq; in Neapolim insequuti sunt, & ibi mul

ti ex Neapolitanis ad fidem Christi sunt cõuersi, ex hac tam miraculosa victoria, quæ facta est octaua Maij. vnde in vsq; diem eo tempore magnum festũ ibi celebrant in honorẽ sancti Michaelis. ¶ Sipontini porro & Beneuentani in montẽ progressi, inuenerunt ibi supra gradus versus septentrionẽ, vestigia pedum in lapidibus instar gressuum hominis hinc præsentiam sancti Michaelis cognouerunt, neq; tamen adhuc ausi sunt ingredi in specum. sacellum vero super vestigia extruxerunt, & apodoniam vocarunt, sicut adhuc clare cernitur. huic adiunxerunt aliud sacellum amplius. versus ortum solis, in honorẽ sancti Petri principis apostolorũ. Episcopus delata re ad pontificem, qui tunc erat in mõte Serapti, qui modo dicitur mons Syluestri, miliaribus Italicis 40. distans ab vrbe, huiusmodi accepit responsum, si modo deceat ab homine consecrari hoc templum, conuenire vt hoc fiat in die victoriæ. quod si tamen aliter visum fecerit sancto custodi illius ciuitatis, hoc ipsum ab eo piis precibus esse postulandum vt reueletur. Atque sic rursus triduanos per episcopum indicto ieiunio vltima nocte apparuit ei sanctus Michaël, & dixit, Opus non est vos consecrare tẽplum quod ego extruxi. ego enim qui fabricaui, etiam cõsecraui. Cras autem ingrediẽs tu diuina celebrato mysteria, & hoc tibi declarabo. Mane facto, episcopus cũ omni populo ingressus in antrum, inuenit in eo excisam amplitudinem magnam, & in eo altaria tria, fontem quoq; cum stillante ẽ petra aqua dulcissima, & vas vitreum pensile ex catena argentea. quo ascendẽtes iam homines in gradus, bibunt inde, vbi plurimi sæpe sanati sunt homines. Episcopus quod reliquũ erat, adiunxit & fabricari iussit, ministros etiam instituit ad cultum diuinum. nemo tamen ante lucem audet ingredi tẽplum. Quibus omnibus auditis, papa diẽ illum quo Sipontini & Beneuentani ingressi fuerant antrum, sanctum instituit, & religiose obseruari præcepit in honorem sancti Michaelis & angelorum omnium.

DE SANCTIS ANGELIS.

DICTVRVS de angelis sanctis dei, dilectissimi in Christo fratres, supersedebo & intermitto vos multis defatigare subtilitatibus. Nam sicut angeli in sua substantia subtiles, nobiles, incorporei, inuisibiles, planeq́ue liberrimi sunt motus. ita non possu-

mus nos hæc omnia intellectus nostri captu assequi, nec recte intelligere, tantū abest vt proprie queamus comprehendere. & ideo subtilitates istas argutas omnes, ad scholas relegatas volumus. vobis tantum ea proponemus, quæ apertiora, magisq; manifestæ videbuntur esse intelligentiæ. Principio, nobilis & subtilis illa angelorum substantia, à deo primum statim primoque die creata est, sicut homo vicissim in vltimo sic vt deus, vtranq; hanc rationalē creaturam distinctim condiderit. Et hinc doctores quatuor quædam ponūt, quæ eiusdem sunt ætatis siue diuturnitatis temporalis, quia simul creata, de quibus Albertus magnus edidit propriū librum inscriptum de quatuor coæuis. sunt autem angeli, cœlum, materia & tempus. tunc enim dies primus fuit. Vbi autem Moyses angelorum descripserit creationē, scholis relinquamus. quoniā sunt qui volunt eū huius rei plane non meminisse, eo quod rudibus tantum scripserit Iudæis, & ideo corporalium tantum & visibilium creaturarum descripserit creationem. Augustinus ponit angelos tūc creatos, quādo dixit dominus, Fiat lux. siquidem angeli in sua substātia nobiles sunt & subtiles, planeq; lucidi, quippe radiꝰ & imago lucis æternæ. ¶ Alij putant creatos esse angelos, quando dixit Moyses, In principio creauit deus cœlum & terram. sicque nomine cœli, cœlum intelligi empyreum & immobile, in quo iam sunt beati, & illud creatū esse vna cum angelis: per terram autem, accipi materiam rerum corporalium omnium. nam cœlū stellarum, sol & luna, sequentibus tandem diebus ex materia transfusa sunt. Et eo facit dictū August. lib. 12. cōfess. cap. 7. Tu eras, & aliud nihil. vnde fecisti cœlum & terram, duo quædam, vnum prope te, alterum prope nihil. vnum, quo superior tu esses: alterum, quo inferius nihil esset. inde cap. 9. explicat esse angelū materia proximum deo in substantia. Angelus est creatura vtiq; nobilissima, & ideo in essentiali perfectione deo ille proximus maximeque conformis est ex omnibus creaturis, etiam supra hominem. si eius consideremus substantiam corporalem, cuius gratia ille angelo inferior est, iuxta illud Dauidis, Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulò minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum; &c. Attamen licet angelus in sua natura perfectior est homine, potest adhuc homo

4. coæua. *Augusti. Gene. 1.* *Genes. 1.*

mo per gratiã magis exaltari, & sic humanitas Christi eleuata sedet ad dexterã dei patris, sic & de virgine matre cõcinit ecclesia, Exaltata es sancta dei genitrix sup choros angelorũ ad cœlestia regna. sic Ioannes, Petrus & Laurentius sine dubio per gratiam & gloriã supra multos angelos sunt exaltati, &c. ¶ Vt autẽ rem hanc aliquãdo finiã, dico angelũ esse creaturã incorporeã, intellectualẽ & immortalẽ, deo in creatione proximã, atq; adeo in ipso cœlo creatã, nõ vt Adam, extra paradisum. angel⁹ enim quũ sit creatura pure intellectualis, & spiritualis, pertinet in nobilẽ illũ locũ cœli. sed homo ex limo cõditus & crassissimo elemẽto formatus, naturaliter sibi non cœlũ, sed locũ vendicat terrenũ, quum aduersetur hoc naturæ, vt quod graue est, perueniat in subtilem cœli locũ. & ideo in die nouissimo deus corpus terrulentũ adhuc donis illustrabit & clarificabit vt sit idoneũ cœlo. dona ea sunt, immortalitas, incorruptibilitas, agilitas, subtilitas, impassibilitas, &c. vt Paulus docuit manifeste.

2 Quũ angeli creati sint primi, vt ait Sapiens, prior omnium creata est sapiẽtia, scilicet angelica, iam proximam est eorũ cõsiderare multitudinẽ. Vbi quãuis nõ simus dicturi, an omnes angeli sint vnius speciei, quod forsitan nõ est, etsi crediderit Bonauẽtura: fortassis etiã nõ omnes differũt specie, cõtra Thomã: sed alij quidẽ eiusdẽ sunt speciei, alij vero nõ hoc tamen certũ est, quod deus de thesauro omnipotentiæ suæ angelos in magna creauit numerositate. neq; hic locũ habet quod vulgo dicitur, Quod bonũ, idẽ & paucũ siue modicũ est. Hinc Bachonis male ratiocinatus est per accessum ad primum & perfectionem, paucos esse angelos: id adeo Daniel confirmat, dicens, Milia milium ministrabant ei, & decies cẽtena milia assistebant ei. Vbi propheta numerum pro incerto certum posuit iuxta consuetudinem scripturæ. nam cõmuni hominũ more numerũ proposuit omniũ maximũ millenarium. Supernorũ, inquit Gregorius, ciuium numerus infinitus & definitus exprimitur, vt qui deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur. ideo & Iob dicit, Nunquid est numerus militũ eius? de hac multitudine etiam Dauid sic ait, Currus dei decem milibus multiplex, milia lætantium dominus in eis in Sinai in sancto, loquens de angelis in quibus habitat deus. Et vt maxime nullum haberemus scripturæ testimonium,

Eccl. 1. *Dan. 7.* *Libr. 17. mo. ca. 7.* *Iob 25.* *Psal. 67.*

possumus hoc ipsum ex sufficienti colligere ratione, magnã
Prou. 14. esse angelorum numerositatem, quia Sapiẽs dicit; In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis. Quum itaq; deus princeps sit altissimus, atq; adeo rex regũ, quur nõ habeat familiam amplam, multumq; comitatũ in austugali illa aula cœlesti? Ad hæc constat, plures angelos perseuerasse domino q; adhæsisse quam qui ceciderint. nam vt constans est doctorum sententia, adhuc to-
Apo. 12. tidem perstiterunt quot ceciderunt, idq́ue ex Ioanne colligitur, quando vidisse se scribit draconem magnum rufum, habentem capita 7. & cornua decẽ, caudam quoq; eius trahentẽ secum tertiã partẽ stellarũ cœli. draco is, Lucifer est, statim enim post hęc ait S. Michaëlẽ cum eo decertasse, qui tertiam detraxit partẽ stellarũ, hoc est, angelorum. Magnus autem vtiq; numerus est angelorum, quum vnicus iste dæ-
Luca 8. moniacus apud Lucam interrogatus à Christo de nomine, respondit se legionẽ dici. atqui ea plus quam sex milia continet, & adhuc quot fuisse putas in mundo dæmones reliquos? Vbi hoc quoque obseruãdũ venit, quod quanuis plures angeli seruati sunt quã ceciderũt, contrarium tamen fiet in hominibus, quorũ plures dãnabuntur quã qui seruentur:
Mat. 20. iuxta istud verbum domini, Multi sunt vocati, pauci vero
ca. 22. electi. Accedit huc ratio tertia: videmus enim quomodo superiora illa entia corpora in immensum crescant super magnitudinẽ eorum quæ corporalia etiã sunt, sed corruptibilia, quoniam multo sunt nobiliora, ideo & maiora. quanto enĩ sol tota terra maior est, imo minima stella firmanẽti quę videri queat, terrã superat magnitudine. consentaneũ ergo estrationi, qđ quemadmodũ corpora cœlestia multis modis superãt corpora elementorũ corruptibilia, ita angeli numerositate homines excedunt & hæc inferiora, imo & stellas cœli, animalia in terris, aues aëris & pisces aquarũ. nam de hominibus dubium esse nemini debet, quũ singulis illis sin-
Dionys. guli sint à deo angeli deputati. Id omne authoritate Dionysij roborari potest de cœlesti hierar. cap. 14. sic dicẽtis, Spirituali discutione & magisterio dignũ puto hoc, quãobrem scripturæ sanctæ traditio de angelis loquẽs, milia miliũ esse dicat, & decies millies dena milia. supremos humanos numeros in seipsos inuoluent atque multiplicans, perq́ue hos cœlestium subiectorum ordines nobis esse innumerabiles

apertis rationibus pādens. ſunt enim profecto plurimæ cœleſtiū militiæ ſpirituū, quæ mortaliū noſtrorū numerorum infirmum breuemq́; modum longe tranſcendant, atque ab ſola ſua eminentiſsima & cœleſti intelligētia atq; notione ſcitæ ſint atque definitæ. Veriſimile eſt, S. Dionyſium myſterium hoc ſanctum didiciſſe à Paulo apoſtolo, qui in tertium vſque raptus eſt cœlum. vnde fit vt plus fidei huic habeāt doctores, quam alij cuipiam. Supereſſet adhuc alia ratio de multitudine angelorum, quæ quia innititur diſtinctioni chororum, eouſque differenda eſt, dum de choris diſtinctis prius aliquid explicemus.

100000000	1000000
10000	10000
10000	1000

3 Non tantum numero magno creati ſunt angeli, ſed & multis donis illuſtrati, ſimul atq; ſapientia & gratia dei exornati. id ita eſſe ſatis teſtatur propheta, de Lucifero ſic dicens, Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & perfectus decore, in deliciis paradiſi dei fuiſti. omnis lapis precioſus operimentum tuum ſardius, topazius & iaſpis, chryſolithus & onyx & beryllus, ſapphirus & carbunculus & ſmaragdus, aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt. Tu Cherub extentus & protegens, & poſui te in monte ſancto dei in medio lapidum ignitorum, ambulaſti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuēta eſt iniquitas in te, in multitudine negociationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te de monte ſancto dei, &c. Quod quid ſibi vult propheta aliud, niſi per eiuſmodi lapides precioſos demonſtrare immenſa gratiæ dona, in quibus creatus eſt Lucifer? quodq́ue angeli omnes in gratia dei ſint creati, teſtatur Auguſtinus, contra Magiſtrum ſententiarum, & ait, Deus creauit angelos cū amore caſto quo illi adhærerent, ſimul eis condens naturam & largiens gratiam. Subſcribit & Damaſcenus libro 2. capite 2. Per verbum, inquiens, dei creati ſunt omnes angeli, & à ſancto ſpiritu per

Eze. 28.

Lib. 12. de ciuit. dei ca. 9.

sanctificationem perfecti sunt pro suæ dignitatis & ordinis ratione, illuminationẽ & gratiam participantes. sic Hieronymus super illud Oseæ, diligunt, vinacea vuarũ, sicut dæmones qui lapsi de propria dignitate & nihil antiquæ gratiæ possidẽtes, aridi sunt & veteri siccitate marcentes. Multum nobiles & admodũ puri castiq́, fuerũt in creatione sua angeli, vnde plurimum eis gratiæ contulit dominus. verum quo vberiorẽ, eam acceperunt, eo grauius peccarunt per ingratitudinem, qnando per inobedientiã dereliquerunt dominum deum. impletumq́; est in Lucifero atque sociis suis istud Hieronymi, Quanto status altior, tanto casus peior. Nonnihil etiã accedit grauitati trãsgressionis eorum, quod celeriter adeo peccauerunt, instabiles in gratia dei, sicut Christus ipse ait, quia homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit. cui consonat illud Ioãnis, ab initio diabolus peccat, nõ quod malus à deo cõditus sit, sed quia non perstitit in bonitate in qua creauit eũ dominus. Ad hæc, nõ volũtas inde angelorũ exornata fuit, sed & intellectualis eorum vis & potentia, quã à deo habent concreatam similitudinẽ rerũ, vt iam multo acriter valeant intelligẽtia ad cognoscenda multa mysteria, quæ nos homines latent, omnem aëris cognoscunt dispositionem, omnẽ stellarũ influxũ, omnes corporũ possibilitates, omnẽ virtutẽ tum herbarum tum lapidum. ideoq́; acrimoniam istam & subtilitatẽ adhuc habent, quãuis caliginosam & obscuram. Nã sic inquit Dionysius, Etiã neq; indulta illis angelica munera & ĩmutata dicimus, verũ sunt integra & lucidissima perstant, licet ipsi non videãt, occlusis scilicet virib9, quib9 bona sua intueri possunt.

Osea 3.
Hieron.
Ioan 8.
1. Ioan. 3.
C. 4. per 4. per di. no.

4 Sequitur ex superiori declaratiõe, quũ angeli sint substantia spiritualis & incorporea, ita vt ratione suæ essentię locũ nullum nec appetant, neq; eo in se opus habeant, attamen cum finiti sint in sua substantia, neq; in omnibus locis esse queant, in loco aliquo sunt suæ virtuti accommodato, quanuis etiam in minori esse possint. est autem cœlum empyreum eorum tum beatitudini tum clarificationi conuenientius, quia illud beatorum est domicilium, sicut dicturus est dominus in die nouissimo, Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod paratũ est vobis ab origine mundi. Et alibi, In domo patris mei mãsiones multę sunt. domus hęc, ipsum cœlum empyreum est. quia sicuti dãnatis locus com-

Mat. 25.
Ioan 14.

competit vnus & obſcurus damnationis ęternę, ita viciſsim decet beatos in loco ſereno & lucido eſſe, cuiuſmodi cœlũ eſt empyreũ, in quo lux perpetua lucebit. Etſi locus iſte nihil influet in angelos, quapropter proprie dici non poteſt, cœlũ naturalẽ eſſe angeli locũ, quia locus eſt conſeruatiuus locati, tamẽ competẽter & cõmode hoc ita dici ſolet. ¶ Sequitur rurſus inde, quod cũ angelus naturaliter loquendo, in loco ſit finito, ita vt non poſsit hic & alibi eſſe, neceſſariũ eſt, vt ſi quid ei agendũ incumbat eũ à deo emitti, ſicut & à loco in locũ moueri. verũ quidẽ eſt qđ ille tanquã ſpiritus, virtute agilitatis celeriter ſe mouere poteſt, & quidẽ homine velocius, neq; ſeipſum tantum, ſed & aliquorũ tamẽ penes eũ facultas eſt atq; poteſtas, ſicut angelus Abacuc capillis adreptũ, in aëre perduxit vſq; ad Danielẽ in lacũ leonũ, *Dan. 14.* ſicut angel⁹ multa hominũ milia occidit Sẽnacherib. ideoq; *2. Pa. 13.* tres virtutes habẽt angeli. primã, per quã habent intellectũ, per ſecundã habẽt voluntatem, & ea ſufficiens nõ eſt, quia ſiue bonus ſiue malus ſit angelus, ibi tamẽ vbi vult, nõ ſemper eſt. neceſſaria ergo adhuc eſt virtus motiua, per quã illi & ſe & alia à ſe mouere poſsint. eaq; multũ vehemens eſt & magna, ſi cõferatur ad hominẽ quem multis modis excedit, dicẽte Iob. Nõ eſt poteſtas ſuper terrã quæ cõparetur ei. & *Iob 41.* tamen poteſtas illa finita eſt. poſſet enim tantũ ſibi ſumere mouendum angelus vt nõ ſufficeret ſolus, ſicut cõmuniter boni & mali angeli ſeſe mutuo iuuant. ¶ Nõ ergo admirãdũ, quod diabolus & miniſtri eius tantũ poſſunt, atq; tam *2. Theſ. 2.* multa præſtãt ſtupẽda, atq; (vt Paulus ait) miracula faciũt mendaciorũ. nã quũ tantũ valeãt acrimonia intellectus, facile multa poſſunt ſcire ſecreta, furta, cõſilia, quidq; in diuerſis locis eueniat, ſciẽtiam callent naturaliũ operationum omniũ, vnde actiuis & paſsiuis poſſunt connectere pro ſua cõditione ſingula. Hinc fit qđ tẽpeſtates, grãdines, fulmina & diluuia excitare queunt, animalibus nocere, homines offendere, afferre vina, homines huc illuc tranſportare, oſtendere quę magna locorũ intercapedine fiant, ſenſus fallere & vincire nequid videatur, aut certe in aliena figura. Quid multa? tãta eſt diaboli poteſtas, quãta alterius angeli creati, ita vt ſi ei à deo permittatur, neq; per bonos angelos impediatur, vniuerſum facile deciperet mũdum, aut pœna miſeranda bonos afficeret & excruciaret. 3 Adhuc ſequitur

prælium illud, quod S. Michaël in cœlo & alias habuit aduersus Luciferũ atq; angelos eius, nõ tantum fuisse phantasticũ aliquid in cogitatione. sed externũ quoddã. quando Michaël virtute sua motrice vna cum alijs angelis, Luciferũ vi & violẽtia è cœlo deturbauit ipsum manifesta verba cõtextus nostri arguunt, quum dicitur, Factũ est prælium magnum in cœlo, Michaël & angeli eius præliabantur cũ dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, (Ecce erant inferiores in potentia motiua seu exequutiua bonis angelis) neq; locus inuẽtus est eorũ amplius in cœlo. & proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & sathanas, qui seducit vniuersum orbem. & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. (non curamus quod alij plus mystice trahunt ad prælium apostolorũ contra idololatriã nos prosequimur sensum literalem.) Ita semper intelligendũ est, quãdo angeli aliquid opere consummarunt. vt supra diximus, quomodo angelus centum & octoginta quinq; hominũ Assyriorum milia occiderit, & quãdo interfecit primogenita AEgypti, adeo vt nõ relinqueretur domus, in qua nõ iaceret mortuus, à domo regis vsq; ad casam pastoritiã. Atq; hæc eorũ virtus & potestas semper durat, nobis etiã magno est solatio, quod diabolum impediunt, ne tantum nos tentet quantum cupit. Diligenter itaque sanctos angelos inuocare debemus atque orare, vt à deo gratiam nobis impetrent & gloriam, Amẽ.

4. Re. 19. *Exod. 12.*

HOMILIA QVARTA IN FERIIS S. Michaëlis archangeli.

¶ *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Matthæi 18.*

NGELICAM naturam idem qui creauit deus optimus maximus, multis magnisq; muneribus exornauit. & eos qui in gratia perstiterunt angelos ęterna beatitudine confirmauit, ita vt amplius peccare & labi non possint. Quãuis enim sint mutabiles natura, non tamen sinit eos mutari contemplatio diuina per gratiam confirmationis, quam etiam sancti alij habebunt in æterna felicitate, sic, vt peccare amplius nequeãt: iuxta illud Augustini, Cuicunque creaturæ rationali præstatur vt peccare non possit, non tamen est hęc naturę propriæ,

Isidorus. *August.*

priæ, sed dei gratiæ. Ea quoque gratia gloriæ sanctis angelis data est secundum meritum eorum, non quo iam nos adiuuant in ministerio suo & custodia nostri, sed quia fortiter restiterunt tentationi diaboli & malorũ angelorũ suorum, qui nitebantur ipsos quoque in ruinam adducere: quoniam hoc est casus in angelis, quod mors in hominibus. Et sicut homini deus instituit tempus in hac vita, quo operetur bonum vel malum vsq; in mortem, in qua qualis quisque inuentus fuerit, talis & diiudicabitur, teste Sapiente, quũ ait, Si ceciderit lignum ad austrũ aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. ideoq; dominus mortem noctem appellauit, inquiens, Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. venit nox, quando nemo potest operari. nox ea, mors ipsa est. Vide alibi latius. Sicut ergo homo post mortem nec bonũ quid facere, neque mœreri amplius potest, neque pœnitentiã agere de peccatis: ita & angeli tẽpus habuerũt sibi præfinitum, in quo boni gloriam meruerunt æternam, dum deum præ omnibus dilexerunt ex mente sua tota & cunctis viribus, Lucifero quoq; & suggestioni eius restiterunt, quódque ipsis multum aduersabatur, reliquorum angelorũ peccatum vicerunt: hinc vitam sibi meruerunt æternam (contra Magistrum, qui vult eos ab æuo fuisse beatos, & præmium præcessisse meritum, in quo à theologis merito nõ tenetur.) Et hoc est quod Augustinus dicit lib. de correp. & gratia. Angeli sancti qui cadentibus aliis steterũt, illique vitæ mercedẽ recipere meruerũt. Quũ autem tempus à deo præscriptum iam esset terminatũ. (non curo nec morulas, nec moras, nec instantia imaginaria, quia fuit vna duratio liminata & determinata) ibi simul mors eorum fuit, resurrectio & dies nouissimus. Angeli qui ad deũ cõuersi sunt per liberum arbitriũ suum, cum cõstanti gratia dei saluati sunt. Auersi autem ab illo, simul etiam cœlo detrusi, in æternam præcipitati sunt damnationem. ¶ Quæras hic, Quum angeli in naturalibus donis & proprietatibus æquales nõ fuerit, sed alius alio nobilior, quomodo tandẽ gratiam gloriæ acceperint secundũ suum naturale meritum & dignitatẽ. Constat enim quod homo in naturali nobilitate infirmo angelo multo est inferior, & tamen homines singulis angelorũ choris inseruntur, imo Maria etiã super omnes eleuata est, difficilis hæc sane est quæstio, eámq; priusquam

Damasc.

Eccle. 11.

Ioan. 9.

Augusti.

diſcutiamus, oportet antea differentem ponere angelorũ diſtinctionem & ſeparationem à ſe inuicẽ, vt ſic meliori ordine ꝓgrediamur. 2 Duobus igitur modis angeli inter ſe diſcernuntur. altero, quando in tres hierarchias: altero, dum in nouem choros rediguntur & diſtribuuntur. Quid quod in eodem etiã choro angeli ſunt inæquales, ſicut in vno ſenatu cõſiliarij, & ſenatores ordinati ſunt, vt alius alio ſuperior exiſtat? nos principio de hierarchiis diſſeremus, quam rem vt funditus intelligas, (nam & docti hic multũ impingunt, lege aliquos vigeſies, & vacuus adhuc atque ieiunus abibis.) hierarchiã appellare ſolemus vniuerſam aliquã angelorum cõgregationem. quibus facultas & poteſtas ſpecialis data eſt cæteros quadã tenus gubernãdi. vox enim illa eſt ex Græco cõpoſita (hieros & arche) ſacrum ſonat principatum. Hoc vt accipiant etiã ſimpliciores, ſimilitudine melius explicabimus. Imperator quoq; triplices habet optimates. alios, quibus in intimis vtitur cõſiliis ſuper rebus ſe ſuumq́; imperiũ concernẽtibus. Habet & alios qui etiam ſuũ quoddam peculiare habentes cõſilium, ad illud intimum & arcanum nõ pertinent. atque ex reliqua tamen prouincia admittunt & audiũt omnes præfectos, vicarios, locum, vicémque gerentes, & alios qui ſingulis officiis præſunt, eis cõmittunt omnia quæ facere operæpreciũ eſt. Adhuc alij ſuperſunt officiales, qui in aula nõ viuunt ſemper, & tamen veniunt ad eam, rurſus alio ſe cõferunt, ipſi quoque, aulici & miniſtri ſunt Imperatoris. nam quod primi illi conſulunt, & alij ex ſecundo cõſilio committunt vt fiat, hoc iſti exequuntur per vniuerſam prouinciam. Ita hic omnis hierarchia poteſtati & adminiſtrationi innititur, ſed cum diſcrimine. alij enim ſemper adhærent deo, ſicut intimi conſiliarij cõiuncti ſunt imperatori. alij committunt fieri nonnulla de creaturis, infima autem hierarchia exequitur id omne, emiſſa in diuerſa loca. Et tamen hoc totum quicquid eſt, ad poteſtatẽ & adminiſtrationẽ pertinet. Vidit hoc diſcrimen Daniel edoctus à Gabriele, quum ait, Milia milium miniſtrabant ei. Ecce quomodo diſcernit ille inter angelos adminiſtratorios, qui exteris ſenatoribus ſimiles eſſent, & aſſiſtentes, tanquã intimos & coniunctiſſimos. Gabriel igitur volens oſtendere ſe ex intimis angelis vnum eſſe, dixit ad Zachariam, Ego ſum Gabriel qui aſto ante deum. Id omne manifeſtius fiet inde, quum

Dan.7. *Luc.1.*

quum ipsos angelorũ choros explicabimus. Quælibet enim hierarchia choros tres habet, qui si cõiungantur, noué sunt: statim auté hic obiiceres, decem esse angelorũ choros. quoniam dixerit dominus in euangelio de decimo denario amisso, rursusq́ue inuento à muliere, ideoq́ue decem videri angelorum choros. Ad hæc, numerus ille beatitudinis absolutus, est perfectio, numerorũ, quam esse cõuenit in aula fœlicitatis æternæ. Sed ad hoc respõdetur, verum quidem esse quod decem sint chori beatorum, quod etiam decem denariis significatum esse cõstat. atqui nouem tantum sunt chori angelorũ. quamuis enim Maria exaltata est super omnes choros angelorum, vt canit ecclesia, tamen iuxta illud Aristotelis, Vna hirundo nõ facit ver, neque dies vna calida æstatem. Affine huic est quod veteres dixerunt, Vnus homo nullus homo, Homo vnicus choream non facit. Verum alij homines communiter choris angelorum annumerantur. Et vltra hæc omnia est adhuc infimus beatorum chorus, in quo paruuli tantum sunt. qui statim à circuncisione siue baptismo demortui sunt. illud etiã qui fatui & moriones hic fuerunt, perueniunt. ratio est, quia nullus angelus ex causa superius assignata est, qui non proprio opere suo & charitatis merito, gratia dei assistente, meruerit vitam æternam. paruuli autem mortui, meritum propriũ nõ habent, quia nõ peruenerunt adhuc ad vsum rationis. (nisi paruuli sint peculiari gratia dei priuilegiati, vt sunt innocẽtes illi pueri siue martyres.) Ideoq́ue infra omnes angelos singularem chorũ habebunt, forsitan etiam illi qui sero à peccatis conuersi, non admodum in dilectione dei feruent, cum paruulis istis manebunt, vt ęqualiter se res habeat in beatitudine angelorum & hominum. ¶ Atque sic numerus cõficitur denarius perfectus ille, (nõ loquitur arithmetice, quia sic sex esset numerus perfectus, non decem, quia deficit.) qui multum laudis habet in sacris literis. Chorus hic infimus, plane perditus erat per peccatũ Adæ. Et reliqui chori ruinas magnas habebant ex ruina angelorum, quibus impositi sunt in eorum locum homines beati, dicente Dauide de Christo, Implebit ruinas. Sic Glossa quædã habet super Lucam, Nouem ordinibus angelorũ additus est homo decimus, qui fuit perdit⁹, & inuentus est per Christum ad cõplendum numerum angelorum, sicut & Anselmus testatur in lib. de lapsu diaboli.

Luc.15.

Psal.109.

3 Etſi dicendum hic nobis eſſet nonnihil de diuerſa angelorũ per choros diſtinctione, attamen quod differtur, non aufertur. nec amittitur, quod bene ſeruatur, vt recte dixerunt maiores noſtri. ideo antequam eo veniamus, alia nobis hic deducenda eſt quæſtio, quæ ex prioribus iam dictis promanat. diximus enim homines quoſdam in ſingulos angelorum ordines eſſe recipiendos iuxta merita ipſa, ibi quæras, quomodo homines impleturi eſſent ruinas angelorũ, & quot tandẽ eorũ futuri eſſent. Reſpõdeo quod equidem in cœlo non fui, neque iſtud ſatis ſcio. hoc tamen video quod
Gregorius. ait Gregori⁹, ſuperna illa ciuitas ex angelis & hominibus cõſtat, ad quã tamen credimus humanũ genus aſcendere, quantos illic cõtigit electos angelos remanſiſſe: ſicut ſcriptũ eſt, Statuit terminos gentium iuxta numerum angelorum.

¶ Cõperio & aliam ſententiam, tot eſſe ſaluãdos, quot angeli ceciderunt. Iam vero tertia pars angelorũ corruit, ſicuti diximus ex Apoca. 12. & Chriſtus ruinas angelorum impleuit hominibus. ſequitur ergo, tot homines peruenturos ad choros angelorũ, quot ex angelis fuerant lapſi. Poteſt idem
Auguſti. ex Auguſtino colligi, quum ait in Enchiridio, Superna Hieruſalẽ mater noſtra, nulla ciuium ſuorũ numeroſitate fraudabitur, aut vberiori forſitan copia regnabit. Hoc vltimum ideo fortaſſis addit Auguſtinus, mea quidem ſententia, quia (vt ſupra dictũ eſt) in locum angelorum qui lapſi ſunt, peruenient homines, ſicuti putant Ioannem impleuiſſe locum Luciferi, deinde decimum chorum diximus ex ſolis eſſe hominibus cõſtituendum. ſequitur, tot homines peruenturos in cœlum, quot inde expulſi ſunt angeli, & vltra hoc innocentes adhuc & fatui homines imperfecti. Hinc intelligi facile poteſt, vnde ortum ſit vetus illud inter hominẽ & dia-
Sapien. 1. bolum odiũ, de quo Sapiens ait, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarũ. imitantur autẽ illum, qui ſunt ex parte illius. Rationẽ hanc paucis cõprehendit Bernardus, tractans
Ionæ 1. locum Ionæ, Propter me tempeſtas hæc venit: quum ait, Diabolus vidit & inuidit & tentauit. vidit cognitionẽ eorũ ſubtilem adeo & ſublimẽ à deo creatam, quique loco ſuo exaltari deberet homo in cœlo, imo & ſuper locũ ſuum extolli, ita vt etiam deus fieret homo. Poſtquam ergo à S. Michaële è cœlo expulſus eſt, vidit hominem in paradiſo, cogitauit apud ſe illud quod antea in cœlo vidit & cognouit.

Fuit hæc visio non facialis & beatifica, sed specularis) hinc cœpit homini inuidere, cogitando quomodo impediret illud ne homo perueniret in cœlũ, conatus est igitur illũ adducere ad lapsum, sicuti & cõtigit. ideo per serpentem eum tentauit, atque per ipsum loquutus Euam decepit. 4 Sequitur ex omnibus illis, quod angeli in cœlis admodũ gaudent ex hominum felicitate, non eo tantum quod conciues ipsorum fiunt, & ciuitas eorum hinc populosior redditur, sed etiam ob id quod eorum ruinæ in hierarchiis hoc modo implentur, sicuti vicissim gaudent dæmones ex hominum damnatione, iuxta illud Sapientis, Desiderium si cõpleatur, delectat animã. ideoque cum aliquid mali fit quod cupiunt dæmones, multum inde gaudij cõcipiunt, vt ait Augustin° lib. 4. de ciuitate dei. Diaboli docent mala & gaudent turpibus, sicut in vitis patrum sæpenumero legitur, gauisos esse dæmones ex peccato, cuius ipsi fuerant authores. Vicissim si quando eis anima eripitur & beata efficitur, admodũ dolent, iuxta illud Dauidis, Superbia eorum qui se oderunt, ascendit semper. quãuis omne istud gaudiũ vanum est quod dæmones cõcipiunt, impurum etiam, multa cum tristitia & pœna cõiunctum. nam quo plures animas seducũt, eo grauior ipsorum pœna efficitur, quę semper accrescit vsque in nouissimum diem. Quæras autẽ, an etiã bonus angelus doleat ex dãnatione hominis cuius curam egerat. Solutio huius hinc pendet, vt sciamus differentiam angelorum secundum choros, & qui ex eis humanę deputentur custodiæ. hoc vero proxima homilia expediemus. hæc iam sufficiant.

Prou. 13. *Augusti.* *Psal.* 73.

HOMILIA QVINTA.

Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. *Matthæi* 18.

PAVLVS de angelis loquens, sic ait. Nõnne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis? non tamen omnes iuxta sunt nobis vtiles in ministrando, quoniam (vt supra dictum est) quidam ex illis semper cum deo manent vitam viuentes plane contemplatiuam: alij vere actiuam, qui administrationem dei in mũdo exequuntur. Quomodo autem id quoque cum discrimine fiat, iam porro dicturi sumus. Principio itaq; sicuti tres sunt hierarchiæ angelorũ, ita eorundem chori distincti nouem,

Hebr. 1.

quorum tres semper hierarchiam vnam deficiunt. Sic Dionysius inquit, Omnes simul cœlestes immortalésque substantias in nouem ordines diuinus sermo distinxit, proprijsq; ac significantibus vocabulis appellauit. Quæres, quomodo illi nouem chori discernantur. Gregor. sane in hac est sententia, vt putet angelos vnius esse chori, qui conueniunt in vno aliquo dono siue dignitate eminentiori sibi à deo collata, ita vt tandem finalis angelorum discretio perficiatur in aliquo diuinæ gratiæ dono. Estque hæc doctorum sententia, quod sicut in donis distincti sunt angelorum chori, ita & in loco. Magna enim hæc esset confusio, si omnes permixti essent, cum summis infimis, & vicissim. Hinc contemplantur doctores cœlum empyreũ esse instar montis, inque summo apice sit Maria, quam vndique chori ambiant angelorum deorsum versus in monte secundũ singulos ordines. atque ii sinde coniuncti sint sancti pro suo quisque merito, sicuti latius dicemus, volente & auxiliante deo, in die omnium sanctorum. vide Bernardinum interea.

C.9. cœle. hierarch.

1 Seraphim 2 Cherubim 3 Throni	Prima & suprema hierarchia.
4 Dominationes 5 Virtutes 6 Potestates	Secunda & media.
7 Principatus 8 Archangeli 9 Angeli	Tertia & postrema hierarchia.

¶Non prodest populo recensere, Gregorium diuerse locasse & permutasse quintum & septimum. quia omnes sancti, dempto Bernardo, malunt sequi in hoc Dionysium, vt qui illa hauserit ex traditione apostolica, potissimum sancti Pauli, quod ipse fuit vnus de præcipuis, de quibus dixit Paulus, Sapientiam loquimur inter perfectos 1. Corint. 2.

2 Quãdo igitur iam cõstat, quomodo discernãtur inter te angelorũ chori secũdũ donationes dei, adhuc paulò diutius huic rei immorandũ est. Supremus chorus est Seraphim, qui donũ ardẽtis habet charitas: sicut enim illa virtus est suprema, ita & summ⁹ angelorũ ordo virtutẽ hanc habet eminentissime. nam שרף idem est quod cõburere siue succendere,

eo quòd tantopere ferueant in charitate. Hinc Seraphim di
cuntur. meminit huius ordinis, Esaias, dicēs, Vidi dominum *Esa. 6.*
sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat
domus à maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant, replebant
templū. Seraphim stabant super illud, sex alæ vni & sex alæ
altari. Non tamen hoc ita intelligendū est, quasi chorus iste
sic donum habeat charitatis, vt non idem habeāt etiam alij.
Sciendum enim omnes eos gratiam habere charitatis, quan-
uis non æqualiter: quia qui in choro sunt sublimiori. illam
perfectius habent, & ideo ex ardētiori charitate ab aliis se-
iungitur hic chorus, vnde & nomē accepit. Secundus ordo
Cherubim est, qui dono sapiētiæ cæteris illustrior habetur.
Cherub porro multa significat, miliare, aratrum, pugnato-
rem, magistrū, omnem formam, seu figuram rei, sed proprie
ad propositum (secundum Hieronymum) significat multi-
tudinem scientiæ & cognitionis. Kimhi dicit quod signifi-
cet alatas formas, quales apud nos angeli pingūtur propter
celeritatem motus. Multa de his in scriptura leguntur, vt
quia Cherubim statuit deus ad ostium paradisi. Dauid etiā *Gen. 3.*
sic clamat ad dominū, Qui sedes super Cherubim, manife-
stare corā Ephraim, Beniamin & Manasse, excita potentiam
tuam & veni. Meminit & Ezechiel, dicens, Cherubim sta- *Eze. 10.*
bant à dextris dominus, quū ingrederetur vir, & nubes im-
pleuit atrium interius, & eleuata est gloria domini desuper
Cherubim. Atq; hic secundus est angelorū chorus, quia cha
ritatem proxime sequitur sapientia & rerum diuinarum co
gnitio, donum supremum. Hi quoq; angeli in claritate co-
gnitionis omnes se sequentes angelos superant. Sic Diony- *c. 8. cœlest.*
sius ait, Sāctorum Cherubim appellatione, illorum eximia *hierar.*
scientia deiq; speculatio, summæq; & exuberantis lucis ca-
pacitas atq; contēplatio (qua diuinam speciem nō per tradu
ctus vllos, sed primaria vi sua intuētur) gratiæ quoq; copiosa
traditio & cōmunicatio, qua indultam sibi sapiētiam in se-
quentia & inferiora transfundunt, designatur. Tertio loco
Thronos numeramus, qui etiam ardent in charitate, sicut Se-
raphim: intelligētes quoq; sunt diuinæ sapientiæ, sicut Che
rubim, sed multo eis inferiores, quum in iis plurimis modis
ab ipsis superātur. Verum quia (vt Gregorius ait) supremus *Gregor.*
angelorum chorus proximum sub se vincit in omnibus do-
nis, quorum etiam alia aliis sunt maiora: attamen à digniori

denominatur chorus ipse vniuersus: ideoque Seraphim & Cherubin illis in tertio choro præoccupauerunt iam donũ, & ipsis aliud nomen inditũ est, ita vt throni dicantur. Thronus porro sedes magnifica & regia est, vbi rex in sua residet maiestate, sic post charitatis & sapientiæ donũ, virtus quietis & pacis sequitur. eam qui habent, angeli throni dicũtur, quoniam in ipsis deus suauiter cõquiescit in pace: & huiusmodi sufficientia mẽtis sequitur ex præuia dilectione & sapientia diuina, authore Bernardo. nosq; homines discamus hinc à Seraphim diligere deum & à Cherubim deum & diuina cognoscere, à throno quietam habere & pacatam animi tranquillitatem. Doctores, quum de beatitudine loquuntur, constituunt eam in tribus in fruitione, visione & tẽtione. alij ponũt delectationem. vide dist. 1. primi, & 49. quarti. Ex hac fruitione diuinæ præsentiæ per summam charitatem, ex aspectu & visione essentiæ eius, & possessione siue tentione illius secura, necesse est delectationem hinc oriri, & exultationem ineffabilem (an autem tentio sit distinctus actus ab aliis, remittimus ad scholas: nam communiter solet dici, charitati succedit fruitio, fidei visio, & spei tẽtio. extende, vt lubet, quia est elegãs materia.) Sicut ergo tria hęc quę in beatitudine præcipua sunt ita summi tres chori angelorũ discernuntur, & in suprema hierarchia reponuntur. nulla enim sublimior dignitas puræ creaturę obuenire potest, nisi vt hæc tria consequatur. imo & ipsa gloriosa humanitas Christi. quanuis verbo æterno vnita sit in vnitate personæ. non tamen erit contenta nisi hæc tria haberet. Et horum ordinum meminit Paulus, dicẽs de Christo, quia est imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principat⁹, siue potestates. Ecce 4. ordines hic Paulus commemorat, vnũ ex suprema hierarchia, vnum ex infima, & duos ex media, volens per hoc docere, vnionẽ illam & cõnexionem quam inter se habent chori angelorum & hierarchiæ, non eo tantũ, quod in vnum finẽ tendunt omnes ad caput summum Christum, sed etiã ideo, quia semper hierarchia suprema cõmissionem dat iis, qui inferiores sibi sunt in choro proximo. Quod enĩ supremi citra mediũ vident & addiscunt in essentia dei, idẽ chor⁹ throni reuelat mediæ hierarchiæ: quę in quo illustratur

Bernard.

Coloss. 1.

à superiori, idem demandat iubetq; exterius transigi & fici hic in terra officio seu ministerio infimę hierarchię.
Expediti iam de suprema hierarchia, descendamus ad diam. in ea tres quoq; sunt chori. primus dominationū. n sicuti supremi angeli deo tantum adhærent, & cum eo nent in diuina ipsius contemplatione, ita incipit 2. statim rarchia respicere ad gubernationem vniuersi mundi. si-dē per illos angelos in choro dominationum regit deus ndum hunc, dum illi alios habent angelos sibi subiectos, bus vlterius agendi officium iniungūt, sicuti deinceps in quis choris explicabimus. Sunt enim illi instar domino-n qui reliquis imperant angelis, quo ad mundū hunc ex-num. Dionysius arbitratur nomine dominationū, intelli tatum seu ordinem sublimiorē, omnis ministerij exper-n, totaq; mente conuersum ad deum, participē quoq; esse nper dominantis diuinitatis. Secundus huius hierarchiæ. orus, virtutū est. id ita intelliges, si quando dominantium do demonstraret ex visione dei quid sit in mundo facien-m: ibi virtutum ordo seu chorus adest, paratus implere il l & quicquid diuinæ ordinationi consentaneum est exe-i, & impedire si quid illi aduersetur. Atq; hinc est quod æclara illa miracula per Christū facta & sanctos dei, huic dini virtutum tribuuntur cuius chori angeli, sunt instar rum qui in exercitu capitanei existūt, quicquid enim per minū cum suis cōsiliariis cōcluditur, horum exequutioni mandatur. Atq; de iis putant nōnulli loquutū esse Chri-am apud Lucam, quū dixit, Sol obscurabitur & Luna non bit lumē suum, & stellæ cadēt de cœlo, & virtutes cœlo-m cōmouebūtur. tunc patebit signum filij hominis. Hinc lligūt quidā, cœlos ab angelis moueri essetq; ea ratio eui-ens admodum de honorādis diligentius angelis, quum tan m boni, imo quicquid vsquā crescit, à cœli proficiscatur fluxu. Iā vero cœlum in hæc inferiora operatur per tria, mē, motum, & influentiā. Vnde Aristoteles in lumine na rali hoc vidit, scilicet suprema corpora, hoc est cœlestia, oueri ab intelligentiis assistentibus, & etiam numerauit il s substantias abstractas secundum numerum mortuum, li-et in hoc defecit, quod arbitratus est tam paruū esse nume-m illarum altissimarum causarum. Posuit enim, vt ex ver-is suis elici potest 49. licet aliqui plures, aliqui pauciores

Dionys.

Matt. 24.

apud eum faciant intelligentias,secundum quod variã opinantur de motibus cœlorum augis & deferẽtis augẽ & epycli,&c. (Videas cõmẽtarios nostros super librum de cœlo,
Picus. qui est liber sapiẽtia Aristotelis dignus, ait Ioãnes Picus comes Mirandulę.) ¶ Quumq; angeli cœlum moueãt,solem & lunã,vtiq; omnis bonitatis nobis sunt authores,quæ quidem ab influentia cœli promanat:ideoq; pro omnibus naturalibus donis & fructibus terrę angelis dei gratias agere debemus, deumq; laudare & munificentiam ipsius cõmendare,qui tã nobiles nobis administratorios spiritus deputauit. (Videas super illo specialiter, quomodo virtutes, hoc est, ex choro virtutum moueant cœlum, sanctum Thomam in tractatib⁹, opusculo decimo, articulo decimooctauo. vbi respõdet quæstiunculis magistri Ioannis de Vercello. In quo opere multa pertractat de virtute motiua angelorũ: & in eo opere sequenti, vbi respõdet lectori Veneto. Vide doctores in secundo, distinctione prima, vbi sanctus Thomas, & meminit distinctione tricesima septima primi, quæstione quarta, articulo primo. Aliqui etiam mouent in distinctione octaua, secundi, vt Scotus. Sed vtcunq; sit, cum dignius nõ agat propter indignius, tenenda est beati Dionysij sentẽtia capite tertio cœlestis hierarchiæ, Quod angeli circa nos operantis, vltimus finis est, vt diuinã similitudinẽ consequatur, deo cooperãdo in reductione inferiorum in ipsum deum, & voluntatẽ dei in hoc implendo.) Tertius mediæ hierarchiæ is est, quem potestatem nomine exprimimus. (Potestates sunt Galtheri) angeli ij potestatem habẽt dæmones eiiciendi, ho-
Tob.8. mines custodiẽdi à malo, dęmones vinciendi. Hinc sunt qui putent ex hoc ordine fuisse Raphaẽlẽ, quia cõprehẽdit dęmonium, & religauit illud in deserto superioris AEgypti.
Apo.20. sic quum legimus illud quod Ioannes ait, Vidi angelum descendentẽ de cœlo, habentẽ clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentẽ antiquum. qui est diabolus & sathanas, & ligauit eũ per annos
Coloss.1. mille. ¶ Angelus hic ex potestatibus fuit. vbi si dicas, induxisse me iam supra Paulum, qui principatus collocat super potestates, atq; id ordinationi huic esse contrarium. Respondetur, quia quanuis Greg. & Bernard. ex hoc Pauli loco ordinem chororum desumpserunt, attamẽ quum eo loco Paulus nõ descripsit, sed alibi potius, vbi volẽs indicare Christũ

exaltatum

tatũ esse super omnia, choros quoq; in suo ordine col- *Ephes.1.*
uit iusto, dicens, Suscitauit deus Christum à mortuis,
stituens ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem
ıcipatum & potestatem & virtuté & dominationé. Ecce
incipiés ab imo, ascendit sursum versus, collocãdo ange-
s in eo ordine, qué ipsi quoq; supra constituimus. Nos iã
ıctorum angelorum opem imploremus & auxilium, &c.

HOMILIA SEXTA IN DIE SANCTI Michaëlis archangeli.

¶ *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris meì qui in cœlis est. Matthæi 18.*

QVANDOQVIDEM angelica creatura & nobilissima sit & proxima deo, omnia autem quæcunq; à deo sunt ordinatissime fiant: iuxta dictũ Pauli, superiori homilia probauimus *Rom.13.*
& ostẽdimus, quã ordinate deus angelos omnes per hierarchias & in singulis illis choros tres creauit, de eorum officiis & conditionibus disseruimus, quo ad supremam & mediã hierarchiam, nunc porro de infima quoque nonnihil agamus, quæ nobis eo magis aperta est, quo propior, quoque magis illa sine medio omnia mysteria sua nobiscũ exercet. In hac infima hierachia chorus prim⁹ est principatuum. horũ officiũ existit, summos orbis principes & monarchas tueri, puta pontifices, imperatores, reges, magnosque principes. Secundus ordo ex archangelis constat, atque illorum officium est, vniuersam prouinciam defendere & tutari, ducatum integrum, diœcesim, ciuitates, &c. Tertius chorus angelorum est, qui singulares regunt & custodiunt personas. de iis loquutus est dominus, dicens, Angeli eorũ in cœlis semper vidẽt faciem patris mei qui est in cœlis. Aue Maria. ¶ Simul atq; ad infimã iam peruenimus hierachiam, cuius angeli à deo humanę deputari sunt custodiæ, iam porro de hac re dicturi, conclusionem principio ponimus huiusmodi, Deus ex suæ gratiæ immensa largitate ita ordinauit, vt angelus substantia nobilis & spiritualis, custodiẽdo homini deputetur, quod tamẽ nõ vergit in detrimentũ angeli, sed magna nostra requirit necessitas. Testantur id sacræ literæ, quũ Dauid inquit, Angelis suis manda- *Psal. 90.*
uit de te, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. Loquutus est

hoc Dauid ad Christũ, quanuis non de sua intellexerit persona, sed de membris & omnib⁹ hominibus. neq; enim hoc recte intellexerat diabolus, ratus de Christi hoc dictum esse persona, quando obiecit ei in deserto, verum is eius intellectus falsus erat. nam Christus angelum sui custodem non habuit, quia ab angelo illuminari non potuit. ad hæc ipse quoque fuit omniscius, eo quod in eo thesauri oẽs sapientiæ & scientiæ dei erant reconditi. plenus etiam fuit gratia & veritate, ita vt non posset à via veritatis recedere, ideoque nec angelo indiguit. Præterea omnipotẽs per se fuit, vnde præter suam voluntatem nulliusviolentiam potuit sustinere. nã quod in mortem oblatus est, hoc ipse voluit, atq; ideo angelica custodia opus non habuit. Quid quod nec decuit illud, quum dominus sit angelorum omnium, vt custodientem se haberet angelum? quia veluti iurisdictionem quandam habent angeli in hominem, cuius curam habent, sed in Christũ habere nullam potuerunt, sed obediẽter ei inseruierunt: iuxta illud quod scriptum est, Reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei. ¶ Diceres, atqui malum angelum habuit Christus, qui eum tentauit, quur ergo non etiã bonum sui custodẽ? Deinde Lucas, ait, in mõte olîueti venisse angelum ad eum, & cõfortasse eum quum sudaret præ angũstia sudorẽ sanguinis. cõfortare autem opus est angelicæ custodiæ. Respondetur ad primum, quod diabolus dominum tẽtauit, voluntate ipsius factum est, quod tentauit exterius, nã intrinsecus animam eius tẽtare nõ potuit. neq; hoc in eo factum est ad ipsius probationẽ, quod in nobis fieri solet, sed tantum in confusionẽ diaboli & eruditionem nostram. atq; ideo proprie dicit euãgelista, Ductus est Iesus à spiritu (scilicet sancto) in desertũ, vt tẽtaretur à diabolo. Vide homilias super hac re in parte prima. ¶ Ad alteram obiectionem de angelo qui dominum cõfortauit) licet dominus Antisiodoren. libr. 2. sit singularis, quod Christus proprie habuerit angelum custodẽ, & ita vere cõfortauerit Christum secundum humanitatẽ, at in hoc relinquas, quia anima Christi fuit beata ab instanti creationis. quomodo ergo angelus præfuisset ei?) respondemus quod angelus iste proprie loquendo dominum nõ confortauit, sed se habuit in modum confortantis, seruiliter, tamen, non dominio angelico, quasi superior eo fuisset verum sicut sæpenumero domino

Glossa. Ioan. 1. Esa. 53. Mat. 4. Luc. 22.

ino dicit ſeruus in conflictu vt pugnet fortiter, ita hic
elus Chriſtum confortauit. hoc eſt, fortitudinem ipſam *Theoph.*
riſti alloquendo gratulatus eſt ei, quoniã omnia illa ſu-
aturus & homines eſſet redempturus. Theophylactus
chre hoc exponẽs, ſic ait, Viſus eſt ei angelus, confortans
n. idq́; ad noſtram cõſolationem, vt orationis virtutem
camus, eo quod confortet. quumq́; didicerimus eam, in
uibus periculis non prætermittamus. Interea etiã con-
nplemur ea quæ dicta ſunt à Moyſe in magno cantico,
onfortentur in eo omnes filij dei. (Canticũ magnũ Moy-
eſt cãticum Deuteronomij 32. At illa verba nõ habentur *Deut. 32.*
trãſlatione noſtra. recurri ad Hebræum, neq; ibi inueni.
d dum ſumpſiſſem editionẽ Septuaginta in manus, ſic re-
eri ibidem circa verſum, vbi nos legimus, Laudate gentes
opulũ eius, quia ſanguinẽ ſeruorum ſuorũ vlciſcetur. Se-
tuaginta legunt, Lætamini gentes cum populo eius, καὶ
νισχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες υἱοὶ θεοῦ, hoc eſt, roborẽtur ſeu cõ
ortẽtur in eo omnes filij dei. Et cũ pculdubio Theophy-
actus Græcus ſecutus ſit editionẽ Septuaginta, conſectariũ
ſt, quã temere Oecolãpadius corruperit ſententiã Theo- *Oecolã.*
phylacti, verſione ſua. Nã cum textus habeat, quod filij dei
confortẽtur in eo, totum mutauit hæreticus & vertit, quod
filij dei cõfortent eum. Vereor eũ in multis locis vitiaſſe, ex
deprauato animo ſuo & peruerſo Theophylactũ. Vtinã a-
liquando prodeat, qui errata Oecolampadij nobis ex inte-
greo cõmonſtret in illo opere, quod Parriſinus quidã polli
citus eſt. Deus faciat, vt præſtet pollicita.) Porro, inquit
Theophylactus, quod nonnulli illud ſic explicarunt curio-
ſius, quia apparuit ei angelus, glorificãs eum & dicens, Tua *Theoph.*
eſt domine fortitudo: tu enim præualuiſti contra mortem
& cõtra infernum, & liberaſti genus humanum: in eandem
pene ſententiam audire me memini prædicari paſsionem
Chriſti Romæ in die Paraſceues, quod angelꝰ Chriſto om-
nem monſtrarit plebem ſe expectantem & liberationẽ pręſ-
ſtolantem: ſiquidẽ ipſe ſolus fortis eſſet & potẽs in prælio,
rex glorię, qui infernũ debellare poſſet. Quid multa? cõſtat
Chriſtũ purum hominẽ, nullũ angelũ ſui cuſtodẽ habuiſſe,
ſed omnes angelos eius miniſtros fuiſſe. 2 Conquieſci-
mus ergo noſtra cõcluſione, quod quilibet homo angelum
habet cuſtodientem ſe hanc cõcluſionem fortius adhuc ſa-

crarũ literarũ testimoniis cõfirmemus. Sapiens enim sic ait,
Eccle.17. In vnãquanq; gentem præposuit rectorem. ait Glossa, an-
Esa.62. gelos illos esse. Et Esaias inquit, super muros tuos Ierusalẽ
constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non
tacebũt. Muri, vt Glossa testatur, sunt apostoli: custodes au-
tẽ, angeli. Ad hæc, in Actibus apostolorum legimus, quod
Act.11. pulsante Petro in ædibus Mariæ, quæ mater erat Ioannis,
qui cognominabatur Marcus, iamque ancilla Rhode denũ-
ciaret eis Petrum præ foribus esse dixerũt, Angelus eius est.
¶ Et quid multas desideramus super hoc scripturas, quum
dicat hic dominus, Angeli eorum in cœlis (loquens de par-
uulis) semper vident faciẽ patris mei qui est in cœlis? Ait
Hieron. ibi Hieronymus, Magna dignitas animarũ, vt vnaquæque
habeat ab ortu natiuitatis suæ angelum ad custodiam suam
deputatam. Atque in hoc diuinæ sapientiæ conspicimus
ordinem, quoniam illa secundum regulam Dionysij sic ad-
ministrat res, vt infima per media ducat ad suprema. quis
enim dubitet deum per se sufficientem satis esse & potentẽ
ad gubernandũ? sicut & præcipue nos custodit & protegit,
Psal.120. dicente Dauide, Dominus custodit te, dominus protectio
& 26. tua. Et alibi, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem
timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
Abũdat eiusmodi locis tota scriptura. Diceres autẽ, ordinẽ
hunc sapientiæ consentaneum nõ esse vt creatura nobilior,
cuiusmodi est angel⁹, inferiori seruiat, puta homini. id enim
ordinem peruersum arguere videtur. Respondetur, quod
angeli nos custodiũt, ministerium vtiq; est, quoniã sic Pau-
Hebr.1. lus ait, omnes illos administratorios esse spiritus, in ministe-
rium missos propter eos qui hæreditatẽ capient salutis. ve-
runtamen non ideo ordo iste peruersus est, sed admiranda
tum bonitas tum sapientia dei, quum nihil per hoc angelicæ
nobilitati decedat. Principio enim non facit hoc angelus in
reuerentiam hominis ex se, sed obedientia dei, non secus
atque indies vsu venire solet in aula: vbi nobiles semper as-
sistunt principi suo, ad quem si forte subditus quispiam ve-
niat pauper, adiungit ei princeps nobilem aliquem, qui
ipsum huc aut illuc deducat ad negocium suum exequendũ.
ibi nobilis inseruit pauperi, non propter ipsum, sed quia
iussit princeps. Sic angelus custodia non eget, sed homo mi-
nisterio eius opus habet. Altera causa, quanuis angelus ra-
tione

tione naturæ nobilior eſt homine, ipſos tamen charitas æquat: & ideo quum angeli diligant homines, cupientes vt & ipſi ſaluarentur, gaudent etiam ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Ex charitatis igitur affectu inſeruiũt nobis, noſtramque ſtudent promouere ſalutem. Ad hæc nihil per hoc angelorum dignitati decedit. nã per hoc quod angelus hominem cuſtodit, non ſubditus eſt ei, nec ſubeſt, ſed præeſt, poteſtatem quandam ſuperiorem habens in eum. *Luc. 15.*

3 Quid quod rationi quoque multum conſentanea eſt hæc angelorum cuſtodia? quia hinc diuina ſapientia eluceſcit, dum creaturas rationales ita inuicem connectit, vt terrena creatura, qualis homo eſt, per angelum deueniat ad deum. Nam quũ hic homo inter hoſtes ſuos verſetur, diuina bonitas ei proſpexit de adiutorio aduerſus peccatũ, quia interius dedit ei liberum arbitrium cũ gratia aſsiſtente, exterius autẽ meritum Chriſti, adminiculum angelorum, quo multũ indigemus in ipſo adhuc vtero matris, ne ibi ſtatim ſuffocãdo nos interimat diabolus. vix dum natus infans, angelica vel maxime indiget cuſtodia, ne pereat ſine baptiſmo. baptizatꝰ adhuc magis eget angelo, ne in peccata pertrahatur à diabolo, vel in peccata collapſus ne perſeueret. Moriturũ porro & extrema iã trahentem ſuſpiria hominẽ, omnium maxime tentat diabolus, atq; conatus eum in deſperationis barathrum præcipitare, vel in aliũ quemcunque malum finem adducere iuxta illud quod ait deus, Tu inſidiaberis calcaneo, hoc eſt, vltimo eius fini. ideoq́ue hinc etiam angelico indiget auxilio homo, vt queat diabolicæ tẽtationis reſiſtere. ¶ Poſt mortẽ quoq; adhuc adeſt accuſator, deferens hominem apud deum, & commemorans opera eius mala omnia quæ vnquam commiſit in vita. vnde accuſatorẽ fratrum eum recte appellauit Ioannes. & ideo hic quoque homo angelo opus habet protectore & patrono, dicente Iob, Si fuerit pro eo angelus loquens vt annunciet hominis æquitatẽ, miſerebitur eius. Multas hic volẽs prætereo quæſtiones, an etiam primi parentes noſtri in paradiſo angelos habuerint, an idem angelus multos ſucceſsiue cuſtodiat homines, an etiam animæ in purgatorio habeant cuſtodientes ſe angelos, an multi vnum cuſtodiant hominem angeli, an Maria quoq; angelũ habuerit cuſtodem. nam ad miniſterium nemo dubitat eam multos habuiſſe, vt Gabrielem & *Gene. 5.* *Apoc. 12.* *Iob 33.*

Can.5. alios:iuxta illud Sapientis, En lectulũ Salomonis sexaginta fortes ambiũt ex fortissimis Israël.lectulus, Maria ipsa est. sexaginta fortes, multitudinẽ designãt angelorũ.¶ Circa custodiá porro singulorũ hominũ secundũ est, quod necessariũ nõ est angelum semper præsto esse homini. vsu enim euenire potest, vt ipsa hominis exigat necessitas, angelum in alio loco esse ad precauendum aliquid imminens malum, aut ad conuertendum illud in bonum, quomodo sæpius in ministerio nostro esse angelos certum est, vel dormientibus nobis. vel alias ignorantibus. & tamen tunc angelus hominem sine custodia nõ deserit, agnoscens in ipsa essentia diuina (semper enim videt faciẽ patris cœlestis) quãdo sua

Grego. custodia sit opus homini. nã, vt ait Gregorius, quid nõ videt. qui videntẽ omnia vident? Quãuis hoc quoq; fieri potest, vt angelus quispiã interdũ alio se conferens, ministerij

Zach.2. sui officium alteri cõmittat, qđ ex Zacharia colligi potest, quum ait, Ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur: & alius angelus egrediebatur in occursum ei⁹, & dixit, Curre, loquere ad puerũ istum, &c. Hic angelus officium suum tradit alteri. atq; sic huc illuc permeant, quũ sit in illa cœle-

Heb.1. sti Ierusalẽ multitudo multorũ milium angelorũ, qui omnes administratorij sunt spiritus, in ministeriũ missi propter eos qui hæreditatem capient salutis. 4 Vt aliquãdo finiamus, sequitur ex supradictis, fieri posse vt angeli duo boni sint sibi contrarij, si finalẽ nesciant voluntatem dei, sicut & homines sæpe sine peccato aduersantur sibi mutuũ. id adeo multa testantur sanctorum exempla. nanq; & Barnabas voluit aliquando assumere secũ Ioannẽ, qui cognominabatur

Act.15. Marcus, Paulus autem rogabat non debere eũ recipi, vt qui discessisset ab eis de Pamphylia, & nõ isset cum eis in opus. Facta ergo est dissensio, ita vt discederent ab inuicem. Ecce quomodo sine inuidia & odio boni etiã homines dissentire nonnũquã possunt. Atq; inter angelos quoq; similiter. Nã

Dan.10. Daniel refert angelũ ad se dixisse, Princeps regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michaël vnus de principibus primus venit in adiutoriũ meum. Vult Grego-

Grego. rius angelos illos fuisse ei genti præfectos, quando quilibet eorum pro suo populo dominũ rogauit. angelus enim Persarũ videbat ex cohabitatione Iudæorũ Persas suos meliores fieri, & quotidie ad cognitionem veri dei & fidei peruenire

nire magis. vnde cupiebat Iudæos diutius ibi manere, vt incolæ plures essent conuersi. Angelus autem Iudæorum nihil magis expetebat quam liberationem Iudæorum, vt sic cultus diuinus in Iudæa augeretur, & lex diligentius seruaretur. Atque id tamen totum non sic absolute debet intelligi, quasi angeli boni & beati contrarias habeant voluntates: sed quia interdum in futuris contingentibus ignorant, quæ sit certa dei voluntas, vtriusque partis meritum proponũt, tantisper dum eis voluntas diuina significatur. tunc amplius non repugnant, sed dicunt, Fiat voluntas tua. Eoque respexit Iob, quum dixit deum facere cõcordiam in sublimibus, *Iob 25.* hoc est, angelis suis. Merito itaque commendare & venerari debemus sanctos angelos, qui nos ab ipsis iam inde incunabulis vsque in mortem custodiunt, qui non malignis tantum dæmonibus, sed & omnibus inimicorum insultibus resistunt, nõnunquam etiam boni angelis, dum vltimam finalemque ignorant dei voluntatem. Deus gratiam suam concedere dignetur, vt & angeli nobiscum pro sua lætentur custodia, & nos pro exiguis & inutilibus per se meritoriis nostris operibus in æterna patria, Amen.

HOMILIA SEPTIMA, IN DIE sancti Michaëlis archangeli.

Ascendit angelus de Galgalis ad locum flentium, & ait, Eduxi vos de terra Aegypti. *Iudic. 2.*

DICENDVM hic est dilectissimi, quid nobis vtilitatis angelorum afferat custodia, & quid operationis atque virtutis illa in se habeat, vbi commodum se locus ille mihi obtulit ex historia Iudicum. Verum antequam progrediamur, nõnihil præmittendum est de multiplici multúmq; diuersa custodia. sicut enim in quadã superiori homilia cõmemorauimus, quemlibet hominem suum propriũ habere angelum, ita iam hic ex hoc loco apparet, angelum istum totius populi fuisse custodem, nõ vnius singulariter hominis. Constans igitur hęc doctorum sententia est, quod quanuis deus præcipue non hominum tantũ omnium, sed & totius mundi custos est, (iuxta illud Iob, Quid faciam tibi ô custos hominum?) Ille tamen *Iob 6.* per media quædam custodit. (non tamen excludendo quin deus sit causa immediata omnium rerum, vt in cõmentariis nostris super 2. Physi. latè deduximus) atque sic custodia ad

totam infimam hierarchiam pertinet, quod illi tres chori seu ordines angelorum, archangelorum & principatuum, officium habeant sibi iniunctum humanæ custodiæ. Et angeli quidem infimi ordinis, singulares & priuatos custodiunt homines, & alia quædam exigua, villas, vicos, arces, oppida. Archangeli autem principes & optimates, episcopos & archiepiscopos, ducatus, diœceses, regiones integras & amplas hominum congregationes. Principatus vero curam habent regum regnorúmque, imperatorum, pontificum, & totius
Eccle.17. Christianismi. Id adeo Sapiens testatur, quum inquit, In
Esa.62. vnamquamque gentem posuit rectoré. & Esaias, dicens, Hierusalem super muros tuos posui custodes. Vtrinq; exponit Glossa angelos. Et de principatibus quod custodiant regna,
Dan.10. manifestum sit ex Daniele, apud quem multa narrat angelus de principibus Persarũ, Græcorum & Iudæorũ. Quod autem illi fuerint angeli, hinc liquet, quod principem synagogæ Iudæorum aperte commemorat S. Michaëlem, qui princeps est angelorum, sicut in sequenti dicemus homilia. ¶Sequitur inde, quod quemadmodũ homo quispiam priuatus in dignitatibus ascendit, ita plures & excellentiores cõsequitur angelos. (vide theoricam Lyræ super Apocaly-
Apoc.10. psim.) Sic nimirum, quum quis adhuc viuit vt priuatus, angelum habet sui custodem ex infimo angelorum ordine. si fiat ille princeps aut episcopus, tunc archãgelum habebit ex secũdo angelorum choro. Quod si adhuc rex fiat aut papa, ex principatibus vnus ei adiungitur. Vis exemplum? En tibi pontificem Pium, is quum primum secretarius esset, factus est inde episcop⁹, mox cardinalis, tandé papa. Nec est quod putes primum angelum ideo ipsum relinquere, quia quandiu dignitatem seruat, etiam angelum retinet eius custodiæ deputatum. Vnde sequitur, hominem vnum posse triginta aut plures habere angelos sui custodes. sic catholica Cæsarea maiestas multos habet angelos pro imperio, pro omnib⁹ suæ Cæsareæ maiestatis regnis, pro ducatibus cunctis, &c.

2 Quum iam satis diffuse custodias angelorum enarrauimus, porro dicamus quid in se custodia habeat, quid inde vtilitatis nobis proueniat, Quandoquidem ex cõmuni doctorũ sententia superiores angeli semper apud deũ manent, assidentes ei: illi auté ex inferiori hierarchia emittuntur ad
Deute.7. homines, iussu tamen & illuminatione superiorũ, à quibus com-

commiſſionem capiunt & virtutem, nõnunquã etiã nomen eorum ſibi vſurpant, vt quaſi ſupremi angeli qui virtutes dicuntur, officiũ habeant operãdi miracula, illud tamen inferioribus cõmittunt angelis, qui hoc opere ipſo exequuntur: ſic poteſtates officium habent dæmones arcendi, verum hoc interim inferioribus angelis iniungũt. Atque hinc propheta dicit, Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, nõ accipiendum eſt hoc authore Dionyſio ca.13. de cœleſti hierar. de ipſo ſupremo ordine Seraphim, quaſi ex illo vnus ſe demiſerit ad ꝓphetam, ſed quia vnus ex eis qui humanæ ſunt deputati cuſtodiæ prophetã mundarit, & ratione officij nomen illud ei datum ſit, quoniã prophetã in mente ſua totum accenderit, à peccatis purificarit, planéq; abripuerit in feruore obedientiæ dei. Ad lõgum explicat ille, quomodo deus initiũ eſt omnis lucis & illuminationis, quã ſupremi angeli vberius recipiunt, & per illos diuinũ iubar deriuatur ac diffunditur in angelos inferiores. Hinc etiã nomina illuminatiua & perficientiũ ſuſcipiunt. Atque hinc iam intelligitur, quomodo omnes angeli nobis ſint ſpiritꝰ adminiſtratorij, etſi nõ omnes ad nos demittãtur. ¶ Porro vt ad angelicæ cuſtodiæ vtilitatẽ veniamus, primum occurrit hic mihi ex lóco illo quẽ ab initio induximus, quod angeli hominem peccatorem ad pœnitentiã mouent. ita enim legitur, Angelus domini aſcendit de Galgalis ad locũ ſtantium, & ait, Eduxi vos de terra AEgypti, & ita vt duntaxat nõ feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuerteretis, & noluiſtis audire vocẽ meam. Quur hoc feciſtis? Quumq; loqueretur angelus domini hæc verba ad omnes filios Iſraël, eleuauerũt vocem ſuam, & fleuerũt. Ecce quomodo angelus ad pœnitentiam eos adduxit. O quoties tibi quoque ſubit in animum cõuerſio ad deum & pœnitentia. at quis hæc tibi ſuggerit? angelus ſic tuus tecum loquitur, te de peccato corripit, volens te ad pietatem adducere & ſanctam conuerſationem. Extende ad placitum.

Eſa. 6. *Diony.* *Iud. 2.*

3 Argumentum & hoc eſt in angelorũ cuſtodia, quod illi à nobis ad deum aſcendunt, rurſuſq́ue ad nos deſcendũt, ſicut vidit Iacob in ſcalis, quæ ad cœlum vſque porrectæ, angelis præbebãt aſcendendi & deſcendendi locum. Aſcenſus ille vitam ſignificat contemplatiuam, quam ſemper habent *Gene. 28.*

angeli essentiam videntes diuinam, neque interim minus descendunt ad ministerium nostrum, ita vt simul vitam viuant actiuam & cõtemplatiuam sine omni impedimento. id
Matth.1. etiam dominus hic declarauit, dicens, Angeli eorum (ecce, per hoc, ministeriũ eorum quod habent in terris, insinuat) in cœlis semper videns faciẽ patris mei qui est in cœlis. Vbi vita eorum cõtemplatiua quam habent in cœlis, declaratur, hoc enim nobis sciendum est, quod angeli iam essentialiter sunt beati, neque porro beatitudinẽ sua mœrentur, eo quod nobis ministrant. nam quãuis gaudium habeant accidentale ex beatitudine hominum, qua ruinæ ipsorum restaurantur & implentur, atque genus humanum rursus deo reconciliatur, & quia Christ⁹ in membris suis exaltatur dicẽte domi-
Luc.15. no, Gaudium est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, nihil tamen hoc ad essentialem angelorũ facit beatitudinem. quam eis dat secundum merita sua. Viciſsim nihil angeli decedit ex lapsu & damnatione quoque eorum quos custodiunt, nisi quod accidentale istud gaudium amittunt. ergo proprie loquendo, nõ dolent de damnatis neque tristantur, nisi quia admirantur profunditatem iudiciorum dei, sicque in opere tales se gerunt, quales qui mœrore affi-
Esa.33. ciuntur. sic Esaias prædixit fore, vt angeli pacis fleant amare. Et sic inualuit consuetudo pingendi dolentes & tristes angelos circa iudicium Christi, nullus autẽ beatus flere potest (in Christo fuit speciale, quod beatitudo nõ redundabat in portionem inferiorem) neque lugere. vnde neque angeli mœrent proprie, etiam si homo cuius curam habuerãt, non seruetur sed quum id dicitur, sermo est illi similis, quem re-
Gene. 6. fert scriptura dixisse dominũ, Pœnitet me fecisse hominem, nõ quod proprie pœnitere facti sui posſit deum, sed quia in opere talem se exhibuit, vt solẽt quos pœnitet alicuius rei, quoniam etiam volebat eos delere de terra. Atqui moris est apud nos, vt si quis quod fecerat volens, rursus cõfringat, de eo dicamus quia pœnituit ipsum. vnde simile est de angelorum fletu iudiciũ. Non enim flent illi, sed tamẽ similes sunt (si opera eorum consideres) dolentibus. An autem à principio sciat angelus hominem quem custodit, saluandum esse vel non, scripturæ testimonium certum nõ extat, ideoq; in beneplacito illud diuino cõsistit. ¶ Rursus & hoc verũ est, quod maligni dæmones multum gaudent ne dãnatione hominum

minum

minum, vicißim dolent animas ſibi eripi & ſaluari. eo enim ipſos adigit odium dei & hominum, de quo pſaltes diuinitus ait, Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper. *Pſal. 103.* Quumque ſic oderint deum, lætantur in perditione hominum, qui & ipſi in æternum deum blaſphemabunt. Atq; in cauſa eſt gaudium, quando res eis ex ſententia cadunt, iuxta illud Sapiétis, Deſiderium ſi compleatur, delectat animam. *Prou. 13.* non quod dæmones dãnati gaudium verum habere poßint, ſed gaudium iſtud vanum, inane & immundum totum eſt, multa cum amaritudine & triſtitia cõiunctum, nõ ſecus atque iratus gaudet data ſibi occaſione vindictæ, quæ res tamen ei pœne & ſupplicio eſt. 4 Tertium quod nobis angelica ſecum cuſtodia affert, eſt quod hominem adiuuant in operando bonũ, eumque alias collapſurum retinent & con firmãt. Statim enim quum in foribus eſſe ruina videtur, angelus præſto eſt, exhortans hominem ad preſeuerandum in bono. Eius rei figuram habemus in hiſtoria Regum, quando angelus domini tetigit Eliam, & ait ad eum, Surge & comede. grandis enim tibi reſtat via. *3. Reg. 19.* Qui quum ſurrexiſſet. comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vſq; ad montẽ dei Oreb. ſic conſolatus eſt Raphael Tobiam, dicens, Forti *Tob. 5.* animo eſto, in proximo eſt vt à deo cureris. ſic confortauit etiã angelus Ioſue, Sicut fui, inquiẽs, cum Moyſe, ita ero & tecum. non dimittam nec derelinquã te, confortare & eſto *Ioſue 1.* robuſtus. Neq; hic te moueat quod dicitur, dominum eſſe loquutum. quandocunq; enim in veteri teſtamento ſcribitur, apparuiſſe dominum, dominum aliquid dixiſſe, non putandum eſt dominũ eſſentialiter apparuiſſe vel eſſe loquutum, ſed angelum loco dei, ſicut pulchre hoc declarat Aug. Id inde colligitur. quod deſcripturus legem ſibi diuinitus datam Moyſes, ſic exorditur, Loquutus eſt dominus cũctos ſermones hos. Ego ſum dñs deus tuus, qui eduxi te de terra *Exo. 20.* AEgypti, de domo ſeruitutis. atq; hinc ſequuntur decem præcepta cum reliquis legibus Moſaïcis. Fuiſſe autem hunc angelum, non deum ipſum, teſtatur Stephanus dicens, Accepiſtis legem in diſpoſitione angelorum, & nõ cuſtodiſtis. Quæras, quum ille qui loquutus eſt ad Moyſen, angelus fue *Act. 7.* rit, quur ſe deum vocat? Reſpondet Auguſt. lib. 3. de Trini. *Auguſti.* cap. 11. Quia quum verba iudicis præco pronunciat, nõ ſcri

bitur in geſtis, Ille præco dixit, ſed ille iudex. Ita etiam loquente propheta ſancto,etſi dicamus, Propheta dixit,tamē nihil aliud quam, Dominus dixit, intelligi volumus. inſuper,quum dicimus dominum dixiſſe,nihil prophetæ detrahimus.admonendo potius inſinuamus,quiſnam per eum ſit loquutus. Atque hoc præcipuum quiddam eſt in angelica cuſtodia, quod loco dei loquuti ſunt angeli patribus antiquis. Quartum porro quod nobis angeli cuſtodia præſtat, illud eſt,quod hominē à peccato retrahit & pręmunit. Vtique enim longe grauius peccaret homo, niſi ab angelo ſuo
Num.22. impediretur. Exemplo id hoc nobis eſſe poterit, quod quū abiret Balaam maledicturus populo Iſraël, in via ſtetit ei angelus gladio euaginato, prohibens aſinā quo minus pergere poſſet,ſed eam loqui fecit, & tamen ipſum tandē procedere iuſſit,vetans ne aliud quam præcepiſſet loqueretur, ſic ſæpe impediūt angeli profectionem,quę homini poterat eſſe impedimento ad ſalutē. Quinto loco numerabimus mi-
Dan. 3. tigationem tentationū.id nobis teſtatur Daniel,quia quum tres pueri eſſent in caminum ignis præcipitati, deſcēdit angelus domini cum Azaria & ſociis eius in fornacem, & excuſſit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quaſi ventū roris flantem,& nō tetigit eos omnino ignis neque cōtriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit eis. In eius rei argumentū quum angelus domini luctatus eſſet cum Ia-
Gene.32. cob,poſt acceptam benedictionem cōfortatus eſt ille. & antea tetigerat angelus femur Iacob, & neruus eius emarcuit. ſic marceſcit tentatio carnis per tactū angeli. Multi ſunt qui variis afficiuntur tentationibus, alij ſuperbia, alij libidinis vexantur pruritu: iis vt tentatio mitigetur, tangit angelus carnem eorum,quatenus marceſcat, debilitetur, & tentatio praua euaneſcat. Ideoque ægritudo per bonos & malos angelos immitti alicui poteſt. Ad hæc iam ſufficiant, &c.

HOMILIA OCTAVA ET VLTIMA in feriis S. Michaëlis archangeli.

Michael & angeli eius præliabātur cum dracone. *Apoc. 12.*

EMINI ſuperiori homilia dilectiſſimi in Chriſto, cœpiſſe me de angelorum dicere cuſtodia, neque tamen abſoluiſſe. nunc ne res ea in ſuſpenſo maneat, ad finē deducemus illam, vbi tamen prius

prius de S. Michaële nonnulla dixerimus. quanuis enim dies hic ſacer ſit omnib⁹ angelis, tamẽ peculiariter dicitur ſancto Michaëli eſſe ſacratus, vnde & nomen habet. eius rei rationes plurimæ ſunt, nos ex iis paucas conſideremus quoniam præ aliis angelis præcipue deus S. Michaëlem multis donauit priuilegiis in hac militante eccleſia. Ac principio quidẽ princeps ille creditur omnium qui in terras emittuntur angelorum, ideóque ex angelis infimis, neque ex archangelis, ſed ex principatibus ille eſt omniũ ſupremus, & ex hoc fundamento princeps ille & cuſtos fuit ſynagogę veteris teſtamenti, ſicut angelus ad Danielem dixit, neminem ſibi eſſe adiutorem niſi Michaëlem principem illum. nunc autem cuſtos idem & princeps à deo conſtitutus eſt totius eccleſię, quæ ideo ſic de ipſo ſolenniter canit, Michaël præpoſitus paradiſi, quem honorificant angelorum ciues. *Dan.* 10.

2 Quicquid & vbicunque opus fuit, vt pro fidelibus certaretur, ibi ſemper Michaël affuit atq; illud perfecit, & id quater, Primo pugnauit ille & angeli ſui aduerſus Luciferũ & angelos eius. ita enim de eo Ioannes ait, Factum eſt prælium magnum in cœlo, Michaël & angeli eius præliabãtur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & nõ value runt, neq; locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo. de victoria quoq; ſancti Michaëlis ſequitur, Proiectus eſt draco ille magnus, ſerpẽs antiquus, qui vocatur diabolus & ſathanas, qui ſeducit vniuerſum orbẽ. Nec eſt quod mireris Michaëlem ſuperaſſe Luciferum, qui tamen in naturalibus donis & viribus omnibus fuit angelis excellentior. deus enim per gratiam ſingularẽ dedit influxitq; illis virtutem & potentiam qua victores fuerunt, ſicut in hunc vſq; diẽ non raro iis qui multitudine & virib⁹ ſunt inferiores, robur & for titudinem confert deus, vt plures & potentiores euincant. *Apoc.* 12.

2 Pugnauit etiam ſanctus Michaël in AEgypto pro filiis Iſraël ad redimendũ eos aduerſus Pharaonẽ per multa ſigna & miracula, præceſſit eos per deſertum eo vſq;, dum venirent in terrã promiſsionis. AEgyptios ſubmerſit, eiecit Gẽtes. Ita nãq; legimus, Factũ eſt in noctis medio percuſſit dominus omnẽ primogenitum in terra AEgypti, à primogeni to Pharaonis qui in ſolio eius ſedebat, vſque ad primogenitum captiuæ quę erat in carcere. id autẽ miniſterio angelorum feciſſe dominum, ex ſequentibus patet, Tollẽs ſe ange- *Exod.* 12. *Exo.* 14. & 23.

lus domini qui præcedebat castra Israël, stetit inter castra AEgyptiorum & castra Israël. Ita dominus deinde promisit Moysi, Ecce ego mitto angelum meum, qui præcedat te & custodiat semper in via, & introducat in locum quē pręparaui tibi. & rursus alibi idem pollicitus est ei. Quanuis autem in iis locis nomen Michaëlis non exprimitur, tamē quia princeps fuit synagogę, sicut ex Daniele patet, vtiq; vel angelus hic ipse fuit Michaël, vel certi faciendi hoc cōmissionem habuit à sancto Michaele. 3 Valide etiā aduersus diabolum certauit de corpore Moysi, quoniam sic ait Iudas

Iudæ 1. Thaddæus, Quum Michaël archangelus cum diabolo dispu tans altercaretur de Moysis corpore, nō est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit, Imperet tibi dominus. Pugna hęc inde orta est, quia diabolus modis omnib9 cupiebat Iudæos scire sepulchrum Moysi, ratus se eos per se pronos in idololatriā, facile huc adducturum vt Moysem pro deo colerēt. Id ne fieret, Michaël effecit, vt sepulchrum illud non

Deut. vlt. inueniretur. vnde & scriptum est, Mortuus est ibi Moyses seruus domini in terra Moab, iubente domino, & sepeliuit eū in valle terræ Moab contra Phogor, & nō cognouit homo sepulchrū eius vsq; in præsentē diē. De pugna siue certamine cum Principe Persarum & Græcorum, ex Daniele diximus iam anteā. 4 Super hæc omnia bellum adhuc geret sanctus Michaël, aduersus Antichristum. qui quum se mortuum simulabit & resurrexisse, conabitur in mōte Oli ueti ascēdere in cœlum, & tunc (vt Paulus ait) interficiet eū Christus spiritu oris sui. vult Glossa quod dominus eū iussu suo repercutiet instar fulminis per sanctū Michaëlem. Hinc iam liquet, quomodo sanctus Michaël pro ecclesia militet & cunctis fidelibus aduersus diabolum & omnes hostes ecclesiæ, vtique sæpius quam nos rescicamus, fortius etiam quam nos cogitare possimus.

2 Præ aliis insuper angelis Michaël ab ecclesia colitur. potestatem enim habet animas hominum suscipiendi in cuiuslibet morte, easq; iudicare iudicio saltem particulari, merita earum ponderare, sicuti plerunq; cum libra pingitur, vt per hoc etiam simplices illud intelligant. Vnde canit ecclesia, Archangele Michaël, constitui te principem super omnes animas suscipiendas. Et iterum, Data est potestas archangelo Michaëli super animas iustorum & peccatorum.

¶ Atque

¶ Atq; hinc potestas profluit, quæ data est sancto Michaëli super animabus referendis ad iudicem, & deducendis in cœlum, sicut canit ecclesia in officio missę pro defunctis, Sed signifer sanctus Michaël repræsentet eas in lucem sanctam. Quęras, quur eum signiferum vocat ecclesia? Eo sane, quia sanctus Michaël portabit signũ passioni Christi, vexilla nostræ salutis in die iudicij, crucem, lãceã, clauos, coronã, &c. sicut de extremo iudicio diximus. Alia sancti Michaëlis pręrogatiua hæc est, quoniã ille omnes homines vocabit, & inuitabit ad iudicium. Paulus enim ait dominum descẽsurum de cœlo in voce archangeli & in tuba dei. (vide vbi supra.) *Tom. 1.* Atque hæc ipsa doctorum sententia est, quod sanctus Michaël per angelos prouinciarum vniuerso inclamabit orbi, *1. Thes. 4.* Surgite mortui, venite ad iudicium. quanuis Hieronymus *Hieron.* putet Christum ipsum sic esse clamaturum eo quod dicat apud Ioannem, *Ioan. 5.* Mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuẽt. Hinc aliud sequitur sancti Michaëlis priuilegiũ, quoniam ipse & qui sub eo sunt angeli, perficient iudicium Christi, quando damnatos præcipitabunt in gehennã ignis, sicut antea dæmones cœlo expulerunt. Quumq́ue Michaël datus sit ecclesiæ fidelium in principatum, tantumq́; hic in terra habet potestatis, vnde & angelus victorię dicitur, ideo nimirum ecclesia militãs dum aduersus tot hostes corporales & spirituales decertat, imo & homines omnes, qui Christiano gaudere volunt nomine, sanctum illum principemq́; angelum Michaëlem pie venerari debent & inuocare, vt eis per subiectos sibi angelos auxilium ferre dignetur contra omnes omnium hostium insultus, vtiq; impetrabit hoc sanctus Michaël apud dominum. ¶ Sed quia multa de sancto Michaële diximus, nõ sunt etiam reliqui angeli silẽtio pertranseundi, qui & ipsi satis sunt in ecclesia noti, vt sunt Gabriel & Raphael. quanuis etiam de illis dici multa possent, nolo tamen ea extendere, sed per trãscursum tantum ad informationem simplicium proponere. Quoniam sicut Michaëli victoria tribuitur in prælio spiritali & corporali, ita Gabrieli reuelatio mysteriorum dei, hoc inde apparet, quia summum illud arcanum dei reuelauit Mariæ, incarnationẽ Christi, natiuitatem quoque Ioannis Baptistæ, vnde plerique colligunt doctores, *Luc. 1.* eum etiam natiuitatem Isaac annunciasse, atq; in summa omnia hæc transegisse quę ad futuram *Gene. 18.*

Christi natiuitatem pertinere videntur. (vide supra in sermonibus de annunciatione beatæ Mariæ virginis factis.)

Dan. 7. 8. Quod autem Gabriel sic illuminet homines, & eis mysteria dei reuelet, testis nobis est irrefragabilis Daniel, qui quũ vidisset visionem stupendam, neq; sibi satis intellectam, quærens eius intelligentiam, audiuit vocem virumq; vocãtem, Gabriel, fac intelligere istam visionem & venit, & stetit iuxta vbi ego stabam. Præcipue igitur qui sacris literis student discernendis, venerari debẽt sanctum Gabrielem, ipsumq; inuocare pro illuminatione mentis & intellectus.

¶ Cæterùm Raphaël prærogatiuam magnam habet in medicandis ægritudinibus corporis & animi, in comitatu quoque & defensione viarum. eius rei argumentum nobis totus

Tob. 5. 6. 7. 8. 12. præbet liber Tobiæ. ille enim senioris Tobiæ filium comitatus est vsq; in Rages ciuitatem Medorum, quumq; ei piscis nocere vellet, liberauit ipsum. hic etiam matrimonium cõstrinxit inter Tobiam & Saram filiã Raguelis. dæmonium ligauit in desertis AEgypti, vetulo iam Tobiæ visum restituit, atq; tandem (nam ille in specie videbatur adolescentis, ita vt crederetur esse purus homo) se agnoscendũ præbuit, ostendens quod angelus dei esset, cum enumeratione ministeria sui in custodia angelica, sicuti latius adhuc audiemus. Videte dilectißimi quam admirabilis sit deus in sanctis angelis suis, vnde ecclesia in hodierna collecta sic orat, Deus qui miro ordine angelorum ministeria hominumq; dispensat, concede propitius, vt à quibus tibi ministrãtibus in cœlo semper aßistitur, ab iis & in terra vita nostra muniatur.

3 Nũc deniq; isthuc vnde digreßi sumus, reuertamur, ad vtilitatem scilicet angelicæ custodiæ, quæ hoc quoq; habet, quod interdum hominem docent & instituunt. Id ex multis scripturæ locis colligitur, atq; ex Daniele maxime. quo-

Dan. 9. niam Gabriel volens tetigit Danielẽ, docens eum & loquẽs cum ipso, Daniel, nunc egressus sum vt docerẽ te & intelligeres. De hac doctrina dici multa possent, sed eis supersedẽtes, vnum hoc adducemus, quod Dionysius testatur supre-

Dionys. mam hierarchiam in inferiores tres habere operatiões, illuminandi, purgandi & proficiendi. Atq; sicut illa possunt superiores præstare inferioribus, ita infimi eadem exhibẽt hominibus. Et ij quidem dicitur actus hierarchici, hoc est prin-

Dionys. cipales & regitiui. Hinc Diony. docet iubetq; prælatos ecclesiæ

clesiæ eadem exercere in subditos suos. Hoc quoq; ad angelorum pertinet custodiã, quod pro nobis orant, nostrásque orationes & opera bona omnia deferũt in cõspectu domini. hoc pulchre Ioãnes insinuat, dicẽs, Stetit angel⁹ ante altare, habẽs thuribulum aureũ, & data sunt illi incẽsa multa, vt daret de orationib⁹ sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum, & ascẽdit fumus incẽsorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram deo. idẽ etiã inde liquet, quod Raphael ait Tobiæ, Quando orabas cum lachrymis & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prãdium tuum, & mortuos abscõdebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuã domino. Similiter & Iob, inquit, Si fuerit pro eo angel⁹ loquẽs, vt annũciet hominis æquitatem: miserebitur eius & dicet, Libera eũ vt non descendat in corruptionem, Neq; tamen putet interim aliquis angelos sic deo offerre orationes nostras & opera, quasi nesciret antea ipse, quũ tamen omnia nuda & aperta sint oculis eius, sed humano more proponunt hæc angeli tantum, vt magis inquirant consilium & beneplacitum dei, quidq́; porro eos impẽdere oporteat & facere hominib⁹ in oratione perseuerantibus. sic Zacharias angelum inducit, orantẽ deum pro populo Iudæorum, vt ex captiuitate Babylonica liberaretur in hæc verba, Domine exercituũ, vsquequo tu non misereberis Ierusalem & vrbiũ Iuda quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est. & respõdit domin⁹ angelo q loquebatur in me, verba bona, verba cõsolatoria.

Apoca.8. *Tob.11.* *Iob 33.* *Zachar.1.*

4 Insuper & hoc nobis cõmodi ex angelorum prouenit custodia, quia nos à multis malis & periculis custodiunt, & ab inimicorum tuẽtur incursibus. id in Tobia videas, quem angelis eduxit, rursusq́; incolumẽ domum reduxit, à deuoratione piscis eripuit, à suffocatione dæmonis liberauit, ne sibi hoc accideret quod septem antea maritis Saræ cõtigerat, Dici non potest, ex quibus, quot & quantis non malis angeli eripiant, quum ipsi nesciamus. Vnde non inepta fuit hæc veterum loquutio, vt ex periculo aliquo liberati, dicerent se ab angelo esse ereptos, angelum prohibuisse quo minus aliquid tentassent, vel aliquo se cõtulissent vnde periculum sequutum fuisset. Sic nimirum angelus custodiuit Iudæos ex AEgypto proficiscentes, quum eos Pharao persequeretur, ipsique metu correpti, clamarent ad Moysen, Forsitan

Tob.7.8. *Exo.14.*

non erant sepulchra in AEgypto,& ideo tulisti nos vt mo-
Esaie 13. reremur in solitudine. Verũ ibi Pharao & omnis comitatus
4.*Re*.59. suus submersus est in mari rubro. Preterea cũ Sennacherib
expeditionem moueret in Iudęos,egressus angelus domini,
occidit in castris Assyriorũ centũ & octogintaquinque mi-
lia virorũ. Atque id genus multa sine dubio quotidie fiunt,
Dan.10. quanuis nos lateāt. Sępe hactenus in Daniele vidimus, quā
operose princeps ille angelus synagogæ,laborarit pro libe-
Act. 12. ratione populi Israël ex captiuitate Babylonica. Acta quo-
que apostolorũ testātur,quod capto Petro ab Herode,asti-
tit in vinculis angelus,percussoq; latere eius,ipsum surgere
iussit. & ceciderunt catenæ de manibus eius. Non exiguum
etiā hoc est,quod nobis angelica præstat custodia, quoniā
impedimenta bonorũ quæ aliũde ingerũtur, nobis auferũt.
Exod.33. sic dixit deus ad Moysen. Mittā præcursorē tui angelum,vt
eiiciā Chananæũ & Amorrhæũ & Ethæum,&c.& intres in
terrā fluentē lacte & melle. sic nõnunquā angelus peccatũ
punit,vt porro euitetur,quomodo interfecit primogenita
Exo.12. AEgypti & peste,interemit septuaginta milia virorum,eo
1.*Re*.24. qđ per superbiā Dauid iusserat numerari populũ, vbi tā-
dem dixit dominus ad angelũ,Sufficit, nunc cõtinue manũ
tuam. Gregorius Romæ in peste vidit angelũ super ędificiũ
Adriani rursus imponere gladiũ, vnde locus ille adhuc ab
angelo nomē obtinet. sic sæpe fieri potest,quum quis te im-
petit in honore & cultu dei atque dilectione,vt eum ange-
Luc.16. lus gladio pestis interimat. Postremũ est, qđ angeli animas
piorum deducunt in vitam æternam,sicuti animam Lazari
deportarunt in sinum Abrahæ. Deus det & concedat nobis
gratiam suam,vt ipsi quoq; post hoc exilium manibus an-
gelorum deferamur in patriam felicitatis æternæ, Amen.

DIE FESTO S. SIMONIS ET IVDAE APOSTOLORVM, EVANGELIVM

Ioannis 15.

1. Ioan. 3.

IN ILLO *tēpore, Dixit Iesus discipulis suis, Hæc mādo vobis, vt diligatis inuicem. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia vero de mũdo non estis, sed ego elegi vos*

gi vos de mundo. propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meũ, quia nesciunt eum qui misit me. Si non venissem & loquutus eis non fuissem peccatum nõ haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, & patrem meum odit, Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit. peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum. Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, Quia odio habuerunt me gratis. Mat. 10. Luca 6. Mat. 24. Mat. 13. Luca 11.

HOMILIA VNICA.

EVANGELIVM hoc quoq; particula est illius augustalis & præclari sermonis, quem Christus à nouissima cœna fecit discipulis suis. Et quãuis ad longũ posset extẽdi, quum multos locos habeat prolixa tractatione dignos, nos tamẽ breuitati studebimus, eo maxime quod iã antea integrã fecimus homiliam de charitate proximi. Hæc, inquit, mundo vobis, vt diligatis inuicem, commissionem hanc iam antea bis in hoc sermone dederat eis, quumq; paulò antè iussisset eos ire & fructum afferre, ait Augustinus, hic ipse fructus est vt diligatis inuicem. ideoq; & Paulus enumerãs fructus spiritus, primo loco ponit charitatem. fructus, inquiẽs, spiritus est charitas. Multum iam necessaria erat discipulis charitas, non tantum propter deum, sed & ipsum mũdum. vnde & subdit dominus, si mũdus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. odium enim illud mũdi quia charitati aduersatur, ideo hic à domino reiicitur, & primum quidem exemplo suo, quia ipsum quoque oderunt: deinde, quod ideo mundus odio habeat apostolos, quoniam eos dominus elegit de mũdo, vt sic omnis illa apostolorum persequutio propter Christũ sit & iustitiã ipsam. postremo, ob peccata mundi & persequutorum, quia excusationem non habent. Ecce, quomodo charitas initium est bonitatis, ita odium persequutionis origo. Is itaque non vult esse in hoc corpore, qui recusat sustinere persequutionem cum capite Christo. Nemo tamen suspicetur Christũ hic nos docere, odium nobis in mundo cõciliare, cũ quemlibet pro sua virili curare deceat, vt ne sit odio dignus. neq; hæc ipsa Christi oratio ad acqui-

Tom. 2. Galat. 5. August. Cyrillus.

rẽda odia nos horcatur, quoniã nõ ſimpliciter, ſed pro ſalutari doctrina contẽnendũ eſſe odiũ dicit. Vbi & iſtud
Gregor. Gregorij dictũ locũ habet, quod facilius ſcãdalũ naſci permittitur, quã quod veritas relinquatur. Voluit ergo hic dominus in apoſtolis libertatẽ pdicãdi euãgelij cõfirmare, vt ne quis hinc deterreatur, etiãſi mũdo odioſus & contẽptus habeatur. poſſem hoc pulchre fratribus obiicere, qui initio huius ſectæ nolebant offendere mundũ, nolebant ſimulantẽ cõciliare, nolebant aduerſus Lutherũ aliquid prædicare vel annunciare, ſed male, quoniã nemo debet veritatẽ reticere in hoc vt placeat mũdo. qui ſi Chriſtũ odio habuit, nemo porro Chriſtianus prędicator abhorrere debet, quominus propter veritatẽ in odiũ & contemptum mundi incidat. ſic nos
1. Ioan. 4. Ioannes iubet nõ admirari, ſi mundus nos odio habeat, quũ ſciamus nos è morte veniſſe ad vitã eo quod diligimus fratres. Cui cõſpirat illud Iacobi, Neſcitis qđ amicitia huius mũdi inimicitia eſt dei? 2 Rationẽ odij huius addit domi-
Auguſt. nus, quoniã ipſos elegerit de mũdo. ait Auguſtinus, ergo & ipſi inde erãt, vnde vt nõ eſſent, electi ſunt inde. potuerunt enĩ & ipſi dicere cũ Dauide, Ecce in iniquitatibus cõceptus ſum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Gratia autẽ electionis apoſtolos ſegregauit de mundo, qui ideo illos odio habet, quũ ſuum tãtum diligat, hoc eſt, malitiã. Atq; in hoc recte dicit ſcriptura, quod mundus odio habeat ſeipſum, dũ quod ſibi nocet, hoc diligit. quilibet enim diligens vitia, in ſeipſo odit quod fecit deus per ſuam bonitatẽ. malũ autẽ diligit, quod ipſe fecit per arbitrij ſui libertatẽ, quũ tamẽ debeat homo odiſſe vitiũ, & diligere naturam cuius auctor eſt deus. Quid multa? quilibet magis deberet velle aduerſus ſe totum prouocare mũdum, quã vt deũ offendat, ſicut Apo-
Galat. 1. ſtolus ait, Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.
¶ Volens hic rationem illã prætereo, quur mũdus odio habeat miniſtros dei, quoniam magna vtrinq; conditionẽ inę-
Sap. 1. qualitas eſt, magna multaq; vitæ & cõuerſationis diuerſitas, ſicuti impij dicebant apud Sapientem, Circunueniamus iuſtum, quoniã inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris. Grauis eſt nobis etiam ad vidẽdũ, quia diſſimilis eſt alijs vita illius. Tãquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à viis noſtris tãquã ab immunditiis. Quãuis hoc quoq; in cauſa eſt, quod increpationẽ tolerare nõ poſſunt.
ideóq;

ideóq; vbi primũ mundus cõpellatus fuerit de malitia, statim inflatur, iuxta illud prophetæ, Odio habuerunt corripientẽ in porta. & Sapiens quoq; ait, Qui odit increpationes, insipiens est. neque enim amat pestilens eũ qui se corripit. Sic quũ Ioannes mundũ corriperet, Herodem arguens quia nõ liceret ei vxorẽ fratris sui secum fouere, nõ potuit hoc ille sustinere. sed in vincula coniecit Ioannem, & tandẽ decollauit. ¶ Tertia causa quare mũdꝰ odio habeat bonos, peruersitas est inuidiæ, sicut & AEgyptij oderũt Iudæos, eo quod tantũ inualescebant & crescebant. Cõfirmans sermonem suum dominus, semet proponit in exemplo, iubens eos meminisse sermonis huius sui, quoniã nõ est maior seruus domino suo. Vbi duo docet, patientiã in persequutione, ad quã Paulus quoq; nos hortatur, dicens, Recogitate eũ qui talẽ sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum cõtradictionẽ. Si me, inquit, persequuti sunt, & vos persequẽtur. quasi diceret, si me persequuti sunt, vt ait Cyrillꝰ, nõnne quãdo vos persequẽtur, ad imitationẽ meam ferendum est? ita certe. nam similia pati debetis, si regnare mecum desideratis. sic Petrus quoq; ait, Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplũ, vt sequamini vestigia eius, &c. ¶ Alterum quod docet, hoc est, vt patientes sint etiã apostoli in doctrina sua, si non reciperetur, quũ dicit, si sermonem meum seruauerũt, & vestrũ seruabũt quasi dicere vellet, neq; meũ nec vestrum recipient. Discat hic prædicator patienter ferre, etiã si doctrina sua nõ statim locũ inueniat, quando & Christi verbum nõ semper ædificauit, neq; illud semper receperunt auditores. ideóque Cyrillus dicit, nemo putet amissum esse prædicationis laborem, si auditoribus nõ persuasit, nã an fructus sequatur, nécne, etsi sit illud petẽdum à deo, attamen gratiæ suæ relinquẽdum est. Et licet soli sterilitas noceat colonis. non tamen sic res habet in ædificatione spirituali, vbi semper paratus est deꝰ remunerare colonos prædicatores, non obstante etiam si prædicatio in audiẽtibus nihil efficiat. Inducit insuper ille, quomodo Paulus hoc in sermonibus suis obseruarit. Chrysostomus putat dominum sic dicere voluisse. Vidistis quomodo per omnem vitam meam mihi aduersati sunt Iudæi, iam cum ascendero ad cœlum, simili modo & aduersus eos pugnabunt. 3 Adhuc causam subiungit dominus,

Amos 5. *Prou. 11. & 15.* *Exod. 1.* *Hebr. 12.* *Cyrillus.* *1. Pet. 2.* *Cyrillus.* *Chryso.*

quur illi persequuti essent apostolos & eorum doctrinã nõ recepturi, quum ait, Hæc omnia facient vobis propter nomen meũ, quia non nouerunt eũ qui misit me, hoc est, vt ait
August. Augustinus, me in vobis persequentur, me in vobis odio
Act. 6. habebunt. sic Paulo iã perculso dixit dñs, Saule, Saule, quid
& 5. me persequeris? at ille Christianos psequebatur, & Christus sibi hoc fieri prædicabat. quia propter nomen suũ fiebat. ideo Lucas alibi dicit, Ibant apostoli gaudentes à cõspectu concilij, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. 2 Ad hæc rationẽ assignat cæcitatis infideliũ, quia non norãt illum qui misit eum. hoc est, deũ patrem. sic ait, non vestri tantũ erunt inimici, sed & mei & patris mei. Ignorabãt isti propensam & clemẽtẽ dei volũtatẽ qua miserat ille filium suum propter salutẽ nostrã, de quorum in-
1. Cor. 15. scitia sic ait Paulus, ignorantiam dei habẽt. &c. Cogitare autem quis posset, si ignorarũt Iudæi, ipsa eos excusabit ignorantia. præuenire hoc dominus voluit, quia nõ omnis ignorantia hominem sufficit excusare, quum possit adeo esse temeraria, vt etiã aggrauet peccatũ, vt si quis affectata ignorãtia noluit aliquid scire, in eũ cõpetit istud Pauli, Ignorãs ignorabitur. Tales erãt Iudæorũ docti & sapiẽtes, qui peruersa voluntate nolebãt fidem habere manifestæ doctrinæ Christi. Ait ergo, Si nõ venissem & loquutus eis non fuissem, peccatũ non haberent, scilicet infidelitatis. audita vero iam Christi doctrina, infidelitatis excusationẽ nullã habent. discamus hic, Christianorum peccata grauiora esse quã vel Gẽtilium vel Turcarũ. nos enim si scientes malum, non vitamus, ideo excusationem non habemus. sic si prædicationẽ non audis, & earum rerũ quæ ad salutem tuã pertinent, manes ignarus, nõ excusabit te ignorantia tua. quur enim non
Act. 20. vt debebas, verbũ dei audisti? quur non inde necessaria tibi didicisti? sic Paulus ad seniores Ephesi dixit, Nihil subtraxi vobis vtilium, quo minus annunciarem vobis & docerem vos publice & per domos. Et inde, Contestor vos hodierna die, quod mundus sum à sanguine omnium. non enim subterfugi quo minus annunciarem omne cõsilium dei vobis.
Hebr. 2. Non dissimile est quod ad Hebræos scribit ille, Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutẽ, quæ cũ initium accepisset enarrari per dominũ, ab eis qui audierũt, in vos cõfirmata est, cõtestãte deo signis & portentis & variis virtu-

virtutibus & ſpiritus ſancti distributionibus ſecundũ ſuam voluntatem? Hæc nobis quoque recogitãda ſunt, nec facile à fide tot retro ſeculis diuinitus confirmata, deficiendum ad recens inuentam hæreſim, quod nũc neochriſtiani faciunt aduerſus venerabile ſacramentũ & gloriam ſanctorum tumultuantes, quorum tamen eminentem dignitatem deus tot ſignis & miraculis cõfirmauit. Inuenerunt iſti quidem neochriſtiani fidem nouam, nouum baptiſmum, miſſam nouam & noua ſacramenta, dũmodo & deum haberent nouũ, qui nouum eis cœlum fabricaret. Periculũ tamen eſt, imo certum, niſi pœnitentiã agant, quod in veteri iſto inferno nimium ſatis habebũt ſupplicij. 4 Porro cauſam addit dominus, quur excuſationẽ Iudæi habituri non ſint, nam quia doctrinam ipſius non receperunt, ex inuidia factũ eſt. quiſquis autẽ inuidia & odio Chriſtum proſequitur, is odio habet & patrem, quũ non ſit aliqua in Chriſto odij cauſa, niſi tum gloria tum virtus patris quam quærebat, cui Iudæi iam tum ex inuidia reſiſtebãt ſicuti locum hũc Cyrillus inducit contra Arrianos, quia iis verbis clare docuit dominus, ſe & patrem vnã habere eſſentiam diuinã, quũ ait, Qui me odit, & patrem meũ odit. atq; in hoc Iudæi refelluntur, putantes obſequiũ ſe facere legiſlatori, ſi legem aduerſus legiſlatoris filium tuerentur, Mitto hic lubens, quod quidam põderant doctores, quoniã deus quum ſit ſummũ bonum, odio haberi nequeat. Verũ eſt quidem in ſe & in eſſentia ſua diuina, ſed in opere & præceptis ſuis poteſt vtique odio haberi, ſicuti dæmones ꝑpter opus diuinæ iuſtitiæ, quod eos æternæ gehennæ ſupplicio addixit, oderunt illum, quando ſuperbia eorum ſemper aſcendit cõtra deum. ¶ Ad extremum ſicuti ſuperius edocuit & oſtendit dominus Iudæos excuſationem non habituros, ita nunc profitetur eos excuſationẽ quoque nullam quærere poſſe in operibus ſuis, & ait, Si opera nõ feciſſem quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberent. Magnũ ſane hoc fuit peccatum Iudæorũ, quod nec verbis nec operibus Chriſti crediderũt. Diceres, Atqui & alij miracula fecerunt, nam Elias & Eliſeus mortuos reſuſcitarunt, Moyſes multa mira exhibuit circa decẽ plagas AEgypti, Elias curru igneo raptus eſt in cœlum, Samſon ſitim ſuam cõpeſcuit ex aſini mandibula, Pueri tres in camino ignis, &c. Repõdetur, quod ſane etiã ſancti aliquot veteris teſtamenti miracula fe-

Cyrillus.

Cyrillus.

3. Reg. 17.
Exod. 6.
4. Reg. 4. & 13.
Iudic. 15.

cerunt, sed & potestate tanta, & ea hominum multitudine,
Matt.14. nemo ante Christũ signa tot operatus est, ideoque doctores
concludũt, quod miracula Christi, alia aliorum sanctorum
omnia superarunt tum in multitudine, tum magnitudine,
tum forma quoque & modo operandi. Quo ad multitudi-
nem, certum est, quotquot enim ad eum veniebant infirmi,
eos ille curabat omnes vel solo fimbriæ cõtactu. In magnitu
Ioan.11. dine quoque parem non habuit Christus, siquidem & qua-
Ioan.9. triduanum Lazarum à morte suscitauit, & cæco nato visum
restituit, quod à seculo auditum nõ erat. In modo etiã quia
alia miracula sua per modum petitionis fecerunt inuocantes
deum, Christus autem propria virtute fecit, nõ orando, sed
Mar.1. imperando. vnde admirabãtur Iudæi & dicebãt, Quidnam
est hoc? quæ doctrina hæc noua? quia in potestate spiritibus
immundis imperat, & obediũt ei. In omnibus tam iis, quod
salutarem audierũt Christi doctrinam, viderũt immensa &
supernaturalia signa, adhuc oderũt & Christum & patrem
eius, sicque impleuerunt querelam Christi, quam tot retro
seculis proposuerat per Dauidem, Odio oderunt me gratis.
Sane immerito id factũ est, quia nulla fuit hic in Christo cul
pa, sicuti nec ipsi erga eũ causam habuerunt, deinde neq; ali
quod inde cõmodum euenit. nam sicut Aug. ait, is aliquem
gratis odit, qui ex odio lucrũ nõ quærit, neque incõmodum
per hoc fugit. Nos autẽ diligam⁹ dominũ, illi gratias agam⁹
ꝓ ineffabili charitate & misericordia, quã ille erga nos mise
ros, ꝓfugos & exules, deperditósq; hoĩes habuit, ipsum ro-
gemus, quaten⁹ dilectionẽ ꝓximi nobis cõferat & gratiam
suam, per quã in hac vita vitam mereamur æternã, Amen.

DE SANCTIS APOSTOLIS
Simone & Iuda & Thaddæo.

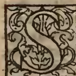

VIVSMODI dilectionem dei & proximi ha-
buerũt sancti illi apostoli Simõ & Iudas Thad-
Actu.1. dæus, qui consobrini fuerunt Christi domini,
fratres Iacobi minoris & Ioseph iusti, qui Mat
thiæ adiunctus est in electione apostolatus, fi-
lij fuerunt Alphæi & Mariæ Cleophæ. Simon à Cana Ca-
nanæus dici solet, ad discrimen Simonis Petri, quare & Lu-
cas eum Græco nomine Zelotem vocauit. Iudas vero cogno
minatur Thaddæus, ad differentiam Iudæ proditoris. Eu-
Eusebius. sebius refert Thaddæũ missum ad Agabarũ regem Edissæ.

(at quia nõ videtur constare sibi, quod Iudã & Thaddæum variat, & Thaddæum facit duntaxat vnum ex septuaginta, communiter non solet recipi. mitto illud) post diuisionem Iudas in Mesopotamia, Simon prædicauit in AEgypto. & tamen ambo tandem venerunt in Persiam: quia quod quidam volũt Simonem fratri successisse in episcopatu Hierosolymitano, nihil est, cum ille non Simon, sed Simeon dicatur, qui Hierosolymis sub Traiano imperatore martyrio coronatus est. Simon autẽ apostolus in Persia passus est (vide Natalem Bedam doctorem Parrhisinum cõtra Iacobum Stapulensem in apologia pro filiabus & nepotibus Annæ.) Quum ergo apostoli ij duo venissent in Persiam, idola noluerunt amplius dare respõsa, sicut ante cõsueuerant, quoniam tunc dæmonia respõdebant interrogantibus ex statuis & imaginibus idolorum, nunc per maleficos idem conãtur. Baradach capitaneus regis cupiebat scire euentum belli aduersus Indos suscepti, ideoque idolum in alia vrbe interrogari curauit, quur sibi deus suus non responderet, vnde cognouit ex illo non responsurum sibi idolum suum, quãdiu Simon & Iudas adessent. sic interrogauit de eis quos cum cõperisset, dixerunt se natalibus esse Iudæos, & fide Christianos, venisse quoque ad commodum & salutem eorum, vt deum verum discerent cognoscere. Baradach dixit, Ecce dij nostri silent, vos autẽ respondete nobis de futuri belli euentu. Simon subiunxit, Permittemus vt vobis respondeant dij vestri. Interrogati illi, omnia horrenda prędicarunt, pugnas cruentas, & cõgressus formidabiles, ita vt exhorresceret Baradach ipse: quem vicissim consolans Simon, dixit, Noli timere, cras Indorũ veniet legatio, illi se subditos facient vobis & tributa resoluẽt. Quod & factũ est. Hinc Baradach cõminuere voluit & exuere simulachra omnia idolorum, sed vetuerunt id apostoli, pecuniã distribuentes pauperibus. Rem hãc ille totam aperuit regi. Vbi magi isti duo Zaroes & Arphaxat erant, quos Matthęus AEgypto expulerat. illi regem concitarunt aduersus apostolos, inque eorum præsentiã fecerũt aduentare serpentes plurimos, ita vt horrore afficeretur populus totus. Apostoli autẽ præceperunt serpẽtibus, vt morsu maleficos ipsos impeterent, quod & fecerunt adeo, vt gemere & eiulare inciperent isti. Et quãuis rex vrgebat vt amaris morsibus serpentes occiderent

magos, attamen hoc apostoli non permiserunt, sed orationis efficacia serpentes abegerũt. Quo facto, rex & Baradach cum sexaginta milibus virorum baptizati sunt, ecclesiæ extructæ, diaconi & sacerdotes ordinati, Abdias episcopus cõstitutus, qui cum apostolis venerat ex Iudæa. Quum autem apostoli in regno illo vndique fidem plantarent, venerunt in ciuitatem magnam Samur, alias Suauir, qno cõfugerant malefici isti duo, & præmonuerant pontifices idolorum de apostolis. Sic ergo Simonem duxerunt in templum Solis, Iudam in fanum Lunæ ad adorãda idola, sed iussu apostolorum imagines idolorum, in frusta cõfracta & comminuta sunt, atque inde emigrarunt dæmones magno vlulatu, specie tamen & figura AEthiopum. Hinc irati Gentiles, apostolos cum eorũ hospite Senue occiderunt. Rex, occisis pontificibus, corpora apostolorum in sua ciuitate summis cum honoribus sepeliuit. Vos illos iam inuocate, eorúmq; opem implorate, &c. Abdias Babyloniorum episcopus, lingua Indica descripsit passionem apostolorũ. Eutropius inde transfudit in Græcam, eam rursus Latine vertit Aphricanus.

SOLENNI SANCTO'QVE DIE OMNIVM SANCTORVM, EVANGELIVM Matthæi 5.

Vide hoc supra in festo S. Mauricij.

SEQVENTEM homiliã habuit Ioannes Eckius theolog⁹ in comitiis Augustanis, ipso die Omnium sanctorũ in choro summæ ædis virginis matris, præsente inuicto & glorioso imperatore nostro CAROLO V. semper Augusto, rege quoque Hungariæ & Boemiæ FERDINANDO & vtraque regina ANNA & MARIA, cum sequentibus principibus electoribus, aliísque principibus & oratoribus.

Interfuit VINCENTIVS PIMPINELLVS legatus apostolicus.

ALBERTVS marchio Brandenburgensis, archiepiscopus Maguntinus, cardinalis & elector.

ERARDVS de Marcha, cardinalis archiepiscopus Valentiæ, episcopus Leodiensis, dux de Bulion.

MATTHAEVS LANG, archiepiscopus Salzburgensis, & cardinalis.

BERNARDVS à Gloſſa, epiſcopus Tridentinus, cardinalis, Hungariæ & Boemiæ regis cancellarius magnus.

IOACHIM marchio Brandeburgenſis, dux Stettiniæ, &c. princeps elector.

Electoris archiepiſcopi Treuirẽſis orator. D. IOANNES à METZENHAVSEN, præpoſitus Treuirenſis.

Comitis Palatini electoris orator, D. VALENTINVS pincerna, ab Erpach.

FRIDERICVS comes Palatinus, Bauariæ dux.

LVDOVICVS comes Palatinus, ſuperioris & inferioris Bauariæ dux.

ERICVS dux Brunſuicenſis & Lunemburgenſis.

OTHO HENRICVS comes Palatinus, inferioris & ſuperioris Bauariæ dux.

HENRICVS dux Brunſuicenſis & Lunemburgenſis.

PHILIPPVS comes Palatinus, inferioris & ſuperioris Bauariæ dux.

Multi alíj principes Cæſareæ maieſtatis à ſecretis, vt marchio de Arſcoto, marchio de Villafranck, dominus de Roy, princeps Sulmonem, &c. nonnulli etiam ex Hiſpanis epiſcopi atque ex Italia, Germanorum quoque epiſcopi qui ſequntur.

VVALTHERVS à KRONBERG, adminiſtrator ordinis fratrum Teutonicorum.

VVIGANDVS epiſcopus Bambergenſis.

CONRADVS epiſcopus Herbipolen. Francorum dux.

HENRICVS epiſcopus Vormatiẽſis, comes Palatinus, &c.

PHILIPPVS à Flerſchaim, epiſcopus Spirenſis.

GVLIELMVS epiſcopus Argentinenſis, comes ab Honſtain.

CHRISTOPHORVS à Stadion, epiſcopus Auguſten.

ERNESTVS comes Palatinus, ſuperioris & inferioris Bauariæ dux, adminiſtrator Patauienſis.

GEORGIVS de Auſtria, adminiſtrator Bixnenſis.

¶ Eius homiliæ ſumma quædã capita lubet huc attexere, eo quòd fere fieri non poteſt, vt illam eo quo dicta eſt ordine, per ſingula verba proſequar. ſiquidẽ multo aliter pronunciaui quam animaduerterim ipſe: ſicut fieri ſolet, vt parum promoueat orator, niſi creſcat declamando. Quantũ autem adhuc memoria teneo, fideliter & diligenter recenſebo.

HOMILIA HABITA IN COMITIIS AVGVSTAE.

In nomine tuo dulcis Iesu.

Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Matthæi 5.

DOMINVS noster Iesus Christus, idem qui creauit & redemit nos, dignetur cõferre nobis pacẽ suã sanctam, gratiã, benedictionẽ & virtutẽ, atque in vniuersum quicquid nobis necessariũ est ad cõsequẽdam omnium sanctorum communionem, vitam scilicet æternam. In eius desiderij signum, ex animo mecum dicite, Amen, fiat, fiat. ¶ Verba quæ principio vobis proposuimus, ex sermone Christi sunt desumpta, atq; in hodierno euãgelio lecta, quibus ille apostolos suos gaudere iubet & exultare. Quum autem, dilectissimi in domino, gaudiũ huius mundi, vanum sit, instabile, multaq́; cum tristitia coniunctum, recte hic apostolos suos, & per eos vniuersam docet ecclesiam, qua in re quilibet Christianus verum ac solidum gaudium semperq́; duraturum quærere debeat: ibi nimirum, si in hac vita quam plurima opera bona deoq́; placita faciat, vnde tandẽ lætetur in messe remunerationis æternæ, vt inquit Dauid, Euntes ibant & flebant, mittẽtes semina sua. Venientes autem venient (secundum idioma linguę Hebraicæ) cum exultatione, portantes manipulos suos. Et quod vniuersum mundi huius gaudium vanum sit, satis magnus certusq́; nobis testis est Sapiens ille Ecclesiastes, quum ait, Dixi in corde meo, Vadã & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoq; esset vanitas. Quumq́; multam enumerasset voluptatem, circa hortos, arbores, piscinas & scaturigines aquarum, familiã amplam, greges magnos & armenta pecorum, ex auro, argento & gẽmis præ omnibus qui vnquam regnarunt in Hierusalẽ, cum scyphis quoq; & vrceolis ad vina fundenda, cum cantoribus & cãtatricibus sequitur inde, Supergressus sum, opibus omnes qui ante me fuerunt in Hierusalẽ. Quumq́; me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatẽ & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Quod autem huiusmodi gaudia mundi malum finem habeant, si à timore dei recedatur,

Psal. 125.

Eccle. 2.

datur, subscribit Iob, inquiens, Infantes eorum exultant lusibus, tenent tympanis & citharã, gaudēt ad sonitum organi, ducunt in nobis dies suos, & in pũcto ad inferna descendunt. Accedit iis quotidiana experiétia, quod lusum damna sequuntur, nec aliquod est sine mœrore gaudium. Etiã quũ cantatur, saltatur, luditur, cõuiuia agũtur, aliquid mœroris simul se ingerit & immiscet, iuxta illud Sapiétis, Risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat. Longe aliter se habet gaudium bonitatis, quod est mũdum, verũ, pulchrum, planeque honestum & solide cõstans, ad illud inuitauit dominus apostolos & fideles omnes, dicés, Gaudete & exultate, &c. Super iis quæ iam cœpimus, vt plura liceat mihi dicere, vobisque cum fructu audire, virginem matrem vna mecum celebrate, dicentes, Aue gratia plena, &c. *Iob 21.* *11* *Prou. 14.*

Euangelium, Matthei 5.

HOMILIA PRIMA.

In hoc euangelio discimus initio, geminam esse beatitudinem: alterã viæ vel huius præsentis vitæ, ea in merito cõsistit, atque ideo beatitudinis nomé habet, quia per eam meremur illam verã beatitudinem & assequimur: altera patriæ est in vita æterna, atque ea demum solida est beatitudo, vbi præmium est eius quod hic quisque meruit. Dominus auté hic nõ de beatitudine loquitur æternæ remunerationis, quia dicit, Beati qui lugent, Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. Atqui illi in vita æterna neque lugét neque persecutioni subiacét, dicéte Ioãne, Absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam amplius nõ erit neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor. Itaque de meritoria beatitudine loquitur hic dominus, qua quis meretur illam æternam. Atque hoc nõ infrequés est in sacris literis quum initio statim Psalmorum dixerit Dauid, Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Et inde, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Et sicut de beatis diximus, ita se res de sanctis habet, interdũ enim sancti dicuntur, qui in hac adhuc via sunt ad patriam, & operibus sanctis student. sic multa inuenies in Paulo, vt quum scribit ad Romanos, Omnibus qui sunt Romæ dilectis dei, vocatis sanctis. Ad extremum eius epistolæ salutat Philologum & Iuliam, &c. & omnes qui cũ eis sunt san- *Apoc. 21.* *Psal. 1.* *& 40.* *Roma. 1.*

ctos. Ad Ephesios quoq; sic ait, Mihi omnium sanctorũ minimo data est gratia hæc, vt gentibus euangelizarem inuestigabiles diuitias Christi. Sancti alias plerunq; dicuntur, qui
Hebr.11. iam sunt in vita æterna, de quibus Paulus loquẽs, sic ait, Sancti per fidẽ vicerunt regna, operati sunt iustitiã, adepti sunt repromißiones in Christo Iesu. ¶ Sequitur hinc primo, ꝙ non omnia opera nostra sunt peccata, vt neochristiani contendunt. quanuis enim opera in se nihil sint, attamẽ aliquid sunt per gratiam & misericordiam dei, qui etiam haustum aquæ frigidæ non sinet irremuneratum. Atq; ideo nõ omnia opera nostra sunt peccata. Id testantur literæ sacræ de
Iob 1. Iob, In omnibus iis nõ peccauit Iob labiis suis, neq; stultum quid contra dominum loquutus est, seruans adhuc innocen-
Luc. 1. tiam. De Zacharia quoq; & Elizabeth ait Lucas, quod erãt ambo iusti, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela. Quomodo ergo potuerũt in omnibus operibus peccare, vt neochristiani sanctis omnibus exprobrant? 2 Deinde sequitur hinc, quod etiam nostra opera bona hominẽ iustificant, quia saluant, ergo & iustificant, quum plus sit saluare quàm iustificare, sicut ex Paulo colligitur. Quos prædestinauit, hos vocauit, quos vocauit,
Roma.8. hos & iustificauit: quos iustificauit, hos & magnificauit. per magnificationẽ, saluationẽ intellige. Reclamat neochristianus, quoniam opera sine gratia dei hominem nõ iustificãt. sane neq; id nos inficias imus, quũ sine eadẽ etiã non saluẽt,
Coloss. 3. quia charitas est vinculum perfectionis, vt ait Paulus, neque
1.Cor.1. excidit in morte hominis, imo vestis illa est nuptialis, sine qua nec homo neque opera eius possunt placere deo.

3 Ad hæc vlterius sequitur, quoniã opera bona non tantum sunt à deo præcepta, eo ꝙ placeant deo & hominẽ iustum faciant, sed etiã æternæ mercedi sunt meritoria. postremum hoc neochristiani hic noluerunt concedere, repugnantes per hoc manifeste sacris literis & rationabili intelligentiæ, quia opera ex euangelio saluant, nõ formaliter, sed meritoriæ. Etiã hic mercedis meminit domin⁹, quæ copiosa sit in cœlis, remuneratio autem respicit meritum, quũ sint relatiua, ideoq; sunt simul natura, hoc est, naturali intelligẽtia: quia præmiũ refertur ad meritũ, neq; potest alterũ sine altero
Gene.15. intelligi. Sic quũ dixit dominus ad Abrahã, Ego merces tua magna nimis, voluit itaq; mercedẽ meriti sui insinuare.

Atque

Atq; ideo etiã dominus regnum cœlorum cõparat homini patrifamilias, qui exiit conducere operarios in vineam suã, factaq; de diurno denario conuentione cõmisit eis laborẽ. Ecce quomodo luce meridiana clarius est, quod dominus velit operarios habere in vinea sua, non operis omnis vacuos Christianos istos, sed operarios illos constituit, ipsiq; iuxta pactionem factam merentur denarium diurnum, hoc est vitam æternam, vt inquit Grego. Et ne aduersarij fidei nostræ oblatrare amplius possint, ecce obiicio eis verba Sapiẽtis apertissima, quum ait, Omnis misericordia faciet locum vnicuiq; secundum meritum operum suorum, Quid is expressius? quid clarius dici queat? 4 Insuper sequitur & imperfectam & falsam esse neochristianorum doctrinam, quando seducunt simplices & ad nudam fidem solummodo relegãt sine operibus. quia si sola sufficeret fides, vtiq; dominus etiã dixisset, Beati qui credunt. sed aliquid vltra fide requiritur, ideo hic dominus opera recenset quæ saluant hominem, nõ sola fides. imo & in extremo iudicio commemorabit Christus opera misericordiæ quæ boni fecerint, mali autem neglexerint. Atque id omnes nobis testantur scripturæ sacræ, quibus nunc volens supersedeo, vt liceat nonnihil de omnibus sanctis differere. Interim ipsas appello neochristianorum omnium conscientias, an virum bonum credant esse qui boni nihil faciat. penes honestatẽ pro improbo & inutili censentur, dum fructum bonum non affert. Ex iis omnibus primam huius homiliæ partem concludo, quod opera bona cum gratia dei hic hominem & sanctum & beatũ reddunt, ita vt tandem in vita æterna perfecte saluetur.

Gregor. *Eccl. 16.* *Mat. 25.* *Matt. 5.*

Altera pars huius homiliæ.

De omnibus sanctis quorum hodie per vniuersam ecclesiam festiuitas multis ceremoniis solenniter peragitur, dicturus, inuenio tria quædam in quibus ecclesiæ vsus & consuetudo consistit erga electos dei. Principio, in veneratione sanctorum: deinde in eorum intercessione pro nobis: postremo, in illorum inuocatione. Tria enim hæc discernere conantes ecclesiæ aduersarij, alij quidem nullum horum, alij primum tantum, alij prima duo sine tertio admittunt & concedunt, sicut in iis comitiis fecerũt. Verum catholici cũ ecclesia sancta tria hæc firmiter permittunt. Primo omnium quomodo vene-

ratio sanctorum sit habenda, pio Christiano vt persuadere, ita intelligere facile est. nam quum dignatus eos magnis sit honoribus deus, cuius illi sunt amici, cur non honorabimus

Psal. 138. eos? Dauid inquit, Mihi nimis honorati sunt amici tui deus, nimis confortatus est principatus eorum. Sic vtique habent etiam res hominum, vt minister vel consiliarius domini ob

Mat. 25. ipsum dominum honoretur. Quur nō ministros etiam & amicos dei venerabimur, quum tamen docuerit id nos dominus, affirmans sibi impensum esse quicquid factum fuerit minimo ex fratribus suis? Ecce quòd honorem sanctis illatum Christus ipse acceptat tāquam sibi factum, vnde somnium est & cōmentum merū, quod blaterant isti, honore & veneratione sanctorum diminui gloriam Christi, quum tamen hinc augeatur. nam sancti nisi in Christo non honorantur, & de⁹ ipse sanctos suos honore dignatur, iuxta id quod ait dominus, Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum

Ioan. 12. pater meus. Quod si sanctos honorificat pater cœlestis ministros Christi, quid præsumit vermis iste vilissimus, neochristianus impudens, sanctis debitū subtrahere honorem? nōnne cæcitas & excæcatio hæc mera est, qua homines intellectu etiam suo per abusum priuantur, ita vt etiam corā Cæsarea maiestate & ordinib⁹ imperij quidam eorum dubitarint se inclinare, quādo gloriosum nomen Iesu expressum, vel corpus eius sanctissimum circūlatum, vel ipsa cœlorum regina Maria ex nomine esset appellata. de⁹ ipsos illuminare dignetur, nobis progrediendum est. 2 De intercessione sanctorū iam porro nobis incumbit dicere. illā enim fortius aliquāto impugnarunt, quidā etiam omnino reiecerūt. At contra istos cuiq; catholico & Christiano homini satis esse debet ecclesiæ cōsuetudo, per vniuersum mundū & pie & constanter obseruata. sed quia non desunt etiam scripturæ fundamenta, libeat ea quoque prosequi. Et vt omne fastidium lōgiorisq; sermonis molestiam euitemus, placet illud triplici fundamēto probare, ita vt etiam aduersari tergiuersari nequeāt. Nam & Christus pro nobis orat, & angeli intercedūt, & nos qui in terris adhuc viuimus, vicissim alius

Hebr. 7. pro alio oramus. Principio Christus ipse pro nobis orat. ita enim Paul⁹, Christus sempiternum habet sacerdotium, vnde & saluare in perpetuū potest, accedens per seipsum ad deum, semper viuens ad interpellandū pro nobis. Consentit

tit & Ioannes, inquiens, Si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ iustũ, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. nõ pro nostris autẽ tãtũ, sed etiam pro totius mundi(Ideo videant noui Capharnaitæ, quid eorũ Zuinglius afferat contra apostolos illos, Christum iam non intercedere pro nobis.) Quod si ergo Christus pro nobis interpellat, qui caput est sanctorũ omniũ, quur non & sancti qui sunt ipsius mẽbra nobilissima, pro nobis intercedẽt, quũ tamẽ ille exempla de se præbeat in operibus suis, quid nos omnes ab eo discere debeamus? Quilibet igitur Christianus firmiter credere debet, quod sancti voluntatẽ suam cõforment volũtati Christi, quũq; pro nobis miseris peccatoribus Christus interpellet, ipsi quoq; pro nobis orant, sequẽtes caput suum, sicut ait Ioãnes, quia sequuntur agnum quocunq; ierit. Vigintiquatuor itaq; seniores qui sederunt super sedes ante thronũ dei, aperiente agno librũ, ceciderũt corã agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramẽtorum quæ sunt orationes sanctorũ. Videat etiam quisque rationẽ, quur Christus oret pro nobis. Fit enim illud ex magna quã erga nos gerit, charitate. Quur autem nõ & sancti mutua nos charitate prosequãtur sicut Christ⁹, & pro nobis orent? Alterũ intercessionis sanctorũ fundamentũ est, quod & angeli pro nobis orant, quur non idẽ faciant cõciues eorũ, apostoli, martyres cõfessores? Et angelos quidẽ intercessores nostros nemo negare potest, qui modo sacris literis fidẽ habeat. equidẽ aliquot inde locos adducã(vt vide plura in die sancti Michaëlis.) Zacharias enĩ refert angelũ clamasse ad dominũ, Domine exercituũ, vsquequo non misereberis Ierusalẽ & vrbiũ Iuda, quib⁹ irat⁹ es? Et respõdis dominus angelo verba bona & cõsolatoria. Idẽ de angelo Tobiæ Raphaële, & de angelo Daniëlis scriptũ est. Manifeste etiã testatur idẽ Ioãnes, dicẽs. Stetit angelus iuxta arã templi, habẽs thuribulũ aureum in manu sua, & data sunt illi incẽsa multa, vt daret de orationibus sanctorũ omniũ super altare aureũ quod est ante thronum. ¶ Quũ itaq; sancti angeli pro nobis orent in cœlis, quur nõ etiã alij sancti, quũ vtriq; sint beati videntes & contẽplantes essentiam dei. Imo si naturã cõsiderem⁹, sancti multo sunt nobis propinquiores angeli: si affectũ & cõuersationẽ, longe deiunctiores: si charitatẽ, æque omnes desiderant nostrã salutem.

[Margin notes: 1. Ioan. 2. — Apo. 14. & 5. — Zach. 1. — Tob. 12. — Dan. 10. — Apoc. 8.]

aduersarij inficiari nō possunt, sanctos dei orare & intercedere pro nobis. 3 Quũ iam audiuimus ex primo articulo, quod honorare & venerari debeamus sanctos dei, ex secundo quod etiā ipsi orent pro nobis, idq́; triplici fundamēto, tres adhuc alias rationes adducemus pro intercessione illorũ. Et quāuis hinc abhorrent aduersarij, eas tamen apud catholicos omnes existimo multũ ponderis habituras, tātumq́; cōclusuras, vt à fide sua nullis queāt modis deterreri. Et primũ quidē retinere quēlibet Christianum debent in fide catholica immensa illa, quæ deus p vniuersum mundũ operatur, miracula per sanctorũ intercessionē, sicuti norũt Christiani omnes de beata virgine, de sancto Ioāne, de sancto Iacobo, de glorioso martyre magnoq́; omniũ patrono sancto Sebastiano, de sancta Anna, de sancto Leonardo, Iodoco, Volffgāgo, Barbara, &c. quādo miracula aliud nō sunt, nisi fidei nostrę quędā corroboramēta & cōfortamēta, vt Christus ipse ait, Signa eos qui crediderint, hæc sequētur: dęmonia eiiciēt, linguis loquentur nouis, &c. quia diuina omnipotētia errori & falsitati non auxiliabitur: sicut & falsa veneratio ad lucē statim venit, neq; diu latuit. Si enim sanctus Martinus vanā cadaueris cuiusdā latronis venerationē statim manifestauit. Coloniæ quoq; adhuc hominũ memoria testatur, quomodo signa quędā circa crucifixũ ad S. Gereonem contigerint. ¶ Vicissim oblatrant neochristiani, quod sancti in vita sua fecerũt miracula, post mortē non item. deinde quũ referũtur signa quæ circa memoriā sanctorũ acciderunt, conātur illa dæmoni tribuere, qui hominibus fucũ faciat & imponat. Quanuis hæc omnia præter quam quod temeraria sunt, etiā blasphemiā sapiũt, nos tamen cōstanter ea refutabimus. Nā primũ omniũ dictu mirũ est, quod sanctis adhuc viuentibus miracula faciēdi potestatem tribuũt, mortuis autē adimunt, quũ tamē in hac vita peccatores adhuc sint, multis subiecti miseris, illic non itē. Quod si vmbra Petri in hac vita homines sanauit infirmos, quur nō plus iam valeat apud deũ? qur non maiora iam faciat miracula, & immortalis existens, & peccatis carens? Simile de S. Paulo iudiciũ est, cuius si semicincta & sudaria sanarunt ægrotos, quare tādē plus potuerint eius strophiola in hoc exilio, quā nunc preces ipsius in cœlo? O vesanum qui vel credat, vel affirmet talia. ¶ Vt autē neochristiano etiā prætextus nul-

Mar. vlt.

Actu. 5.

Act. 19.

lus aliquis ſit fucando ſuo errori, iam porro manifeſtis ſcripturę teſtimoniis iam dicta cõfirmabim⁹, quia de Eliſeo ſic
Eccl.48. ait Sapiens, Mortuũ prophetauit corpus eius, in vita ſua fecit mõſtra, & in morte mirabilia operatus eſt. Vbi Sapiens multa mirabilia refert eũ feciſſe, neque tamẽ ea enumerat.
4.Re.13. Sed in hiſtoria Regũ legimus, quomodo mortuo Eliſeo & ſepulto, venerũt eodẽ anno latrones Moab in illã ipſam regionẽ: & quidam volentes ſepelire hominem mortuũ, viſis latronibus, proiecerunt cadauer in ſepulchrum Eliſei, cuius oſſa quũ cõtigiſſet cadauer putre & exanime, reuixit & ſurrexit in pedes ſuos. Quũ itaq; oſſa Eliſei hominẽ mortuum reſuſcitarint quãdo nõdum Eliſeus veniſſet in cœlũ, quanto plus iã ſancti poſſunt apud deũ operari miracula? quę quod neochriſtiani dæmoniis tribuũt, manifeſte maiores ſuos ar-
Mat.12. guunt Iudæos fuiſſe, qui dñõ miracula ſua eleuare volẽtes, dicebant qđ in poteſtate Beelzebub eiiceret dæmonia. Sic iam neochriſtiani ſanctorũ miracula ſcelerate tribuunt dæmoni, quaſi non adeo deus honoraret Mariã & Petrũ, vt Eliſeũ, imo decepiſſet ille ꝑ ſigna ſanctorũ mũdũ vniuerſum: qđ nemo Chriſtianus cogitare debet. 2 Retinere quẽlibet Chriſtianũ in fide catholica debet etiã ipſa authoritas ſcri-
Iob 42. pturæ. Sic enĩ legimus in libro Iob, Ite ad ſeruũ meũ Iob, & offerte holocauſtũ pro vobis. faciẽ ei⁹ ſuſcipiã: vt nõ imputetur vobis ſtultitia. & inde ſequitur, Cõuerſus eſt dominus ad pœnitẽtiã Iob, quum oraret & ille ꝑ amicis ſuis. In alio etiã loco ſic ait, Voca ſi eſt qui tibi reſpõdeat, & ad aliquem ſanctorum cõuertere. Ecce hic dominus quum nolet audire
Iob.5. amicos Iob, ipſius tamẽ Iob interceſsionem admiſit, & Iob cõſuluit Elihu, vt ad aliquẽ ſanctorum cõuertatur. Præterea
Baruc.3. Baruch ſic precatur, Domine omnipotens, deus Iſraël, audi nunc orationẽ mortuorũ Iſraël & filiorum ipſorum. Ecce quòd & mortui orauerunt, nõ vtiq; pro ſeipſis, ſed pro vi-
1.Mac.15. uis. Adhæc in hiſtoria Machabæorum legimus, quomodo Iudas viderit Oniã extenſis manibus orantẽ pro omni populo Iudæorum: deinde vidit ille alium virũ ætate & gloria admirãdum, de quo dixit Onias, Hic eſt fratrum amator & populi Iſraël, hic eſt qui multũ orat pro populo & tota ciuitate ſancta, Ieremias propheta. Loci ij tres cõſtãter probant ſanctorũ interceſsionẽ, atq; etiamſi recuſent neochriſtiani illos acceptare, clamantes libros iſtos nõ eſſe in canone: at-

ne:attamē de errore cōuincuntur, quoniam illis vtitur ecclesia in Cāticis, lectionibus & precibus sanctis, in sacrificio missæ, & omnibus diuinis officiis. deinde memorātur etiam in canone scripturarum in consilio Carthaginensi & Innocētij primi. Quid quod ipse August. satis magnus nobis in testis, librum Machabæorum iam olim suo tēpore fuisse in canone, lib. 18. ca. 36. de ciuit. dei. 4 Nunc tandem de inuocatione sanctorum differamus, qui articulus ex superiori pēdet. nā pro nobis orāt, sancti, tamq; sunt erga nos mites & benigni, quur nos illos non inuocabimus, vt hoc faciant quod faciunt nō inuiti, hoc est, vt orent pro nobis? Quum etiā pro nobis orant sancti, nō faciunt hoc nisi cū voluntate dei. docuit autē nos dominus quotidie orare illud, Fiat voluntas tua. Quomodo ergo iniquū fuerit nos pro intercessione clamare ad sanctos, vt voluntas dei impleatur, quādo & Iob cōsuluit ipsi Elihu, vt ad aliquē sanctorū conuertatur? Conuersio autē hæc, nihil aliud est quā ipsa inuocatio, quod ex superioribus liquet, Voca si est qui tibi respōdeat. Accepit inuocationis huius robur, quod Iacob dixit ille patriarcha, Inuocetur super eos nomē meū, & nomina patrū meorum Abrahā & Isaac, &c. Sāctus Dionysius Pauli apostoli discipulus, testatur apostolorum tēpore morē fuisse illum, vt inuocētur sancti. sic enim ait, Hāc si quis spernat sacrosanctā disciplinā, atq; in felici elatione seductus, dignum se diuina arbitretur familiaritate, sanctosque despiciat, hic certe si petitiones indignas deo neque sacras postularit, intentoque careat diuinorū desiderio, sibiq; ipsi cōsentaneo, impetita postulatione per seipsum nunquā potietur. Vult hic Dionysius, ne quis se iudicet tā esse bonum, vt priuata temeritate, spretis sanctis, ad deum petiturus irrumpat.

August.

Mat. 6.

Dionysius de cœle. hiera. cap. 7.

¶Pulchre etiam Cyprianus scribit ad Corneliū papam. Si quis hinc nostrū prior diuinæ dignatiōis celeritate præcesserit, perseueret apud deū nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiā patris nō cesset oratio. Preterea Leo in homilia de S. Laurentio, sic inquit, Cuius oratu & patrocinio adiuuari nos sine cessatione cōfidimus. Et August. in sermone de sanctis apostolis Petro & Paulo, præclare dicit, Qui honorat martyrem, honorat Christum. & qui spernit martyrē, spernit Christum. Libro quoque 22. de ciuit. dei Augustinus plurima enarrat miracula,

Libro 1. epi. 1.

Leo.

August.

Beda. quæ facta sint & exhibita à reliquiis, etiam cõmemoratiõe sanctorũ martyrũ, Stephani, Geruasij & Prothasij. Atq; ea semp fuit ecclesiæ cõsuetudo, vt ad sanctos dei clamet, inter cessionẽ eorum petens apud deum. Populus etiã hinc Christianus, vt ait Augustinus, memorias martyrũ religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorũ consocietur, orationibus adiuuetur. Et vos igitur in Christo dilectissimi diligẽtius hodie veneremini omnes sanctos dei, solicite deprecantes vt vos quoque ipsorum gaudiis coniungamini, sicque post exilium merces & retributio vestra copiosa sit in cœlis, Amen.

Lib. 20. de ciuit. dei. c. 21.

HOMILIA II.

QVOMODO, quaq; occasione factũ sit, vt hunc sermonẽ habuerit dominus conscenso monte, diximus in die sancti Mauricij, similiter in genere de octo beatitudinibus disseruimus. nunc lubet ad honorẽ & gloriã omnium sanctorũ de singulis illis peculiariter pertractare. Principio itaq; sic orditur dominus, Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorũ est regnũ cœlorũ. Vbi ante omnia solerter cõsiderandũ nobis est, quam breuiter, acute, & artificiose summa dei sapiẽtia octo beatitudines percẽsuerit. semper enim laudat, dum beatos prонũciat. deinde exprimit id, in quo sita est beatitudo. postremo cuiusmodi illã maneat præmiũ. Quãtũ ad primũ, sic ait dominus, Beati pauperes spiritu. Vbi Hieron. Ne, inquit, quis putaret paupertatẽ, quæ nõnunquã necessitate portatur, à domino prędicari, adiunxit spiritu, vt humilitatẽ intelligeres, nõ penuriã: ita vt loquatur hic dominus de iis qui pauperes sunt spiritu, qui vltro propter spiritũ sanctũ sunt pauperes, de quibus dixit dominus, Et ad euangelizandum pauperibus misit me. Quo facit illud Dauidicum, Humiles spiritu saluabit. In eũ quoq; sensum Theophylactus accipit hęc verba saluatoris, & ait, Cõtritianimo, sunt pauperes spiritu. Primo enĩ dominus molestiã & humilitatẽ animi ceu fundamentũ iacit, vt quia Adã per superbiã cecidi, Christus per humilitatẽ rursus nos erigeret. Eadẽ est & sentẽtia Augustini, dicentis, Vulgo etiã magnũ spiritũ habere dicuntur superbi, quapropter recte hic intelligũtur pauperes spiritu, humiles & timẽtes deum, id est, nõ habẽtes inflantem spiritum, quia spiritus sic Latinis & Hebræis etiam ventũ signi-

Hieron. *Esaie 63.* *Psal. 33.* *Theop.* *August.*

gnificat. Sunt autem superbi, inflati admodum & turgidi, eni vento non sic faciunt, qui beati esse cupiunt. Nam ita Esaias, Spiritus robustorũ quasi turbo impellens parie- *Esa.25.* m. quisquis sic pauper est spiritu, vt fastu careat & super- a, is iam beatus est, atque dicere potest cum Dauide, Vide *Psal.23.* mine humilitatẽ meam & laborem meũ, & dimitte vni- rsa delicta mea. In eum competit illud propheticum, Ad *Esa.66.* em respiciã nisi ad pauperculũ & contritũ spiritu & tre- entem sermones meos? ¶ Sequitur iam beatitudinis huius erces, quoniã ipsorum est regnũ cœlorum. Aequissimum c est, vt qui hic multis subiecti sunt ærumnis & miseriis, dẽ satientur in æterna felicitate. vicissim quoque, vt qui bonis tẽporalibus se impleuerũt, nihil etiam cogitantes iis quæ sunt æterna, ij tandẽ miseri permaneant in pau- rtate & egestate perpetua. Sic Ioan. ait, Dicis, diues sum *Apoc.3.* locupletatus, & nullius egeo, sed nescis quia tu es miser miserabilis, & pauper & cæcus & nudus. Multũ quoque uenit merces illa iis, quia pauperes sunt spiritu: quia vt su a diximus, hic dominus humilitatẽ istam docet contra su- biam Adæ. Non poterat autẽ superbia manere in cœlo, de expulsus est Lucifer. neque magis perdurare potuit in radiso, vnde exacti sunt primi parentes nostri. tantũ ista um habet apud inferos. sicut dicit propheta, Detracta est *Esa.14.* inferos, superbia tua. Ecõtra igitur humilitas locũ suum cœlo obtinet antiquũ, quia angusta est via quæ illuc ad- cit, quo nec turgidi præ superbia, neq; inuitati auari per- gere possunt. Regnũ itaque cœlorum, humiliũ est & eo- qui pauperes sunt spiritu. Multa hic dici possent copio- s, sed iis omnibus vltro supersedebimus. 2 Beati mites, uit dominus, Qui mites? quærit August. & respõdet, illi *Augusti.* cedunt improbitatibus, & nõ resistunt malo, sed vincũt bono malũ. Mites etiã ait Theophylactus, sunt non qui *Theophy.* rsus nõ irascuntur, tales enim insipientes sunt & insen- i, sed qui iræ vim habent, cõtinet autẽ, & quando opor- irascũtur. Huiusmodi homini miti cohabitare bonũ est, cum eo conuersari, sicut de Dauide ait scriptura, Ipse est *2.Reg.23.* asi tenerrimus ligni vermiculus. Sic Moyses vir fuit mitis *Num.12.* us ex omnibus qui tunc fuerunt super terram. Christus oque seipsum proposuit exemplũ meritoriæ huius bea- dinis, quãdo dixit ad discipulos suos, Discite à me, quia *Matt.11.*

Tit. 3. mitis sum & humilis corde. Sic Paulus ad Titum ait, Admone illos modestos esse, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. ¶ Sequitur muneratio, quia possidebunt terram. Vbi pulchre ait Augusti. Rixentur immites & dimicens pro terrenis & temporalib9 rebus: sed beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram, de qua auelli nō pos sunt: illam inquam terram, de qua in Psalmo dicitur, Portio mea in terra viuentiū. Firma per hoc æternæ hæreditatis significatur possessio, in qua sic requiescit animus, vt corpus in terra. Nō terram Iudeæ, inquit Hierony. nec terrā istius mundi, nō terram maledictā, spinas & tribulos afferentem, quam crudelissimus quisque ac bellator magis possidet, sed terram quam Psalmista desiderat, dicens, Credo videre bona domini in terra viuentium. Cōsentit plane Chrysostomus, qui tamen plures adhuc sententias enumerat. Theoph. sic ait, Aliqui spiritualem terram dicunt, cœlum videlicet. verum tu & hanc terram intellige, quoniam enim mites putantur despecti & inopes, dicit quod hi magis omnia habeāt. Sic Chrysostomus inquit, Nec in scripturis vspiam reperimus intelligibilē terram. Alij per terram corpus nostrum accipiunt, quod hic est de terra morientium, illic futurum de terra viuentium. Tu hic interim expende, quam copiose mansuetudinem remuneraturus sit dominus, siue in terra hac quam conculcas pedibus, siue quem circungestas in corpore, siue in terra beatorum quam desideras & inquiras. Non igitur debemus esse furiosi, inuidi, ira & odio pleni.

August.

Psal. 141.

Hierony.

Psal. 26.

Chrysosto.

Theoph.

3 Tertia hinc beatitudo sequitur, quum ait, Beati qui lugent. Luctus hic, vt ait Hierony. non mortuorum ponitur cum lege naturæ, sed vitiis & peccatis mortuorum, sicut Samuel luxit & planxit super Saul, quum audisset pœnitudine ductum dominū quod ipsum vnxisset regem super populum suū. Sic Paulus ait, Timeo ne cum iterū venero ad vos, humiliet me deus apud vos, & lugeam multos ex iis qui ante peccauerunt, & nō egerunt pœnitentiā super immunditia & fornicatione. Theophylactus hic quoq; dicit, Qui ꝓpter peccata lugent, nō propter temporalia. lugentes autem dixit semper & nō semel: & non pro peccatis nostris, tantū, sed & pro peccatis proximorū. Huiusmodi beatitudinē habuit Ambrosius, in cuius vita sic ait Paulinus, Quotiescūq; illi aliquis ob percipiendā pœnitentiam lapsus suos confessus

Hierony.

1. Reg. 15.

2. Cor. 12.

Theoph.

S. Paulinus.

us esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret videbatur
tiam sibi cum iacente iacere. sic ipse inquit super hæc ver-
a Ambrosius, Quũ hoc feceris scilicet vt sis pauper & mi- *Ambros.*
s, meméto quia peccator es & lugeto peccata. Addit Chry
stomus, Beatus qui sua luget peccata, beatior autem qui *Chrysost.*
tiam aliena. Facere hoc debent doctores, quæ cõmunis om
ium & veterum & iuniorũ sententia est. Neque me latet
uomodo hoc exponi posset, si cũ monasticis personis age-
m. sed transeat illud. Et tamen ad materiæ huius explana-
onem, puto diuersum in sacris literis luctum inueniri qui
c applicari possit. Principio enim luctus est de peccato. *Matt.26.*
c Petrus, abnegato domino, exiuit & fleuit amare. Sic Ma- *Luc.7.*
Magdalena peccata sua planxit, & lachrymis suis pedes
it dominicos. Et illi quidem hoc luctu meruerunt beati-
dinem, quia respexit eos dominus oculis misericordiæ suę.
ij flent desiderio vitæ æternæ. Sic Paulus ait, Cupio dis- *Philip.2.*
ui & esse cum Christo. Sic Dauid inclamat, Heu mihi
ia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitan- *Psal.119.*
us Cedar, hoc est, cum iis qui tenebras incolunt errorum
peccatorũ, cum hæreticis & peccatoribus. Sic flere soli-
est S. Ambrosius, quoties audiuit pium aliquẽ sacerdo- *Ambros.*
m esse defunctorum, eo quòd ante se mortuus esset. Sic
uid prolongationem huiusmodi moleste tulit, inquiens, *Psal.72.*
uid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?
asi diceret, Nihil est in terra quod mihi sine te placeat.
Tertio lugere quis potest ideo, quod videt iustitię dei nul
n esse locũ in terris reliquũ. sic dolenter dixit Dauid, Ta- *Psal.118.*
cere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimi *Nume.25.*
nei. sic cũ zelo doluit Phinees, quũ videret Zamri filium *1.Mac.2.*
unij peccare coram omni populi cũ muliercula Madia-
a. Et Matathias, videns idololatriam crescere in Israël.
Quicunque igitur aliquo illorum modorũ lugent, sicut
pulus Israël super flumina Babylonis sedens & fluens, *Psal.139.*
i recordaretur Sion, ij nimirũ consolationem accipient, *Ioan.16.*
e meritoriæ huius beatitudinis remuneratio est, cõsola- *Augusti.*
scilicet spiritus sancti, quem ideo dominus toties cõsola-
em vocat. decet enim vt qui tẽporalia gaudia cõtemnũt,
rna consequantur, sicut Esaias ait, Gaudete cum ea v-
ersi qui lugetis super eam. Huiusmodi consolationem *Esa.vlt.*
pit Psalmista, dicens, Secundum multitudiné dolorum *Psal.93.*

in corde meo cōsolationes tuæ lætificauerunt animā meam. Quarto loco beatitudinum illarum numeratur hic istud, quod dicitur, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Bonum vtique est iustitiam velle, sed longe beatius eam esurire & sitire. neque enim, vt ait Hieronymus, sufficit nobis velle iustitiam, nisi iustitiæ famem patiamur, vt sub hoc exemplo nunquam nos satis iustos, sed semper esurire iustitiæ opera intelligamus. Ambrosius signum hoc esse bonum putat, vbi quis esurit iustitiam & sitit, eo quod æger quum in graui morbo est, non esurit: fames autem sanitatis indicium est. Is quoque (authore Chrysostomo) esurit iustitiam, qui ex animo cupit secundum iustitiam dei viuere. is vero sitit illam, qui scire desiderat eam. Dicturus ergo dominus de misericordia & eleemosyna, recte præmisit iustitiā. quia quisquis bona iniusto titulo sibi arrogat aut possidet, is frustra sperat eleemosynā suam deo fore acceptam, vt qui iam cœnobia & templa diruunt, atque pecuniam in vsum pauperum se cōferre dicunt, actum agunt. de substantia quisque sua iubetur honorare deum, & eleemosynam dare pauperibus. (Nimis subtile est pro populo, quomodo esuries referatur ad desiderium animæ ad iusta. sitis vero ad rationes & iura iustitiæ. nam sicut cibus qui esuritur, cibat & restaurat vitam, sed quia cibus per se nō fluit & currit ad membra nutrienda, nisi habeat vehens humidum, cuius desiderium est sitis, ita sunt etiam rationes iuris & sapientiæ, quæ vehunt & dirigunt iusta. alioquin si nescit per sapientiā dirigere iustitiam, summum ius summa erat iniustitia. quod si sciat & possit, & nō velit per iniustitiam, tunc sæuissima est in iustitia, habens arma.) ¶Beatitudinis huius merces est, quia saturabuntur scilicet largitate remunerantis dei, quoniam maiora erunt dei præmia, quam sanctorum desideria. Vel, vt inquit Augustinus, illo verbo saturabuntur, de quo dominus ait, Meus cibus est vt faciam voluntatē patris mei. hæc illa iustitia est, hic ipse potus, quando dicit, Omnis qui bibit ex aqua hac, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā. Theophylactus quoq; ad temporalia refert, quia mundus putat saturari diuites, sed hic dominus docet magis iustos saturari quoniam bona iniuste parta, sæpe vix tertium sequuntur hæredem, nonunquam vix secundum.

Hierony. *Ambros.* *Chrysost.* *Theophy.* *Chrysost.* *Augusti.* *Ioan. 4.*

certum

certum est autem iustos saturari in vita æterna. Sic Psaltes cecinit, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Siquidē quum damnati inopes erunt bonorum omnium, beati omnium bonorum affluentia abundabunt. Idipsum manifeste prædixit dominus per prophetam, Vocaui vos, & non respondistis: loquutus sum, & non audistis. & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis. propter hoc hæc, dicit dominus deus, Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: Ecce serui mei bibent, & vos sitietis: Ecce serui mei lætabuntur, & vos cōfundemini, &c. ¶ Quinta porro beatitudo sic proponitur, Beati misericordes. Misericordiam hic intellige non tantū in dando eleemosynam, sed in quolibet proximorum peccato, in portando cuiuslibet onere, quia misericors aliquis esse potest etiā in verbo cōsolatorio, & in vnica lachrymula, si aliud nō habeat. Misericordia quoque & iustitia ita coniunctæ sunt, vt altera ab altera debeat temperari. Iustitia enim sine misericordia, crudelitas est: misericordia sine iustitia, dissolutio. De huiusmodi misericordia erga proximum habenda, multa diximus Tom. 2. Sequitur hinc merces, quia misericordes misericordiā consequentur. id quum hic sit in ista vita, tum vero maxime in vita æterna, iuxta illud Sapientis, Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundū meritum operum suorum. Eo nos hortatur etiam Christus, dicens, Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, qui solē suū oriri sinit super bonos & malos. ¶ Sextam beatitudinē ita refert dominus, Beati mundo corde. Ij autē, vt ait Hierony. sunt mūdo corde, quos non arguit cōscientia vlla peccati. sic in vniuersum intelligit Chrysosto. de munditia cordis ab omnibus peccatis. & Ambrosi. præclare dicit, Qui misericordiā defert, misericordiā amittit, nisi mundo corde misereatur. Quidam etiam de munditia siue continentia intelligunt, quasi hic virtutem illam cōmendare voluerit dominus. Sic enim ait Theophylactus, Multi sunt non rapientes, sed & misericordes, veruntamen scortantur, & alias immūdi sunt, atque ij deum nō videbūt. Quapropter præcipit hic domin⁹, vt simul cū aliis virtutib⁹ homines etiā munditiē corporis custodiāt & cōtinentiā, eo ꝙ qui mūdissimus est dominus, nisi mūdis oculis cōspici nō potest, templumq; adeo dei nō potest esse pollutū. vnde & Paulus ait, Pacē sequimini cū omnibus, & sanctimoniā sine

Psal. 16.
Esa. 65.
Eccle. 16.
Matth. 6.
Hierony.
Chrysost.
Ambros.
Theophy.
Hebr. 11.

qua nemo videbit deum, quia nihil coinquinatū intrabit in regnum cœlorum, & speculū si sit sordibus infectum, impurā quoq; repræsentat imaginē. Vnde & Psaltes ille diuinus sic ait, Quis ascendet in mōtem domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, &c.

Psal. 23.

¶ Septimo, Beati etiam commemorantur pacifici. Pacem illam non tantum intelligere debemus erga proximum nostrum, sed & cum deo & conscientia nostra. sicut dicit propheta, Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua. In eadem sententia est Hieronymus, quum ait, Pacifici sunt, qui primum in corde suo, deinde & inter fratres dissidentes pacem faciunt. Quorsum enim proderit alios per te pacem habere, quum interim in pectore tuo dissidia & bella sæuiant vitiorum? hinc ait Theophylactus, quod pacifici sint, & qui per doctrinam inimicos dei conuertunt. Augustinus in sermone domini in monte, sic inquit, Pacifici in semetipsis sunt, qui omnes motus animi sui componentes & subiicientes rationi, carnalésque concupiscentias habentes edomitas, fiunt regnum dei, ita vt quæ in homine facultas omnium nobilissima est, dominetur ratio, illique vires aliæ omnes subiectæ sint. Atque ea demum est pax, quæ hominibus datur bonæ voluntatis. de seruanda & custodienda pace, plura alias disseruimus. Pacem hanc Paulus optauit Philippensibus, dicens, Pax dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras. similiter & Colossensibus, Pax Christi exultet in cordibus vestris. Et Ephesiis iniunxit eandem, quum iussit eos esse solicitos seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Hierony. *Theoph.* *August.* *Tom. 2.* *Philip. 4.* *Coloss. 4.* *Ephes. 4.*

¶ Merces beatitudinis illius hæc est, quia pacifici filij dei vocabuntur. sic enim vnigenitus dei deo nos reconciliauit pace facta, vt iam magnum quid sit, filium dei vocari & esse. Contentiosi igitur & seditiosi qui dissidia seminant & iurgia, filij sunt diaboli, qui omni charitate destitutus est, pace caret, nec vnitatem sustinere potest, sed dissidia tantum contentionésque mouet & seditiones. vnde & in cœlo manere non potuit, vbi pax summa est, quæ etiam cœlesti Hierusalem nomen indidit, quia visionem pacis sonat.

¶ Postremo loco harum beatitudinum numerat dominus illam, & dicit, Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiā. Proprie & expresse ait ille, propter iustitiam. multi

ulti enim quum iusti non sint, persequutionem sustinent propter peccata sua, quomodo fures & homicidæ capitale beunt supplicium, infelices ob id & iniqui. Atque non incommode beatitudo hæc priorem sequitur, quod significare voluit dominus, non semper esse bonum, inquirere pacē: uoniam sic antiquum locum obtinet vetus illud prouerbium, Bellum honestum, turpi pace præstantius est. sic ecclea nūquam pacem habet cum hæreticis. imo potest incidere casus, quo imperator etiam aut rex inique faceret, intermittens vel negligens bellum. vicissim bellādo bene & meritorie ageret, sicuti iusto sermone alibi docuimus ad longum. Augustinus non recedens ab ordine reliquarum beatitudinum sic exponit, Pace intrinsecus constituta ac firmata, quascunq; persecutiones ille qui foras missus est, forinsecus concitauerit, auget gloriam quæ secundum deum est. Non dixit, inquit Chrysosto. beati qui à Gentilibus persequutionē patiūtur, ne putes illū solum beatū qui persequutionem patitur propter idola nō colenda. ideo & qui ab hæreticis persequutionē patitur propter veritatē nō relinquēdam, beatus est, quia propter iustitiam patitur, sed & si quis potentibus qui Christiani videntur, forsitan propter sua peccata correctus à te, fuerit te persequutus, beatus es cum Ioanne Baptista. Sic prophetæ martyres fuerunt, qui à suis passi sunt & occisi. sine dubio enim qui propter deum patitur, mercedem martyrum habet, etiamsi martyrium sustineat à suis. Atque ob hanc causam scriptura rationem persequutionis, non personas ostendit persequutorum. Remunerátio meritoriæ huius beatitudinis est, quia ipsorum sit regnum cœlorum. Diuinam hic contemplare sapiētiam, quomodo veluti per orbem redeat ad principium. siquidem & primæ beatitudinis ea assignata est merces, quod sic beati habituri sint regnum cœlorum. sic pusillū gregem confirmans dominus, ait. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sic etiam ad apostol. dicit, Vos estis qui permansistis mecum in tētationibus meis, ideo dispono vobis regnum, sicus disposuit mihi pater meus, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. ¶ Ad extremum iam vltimam beatitudinem hanc cōcludit dominus cōmuni illa omnium beatorum remuneratione, dicens, Beati estis cū maledixerint vobis homines, & psequuti vos

Chrysō. | Tom. 1. Augusti. | Chrysosto. | Luc. 12. | Luc. 22. | Theoph.

fuerint, hoc proprie ad apostolos pertinet, quos hic confirmare conatur dominus, per hoc quòd commune sit illud omnibus veritatis doctoribus, male audire & calumnias sustinere non meritas.

Hieron. Illud enim maledictum (vt ait Hieronymus) contemnendum est, quod beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur. Ecce duo ad beatitudinem illam pertinent, male audire propter Christum, & maledicendo errari.

Augusti. Quoniam sic ait Augustinus, Hoc de mendacio propter illos additum puto, qui volunt de persequutionibus & de fama suæ turpitudinis gloriari, & ideo dicere ad se pertinere Christũ, quod multa de illis dicuntur mala, quũ & vera de illorum errore dicantur. Qui boni piiq́; sunt, & tamen contumelias sustinent patienter, illorum est regnum cœlorum. Sic Christiani fecerunt initio nascentis ecclesiæ,

1 Cor. 4. vt ait Paulus, Maledicimur, & benedicimus: persequutionẽ patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. Sic

Roma. 12. ille Romanos docuit, ne cui maledictum reddant pro male-

Psal. 68. dicto. Et Dauid ille sanctus ait ad dominum, Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.

2 Deinde in vniuersum communem omnium pro Christo patientium mercedem insinuat dominus, dicens, Gaudete & exultate, quia merces vestra copiosa est in cœlis. Durum sane & arduum est, calumnias sustinere & iisdem gaudere propter dominum, sed vicissim, inquit dominus, grauiter illud remunerabo. Iob multis modis persequutiones sustulit graues, sed tum omnium maxime turbabatur, quum exprobrarent ei amici, quo propter peccata sua pateretur.

Theoph. Verba porro hæc Christi quilibet qui animo est perturbato, semper in memoria habere debet, quod si forte iniuste opprimitur à proximis suis vi sibi illata, si ægrotat, si periculum incumbit de ædibus, agris aliis bonis, ferat patienter? quia magna & copiosa erit merces sua in cœlo. patien-

Iob 23. tia & spes hæc, quicquid alias ei molestum est faciet leue, sicut Iob contigit, quum diceret, Non perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Mercedem hanc copiosam affatim receperunt omnes sancti dei, dum iam ineffabiliter lætantur & exultant in cœlo, perpetuo aspicientes essentiam dei in æterna patria, ad quam nos quoque perducere dignetur ipse sanctus sanctorum, in omnia secula benedictus, Amen.

IN DIE COMMEMORATIONIS OMNIVM ANIMARVM, EVANGEL. Ioannis. 5.

N illo tempore, dixit Iesus turbis Iudaeorum, Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij dei: & qui audierint, viuent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij dei, & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

HOMILIA PRIMA.

VANGELIVM hoc breui transcursu explicabimus, deinde dicere aggrediemur, quomodo iuuari possint & debeant miserae animae in purgatorij carceribus detétae. Inter cętera sic ait dominus ad Iudaeos, Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocé filij dei. Hora hęc veniet in die nouissimo, quâdo omnes mortui voce Christi & virtute dei resuscitati resurgét viui, sicut in homiliis aduentus dominici disseruimus. Verũ hic iam quaestio oritur, quomodo intelligi debeat quod addit dominus, & nunc est hora. Alij ex patribus alias hic sentétias tuentur, nos potiora dispiciamus. sunt enim qui hoc ad euangelij auscultationem referât & fidé: quia homines qui ante euangeliũ in peccatis mortui erât, annunciato euangelio, iam tũc credere statim cœperunt, fore aliquâdo tépus vt resurrecturi sint mortui, ideoq; hic dominus geminũ tépus assignat: alterũ, quum ait, Venit hora in qua mortui audient vocem filij dei. hora ea est, in qua rationé reddere debebimus pro suis quisq; factis, quâdo resurgemus omnes in nouissimo die ad vocé, voluntaté & potestaté resuscitâtis nos Christi. Tépus hoc illud est, quo recipietur praemiũ meriti nostri. Alterum tempus quo iam creditur huiusmodi quid esse futurum, atque illud iam pręsto est, tépus meritorum, quâuis Aug. hoc quicquid est eo tédit, vt intelligatur de resurrectiõe animi, quae facta est quũ homines audierunt Christũ praedicanté verba vitae, *Augusti.*

& deinceps demum loquatur dominus de resurrectione carnis. Alij, sicut & Damascenus, accipiunt verba illa sic, vt dominus dixerit primum de vniuersali resurrectione, inquiēs, Venit hora. Reliqua autem particula, (& nunc est: intelligatur de præuia quorundam hominum resurrectione, quæ nouissimam confirmat. quod si enim potuit Christus quatriduanum Lazarum de morte resuscitare voce sua quū clamaret, Lazare, veni foras, similiter & filiam Iairi, & adolescentem viduæ illius in Naim, quomodo credere recusabimus vniuersalē illam mortuorum omnium resurrectionē: sicut Paulus fidē illius astruere conatur & persuadere Corinthiis, quia si Christ⁹ resurrexit, & nos resurgemus? Vult ergo Theophy. dominū per hoc quod ait, nunc, intellexisse eos quos tunc à morte resuscitauit. Atq; hinc discrimen patet, quod primi volunt Christum hic esse loquutum de vniuersali resurrectione carnis, atque ad probationē illius proposuisse resurrectionem mētis, per quam assequamur illam carnis. sic enim ait, Mortui audient vocem. nihil autem audiūt qui mortui sunt carne, sed qui animo mortui sunt peccatores. vnde absolute hic ait quod audient, deinde vero in vniuersum dicit, quia omnes qui in monumētis sunt, resurgent. deus nobis quoq; gratiā suā largiri dignetur, vt hic audientes vocē eius, resurgamus à peccatis, resurrecturi etiam die nouissimo in carne ad gaudia felicitatis æternæ, Amen.

Damasce. *Ioan. 11.* *1. Cor. 15.* *Theoph.*

2 Admiraris forsitā, quomodo qui mortui sunt, ad vocē filij dei reuiuiscāt. desine mirari, & rationē audi quā dominus reddit, inquiens, Sicut pater habet vitā in semetipso, sic dedit & filio vitā habere in semetipso. quasi dicere vellet, Anima nō habet vitā à seipsa, neq; in seipsa, quū tā sit instabilis, incōstans, & cōtinuæ mutationi obnoxia, nunc bona, nūc vicissim mala: iā alicuius rei sciēs, paulò pôst eiusdē oblita, ideoq; oportet vitā suā aliunde habeat, sicut & oculus lumen suum ex se nō habet. lōge aliter se res habet circa filiū dei, qui vitā in semetipso essentialiter habet, vnde & mirū non est quomodo animas ille viuificet. (filius in semetipso habet vitā, licet nō à semetipso, sed à patre. ideo non debet dici particeps vitæ filius, sicut quidē literatores dicūt. Creaturæ vero, quia non habēt vitā in semetipsis, dicūtur participare vitam. Ideo Aug. hic inquit de filio dei, non participatione viuit. Idem testatur Cyrillus.) ¶ Etiā quum viuit anima,

Cō. Eras. *Aug. lib. 2. c. 144.*

a,vitã in ſe non habet,ſed in Chriſto,cuiuſmodi erat ani-
a Pauli quũ diceret, Viuo iã nõ ego,ſed viuit in me Chri- *Calat. 2.*
us. Quantum enim in Chriſto viuimus,bene viuimus.vbi
rimum dicere inceperimus in nobis,iã male viuimus & in
eccatis,quia ex nobis ipſis nihil niſi tenebræ ſumus, ſed à
hriſto lucẽ habemus, ſicut ait Paulus, Eratis quondam te- *Ephes. 5.*
ebræ, nunc autem lux in domino. Hæc omnia & credere
intelligere, contrarium erat Iudæis intuentibus tantum
rſonam hominis, neque conſidere volentibus perſo-
m diuinam. quomodo filius ille ab æterno exit à deo pa-
e genitus, & quod duæ naturæ in Chriſto perſona vnica
ent. Ne tamen cogitaret quis, non etiã humanitatẽ Chri-
peculiari quadã virtute donatam, ſequitur, Poteſtatem
dit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Ecce, inquit
uguſtinus, quomodo filius dei habet vitam in ſemetipſo, *Auguſti.*
quia filius hominis eſt, dedit ei poteſtatem & iudicium
cere. Animas ergo ſuſcitat deus per Chriſtũ filiũ dei, cor-
ra ſuſcitat de⁹ per eundẽ Chriſtum filiũ hominis. Et hinc
ſoluunt atq; explicãt ſe doctores, cõcludẽtes quod Chri-
us.. nouiſsimo die iudicaturus ſit ſpecie humana & natu-
, quoniã hoc priuilegium & munus proprium eſt, quod
us pater glorioſæ humanitati Chriſti tradidit. idq; adeo
ſpiritu præuidit Eſaias, quũ ait, Præparabitur in miſeri- *Eſa. 16.*
rdia ſoliũ, & ſedebit ſuper illud iudicãs in veritate in ta-
rnaculo Dauid, hoc eſt, in humana natura, quærens iudi-
& velociter reddẽs quod iuſtũ eſt. Vidit hoc ipſum etiã
aniel, inquiens, Ecce cũ nubibus cœli quaſi filius hominis *Dan. 7.*
niebat, & vſq; ad antiquũ dierũ peruenit, & in conſpectu
s obtulerũt eũ, & dedit ei poteſtatẽ & honorẽ & regnũ,
omnes populi, trib⁹ & linguæ ſeruiẽt ei. Neq; latuit hoc
annẽ, quin & ipſe viderit illud quũ dicit, Ecce venit cum
bibus, & videbit eũ omnis oculus, & qui eũ pupugerunt.

Et ſi illud quod Chriſtus in humana ſpecie ſit iudica- *Apoc. 1.*
us, ex abſoluta dei volũtate libere proficiſcatur, neq; no-
licet diuinæ maieſtatis inquirere voluntatẽ, attamen ra-
nẽ indagare poſſumus illis, quur hoc ita viſum ſit diuinæ
lũtati, & quur hoc ita decuerit. Primũ conueniebat hoc
e, vt ea in forma Chriſtus eſſet & veniret iudex, in qua
cõſtituerat ante iudicẽ, & vt illos iudicaret, à quib⁹ ini-
e hic fuerat iudicatus. 2 Deinde eum qui iudicio ſiſti- *Mat. 5.*

tur, siue bonus siue malus existat, videre iudicem. mali autē speciem diuinam videre non possunt, quoniam beati, inquit dominus, mundo corde, ipsi enim deum videbunt. ideoque iudicem illum natura & species magis decet humana, quę à bonis & malis conspici possit, vt ait euangelista, Videbūt in quem transfixerunt. 3 Quia iam ante dixerat Christus, pater non iudicat quēquam, sed omne iudicium dedit filio, qui si in diuina natura sit iudicaturus, ipse etiā iudicaret pater, quoniam naturam & essentiam diuinam habēt vnicam, atq; trinitatis opera (vt ille ait) sunt indiuisa, ita vt quod vna persona operatur, etiam aliā operari recte dicatur. Quū autem singulariter ad filium pertineat iudicium, ipse quoq; peculiari quadam specie, humana scilicet, iudicabit. Porro sic ait dominus, Nolite mirari hoc. In quo consistat hæc admiratio, missum facimus. nā & doctores hinc variam eliciūt intellectum. Augus. refert admirationem hanc ad proxime sequentia, licet Chrysostomus aliter nectat & solum præcedentibus, quia Paulus Samosatenus ita distinxerit, sicut mihi apparet Augu. distinxisse. Vide ambos, quia plus pertinet ad scholas, & parū ædificat in plebe. Cyrillus refert ad claudum illum paralyticum quē sanauerat dominus. Quid mul ta? quum non intelligerent turbæ virtutē & potentiā Christi, quod voce sua mortuos resuscitare deberet. sed admirentur super illo sermone, vetat hoc fieri dominus, iubens verba sua attentius considerari, missa incredulitate, eo quod non tantum hominis, sed & dei filius esset. vnde tantum virtutis voci suæ accessit, vt recte dixit Paulus, Qui viuificat mortuos, & qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Multa super iis dicta per nos sunt in homiliis de die & iudicio nouissimo. Vnum hoc scitote dilectissimi quod quanuis Christus officium iudicis in humana forma cōsummabit, viuificatio tamen mortuorum, virtute fiet diuina.

Ioan. 19. *Damasce.* *Augusti.* *Cyrillus.* *Rom. 4.* *Tomo 1.*

4 Sequitur, Venit hora in qua omnes qui in monumētis sunt, audient vocem filij dei: & procedent qui bona fecerūt in resurrectionem vitæ. prædixit hoc idem Ezechiel, Ecce ego, inquiens, aperiam tumultos vestros, & educam vos de sepulchris vestris. Errauit igitur secta Sadducæorum, quum hic manifeste pateat, homines in corporibus suis resurrecturos. At vbi interim delitescunt neochristiani nostrates cum fide sua nuda, quam solā extollunt reiectis operibus bonis?

Eze. 37.

tamen hic audiunt palam Christū dicere, quod qui bona
:erunt, procedent in resurrectionem vitæ. Quod si igitur
ochristiani nolint facere opera bona, nō resurgent in vi-
n, sed in iudicium & cōdemnationē. At de iis quoq; alias *Tomo I.*
pe diximus. ¶ Sic iam audiuimus Christum iudicē in hu-
ana natura, vocationem quoq; & citationem ad iudicium,
ocem filij dei & iudicium ipsum. nam qui male fecerunt,
stinebūt iudiciū damnationis. (ita enim hic vsurpatur iu-
ciū pro iudicio cōdēnationis, nō discretionis) sic per pro- *Dan. 12.*
ietam dicit dominus. Multi de iis qui dormiunt in terræ
luere, euigilabunt, alij in vitā æternam, alij in opprobriū
: videāt semper. Qui autē docti fuerint, fulgebunt quasi *Mat. 3.*
lendor firmamenti. Simili modo prædicauit & Ioannes,
uius vētilabrū in manu sua, & permundabit areā suam, &
ógregabit triticū in horreū suum, paleas autē cōburet igni *Luce 3.*
nextinguibili. Vbi Ioānes de Christo loquitur, qui in ma-
us accipit vētilabrū iudicij & purgat areā ecclesiæ, triticū
ongregans in horreum vitæ æternæ, paleas autem tritico
ommixtas antea, nūc vero per vētilabrū segregatas, proii-
t in ignem. sic mali bonis permixti sunt in hac vita, illic
utem seclusi, abiicientur in ignem æternum, à quo nos cu-
odiat deus per magnam misericordiam suam, Amen.

HOMILIA II.

¶ *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Iob 19.*

VERBA hæc quoad literam, loquutus est Iob rex Edom (vt affirmat Gregorius) ad amicos suos, qui in necessitate & afflictione sua visitabāt ip-sum. Sācta autem mater ecclesia, quæ magisterio
egitur spiritus sancti, cuius etiā instinctu liber hic conscri-
otus est, intelligit clare Iob non tātū personam Christi ge-
tasse in corpore suo omniumq; hominum afflictorum, sed
etiā animarum illarum, quæ transacta hac vita, misere tor-
quentur in purgatorio. Hinc & instituit lectiones vigiliarū
ex libro Iob desumptas, & responsoria atque cantica alia.
¶ & hoc communiter obseruatur, maxime secundum con-
suetudinē ecclesiæ Romanæ, licet in aliquibus ecclesiis su-
mantur lectiones ex libro Ecclesiastis, Melius est ire ad do-
mum luctus quam conuiuij: in aliis ex enchiridio Augusti-
ni, Tempus quod inter hominis mortem, in aliis miscentur

ex Prouer. 5. 6. Eccl. 7. a. 12. a. Esa. 26. d. Oseæ 13. c. Dan. 12. a. 1. Corin. 15. & 1. Thess. vlt.)¶ Quorsum enĩ opus esset, tantum librũ scribere spiritũ sanctũ pro diuersa ecclesia, si tãtum patiẽtiã Iob hinc discere deberemus, qui multis malis afflictus fuit in terra Hus, quoniã illud ipsum exẽplũ paucis poterat verbis proponi, sicut & exemplũ pœnitẽtiæ Dauidis, Petri & Magdalenæ? nemo itaque rationabiliter existimare potest, spiritum sanctum librum tã prolixum 42. capitibus cõprehensum, scripsisse ad designãdam solummodo
Iob 3. 13. patientiam Iob, quum tamẽ multa in ea sint verba, quę sim-
17. 19. plicioribus & rudibus hominibus impatientiã sapere videri poterant, vt quum maledicit ille diẽ natiuitatis suæ & noctẽ cõceptionis, quod cupit disputare cũ deo, neq; vult à quoquã considerari patientiam suã, quod sint omnia ea frustra, dum etiã conqueritur vt intelligãt amici eius, deum nõ iusto iudicio ipsum corripuisse, suisq; eũ flagellis circundedisse. Quibus accedit quod dolet impios viuere, tãtumq; successum feliciter habere in terra. A dea omnia & similia multa, longe aliter intelliguntur sicut eadẽ patres spiritus sancti instinctu exposuerunt. Ita etiã hic quãuis Iob expresse non meminerit neque significet se de mortuis loqui, satis tamen est, ecclesiã sanctã à spiritu sancto edoctã esse, illa de mortuis intelligi debere. hoc inde colliges, quia manifeste decla-
Iob 13. rat Iob miseriam hominis, qui tot malis & ærumnis expo si-
14. 17. tus est, maxime vero hoc suo etiam ipsius exemplo ostẽdit. Quid autem homini morte amarius est? vbi homo pœnas acerbiores sustinet, quam in purgatorio, vt statim dicemus?
Iob 6. Ad hoc cõtinue iudicium dei cõmemorat Iob super vita &
Iob 9. peccatis hominum, atque quod non sit homo mundus ante
10. 23. cõspectũ dei, vnde quilibet homo timere debet deũ. recen-
Iob 9. 19. set idem peruersitatẽ diaboli, & quomodo insidietur ille animabus hominũ ad perdendũ eas. fatetur quoque aperte resurrectionem carnis, Quæ omnia iugiter in memoria habere debemus pro defunctis, illisq; gratiã petere à domino sicut ecclesia clamorẽ animarum proponit verbis illis Iob, Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me, quanuis animę in tormẽtis & cruciatibus magnis detinentur, hoc tamẽ eis bonũ est, quod manus domini tetigit illas. Væ autẽ dãnatis, quas tetigit manus diaboli: quia animæ illæ quas tetigit manus domini, iuuari

adhuc

adhuc possunt, sicut & ipsæ iuuamen implorant in verbis Iob, à quibus sermonem hunc exorsi sumus. Aue Maria.

¶Priusquã vobis incipiã dicere charissimi, qua re animę in purgatorio iuuari queãt, operæpreciũ est hac homilia errorẽ declinare quorundã, qui plane negant esse purgatorium. hinc colligũt necessariũ nõ esse pro defunctis orare, ideoq; illi instinctu diaboli, qui cultũ dei impedire conatur & salutẽ animarũ, missas pro defunctis, vigilias & alias commemorationes intermittunt atq; anniuersarios dies, &c. Atq; id vt est peruersum & seductoriũ, ita diabol⁹ cõmodo, animabus autẽ magnæ miseriæ est & calamitati, quæ ideo diutius in tormentis detinẽtur, priuatæ vita æterna. ideoq; hæresis hæc animarum pernicies est & exitium, neq; consuetudini tantum catholicæ ecclesiæ aduersatur, sed & vtriusq; testamentis manifestissimis locis id iam tractare animus est.

1 Principio fundamenta aliquot ponemus, quibus Christianum hominem armatum esse conuenit in hoc & similibus à ridiculis. Quicquid enim ecclesia recipit catholica, reiicere nemo debet. ipsa enim corpus & sponsa Christi est columna & firmamentum veritatis, omniumq́ue nostrum vnica mater, quum per baptismum & euangelium nos regenerarit. nam nõ de carnali matre, sed matre sancta ecclesia præcepit Sapiens, ne quis relinquat legem matris suæ. *Ephe. 1. & 5.* *1. Ti. 4.* *1. Co. 4.* *Prou. 1.*

2 Deinde, quisquis non credit ecclesiæ catholicæ, firmiter etiã nõ potest credere scripturæ. in causa est, quia extra ecclesiã esse nõ potest firmitas vlla fidei & vnitatis. id eoq; quũ hæretici quondã nunc hunc, nunc illum reiecerint librũ, nos quoq; de scriptura certitudinem nõ haberem⁹, nisi ecclesia decreuisset, simulq́ue nos certos reddidisset. Manichæi enim vniuersum vetus testamentum reiecerunt, ecclesia vero recepit. & sicut iã Lutherus aliquot epistolas Pauli, Petri & Iacobi reiicit, ita olim fuerũt hæretici, qui nonnulla euangelia nolebãt acceptare. Vnde & Augustinus ait, Nõ crederẽ euãgelio, nisi ecclesię authoritas me cõmoneret. *Contra epi. funda menti.*

3 Sequitur hinc, quod verus scripturarum intellectus penes ecclesiã inquiri debet, & apud veteres receptosq́ue ecclesiæ doctores. nam si ecclesia gratiã hanc & priuilegium habet à deo, vt cognoscere posit & diiudicare qui libri instinctu spiritus sancti sint cõscripti, quis dubitet eam quoq; gratiam habere intelligẽdi verũ scripturarũ sensum, idẽm-

Deut. 23. que posse electos illius doctores? Unde nos dominus docet,
Psal. 77. dicens, Interroga patrē tuum, & dicet tibi: maiores tuos, & annunciabunt tibi. Cōsentit Dauid, inquiēs, Quātā mādauit patrib⁹ nostris nota facere filiis suis, vt cognoscat generatio altera? filij qui nascētur & exurgēt, narrabūt filiis suis. Certumq; adeo est proficisci illud ex superbia dæmonis, vt persuadeat aliquis plura se scire, quā vniuersam ecclesiam omnesq; ecclesiæ doctores. Qua arrogantia istiusmodi homines dānationē sibi parant æternā: iuxta illud prophetę,
Esaiæ 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corā vobismetipsis prudentes. 4 Porro in remissione peccatorum non æqualiter dimittuntur pœna & culpa. hæc enim vere pœnitenti tota dimittitur, illa autē quum sit æterna, cōmutatur in pœnam temporalē, quę satisfactione pēsatur aut alio supplicio. satis aūt esse pro peccato faciendū per pœniten-
Mat. 3. tiam tota vndiq; abundat scriptura: quoniā sic Ioānes præ-
& 11. dicauit, Facite fructus dignos pœnitētiæ & de Tyro atque Sidone ita inquit dominus, Quia si ibi factæ essent virtutes quę factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiā egissent. Et quod pœna peccati maneat cōmuniter loquendo, quum culpa remittatur, hinc patet, quia quum peccasset
2. Re. 12. Dauid, venissetque ad eū Nathā propheta, corripiens ipsum de peccato adulterij & homicidij, pœnitentiā egit, & gratiā dei rursus emeruit, ita vt diceret ei propheta, Trāstulit dominus peccatum tuū, nō morieris. ibi Psalmum quinquagesimum edidit. Translatio porro peccati fieri non potest ratione culpę, quia sic nō portat filius iniquitatē patris,
Eze. 18. ergo intelligi debet de pœna, & hoc modo filius ille Dauidis pœnam sustulit commeritā, quia mortuus est. docet nos
Rom. 6. idem & Paulus, quod satis nō sit peccati culpā dimitti, nisi insuper pro pœna satisfiat, quum ait, Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire immūditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Nolunt autē satisfacere neochristiani, nec aliquid sustinere, scilicet quia eis culpa & pœna simul dimittūtur, quod manifestis scripturæ locis iam adductis repugnat, &
Deut. 25. plurib⁹ qui citari in hoc possunt. nam sic & Moyses ait, Se-
Apo. 18. cundū mensuram delicti erit & plagarū modus. Cui cōsentit Ioannes, dicens, Quantū fuit in deliciis, tātum date ei & tormēti. Imo vniuersa scriptura pœnitētiā clamat & satis-

factio

factionem, quodq; peccata dimittantur per eleemosynam, orationē, ieiunia, vestitum, cilicij, visitationē sanctorū locorum. ideoq; vita inæqualis inæqualē sortitur remunerationem. iustus enim dominus & iustitia dilexit, Nō errat autem neq; nos fallit Christus. quacūque mēsura quilibet hic mensus fuerit. eadē remetietur ei. Possent hæc ad longū extendi, sed nos iis cōtenti, quod in purgatorio præcipuū est aggrediamur. 2 Etsi multa scripturæ testimonia hic adduci possent, nos tamen summa tantū sectabimur. & primo omniū constat, purgatoriū confirmari ex eo quod scriptum est in historia Machabæorum, quoniā cum multi ex iis qui cum Iuda Machabæo fuerunt, periissent in acie, sequitur in textu, Vir fortissimus Iudas hortabatur populū conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorū qui prostrati sunt. & facta collatione duodecim milia dragmas argenti misit Hierosolymā offerre ea ibi pro peccatis mortuorū, iuste & religiose de resurrectione cogitatis. Nisi enim eos qui crediderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vacuū orare pro mortuis, sed quia cōsiderabat, quod ij qui cum pietate dormitionē acceperāt, optimum haberent repositā gratiam. sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Quid iis apertius esse posset pro purgatorij defensione & intercessione defunctorum? legit hoc idem & sancte textum hūc obseruat ecclesia in missa pro defunctis. Hierony. quoque librum hūc recipit in 2. præfatione, similiter & Augu. de ciui. dei lib. 18. cap. 36. & de doctr. Christiana lib. 2. ca. 8. Ambros. quoq; de patriarchis, Cassiodorus, Isidorus, Innocentius primus & cōcilium Aphricanū. Confessus est idem Lutherus mihi in disputatione Lipsica, scire se librum hunc ab ecclesia recipi. Impudentem quoq; oportet eum esse hominem, qui nolit credere hoc ita à Machabæo factū esse, sicut scriptura cōmemorat. Quū tantum fidei sit & habeatur Romanis historiis, quur non plus dandum est sacris literis?

Psal. 10. *Luc. 6.* *2. Mac. 12* *Hierony.* *Augusti.* *Caßiod.* *Isidorus.*

¶ Accedat huc & alius testis sanctissimus, Dauid: qui cum plura huic rei deseruientia habeat in Psalmis suis, tum vero illud apertissimū est quod ait, Circundederunt me gemitus mortis, dolores inferni circundederunt me, in tribulatione mea inuocaui te. Non est autē hoc intelligendū de inferno damnatorū, in quo nemo clamat ad dominū, sicut idem ait,

Psal. 17.

Psal. 6. In inferno quis confitebitur tibi? Alio etiam in loco sic inquit, Domine deus meus, clamaui ad te, & sanasti me, eduxisti ab inferno animam meam, liberasti me à descendentibus in lacum. Neque vero eduxit eum ab inferno damnatorum, vbi nulla est redemptio. Iterum alibi dicit, Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Veruntamen deus redimet animã meam de manu inferi, quum acceperit me, Ne timueritis cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Introibit vsque in progenies patrum suorũ, vsque in æternum nõ videbit lumen. En hic tibi discrimen mortuorum, quoniam alius ex inferno eripitur, alius in eo manet perpetuo damnatus. 3 Diceres, Audio hic in illis locis multa de inferno dici, sed interim purgatorij nulla fit mentio, vnde verisimile non est hic purgatoriũ astrui. Respondetur, quod multo plus in re ipsa quam in verbis positũ est. Quum autẽ sit infernus in sacris literis, vnde nunquã quisquam eripitur, ex cõmuni illa regula, qua isthuc ablegaturus est deus impios omnes & dicturus, Ite maledicti in ignem æternũ: sit insuper alius adhuc infernus, in quo supplicia quidẽ sustinent animæ, sed temporalia tantum, hunc ipsum quoque infernum appellat scriptura. nos ad discernendũ eam ab inferno damnatorum, purgatorium dicimus. Quocunque nomine vocent neochristiani, nõ laboramus, nihil volentes de verbis contendere, quod prohibuit etiam Paulus. Vnum hoc & nobis dari volumus, & sacris literis confirmamus, esse post hanc vitam locum, in quo animæ temporaliter cruciantur quæ hic peccarũt, & pœnitentia super peccatis acta, non tamen perfecte satisfecerunt.

Psal. 29.

Psal. 48.

2. Tim. 2.

¶ Verum quod nomine inferni scriptura purgatoriũ quoque cõprehendat, ne miretur neochristianus, quoniã illa interdũ omnes illas partes inferiores, in quibus animæ detinentur, inferni nomine appellat, sicut & vicissim cœlũ dicitur quicquid supra nos est. neq; tantũ cœlũ sanctorũ & vitæ æternæ, sed & orbes solis & lunæ, ipsumq́; interdũ aërem cœlum vocam⁹, sicut de semine loquitur in euãgelio dominus, quod volucres cœli (hoc est, aëris) venerũt & abripuerũt illud. sic scriptura infernũ vocat omnem illum, locũ, qui animas post mortẽ accipit, limbum, purgatorium, locũ paruulorum, &c. Id ita esse audite testem Iacob patriarcham, qui venditio à fratribus Ioseph, ip siusq; veste si monstrata conspersa

Matt. 13. *Psal. 8.* *Matth. 6.*

ſperſa ſanguine, quum cogitaret, feram peſſimā deuoraſſe illum, dixit, Deſcendā ad filium meū lugens in infernū. Nemo autē ſuſpicari debet, patriarchā illum ſanctū & prophetam voluiſſe deſcendere ad infernū damnatorum, ſed neque credidiſſe filiū ſuum in eo eſſe, ſed quia limbum vel purgatoriū intellexit. & ſicut ibi limb⁹ inferni nomine accipitur, ita in ſuperioribus locis pſalmorū purgatorium. quod inde colligi poteſt, quia pœna ibi acerba memoratur, quæ in limbo non fuit, quoniam iſte veluti ſinus quidam requiei fuit, ſicut eum ſinū Abrahæ vocauit in euangelio dominus. *Gene.37.* *Luc. 16.*

¶ De huiuſmodi inferno loquutus etiā eſt Iob, dicēs, Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcōdas me donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei? Non hoc vtique de inferno dictum eſt damnatorū, ſed de purgatorio, in quo ſui meminiſſe rogat ille dominū. ſibique peccatum (hoc eſt, peccati pœnam) dimitti. ſtatim enī ſequitur, Parce peccatis meis, ſignaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatem meam. Non autem curari poteſt peccatum in inferno damnatorum, vbi nec remittitur, ergo de inferno purgatorij loquitur. Sic de illo etiam Dauid inquit, Clamauerūt ad dominū quū tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum diſrupit. *Iob 14.* *Pſal.166.*

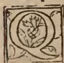
¶ Quænā aliæ tenebræ ſunt, & quæ mortis vmbra, niſi purgatorium? quanuis enim & limbus vmbra mortis dici ſolet, multo magis tamen purgatorium ſic appellandum eſt, quoniam ibi ꝓprie de tribulatione narrat & anguſtia de iis qui vincti erant in mendicitate & ferro. tales autē non erant iſti in limbo. qui velut in quieto ſinu Abrahæ ſeſſitabant. itaque illi accipiuntur qui in purgatorio ſunt, de quibus alibi ait Iob, Dimitte me vt plangā paululum dolorem meū antequā vadam & non reuertar ad terrā tenebroſam & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarū, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempitern⁹ horror inhabitat. *Eſa. 9.*

¶ Purgatorium ſane id eſt, neque enim vir ille pius deſcendere ad infernū voluit, ſed in purgatoriū, vt ſatisfaceret diuinæ iuſtitiæ. Et quod de ſempiterno horrore cōmemorat, nō intelligi ſic debet, quaſi perpetuo duret. ſed quādiu aliquis ibi detinetur. Hi loci ſufficere debēt homini Chriſtiano cum catholica eccleſia, ad credendū animas, quæ hic pro

peccatis suis non satisfecerunt, amarissime & miserrime cruciari in purgatorio. Ita in solatium & suffragiũ piarum animarum orationem dominicam vna mecum perorate, &c.

HOMILIA TERTIA.

Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. *2. Machab. 12.*

VVM iam multis locis inualuerit error iste quorũdam peruersissimus, quo omnis diuin⁹ cultus promiseris animabus oppressus iacet, quo simul neochristiani isti nos sanctorum intercessione in cœlo priuare conatur, & animas in purgatorio suffragiis viuentiũ in terra, suntq; tyrãni omniũ crudelissimi, ex iis qui vnquã vixerunt super terram, quod nolunt iuuari animas in summa necessitate cõstitutas, quãta nõ est in vniuersa terra. vnde & omniũ maxime opus habet misericordia, quã eis tyranni isti amicidæ subtrahunt, quoniã (vt ait Augustinus) purgatorij ignis etsi æternus nõ sit, miro tamen modo grauis est, excedens omnẽ pœnam, quam vnquã passus est aliquis in hac vita. ¶ Et si enim hic in terris sancti martyres admiranda passi sunt tormenta, nõ est tamen aliqua pœna inuenta, quæ cõparari possit illi in purgatorio. Hinc occasio nobis datur adducendi alios locos fortissimos plures, ad superabundantẽ purgatorij ꝓbationẽ. Et primo quidẽ se nobis offert Micheas, sic dicens, Ego aspiciam dominũ, expectabo deum saluatorẽ meum, audiet me deus meus. ne læteris inimica mea super me, quia cecidi. cõsurgam. cum sedero in tenebris, domin⁹ lux mea est. Iram domini portabo, quoniã peccaui ei, donec causam meã iudicet, & faciat iudicium meũ, educet me in lucem. An non sunt hæc manifesta verba prophetæ, quod quũ sedet anima in tenebris purgatorij, cõsolator adhuc eius est dominus, quia ipsum expectãt omnes, dum impleatur tempus purgationis? ideóque ne lætetur ciuitas malorum super eam, quod propter peccata sua excrucietur. vnde ait Glossa, Ciuitas impiorũ, noli insultare contra me, quia etsi cecidi peccando, deo erigente consurgam, ideo patiẽter tolero flagella domini quibus purgor. Et rursus Glossa sic habet, Scio quod educta de tenebris in lucem, videbo iustitiam eius, Christum ipsum, qui est nobis præpositus forma iustitiæ & sanctificationis. Sic locum illum intelligit Hieronymus, & cõcordat Glossa super purgatorio.

De verb. & fal. pœnit.

Mich. 4.

Glossa.

Glossa.

2 Ve-

2 Veniamus iam porro etiam ad nouum testamentum, vbi quum multa nobis occurrant pro purgatorio, tum illud quoque grauiter asserit fortissimus propugnator Paul9, qui quum dixisset, quomodo Christus fundamētum sit, subdit, Si quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argētum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestū erit. dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, si cuius opus manserit quod superędificauit, mercedē accipiet: si cuius opus arserit, detrimentū patietur. ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. ¶ Verba hæc Pauli sunt de purgatorio, quibus ostendit nonnullos homines superædificare opera bona, meliora, & optima: alios autem, habito fundamento, hoc est, credentes in Christum, opera tamen mala facere, quæ ad ignem pertinēt, sicut & idipsum dies domini in igne diuini iudicij probabit. quisquis ibi manserit, saluabitur. Quod si autem opus reiectum fuerit, ille detrimētum patietur, ita vt beatitudo eius protrahatur, & tamen ei tandem contingat, per ignem vero quo purgatur, quia nihil coinquinatū intrare potest in ciuitatem sanctam Hierusalē. Ignē hunc quo peccata expurgantur, in ecclesia catholica purgatorium dicimus. Atq; verum illū esse verborum Pauli intellectum, testantur patres sancti diuinitus illuminati, vt Aug. lib. 21. de ciuit. dei. cap. 15. qui & vndiq; testimonia præbet purgatorij, de 8. Dulcitij quæstionibus super Genesim ad literam lib. 12. ca. 33. in enchiridio, cap. 68. 69. 71. scripsit idem iustum librum de cura pro mortuis agenda. sic verba illa Pauli de purgatorio intellexerunt Ambr. super eandem epistolam, & super Psal. 118. & in sermone quem fecit sub mortem Theodosij imperatoris. Hiero. quoq; exponens hanc epistolam Pauli. & libr. 2. contra Iouinianum, & lib. 18. super Esaiam in fine. Glossa quoque ordinaria sic Pauli verba exponit, & Grego. qui multa scripta reliquit, quomodo animæ patiantur post hanc vitam, & precibus adiuuentur viuentium, testatur hoc plurimis multorum hominum factis, quorum ille & nomen & patriam & conuictum enumerat. Ad extremum ille pro purgatorio citat hunc Pauli locum lib. 4. dial. cap. 39. Alcuinus Caroli Magni præceptor, simili modo verba ista Pauli interpretatur, & Chrys. scribēs super epistolam Pauli ad Corinthios.

1. Cor. 3. *Apoc. 12.* *Augusti.* *Ambro.* *Hieron.* *Grego.* *Alcuinus* *Chryso.*

¶ Quum itaque manifesta habeamus Pauli verba, quæ in hoc sensu concorditer intellexerũt pręcipui doctores ecclesię, nónne pręsumptio stolida est & inepta arrogantia neochristianorum diuersum sentientium? S. Clemens iam olim docuit nos regulam præclaram, in hæc verba, Lex dei quum legitur, non secundum propriam ingenij virtutem vel intelligentiam legatur aut doceatur. sunt enim multa in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisq; sponte præsumpserit, sed non oportet. Et ideo oportet scientiam scripturarũ ab eo discere, qui eam à maioribus secundũ veritatem sibi traditã seruat, vt & ipse possit eam quã recte susceperit, cõpetenter asserere. Ideóq; & vos dilectissimi ne moueamini ab iis, qui propria sua commenta & omnia sacris literis immiscent, neque suum intellectum accõmodant ad scripturam sacram, sed contra laniando scripturas pertrahunt ad propriam intelligentiam, sicut de Lesbia regula ait Aristoteles. Aliter plane sentiunt doctores sancti à deo illuminati. ca. relatum distinctione 37.

Clementis regula pulchra.

Lesbia regula.

3 Testis quoq; magnus nobis hic adest Ioãnes, valide confirmans purgatorium, quũ ait, Nemo poterat neque in cœlo neque in terra, neque subtus terram, aperire librũ neque respicere illum. Et inde, Audiui omnẽ creaturã quæ in cœlo est & super terrã & sub terra, & quæ sunt in mari & quę in eo, omnes audiui dicẽtes sedẽti in throno & agno, Benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorũ, Amẽ.

Apoc. 25.

¶ Hic iam neochristianos compellans, quæro quænam illæ sint creaturæ, quæ deum laudant & agnũ Christum, nõ vtique damnati, quoniã isti maledicũt deum in perpetuũ, sicut ait ꝓpheta, Corruet & esuriet. & cum esurierit, irascetur & maledicet regi suo & deo suo. suspiciet sursum, & ad terrã intuetur, & ecce tribulatio & tenebræ & dissolutio & angustia, caligo persequẽs, & nõ poterit auolare de angustia sua. Maledicunt ergo damnati deum patrem, qui eos creauit: filium, qui redemit quantũ in ipso erat: & spiritum sanctum, qui super eos in baptismo diffusus est. Et sicut superbia eorum ascẽdit semper, ita cõtinuo blasphemãt deum. ideóque de ipsis hoc intelligi nõ potest, sed de animabus quæ sunt in purgatorio. illæ quum iustæ sint, in charitate & gratia dei, quãuis magna ferant tormẽta, tamen deũ laudãt & Christũ qui ipsos redemit, siquidem certi sunt de sua beatitudine.

Esa. 8.

Psal. 84.

¶ Con-

¶ Concordant cũ hoc loco verba Pauli dicentis, Propter ꝙ deus exaltauit Christũ, & dedit ei nomẽ super omne nomẽ, vt in nomine eius omne genu flectatur, cœlestiũ terrestriũ & infernorum. non flectuntur autem genua eorum qui in inferno sunt damnatorum, in gloriam & honorem Christi, sed tantũ in inferno purgatorij. Sufficiãt hi loci ad probãdũ purgatoriũ, quod iam olim ante decẽ annos fortiter asseruimus ab erroribus hæreticorũ, multoq́; plures locos induximus scripserunt consimili argumento plures etiam alij contra hunc errorem. ¶ Postremo testimonium præbet vniuersa ecclesia catholica, esse purgatorium, eo quòd in hoc ordinauit cultum peculiarẽ diuinũ, quo succurratur miseris animabus. idq́; superuacuum foret, si purgatorium non esset. Nõ hic aggredior dicere de fletu & plãctu super mortuos, quoniam eam rẽ alibi absoluimus. Tantum hic ponderãdo officium benefaciendi mortuis, id vero serio affirmo, cuilibet pio Christiano satis esse debere ad credendum quia sit purgatorium, quodq́; mortuis bene sit faciendum, iuxta generalem illam catholicæ ecclesiæ consuetudinem, cui etiam Aug. innititur, qui integrum descripsit librum de cura pro mortuis agenda. nã quũ scripta patrũ expendimus, videmus tẽporibꝰ statim apostolorũ cœptum esse orari pro mortuis, sicut testatur Damasce. quum dicit, Modũ orandi pro mortuis tradiderunt nobis apostoli, Atq; hoc ita esse vt scribit Damascenus, legimus etiam apud Dionysium, qui discipulus Pauli extitit, ceremonias cum mortuis obseruari solitas, atq; inter cætera sic ait, Postea accedens venerabilis præsul, precem super eo sanctissimam peragit, & post orationem ipse quoq; põtifex defunctum salutat, & omnes post illum qui astant. Precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatẽ humanã admissa peccata defuncto, eumq́; in luce statuat & regione viuorum, in sinubꝰ Abrahæ, Isaac & Iacob, in loco vbi aufugit dolor, tristitia & gemitꝰ. Multa reliquit idẽ scripta de ceremoniis cũ mortuis obseruatis. ¶ Meminit insuper & Tertullianꝰ orationis pro mortuis, qui & ipse nõ lõge sequutus est tẽpora apostolorũ vixitq́; post Christum annos circiter 160. is quoq; inter cætera sic ait, Oblationes pro defunctis pro natalitij annua die facimus. Idem de monogamia col. 10. sic ait de vxore mortua. Enimvero maritꝰ pro anima eiꝰ orat. postulat enĩ & in

Philip. 2. *Tom. 2.* *Damasce.* *Act. 6.* *De eccles. hier. ca. 7.* *De coron. milit. Tertull.*

prima resurrectione consortiũ, & offert annuis diebus dormitionis eius. Inuehitur ille ibidem acriter contra maritos, qui nullam agunt vxorum suarum memoriam post morté.

Aug. lib. 9. confess. Augu. mater sancta monica iamiam moritura, filio suo commisit Augu. vt sui memoria fieret ad altare domini in sacrificio missæ, quãdo corpus Christi offertur. ipse quoque testatur, quomodo matri suæ exequias pie celebrarit eo modo, vt nunc apud multos est moris. *Ambros.* Ambro. quoq; in homilia de trãsitu Theodosij docet, quur in ecclesia primus dies peragatur, septimus & tricesimus pro mortuis. sed hoc in alium sermonem differemus. Ex iis interim omnibus cõstat, quod quilibet Christianus cum ecclesia credere debet, post hanc vitam esse purgatorium, in quo miseræ animæ immẽsos sustinẽt cruciatus, à quibus tamẽ per suffragia viuorum liberantur, requiẽ opitulante gratia dei consequantur æternam. hanc nobis Christus concedere dignetur, qui cum deo patre in vnitate spirit⁹ sanctiviuit & regnat in secula, Amẽ.

HOMILIA QVARTA IN *die omnium animarum.*

Mortuo ne prohibeas gratiam. Eccle.7.

DOCEMVR hic à Sapiente non prohibere gratiã mortuo, quamobrẽ ecclesia missam pro defunctis instituit, vigilias quoq; & nõnullos quosdã alios ritus, imo in omnibus missis, ordinauit fieri debere à sacerdote memoriã mortuorum, quos in orationem suam sibi quisq; habet commissos, & tandem in vniuersum defunctorum omnium. illa enim firmiter credit, non tantum pro viuis effusum esse sanguinem Christi, sed & ad liberationem mortuorum, quoniam sic cõstitutũ est in cõcilio Cabilionen. c. visum. de conse. dist. 1. vt in omnib⁹ officiis missę oretur ad dominum pro spiritibus mortuorũ. atq; is semper fuit in ecclesia mos, vt testatur Augu. monens nos intermitti debere orationem pro defunctis. vtiq; omnibus illis qui in fidelium sunt cõgregatione, sicut à sanctis patrib⁹ profectum vniuersa iam credit ecclesia. In eius rei figuram stetit Aaron inter viuos & mortuos cum thuribulo, orans pro populo, & cessauit plaga. sic sacerdos euangelicus in officio missæ medius stat inter homines, supplicans deo pro viuis & mortuis, vt Augu. ser. 146. tradit, qui quum affirmet fuisse hanc generalem toti⁹ ecclesiæ consuetudinem, quomodo

Cabil. *Augusti.* *Num. 16.* *Augusti.*

modo iam dubitare quis potest, nisi qui nihil penitus neque de Christo credit. neq; de sponsa eius ecclesia? ideoq; in lib. de cura. pro mor. agen. ca. 2. sic ait, In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. sed etsi nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua hac cõsuetudine claret authoritas, vbi in precibus sacerdotũ quæ domino deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Isidorus etiam lib. 1. de officiis credet apostolos cœpisse offerre pro requie defunctorum, quando illud constanter adeo affirmat vniuersa per totum orbẽ ecclesia. Laudabile ergo est obseruare memoriam mortuorum in sacrificio missæ, ne deleantur de libro viuentium cum damnatis, quorum nulla habetur memoria nisi in maledictione, de quibus & propheta dicit, Nominum eorũ non recordabor amplius: & nõ de famulis famulabusq; dei, qui nos præcesserunt in signo fidei, & iam dormiunt in somno pacis. Hi nimirũ illi sunt, qui in gratia dei mortui sunt, & quanuis iam sint in pœna purgatorij, attamen pacem habent animi & cordis, securi expectantes pœnarum finem, simulque redemptionem à tormento & loco tormentorum, quoniam non possunt eis nocere dæmones. sicut pro ipsis orat Psalmista, Ne tradas domine bestiis animas confitentium tibi, hoc est dæmonibus, & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. 2 Quanuis igitur quotidie pro defunctis in sacrificio missæ orat ecclesia, adhuc tamen hodiernum illa diẽ instituit, quo vniuersalis omnium animarum in purgatorio existentium cõmemoratio fiat & habeatur, sicque communi suffragio illæ iuuentur, quæ speciales intercessiones non habent, quibus singulariter bona opera post mortẽ non impenduntur, atque hæ sane plurimæ sunt. (supra allegato capite, visum, dist. 1. in concilio Cabilioñ.) Quanuis veteres commemorant quod quidam sanctus abbas Edibo, quum comperisset in ardente illo Siciliæ monte AEtna vlulatus dæmonum esse auditos, eo quòd animę per orationes & eleemosynas à pœnis liberarentur, in omnibus cœnobiis quibus ille visitator præerat, ordinauit proximo die ab omnium sanctorum festiuitate commemorationẽ animarum peragi debere. id inde in generali concilio ab vniuersa receptum est ecclesia. Quod autem ad singulas diuini cultus cæremonias, quę Christiano ritu fiunt, attinere vide-

Psal. 15.

Psal. 73.

Petrus Damas.

tur circa defunctos. quãuis non eodem modo vndiq; obseruentur, quum suo quælibet prouincia sensu abundet, cõmune quidem hoc est, quod primus dies exequiarũ peragitur, similiter & septimus & tricesimus, in nonnullis locis septimus dies & quadragesimus, sicut testatur Amb. quod imperator Honorius parẽti suo Theodosio quadragesimum diẽ obitus sui peregerit. Alij continuum triduum obseruant in iugi peractione, sicut & apud nos in exequiis episcoporum obseruari solet. Alij etiã septẽ dies ex ordine totos in peragendis exequiis conficiunt, quem aiunt esse morem quorundam magnorum principũm in Gallia. Nonnullorũ exequię in nonum vsque diem prorogantur, sicuti summorum pontificum, sic mortuo Leone decimo anno 1521. & defuncto Hadriano sexto, anno 1523. factum est. similiter & cardinalium exequiæ nouem diebus peraguntur. ¶ Quarundam istarum vicissitudinum rationes reddit Ambrosius in oratione funebri pro imperatore Theodosio habita. Vnde manifeste datur intelligi, exequias illas mortuorum iam olim in vsu & more fuisse ecclesiastico. Nos omnium causas inuestigemus, & dispiciamus diligẽter. Triduanæ enim exequiæ ad ipsam Christi resurrectionem referri possunt, quasi sic viuentes mortuis precẽtur resurrectionem primam lætam: & sicut illi peccauerũt, hic trifariam, cogitatione, verbo, & opere, ita triduano illo cultu diuino oretur deus pro gratia & misericordia eis conferenda. De septimo habemus etiam exempla patriarcharũ. Mortuo enim Iacob, filiis eius duodecim profecti sunt in terram Chanaan vltra Iordanẽ, ibiq́ue septem diebus magno omnium planctu peregerunt, parentalia, quoniam sic & Sapiens ait, Modicum plura super mortuum, supra mortuum plora, quoniã requieuit. Luctus mortui septem dies. In eius rei figuram septem dieb⁹ habebatur immundus in veteri lege, quisquis tetigerat mortuũ. Quod ad nouum diẽ exequiarũ, confirmari potest fides nostra hoc modo, quod orent viui petantq́; animas mortuorum à pœnis eripi & sociari nouem choris angelorum. Porro de tricesima die exẽplum nobis esse potest, quod in lege legimus filios Israël plãxisse super Moysen triginta diebus. Ioseph autem patrem suum perũgi curauit in AEgypto per dies 40. & planxit. Quandiu durent dies luctus, nõ est nostrum hic docere, quoniam vt alibi, ita hic locũ habet prouerbiũ istud, lex

Lib. 5. epi. *Ambro.* *Gene. 50.* *Eccl. 22.* *Nume 19.* *Deut. 24.* *Gene. 50:*

lex & regio.neq; enim eadem vbique eſt conſuetudo: honeſtum tamen & decorũ foret,ante 70.dies luctui non imponere finem,quoniam AEgyptus 70. diebus planxit Iacob.

3 Abunde ſatis hic conſequitur,in vtroque teſtamẽto cõſuetudinem hanc fuiſſe orandi pro mortuis,& tamen hereticus Aerius negauit turpiter,de quo Aug.in lib.de hær. ad Quod vult deum pag.53.ſic ait, Aerius quũ eſſet presbyter,doluiſſe fertur quod epiſcopus non potuit ordinari, & in Arrianorum heresim lapſus,propria quoq; dogmata addidiſſe fertur nonnulla,dicens,Orare vel afferre pro mortuis oblationes non oportere, nec ſtatuta ſolẽniter celebranda eſſe ieiunia,ſed quum quiſq; voluerit,ieiunandum,ne videatur eſſe ſub lege. dicebat etiam presbyterum ab epiſcopo nulla differentia debere diſcerni.¶ Ecce quod Lutherus nihil nouum in hoc errore propoſuit,ſed inueteratam tantum & peruerſam damnatamq́; heresim innouauit,non curans quod contrarium ſemper eſt in eccleſia obſeruatum, ſicuti pulchre & manifeſte ex euãgeliis argumẽtatur B. Gregor. quando dominus de peccato loquitur in ſpiritum ſanctũ,quod neq; hic remititur neq; in futuro. Vnde patet etiã in futuro ſeculo remitti peccata, idq́; tãtum in purgatorio. nam quod de vno negatur, conſequens intellectus liquet, quia de quibuſdam conceditur.lib. 4.dialo.c.39.¶ Atq; ob eam rem diligẽter adeo petiit B. Aug.vt presbyteri pro parentibus ſuis dominum orarent. ſic enim ait lib. 9. confeſſ. Inſpira domine deus meus,inſpira ſeruis tuis fratribus meis. filiis tuis,dominis meis,quib9 & voce & corde & literis ſeruio, vt quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monycæ famulæ tuæ cum Patritio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxiſti me in hanc vitam,quẽadmodum,&c.¶ Et mirum hic fieri ſolet in neochriſtianis,ꝙ circa purgatorium tã ſunt obſtinati,quum tamen fidei, imo perfidiæ ſuæ Lutherũ cõmendent authorem,tãquam à deo miſſum Eliam & Danielem,ſpiritu ſancto plenũ, veri euangelij præconem. Quur autem cui tantum tribuunt, nõ etiã ei credunt valide adeo confirmãti purgatorium? ſic enim ait in reſolutione indulgentiarum cõclu.15. Mihi certiſsimum eſt purgatorium eſſe,nec me multum mouẽt heretici,quoniam iã mille & plus centũ anni ſunt,quod B. Aug.in ſuarũ confeſ.libro pro matre & patre ſuo orat, orandumq́; petit.

Gene.50. *Augusti.* *Gregor.* *Mat.12.* *Augusti.* *Lutherus.*

Et eadē sancta mater eius moriens, vt ibi scribit, memoriam sui optauerit ad altare domini. Sed & ab Ambrosio id factū narrat. Quod si etiā tēpore apostolorū non fuisset purgatorium, vt superbit fastidiosus Pickardus, nūquid ideo credēdum est hæretico vix quinquaginta annos nuper nato, & fidem tot sanctorū falsam fuisse credendum, maxime cū ipse nil aliud faciat, quā quod dicit, nō credo: & sic ꝓbauit omnia sua, & improbauit omnia nostra, quasi nō & lapis & lignum nō credāt? En hęc vobis verba Lutheri prophetę vestri, quid vos ad hæc? Neq; ille tantū sæpiꝰ scripsit esse purgatoriū, sed & in publica disputatione Lipsiæ anno 1519. sic palā dixit, vti verba ea notarij iurati cōsignarūt, Ego qui credo fortiter, imo ausim dicere, scio purgatoriū esse, facile persuadeor in scripturis de eo fieri mentionē. Et infra, Nolo mihi suspicionem fieri quod fauerem Boemis & Grecis. Rursus, Nihil de purgatorio noui, nisi animas ibi pati iuuandas operibus & orationibus nostris. Ecce confitetur hoc propheta vester, Daniel & Elias vester, quur ergo vos ab eo disceditis? quur diuersum à catholica ecclesia sentitis? sed nos ad ceremonias ecclesiæ reuertamur. 2 Est & hæc ecclesię cōsuetudo, vt annui dies defunctorū celebrentur, nōnunquā etiam instituti hoc modo. Quod ne putes tanquam nouum à monachorū auaritia esse inuentum, iam ante Tertullianū induximus de Christiano milite & demonogamia, quod anniuersarij dies ante 1350. annos sint obseruati. Est in comitatu Hohenburg in monte VVurmligen, iuxta Tubingā, dies anniuersarius lōge antiquissimꝰ comitis cuiusdā Kaluu, qui institutus est quādo eo loco vinum adhuc nullū crescebat, quū tamen iam mons ille pene totus vitibus abūdet. Anniuersariorū porro dierum ratio reddi talis potest, quia (vt August. testatur) nescimus quomodo mortuis succedāt res in futuro seculo, itaq; satius est abūdare eis aliquid bonorū operū nostrorū quā vt deficerēt. ad hæc, annuatim sanctos veneramur & deū in ipsis, ad gloriam illorū & commodum nostrum. sic quoq; anniuersarios mortuorum dies peragimus in diuino cultu ad eorum vtilitatē, atq; vt in nobis crescat pietas, & ipsi successoribus occasionē demus deū pro nobis orādi: quia sicut nos pro mortuis oramus, ita nobis quoque vsuueniet & cōtinget idem. Est adhuc alia fideliū cōsuetudo, quod in vita sua disponūt exequias sibi peragi

Tertul.

agi debere nondũ sepultis, ita vt proposito cadauere decantetur missa pro defunctis, sicut fecit Augustinus in morte matris suæ Monicæ, & tẽpore illo cõmunis fuit cõsuetudo. sic enim ait, Quũ ecce corpus elatũ est, imus & redimus sine lachrymis. nam neq; in eis precibus quas ibi fundimus, quũ offerretur pro ea sacrificiũ precij nostri, corporis iã iuxta sepulchrũ posito cadauere, priusquã deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui, sed toto die grauiter in occulto mœstus erã. factũ hoc est in via Hostiẽsi ad mare, nõ procul à Roma. Eadẽ quoq; consuetudo est in Bauaria inferiori. (vltimum vale)alias non memini me hoc sæpiꝰ videre, nisi quũ defuncti sunt magni nominis homines, aut si quãdo corpora erant alio deuehenda ad sepulturam. Tam in vsu cõmuni fuit quondam illa cõsuetudo peragẽdi exequias ante depositionẽ, vt neminem sine missæ sacrificio sepelirẽt, vt testatur Guillermus Durãdus. Et hinc promanauit, qđ in die parasceues & paschæ nemo sepeliebatur, eo quod illis duobus diebus nõ licet missam defunctis celebrare. Omnia hæc supra dicta, per multam variamq́; cõfirmantur experientiã, cuius plurima exempla recenset Gregorius in lib. dialogorũ partim de iis quos nouerat ipse (si placet, recita vnã vel duas historias ex ipso)vtiq; nõ indoctus fuit Gregorius, cui & locus est inter pręcipuos ecclesię doctores. neq; vero ambitiosus extitit, qui primꝰ se seruũ scripsit seruorũ Christi. ad hęc auarus nõ fuit. quãuis enĩ multa bona à parẽtibus suis hæreditario acceperat, affatim tamen ea distribuit in cultũ dei. quia 6. cœnobia instituit in Sicilia, & eis tantũ elargitus est, quantũ ad quotidiani conuictus sustẽtationẽ sat erat. septimũ extruxit Romæ super propriũ suũ fundamentũ. ideoq́; quæ narrat, neq; à piis hominibus contemni, nec in suspicionẽ verti debẽt. Refert ille monachum sui cœnobij quẽdam, triginta diebus per suffragia fratrum esse ex purgatorio liberatũ. scripsit epistolã pietate plenam Theodelindæ Lombardorũ reginæ, fuit ea regis filia ex Bauaria. Quid multa? omnia affatim plena sunt experiẽtiis de animabus mortuorũ, quæ apparuerũt & adiutæ sunt suffragiis viuorũ. An igitur mẽtiatur orbis vniuersus tot hactenus seculis, & neochristiani veritatem cõstantem sola negatione expugnabunt? Ioannes beatũ prædicat eum, qui partẽ habet in prima resurrectiõe, quoniã super eum mors secunda po-

Durãdus.

Gregor.

Apo. 20.

testatē non habebit. Quæ est autem resurrectio prima nisi
Apoc. 21. quū anima liberatur à purgatorij pœna? quæ secunda? quādo corpus & anima resurgent in nouissimo die. Quæ mors prima? quum homo migrat ex hoc seculo. Quæ vero secunda? ipsa damnatio animæ, sicut sequitur in Ioanne, Timidis & incredulis, & execratis & homicidis, & fornicatorib⁹ & veneficis & idololatris & omnibus mendacibus, pars illorū erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secūda. Quū itaq; mors hęc secūda nō corripit animas in purgatorio, orate pro eis, vt veniant ad primam resurrectionem. Orate liberi pro parētibus vestris, pro maioribus omnibus. Memētote & recogitate quod illi forsitā propter vos peccarunt, iamq́; patiuntur propter vos in purgatorio. (Extēde de nimis diligentibus prolem, & eis nimirū parcentibus,
1. *Re.* 2. sicut Eli, aut diuitias pro eis nimis solicite colligētib⁹.) Orate pro omnibus benefactorib⁹ vestris & fautorib⁹ bonis, pro omnibus ꝓ quibus vos vult deus velle & debere orare, pro animabus fideliū defunctorum omnium, vt requiem eis æternam det deus, & lux ipsis lucescat perpetua, Amen.

HOMILIA V.

¶ *Beati mortui qui in domino moriuntur. Apoc.* 14.

Beati mortui qui in domino moriūtur. In domino aūt moriuntur, qui in charitate dei decedunt, atque vt maximæ pœnæ alicui subiaceāt, quasi ex fœno & stipula, beati tamen sunt in secura spe, ita quod beatitudo ab eis auferri nō potest. ideoq́; nos eis succurrere debemus, vt citius liberentur. sicq́ue nos viuos habebimus sanctos corā deo, qui pro nobis orabunt. Neq; hoc aliquis temerarie omittere debet, quasi nesciens
August. vtrum animæ auxilio indigeāt an non. Nam vt ait Augusti. in Enchirid. cap. cx. quū sacrificia siue altaris, siue quarūcūq; eleemosynarū pro baptizatis defunctis omnibus offerūtur, pro valde bonis, gratiarū actiones sunt: pro nō valde malis, propiciationes: pro valde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorū, qualescunq; cōsolationes viuorum sunt. Hoc enim credere quisq; debet, quod deus opus bonum irremu-
Mat. 10. neratum nō permittit, qui etiā haustū aquæ frigidæ remuneraturū se promisit. ideoq́; vt maxime opus bonum tuum nihil prosit mortuis, attamē oratio tua, vt inquit Dauid, in sinum tuū reuertetur, & sic tibi proueniet in bonum: ideoq́;

oratio beatis non prodest, neque damnatis, sed iis qui in purgatorio sunt, quoniã illi (vt inquit Augustinus) meruerunt in hac vita, vt post mortẽ participes essent suffragij viuorum. Meritum hoc est con ditione & accidentale, de quo vide doctores in quarto. ¶ Veniamus iam ad illud quod præcipuum est in hac re, quo tandem modo animæ iuuari possint in purgatorio. Vbi constanter respondent doctores, in quatuor rebus consistere suffragia mortorũ. eas enumerat Ambrosius ad Bonifacium 13. quæst. 2. animæ. Animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorũ, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Quanuis communiter loquendo verum est, omnia opera bona quæ per viuos impenduntur mortuis, esse eis adiumento, eo quod & ipsi viuentibus sunt coniuncti in dilectione, alia tamen opera bona sub iis quatuor comprehenduntur & includuntur. Eiusdem sententiæ est & Augustinus, sic dicens, Orationibus sanctę ecclesię & sacrificio salutari & eleemosynis, quę pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur à domino, quam eorum peccata meruerunt. hoc enim à patribus traditum vniuersa obseruat ecclesia, vt pro eis qui in corporibus & sanguinis communione defuncti sunt, ad ipsum sacrificium commemorentur, oreturque pro illis, ac id offerri commemoretur. Hæc ille sermone quadragesimosexto tertiæ partis, de celebritate defunctorum. ¶ Sacrificium altaris prodesse defunctis nemo dubitare præsumat, sicùt superius in quadã homilia docuimus, quod in omni missa pro defunctis orari, eorumq; memoria debet haberi. Ideo enim duo hęc festa instituit ecclesia, omnium sanctorum & animarum. Insuper Germanæ testantur historiæ, quomodo S. Laurentius intercessione sua Henricum imperatorem liberauit, quum diabolus calicem confregisset. Eleemosynæ & ieiunia viuis prosunt & defunctis, Ideoque ad multos hæc est consuetudo, vt in die animarum ieiunent, si eo anno ipsis amicus aut charus aliquis sit defunctus. hoc alij faciunt sub commemoratione diei septimæ. 2 Etsi opera bona omnia defunctis destinata, eis prosunt, simulque auxiliaria existunt & consolatoria, potissimum tamen ex iis est sacrificiũ missæ, in quo meritum passionis Christi effica-

August.

Ambro.

August.

cius operatur. hoc ex ipso ordine literæ colligitur, quoniã August. & Ambrosi⁹ dũ opera quæ prosunt defunctis, cõmemorãt, sicut iam supra induximus, primo omniũ sacrificium altaris enumerãt. Hoc enim sacramentũ signũ efficax est Christianæ cõmuniõis & participatiõis, estq́; hic Christus essentialiter, in quo tota vnitur ecclesia, deinde pignus est diuinę charitatis & amoris erga nos: quãobrẽ & hostia in tres partes frãgitur in missa, quia hic gratiæ agũtur deo pro beatis, oratur ꝑ iis qui sunt in purgatorio vt liberẽtur, & ꝑ viuẽtibus vt eis salutaria corpori & animæ cõcedat. similiter in sacramẽto ordinis potestas cõfertur presbytero offerẽdi ꝑ viuis & mortuis. Quũ itaq; Christus essentialiter sit in sacramẽto, qui est clauis Dauid, claudẽs, & nemo aperit, aperiẽs ita vt nemo claudat, fons est omnis gratiæ, caput ecclesiæ, à cuius perfectione oẽs accepimus. is est quẽ deus pater ꝑ nobis facit peccatũ, hoc est, hostiã ꝑ peccatis. Ille ipse est, per quẽ placuit deo patri reconciliare omnia, omnia in eo pacificare p sanguinẽ crucis suę, quę in cœlo erãt, & quę in terris: ideoq́; ex omnib⁹ operib⁹ bonis nõ est aliud quod magis placet deo, quã quum paſsio & mors vnigeniti sui, quã ille in ara crucis obtulit patri, offertur in manus dei sub mysterio, tunc sane summũ habet inde deus beneplacitum. (Extẽde illa ad placitũ, quia habes cãpũ patẽtiſsimũ.) Estq́; hoc omniũ efficaciſsimũ ad liberãdas & saluãdas animas. nã & sacrificiũ missæ prę alijs operibus est priuilegiatum, puta ab ipso Christo institutũ, ab apostolis vsurpatũ, & nũc quoque totius ecclesiæ nomine exhibitum, fieriq́; solitum. Aut enim verba Christi vel ecclesiæ loquitur ibi sacerdos. vnde & orat, sic dicẽs, Domine Iesu Christe, ne respicias peccata mea, sed fidem ecclesiæ tuę. In omnibus etiã officiis sacris, pietas nusquã est maior neq; affect⁹ sanctior, q̃ in sacrificio missæ, neq; aliud deuotiõe maiori peragit sacerdos, neque ardẽtiori audit homo Christian⁹. atq; ideo corruẽte misſa, omnis Christianorũ deuotio simul cõcidit. Hinc sequitur qđ quũ in missa pręcipuũ sit ipsa oblatio, quã pręcedunt & sequũtur oratiões admodũ piæ, velut appẽdices quædã ipsius principalis, quũ oblatio in omnib⁹ misſis sit eadẽ, Christus ipse, corpusq́; eius & sanguis preciosus, neq; in eo multum sitũ est, an quis pro defuncto aliquo missam defunctorum, vel de tẽpore, vel de aliquo sancto legat pro sua deuotione,

Fractio hostiæ.

Apoc. 5.

Ephe. 1. 5

Ioan. 1.

Colos. 1.

tione attamen propter aſſiſtentes, vt & iis maior accedat occaſio omnem affectum defuncti memoriã referendi, ſatius eſt maxime aperte & clare legi miſſam pro defunctis ab eccleſia cõſtitutam: niſi forte vel mortuus, vel viuus ille qui miſſam ordinauit, tantam haberet fiduciã in aliquẽ ſanctũ, vt eius interceſſione ſperaret animã poſſe redimi. Eſſet iam dicendũ, quomodo valeant ſuffragia quæ ſunt vi teſtamenti per exequutores qui ſunt in peccato mortali. ¶ Porrò quomodo ordinare quis debeat, vt ſibi demortuo aliquid boni impẽdatur, miſſis ambagibus, hęc duo ꝓponimus cõſiderãda. Principio, tutius eſt ordinare aliquẽ, vt poſt mortem ſibi officia exhibeat & peragat eccleſiaſtica, puta miſſas, vigilias, pſalterium, beatæ virginis curſum, &c. quoniã hæc meritum ſuũ habent corã deo ex perſona eccleſiæ, in qua præcipue iſta homines exequuntur ad hoc cõſtituti. 2 Deinde curet quiſque, vt ſi poſt mortem inſtituere cupit eleemoſynas, erigere beneficium in aliquo tẽplo, anniuerſarios dies veſtes ſacras parare, aut ſimile quid in animo habet conſtituere, faciat hoc aut ſaltem renouet quãdo eſt in gratia dei, hoc eſt, contritus & cõfeſſus, per pœnitentiæ ſacramentum expurgans. tunc ſane nõ emerget ei inde detrimentũ, neque aliquid conatui ſuo decedet etiã ſi qui teſtamẽto ſatisfaciũt, fuerint in peccatis, niſi forte illi teſtamentum plane intermitterent, quod fit non raro, licet etiam tunc mortuus merito ſuo in vita æterna non priuaretur, ſed tantum ei pœna non diminuitur, quæ ex parte aut etiã tota ei dimitteretur, ſi teſtamentum cõficeretur. Sed valeant hæc. cõſtat magnam infidelitatem eſſe coniunctam cum teſtamentis cõficiendis, ſæpéque tũc infideliter agit, quẽ defunctus crediderat amiciſſimum. 3 Ad hæc, ſuper iſta opera quæ præcipue proſunt defunctis, alia multa ſunt accidentalia, quæ & ipſa cõſolantur, & iuuant mortuos. nam & lucernæ accenduntur, & morituro in manus datur lumen ardens, quod ipſi ſit teſtimonio, & viuentibus argumento, eum emori in lumine veræ fidei. tenebræ enim pluſquã cimmeriæ ſunt extra eccleſiam. Admoneri debent eo ipſo homines alij ad orãdum deum, vt morienti lucem perpetuã concedat, ſicut ſperans ait Pſalmiſta, In lumine tuo videbimus lumen, ſcilicet beatitudinis. In multis locis cõſuetudo eſt, panes & vinum pheretro imponere, quod indiciũ eſt, cupere eos vt mortuus à *Pſal. 36.*

Tob. 4. deo satietur cibo cœlesti, estq́ue hoc desumptum ex Tobia, qui docuit filios suos inter cætera in hunc modum, Panem tuum & vinum tuũ super sepulturã iusti cõstitue. Moriturus quoq; crucifixi imaginẽ habeat ad pedes erectam. à cuius cõtemplatione admoneatur ad recordandũ passionis & mortis Iesu Christi, dilectionis suæ & misericordiæ summæ. Sunt qui ex lectisterniis sinant se collocari humi, quod fecit S. Martinus, vt sic in memoriã reuocetur sentẽtia lata à
Gen. 3. deo, Puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Est & hæc consuetudo nõ mala, vt homo moriturus reponatur in tergo, facie ad cœlũ versa, quo cupiat ille spiritũ suum pertingere ad patrẽ suum cœlestẽ. Alij cadauera mortuorũ abluũt, ad designandum cupere eos animã esse quam purissimã, sicut ipsi corpus lauant. Præterea cadauer aqua benedicta conspergi solet, quo significatur desideriũ nostrum, quo velimus animã mortui rore cœlesti perfundi. Accedit & suffitus thuris, vt deus animam odore cœlesti satiare dignetur. nam in veteri quoque testamento sacrificia omnia thurificatione perficiebatur. Pulsu etiam campanarũ & titinnabulorum admonentur homines orare pro mortuo, arcentur dæmones, simúlq; sancti ad orandũ dum pro defuncto incitantur. Omnia hæc collationibus scripturarum ad longũ induci possent, siquidem & angelus per fumum docuit Tobiã arcere & profligare dæmones. Etsi reliquæ ceremoniæ legis iam desierint, thuris tamen crematio in ecclesia nõ cessauit: quoniã, quam illa repræsentauit orationis efficaciam & pietatẽ, ea semper manet. ideoq́ue quilibet Christianus annitatur sedulo cum
Gene. 27. Paulo, vt odor Christi sit bene redolens. Sic Isaac dixit, Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. Sic dominus dilexit Andreã in odorẽ suauitatis. De aqua benedicta, quoniã pellat dæmones, constat eam salubriter vsurpari, sed hæc alias. Quisquis mortuo aquam spargit benedictam, meminerit is
Luc. 16. simúlq; deũ oret, pelli & fugari inde dæmones. Atq; quod sicut aqua extinguit ignẽ, ita misericordia dei liberat animã, & refrigerium facit. Nam sic & diues ille refrigeriũ petiit in inferno, etiam ex gutta aquæ frigidæ, neque tamen impetrauit, nec impetrabit vnquam. sed qui in purgatorio sunt assequuntur, quum quis eis aquam aspergit benedictam.

¶ Merito etiam pulsantur nolæ & tintinnabula, vnde abhorrent & contremiscunt dæmones ad pietatem & orationem

nem commouentur. Mortuo Romæ S. Alexio, campanæ omnes vltro pulsatæ sunt, nemine trahente. Audiens autem quis pulsari mortuo, animã eius misericordiæ diuinæ committat: ipse vero toto pectore contremiscens, cogitet: Huic hodie, cras mihi. Cãpanæ, tubę sunt militãtis ecclesiæ, ideóque in tempestatibus aëris pulsantur, vt si forte illæ per dæmones ad hominũ detrimentum essent cõcitatę, sedarentur: nam & campanæ illæ cõsecratæ sunt in efficaci, præpotenti & tremendo nomine dei. Memini me videre prunas ardentes iniici prius in sepulchrum defuncti, ad insinuendũ quod ille in se ardorem cõcupiscentiæ & tentationum extinxerit, quod restiterit aduersus prunas tentationis inflictæ, quæ proueniunt à fabro diabolo. de eo sic ait Iob, Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. hic iste lebetem fert cum carbone tentationũ per vniuersum orbẽ. & quis est qui nõ sit hinc adustus? Sic ait Sapiens, Nunquid potest homo ignem abscõdere in sinu suo, vt vestimenta illius nõ ardeant? aut ambulare super prunas vt non cõburantur plantæ eius? Multi sane astant carbonibus illis, tantisper dum ad intima penetret incendium. Laudabile est, si quis iniunctam mortuo pœnitentiã sibi assumat, & ꝓponat adimplendam. similiter, si aliquis peregrinationes pro eo spõdeat se cõfecturum, indulgentias pro ipso consequuturum. Honestum est & nullũ pecuniæ aut similis rei debitum morituros relinquere, quo prematur & solicitetur. Crucis signum imponatur capiti, qui mos in Germania inferiori frequẽs est, vt cruces ferreæ & magnæ erigãtur. Maiores quõdam nostri, homines vtique pij, magnas imagines siue signa crucis solebant insculpere saxis. verum ea consuetudo annis centum propemodũ defecit, forte ex non aut male intellecta. l. cum sit nobis, nemini liceat signum sal. Christi humo vel silice vel in marmore sculpere aut pingere. Decuit enim quondam, crucem Christi lapidibus nõ insculpi, quãdo infideles adhuc Christianis conuersantes, ad ignominiã Christi, crucem turpiter & impudenter conculcabant. Quę causa iam sublata est, quando non amplius inimici crucis Christi nobis cohabitãt, nisi quæ exigua quędam est pars Iudęorum. vnde fit vt mihi quidem adhuc non displicere consuetudo illa antiqua, afficiendis hominum mentibus aptissima. siquidem per vniuersum Christianismũ mos hic est, vt

Iosue 6.

Iob 41.

Prou. 6.

ſepulchris cruces infigātur, vt author eſt Magiſter in Rationali diuinorū, ad deſignandū illum qui ibi iacet demortuus, fuiſſe Chriſtianū, quando etiam imperator Cōſtantinus voluit in omni numiſmate militum ſuorū arma, crucē Chriſti ſignari debere. Eo ſigno omnes oues Chriſti ſunt conſignatæ, atque inde à paſtore cœleſti dignoſcuntur. Quid enim aliud cogitemus, vidētes crucē Chriſti ſuper aliquod ſepulchrum, niſi quod & mortuus ille ſperauit, & nos oēs cōfidimus, ipſum virtute crucis & paſſionis Chriſti peruētur ū ad cœlos? quaſi ſic mortuus iſte cum Paulo diceret. Abſit mihi gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Adhæc tremulus admodū horret diabol⁹ ſignū crucis, quo etiā S. Antonius dæmones vndiq; ſe varia ſpecie ei ingerentes profligauit, vnde & in manib⁹ ipſius crux pingi ſolet. Et quid amplius hic multis immoramur? Omne id peragere & exequi debent viui pro mortuis, quod putant & credūt tendere in gloriam dei, animarū ſalutem & cōſolationem. atque viuorum emendationem, gratię quoque & pietatis incruentum, vt ſic omnes nos tantem poſt hanc vitam miſeriis, & calamitatibus plenam, gaudia conſequamur æterna, Amen.

Cui.Du.

Ioan.10.

HOMILIA SEXTA.

Fili, in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundum iudicium cōtege corpus illius, non deſpicias ſepulturam eius. Eccle. 38.

ERBA hæc dilectiſſimi, quiſq; ſibi à Sapiente dicta eſſe credat. Et quāuis alicubi duabus homiliis copioſe diſſeruim⁹ cōtra neochriſtianos de ſepultura, attamen hic rem penitus adhuc introſpiciemus, auxiliante dei gratia, ad informationē & emendationē veſtrā, ne rem ſanctā maximiq; faciendam cōtemnatis (vide Auguſtinum toto lib. de cura. pro mortuis agenda, & lib. 1. cap. 12. & 13. de ciuitate dei. & beatū Gregoriū in dialogo.)

Tom.1.

¶ Principio omnem decet honeſtatem, ipſaque humana docet ratio, & ſcriptura monet, quod congruum, honeſtum & decentiſſimum ſit homines ſepelire. ſiquidem & Gentiles naturali ratione ducti, multum ei rei tribuerunt, ipſam inter officia pietatis recenſuerunt. Hinc laudatur Cimon, cuius patrem in vinculis mortuum quum nolent Athenienſes ſepelire, ipſe ſemet carceribus mancipari permiſit loco patris, vt ille ſepeliretur. (Valerius lib. 5. de ingratis. Ethnici

quoque

quoque hostes suos sepelierũt diligenter, vt Hannibal tres illos Romanorũ duces quos occiderat, Paulum, Gracilium, & Marcellum. sic C. Iulius Cæsar caput Pompeij, cum quo multis annis de totius orbis principatu cẽrtauerat, honeste sepeliuit, & super eo fleuit. Quamobrem de sepulturis multa statuta sunt ab ethnicis Imperatoribus in ciuili iure. (Vide toto titulo. ff. de relig. & sump. funebr. Et titulo sequ. ff. de mort. infort. Adde etiam. ff. de sepu. viol. Vide etiã tit. ff. de cadaueribus punitis, vbi pręcipitur quod corpora eorum etiam qui capitali crimine damnati sunt, cognatis & quibuslibet petentibus ad sepulturã danda sunt, & non neganda. ex codice multa possent adduci. Vide etiã. l. Quidam. ff. de condit. instit.) ¶ Etsi iam Ethnici ceremonias multas obseruarint in sepeliẽdis mortuis, sicut pulchre Cicero refert lib. 1. Tuscul. q. quoniã AEgyptij vngunt mortuos suos & recondunt in domibus, Persæ circunlinunt cera. Vide & & libro 2. de leg. vbi inquit, Mihi quidẽ antiquissimũ sepulturæ genus id fuisse videtur, quo apud Xenophõtem Cyrus vtitur. Redditur enim terræ corpus, & ita locatum ac situm quasi operimento motus obducitur. Eodémq; ritu in eo sepulchro quo procul ad fontis aras regem nostrum Numam cõditum accepimus, gentémq; Corneliam vsq; ad memoriã nostrã hac sepultura scimus vsam esse. In sacris literis manifestum hoc idem est, quod Abraham patriarcha ille laudatur ob magnifice sepultã vxorem suã Saram in Ebron, empta in hoc spelũca duplici versus Mambre quadringentis siclis. Eodẽ deinde in loco Isaac & Ismael sepelierunt patrem suum Abrahã. Porro quoque refert scriptura Iacob sepeliuisse Rachelem vxorẽ suam in via versus Bethleem, quũ reuerteretur ex Mesopotamia. Esau etiã & Iacob sepelierunt Isaac ad auum suum Abrahamum. Iacob patriarcha plenus spiritu sancto & prophetia, cõmisit filiis suis in hæc verba, Ego cõgregor ad populũ meum, hoc est, ego morior. sepelire me cũ patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron. ibi sepelierunt Abrahã & Saram vxorem eius, ibi quoque sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua, ibi & Lia condita iacet. Sicque Iacob mortuus ex AEgypto deuectus est vsque in terrã Chanaan, itinere sane longo & molesto, vltra quam quatuordecim diebus liceat proficisci. ¶ Hinc colligitur, iniquum non esse si quis cupiat iacere

Cicero. *Gene. 23.* *Gene. 25.* *Gene. 49.*

cum parentibus & maioribus suis, atq; interdū alio se mortuum transferri sinat, quoniam hoc ipsum etiam Iacob petiit, vtique non ex superbia, qui amicus dei magnus fuit. Io-
Gene.50. seph quamuis in AEgypto sepultus, fratres tamen suos adiurauit dicēs, Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum
Exo.13. de loco isto sicut fecit id ipsum Moyses. Si nulla nobis esse deberet cura sepulchri, quur etiam hæc tam diligēter nobis
Roma.15. in sacris literis prodita essent, quandoquidē ad nostram doctrinam scripta sunt omnia? Accedit iis, quod filij Israël se-
Iosue vlt. pelierunt ossa Ioseph in Sichem, eo agro, quem Iacob pater suus emerat à filiis Emor centum tenellis agnis. & possessus est ille à filiis Ioseph. Ideoq; non temere ad illum locum venit Christus, & ibidem requieuit ad fontem, locutus pluri-
Ioan. 4. ma cum muliere Samaritana. Sic legimus & Tobiam præce-
Tob.4. pisse filiis suis, Quum acceperit deus animam meam, corpus meum sepeli, quum autē & ipsa cōpleuerit tēpus vitę suæ, sepelias eam circa me. Quamobrem honestum & pium est, coniuges eodem sepulchro cupere recondi. Mitto hic breuitatis causa sepulturam Aaron, Moysi, Iosue, Eleazari, Sā-
1. Mac.2. sonis, Samuelis, Matathiæ, qui parens fuit Machabæorum.

2. Quemadmodum iam de sepultura audiuimus in se, ita iam accommodemus ipsa scripturarum testimonia, consideraturi quantis laudibus commendata semper sit sepultura.
2.Reg.2. Et primo quidē loco se nobis offert regius ille propheta Dauid, cui cum annunciatum esset viros in Iabes Galaad sepeliisse Saulem, misit ad eos nuncium, & dixit, Benedicti vos à domino, qui fecistis misericordiam hāc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. & nunc retribuet vobis quidem dominus misericordiam & veritatem, sed ego reddam gratiā,
Tob.1.2. eo quod fecistis verbum istud. Laudatur etiā Tobias quod Iudæos defunctos sepeliebat, quos rex Sennacherib occide-
Tob.12. rat, cum eum afflixisset deus in Iudęa, ideoque ad eum dixit angelus Raphaël, quando orabas cum lachrymis & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam domino. Neque minus laudis
1.Mac.12. mœretur & Iudas Machabęus, quod interfectos Iudęos sepeliri fecit, & pro eis pecuniam misit Hierosolymā in templum. Commendatur etiā frater eius Simō, quod patri suo & fratribus sepulchrū preciosum erexit, vt mox audiemus.

¶ In

¶ In nouo quoq; testamento laudi tribuitur hoc discipulis Ioannis, quod magistrum suum sepelierint iam ab Herode decollatum. Simili modo & laudem meruerunt & à deo peculiariter sunt remunerati, qui Christum sepelierunt. mulieres enim quia venerunt ad vngendum dominum, factæ sunt apostolæ, primum eis apparuit post resurrectionẽ dominus, ipsasq; misit ad apostolos, vt eis se resurrexisse nunciarent. omnes etiam qui affuerunt sepulto domino, finem assequuti sunt felicissimum, quoniam Ioseph & Nicodemo qui à Iudęis capti fuerant, eo quod sepeliuissent Christum, apparuit ille in die resurrectionis suæ. ipsosq; è carceribus liberauit. Maria virgo mater sine doloribus mortua, maximo cum tripudio assumpta est in cœlum. Ioannes euangelista iam grādæuus, prius à Christo vocatus effossum sibi sepulchrũ Ephesi ingressus, citra corporis corruptelā & mortis acerbitatem demortuus est. Maria Magdalena ante mortem duobus cubitis eleuata à terra, suscepto eucharistiæ sacramento, inter angelorum choros euecta est in cœlum. Et Maria Salomæ, Cleophę quoq; & Ioāna, Ioseph insuper & Nicodemus sine dubio singularem consolationẽ habuerunt ante mortem. ideoq; nemo grauetur adesse morietibus, ipsisq; ministerium competens exhibere, prout res & necessitas exigunt, vt & ipsum in morte sua non derelinquant homines, quia iudicium sine misericordia fiet illi, qui nō fecit misericordiam. Et sicut iam hactenus diximus, quantum laudis emercuerint qui alios sepelierũt, ita Christianus nullus contemnere debet ceremonias quæ circa sepulturam fiunt, neq; proximum suũ per hoc iudicare temere, quod sepulturam suam exornet decenter. quanuis enim hoc si fieret ex superbia, deo nō placeret, ipsum tamẽ in se opus bonũ & laudabile est. alias propheta de Christo dicturus nō esset, quia erit sepulchrũ eius gloriosum. & rursus, quoniā in pace erit sepultura eius. Quur nō & membra Christi sepultura haberent honestiores & peractiores? Principio tamen hic cōtestatum volo, nō me tueri fastum istum arrogantẽ & turgidam quorundā superbiā, qui equum velatum circum altaria ducunt, rursusq; inde domũ deducunt, nec pro eo quicquā ecclesiæ aut ei ad quẽ pertinent oblationes, relinquunt, simili modo in ciuitatibus amplis fieri solet, vt vestis preciosa defuncti imposita pheretro, relinquatur ibi vsq; ad tricesimũ

Matth. 6.
Mar. 16.
Iacob. 2.
Esa. 11.

diem, deinde rurſus vno atq; altero aureo redimatur. Neq; magis laudandum eſt quod quidā circa ſepulchrum inſignia neſcio quot, clypeos itē & imagines leonum, canum & vrſorum depingunt, nihil loci relinquētes cruci Chriſti. Abuſus iſte nimius in omni re execrabilis eſt pauoninā iſtiuſmodi ſuperbiā quis laudet? Verum vbi affectus pius eſt & pietas ſancta, quis rurſus non laudet? vt ſi poſt pheretrum deferatur pannus, qui deinde in vſum pauperum vel veſtitum conuertatur monachorum. Siquidē eleemoſynas dare bonū eſt, pauperes deinde pro defuncti anima orare, perinde bonū eſt: atq; huiuſmodi exēplo alios ad ſimilia legata incitari,
3. Reg. 8. id quoq; ſalubre eſt. Similiter ſi cōfiteretur hic templorū ornatus, vt quum pheretro imponuntur, vt alias deferūtur pāni precioſi, vnde habitus & ornatꝰ eccleſiaſtici parētur, cultuſq́; diuinus exornetur, etiā id deo placitū eſt, quando per hoc templum ſuū ornatur, ſicut infra dicturi ſumus in dedicatione tēpli. Idē quoq; de lucernarum accenſionibus iudicium eſt, ſicut exequiæ pōtificis Romani aliquot milibus librarum ceræ peragūtur: quæ res & diuinum teſtatur honorem, & homines ad gratiam animæ defuncti cōmouet. deinde exteriores illæ ceremoniæ, alios homines ad orandū pro
Gerſon. defunctis admonent. Vnde & Gerſon Chriſtianiſſimus ille cancellarius inquit in tract. de ſoli. Eccleſiarum, par. 22. Videbis circum perſonam affinē conferētis referre quam plurimum, ſi viderit per ſucceſsiones tēporum & generationū, quod talis parens eius vel affinis talis piæ fuit ſolicitudinis, vt pro ſe & ſuis talia fieri cōſtitueret pietatis officia, Nōnne mouetur ac cōmonetur perinde preces cū gratiarūactione & laudibus deo referre? nōnne probabile eſt eundē animandum fore, vt quēadmodum ille fecit, ſic & ipſe faciat: atq; vt minimum, commouetur inde ad orandum pro eo & omnibus maioribus ſuis. Diſcat hinc quilibet homo affectū ſuum dirigere, rectūq́; habere in eiuſmodi apparatu ſepulturę, in erigēdis tabulis, in ornādis ſepulchris, in cōmemorationibus inſtituendis, vt omnia hæc fiant ſecūdum ſpiritum non carnem, ne occaſio detur hominibꝰ deridendi magis & indignandi, quam pro defunctis orandi, illiſq́; compatiēdi. nam vbi primum quis ſe vltra ſtatus ſui cōditionē extollit, nihil inde niſi calumnia ſequitur. ¶ De ornatu ſepulturę ex ſacris literis iam ante audiuimus, quanti mercatus ſit Abraham

bam sepulturam cõiugis suæ, Christus dominus quanuis in *Matt.27.*
paupertate natus, educatus, cõuersatus & mortuus, honeste *Ioan.19.*
tamẽ voluit sepeliri, in præsentia magnorum hominum, in
monumẽto nouo, & eiusmodi quidẽ, in quo ipse Ioseph ab
Arimathia voluit sepeliri. In historia Machabæorũ legitur, *1.Mac.13.*
quomodo Simõ Machabæus super monumẽtũ patris & fratrum suorum, ædificium extruxit amplum & visu cõspicuũ atq; sublime, ex lapidibus politis ante & retro, erexit desuper pyramides septẽ, semper vnam contra vnã, patri & matri & quatuor fratribus. Atq; iis circũposuit columnas magnas, & super columnas arma ad memoriã æternã, & iuxta arma naues sculptas, &c. Hoc est sepulchrum quod fecit in Modin vsq; in hunc diem. O homines illos religiosos, ô sanctam pietatẽ, quæ nunc æuo est rarissima nostro. 3 Priusquam ad vtilitates sepulturæ perueniã, dicendũ nõnihil est de modo, quo reponẽdum est corpus in sepulchrum. neque hic nos intromittimus ad illa quæ veteres habuerunt in vsu, sicut ea recenset Hiero. lib. 2. contra Iouinianum, quoniam *Hieron.* Massagetæ & Derbites miserrimos putant qui ægrotatione moriantur. vnde & parẽtes & cognatos & propinquos, quũ ad senectam venerint, iugulatos deuorant rectius esse dicentes, vt à se potius q̃ à vermibus comedantur. Tibareni quos dilexerint, senes suspendunt in patibulis. Hyrcani volucribus & canibus semiuiuos proiiciunt. Caspij iisdem bestiis, sed mortuos. Scythæ eos qui à defunctis amati sunt, viuos infodiunt cum ossibus mortuorum. Bactri canibus ad hoc ipsum nutritis obiiciũt senes. Romani cadauera cõburebãt, cineres autẽ repositos in vrnis condebãt in editis monumẽtis. aliosq́; mores varios obseruarunt circa sepulturam mortuorum. ¶ Aiunt Iudæos quõdam defunctorum suorũ corpora erecta cõstituisse in sepulchris, vnde Abrahã sepulturam suam speluncam vocat duplicẽ, Magister in historia pu- *Historia*
tat in superiori spelunca iacuisse viros, in inferiori condita *scholasti.*
fuisse corpora mulierum. Alij existimant supremã partem instar scanni fuisse compositam, vbi superiores corporum partes velut insederint, dependentibus pedibus super inferiorem partem correctiorem. Atque id ita ordinasse Adamum inquiunt, qui ibidem sit sepultus, vt multi affirmant. Vide Hieronymum & quæ annotauimus ipsi Tomo 1. Vetus ea est Christianorum cõsuetudo, vt reposito capite ver-

ſus occidentẽ, pedes porrigãtur ad ortũ ſolis, quo ſignificetur cupere defunctũ ab occidẽte mortis pertingere ad orientem reſurrectiõis, à terra peruenire ad cœlum. quãuis enim id totum in anima ſitum eſt, interim tamen malum nõ eſt, hoc etiam ipſum repræſentari in corpore exterius, ſicuti S. Antonius inuenit B. Paulum primum eremitam in genubus procumbentẽ, erectisq; manibus ſic reclinantẽ, quaſi in oratione poſitus eſſet, tandem vero vidit eum mortuũ eſſe. Atque eodẽ modo volunt doctores etiã Chriſtũ iacuiſſe in ſepulchro, ſicut in homi. die paſchæ diſſeruimus. ¶ Nunc tandem ad illud quod in hac re præcipuũ eſt, perueniamus, dicturi de vtilitatibus ſepulturæ: quæ quum plurimæ ſint, primo loco numerabimus hanc, quod non parum facit ad confirmandam vitæ reſurrectionis.

Dan. 12. Sic Daniel inquit, Multi de iis qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternã, alij in opprobrium.

Iob 19. Atq; ideo nõnulli epitaphij loco aſcribunt iſtud Iob, Scio ꝙ redẽptor meus viuit, & in nouiſſimo die reſurgam. Vnde & ſcriptura mortuos dormiſſe

1. Theſſ. 4 aſſerit, vt ait Paulus, Nolo vos ignorare de dormientib⁹, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habẽt. Tam enim facile eſt deo ſuſcitare mortuum, quam nobis dormiẽtem.

Auguſti. Eaq; ſententia eſt Aug. in lib. de cu. pro mor. agen. Et lib. 1. de ciui. dei. c. 13. Corpora etiã defunctorum ſub prouidentiam dei cadunt, nõ quod in eis ſit intellectus, ſed ad cõfirmãdam reſurrectionis fidem. Ideo enim & patriarchæ in terra promiſſionis voluerunt ſepeliri, vbi credebant Chriſtum & naſciturum & moriturum, cuius reſurrectio reſur-

1. Cor. 15. rectionis noſtræ cauſa eſt, vt affirmat Paulus.

2 Neq; parum conducit ſepultura etiam mortuis, quoniã per eam amici illorum admonentur ad recordandum ipſorum, & deum pro eis orandũ. nã ob id monumẽtum dici ſo-

Auguſti. let, quod mentem noſtram moneat alicuius, ſicut Aug. teſta-

Gregor. tur cap. 4. de cu. pro mor. agen. Et conſentit Grego. dicens, Quem grauia peccata non deprimunt, hoc prodeſt mortuis ſi in eccleſia ſepeliantur, quod eorũ proximi quoties ad eadem ſacra loca conueniunt, ſuorum quorum ſepulchra con-

Eccle. 38. ſpiciunt, recordantur, & pro eis domino preces fundũt 13. q. 2. cùm grauia. Vide illum li. 4. dial. quoniam ſic quilibet amicus cogitare debet, quaſi dicat iſte ſepultus, Memor eſto iudicij mei. ſic enim erit & tuum. mihi heri, tibi hodie.

3 Prodeſt

3 Prodest etiam sepultura ratione loci sacri in quo quisque sepultus est.nã & sancti,quorũ honori templũ aliquod dedicatum est,pro mortuis ibi sepultis deum orant diligentius.qua de re præclare inquit Augusti.vbi supra.Profecto prouisus sepeliẽdis corporibus ad memoriam sanctorũ locus,bonæ affectionis humanæ est erga funera suorũ,vt dum recolunt vbi sint posita eorũ quos diligunt corpora eisdem sanctis illos tanquã patronis susceptos,apud dominum adiuuandos orando cõmendent. Quapropter vult Augustinus non tantũ prodesse mortuis ipsa se in loca sancta,quantum quum cõmendãtur illi intercessioni sanctorum,quorũ nomini & honori eiusmodi templa sunt sacrata. Disce hinc tu,quotiescunque pertransis cœmeterium aliquod,aut pro tuis parentibus oras,implorare deum,vt eis requiem donet æternam.inuoca & patronũ eius loci.dic,Regina cœli Maria,S.Bartholomeæ,(Huic enim apostolo dicatũ est templũ,vbi parentes mei Michaël & Anna fel. memoriæ, tubã archangeli expectant) S.Martine,ora pro animabus hic & vbique sepultis, &c.c.non æstimemus 13.q.2. 4 Multa adhuc super sunt cõmoda, quæ ex Christiana sepultura proueniunt,nos receptui canemus,vbi vnũ aut alterum adhuc recensuerimus.Magnum enim & hoc est,quod animæ defunctorũ minus affliguntur à spiritibus immũdis,corpora eorũ fiũt minus idonea præstigiis diabolicis exequendis. Plurima enim moliũtur malefici per mẽbra cadauerum humanorum,per quæ diabolus eos decipit. Quod si corpus in terrã sacrã recõditũ fuerit,neq; cũ iis,neq; cũ animab9 ipsis diabolus potest amplius sua maleficia exercere.ideoq́; cœmeteriũ locus dicitur sacer quieti mortuorũ. Idẽ preces ecclesiæ habẽt in cõsecrationibus tẽplorum. & cœmeteriorũ, vt inde recedãt spiritus immũdi,&c.¶ Postremo cõfert sepultura etiã & prodest nõ parũ propter oratiões ministrorũ eius ecclesiæ,circa quã corpora defunctorũ requiescunt. quãuis enim sacerdotes oẽs debeãt pro omnibus vniuersum defunctis dominum rogare,atq; adeo Christiani oẽs, præcipue tñ pro iis qui circa ecclesiã suã sepulti: hinc mos ille ꝓmanauit,vt singulis diebus dominicis ꝓ iis fiant obsecrationes,q in ipso cœmeterio sunt sepulti,similiter in vigiliis & vesperis mortuorũ collecta hæc vsurpari solet, De9 in cui9 miseratione animæ fideliũ requiescũt,famulis & famulab9

omnibus hic & vbiq; in Christo quiescétibus, da propicius suorũ veniã delictorũ, vt à cunctis reatibus absoluti, tecũ sine fine lætentur. Ex hoc fundaméto testatur Glossa quędã, melius esse sepeliri in têplo qđ plures habeat ministros sacerdotes in cultu diuino, quoniã & opus misericordiæ est
3. Re. 14. sepelire mortuos. ¶ Omnes itaque vos admoneo, imo adiurando exhortor, vt diligéter pro animabus defunctorũ ore-
2. Pa. 34. tis, quãdo ipsi etiã adepti beatitudinem pro nobis orãt. Curã quoque habere sepulturę vestrę in loco sacro. siquidẽ & in sacris literis pro beneficio promissa est sepultura, sicut ait vir dei, Solus ille in sepulchrum deportabitur ex filius Iero-
3. Re. 13. boã. Regi quoq; Iosiæ promissum est quod in pace veniret
Iere. 22. in sepulchrũ. inobediens etiam propheta sepultus est, & qui cum eo seductus erat. Rursus pro plaga dei habitum est, si quis non sepeliebatur, sicut Ioachim filio Iosiæ dictum est, quod sepultura asini sepeliẽdus esset. sic aliis minabatur Ie-
Iere. 8. remias, quod eiicient ossa regis Iuda & ossa principum. Sapiens quoque dum in commoda commemorat diuitis, qui diuitiis suis vti non audet, quum tamen hæredes veros non habeat, ait enim sepultura quoque cariturum. Vos autem orate dominũ pro felici fine impetrãdo pro Christiana sepultura, pro omnibus fidelibus defunctis, qui detinentur in carceribus purgatorij. Dominus deus dignetur eis requiem æternam, & lucem donare perpetuam, Amen.

¶ Sunt qui hoc festo legant euãgelium, Homo quidam nobilis, Luc. 19. Atqui illud ex parte enarrauimus in die S. Nicolai. Quia ergo pleræq; diœceses nostræ vsurpant euangelium, Sint lumbi vestri præcincti, & illud iam explicabimus. Augustæ vtuntur euangelio, Homo quidam peregre proficiscens, Matth. 25. quod conuenit cum illo Lucæ 19.

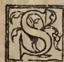
IN FESTO DIVI MARTINI EPISCOPI TVRONENSIS, EVANGELIVM Lucæ 12.

N ILLO *tẽpore. Dixit Iesus discipulis suis, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt quũ venerit & pulsauerit, confestim*

aperiant ei. Beati serui illi, quos quum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discũbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia. & si in tertia vigilia venerit & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. *Mat. 24.* *Mat. 24.* *Mar. 13.*

HOMILIA PRIMA.

SI introspiciamus euangelium Pauli siue Lucæ, videmus ante hunc cõtextũ docuisse dominum discipulos suos, fugere auaritiã, solicitudinẽ nimiam de quotidiano conuictu, fastum quoque & superbiam. Iã porrò monet eos semper esse paratos, quãdocunque visitarit ipsos dominus per mortẽ. Ad id autem duo præcipue requirũtur, castitas corporis, & iustitia operum. neq; enim libidinosus Christũ expectat, sed voluntatem turpẽ, quũ nõ possit etiã iniustus iustũ manere iudicẽ. itaq; dominus dicit, Sint lumbi vestri præcincti, scilicet per pudicitiam, & lucernæ ardentes, scilicet iustitiæ, in manibus vestris, patientes sicut serui expectantes dominos suos. Quãdo autẽ S. Martinus & alij quoq; cõfessores in manibus suis portarunt trium harum virtutum exempla, castitatis, iustitiæ & patiẽtiæ, merito instituit ecclesia euangelium hoc legi debere de sanctis confessoribus. Sint, ait dominus, lũbi vestri præcincti, hoc est, sancti & mũdi viuite. nam luxuriã viris in lumbis esse sitã, probat Gregorius ex isto Iob, Virtus eius in lũbis eius, & fortitudo eius in vmbilico ventris eius (quo ad mulieres.) lũbos enim præcingimus. quãdo carnis luxuriam per cõtinentjã coarctamus, quum lumbi instrumenta sint prauæ cõmotionis & concupiscentiæ carnalis, atque adeo vasa libidinis. Quamobrem & scriptura Salomonẽ redarguit, Inclinasti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua, prophanasti semẽ tuum inducens iracundiam ad liberos tuos, & in cæteris stultitiam tuam. Præterea esse ibi sedem luxuriæ, satis persensit qui dixit, Lũbi mei repleti sunt illusionibus, scilicet diabolicis, & non est sanitas in carne mea. Hinc enim & cogitatiões turpes inter diu, & impura somnia proueniunt in nocte. Contra hoc malum armauerat se *Cregor.* *Iob 38.* *Eccl. 47.* *Psal. 37.* *Matth. 3.*

sanctus Ioãnes Baptista in castitate, vnde & lũbos suos præcinxit zona pellicea. Sic præcinct⁹ fuit magnus ille prophe-
4.Reg.1. ta domini Elias, sicut eum legati Ochoziæ regis designabãt agnoscendũ. Atque ob id præcepit deus in veteri testamen-
Exod.12. to, nõ nisi subcinctis renibus mãducari debere agnũ paschalem. Ea cinctura significat castitatem esse seruandam iis, qui agnum immaculatum Christum suscipere volunt. ¶ Hæc etiam causa est, quur suppliciũ & pœna putredinis lumborum & femorum manebat quondã adulteras. Sic enim præ-
Num.5. cepit deus in veteri lege, vt si latente adulterio spiritus zelotypiæ concitauerit virum cõtra vxorem suam, offerat ille oblationem pro ea, oblationem zelotypiæ, sacerdos autẽ assumat aquam sanctam, eã execrationibus maximis repletam, atque iam antea amarissimam exhibeat mulieri bibendam. quæ si pudica erat, nihil ei nocebant aquæ, sed laudabatur ab omnibus. sin autem clam polluta esset & trãsgressa leges coniugii, pertransibant eã aquæ maledictionis, & inflato ventre, cõputrescebat femur ipsius. Graue hoc erat olim & durũ muliebri sexui, nunc desiit esse in vsu, quũ lex gratiæ regnet. Atqui hoc illud est, quod dominus hic nos iubet cingere lumbos, vt mũdi viuamus corpore & animo. Multa in sacris literis sunt, quæ nos cinctos esse iubẽt & admonent. præcingimur autẽ disciplinam bonam, custodiendo nos ab omnibus quæ incitant ad peccãdum, sicut in cœ-
1.Pet.1. nobiis peculiaris ad hoc est instituta disciplina. Sic Petr⁹ ait, Propter quod succincti lumbos mẽtis vestræ, sobrij, perfe-
Esa.15. cte sperate, &c. Sic Esaias prædixit, Erit iustitia cingulum
Iob 38. lumborum eius, & fides cinctoriũ renũ eius, Et Iob inquit, Accinge sicut vir lumbos tuos interrogabo te, & responde mihi. 2 Sequitur, Et lucernæ ardentes in manibus vestris.
Grego. Ait Gregori⁹, Quia minus est, mala nõ agere, nisi etiã quisque studeat & bonis operibus insudare, protinus subditur, Et lucernæ ardẽtes in manibus vestris. Lucernas quippe ardẽtes in manibus tenemus, quũ per bona opera ꝓximis no-
Mat.5. stris lucis exempla mõstramus, de quibus profecto operibus dominus dicit, Luceat lux vestra corã hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrũ qui in cœlis est. duo autẽ sunt quę iubẽtur, & lumbos restringere, & lucernas tenere, vt & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Siquidem redẽptori nostro al-

terum fine altero placere non poteſt, neq; magna eſt fine bonis operibus caſtitas, neq; ſine caſtitate opus eſſe bonum poteſt. ¶ Theophylactus aliter hæc verba exponens, Sint, inquit, lumbi veſtri præcincti, hoc eſt, parati eſtote ad operandum in cultu & miniſterio meo. lucernas quoq; geſtare, id eſt, non in tenebris neq; ſine intelligentia ambulate, quia lucernā verbi geſtare debetis, vnde diſcatis quid vos oporteat facere. Putat idē intelligi hic vitam actiuam. ij enim qui illam viuunt, ſuccincti ambulant, & ideo lucernis opus habent. Quoniā vita actiua dono iudicij eget & intellectus, vt quiſque ſciat, quid & quomodo agere debeat ac poſsit. nanque multi quum multa bona fecerint, neq; in manibus ſuis lucernas habuerint, minus recte fecerunt, eo quod per ipſos factum bonum quidem eſt, ſed factum tamen non bene. Video nōnullos alios per lumborum præcinctionem intelligere omnium mundanorum impedimentorū abiectionem, vt in via mandatorum dei firmius poſsimus mentium noſtrarū infigere pedes: quia quiſquis diſcinctus ingreditur, iam impedimentum habet quò minus liber incedat. Miles ad bellū inſtruēs ſe, præcingitur, aſſumēs gladium ſuper femur ſuū. Et tu qui miles cupis eſſe Chriſti, lumbos quoque tuos ſuccinge, omnia tranſitoria & impedimēta mundi ſermone, vt pugnare poſsis non aduerſus carnem & ſanguinē, ſed contra principes & poteſtates tenebrarū mundi huius. Sic nimirum militē ſuum inſtruit Paulus, quum iubet eum ſuccinctū ſtare lumbos ſuos in veritate, indutum lorica iuſtitiæ, & calceatū pedibus in præparationem euangelij pacis. Quiſquis talis eſt, vt ſanctus Martinus, S. Vuolffgangus, ſanctus Vdalricus, & alij quidā, illi cū lucernis ſuis ſunt in exemplū aliis prępōnendi, ſicut dominus ait, Nemo lucernam accendit, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. ¶ Diceres autē, Video docere dominū, quod lucernæ ſint in manib⁹ geſtādæ, hoc eſt, opera bona palam facienda ad ædificationem & exemplum proximorū. quur ergo idem alibi prohibet, iubens eum qui orare velit, ingredi cubiculum, & clauſo oſtio orare patrem ſuum cœleſtē? Reſpondetur, quod imperfecti homines, quos facile extollit & titillat laus hominū, quiq; opus bonum conuertunt in ſuperbiam & ambitionem, illi nimirū debēt hoc facere occulte: qui autem perfecti ſunt,

Theoph.
Ephe. 6.
Mat. 5.
Mat. 6.

vel in ſtatu perfectionis cõſtituti, opera ſua bona vidẽtibus alijs facere debẽs, vt eis præbeant exempla virtutũ, ſicut de
Dionyſ. hierarchiis eccleſiæ teſtatur Dionyſius, quod lucere debeãt per gratiã doctrinæ & prædicationis erga rudes & ignaros, per correptionem & conſilium erga errãtes, per gratiam &
Ioan.8. virtutem in peccatores. Sic lumen verum & ardens habuit Chriſtus, qui dixit, Ego ſum lux mũdi, qui ſequitur me, nõ ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Multa hic dici poſſent de lumine verbi diuini, de quo Dauid inquit verbũ tuum. Lumen ſemitis meis. Extẽdi poſſet de lãpade & omnibus iis quæ pertinẽt ad illud, ſed volens prætermitto. Vnum hoc cõſtat, quod quiſquis verũ lumen fidei ſuæ accenderit in eccleſia Chriſti, ei non delebitur vel per infidelita-
Pro.vlt. tem, vel hæreſim, vel quemlibet errorem: ſed vt Sapiens inquit, Lumẽ eius nõ extinguetur in nocte. Poſſet inſuper ex
Luca 15. eo qđ ait dominus, Lucerna corporis tui eſt oculus tuus, nõ
Mat.25. nihil dici de lumine intẽtionis & effectus. Atq; ex parabola illa de decem virginibus poſſet inferri aliquid de lumine honeſtæ cõuerſationis. Quãuis autẽ omnia hæc affatim habuerit S. Martinus, ſicut ex vita ſua manifeſte cernitur, ſuperſedemus tamẽ omnibus iis cõmemorandis, cauſa breuitatis. 3 Porro inquit dominus, Et vos ſimiles hominibus expectãtibus dominũ ſuũ, quãdo reuertamus à nuptiis. Ex-
Gregor. plicãs hæc Gregori⁹, ſic ait, Ad nuptias dominus abiit, quia reſurgens à mortuis, & aſcendẽs in cœlũ, ſupernã ſibi angelorum multitudinẽ nouus homo ſibi copulauit, qui tunc reuertitur, quũ nobis iam per iudiciũ manifeſtatur. Paulo ali-
Theoph. ter exponẽs hoc idẽ Theophylactus, dicit, Quis hic eſt dominus, quã Chriſtus Ieſus? qui humanã quidẽ aſſumpſit naturã, & ſicut ſponſum copulauit ſibi & nuptias fecit in carnem vnã ei adiungendo, imo nõ vnas fecit nuptias, ſed multas. quotidie enim nuptiæ fiũt in cœlo ſanctarum animarũ,
2.Co. 11. quum ei commendat Paulus, vel ſi quis ſimilis Paulo, virginem caſtam. Ab ipſis cœleſtibus nuptiis reuertitur ille vel in conſummatione ſeculi, vel inſperato in cuiuſlibet hominis morte. Beatus autẽ ſeruus quẽ inuenerit dominus lumbis ſuis præcinctum, paratũ ſeruire deo, & qui habeat lucernam rationis & iudicij & contemplationis in manibus ſuis.
¶ Poteſt etiam ille domini aduentus intelligi hoc modo, vt veniat dominus cõſciẽtias noſtras per gratiã viſitare, & vi-

sitando purificare. tunc autē ille pulsat, quando per tormenta morborum significat mortē præ foribus imminere. Quisquis ergo vixit secundū voluntatē dei & legis suæ præscriptum, lætus ex hoc seculo migrat, sed qui male vixit, cum timore & tremore moritur, sicut ad iudicis aduentū, quū gaudeant boni, trepidant tamē & horrent mali. Sic lętus fuit & gaudio plenus Paulus, cum dixit, Ego iam delibor, & tēpus resolutionis meæ instat. bonū certamen certaui, cursum cōsummaui, fidem seruaui. in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. *2. Tim. 4.* Talis fuit S. Martinus, qui graui infirmitate pressus, flentibus fratribus suis, dixit, Domine, si autē adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso laborem, fiat voluntas tua. Enumerari hic possent bonorū seruorum cōditiones, atque deinde mystice referri ad pium & Christianum hominē, quoniam serui fideles multū sunt soliciti, meticulosi, & desiderium habent magnū dominorū suorum. Mali autē leues admodum sunt & faciles, neq; magnopere curant, etiamsi domini tardissime aut nunquam redeant. De aduentu domini multa diximus tēpore aduentus, de pulsu dei & nostro, &c. *Tom. 1.*

¶ Beati serui quos quū venerit dominus, inuenerit vigilantes, ij nimirum, qui vigilant in cordibus & cōscientiis suis, quotidie cogitantes se esse morituros, sicut de eis inquit Sapiens, Cor suum tradet ad vigilandum diluculo. ad dominū qui fecit illū, & in cōspectu altissimi deprecabitur. *Eccle. 39.* Sic Dauid facere cōsueuit, vti clamitat ad dominū, Deus de⁹ meus ad te de luce vigilo. Vigilat autem, qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet. *Gregorius.* Vigilat, qui seruat operando quod credit. Vigilat, quià se corporis & negligētię tenebras repellit. Beatus ergo seruus ille vigil, cuiusmodi seruis Paulus ait, Euigilate iusti, & nolite peccare. *1. Cor. 15.* 4 Quum iam recensuit dominus quidnam discipulis sit facto opus, & quod beati sint futuri, si sic vigilātes inueniantur: iam porro beatitudinem illam eis insinuat, ostendens quid eis facere velit, & ait, Amen dico vobis quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Verba hęc simpliciter intelligit Gregorius. pręcinget se, id est, ad retributionē præparabit, & faciet illos discūbere, hoc est, in æterna quiete refoueri. *Gregorius.* Transiens ministrabit eis, quia satiat ipsos luminis sui saturitate, dum eos extollit forma humanitatis suę

ad contemplationẽ diuinitatis. Transitus igitur ille suus ipsam adductionẽ significat nostram ad aspectũ claritatis suæ.

Theophy. Theophylactus in præcingendo accipit hoc, quod non omnem suam excellentiam cognoscimus: per discubitum, beatitudinem intelligit corporis & animæ, in qua tantum iam sunt illi beati. Quæres quoniam præcincturus se sit dominus? (nam differunt cingi, succingi & præcingi, sicut ministraturi mensæ aliquid præcingunt, quũ accingi sit pugnare volentium.) Respõdetur, quia hic in terra præcinxit se domin⁹ fascia humanitatis, sicuti mos est vt operarij pręcingãt se aliquo velamine: ita filius Ioseph fabri, fabricator mundi Christus Iesus, huiusmodi quiddã præcinxit. Nam sic Paulus ait, Quum esset in forma dei, &c. habitu est inuentus vt homo. Ille per omnem quoque vitam suam crucem pręparauit, quam tandem suis ipse humeris gestauit, omnibúsque Christianis gestandam reliquit. Quum autẽ Christus morte sua, mortem, inferos & diabolũ subegit, ibi aliud quoddam produxit succinctorium gloriæ, de quo Dauid, Dominus, inquit, regnauit, decorem indutus est, indutus est dominus fortitudinem, & præcinxit se, quoniam illi data est omnis potestas in cœlo & in terra, Sic præcinxit se dominus gloria angelorum & sanctorũ omnium. Hac tanta gloria decorat⁹ ille, facit discumbere ad cœnã agni beatos, seque ipsum, panem cœlestẽ eis præbet mãducandum & vescendum. Quæ cœna est nunquã deficiens, in qua pro suo quisq; merito collocatur, iuxta illud quod ait dominus, Vado parare vobis locum, quem vbi parauero vobis, veniam & assumã vos ad meipsum. ¶Transiens hic dominus ministrat suis, quod ministerium in eo situm est, quod beatos illos satiat, sicut inquit Psalmista, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Ipse etiam dominus ait, Si quis per me intrauerit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. De transitu Christi siue reditu potius in cœlum post diẽ iudicij, constat ex multis locis scripturæ. Transitũ quoque hunc dominicũ intelligunt, qui in vita cõtemplatiua sese exercent, illi etiam eum explicant fere hoc modo, Quum deus in essentia sua sit infinitus & incõprehensibilis, interim tamen diuinitatis suæ radium quendã & fulgorem exhibeat beatis, ij si quando funditus bonitatẽ suam, sapientiam & potentiã scrutari atque intelligere volunt, iam tunc transit eis dominus, ita vt nulla

Marginalia: Phil. 2. — Psal. 92. — Matt. 28. — Matt. vlt. — Luc. 14. — Ioan. 14. — Psal. 16. — Ioan. 10.

nulla creatura indagare possit. Transitus hic sublimis est & arduus, quoniam spiritus hominis beati semper ex vno gradu contemplationis in alium deducitur cõtinue: sicque dominus, qui supra quam dici aut intelligi potest, bonus, sapiens quoque est & potens, semper transit, omnem humanum excedens intellectum. (Hoc est theologiæ negatiuæ opus, sicut etiam applicuimus in cõmentariis nostris super Dionysium, de mystica theologia in fine. De recubitu autem beatorum, & tota mensa mystica beatorum, vide elegantissimũ, spiritu dei plenũ, S. Dionysiũ ad Titum cõdiscipulum suũ, licet nõ sit pro rudi plebe, tamen vel coram clero, religiosis, aut monialib⁹ appositissime posset adaptari.) *Dionysi.*

5 Sequitur, Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, Inquit Hieronymus, stationes & vigilię militares in terna horarum spatia diuiduntur, ita vt toti nocti custodiæ quatuor tribuantur. Eo ergo quod plures hic custodias proponit dominus, incertam vult significare sui aduentus horam, sicut & illi qui ciuitatis mœnia custodiunt, incerti sunt qua hora irruent hostes. Gregorius putat per has tres custodias designari tres hominis ætates, infantiam, pueritiã & senectutem, hoc modo, quod qui bonum operari non vult in prima ætate, at vbi adoleuerit, incipiat esse frugi: id si non facit, saltem grandæuus cõuertatur ad dominum. ¶ Quur autẽ hic dominus primam custodiam cõmemorat tantum, & in Marco quatuor recenset, dicens. Vigilate nescitis enim quando dominus domus veniat, sero an media nocte, an gallicantu, an mane? prima siquidem vigilia est intempesta nocte, secunda dura vsque ad conticinium, tertia à medio noctis per tres horas, quãdo homines incipiunt somniare, solque ab angulo noctis moueri versus diem nostrum, tunc etiam paulatim aues garriunt & cantillãt, sub ea vigilia Petrus negauit dominum. Postrema porro vigilia protenditur ad tempus antelucanũ, illucescente iam die, quando placidissimus est somnus, quo tempore Christus venit ad discipulos in mari. Hic autẽ duas tantum vigilias quur tandem commemorat? Respõdetur, quia primæ ideo non meminit, quod primam rudémque adhuc ętatem significat. de ea sic ait dominus, Filij vestri qui boni ac mali ignorant distantiam. Quarta etiã vigilia hic à domino non numeratur, quia ætas decrepita ac delirium tendens, *Hierony.* *Gregorius.* *Mar. 13.* *Matt. 26.* *Deut. 1.*

virtute omni destituitur. Addit hinc parabolam, si sciret pa terfamilias qua hora fur venturus esset. Attendant hæc tepidi Christiani, tardi existentes ad omne opus bonũ, discant imitari patremfamilias: quoniam fur subito irruens, mors est inopinato superueniens. furem hunc obseruaturi, vigilemus solerter omni hora mortem præ oculis habentes, iuxta consilium Sapientis, In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Cõcludendo igitur admonet nos domin9, iubẽs nos esse paratos, quia qua minime putamus hora filius hominis veniet. recte filius hominis, siquidem in specie humana iudicaturus, secundum illud, Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Quando autem venturus sit Christus, nósque morituri simus, id sane nos latet: quoniam vt nihil nobis morte certius, sic hora mortis nihil est incertius. sed & illud quod ignotum nobis voluit esse deus mortis tempus, eo factũ est, vt semper simus parati. Vnde insignis illa stultitia est non parare se morti, quum tamen ipsa mors paratissima sit semper in capita nostra. sequamur itaque etiam hic S. Martinum, qui per omnem vitam suam talem se gessit, quasi quotidie sistendus esset iudicio Christi, &c.

Eccle. 5.

Ioan. 5.

ALTERA HOMILIA IN *festo sancti Martini.*

Matt. 25.

Qvandoqvidem in nonnullis locis euangelium hoc legitur, Homo quidã peregre proficiscens, illudq; cum eo cõspirat multũ, quod Lucas habet cap. 19. & in die S. Nicolai legitur, cõsultũ visum est illud paulò diligentius latiúsq; explicare, eo loco incipiẽdo, vbi in feriis S. Nicolai substitimus, quanuis inter vtrũque hoc euangelium nõnulla sit differentia, quia apud Matthæum dominus tres tantũmodo seruos cõmemorat, quibus octo concredita sunt talenta, hic vero decem numerat seruos, totidẽmq; talenta. alias eadẽ vtrinque fere & expositio & significatio est, sicut in scholis latius vißeri solet, nos ipsum Lucã aggrediamur. Factum, inquit ille, est vt rediret accepto regno. Vbi Beda sic ait, Significat tempus quãdo in manifestissima & eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, quũ diceret, Regnũ meum non est de hoc mundo. Quum autẽ secundario vẽturus est chorus comitatus angelorum, in gloria dei patris, à quo ille regnum

Beda.

Ioan. 19.

regnum iudicādi accepit ecclesiā vt Paulus inquit, quod regnare eū oportet donec ponat inimicos suos scabellū pedū suorum: tunc sane rationē ille ponet cum seruis, qualem se quisq; gesserit circa dona diuinitus accepta, vbi rigidæ peragentur omnia. Iam sibi quisque diues videtur, & possidere hæreditatē amplam, ratus sua isthæc esse bona, cum quibus etiā pro suo arbitrio possit agere omnia. aliter autē continget in die nouissimo. Sic etiā qui mercimoniis multa consequutus est bona, vel qui ex sacerdotiis corrasit, vel dominus aliquis qui è subditis suis collegit, in iis quilibet pro suo nutu versatur, tanq̃ vere suis & ꝓpriis bonis. Alius eruditione valet, alius prudentia eminet, iste potentia quadā turget inflatus, quisq; iam pro sua voluntate agit omnia, sed tamē interim pro omnibꝰ illis reddent rationē deo vsq; ad minimū verbum ociosum. O horā duri iudicij, memēto homo, quia rationē redditurus es pro omnibꝰ illis quæ habes, quoniam omnia habes à deo, sicut inquit Paulꝰ, Quid habes quod nō accepisti? ¶ Atque ideo hic dicit quod vocarit seruos suos. Citatio hæc est, qua omnes homines ad iudiciū vocabuntur per angelos, iussu tamē Christi, sic dicēte Apostolo, Dominus in iussu & in voce archāgeli & in tuba dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgēt primi. Hęc illa erit vocatio à 4. partibus orbis, quando clamabūt angeli, Surgite mortui, venite ad iudiciū, Atq; hoc, ait dominus, faciet, vt sciat quantū quisq; sit negociatus, nō quasi non præsciat illud qui nouit omnia, sed sic scire dicitur, quoniam sic scire etiā alios omnes facit. aut loquitur more humano, quia rationē ponentes cū seruis, volunt scire quā gnauiter negociati fuerunt, sic Moyses dixit ad populū, Tentat vos dominus deus vester, vt palā fiat vtrum diligatis eum. 2 Venit ergo primꝰ, & ait, Domine, mna tua decē mnas acquisiuit. Primus hic seruus, vt inquit Beda, est ordo doctorū in circuncisiōe missorū, qui Iudæos adduxit ad Christū. ille mnā vnicā accepit, dominū vnum, vnū quoque deum fidē vnam, vnúmq; baptismum, & acquisiuit decē, hoc est, Iudæos legi Mosaicæ subiectos. Et hic operationem liberi arbitrij videmus, quia iste vnicā tantū mnam acquisiuerat, lucratus per eam alias decē, vt ait Paulus, nō ego, sed gratia dei mecū. & tamē fatetur primā illā mnā nō esse suā, sed domini sui, quū dicit, Domine, mna tua. Vsqueadeo in omnibꝰ deo debemus

1. Cor. 15. *Matt. 12.* *1. Cor. 4.* *1 The. 4.* *Ioan. 18.* *Beda.* *Deut. 13.* *Beda.* *1. Cor. 15.*

deferre honorem. Sed & lucrũ ille ascribit domino, dicens, Mna tua decem mnas acquisiuit. Huiusmodi seruus & Pau
1.Cor.15. lus fuit, quoniã sic ait, Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius vacua in me nõ fuit: Intellectus hic magis spiritũ sapit, quũ interim alij ad literã propius accedentes, intelligant hoc de eo qui gratiã dei accepit & exercet, vt perfectus efficiatur. siquidẽ denarius numer⁹ est perfectionis, ideoq; illi homines perfectissimi sunt, quales fuerũt apostoli & eorum successores, sicut de S. Martino canit ecclesia, Hic est Martinus elect⁹ dei põtifex, cui dominus post apostolos tantum gratiam cõferre dignatus est, vt in virtute deificæ trinitatis mœreretur fieri trium mortuorũ suscitator magnificus. Seruo huic respõdit domin⁹, Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatẽ habens super decẽ ciuitates. Mul
Rom. 8. tum hoc placet deo, si quis in seruitio suo sancto sit fidelis, maxime circa curã animarũ & lucrũ. vsqueadeo eas diligit deus. In modico, inquit, fuisti fidelis, quia modicũ est quicquid est super terrã, si referas ad gloriã fœlicitatis æternæ,
1.Cor.1. vt ait Paulus, Existimo quod nõ sunt cõdignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. & alibi, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quum autem venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Idem dominus ait in modico fuisse fidelem.
Beda. ¶ Ciuitates autẽ decem, vt dicit Beda, sunt animæ per legis verbum ad gratiam euangelij venientes. sic Paulus ait ad ci-
1.Thes.1. uitates quas assequut⁹ est, Quæ est spes nostra, vel gaudium aut corona gloriæ nõne vos ante dominum nostrum Iesum Christum? si nolimus à litera discedere longius, videbimus facilem intellectum, quod per decem ciuitates, decem accipiantur chori beatorum, nouem angelorũ, & decimus paruulorum. Voluit ergo dominus insinuare homines in hac vita perfectos, vt patriarchas, ꝓphetas & apostolos, peruenturos in supremum chorum angelorum, sicut in festo S. Michaëlis dici solet, singulis angelorum choris homines inseri.

¶ Aduenit deinde & alius seruus, qui vna quoque mna quinque alias est lucratus, & illum dominus cõstituit super quinq; ciuitates. fideles seruos omnes laudat domin⁹. Quo exemplo discant domini seruos suos ob fidelitatem tractare benignius, non succensere semper & indignari, sic enim ait
Eccle.7. Sapiens, Non lædas seruum in veritate operantem, neque merce-

mercenarium dantẽ animã suã. Seruus hic quamuis non tantum lucratus, neq; tá fidelis fuerat vt primus, tamen laudatur à domino. sic cuiq; nouit deus dare iuxta meritũ suum, quia in domo patris sui mansiones multæ sunt, & remunerationes distinctæ. August. exponit mnas illas de intellectu & operatione, intellectum docet diffundi in sensus quinq;. Expositio pulchra est, & ad sensum spiritualem plurimum accommoda, sed quia nimis recedit à litera, supersedeo. *Ioan. 14.* *Augusti.*

3 Iam tandem ignauus procedit seruus, ferens mnam suã in sudario. Vbi August. ait libr. 2. de quæst. euang. capi. 46. quia sudario imponere est cum torpore & ignauia infirmari, neq; velle seruire verbo. sunt enim homines quidã adeo peruersi, vt sibiipsis blandiantur, rati satis hoc esse, si de se quisque reddat rationem, nec vltra requiri, aliis vel prædicari vel ministrare: quum tamen apud dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neq; audito euangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere creatorem. ¶Concordat Beda, quoniam pecuniam in sudario ligare, est percepta dona sub ocio lenti torporis abscondere. Theoph. porro, dominus, inquit, mortuus sudario inuolutus fuit, & Lazari facies in sepulchro sudario obuoluta fuit, merito igitur ignauus ille sudario inquit reconditum fuisse donum. Mortuum enim illud fecerat & inefficax, nõ euoluens, neq; lucrũ faciens. Huiusmodi homo per fatuum istum & solidum Nabal designatur, qui panem suum & carnem soli sibi seruare cupiebat, nihil volẽs Dauidi & seruis eius in extrema etiam necessitate communicare. Quumq́ue seruus in se inutilis esset, adhuc tamen astute & callide agit, fucum quærens atque prætextum malitiæ. malum id omne coniicit in dominum, (homines ij peruersissimi sunt) & illi quatuor hæc intẽtat. Primo, quod sibi fuerit occasio metus, respectu tam strictæ & arduæ rationis: deinde quia homo durus sit & austerus: insuper, tollens quod non posuerit: postremo, quod metat vbi nõ seminarit. Talia multi prętexũt, nolentes enim vllis prodesse, dicunt ꝙ vbi non seminauerit deus bonam indolem & aptitudinem, illinc ne requirat messem, Me, inquiunt, non fecit industrium, & ad docendũ idoneum, & quid à me exigitur, vt in fructum faciam? Aug. putat hoc ipsum esse metere, quod non seminarit ille, impietatis reos etiam eos tenere, quibus verbum legis aut euangelij *Augusti.* *Beda.* *Theophy.* *Ioã. 9.10.* *1. Reg. 25.* *Theophyl.* *Augusti.*

non est ministratũ. neq; enim ij quibus lex data nõ est, excusati ideo sunt, quia ex creaturis ęternã creatoris suivirtutem & diuinitatẽ poterant cognoscere, vt testatur Paulus. Quidam peccatores incusant deũ quasi nimis asperũ & durum, eo quod propter voluptatẽ temporalẽ ipsos puniat supplicio æterno, quodq́; ex singulis verbis ociosis rationẽ exposcat. sic ignaui exẽplum Lot prætexunt, quod & ipsi nõ possint ascẽdere in montẽ perfectionis. tantũ venire cupiunt in Segor, quod sonat pusillum, vnde nullũ subire volunt laborem paulò grauiorem. Chryso. egregie defendit dominum aduersus fraudentam & mẽdacem serui huius accusationẽ, dicens eum in singulis istis quatuor esse mentitũ: quia si dominũ timuisset, mãdata eius custodiuisset. Aut si sciebat dominum suum austerũ esse, seueritatem eius non debebat cõtemnere. Et quia dixit seruus tollere dominũ quod non posuisset, quanto magis oportebat eum cogitare, quod tolleret ille vbi posuisset? sed nouerat, quia metebat dominus vbi nõ seminasset, quur non magis meteret. vbi seminauerat ipse?

Rom. 1. Matt. 15. Matt 12. Gene. 19. Chrysosto.

¶ Audite igitur sententiam, quam tulit dominus super seruum istum, Ex ore tuo iudico te serue nequã. sic Eliphaz dixit ad Iob, Condẽnabit te os tuum. & non ego, & labia tua respõdebunt tibi. Quare nõ dedisti pecuniam meã ad mensam? Omnis homo, inquit Theoph. mẽsarius à deo ordinatus est, vt in huius mũdi officina magna negocietur. sic cum donis dei lucrũ fecit Paulus, dicens, Omnibus omnia factus sum vt omnes lucrifacerem. Beda ait pecuniã hanc esse verbum dei. sicut dicit Psalmista, Eloquia domini eloquia casta argẽtum igne examinatũ. Verbũ igitur dei cõmitti debet nũmulariis ad mẽsam, hoc est, paratis & voluntariis fideliũ mẽtibus annunciari, super quã mẽsam, hoc est, mentẽ primam audientum. nihil nisi pecunia domini, numisma exoticũ nullum reponi debet, vt sic omnis sermo docẽtis, sensum sequatur scripturæ diuinæ, non proprium aliquod somnium.

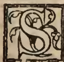
Iob 15. Theoph. 1. Cor. 19. Psal. 11.

4 Tunc ait dominus, astãtibus, Auferte ab illo mnam & date illi qui decem mnas habet. Quisquis dono diuino abutitur, ab eo aufertur. sic multos videas qui diuitiis & honoribus abundarunt, periisse, eo forsitan quod erant abusi, & ideo subtraxit illis dominus. Plerìq; prouincias totas easq́ue populosas, immẽsos ducatus & dominia habuere, nunc miseri in exitium profligati nihil habent. ita deus huic mnã su-

ſtulit & dedit ei qui decē mnas habebat. Per hoc ait Aug. ſignificari & illum poſſe amittere munus dei, qui habens non habet, id eſt, eo non vtitur: & in eo augeri, qui habēs habet, hoc eſt, bene vtitur, ſic ſcriptum eſt angelo Epheſi, Niſi pœnitentiam egeris, mouebo candelabrū tuum de loco ſuo. ſic factum eſt, & cōtigit Sauli, qui quum gratiā dei per ſuperbiā & inobediētiā amiſiſſet, data ea eſt Dauidi, ſicut regum teſtatur hiſtoria, directus eſt domini ſpirit⁹ in Dauid, & inde ſpiritus receſsit à Saul. ſic angelo Philadelphiæ dicitur, Tene quod habes, vt nemo accipiat coronā tuā. ſic Eſauiuſtitiā primogenituræ amiſit, & frater eius Iacobus conſequutus eſt eā: ſic eandem Rubē perdidit, & Ioſeph adeptus eſt. Atq; ideo cōmutauit manus ſuas Iacob ſuper duos filios Ioſeph Ephraim & Manaſſe. hinc admirantur multi, vnde fiat ꝙ qui antea multis donis abundāt, ea ipſis augētur, quū interim pleriq; alij in paupertate deſordeſcāt. ¶ Eius rei rationē reddit dominus, oſtendēs iniquū hoc nō eſſe. Quū enim habēti dabitur & abūdabit, ei qui dona dei habet in vſu pio & ſancto, augebitur gratia dei in ipſo & erga ꝓximos ſuos. Qui autē nihil habet, hoc eſt, qui donis dei nō vtitur, ab eo etiā id quod habet, donum auferetur: ſicuti Ioannes inquit. Nomē habes, quod viuas, & mortu⁹ es. Quot obſecro ſunt qui præclarā in iuuentute ſpem de ſe præbēt, dum videntur ingenui & induſtrij, ita vt putes eos eſſe quantiuis pręcij, ſi paulū attēdas, actū eſt ſcilicet, perierunt? Sic multi præcocē promittētes fructū, nimis cito erūpunt: quumq́; ſublimi gradu cōſtiterint, præcipites ruunt, verſa ſimul cum ipſis rota fortunę. ideoq; deus fortuitorum iſtorum bonorū elargitor eſt, qui qā nouit aliquē donis ſibi collatis eſſe abuſum, ablata illi cōfert in alium. Sanctus autē Martinus quū multa accepiſſet à deo dona, in tam pium vſum ea cōtulit, vt ſemper aucta ſint illi, acceperitq́; ſubinde gratiam pro gratia, &c.

Auguſti. Apoca. 2. 1. Reg. 16. Apoca. 3. Ge. 25. 48 Apoc. 3.

DE SANCTO MARTINO *pontifice inclyto.*

SANCTVS Martinus Sabaria Pānonię nat⁹, quę ad fluuium Raab ſita eſt, nō procul ab Auſtria, parētes habuit infideles, nobiles tamē, ſi ſtēmata mundi conſideres. pater enim eius ſupremus equitum ductor fuit ſub imperatoribus Conſtantino & Iuliano, ideoq́ue in Italia educatus eſt Papiæ. inſtinctu autem

diuino cõuersus ille fuerat ad Christũ, decimoq; ætatis anno cõfugit ad templum, & parẽtibus inuitis factus est cathecumenus, hoc est, in fide erudiri se permisit. Iam vero duodennis cupiebat habitare in deserto, si per corpusculi fragilitatẽ sustinere potuisset, quod deinde tamẽ deuote studuit adimplere. Cæterùm quũ imperatores edicto pręcepissent, vt militum veteranorum filij militarent, compulsus est à patre suo etiam resistens sanctus Martinus ad militiam annum agens decimumquintum. atq; in ea triennium permãsit, viuens in magna continentia & eleemosynarum largitione. Quodam tempore sub porta ciuitatis Ambianẽsium occurrit illi mẽdicus, cui quod daret quum nihil iam haberet amplius, chlamydem quoq; in duas partes correpto gladio discidit, alterã pauperi exhibuit, alterã sibi reseruauit qua tegeretur. proxima nocte vidit Christum ea chlamyde opertum, dicere angelis suis, Martinus adhuc cathecumenus hac me veste cõtexit, ibi tamẽ ille baptizatus anno decimooctauo. atq; orante & vrgẽte duce suo, bienniũ in militia perstitit. ¶ Irruẽtibus autẽ Germanis, vt erant ferocissimi, in Galliam, imperator Iulianus Vormatiæ militibus suis stipẽdia soluit, vbi recusans Martinus quicquam accipere, dixit militem se esse Christi, ideoq; nõ licere sibi pugnare, & cruenta gerere bella. Imperator ratus est Martinum id facere metu perculsum. dixit autem ei Martinus, Si timori hoc, non fidei ascribitur, age cras prima luce inermis, solo tamen crucis signo munitus, hostium cuneos penetrabo securus. Sequenti die hostes vltro porrectis manibus dediderũt se imperatori, vtiq; per meritum sancti Martini, qui deinde relicta militia, profectus est ad sanctum Hilarium Pictauiẽsem episcopum in Aquitaniã, qui ipsum ordinauit exorcistã, vbi reuelauit ei deus vt domũ rediret. reuersus illuc, matrẽ suã ad fidẽ cõuertit, patre in infidelitate perdurante. In via à latronibus misere cæsus est. Quumq; tunc in Sclauonia hæresis Arrianorũ inualesceret, & eis sanctus Martinus valide resisteret, percussus simul & profligatus est ab illis. profectus ergo Mediolanũ, occupauit cœnobium cum fratribus, sed ibi quoque ab hæreticis Arrianis est repulsus. Inde reuersus in Galliã, prædicauit ibi, fidemq; Christi sedulo plantauit, authore Greg. qui ait, Tunc iam & lumen nostrum exoritur, Gregor. nouisq; lãpadum radiis Gallia perlustratur: hoc est, eo tẽpore

re beatissimus Martinꝰ in Galliis prędicare exorsus est, qui Christũ dei filiũ per multa miracula verũ deum in populis declarãs, Gentiliũ incredulitaté auertit. hic fana destruxit, hæresim oppressit, ecclesias ædificauit. & cũ alijs multis virtutibus refulgeret, ad cõsummandũ laudis suæ titulum tres mortuos vitæ restituit. ¶ Quum aũt cõperisset sanctũ Hilarium iã ab exilio rediisse in diœcesim suam, Martinus se ei coniunxit, atq; ne esset ab eo remotior, cœnobium erexit non procul ab vrbe, vbi tãtis inclaruit virtutibus, vt sanctis precibus suis cõplures sanaret ægrotos, mortuos resuscitaret. in oratione continuus, peccatores qui pœnitẽtiam egerãt, suscipiebat. Eodẽ tempore mortuo episcopo Turonẽsi Litorio, sanctus Martinus tertius episcopus eligitur anno 9 imperatoris Valentis. is resuscitauit ibi mortuũ in diœcesi, multaq; alia operatus est miracula, ita vt authoritatis suæ eminentia dignitatẽ sustineret episcopalẽ: pietate tamen, oratione, ieiunio & omni humilitate, viueret vt monachus. Tẽpla plurima extruxit, magnumq; & illustre monasteriũ in honore Petri & Pauli. Tribꝰ quoq; in vicis, Almaganẽsi, Torinagẽsi & Cõdacẽsi, idolorũ templa destruxit & ecclesias ibi erexit. Quumque aliquãdo venisset ad sepulchrum antecessoris sui Gatiani, primi episcopi Turonẽsis, atq; inter cætera suæ orationis verba diceret, Vir dei, benedic mihi, audiui vocẽ dicentẽ sibi, Imo te oro cultor dei, vt mihi benedicere digneris. Multa quoq; miracula fecit Arthonis in Auernia. Ad hæc Gregorius ille Turonensis, quẽ ante citauimus, refert in libro de gloria cõfessorũ p multa capita, de arbore quadã per signum sanctæ crucis à Martino erecta, è cuius cortice promanans aqua, sanauit infirmos. simile est quod de palmite scribitur, consito à S. Martino. ¶ Multas tentationes & afflictiones passus est à diabolo, in quẽ tantũ ille pręualuit, vt quacunq; specie sibi oblatũ agnosceret exacte. Vnde quodã tẽpore apparuit ei habitu & cultu regio, purpura & diademate exornatus, dixitq; se esse Christũ. neque vero Martinus eũ adorare voluit, sed dixit, Aduentum suũ dominus noster Iesus Christus nõ prędixit fore purpura & diademate cõspicuũ. atq; ideo quũ nollet in eũ credere, nisi in hac specie appareret qua passus fuerat, euanuit diabolꝰ, & cellulã sancti Martini grauissimo fœtore impleuit. ¶ Quũ igitur S. Martinꝰ magna cũ vitæ sanctimonia pluri-

Turon. lib. hist. cap. 36.

Gregor. Turonen.

mos annos in diœcesi sua cōfecisset, orta est dissentio inter presbyteros ecclesiæ Cōdacensis. & quāuis iā diu antea prædixerat fratribus suis imminere tempus resolutionis suæ, tamen illuc profectus est cū multis fratribus, ad restituēdā pacem & concordiā. Re ista pacate cōfecta, volens donū redire, incidit in aduersam corporis valetudinem. iamq; proximam mortē suam discipulis significauit, qui flētes, dixerūt, Quur nos pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? inuadent enim gregem tuum lupi rapaces. S. Martinus cōuersus ad parietē ait, Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso laborē. Quumq; ardentissimis vexaretur febribus, ab oratione tamē nō cessauit. Hinc Gerson in tractu de nō esu carnium, Martinus, inquit, suadentes corpus in vltimo agone constitutum, stramentis mollioribus cōfoueri, magna grauitate cōpescuit, dicēs, sinite fratres, sinite. ego si vobis aliud exemplum relinquo, peccaui: quia seruum dei ministrum Christi, decet in terra mori. Presbyteri accedentes, hortabātur eū in aliud latus se reclinare, vt iaceret quietius. verum ille respōdit, Sinite fratres vt cœlum potius intuear quā terrā. sicq; spiritus meus ꝙ iā ingressurus est iter, ei assuescat. Hoc modo oculis ac manibus in cœlum semper intētis, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. Vidit insuper & diabolum sibi assistentē, cui dixit, Quid hic tibi rei est? quid agis cruēta bestia? nihil in me inuenies homicidia, sinus Abrahæ me suscipiet. Sic ergo spiritum suū bonis operib⁹ elaboratum deo reddidit, quum iā vixisset annis 81. & in episcopatu sedisset annis 26. mēsibus 4. diebus 17. anno Archadaij & Honorij secūdo, salutis autē 443. (Greg. in libro historiarum.) Multi sub tēpus mortis suæ audierūt cantātes angelos, præcipue vero S. Seuerinus episcopus Colonien. (vt scribit Sulpitius Seuerus, qui tres libros scripsit de vita S. Martini, vt Grego. Turonen. testatur is enim cum peractis matutinis precibus ex more altaria visitaret orans, audiuit cantantes angelos: archidiaconus autē audire nō potuit, tātisper dum pro eo oraret S. Seuerinus, qui & ipse tandem audiens voces sonoras admodum, cognouit ex Seuerino mortuum esse B. Martinum Turonen. episcopum, cuius animā angeli tūc deferrēt in cœlum. Aug. in libello de speculo peccatorum, si saltē titul⁹ nō mētitur authorē. Serpēs, inquit, ille venenosus diabolus & sathanas, ausus fuit cū furore

Gerson.

Gregor.

Sulpitius.

Augusti.

rore impetum facere in sanctissimã B. Martini animã, qui erat, vt dicitur, gemma sacerdotũ, quã felicẽ animã præsentibus angelis euntem in cœlũ imp edire tẽtabat. ¶ Post discessum S. Martini in oppido Cõdacensi cõuenerant Pictauienses & Turones, de corpore B. Martini cõtendẽtes, dicẽtibus illis eũ monachũ & abbatẽ ibi ipsorũ fuisse, Turonẽsibus satis extitisse, quod viuũ eũ habuerint episcopũ. Verũ Turones cõtra volebãt. nã vbi quis cõsecratus fuisset & sedisset episcopus, ibidẽ eum sepeliri debere. Quumq; contentionẽ illorũ nos dirimeret, Pictauienses instituerunt & proposuerunt se altero mane corpus B. Martini vi & impetu ablaturos. Atqui conatũ hunc impediuit deus, disponens vt profunda nocte, quũ altũ silentiũ tenerent omnia, cunctis etiam sopitis, Turonẽses corpus viri sancti per fenestrã exẽptum, nauiq; impositum, deueherent per flumina vsque in ciuitatem suã, vbi deus multa per eum operatus est miracula. In eius rei argumentũ fluxit oleum ex tũba ipsius, quo Aridius presbyter pluresque alij cæci liniti, visum receperunt, atque infirmi multi sanati sunt. De miraculis quæ S. Martinus in vita sua & post mortẽ operat⁹ est, iusta cõscripta sunt volumina. mortuus est autẽ vir sanctus à passione Christi anno 412. à nato vero saluatore, anno 445. Ad huius sepulturã quomodo miraculose venerit S. Ambrosius, alibi diximus. qñ sub officio missæ raptus ad duas horas fuit circa sepulchrũ Martini, donec eũ diaconus excitaret, ad se deinde reuersus, dixit mortuũ esse S. Martinũ, sicut ipse rei docuit euẽtus. S. Gregori⁹ etiã XVI. post B. Martinũ episcopus Turonẽsis, 4. libros scripsit de miraculis S. Martini. ¶ Videat qui velit, quę S. Paulinus Nolæ episcop⁹ scripsit. quãdo Sulpitius Seuerus presbyter depinxerat sanctũ Martinum & sanctum Paulinũ in baptisterio, imaginibus addidit versus. Paulinus epistola 12. inquit inter alia, Martinus pingitur recte in loco refectionis humanæ, qui cœlestis hominis imaginem perfecta Christi imitatione portauit, vt deponentibus in lauacro terrenę imaginis vetustatem, imitãda cœlestis animæ occurrat effigies. vocat Martinum formam iustitiæ, summam virtutum, speculum fortitudinis.

Abluitis quicunque animas & membra lauacris,
Cernite propositas ad bona facta vias.
Adstat perfectæ Martinus regula vitæ,

Paulinus veniam quo mereare, docet.
Hunc peccatores, illum ſpectate beati.
Exempla ſanctis ille ſit, iſte reis.
Et infra,
Martinum veneranda viri teſtatur imago,
Altera Paulinum forma refert humilem.
Ille fidem exemplis & dictis fortibus armat,
Vt meriti palmas intemerata ferat.
Iſte docet fuſis redimens ſua crimina nummis,
Vilior vt ſit res, quam ſua cuique ſalus.

Martinus epiſcopus migrauit à ſeculo, viuit in Chriſto, gemma ſacerdotum.

IN DIE FESTO S. CATHARINAE

virginis & martyris, ſtudiorum ſtudioſorumq́; omnium præſidis, Euangelium. Matthæi 13.

HOMILIA VNICA.

EVANGELIVM hoc require ſupra in feſto ſanctæ Margaretæ, vbi illud expoſuimus partim, nũc reliquã ei⁹ particulã explicabimus. Regnũ, inquit dominus, cœlorũ ſimile eſt ſagenæ miſſę in mare. ait Hieronymus, impleto Ieremię vaticinio, Ecce ego mitto ad vos piſcatores multos, poſtquã audierunt Petrus & Andreas, Iacob⁹ & Ioãnes filij Zebedæi, ſequimini, & faciã vos piſcatores hominũ, cõtexuerũt ſibi ex veteri & nouo teſtaméto ſagenã euangeliorũ dogmatũ, & miſerũt eã in mare huius ſeculi, quę vſq; hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de amaris & ſalſis gurgitib⁹ quicquid inciderit, id eſt, bonos homines & malos. Quũ aũt venerit cõſummatio & finis mũdi, tunc ſagena extrahetur ad littus, ad ſecernendũ piſces. boni mittentur in vaſa cœleſtiũ manſionũ, malos vero torrẽdos & exiccãdos gehennæ flãma ſuſcipiet. Conueniũt in hac expoſitione etiã alij doctores. commode enĩ eccleſia ſagenæ cõparatur, quæ piſcatori cõmiſſa eſt Petro, ipſaq́; cũ reti fidei quotidie capit homines, & ſicut piſcatores ex pfudo aquarũ piſces attrahunt ad littus, ſic eccleſia per prędicatores adducit peccatores ex amariſsimis aquis mundanarũ voluptatũ. ¶ Audiant hæc neochriſtiani, qui cõtẽdũt bonos tantũ eſſe in eccleſia. Aliter hic docet Chriſtus bonos & malos eſſe in ſagena eccleſię. ſi enim boni omnes

Hieron. Mat. 4.

nes essent, quorsum attineret quosdam à piscatoribus reiici? In cœlo soli sunt boni, in inferno mali tantū: in ecclesia quæ locū medium occupat, boni sunt & mali cōmixti vsque in diem iudicij, quando exibunt angeli & segregabunt malos de medio iustorum, ipsosq; proiiciēt in caminum ignis, sicut hic dominus exponit. Neq; vero mali tantum sunt in ecclesia, sed & plures quā boni, qđ significare volens Christus, ait, Multi sunt vocati, pauci vero electi. Conqueritur idipsum & Dauid, inquiens, Annunciaui & loquutus sum, multiplicati sunt super numerum. Ecce quod multiplicati sint mali super numerum iustorū. Rudis admodum est intellectus eorum, qui dicunt bonos tātum esse in ecclesia cōtra tam manifesta Christi verba, quando etiam in hoc cap. declarat mundū hunc agrum esse quendam spatiosum, in quo triticum crescat & simul zizania. Ne putes autē ipsum in vniuersum de mundo toto loqui, & nō tantum de ecclesia, affirmat messores esse angelos, quos missurus sit filius hominis, vt tollant de regno suo omnia scandala. Regnum itaque Christi, præsens est ecclesia, hoc ille post diem nouissimum traditurus est deo patri. Quamobrem Theophylactus inquit super hoc euāgeliū, Terribilis est hæc parabola. ostēdit enim quod licet credamus, nō habeamus autē vitam bonam, in ignē proiiciemur. Ait idem sagenā hāc ex doctrina prophetarum contextā esse & miraculis apostolorū. sicut ergo officium est apostolorum eiicere rete & capere pisces: ita munus est angelorū, segregare bonos & malos. quanuis idipsum facturi sint angeli iussu & loco Christi, quoniā ipse ille est qui præcipue hircos separabit ab agnis. 2 Deinceps interrogat discipulos dominus, an hæc omnia intellexerint. qua interrogatione attentiores ipsos facit in obseruanda parabola. neq; enim contentus erat dominus in eo, quod quę ipse docebat audirēt discipuli, sed voluit eos tanquā futuros magistros intelligere illa sic, vt & alios possent docere. Vnde discant prælati, qđ & intelligere debent verbum dei, sicut communiter dici solet, duos illos apices mitrę episcopalis significare duo testamenta, quorum perfecta cognitio esse debeat penes episcopos, quos etiam exhortatur in hoc Dauid, dicens, Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. ¶ Respondentibus apostolis & intelligere se affirmantibus, subiungit domi-

Mat. 22. *Psal. 39.* *Mat. 13.* *1. Cor. 15.* *Theoph.* *Mat. 25.* *Hieron.* *Psal. 118.*

nus, Omnis scriba doctus in regno dei, profert de thesauro suo noua & vetera. Ecce hic apostolos dominus scribas suos & notarios vocat, propterea quod verba saluatoris conscribunt in membranis mentis suæ cum sacramentis regni cœlorum, protulerunt illi inde noua & vetera, quia quicquid in euangelio prædicabant lege & prophetis confirmarunt. Nouum adhuc erat euangelium, recens etiam incarnatio Christi, mors & resurrectio eiusdem. Veteres tamen hæc agnouerāt, sed in figuris & obumbrationibus typicis per reuelationes tantum, atqui oculis ea videbant apostoli, quibus

Luc.10. ideo dixit dominus, Multi reges & prophetę voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Atque hoc opus & officium est docti, vt noua caleat & vetera. id designare vo-

Cant.7. lens, inquit, sponsa in Canticis, Omnia poma noua & vetera dilecte mi seruaui tibi. Ideoq; domin⁹ eos nō scribas tātum vocat & simpliciter doctos, quales fuerāt etiā prophetæ, sed doctos in regno cœlorū, cuiusmodi erant apostoli, dissimiles in hoc patriarchis & prophetis. 3 Alij contextum hūc paulò aliter accipiunt, nō tamē cōtrarij superioribus, sic vt per noua intelligatur gratia & remuneratio, per vetera autem iracundia & suppliciū. gratia enim & ve-

Ioan.1. ritas per Iesum Christum facta est: vetus autem in homine

Rom.3. est peccatum, cognitio peccati & iræ dei: quia per legem est cognitio peccati, sicut per euangelium cognitio charitatis & gratiæ dei. Atq; eo forsitan respexit Augustinus lib.20. de ciuit. dei cap.4. qui ꝓbatur⁹ iudiciū extremū, affert primo testimonia noui testamēti. quāuis enim vetera præcedāt in tēpore, noua tamē eis sunt præferenda dignitate. & hunc ordinē seruādū esse dominus ipse docuit, dicēs, Omnis scriba doctus de thesauro suo profert noua & vetera. qui si nō maluisset pręferre ordinē meriti seriei tēporis, dixisset vtique, vetera & noua, quum tamen inuerso modo dixerit.

Colos.3. ¶Neque paulò apertius Paulus ipse nos docuit idem, quū ait, Expoliate vos veterē hominē cū actibus suis, & induite nouū eū, qui renouatur in agnitionē secundū imaginē eius

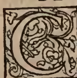
Haymo. qui creauit illū. Quur id? quia vet⁹ ad pœnā nouus ad gratiā & gloriā dei pertinet. nusquā enim cœlū promittit vetus lex tota, minatur tantū, & omnino lex est timoris. ideoq; ea est sentētia Christi, quod apostoli & omnes scribę sui siue prædicatores, ꝓferre debent ex lege scripturæ sacrę noua de

ua de ꝑmissione prēmij, & vetera de supplicio quod manet malos. atq; ideo qui ex charitate venire recusat, solū timore cōpellatur: quē nō inuitat gratia, vrgeat pœna. hunc prędicādi modū ipse etiā dñs obseruauit in parabolis istis, quoniā prius de bonis, deinde de malis disseruit. sic ꝑmittere debēt prædicatores bonis gloriā, malis minari supplicium. Vetus est, quicquid à veteri Adamo ꝓficiscitur: noua est omnis gratia Adæ cœlestis. Adam primus terrenus, paradisum pro se & nobis amisit. Adā nouus ille cœlestis, cœlū ipsum nobis emeruit. Itaq; doctus in regno dei, ꝓferre de thesauro scientiæ suæ debet noua & vetera. sic Paulus fecit, scribēs Ephesiis, Deponite vos secundū pristinam cōuersationem veterem hominē, qui corrumpitur secundum desideria erroris. *Ephe.4.* Renouamini autē spiritu mentis vestræ, & induite nouū hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. In eadem sententia est & Chrysostomus, qui *Chrysost.* dicit, vetus est, vt pro culpa humanum genus in æterna pœna intereat: & nouum, vt conuersus in regnum viuat. ideo etiam hic præmisit dominus parabolam diuitis. & aliam de thesauro inuento atq; margarita, inde enumerauit supplicia inferni. hinc sequitur, Omnis scriba doctus, &c. Quasi dicturus esset, Is vere doctus est prædicator in ecclesia, qui nouum proferre potest de dulcedine regni, & vetera de horrore pœnarum, vt qui virtutis amore & desiderio præmiorum nō mouetur, oderint saltem peccare formidine pœnæ.

4 Audiuimus iam superius, quomodo tres illæ parabolæ, de thesauro abscondito, de inuenta margarita, & de sagena, doceant omnes homines seruire deo, in cultu dei nō extolli, verbū dei nō audire tantū, sed & operibus implere: quoniā est thesaurus absconditus, illa preciosa margarita, ea demum vera est sagena. Et tamen ecclesia euangelio hoc vtitur in festiuitatibus sanctarū virginum, idq; ideo, quia istæ thesauros mundi huius omnes cōtempserunt ꝓpter dominum, vt thesaurum absconditum cōsequerentur in cœlis gloriam æternam, atq; ob id dimiserunt & reliquerūt omnia quibus gaudet mūdus. quoq; imbecilior est sexus fœmineus, eo grauius est quod desideria sua, carnē quoq; ipsam voluptatem & diuitiarum illecebras vicerunt, quumque alias fœminæ sint ad cultum mundiorē proniores, & rerum preciosarum appetentiores, magnā laudem meruerunt virgines sanctæ,

quod illa omnia côtempſerunt, ſolúmque dilexerũt dominum margaritã precioſiſſimam, cuius reſpectu obſorduerunt eis mundana omnia. ſic beata Agnes dixit, dexterã meã & collum meum cinxit lapidibus precioſis, dedit auribus meis inæſtimabiles margaritas. Apoſtoli vero & viri apoſtolici quũ iam retia ſuę prædicationis eieciſſent, captę ſunt virgines ſanctę tanq̃ piſciculi optimi ſancta Catharina, Barbara, Margareta, Vrſula, Agnes, Lucia, Agatha, Dorothea, Apollonia, Kunegundis, Brigitta, Otilia, & aliæ pleræque, quæ tã ardentes fuerũt in charitate dei, vt alia omnia relinquerẽt, ſolámq; hãc ſeruarẽt margaritã, ſicut Agnes ait, Ei ſum deſpõſata, cui ſeruiũt angeli, cuius pulchritudinem ſol & luna mirãtur, ei ſoli ſeruo fidẽ, ipſi me tota deuotione cõmitto. doctæ illæ vtiq; fuerunt, in myſteriis fidei noſtræ bene eruditæ, præcipue vero ſancta Catharina, quæ rhetores quinquaginta diſputãdo ſuperauit, ipſosq́; ad fidem Chriſti cõuertit, proferens illis de theſauro ſcientiæ qua diuinitus erat illuſtrata, noua & vetera, ita vt ipſi quoq; baptizati, pro nomine Chriſti ſanguinem funderent vſque ad mortem.

DE SANCTA CATHARINA.

ATHARINA Coſti regis nata, ex familia Lagidarum, in Alexandria à primis ætatis ſuæ rudimentis, diſciplinis liberalibus erudita eſt, quas præ cæteris calluit ſubtilius, ſimul tamen credidit in Chriſtum & vtriuſque teſtamenti ſcripta reuoluit. Quum autem Maxentius ab imperatore Conſtantino profligatus, veniſſet in Alexandriam, nuptiale ſacrum inſtituit, & Chriſtianos ſacrificare nolentes afflixit, ita vt multi iam ſupplicij metu ſacra facerent. Videns id Catharina, prudenter increpauit imperatorem, cui Maxentius reſpõdere non potuit, ideoq́; rhetores cõuocauit quinquaginta, qui audientes virginem ex ſpiritu dei loquentem, per doctrinam ejus conuerſi ſunt ad fidem. eos omnes combuſſit tyrannus, ſicuti reuelatũ fuerat Catharinæ in carceribus ab angelo Michaële, qui ipſam cõſolatus vetuit timere.

2 Quum autẽ non poſſet tyrannus Catharinam nec blanditiis neque minis à fide deterrere, flagris cæſum rurſus detruſit in carceres, qui adhuc monſtrantur peregrinis in Alexandria, vbi duodecim dieb⁹ ſine vllo cibo corporali virgo ſancta eſt detenta. Ipſe autem in Caſium mõtem profectus

eſt,

eſt,ad exercēda ludicra & maleficia ſimul quę tractabat. Eo tempore Fauſtina imperatoris cōiunx, & Porphyrius Cyre nenſis cohortis præfectus, viderunt lumen apud ſanctā Catharinam. ad quā venientes,fidem quoq; receperunt,& baptizati ſunt cum aliis hominibus ducentis.Tyrannus reuerſus, rotas quatuor ſibi oppoſitas parauit, acutiſſimus clauis & ferreis machinamētis inſtructas. quas cōſpicata virgo ſancta,timore perculſa, dominū inuocauit vt ipſam à tam diro ſupplicio cuſtodiret. ¶ Veniēs ergo angelus de cœlo, rotas diiecit & cōminuit, multáque Gentilium milia ſimul occidit,ſicut columnæ adhuc videntur. quod quū Fauſtina conſpexiſſet ad imperatorem veniens, ipſum increpauit. qui audiens eam eſſe Chriſtianā,mamillas ei præſcindi fecit,deinde decollari,præcepit etiā de quis ipſam ſepeliret. Porphyrius autē eam noctu ſepeliuit, & proximo ſtatim die imperator multos coniecit in carcerem, extorquere volens quis imperatricem ſepeliuiſſet. Porphyrius eſt ſpōte cōfeſſus ſe feciſſe, quē vbi cognouit imperator eſſe Chriſtianum cum ducentis aliis decollauit. Poſtea Catharinā aduocauit multa ei promittens ſi negaret Chriſtum. quumq́; videret ſe ab ipſa cōtemni, Chriſtum vero ſuper omnes reges ab ea laudari ſententiam tulit vt & ipſa decollaretur. quę adducta ad locum ſupplicij, deū rogauit pro omnibus qui ipſam in neceſſitatibus ſuis eſſent imploraturi. vbi vox audita eſt de cœlo, Veni electa mea, quod petiſti, impetraſti. ſicque decollata eſt, & in ſignum virginalis caſtitatis, ex collo eius lac emanauit pro ſanguine. ¶ Quærat aliquis, quur tandē quū ſancti multa ſuſtinuerint ſupplicia, feras, ignem, aquas, oleū ardens, &c. vbi tandem ad gladium ventum eſt, ſimul quoque actum eſt de eorū vita. Reſpondetur (vide tamen Bonauenturā diſt. 4. quali in 2. parte. art. 1. q. 5.) quod pœna iſta gladij ex mala proficiſcitur voluntate, quū gladius ſit res non naturalis, ſed artificialis. ideóque mirū non eſt, quando praua tyrannorū voluntas deo reſiſtit, quod gladius ipſam exatiat, non impediente deo. reliqua autē ſupplicia proueniunt à naturali operatione, ſicuti cuiuſque rei natura à deo diſpoſita eſt, ideo non decet naturam creatori ſuo repugnare. Quum ſanctus diuinę voluntati ſe cōformet, ad deſignandā bonitatem dei, & in teſtimonium virtutis & potentiæ diuinæ, rerum natura operationes ſuas remiſit erga ſanctos dei.

¶Rationem hanc assignant doctores, quur ita mortuus sit Christ⁹ in cruce, nō in igne, nō in aquis, neq; lapidib⁹obrutus, quia nō decebat creaturam aliquā in sua naturali operatione quā à deo accepit, aduersus ipsum armari ad intentandam mortem. peruersæ autē voluntati locum suum reliquit deus, quæ Christū clauis crūci affixit, vt sic sola illa occiderit eum, nō natura, non elementū aliquod, quia illa etiā condoluerunt Christo. sol enim & luna tunc obscurabātur, petræ scindebantur, terra mouebatur moriente Christo. Catharina decollata, deus quidē operatus est supra naturam, ad confirmandam ipsius sanctimoniam, quoniā angeli corpus eius sanctum ab Alexandria transtulerūt vsque in mōtem Sinai, & ibi sepelierunt, sicut petra imagines hominum multas habet impressas, ab homine tamen non factas sed ille testimonium præbent custodiæ angelorū. ¶Eodem in loco requieuit corpus annis trecentis, donec ipsa reuelaret abbati qui illud in cœnobiū reposuit, vbi adhuc conquiescit. Imago autē virginis sanctæ etiā nunc videtur in petra. Cōcurritur illuc per vniuersum Christianismū, imò & à Sarra cenis, qui multū tribuūt S. Catharinæ visitatur, multa etiam ibi deus operatus est miracula per intercessionem sanctissimæ virginis, quam & vos hodie implorate diligentius, vt aduocata vestra sit apud sponsum suum Christum dominum, &c.

SEQVETVR INDE COMMVNE sanctorum, & primo de Apostolis.

Constitues eos principes super omnē terram. Psal. 44. Vel, Ciues apostolorum & domestici dei aduenerunt hodie portantes pacem & illuminātes patriam, &c. Vel, Isti sunt sancti qui viuentes in carne, plantauerūt ecclesiā sanguine suo. Ecclesia

HOMILIA PRIMA.

CONSVMMARE volens domin⁹ synagogam, & erigere ecclesiam suam legémq; euangelicam, quāuis ipse supremus esset eius operis architectus, dicēte Paulo, quia nemo potest aliud *1.Cor.3.* fundamentū ponere præter id quod positū est *Ioan.15.* Christus Iesus, vnde & ipse dixit ad apostolos, Sine me nihil potestis facere, attamen quum hoc sit proprium deo, vt *Deut.32.* *Dionysi.* omnia opera eius perfecta sint & absoluta, quamobrē etiam creaturam vnam per aliam gubernat, infima deducens per media

media ad ſuprema, ſic eccleſia primum ſtatim perfecta non fuit, ſed oportuit eam habere infantiã, quando gentes quę à longe erant, ſimulq́; Iudæos decebat adduci per apoſtolos, ſicut gloriatur Paulus de ſe & ſui ſimilibus, quia dei ſint co adiutores, & eccleſia ipſa ſic clamat ad dominum, Te ſuppliciter exorare, vt gregem tuum paſtor æternę nõ deſeras, ſed per beatos apoſtolos tuos cõtinua protectione cuſtodias, vt eiſdem rectoribus gubernetur, quos operis tui vicarios eidem cõtuliſti præeſſe paſtores. ¶ Et ſicut in veteri teſtamento ſalutẽ hominum operatus erat domin9 per patriarchas & prophetas, ita in eccleſia per apoſtolos, qui ideo filij dicuntur prophetarum, quanuis illis & perfectiores & ſanctiores fuerint, & à deo magis illuminati. vnde & dominus dixit ad eos, Beati oculi qui vidẽt quæ vos videtis. dico enim vobis, quod multi reges & prophetæ voluerũt videre quæ vos videtis, & nõ viderunt, & audire quæ vos auditis, & nõ audierunt, quanuis hoc quoque intereſt, quod prophetæ ad ſolos Iudæos miſsi ſunt, & ad ea loca in quibus Iudæi habitabant: apoſtoli autem miſsi ſunt in vniuerſum orbem terrarum. quumq́; ſynagoga Iudæos tantum haberet, in eccleſiã cõuocati ſunt etiam Gentiles, ab ortu vſq; in occaſum. Quod intendens Dauid, conſtitues, inquit, eos principes, &c.

I. Cor. 3.

Luc. 10.

EVANGELIVM SVPRA IN DIE

S. Simonis & Iudæ, vel S. Bartholomæi, vel aliud de apoſtolis.

ANIMVS eſt hic de principatu, dignitate & honore apoſtolorum nonnulla diſſerere, auxiliante gratia Chriſti. Nam quum ipſi pręcipui ſint in eccleſia poſt Chriſtum & Mariam, retulerit plurimum ſcire, quidnam ſit apoſtolus, quod eius officium, quæq́; poteſtas. faciei id ad venerationem apoſtolorum augendam, ad excitandos animos erga honorem ipſis impendendum. Vt autem commodiori ordine hoc fiat, voſq́; melius intelligatis, & firmius retineatis, tria hæc principio dicemus, de vocatione, electione & cõfirmatione eorũ. Quoad vocationem, conſtat quod neq; eodem modo, neq; ſimul omnes vocati ſunt apoſtoli, imo quorundam vocatio omnino deſcripta non eſt. nam de Petro, Andrea, Iacobo & Ioãne ſcriptum eſt, quia primi vocati ſunt à Chriſto, nõ quidẽ tanq̃ apoſtoli, ſed quaſi ad familiaritatem coniunctiorẽ. ſic

Ioan. 1. quãdo statim post baptismũ Christi Ioannes Baptista ostendit & digito monstrauit illum, dicens, Ecce agnus dei qui tollit peccata mũdi, tunc cõtinuo secutus est eum Andreas, qui deinde adduxit Petrũ, & proxime sequenti die vocauit
Luc. 5. dominus Philippum. sic quatuor illos vocauit, quando magnam pisciũ multitudinẽ cœperunt, & horrente Petro, dixit dominus se facturũ eos piscatores hominũ, qui deinde relictis omnibus, sequuti sunt dominũ. sine dubio autẽ deinde
Matt. 4. domum reuersi, ad pristinas etiam redierunt occupationes.

3 Quum audisset dominus Ioãnem cõiectum esse in vincula, secessit in Galilæã, & decollato Ioanne, cœpit prædicare. ambulans etiã ibi iuxta mare Galilææ, vocauit 4. apostolos. quæ dæmũ vera extitit vocatio, quia tunc adhęserunt
Matth. 9. domino, & sequuti ipsum mãserunt cũ eo. Vide supra plura. De S. Matthęo etiã satis constat, quomodo sit vocatus ad
Actu. 1. teloneũ sedens, cui dixit domin⁹, Sequere me. & surgẽs ille, sequutus est eum. Matthias tandẽ electus est in locum Iudæ post ascensionẽ Christi de aliorum vocatione ex euangelio
Matt. 10. non satis cõstat. Porro de apostolorũ electione tres scripserunt euangelistæ. Matthæus sic ait, Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituũ immundorũ, vt eiicerent eos & curarent omnẽ languorem & omnẽ infirmitatem. duodecim autẽ apostolorum nomina sunt hæc, Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.
Mar. 3. Expressus aliquãto ait Marcus, Ascendens in mõtem, vocauit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum. Et fecit vt essent duodecim cũ illo, & vt mitteret eos prędicare, &c. Ele-
Luc. 6. & 10. ctionis huius meminit & Lucas. Atque aliquãto post, quum diu prædicasset, describit & vocationem 72. discipulorum,
1. Cor. 12. Meminit & Paulus, Dedit, inquiens, deus in ecclesia quosdã
Ephe. 4. apostolos, quosdã prophetas, alios autem doctores. Et alibi
Chrysosto. non dissimile scribit Chrysost. hoc magnificat, & tanquam magnificũ quid extollit, sicuti & est, quod ex tam vasto mũdo, ex tot hominũ milibus duodecim illos elegit dominus, quos vtique oportuit esse viros multum admirandos. Tot erant in mũdo reges, principes, optimates, tanta doctorum, sapientum & eloquentiũ hominum turba, atque præ iis omnibus tamen simplices illos elegit dominus, sed non dimisit simplices, imo per spiritum sanctum à patre missum, edocti sunt in omnibus. De hac electione loquutus est dñs, dicens,

Non

Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis & fructũ afferatis, & fructus vester maneat. Capharnaitis quoque nonnullis à Christo deficientibus, propter sermonem ab eo de sacramento habitum (vt nunc prohdolor, aliquot ciuitates à Christo & ecclesia recedunt) dixit ille ad duodecim, Nunquid & vos vultis abire? Nónne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnᵘˢ diabolus est? dicebat autem de Iuda Simonis Iscariote, qui traditurus erat illum. *Ioan. 16.* *Ioan. 15.* *Ioan. 6.*

2 Expedita iam hactenus vocatione & electione apostolorum, reliquum est de eorum confirmatione nonnihil disserere. nam hoc etiã nũc sic obseruatur, vt episcopus primũ eligatur, deinde cõfirmetur. Sic etiã apostoli in sua dignitate cõfirmati sunt à Christo post resurrectionẽ, quãdo apparuit eis in die sancto Paschę, dicẽs, Sicut misit me pater meᵘˢ, & ego mitto vos. Summus ille apostolus & primᵘˢ, imo apostolorum omniũ, vt ait Cyrillus, erat apostolus. apostolus enim, missum sonat. sic Christus dei filius in hunc mundum missus est. Qui etiã missurus à se apostolos, cõfirmauit eos. tradita in hoc officij exequutione, de missiõe apostolorum plura dicẽtur infra. ¶ Vnum hic cõmemorãdũ est, quod & alibi legimus, quoniã extra apostolatũ dominus adhuc plus potestatis dedit apostolis, quãdo eos sacerdotes ordinauit in cœna. tunc enim potestatẽ ipsis cõtulit super corpus suũ verum, ad cõficiendum illud in sacrificio missæ: super corpus suum mysticũ potestatẽ dedit eis in die resurrectiõis, vt absoluerẽt fideles in cõfessione à peccatis suis, quę potestas est clauium, de qua plura ibidẽ dicta sunt. ¶ Tertia potestas singulariter data est Petro iurisdictionis super omnẽ ecclesiã ad regendũ illã. sed nos iam missa potestate, de dignitate tantum officij apostolici, ita vt cœpimus dicere peragamᵘˢ. Oportet enim vere præclarum quid & exemium esse in eo, vt sit aliquis apostolus. Magna ea gratia est, præ vniuerso mundo electum esse ad cõuersandum domino, ipsiusq; faciẽ omni gratia plenã videndã, semper doctrinam salutarem continuo audiendã, ad opera illius perfecta intuenda, ad ministerium eius exequẽdum, ad amicitiæ & familiaritatis eius consortium assumi, magnum re vera est & præclarũ quoddam, ministrum Christi effici & plane domesticũ, semper ad eius mensam sedere, & diuina mysteria audire, tantaq; potestate valere, quis non summe putet admirandum? profecto enim *Ioan. 20.* *Tom. 2.* *Luc. 12.* *Tom. 2.*

idcirco apoſtoli iamdudum in veteri teſtamẽto multis ſunt modis præfigurati, ſicuti iam recenſebimus, vt deinceps apoſtolicæ poteſtatis officia plenius intelligantur. (quia ordine naturæ deberet præcedere quid eſt, &c.)

3 Primum igitur omnium conſtat, eos typice præſignari
Gen. 35. in duodecim patriarchis ſiquidem Iacob duodecim habuit filios, vt ſacræ nobis teſtantur hiſtoriæ, qui quemadmodum carnaliter vniuerſam ex ſe propagarunt gẽtem Iudæorum, ita apoſtolici omnes fideles genuerũt Chriſto in ſpiritu. Sic
2. Cor. 4. Paulus inquit ad Corinthios, In Chriſto Ieſu per euange-
Galat. 4. lium ego vos genui. Et ad Galatas, Filioli, inquit, mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Sic ille
Deut. 25. Oneſimum genuit, pro quo & rogat Philemonem, Significator hoc idẽ in lege, vbi legitur, Quando habitauerint fratres ſimul, & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui: & primogenitum ex ea filium, nomine illius appellabit, vt non deleatur nomẽ eius ex Iſraël. Hoc itaque iam exponunt doctores de Chriſto, qui cum apoſtolis tanquam fratribus ſuis cõuerſatus eſt, ſicut ait Pau-
Heb. 2. lus, Propter quam cauſam (loquitur autem de Chriſto) nõ confunditur fratres eos vocare. Dici vero poteſt, Bene ſine liberis mortuum eſſe Chriſtum, quoniam perquam pauci in eum crediderunt tunc temporis, apoſtoli autẽ fratres Chriſti ſuſceperunt officium illud hæredes producẽdi Chriſto, quos tamẽ non ex ſe, ſed ipſo Chriſto nuncuparunt tanquã fratre. Quiſquis igitur es qui Chriſtiano gaudes titulo, ſic gloriare de ſpiritualibus patriarchis apoſtolis, vt Iudæi ſuos iactant patriarchas. 2 Deinde præfigurati ſunt etiam apo-
Exo. 18. ſtoli ꝑ duodecim principes populi Iſraël, quos elegit Moyſes ex conſilio ſoceri ſui, eoſdem quoq; acceptauit dominus
Num. 1. deus, ſicut Numerorum liber teſtatur, quoniã iſti duxerunt
Num. 2. populum per deſertum, atq; oportebat eos caſtrametari in
Nume. 7. circuitu tabernaculi & arcæ domini circũcirca, alios verſus oriẽtẽ, ad occidentẽ alios, alios item ad auſtrum, &c. In dedicatione quoq; tabernaculi magna munera obtulerunt ſuper altare. Sic plane & duodecim illi apoſtoli non à Moyſe, ſed nouo legiſlatore Chriſto electi, circũiacent in cuſtodia eccleſiaſtica cum doctrina ſua ſalutari, cum orationibus piis, per vniuerſum circuitum orbis terrarum, ab ortu in oc

casum vsq;, & oblationes immensas meritorum suorum, magna sacrificia orationum sanctarum & martyrij sui obtulerunt domino deo. (vide gloss. ordinar. Num. 1. 2.)

3 Ad hæc figurati antea sunt apostoli in 12. fontibus, qui inuenti sunt è populo Israël in Helim in deserto, quum ante peruenissent ad amaras aquas Marat. neq; enim sat est bibisse ex amaris aquis veteris testamenti, nisi insuper peruenias ad aquam dulcé gratiæ euangelicæ. qua duodecim illi fontes apostolorum vniuersum irrigauerunt mundũ. Vnde & Isidorus inquit, quod non soli duodecim apostoli fidem Christi prædicauerũt, sed & alij septuaginta discipuli, per quos palmas victoriæ Christi mundus cognouit. *Exod. 15.* *Isidorus.*

4 Significati etiam olim sunt apostoli per duodecim lapides preciosos, qui fuerũt in rationali summi sacerdotis. (aliqui Iudæi in Germania, illud quod Hebraice dicitur interpretati sunt idiomate vernaculo, ain fyrspang.) Sic nimirum summus ille sacerdos & pontifex Christus, duodecim illos apostolos defert in ornatu suo ecclesiæ catholicæ, qui idcirco multum sunt speciosi, coruscantes instar gémarum, exemplo sanctimoniæ suæ. 5 In panib⁹ quoq; duodecim propositionis (velut in Hebræo habetur, facierum) figuram cernimus apostolorum, quia panibus illis apostolorum deus vniuersum pauit orbem terrarum, pane. s. verbi euangelici. 6 Similiter illos repræsentarunt etiã duodecim isti speculatores, (oportet contrahere, alioquin sermo cresceret in immensum: vide in loci allegatis cõmuniter gl. ord. adde si vis, Hierony. Tom. 4. & 5.) qui à Moyse missi sunt in terram promissionis, vt perlustrarent illã. quoniam sic & apostoli & speculãtur ipsi, & denunciãt nobis terram promissam viuētiũ. Designãtur insuper & per lapides duodecim in Iordane erectos: sic enim apostoli duodecim articulos fidei nostræ præscripserũt. Duodecim lapides altaris, eosdem quoq; typice figurant, ob firmitatem & constãtiam fidei quam prædicarunt. Duodecim æreí boues subter mare & luteres quos fecit Salomõ in figuram baptismi sanguinis Christi. Duodecim portæ, nominibus duodecim patriarcharum inscriptæ, illos quoq; designãt, quia per eos magna Gẽtium & Iudæorum multitudo ingressa est in ecclesiam. Duodecim vituli quos obtulit Moyses, etiam apostolos significant, siquidem in singulis illis Christus ipse occisus & *Exo. 28.* *Exo. 25.* *Num. 13.* *Iosue 3.* *Exo. 29.* *3. Reg. 7.* *Eze. 48.* *Exo. 24.*

3. Reg. 10. oblatus est domino deo. Duodecim leunculi in throno Salō
monis, eosdé quoq; figurarunt, qui fortiter restiterunt per-
Apoc. 12. sequutoribus fidei nostrę. Ad hæc duodecim stellæ quas vi-
dit Ioannes in corona, apostolos quoq; demonstrant, quo-
niam illi specie exempli boni illustrarunt ecclesiam vniuer-
Apoc. 21. sam. Duodecim fundaméta quæ vidit idē in ciuitate sancta
& noua Ierusalem, quæ descendit de cœlo, ea quoq; respi-
ciunt apostolos: siquidem ij doctrina sua suffulserunt & fun
Hiero. darunt ecclesiā. Hiero. addit eos quoq; duodecim mensibus
anni significari, & duodecim cophinis qui pleni fragmentis
Esa 6. sunt seruati: item super duodecim aliis duorū Seraphin, & duo-
3. Reg. 4. decim supremis præfectis frumētorum Salomonis super o-
mnem prouinciā. Quorum omnium explicationē amplio-
rem hic volēs omitto. Audistis ergo numerū illum sanctum
apostolorum, diuinitus esse ordinatū ab æterno, toties præ-
figuratū à spiritu sancto in scripturis veteris testaméti. Ter-
narius etenim & quaternari⁹ numeri, sunt sacri & mystici.
tria aūt in quatuor ducta, duodecim producūt. Obiicias plu
res esse apostolos q̄ duodecim. sed hāc interrogationē proxi
me sequenti homilia dissoluemus. Hæc nunc sufficiant, &c.

HOMILIA II. IN COMMVNI
de duodecim apostolis dei.

Constitues eos principes super omnem terrā, &c. Psal. 44.

NSTITVI nonnulla vobis dicere de dignitate apostolatus. rem hanc vt apertius & dilucidius proponerem, iam antea apostolorum ostēdi vo cationem primo ad qualecūq; saltem notitiam, deinde ad familiaritatem mox ad apostolatum. de electione quoq; & confirmatione eorundem disserui, similiter de figuris & typicis significationibus. Nunc tandem propius ad dignitatem apostolicam accessurus, & de ea disserere aggressurus, agnosco sane indignum esse me tāto munere propter peccata mea, neque satis posse præstare ob intelligentiæ ruditatem. Et tamen inuocemus gratiam dei, vt ille aperiat o-
stium sermonis mei, cum S. Paulo. omnes igitur illius opem
Coloss. 4. imploremus, dicentes, Pater noster qui es, &c. ¶ De immē sa apostolorum dignitate & magnificentia dicere, omnē superat humani intellectus capacitatē. tanti enim est esse apostolum, vt licet homines possint reges, principes etiā creare & ipsos quoque summos imperatores, similiter eligere epi-

scopos

ſcopos, cardinales & pontifices maximos, attamen etiam ſi
mundus hic conueniat vniuerſus, & omnes coeant optima-
tes,nõ queant adhuc vel vnicum creare apoſtolum,ſed pote
ſtas ea penes deum tantum eſt: ideoq́; quum cõgregatio illa
ſancta vndecim apoſtolorum cõueniſſet,& alij inſuper ho-
mines plures cẽtum,auſi nõ ſunt alium apoſtolum creare in
locum præuaricatoris Iudæ, quãuis ibi erat ſanctiſsima vir- *Act.1.*
go Maria,ſed inſtinctu ſpiritus ſancti ſtatuerũt duos, & in-
uocarunt deum,petẽtes ab eo dari ſignum quemnam vellet
eligi in locũ Iudæ. Atq; ideo Diony. putat ſorte illã quam *Dionyſ.*
tunc dederunt apoſtoli,non fuiſſe caſum aut ſignũ fortuitũ,
ſed ſignum cœlitus datum, quod dedit deus ad deſignãdum
ſe iam dignitatem illam contuliſſe Matthiæ. Vide in Prima-
tu noſtro ſententiam illorum,qui ſancto Petro id tribuunt.
¶ Quur autem nullus homo nec mundus vniuerſus poſsit
creare apoſtolum,collectu facile eſt, ſi modo perpendatur,
quid in ſe contineat officium apoſtolicum. Prima dignitas
apoſtolatus eſt,quod habuerunt illi authoritatem & iuriſdi
ctionem regẽdi eccleſiam, quam eis promiſit dominus, poſt
cœnam,iuxta vnã,expoſitionẽ,Diſpono vobis,ſicut diſpo-
ſuit mihi pater meus,regnũ. Sic Paulus ait ad Epheſios, At- *Act. 20.*
tendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus
poſuit epiſcopos,regere eccleſiam dei quã acquiſiuit ſangui
ne ſuo. Meminit eiuſdem & in epiſtola ad Epheſios ſcripta, *Ephe. 4.*
quum ait, Ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos,quoſdam
autem prophetas,alios vero euangeliſtas, alios autem paſto
res & doctores,ad conſummationẽ ſanctorum, in opus mi-
niſterij,in ædificationẽ corporis Chriſti. Et alibi ſic inquit, *2. Cor.3.*
Et ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, q̃
dedit nobis dominus in ædificationẽ, & non in deſtructionẽ
veſtram nõ erubeſcam. Atq; ad finẽ epiſtolæ dicit: ideo hæc *2.Cor.13.*
abſens ſcribo, vt nõ præſens durius agam ſecundum poteſta
tem quam dominus dedit mihi. Quod autẽ huiuſmodi pote
ſtatem habeat,ipſe teſtatur,inquiens, Quid vultis? in virga
veniam ad vos,an in charitate & ſpiritu mãſuetudinis? ¶ In *1. Cor. 4.*
hac adminiſtratione videmꝰ ſingulos apoſtolos ſuas habuiſ-
ſe prouincias certas & regna ſibi deputata. Iacobus enim ma
ior, princeps fuit Hiſpaniæ. is etiam ſiquid minus habuit ho
noris hic in terra (quia primus ex apoſtolis propter fidem
Chriſti ſupplicium ſuſtinuit & mortem) id ei penſauit deus *Act.11.*

post obitum. quoniam corpus illius & sepultura magna colitur veneratione, & maiore quidem quam vllius apostoli. Iacobus minor rexit Hierosolymis, vbi fuit episcopus, primus etiam qui celebrauit sanctum missæ sacrificium, sicut S. Synodus testatur. (c. Iacobus, de consec. distin. 2.) Philippus Scythiam gubernauit, Thomas India. is enim vt durissimus fuit ad credendum, ita cæteris remotius ablegatus est. Matthæus AEthiopiam sibi vendicauit, Bartholomæus Armeniam & Lycaonyam. Simon primo Mesopotamiã, Iudas frater eius AEgyptũ, deinde vterque simul Persidẽ, Ioannes illustrauit Asiam, Matthias permãsit in Iudæa, Petrus Põtum vsque peruenit, hinc Bithyniam, Galatiã peragrauit & Cappadociam, ipsamque adeo Romam asseruit. Paulus quocunque locorum peruenit, ibi prædicauit Christum. nihil autem pene fecit reliquum ex vniuerso orbe, vbi nõ plantarit semina fidei, sicuti eius peregrinationes & profectiones supra in sua festiuitate satis luculenter explicauimus. ¶ Hic tamẽ duo præmonere visum est: alterum, quod quanuis apostoli omnes in apostolatu fuerunt æquales, potestatem tamen regendi non habuerunt æqualiter, sed Petrus in omni perfectione & plane vniuersaliter eã habuit, quam & accepit, quando à Christo pascere oues iussus est.
Ioh 20. qua de re multa diximus in festo S. Petri. alij autem apostoli regiminis sui officium & potestatẽ habuerunt in singulis regionibus, vbi suã quisq; habuit diœcesim quemadmodum eis fuit inspiratũ diuinitus, sed adhuc tamen tanquam apostoli potestatem hanc vbiq; habuerunt quocunq; deue-
c. ita dominus dist. 19. nissent. Sic Leo inquit ad episcopos prouinciæ, Huius muneris sacramentum, scilicet prædicare euãgeliũ in toto mũdo, ita domin⁹ voluit ad omniũ officiũ pertinere, & in beatissimo Petro omniũ apostolorũ summo principaliter collocare, vt ab ipso quasi à quodã capite dona sua velut in corpus diffunderet, vt exortẽ se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à soliditate Petri recedere. Non diuer-
Hieron. sum est qđ inquit Hieronymus cõtra Iouinianũ li. primo, Propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cõstituto, schismatis tollatur occasio. ¶ Alterũ qđ hic diximus obseruãdũ, est, quod quãuis sicut potestas hæc spiritualis regiminis apostolatui est annexa, nõ tamen alligata illi, quoniã & successores apostolorũ habẽt eandẽ. sic papa tanquã succes-

for

ſor Petri poteſtatẽ habet ſuper omnem eccleſiam, epiſcopi quoq; cæteri ſuper ſuã quiſq; diœceſim. Quãuis in apoſtolis fuerit gemina poteſtas regiminis, vna conſequẽs apoſtolatum, & illam exercebãt, in quemcunq; locum declinabãt: altera conſequens epiſcopatum, & ea erat certi loci, in qua ſuccedũt iam epiſcopi. Vide primatũ Petri, Eckij libro tertio cap. 43. Eadem eſt & ſententia Bedæ, apoſtolorũ ſucceſſores eſſe epiſcopos. ſic enim ait, Sicut duodecim apoſtolos formã epiſcoporum exhibere ſimul & pręmonſtrare nemo eſt qui dubitat, ſic & hos ſeptuaginta duos figurã presbyterorum, id eſt, ſecundi ordinis ſacerdotum, geſsiſſe ſciẽdum eſt. Atque ſic etiam Anacletus ait, In nouo teſtamẽto poſt Chriſtũ dominum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo põtificatus in eccleſia Chriſti deus eſt. Et inde, Cęteri vero apoſtoli cum eodẽ pari cõſortio honorem & poteſtatem acceperũt, ipſumq́; principem eorum eſſe voluerunt, qui etiam iubẽte domino in toto orbe terrarũ diſperſi, euangelium prædicauerũt. ipſis quoq; decedẽtibus, in locum eorum ſurrexerunt epiſcopi. Infra, Videntes apoſtoli meſſem eſſe multum, rogauerũt dominũ meſsis, vnde ab eo electi ſunt 72. diſcipuli, quorũ typũ gerũt presbyteri, atq; in eorum locum cõſtituti ſunt in eccleſia. Iuſtum conſcribi poſſet ſuper ea re volumẽ, ſed nos interim cõtrahamus vela, quia ſatis iam audiuimus apoſtolos principes & ductores eſſe eccleſiæ, atq; habuiſſe cõtraditum ſibi diuinitus regimẽ eccleſiaſticum, vt regerẽt eccleſiam, cultum diuinũ inſtituerent, quomodo omnia obſeruari deberẽt. ¶ Secunda poteſtas apoſtolica eſt, docere & prædicare euãgeliũ, lege nouã, teſtamentũ gratię. Legem enim veterẽ, legẽ timoris deſcripſerat iratus dominus in tabulis lapideis, nouã autem mitis & miſericors deus ſcripſit in cordibus carneis hominũ, ſicut per Ieremiam ante promiſerat, facturum ſe teſtamentũ nouum cum domo Iſraël, & legem ſuam daturum in mẽtibus eorum, atque deſcripturum in cordibus ipſorum. dominus igitur ipſe librum nullum ſcripſit, nec aliquod euãgelium, ſed bene deſcripſit in cordibus apoſtolorum, committẽs eis docere illud per vniuerſum mundũ, quãdo dixit, Ita & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docẽtes eos ſeruare omnia quęcũque pręcepi vobis. Atq; hoc eſt quod dominꝰ dixerat eis, Vos eſtis

Beda.

c. in nouo diſt. 21.

Exo. 24.
Iere. 31.
Heb. 8.

Mat. 28.

Mat. 5.

ſal terræ, ſal ſapiētiæ. ideoq́ue dominus ait ad eoſdem, Vos eſtis lux mundi: quoniā per ipſos dominus vniuerſum illuſtrauit orbem terræ, cū eorum doctrina, miraculis & operibus bonis. ¶ Hinc iam tertia ſequitur poteſtas apoſtolorū, quia poterant authoritate ſua cōdere ſcripturam canonicā. Sic ſanctus Ioannes euangelium ſcripſit, nūc ſi Chriſtianiſmus, imo mūdus conueniret totus, poteſtatem non haberet ſcribendi euangeliū. Inſuper, ſi martyres ſancti omnes, cōfeſſores, doctores, virgines quoq; iā inde à tēporibus apoſtolorum conuenirent, adhuc euangelium condere nō ſufficerent. Quodq́; maius eſt, ſi dicant aliquid quod credēdū ſiet, interim vero Ioannes cōtrarium affirmet, credendū illud non eſſe, ibi ſane S. Ioannis verbū vnū plus valebit, quā omnis omnium ſanctorū doctrina, cauſam iam oſtendimus, quia in eorū cordibus dominus ſcripſit euangelium, ſpiritus
Ioan. 16. ſanct⁹ eos edocuit omnē veritatē. Atqui omnis ſcriptura ſacra oportet à ſpiritu ſancto tātū proficiſcatur, alias ſcriptura ſancta nō erit: ideoq; apoſtoli ſicut & prophetæ, certos ſcripſerunt libros ſcripturæ ſacræ. Quoniā ſic ait Petr⁹,
2. Pet. 1. Nō volūtate humana allata eſt aliquādo prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati, loquuti ſunt ſancti dei homines. ¶ Sic multi ex patribus volūt Marcum, eo quod apoſtolus nō fuerit, nō potuiſſe etiā ſcribere euangeliū propria authoritate, ſed tamē eccleſiā illud acceptaſſe ex cōfirmatione Petri, tanquam ſi ab apoſtolo ſcriptū eſſet. vnde Hieronymus ait de viris illuſtribus, Marcus diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentē audierat, rogatus Romæ à fratribus breue ſcripſit euangeliū. quod cū Petrus audiſſet, probauit & legendum eccleſiæ ſua authoritate dedit. Idē de S. Luca iudicium eſt, qui quādo & ipſe apoſtolus nō fuit, ſed vnus ex 72. diſcipulis, quorum nomina recenſet Hieronymus ad
Hieron. Damaſum, quia tamē indiuidu⁹ fuit Pauli comes, ſicut eius
2. Cor. 8. meminit Paulus nō ſine laude, quam illi eſſe plurimam per omnes eccleſias prædicat. Sic igitur ipſum quoq; aiunt ſcripſiſſe euāgelium ſuū, iubente Paulo, qui illud deinceps tra-
Hieron. diderit eccleſiis. Hieronym⁹ de viris illuſtrib⁹, videtur addubitare. ait enim, Ob id excidiſſe quidā ſuſpicantur, quotieſcunq; in epiſtolis ſuis Paulus dicit, ſecundū euangelium
2. Tim. 2. meū, de Lucæ ſignificare volumine. Quoniā ſic ad Timotheū ait, Memor eſto dominū Ieſum Chriſtū reſurrexiſſe à

mor

mortuis, ex semine Dauid, secundū euangelium meū, in quo laboro vsque ad vincula. ¶ Quærat aliquis, Propria ne est potestas hęc solis apostolis, an ipsis cū quibusdā alijs cōmunis? Respondetur, quia potestas illa docēdi & prædicādi ad omnes apostolorum maxime pertinet successores. Vtinam quoq; nostri seculi pontifices gratiā haberent à deo tantam, vt curam agerent muneris prædicatorij & prædicatorū, vel prædicarent ipsi, sicut eos Bernardus praeclare adhortatur, de consideratione ad Eugenium. Et tamen potestas hæc tam plena apud episcopos & prædicatores est, quam fuit penes apostolos, quia apostoli habebant id omne ex magistro spiritu sancto, qui tantā sapiētiam inscripserat cordibus eorū. vnde errare non poterant: omnes autem qui secuti sunt & si sancti fuerint, tamē labi potuerunt: ideoque illi in seipsis fateri compulsi sunt verum esse hoc, quod ait Dauid, Omnis homo mendax, hoc est, vitiosus & defectu nō caret: sicut legimus nōnunquam sanctos dei homines errasse, Cyprianū martyrem, Papiā episcopum Hieropolitanum, Victorē episcopū Pictauiensem, Irenæum episcopū Lugdunensem. & Augustinus quoq; magnā doctrinæ suæ partem reuocauit, peculiari in hoc conscripto volumine Retractationum. Atq; ea ipsa sacrę scripturæ excellens est eminētia super omnia alia scripta, qđ ibi errari nō potest, reliqui autē scriptores falli possunt & fallere. Sic Augustinus ait, ad Hieronymū scribens, Ego solis eis scriptorū, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorē honoremque deferre, vt nullum eorū scribendo errasse audeam credere: alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate polleant, non ideo verum putem quod ipsi ita senserunt, sed quia mihi ita per alios authores, vel canonicas vel probabiles rationes, quod à vero non abhorrent, persuadere potuerunt. Vide Ioannē Picum conclusione 1. apologiæ ad longum 2 Etsi doctrina infallibilis penes aliquem purum hominem non inueniatur, communiter loquendo, ecclesia tamen apostolorum vestigia ingressa, quicquid generali cōcilio legitime cōgregato decernit, in eo errare non potest. siquidem & hic assistentem habet gratiā Christi & spirit⁹ sancti, sicut ipse promisit, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Et alibi, Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi in medio eorū ego sum. Hoc est qđ pol-

Bernar. | Psal. 115. | August. | Mat. vlt. | Mat. 18.

licitus etiam est Petro, Portæ inferorum non præualebunt aduersus ecclesiā. portæ autē inferorū, errores sunt & hæ-
August. reses. ideoq; pręclare dicit Augustinus lib. 1. cōtra Pelagianos, Hæc est authoritas ecclesiæ, vt quisquis aduersus hunc insuperabilem murū impegerit, in se conteratur. Vide contra Faustum lib. 11. & lib. 1. contra Donatistas, & de vnico baptismo lib. 1. & c. Hæc nimirū fides illa est, de qua Chri-
Luc. 22. stus Petro dixit, Ego pro te rogaui, vt nō deficiat fides tua. Reliqua remittamus ad scholas. Nos alio festinamus.

HOMILIA III. ET VLTIMA IN communi de XII. apostolis dei.

Constitues eos principes super omnem terram, &c. Psal. 44.

DIXERVIMVS hactenus charissimi, de vocatione, electione & confirmatione apostolorū. cœpimus inde dicere, quid in se cōplectatur apostolatus. siquidē potestatē habuerunt apostoli regere ecclesiā, vniuersum mundū docere, atque eius doctrinæ fuerunt longe certissimi, ita vt nequiuerint errare, iccirco soli illi potuerūt in nouo testamēto scripturam condere euangeliorum, habuerūt enim primitias spiritus sancti, nunc porro reliqua quæ dignitatem apostolatus concernunt, prosequamur. ¶ Quarta apostoli
Rom. 8. officij maiestas & pręrogatiua hęc est, quia fundamentum sunt ecclesiæ. licet nanq; præcipuū illius fundamentum sit hoc, quod iam positū est Christ⁹ Iesus, attamen ecclesia etiā super apostolos tanquā fundamēta est extracta, sicut in A-
1. Co. 3. pocalypsi sua vidit Ioānes, murum ciuitatis nouæ Ierusalem
Apoc. 21. habere duodecim fundamēta, atq; in iis nomina duodecim apostolorum & agni. Agnus hic fundamentū est vtiq;, sed ita, vt tamen apostoli quoque fundamenta sint proxime in Christo cōquiescentia. Ideo etsi vnicum sit ecclesię fundamentum principale Christus ipse, tamē gratiā hanc ille dedit apostolis, vt ipsi quoq; sint fundamēta, quod apud prophetam dominus affirmat, dicēs, Ecce ego mittam in funda-
Esa. 28. mentis Sion lapem, lapidem probatum, angularem, preciosum, in fundamento fundatum. vbi satis nobis demōstratur principale fundamentum Christus ipse, lapis angularis, de quo loquitur Petrus. (Vide & adhuc, si placet, atq; declara
1. Pet. 5. ex Paulo, quomodo fecit vtraq; vnū. Ephe. 1. Fuit enim an-
Psal. 117. gularis ille lapis parietis Iudæorum & Gētilium.) Eo faciūt

etiam

etiam fundamenta in Sion. fundaméta multa sunt apostoli, vt ait Glossa ibidem. Fundamenta illa vidit in spiritu cœlestis ille cóciuis Dauid, quum dixit, Fundamenta eius in mótibus sanctis, diligit dominus portas Sion. Vidit ille nimirũ ciuitatem Sion, cognouit quod diligit eã deus, & quod fundamenta ipsius sunt in montibus. Qui autem sunt montes? magni illi & præcelsi sancti, qui in ecclesia eminẽt donis diuinis. sed tamen nõ omnes mótes sunt fundamenta, sed apostoli tantum, viri multum venerãdi, fundamenta sunt ecclesiæ, quia super eos fundata est ecclesia, & per ipsos in Christo, sicut exponit Augustinus. Vis scire quod hæc ita sint? audi quomodo princeps apostolorum positus sit fundamentum ecclesiæ, cui dixit dominus? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Inuident Petro gloriam istam neochristiani, qui ideo tantũ inimici sunt eius, quia papa fuit. audiant autẽ isti Paulum, qui structurã ecclesiasticam expedite cognouit, neque latuit illum quomodo positum sit fundamentũ sic autẽ ait ad Iudæos & Gentiles, Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorũ & domestici dei, superædificati super fundamentũ apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. En hic fundamẽtum tam apostolorũ in ecclesia, quam prophetarum in synagoga: quapropter & apostoli columnæ dicuntur ecclesiæ, vt ait Paulus de Petro & Ioãne & Iacobo, dicens quod existimabãtur esse columnæ, quia cõfirmabant alios, totámq; fulciebant ecclesiam, quæ & ipsa columna & firmamentum veritatis appellatur. ¶ Merito autẽ apostoli columnæ dicuntur, quia sic ait dominus, Quicũque vicerit, faciam eum columnã in templo meo. Atque hoc ipsum est quod ecclesia canit de apostolis, Isti sunt qui viuẽtes in carne, plantauerunt ecclesiam sanguine suo. & ideo quum & ipsi sint fundamenta, vocantur ab ecclesia vicarij Christi.

Psal.86. *Augusti.* *Matt.19.* *Ephes.2.* *Galat.4.* *1.Ti.4.* *Apoc.3.*

¶ Quinta dignitas apostolorũ est, quod assessores illi erunt Christi in die nouissimo & iudices orbis, sicut dominꝰ ipse dixit. Qui quærẽti Petro quale nã eos maneret præmium, quod relictis omnibꝰ sequuti eũ essent, respõdit, Amen dico vobis, quod vos qui sequuti estis, me in regeneratione quãdo sedebit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribꝰ Israel. Magna sane dignitas est, summo assidere iudici in amplissi-

mo iudicio super vniuersum hūc mundum. Talis vero profecto assessor siue iudex erit & Paulus, qui ideo dicit, Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Hinc puto enatam esse piam & laudabilem cōsuetudinē Christianorū, vt quisque apostolū habeat suum. Nā si in iudicio forensi studet quisq; quā maxime propitios habere iudices, quur nō omnes curemus diligentissime, vt ꝓpitios habeamus assessores & iudices in illo extremo iudicio? Promisit idem dominꝰ discipulis suis post cœnā, dicens, Dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Et hoc illud est iudiciū cōscriptum, quod vidit in spiritu Dauid, quæ etiā gloria est omnibꝰ sanctis dei. Idem alio Psalmo ait, Ibi sederunt sedes in iudicio. (Sedes accipitur pro iudice sedente.) Vos itaq; dilectissimi religiose colite sanctos apostolos, cōmittite vos eorū tutelę, inuocate eos sedulo, & obsecrate vt ꝓpitij & clemētes sint iudices vestri: ipsi vobis quoq; gratiā à summo iudice Christo impetrent. Peculiare hoc munus est apostolorū, nulli aliorum sanctorū infra eos cōcessum, quia aliis dictū est illud à domino. Omnis qui reliquerit domū aut fratres aut sorores ꝓpter nomē meū, centuplū accipiet. Ecce alij qui Christum sequūtur, relictis facultatibꝰ suis accipient centuplum, apostolis autē promittūtur sedes iudiciariæ. O vos sanctissimi apostoli Christi, tuq; adeo sancte euāgelista & apostole domini Matthee, gratiā mihi obsecro impetrare oēs, &c.

1.Cor.6. *Luc.22.* *Psal.149.* *Psal.122.* *Matt.19.*

¶ Sexta apostolatꝰ prærogatiua hæc est, quod apostoli euāgelium prædicauerūt per vniuersum orbem. Magnum sane quid est & admirandum, duodecim tantum homines totum impleuisse mundum euangelio Christi. Vidit & hoc ipsum Dauid esse futurum, quū dixit, Cœli enarrant gloriā dei, & opera manuum eius annunciat firmamentū. Per cœlos Ambrosius intelligit apostolos. August. primū ad euangelistas, & quod sequitur, ad omnes refert apostolos, In omnē terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum. Hieron. per ceruos intelligit apostolos qui vniuersum mūdum peragrauerunt, atque alludit ad illud Psalmi, Vox domini perficientis ceruos. (Non me præterit quod Augustinus in epistola ad Esitiū, & Origenes super Matthæum, magis inclinant ad cōtrariam sententiam, propter barbaros ad quos venit Augustinus, qui de nulla lege audierant loqui.)

Psal.18. *Ambros.* *Augusti.* *Hierony.* *Esaia 35.* *Psal.28.* *Augusti.* *Origen.*

Fuit

Fuit autē hic grandis labor, in tam remotis regionibus prædicare, siquidem per totum orbem prædicatum est euangelium ante mortē apostolorum. Id ita esse, & prædicationis ipsorum sonitum peruenisse in vniuersum mundū, hinc liquet, quia principio hoc sic eis iniunxit domin9, Ite in orbē vniuersum, inquiens, & prædicate euāgelium omni creaturæ. Cōmissionem hujus præcepti impleuerūt apostoli ipsi, ita vt nequeas discere, eos hoc tandem impleuisse per successores suos, quia fuit pręceptū hoc personale, sicut manifeste testatur Paulus, dicens, Quomodo inuocabunt in quem nō crediderunt? aut quomodo credent cum nō audierunt? quomodo autem audient sine prędicāte? Equidē dico, Nunquid nō audierunt? & quidē in omnem terrā exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorū. Ecce quod & Paulus vult omnes iam homines audisse euangelium in tempore suo, & prophetiam Dauidis esse impletā. Sic concludit etiā Chrysostomus, sic & Augustinus de Ancona, ad lōgum hęc recitat, atque per Originem nititur cōcordare Augustinū cum Chrysostomo, qui vult euangelium esse prædicatū per vniuersum mundum per apostolos & eorum discipulos, atque illos septuagintaduos ante excidiū Hierosolymitanū: sicque vbiuis gentium prædicatum esse euangelium Christi, aut certe quocunque locorum peruenisse sonum euangelicum. (Ideo Origenes notanter ponderat voculam, sonus, quia ex auditu perceperunt in vicinia prædicari euangelium.) Atque hoc ita esse, quod breui à deo tēpore apostoli mundum vniuersum, auxiliante gratia dei, repleuerint euāgelio, inde colligi potest, quod vnicus ille Paulus in plurimis locis prędicauit. ex Asia enim in Europam profectus, per vniuersam Græciam disseminauit euāgelium, prædicando, scribendo, disputando. Si ergo expendatur, quomodo ex Arabia profectus sit, Iudæa, Samaria, Syria, Cilicia, Galatia, Lycaonia, Pamphylia, Ionia, Phrygia, Pisidia, Caria, vsque in Græciā, Thraciam, Macedoniā, Atticam, Pelopōnesum, & inde Romam vsque, vnde adhuc voluit abire in Hispaniam, vt ipse testatur ad Romanos scribens, quantū prædicarunt eius apostoli, quos ille vndiq; instituit episcopos, & illorū discipuli rursus? Quot gentibus prædicauit Thomas? quot nationibus annunciarūt euangeliū reliqui apostoli, Matthæus, Bartholomæus, &c. in AEthiopia, Persia, India etiā Calicutia?

Mar. 16. *Rom. 10.* *Chrysost.* *Origen.* *Rom. 15.*

Hierusalem age tibi propone, vnde egressum est euangeliũ, vsque ad fines orbis versus occidentem, quia sanctus Sauianus in Gallia quatuor templa erexit, viuente adhuc Petro, Senonis, quę tunc metropolis erat Galliarũ, vnum in honorem Mariæ, secundũ in veneratione Ioannis Baptistæ, tertium Stephano, quartum Petro sacrum. siquidem ille ratus erat eum esse mortuũ, quem vbi cõpertum est adhuc viuere, dici cœpit templum illud ad Petrum viuentem. In eo sæ-
Lyra. pius fui, qui scripsi hæc, inquit Lyra super caput decimũ ad Romanos. & multi alij sancti in diuersis locis prædicarunt. Templum sancti Benedicti Parrhisiis ędificatũ est anno 41. post mortem Christi. (Vide Ioãnem Maioris in 4.) Quum igitur fides nostra ita se extenderit à Hierusalem versus occidentem vsque in Galiciam ad Cõpostellam, vbi quiescit sanctus Iacobus ad fines terræ, quur non pie sit credendum eodem modo in aliis plagis siue cardinibus mundi vsque ad orientem, meridiem & septentrionẽ, viuentibus adhuc apostolis, euangelium esse prædicatum? Maternus, Valerius & Eucharius à sancto Petro missi sunt in Germaniam. Idem
Colos.1. roboratur ex verbis Pauli qui dicit, Propter spem quę reposita est vobis in cœlis, quã audistis in verbo veritatis euãgelij, quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est & fructificat & crescit. Accedit huc & Glossa quędã super Lu-
Luc.10. cam, vbi dicitur. Designauit dominus & alios septuaginta-
Glossa. duos, inquit Glossa, septuagintaduo discipuli mittuntur ad prædicandum, quia totidem mundi gentibus & totidẽ linguis prædicandum erat. Hinc remansit opinio vulgaris, septuagintaduo esse in mũdo supremas siue capitales linguas.

¶ Sunt qui putent euangelium non vsque ad cardines mundi tam remote peruenisse viuentibus apostolis, & adducunt
Matt.24. in hoc verba Christi ex Matthæo, quę tamen pro nostra sententia & apostolorum honore magis facere patebit. Quum enim excidium templi prædixisset apostolis dominus, ita vt non remansurus esset lapis super lapidem, sequitur, Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio non mundi vtique, sed ciuitatis Hierusalẽ & templi. (Vide Au-
Actu.1. gustinũ de Ancona, quęstione 85. articulo primo.) Cõcordat cum hoc quod dixit in die ascensionis ad apostolos, quãdo eis præcepit, à Hierosolymis ne recederent, donec acciperent

perent virtutẽ spiritus sancti, subdit, Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Quis autẽ dubitet charissimos Christi ministros apostolos, commissionem hanc constanter non impleuisse?

¶ Sexta apostolorum dignitas est ipsa virtus miraculorum, quoniã qui noua & inaudita prædicabant, eos decebat, etiã noua & stupendia operari, suscitare mortuos, cęcis visum & surdis auditum restituere. Potestatẽ hanc eis dedit dominus partim apud Matthæũ, quando conuocauit ad se duodecim illos, & dedit eis potestatem super spiritus immundos, vt eiicerent eos, & curarent omnẽ languorem. Hoc autem magis confirmauit Christus in die ascensionis, vbi dixit, Signa eos qui crediderint, hæc sequentur, linguis loquẽtur nouis, in nomine meo dæmonia eiicient, serpentes tollent, &c. *Mar.16.* Hæc omnifariam ipso facto impleuerũt apostoli, sicuti singulorum vitæ testantur, & bona ex parte Lucas enarrat in Actis apostolorũ. Petrus enim claudum natum iam quadragenarium sanauit, AEneam paralyticũ octennem curauit. *Actu.3.* *Actu.10.* In Ioppe quoque Thabitam mortuam resuscitauit. Insuper in lectulis deportabantur infirmi in plateas, vt prætereunte Petro, saltem vmbra eius adumbraret & sanaret illos. *Actu.5.* Per manus quoque Pauli, inquit Lucas, virtutes quaslibet faciebat deus, ita vt etiam semicincta eius & sudaria deportarentur super infirmos, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebatur. *Actu.19.* Ex vmbra igitur Petri & sudariis atque semicinctis Petri colligimus, Christũ affatim & vbertim seruasse, quicquid ꝓmisit apostolis, quibꝰ ille dixit post cœnam, Amen amẽ dico vobis, qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora iis faciet. *Ioan.14.* At qui de miraculis plura diximus in festo ascensionis domini. Potes adhuc plura addere, quæ includat apostolatus, scilicet quod sunt annunciatores pacis, sicut ecclesia canit, Portantes pacem & illuminãtes patriam. Lucæ 10. In quãcũque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. Sicut vniuersalis pax fuit in aduentu Christi, sic angeli pacẽ annunciauerunt in hymno angelico. Et Christus vocatur princeps pacis apud Esaiam nono. Quia pax dei exuperat omnem sensum, Philippenses tertio. Extende, vt nosti, item aliud priuilegiũ apostolicũ, quod fuerunt vocati ad statum familiaris cõuersationis cũ Christo, & reuelationis secretorũ. Nam

post bonorum abdicationem, acceperunt potestatem clauium, omnium commissionem, ecclesiæ prolationé, & mysteriorum apertionem. Beati oculi qui vident, &c. Lucę 10. aliud item priuilegium apostolatus cõfirmati, est certitudo quam habebant post spiritus sancti missionem de eorũ perfectione in gratia, quo ad statum vitę, & in gloria quoad statum patriæ 2. Petr. 1. & 2. Timot. vlt. & ad Romanos 8. At breuitatis studio, omnia illa sciens & volens prætereo.

¶ Vltima apostolorum dignitas est, quod authores primiq; compositores fuerant professionis fidei nostræ, quam quotidie orantes offerimus deo, Credo in deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terrę, &c. Formulam hanc fidei descripserunt apostoli nondum diuisi per orbem, vt sic concors esset fidei professio, vnde & symbolum illud dicitur apostolorum, quoniam illi singulatim per articulos hoc modo digesserũt fidem nostram, quæ inde multo est antiquior euangeliis postea tandem descriptis. Sæpe meminit eius rei Augu. maxime in peculiari libello, vbi scripsit libr. quarto, ad catechumenos, & alium de fide & symbolo. Ille etiã hãc sæpe vocat regulã fidei nostræ, sicut ait in responsione tertiæ q. Dulcitij, Huic proculdubio sententię cõueniet, quod in regula fidei confitemur, venturum dominũ, iudicaturum viuos & mortuos: atq; ab initio, inquit, putat quod sufficiat fides symboli, qua confitemur Christum à patris dextera esse venturum ad viuos & mortuos iudicandos. Ad catechumenos sic inquit, Accipite filij regulam fidei, quod symbolum dicitur. & quum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos: antequã dormiatis, antequã procedatis, vestro symbolo vos munite. Meminit idé illius etiam in sermone primo pro vigilia pentecost. & sermo 2. in dominica palmarum. Docet hoc quoq; Ambr. Symbolũ, inquiés, specialiter debemus tanquã nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie recésere, (lib. tertio de virginibus, colum. 6.) Ruffinus insuper qui super symbolum hoc scripsit, ait, Parentes nostri nos docuerunt apostolos accepto spiritu sancto, quum iam vellent ab inuicem proficisci, antea tamé generalem futuræ prædicationis regulam constituisse. Quomodo autem quilibet apostolus articulum suum posuerit, non quidem consentiunt doctores, nos tamen potiora dispiciemus, Amen.

BONAVENTVRA		AVGVSTINVS in hunc modum distinxit, serm. 2. Palmarum.	
Petrus	1 *Credo in deum patrem omnipotẽtem, creatorem cœli & terræ.*	Petrus	1
Andreas	2 *Et in Iesum Christum filium eius vnicũ dominum nostrum.*	Ioannes	2
Ioannes	3 *Qui cõceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.*	Iacobus maior	3
Iacobus maior	4 *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.*	Andreas	4
Thomas	5 *Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis.*	Philippus	5
Iacobus	6 *Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis.*	Thomas	6
Philipphus	7 *Inde vẽturus es iudicare viuos & mortuos.*	Bartholomæus	7
Bartholomæ.	8 *Credo in spiritum sanctum,*	Matthęus	8
Matthæus	9 *Sanctam ecclesiam catholicam,*	Iacob⁹ Alphæi	9
Simon	10 *Sãctorum communionem, Remissionem peccatorum,*	Simon	10
Thaddæus	11 *Carnis resurrectionem,*	Iudas Iacobi	11
Matthias	12 *Et vitam æternam.*	Matthias	12
	AMEN.		

¶ Alij adhuc aliter ordinant, vt est videre in Aureolo, Alé xandro de Hales, Scoto, Bonauentura. Scotus ita contexuit. Petrus dixit 1. Credo in deum patrē omnipotentē, creatorē cœli & terræ. Ioannes dixit, 2. Et in Iesum Christum dominum nostrum, filium dei vnigenitum. Iacobus ait, 3. Qui cōceptus est de spiritu sancto, nat⁹ ex Maria virgine. Andreas inquit, 4. Qui passus est sub Pontio Pilato, cruxifixus, mortuus & sepultus. Philippus dixit, 5. Descendit ad inferos. Thomas inquit, 6. Tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus dixit, 7. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram dei patris omnipotētis. Matthæus ait, 8. Inde vēturus es iudicare viuos & mortuos, Iacobus Alphęi dixit, 9. Credo in spiritum sanctū. Simon inquit, 10. Credo in sanctā ecclesiā catholicam, Sanctorum cōmunionē. Iudas Thaddæus inquit, 11. Peccatorum remissionē. Matthias cōclusit, Carnis resurrectionem & vitā æternam, Amen. Ego, si liberæ essem electionis, ordinarem apostolos, sicut fecit Aug. articulos vero dirigerē ad modum Bonauenturæ. Sunt tamē adhuc alij modi. sufficiat quod in symbolo apostolico conuenimus. ¶ Ad extremum quum satis iam multa audiuimus de sublimitate apostolatus, reliquum est, vt dissoluamus illud quod obiter iam supra tangere cœpimus, an etiam Paulus sit apostolus. quod si ita esset, sane viderentur, plures esse apostoli quam duodecim, & sic nos vnum adhuc articulum fidei desideraremus. De Paulo quidē dubiū nemini esse potest, quod sit apostolus, si modo eius epistolæ penitius cōsiderentur: quia sic ad Romanos ait, Paulus seruus Iesus Christi, vocat⁹ apostolus. Et in c..11. apostolū se vocat gētium. Idē scribens Galatis, & ad Corinth. sic ait, Paulus vocat⁹ apostol⁹ Iesu Christi per voluntatē dei. Vt igitur res hæc quoq; de apostolatu fiat dilucidior, dicimus de apostolatu tribus modis, vel etiā quatuor, si Hiero. sequamur, dici posse. ¶ Primum quidem apostolos dicimus eos qui in sanctum hunc numerū duodecim à Christo sunt electi, tanquā proxima mēbra corporis Christi, tanquā cooperatores illius in ædificio & plātatione ecclesiæ, atq; eo modo 12. tātum sunt apostoli, sicut & euāgelia testātur, & veteris testamēti figuræ adumbrāt. Atq; hinc à numero Germani vocāt apostolos, q ex Græco idiomate missi siue nuncij dicuntur, Hebræi Silam nuncupant.

2 Adhuc tamē de apostolis loquētes, intelligimus eos qui

licet

licet non sint in numero illorum duodecim, attamen ipsis sociātur in omni dignitate, priuilegio & munere æquātur, tanquam si etiā ipsi ex numero duodenario essent apostoli. sic Paulus & Barnabas vocātur apostoli, qui quanuis nō fuerint ex iusto numero, neq; in communi cum aliis vocatione tamen postea sunt in æquale apostolici muneris cōsortium segregati, sicut spiritus sanctus iussit segregari sibi Paulum & Barnabā in opus ad quod susceperat eos. Sic Paulus quoque factus est apostolus à deo vocatus, & reliquis duodecim æquatus. atq; inde Ambr. & Leo comparant Paulum cum Petro in festiuitatibus ipsorum. 3 Apostoli quoq; dicuntur, quotquot dominum viderunt in carne, ac deinceps eum prædicarunt & annunciarunt. Sic Hierony. putat loqui & intelligendum etiam Paulum, quum ait Christum apparuisse Iacobo, quingētis fratribus & omnibus apostolis. Sic Paulus ipse inquit ad Philippenses. Necessarium existimaui Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos. Sic ecclesia Timotheum & Titum credit esse apostolos. Vide Hieronymum Gal. 1. Col. 1.

4 Postremò apostoli dicuntur, quotquot à deo missi sunt ad nunciandam veritatem. Sic prophetæ vocantur apostoli, sicut de Esaia dicit dominus, Quem mittam? & quis ibit ad populum istum? Ad Moysen quoq;, Veni, mittā te ad Pharaonē, &c. Sic Ioannes Baptista dicitur apostolus, quia missus est à deo. Et in vniuersum apostoli vocantur omnes illi, qui aliquibus primi annunciarunt fidem Christi, quomodo Greg. apostolus dicitur Anglorum, Dionysius Gallorum, S. Bonifacius Germanorum, S. Rupertus Baioariorum, S. Narcissus Augustanorum, S. Kilianus Frāconum, S. Maternus Alsatiorū, S. Eucharius Treuirēsium, S. Colmānus Austriæ, Vigilius Tridentinorum, S. Stanislaus Polonorum, & Casimirus rex Poloniæ apostolus dici potest Lituanorum. Neq; tamē interim isti pertingunt ad maiestatem & amplitudinem duodecim illorum, quos Christus ex vniuerso mūdo elegit, vt essent fundamenta & columnæ ecclesiæ, eamq; plantarent doctrina, exemplo, potestate quoq; sibi à Christo tradita, & ad extremū sanguine suo. Hos igitur pio semper affectu prosequimini & colite, vt intercessores vobis esse dignentur propitij apud Christum iudicem, &c. Amen.

Esa. 6.
Exod. 3.
Ioan. 1.

IN COMMVNI DE SANCTIS MARTYRIBVS.

Stola iocunditatis induit eum dominus, coronam pulchritudinis posuit super caput eius. *Eccle. 45.*
(Nostra lectio diuersum habet.)

I qua est virtus, quam homo habere potest in hoc seculo, perfecta, modisq; omnibus cōsummata ea vtiq; est dilectio dei, qua quis ardēter deum diligit super omnia, sicut eam Paulus ce-
1. Cor. 13. lebrat & laudat omnium maxime ad Corinthios. In nullo autem opere magis obseruatur illa dei dilectio, quam in subeundo martyrio, quum Christianus propter nomen domini & fidem in illū potius se tradit in mortem quā vt abneget. Atqui feruentius se diligere deū quisq; velut ex instituto profitetur, quo magis propter eum rē sibi chariorem relinquit, & sustinet aliud quiddā molestius.
Iob 2. Quid autem homini naturaliter charius esse potest ipsa vita? sic ait Iob, Pellē pro pelle, & omne quodcunq; possidet,
3. Ethic. dabit pro anima sua, hoc est, vita sustentāda. Nihil quoque naturaliter magis formidat homo cū grauiore horrore, quā mortem, quæ ex horribilibus omnibus rex maxime exhorribilis ideoq; opus hoc est summæ tum charitatis tum perfe-
Ioan. 15. ctionis, de quo ait dominus. Maiorem charitatem nemo habet, nisi vt animam suam quis ponat pro amicis suis. Atque ideo communis hæc est sanctorum patrum decisio, quod status martyrum coram deo perfectior, cæteris paribus, quam
Psal. 115. vel virginum vel cōfessorum. Siquidem quo durior pugna, & conflictus acerbior est, eo honestior efficitur victoria. preciosa enim mors sanctorum ante cōspectū domini, quia per hoc martyr ecclesiam vniuersam docet & confirmat, si-
Ambro. cut dicit Ambros. Martyr quum patitur, non sibi soli patitur, sed etiā aliis. sibi patitur ad præmium, cuilibet in exemplum sibi ad requiē, cuilibet ad sanitatem. Multum quoque deus in martyribus cōmendatur, dum eorum supplicia veneramur: quia laus ipsorū, laus & gloria Christi est, propter
Augusti. quē passi sunt. Vnde Aug. ait, Non admiramur quod passi sunt. sed propter quem passi sunt. igitur nō pœna in laude, sed fides est in honore. propter eiusmodi certamen glorio-
1. Timo. 2. sum merito coronantur à deo, iuxta illud Pauli, Nemo coronatur nisi qui legitime certauerit. Et talē coronationem præuidis

præuidit in ſpiritu Sapiens, quum ait, Stola iucunditatis induit eum dominus, coronam pulchritudinis, &c.

Euangelium ſicut in die S. Sebaſtiani, vel S. Laurentij, vel S. Mauritij.

IHIL hic mihi, dilectiſsimi, animus eſt dicere de ijs, qui ſolo animo & voto cupierũt eſſe martyres, neq; facti ſunt ipſo opere, ſicut de ſancto Martino canit eccleſia, O ſanctiſsima anima, quã etſi gladius perſequutoris nõ abſtulit, tamẽ palmã martyrij nõ amiſit. Nihil inſu p de eo dicẽdũ mihi ſumo, ſicut Hieronymus loquitur de latrone Diſma, Chriſtus inuitauit eũ de cruce ad paradiſum, & ne quis aliquãdo ſerã conuerſionem putaret, fecit homicidij pœnã martyriũ, c. importuna de pœ. diſt. 1. ſicut interdum perfecta opera bona hominis Chriſtiani, ſuſcipiunt appellationẽ martyrij. id quoq; miſſum numero facimus, quoniã aduerſa tolerare patiẽter, ex animo condolere afflictis, etiã martyriũ eſt, ſicut Paulus fecit, qui de ſe dicit, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcãdalizatur, & ego non vror? ſic Gregorius ait. Ferre contumelias & odientẽ diligere, martyriũ eſt in occulta cogitatiõe. Omne autẽ illud martyriũ generaliter vſurpatur, quod opera iſta martyribus multum videantur eſſe ſimilia. Sed illi demum proprie ſunt in portu martyrum, qui mortem ſuſtinent violenter inflictã propter deũ vel virtutẽ dei, de quibus Paulus ait, Diſtenti ſunt, nõ accipiẽtes redẽptionẽ, vt meliorẽ inuenirẽt reſurrectionẽ, Alij vero ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tẽtati ſunt, & in occiſiõe gladij mortui ſunt, circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus nõ erat mundus, in ſolitudinibus errantes, & in mõtibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Sic ſenior ille Ioãnes quæſiuit, Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & vnde venerunt? quod quum neſciret Ioãnes, reſpondit ſenior, Hi ſunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. ideo ſunt ante thronũ dei, & ſeruiunt ei die ac nocte. Magna illorum eſt turba, collecta ex omnibus populis & tribubus & linguis. Teſtatur enim Hieronymus tẽpore ſuo fuiſſe martyrum illorum, qui ſuo iam tẽpore innotuerunt, numerum tantum, vt cuique diei cedant & tribui

Ad Damaſum.

1. Cor. 12.

Gregor.

Hebr. 11.

Apoc. 7.

posſint quinq; eorũ milia, dempto circuncisionis die. Quot
Hieron. autẽ fuiſſe credemus martyres Hieronymo nõ ſatis cognitos? Quantũ iam inde à tẽporibus Hieronymi acceſsit huic ſancto exercitui martyrũ annis plus nongentis? Et ideo quia martyres morte ſua Chriſtũ ſunt ſequuti, triũphales coronas meruerunt de manu dei. Sed nos ne longius euagemur, videamꝰ principio quinã ſint martyres, & quid requiratur ad hoc vt aliquis ſit martyr. ¶ Principio itaq; ad martyrem pertinet certa ſupplicij ſui cauſa. ſiquidẽ nõ omnis ſiue pœ-
1. Pet. 4. na ſiue mors martyrem facit: iuxta illud Petri, Nemo veſtrũ patiatur vt homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorũ appetitor. ſi aũt vt Chriſtianus, nõ erubeſcat, glorificet magis deum in iſto nomine. Sed quod aliquis gloriã martyrũ aſſequatur per ſupplicium quod patitur, oportet pœnã cauſari ex aliqua ſequentium cauſarum, prima eſt, pati & mori pro fide Chriſti, ipſoq́; adeo domino Ieſu. quod qui faciunt, ij demũ veri martyres ſunt. Siquidẽ martyr ex Græco, teſtem nobis ſonat. Præcipui ergo illi ſunt teſtes, qui pro teſtimo-
Rom. 10. nij ſui vera profeſsione mortẽ nõ formidãt, ſicut neceſſariũ eſt, vbi tẽpus & locus hoc requirẽt, dicẽte Apoſtolo, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autẽ fit confeſsio ad ſalutẽ. Parati in hoc eſſe debent omnes Chriſtiani, ſubire & perpeti mortem in perſequutione Chriſtianorũ ſuorũ, qualẽ reſuſcitabit Antichriſtus aduerſus eccleſiã, ſicuti ſane periculum eſt præ foribus imminere tempus illud. ſic apoſtoli paſsi ſunt,
Matth. 2. cũ gaudio euntes à conſpectu cõcilij, quod digni habiti eſſent pro nomine Ieſu contumeliam pati. ¶ Altera paſsionis cauſa eſt, propter Chriſtũ vel etiã loco ipſius, quẽadmodum paruuli innocẽtes ſunt occiſi, in quibus ſingulis tyrannus putabat ſe Chtiſtũ occidere. nam ſuper aquã baptiſmi dominus deus gratiã dat paruulis in eccleſia, ita per ſanguinẽ illum quẽ profuderunt paruuli loco ipſius, coronã eis & gloriã martyrij contulit. de quibus multa iã ſupra diximus, ſiquidem Chriſtũ quæſiuit tyrannus in paruulorũ ſanguine & membris. ¶ Tertia ratio eſt, quum quis ob dilectionẽ & ſalutẽ proximi patitur, qũo Chriſtus caput eſt martyrũ om-
1. Pet. 2. niũ, vt ait Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis vobis relinquens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius, portauit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum, vt nos mortui peccatis, viueremus iuſtitiæ cuius liuore ſanati ſumus. ſic quilibet in pote-

in poteſtate ſublimiori cõſtitutus, ponens animã ſuam pro ſubditis, martyr vtiq; eſt. ¶ Quarta ratio hęc eſt, vbi quis moritur propter legẽ diuinitꝰ acceptã, ſic martyres adhuc colit eccleſia Machabęos illos fratres ſeptẽ, quos quũ cogere niteretur res Antiochus, vt ſuilla carne veſcerẽtur cõtra legẽ, ipſi vero reſiſterẽt fortiter, tyrannus vni poſt aliũ pręcidi fecit linguã, pellẽ abripi, manus & pedes amputari, tandemq; eos in lebete bulliẽte torquere & perire, ad extremũ matrem ipſi interfici. Et quãuis illi in veteri adhuc teſtamẽto paſſi ſunt, nõdum reſerata ianua cœli, tamen quia ſimili pariq; forma ſuſtinuerunt ſupplicium atrox & cruentum, ſicut martyres euãgelici, inquit Bernardus, Quod eis negauit tẽpus, cõceſsit martyrij forma. quia eo modo paſſi ſunt, quo & martyres noui teſtamenti. ¶ Ratio quinta, ſi patitur aliquis propter eccleſiam & eius immunitates atque prerogatiuas, ſicut ſanctus Thomas Cantuarienſis à nobilibus cõfoſſus eſt in Anglia, eo quo repugnaret ipſis violenter conantibus bona eccleſię diripere, ſibique vſurpare. Defuncto illi iamq; occiſo, quũ fratres eiꝰ exequias peragere vellent, ſicut pro defunctis fieri cõſueuit, inceperunt angeli cãtare, Lætabitur iuſtus, miſſam de martyre decãtari ſolitam. Sic plane oppoſuit ſe S. Ambroſius imperatori, volenti bona eccleſię ſimili exẽplo abripere, ſiquidẽ ille multa admodum perpeſſus eſt propter baſilicã. tu ipſe eũ cõſule in oratione cõtra Auxentium lib. 5. & epiſtolas ad Valentianum Imperatorẽ & Marcellianam ſororem. ſic autẽ ait epiſcopus ille vere piꝰ, Si rapis, ſi deuoras, ſi acceperis, ſuſtinebo. Si autem extẽderis manum tuã ad ſanctuarium dei, ibi me ſacerdotem inuenies. ¶ Cauſa ſexta ea eſt, ſi quis propter iuſtitiã deo exhibitã occidatur, ſicut Abel à Cain interfectus eſt eo tantum, quod iuſtus eſſet & ſacrificiũ iuſte deo obtuliſſet, atq; ideo gratus eſſet deo. Auguſtinus ait virginẽ & ſacerdotẽ & martyrem eũ fuiſſe, quia ab ipſo Chriſtus incepit colligere & Iudęis exprobrare ſanguinẽ martyrũ. Trãſcripſit hoc idem ex Auguſtino de mirabil. ſacræ ſcripturæ lib. 1. Gratianus 23. q. 4. nimium. ¶ Beati, inquit dominus, qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiã, quoniã ipſorum eſt regnũ cœlorum. Et ſane quotieſcũque vir bonꝰ propter iuſtitiã iudicatur vel à vulgo vel à tyrãno, parata eſt ei gloria felicitatis æternæ, vt inquit Petrus, Beati eritis, ſi quid

Ioan. 10. *2. Mac. 7.* *Bernar.* *Ambro.* *Gene. 4.* *Auguſt.* *Mat. 24.* *Mat. 5.*

patimini propter iustitiam. Septima porro causa est, quum
Mar. 6. quis patitur ob confessionem veritatis. sic Ioannes Baptista supplicium mortis sustinuit, quod dixerat Herodi, Non licet tibi vxorem fratris tui habere. Ibi statim eum in vincula cõiecit Herodes. Herodias quoque ex inuidia decolari ipsum curauit. sic martyr factus est & Ieremias propheta, quẽ
Iere. 42. populus lapidauit qui fugerat in AEgyptum, eo tãtũ quod eis dixerat profectionẽ ipsorũ esse aduersus deum, qui ideo
Hieron. esset supplicio affecturus, sicut testatur Hieronymus. Sic Esaias quãuis stirpe nobilissima natus, tẽpore Manasses re-
August. gis serra dissectus est medi⁹ in duas partes. Atq; hinc Augustinus dicit, Discernendum est, qui & pro quo patiãtur. & erũt martyres, si pro veritate quæ Christ⁹ est, patiantur, & legitime coronẽtur. ¶ Postremo triplicẽ exponunt doctores martyris dolorẽ, quoniã nõnulli tantũ exasperantur in corde, & patiũtur animo. sic passa est virgo mater sub cruce
Luca 2. filij stans: iuxta prophetiã Simeonis, Tuã ipsius animã pertransibit gladius, sic Hieronymus inquit, Ex dolore quẽ de morte filij habuit, plusquã martyr fuit. Probant hoc ipsũm doctores ratione (vt Hales, Lyra, Richardus & alij) quia tanto amarior fuit compassio Mariæ super alios martyres, quãto passio ipsius magis fuit in spiritu & anima, vbi sustinuit illa, quæ à tortore gladio passi sunt martyres in corpo-
Ioelis 2. re sicq; impleta est prophetia Ioelis, Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinẽ. sol enĩ iustitiæ Christ⁹, in morte sua conuersus est in tenebras: luna autẽ Maria in sanguinẽ per ardentissimam cõpassionẽ. ¶ Alij martyres præcipue patiuntur in corpore, interimq; spiritu mirabiliter reficiũtur per gratiã dei, sicuti sanctus Laurentius ardentibus prunis impositus corpore, in spiritu tamen consolationẽ habuit spiritus sancti, adeo vt prunæ ei viderentur esse rosæ. Eodẽ modo sanctus Tiburtius, sancta Barbara, sancta Margareta,
Act. 7. Stephanus quoq; in corpore ictus dum sustinebat lapidũ, in spiritu tamen vidit Iesum stantẽ à dextris virtutis dei, vnde animus eius immẽsam cõsolationẽ suscepit. Huiusmodi cõsolationẽ & spirit⁹ dulcedinẽ subtraxit diuinitas benedictę animæ Christi, sicut in eius supplicio dictũ est. Cæterũ ter-
Tomo 1. tius modus sustinẽdi passionẽ, est ille, quando doloris acerbitas nõ tantũ in corpore, sed etiã in spiritu sentitur, sicut in Christo accidit, qui quanuis grauissima pateretur supplicia

in cor

in corpore ob ipsam constitutionis eius subtilitatẽ, attamen dolor spiritus in immensum fuit maior, quo ille pro omnibus totius mundi peccatis satisfecit, simulq; agnouit passionẽ suã nõ solũ in Iuda & Iudæis, verum etiã in tot milibus Christianorũ effectu carituram, sicut in passione ad longũ dici solet. neque enim temere de magnitudine passionis & acerbitate doloris cõqueritur dominus per prophetam, dicentẽ, O vos omnes qui trãsitis per viã, attẽdite & videte si est dolor similis sicut est dolor me⁹. Quẽadmodũ autẽ deus Christo nomẽ dedit sup oẽ nomẽ, ipsumq; superem a gloria coronauit, ita etiam martyres coronauit corona decoris & pulchritudinis, de qua plura sequẽti dissserem⁹ homilia, &c. *Thre.1.* *Philip. 2.*

ALTERA HOMILIA IN

communi de sanctis martyribus.

DE IMMENSO illo gaudio, qđ martyribus suis præparauit deus, humana infirmitas etiã cogitare digne nõ sufficit, tantũ abest vt dicere & exprimere satis ꝓ dignitate possit. tãta enĩ est beatorũ merces, vt dimẽsionẽ nõ recipiat: tã multa, vt nequeat numerari: tã plena, vt finiri nõ possit: tã ꝑciosa, vt nemo digne ęstimare queat illã. Et quãuis admodũ multa passi sunt sãcti martyres hic in terra, attamẽ vniuersa ea supplicia nulla sunt, si cũ beatitudine cõferantur: iuxta illud Pauli, Non sunt cõdignæ passiões hui⁹ tẽporis, ad futurã gloriã quę reuelabitur in nobis. Quantũ aũt nobis spiritus sanctus in sacris literis manifestauit, animus est hic ꝓsequi. & principio constat martyres à deo coronari vt alios beatos oẽs corona aurea quæ ipsa essentialis est beatitudo, cõsistẽs in visione & fruitione diuinæ essentiæ, vel etiã gaudiũ est, qđ habẽt beati ex pręsentia essentię dei. omnes enĩ beatos, reges facit de⁹ & coronatos, sicut Ioãnes testatur, inquiẽs, Fecisti nos deo regnũ & sacerdotes, & regnabimus super terrã. In causa est, quia potestatẽ dedit nobis dominus filios dei fieri. regis aũt alicuius filius merito coronã gestat tradito sibi patris sui regno, qm̃ sic dicet dominus electis suis, Venite benedicti patris mei, ꝑcipite regnũ qđ paratũ est vobis ab origine mũdi. Ad hoc designandũ inoleuit mos ille in ecclesia, vt sancti pingãtur insigniti diademate. quãuis illud cõmuniter non ꝑ modũ coronæ. sed instar scuti solet depingi, eo qđ sancti in profectione cõmorantur altissimi, iuxta illud, Qui habitat *Rom. 8.* *Apoc. 5.* *Ioan. 1.* *Mat. 25.*

Psal. 90. in adiutorio altissimi, in protectiõe dei cœli cõmorabitur. ¶ Huiusmodi corona coronat⁹ est à deo Moyses dicēte Sapiēte, Corona aurea super mitrā eius, expressa signo sanctitatis & gloria honoris. Atq; hæc ipsa corona sanctis omnibus est cõmunis, quāuis nõ ęqualiter: quo enī quis plus meruit, honestiorem coronā à deo accipiet. Et illud sane gaudiū aureæ coronæ tantū consistit in ipso deo & diuinę essentię perfectione, quia solus deus & prętер hūc nemo, nullaq; in vniuersum creatura potest hominis animū aut angeli exatiare ira, vt quū intuentur essentiā, bonitatem, sapientiam & potentiam dei, &c. 2 Neq; vero tantum corona aurea sanctos suos coronat deus, sed insuper adhuc alia aureola, quum doctores aiunt esse gaudiū beati, conceptum ex operibus quæ excellentis victoriæ habent rationem siue respectū. sicq; deus in corpore beati peculiarē faciet ornatum, qui sit signū illius interioris gaudij, principaliter quidem futuri in anima, sed quod tādē inde diffundetur in corpus. ¶ Suntque adeo aureolæ illæ tres, quia non omnes sancti acquirūt aureolā, sed martyres tantū, & doctores quoq; ecclesiæ & virgines. Sicut ergo equites aurati liberiorē habent potestatem gestandi aurū quam cæteri, ita qui fortiter decertarunt, habebunt in cœlo singularē suæ victoriæ ornatum, aureolam scilicet. Nā ea inferior est beatitudine essentiali. desumptus autē est numerus aureolarū ex numero militiæ spiritalis, siquidē Christiano certandū est aduersus mundum, carnem & diabolum. Ex iis martyres excellenter superant mundum, quādo omnem eius gloriā & voluptatē contemnunt, sustinentes persecutionē vsq; in mortem. Virgines præ cæteris carnem domant, dū sibi tēperant à carnis illecebris simul & operibus. Doctores diabolū vincūt, dum eum eiiciūt per verbū dei ex cordibus hominū. (potes etiam adaptare tribus viribus animæ scilicet rationali, quam vincunt doctores, docētes captiuandum intellectū in obsequiū fidei: concupiscibili, quam vincunt virgines, abstinendo illecebris carnis: & irascibili, quam vincūt martyres, nõ resistendo persecutori, aut eū inuadendo, sed patiēter violentiam tolerando.) De tribus illis nos ex ordine dicamus, & principio de aureola martyrū. Quę sane erit insigne quoddā corporis ornamentū in cicatricibus vulnerū, aut alias in corpore, quo veluti signo ab angelis & beatis alijs dignoscētur,

Eccl. 45.

tur, quia mortem ſuſtinuerũt propter deum vel propter iuſtitiã & veritatẽ, & ſicuti cauſas illas iã ſupra recenſuimus. ideo martyres nõ ſolum ſimilitudinarie aſſequũtur aureolam, ſicut mortificantes carnem, agentes cõtinuam pœnitentiam, pauperes ſpiritu voluntarie, & pueri in fornace Diceres, atqui S. Martinus tyrãni perſecutionem nõ ſenſit, & tamen palmam martyrij nõ amiſit. Ioannes quoque per martyrium non cõſummatus, ſed tamen in oleum eſt repoſitus propter nomen Ieſu à tyranno Domitiano. Reſpondetur, quoniam vbi manifeſtã ſcripturam nõ habemus, ibi aliquid conſtanter nõ poſſumus aſſerere, neque teſtimonium habemus diuinæ reuelationis vel deciſionẽ eccleſiæ. Id ex ſacris literis edocemur, martyres peculiarẽ habere aureolã. vtrum autem ij aut iſti habeant, nos certo nõ ſcimus. ſunt enim qui putant Ioannem martyrem nõ fuiſſe, atque id colligunt ex eo ꝙ dominus dixit Petro, Tu me ſequere, neq; hoc voluit dicere ad Ioannem.) Alij volunt Ioannẽ quoque aſſequutũ eum aureolã martyrum. probant hoc ex eo, ꝙ Chriſtus dixit ad ipſum & fratrem eius, Calicem meum bibetis. calicis autem nomine in ſacris literis paſſio intelligitur, authore Hieronymo. Et horum ſententia aureolam martyrum conſequentur nõ tantum, qui paſſione conſummati ſunt, ſed & qui ſupplicia ſuſtinendi voluntatẽ habuerunt, & quibus tyrannus quantum quidem in ipſo eſt, pœnam inflixit, quam paſſuri illi, cõmuni curſu naturæ mortui eſſent, vnde tamen diuino auxilio protegente ſint liberati, neque hinc eis quicquam decedit de gaudio aureolæ. ſic Ioanni voluntas fuit prompta in corde, cõfeſſio fidei in ore, martyriũ in corpore, tyrannus exterius, vt ſic nihil defuerit ei ad mortem, niſi gratia dei, quæ ei non ad defectũ, ſed incremẽtũ gratiæ profuit. illeque ſic calicem Chriſti bibit. Simile eſt de iis, qui licet non in paſſione mortui, ſtatim tamen ſpiritum poſtea ſuum ex ſupplicio obtulerunt, vt S. Vincentius, S. Timotheus, S. Vitus & alij plures. Vel etiam vbi aliqui in exilium relegati, vel in carceribus ſunt mortui, ſicut eccleſia Martinum papam pro martyre veneratur, quum tamen in martyrio mortuus non eſt: quia qui eum gladio transfodere parabat, ſubito cæcus factus eſt, ipſe autem in exilio feliciter migrauit ad dominum. ſic etiã quicũque pro fide Chriſti vltro crucem ſuſcipiunt, & cõtra infideles pugnando occiduntur,

Ioan. 21.
Matt. 20.
Hieronym.

aureolam vtique martyrũ acquirunt ex ſententia quorundam, quæ multũ fauoris habet & clementiæ. alij enim perſeuerant in eo, quod primo loco diximus, illos tantum qui propter martyrium moriuntur voluntarie, aureolam adipiſci. Itaque ſi quis defendere ſe paret, vt in bello Turcico, is non acquiret aureolam martyrum. (Et ideo excellentior eſt fortitudo, quæ fit ſine contrapugnatione, quam quæ fit cum cõtrapugnatione. nam eccleſia creuit ſub martyribus, quando non cõtrapugnabant. ſed poſtquam Chriſtiani inceperunt cõtrapugnare, cœpit imminui, primo ſub Saracenis, vbi perdidimus totam Aphricam, Arabiam, AEgyptũ, & terrã ſanctam: deinde ſub Turca, vbi perdidimus Aſiam minorem, totam Græciam, Bulgariam, Seruiam, magnam

S. Mauricius. partem Hungariæ & Dalmatiæ.) ¶Sic ſanctus Mauricius cum ſociis ſuis noluit ſe defendere, in hoc vt palmam martyrij cõſequeretur. Chriſtianus quidam traditus fuerat Lõ-

Gregorius. gobardis, vt refert Gregorius lib. 3. dial. occidendus, qui data ſibi optione, vt quam vellet eligeret mortem, noluit aliquam eligere, ſed offerebat ſe patienter ſuſtinere velle mortem quãcunque deus ei immitteret. Viciſſim ſanctũ Oſualdum credit eccleſia martyrem, quanuis in pugna ſit occiſus. & in S. Stephani inuentione legitur, Nicodemum à Iudæis magiſtratu ſuo priuatum, ex ciuitate eiectum, ſemimortuũ quoque cæſum. ſed quia nõ inde mortuus eſt ille, verum in pace migrauit, Gamaliel eum pro martyre nõ iudicauit. ſiquidem & ſolus ille calathus qui Stephani corpus monſtrabat, roſas habebat rubras, reliqui albas. quo arguebatur, ex 4. illis vnicum conſequutum eſſe aureolam martyrum. ¶Vide hiſtoriam. De iis igitur qui multa propter fidem ſuſtinuerunt ſupplicia, quæ tamen eis non intulerunt mortem, neſcio, an aureolam conſequuti ſint martyrum. ſiquidem & Germani iſti Longobardi S. Benedictum in ardentem fornacem proiecerũt atque ille interim ab eccleſia pro confeſſore colitur, nõ martyre. Ad hæc dicere non audeo, deum eis aureolam nõ dediſſe, quæ magna futura ſit temeritas. hoc vnum ſcio, quod deus opus bonũ nullum ſinit irremuneratum, quódq; gaudia beatorum maiora ſunt, quam

1. Cor. 2. ipſi cogitare poſſimus in cordibus noſtris, iuxta illud Pauli

Eſa. 64. ex Eſaia, Oculus nõ vidit, ne auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus iis qui diligunt illum.

¶Ad

¶ Ad alteram obiectionem de S. Martino, etsi ipse ab Arrianis Mediolani indigne tractatus & cęsus est, neque semel martyrium appetit sicut & sanctus Franciscus. de quo canimus, Martyr. & S. Dominicus, & S. Antonius de Padua, aliíque complures, ea sane voluntas bona à deo irremunerata non relinquitur in æterna gloria, sed non ideo consequuti sunt illi aureolam martyrum. quamobrem verba illa ecclesiæ, quod nō amiserit Martinus martyrij palmam, quo ad auream, sunt accipienda, gaudium. s. essentiale beatitudinis, non quo ad aureolam hanc specialem sanctorū martyrum. Inuenire est apud quosdam doctores, palmam esse peculiare quoddam symbolum in vita æterna, quia sicut corona radici tribuitur diuinæ charitatis, aureola excellenti alicui operi datur, ita palma operis illius bonæ voluntati ascribitur. sic sanctus Franciscus ter emenso mari, cupiebat ab infidelibus occidi. sed deus eum miraculose conseruauit ad martyrium vitæ durioris, & quod signaturus eum esset stigmatibus passionis suæ. ¶ Secunda aureola doctorū est, qui alios erudiunt in fide, quam tamen non omnes doctores habebunt, sed ij tantum, qui viam docent salutis, qui prædicant semitem verā ad vitam. (oportet quod actu prædicent & propellant ignorantię tenebras, vel publice legant salubria animæ.) ideoque ad hanc turbam illumq; chorum sanctum nihil faciunt theologi isti ignaui, qui se non exercent. multo minus Iuristæ huc pertinēt, procul vero procul hinc arceantur tabulæ forenses, qui linguam tantum circunferunt venalem. Nihil cum hac sancta doctorum caterua cōmune est medicis aliisque scientiarum quarumcunque professoribus, sed tantum prædicatores iustitiæ aureolam hanc habebunt, modo gloriam dei & animarum quærant salutem, nō lucrum; nō quæstum appetant, nō venentur inanem aliquā gloriolam. Et de huiusmodi doctoribus inquit Daniel, Qui docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas ęternitates. Lucem enim inferunt cordibus fidelium, vincentes per hoc diabolum, Quamobrem militię suę merito aureolam gestant, insigne aliquod decus in corpore suo, vel ore, vel etiam lingua. Huiusmodi aureolas habent apostoli, doctores quoque vt Dionysius, Chrysosto. & alij. magnáque confessorū turba qui diligenter prædicarunt & docuerunt.

Bonauen.
S. Frācis.
Dan. 12.

Matt.19. ¶ Aureola porro tertia virginum est vtriusque sexus, de quibus ait dominus, quia castrauerunt seipsos propter regnum dei. Et, qui potest capere, capiat. Accepturos autem eos aureolam peculiarē præ aliis hominibus, promisit dominus per prophetā, dicentem, Hæc dicit dominus Eunu-
Esa.56. chis, Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meū, dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomē melius à filiis & filiabus, nomē sempiternum dabo eis & quod nō peribit, Ecce quanta hic pollicetur dominus eunuchis, hoc est, eis qui vouerunt perpetuam seruare castitatē. tales enim virgines scriptura & Christus ipse vocat eunuchos. neque tamen chorū hunc introibunt omnes virgines, siquidē paruuli prius morientes quam habeāt vsum rationis, aureolam hanc nō acquirant, quia nō militant in hoc vt cōcupiscentiam carnis vincant, neq; plenum habent propositum semper virginitatem seruendi (dicis, virginitas ei infunditur in baptismo, respondeo, vel non infunditur, quia nō est necessaria ad salutem: vel si infunditur, ei nō debetur aureola, quia illa debetur actui & operi, non priuationi vel habitui) Ad hæc virgines istæ quæ nubere cupiunt, aureolam hanc nō habebunt, quanuis volūtatem illam in aliud propositum vertere, & virgines fieri possint deo placentes (volo dicere, integra corpore si proponit velle contrahere, amittit virginitatem cui aureola debetur. non enim est bonus victor, qui cogitat aliquando velle cedere hosti. perdit tamen virginitatem recuperabiliter, quia proponendo se nō velle cōtrahere, recuperat eam) nō secus atque quū quis in die quo indictū est ieiunium, sibi ꝓponit nolle ieiunare, & tamen antequā comedit, mutata volunta-
Matt.21. te, ieiuniū decernit se velle seruare, adhuc pręceptum ecclesiæ non transgreditur, sicut in parabola dominus ostendit, quando paterfamilias dixit ad filium, vt iret operatum in vinea. qui recusauit, & tamen mutato animo abiit operari.
¶ Atque ideo doctores dicunt, Etsi Abel virgo fuerit, sicut
Augusti. & Augustinus testatur, aureolam tamen virginum cōsequutus nō est, quum propositum habuerit ducere vxorē. Aliter se res habet de Elia & Ioāne Baptista. Atque sicut de Hie-
Hierony. remia ait Hierony. In matris vtero sanctificatus ille, virginitate sua euāgelicū virum Christi ecclesiæ dedicauit, quod ipse ex singulari iure cum instinctu spiritus sancti in virginali

nali castitate sese cōtinuit. nam in veteri testamento nōdum erat tempus virginitatis, quia pauci erant verū deum agnoscentes, ideoq; oportebat pauculos illos non cōseruari tantum, sed & augeri. Quamobrē vitiosum habebatur corā hominibus sterilem esse, sicut historia Ioachim & Annæ testatur, & plorans illa Anna Samuelis, satis indicat, dolens quoque Rachel, & vetula ista Sara. ¶ Porro adhuc volūt doctores virginibus illis non deberi aureolā, quæ rem in suspenso relinquentes, ignorant, malint ne castitatē vouere an nubere marito. Tales enim constantes non sunt in proposito suo vincendi carnem, sed pro incerto rei exitu animum quoque suum mutabilē gerunt. in iis tamen laudi tribuitur illud, si tam honesto & liberali sint animo, vt extra coniugiū nolint virginitatem amittere. Dominus quoque in euāgelio commemorat quinque virgines fatuas, quæ etiam aureolā hanc preciosam nō acquirent. de iis plura diximus in homilia circa festum S. Barbaræ & S. Agnetis. Virgines quidem illæ dicuntur, sed fatuæ sunt, quia etsi virginitatē custodiāt, finem tamen debitum non habent cui innitantur, cuiusmodi sunt quæ virginitatē seruant ob petulantē aliquam & lasciuam gloriam, sicuti plerūq; fit vt aliqua casta maneat tantū propter honorē, metuens vt nō ne cōfusa, fiat fabula vulgi. Inepte sane & parū recte. In hoc albo sunt, quæ libertatis amore nubere contēnunt, timētes ne domino nubant, nō marito, seq; in seruitutē præcipitent. Nihilo plus laudis mœrentur, quæ ad seruandā virginitatē coguntur, à parentibus detrusę in monasteriū, quę si sint liberę, ad choreā magis properent quā ad cucullā. Aut si sit aliqua. cui nō suppetant facultates, vt pro sua stirpe nubat pari, sicut vsu venire solet circa magnas familias in ciuitatib⁹, vbi paupercule ciues, vetulæ fiunt virgines. Affectū tamen hūc in rectius emendare atq; in deum dirigere possunt, vt si qua metu parentum ingressa est monasteriū, faciat ex necessitate virtutē, atque voluntatē suam offerat deo, vouens se in gloriā dei animæque suæ salutē, velle ibi manere neq; inde recedere. Tūc sane talis accedit numero virginū prudētium, dum lāpadem suam iterū sursum versus erigit in deum, habebit in ea oleum. (ne offendātur corda simplicium & aures piæ nō scādalizentur. consulo non multum in sermonibus publicis insistēdum de corruptis moribus iuuencularū, quæ etsi carnis signaculum

1. Reg. 1.

Mat. 25.

retinent incorruptũ, tamen variis modis carnales voluptates volũtariæ experiuntur. sed in cõfessionibus, cum magna cautela tamẽ, est inquirendũ, ne doceãtur turpia, quæ forsitan alioquin nunquã venissent eis in mentẽ. Magna hic prudentia opus est, certum est, per libidinem & incentiuum fomitum, multa turpissima fieri. tamen in interrogationibus modus adhibendus est.) Vt ergo tandẽ finiam, quæcunque persona vtriuslibet sexus sibi ipsi proponit perpetuam seruare castitatem in honorẽ dei & animæ suæ salutẽ, siue tandem voueant virginitatẽ vel non, siue in cœnobio degãt aut in mundo, aureolam virginum cõsequitur, ꝓpter illam eximiam victoriam, quã habent aduersus domesticum hostem, carnem scilicet, contra quam bellum nõ vt martyres breue, sed longum peneque cõtinuum gerunt, atque sic sunt velut quotidiani quidã martyres. Nũc rogatę dominũ deum, &c.

¶ Memini me ante annos 21. sermonẽ fecisse in Vualkirch ad syluã Herciniã, de S. Margareta, adducto in hoc themate Cant. 2. sicut liliũ inter spinas, sic dilecta mea inter filias Hierusalẽ. ibi explicaui quomodo quęlibet virgo dici possit lilium, propter splendorem simul & odorem, cuiusmodi lilia crescunt in agro domini habet autem lilium folia sex. ¶ Primũ virginitatis foliũ, sobrietas est, cõtinẽtia cibi ac potus. Tit. 2. Dan. 1. Luc. 3. Eccl. 31. ¶ Spina pungẽs & suffocãs folium hoc, ebrietas est, Eph. 6. Prou. 20. C. vinũ luxuriosa res est, dist. 35. vt patet in Lot Gen. 19. de filiis Iob, Iob 1. Romæ mulieres nõ bibebant vinum. ¶ Secundum virginei huius lilij folium, cultus seu habitatus est decẽtior 1. Tim. 2. sicut Hester c. 14. & Niniuitarum, Ionæ 3. Ioãnis, Matth. 3. ¶ Spina autẽ quæ folium hoc deterit, lasciuia est & petulãtia vestiũ, Mat. 6. hinc oriuntur tot noui cultus iam discissarum, iam excissarũ vestium, hinc fucus & lenocinia. L. item apud Lebeonẽ, Sanctã virginẽ. ff. de iniuriis & lib. fa. Vulgare est quod ex plumis cognoscitur auis plerũq; infœlicem sortitur exitũ, Esa. 4. diues Luc. 16. & Soph. 1. ¶ Folium tertium, custodia sensuũ est, puta visus & auditus. statim impingũt, qui vagabũdos oculos in omnes angulos ꝓiiciũt 32. q. 5. nõ solo. Impudicus oculus, impudici cordis est nuncius. Visus prima linea amoris. Corrũpunt bonos mores, 1. Cor. 15. ¶ Spina folij huius curiositas est, cum ea sint lasciuia virgines, vt velint videre omnia, admirabũdæ quid ei singuli dicant.

eant. Gallina si nido careat, nidulatur in vrtica Dina Gene. 34. Ambrosius super Luc. 1. & Dauid, 2. Reg. 11. ¶ Quartũ folium est sermonis honestas, Hieronymus & Matth. 12. ex abundantia cordis. ¶ Spina huius, loquacitas est, quando celeres nimis sunt in effutiendo, lasciua carmina cantant, literas amatorias scribunt, vel ab aliis scriptas accipiunt. ¶ Folium lilij huius quintum, est fuga proximæ occasionis peccati. Qui picem tãgit, Eccl. 13. Thamar, 2. Reg. 13. ¶ Spina est, sese dedere in periculum peccãdi. stramina si ignibus admoueas, quid vetat quo minus ardeant? ¶ Sextum & vltimũ huius lilij folium, est operatio virtutum, Hieronymus Psalm. vbique. ¶ Spina eius, ocium est, quamobrem magni etiam principes filiabus & vxoribus suis labores imponunt. Extẽde illa cum historiis & authoritatibus sacræ scripturæ, & habebis popularem sermonem egregium.

IN DEDICATIONE TEMPLI, EVANGELIVM Lucæ 19.

IN illo tempore, Egressus Iesus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zacheus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues. & quærebat videre Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrẽs, ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus, vidit illum, & dixit ad eum, Zachee, festinans, descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicẽtes quod ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autẽ Zacheus, dixit ad Iesum, Ecce dimidium bonorum meorũ domine do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum, Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.

HOMILIA PRIMA.

IAM hodie solẽniter templi huius cõsecrationem celebramus charissimi, cui festo euangelium hoc aptatur, propter verba quę in eo dixit dominus. Hodie salus huic domui facta est, nam & nos

credimus hoc cuilibet templo euenire in sua dedicatione. nos igitur vbi prius euangelium explicauerimus, de templi
Ambro. dedicatione nonnihil differemus. ¶ Paulò antè hoc euangelium scribit Lucas dominum quendam sanasse cæcum, vbi ait Ambrosius, Zachęus in sycomoro, cęcus in via, quorum alterum dominus miseraturus expectat, alterum mansionis
Tom.I. suæ claritate nobilitat de Iericho antea diximus, Atque in hoc itinere multa miracula operatus est dominus. Neq; vero publicanus tantum erat hic Zachæus, sed & supremus atq; adeo princeps aliorum, vnde nullus gratia dei desperare debet, qui modo conuersionem & emendationem sibi proponit, de publicanis itidem sæpius disputauimus. siquidem omnes præfecti officiis, quæ sine peccato peragere nō poterant, publicani dicebantur. sic teloncarij eius temporis emebant vectigalia à magistratibus, deinde pro suo arbitrio vrgebant & opprimebant miseros, quæ res etiam hodie miseranda est, neque tolerari debet. quum enim sic officia vendunt superiores, nihil aliud faciunt nisi coactores & oppressores pauperum. ¶ Doctores ostendunt defectus tres quos telonearij habuerunt, nam & vectigalia extorquebant ab iis etiā, qui immunes erāt, à ministris dei, sicut & ab ipso Chri
Matt.17. sto acceperunt tributum. Quapropter ille Petrum rogauit, reges gentium à quibus tādem acciperent tributum. 2. deinde longe plus accipiebant quam ipsum per se vectigal habebat. 3. quia vias neque struebant, neque in pace conseruabant. Inuenias istiusmodi homines adhuc multos, qui tamen publicani appellari nolunt. Zachæus princeps erat, forsitan sub se habens ministros alios plures, aut etiā quia multorum vectigalium curam gerebat. Insuper desiderium magnum Zachæus habuit videndi dominum, ideoq; tā propitius fuit illi, vt prius videret eum quam videretur ab ipso.
Theoph. sic enim omnibus in locis, vt inquit Theoph. præuenit nos dominus, si tātum nos alacres & promptos videat. Zachæus si prius vidisset Christum, iam diu peccata reliquisset, nunc autem cupit eum videre. Multi qui in peccatis commorātur diutissime, si veniant ad homines pios & timentes deū emēdari possent. Zacharias autem non potuit assequi quod voluit præ turba, quia plurimos impediūt peccata, quo minus perueniant ad dominum, dum sui quisque peccati ex alieno exemplo prætextum quærit & excusationē, immemor eius
quod

quod Aug. dicit, Non minus ardebit qui cũ multis ardebit. *Ioan.5.* Eadem hæc turba paralyticum impediuit, quo minus veniret ad aquas piscinæ. Præ turba non poterant, qui gestabant *Mat.9.* paralyticum, venire ad dominum. Turba suo tumultum fe- *Matt.27.* cit vt dominum morti adiudicaret Pilatus. Quid igitur mirum, si turba peccantium impediuit Zachæum? Altera causa quur non viderit ille dominum, hæc est, quia statura pusillus erat. Quærit Ambro. Quid sibi vult, quod nullius al- *Ambro.* terius staturam nisi huius expresit scriptura? respondet, forsitan quia adhuc malitia vel etiam fide pusillus erat.

2 Zachæus cõsilium inuenit quomodo voluntatem suam expleret, præcurrens, ascendit in arborem sycomorũ. Quãdiu in turba hominum erat, Christum videre nõ potuit: vbi primum ascendit vltra vulgi intellectum, vidit quẽ voluit. Mystice quilibet Christianus ascendere debet super arborẽ *1. Co. 1.* crucis, & passionem Christi in ea cõtemplari, ideoq; ficum fatuam siue syluestrem hic vocat, quoniam Iudæis scandalũ erat, crucem prędicare & crucifixum, Gentibus autem stultitia, nos autem vltro debemus ignominiam crucis portare cum Christo, qui & ipse viam hanc ingressus est. (extende ad placitum, est enim facile de suscipienda cruce: quæ, quia ex ficu est fatua, nõ erit sine dulcedine.) Quumq; dominus venisset in locum istum, suspiciens vidit Zachæum. Ad hoc enim inquit Amb.) aduenit Christus, vt ex lignis nõ poma, *Ambro.* sed homines nascerentur. siquidem Nathanaëlem vidit ille sub ficu, quoniam synagogam repræsentabat quæ sub lege *Ioan. 1.* erat: Zachæum autem supra legem existentem vidit in arbore, vbi euangelium designatur. Christus etenim suo obtutu *Matt.26.* misericordiæ Zachęum adduxit ad renouationem & emendationem vitæ suæ, quomodo & Petrum respexit negãtem se. ¶ Dixit igitur ad eum dominus, Zachee, festinans descẽde. Ibi sane diuinam suam omniscientiam arguit, quoniam ipse regionis eius ignarus, nouit tamen Zachæum, quẽ proprio sõ cõpellat nomine. quumq; cognitor esset cordium, præsciuit etiam bonam suam voluntatem, & seipsum inuitauit ad eum, dicens, Hodie in domo tua oportet me manere. Vulgare est quod dici solet, Chari sunt hospites qui seipsos inuitant. Hic iam dominus cœpit diligere Zachæum secundum præsentem iustitiam, quem semper dilexerat secũdum æternam prædestinationem, quamobrem etiam se inuitauit

id ipsum. O felicē hominem, ad cuius animā hoc modo dominus se offert venturum. Antiquus antea erat in ædib⁹ Zachæi hospes, qui multo iam tēpore sibi ius hospitij vēdicauerat. sed eum expellere volens dominus vltro sese obtulit
1. Ioan. 3. hospitē. sic Ioannes inquit, In hoc apparuit filius dei, vt dis-
Luc. 11. soluat opera diaboli. Extēde quomodo Christus fortis spoliauit diabolum. ¶ Zachæus vltro paruit domino, festinans
Theoph. enim descendit, & suscepit eum gaudens. Non ignauus erat neq; deses, ideo & nos parati esse debemus, quandocunque nobis dominus aliquid præcipit, quāuis multi hic cōtra dominum murmurabant. Alacriter faciēdum est quicquid vel deo propter deum pauperibus impenditur, quia hilarem da-
2. Co. 9. torem diligit deus. sic nimirū hilaris fuit hic Zachęus, etiam
Luc. 7. si alij ideo murmurabāt quod Christus ad hominem peccatorem diuertisset, sicuti & faciebāt Leui Matthæo, quando ad eum venisset dominus, sed murmuratores isti non considerarūt infinitam dei misericordiā, quæ se super peccatores quoq; & Gentiles extēdit, sicut in spiritu præuidit Psalmi-
Psal. 86. sta, dicens, Memor ero Raab & Babylonis scientium me.

3 Zachæus missa aliorum murmuratione, suo semet pede
Ambro. dimetiēs, atq; stans a[illegible]e dominum, dixit, Dimidium bonorum meorum do pauperibus. Discant hic, ait Ambr. non in facultatibus crimen hærere, sed in iis qui vti nesciunt facultatibus. nam sicut diuitiæ sunt impedimenta malis. ita bonis existunt adminicula virtutum. vnde Zachæus dimidium bonorum suorum pauperibus erogauit, insuper si quē defraudasset, ei quoq; reddebat. Discāt hic diuites, q̄ vbi multa bona corraserint iniquis contractibus, mensuris, pōderibus & vlnis falsis fefellerint miseros, satis non est si imaginem aut statuam crucifixi, siue tabulam pictam erexerint, sed adhuc
Theoph. bona inique parta restituenda sunt. Vnde Theoph. hic ait, Docet nos Zachæus nullum esse lucrum, siquidem habēs ex iniustitia pecunias aliis misereatur, relictis illis quos iniuria affecerat. Zachæ⁹ reddit in quadruplo, vt satisfaciat iis quos
Exod. 21. offenderat. atq; sic non damnum tantum reponit, sed cū augmento, sicut & in legetur tenebatur in quadruplo restituere. ¶ Sequitur inde quam pulchre & præclare euangelicus factus sit hic Zachæus, dum dimidium bonorum dedit pauperibus, & quadruplum restituit iis quos falso deceperat. Quantulum ergo ei remansit, qui se totum denudauit? sicq;

nudus

nudus nudum sequutus est Christum, quanuis hinc facile colligitur, Zachæum valde diuitem fuisse in bonis, quæ vel hæreditario vel alio iusto titulo acquisierit, siquidē non potuisset alias dimidium dare pauperibus. Duo hic præ cęteris diligentius cōsiderāt doctores: alterū, quod primo loco Zachęus opus misericordię recēset in eleemosyona, quū tamen ante omnia etiā opera pietatis, restitutio debiti & ablati p̄cedat, sed ob immēsam misericordiæ virtutē, & quia opus illius tātopere placet deo, ideo hic pręcedit, quāuis in cōsummatione operis pri⁹ ille satisfecit offenso. Deinde testatur Theophylactus præparatū illū beneq; institutū Zachæi animū propēsam & bonam suā arguere volūtatē: dum ait, do & reddo, nō promittit futurū, vt multi auari, qui restitutionē iniuste ablati differūt in extremā senectutē, semper procrastinātes, & aliud ex alio cras promittentes quod nunquā præstant: tandē vero quum hæredibus iniungunt, penitus actū est. Quilibet igitur ipse maturi⁹ restituere debet bona iniuste parta, similiter & eleemosynas & alia opera bona in flore instituere; iuxta illud Sapientis, Ne dicas amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, quum statim possis dare. Et alibi, Cor inopis ne afflixeris, & nō protrahas datū angustiāti. Hoc quoq; cōsiderāt doctores, qđ proprie ait Zachęus, Si quē defraudaui. qua cōditione annexa, declarat se timuisse dominū in defraudando proximū & in fraude vitāda, quātū licuit per officiū publicani. Et hoc forsitan dominus respexit, quod apud ipsum præ alijs diuertit. *Theoph.* *Prou. 3.* *Eccl. 4.*

4 Audiens misericors dominus benignū & iustum Zachæi animū, euangelizat ei salutē, dicens, Hodie salus huic domui facta est, eo quod & ipse filius est Abrahæ. quasi diceret, Hodie das, hodie acquiris salutē. filiū vocat Abrahæ ob similitudinem morū, siquidem vterque ex fide iustificatus est, vterque pauperum amator. Vide tu hic mutationem magnā dexteræ excelsi. Principio euangelij Zachæus princeps dicitur publicanorū, iam vero filius Abrahæ nō ex sanguine, sed virtutibus & probitate. Nam vt Abrahā patriam suā, ita Zachæus possessiōes suas reliquit propter dominum. Facit huc quod Paulus ait, non omnes qui semen sunt Abrahæ, omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen, hoc est, filij Abrahæ non iudicantur ex carne, sed promissione. Quumque pharisæi & alij murmurassent contra dominū, *Theoph.* *Rom. 9.*

eo quod ad hominem peccatorem diuertiſſet, reſpondens
Matt.1. etiam ad hoc dominus, ait, Filius hominis venit quærere & ſaluum facere quod perierat. Venit de cœlo dominus quęſitum oues perditas, ex quib⁹ & hic Zachæus fuit. ſic de Chriſto prædixerat angelus, quoniam ipſe ſaluum faciet popu-
1.Timo.2. lum ſuum à peccatis eorũ, ſic ille filium perditum Matthæũ inuenit ad teloneum, Magdalenam in conuiuio, latronem in cruce, quia ipſe vult omnes homines ſaluos fieri. Deus itaque nobis etiam gratiam ſuam concedere dignetur.

HOMILIA II.

Aſſumpto vnctionis oleo, vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur altare holocauſti & omnia vaſa eius. *Exod. 40.*

PRIMA potiſsimaq; ratio, quur omnia in tẽplis, ipſaq; adeo templa conſecrentur, hæc eſt, quod Adã ab initio ex dono originalis iuſtitiæ, in qua
Gene.3. conditus eſt, dominum habuit rerum omnium in vniuerſo mundo, ſicut dominus dixit ad eos, Implete terram & ſubiicite eam vobis, dominamini quoq; piſcibus maris & volucribus cœli & omnibus animantibus quæ mouen
Luc.11. tur ſuper terrã. Vſq; adeo hic creauit deus Adã potẽtiſ.imũ totius orbis monarchã & imperatorẽ, qui tamen quum primum per peccatum præuaricatus, factus eſt inobediẽs deo, ſimul quoq; obediẽtiã mundi & animalium amiſit. & ſicut dicit dominus, Quum fortis armatus cuſtodit atriũ ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſsidet: ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eũ, vniuerſa arma eius aufert in quibus cõfidebat, & ſpolia eius diſtribuit: ſic nimirum diabolus vicit Adamum, & imperiũ eius atq; potentiã ſibi vſurpauit, quãtum
Ioan.12. 14.35. permiſit deus. hinc iã princeps mũdi etiã à Chriſto dicitur. Et quia hæc quę in mũdo ſunt, obediũt diabolo, & quũ hoc permittat deus, tempeſtates & grãdines excitat, homines & pecudes offendit, nonnunq̃ homines ipſos obſidet, vt recte
Iob 41. dixerit Iob, q̃a non eſt poteſtas ſup terrã quæ cõparetur ei. ¶ Vt autẽ creaturæ terræ veniãt in vſum hominũ, cõſecrari ſolẽt. vt carnes, herbæ, oua, luminaria, vinũ, aqua, ſal, ignis, &c. ex vſu & conſuetudine eccleſiæ. Atq; ſi benedictiones iſtiuſmodi funditus põderẽtur, nihil aliud ſunt quã orationes eccleſiæ, q̃bus illa inuocat dñm, orãs vt eiuſmodi creaturas eripiat ex poteſtate diaboli, hominiq; ſalutares efficiat,

ideoq; ante baptismũ sic paruuli cõsecrantur & benedicũtur per exorcismũ,vbi diabolus cum vniuersa potestate sua eiicitur à paruulo.(Induc ex exequiali gratia exẽpli de benedictione salis,vel vini,vel carnis vel exorcismũ.) Quod si igitur hoc modo omnia cõsecrantur,quũ veniũt in vsum hominum,quanto magis illa quę pręcipue in cultu diuino vsurpantur,benedicẽda sunt & deo dicanda, puta templa, ipsiq; sacerdotes,altaria & omnia ornamẽta atq; vasa templi,nõ eo tãtum vt à potestate diaboli eripiãtur,sed quia ex profanis sacra fiũt iuxta illud vnde cœpius differere, quãdo dixit dominus ad Moysen, Assumpto vnctionis oleo, &c.

Euangelium Lucæ 19. vt supra.

FACILE mihi esset, festũ dedicationis commẽdare, si similitudinibus vellẽ insistere & mysticis expositionibus omniũ eorum quæ sunt in templis. Ipsum nãq; domus dei est,in quo deus inhabitat, in eo cõclaue est piæ contẽplationis, in conclaui lectus est mũdæ dilectionis in veritatibus dei. lucerna ibi in illustratione veritatis,& atriũ speculationis,in quo mensæ tres paratæ sunt,vna sacrarũ literarũ,Lucæ 22.altera sacramenti eucharistiæ,Psalmo vigesimo secũdo tertia eleemosynæ pauperũ,Thob.2. Est adhuc ibi atriũ spirituale,est & culina,est coqua,est balneum,est specula vnde ex alto prospiciatur,est pharmacotheca,est gazophylacium. (Si libet adapta omnia quæ episcopus in consecratione ecclesiæ orat & dicit. est omnino populare, & apud deuotos bene afficit. vide obsequiale episcoporũ.) nos illis omnib⁹ omisis,tantum de tẽpli dedicationis dicemus,quantũ ex sacris literis liquet:quia vtique mundus ex curiositate nonnunquã magis quã pietate scripturarũ requirit testimonia, quãuis ipsa ecclesiæ authoritas cuilibet Christianorũ sufficere deberet, attamẽ affatim multa suppetũt pro dedicatione tẽplorum. *Leuit.8.* Nihil autẽ hic de consecratione ornatum aut similium disserere animus est. etsi hic quoque ex veteri testamẽto forte habemus fundamentum aduersus neochristianos. nam si vestes sacræ necessariæ erãt sacerdotibus,qui boues,vitulos & oues offerebant, quãto magis conuenit sanctis vestibus indutum esse presbyterũ, qui in sancto missæ sacrificio Christum dei filium conficit,corpus & sanguinem eius, reliqua sacramenta,&c.Sed nos ad ipsam templi dedicationem re-

Rom. 15. uertamur. ¶ Fundamētū ibi assumo huiusmodi. Quęcunq; scripta sunt, ad nostrā doctrinā scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarū spem habeamus. Alibi 2. Tim. 3. etiam ait Paulus, Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendū, ad arguendū, ad corripiendū, ad erudiendū in iustitia. ideoq; sacris literis doceri nos oportet de mysterio dedicationis templi credētes illa in vtilitatē nostrā esse Gen. 28. descripta. Principio igitur in lege naturæ argumentum hoc habemus certum, quod Iacob in spiritu dedicationē templi cognouit, & quasi exemplar fuit nostrorū episcoporum in dedicandis tēplis, de quo sic legimus, Vidit in somnis Iacob scalā stantē super terrā, & cacumen illius tangens cœlū, angelos quoq; dei descendētes & ascendentes per eā, & dominum innixum scalæ, loquentē cum Iacob. qui quū euigilasset, dixit, Vere dominus est in loco isto, & ego nesciebā. pauensq; ait, Quā terribilis est locus iste? nō est hic aliud nisi domus dei & porta cœli. Vocauit locū istū Bethel. Hebræis enim Beth domū, & Heh deū significat. Si ergo iam locum illū perlustremus, hic ille est, in quo Abrahā auus illius voluit offerre filium suū Isaac, quē Moria, dominus videt. Eodem in loco siue monte, vbi propter peccatū Dauid, occidit dominus peste septuaginta milia hominū, demptis mulieri- 1. Par. 12. bus & paruulis, emit Dauid ab Hornā partē spatij, ibi ere- & 21. xit altare & obtulit. dñs quoq; de⁹ præcepit angelo, & imposuit gladiū suū in vaginā. Statim subiunxit Dauid, Hæc est domus dei, & hoc est altare holocausti Israël. Ibi quoq; super montē Moria Salomon ædificauit tēplū domino, qui locus mōstratus erat Dauidi in area Hornā Iebusæi, vbi Ia- 2. Par. 2. cob vidit scalam & angelos vtiq; in spiritu cognouit tūc ille, quod eodē in loco post 800. annos extrueretur tēplum. Qui locus quāta gratia sit præualiturus, iā tunc ascensus & descensus angelorū satis mōstrauit, quoniam sic frequentes veniunt ad tēpla nostra angeli sancti dei, vt orationes, cātica & prædicationes afferāt in conspectu domini. quē etiam obseruare templa vel hinc constat, quod Iacob vidit eū innixum scalæ. Ecce quā propitiū & misericordē dominū ha- Gregor. bituri sumus, si diligenter ei seruiamus in tēplo: ideoq; domum dei & portā cœli vocauit Iacob. Qui quomodo locū illum cōsecrarit, sequitur in textu. Erexit enim lapidem in titulū, fundens oleū desuper, quod signū erat euidens futu-

ræ tum ædificationis tum consecrationis tépli, simulq; passionis & mortis Christi. Hinc ecclesia quæ gubernatore vtitur spiritu sancto, verbis illis Iacob vtitur in officio missæ de dedicatione. 2 Colligimus templorũ quoq; & altarium dedicationẽ insuper ex facto Moysis eo tẽpore, quo synagoga adhuc errabat & versabatur in deserto, ibi præcepit dominus Moysi, vt dedicaret & sanctificaret altare. forma etiam dedicationis in hoc præscripta, cuius bona pars in hunc vsq; diem remansit penes ecclesiã in luminaribus & thurificationibus. Sic autẽ dominus ait ad Moysen, Assumpto vnctionis oleo, vnges tabernaculũ cũ vasis suis, vt sanctificentur altare holocausti & labrum cum basi sua. omnia vnctionis oleo cõsecrabis, vt sint sancta sanctorũ. quę postquã omnia perfecta sunt, operuit nubes tabernaculũ testimonij, & gloria domini impleuit illud, nec poterat Moyses ingredi tectũ fœderis, nube operiẽte & maiestate domini coruscãte. Quod si hoc ita factũ est circa tabernaculũ nõ fixũ, sed quod Leuitæ semper cogebantur secum circunferre, quocunq; populus commigrabat, instar castrorũ, quanto magis Christiani sua tẽpla consecrare & virtuti atq; gratiæ spiritus sancti debẽt dedicare, sicut hic dominus in apparitione gloriæ suæ manifestauit, quantum hoc illi placuerit. *Exo. 40.*

¶ Huiusmodi cõsecrationẽ tabernaculi adhuc alibi describit Moyses, quæ quãto apparatu & magnificentia sit perfecta, quomodo duodecim cõtinuis diebus, duodecim principes tribuũ duodecim sacrificia sua (Nunc nulla est amplius etiã inter Christianos in dedicationib⁹ sacrificiorũ cura, sed luxus tãtũ & ebrietas.) obtulerũt domino sex plaustra opera cũ 12. bobus semper pro duobus principibus siue ducibus plaustrũ vnũ, & pro singulis singulos boues. Primo die dedicationis obtulit sacrificium suũ Nason de tribu Iuda: fueruntq; in oblatione sua acetabulũ argẽteũ pondo centũ triginta siclorũ, phiala argẽtea habẽs septuaginta siclos, vtrũque plenũ simila cõspersa oleo in sacrificiũ, mortariolũ ex decem siclis aureis, plenũ incenso, bouẽ de armẽto, & arietem & agnũ agniculũ in holocaustũ, hircumq; pro peccato, & in sacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos agniculos quinque. Et sic reliqui duces ex sua quisq; tribu. Tã eximiũ festum duodecim dierũ celebrarunt Iudæi in consecrtione altaris cũ tam preciosis munerib⁹, vt *Num. 7.*

Exo. 40. conficiant ea vltra duo milia & quadringēta ſiclorũ argenti,cum tot bobus,arietibus,agnis,& hircis.Placuit quoque hoc deo,quia gloria ſua repleuit tabernaculum,vt diximus ab initio. 3 Quum porro Iudæi veniſſent cũ pace in ter-
1.*Pa.* 22. ram promiſsionis,etſi nunc ſtatim volebat ædificare Dauid templũ domino,prohibitus tamen eſt à deo facere illud,eo quod vir ſanguinũ eſſet,ſed à filio ſuo pacifico Salomone voluit ſibi ædificari templũ,ad cuius ſtructurã tamē Dauid ea parauit neceſſaria & ſumptus qui requirebãtur ad illud. Conſtituerat enim triginta milia hominũ,qui tantum ligna
3.*Reg.* 5. cæderent in mõte Libani,vbi ſemper decē milia laborabant per mēſam lapicidas habuit 80000.& 70000.homines qui apportabant neceſſaria.Inſuper ter mille & trecētos habuit præfectos ędificij qui omnia ordinabãt.Multa dici hic poſſent,quibus ſumptibus,quãtoq; apparatu templũ illud fit extructũ,ſed tamen ex hoc vno cætera omnia colligi facile poſſunt,quod textus ait nihil extitiſſe in templo,quod non
3.*Reg.* 6. fuerit auro mundo adopertum,etiã Cherub duo, quorum vnus habebat in altitudine cubitos decem.Omnia enim vaſa templi aurea erant,menſa,cãdelabra, emunctoria, forcipes,phialæ,thuribula,omnia hæc ex auro puriſsimo. vnde magnũ habuit beneplacitũ deus,qui & apparuit Salomoni, adhortans eum ad cõſummationem operis,& vt ambularet in præceptis ſuis. hinc promiſit ſe ibi habitaturum in medio filiorũ Iſraël, & nõ derelicturũ eos. Qua ſolennitate & magnificentia conſecratũ ſit tēplũ,ad longum teſtatur ſcri-
3.*Reg.* 8. ptura,quoniã ibi cõgregati ſunt omnes principes ex regno Iudæorũ,duces omnes tribuũ & alij pręcipui. Tunc ſacerdotes tulerũt arcam in templũ,& Salomon multis orauit ad dominũ,dicēs inter cætera,Domine deus meus audi hymnũ & orationē,quam ſeruus tuus orat corã te hodie,vt ſint oculi tui aperti ſuper domũ hanc nocte ac die, ſuper domũ de qua dixiſti,Erit nomen meũ ibi , vt exaudias orationem quam orat in loco iſto ad te ſeruus tuus,vt exaudias deprecationē ſerui tui & populi tui Iſraël,quodcunque orauerit in loco iſto,& exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cũ exaudieris,propicius eris. Si peccauerit homo in proximum ſuum,& habuerit aliquod iuramentum quo teneatur aſtrictus,& venerit propter iuramentum corã altari tuo in domum tuã,tu exaudies,&c. ¶ Hinc omnis generis petitiones enarrat,

enarrat, quæ ſuper huiuſmodi neceſſitatibus ſuis ab hominibus proponuntur, confugientibus, ad templum domini. Vbi iam ſunt neochriſtiani, qui etiam deo debitũ inuident honorem, volentes ditiſſimum hunc ipſum facere pauperẽ, quaſi non poſſint mendici ſuſtentari, niſi ex iis quæ detracta fuerint templis? Quod ſi tam diues fuit deus, vt omnes pauperes cibauerit tempore Salomonis, qui tantum bonorum collocauit in ſtructuram templi. quid iam illi decedat? Mera igitur noſtrorũ hominũ malitia eſt, qđ conãtur cultũ & ornatũ dei abolere, ſed hæc alibi, Tom.2. & alias ſæpe. ¶ Salomon durãte dedicatione templi. obtulit domino vigintiduo milia boum, centum viginti milia ouium, & ſic à rege totóque Iſraële peracta dedicatio eſt magna cum gratulatione ſeptem & ſeptem, hoc eſt, 14. diebus. Atque mox deinde Salomon permiſit populũ redire à ſua. 4 Porrò ſi amplius diligentiúſq; ſacras literas euoluamus, videbimus diruto templo illo Salomonis à Chaldæis poſt annos 442. quo ducti quoque ſunt Iudæi in captiuitatẽ Babylonicam, vnde rurſus liberi abire permiſſi ſunt à Dario & Cyro, atque in Iudæã reuerſi, cœperunt iterum ædificare templum, quanuis in eo multum reſiſterent ipſis Gentiles, nolentes *Nehe.4.* permittere vt reædificarent templũ, vnde & ad arma parati ſemper erant, aliis laborantibus in reparando muro, aliis ad pugnandum inſtructis. ſed & qui laborabant, altera manu operabãtur, altera gladium geſtabant, & in veſtimentis ſuis dormiebant. Quum igitur populus vrgentibus prophetis Haggæo & Zacharia ſtructuram templi feliciter conſummaſſet, filij Iſraël ſacerdotes & Leuitæ aliique ex Babylonia reuerſi, celebrarunt cum gaudio templi dedicationem, *1. Eſd.6.* & in ea obtulerunt vitulos centum, ducentos arietes, quadringentos agnos, & duodecim hircos pro peccatis, iuxta numerum duodecim tribuum Iſraël. Ecce quomodo continue feſtum dedicationis in vſu fuit apud Iudæos. 5 Cæterùm quum ſecundum templũ ſub ſacerdote Ieſu & ſacerdote Zorobabel eſſet reſtauratum, poſt trecentos annos Antiochus Epiphanes Hieruſalem deuaſtauit & templum diruit multiſque abuſionibus Gentilium polluit. neq; multo poſt tamen, poſt annos. ſ. tres, Iudas Machabæus quod deſtructum fuit in templo reſtituit, ipſumq́, purgauit, altare holocauſti diruit, nouumq́; ex lege reparauit, etiã vaſa noua, cãdelabra

& mensas restituit, candelabrorū luminaribus accensis, obtulerunt super altare nouū, & celebrarunt dedicationē altaris per dies octo, & holocausta obtulerūt cum gaudio, & ornauerunt faciē templi coronis aureis & scutis, ipsasq; portas & ædes sacerdotū (pastophoria, loca vbi morabantur & dormiebant sacerdotes, quando erant in officio seruiendi in templo. Nō enim dormiebant illo tempore cum vxoribus, sicut faciunt Lutherani apostatæ, aut incontinentes sacerdotes) consecrarunt, factaque est lætitia magna in populo. ¶ Ne vero cogites hanc consecrationē altaris semel tantum esse peractam, testantur ipsæ sacræ literæ eam quotānis esse

Ioan. 10. celebratam. sic enim Ioannes ait, facta esse encænia in Hierusalem, tuncq; adeo hyemē fuisse, Iesum autem ambulasse in templo in ipsa porticu Salomonis. vnde manifeste patet, Iudæos festum hoc dedicationis peregisse, quando illud dominus etiam sua dignatus est præsentia cohonestare. Insuper

1. Mac. 4. ordinarunt Machabæi per singulos annos celebrari debere consecrationem altaris. sic enim legimus in textu, Statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israël, vt agatur dies dedicationis altaris in tēporibus suis ab anno in annum per dies octo, à quinta & vicesima die mensis Casleu, hoc est, circa diem nonum Decemb. id omne patet ex Kalendario Iudæorum, qui inter reliqua festa diem quoq; dedicationis cōnumerant. Quū itaque in veteri testamēto tabernaculum, templū & altare sin cōsecrata, vbi tantum vituli, boues & agni immolabantur, quanto magis sanctificari oportet templum & altare domini in nouo testamento, vbi sanctus sanctorum tractatur, & sanguis Christi, nō vitulorū offertur, corpus quoque Christi cōficitur, baptismus cæteraque sacramenta administrantur, vbi non Moyses tantum & prophetæ leguntur, sed etiam sanctum euangeliū Christi, fœdus illud nouum gratiæ quod iniuit & pepigit Christus cum spōsa sua ecclesia, imo & cum quacūque fideli anima? Et quāuis externa illa templorum dedicatio alacriter & cum gaudio celebrari debet, hominē tamen decet semet parare, vt in eius corde & anima dedicationē sanctam habeat dominus habitans in eo, siquidem omnis anima sancta, tem-

2. Cor. 6. plum dei est spirituale, iuxta illud Pauli, Templum estis dei viuentis. probat ille hoc scripturis, quoniā dominus dicit, Habitabo in eis, ego ero eis in deum, & ipsi erunt mihi in populum

populum. Et alibi, Nescitis, inquit ille, quod templum dei estis vos, & spiritus dei habitat in vobis? Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Ideoque cùm hodie templi huius celebrationem cum gaudio recolimus præcipue, debemus tamen, si non semper, certe in summis festiuitatibus spirituales facere dedicationes in cordibus nostris, recogitantes in templo immensam dei gratiam & misericordiam, quod ille nostri causa locum templi tam clementer sanctificat, vt ibi corpus suum conficiatur & sanguis, vt ibi semper sint angeli colligentes orationes iustorum, deferentésq; illas ante deum, sicut in Apocalypsi sua præuidit Ioannes. Ea enim est illa scala, in qua angeli descenderunt & ascenderunt, quemadmodum vidit Iacob in somnis. Et hic quoque celerius benigniúsq; exaudire vult deus orationes omnium, qui in templo necessitates suas deplorant apud dominum, vt Salomon ipse orauit. Siquidem deus viuus in scala cœli sedet, respiciens ad ciuitaté sanctam ecclesiæ suæ. Ecce cùm vixdum natus eras, ad templum es deportatus, mortuus iterum deportaberis ad templum, si tamen ea tibi gratia diuinitus parata est. estote igitur omnes modesti, pij, multúmq; reuerentes in templo, orantes patrem in spiritu & veritate, ociosa & garrula verba vitate, gestus lasciuos fugite, cogitationes impudicas mittite, ne date peccãdi occasioné superbo vestitu, gestu turpi, cõuersatione in honesta & prauo aspectu: sed estote pij, deum timete & sedulo colite, à quo vicissim exaudiamini in orationibus vestris, & gratiã eius hic impetretis, illic vero gloriam consequamini æternam, Amen.

1. Cor. 3.

Apoc. 5. 8

Gen. 2.

3. Reg. 8.

¶ Illud vltimum extende, si placet, ex Summa Paraldi, reperio me fecisse sermonem ante 22. annos, cum essem admodum iuuenis, de abusu dedicationum, qui solet fieri maxime in pagis & villis. vbi plus seruitur crapulæ & luxuriæ quam deo. Non quod honesta conuiuia sint prohibita, cum populus dedicationem egerit in gaudio & lætitia, sed quod excessus vituperatur. Potes prosequi apud Robertum Holcot super librum Sapientiæ, lectione 141. per totum. Habent enim ventrem deum, altare affluentiæ, templũ tabernam, sacrificia superfluitatis, oblationes iniquitatis, sacerdotes laborantes, scilicet venatores, piscatores, lanios, coquos, &c. cantores luxuriosas, histriones, mimos, ioculatores, &c. Extendere est facile.

IN DEDICATIONE HOMILIA III.

Domus mea domus orationis vocabitur. *Matthæi 21.*

ACCEDVNT, prohdolor, vltima iam tempora, olim à Christo & apostolis prędicta, quibus futuri sint homines seipsos amantes, superbi, ela-
2.Tim.3. ti, auari, habentes speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. erunt enim magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis, sicut fuerunt superioribus an-
1.Pet.2. nis Sagarelli, qui etiam noluerunt aliqua templa habere. ideóque eorũdem dedicationem abnegarunt. Quorum errorem nonnulli ex neochristianis sequuti, dicuut templis opus non esse, nec aliquem illorum vsum, nisi vt conuocetur populus ad audiendum verbum dei. Error hic quũ multum sit & nociuus, & sacris literis contrarius, imo & contra animarum nostrarum pugnet salutem, operæprecium est eum hic refutare, quanuis idipsum verba etiam thematis
Matt.21. assumpti requirunt & affirmant, Domus mea domus orationis vocabitur. Vbi manifeste declaratur, quur tandem extruantur templa, nimirum ab orationem. docuit idem
Esa.50. Esaias iam olim, & renouauit dominus rursus in nouo testamento. Super iis vt liceat cum fructu differere, imploremus omnes gratiam dei, salutantes virginem matrem, &c. Poteris etiam inducere thema Matth. 21. Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim. Quæ applica ex Alberto ibidem, & habebis sermonem. ¶ Etsi in omnibus
Sap.19. locis inuocari potest dominus, sicut & omni tempore ac loco non contemnit populum suum, sed adest illi, templum tamen pręcipue ei rei deputatum est, vt ibi oretur dominus
1.Tim.2. pie, iuxta illud Pauli, Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & disceptatione. vbi nõ immerito externum etiam in orando gestum commemorat Paulus. leuationem manuum, etsi fortiter contemnant neochristiani. Quod autem præcipue templa parata sint orationibus, auditum est ex verbis Christi & Esaiæ, Domus mea domus orationis vocabitur. Ecce dominus templũ domum suam vocat, non huius aut alterius ædes priuatas, nõ prætorium aut arcem, sed templum domus dei est. Verum quidẽ est quod
Ioan.18. in templo docuit dominus, vbi omnes Iudæi cõueniunt, &

in

in hūc vsque diem prædicare solet in templis, nisi quod recentes Sagarelli inuenerunt fratres hortenses. Et tamen dominus templum domum vocat, non prædicationis, sed orationis. Vos autem, inquit ad Iudæos, fecistis eam speluncam latronum. Nonne nunc quoque conqueri posset dominus domum suam fieri apud multos spelūcam latronum, qui catholicos inde arcent prædicatores, & subornant alios nouæ fidei? vere enim animicidæ sunt isti, qui animas hominum peruersis suis dogmatibus occidūt, quia dentes eorum sunt sicut dentes leonum. Huiusmodi pene sunt, quales erant de quibus apostoli scripserunt Christianis Antiochiæ & Syriæ, quod audiuissent exiisse quosdam qui turbarent ipsos verbis, euertentes animas eorum. ¶ Alibi quoq; dixit ad Iudæos, Nolite facere domum patris mei domum negociationis, etsi omnes Simoniaci hic redarguuntur, quorum scelus vt est per se magnum, ita grauiter offendit deum. Possunt quoque verba illa ad neochristianos commode referri, qui templa & cœnobia faciunt armentaria, domos negociationis, & in quibus vina reponuntur, atque in consimiles vsus profanos conuertunt. inique sane fit hoc & contra leges ciuiles, quibus sæpe cautum est, ne bona semel dicata deo, in profanum redeant vsum, sicut Leo & Antonius imperatores sanxerunt. Ea quæ ad beatissimæ ecclesiæ iura pertinēt, vel post hac forte peruenerint, tāquam ipsam sacrosanctam ecclesiam & religiosam, intacta conuenit custodiri, vt sicut ipsa religionis & fidei perpetua mater est, ita eius patrimoniū iugiter seruetur illæsum. Sic habet alia constitutio, Multo magis prohibetur ipsius monasterij alienatio, qua redeat in antiquum statum & secularē vsum. ideoq; imperatores, Gratianus, Valentinianus & Theodosius. A. A. A. prohibent, ne quis Apostolorum vel Martyrum sedem, humanis corporibus existimet esse concessam. Concordat aliud decretum Iustiniani, quod sic habet, Sancimus nemini licere sacratissima atque arcana vasa vel vestem, cæteraque donaria quæ ad diuinam religionem necessaria sunt. cum etiam veteres leges ea quæ iuris diuini sunt. humanis flexibus non illigari sanxerunt, vel ad venditionem vel hypothecam, vel pignus trahere, &c. Quisquis autem vendiderit, pecuniam eam amiserit, &c. Iam prohdolor, sacra profanis sunt omnia mixta, vestes sacræ vndique circunferuntur, & ta-

Ioan. 2. *Eccl. 21.* *Actu. 15.* *Ioan. 2.* *L. iubem⁹. C. de sacr. san. eccles.* *In authē. multo ma. glo. ibi. L. 2. ibil. sancimus.*

men vniuersa testatur scriptura non relinqui hoc à deo impunitum. Mitto reliquos locos, vt ad sacras literas redeam.
Exod.35. Placere nanque deo templa & eorum ornatus, hinc principio patet, quod tam diligenter ille commisit fabricam & structuram arcæ, propiciatorij, mensę sacræ, candelabri, altaris, velorum, Cherubim, vestium sacerdotalium apparatûm, & omnium aliorum vasorum tabernaculi. Atque vt
Exod.31. ea omnia maiore cum dignitate transigerentur, impleuit deus artifices deus Beseleel & Ooliab spiritu dei, sapientia, intellectu & scientia in omni labore inueniendo, quicquid ex auro, argento & ære parari poterat, ex marmore, gemmis & lignis preciosis. Quod si nō placuisset hoc deo, vtique nō præcepisset fieri, neq; artificibus scientiam per spiritū suum
2.Reg 1. indidisset. Vsqueadeo sanctū & diuinum quid est condere
Psal.88. templa, vt noluerit deus permittere hoc Dauidi, quāuis regi & prophetæ magno, támque grato apud deum, vt diceret, Inueni Dauid seruū meum secundū cor meum, sed quia
1.Par.17.
2.Reg.7. vir sanguinū erat, & occiderat multos, noluit ab ipso templum sibi extrui, sed expectauit hoc à filio eius Salomone. Præterea constat ex sacris literis, sedisse Dauid ante dominum, quū sederit ante arcam. siquidem vbi quis ante locum
Augusti. dei sedet, iam proximus assidet deo, inquit Augustinus, &c. Intelligitur autem sanctior quædam præsentia dei, quam in
Gene.28. aliis locis. Imo & Iacob locum sanctum & terribilem esse
Lucæ 7. credidit, atque adeo domum dei. Christo placuit Centurio, quod synagogam ædificasset Iudæis, qui ideo eum laudarunt domino. Neque laboramus in eo quòd clamant isti, deum vbique esse, nec posse templo concludi. Quis
2.Par.6. enim est qui id nesciat, aut dubitet aliquando non fuisse? Sciuit hoc vtique Salomon, quum dixerit, Ergóne credibile est, vt habitet deus cū hominibus super terram? si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam ædificaui? Sed ad hoc tantum facta est, vt respicias ad orationem serui tui & obsecrationem eius domine deus meus, & exaudias preces quas fundit famulus tuus coram
Dan. 6. te, vt aperias oculos tuos super domum istam, &c.

¶ Ad hæc, locum certū iuuare orationes nostras, ex Daniele patet: qui, quum esset in captiuitate Babylonis, nec posset
Deut.12. orare in templo, apertis tamen fenestris versus templum
& 15. orauit. Nouit enim propheta ille plenus spiritu sancto,

quid

quid sibi voluerit deus, quando dixit Moyses loco ipsius, In loco quem elegerit dominus deus vester, vt sit nomen eius in eo, Et inde, Non poteris imolare phase in qualibet vrbium tuarum, sed in loco quem elegerit dominus deus tu⁹, vt habitet nomen eius ibi. Ecce hic differentiam locorum etiam apud deum, qui in vno loco ampliorem exhibet misericordiam quam alibi. Errant igitur Sagarelli, dum templa templorumque contemnunt ornatum. Debebant illi vtique diligentius attendere verba domini tam serio præcipientis, Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. Quod nūc prohdolor, fit in multis locis, vt quod cuique placet, id credat & dicat. In euangelio quoque præ omnibus aliis viduam laudat dominus, quæ duo minuta æra obtulit in gazophylacium, quo conseruabatur eleemosyna hominum, collecta ad conseruationem templi. id si non esset opus placens deo, non laudasset Christus viduam istam. Ipse quoque dominus frequēs fuit in templo. paruulus enim in illud delatus est, quum iam sex menses peregisset. duodennis deinde cum parentibus suis ex Galilæa profectus est in Ierusalem, vbi amissum eum parētes inuenerunt in templo. Hinc semper venit in templum, docens ibidem, sicut ipse apud Annam profitetur. Postremo & Paulus contra eos inuehitur, qui dehonestabāt ecclesiam conuiuiis indecentibus, quum ait, An non proprias domos habetis ad manducandum? an ecclesiam dei contēnitis? Apostoli palatium illud occuparunt, in quo Christus cum eis peracta cœna eucharistiæ instituit sacramentum, ipsique deinde spiritum sanctum acceperunt, & tamen eo non contenti, ascenderunt Petrus & Ioannes in templum ad horam orationis nouam. Ecce quod & apostoli templum domini inuiserunt. & nouum non est illud de horis canonicis, siquidem apostoli etiam hora orationis nona venerunt in templum. & alibi legitur, Petrum hora sexta ascendisse in partem superiorem domus. Multi potentes & optimates priuatas ædes suas donarunt deo & diuino cultui dedicarunt, sicut Aristodemus, Cornelius, &c. Sanctus Ioannes quoque moriturus, deduci se permisit in templum, ibique spiritum tradidit deo. & semper magno solatio fuit fidelibus, potuisse venire in oratorium. quamobrem singuli templa suis adiuuerunt subsidiis simul & ornamenta templorum, sicut

Deu.12.
Mar.12.
Luc.21.
Luc.2.
Lu.19.21.
Ioan.18.
1. Cor. 11.
Act. 1.2.
Act.3.
Act.10.

Exo. 35. in deserto viri omnes & mulieres, magno pioque affectu munera sua obtulerunt, vt opera parari possent quæ deus præceperat, quemadmodum in textu patet ad longum.

¶ Quum itaque constet, dedicationem templorum in sacris literis esse fundatam in vniuerso Christianismo per omnia secula vsurpatam, nemo Christianorum auertatur à veritate per somnia contraria sentientium, etiam Parabaptistarum, qui ad suos errores torquent & laniant scripturam.
Ioan. 4. Dominus enim dicẽs mulieri Samaritanæ, Crede mihi, quia veniet hora quando neq; in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis, sed veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, aliud non voluit, nisi templum desiturum, sicut & alibi dixit lapidem non mansurum super lapidem.
Matt. 24. ¶ Templo autem successuram multitudinem ecclesiarum, & aliud sacerdotium, ostendit in parabola, qua narrat de vinea in qua ædificauit turrim, hoc est, templum, authore
Mat. 21. Hieronymus. Postquam autem agricolæ & seruos occiderunt & filium, hoc est, Christum, prophetas & apostolos,
Hierony. quid sequitur nisi quia ille vineam suam locat aliis agricolis, nempe Christianis? sed interim vinea illa iam turri non caret ecclesia sine templo, vbi nõ minus possunt orare Christiani in spiritu & veritate, quam Catabaptistæ aut fratres hortenses extra templum. Sed nimirum, decet ita hæreticos nõ esse in templis dei, quod iis sint indigni, sed in antris &
Hierony. speluncis, vt pulchre Hieronymus subscribit super Esaiam 65. & Ezechielem 33. Vulpium enim est commorari in fo-
Ambro. ueis, vulpes autem hæretici sunt, sicut Ambrosius super Lucam capite nono docet. atque in hoc cum vulpibus conueniunt. pij vero Christiani etiam in templis orant in spiritu & veritate, templa quoque sua exornant in gloriam dei, pro gaudio habentes ecclesiæ decorem, iuxta illud Dauidis,
Psal. 25. Dilexi domine decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Beati igitur qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te, hic in gratia, illic in gloria perpetua. Quod nobis donare digneris domine Iesu Christe, Amen.

Ex sermonibus Bedæ studio nihil voluimus hic inferre. qui tamen sunt egregij & populares, diligens lector apum more aliquem gustum ex eis decerpat pro virili sua.

IN

IN PROCESSIONIBVS
ſiue ſupplicationibus.

HOMILIA PRIMA.

Vocate cœtum, congregate populum ſanctificate eccleſiam, coadunate ſenes, congregate paruulos & ſugentes vbera. *Ioëlis 2.*

TSI ſæpe multis profuerunt pericula miſeriæ & ærumnæ, vt à peccatis auerſi vitam viuerẽt deo beneplacentem, per quam illam cõſequerentur æternam: vnde prouerbio dici ſolet, Infortunium citius aliquem probum efficit q̃ ſecundæ res. Teſtatur idem & quotidiana experientia, & ſacra ſcriptura. Sic enim ait Dauid, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomẽ tuum domine. Et alibi, In camo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. Nam luxuriam animi rebus plerunque ſecundis, tũc multi neque deum metuunt, nec ſanctos reuerentur, imo ne cogitant de deo, niſi infirmitate aliqua affecti: tunc tandem ad ſe reuerſi cognoſcunt deum, ſicut inquit Pſalmiſta, Cognoſcetur dominus iudicia faciens. alias in felicitate ſua inflati permanent & pereunt, de quibus etiam ille ait, In labore hominum non ſunt, & cum iuſtis non flagellabuntur: ideo tenuit eos ſuperbia, & operti ſunt iniquitate & impietate ſua. prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum. ecce ibi peccatores & abundantes in ſeculo, obtinuerunt diuitias. Ita interdum tribulationes ſalutares ſunt medicinæ, dicente propheta, Domine, in anguſtia requiſierunt te. ſic Dauid inquit, Ad dominum cũ tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Alibi quoque, Tribulationes multiplicatæ ſunt in corde meo, erue me de neceſsitatibus meis. ideoq́ue quando nos tribulatio circundedit & anguſtia (applica materiã) vel belli, vel charitatis annonæ, vel aquarum, vel ſiccitatis nimiæ, vel peſtis vel ſimilium, nos quoq; curramus ad dominum, opem eius implorantes. Nam vt maxime nos premant anguſtiæ vndiq;, melius eſt incidere nos in manꝰ domini, quia multæ ſunt miſericordię eius. Abſolute ergo loquendo, ſatius quidem foret non eſſe tribulationes. Nos vero ad ſupplicandum deo iam hic conuenimus, diuinam maieſtatẽ inuocaturi ob imminentem neceſsitatem. ita enim nos docuit

Pſa. 82. 31
Pſal. 9.
Pſal. 72.
Eſa. 26.
Pſal. 119.
Pſal. 24.
1. Par. 21.

illud facere, propheta, ficut à principio dicere cœpimus, Vocate cœtum, congregate populum, &c.

Euangelium Ioannis 16. require Tomo 2. in Rogationibus. Euangelium Lucæ 11. vide Tomo 2. in Rogationibus. Alias & de oratione ampliter fcripfimus. Tomo videlicet 2. in Rogationibus.

DE SVPPLICATIONIBVS.

EPERIO me aliquando prædicaffe in ifta materia fic, vt primo loco dixerim quomodo Chrift⁹ docuit nos orare & orauit, & tota fcriptura nos docet. fecundo loco dixi de oratione in communi, de qua multis differuimus fupra, vt hic citauimus. tertio dixi fpecialiter de oratione procefsionali. At modo alia nobis incedendum eft via. Principio & pium & deo beneplacitum opus, imo etiã actus eft latriæ, fupplicationes fiue procefsiones rite perficere id patet ex loco Ioelis adducto, qui
Ioel 2. rationem illius oftẽdit, dicens, Conuertimini ad dominum deum veftrum, quia benignus & mifericors eft, patiens & multæ mifericordiæ, & præftabilis fuper malitia. Quis fcit fi conuertatur & ignofcat, & relinquat poft fe benedictionem? quafi dicturus effet, Multum offenfus eft deus per peccata veftra, grauiter ad iram prouocaftis eum, fed tamen adhuc conuertimini vos, & vicifsim ille cõuerfus miferebitur veftri. Vt autem funditus intelligatis quid ad procefsiones pertineat primo loco vos docebo, quid illæ erga deum noftri caufa nos commonefaciant. nam hic primum deo fingularis exhibetur reuerentia, dum fupremus agnofcitur effe rerum omnium gubernator: qui fi non cognofceretur dominus effe bellorum omnium, tempeftatum quoque, caritatis annonæ & morborum omnium, non confugerent homines in eiufmodi malis ad dominum, inuocaturi eũdem. Proprie igitur hoc op⁹ eft quo deus colitur, & pro deo habetur, pro potenti gubernatore mundi & omniũ quæ in eo funt. Tria enim proprie agnofcimus à domino deo circa huiufmodi procefsiones: primo, excellentiam dei quæ longe fuperat omnes bellorum dominos, poteftates tempeftatũ, morborum & omnium quæ in cœlo funt & in terra, quafi hic diceremus cum ecclefia, Tua eft potentia, tuum regnum domine, tu es fuper omnes gẽtes. Creator omnium deus, terribilis &
Heft. 13. fortis, iuftus & mifericors. Canitur in dominica qua imponitur

nitur historia Machabæorum, Et cum Mardocheo, Domine rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, & nō est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris saluare Israël, tu fecisti cœlum & terram, & quicquid cœli ambitus continetur. dominus omnium es, nec est qui resistat tuę maiestati. Huiusmodi multa sunt in sacris literis, quæ in ecclesiastica cantica trahuntur. 2 Deinde confitemur in deo per processiones omnem sufficientiam, quoniam ille sufficiens est exaudire omnes petitiones nostras, vt sic Paulum sequētes dicamus, Omnis sufficiētia nostra ex deo est. Quid enim est quod non acceperimus? Sic promisit dominus filiis Israël per prophetam, sese inducturum super eos omne bonum quodcunq; pollicitus esset. Sic dixit ad Moysen, Ostendam tibi omne bonum. Itaque sufficientiam huiusmodi confitemur in deo, petentes ideo ab ipso pacem, sanitatem, fertilitatem, &c. 3 Agnoscimus & in processionibus nostris, debere nos deo emendationem vel in conuictu, vel per satisfactionem delictorum, quasi diceremus cū Salomone, Peccauimus, malefecimus, iniuste egimus. Et cum ecclesia, Emēdemus domine in melius, quod ignoranter peccauimus. Recte ergo diximus ab initio, processiones actus esse latriæ & religionis, quod sic homo tali affectu, vt supra diximus, simul circumiens seruit deo, & opus bonum facit (cæteris paribus) deoque beneplacitum. 2 Quum iam dixerimus quid cogitare debeamus, quod in se contineant supplicationes erga deum, reliquum est dicere, quo pacto considerare eas debeamus quo ad nos, Atque hic principio occurrit, quod humiliatio illa nostri esse debet erga deum, quoniā in mundo fieri videmus, quod si quādo ciuitas principem offēderit, illumq; cupiat placare, excipere ipsum solet magno & cōmuni omniū hominū occursu, volens p hoc humilitatē & subiectionē suā exhibere: sicut imperori Friderico cōtigit, duci Sueuorū, qui à barba rufa cognomē traxit. is quū multo tēpore obsedisset Mediolanū, & ad deditionem cōpulisset (quāuis ea libera suiq; iuris ciuitas esset, nulli subiecta principi) processio ei ordinata est ex omni populo, occurrentibus illi ecclesiasticis & religiosis omnibus cum reliquiis. eos sequuti sunt duæ magnæ turbæ paruulorū vtriusq; sexus in albis, & portantiū virētia arbusta. Mox ciuiū processerunt filiæ omnibus modis exornatæ, hinc matronæ

2. Cor. 3.
Iere. 32.
Exod. 33.
1. Par. 6.

nigris vestitæ. Quas vltimo loco sequuti sunt optimates & nobiles, apertis capitibus, portãtes gladios nudos circũ colla diductos. Postremo aliquot milia hominũ ex vulgo nudis pedibus ingressi sunt, habentes funes in ceruicibus suis, inclamãtes omnes, Misericordiã misericordiã imperatoris. ¶ Eaq; supplicatione irati Cæsaris animũ emollierũt, permouerũtq; vt ipsos in gratiã receperit, quãuis neq; sic illi fidem seruarũt promissam. quapropter ille obsides eorũ 64. in Kaiserslauter suspendi permisit. Quomodo igitur non placeret deo humilitas populi sui in hunc modum collecti, quũ maxime respiciat ille humilitatẽ, sicuti Mariæ humilitatẽ respexit & Niniuitarum? Ad Eliã quoq; dixit dominus,
Luce 2. *Ionæ 3.* *3.Re.21.* Nõne vidisti humiliatũ Achab corã me? quia igitur humiliatus est mei causa, nõ inducam malũ in diebus eius, sed in diebus filij sui inferã malũ domui eius. Quod ergo vnicus Achab impetrauit nõ impetrabit tanta hominũ multitudo vnanimiter cõgregata, veluti violentiã inferens regno cœlorum, quod iam olim vim pati dixit Christus, ita vt violẽti
Mat.11. rapiant illud? Sic Paulus cõmunem obsecrationem petit ab
1.Cor.1. ecclesia, dicẽs, In eum speramus quoniam adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratiõe pro nobis, vt ex multarũ personis facierũ, eius quæ nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis. 3 Quis dubitet rite institutã supplicationẽ, bene placere deo, quoniã populus hic collectus ad supplicandum propria confitetur peccata quibus illum offenderat? Vnde Dauid inquit, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Propria enim coram deo agnoscere peccata, magnum quid est, hinc promanat vt quisque se diuinæ misericordiæ committat. Insuper ea ipsa supplicatione palam testatur populus necessitatem suam, inopiam & defectum: siquidem speciales eiusmodi processiones, non nisi magna imminente necessitate celebrantur. Quilibet etiam diligẽter modo considerans, quur supplicationes decernantur, is videt testimonia illa esse vrgentis necessitatis simul & magnæ erga deum fiduciæ. Supra diximus testari hic populum obedientiam suã erga deũ, cui subiectũ se humiliter cõfitetur. ¶ Et tantũ quidem de ipso processionis opere in se, dictum sufficiat, quod bonũ sit & acceptabile deo, sicut infra ex scripturis probabimus. nunc interim conclusionis loco

disse-

differemus, quomodo institutos & affectos esse oporteat, qui supplicationibus intersunt. Vbi vt primũ, ita potisimũ nobis occurrit illud, vt quisq; recedat à peccatis, propter quæ deus fuerat offensus. conuertatur autẽ ad dominũ per contritionẽ & pœnitentiã. Hoc & scriptura docet & persuadet ratio. nam flagella dei, aduersitates & tribulationes nobis resistunt propter peccata nostra, iuxta illud quod dominus dicit per prophetã. Si nolueritis audire me, sed prouocaueritis ad iracũdiã, gladius deuorabit vos. Et per aliũ, *Esaiæ 1.*
Sí pœnitẽtiã egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum *Iere. 18.*
aduersus eam, agã & ego pœnitentiã super malo quod cogitaui, vt facerẽ ei. Sic alius iterũ propheta dicit, In ira domini exercitũ cõturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis. (Adde si placet Esa 59.) Quum ergo cõfiteri coga- *Esaiæ 9.*
mur pœnã nobis immitti à deo propter peccata nostra, sicuti Daniel testatur, inquies, O domine, omnia quæcunq; *Danie. 9.*
fecisti nobis, in iusto iudicio fecisti, quia peccauim⁹ tibi, & nõ obediuimus seruis tuis prophetis. Vide illud caput Danielis & adduc quæ volueris, quia multa sunt ibi ad propositum. Sequitur enim, Propter peccata nostra & iniquitates patrum nostrorũ, Ierusalem & populus tuus in opprobriũ sunt omnibus per circuitum nostrum. Quia ergo pœna ex peccato venit, radix aggredienda primũ est, & peccatum ipsum amputandum, vt sic quisq; rectius conuertatur ad dominũ, qui ideo dicit per prophetã. Cõuertimini ad me in ieiunio, in fletu & planctu, scindite corda vestra, & nõ vesti- *Ioel. 2.*
mẽta vestra. Tũc enim gratiã impetrauimus: iuxta illud propheticũ, Cõuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos. Sic Sa- *Zach. 1.*
muel docuit Iudæos, dicens, Si in toto corde vestro reuerti- *1. Re. 7.*
mini ad dominum, auferte deos alienos de medio vestri, & præparate corda vestra dño, & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philistiim. Et vos itaq; emẽdate vitã vestrã, peccata iã porro mittite, vt supplicatio vestra deo gratior efficiatur, impetretq; vobis quod petitis. Obseruate sedulo illud Sapientis, qui nos monet ante orationem præparare animã, ne simus sicut homo tentans deum. Sic veteres fecerunt in suis supplicationibus, rex Iosaphat, Iudith, & Machabæi, *Eccl. 18.*
quorum exempla si vos quoque sequuti fueritis, non tantum mala tribulationum auertetis & persequutionum sed & gratiam & gloriam impetrabitis æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA DE supplicationibus.

Aperi oculos tuos domine, & vide afflictionem nostram. circundederũt nos gentes ad puniendũ nos. Vel, Scitote quoniã exaudiet dominus preces vestras, si manẽtes perseueraueritis in ieiunijs & orationibus in conspectu domini. *Iudith* 4.

VIS obsecro est qui nesciat? certe enim cuiq; Christiano firmiter hoc credendum est, deum potẽtẽ esse omnium creaturarum, imo & huius amplissimi mundi gubernatorẽ, regẽmq; adeo regum omniũ, quia in fimbria eius scriptum est, Rex regum & dominus dominantiũ. Illius siqui-
Apoc. 19. dem est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Quamobrem etsi potentes contra nos pugnant hostes, quanuis sint fortes & horribiles, tamẽ si cõfidamus in auxilium & adiutorium dei, ex animo petentes illud, nosq; conuertamur ad dominum, ex ipso solatiũ omne sperantes, sane adiuuabit ille nos: iuxta illud Psalmi, Ia-
Psal. 59. cta in dominũ spem tuam & curã tuam, & ipse te enutriet, neque dabit in æternum in fluctuationem iustum. Quicũque enim plus fiduciæ & spei reposuerunt in potentia &
2.*Pa.* 20. viribus suis quam in deo, succubuerunt. Quanto rectius fecit rex Iosaphat, qui cũ impeteretur à valido fortiq; exercitu clamauit ad dominum, dicens, Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solũ habem⁹ residui, vt oculos nostros dirigamus ad te? Et vos igitur hoc facite dilectissimi, quum videatis irruentẽ in nos potentissimum Turcarum imperatorẽ, qui iam velut hæreditario iure hostis est Christiani tũ sanguinis tum nominis, & fidei nostræ, Is ipse tantum sibi ditionum vendicauit, quantũ duo olim possidebant imperatores: insuper quoq; plurima regna, amplissimos ducatus, insulas & vrbes potentissimas subegit, Christianos occidit, trucidauit, in perpetuã seruitutẽ abduxit, innocẽtes paruulos ad parietes allidere veritus nõ est eosdẽ quoq; in sua infidelitate ad perpetuã dãnationẽ educauit, virgines stuprauit, parẽtum cõspectũ nihil reueritus, vxores quoq; impudẽter tractauit maritis cernẽtibus, (exaggera, si potes, quia nõ tam dira dicere poteris, quin truculẽtiora & crudeliora fecerint.) tẽpla vel diruunt, vel in ea dãnatissimũ Mahomet collo-

collocarũt, crucifixi imaginẽ & cõspuerunt & sagittis transfixerũt, venerabile eucharistiæ sacramẽtũ pedibus cõculcarunt, aliaq; magis horrenda exercuerunt, quæ fieri permisit dominus propter magna & multa peccata nostra. ¶ Considerãtes ergo hostis nostri potẽtiã, quid faciemus cõsultius, nisi vt cõfugiamus ad auxiliũ dei, clamantes vsq; in cœlum? Sciendum enim hoc nobis est, & sedulo præ oculis habendum, qđ sacerdos magnus Eliachim dixit ad Iudæos quãdo irruisset in eos Holofernes potẽtissimi regis Nabuchodonozoris dux exercit⁹ & princeps, Quoniã exaudiet domin⁹ preces nostras, si manẽtes ꝑseuerauim⁹ in ieiuniis & orationibus in cõspectu dñi, &c. quæ verba fuerũt thematis, vnde præsentẽ homiliam exorsi sumus. Media vita in morte, &c.

Euangelium vt supra.

ONGREGATI hodie dilectissimi in Christo adiplorãdã inqrẽdãq; dei gratiã & misericordiã, victoriã quoq; petẽdã ex hostibus (secũdũ qualitatẽ hostis exaggera, & mitiga inductionẽ ad cõmouẽdos affectus auditorũ) discamus ex sacris literis, quomodo qualesq; nos in tãtis periculis exhibeamus, qm̃ sic videbimus quid illi fecerint, qui gratiã & pacẽ impetrauerũt apud dominũ, quorũ nobis vestigiis erit insistẽdũ. Et quãuis in ea re cõsiliũ nobis optimũ esset, missis peccatis cõuerti ad dñm, sicut antea diximus, & piis ꝑcibus obnixe dñm precari, vt ille animabus nostris ꝑ gratiã suã mederetur, nobisq; infunderet voluntatẽ bonã, eandemq; in nobis cõseruaret: siquidẽ sua tantũ gratia indigemus, sicque clamemus cum Dauide, Domine, non secundũ peccata nostra facias nobis, neq; secundũ iniquitates nostras retribuas nobis. ¶ Diceret hic aliquis, Audio, sed videor hinc mihi colligere oẽs supplicationes nostras esse vanas, quũ bona supplicantium pars sint peccatores, pauci quoq; pœnitẽtiã egerint, iã contriti de peccatis suis, propositũ habẽdo ea vitare. Sane enim hic corruerent omnes processiones nostræ, plane vanæ futuræ. Respõdetur, Et si sint in supplicationibus peccatores, qui nõ habeãt animũ desistẽdi à peccatis, illorũ tamen quoque petitio frustra nõ est: siquidẽ vt maxime etsi nihil mereãtur, possunt tamen nõnihil impetrare id ita declarant doctores, quia dicit dñs, Omnis q̃ petit, accipit. Addit Chrysostom⁹, Siue sit iustus, siue iniustus, non quidẽ hoc intellige, si pecca

Psal. 102
Mat. 7. 18
Chryso.

tor petat secundum malam concupiscentiam suam, pro eo quod faciat illi ad iniquitatem suam promouẽdam, sed hoc sensu cum natura peccatoris in se sit bona atque adeo à deo creata, quicquid autem creauit deus, hoc ei placet, siquidem nihil odit eorum quæ fecit. Ideoque etiã oratio peccatoris in respectu naturæ potest placere deo, si hoc omnino petat quod boni petunt. sicque ex superabundanti misericordia plus dat nobis deus quam nostra dignitas, imo indignitas potius mereatur. atque remunerat opus in se, non attenta operantis iniquitate. Quid multa? respicit opus operatum, non considerans quod operans est indignus & nihil meretur, quia meritum aliqualiter innititur iustitiæ distributiuæ, sed
Ioan. 9. impetratio mere innititur gratiæ. ¶ Rursus obiicies, scimus quia deus peccatores non exaudit. Itaque nõ exaudiet deus orationem nostram etiã in supplicationibus, quum tot sint
Trac. 44. super Ioã. inter nos peccatores. Audi respondẽtem tibi Augustinum, quoniam dictum hoc cæci est, qui adhuc loquitur inunctus. nam & peccatores exaudit deus. si enim id non esset, frustra ille publicanus oculos in terram demittens, & pectus suum percutiens, diceret, Deus, propicius esto mihi peccatori. Locum itaque habet istud cæci dictum, in tribus tantum casibus. Primum quando peccator petit quæ petere parum decet: deinde, quum petitio eius oritur ex radice eius peruersa, puta superbia aut hypocrisi: postremo, quando petit contra interdictum ecclesiæ cum scandalo, vt si orat excommunicatus, aut si peccator publicus, presbyter orationẽ suã coram toto populo etiã officio suo id exigente perficit. Huic
Psal. 49. enim dicit dominus illud quod habet Psalmista, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuũ?
Luce 7. ¶ Alias sacris literis hoc contrarium non est, quod deus pec-
Luce 10. catores exaudiat in orationibus suis. Nam ita exaudita est mulier peccatrix Maria, & publicanus ille percutiens pectus suũ, descẽdit iustificatus in domum suam. Constat hoc idem ex more totius ecclesiæ, quæ in Litania clamat ad do-
Mat. 18. minum, Peccatores te rogamus, audi nos. Similiter patet illud ex eo quod dominus dixit in parabola, Serue nequam, omne debitum remisi tibi quia rogasti me, Ecce omne debitũ remisit ille seruo, nequã, homini peccatori, quoniã rogauerat eum. sic nos quotidie oramus, diuina institutione
Mat. 6. formati, Dimitte nobis debita nostra, confitentes per hoc

nos

hoc nos esse peccatores, vt ait Augustinus. Quia ergo peccamus quotidie etiam peccatorũ remissionem petere debemus. Et hinc iam satis patet, quomodo etiam peccatores in orationibus suis impetrare aliquid possint, quãuis nihil mereantur dum sunt in peccatis. (adde si placet de obstetricibus AEgyptiis, quæ fuerũt idololatræ, & sic peccatrices, tamen quia timuerũt deum, ideo à deo impetrarũt, vt eis ædificarentur domus.) 2 Quanuis in processionibus plures sint mali quam boni, attamen spes bona est, inter nos quoq; aliquod esse bonos. Tam efficax autem est oratio bonorum apud deum, vt etiam pro malis illi, neque pro se tantum impetrare aliquid valeant. sic enim dominus dixit ad Abrahã, si inueniret decem homines iustos in Sodoma, se nõ perditurum eam. sic Moyses & Aaron sæpe steterunt ante dominum, orantes pro populo nequam, & exauditi sunt. Elias homo vnicus erat, & tamen oratione sua recõciliatum placatúmque deum reddidit vniuerso regno etiam peruersi regis Achab. Accedit huc ratio, sicut pulchre arguit Augustinus, quoniam tanta debet esse vnitas humanæ societatis, vt quisque sic sit pro alio solicitus, tanquã vnum corpus essemus omnes. & propter hanc societatem humanam, fit, vt alius pro alio hic plectatur in terra. nam quod sæpe mali homines peccatis suis merentur bella, famem, pestem, hic quoque cum malis puniuntur boni. Quod cum fiat, vt bonos cũ malis affligat deus, quur nõ vicissim cui propria est misericordia, interdũ malis propter bonos peccata dimittat? Spes igitur nos bona manet, implere dominum deum verba prophetæ sui sancti in supplicationibus nostris, Domine deus, quum iratus fueris, misericordię recordaberis. & quod Dauid dixit, Nõ retinet in ira misericordiã suã. dixi, motus est pes meus misericordia tua domine adiuuabit me. Plena vndiq; est scriptura testimoniis misericordiæ diuinæ, quãobrem sic orat ecclesia, Deus, cuius misericordię nõ est numerus, & cui nunquã sine spe misericordiæ supplicatur. Porrò etiam peccatores mœreri aliquid apud deum supplicationibus & aliis operibus bonis, facile est colligere ex duobus exemplis: altero Niniuitarum, quorum ciuitatem subuertere deus volebat, sed quũ ieiunarent illi, & alia opera bona exercerent, quãuis peccatores & idololatræ essent, misericordiam tamen dei impetrarunt, vt nõ veniret plaga illius fu-

August. *Gene.18.* *Exod.32.* *Num.14.* *& 21.* *3.Reg.18.* *Augusti.* *Abac.3.* *Ione 1.*

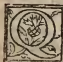
per eos. simili exemplo tyrãnus etiam Achab ꝓponi poteſt,
3. Reg.21. ad quem cùm veniſſet Elias à deo miſſus, prænũcians quod eodem loco vbi antea canes linxerunt ſanguinẽ Naboth, ibi futurum eſſet vt lingerent etiã ſanguinẽ ſuum, ſequitur ibi, Hæc dicit domin9, Ecce inducã ſuper te malũ, & demetã po ſteriora tua, & interficiã de Achab mingentẽ, ad parietem, & claudũ & vltimũ in Iſraël. Audiens hæc Achab, ſcidit veſtiméta ſua, & operuit cilicio carnẽ ſuã, ieiunauit & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo domini ad Eliã, Nónne vidiſti humiliatũ Achab corã me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, nõ inducã malũ in diebus eius, ſed in dieb9 filij ſui. 3 Simul atq; ergo humilitas etiã peccatoris placet deo, quis nõ videat quomodo humi-
Matt.6. litas Chriſtianorũ adhuc magis placet deo? idq́; eo maxime, quod illi multas habent orationes pias, illam cũ primis, quã nos docuit Chriſtus ipſe, cui & ideo non poteſt nõ placere quãdo oram9, Libera nos domine à malo: deinde cãtica plurima & oratiões pene innumerę ſunt in eccleſia, miſſę quoque peculiares in hoc inſtitutæ ab ipſa eccleſia, quæ guber-
Eph.5. natorẽ habet ſpiritũ ſanctũ, ſponſaq́; Chriſti eſt, cui cùm ſit illa chariſſima, quomodo excludat oratiões & preces ipſius,
Apoc.21. ſicut Aſſuerus preces Heſter facile admiſit? Auget inſuper
Heſt.7. pium hominũ affectum, neque parũ adiuuat impetrandi facilitatem, quod cõmuniter in ſupplicationibus deferri ſolent triũphalia Chriſti trophæa, vexilla & cruces, quod ſignum etiã apparebit in cœlo, quũ dominus ad iudicandũ venerit. ¶ Ad hæc cõmuniter in ſupplicationibus circunferri ſolent reliquiæ ſanctorũ, idq́; in eorum venerationẽ, quanuis tunc quoque profitemur nobis illorum ope opus eſſe & auxilio, tanquã interceſſorum noſtrorũ apud deum, vt qui per merita ſua facilius poſſint nos adiuuare. Teſtimonium inſuper hoc idem eſt fidei noſtræ, cõfitentibus ſic nobis, credere nos quod viuant iam cũ Chriſto vt amici poſt hanc vitam & mortem, quoque nobis ſæpius interuentu ſanctorum ſuorum benefaciat deus, alias nõ facturus, ſicuti per lõgum diſſeruimus de interceſſione ſanctorũ in feſto ſanctorũ omnium. ¶ Pro reliquiis etiam argumentum efficax habemus ex eo, quod mulier ſolo fimbriæ contactu in veſte Chriſti ſa-
Matth.9. nata eſt. Quis enim neget Chriſtum adeſſe reliquiis ſanctorum ſuorũ, qui virtute diuina aſtitit ſuæ veſti? nemo vtique

inficies

inficias ibit, Christo chariorem fuisse Petrum aut Paulum quam vestimentum. Aut quur non magno sit solatio Christianis, sanctorum reliquias in processionibus circunferre, quum tamen magna fiducia & consolatione freti Iudæi, arcam detulerint in aciem aduersus hostes suos? alias quoque commigrantibus Iudæis & sublata arca, dicere solitus est Moyses, Exurge deus, & dissipentur inimici tui, fugiant à facie tua qui oderunt te. *Num.* 10. Quid quod sacerdotes septies circumierũt vrbem Iericho, tantisper secum deferentes arcam fœderis, dum corruerent mœnia? 4 Ne nos deterreat à supplicationibus, quod nõnunq̃ nõ statim desinit afflictio, ob quam supplicabatur domino: forsitan enim iratus nobis dominus, nisi eiusmodi supplicationibus fuisset aliquantulum placatus, maiora pericula immissurus erat. deinde, etsi non statim sentiamus auxilium, meminisse tamen debemus eius quod dicit Augustinus, Orationes aliquæ nõ nobis denegantur, sed differũtur, vt nobis tempore opportuno reddantur. *Augusti.* Quanuis mora eiusmodi potest nobis cedere in bonum, dum sic mouemur & in oratione perseuerare, & instantius aliquando petere, nonnunquam etiam aliquid mali & illiciti vitare. vel tribulationes tales quibusdam sunt incrementa virtutum & augmenta meritorum, etsi nos ignoremus. Quis enim diuinorum iudiciorũ ponderet rationes? *Rom.* 11. quis cognouit sensum domini, aut quis cõsiliarius eius fuit? Nunquid nõ medicus morbum ęgrotantis melius agnoscit, quam ipse qui infirmatur? ¶ Ante omnia quoque, quũ dubium nõ sit, patrẽ misericordiarũ & deum omnis cõsolationis nullũ relinquere bonũ irremuneratũ, ideo etiam non secundũ petitionẽ nostrã recipiamus, ipsæ tamen supplicationes sua mercede nõ destituerentur. nos quoq; si sumus peccatores, ecce illos sic dilexit deus, vt vnigenitũ filium suum miserit in hũc mundũ in similitudine carnis peccati, qui nobis misericordiã suã largiri dignetur hic & in futuro, Amẽ. *Rom.* 8.

HOMILIA TERTIA.

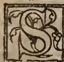
Domine deus, quum iratus fuerit, misericordiæ recordaberis. *Abac.* 3.

Vandoquidẽ semel homo vestẽ innocẽtiæ amisit per peccatũ Adæ, ingresso per vnum hominẽ peccato in mũdũ, ipsaq; per peccatũ morte, sane peccatũ in causa est, quod deus mũdũ in iracũdia *Gene.* 3. *Rom.* 5.

gubernat. Nos autem quum in hac vita nondum simus desperati, vel in peccatis obfirmati instar damnatorum, possumus adhuc gratiā dei impetrare. semper ego in omnib⁹ operibus dei, quæ fiunt in hoc mundo, concurrunt illa duo, misericordia & veritas, hæc quidē punit malum, illa pœnam moderatur & mitigat. hanc mitigationem impetrare possumus precibus piis, sicut vndiq; tota scriptura testatur, quia
Eccle.25. oratio humiliātis se penetrat cœlos. Quemadmodū orante
Exod.17 Moyse, victus est Amalech. orante Iosue, sol stetit, orante
Iosu.10. Anna, dedit dominus prophetā illum magnum Samuelem:
1. Reg.1. orante Ezechia facta est prolongatio vitæ, solq; retrocessit:
Esa.38. orante Elia, nō pluit per trienniū, eodē rursus orante, aper-
3.Reg.17. tum est cœlū & pluit iterū. Quapropter quū iratus domi-
& 18. nus tribulationes nobis immisit, cōgregemur in orationib⁹ sanctis, Clamemus cum Machabæis vsq; in cœlū, vt ille nobis misericors esse dignetur. populus enim sic collect⁹, veluti vim quandā deo inferre videtur, iuxta illud, quia regnum dei vim patitur, & violēti rapiunt illud. Quomodo autem nō exaudiat dominus orationē tantæ multitudinis hominū,
Matt.11. pio affectu cum humilitate cōuenientiū ad inuocandū eum, vt irat⁹ ille nobis, adhuc tamē recordetur misericordię? quę verba fuerūt thematis, &c. Media vita in morte sumus, &c.

Euangelium vt supra, vel si forte bella grassantur, dic euangelium Matthæi 24. aut Lucæ 21. Quū audieritis prælia.

Vt volumus pcessiones nostras deo esse acceptas, quibus gratiam impetremus, declinantes iram eius magnam, cōmodissimum est tales nos gerere, sicut à spiritu sancto in sacris literis edocti sumus, ideoque eas euoluentibus nobis, primum se offert
2.Pa.20. historia regis Iosaphat, contra quem quum pugnarent filij Moab & Ammon omnésque qui trans mare sunt & de Syria, ipse etiam iam certo cognouisset eos irrupisse sibi in regionem suam, perterritus ille, totum se contulit ad rogandū dominum, & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. edoctus
Deut.9. vtique erat à Moyse, ieiuniis dominū placari, quoniā quum Iudæi adorassent vitulum aureum, dixit ille, Iacui corā domino quadraginta diebus ac noctibus, panem nō comedens & aquā non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra dominum, & eum ad iracundiā prouocastis. sic
Ioel.2. ad ieiunium hortatur Ioel, dicens, Cōgregate cœtū, coadunate

nate populum, ſanctificate ieiunium. Et inde, Canite tubis in Sion, ſanctificate ieiunium. Sic ieiunauit Achab, ſic crediderũt Niniuitæ prophetæ Ionæ,& prædicarũt ieiunium. *Ionæ 3.* Quondam ſolennis fuit ea veterũ Chriſtianorum cõſuetudo, vt aliquot dies, cõmuniter tres, ieiunarent ante ſupplicationes, & adhuc mos ille permanſit in Italia & Roma & Gallia quando in magnis neceſſitatibus ſupplicatio inſtitui ſolet, tunc ea prius denũciatur, & homines certis diebus ieiunare admonentur, confiteri quoque & ſacramentũ ſuſcipere tum vero demum proceſſio celebratur. At nos frigidi Germani quid facimus? didicit hoc Ioſaphat à Samuele, qui qui grauiter oppreſſis Iudæis à Philiſtæis, dixit ad eos, Congregate vniuerſum Iſraël in Maſphat, vt orem pro vobis dominum, & cõuenerunt ibi, hauſerúntque aquam, & effuderunt in conſpectu domini (quod ſignum erat humilitatis, quanuis alij accipiant lachrymas contritionis) & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt, Tibi peccauimus domine. *1. Reg. 7.*

2 Sequitur in textu, Cõgregatus eſt Iudas (hoc eſt populus omnis ex tribu Iuda & Beniamin, quibus imperabat Ioſaphat) ad deprecandũ dominum, ſed & omnes de vrbibus ſuis venerunt ab obſecrandum eum. Cæterùm placere deo huiuſmodi ſanctam cõgregationem, ſatis audiuimus ex Ioele (vide ſupra homilia prima huius materiæ) vt quo cõmunior eſt oratio, eo magis placeat deo. non temere inoleuit dictum de generali oratione, neque ea fruſtra aut inuanum vſurpatur in eccleſia, ſiquidem illam Apoſtolus quoque docuit, dicens. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulasiones, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, &c. Idem frequenter huiuſmodi communem obſecrationem petit à Romanis, Corinthiis & Coloſſenſibus. Notabitis autem quod illi de omnibus vrbibus ſuis accurrerunt in Hieruſalem, quo nonnulli longum iter habebant. Nos quam torpemus deſides & ignaui, qui vix ad ædem parochiæ noſtræ accedimus proceſſionem celebraturi? Magna ſemper nobis incumbit laborandi neceſſitas, ſicuti ſeruiendum eſt deo, alias perierimus. Veruntamen interim dum ipſi ocioſos dies nobis eligimus, quibus madeamus vino, ibi omnium laborum nos capit obliuio. ſed hæc alias Ieſus, Maria & Ioſeph longum iter profecti ſunt ad templum in Hieruſalem, & nos piget pietatis ſtudio cum *2. Pa. 20.* *1. Tim. 2.* *Luc. 2.*

reliqua hominum congregatione quam minimum itineris
2.*Pa*.20. spatium arripere? 3 Quumque stetisset Iosaphat in medio
cœtu Iudæ & Hierusalem in domo domini ante atrium no
uum, ait, Domine deus patrum nostrorum, tu es deus in cœ
lo, & dominaris cunctis regnis gentium, in manu tua est for
titudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere, &c.
In nobis non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitu-
dini resistere quæ irruit super nos, sed quũ ignoremus quid
agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos no-
stros dirigamus ad te. Verba hæc magnam optimi regis fidu
ciam erga deum arguũt, & ideo ille adiuuit eum, qui saluos
facit omnes sperantes in se, & quicunque sperat in deo, illũ
Psal.10. misericordia circundabit. Discamus & nos exemplo Iosa-
& 32. phat rogare dominum, sperare & confidere in illum.
4 Sequitur ergo hinc auxilium & consolatio dei, post ha
bitam supplicationem & congregationem factã, habitamq;
2.*Pa*.20. orationem. Venit enim spiritus domini super Iazihel Le-
uitam, & ait, Attendite omnis Iuda & qui habitatis in Hie-
rusalem, & tu rex Iosaphat, hæc dicit dominus vobis, Noli-
te timere, nec paueatis hanc multitudinem. non est enim ve
stra pugna, sed dei. Ecce quomodo deus cõsolatur suos iam
metu magno perculsos, quibus & victoriam promisit domi
nus, & modum ostendit quo superaturi essent hostes suos.
Huiusmodi consolationem semper certo expectare debent
boni homines à deo. In eius rei exemplum etiam Christo su
Luc. 22. dorem sanguineum sudanti, apparuit angelus de cœlo, con-
fortans eum. Præterea quum plusquam septuaginta milia
hominum occidisset deus propter peccatum Dauidis, & ta-
men eo sperante in dominũ, apparuit illi angelus imponens
2.*Reg*.24 gladium. Iacobo occiso ab Herode, & Petro fortiter obmu
nito, tota autem Christianorum multitudine pro eo oráte,
Actu.12. apparuit angelus domini & liberauit illũ. Laurétius quoq;
cum à tyranno Decio super cratem ferream impositus tor-
reretur, gratiam ille adhuc dei habuit & dulcedinem spiri-
tus tantam, vt prunas putaret esse rosas. Atq; eiusmodi con
solationibus vndique scriptura abundat. Sicut ergo Iazihel
prædixerat, ita exierunt in aciem, & rex consuluit vt canto-
res domini statuerent in ordine suo, qui laudarent deum &
Psal. 135. antea cederent exercitum, ac voce consona dicerent, Confi-
temini domino quoniam bonus, quoniam in seculum mise-
ricordia

ricordia eius. Quumque cœpissent laudes canere, vertit dominus insidias hostium in semetipsos, ita vt Ammonitæ & Moabitæ occiderent habitatores montis Seir, deinde quoque mutuis conciderent vulneribus. Porro Iuda quum venisset ad speluncam, vidit procul omnem late regionem plenã cadaueribus, exuit quoque & spoliauit occisos, abripiẽs secũ quicquid inuenerat, ita vt nõ facile liceret portare ea omnia. hinc rursus profecti sunt in Hierusalẽ, & ingressi sunt cũ psalteris & citharis & tubis in domũ domini. Discant hic qui deũ deiq; ministros cõtemnũt, & in pugnis suis fiduciã omnẽ reponunt, discant inquã & potentiã dei contemplẽtur, qui antea multũ inflati & turgidi, vbi ad rem ventũ est, fuga sibi cõsulunt, neque supplicationes nec quaslibet orationes cultus diuini admittũt. Ecce & nos experimur hoc exẽplo, quã fœliciter hactenus pugnauerimus aduersus infideles. Ecce quomodo rex Iosaphat cum omni populo venit in domum domini, gratias egit deo, quem simul cõfessi sunt illum esse à quo omnis victoria est, quoniam nõ in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Et sic Zorobabel benedixit regem cœli, dicens, A te est victoria, sapientia & claritas. Extende ad placitum super eo, quo egerunt gratias deo, & hoc fecerunt in hymnis & psalmis. ¶ Sed aliam quoque videamus historiam, proposito huic nostro deseruientem, vnde discamus quomodo supplicationes nostras celebrare debemus in hoc vt placeant deo. Quum Sennacherib rex assyriorum expeditione mota in Iudæam profectus esset aduersus regem Ezechiam, ipsumque permouere conaretur vt se ei dederet, nihil iam sperans in deum, adductis in hoc multis blasphemiis contra deum viuentem, Ezechias scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusque est domum domini, & misit ad Esaiam, vt rogaret dominum pro populo suo reliquo, qui consolatus est eum, nilque timere iussit. Insuper cum rex Sennacherib literis eum admoneret, ne se à deo suo decipi sineret, in quem reponebat ipsẽ omnem, rursus ingressus templũ, expandit literas corã domino, & orauit in cõspectu eius, dicens, Domine de⁹ Israel, qui sedes super Cherubim, tu es deus solus regũ omnium terræ, tu fecisti cœlum & terram. inclina aurem tuã, & audi omnia verba Sennacherib, Orauerũt itaq;

2. Mac. 3. *3. Esdr. 4* *4. Re. 18. & 19.* *Esa. 37.* *1. Par. 38.*

Ezechias & Esaias aduersus blasphemias Sennacherib, clamantes vsque in cœlum. Et sicut dominus Esaiæ reuelauit, ipse adeo prophetauit, ita angelus domini ea nocte de exercitu Sennacherib occidit in castris suis centum octogintaquinque milia hominum. Sennacherib autem mane visis cadaueribus mortuorum, abscessit domum. vbi quum in templo adoraret idolum suum, à duobus filiis suis occisus est.

Iud. 3. ¶ Accedat iis duabus adhuc alia historia, quam legimus in libro Iudith, quoniam quum rex Assyriorum Nabuchodonosor vicisset potentissimum Medorum regem Arphaxad, emisit Holofernem supremum ducem suum cum exercitu prævalido, qui statim deuicta Syria & subiugata Mesopotamia, Lydia quoque, Cilicia & Idumæa subiectis, quũ cognouissent hoc Iudæi, admodum exterriti sunt, ne similiter ille faceret sibi & templo sancto domini. Scripsit ergo sacerdos dei Eliachim Iudæis, vt occuparent angustias &

Iud. 4. montes quibus ad Hierosolymam pateret accessus, omnisq; populus clamauit ad dominum, & animas suas humiliauerunt in ieiunio & orationibus ipsi & vxores ipsorum, sacerdotes etiam induti sunt cilicio, & paruuli prociderũt in terram versus templum, altare quoq; operuerunt cilicio, simul omnes proclamantes ad dominum deum Israel, ne infantes eorum darētur in prædã atq; rapinam, & vxores in diuisionem, hoc est, adulteriũ, ciuitates autem in exterminiũ, & sancta eorum in pollutionem, fierentq; in opprobrium gẽtib⁹.

¶ Ecce illi non tentarunt dominum, sed pro viribus quod in se situm erat, fecerunt angustias & montana occuparunt, de reliquo se commendarunt domino in orationibus suis. faciamus idem & nos tempore belli, quæ virium nostrarum sunt agamus diligẽter, paremus arma, morbi pestisq; tempore quæramus medicinam, in caritate annonæ frumenta con-

Genes. 42. quiramus. sicut pro illis misit Iacob filios suos. nam qui nihil ipse facturus omnia relinquere deo vellet, quid ille nisi deum tentaret? atq; id prohibitum grauiter est, sicut & do-

Matt. 4. minus ait, Non tentabis dominum deum tuum. deinde con-

Deuter. 6. sidera affectum pium illorum, qui magnam gerebant curam templi & altaris plusquam corporum suorum, ne forte ibi gentes idololatriam committerent. Ad hæc humiliauerunt se omnes tũ viri, tũ mulieres, sacerdotes quoq;, insuper paruulos infantes detulerunt ante templum, quasi facto ipso di

cere

cere vellent, Domine deus, etsi nos huiusmodi pœnam pec catis nostris meruimus, attamen infantulos hos respice, qui peccatum non habent, & miserere nobis. Præterea considera qua re populus humiliauerit animas suas, oratione scilicet & ieiunio, sacerdotes quoq; cilicio, non inuenias talem pietatem iam inter nos, quanuis supra diximus supplicationem veram instituendam esse præuio ieiunio & oratione. Super hoc clamauerunt vnanimiter ad dominum, congregato omni populo & per modum processionis veniente in Ierusalem. Adhuc quatuor accurarunt diligẽter. soliciti enim fuerunt de liberis, ne in seruitutem abducerentur per rapinam: vxorum, ne per adulteria diuiderentur ab eis: ciuitatũ, ne cum iis ipsi quoq; cogerentur hostilem sequi exercitum: *Iudith* 4. & templi atque sanctorum, ne in abusum verterentur & opprobrium gentibus. ¶ Cæterùm quum sic omnis Iuda humiliaretur, Eliachim sacerdos circumiuit omne Israël, dicẽs eis, Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu domini, Memores estote Moysi serui domini, qui Amalech *Exo.* 17. confidentem in virtute sua, in potentia & exercitu suo, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Ad hanc eius exhortationem deprecantes dominum, permanebant in conspectu domini, ita vt etiam ij qui offerebant domino holocausta, præcincti ciliciis essent, & cinerem haberent super capita sua. Atque ex toto corde suo omnes orabant deum, vt visitaret populum suum Israël. Obserua hãc mihi exhortationem Eliachim, quia sacerdotum & prædicatorum est in magnis periculis plebem ad pietatem exhortari & orationem, quoniam potens esse debet huiusmodi in *Tit.* 1. doctrinam salutari, sicut Paulus fecit quum diceret, dominus noster Iesus Christus exhortetur corda vestra, & confir *2. Thes.* 2. met ea in omni verbo & opere bono. Deinde vide perseuerantiam eorum in orando, sicut & apostoli fecerunt, & Pau *Act.* 1. lus inquit, In disciplina perseuerate. quoniam ea conditio *Heb.* 12. est bonæ orationis, vt sit perseuerans. quisquis enim perse *Matt.* 10. uerauerit vsque in finem, saluus erit.

¶ Mox considera sacerdotes aliquid fecisse vltra vulgus hominum, quia præcincti cilicio habebant cineres in capitibus suis sic nimirum sacerdotes nostri eiusmodi pietatis officiis semper reliquos vincere debent, quoniam eorum officium

proprium est orare pro populo dei. sic nanque Moyses ad
Leuit.9. Aaronem dixit, Offer holocaustum, & deprecare pro te &
Heb.5. pro populo, sic Paulus ait, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cõstituitur in iis quæ sunt ad deũ, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Præterea quum Achior ob dictam Holoferni veritatem ab Assyriis alligatus esset arbori in Iudæa, iamque Iudæi rem omnem intelligerent, & quid mentis haberet Holofernes acciperent, populus totus nocte conuocatus in templum, orando implorauit auxilium domini dei Israël, qui mos fuit multum pius apud Christianos etiam, quod in magnis festiuitatibus totas noctes duxerint peruigiles, vnde vigiliæ sunt dictæ, quæ tamẽ iam abolitæ sunt, partim ex abusu multarum rerum quæ nocturnis contingebant. (Vide Hiero. contra Vigilantium.) partim ex refrigescente charitate Christianorum, negligẽtium honorem & cultum diuinum. Quumque Iudæi præcensissent Holofernem appropinquare cũ exercitu suo, pro lapsi in terram, consperserunt se puluere, & orarunt dominum. sed Holofernes phibuit cisternas forti custodia. ita vt vellent tradere vrbẽ. Ozias autem sacerdos Bethuliæ, persuasit eis vt quinque adhuc dies different, expectantes misericordiam domini. eo tempore si nil fieret, tunc tandem se
Iudith 8. dederẽt hosti. ¶ Ibi matrona honestissima Iudith iã in quartum annum vidua. habebat in superiori parte ædium habitaculum, vbi sola degebat inclusa cum puella. ipsa vero cilicium gestabat in lumbis suis, ieiunabat quotidie. sabbato & neomeniis demptis, quanuis esset formosa admodum & diues, abundans procesionibus, multisq; pecudibus, bobus & ouibus. Ea irata est quod Ozias tempus certum cõstituisset, siquidem terminum & modum ponere diuinæ misericordiæ, nihil aliud esset quàm tentare dominum. Admonuit ergo & exhortata est illos ad pœnitentiam & humilitatem, dixitque sacerdotibus duobus Chambri & Charmi, Nunc fratres, quoniam vos qui estis presbyteri in populo dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, vt memores sint quia tentati sunt patres nostri, vt probarentur si vere colerent deum suum. Reputemus itaque hæc supplicia minora esse flagella domini, & quia sic corripimur non ad perditionem nostram, sed emendationem. Inde commisit eis vt orarẽt pro se dominum, ad

probandum

probandū an consilium suum esset ex deo. postea ingressa oratoriū suum, orauit dominū pro liberatione populi. Statim exornauit se vestimētis suis preciosissimis, & cū ancilla sua egressa est in castra hostium, vbi commotus aduersus eā est Holofernes, & in cōcupiscentiā eius exarsit. die ab hinc quarto repletus est vino vltra quā fuerat antea vnquā, volens cum ea cōcubere. quæ amputato duobus ictibus capite illius, reuersa est cum eo in ciuitatē. eam vero custodes putabāt iuxta cōsuetudinem suam ire ad orationem, sic exaudiuit dominus orationē & gemitum eorū per masculā virtutem Iudith. Expende quā sancte tenuit viduitatē, non lasciua, non in publico versata, nō crapulosa, &c. ¶ Nūc postremo discamus, quomodo nos in supplicationibus exhibeamus, ex historia Machabæorum, Quum enim Simon de tribu Beniamin æditu⁹ esset, & Onias nollet permittere vt ærarij thesauros diuideret, prodidit ille pecuniā præfecto regis, qui misit Heliodorum Hierosolymas, vt pecuniā illam transportaret. Is quum venisset Ierusalē cum mandato regis, & peteret istud ab Onia, nō modica per vniuersam ciuitatem concitata est trepidatio. sacerdotes enim ante altare cum stolis suis iactauerunt se, & inuocauerunt deum cœli qui depositis legē posuit, vt iis qui deposuerat ea, salua custodiret. Alij cōgregati de domibus confluebant, publica supplicatiōe obsecrātes pro eo, quod in contēptū locus esset venturus, accinctæq; mulieres ciliciis pectus, per plateas cōfuebant. sed virgines quæ cōclusæ erant, procurrebāt ad Oniam, aliæ autē ad muros, quædam vero per fenestras aspiciebant, vniuersæ tamē protendentes manus in cœlum deprecabantur. ¶ Heliodorus autē mandatum regis impleturus, iam ærario proximus quum esset factus, apparuit equus horrendus qui cum impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autē ei insidebat, videbatur arma habere aurea. alij etiā duo astiterūt ex vtraq; parte, flagellis ipsum verberantes continuo. Heliodorus concidit in terrā. quem multa caligine circunfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt, qui ibi iacebat mutus. omni spe & salute priuatus. Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant Oniam, vt inuocaret altissimum, qui in supremo spiritu erat constitutus. Quumque ille summus sacerdos exoraret, iidem iuuenes eisdem vestibus amicti

Iudit. 9.
Iud. 10.
Iud. 12. 13.
2. Mac. 3.

aſtãtes Heliodoro, dixerũt, Oniæ ſacerdoti gratias age, nã propter eũ dominus tibi vitã donauit. Tu aũt à deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia dei & poteſtatẽ. Heliodorus ergo hoſtia deo oblata, Oniæ gratias agẽs, recepto exercitu, repedabat ad regem, ſtatus omnibus ea quæ ſub oculis ſuis viderat opera magna dei. Quum autem rex interrogaſſet Heliodorum, quis eſſet aptus adhuc ſemel Hieroſolymam mitti, ait, Si quẽ habes hoſtẽ aut regni ſui inſidiatorẽ, mitte illuc, & flagellatũ eum recipies, ſi tamen euaſerit, eo quod in loco ſit vere dei quædam virtus. Ecce quantũ valeat oratio ſacerdotũ qui hic prociderũt in terrã, ecce quid poſsit oratio multitudinis totius publice congregatę, quãtum efficiãt geſtus externi mulierum & aliorum omnium, quorum humilitate commotus eſt deus potentiam ſuã exhibere ad affligendum Heliodorum. ergo & nos ſi in deo ſpem noſtrã repoſuerimus ſicut Ioſaphat, humiliauerimus nos etiam in ieiuniis, orationibus, cilicio, cinere, clamãtes ad dominũ perſeueranter, quis ſcit ſi conuertatur & remittat peccata, benedictionẽ autẽ nobis ſuã infundat, quando non eſt abbreuiata manus domini, qui facile poſsit imminentem iſtam à nobis auferre neceſsitatem? Id adeo præſtare dignare Chriſte Ieſu per amariſsimam paſsionẽ & mortẽ tuam, per vulnera tua & ſanguinem precioſum, fiat fiat, Amen.

SPERANDAM ESSE IN BREVI VICTORIAM ADVERSVS

Turcam, Ioannis Eckii homiliæ quinque, ad reuerendiſsimum patrem & d.d. Bernardum, S.R.E. cardinalem, ac epiſcopum Tridentinum, anno M. D. XXXII.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV, AMEN.

Filia Babylonis miſera, beatus qui retribuet tibi retributionem quam retribuiſti nobis. *Pſal.* 136.

Exo. 20. IVSTVS eſt deus, puniens peccata noſtra. Nam ego ſum dominus deus tuus, inquit, fortis zelotes, viſitãs iniquitatẽ patrũ in filios, in tertiã & quartam generationem: eorum qui oderũt me:

Oſe. 4. ideo per prophetã inquit, Audite verbũ domini filij Iſraël,

quia iudicium domini cũ habitatoribus terræ:non eſt enim veritas,& nõ eſt miſericordia,& non eſt ſcientia dei in terra. Experta eſt nempe Chriſtianitas iam ab octingẽtis ferme annis irã dei in Saracenico primũ,deinde in Turcico flagello,vt vere dicere poſsimus gemẽtes,Iudicium domini cum populo ſuo. *Mich. 6.* Abſtulit Mahumetes è manibus Chriſtianorum Arabiam, vbi deo ſic permittẽte,& peccatis Chriſtianorũ exigẽtibus,Saraceni AEgyptũ occupauerunt, Lybiã, *Anno domini.* & totam Aphricã: & traiiciẽtes mare,Hiſpanias inuaſerũt, ex quibus nõ poterãt expelli,potiſsimũ ex Granatæ regno, 1492. vſque ad ſecula noſtra, vbi glorioſiſsimus rex Ferdinandus, Cæſaris noſtri maternus auus,ſpecioſiſsimo triũpho regnũ illud Chriſtianitati reſtituit. Quoties inter ea irruperunt in Gallias,in Siciliam,in Italiã, in ipſam deniq; Romã Chriſtiani orbis caput? & non ſemel S.Petri eccleſiam vaſtarunt. vicerũt item Saraceni terrã ſanctam,pedibus ſaluatoris noſtri calcatam: & factus eſt hoſtis Chriſtiani nominis, cuſtos dominici ſepulchri. Maxima profectò dei ira quæ tot regna tot prouincias, tot ampliſsimos epiſcopatus Chriſtianitati abſtulit. nõ alia certe cauſa,niſi quia Chriſtiani nõ timuerũt deũ,nec ei ſeruierũt,& vt Samuel inquit,Nõ audierũt vocẽ *1. Re. 12.* domini, ſed exaſperauerũt ſermones eius: ideo fuit manus domini ſuper eos,& ſuper patres eorũ. Inclinantibus autem ſe rebus Sultani AEgyptiaci,ſurrexit Turca, eo nec in tyrannide,nec in odio Chriſtiani nominis inferior, qui mox Bithyniã arripuit,Cappadociã,Lyciã,Ciliciam, Armeniã minorem,Cariam,Lydiam,Paphlagoniã,Lycaoniã,Phrygiam,pontum,Pamphyliã,Galatiã,& in ſumma,totã Aſiã minorẽ,quæ hodie magna Turcia dicitur, ſuo ſubiecit imperio: & per diſsidiũ Chriſtianorũ, væh vobis,traiecto mari,irrupit in Europam,& occupauit Achaiã,Atticã, Thraciam vniuerſam,cũ imperio Cõſtantinopolitano,Bœotiam item & AEtoliã,Peloponneſum, Moreã,Epirũ, Macedoniam,Albaniã:ac ſuperato regno Bulgariç,Boſnç, Seruia, Raſcia,Rhodo. Nigropõto & Belgrado, imminet Hungariæ, Poloniæ, Croatiæ, Dalmatiæ,& iamiam, prohdolor, Germaniæ,Germaniæ inquam & nobis,ſine parua aut vlla pene reſiſtẽtia,nõ ſine magna plaga dei:vt vere videatur de populo Chriſtiano dicere, Abiecerũt legẽ domini. ideo iratus eſt furor domini in populũ ſuum,& percuſsit eum. per- *Eſaiæ 5.*

cuſsit deus Chriſtianos, quorum tot milia Turcicus gladius perdidit, tot milia in perpetuam ſeruitutē abduxit, tot milia cum omni poſteritate in perfidiam Mahumeticā & ęternam damnationem ſeduxit. Et adeo non ſunt cōmota aliorū Chriſtianorum viſcera ſuper cōfratribus, vt nihil minus meditentur, quam reliquā partem Turcis finitimā, à tanta tyrannide vendicare. ſed hæc eſt ira dei, ſicut per Eſaiam inquit, Vltionem capiam, & non reſiſtet mihi homo, quoniā iratus ſum ſuper populū meū. Effundā ſuper eos indignationem meā, & omnem irā furoris mei. Hæc inquā heu nimis vera ſunt & certa, ac veriora quā vellē, & omnino quā omnes Chriſtiani velle debent. ¶ Fatemur iſta gementes & flentes, at nō adeo abſterreamur dei iuſtitia, quin bene ſperare nobis liceat de eius miſericordia: & quod Moyſes inquit, Dominator domine deus, miſericors & clemēs, patiēs & multæ miſerationis ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in milia. cū ergo miſerationū domini non ſit numerus, quid ergo, ſi deus voluerit modo Chriſtianitatis miſereri? quis nouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? vt ſic Chriſtiani retribuamus filiæ Babylonis Turcicæ retributionem quam retribuit nobis, cum veriſsimum ſciamus eſſe, quod Dauid inquit, Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea. quod vt deus faciat, expanſis palmis, ardenti pectore, deuota mente, profuſis lachrymis orate, ſicut dominus apoſtolos & omnes Chriſtianos docuit. Pater noſter.

Eſa. 65. *Exo. 14.* *Rom. 11.* *Pſal. 88.*

Euangeliū Lucæ 19. Cum appropinquaret. Vel Lucæ 21. Cum audieritis prælia. Vel Ioannis 16. Si quid petieritis.

ANTEQVAM veniam ad exhortationē, vt confidenter oretis deum pro victoria cœlitus conferenda principibus noſtris D.D. Carolo Cæſari, & Ferdinādo regi Romanorum, aduerſus Chriſtiani nominis & ſanguinis hoſtem Turcam præueniam pios fidelium aliquorum cogitatus, qui dum expendunt taciti totius mundi, qui in maligno poſitus eſt, malitiam, deſperant victoriam Chriſtianis cōtingere, ſed iram dei pluere ſuper peccatores laqueos, ignem & ſulphur & ſpiritum procellarum. ¶ Primū autē motiuū, quo deſperent victoriā de Turca, poterit ſumi ex canonica noſtrorū peccatorum reſpon

1. Ioan. 5. *Pſal. 10.*

respondentia. Sane vsq; clamat sacra scriptura, tribulationum & bellorū flagella ideo contra nos sæuire, quia inobedientes non cessamus male viuendo deū offendere, ita enim inquit dominus per Esaiā, Ecce non est abbreuiata manus domini, vt saluare nequeat: neq; aggrauata est auris eius, vt nō exaudiat: sed iniquitates vestrę diuiserūt inter vos & deū vestrum, & peccata vestra absconderūt faciē eius à vobis ne exaudiret. Similiter per Ieremiā inquit, Repēte loquar aduersus gētē & aduersus regnū, vt eradicē illud, & destruā & disperdā si pœnitētiā egerit gēs illa à malo illo, quod locutus sum aduersus eā, & ego agā pœnitentiā super malo, qđ cogitaui vt facerē ei. Et hoc est quod dominus per Psalmistam comminatur, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcū suum tetendit & parauit illum: & in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Et tota hoc loquitur scriptura, incipiēs à Moyse vsq; ad Ioannē. At Turcā immissum Christianitati propter scelera & peccata nostra, nemo est qui ambigat. ipse enī est Assur noster, de quo dicit dominus, Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea, ad gentē fallacē mittā eū, & cōtra populū furoris mei mādabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædā, & ponat illum in cōculcationē quasi lutum platearū. Nónne videtur de Turca dictū (qui ex Scythicis claustris erupit, & tot regna ac prouincias sibi vendicauit) quod per Ieremiā dixit dominus, Ecce adducam super vos gentē de lōginquo, gentem robustā, gentē antiquam, gentē cuius ignorabitis linguā, pharetra eius. quasi sepulchrū patēs, vniuersi fortes? Aspice & cōsidera ac expende, vbi sunt imperatores Cōstantinopolitani & Trapezūtini. vbi reges Ierusalē, Ciliciæ, Bosnæ, Cariæ, &c. vbi principes Moreæ, Epiri, Pelopōnesi, Albaniæ, Seruiæ, &c. omnes deleti sunt, omniū terras possidet Turca. quid si principatus etiā auferatur à ducibus Germaniæ, à banis Hungariæ, à palatinis Poloniæ, à baronibus Bohomiæ, simili de causa? Ita enim comminatus Sapiens, Regnum à gēte in gentem trāsfertur ꝓpter iniustitias & iniurias, & cōtumelias ac diuersos dolos. vtinā in regnis Christianis peccata ista nō late dominarentur. Quātum autem ad crudelitatē attinet Turcarū, plane eorū ferocitatē apparet depinxisse Esaias. non enim bellum agunt Turcæ, more aliorū regū, qui victoria & terris

Esa. 58.
Iere. 18.
Psalm. 7.
Esaiæ 10.
Ierem. 5.
Eccl. 10.

potiti, satiantur: Turca sanguinem sitit Christianum & ser
Esaie 12. uitutẽ. Rem ante oculos ponit propheta, dum inquit, Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio: infantes eorum allidentur in oculis eorum, diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. Infra, Sagittis paruulos interficient & lactantibus vteris non miserebuntur, & super filios non parcet oculos eorum. Hoc ne remotiora petam⁹ loca, à septuaginta annis & citra, tam sæpe audiuimus factitatum à Turcis in Croatia, Carniola & Carinthia, & nouißime in Austria, in Stiria, in sinu Germaniæ: neque pilo facti sumus meliores, sed cogi-
Danie. 9. mur fateri cum Daniele, Omnia quæ fecisti nobis domine, in vero iudicio fecisti, quia peccauimus & non obediuimus
Iere. 30. tibi. ¶ Neque tamen audientes ista, etiã nunc reddimur meliores, vt misericordiam mereremur à deo, cum de nobis videatur dicere dominus, Si forte audiẽtes vniuersa mala, quæ cogito eis facere, reuertatur vnusquisque à via sua pessima, & propicius ero iniquitati & peccato eorum, quoniam ma-
Leuit. 26. gnus furor & indignatio est, qua locutus est domin⁹ aduersus populum istum. Cum ergo in peccatis perseuerant homines, quæ spes nobis potest esse reliqua misericordię dei, auertentis flagella Turcica irati dei à Christianis? sed potius crescentibus flagitiis, indies etiam flagra incrudesce & fieri asperiora, sicut dominus comminatur, Si non audieritis me, neque feceritis omnia mandata mea, visitabo vos velociter in egestate: ponam faciem meam cõtra vos, & corruetis. Et quod alibi minatur, Tradat te dominus corruentẽ, ante ho-
Deut. 28. stes tuos, per vnam viam egrediaris cõtra eos, & per septem fugias. & dispergaris per omnia regna terræ. Nam etsi deus nõ solum per Turcam visitat iniquitates nostras, sed etiam per pestem, per caritatem annonæ, per inauditas & incognitas infirmitates pustularum, sudoris Anglici, &c. nihil tamẽ proficit deus in nobis, sed reddimur de die in diem deteriores, vt obiicere nobis illud poßit. Ecce fames & plaga & tribulatio & angustia missa sunt flagella in emendationem, & in his omnibus se non conuertunt ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper. & plura alia quæ sequuntur in eodem capite, Cum ergo nullis castigationib⁹ dei absterreamur à peccatis, & recõcilietur deo, quid aliud est nobis futurum, nisi quod manente causa manebit effectus?

ctus? Et nõ solum deus nõ auferet ista mala belli Turcici, & alia à nobis, sed magis exacerbabitur, & cũ multiplicata sit malitia & iniquitas, & cõfortatę sint auersiones nostræ, cõfortabũtur & multiplicabũtur etiã flagella domini, sicut mi natur in Leuitico, Sin autẽ nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum ꝓpter peccata vestra, & cõ teram superbiã duritiæ vestræ. Quod si quis expẽdat, Turcam iam ita accelerasse in Germaniã, vt qui ante duodecim annos Belgradó, ne ꝓgrederetur arcebatur, tam paruo tempore tantũ terrę sibi peruium fecit, vt vltra septuaginta miliaria Germanica: vbi tamẽ minus centũ annis prius ad Belgradi claustra ꝓhibitus, coactus fuit subsistere, vt lõge iam superare Turcæ videantur celeritate Chaldæos, de quibus Abacuc inquit, Ecce ego suscitabo Chaldęos gentẽ amaram & velocem, ambulantẽ super latitudinẽ terræ, vt possideat tabernacula nõ sua. horribilis & terribilis est. leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis, & diffundẽtur equites eius. equites eius de lõge venient, volabũt quasi aquila festinans ad comedendũ, omnes ad prædã venient. facies eorum ventus vrens. & cõgregabit quasi arenam captiuitatem, & ipse de regibꝰ triũphabit, & tyrãni ridiculi eius erũt. ipse super omnem munitionẽ ridebit, & cõportabat aggerem & capiet eam. Ex quibus omnibus fortiter apparet cõcludi & euinci, nullam esse spem victorię aduersus Turcas, nisi prius pœnitẽtia de peccatis pręteritis peracta, reformemur in melius, & reconciliemur deo. Nam nisi prius deum iratum placuerimus, frustra ad cœlũ clamabimus. sed prius induti armis spiritualibꝰ, emendemus vitã in melius, pœnitentiam agamus de peccatis, orationẽ deuotam corã deo offeramus, sanctos dei imploremꝰ & corpus ieiuniis & abstinentiis maceremus. sed quotusquisque militum est aduersus Turcas præliantiũ, qui hoc faciat? aut qui sunt domi, qui hac Christiana arte inimicũ oppugnent, paucissimi reperiũtur. maior erat veterũ Germanorum zelus ac deuotio, qui ante passagia, orationibus, ieiuniis, eleemosynis ac omnis generis bonis operibus se ad bellũ futurum accingebant. Iam si campana pulsatur ad orandũ aduersus Turcas, pro ridiculo habetur, & centesimus nõ orat pro populo Christiano. tãta sumus corrupti in diuino ministerio acedia, ideo ni præteritis malis cautiores facti, emẽdemus in melius quod pecca-

Iere. 5. *Leu. 26.* *Abac. 1.*

*Iere.*44. uimus, maiora mala ficut Hierusalem expectare debemus.
Qua de re omnē Christianū ex causis iam tactis, ad meliorem frugem admoneo, & ad vitam synceră, puram honestă,
*I. Esd.*4. Christiano homine dignam. proculdubio cū omnis victoria à deo sit, deus petentibus per magnā misericordiā suam, non deerit, sed mittet auxilium suum de monte sancto suo,
*Psal.*19. & de Sion tuebitur, qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem, &c. *Psal.* 136.

CVM nobis hostis immineat crudelissimus, simul & potentissimus. Turca, quid fidelibus sperandū sit, post diligenté sacrarum literarum reuolutionem ꝓposui cōferre in mediū. Nam etsi Methodij, Hildegardis, Merlini, Cyrilli, Ioachimi & Brigittę reuelationes nō omnino asperner neq; reiiciā, solis tamen canonicis scripturis hoc loco decertare visum est. Potentem esse aduersarium, dolenter referimus, cui nec arma desunt, nec equi, nec milites, nec belli neruus pecunia, & omnis generis tormenta bellica: qui tot speciosis insolescit victoriis, tot regnorum & prouinciarum tumescit regimine, & quæ antecessoribus suis iam multis seculis fuerunt inuicta, ipse vicit & expugnauit, Rhodū videlicet & Belgradum, nō modo Hungariæ, sed totius quoque Germaniæ & antemurale & propugnaculum. Accessio quoq; regni AEgyptiaci Sultani, eū reddit ferociorē. At nos catholici, qui omnē curam in deo iactare debemus, nouim⁹ dominū non saluare in gla-
*Psal.*45. dio, nec in hasta, vt Dauid dixit ad Goliam, & quod non est
I. Reg 17. difficile domino saluare, vel in multis vel in paucis, sed qđ
*I. Reg.*14. Iudas ait, Facile est concludi multos in manu paucorum: &
*I. Mac.*3. non est differentia in cōspectu dei se liberare in multis & in paucis, quoniā non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est: quod sacræ nobis explanant histo-
*Gene.*14. riæ, cum Abrahā percusserit quatuor reges cum 318. vernaculis. Iosue quoq;, Gedeon, Iepthe, Dauid Samson, Delbora, Iosaphat & Ezechias & alij mirabiles retulerūt de genti-
*Esa.*59. bus victorias. Quis autē velit asserere, deū nolle iam Christianis fidelib⁹ suis assistere, cum nō sit abbreuiata man⁹ domini, vt saluare nequeat? Quare parādus est equus ad diem
*Prou.*21. belli, vt Sapiens inquit, Quis scit si dominus salutē tribuat

&

& victoriam? vt insultantes Turcæ victi, dicamus, Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet, &c. Pater noster.

¶ Non me præterit, plures pio atque catholico succurrere homini causas, statum totius orbis expendenti, quibus ille desperet victoriam obtineri aduersus Turcam, nisi dum ad Agrippinæ rura, vt vetus rumor habet, peruenerit: inter quas potissima illa videtur esse, tantus Christianitatis & in fide & in moribus lapsus, vt dum peccata nostra in omni statu nō cohibentur, perseueret irati dei flagellū nos puniens & corripiens, cum iam iniquitas superabūdet, & refrigeat charitas multorū. Accedit ad hæc, numerositas sectarū & hæresum, & harum non simpliciū, sed variarum. nā vnaquæq; secta, plures complectitur errores, & quasi infinitos. Hic enī sunt Lutherani, istic Zuingliani, alibi Parabaptistę, qui blasphemias innumeras exercēt, nō modo aduersus sanctæ matris ecclesiæ saluberrimas sanctiones, sed & cōtra sanctorum & amicorum dei venerationē ac reuerentiam, aduersus sacratissimum eucharistiæ sacramētum, & diuā virginem ac deum ipsum, de quibus omnib⁹ impietatibus, plura dicere dolor ꝓhibet. Cum ergo ecclesiæ desolentur, sacrum altaris sacrificium iacet, monasteria religiosis destituuntur, deo dicati passim vota frangunt & incestos hymenæos, agunt, & omnia quæ sunt fidei, quæ pietatis, quę religionis, pessum eunt, adeo vt satius esset inter Turcas viuere, quam inter apostatantes istos & perfidos Christianos. *Matt. 24.*

¶ Et si nō solum schismaticos sub iudiciū vocat, sed & omnes status Christiani imperij, inueniet illos nō parum excidisse à recti & veri tramite. Nā vbi vnquā tot fuerūt principes & nobiles, & minor iustitia? vbi tot milites & iudices & minus defendūtur viduæ, pupilli, agricolæ? quādo fuit maior numerus doctorū, & tamē tot vigent errores? vbi maiores diuitię, & pauciores eleemosynę? vbi vnquā tot senatores, & minor cura reipublicæ? In clero quādo apertior simonia, magis publica scādala, rerum seculariū maior cura? vbi in monachis minus viguit deuotio, ieiunia cessauerūt, humilitas exulat? quādo plures fuerunt iurecōsulti, & causæ secūdum iuris ordinem minus absoluuntur? Quando vnquam à Christo nato plus fuit euāgelij in plebe, & minus bonorum operum? taceo publica adulteria, stupra, rapinas, tāta Christiani sanguinis effusionē, exactiōes, vectigalia & huiusmodi

oppressiones innumeras, pompā vestium vltra status decentiam, ebrietates, cōpotationes, quales non fuerunt à seculo. Quādo vnquā sexus fœmine⁹ impudicior & lasciuior? quādo iuuentus indisciplinatior? quādo senectus indeuotior? & in summa, quādo vnquā minor fuit dei timor in hominib⁹, minor honestas, maior fastus in omnib⁹ statibus quā iam sit?
Psal.13. vt liceat ingemiscere cum Dauide, Nō est iustus, nō est intelligens. omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Nō
Eccle.7. est homo iustus in terra, qui faciat bonū, & nō peccet. Quæ omnia nūc & in ꝓximo sermone memorata, altius expensa, virum bonū & deo charū absterrere possent, vt desperaret de victoria cōtra Turcā. Sciēs & volens prætereo? qua obediētia sunt principes erga diuū Cæsarem, & Romanorū regem, qua fidelitate & animi prōptitudine sibiipsis succurrant & adiuuēt, vt cōmune hoc malū euitetur, & cōiunctis viribus Turca expugnetur, qua religiōe & timore dei milites bello isti accigātur. Nā si zelum veterū principū Germanorū & militū expendam⁹ ad præsentē rerum statum, quando passagium fecerūt sub Godfrido duce de Buliō, sub Cōrado imperatore, sub Frederico primo Barbarossa, sub Hērico sexto & aliis, Germania vix tibi Germania esse videbitur, cum iam nec nomē cruce signatorū audiatur. ¶ Et licet illa hoc pacto se habeāt, & formidine cōcutiāt syncerū Christianū, ne peccatis nostris exigētibus irati dei iustissima pœna nos diutius per Turcā affligat, attamen suggerā cuiq; bono & cordato Christiano, vt spem cōcipere possit victoriæ Christiani exercitus cōtra Turcam. Vt autē hanc spem animo firmare possit, adducturus sum motiua ex sacris literis, quæ etsi ꝓteruo cōtradictori nō satisfacient, proderunt tamen bonis & deum timentibus, vt sic maiori alacritate animi, manus expandāt coram altissimo, & tribus tēporib⁹ flectant genua in die, & adorēt deum cœli, vt tandē misereatur
Dan.9. populi Christiani, & liberet à graui captiuitate plus quā Babylonica Turci, quis scit si deus preces ad se clamantium exaudiat? Enumeremus per ordinem, quæ sumus polliciti.

Primum motiuum vnde nobis speranda sit victoria.

RINCIPIO vnde sperare nobis liceat victoriā, mouere potest & debet, quod superius meminim⁹ homilia prīma de virga Assur. Fatemur enim Turcā esse virgā Assur furoris domini, at

virga

virga post longum vsum in ignem mittitur, inquit Augustinus. Quid si iam sit tẽpus proiiciendi virgam Turcicam? *Augusti.*
Ita enim sequitur apud Esaiam; Et erit cum cõpleuerit dominus cuncta opera sua in mõte Sion & in Hierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur & super gloriã altitudinis oculorum eius. Dixit enim in fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & principes eorũ deprædatus sum, &c. vbi liquet, dominum postremo etiam visitare virgam suam, quemadmodum in eodẽ textu cõtinenter additur, Noli timere populus meus habitator Sion ab Assur, in virga enim percutiet te, & baculum suum leuabit super te in via AEgypti. Adhuc enim paululum modicúmque, & cõsummabitur indignatio mea, & furor meus super scelus eorũ, & suscitabit super eum dominꝰ exercituum flagellũ, iuxta plagã Madiam. & erit, in die illa auferetur onus de humero tuo, & iugum eius de collo tuo. Vnde nemini dubiũ esse debet, quin Turciæ iugum auferatur à Christianis, modo rogemus dominum vt cito fiat, & videamus impletũ quod idem ꝓpheta ait, A voce domini pauebit Assur virga percussus. Euidentius porro videtur hoc ꝓmisisse dominus fidelibꝰ suis apud eundem prophetã, dicẽtem, Et requiescere faciã superbiam infidelium, & arrogantiã fortium humiliabo. Quantum autem superbiat Turca, tot auctus regnis & ꝓuinciis, quis est qui nesciat? Denique per Ezechielẽ dicit dominus, Mucro mucro, euagina te ad occidendum. Et infra, Reuertere ad vaginam tuam, in locum in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ iudicabo te, & effundã super te indignationem meã. Satis superque furit gladius Turcicus, recõdendus est tandẽ in vaginam, quia & excessit terminos iræ diuinæ crudelius sæuiendo in Christianos, quã ratio societatis humanæ permittit, & cum hoc Turcæ sunt sceleratissimi, in omem beluinam luxuriam propensissimi, vt nec bestiis parcant, impij & iniuriosissimi in Christũ, & in summa, apud eos quod libet, licet, nulla vel honestatis vel iustitiæ habita ratione. Manebunt ne tot tyrannides, tot homicidia, tot rapinæ, tot oppressiones, tot flagitia, & omnis generis incõtinentiæ inultæ? non dominus tandem visitabit in gladio quoque scelera eorum, & vibrabit gladium suum in Turcam, & arcũ suum parabit, & vindicabit honorem nominis sui sancti? Non est

Esa.10. *Esa.10.* *Esa.30.* *Esa.13.* *Ezec.12.* *Psal.7.*

pressum alloquitur, Cōfide Israël, & noli tristari tu domus Iacob, est enim memoria vestra corā altissimo, & fortis de⁹ nō est oblitus vestri in tentatione. Et infra, Audite dilecti mei, dicit dominus. Ecce ad sunt dies tribulationis, & de his liberabo vos. ne timeatis, nec hæsitetis, quoniā deus dux vester est. ¶ O quot innocẽtes pueri Christiani, quot virgines incorruptæ, quot religiosi monachi & anachoritæ, die & nocte cultui diuino dediti, pro redemptione deo supplicāt, & pręcipue in loco, qui dicitur agios oros mōs sanct⁹. Quot viduæ & maritatæ, viri, iuuenes & senes quotidie fletib⁹ ora rigāt, & deum cœli pro consolatione & liberatione, magnis eiulatibus inuocāt, vt excusso Turcico iugo, libere deo seruire possint? Cōuersus est furor tu⁹, cōsolat⁹ es nos. Quā sæpe mitissimi dei verba, ruminát, qñ ad Moysen ait, Vidi afflictionē populi mei in AEgypto, & clamorē eius audiui. Et infra, Clamor filiorū Israël venit ad me: vidi afflictionē eorum qua ab AEgyptiis opprimuntur. Si ergo audiuit clamorē filiorū Israël, quis desperet deum clementissimum nō exauditurum clamorem pauperum Christianorū, oppressorum à Turca? & ecce plus quam Pharao hic. Nónne aliquādo sperādū est, vt aures domini sint in preces eorū, clamantiū & supplicātiū perpetuis lachrymis, exaudi nos domine in die qua inuocauerimus te? quādo ergo, quādo exaudiet dominus orationes iustorū? cum tam sæpe sit dominus pollicitus se exauditurum preces orantiū, sicut per Ieremiā inquit, Ego scio cogitatiōes quas ego cogito super vos, ait dominus, cogitationes pacis & non afflictionis, vt de vobis finē & patiētiā: & inuocabitis me, & viuetis: & orabitis me, & ego exaudiā vos: quæretis me, & inuenietis. ¶ Porro captiuitas Babylonica, eo quod aliqui boni erāt inter eos, Daniel, Tobias, Esdras & quidā alij, licet maior pars inter eos esset mala, tamen misericordiā suam deus non in æternum dispersit ab eis, sed in septuagesimo anno eos liberauit, sicut prædixit per Ieremiā prophetā, Cū impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regē Babylonis & sup gentē illā, dicit dominus, iniquitatē eorum, & super terram Chaldęorum. Et verba Ieremiæ intellexit Daniel, vt cōplerentur desolationes Ierusalem super septuaginta annis. Cur ergo nō esset sperandum de piissimo saluatore nostro, vt miseros illos Christianos, qui integerrime fidem Christianam sub

4. Esd. 16. *Esa. 13.* *Exod. 3.* *Psal. 33.* *Psal. 19.* *Prou. 15.* *Iere. 29.* *Iere. 25.* *Dan. 9.*

Turca obseruant, non aliquando liberaret ab eius turpissima ac sæuissima seruitute, qui non minus feruide quam Iu-
Psal. 73. dęi clamant ad dominũ, Vt quid deus repulisti in finẽ? iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ. memor esto cõgregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Gloriati sunt qui oderunt te, in medio solennitatis tuæ. incẽderunt igni sanctuarium tuũ, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. Vsquequo domine improperabit inimicus, irritat aduersarius nomẽ tuũ in finẽ? Ad instãtissimas itaq; preces Christianorum sub Turca miserrime viuẽtium, quis nõ speraret conso-
Esa. 40. lationem diuinã aliquãdo eis affuturã. sicut per Esaiã pro-
Esa. 51. misit, Consolamini cõsolamini popule meus. ego, ego ipse consolabor vos, gaudiũ & lætitiã tenebunt, fugiet dolor &
Mat. 8. gemit⁹. Fide itaq; stabiles Christiani per Bulgariã, Macedoniam, Epirum, &c. nihil minus timeant quã dominum dormire in tãtis procellis tribulationum & tẽpestate bellorum,
Psal. 45. sed pro liberatione iugiter ad deum clamẽt, Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerũt
Eze. 44 nos nimis. Hoc adiutoriũ promisit deus afflictis suis ouibus per Ezechielẽ prophetã, Hæc dicit dominus deus, Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suum, in die quãdo fuerit in medio ouiũ suarũ dissipatarum, sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerãt. Si ergo deus peccatis nostris irascitur, tamẽ fideles suos sub Turca nõ deseret in finẽ, sed liberabit eos. Nouit enim deus pios de tentatione opere, ait
2. *Pet.* 2. S. Petrus, iniquos vero in diẽ iudicij reseruare cruciandos. Quod si dixeris. Nõ omnes Christianos sub Turca esse bo-
Psal. 105. nos, sed iuxta quod Dauid inquit, Et cõmixti sunt inter gẽtes, & didicerunt opera eorum, & seruierũt sculptilib⁹ eo-
2. *Mac.* 4. rum, & factũ est illis in scãdalum. & sicut in Machabæis legitur de Iudæis, qui Græcorũ literas optimas arbitrabãtur, & eorũ instituta emulabãtur, ac per omnia his cõsimiles esse cupiebãt, quos hostes & peremptores habuerant. Hoc equidem negare nõ possumus, quin multi à fide Christiana apostatãtes, Turcis cõiungãtur, & legitima eorum faciãt. Quẽadmodum nõ est minimum grauamẽ parẽtibus Christianis in Turcia degẽtibus, quod filios in disciplina honestatis nõ semper retinere possunt: sed quãdo cum eis duriuscule agere nitũtur, eõsque ad normam honestatis & fidei coercere,

mox

gentes. Et Hierusalē calcabitur à gētibus, donec impleātur tēpora nationum. Vbi liquido appret, gētes nō semper obtenturas Hierusalē, sed solum vsq; dum impleantur tempora nationum, quibus expletis, reditura est Hierosolyma iterum ad manus Christianorum. Nō attinet in præsentia referre, quoties perdita sit Hierosolyma. Illud certum est, Iudæos nunquā ibi recturos, iuxta prophetiā Amos, Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor nō cōuertā eum, pro eo ꝙ vēdiderit pro argento iustum, & pauperē pro calceamentis. *Amos 2.* Amissa est autē Hierosolyma nouissime à Christianis, Anno gratiæ 1187. duodecima die Iulij. & sic præterierunt anni 345. tot enim annis occupatur à Saracenis & Turcis. quis modo nouit, an tēpora nationum sint impleta? Impleta esse intelligo, dum satis scelerum ac flagitiorum admiserint Turcæ, latrones, homicidæ; blasphemi, persecutores Christi in mēbris suis. Sic enim ait dominus ad Abrahā, exponens causam, cur non daret mox semini suo terrā Chananæorum, Necdum enim, inquit, completæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsq; ad præsens tēpus. *Gene. 15.* Posset aptari prędictio prophetica Esaiæ de casu Babylon, & ꝙ meminit sessoris asini & cameli, per quem Romanorum imperator designetur, qui primo tardus & piger erit ad vlciscendū Christianos contra hostes Turcas: sed irritatus, vt camelus cum ingēti furore vindictā sumet de Turcis. *Esa. 21.* sed breuitatis studio illa missa faciamus. Sic quoq; Ezechiel aperte videtur prędicere destructionē Turciæ, & cum sanguinē oderit Christianorum, sanguis Christianorū persequetur Turciā. *Ezec. 35.* sed ista missa facimus. ¶ Et cōcludendo hāc rationē, speramus prope esse destructionē Turciæ per signū S. Methodio datum. *Picus.* (scio quid Picus dicat de Methodio.) Qui dum prædixisset *Metho.* victorias filiorū Ismaëlis, per quos intelligit Turcas, ꝙ non erit gēs aut regnum sub cœlo, quod possit cum eis in prelio confligēdo superare eos, vsq; ad numerum tēporis octo septimanarum annorum. Et inferiꝰ inquit, Et tolletur honor à sacerdotibꝰ, & supprimetur ministerium dei, & quiescet omne sacrificium ab ecclesiis, & erūt sacerdotes sicut & populus in septimo hebdomadico tempore. Statim post subdit, quomodo super filios Ismaël subito insurget rex Romanorum in furore magno, & expergiscetur tāquam homo à *Metho.* somno vini, quē æstimabant homines tāquam mortuū esse,

& in nihilo vtilem profecisse,hinc vincet eos. Cùm autem experiamur(quod dolenter referimus) cessasse sacrificium missæ in pluribus locis,honoré à clero ablatum,sperare de bemus,post ista mala,secutura multa bona,destructioné sci licet Turciæ, & potisimũ, cum idé vir sanctus videatur affirmare Turcá nõ superaturũ Germaniá & Italiá. & cũ iam immineat Germaniæ,profecto profligandus est Turca,qui alioquin quietis impatiés,nunquá nisi victus dabit pacéGer

Psal.93. maniæ. Nos autem flexis genibus ore & corde supplices cla memus ad dominum, Deus vltionũ dñs,deus vltionũ libere egit. exaltare qui iudicas terrá,redde retributioné superbis. Vsquequo peccatores domine, vsquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur & loquétur iniquitaté, loquétur om nes qui operátur iniustitiá? Populũ tuũ domine humiliauerunt, & hæreditaté tuá vexauerunt. Viduá & aduená interfecerunt,& pupillos occiderũt. Captabũt in animá iusti? & sanguiné innocenté condénabunt? Et factus est mihi domi-

Psal. 82. nus in refugium,& deus meus in adiutoriũ,spei meæ. Et red det illis iniquitaté ipsorum, & in malitia eorũ disperdet eos disperdet illos dominus deus noster. fac illis sicut Madiá & Sisaræ,sicut Iabin in torréte Cison. pone principes eorũ sicut Oreb & Zeb & Zebee & Salmana ,Omnes principes eorum, qui dixerunt hæreditate posideamus sanctuarium dei. Deus meus pone illos vt rotá, & sicut stipulá ante facié venti: sicut ignis qui cõburit syluá, & sicut flamma comburés mõtes. Ita persequeris illos in tépestate tua, & in ira tua turbabis eos. Saluum fac populum tuum domine, Amen.

HOMILIA III.

Filia Babylonis misera,beatus qui,&c. *Psal.136.*

TSI nomé à deo acceperimus in baptismo,cruceq́ue fuerimus signati & gratia spiritus sancti, inuncti, attamé quia denuo adhæremus diabo-

Luc.21. lo & põpis eius, cui renunciauimus,ideo senten tia domini venit in nos: quoniá seruus qui cognouit voluntatem domini sui,& nõ fecit secundum voluntaté eius. plagis vapulapit multis,vbi recte colligitur fideles, delinquen tes grauius puniri infidelibus. sequitur enim, Qui autem nõ cognouit,& fecit digna, plagis vapulapit paucis. Ideo non miremur,si deus hactenus afflixit Christianos, Turcis & Sa racenis triumphátibus & vincétibus quia iustitia dei clamat vindictam

vindictam super Christianos,& deus nos punit in profectũ
nostrum citius q̃ infideles: sicut scriptũ est, Nõ sicut in aliis 2. *Mac.6.*
nationibus dominus patiẽter expectat, vt eas cũ iudicij dies
aduenerit in plenitudine peccatorũ puniat. Sic quoque ait *Amos 3.*
per prophetã, Tantũmodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. Nihil apertius poterat dicere, nisi quia ille erat populus dei, eo magis visitandus in iniquitatibus. Ita conquerebatur dominus per Ieremiam de Iudæis, Ecce incircũcisæ *Iere. 6.*
aures eorum, & audire nõ possunt. ecce verbũ domini factũ est eis in opprobrium, & nõ suscipient illud. idcirco furore domini plenus sum. At è regione citius deus miserebitur populo suo, & misericordiã suam nõ disperget ab eo, sicut
ait per Esaiam, Vade populus meus, abscõdere modicum ad *Esa.62.*
momentũ, donec pertranseat indignatio mea, Vtcunq; ergo propter peccata nostra de⁹ affligat Christianitatẽ per Turcam, tamẽ sperãdum est de misericordia dei, Christianũ po
pulũ non derelinquentis, sicut in Machabæis inquit, Nunq̃ 2. *Mac. 6.*
à nobis misericordiã suã amouet, corripiens vero in aduer-
sis populum nõ derelinquit. & adolescentior ex Machabęis 2. *Mac.7.*
inquit, Etsi nobis propter increpationẽ & correptionẽ dominus deus noster, modicum iratus est, sed iterum reconciliabitur seruis suis. Quod vt nobis Christianis faciat deus, excusso Turcæ durissimo iugo, sedulis precibus à deo postulemus, vt aliquãdo fugato & victo Turca, dicere possimus gaudẽtes, Filia Babylonis misera, &c. Quod vt deus faciat, & cito, inclinate corda & capita vestra, & humiliamini sub brachio dei excelsi. dicentes, Pater noster.

¶In tãta rerum perturbatione, dilectissimi, diximus virum timentẽ deum, merito expauescere, attẽtis peccatis & flagitiis nostris, ne Turca flagello suo etiã premat colla Germa-
norum, eo ꝙ non cognouimus diẽ visitationis nostrę, sicut *Luc. 19.*
nec Ierusalem: sicut per prophetã inquit dominus, Percussi *Hagg.2.*
vos vento vrenti, & ærugine & grandine omnia opera manuum vestrarũ, & non fuit in vobis qui reuerteretur. quare nõ sine formidine vir bonus & prudens timet deum iratum
etiam flagella sua immittere Germaniæ, sicut Ieremias in- *Iere.23.*
quit, Ecce turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas ærumpens super caput impiorum veniet, cum reuertetur furor domini vsq; dum faciat, & vsq; dum compleat

mox disciplinæ virgã abiiciẽtes, ad Turcarũ præsides deficiũt, à quib⁹ in rebellione & inobedientia parẽtũ defendũtur. At tales etiã fuerũt in captiuitate Babylonica, qui comedebãt ex cibis Gẽtiliũ, duxerũt etiã alienigenas, vt Esdras & Malachias cõquerũtur. Quod etsi aliqui ex iis declinauerint, tamẽ magna pars ex eis est fidei tenax & cõstans in sancta religione, quorũ miserebitur deus, Vnde si dñs volebat parcere Sodomæ, propter decẽ viros iustos in ea repertos, quãto magis misericordiã facietẽ tot milibus Christianis sub iugo Turciæ gementibus & deũ inuocantibus, qui nõ minus firmiter & fideliter obseruãt sacrę fidei instituta ac mysteria, quã Tobias & alij Iudæi in captiuitate Babylonica legitima veteris testamenti obseruabãt? Quare bene sperandũ est, exercitũ Christianũ triũphaturũ de Turca & hostibus fidei, deo auxiliũ præbẽte ob preces tot iustorũ in Turcia pro victoria Christianorũ orantiũ, sicut Iosue vincebat Amalechitas, orante Moyse. O quoties expãdũt manus ad creatorẽ cœli, cõquerẽtes & dicẽtes, Deus, venerunt gentes in hæreditatẽ tuã, polluerũt tẽplũ sanctũ tuũ, posuerunt Ierusalẽ in pomorũ custodiã. Posuerũt morticina seruorũ tuorũ escas volatilibus cœli, carnes sanctorũ tuorũ bestiis terræ. effuderunt sanguinẽ ipsorũ tanq̃ aquã in circuitu Ierusalẽ, & nõ erat qui sepeliret. Facti sumus opprobriũ vicinis nostris subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt. Vsquequo dñe irasceris in finẽ? accẽdetur velut ignis zelus tuus. Effunde iram tuã in gentes, quæ te nõ nouerunt, & in regna quæ nomẽ tuũ nõ inuocauerũt. Adiuua nos de⁹ salutaris noster & propter gloriã nominis tui domine libera nos, & propicius esto peccatis nostris propter nomẽ tuũ sanctũ. Ne forte dicãt in gẽtibus, vbi est deus eorũ? & innotescat ĩ nationib⁹ corã oculis nostris. Vltio sanguinis seruorũ tuorũ q̃ effusus est, introeat in cõspectu tuo gemit⁹ cõpeditorũ. Et redde vicinis nostris septuplũ in sinu eorũ, impro periũ ipsorũ quod exprobrauerunt tibi domine. Excita potentiã tuã & veni, vt salues nos, Domine, miserere nostri. te enĩ expectauimus. esto brachiũ nostrũ in mane, & salus nostra in die tribulationis. Domine deus noster, domini possederũt nos absq; te, tantũ in te recordamur nominis tui. Et similia multa quotidie profundũt corã deo miseri captiui, sicut Daniel in captiuitate Babylonica, sicut Iosaphat cir-

Tob. 1. *Gene. 12.* *Tob. 1.* *Exo. 17.* *Psal. 78.* *Esa. 33.* *Esa. 26.* *Dan. 9.* *2. Pa. 20.*

cũdatus ab infidelibus, ficut Iudith in afflictiõe Holofernis, ficut Ieremias ꝓ auxilio cõtra Chaldæos, ficut Iudas Machabæus aduerfus multitudinẽ Lyfiæ, fimiliter qñ fuit circũdatus à Nicanore. (Inducat concionaturus vnã ex his quã voluerit. (Cũ autem fit mifericors & miferator dominus, non difperget ab eis mifericordiã fuã. Clamantibus ergo Chriftianis in feruitute Turcica in cœlũ, Vfquequo dñe obliuifceris noftri in finẽ? Vfquequo auertis faciẽ tuã à nobis? Vfquequo exaltabitur inimicus nofter fuꝑ nos: prope eft dñs inuocãtibus eũ in veritate, & defideriũ pauperũ exaudit dominus, vt fic liberati cõfiteantur dño, & laudẽt dominũ deũ noftrũ, qui eripuit eos de ĩteriorib⁹ & de inimicis eorũ fortifsimis, & exprobrent Turciæ, filia Babylonis mifera, &c. Quod vt fiat, fimul cũ eis rogem⁹ dñm, ꝓ eorũ liberatione.

Iere.32. Iudith.9. 1.Mac.4. 1.Mac.15. Pfal.12. Pfa.144. Pfal.9. Pfal.106.

HOMILIA IIII.

Filia Babylonis mifera, beatus, &c. Pfal. 136.

NEMO eft qui non timore cõcutiatur (cui faltem mens fana fuerit) cũ audierit cõfratres noftros Chriftianos, Turciæ nõ modo conterminos, fed etiã remotiores, gladios, cædibus, rapinis, vinculis & incẽdiis, & omniũ rerũ vaftitate, confici, impugnari & deftrui, quod etfi iã plus centũ annis (quãdo Imp. Sigifmũdus Belgradũ à defpota Seruiæ emit) Hungariã habuimus antemurale, tamen experti fumus, quantũ Turca faltũ fecerit breui tẽpore: & trãfita Pannonia inferiori, fuperiorem (hoc eft, Auftriã) infeftat, villas incendit, arces diripit, bona prædatur, virgines deflorat, vim infert mulieribus, viros occidit, pueros ad parietes excarnificat, innocentẽ fanguinẽ, & ingentẽ multitudinem vtriufque fexus in perpetuã feruitutem abducit. ¶ Hoc omnes animarũ curati iam pro cõcione plebi inculcare debent, & Stẽtorea voce cohortari ad pœnitentiã & emendationẽ vitæ, vt deus optimus maximus flagellũ iftud à nobis auertat. alioquin nõ erit iuft⁹, fed reus huiufmodi raucus paftor, clamare non volens, cui dominus per Ezechielẽ comminatur, Si viderit fpeculator gladiũ venientẽ, & nõ infonuerit buccina. & populus fe nõ cuftodierit, veneritq; gladius, & tulerit de eis animam: ille quidẽ in iniquitate fua captus eft, fanguinem autẽ eius de manu fpeculatoris requiram. Rationem huius reddit dominus apud Ieremiam. Si forte audiente domo Iuda, vniuerfa mala quæ ego

Ezech.3. Iere.36.

ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisq; à via sua pessima: & propicius ero iniquitati & peccato eorum, quoniam magnus furor & indignatio est, quā locut⁹ est dominus aduersus populū hūc. Quando ergo videbitur animarū curato imminere flagellum dei, omnē populum admonere debet, & ad orandū, ieiunandum ac humiliandū animare. Sic enim præcipitur sacerdotibus, Canite tuba in Sion, sanctificate ieiuniū, vocate cœtum, cōgregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos & sugentes vbera. Quid autem facere debent, sequitur, Orabunt, & dicent, Parce domine, parce populo tuo, & ne des hęreditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eis nationes. Quod si iuxta monita Eliachim sacerdotis fecerint. Scitote, inquit, quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manētes perseueraueritis in ieiuniis & orationibus in conspectu domini. Et futurum est quod Ioël ait, Zelatus est dominus super terram suam, & pepercit populo suo. Imitentur Dauidē dicentem, Ad te domine leuaui animam meam, deus meus in te cōfido, nō erubescam, neq; irrideant me inimici mei. etenim vniuersi qui sustinent te, nō confundētur. Suggeret itaq; pastor populo, vt clamet ad deū cum Esaia, Domine miserere nostri. te enim expectauimus. esto brachium nostrū in mane, & salus nostra in tēpore tribulationis. quis scit an miserebitur deus, & cōuertatur & ignoscat, & dicat populo Christiano, Liberabo te de manu pessimorū, & redimā te de manu fortiū? vt sic illudentes Turciæ dicere possimus, Filia Babylonis misera, &c. Quod vt de⁹ misericors & benignus faciat, & cito, ore & corde dicatis oēs, Pater noster. Aue Maria.

Ioel. 2. *Iudit. 4.* *Ioel. 2.* *Psal. 24.* *Esa. 33.* *Iere. 15.*

¶ Hoc voluimus saxum, an ex sacris literis spes aliqua hauriri possit, vt victoriā de Turca habeam⁹, & populus Christianus aliquādo audire mereatur illud Sophoniæ, Abstulit dominus iudiciū tuum, auertit inimicos tuos. Rex Israël in medio tui, nō timebis malum vltra, dominus deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit. Suasimus propinquam victoriam in sermone superiore, ex Christianis hodie viuētibus & afflictis in Turcia. Idē iā suadere conabimur à Christianis mortuis sanctissimis illis viris, martyribus & cōfessoribus, atq; adeo ipsis apostolis pro victoria Christianorū orātibus. quod vt credibile fiat, affero visum Iudæ Machabæi,

Soph. 3. *1. Mac. 15.*

quãdo vidit Oniam protendenté manus, & orare pro omni populo Iudæorum: alium item apparuisse virũ, ætate & gloria mirabilẽ, de quo Onias dixit, Hinc est fratrũ amator & populi Israël, hic est qui multũ orat pro populo & vniuersa ciuitate sancta Ieremias propheta dei. Quod si Ieremias & Onias orauerunt deũ pro populo Iudaico, quanto magis orabunt sancti apostoli Andreas, Paulus, Barnabas, Lucas, Titus, Chrysostomus, itẽ Polycarpus, Basilius, Nazianzenus, Niceta, Tecla, Dionysius, Philippus diaconus, Gregorius, Damascenus, Ignatius, Nicolaus, Blasius, Theophylactus, Theodorus, Chistophorus. Methodius, & multa milia martyrũ & confessorũ orientalis & Græcæ ecclesiæ pro restituenda & liberãda illa à seruitute Turcica: qui & basilicas ibi habẽt, & quorũ venerãtur in hũcdiẽ reliquias? quid nõ sustinuit Paulus pro fratribus viuus, pro Corinthiis, pro

2, Thes. 1. Philippensibus, pro Thessalonicensibus, Similiter orat pro

Colos. 1. Colossensibus & postulat, vt impleantur agnitione volun-

1. Cor. 13. tatis dei. Corinthiis quoq; scribit, Oramus autem deum, vt nihil mali faciatis. Quis modo ita desipit, vt existimet S.

Hieron. Paulum hodie beneuolentia non prosequi suos Græcos in

cõ. Vigi. Turcia miserẽ degẽtes? Quod si deus nollet exaudire modo viu ẽtes, & flecteretur saltẽ precibus mortuorũ: id quod ex

Prou. 15. multis iã faciemus probabile. Nã Sapiens de eis inquit, eorũ

Psal. 149. vota esse placabilia. Et Dauid de eis testatur, qui sunt beati, hoc est, in ecclesia triumphante. Exultabunt sancti in gloria & gladij ancipites in manibus eorũ, ad faciendã vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorũ in compedibus, & nobiles eorũ in manicis ferreis, vt faciant in eis iudiciũ cõscriptum: quod si regi alicui hæc intulerunt, Turca in primis meruit sic alligari. ¶ His accedit, quod dum iratus dominus deus pluit super Sodomã & Gomorrham sulfur & ignem, ait textus, Cũ subuerteret dominus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberauit Lot de subuersione vrbium, in quibus habitauerat. Quod si hic Lot fuit liberatus obtutu Abrahæ amici dei, quis non speret Christianos sub Turca aliquando & breui liberandos ob intercessionem sanctorũ, qui ecclesiis illis vel præfuerũt, aut patroni deputati, illarũ custodiam & curam

3. Re. 11. gerunt? Si quando minabatur Salomoni scissionẽ regni, ait

4. Re. 8. ad eũ, Veruntamen in diebus tuis nõ faciã, propter Dauid,

patrem

patrem tuum. Ita de Ioram rege legitur. Noluit autem dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum. Et tempore Ezechiæ quando Assyrij inuaserant Iudæam, dixit dominus per Esaiam, Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Si ergo deus protexit Hierusalem, & nõ disperdit Iudęam propter Dauid, qui nõdum tamen erat beatus, nondũ essentia fruebatur diuina, nondũ apertis ianuis trãsierat in regnũ cœlorum: quid facturi sunt sanctissimi apostoli & discipuli dñi? quid tot milia martyrũ? tot sancti patriarchę & episcopi? nõ orabũt pro sedibus suis, vt his restituãtur catholici? S. Ioannes pro Epheso, S. Andreas pro Achaiis, S. Paulus pro Corinthiis & aliis, Dionysi⁹ pro Atheniẽsibus, Lucas pro Antiochenis, S. Georgius pro Berytinis, S. Chrysostomus pro Cõstantinopolitanis, & sic alij cœlestes principes, pro aliis suis clientulis orabũt, nõ minus quã Dauid Hierosolyma. 4. Reg. 19

¶ Et vt maior spes victoriæ habeatur. accedit etiã continua angelorum oratio, & archangelorũ ac principatuũ, quorum custodiæ & curæ hæ ꝓuinciæ sunt deputatæ: iuxta illud Sapiẽtis, In vnãquãq; gentẽ præposuit rectorẽ, & pars dei Israël facta est manifesta. quid hic per rectorem intelligit, nisi angelos regimini prouinciarũ deputatos, qui aduigilãt strenue super populo eis cõmisso, vt dirigãtur in viã salutis æternę? Et hãc explanationẽ esse verã, pręter hoc quod cõmuniter recepta est à sanctis patribus, roboratur tamen ex illo Deuteronomij, Quãdo diuidebat altissimus gentes, quãdo separabat filios Adam, cõstituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israël, pro quo legunt Septuaginta, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ, Constituit terminos gentium iuxta numerum angelorum dei. Singulis ergo ꝓuinciis, singuli attributi sunt angeli. Hæc omnia indubitatam recipiũt fidẽ ex Daniele, vbi dilucide attestatur. angelos præliari & orare pro populo sibi cõmisso. quando enim angel⁹ apparuit ei & dixit, Princeps regni Persarũ restitit mihi viginti & vno dieb⁹, & ecce Michaël vn⁹ de principibus primis venit in adiutoriũ meum, & ego remansi ibi iuxta regẽ Persarũ. Et infra, Nunc reuertar, vt prælier aduersum principẽ Persarũ: cùm enĩ egrederer, apparuit princeps Græcorũ veniens, & nemo est adiutor meus in his omnibus, nisi Michaël princeps vester. Hæc Danielis verba,

Eccl. 17. Deut. 32. Dan. 10. Libro 7. mo. c. 7.

quæ altius expensa, intantum nostrorum locuplete probãt. Ex ea expendit B. Gregorius & inquit, Quia certa angelorum ministeria, dispensandis singulis quibúsque gentibus sunt prælata, cum subiectorum mores aduersum se vicissim pręposítorũ spiritum opem merentur, ipsi qui pręsunt spiritus cõtra se venire referuntur. Is nanque angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israëlitici populi in Perside constitutis, prælatus agnoscitur: Michaël autem eorum, qui ex eadem plebe in Iudææ terra remãserant, pręposítus inuenitur. Subscribit B. Hiero. Principes autẽ primos, archãgelos intelligimus. Videbim⁹ autẽ hic amicabilẽ pugnã angelorũ, cũ vnus certat pro vna prouincia, alius pro alia: neque tamẽ adeo sibi aduersantur, quin omnes se diuinę cõforment voluntati. Neque existimet aliquis ita archangelum Persarum infidelibus addictũ, vt mallet illorum victoriis fauere, quam Iudæorum liberationi, vt pulchre Hieronymus innuit, sed quia multa bona fiebant in Perside, & propter magnitudinem miraculorũ, plures Gentiliũ veniebant ad agnitionem vnius veri dei viui. Hinc archangelus Persarum restitit Michaëli, restitit archangelo populi Iudaici, impediendo liberationem, vt ex Persis plures ãnimas lucrifaceret deo. Sufficiat nobis cõmonstrasse ex sacris literis, archangelos habere custodiã prouinciarũ: qui etiã orent, & tam instãter orent, vt dicantur præliari pro salute habitatorũ in ꝓuinciis eorũ. ¶ Hinc euangelicus ꝓpheta archangelos appellat custodes murorũ. ait enim Esaias, Super muros Hierusalẽ cõstitui custodes, tota die & nocte perpetuo nõ tacebunt. vbi per custodes, intelligi angelos Hierony. non abnuit, & Glossa expresse testatur, adducẽs illud Paul. Omnes sunt administratorij spirit⁹ in ministeriũ, propter eos qui hæreditatẽ capiũt salutis. Et frequẽs est explanatio, vt per muros intelligãtur prælati: & per custodes, angeli super intendẽtes rectoribus ecclesiæ, vt egregie inquit B. Ber. Benignus es dñe, qui nõ es cõtentus nostrarũ fragilitate murorũ, sed ipsis hominum custodibus, angelicã superponis custodiã. Si ergo die ac nocte nõ tacebunt perpetuo, certum est, quod non tacent laudem Hierusalẽ, nõ tacent laudẽ dei: tamẽ nec cessant die ac nocte orare pro custoditis, vt eos dirigere valeant in vitam salutis æternæ: & idcirco significanter dictum est à Paulo. Propter eos missi, qui hæreditatem capiunt salutis. Cum ergo archangeli

Hierony. Hieron. Esa. 26. Hierony. Heb. 1.

changeli à deo deputati sint pro custodia Thraciæ, Moreæ, Eubœæ, Peloponnesi, Mysiæ, Daciæ, &c. Etiam si eis resistat princeps regni Turcarũ, & iam resisterit per multos annos, tamẽ ipsi pro miseris Christianis captiuis deputati, incessanter orant pro eorũ redẽptione. Neq; princeps angelus regni Turciæ orat pro eis, nisi inquantũ tendunt ad fœlicitatẽ æternam & gloriam dei. Et profectò temerarius est, qui cõtemnit custodiã angeli sui, & iudicio meo exili, culpabiles sunt prædicatores & curati, qui nõ sæpissime adhortantur plebem, vt recurrant & refugiũ quærant ab angelis custodibus, tum priuatis, tum publicis vel personis vel locis attributis. Vnde omnes Christiani inuocare deberent S. Michaëlem aduersus hostilem exercitum Turciæ. Ipse enim princeps fuit primæ militiæ, ecclesiæ militantis in cœlo sicut Ioannes in Apocalypsi vidit, dum ait, Et factum est prælium magnum in cœlo, Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus eorum inuentus est amplius in cœlo. Ipse est qui pugnauit pro Israëlitis aduersus AEgyptios. nam dum multis malis affecisset AEgyptios, dicit sacra scriptura. Tollénsque se angelus domini, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos, & cum eo pariter colũna nubis priora dimittens, post tergum stetit inter castra AEgyptiorum & castra Israël. Ipse est qui pugnauit pro corpore Moysi occultando, ne Iudæis præberetur occasio idololatriæ, vt Iudas apostolus testatur. Ipse est qui pugnauit pro Iudęa aduersus principem Persarum, veluti iam audiuimus ex Daniele, & ita præfuit synagogæ, vti ex antedictis colligitur. Et ita modo præest ecclesiæ catholicæ, quare ecclesia vocat eum merito iure præpositum paradisi. Sicut ergo venit in adiutorium angelo prælato Iudæis captiuis in Babylonia, quis desperet eum venire in adiutorium angelis, qui pro custodia deputati sunt Christiani per Bulgariã, Albaniam, Moream, &c. constitutis? vnde & signifer ab ecclesia dicitur, quare merito omnes aduersus Turcam pugnaturi, eius intercessionẽ implorare debent & eius imaginem in signis ferre. Vnde cum ipse pugnaturus sit contra Christum, quis non speret eum quoque contra Antichristi membrum Turcam pugnaturum? quare & sæpe & multum S. Michaëlis implorandum est auxilium. Hinc intelligimus, cur verba

Apoc.12. *Exod.12.* *Dan.10.* *Ecclesia.* *2.The.2.*

Iob 3. B. Iob, Requieſcerem cum regibus & conſulibus terræ,in-
Gregorius. telligat Gregorius de angelis. Terra,inquit, aëre fœcunda-
tur, aër autem ex cœli qualitate diſponitur. ſic iumentis ho
mines,hominibus angeli, archangeli vero angelis præſunt.
¶ Adhuc mihi alia occurrit ratio,vt ſperandam arbitrer vi-
ctoriam ex Turcis, propter interceſſionem ſanctorum &
angelorum, ſpecialem curam ſuper Chriſtianos in Turcia
1.Cor.15. habentium. Diuus Paulus inquit, Alia claritas ſolis,alia cla-
ritas lunæ, alia claritas ſtellarum. Stella enim à Stella differt
in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Hic S. Paulus
ſanctos comparat ſtellis, at ſtellarum eſt influere in hæc in-
feriora, motúque & lumine ea quæ in terris ſunt, vegetare
& alere atque conſeruare. quare hoc idem non facerent lu-
cidiſſimæ ſtellæ ſpiritales, magna illa ſidera ante deum lu-
centia, patroni eccleſiarum in Turcia exiſtentium? ſimiliter
angelici ſpiritus & archangeli eis in cuſtodiam deputati,in-
fluerent interceſſionis radios in pauperes & captiuos Chri-
ſtianos, maxima ſeruitute à Turcis preſſos, qui eiulant &
Psal. 55. plorant ante dominum, Miſerere mei deus, quoniam con-
culcauit me homo,tota die impugnans tribulauit me. Con-
culcauerunt me inimici mei tota die,quoniam multi bellan
tes aduerſum me. Eripe me de inimicis meis deus meus, &
Psal.58. ab inſurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus
iniquitatem, & de viris ſanguinum ſalua me. Diſperge illos
in virtute tua,& depone eos protector meus domine. Oſten
diſti populo tuo dura, potaſti nos vino cõpunctionis. De-
diſti nos tanquam oues eſcarum, & in gentibus diſperſiſti
Psal.99. nos. Vendidiſti populum tuum ſine precio,& non fuit mul
Psal.43. titudo in cõmutationibus eorum. Poſuiſti nos opprobrium
vicinis noſtris, ſubſannationem & deriſum his qui ſunt in
circuitu noſtri. Exurge deus & diſſipentur inimici tui, &
fugiant qui oderunt te à facie tua. Exurge domine deus, &
Psal.67. exaltetur manus tua, ne obliuiſcaris pauperum tuorum.
Psal. 9. Exurge domine,& iudica cauſam tuam,memor eſto impro-
Psal.73. periorum tuorum, eorum quæ ab inſipiente ſunt tota die.
Psal.43. Exurge, quare obdormis domine? exurge domine & ne re-
Psal.64. pellas in finem. Exurge domine, adiuua nos, & redime nos
Psal.19. propter nomen tuum. Exaudi nos deus ſalutaris noſter. ex-
Psal.142. audi nos in die qua inuocauerimus te, velociter exaudi nos
tu domine. Fiat bone Ieſu, fiat, Amen.

HO-

HOMILIA QVINTA.

Filia Babylonis misera, beatus qui, &c. *Psal.136.*

AGNA est ira dei super populum Christianum, quæ tot annis permitti illum vinci à Turca, spoliari, & occidi. Eleuauit dominus hostes Rasin super eum, & inimicos in tumultum vertit. Syriam ob oriẽte, & Philistim ab occidẽte, & deuorauerunt Israël toto ore, & vere in Christianos cõpetit, quod dixit Ieremias, Ecce ego visitabo super eos, iuuenes morientur in gladio, filij eorũ & filiæ morientur fame. foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactantem cum homine sene. Conclusit in gladio populum suum, & hæreditatem suam spreuit. iuuenes nostros comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatæ. Sacerdotes nostri in gladio ceciderunt, & viduæ non plorauerunt. Durauit hoc malũ iam multis annis, & tot regna & tot prouincias Christianitati Turca ademit, vt pene oblitus nostri videatur de⁹ & quasi nostri nolit misereri, sicut der Esaiam inquit, Non est populus Sapiens, propterea non miserebitur eius, Et ꝙ per Ieremiam inquit, Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire nõ poterunt: clamabunt ad me, & ego nõ exaudiam eos. Non parcam, & non cõcedam neque miserebor, vt non disperdam eos. Peccata nostra & scelera hæc mœreri, nemo pius sine gemitu agnoscit, ideoq́ue veretur iudiciũ dei: sperat tamen in misericordia, quam non dispergat à populo suo, neque profanabit testamentum suũ, vnde clamant deuoti ad dominum, vbi sunt misericordiæ antiquæ domine, sicut iurasti Dauid in veritate tua? Memor esto domine opprobrij seruorũ tuorum, quod continui in sinu meo multarum gentium, quod exprobrauerunt inimici tui domine. Quis scit si dominus conuertatur & sciant omnes gentes, quia deus est qui redimat & liberet Israël? Et Solymanus Turca comprehensus, lamentetur cum Adonibezech, Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatib⁹, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias, sicut feci, sic reddidit mihi dominus. Vt sic exultantes Turciæ dicere possimus, Filia Babylonis misera qui, &c.

Iere.11. *Deute.32.* *Psal.77.* *Esa.9.* *Iere.11.* *Iere.15.* *Psal.88.* *1.Mac.4.* *Iudic.1.*

Pater noster. Aue Maria.

¶Magnum & diuturnum est flagellum, quo nos deus per Turcam affligit & cum pullus sit peccatorum nostrorum *1.The.4.*

finis, timere debemus deum iudicem, omnibus peccatis effundere super nos indignationẽ & omnem iram furoris sui.

Sopho.3. Sic enim cõminatur nobis deus per Sapientem, Impiis qui

Sapien.19 non agunt pœnitentiam, vsque in nouissimũ fine misericordia ira superueniet. Prędixit etiam per Hieremiã prophetã,

Hier.44. non poterat dominus vltra portare propter malitiã studiorum vestrorum. & propter abhominationes quas fecistis, & facta est terra vestra in desolationem & in stuporem & in maledictum. Vtcunque tamen peccauerimus, ausi sumus tamen spem dare victoriæ aduersus Turcam, & in breui quidem motiua huiusmodi spei aperuimus, restat vt aliud & postremũ adiiciamus, non tamen parui momenti, imo apud me est potissimũ. Quoties enim populus dei à vero eius cultu in fide desciuit, toties alium populũ fidelem sibi deus in alio loco suscitauit. Cùm autẽ per nouas sectas Lutheranorum, Zuinglianorũ, Parabaptistarũ, Christus plures animas amittit, quæ mittuntur cateruatim in orcũ ad parentẽ omnis schismatis & discordię in ęternã damnationẽ, vt magnæ ciuitates, magni ducatus & dominia inficiãtur huiusmodi peste, vbi iacet neglecta religio, cultus dei aboletur sancti dei cõtemnũtur, templa ꝓfanantur, destruuntur altaria, & monasteria in vsus profanos & armamentaria vsurpãtur. Deus autem nõ vult propterea carere seruitoribus & cultoribus. vnde iam fide Christiana incipiente deficere in Germania, in Dacia, in Noruegia, in Prussia, &c. alicubi deus suscitabit sibi populum fidelem, qui sine schismate & hæresibus ei integra deseruiat. Quare pluribus de victoria aduersus Tur-

Esa.1. ca desperantibus ꝓpter sectiones, schismata & hæreses Germaniæ, nihil semper cõtra visum est, hoc vrgere victoriam, vt semẽ sit nobis reliquũ, ne efficiamur sicut Sodoma. Hoc primum biblicis scripturis roborabimus. Et primo quidem exigit hoc ratio diuinæ prudentiæ, quæ disposuit ruinã an-

Psal.109. gelorũ supplere per homines, velut Dauid inquit, Iudicabit in nationibus implebit ruinas, scilicet angelorum. cum au-

Apoc.12. tem draco Lucifer tertiam partem stellarum secum traxerit, velut Ioãnes testatur, tot ruinæ supplendæ sunt. Quod si in multis locis Germaniæ exulat fides & religio, vt ex his deus non potest supplere ruinas cœlicas, inquirẽdus est deo alius populus & suscitandus. Hũc autẽ futurũ eũ arbitramur qui modo sub Turca est. Porro Simeon ait, Ecce positus est hic

in

in ruinam & resurrectionem multorum in Israel. Christus itaq; ruētib⁹ aliquib⁹ & deficiētibus, resurrectio est alterius populi, cum quo pangit fœdus, vt sit illis in deum, & ipsi ei in populum. Addo verbum Christi, vt qui non vident, videant, & qui vidēt, cæci fiant, quid hoc sibi aliud vult, quum hoc esse iudicium dei, vt qui non vident per veram fidē, videant, lumen fidei accipiant, & fideles efficiantur, contra vero, qui vident, qui fidem acceperāt, & ea abutuntur vel per schisma, vel per hęresim, illi efficiantur cæci, & proiiciātur à deo, quia ipsi proiecerūt fidē? Cum ergo per Germaniam à paucis annis tot vidētes facti sint cæci, vt nihil omnino mirer quomodo Antichristus in tam breui tempore mūndum peruertet mendacibus signis, potentia & diuitiis, cū Luther Antichristi membrū & præcursor, sine miraculis, sine diuitiis, sine armis, tot milia hominū subuerterit. Hoc est ergo iudicium dei, vt dū vidētes in Germania & Dacia cæci facti sunt, vt deus per Bulgariam Mysiam, Macedoniā &c. faciat cæcos videre, & incredulos credere. Ita futurum non prętcriuit prophetas. Nā de infidelibus eleuādis dixit Dauid, Populus quem nō cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Sequitur autē de fidelib⁹ collapsis, filij alieni, hoc est, à me alienati per hæreses, mētiti sunt mihi. omnis enim hæreticorum doctrina mendaciis scatet. & Luther omnium est mēdacissimus. Filij alieni inueterati sunt, occalluerūt in erroribus. Hominē enim hæreticum post vnam & alteram admonitionē deuita, sciēs quia subuersus est, qui huiusmodi est, & claudicauerūt à semitis suis per schismata. qui enim prius perficiebāt gressus suos in semitis rectis, dū ecclesiam dei veram derelinquunt, & ad hæreticorum declinant latibula, claudicant in veritate fidei. propterea cōfitebor tibi in nationibus domine, & psalmum dicam nomini tuo in gētibus. ¶ Hanc fidei seu populi fidelis translationem Ioannes in Apocalypsi appellauit motionem candelabri, dum ait, Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrū tuū de loco suo, nisi pœnitētiam egeris. Id de Germanis quoq; nostris dici potest à fide & ecclesia apostatātibus, si nō memores fuerint vnde exciderit ab vnitate ecclesiæ & congregatione fideliū, deus mouebit candelabrū eorum, in quo est lumen fidei, de loco suo, & aduocabit sibi alias gentes quas

Ioan. 9.

2. The. 2.

Psal. 17.

Tit. 3.

Psal. 161.

Apoca. 2.

illuminabit per fidem. Et implebitur quod dominus prædi
Esa. 53. xit per Esaiã, Ecce gentẽ quam nesciebas, vocabis: & gentes
quæ te non cognouerunt, ad te current. Et profecto hæc est
mutatio dexteræ excelsi, quod homines electos & populum
peculiarem deus proiicit, & eleuat populum ignotum, hoc
est, eum qui non nouit legẽ dei, ad agnitionem veritatis sua
gratia perducit. Quod si nihil scripturarum haberemus, suf
ficeret nobis Christi parabola de vinea, vbi cõtra malos ope
Mat. 22. rarios durã fert sententiã, Malos male perdet, & vineã suam
locabit aliis agricolis, qui reddãt ei fructum tẽporibus suis.
quod etsi de vniuersali vinea domini verificetur, quæ pri-
mo in synagoga fuit, vt sæpe meminerũt prophetæ. Dauid
Psal. 79. enim dicit, Vineã de AEgypto transtulisti, eiecisti gẽtes, &
plantasti eam. Illam autẽ fore populum Israeliticum, Iere-
Esa. 5. mias & Esaias sæpe nobis significarunt, Vinea domini exer
Iere. 1. cituum, domus Israël est. quæ trãslata est in ecclesiã, & aliis
Ioan. 10. agricolis locata, de quibus dominus dixit, Et alias oues ha-
beo, quæ non sunt ex hoc ouili. & illas oportet me adduce-
re, & vocẽ meã audient. ¶ Quod si pergamus in sacris lite-
Act. 13. ris vide illam translationẽ, inuenimus S. Paulum constanter
Iudæis dicentẽ, Vobis oportebat primum loqui verbũ dei,
sed quoniã repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ
vitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis do
Esa. 49. minus, Posui te in lucẽ gentium, vt sis in salutẽ vsq; ad extre
Roma. 11. mum terræ. Hoc idẽ testatum reliquit Romanis, dum scribe
ret, Cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gẽ
tium intraret. Quod ergo cõtigit in vniuersali ecclesia se-
mel, cõtigit sæpe in particularibus ecclesiis. Cum itaq; cæci
tas contigit in multis ecclesiis particularibus Germaniæ, Da
ciæ, Prussiæ, &c. subinde vocabit dominus alium populum,
qui ingredietur ecclesiã. nã adhuc loc⁹ est in regno cœlorũ.
ideo si viri qui vocati sunt, nolũt gustare cœnã domini, sed
malunt hæresibus adhærere, tunc dominus dicet seruo, Exi
Gregor. in vias & sepes, & compelle intrare. Vbi Greg. inquit, Cum
cõuiuas suos colligi ex viis & sepibus præcipit, nimirum ag
grestem populum (id est, Gentilem) colligere quærit, Non
enim patitur deus ob malitiam nostram, regnum suum man
Ioan. 14. cum esse aut incolis destitutum, sed mansiones multæ quæ
in domo patris sunt, oportet impleri. ꝑpterea scripsit Ioan-
Apoca. 3. nes angelo ecclesiæ Philadelphiæ, Tene quod habes, vt ne-
mo

mo accipiat coronā tuā. Si ergo Christiani sacri baptismatis aqua perfusi nolunt tenere quod habēt, sed gaudēt nouis erroribus, schismatibus Lutheri, Zuinglij, Baldasaris, &c. necesse est, vt alij accipiant coronā illorum, qui ex gentibus ad fidem vocātur, & surrogātur in locum malorum Christianorum, quoniā potens rst deus, vt Baptista ait, de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. ¶ Hæc omnia roborantur per expressa verba sacræ scripturæ. ita enim loquitur domin⁹, Quid tibi faciā Iacob? noluisti obedire Iuda, transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomē meum, vt custodiam legitima mea, quoniā me dereliquistis: & ego vos derelinquā, petentibus vobis à me misericordiam, nō miserebor, quando inuocabitis me, ego nō exaudiam, Quid apertius dici poterat, quod deus transferat se ad gētes, quando Iacob & Iuda nolunt eū audire? sicut iam schismatici nolunt audire Christum per ecclesiā sponsam suam loquentē, sed eā contēnunt nouam sibi fingentes & facientes ecclesiam. ideo dominus alias gentes suscipiet, quibus dabit nomen suum, vt à Christo Christiani dicātur, qui custodiēt legitima & ceremonias legis euangelicæ, quæ schismatici ab vnitate ecclesiæ discedentes, obseruare contēnunt. Et erit quod dominus dixit, Multi ab oriente & occidente veniēt & recumbēt in regno cœlorum. filij autē regni eiiciētur in tenebras exteriores. ꝙ etsi dictum sit de malis Iudæis, vti Aug. Chryso. & Hiero. explicant, tamen cur non intelligatur quoq; de malis Christianis, non video, cum Christiani sint filij regni, eiiciendi propter hæresim in tenebras exteriores, vt dolētes de eis dicant veri Christiani, Ex nobis prodierunt, sed nō erāt ex nobis. Quibus omnibus recte expensis & trutinatis, videbor non iniuste conclusisse, Lutheranismum, Capharnaitarū & Anebaptistarum horrēdas blasphemias, adeo nō obstare victoriæ aduersus Turcam, vt etiam hinc oriatur magna fiducia, terras Turcæ recuperandi, & plantādi rursus fidē Christianam in gentibus. ¶ Quibus omnibus accedat vaticinium Oseæ, dicentis, Et misarebor eius (terræ) quæ fuit absq; misericordia, & dicam nō populo meo Populus meus es tu. & ipse dicet, Deus meus es tu. Vtinā hoc fiat in diebus nostris, quod & sanctus Paulus repetit Romanis, Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: non misericordiam consecutam, misericordiam consecutā. Quis

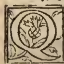
Matt. 3. *4. Esd. 1.* *1. Ioan. 2.* *Osea 2.* *Rom. 9.*

enim virtuté dei ausus est dicere effœtá, quod nõ etiam hodie possit vocare non plebé suam, vt ad deum côuerterentur, & efficerentur filij dei hi qui crederent in nomine eius: sicut per eundé prophetá inquit dominus, Et erit in loco,
Ioan. 1. vbi dicetur eis, Non populus meus vos: dicetur eis, filij dei
Osee 1. viuentis. His autem qui à vera fide deficiũt, & ad hæreticorũ cryptas cõfugiunt, dicit dominus, Vos nõ populus meus, & ego non ero deus vester. Nisi vererer ne fastidiũ parerẽ, rem etiã exemplis & experientia cõprobarem. Nã abiectis Iudæis, deus gẽtes suscepit. cum in Asia maiori & Aphrica homines à fide defecerũt, Germania quæ adhuc in tenebris versabatur idololatriæ, fidem Christi suscepit, Bonifacio, Ruperto, Kiliano, Corbiniano, Gallo & aliis prædicatoribus fidẽ plantãtibus, circa annũ domini 700. Quando Asia minor & Syria spurcitiis Mahumeti fuerunt infecti, Hũgaria, Morauia & Bohemia fidem Christi susceperunt, & mox Polonia circa annũ domini millesimũ, vbi magna pars Græciæ se ab ecclesia sciderat. Et quid opus est pluribus? dũ Bohemia & Morauia per hæresim à Roma recederent, Lituania, &c. Christum agnouerunt, sicut olim Prussia & Liuonia, quãdo amissa fuit Ptolemais. ¶ Hæc ita cõpendio adduximus, ne Christiani ex tot victoriis Turcæ omnino desperent ei posse fieri resistentiã, & pusillanimes nõ recurrãt ad deum piis & deuotis orationibus: quin potius per superiora animati, confidenter clament ad deũ pro auxilio, vt Turcam, suum & Christiani nominis hostẽ prosternat, iuxta qđ
Esa. 60. per Esaiã dicit, Gẽs & regnũ quod nõ seruierit deo, peribit. ¶ Recte itaque singulis sermonibus thema illud ex Psalmis præfiximus, Filia Babylonis misera, &c. Filiã Babylonis iure diximus Turciã, quę affligit filios dei & populũ electum, sicut Assyrij & rex Babylonis olim diuexabãt & opprimebant filios Israël. ideo merito diximus Turcã esse virgã As-
Esa. 10. sur. Quãdo itaq; deo volente succũbet Turca, desolabitur imperiũ eius, tunc Christiani in hymnis & cãticis laudabũt deũ, & illudentes Turciæ, dicturi sunt, Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributioné quã retribuisti nobis. Vtinã beatus ille iã viuat, vtinã beatus ille iam regnet, siue Carolus sit imperator, siue Ferdinãdus rex, per quẽ deus liberet populũ Christianum à Turcica captiuitate, sitq; no-
Iud. 3. ster Othoniel & saluator, Domine deus exercituũ, tibi supplicat

plicat plebs deuota per Christianū orbem profusis lachrymis, vt quod per puerū tuum Danielē prædixisti, iā impleas per famulos tuos Carolū & Ferdinandū. vbi inquit, Cōuertetur rex aquilonis, & præparabit multitudinē multo maiorem quam prius & in fine temporū annorumq; veniet properans cum exercitu magno & opibus nimiis. Et in temporibus illis multi cōsurgent aduersus regem austri. Et veniet rex aquilonis, & cōportabit aggerē, & capiet vrbes nouissimas, & brachia austri non sustinebunt. Et consurgent electi eius ad resistendū, & non erit fortitudo, & faciet veniēs super eum, iuxta placitū suum, & nō erit qui stet cōtra faciem eius. Et stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius, ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius. Quod fac bone & piissime deus, & cito, Amē. *Dan. 11.*

TEMPORE BELLI FRAGMENTVM HOMILIAE.

Prout ipsi placet, deus dat dignis victoriam. *2. Machab. 15.*

QVANDO omne datum optimum & donū perfectum descendat desuper à patre luminum, vtiq; & victoriā à deo esse, necesse est. sic Abraham quatuor regibus victis, patrium suū Lot elegit, sic Iosue triūphauit de Amalech, Moyse expāsis ad deū manibus orante. Ex gratia dei Samson Gedeon, Iepte quoque sæpius vicerūt Philistæos, In auxilio & manu dei Dauid pusillus quū esset, gigantē vicit Goliā. Eodē exemplo rex Iosaphat Ammonitas superauit, neq; semel tantū Iudas Machabæus victor abiit adiuuante deo. Cōstantinus magnus conspicatus in cœlo signū crucis, audiuit vocē sibi dicentem, In hoc signo superabis. quod & factū est, quādo deinceps vniuersum exercitū regis Persarum Cosroæ strauit. Miro quodam modo fratres Teutonici deuixerūt Prutenos infideles. Historiæ quoq; bellorū Hispanicorum multos habēt triūphos, quos habuerunt de cœlo contra Saracenos, donec eos ex Hispaniis eiecerunt, maxime vero quod & sanctus Iacobus apparuit anno à Christo nato 822. sub rege Ramiro, quando vltro septuaginta milia Saracenorum occiderūt. Et ab illo tempore cepit initium ordo fratrū militarium S. Iacobi. Hinc quoq; originē duxit illa militum acclamatio, vt in conflictu proxime post deum implorēt etiā S. Iacobum. Vnde verissimū esse constat, quod omnis victoria fit à deo,

Iacob. 1. Ge. 12. 17. Iudic. 6. 11. 15. 1. Reg. 17. 1. Mac. 3. Chronica Polonorū. 2. Ma. 15.

& ſicut Iudas inquit, quoniã non ſecundum armorum potentiam, ſed prout ipſi placet, deus dat dignis victoriã, &c.

Euangelium Matthæi 24. Quum audieritis.

Mar. vlt. PRIVSQVAM circa illa Iudæ Machabæi verba cõſolatoria, ita vt cœpimus, porro aliquid dicere proſequamur, operępreciũ eſt, pactionẽ quãdam præmittere huius homiliæ. Chriſtus enim quũ emitteret apoſtolos ſuos in opus euãgelizãdi, iuſsit eos prædicare euangeliũ omni creaturæ. Quamobrẽ ſciant prędicatores euãgeliũ ſibi eſſe prędicandũ, nunciũ lętum, quicquid omnino facit ad animarum ſalutẽ, quod homines prouocet ad opera bona. circa ea nimirum omnis verſari debet

Gregor. prædicatoris intentio, ſicut pulchre docet Gregor. Cauendum igitur & ſolerter elaborandũ eſt prędicatori, vt modeſte agat omnia, ne dũ vitia corripit, perſonæ hominũ mordeantur, vnde plus ſcandali quã emendationis conſequeretur, niſi forte exprimẽdi ex nomine eſſent aliqui, quos inde

Apoc. 1. poſſent vitare ſimplices, ſicut Ioannes nominatim exprimit

1. Tim. 1. Nicolaitas, & Cyprianus Nouatũ, Athanaſius Arriũ, Auguſtinus Pelagiũ, Paulus Alexandrũ & Hymenæũ. Hoc eo libuit præmittere, vt ſimul velut ex pactione conuenirem, ſi quid in hac homilia aduerſus illuſtriſsimũ principem, &c. N. dicerem, cõſtet non eam mihi eſſe volũtatẽ neq; affectũ, quaſi illuſtrẽ ipſius celſitudinẽ per hoc velim reprehenſam ſiue contemptam, ſiquidẽ illud neq; officiũ meũ exigit, neq; ei⁹ rei aliqua mihi eſt cõmiſsio. Crediderim quoq; ſi id facerẽ ex improuiſo, illuſtriſsimo principi noſtro id nõ placiturum, quoniã hoc oẽs teſtãtur hiſtorię quod principes alij cũ alijs bella geſſerũt, alij aliorũ ſubditos perdiderũt & offenderunt ſine tñ mutua ducalis honoris & dignitatis offenſa. Tãtum hic animus eſt vobis iudicare, quãtũ incõmodi, perditionis & excidij poſsit in publico bello ab hoſtibus veſtris inferri, ſimulq; vos exhortari ad orãdũ & inuocandũ deũ, vt irã ſuam à vobis auertat, neq; hoſtibus veſtris permittat dura expeditione belli vos grauare, regionẽ teramq; veſtrã deperdere. Quin potius deus Opti. Max. dignetur illuſtriſsimo principi noſtro gratiam ſuã, potẽtiã, virtutem ſimul & ſapientiã conferre, vt ille vos omnes ſuamq; ditionẽ totam in pace queat & trãquillitate gubernare. Inducta ſunt poſtmodum, quo pacto preces deuotæ poſſunt repellere hoſtẽ & minas

& minas belli, ficut teftatur & Samuel. 1. Reg. 7. Iofaphat. 2. Para. 20. Achab humiliatus. 3. Reg. 21. poftea inductū eft, quomodo bellare fit licitū Chriftianis, de quo Tom. 1. Atq; quod ad iuftū bellū requirātur, tria, fcilicet authoritas, iufta caufa, & iufta intētio. ¶ Diceres, Accipio eū qui velit gerere bellū, debere habere intentionē dextrā & honeftā, ne vel vindictā appetat, vel inuidiæ ftimulis vel honore excitetur, vel etiā quia aliena bona concupifcat, quamobrē & caufam eum habere oportet æquifsimā. Quid igitur oratione opus, vbi quis antea iuftā habet? Refpondetur, quod fit non raro, vt quis caufam fibi videatur habere iuftifsimā, & tamen fallitur. fi aduerfarium interrogemus, forte refponfurus & ipfe effet caufam fe iuftam tueri, atque fic rei fuæ prætextum quęfiturus optimum. Atqui nec mihi nec tibi cōceffum eft belli caufas excutere, quę non cuiuis funt apertę, imo vix paucifsimi norunt vnde fit enata belli occafio. fatis interim eft hoc tibi, vt quandiu contrarium non cōftat, credas principem tuū caufam habere iuftiorē, & fic faciant fubditi fingulorum principum. Porro quod obiicitur nihil eft, quafi protinus ideo nō fit orandum, quod quis caufam iuftam habeat. At qui vnquā caufam vel vidit vel habuit ipfe iuftiorem, quā Machabæi? & ij tamen quoties clamauerūt ad dominū? quoties cæfi funt à Turcis Chriftiani, qui tamen caufam fidei habent iuftifsimam? Quomodo filij Beniamin bis vicerint vniuerfum populum Ifraël, caufam tuentes falfam & iniquam? Multi fane funt in vnica belli expeditione homines nequam, quos quid mirum fi proponat deus affligere, vt fimul cum eis aliorum multa milia perirent? Oremus. *Iud. 19.*

HOMILIA IN EXEQVIIS FVNEBRIbus glorio fifsimi inuictifsimiq; D. D. Maximiliani, laudatifsimæ femper memoriæ, qui Romanorū fuit imperator femper Auguft⁹, archidux Auftriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, &c. marchio Morauiæ, Burgau, comes Tirolis, Flandriæ, Habfpurgi, Hohembergi, Ciliæ kyburgi, &c. natusque eft princeps ille perpetua memoria dignifsimus, Anno domini 1459. in die cœnæ domini, inde baptizatus die fancto Pafchæ. Mortuus eft in oppido quod dicitur Vuelff. Anno 1519. die 12. Ianuarij. Vixit annis 59. menfibus 9. diebus 19.

tum ille peccatorum intermittet? quã vero humiliabit se, & omnem gloriam temporalem, pompam, superbiam, diuitias & voluptates contemnet? sic enim Sapiens ait, Homo, memorare nouissima tua, & in ęternum nõ peccabis. Quapropter & Sapientes ex gentibus solo naturę lumine ducti, existimarunt præcipuam hanc esse philosophię partẽ, sedulam mortis contemplationem. vnde Plato dixit omnem sapientum vitam, mortis esse meditationẽ. Pręclare scribit B. Hieronym⁹ ad Heliodorũ de lachrymis Xerxis, qui validissimũ eduxerat exercitũ in Gręciã terra marique decies & septies cẽtena milia peditũ, & vltra octoginta milia equitũ, sine cęteris adminiculatoribus. In Abydone quum videret tãtam hominum multitudinẽ, flere cœpit, quod post 100. annos nullus eorũ victurus esset, imo post quinquennium nõ multi ex eis erant superstites. Sic ergo ait Hieronymus, Si possemus super talẽ ascẽdere speculam, de qua vniuersam terram sub pedibus cerneremus, iam tibi ostenderẽ totius mũdi ruinas, gentes gentibus, reges regibus, regna regnis collisa: alios torqueri, alios necari, alios absorberi fluctibus, alios in seruitutem trahi: hic nuptias, ibi planctũ. illos nasci, istos mori: alios affluere diuitiis, alios mẽdicare. & non tantum Xerxis exercitum, sed totius mũdi homines qui nunc viuũt, in breui spatio defuturos. Sermo ipsa rei magnitudine superatur, neque tantum eloqui possumus. igitur quisq; ad se reuersus cogitet, quãdo infans, puer, adolescens aut vir fuerit, quãdo consenuerit, ecce quotidie morimur, dilabimur, mutamur. & ea tamen sumus vesania, vt sic in diẽ viuamus, quasi perpetuo victuri. Ipsum ecce intuere Maximilianum quondam imperatorem, quem totius cognouit orbis, Itali, Hispani, Galli, Angli, Boemi, Pãnonij, Poloni, Dani, Moschouitæ, Græci, Turcæ & Aethiopes, omnes illũ cognouerunt. quid autem iam est? cadauer putridũ, corpus mortuum, in quo iam vermes nascuntur. Magnum hoc est, consurgamus ergo ad altiora, Ille qui omnes totius imperij principes iudicauit, ecce & ipse iudicio sistitur, solus astat ante tribunal iudicis, semotis omnibus eius consiliariis, doctoribus, falconarijs, venatoribus, ducibus quoque & aliis. Id adeo iam optimus princeps vos commonefacit, dicẽs, Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum. Sed quo maxime nos iudicij huius Maximiliani memineri-

Eccl. 7. *Plato.* *Hieron.*

mus,ſane & in duobus & propter duo .Principio, vt ipſe quoque cogites te eſſe mortalem,hinc ad mortē te præpares,quia non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futurā inquirimus. (potes hic expēdere latiſsime de cogitatione mortis. Vide Gerſonē & Kempis de teſtamēto & meditatione mortis.) 2 Meminerimus iudicij Maximiliani, etiā ſua gratia. Vere enim multa habet de quibus nūc reddit rationem,ſicuti plus nouit diuina iuſtitia,quā diiudicare poteſt noſtra cæcitas,neſcio dicam magis an temeritas.propter nos quoque recordemur mortis ſuæ,miſerat nos miſeria cō munis hominū omnium,propter peccatum adductorum in anguſtiam mortis,quia per vnū hominem peccatum introiuit in mūdū,& per peccatum mors. ſic ergo ait Chryſoſtomus,Quod ſi cum lachrymis infremuit in ſpiritu Chriſtus Lazarum reſuſcitaturus,miſertus tūc generis humani,quod præceps corruit in mortē per peccatum Adæ quid nos facere ęquum erit? Mors inquit Ariſtoteles,terribilium omnium terribiliſsimum eſt.tam amara ſane & acerba illa eſt, vt vnico homini morituro totus debeat cōdolere orbis terrarū,quāto magis dolēdum eſt nobis,quod oēs mori debemus? Extra iocum ſane res hæc agitur, & inepte rem ſeriam vertunt in luſum,qui dicunt rurſus alicui excidiſſe coclear, ſignificātes eum eſſe mortuum. Imo memento potius iudicij ſui,quia ſi erit & tuū. Moritur ſenex? cōpatere illi,quod niſi amara parte non poteſt grauem ſenectutis ſarcinā deponere. Moritur infantulus? & hic triſtare, quia neminem offendit,ſed vix viſa luce rapitur in mortem. Moritur vir, mulier aut virgo maturæ ætatis? hic quoque cōdoleto,quoniam vix acquiſito ætatis flore,concidit. O mors, quā amara eſt memoria tua,quū omnia quę ex terra prognata ſunt, rurſus debeant in terram reſolui, ſiquidem vnus omnibus ad vitam ingreſſus & exitus eſt. Omnibus itaque compatiamur,quia Sapiens nos iubet flere ſuper mortuū. Quod autem viduam flere vetuit dominus,aliud erat.quia tunc ſtatim ille defunctum iuuenē reſuſcitare volebat, neq; nos ita multum doleremus,ſi noſtri mortui iam cito reſurgerent.

Hebr.13. *Roma.5.* *Chryſo.* *Ioan.11.* *3. Etic.* *Eccl.40. & 41.* *Sapien.7.* *Eccl.22.*

2 Et ſi condolere debeamus omni in vniuerſum omniū hominum morti, plus tamen & ſpecialius dolendum nobis eſt ex laudatiſsimi imperatoris morte, & ſunt adhuc quidā adeo rudes vt dicant, Quid mihi cum imperatore? non ſic,

imo

imo quum quisque teneatur pro suis magistratibus deum rogare, quod in præcepto illo includitur de honore parentum vt sensit August. quia quam patri tuo obedientiam debes & reuerentiam, eandem quoque debes imperatori, regi tuo, prælato, principi, & nobili: deinde etsi quis ad imperiũ à principibus electoribus deligatur, princeps ab imperatore instituatur, nobilis ab imperatore vel principe, à quo tandem feuda percipit, ea tamen ordinatio à deo est. sic Paulus inquit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, quoniam non est potestas nisi à deo, à quo quicquid ordinatum est, non potest nõ esse ordinatissimũ. ideo quisquis potestati resistit, dei ordinationi resistit. & infra, quoniam princeps vicarius est & minister dei, ordo hic subiectionis, etiam cõmiserationem requirit. Ad hæc, filij sumus ecclesiæ, sequamur ergo matrem quæ in omnibus officiis missæ pro imperatore orat, in canone, & in litania, similiter & in principibus quando dicitur, Oremus pro rege nostro, domine saluum fac regem. & sic in die parasceues specialiter pro eo orari solet. in fine homiliarum auditis ipsi pro vtroque statu seculari & spirituali fieri obsecrationes, sicut hoc didicit ecclesia à Paulo, qui admonet pro omnibus fieri obsecrationes, & gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in sublimitate constitutis. Quæras quæ sit eius rei causa, en eam tibi, profecto vbi tentatio maior est, ibi plus diligentię impendendum est. scit autem diabolus quod vbi imperatorẽ aut principem ad peccatum adduxerit, multa per hominũ milia peritura, in rebus bellicis maxime. id pręuenire studens ecclesia, pro magistratibꝰ tanta diligentia precatur. deinde qui magistratu funguntur, tenentur iustitiam administrare, iuuare, tueríque & defendere omnes suos subditos. Quur ergo recuses tu vicissim te aliquid ei debere? Ecce si imperator ille vilissimũ aliquando imperij sui mancipium vel oppressit vel inique tractauit, iam pro eo cogitur reddere rationem. Contra si iuste suo fungatur officio, multũ mœretur, vt ait Gregorius 25. super Iob in Moral. Magna est potentia temporalis, quæ habet apud deũ meritũ suum de bona administratione regiminis. Omnia possunt extendi, sed volo manere, sicut feci sermonẽ ab initio. Multa de inclyto & inuictissimo illo imperatore dici deberent & possent. electus enim est anno 1486.

Roma. 13.
1. *Pet.* 2.

die 16.Februarij, Primis adhuc annis captus, est ab incolis Pruck Germaniæ inferioris: bella gesit plurima propter vxorem suam, quæ Caroli vltimi ducis Burgundionū vnica fuit filia. Diu multúmque cogitauit, quomodo cōmunem moueret expeditionem aduersus Turcam pro defensione Christianorum, sed sustinere apud alios optimates & principes ob emergentes bellorum iniurias non potuit. Magnus fuit amator iustitiæ, subditos quantumuis abiectæ conditionis clementer audiuit. clerum supra modum fouit, maxime vero fratres in monasteriis. Timuit deum, magnámque semper pœnitentiam egit & continentisime vixit in septimana magna pasionis dominicæ. sæpenumero etiam ob cōscientiam tutandam ad se accersiuit virum clarissimū D. Ioannem Kaysersperg ium, prędicatorem Argentinen. in multis quoque rebus & causis cōscientię, vsus est reuerendo patre Gregorio Reuschio, Priore Carthusiæ Friburgi Brisgoiæ, qui & author est nō pœnitendi operis, quod inscribitur margarita philosophica. Eundem etiam ad se accersiuit ad oppidum Vuelss, quum iam decumberet grauiter ægrotus, sicut & ad eum venit. Vitam porro ille suam finiuit longe fœlicisime, omnibus ecclesiæ sacramentis pie præmunitus, & ad iter fœlicitatis æternæ instructus, quanuis maluerit semper in acie & cōflictu emori pugnando aduersus impium & cruentum hostem Turcam. sed hoc superis visum est, quod ipse etiam dei beneplacitum gratus accepit, sacrosanctam Christi fidem in extremo etiam spiritu suo constantisime confessus. Cuius animæ vos sedulo bene precantes, nunc quoque in cōsolationem & auxilium pia mente dicite orationem dominicam, & symboli apostolici cōfesionem. Christo laus & gloria, Amen.

¶ Homiliæ de sanctis, Ioan. Eckij fœliciter finem habent, ad laudem dei ac omnium sanctorum, & fidelium in ecclesia catholica ædificationem, sub sedis apostolicæ ac piorum omnium benigna correctione.

SOLI DEO GLORIA.

INDEX EVANGELIORVM ET HOMILIARVM TOMI TERTII DE SANCTIS, secundum ordinem festorum.

¶ De

¶ Homiliæ omnes.

INDEX NOTABILIVM SENTENTIARVM TOMI TERTII HOMILIARVM Ioan. Eckij.

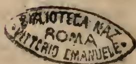
An

S

T

Turcæ

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

